

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

HASÎB'İN SİLKÜ'L-LE'ÂL-İ ÂL-İ OSMÂN
İSİMLİ MANZUM TARİHİNDE FATİH DEVRİ
(İNCELEME-METİN)

Göker İNAN
2502130150

TEZ DANIŞMANI:
Doç Dr. Ali ÖZTÜRK

İSTANBUL – 2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DOKTORA
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : GÖKER İNAN Numarası : 2502130150
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı : İSLAM TARİHİ VE SANATLARI Danışmanı : DOÇ. DR. ALİ ÖZTÜRK
Tez Savunma Tarihi : 29.08.2019 Saati : 14:00
Tez Başlığı : "HASİB'İN SİLKÜ'L LEÂL-I ÂL-I OSMÂN İSİMLİ MANZUM TARİHİNDE FATİH DEVRİ (İNCELEME-METİN)"

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 50. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / ~~ÖZGÜRLÜĞÜ~~ karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. REŞAT ÖNGÖREN		
2- PROF. DR. KEMAL YAVUZ		Kabul
3- DOÇ. DR. ALİ ÖZTÜRK		Kabul
4- DR. ÖĞR. ÜYESİ BÜNYAMİN AYÇİÇEĞİ		Kabul
5- DR. ÖĞR. ÜYESİ ÖZGÜL ORAL		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DOÇ. DR. AHMET KARATAŞ		Kabul
2- DR. ÖĞR. ÜYESİ REYHAN ÇORAK		

ÖZ

HASİB'İN SİLKÜ'L-LE'ÂL-İ ÂL-İ OSMÂN İSİMLİ MANZUM TARİHİNDE FATİH DEVRİ (İNCELEME-METİN)

GÖKER İNAN

XVIII. asır şair ve tarihçilerinden Mü'minzâde Ahmed Hasîb'in kaleme almış olduğu Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân, 19.488 beyitten oluşan manzum bir tarihtir. Bu hâliyle Osmanlı sahasında yazılmış en uzun manzum kronik olma özelliğini taşımaktadır. Eser, Osman Gazi'den Fatih Sultan Mehmed devrinin sonuna kadarki hadiseleri içerir.

Silkü'l-Le'âl'in 11.890 beyitten müteşekkil Fatih devri, tezimizin metin kısmını oluşturmaktadır. İnceleme bölümünde ise bütün eser dikkate alınmıştır. Bu manzum tarih, siyasî hadiselerin yanında her padişahтан sonra o devrin devlet adamlarını, hekimbaşılarını, âlimlerini, mutasavvıflarını ve şairlerini de tanıtır. Bu yönüyle biyografik bir özellik de taşımaktadır. Çalışmamızda Hasîb'in hayatıyla ilgili bilgi verilmiş, eserleri tanıtılmış ve Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân'ın ayrıntılı tahlili yapılmıştır. Diğer taraftan Türk-İslâm edebiyatına dair unsurlar da ayrı bir başlık altında ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ahmed Hasîb, Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân, Fatih Sultan Mehmed, Osmanlı tarihi, manzum tarih, kronik, biyografi, Türk-İslam Edebiyatı

ABSTRACT

ERA OF MEHMED II IN HASÎB’S VERSE CHRONIC NAMELY SİLK AL-LE’ÂL-İ ÂL-İ OSMÂN (ANALYSIS AND EDITION)

GÖKER İNAN

The 18th century poet and historian Mü’minzâde Ahmed Hasîb wrote Silk al-Le’âl-i Âl-i Osmân, a verse made up of 19,488 couplets. As it stands that is the longest verse chronic written in the Ottoman field. The work includes the events from Osman Gazi to the end of the reign of Mehmed the Conqueror.

The era of Mehmed II is the part of Silk al-Le’âl consisting of 11,890 couplets constitutes the text of our thesis. In the examination section, the whole work is taken into consideration. In addition to the political events, this verse chronic introduces the grand viziers, physician heads, scholars, sufis and poets of that era after each sultan. It has a biographical feature as well. In this study, information about Hasîb's life is given, his works are introduced and a detailed analysis of Silk al-Le’âl-i Âl-i Osmân is made. On the other hand, the elements of Turkish-Islamic literature are handled under a separate title.

Keywords: Ahmed Hasîb, Silk al-Le’âl-i Âl-i Osmân, Mehmed the Conqueror, Mehmed II, Ottoman history, verse chronic, biography, Turkish-Islamic literature

“This study was funded by Scientific Research Projects Coordination Unit of Istanbul University. Project number: 3363”

ÖN SÖZ

Osmanlı İmparatorluğu boyunca kaleme alınan gerek mensur ve gerek manzum eserlerin bugün için ciddi birer kültürel miras olarak ele alınması ve bu eserlerin geçmişle olan bağlantıyı göstermesi bakımından değerlendirilmeleri son derece önemlidir. Bu geniş saha; edebiyat, tarih, filoloji, sosyoloji, coğrafya, etnoğrafya, diplomatik gibi çok sayıda bilimden yararlanılarak ve disiplinler arası çalışmalarla bihakkın gün yüzüne çıkarılabilir.

XVIII. asır âlim ve şairlerinden Ahmed Hasîb Efendi'nin *Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân* adlı manzum tarihi çalışmamızın konusunu oluşturmaktadır. Bu eser, muhtevası ve ele aldığı konular itibarıyla çok zengin bir içeriğe sahiptir. Hem edebiyat hem tarih hem de bir biyografi kaynağı olan *Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân* hakkında bu zamana kadar kapsamlı bir çalışma yapılmamıştır. Osmanlı Devleti'nin Osman Gazi'den Fatih Sultan Mehmed devrinin sonuna kadarki dönemini ihtiva eden eser, 19.488 beyitle Osmanlı sahasında yazılan en uzun manzum tarih olma özelliğini taşımaktadır. Bu kroniğin 11.890 beyitlik Fatih devri bölümü, çalışmamızın metin kısmını oluşturmaktadır. Bununla birlikte önemli herhangi bir noktanın atlanmaması adına eserin tahlili yapılırken yalnızca II. Mehmed devri değil; *Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân*'ın tamamı göz önünde bulundurulmuştur.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Ahmed Hasîb'in biyografisine yer verilmiş ve eserleri tanıtılmıştır. İkinci bölümde *Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân*'ın muhteva ve şekil bakımından incelemesi yapılmış, eserin kaynakları kritik edilmiş ve Türk-İslâm edebiyatına dair unsurlar etraflı bir şekilde tahlil edilmiştir. Tezin üçüncü bölümü ise Fatih Sultan Mehmed devri metnini kapsamaktadır.

Uzun ve yorucu bir çalışma temposundan sonra tamamlanan bu çalışmada çok sayıda kişinin katkısı olduğu bir gerçektir. İlk olarak tez danışmanım Doç. Dr. Ali Öztürk hocama teşekkürü bir borç bilirim. Kendisinin katkı ve yönlendirmeleri bu çalışmayı bitirebilmemde en önemli âmil olmuştur. Eseri baştan sona kadar benimle mukabele usulüyle okuma lütfunu ve tahammülünü gösteren Şaban Er hocamın da hakkını ödemekten âciz olduğumu burada belirtmek isterim. Görüş ve düşüncelerini benimle paylaşan mesai arkadaşlarım Yazma Eser Uzm. Uğur Öztürk ve Yazma Eser Uzm. İsmet İpek'in metnin tashihinde değerli katkıları oldu,

kendilerine minnet borçluyum. Son olarak tez çalışması boyunca sağladıkları maddi imkanlar sebebiyle İstanbul Üniversitesi BAP (Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi) yönetici ve çalışanlarına müteşekkirim.

Samimi bir gayretle nihayete erdirme bahtiyarlığını yaşadığımız bu çalışmamızın tarih ve edebiyat literatürüne katkı sağlaması temennisiyle...

Göker İNAN
İstanbul / 2019

“Bu çalışma İstanbul Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmiştir. Proje numarası:3363”

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ	v
KISALTMALAR LİSTESİ	x
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

HASÎB'İN HAYATI VE ESERLERİ

1.1. HAYATI.....	5
1. 1. 1. Adı, Mahlası ve Künyesi	5
1. 1. 2. Doğum Tarihi ve Yeri	6
1. 1. 3. Ailesi	6
1. 1. 4. Eğitim Hayatı ve Aldığı Vazifeler.....	7
1. 1. 5. Vefatı	10
1.2. ESERLERİ	10
1. 2. 1. Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân	11
1. 2. 2. Mecnûa-i Tevârîh.	11
1. 2. 3. Ravzatü'l-Küberâ	11
1. 2. 4. Dergeh-nâme	12
1. 2. 5. Miyâhiyye	14

İKİNCİ BÖLÜM

SİLKÜ'L-LE'ÂL-İ ÂL-İ OSMÂN'IN TANITIMI VE İNCELENMESİ

2.1. ESERİN TANITIMI	16
2. 1. 1. Eserin İsmi.....	16
2. 1. 2. Yazılış Tarihi.....	16

2. 1. 3. Yazılış Sebebi.....	18
2. 1. 4. Nüshalar.....	19
2. 1. 4. 1. Hâlet Efendi 596	19
2. 1. 4. 2. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Ktp. TY.104	21
2. 1. 4. 3. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Ktp. TY.4132	23
2.2. SİLKÜ'L-LE'ÂL-İ ÂL-İ OSMÂN'IN İNCELENMESİ	26
2. 2. 1. Eserin Genel Muhtevasına Dair Bilgiler	26
2. 2. 2. Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân'ın Kaynakları	35
2. 2. 2. 1. Kronikler ve Tarihî Kaynaklar.....	36
2. 2. 2. 1. 1. Gelibolulu Mustafa Âlî / Künhü'l-Ahbâr	37
2. 2. 2. 1. 2. İdrîs-i Bitlisî / Heşt Behişt	48
2. 2. 2. 1. 3. Rûhî Çelebi / Rûhî Tarihi	50
2. 2. 2. 1. 4. Hezarfen Hüseyin Efendi / Tenkîhü't-Tevârîh	51
2. 2. 2. 2. Biyografik Kaynaklar	52
2. 2. 2. 2. 1. Taşköprizâde Ahmed Efendi / eş-Şakâiku'n-Nu'mâniyye	52
2. 2. 2. 2. 2. Baldırzâde Mehmed Efendi / Ravza-i Evliyâ	58
2. 2. 2. 3. Velâyetnâmeler / Menâkıpnâmeler	59
2. 2. 2. 4. Şair Tezkireleri	61
2. 2. 3. Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân'da İslamî Türk Edebiyatına Dair Unsurlar ...	63
2. 2. 3. 1. Âyetler	63
2. 2. 3. 2. Hadisler.....	67
2. 2. 3. 3. Şahsiyetler	72
2. 2. 3. 3. 1. Hacı Bektaş-ı Velî.....	72
2. 2. 3. 3. 2. Ahî Evran	74
2. 2. 3. 3. 3. Emir Sultan	77
2. 2. 3. 3. 4. Hacı Bayram-ı Velî.....	83
2. 2. 3. 3. 5. Tapduk Emre.....	84
2. 2. 3. 3. 6. Yûnus Emre	84
2. 2. 3. 3. 7. Ahmedî.....	86
2. 2. 3. 3. 8. Süleyman Çelebi	86
2. 2. 3. 3. 9. Hamzavî	88

2. 2. 3. 3. 10. Ahmed-i Dâî.....	88
2. 2. 3. 3. 11. Şeyhî	89
2. 2. 3. 3. 12. Cemâlî	92
2. 2. 3. 3. 13. Yazıcızâde Mehmed Efendi	92
2. 2. 3. 3. 14. Ahmed-i Bîcân	97
2. 2. 3. 3. 15. Nesîmî	97
2. 2. 3. 3. 16. Kemâl-i Ümmî	99
2. 2. 3. 3. 17. Hâlid b. Zeyd (Ebû Eyyûb el-Ensârî)	101
2. 2. 3. 3. 18. Sinan Paşa	106
2. 2. 3. 3. 19. Hamdullah Hamdî	110
2. 2. 3. 3. 20. İbrâhim Tennûrî	112
2. 2. 3. 3. 21. Dede Ömer Rûşenî	116
2. 2. 3. 3. 22. Cemâl-i Halvetî	116
2. 2. 3. 3. 23. Yahyâ-yı Şîrvânî	117
2. 2. 4. Fatih Sultan Mehmed Devri Şairleri	118
2. 2. 5. Atasözleri ve Deyimler	125
2. 2. 5. 1. Atasözleri	125
2. 2. 5. 2. Deyimler	127

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METİN ve DİZİN

3.1. METİN	136
3.2. DİZİN	1038
SONUÇ	1044
KAYNAKÇA	1048
EKLER	1058

KISALTMALAR LİSTESİ

a.e.	: aynı eser
a.g.e.	: adı geçen eser
a.g.m.	: adı geçen makale/madde
a.g.t.	: adı geçen tez
a.y.	: aynı yer
BAO	: Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi
Bkz.	: Bakınız
C.	: cilt
Çev.	: çeviren
Ed.	: Editör
H	: Hicrî
Haz.	: hazırlayan
İÜ	: İstanbul Üniversitesi
İÜEF	: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Karş.	: karşılaştırm
Ktp.	: kütüphane
M	: Miladî
nşr.	: neşreden
No.	: numara
S.	: sayı
s.	: sayfa
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
TCYK	: Tarih ve Coğrafya Yazmaları Kataloğu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDVİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
TEİS	: Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü
thk.	: tahkik
TTK	: Türk Tarih Kurumu

TY	: Türkçe yazmalar
t.y.	: tarih yok
Üni.	: üniversitesi
v.d.	: ve diğerleri/ve devamı
vr.	: varak
YL	: yüksek lisans
Yay.	: yayınevi/yayınları
yy.	: yüzyıl
y.y.	: yayım yeri yok/yayımcı yok

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا (آ)	a, ā, e	ش	ş
ء	'	ص	ş
ب	b, p	ض	đ, ž
پ	p	ط	ṭ
ت	t	ظ	ẓ
ث	ṯ	ع	‘
ج	c, ç	غ	ġ
چ	ç	ف	f
ح	ḥ	ق	ḳ
خ	ḫ	ك	k, g, ğ, ŋ
د	d	ل	l
ذ	ẓ	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, o, ö, u, ü, û
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	ی	y, ı, i, î

GİRİŞ

Manzum ifade ile nükteli anlatım tarih boyunca sözü kuvvetlendirmek için başvurulan iki önemli unsur olmuştur. Hem kulağa hitap etmesi hem de nesre göre daha az sözle daha öz anlamı ihtiva etmesi sebebiyle bazıları tamamen manzum, bazıları ise manzum-mensur karışık eserler kaleme alınmıştır. Manzum sözün estetik ve mânâ yönünden mensur ifadelere üstünlüğü olmakla birlikte, şiirle bir duyguyu/hadiseyi anlatmak ayrı bir kabiliyet gerektirdiğinden düzyazı ile mukayese edildiğinde bilhassa olaylar üzerine kurulu manzumelerin mensurlara nisbetle daha az sayıda olduğu açıktır.

Osmanlı toplumunda manzum sözlere ayrı bir değer verilmiştir. Öyle ki padişahın reâyâsına, devlet adamından ilmiye sınıfına kadar çok sayıda kişi ve zümre hem okuma hem de yazma noktasında şiirle alakadar olmuşlardır. Bu noktada Osmanlı sahasının XVIII. asır şair ve tarihçilerinden Ahmed Hasîb Efendi'nin manzum olarak kaleme almış olduğu *Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân*, her bakımdan dikkate değerdir. Çalışmamıza konu olan bu eseri önemli kılan taraf ise hem hacmi hem de baştan sona kadar manzum olarak kaleme alınmış bir tarih eseri olmasıdır. Osman Gazi'den Fatih Sultan Mehmed devrinin sonuna kadarki hadiselerin anlatıldığı bu eserin ayrıca biyografik bir tarafı da mevcuttur. Zira her padişah devrinden sonra o dönemin devlet adamları, âlimleri, hekimleri ve mutasavvıfları müstakil başlıklar altında birer birer tanıtılmıştır. Bu hâliyle 19.488 beyte ulaşan *Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân*, Osmanlı sahasında yazılmış en hacimli manzum kronik olma özelliğini de taşımaktadır.

Hasîb'in *Silkü'l-Le'âl*'inden önce Osmanlı devrinde tamamen şiir şeklinde kaleme alınmış tarihler bulunmaktadır. Bunlar arasında tespit edilebilen ilk eser Ahmedî'nin (ö. 815/1412-13) *İskender-nâme*'sinin sonuna eklediği, yaklaşık 340 beyitten oluşan *Dâstân-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osmân* başlıklı bölümdür.¹ Eserini Yıldırım Bayezid'in oğlu Emir Süleyman'a sunan Ahmedî, bu haliyle manzum tarih geleneğinin ilk temsilcilerden sayılır.

---

¹ Eser üzerine yapılan bazı çalışmalar için bkz. Ahmedî, *Dâstân-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osmân ve Cemîd ü Hurşid Mesnevîsi*, Haz. Nihad Sami Banarlı, İstanbul, Burhaneddin Matbaası, 1939; Ahmedî, *Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osmân Gazv-i İşân bâ-küffâr*, Yayınlayanlar: Gönül Alpay Tekin-Şinasi Tekin, Haz. Kemal Sılay, Harvard, 2004.

Ahmedî'den sonra Enverî'nin (ö. 869/1465'ten sonra) *Düstûr-nâme* adlı manzum tarihi dikkate değerdir. 3696 beyitlik bu eser bir mukaddime ve 22 bapтан oluşmaktadır. Muhtevasına göre üç ana bölüme ayrılmıştır. İlk 17 bapta peygamberler tarihi, Hz. Peygamber'den önceki bazı devletler, Hz. Peygamber'in siyeri, Hulefâ-yı Râşidîn, Emevîler, Abbâsîler ve başta Sâ mânîler, Gazneliler, Selçuklular, Harezmşâhlar, Moğollar olmak üzere bazı devletlerden bahsedilmiştir. 18. bap ise başlı başına bir bölüm olarak kabul edilebilir. Burası eserin en uzun kısmı olup Aydınoğlu Beyliği ve Umur Bey'in gazâlarının anlatılmasına ayrılmıştır. Aynı bölüm içinde Batı Anadolu beyliklerinden Aydınoğulları hakkında başka hiçbir kaynakta bulunmayan önemli bilgiler yer almaktadır. Diğer baplar ise eserin üçüncü bölümünü oluşturmaktadır. 842 beyitten meydana gelen bu kısımda eserin tamamlandığı 1465 yılına kadarki Osmanlı tarihi ele alınmaktadır.²

Diğer bir manzum tarih, Kemâl'in (ö. 895/1490'dan sonra) *Selâtin-nâme*'sidir. 3029 beyitten oluşan eserde Osman Gazi'den başlanıp 1490 yılına kadar olan hadiseler anlatılmaktadır.³

II. Bayezid devri şairlerinden Ahmed Rıdvân da (ö. 935/1528'den sonra) *İskender-nâme* adlı eserinde Osmanlılara 465 beyitlik bir kısım ayırmıştır. "Nusret-nâme-i Osmân" başlığını taşıyan bu bölümde Ertuğrul Gazi'den başlanarak II. Bayezid'in 1500 senesinde Koron'u fethetmesine kadarki hadiseler muhtasar olarak kaleme alınmıştır.⁴

Bir diğer manzum tarih Hadîdî'ye (ö. 940/1533-34) aittir. *Tevârîh-i Âl-i Osmân* adını taşıyan bu eser, 6646 beyitten müteşekkil olup kuruluştan 1523'e kadarki hadiseleri anlatır. Hadîdî, atalarının Sultan Orhan zamanında Rumeli

---

² Eser üzerine ilk çalışmayı Mükrimin Halil Yınanç yapmış ve eser daha sonra da çeşitli çalışmalara konu olmuştur. Bkz. Enverî, **Düsturnâme-i Enverî**, Haz. M. Halil Yınanç, Türk Tarih Encümeni, İstanbul, 1928; Necdet Öztürk, **Düsturnâme-i Enverî (19-22. kitaplar) Osmanlı Tarihi (1299-1465)**, İstanbul, Çamlıca Basım Yayın, 2012; Betül Ademler, "Düsturnâme-i Enverî (Dil Özellikleri-Metin)", YL Tezi, Sakarya Üni. SBS, Sakarya 2007. Ayrıca Paul Lemerle, **L'Emirat d'Aydin Byzance et l'occident : recherches sur la geste d'Umur Pacha**, Paris, Presses Universitaires De France, 1957.

³ Eser hakkında bilgi için bkz. Necdet Öztürk, **XV. Yüzyıl Tarihçilerinden Kemâl Selâtin-nâme (1299-1490)**, Ankara, TTK Yayınları, 2001.

⁴ Ahmed Rıdvân'ın *İskendernâme*'sinde Osmanlıların anlatıldığı bu bölüm İsmail Ünver tarafından yayımlanmıştır. Bkz. İsmail Ünver, "Ahmed Rıdvân'ın İskender-nâmesindeki Osmanlı Tarihi (Nusret-nâme-i Osman) Bölümü", **Ankara Üniversitesi Türkoloji Dergisi**, C. VIII, Ankara, 1979, s. 345-402.

fetihlerine katıldığını belirtmekte, diğer taraftan Osmanlı Devleti'nin ilk dönemleri hakkında diğer tarih kaynaklarında bulunmayan bazı bilgilere yer vermektedir.⁵

XVI. asra ait diğer bir önemli manzum tarih, Mahremî'nin (ö. 942/1535) *Şehnâme*'sidir. Toplamda 12.280 beyit olan eser üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm 1-2263. beyitleri arasını kapsamaktadır ve II. Bayezid devri anlatılmaktadır. 2264-8944 beyitleri arası ikinci bölüm olup Yavuz Sultan Selim ve özellikle Safevî ve Memlük seferleri üzerinedir. Eserin 8945. beyitten 12.280'e kadarki kısmı ise üçüncü ve son bölüm olup Kanunî saltanatının ilk iki yılındaki olaylarla Belgrad ve Rodos'un fetihlerini içerir. *Şehnâme*'nin ikinci ve üçüncü bölümünü ihtiva eden yazmanın şimdilik bilinen tek nüshası Topkapı Sarayı Kütüphanesi (TSMK), Revan Köşkü Bölümü/1287 numarada kayıtlıdır.⁶ Eserin ikinci bölümü üzerine de bir doktora çalışması yapılmıştır.⁷

Bu yüzyılın ortalarında kaleme alınan *Câmiu'l-Meknûnât* da önemli manzum tarihlerden biridir. Hz. Âdem'in yaratılışından itibaren genel bir genel peygamberler tarihi vermekte ve Osmanlılara ait kısım Kanunî devrine kadar gelmektedir. Sultan Süleyman devrinde kadılık vazifesinde bulunan Mevlânâ Îsâ tarafından kaleme alınan eserin bir nüshası İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde kayıtlıdır.⁸

Aynı yüzyılda devlet adamlarından Şemsî Ahmed Paşa da (ö. 988/1580) *Şehnâme-i Sultân Murâd* adında 2398 beyitlik bir eser kaleme almıştır. Hulefâ-yı Râşidîn'den başlanıp çeşitli İslâm devletlerinden bahsedildikten sonra Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren Osmanlı tarihi anlatılmıştır. Kanunî dönemi oldukça uzundur. III. Murad döneminin anlatıldığı 289 beyitlik kısımda Osmanlı-Safevî ilişkileri, Kafkaslardaki fetihler ve Sokollu Mehmed Paşa'nın öldürülmesi işlenmiştir.⁹

⁵ Eser hakkında bir doktora tezi yapılmış ve daha sonra yayımlanmıştır. Hadîdî, **Tevârih-i Âl-i Osmân (1299-1523)**, Haz. Necdet Öztürk, Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1991.

⁶ Hatice Aynur, "Mahremî", **TDVİA**, C. XXVII, İstanbul, TDV Yay., 2003, s. 390.

⁷ Bkz. Hatice Aynur, "Mahremî ve Şehnâmesi I. Kısım Yavuz Sultan Selim Dönemi: İnceleme-Metin-Sözlük-Dizin", DR Tezi, İÜ SBS, İstanbul, 1993.

⁸ İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Ktp. İbnülemin Mahmud Kemal Yazmaları, no.3263.

⁹ Eserin metni için bkz. Şemsî Ahmed Paşa, **Şeh-nâme-i Sultân Murâd**, Haz. Günay Kut-Nimet Bayraktar, Harvard Üniversitesi, Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, 2003.

XVII. asra gelindiğinde ise II. Osman'ın emriyle yazdırılmış olan, Ganîzâde Nâdirî'nin (ö. 1036/1627) *Şehnâme*'si karşımıza çıkmaktadır. 1956 beyitten oluşan eser, I. Ahmed'in son dönemiyle II. Osman döneminde meydana gelen önemli olayları konu edinmektedir. Özellikle II. Osman'ın tahta çıkışından başlayarak İran savaşları, padişahın bizzat katıldığı Hotin Seferi, bu seferden dönüşünde dünyaya gelen oğlu için yapılan şenlikler gibi konularla alakalı, gözlemlere dayalı bilgiler içerir.¹⁰

Yine XVII. yüzyıla ait diğer bir manzum tarih eseri de İbrahim Mülhimî'nin (ö. 1065/1650) *Şehenşâh-nâme-i Murâdî*'sidir. 4585 beyitten oluşan eserin 221 beyitlik giriş bölümü Farsçadır. Bundan sonra Türkçe kısım başlamakta ve IV. Murad'ın doğduğu tarihten Bağdad Seferi'nin sonuna kadarki hadiseler tarih sırasıyla işlenmektedir.¹¹

Söz konusu eserlerin dışında Osmanlı sahasında manzum olarak kaleme alınmış olan gazavatnâme, zafernâme ve fetihnâme tarzı eserler, dar alanda belli savaş ve fetihlere yoğunlaştığı için bu başlık altına dahil edilmemiştir. Bu çalışmanın konusunu oluşturan *Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân*'a ve yazarına dair bilgiler ise çalışmanın birinci ve ikinci bölümlerinde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

---

¹⁰ Necdet Öztürk, Murat Yıldız, **İmparatorluk Tarihinin Kalemli Muhafızları Osmanlı Tarihçileri -Ahmedî'den Ahmed Refik'e-**, İstanbul, Bilge Kültür Sanat Yayınları, 2013, s. 80. Eser üzerine bir yüksek lisans çalışması yapılmıştır: Dündar Alikılıç, "Ganîzâde Mehmed Nâdirî'nin *Şehnâme-i Nâdirî*'si", YL Tezi, MÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 1993.

¹¹ Eser üzerine bir doktora tezi hazırlanmıştır. Kadir Alper, "Erzurumlu Mülhimî ve *Şehen-şeh-nâme-i Murâdî Mesnevisi*", DR Tezi, Uludağ Üni. SBE, Bursa, 2012.

BİRİNCİ BÖLÜM

HASİB'İN HAYATI VE ESERLERİ

1.1. HAYATI

1.1.1. Adı, Mahlası ve Künyesi

Çalışmamıza konu olan müellifimizin ismi Ahmed, mahlası Hasîb'dir. Kendisi şiirlerinde vezin icabı kimi zaman “Hâsib” mahlasını kullanmıştır. Osmanlı dönemi bazı tabakât ve biyografi yazarları bu kullanımı fark edemedikleri için Hasîb ile Hâsib'i iki farklı kişi olarak değerlendirmiştir.¹² Halbuki Ahmed Hasîb Efendi'nin eserleri etraflıca incelendiğinde bazen “Hasîb” ve bazen de “Hâsib” mahlasını kullandığı görülecektir.¹³

Ahmed Hasîb'in *Ravzatü'l-Küberâ* isimli eserindeki “*Pederim Mü'minzâde Mehmed Efendi...*”¹⁴ ifadesinden, kendisine alem olan Mü'minzâde isminin babasından değil, dedelerinden intikal ettiği anlaşılmaktadır. Diğer taraftan ailenin siyadet vasfı bilindiğinden Hasîb Efendi de kaynaklarda “Seyyid” sıfatıyla zikredilmektedir.¹⁵

¹² Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri* adlı eserinin II. cilt 140. sayfasında “Hâsib Ahmed Efendi” adında bir zâtın Bursa'daki sular üzerine Miyâhiyye adında bir eser kaleme aldığından bahsetmektedir. Bkz. Bursalı Mehmed Tâhir, **Osmanlı Müellifleri**, İstanbul, Matbaa-i Âmire, 1333, C. 2, s. 140. Yine aynı yazar C.3, s. 144'te “Mü'minzâde Ahmed Hasîb Efendi” başlığı altında tezminin konusu olan Hasîb'i zikretmektedir. Bkz. Bursalı, **a.g.e.**, C.3, s. 144. Müellifin eserlerinden “Miyâhiyye”yi anlatırken değineceğimiz üzere aslında ikisi de aynı şahıstır. Söz konusu Hasîb-Hâsib mahlas ve şahıs ikilemine Tuhfe-i Nâilî müellifi Mehmed Nâil Tuman da düşmüştür. Osmanlı şairlerinin muhtasar biyografi ve şiirlerinden örnekler verdiği eserinin I. cildinde Hâsib adında birinden bahsederken (s. 174) yine aynı ciltte Hasîb isminde bir zâtı bahsetmedir ki (s. 198) her ikisi de Ahmed Hasîb Efendi'dir. Bkz. Mehmed Nâil Tuman, **Tuhfe-i Nâilî (Divân Şairlerinin Muhtasar Biyografileri)**, Haz. Cemâl Kurnaz, Mustafa Tatcı, Ankara, Bizm Büro Yayınları, 2001, C. 1, s. 174. Ayrıca bkz. **a.e.**, s. 198.

¹³ Bu hususta en bariz örnek, *Mecmûa-i Tevârih* isimli manzum eserindeki “*Târîh-i Hâsib Seyyid Ahmed Efendi el-Kâdî bi-Medîne-i Sarâybosna sâbikan*” başlığıdır. Müellif hatırı olan söz konusu eserde “Hâsib” ifadesi kendisine aittir. Bkz. Göker İnan, “Ahmed Hasîb Efendi'nin Mecmûa-i Tevârih'i”, Trakya Üniversitesi SBE, YL Tezi, Edirne, 2013, s. 101.

¹⁴ Bkz. Mü'minzâde Seyyid Ahmed Hasîb Efendi, **Ravzatü'l-Küberâ: Tahlil ve Metin**, Haz. Mesut Aydın, Ankara, TTK Yayınları, 2003, s. 170.

¹⁵ “*Ol gonce-i gül-istân-ı siyâdetin...*” Bkz. Sadık Erdem, **Râmiz ve Âdâb-ı Zurafâ'sı**, Ankara, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 1994, s. 75. “*Bunlar dahı sâdât-ı kesîrû'l-berekâtdan olup...*” Bkz. Adnan İnce, **Tezkiretü's-Şu'arâ Sâlim Efendi**, Ankara, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 2005, s. 287. “*Mü'minzâde Seyyid Ahmed Hasîb...*” Bkz. Tuman, **a.g.e.**, C.1, s. 198.

Üzerinde çalıştığımız *Silkül’-Le’âl-i Âl-i Osmân*’daki bir beyitten de Hasîb’in Osmanlı Devleti’nin ilk devir tanınmış âlimlerinden Molla Fenârî’nin soyundan geldiğini öğrenmekteyiz. Eserde Molla Fenârî’nin anlatıldığı bölümde yer alan aşağıdaki beyit, Hasîb hakkında şu ana kadar yazılmayan bir bilgiyi de gün yüzüne çıkarmaktadır:

Kemîne nâzım evlâdından olmağla o zî-şânî
Fenârî pertevi kılsa n’ola ben hâki nûrânî¹⁶

1.1.2. Doğum Tarihi ve Yeri

Hasîb’in doğum tarihine dair eserlerinde ya da tezkire kayıtlarında herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Fakat *Sâlim Tezkiresi*’nde onun 1120/1709 senesinde medrese tahsilini tamamladığı belirtilmektedir.¹⁷ Klasik dönemde bir talebenin medreseyi tamamlama yaşı göz önüne alındığında Ahmed Hasîb’in doğum tarihinin 1690 yılı dolaylarına tekabül ettiği yalnızca bir tahmin olarak ileri sürülebilir. Doğum yerinin ise Bursa olduğu *Ravzatü’l-Küberâ*¹⁸ ve *Mecmûa-i Tevârih*¹⁹ adlı eserlerde kendisi tarafından belirtilmektedir.

1.1.3. Ailesi

Hasîb’in ailesine dair bilgiler son derecede mahduttur. Yukarıda da belirtildiği gibi babasının adı Mehmed ve dedelerinden birinin ismi Mü’min’dir. Dedesinin bu isminden dolayı söz konusu aile birkaç kuşak “Mü’minzâdeler” olarak tanınmıştır. Nitekim Ahmed Hasîb’in hem babası Mehmed Efendi hem de kendisi, “Mü’minzâde” lakabını kullanmışlardır.

Hasîb’in küçük yaşta iken babasını kaybettiği bilinmektedir. Osmanlı tarihine “1703 Edirne Vak’ası” olarak geçen ve Şeyhülislam Feyzullah Efendi’nin yanında birçok kişinin de ölümüyle sonuçlanan bu hâdisenin akabinde Feyzullah Efendi’nin çocuklarından Seyyid Mustafa Efendi Kıbrıs’tan Bursa’ya sürülmüştür. *Ravzatü’l-Küberâ*’da bu hâdiseye değinen Hasîb, Seyyid Mustafa Efendi’nin Bursa’da yirmi üç

¹⁶ H, 94a.

¹⁷ Bkz. İnce, a.g.e., s. 287.

¹⁸ “Bu fakîr-i pür-taksîr...mahmiyye-i Burusa’da mehd-ârâ-yı vücûd ve nemâ-yâfte-i âlem-i şuhûd olup...” Bkz. Mü’minzâde Seyyid Ahmed Hasîb Efendi, a.g.e., s. 2.

¹⁹ Eserde kaydettiği başlık şu şekildedir: “Târîh-i Hasîbü’l-Bursevî” Bkz. İnan, a.g.t., s. 354.

yıldan fazla kaldığını yazar.²⁰ Diğer taraftan Hasîb'in babası Mehmed Efendi gençlik yıllarında Şeyhülislam Feyzullah Efendi'nin rahle-i tedrisinden geçerek ondan ilim öğrenmiştir. Feyzullah Efendi'nin oğlu Mustafa Efendi Bursa'ya geldiği vakit Mehmed Efendi ile tanışmış ve dost olmuşlardır. Böylece Ahmed Hasîb de babası vesilesiyle sonradan maddî ve manevî mühim desteklerini göreceği Mustafa Efendi'yi tanımıştır. İlk görüşme esnasında Hasîb'in henüz bulûğ çağına ermemiş olduğunu yine kendi ifadelerinden öğrenmekteyiz.²¹ Sonraki yıllarda babasını kaybeden Hasîb yetim kalmıştır.²²

Kaynaklarda Hasîb'in anne ya da kardeşlerine dair bir malumat yoktur. Çocukluk yıllarını Bursa'da geçirdiği anlaşılan şairin evi Suriçi'nde, Şeyh Paşa Mahallesi olarak bilinen bir yerde veya o civardadır. Zira Şeyhülislam Feyzullah Efendi'nin oğlu Mustafa Efendi Kıbrıs'tan Bursa'ya geldiğinde söz konusu mahallede bir ev kiralamıştır. *Ravzatü'l-Küberâ*'daki "*civâr-ı menzilimizde bast-ı bûriyâ-yı sükûn u istikrâr buyurduklarında...*" ifadesi, bu evin Hasîb'in evine yakın olduğuna işaret etmektedir.

1.1.4. Eğitim Hayatı ve Aldığı Vazifeler

Ahmed Hasîb Efendi ilmiye sınıfına mensup bir aileden gelmektedir. Babası Seyyid Mehmed Efendi, Şeyhülislam Feyzullah Efendi'den okumuştur. Eserinde babasının Feyzullah Efendi'den mezuniyetine değinilir.²³ Henüz bulûğ yaşına ermeden babasını kaybeden Hasîb, vefatı müteakip Mustafa Efendi'nin kendisine kol kanat gerdiğini: "*gâlibâ cebîn-i hâlimde eser-i sedâd u reşâd ve nûr-ı ma'rîfet ü isti'dâd müşâhede buyurmuşlar ki...*" ifadeleriyle belirtir. Mustafa Efendi, istidat gördüğü Hasîb'e tahsil hayatı sürecince maddî ve manevî destek sağlamıştır. İkisi arasındaki bu beraberlik Mustafa Efendi'nin vefatına kadar yaklaşık kırk sene devam etmiştir. Hasîb bu hususu bir şiirinde;

Bendesi olalı kırk sâli tecâvüz etdi
O dururken kimi esrârıma hemrâz ideyim

²⁰ Mü'minzâde Seyyid Ahmed Hasîb Efendi, **a.e.**, s. 170.

²¹ "Bu fakîr henüz sinn-i bülûğa ve derece-i kemâle irtikâ etmemiş idim..." Mü'minzâde Seyyid Ahmed Hasîb Efendi, **a.y.**

²² "Bu abd-i kadîm pederden yetîm kalmağla..." Mü'minzâde Seyyid Ahmed Hasîb Efendi, **a.y.**

²³ "Pederim merhûm Mü'min-zâde Mehmed Efendi rahmetullâhi aleyh şehîd-i müşârûn ileyh Feyzullâh Efendi hazretlerinin bilâ-imtîhân çerâğ-efrûhtesi olduğu..." Mü'minzâde Seyyid Ahmed Hasîb Efendi, **a.y.**

Beni sîr etdi anın ni'met-i lâ-tuhsâsı
Eshiyâdan kimi ol dâvere enbâz ideyim²⁴

mısraları ile açıklar. Bu destekler vesilesiyle tahsil hayatını rahat bir şekilde sürdürmüş ve o devir âlimlerinin ders halkasında bulunmuştur.²⁵ Hasîb hakkında bilgi veren bazı eserlerde onun 1120/1709'da Şeyhülislam Çatalcalı Ali Efendi'nin yanında vazife aldığı belirtiliyorsa da²⁶ bu bilgiye ihtiyatla yaklaşmak gerekir. Zira Çatalcalı Ali Efendi 1103/1692 senesinde vefat etmiş olup o tarihte hayatta değildir.²⁷

Hasîb 1708 senesinde Bursa'daki Ahmed Paşa Medresesi'nde Süleyman Efendi'nin yanında muîd (müderris yardımcısı) olarak vazife almıştır.²⁸ 1129/1717 senesinin Recep ayında Ebû İshak İsmail Efendi'nin huzurunda yapılan imtihanı başarıyla vermiş ve müderris olmaya hak kazanmıştır.²⁹ Hasîb'in ilk vazife yeri yine Bursa'daki Esediyye Medresesi'dir.³⁰ *Tekmiletü's-Şakâik* kaydına göre Bursa'da şer'iyye mahkemesinin kitâbetinde de vazife almıştır.³¹ 1147/1735'te ise kadılığa geçiş yapmıştır.³²

Hasîb'in Bosna'ya kadı tayin edilmesi konusu önemlidir. Zira bu tayinde devrin sadrazamı Hekimoğlu Ali Paşa'nın da etkisi vardır. Ahmed Hasîb Efendi İstanbul'daki dergâhları anlattığı *Dergehnâme* adındaki manzum eserini Hekimoğlu Ali Paşa'ya takdim etmiş, söz konusu eser mukâbilinde Hasîb'e Bosna kadılığı tevcih edilmiştir. Süleymaniye Ktp. Esad Efendi kısmındaki bir mecmuanın derkenarında bu hususa dikkat çekilmektedir. Mecmuanın 65b sayfasında,

²⁴ Mü'minzâde Seyyid Ahmed Hasîb Efendi, **a.g.e.** s. 170-171.

²⁵ "Asrının ulemâ-yı benâmından tahsîl-i ulûm ederek..." Bkz. Fındıklılı İsmet Efendi, **Şakaik-ı Nu'maniye ve Zeyilleri: Tekmiletü's-Şakâik fî Hakkı Ehli'l-Hakâik**, Haz. Abdülkadir Özcan, İstanbul, Çağrı Yayınları, C.5, 1989. s. 225.

²⁶ Hasîb'in Çatalcalı Ali Efendi'nin yanında kitapçılık yaptığını belirten eserler için bkz. Franz Babinger, **Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri**, Çev. Coşkun Üçok, Ankara, Kültür Bakanlığı Yay., 2000. s.312.; Menderes Coşkun, **Manzum Bir Şairler Tezkiresi, Hasîb'in Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân'ındaki Şair Biyografileri**, Ankara, Bizim Büro Yayınları, 2002. s.6. Bu yanlış Sâlim Tezkiresi'ndeki şu ifadeden kaynaklanmaktadır: "Sene bin yüz yigirmi târihinde şeyhü'l-islâm ve müftî'-enâm ulemâ-yı kirâmın bülendi merhûm u mağfûr Çatalcalı Ali Efendi hazretlerinin kitâbcılığı hizmetiyle şeref-yâb olup zümre-i müderrisinden zamânında şöhet-şi'âr olan Süleymân Efendi cenâbına intisâb..." Bkz. İnce, **a.g.e.**, s. 287.

²⁷ Mehmet İpşirli, "Çatalcalı Ali Efendi", **TDVİA**, C. VIII, İstanbul, TDV Yay., 1993, s. 234.

²⁸ İnce, **a.g.e.**, s. 287.

²⁹ Fındıklılı, **a.g.e.**, s. 225.

³⁰ Fındıklılı, **a.y.**

³¹ **A.y.**

³² Erdem, **a.g.e.**, s. 75.

Müstakimzâde tarafından eklenen notta Hasîb'e Bosna kadılığının yanında Ali Paşa tarafından yüz altın, bir at ve bir de Mushaf-ı şerif hediye edildiği belirtilmektedir.³³ Bu husus Hasîb ile Ali Paşa arasındaki münasebeti göstermesi bakımından mühimdir. Nitekim söz konusu dostluk ilerleyen yıllarda da devam edecek, Hekimoğlu Ali Paşa'nın ikinci kez sadârete getirilmesini müteakip Ahmed Hasîb tarafından *Mecmûa-i Tevârih* adlı bir eser hazırlanacaktır.

Bosna'dan sonra sırasıyla Kayseri, Tokat, Bağdat ve Manisa kadılıkları yapan Hasîb, Manisa'dan sonra İstanbul'a dönmüştür. Ahmed Hasîb'in görev yerlerine giderken yol güzergâhındaki tanınmış mutasavvıfların kabirlerini ziyaret ettiği de anlaşılmaktadır. Bunlardan biri Göynük'te medfun bulunan Akşemseddin'in kabridir. *Silkü'l-Le'âl*'de geçen:

Kemîne nâzımın daği olup manzûrî 'ayniyle
Ziyâretle qarîrû'l-'ayn idüp mevlâ-yı Raḥmân'ı³⁴

beyti böyle bir ziyaretin gerçekleştiğini göstermektedir. Uğradığı bir diğer kabir de İstanbul'un ilk kadısı olan Hızır Beğ'in oğlu Yakub Paşa'nın medfenidir. Fatih devri âlimlerinden olan Yakub Paşa, Kırşehir'de medfundur ve Hasîb buraya uğramıştır:

Kemîne nâzımın manzûr olmuşdı ziyâretle
Ḥudâ kabr-i şerîfin eyleye 'Adn'niñ gülistânı³⁵

Hasîb'in Manisa kadılığı için *Râmiz Tezkiresi*'nde "1160 senesinde Filibe pâyesiyle Manisa'ya kâdı tayin edildiği"³⁶ yazıyorsa da Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi'nde tespit ettiğimiz bir belgeye göre Ahmed Hasîb 1164 yılının Cemâziyelevvel ayında (1751 yılı Nisan ayı) Manisa kadısı olmuştur.³⁷

Fındıklılı İsmet Efendi, Hasîb'in 1165'te; yani tayin edildikten yaklaşık bir sene sonra "bir mansıb tahmîl etmek" niyetiyle İstanbul'a geldiğini söyler.³⁸ Râmiz

³³ "Merhûm vezîr-i a'zam u ekrem Hekîm-zâde Ali Paşa hazretlerinin sadâret-i ûlâsında Burusevî Mü'minzâde merhûm Hasîb Efendi'nin verdiği Dergeh-nâme kasîdesidür ki mukâbelesinde Bosna mevleviyyetin tevcîh idüp yüz altın ve bir at ve bir Mushaf-ı şerîf kerem [ü] ihsân buyurmuşlar. Hakk te'âlâ ikisini dahi mağfûr eyleye. Âmin." Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, No. 3465, vr. 65b.

³⁴ Metin, vr. 418a.

³⁵ Metin, vr. 394b.

³⁶ "Bin yüz altmış senesi hilâlinde bâ-pâye-i Filibe mahrûse-i Magnisa mevleviyyetiyle kâm-revâ olmuşlar idi" Bkz. Erdem, **a.g.e.**, s. 75.

³⁷ BAO, C.ADL. 92/5524.

³⁸ Bkz. Fındıklılı, **a.g.e.**, s. 225.

ise *Âdâb-ı Zuraî* adlı eserinde “müddetini itmâm etmiş”³⁹ dedikten sonra İstanbul’a döndüğünü belirtir. Bununla birlikte olağanüstü bir hal olmadığı sürece bir sene gibi az bir zamanda bir kadının mutad olan müddeti ikmal etmesi düşünülemez. Bu noktada *Fatin Tezkiresi*’ndeki kayıt dikkate değerdir. Nitekim Fatin Dâvûd Efendi eserinde: “*mevleviyyet-i mezkûreden ma‘zûlen Dersa‘âdet’e menkûl olunarak...*”⁴⁰ ifadesine yer vermektedir ki Hasîb’in bir sebepten dolayı azl edilerek İstanbul’a çağrılmış olma ihtimali daha makul durmaktadır. İstanbul’a dönen Ahmed Hasîb, Atpazarı civarında bir eve yerleşmiş ve vefatına kadar burada kalmıştır.⁴¹

1.1.5. Vefatı

Altmışlı yaşların başında vefat ettiği anlaşılan Hasîb’in ölüm tarihi 1166/1752’dir.⁴² Kaynaklarda kabrinin Emir Buharî Tekkesi karşısındaki Kazasker Abdurrahman Efendi’nin yaptırdığı mektebin hazîresinde olduğu belirtiliyorsa da söz konusu hazire bugün kaybolduğundan kabrin yerini tayin ve tespit etmek mümkün olamamaktadır.

1.2. ESERLERİ

Ahmed Hasîb Efendi’nin bugüne intikal eden eserleri tarih ve edebiyat ağırlıklıdır. Müderrislik ve kadılık yapmasına rağmen İslamî ilimlerde etraflı çalışmalarına rastlanmamaktadır; fakat Çorum Hasan Paşa Yazma Eser Kütüphanesi 3111 numarada kayıtlı bir mecmuadan X. asır dil âlimi Ebû Mansûr Se‘âlibî’nin ve XVI. asır âlimlerinden İbnü’l-Hanbelî Radıyüddîn Muhammed’in irili ufaklı Arapça

³⁹ Bkz. Erdem, **a.y.** Râmiz Âdâb-ı Zuraî adlı tezkiresinde bu kaydı düşerken Fatin Tezkiresi’nde ma‘zûlen İstanbul’a geldiği belirtilir. Bkz. Fatin Dâvûd, **Hâtimeü’l-Eş’âr**, İstanbul, İstihkâm Alayları Litografya Destgâhı, 1271, s. 60. Fındıklılı İsmet Efendi ise “bir mansıb tahmîl etmek” niyetiyle İstanbul’a geldiğini yazar. Bkz. Fındıklılı, **a.g.e.**, s. 225.

⁴⁰ Bkz. Fatin Davud, **a.g.e.**, s. 60.

⁴¹ Bkz. Fındıklılı, **a.y.**

⁴² Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*’nde Hasîb’in vefat tarihini 1165 olarak vermekte ise de (Bkz. Bursalı, **a.g.e.**, C. 2, s. 140) *Fatin Tezkiresi*’nde, *Tekmileü’ş-Şakâik*’te, Mehmed Tevfik’in *Mecmûatü’t-Terâcim*’inde ve *Tuhfe-i Nâilî*’de yazarın vefat tarihi ittifakla 1166 verildiğinden biz de bu tarihi esas alıyoruz. Bkz. Fatin Dâvûd, **a.g.e.**, s. 60. Ruhsâr Zübeyiroğlu, “Mecmû’atü’t-Terâcim Mehmed Tevfik Efendi”, İÜ SBE, DR Tezi, İstanbul, 1989, s. 311. Tuman, **a.g.e.**, C. 1, s. 174. Fındıklılı, **a.g.e.**, s. 225.

risaleleri ile Molla Câmi'nin Farsça manzum *Mu'ammîyât*'ını istinsah ettiği anlaşılmaktadır.⁴³ Diğer eserleri şunlardır:

1.2.1. Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân

Manzum bir Osmanlı tarihi olan bu eser, çalışmamızın konusunu teşkil ettiği için tezin ikinci kısmında ayrıntılı olarak bilgi verilecektir.

1.2.2. Mecnûa-i Tevârîh

Ebced hesabına dayanan şiirlerin ve tarih beyitlerinin olduğu bir mecmuadır. Eserin tek nüshası Süleymaniye Ktp. Esad Efendi 3388'de kayıtlı olup bu yazma Hasîb'in kendi elinden çıkması bakımından önemlidir. Meşin, köşebentli, şirazeli, basma şemseli ve mıklepli bir cilt içerisinde yer alan yazmanın söz başları kırmızı mürekkeple yazılmış olup cetvellendirme mevcuttur. 60 varak olup ta'lik hatla kaleme alınmıştır.

Devrin sadrazamı Hekimoğlu Ali Paşa 1155/1742 senesinde ikinci kez sadrazam tayin edildikten sonra bu sadâreti tebrik niyetiyle yazılan manzumeleri bir araya toplatmayı düşünmüştür. Bu iş için de öteden beri tanıdığı Ahmed Hasîb'i görevlendirmiş, o da yaklaşık bir senelik süre zarfında söz konusu şiirleri bir araya getirmeye muvaffak olmuştur.⁴⁴ Eserde 112 adet manzume yer almaktadır. İçerisinde ramazaniyye, esbiyye, bahariyye gibi nazım türlerinden örnekler de bulunmaktadır. Ahmed Hasîb Efendi bu mecmuayı tedvîn ederken kendi yazdığı kaside ve kıt'aları da eklemiştir. Dönem şairlerinden altmış kişi mecmuaya katkıda bulunmuştur. Bir diğer önemli husus, buradaki şiirlerde kimi zaman şairin "Hâsib" mahlasını kullanmasıdır. Eser hakkında bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır.⁴⁵

1.2.3. Ravzatü'l-Küberâ

⁴³ Çorum Hasan Paşa Yazma Eser Ktp., No. 3111. Söz konusu eserler şunlardır: *Kitâbu'l-Kinâyât* (Sa'âlibî), *Sevâbigü'n-Nevâbiğ*, *Tuhfetü'l-Efâdul*, *ez-Zebed ve't-Tarab*, *ed-Dürerü's-Sâtî'a*, *Manzûme fî Mu'ammîyât* (Molla Câmi), *Şerh-i Mu'ammîyât* (Abdürrahim b. Şah Muhammed).

⁴⁴ Eserin başında "sene-i mezbûre [1155/1742] Rebîu'l-evvelinin yigirmi dördüncü günü sebt ü tahrîrine şürû' olundu..." ibaresi yer almaktadır. Bkz. Ahmed Hasîb Efendi, *Mecnûa-i Tevârîh*, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi Bölümü, No. 3388, vr. 2a.

⁴⁵ Bkz. Göker İnan, "Ahmed Hasîb Efendi'nin Mecnûa-i Tevârîh'i", Trakya Üni. SBE, YL Tezi, Edirne, 2013.

Ravzatü'l-Küberâ, Osmanlı tarihinde “Edirne Vak’ası” olarak bilinen ve 1703’te Şeyhülislam Feyzullah Efendi’nin ölümü ve Sultan II. Mustafa’nın tahttan indirilip III. Ahmed’in cülusuyla sonuçlanan hadiseyi konu almaktadır.

Eserin müellif hattı bir nüshası Süleymaniye Ktp. Murad Molla 1437 numarada kayıtlı olup 1165/1752 tarihlidir. Yukarıda bahsi geçen *Mecmûa-i Tevârih*’ten yaklaşık on sene sonra kaleme alınmıştır. Eser, talik hatla yazılmış olup 174 varaktır. Hasîb’in el yazısını tespit etme ve çalışmamızda esas aldığımız *Silkü'l-Le’âl* nüshasının da müellif hattı olduğunu gösterme açısından bu yazma önemlidir. Eserin bir diğer nüshası da İstanbul Üni. Nadir Eserler Ktp. TY.87’dedir.

Ahmed Hasîb *Ravzatü'l-Küberâ*’yı önce Osmanzâde Tâib’in *Hadîkatü'l-Vüzerâ* isimli biyografi eserine zeyl olarak düşünmüş; fakat sonraları eser ilk hedefinden ayrılarak Edirne Vak’ası’nı anlatan müstakil bir kitaba dönüşmüştür. Yazar, Şeyhülislam Feyzullah Efendi’nin oğlu Mustafa Efendi ile olan tanışıklığını bu eserde dile getirmektedir. Ayrıca Hasîb’in hayatı ve ailesi hakkında az da olsa önemli bilgiyi burada bulmaktayız. Fındıklılı İsmet Efendi ile Mehmed Tevfik Efendi, Edirne Vak’ası’nın anlatıldığı *Ravzatü'l-Küberâ*’yı *Silkü'l-Le’âl-i Âl-i Osmân* ile karıştırmışlardır.⁴⁶

Ravzatü'l-Küberâ üzerine bir yüksek lisans tezi hazırlanmış ve daha sonra eser yayımlanmıştır.⁴⁷

1.2.4. Dergeh-nâme

Hasîb’in bir diğer eseri *Dergeh-nâme* adını taşımaktadır. Eser Sultan I. Mahmud’un saltanatı zamanında kaleme alınmış olup İstanbul’un 97 adet dergâhını kısa ve manzum bir şekilde tanıtmaktadır. Osmanlı tasavvuf ve şehir tarihine dair kaynak değeri taşımaktadır. Bu manzume daha sonra 1305/1888 tarihinde *Kethüdazâde Ârif Efendi Menâkıbnâmesi* ile birlikte basılmıştır.⁴⁸ Muzıka-i Hümayun hocalarından Emin Efendi tarafından bastırılan *Dergeh-nâme*’ye yine

⁴⁶ “Âsâr-ı kalemiyyesinden olarak 1115’de zuhûr iden Edirne Vak’ası’nın hâkî Silkü'l-Le’âl unvânlı bir târihi vardır.” Bkz. Fındıklılı, a.g.e., s. 227. “Bin yüz on beş târihinde vâki’ olan vak’a-i hâ’ileyi mübeyyin Silkü'l-Le’âlî nâm târihi...” Bkz. Zübeyiroğlu, a.g.t., s. 311.

⁴⁷ Bkz. Mü’minzâde Seyyid Ahmed Hasîb Efendi, *Ravzatü'l-Küberâ: Tahlil ve Metin*, Haz. Mesut Aydın, Ankara, TTK Yay., 2003.

⁴⁸ Emin Efendi, *Menâkıb-ı Kethüdâzâde el-Hac Mehmed Ârif Efendi Hazretleri*, İstanbul, 1305, s. 319-329.

kendisi tarafından aynı vezin ve kâfiyede bazı eklemeler yapılmıştır. Böylelikle beyit sayısı 138'e çıkmıştır.

Dergeh-nâme'nin yazma nüshalarından biri Süleymaniye Ktp. Esad Efendi 3465 numarada ve diğer ikisi de Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Kısmı 561 ve Belediye Kısmı 43 numarada kayıtlıdır. Bunlardan Esad Efendi nüshasını Osmanlı devrinin tanınmış âlimlerinden Müstakimzâde Süleyman Efendi tedvin etmiştir. Kendi hattıyla hazırlanan bu mecmuanın 65b yüzünde *Dergeh-nâme* başlamaktadır. Bu sayfanın hemen kenarında kırmızı renkle yazılmış bir not bulunmaktadır. Müstakimzâde bu derkenarda, eserin devrin sadrazamı Hekimoğlu Ali Paşa'ya takdim edildiğini ve karşılığında Hasîb'e Bosna kadılığı yanında yüz altın, bir at ve bir de Mushaf-ı şerif verildiğini belirtmektedir.⁴⁹

Dergeh-nâme'de aruzun farklı kalıpları kullanılmıştır. Emin Efendi Hasîb'in vefatından sonra teessüs ve teşekkül eden bazı dergâhları da buraya eklemiştir. Matbu nüshanın başındaki: “*İşbu Dergeh-nâme nazm olunduktan sonra binâ kılınan ba'zı dergâh-ı şerîflerin nazmı bir mîm (م) işâretiyle âcizâne mu'ahharen tertîb ve imlâ kılındı*”⁵⁰ ifadesinden de anlaşıldığı üzere bu durum, kendi beyitleri ile Hasîb'inkiler karışmasın diye alınan bir tedbirdir.

Manzume başında okuyucuya: “*Ey tâleb-kâr-ı rızâ-yı Hazret-i Rabbü'l-enâm*”⁵¹ şeklinde hitap edilir ve kârilere Allah'ın rızasını talep eden kişiler olarak vasıflandırılır. Burada Hasîb kendisini tasavvuf büyüklerinin samimi bir müntesibi olarak tanıtır:

Ben hele çok lutfunu gördüm tarîk erbâbının
Kuluyam kurbâniyam billâh meşâyih bâbının⁵²

Devrin padişahı Sultan I. Mahmud'u ve sadrazam Hekimoğlu Ali Paşa'yı hayr dua ile anan şair, ardından İstanbul'daki dergâhları saymaya geçer:

Eyledim hayr-ı du'â Sultân Mahmûd Hân için
Ba'd-ez-în düstûr-ı ekrem sadr-ı âlî-şân için

Dergeh-i 'âfîlerin ta'dâd u tavsîf eyledim

⁴⁹ Bkz. Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, No. 3465., vr. 65b. Ayrıca yukarıda “Eğitim Hayatı ve Aldığı Vazifeler” başlıklı kısımda metnin ilgili bölümü dipnota da kaydedilmiştir.

⁵⁰ Bkz. Emin Efendi, **a.g.e.**, s. 318.

⁵¹ Bkz. Emin Efendi, **a.e.**, s. 319.

⁵² Bkz. Emin Efendi, **a.y.**

Şöhret ü hâssıyyetin tahrîr ü ta‘rîf eyledim⁵³

Metinden alıntıladığımız şu beyitte ise Hasîb, “Âsafâ” şeklinde hitap ettiği Hekimoğlu Ali Paşa’dan bir ihsan beklemektedir:

Âsafâ bir kûşe-i çeşm-i inâyetle nazar
Bende-i nâçiz-i devlet-h‘ânına ihsân yeter

Yukarıda da belirtildiği üzere Hasîb’in isteği yerine getirilmiş ve Ali Paşa tarafından kendisine Bosna kadılığı tevcih edilmiştir. *Dergeh-nâme* günümüz harflerine aktarılarak bir armağan kitabı içerisinde yayımlanmıştır.⁵⁴

1.2.5. Miyâhiyye

Fındıklılı İsmet Efendi eser hakkında şu bilgiyi verir: “*Bursa’da cârî olan suların isimlerini ayân ve her birinin fennî ve tıbbî olan menâfi’ini beyân eden Miyâhiyye nâmında bir manzûmesi vardır. Bu eserini o târîhde Bursa’da ikâmet etmekte bulunan Kaplan Giray Hân’a hediye etmiştir.*”⁵⁵

İsmet Efendi’nin de belirttiği gibi *Miyâhiyye* Ahmed Hasîb’in XVIII. asırda Bursa’daki suların fayda ve özelliklerinden bahsettiği manzum bir eseridir. Arşiv uzmanı Kâmil Kepecioğlu *Bursa Kütüğü* adlı dört ciltlik kitabının “su” maddesinde Hasîb’in söz konusu *Miyâhiyye*’sine yer vermiştir.⁵⁶ Ayrıca Bursalı şairlerin eserlerinden örneklerin yer aldığı *Güldeste-i Şuarâ*⁵⁷ adlı eserin 17-19 sayfalarında da *Miyâhiyye*’ye tesadüf edilmektedir. Bu eser basılırken 38 beyitlik manzumeye Babaefendizâde Şeyh Said tarafından aynı vezinde 6 beyit daha eklenmiş ve beyit sayısı 44’e ulaşmıştır.

Hasîb *Miyâhiyye*’yi o zaman Bursa’da ikâmet etmekte olan Kırım hanlarından Kaplan Giray’a takdim etmiştir. Manzumenin sonlarına doğru Kaplan Giray’ın Alişîr ismindeki suyu beğendiğine de değinilir:

Nûş iden âb-ı Alişîr’i olur şîr gibi

⁵³ Emin Efendi, a.y.

⁵⁴ Günay Kut, Turgut Kut, “İstanbul Tekkelerine Ait Bir Kaynak: *Dergeh-nâme*”, **Türkische Miszellen: Robert Anhegger Armağanı**, Ed. Jean-Louis Bacque-Grammont vd., İstanbul, Divit Matbaacılık ve Yayıncılık A.Ş., 1987, s. 213-236.

⁵⁵ Fındıklılı, a.g.e., s. 227.

⁵⁶ Bu eser Bursa Bölge Yazmalar, 13307 numarada 4 cilt hâlinde kayıtlıdır.

⁵⁷ **Güldeste-i Şuarâ**, Bursa, Hüdâvendigar Matbaası, 1287, s. 17-19.

Anı Kaplan Giray Hân beğenmiş zîrâ⁵⁸

Miyâhiyye'nin başında Bursa'nın suları övülmekte ve Bursa şehrinin diğer şehirlere göre daha üstün olduğu belirtilmektedir:

Var mı bir şehir ki bu beldeye mânend ola
Cümle büldâna n'ola müreccah Bursa⁵⁹

Eserde genel itibariyle suların tat, soğukluk ve şifa bakımından özellikleri zikredilmekte, bunun yanı sıra az da olsa bazı olumsuz taraflar dile getirilmektedir. Örneğin:

Ta'mı sût ta'mıdır Ayrancı suyunun ammâ
Südde îrâs ider mi'deyi eyler irzâ⁶⁰

Hasîb'in bu sular arasında en çok beğendiği ise Emir Sultan civarından çıkan Fazlı Paşa suyudur:

Fazlı Paşa suyunu cümleye tafdîl iderim
Sûy-i Sultân Emîr oldu o âba mecrâ⁶¹

Miyâhiyye hakkında bir makale yayımlanmış⁶² ve *Bursa Kütüğü* Latin harflerine çevrilirken içerisinde bu manzume de yer almıştır.⁶³

Bunlar dışında katalog kayıtlarında Ahmed Hasîb'e ait olarak gösterilen *Vahdet-nâme*⁶⁴, *Mecmûatü Kasâid* ve *Gazeliyât*⁶⁵ ve *Mecmûatü'l-Fetâvâ*⁶⁶ adlı eserler bulunmaktadır. Fakat söz konusu eserler Mısır'da bulunduğu ve teşebbüslerimize rağmen adı geçen yazmalara ulaşmak mümkün olmadığından bunlar hakkında ayrıntılı bilgi verilememiştir.

⁵⁸ a.g.e., s. 19.

⁵⁹ a.e., s. 17.

⁶⁰ a.e., s. 18.

⁶¹ a.y.

⁶² Süleyman Eroğlu, "Türk Edebiyatı'nda Miyâhiyye Türüne Bir Örnek: Hâsib Efendi'nin Miyâhiyyesi", *Uludağ Üni. Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 9, S. 15, Bursa, s. 429-439

⁶³ Kâmil Kepecioğlu, *Bursa Kütüğü*, Haz. Hüseyin Algül vd., 2009, Bursa. Bursa Büyükşehir Belediyesi, C. 4, s. 112-113.

⁶⁴ Kahire Hidiv Ktp., Türkçe Yazmalar, No. 9175.

⁶⁵ Mısır Milli Ktp., Edebî Türkî, No. 149.

⁶⁶ Mısır Milli Ktp., Türkî Talat, No. 21.

İKİNCİ BÖLÜM

SİLKÜ'L-LE'ÂL-İ ÂL-İ OSMÂN'IN TANITIMI VE İNCELENMESİ

2.1. ESERİN TANITIMI

2.1.1. Eserin İsmi

Ahmed Hasîb Efendi eserin tam ismini müellif hattı olan Süleymaniye Ktp. Hâlet Efendi 596 numaradaki yazmanın 4a yüzünde vermektedir. Yazmanın hemen girişinde besmelenin faziletleri anlatıldıktan sonra Osmanlı tarihi sahasında çok sayıda eser kaleme alındığı belirtilmekte ve her bir padişahı ipliğe dizilmiş bir inci tanesi gibi kabul ederek eserin ismini **Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân** koyduğunu söylemektedir:

Mülûk-i Devlet-i 'Osmâniyân'ı nazm idüp bir bir
Didim tevsîm ile Silkü'l-Le'âl-i Âl-i 'Osmân'⁶⁷

Diğer taraftan İstanbul Üni. Nadir Eserler TY4132 nüshasının zahriyesinde sonradan eklenmiş bir şekilde “*Târîh-i Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân*” ibaresi okunmaktadır. Aynı yerde TY104'te kayıtlı bir diğer nüshanın zahriyesinde ise “*Silkü'l-Le'âl fî Mülûk-i Âl-i Osmân*” yazmaktadır. Fakat zahriye kayıtları genellikle sonraki zamanlarda başkaları tarafından eklenebildiğinden eserin tam ismini Hasîb'in metin içinde verdiği şekliyle “*Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân*” olarak kabul etmek doğru olacaktır.

2.1.2. Yazılış Tarihi

Eserin yazılış tarihine dair kesin bir kayıt yoktur. Müellif hattı olan Hâlet Efendi nüshasının ferağ kısmında da herhangi bir tarihe rastlanmamaktadır. Fakat yazmadaki bilgilerden ve bazı karinelere yola çıkarak belli bir zaman aralığına ulaşmak mümkün olabilmektedir. Evveleminde eser, Sultan I. Mahmud'un saltanatı zamanında kaleme alınmıştır. Zira eserin farklı kısımlarında yer alan şu iki beyit eserin yazıldığı tarihte padişahın tahtta olduğunu açık bir şekilde göstermektedir:

Huşûsâ hâliyâ revnağ-dih-i dîhîm-i istiqlâl
Cenâb-ı Hân Maḥmûd ibn-i Sultân Muştafa Hân'⁶⁸

⁶⁷ H, 4a.

⁶⁸ Metin, 229a.

(...)

Huṣūṣā ḥāliyā revnaḵ-dih-i taḥt-ı Sikender-baḥt
Süreyyā-raḥt ü dil-saḥt-ı veḡā Maḥmūd Sultān'ı⁶⁹

I. Mahmud'un 1730-1754 yılları arasında hüküm sürdüğü bilindiğine göre ilk aşamadaki tarih aralığı 1730-1752⁷⁰ dir.

Daha ileri ve isabetli bir tahmin olarak şunu da söyleyebiliriz: Hasîb'in biyografisi kısmında kendisinin Edirne Vak'ası'nda öldürülen Şeyhülislam Feyzullah Efendi'nin oğlu Mustafa Efendi ile Bursa'da tanıştığını, madden ve mânen kendisinin çok ihsanlarını gördüğünü *Ravzatü'l-Küberâ* adlı eserden istihrac ederek belirtmiştik. Hatta bu hâmi-mahmû ilişkisinin kırk yılı aştığını aynı eserde kendisi söylemekteydi:

Bendesi olalı kırk sâli tecâvüz etdi
O dururken kimi esrârıma hemrâz ideyim
Beni sîr etdi anın ni'met-i lâ-tuhsâsı
Eshyâdan kimi ol dâvere enbâz ideyim⁷¹

Silkü'l-Le'âl'in 3b sayfasında zamanın şeyhülislâmı Mustafa Efendi'nin ismi geçmektedir. Tespitlerimize göre bu zât Feyzullah Efendi'nin oğlu olan ve Hasîb'in de dostluk kurduğu Seyyid Mustafa Efendi'dir:

O sultān-ı serîr-ârâ-yı 'adliñ şeyḥü'l-islâmı
Semiyy-i Muṣṭafâ sâlâr-ı nesl-i şâh-ı 'Adnânî⁷²

Mustafa Efendi 1 Zilhicce 1148/13 Nisan 1736 tarihinde şeyhülislam olmuş ve 1158/1745'te vefatına kadar yaklaşık 10 sene bu makamda kalmıştır.⁷³ Bu cümleden olarak Hasîb'in *Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân*'ı kaleme alış tarihini 1736-1745 olarak daraltabiliriz.

Bir adım daha ileri gidersek, metinde geçen şu beyit de oldukça dikkat çekicidir:

⁶⁹ Metin, 393a.

⁷⁰ Hasîb'in vefat tarihi 1752 olduğu için bu şekilde gösterilmiştir.

⁷¹ Mü'minzâde Seyyid Ahmed Hasîb Efendi, **a.g.e.** s. 170-171.

⁷² H, 3b.

⁷³ Bkz. Mehmet İpşirli, "Mustafa Efendi, Feyzullahefendizâde", **TDVİA**, C. XXXI, İstanbul, TDV Yay., 2006, s. 297. İzzî Tarihi'nde de Mustafa Efendi'nin vefatı anlatılırken şeyhülislamlığa tayini için 1148 senesi verilmektedir. Bkz. İzzî Süleymân Efendi, **İzzî Tarihi**, Haz. Ziya Yılmaz, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 2019, s. 95.

Kütüb-hâne ‘imâret ile buldı başka bir revnak
Huşûşâ taşra şadır-vânı ol nev-hayr-i sultânî⁷⁴

Eserin telif tarihini tespit adına bu beyit de önemli ipuçları barındırmaktadır. Ayasofya’nın kadim tarihinden bahsedilen bölümde Hasîb, Sultan I. Mahmud tarafından Ayasofya’ya bir kütüphane ve şadırvan yaptırıldığını söyler. Kütüphanenin ve şadırvanın inşa tarihi 1153/1740’dır⁷⁵. “Nev-hayr-i sultânî” ifadesinden anlaşıldığına göre bu binalar eserin yazıldığı tarihte henüz yapılmıştır. Bu durumda *Silkü’l-Le’âl*’in yazım tarihi olarak gösterilebilecek en yakın ve isabetli tarih 1740’ların başıdır.

2.1.3. Yazılış Sebebi

Sikü’l-Le’âl’in yazılış sebeplerine birkaç vecheden yaklaşmak doğru olacaktır. Bunlardan ilki Hasîb’in mensur değil de manzum bir tarih yazma niyetinde oluşudur. Nitekim şu beyitte bu hususu açıkça belirtir:

Siyâk-ı nazm ile târîh yazmak tab‘-ı hâmemde
Olup bi’l-kuvve ihsân-kerde-i elţâf-ı Mennânî⁷⁶

Tarih sahasında kendisinden önce çok sayıda eserin kaleme alındığını belirten yazar, incelik ve zarafet sahibi kişilerin bu manzum eserini okudukları vakit ruhanî bir zevk duyacaklarını da söyler:

Egerçi niçe erbâb-ı sühan târîhler yazdı
Siyer nazm eyleyüp vaşf itdiler şâhân-ı zî-şânı
Hasîb-i bî-nevânîñ levh-i nazmı sâdedir ammâ
Virir erbâb-ı tab‘ a intizâm-ı zevk-i rûhânî⁷⁷

Hasîb’i eseri te’life tergîp ve teşvik eden kişinin Şeyhülislam Mustafa Efendi olduğu, kitabın henüz başlarında yer alan aşağıdaki şu beyitlerden anlaşılmaktadır:

O sultân-ı serîr-ârâ-yı ‘adliñ şeyhü’l-islâmı
Semiyy-i Muştafâ sâlâr-ı nesl-i şâh-ı ‘Adnânî
O memdühü’s-selîm revnak-fezâ-yı mesned-i iftâ
Verâsetle olup müftisi hem üstâd-ı zî-şânı

⁷⁴ Metin, 217a.

⁷⁵ Semavi Eyice, “Ayasofya/Ayasofya Şadırvanı”, *TDVİA*, C. IV, İstanbul, TDV Yay., s. 217.

⁷⁶ H, 2b.

⁷⁷ H, 2b.

Qadir-dân-ı ma'ârif müttakî hem fâzıl u 'ârif
Rûmûz-ı 'ilme vâkıf kâşif-i esrâr-ı rabbânî
Nizâm-ı devleti olmağla sulţân-ı kâdr-dânın
Bu nazm-ı dil-firîbe bâ' iş oldu sevğ-i 'irfânı
Nevâziş-kârî-i ihsânıdır tergîb iden maḥzâ
Ḥasîb-i kemterîñ zâhir iken ṭab' ında noḡşânı⁷⁸

Diğer taraftan Hasîb'in Mustafa Efendi vasıtasıyla padişahın kendisinden ve eserinden haberdar olacağı ümidinde olduğu tahmin edilebilir. Aşağıdaki beyitler, yazarın padişahı bir mansıp ya da takdir beklentisi içinde olduğunu göstermektedir:

Revâ mı öyle bir şâhib-ı kırân-ı dâd-fermânın
Olam 'ahd-i şerîfinde kalam maḥrûm-ı ihsânî
Qadirdân-ı ma'ârif böyle bir sulţân-ı zî-şânın
Zamân-ı devletinde cileyem nazm içre püyânî
Revâc üzre iken kâlâ-yı nazmım sūğ-ı 'irfânda
Qala bî-behre-i ḥüsn-i nigâh-ı çeşm-i sulţânî⁷⁹

Aşağıdaki beyitte Hasîb'in belirttiği üzere, ardında hayırla anılmasına vesile olacak bir eser bırakma düşüncesi de *Silkü'l-Leâl*'i te'lif sebeplerinden biridir:

Vuḡû'ı üzre târîhi ile taḥrîrden maḡşad
Du'â-yı ḥayrî isticlâb ola sıdğ ile pâyânı⁸⁰

2.1.4. Nüshalar

2.1.4.1. Hâlet Efendi 596⁸¹

Eserin nüshaları arasında Hâlet Efendi nüshasının önemli bir yeri vardır. Zira tespitlerimize göre bu nüsha müellif hattıdır.⁸² Fizikî olarak da inceleme imkânı bulduğumuz nüsha 305x190mm (200x105) ebatlarında olup 466 varaktır. Mıklepli ve kahverengi meşin ciltli olup dış kapağında yaldızlı şemse mevcuttur. Geçen uzun yıllar sonucunda yazmanın sırt ve şiraze kısımlarında bazı aşınmalar meydana

⁷⁸ H, 3b.

⁷⁹ H, 2b.

⁸⁰ H, 2b.

⁸¹ Bu nüsha çalışmamız boyunca "H" olarak kısaltılmıştır.

⁸² Eserin şairler kısmını müstakil bir kitap olarak yayımlayan Menderes Coşkun da bu nüshanın müellif hattı olduğu görüşündedir. Bkz. Menderes Coşkun, **Manzum Bir Şairler Tezkiresi, Hasîb'in Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân'ındaki Şair Biyografileri**, Ankara, Bizim Büro Yayınları, 2002, s.10.

gelmiştir. Kitap içerisinde Venedik tarzı kağıt kullanılmıştır. Her sayfada 21 satır mevcuttur. Söz başları kırmızı, serlevhası gayet süslü ve sayfalar cetvellenmiştir. Cetvellerdeki yıldızlar esere ayrı bir güzellik katmaktadır. Zahriyeden sonra yazar tarafından varak numaralarına tekabül eden bir fihrist hazırlanmıştır.⁸³ Ferağ kısmında istinsah tarihi mevcut değildir. Nüshanın ilk ve son beyitleri şu şekildedir:

İlk beyit:

Olupdur besmele şâh-ı kelâma tâc-ı ‘unvânî
Huşûşâ hâmd ile revnağ bula ‘unvân u pâyânı

Son beyt:

Hudâ her biriniñ zellâtını emtâr-ı rahmetle
Hemişe maḥv ide yârî kılup cürminde ğufrânı

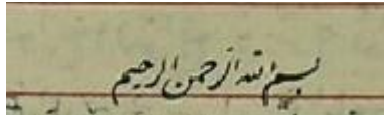
Eserde kullanılan kalınca ta’lik hattın Ahmed Hasîb’e ait olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim bu hat, Hasîb’in elinden çıktığı kesin olarak bilinen *Ravzatü’l-Küberâ* (Murad Molla 1437), *Mecmûa-i Tevârîh* (Esad Efendi 3388) ve istinsah ettiği Arapça risaleler (Çorum Hasan Paşa 3111) ile benzeşmektedir. Gerek söz başlıklarında ve gerekse metin içinde kullanılan yazıdaki benzerlik, aşağıya aldığımız besmelelerde de ortaya çıkmaktadır:

(Silkû’l-Le’âl-i Âl-i Osmân)

(Mecmûa-i Tevârîh)

(Sevâbigü’n-Nevâbiğ nüshası)

Halet Efendi 596 numaradaki nüshada dikkati çeken bir diğer husus, müellif tarafından sıklıkla eklenen derkenarlardır. Bu keyfiyet, konuyla alakalı beyitler hatıra

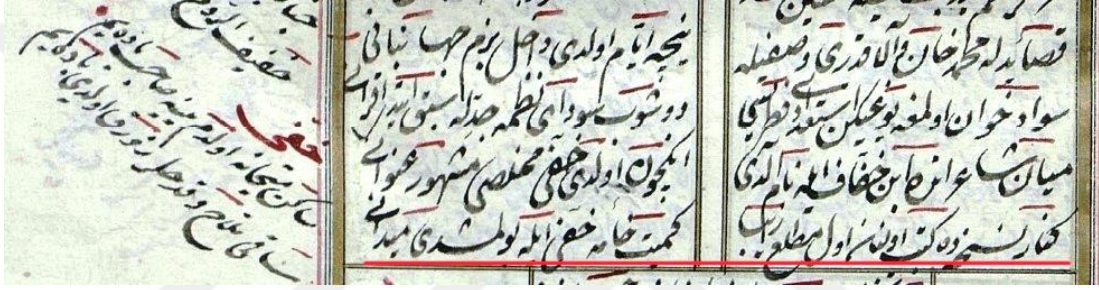
⁸³ Hem şekil hem de hat olarak benzer bir fihrist, Hasîb’in elinden kesin olarak çıktığını bildiğimiz *Ravzatü’l-Küberâ* adlı eserde de görülmektedir. (Süleymaniye Ktp. Murad Molla, no.1437).

geldikçe metnin anlam bütünlüğünü tamamlamak amacıyla sonradan şair tarafından eklendiklerini göstermektedir.

Halet Efendi nüshasının 458a sayfasında Hasîb şöyle bir beyit zikretmektedir:

Kenâr-ı nüshada ketb olunan ol maṭla' -ı zîbâ
Kümeit-i ḥame-i Ḥuffî ile bulmuşdı meydânı⁸⁴

Beyitte de belirtildiği üzere Hasîb, nüshanın kenarına Huffî'ye âit bir beyt yazdığını söylemektedir. Buradan hareketle yazmanın müellifi olan Hasîb'in metne müdahalelerde bulunduğu ve bunu metin içinde de açık bir şekilde dile getirdiği anlaşılmaktadır. Söz konusu beyit ve derkenar aşağıdaki gibidir:

TCYK'daki nüsha tanıtımında burada incelenen söz konusu nüsha için “Müellif olmak ihtimâli vardır.”⁸⁵ ifadesi geçmekte, *Ravzatü'l-Küberâ* isimli eser üzerinde çalışma yapan Mesut Aydınar de aynı görüşü paylaşmaktadır.⁸⁶

Çalışmamızda *Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân*'ın metni inşa edilirken bu nüsha esas kabul edilmiştir.

2.1.4.2. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Ktp. TY.104⁸⁷

İÜ Nadir Eserler Ktp. Türkçe Yazmalar 104 numarada kayıtlı nüshanın ebatı 305x181mm (227x106)'dır. Cilt kahvrenge meşin olup sağlam durumdadır. Eser 352 varaktan müteşekkil olup her sayfada 29 satır mevcuttur. Söz başları kırmızı, 1b-2a sayfaları cetvelli ve yaldızlıdır. 1b'de serlevha müzehhep olup mihrabiyevidir.

⁸⁴ [Der-kenâr]: Ḥuffî:

Sâkin-i mey-ḥâne oldum yine şâhib-bâdeyem

Sâkî mellâḥ u ḳadeḥler zevraḳ oldı bâde yem

⁸⁵ İstanbul Kütüphaneleri Tarih ve Coğrafya Yazmaları Kataloğu, Ankara, Maarif Vekâleti, 1943, s. 661.

⁸⁶ Mü'minzâde Seyyid Ahmed Hasîb Efendi, a.g.e., Haz. Mesut Aydınar, s. XXI.

⁸⁷ Çalışmamızda bu nüsha “İ₁” olarak kısaltılmıştır.

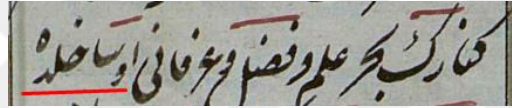
Cetvelleme eser sonuna kadar devam etmektedir. Halet Efendi nüshasında mevcut olan fihrist burada yoktur. Nüshanın ferağ kısmındaki “*Ketebehu’l-fakîr Hâfız Mustafa el-İslambolî, sene 1209*” ifadesinden, müstensihin Hafız Mustafa adında biri ve istinsah tarihinin de 1794-1795 olduğu anlaşılmaktadır.

Tespit ettiğimiz bazı karînelerle bu nüshanın Halet Efendi nüshasından istinsah edilmiş olmasının kuvvetle muhtemel olduğunu düşünüyoruz. Bu hususta bazı örnekler şunlardır:

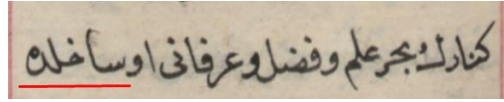
Aşağıdaki beyitte yer “sâhil” (ساحل) kelimesi H nüshasında “ح” yerine hatâen “خ” ile yazılmış ve İ₁’de de bu hata tekrar edilmiştir:

Kenârîñ baħr-i ‘ilm ü faẓl u ‘irfânı o sâhilde
Temevvüc eyledi mânende-i emvâc-ı baħrânî

H nüshası 361b:

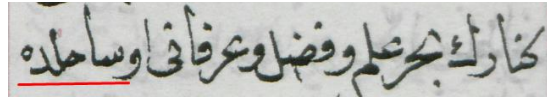

İ₁ nüshası; yani TY 104’te 270a:

İ₂ nüshasında ise hata farkedilerek doğru şekilde yazılmıştır.

İ₂; yani TY 4132’de 270a:

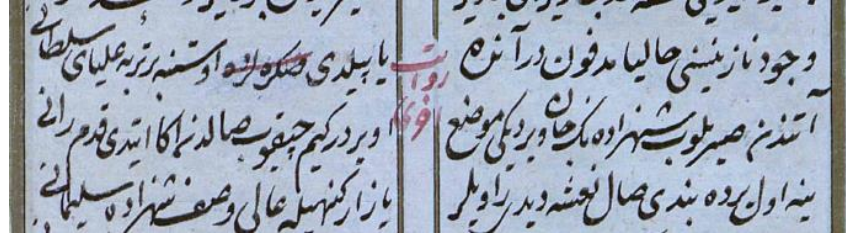
Başka bir örnek, H nüshasında bir âyette yapılan hatanın tekrarı olarak karşımıza çıkmaktadır. H, 316b; İ₁ ve İ₂, 236a’da yer alan, ara başlık gibi yazılmış bulunan aşağıdaki âyetteki “kâtilū” kısmı, üç nüshada da “uḳtulū” şeklinde yazılmıştır.

Ḳāle’llāhu Sübhānehū ⁸⁸﴿قَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً﴾

⁸⁸ “Müşriklerle topyekün savaşın...” Tevbe, 9/36, nâkıs iktibas.

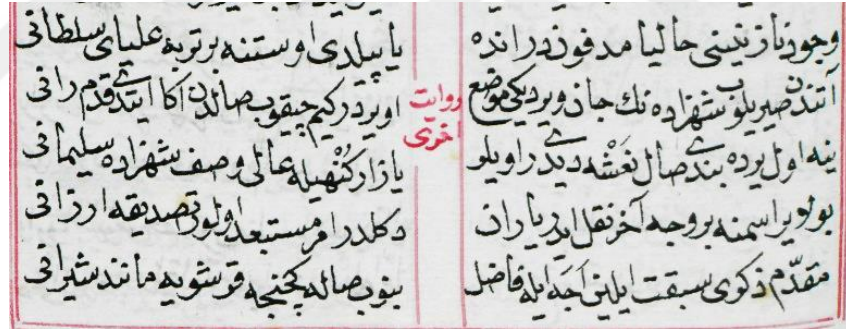
Bu kısımda vereceğimiz son örnek ise H nüshasında cetveller arasına sıkıştırılmış olan “rivâyet-i uhrâ” ibaresinin İ₁’de aynen alınmasıdır. Bu imlâ İ₂’de de tekrar edilmiştir:

(Hâlet Efendi 590, 38b)

(TY.104, 29a)

(TY.1432, 29a)

2.1.4.3. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Ktp. TY.4132⁸⁹

Nüshanın ebatı 315x190 mm ve toplamda 352 varaktır. Kırmızı meşin ciltte olup yazmalarda genel olarak görülen şemse yerinde ay yıldız yer almaktadır. Cildin ön yüzünde Sultan II. Abdülhamid tuğrası bulunmakta ve bu dönemde teclit edildiği anlaşılmaktadır. Bir önceki nüshada olduğu gibi 1b ve 2a yüzü cetvelli ve yaldızlıdır. Buradan eser sonuna kadar sadece kırmızı renkle cetvellendirme devam etmektedir. Söz başları kırmızı olup fihristi mevcut değildir.

⁸⁹ Çalışmamızda bu nüsha “İ₂” olarak kısaltılmıştır.

Nüshanın ferağ kısmında kâtip olarak “*es-Seyyid Mehmed Hasîb*” ve tarih olarak da 1210 (1795-1796) okunmaktadır. Eserin zahriyesinde “*Târîh-i Silkü’l-Le’âlî-i Âl-i Osmân bâ-hatt-ı Hasîb el-Üsküdârî*” ifadesi geçmektedir. Burada kastedilen kişi meşhur *Vefeyât* müellifi Hasîb-i Üsküdârî ise kendisi H.1200 tarihinde vefat etmiştir. Ferağ kısmındaki 1210 tarihi göz önüne alındığında *Silkü’l-Le’âl*’nin bu nüshası Üsküdârî’nin vefatından 10 yıl sonra istinsah edilmiştir. Söz konusu kaydın sonraki bir tarihte Ahmed Hasîb ile Hasîb-i Üsküdârî’yi birbirine karıştıran biri tarafından eklendiği anlaşılmaktadır. Diğer taraftan önemli olan bir diğer ayrıntı, varak adedinden cetvellemeye, derkenar benzerliklerinden kelime tekrarlarına kadar TY104 ile TY4132 nüshalarının neredeyse birbirinin aynısı oluşudur. Her iki nüsha da bir sene arayla istinsah edilmiştir. Bu noktada şöyle bir görüş ileri sürülebilir: TY104 numaradaki H. 1209 tarihli nüsha, Halet Efendi nüshasından istinsah edilmiş; TY4132 numaradaki H.1210 tarihli nüsha da TY104 esas alınarak çoğaltılmıştır. Bu hususu destekleyen tespitlerimizin bir kısmı şunlardır:

H nüshasındaki hâlini yazdığımız aşağıdaki beyitte görülen altı çizili kelime, Üniversite nüshalarının her ikisinde de mevcut değildir.

Kimisi kendi kendin eyledi tesmîm dir hattâ
İçüp bir şerbet-i mesmûme te’sîr itdi ol ânî⁹⁰

Yine H nüshasındaki hâliyle aşağıdaki beytin ikinci mısraının başında bulunan “olalım” lafzı her iki Üniversite nüshasında “ola” şeklinde yazılmıştır.

Ne deñlü var ise hışn u kılâ’ım cümle mülküñdür
Olalım ba’ de hâzâ şâhımñ hep kul u qurbânî⁹¹

İki nüshada da tekrar eden diğer bir hata, atlanan mısralarda ortaya çıkmaktadır. Sultan II. Murad devri âlimlerinden Molla Kırımî anlatılırken H nüshasındaki hâliyle:

Dağı Şerh-i ‘Aķâ’id üstine bir hâşiye yazdı
Nümâyândır fezâ’ilde ‘ulüvv-i kadr-i ‘irfânı

Vefâtı şehir-i İstanbul içinde vâki’ olmağla
Ziyâret-gâh oldı qabr-i pâk-i zât-ı zî-şânî⁹²

⁹⁰ Bkz. H, 93a; İ₁ ve İ₂, 69a.

⁹¹ Bkz. H, 157a; İ₁ ve İ₂, 115b.

beyitlerindeki altı çizili mısralar İ1 ve İ2’de atlanmış olup bu iki beyit, aşağıdaki şekilde tek beyit olarak yazılmıştır:

Daği Şerh-i ‘Aḳā’id üstine bir ḥāṣiye yazdı
Ziyāret-gāh oldu ḳabr-i pāk-i zāt-ı zī-ṣānı⁹³

Buna benzer atlamaya beyit olarak da rastlanmaktadır. H nüshasında yer alan aşağıdaki beyit, her iki Üniversite nüshasında da yer almamaktadır:

Beş-altı vaḳf-ı zī-ṣāndır cihāt-ı tevliyet cümle
Mu‘ayyendir ne deñlü var ise re‘y-i firāvānı⁹⁴

Aynı şekilde Hocaade ile Ali Tûsî’nin münazaralarının anlatıldığı kısımdaki şu beyit Üniversite nüshalarında mevcut değildir:

Oñar biñ aḳçe ile her birisi kâmyāb oldu
Virildi Muşliḥuddīn’e daği bir bağı-i sulṭānı⁹⁵

Aşağıdaki beytin ikinci mısrasında yer alan “olmuş” kelimesi de H nüshasında bir defa yazılmışken Üniversite nüshasının her ikisinde de hataen iki kez yazılmıştır:

Giriftārī-i ḥabs-i iftirāyī çün sebep oldu
Meger lebriz olmuş ol faḳīriñ cām-ı devrānı⁹⁶

İ2’nin İ1’den istinsah edilmiş olmasına dair burada zikredeceğimiz son örnek ise aşağıdaki beyitlerin altı çizili mısralarının her iki nüshada da eksik olmasıdır:

Ḳarīban ‘ilminiñ āṣār-ı luṭfın seyr eylersiñ
Sadāretde görürsin anı eylersin peşimānī
‘Azīziñ Yūsuf’a çok nush u pendi vāḳı‘ olmuşdır
Velāḳin olmadı menkūş-ı gūş-ı sem‘-i ‘irfānı⁹⁷

Nüshalar konusunu toparlayacak olursak, tespitlerimize göre Halet Efendi 590 numaralı nüsha Ahmed Hasîb Efendi’nin kaleminden çıkan müellif hattıdır. Zira bu nüsha Hasîb’in kendi elinden çıktığını bildiğimiz diğer nüshalar (*Ravzatü’l-Küberâ*,

⁹² H, 165a.

⁹³ İ1-İ2, 121b.

⁹⁴ H, 166b; İ1-İ2, 123a.

⁹⁵ H, 175a; İ1-İ2, 129a.

⁹⁶ H, 189a; İ1-İ2, 139b.

⁹⁷ H, 360b; İ1-İ2, 269b.

Mecmûa-i Tevârih, Çorum Hasan Paşa Kütüphanesi'ndeki mecmua) ile mukayese edildiğinde hattın Hasîb'e ait olduğu anlaşılmaktadır. Nadir Eserler Kütüphanesi'nde bulunan diğer iki *Silkü'l-Le'âl* nüshası ise birbirinin aynısı olup İ₁'in H'den, istinsah tarihi İ₁'den bir sene sonra olan İ₂'nin ise İ₁'den çoğaltıldığı ortaya çıkmaktadır.

2.2. Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân'ın İncelenmesi

2.2.1. Eserin Genel Muhtevasına Dair Bilgiler

Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân XVIII. yüzyıl âlim ve şairlerinden Mü'minzâde Hasîb tarafından kaleme alınmış manzum bir Osmanlı tarihidir. Aruzun heceze bahri olan “mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün” kalıbıyla ve kaside nazım şekliyle yazılan eser, 19.488 beyitten müteşekkil olup bunun 11.890⁹⁸ beyti çalışmamızın asıl konusu olan II. Mehmed dönemine dairdir. Fakat eserin incelenmesi noktasında sadece Fatih Sultan Mehmed devri değil, eserin tamamını dikkate alınmıştır.

Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân besmelenin öneminden ve faziletinden söz edilen beyitlerle başlar:

Olupdur besmele şâh-ı kelâma tâc-ı ‘unvânî
Huşûşâ hamd ile revnağ bula ‘unvân u pâyânî

Kilid-i fazl-ı ebvâb-ı emânî oldı Bi'smi'llâh
Anıñla açılur kenz-i haqîkat sırr-ı Sübhânî

Ne emr olursa olsun olmaya bed'inde Bi'smi'llâh
Dağı ol emri ta' kib itmeye tahmîd-i Rahmânî

Olur elbette ebter hüsn-i encâmı naşîb olmaz
Hadîşinde şarâhatle buyurdı Şâh-ı ‘Adnânî

Qalemden isti'ânetle bu tahrîrâta bed' itdim
Be-bi'smi'llâh u bâ-hamd-i Hudâ bâ-‘avn-i Yezdânî⁹⁹

Sonra da irfan incileri saçan kalem övülür. Hasîb, bu kısımda aynı zamanda kendi söz ustalığıyla tefâhur etmektedir. Osmanlı padişahlarını da öven Ahmed Hasîb, sözü devrin padişahı Sultan I. Mahmud'a getirerek ondan sitayişle bahseder. Sonrasında da kendisinden önce de tarih kitapları yazıldığını; fakat nazmın nesre

⁹⁸ Metin harici olarak eklenen derkenarlardaki beyitler bu sayıya dahil edilmemiştir.

⁹⁹ H, 1b.

göre daha güzel ve bazı hususlar yönüyle önde olduğunu ifade eder. Eserini yazmaktan maksadının da hayır dua almak olduğunu söyler. Klâsik Osmanlı şiirinde şair ve yazar için hâmi-mahmû münasebetinin ne kadar önemli olduğu hatırlanacak olursa Hasîb'in de bu meyanda padişah'tan bir beklenti içinde olduğu söylenebilir:

Medâr-ı ibtihâc olurdu izhâr-ı ma'ârifde
Küme't-i hâme-i nazmımla seb' eyleysem akrânı

Nigâh-ı lûf'a şâyeste olursa Yûsuf-ı tab' ım
Olurdum reşk-i ihvânımla belki Mısr sultânı

Me'âyibden tehî olmazsa da bu nazm-ı renginim
Hünerdir belki ola dil-pesend-i pâdişâhânî¹⁰⁰

Devamında tarih kitaplarının önemine ve bu sahada yazılmış eserlerin padişahlara yol gösterici olmalarına değindikten sonra Şeyhülislam Mustafa Efendi'yi överek onu *Silkü'l-Leâl*'i yazmaya kendisinin teşvik ettiğini belirtir. Ahmed Hasîb bu kısımda da eserinin padişaha ulaşip onun beğenisini kazanarak ihsanına vesile olmasını umduğunu dile getirmiştir.¹⁰¹

İlgili kısımlarda ayrıntılı bir şekilde de değineceğimiz üzere Gelibolulu Âlî'nin *Künhü'l-Ahbâr*'ı *Silkü'l-Leâl*'in yol haritasını belirleyen en önemli kaynaklardan biridir. Hasîb, eserinin mukaddimesi mahiyetindeki bu bölümde söz konusu duruma işaret etmiştir:

Tettebbu' eyleyüp 'Âlî-yi zârîñ Künhü'l-Ahbâr'ın
O nehc-i dil-güşâya sürdüm esb-i tab' -ı Şahbânî

Mülûk-i Devlet-i 'Osmâniyân'ı nazm idüp bir bir
Didim tevsîm ile Silkü'l-Le'âl-i Âl-i 'Osmân'ı¹⁰²

Ahmed Hasîb Osmanogullarının nesebi hakkındaki bazı rivayetleri kaydettikten sonra Osmanlı kroniklerinin bir kısmında Ertuğrul Gazi'nin babası olarak kabul edilen Süleyman Şah (aslında Gündüz Alp) ve Ertuğrul Gazi hakkında bilgi verir.¹⁰³ Akabinde de Osman Gazi ile padişahlar kısmına geçiş yapılır. *Silkü'l-Leâl*'in genel bir manzarasını sunmak amacıyla sultanları ve ilgili kısımlarda değinilen isimleri tablo şeklinde göstermekte yarar vardır:

¹⁰⁰ Yukarıda özetini kaydettiğimiz kısımlar ve bu beyitler için bkz. H, 1b-3b.

¹⁰¹ Bkz. H, 4a.

¹⁰² H, 4a.

¹⁰³ Bu kısımlar için bkz. H, 4a-16b.

1. Osman Gâzi (ö. 724/1324)

Osman Gazi ile ilgili bölümde Osman Hân ve dönemiyle ilgili bilgiler, fetihler ve çeşitli rivayetler kaydedilmiştir. Fakat diğer sultanların dönemlerinde göreceğimiz çeşitli zümrelere dair biyografik bilgiler burada mevcut değildir.¹⁰⁴

2. Orhan Gazi (ö. 763/1362)

Orhan Gâzi ve dönemine dair bilgiler verilir rivayetler aktarıldıktan sonra “eizze-i devrân” ve “aktâb-ı kerâmet-nişân”a dair bir başlık altında aralarında İslâmî edebiyat açısından da oldukça önemli isimler bulunan zâtlar zikredilmiştir. Söz konusu kısımda adı geçen şahsiyetler şunlardır:¹⁰⁵

1.	Hacı Bektaş-ı Velî	6.	Abdal Murâd
2.	Emîr-i Çîn Osmân	7.	Abdal Muhammed
3.	Geyikli Baba	8.	Alacahırka
4.	Ahî Evran	9.	Doğlu Baba
5.	Abdal Mûsâ		

3. I. Murad (ö. 791/1389)

Sultan Murad ve dönemine dair bazı bilgiler verildikten sonra “Der-Beyân-ı Vüzerâ ve Ümerâ-yı Sultân Hudâvendgâr” üst başlığı altında çoğunun kendisine ait alt başlık açılmaksızın vezirlere ve emirlere genellikle kısa atıflarla değinilmiştir. Akabinde “fâzıllar”ın ve “meşâyih-i izâm”ın yine şahıslara ait alt başlıklar olmadan zikredildikleri başlıklar gelmektedir. Sonrasında yine Sultan Murad merkezli çeşitli bilgiler, rivayetler, gazâlara dair malumat ve Sultan Murad’ın şehadeti ele alınır.¹⁰⁶ Metnin bir bölümünde “Na’t-ı Şerîf” başlığıyla aşağıdaki beyitler de yer almaktadır:

Zehî luṭf-ı İlâhî kim Muḥammed Muṣṭafâ’dandır
Edâ-yı şükrine ḳâdir midir bu nev‘-i insânî

‘Ulüvv-i ḳadrini tefhîm içün ol şâh-ı “لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ”
Aña irsâl olundu âyet-i Ḳur’ân-ı Sübhânî

¹⁰⁴ Eserde Osman Han dönemi için bkz. H, 16b-33b.

¹⁰⁵ Sultan Orhan dönemi için bkz. H, 33b-51a.

¹⁰⁶ I. Murad’la ilgili kısım için bkz. H, 51a-71a.

Gerekmez mi bize ‘aklıyla hem teklîf-i zimmetle
Olayız emr ü nehyinde Hâk’ın münkâd-ı fermânı

Habîbi sünnetin ihyâ’ idüp işr ile ‘azm itmek
Dem-â-dem rûhına idüp taḥiyyât-ı hezârânî

Daḥi evlâd-ı emcâdı ile aşḥâbının râhın
Gözetmek ile itmek iktifâ-yı râh-ı rıdvânî

Bize şimden geri nefis ü hevâya ittibâ’ itmek
Münâsib olmayan bir hâldir gûş eyleyiñ anı

Bu emr-i ḥayret-efzâ şanma izhâr-ı kerâmetdir
Size te’dîb-i Bârî’dir bize tenbîh-i Rabbânî¹⁰⁷

4. Yıldırım Bayezid (ö. 805/1403)

Yıldırım Bayezid dönemine dair kısımda sultanın şemâili, hayatı, gazâları ve Timur’la ilgili konulara genişçe değinilmesi yanında çeşitli başlıklar altında birçok isme de yer verilmiştir. “Ulemâ-yı izâm ve fuzelâ-yı kirâm”a dair üst başlığın altında kendilerine ait alt başlıklarla şu zâtlar görülmektedir:

1.	Molla Fenârî	5.	Yûsuf Bâlî
2.	Mecdüddîn Fîrûzâbâdî	6.	Kutbüddîn-i İznîkî
3.	Şihâbüddîn-i Sivâsî	7.	Mevlânâ Bahâeddîn Ömer
4.	Şah Muhammed b. Şemseddîn el-Fenârî		

“Meşâyih-i izâm”a dair kısımda ise şu isimler yer alır:

1.	Şeyh Hâmid b. Mûsâ	9.	Şeyh Molla İzzeddîn
2.	Muhammed Şemseddîn el-Buhârî (Emir Sultan)	10.	Mevlânâ Muhammed b. Abdüllatîf
3.	Hacı Bayram-ı Velî	11.	Abdurrahmân el-Bistâmî
4.	Şeyh Abdurrahmân-ı Âzerbaycânî	12.	Alâüddîn-i Rûmî
5.	Tapduk Emre	13.	Fahrüddîn-i Rûmî
6.	Yûnus Emre	14.	Şeyh Ramazan Efendi

¹⁰⁷ H, 65b.

7.	Şeyh Muhammed b. Muhammed el-Cezerî	15.	Şeyh Bedreddîn (Simavna kadısı)
8.	Abdülvacid el-Acemî	16.	Hacı Paşa

“Şuarâ”ya ayrılan kısımda değinilen şair biyografileri şunlardır: ¹⁰⁸

1.	Ahmedî-i Germiyanî	4.	Hamzavî
2.	Süleyman Çelebi	5.	Ahmed-i Dâî
3.	Molla Niyâzî		

5. Çelebi Mehmed (ö. 824/1421)

I. Mehmed dönemine dair kısımda da diğer padişahların dönemlerinde olduğu gibi sultanın şemâili, hayatı, gazâları, hayrât u hasenâtı gibi konulara değinilmiş ve yine çeşitli başlıklar altında birçok isme yer verilmiştir. “Ulemâ-yı izâm ve fuzelâ-yı kirâm”ın menâkıbına dair bölümde şu zâtlar görülmektedir:

1.	Molla Burhâneddîn Haydar	4.	Ya’kûb-ı Esved (Kara Ya’kûb)
2.	Fahrüddîn el-Acemî	5.	Mevlânâ Bâyezîd-i Sûfî
3.	Ya’kûb-ı Asfar (Sarı Ya’kûb)	6.	Mevlânâ Muhyiddîn-i Kâfiyeci

“Meşâyih-ı izâm ve kibâr-ı mutasavvifîn”ın menâkıbına dair kısımda aşağıdaki isimler yer alır:

1.	Abdüllatîf-i Makdisî	9.	Şeyh Muzafferüddîn
2.	Şeyh Abdurrahîm	10.	Şeyh Bedreddîn ed-Dakîk
3.	Şeyh Abdülmü’tî	11.	Şeyh Bedreddîn el-Ahmer
4.	Şeyh Zeynüddîn-i Hâfî	12.	Şeyh Nahnâs Baba
5.	Pîr İlyâs-ı Amâsî	13.	Şeyh Salâhüddîn
6.	Şeyh Zekerîyyâ	14.	Şeyh Muslihüddîn
7.	Şeyh Abdurrahmân	15.	Şeyh Lütfullâh
8.	Şeyh Şücâeddîn		

¹⁰⁸ Yıldırım Bayezid’le ilgili kısmın tamamı için bkz. H, 71a-117b.

Çelebi Mehmed dönemindeki şairlere dair kısımda ise şu altı isme değinilmiş ve II. Murad kısmına geçilmiştir.¹⁰⁹

1.	Ezherî	4.	Molla Şeyhî
2.	Molla Cemîlî	5.	Cemâlî-yi Germiyanî
3.	Zihnî	6.	Kemâl-i Halvetî

6. II. Murad (ö. 855/1451)

Fatih Sultan Mehmed'in babası olan II. Murad'a hacimli bir bölüm ayrılmıştır. İlgili kısım sultan ve şemali hakkında bilgilerle başlamakta ve II. Murad devrindeki önemli bazı hadiseler, sultanın fetihleri, tahtı oğlu II. Mehmed'e bırakması ve sonra tekrar devralması gibi olaylarla ilerlemektedir. Bu kısımda da çeşitli başlıklar altında birçok isme değinilmiştir. Emirlere ve vezirlere ayrılan kısımda şu isimler görülmektedir:

1.	Umûr Paşa	7.	İshak Paşa
2.	Oruç Paşa	8.	Kâsım Paşa
3.	Halil Paşa	9.	Zağanos Paşa
4.	Saruca Paşa	10.	Sinân Paşa
5.	Karaca Paşa	11.	Yörgüç Paşa
6.	Şihâbüddin Paşa	12.	Fazlullah Paşa

Ulema ve fuzelâya ait bölümde aşağıdaki zâtlara değinilmiştir:

1.	Mevlânâ Mahmûd İbn Yegân	17.	Mevlânâ İbn Temcîd
2.	Muhammed Şâh İbn Yegân	18.	Mevlânâ Seyyid Alî el-Acemî
3.	Yûsuf-ı Bâlî el-Yegânî	19.	Mevlânâ es-Seyyid Hasan
4.	Muhammed b. Beşîr	20.	Mevlânâ Hüsâmeddîn-i Tokatî
5.	Şerefüddîn b. Kemâl el-Kırımî	21.	Mevlânâ İlyâs b. İbrâhîm
6.	Seyyid Ahmed b. Abdullâh Kırımî	22.	Mevlânâ İlyâs b. Yahyâ b. Hamza er-Rûmî

¹⁰⁹ Çelebi Mehmed'le ilgili kısmın tamamı için bkz. H, 117b-133a.

7.	Alî es-Semerkindî	23.	Mevlânâ Muhammed b. Kâdî-i Manyas
8.	Molla Gürânî	24.	Alâeddîn Alî el-Koçhisârî
9.	Mevlânâ Mecdüddîn	25.	Kâdî-yi Balat
10.	Mevlânâ Hızır Beğ	26.	Bahşâyîş Fakîh
11.	Mevlânâ Şükrullâh	27.	Mevlânâ Muhammed Kutbuddîn el-İznîkî
12.	Tâcüddîn İbrâhim (Hatîbzâde)	28.	Mevlânâ Fethullâh eş-Şîrvânî
13.	Mevlânâ Hızır Şah	29.	Şücâeddîn İlyâs (Müfred Şücâ)
14.	Mevlânâ Muhammed b. Kâdî-yi Ayasulug	30.	Mevlânâ İlyâs el-Hanefî
15.	Alâeddîn Alî-yi Tûsî	31.	Mevlânâ Süleyman Çelebi
16.	Mevlânâ Hamza el-Karamanî		

Meşâyih ve mutasavvıflar listesi aşağıdaki gibidir:

1.	Akbıyık Sultân	5.	Şeyh Pîrî Halîfe el-Hamîdî
2.	Yazıcızâde Mehmed Efendi	6.	Şeyh Tâcüddîn
3.	Ahmed-i Bîcân	7.	Şeyh Hâce Hasan
4.	Şeyh Muslihuddîn İmâm-ı Debbâgân	8.	Şeyh Velî Şemsüddîn

II. Murad dönemi kısmının son üst başlığı olan şairlere dair bölümde ise aşağıdaki isimlere yer verilmiştir:¹¹⁰

1.	Fehhârî	8.	Şîrâzî
2.	Molla Hâkî	9.	Mevlânâ Şemsî
3.	Molla Atâî b. İvaz Paşa	10.	Mevlânâ Hasan
4.	Seyyid Nesîmî	11.	Mevlânâ Sun'î
5.	Şâh Handân	12.	Molla Zaîfî
6.	Kemâl-i Ümmî el-Karamanî	13.	Molla Nedîmî
7.	Hümâmî	14.	Molla Ârif Alî

¹¹⁰ II. Murad kısmının tamamı için bkz. 133a-189b.

7. II. Mehmed (Fatih Sultan Mehmed - ö.886/1481)

11.890 beyitle *Silkü'l-Leâl*'in büyük kısmını oluşturan Fatih devri bölümü, aynı zamanda çalışmamızın dayandığı kısımdır.¹¹¹ II. Mehmed'in kaç yılında nerede doğduğu, tahta ilk çıkışı ve ikinci kez cülûsu gibi hayatına dair bazı bilgilerle başlar. Yine bu bölümde ayrıntılı bir şekilde Ayasofya ve İstanbul'un kadim tarihine dair rivayetler ve efsaneler yer almaktadır. Daha sonra hilyesine, vasıflarına, şehzadelerine, fetihlerine ve devrindeki olaylara ve daha sonra da İstanbul'un fethine dair hadiselerle bu hususlardaki başlıklar altında yer verilir. İstanbul'un çeşitli dönemlerdeki muhasaralarına da ayrıntılı olarak değinilmiş; İstanbul'u kuşatan ilk Müslüman ordusu içinde yer alan ve ashâb-ı kirâmdan Ebû Eyyûb el-Ensârî'ye de geniş bir yer ayrılmıştır. Ayrıca yukarıda diğer sultanların dönemlerinde de görüldüğü üzere çeşitli zümrelere has başlıklar açılarak devrin önemli isimlerine değinilmiştir. Vezirler ve emirler başlığı altında yer alan 12 isim, aşağıda *Silkü'l-Leâl*'in kaynakları kısmında Âlî ile mukayeseli tablo hâlinde gösterildiği için burada tekrar zikredilmeyecektir. Ulema ve fuzelâ kısmında ise aşağıdaki isimlere dair bilgi ve menkabeler görülmektedir.¹¹²

1.	Molla Hüsrev	16.	Mevlânâ Ayas
2.	Mevlânâ Hayreddîn	17.	Mevlânâ Hâce Hayreddîn
3.	Mevlânâ Zeyrek	18.	Hamîdüddîn el-Hüseynî (Efdalüddînzâde)
4.	Mevlânâ Muslihuddîn (Hocazâde)	19.	Mevlânâ Sinânüddîn Yûsuf b. Hızır Bey
5.	Mevlânâ Şemseddîn (Hayâlî Çelebi)	20.	Mevlânâ Ya'kûb Paşa b. Hızır Bey
6.	Mevlânâ Muslihuddîn Mustafa el-Kastalânî	21.	Mevlânâ Ahmed Paşa b. Hızır Bey
7.	Mevlânâ Muhyiddîn (Hatîbzâde)	22.	Mevlânâ Muslihuddîn
8.	Mevlânâ Alâeddîn Alî el-Arabî	23.	Mevlânâ Abdülkâdir el-Hamîdî
9.	Mevlânâ Abdülkerîm	24.	Alaeddîn Ali b. Yûsuf el-Fenârî
10.	Mevlânâ Hasan b. Abdüssamed	25.	Hasan Çelebi b. Muhammed Şâh el-Fenârî

¹¹¹ Derkenarlarda bulunan beyitler bu sayıya dahil edilmemiştir.

¹¹² Bu kısım için bkz. Metin, 355a-407b.

11.	Hacı Hasanzâde	26.	Mevlânâ Muslihuddîn Mustafa b. Hüsâmeddîn
12.	Ali Kuşçu	27.	Mevlânâ Muhyiddîn (Ahaveyn)
13.	Şeyh Ali b. Mecdüddîn (Musannifek)	28.	Melîhî
14.	Mevlânâ Sirâcüddîn b. Ömer el-Halebî	29.	Sirâcüddîn el-Hatîb
15.	Mevlânâ Dervîş Muhammed b. Hızır Şah		

“Etıbbâ”ya dair başlıkta ise şu yedi isme yer verilmiştir.¹¹³

1.	Kutbuddîn-i İrânî	5.	Hakîm el-Lârî
2.	Şükrullâh eş-Şîrvânî	6.	Hakîm Arab
3.	Atâullâh el-Acemî	7.	İbn Zehebî (Altuncızâde)
4.	Ya’kûb et-Tabîb		

“Meşâyih”tan bahsedilen kısımda ise önce aşağıdaki zâtlara değinilmiş,¹¹⁴ akabinde de Nakşibendî ve Halvetîler için özel başlıklar açılarak bazı şeyhler de bu başlıklar altında tanıtılmıştır:

1.	Akşemseddîn (Muhammed b. Hamza)	11.	Şeyh Şâmî Hamza
2.	Hamdî b. Akşemseddîn	12.	Şeyh Muslihuddîn (İbn Attâr)
3.	Şeyh Sa’dullâh Muhammed b. Akşemseddîn	13.	Şeyh Muslihuddîn (Şeyh Vefâ)
4.	Şeyh Fazlullâh b. Akşemseddîn	14.	Şeyh Hacı Halîfe
5.	Şeyh Nûrullâh b. Akşemseddîn	15.	Şeyh Sinânüddîn
6.	Şeyh Nasrullâh Muhammed b. Akşemseddîn	16.	Şeyh Muslihuddîn el-Kocevî
7.	Şeyh Nûrulhüdâ b. Akşemseddîn	17.	Şeyh Muslihuddîn el-İpsalavî
8.	Şeyh Abdülkâdir b. Sa’dullâh b. Akşemseddîn	18.	Şeyh Muhyiddîn el-Kocevî
9.	Şeyh Mısırzâde Abdurrahîm	19.	Şeyh Süleymân Halîfe
10.	Şeyh İbrâhîm es-Seyyid et-Tennûrî	20.	Şeyh Abdullâh el-İlâhî es-Simâvî

¹¹³ İlgili kısım için bkz. Metin, 407b-412a.

¹¹⁴ Bu kısım için bkz. Metin, 412a-440b.

Nakşibendîlere has başlık altında ise öncelikle ismi için ayrı bir alt başlık açılmaksızın Nakşibendîliğin kurucusu Bahâeddîn Nakşibend ve Nakşibendî tarikatına dair bilgiler kaydedilmiş, sonrasında da isimlerine başlıklar açılarak aşağıdaki üç şeyhe yer verilmiştir.¹¹⁵

1.	Şeyh Muhammed Pârsâ	3.	Şeyh Abdurrahmân-ı Hâcî (Molla Câmî)
2.	Şeyh Hâce Ubeydullâh		

Meşâyihla ilgili kısımdaki son üst başlık Halvetîlere âittir.¹¹⁶

1.	Şeyh Alâeddîn	5.	Cemâlî Şeyh Muhammed (Çelebi Halîfe)
2.	Dede Ömer Rûşenî	6.	Şeyh Yûsuf Sinan
3.	Şeyh Habîb el-Ömerî ve'l-Bekrî	7.	Seyyid Yahyâ eş-Şîrvânî
4.	Şeyh Mes'ûd		

Silkü'l-Leâl'in Fatih devrinin son kısmı şuarâya ayrılmış olup 31 şairi ihtivâ etmektedir. Fakat burada şairlere dair bir liste verilmeyecektir; zira söz konusu isimler, her biri hakkında *Silkü'l-Leâl*'den kısa bilgiler de alınarak “Fatih Sultan Mehmed Devri Şairleri” başlığıyla ilerleyen kısımlarda kaydedilmiştir.¹¹⁷

2.2.2. *Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân*'ın Kaynakları

Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân incelenince hazırlanması sırasında kendisinden önce bu sahada yazılmış kronik, tabakat, velayetname, tezkire gibi çeşitli kaynaklardan istifade edildiği anlaşılmaktadır. Hasîb yeri geldikçe ve sırası düştükçe kullandığı eserlere atıflar yapmıştır. Bu atıfların bazıları “tevârih-i selefde taḥrîr olunmuştır”, “tevârih u siyerde...” “tevârih ehli dir ki” “tevârihiñ süḥan-dâni” ve “tevârih-i mülûkta...” “Vaḳâyi'-nâmeler taḥrîri gerçi 'âdet olmuştır...” şeklinde eserin ismi zikredilmeden genel olarak yapılmakta, bazısında ise açık olarak yazar veya kaynağın ismi belirtilmektedir. Referans eserler arasında tarih kitaplarının

¹¹⁵ Hasîb'in bu kısımda Şakâik'a atıf yapmıştır. Bkz. Metin, 440b. Şakâik'ta ilgili kısımlar için bkz. Taşköprülüzâde, **a.g.e.**, s. 208-212. *Silkü'l-Leâl*'de ilgili kısmın tamamı için bkz. 440b-447a.

¹¹⁶ İlgili kısım için bkz. Metin, 447b-454b.

¹¹⁷ Bkz. s. 117-123.

yanında tabakat, biyografi, şair tezkireleri ve menakıpnâmelerin de bulunması dikkate değerdir. Bu başlık altında *Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân* kaleme alınırken istifade edilen kaynakların listesi müstakil başlıklar altında verilecektir.

2.2.2.1. Kronikler ve Tarih Kaynaklar

Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân başlangıcından Fatih Sultan Mehmed devrinin sonuna kadar gelen bir Osmanlı tarihi olduğundan bu sahada yazılan tarih eserleri Hasîb'in istifade ettiği temel kaynaklar olmuştur. Hasîb'in ilk olarak en çok istifade ettiği eser, Gelibolulu Âlî'nin *Künhü'l-Ahbâr*'ıdır. Zira yazar, *Silkü'l-Leâl*'in genel çerçevesini ve yol haritasını büyük oranda bu esere göre düzenlemiş, eserinin büyük kısmında âdetâ *Künhü'l-Ahbâr*'ı nazma çekmiştir. Bu sebeple eserde geçen bazı kaynaklar Âlî üzerinden zikredilmiş olmaktadır. Diğer taraftan Hasîb'in söz konusu diğer kaynakları görmediğini söylenemez; çünkü yer yer getirdiği eleştirilerden ulaşabildiği her kaynağı okuduğu ve değerlendirmelerde bulunduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca *Ravzatü'l-Küberâ* adlı eserinin bir bölümünde, *Silkü'l-Leâl*'de kullandığı bazı kaynakları bizzat belirtmiştir:

“Bu fakîr-i sâlifü't-tahrîr evvelâ selâtîn-i sitteyi, ba'dehû Ebü'l-Feth Sultân Mehmed Hân -tâbe serâhum- hazerâtını, vüzerâ-yı 'ızâm ve vükelâ-yı kirâm ve meşâyih-ı zevî'l-ihirâm ve ulemâ-yı sudûr-ı vâcibü'l-'ızâm ve hezzâk-ı etibbâ ve şu'arâ vü zurafâsıyla ma'an Târih-i Âlî ve Heşt Behîşt-i Monla İdris ve Târih-i Hezârfen ve Târih-i Rûhî ve sâir kütüb-i siyerden nakl ve tettebbu'la nazm u inşâ ve Silkü'l-Leâl ismiyle nâmzed ve tevsîm edip hattâ bi-avnilâhi'l-Meliki'l-allâm, ahvâl-i selâtin-i 'ızâm cülûs-ı Bâyezid Hân'a gelince nazmla insicâm...”¹¹⁸

Yukarıdaki iktibasta görüldüğü üzere Âlî'nin *Künhü'l-Ahbâr*'ı, İdris-i Bitlisî'nin *Heşt Behîşt*'i, Hezârfen Hüseyin Efendi'nin *Tenkîhü't-Tevârih*'i, Rûhî Çelebi'nin *Rûhî Târihi*; *Silkü'l-Leâl*'de kullandığı kaynaklar olarak Hasîb tarafından açıkça zikredilmiş, “sâir kütüb-i siyerden nakl ve tettebbu” ifadesiyle de İslâm tarihine veya Hz. Peygamber'in hayatını anlatan başka eserlere de mürâcaat ettiği ve kaynakları etraflıca inceleyip değerlendirdiği açık eser ismi verilmeden genel ifadelerle belirtilmiştir.

Hasîb'in tarih sahasında istifade ettiği eserler arasında *Künhü'l-Ahbâr*'ın önemli bir yeri olduğundan ilk olarak bu eserle *Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân* arasındaki

¹¹⁸ Mü'minzâde Seyyid Ahmed Hasîb Efendi, a.g.e., s. 6-7.

ilişki gösterilecek, ardından diğer kronikler yazıldıkları tarih sırasına göre ele alınacaktır.

2.2.2.1.1. Gelibolulu Mustafa Âlî (ö. 1008/1600) / *Künhü'l-Ahbâr*

Dört ayrı rükünden oluşan *Künhü'l-Ahbâr*'ın birinci rükünde yaratılıştan Hz. Peygamber devrine kadar genel bir tarih anlatılmaktadır. Eserin ikinci rükünü Emevî ve Abbâsîler devrini, üçüncü rükün Türk ve Moğol hanedanları tarihini, dördüncü ve son rükün ise Osmanlı tarihini ele almaktadır.¹¹⁹ Bunlar arasında en önemli ve orijinal kısım Osmanlı tarihinin anlatıldığı IV. rükündür.¹²⁰

Hasîb, Gelibolulu Âlî'nin *Künhü'l-Ahbâr*'ını okumuş, etraflı bir şekilde incelemiş ve kendisine buradan notlar almıştır. *Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân*'ın 107. beytinde Âlî'nin tarzını “gönül açıcı” olarak tarif eden ve tarihçiliğini öven Ahmed Hasîb, *Silkü'l-Le'âl*'de *Künhü'l-Ahbâr*'ın izinde ilerlediğini de belirtmiştir:

Tettebbu' eyleyüp ' Âlî-yi zârîñ Künhü'l-Ahbâr'ın
O nehc-i dil-güşâya sürdüm esb-i şab' -ı Şahbânî¹²¹

Yıldırım Bayezid'in oğullarından Mûsâ Çelebi'ye dair kısımda da tarihçilerin bu konularda çok fazla rivayet kaydettiklerini; fakat Âlî'nin yazdıklarını doğruya en yakın bulduğu için *Künhü'l-Ahbâr*'ı tercih edip onu diğerlerinden üstün gördüğünü belirtir:

Bu yerde ehl-i târîhiñ rivâyâtı füzûn-terdir
Velâkin Künhü'l-Ahbâr'ında ' Âlî-yi sühân-dânı

Kamudan şıdka akrab bulduğım-çün ihtiyâr itdim
Yanımda sâ'ire nisbetle vardır fazl u rüçhânî¹²²

¹¹⁹ Jan Schmidt, "Künhü'l-Ahbâr", *TDVİA*, C. XXVI, Ankara, TDV Yay., 2002, s. 555-556. Eserle ilgili bilgi için ayrıca bkz. Mustafa İsen, "Edebiyat Tarihi Açısından Künhü'l-Ahbâr'ın Önemi", *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi (TDEAD)*, S. II, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İzmir 1983, s. 49-57; Jan Schmidt, *Pure Water fot Thirsty Muslims: A Study of Mustafa Âli of Gallipoli's Künhü'l-Ahbâr*, Leiden, Het Oosters Instituut, 1991.

¹²⁰ *Künhü'l-Ahbâr*'ın bilhassa dördüncü rükünü üzerine müteferrik olarak çok sayıda araştırma ve çalışma yapılmıştır. Ahmet Aydın, "Gelibolulu Mustafa Âlî'nin Künhü'l-Ahbâr'ının IV. Rükünün Kaynakları", İÜ SBE, DR Tezi, İstanbul, 1993; Gelibolulu Mustafa Âlî Efendi, *Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi'ndeki 901 ve 920 No.lu Nüshalara Göre Kitâbü't-Târîh-i Künhü'l-Ahbâr*, 2 c., Haz. Ahmet Uğur vd., Kayseri, Erciyes Üniversitesi Yayınları, 1997; Faris Çerçi, *Gelibolulu Mustafa Âlî ve Künhü'l-Ahbâr'ında II. Selim, III. Murat ve III. Mehmet Devirleri*, 3 c., Kayseri, Erciyes Üniversitesi Yayınları, 2000; M. Hüdayi Şentürk, *Künhü'l-Ahbâr C. II Fâtih Sultân Mehmed Devri 1451-1481*, Ankara, TTK Yayınları, 2003.

¹²¹ H, 4a.

Fatih devrinin başlarındaki bir beyitte de Âlî'yi tarihçiler arasında mümtaz gördüğünü aşağıdaki ifadelerle dile getirir:

Yazar Kühn'inde aḥvāl-i Gedik Paşa'yı tafşilen
Tevārīḥ u siyer erbābının ' Âlî-yi zî-şānı¹²³

Âlî'yi takdir eden Hasîb, başka bir bölümde de hem nazımda hem nesirde onun izinde ilerlediğini söyler:

Bakılsa dīde-i im'ânla var Kühü'l-Aḥbār'ın
Şadākatde niçe tārīḥe belki fazl ü rüçḥanı

Biraz ıtnābı vardır mūrīş-i emlâldir ṭab'a
Velâkin vardır ' Âlî'niñ vuḳūf u ' ilm ü ' irfānı

Kemīne nāzımın müstaḥseni olmağla eṭvārı
Anın işrinde kıldım nazm u inşāda ḳadem-rānı¹²⁴

Silkü'l-Le'âl ile *Kühü'l-Aḥbār* mukayeseli olarak incelenip aralarındaki münasebete bakıldığında Hasîb'in her bakımdan Âlî'yi örnek aldığı gözlemlenmektedir. Örneğin her iki kronikte Fatih Sultan Mehmed devrine başlandıktan hemen sonra şehzadeler için başlık açılmış ve birkaç cümle ile şehzadeler tanıtılmıştır. İlgili kısım, biri manzum diğeri mensur olan iki eser arasındaki içerik ilişkisine bir örnek olarak aşağıya alınmıştır:

Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân

Tevālî üzre vālî idi yedi yıl Ḳaraman'da
Muḥammed Ḥān'a çok gördi felek bu Muştafā
Ḥān'ı

Livā-yı ḥulde ṭālib oldu cān atdı cevānide
Virildi¹²⁵ ﴿إِزْجَعِي﴾ emri ile menşūr-ı rıdvānı

Hilāl-i māh-ı 'ömri Bursa şehrinde uful itdi
Ġamām-ı ḥāk-i ḳabri içre oldu cismi pinhānı

Kühü'l-Aḥbār

...Sultān Muştafā yidi yıl Ḳaramān Eyāleti'ne
mutaşarrıf olduğdan sonra eyyām-ı cevānide fevt
olmağın... mezārları Bursa'da vâḳi' dūr. Ve
bunların vefātından sonra eyāleti, Cem Sultān'a
muḳarrer olduğu şāyi' dūr... Hevā-yı saltanat ve
sevdā-yı riyāset ile gāh Mıṣr u Şām u Yūnān'a ve
gāh Ka'be ve beriyye'-i 'urbāna; āḳıbet dīb-i

¹²² H, 116a.

¹²³ Metin, 191a.

¹²⁴ Metin, 195a.

¹²⁵ “Ey mutmainne olmuş nefis, sen rabbinden razı ve o da senden razı olarak Rabbine **dön!**” Fecr 89/28, nâkıs iktibas.

Yerine oldu Cem Sultân vâli şavb-ı devletden   Frengistân'a sefer eyledi.¹²⁷
O daîh zabt idüp bir niçe gün mülk-i Karaman'ı

Hevâ-yı salţanatla Mısr u Şâm u Mekke'ye
vardı
Frengistânı gördi geşt idüp erhâ-yı 'urbânı¹²⁶

Bu örnekte de görüldüğü gibi Âlî'nin mensur olarak yazdığını Hasîb nazma dökmüştür. Gelibolulu Âlî'nin Fatih devri olaylarını anlatırken kullandığı numaralandırma sisteminin *Silkü'l-Le'âl'e* tatbik edilmiş olması da bu hususu desteklemektedir. Hasîb tıpkı Âlî'nin yaptığı gibi hâdiseleri 36 başlık altında anlatmıştır.¹²⁸ Bu başlıklandırmalar her iki eserde de kimi zaman “hâdis”, kimi zaman da “vâkı'a” ismi altında sıralanmıştır.

Fatih devri hadiseleri nihayet bulduktan sonra *Künhü'l-Ahbâr*'da sırasıyla devrin vezirleri, âlimleri, hekimleri, mutasavvıfları ve şairleri anlatılmış ve aynı düzeni Hasîb de eserine uygulamıştır. Bunlardan vezirlerle ilgili kısım ve zikredilen kişiler sırasıyla aşağıdaki gibidir:

Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân

Der-Zıkr-i Vüzerâ-yı 'İzâm ve Ümerâ-yı

Fâtih Muhammed Hân

- Hâlîl Paşa
- Şarıça Paşa
- İshâk Paşa
- Maḥmūd Paşa
- Gedik Paşa müsemmâ bi-Aḥmed
- Mesîḥ Paşa
- Veliyyüddîn-zâde Aḥmed Paşa
- Muştafâ Paşa ibn-i Ḥamza Beg
- Ayâs Paşa
- Ḥâdim Süleymân Paşa
- Ḥâşş Murâd Paşa
- Oğuz-oğlu 'İsâ Beg

Künhü'l-Ahbâr

Vüzerâ'-i Ebu'l-Feth Sultân Muhammed

Hân Ma'a Ba'zî'l-Ümerâ

- Cenderelü Hâlîl Paşa
- Şaruca Paşa
- İshâk Paşa
- Maḥmūd Paşa
- Gedük Aḥmed Paşa
- Mesîḥ Paşa
- Veliyyüddîn-oğlu Aḥmed Paşa
- Muştafâ Paşa ibn-i Ḥamza Beg
- Ayâs Paşa
- Ḥâdim Süleymân Paşa
- Ḥâşş Murâd Paşa
- Oğuz-oğlu 'İsâ Beg

¹²⁶ H, 190a-190b.

¹²⁷ Şentürk, a.g.e., s. 3.

¹²⁸ *Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân*'da başlıklar çoğunlukla “el-Hâdî aşer mine'l-havâdis” örneğindeki gibi Arapça kaydedilirken *Künhü'l-Ahbâr*'da “On birinci Vâkı'a” şeklinde Türkçe başlıklandırılmıştır.

Yukarıdaki bilgilerden anlaşıldığı üzere Hasîb *Silkü'l-Le'âl*'i hazırlarken *Künhü'l-Ahbâr*'ı model almış, vezirlerin sıralamasında bile Âlî'yi takip etmiştir. Vezirlerden sonra gelen ulema biyografilerinde de benzerlik göze çarpmaktadır. Fakat bilhassa ulema ve meşâyih konusunda Taşköprülüzâde'nin Osmanlı ulema ve mutasavvıf biyografilerini anlattığı *Şakâik-i Nu'mâniyye*'sinin öne çıktığı görülmektedir. Örneğin Molla Zeyrek bahsi *Künhü'l-Ahbâr*'da çok kısa geçilirken *Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân*'da ayrıntılı olarak verilmiş; burada Molla Zeyrek'in Hacı Bayram-ı Velî'den ders alması, İstanbul'dan önce Bursa'da müderrislik yapması gibi hususlar *Şakâik-i Nu'mâniyye*'den alınmıştır.¹²⁹ Yine Hocazâde ile ilgili bölümler *Künhü'l-Ahbâr*'da özet olarak geçilmiş; Hasîb *Şakâik-i Nu'mâniyye*'den bilgi iktibaslarıyla bölümü zenginleştirmiştir.¹³⁰

Diğer taraftan bilhassa ulema ve meşâyih bölümlerinde verilen bazı bilgiler ne *Künhü'l-Ahbâr*'da ne de *Şakâik-i Nu'mâniyye*'de zikredilmekte, Hasîb bunları doğrudan halkın tevatürü olarak yazmaktadır.¹³¹

Silkü'l-Le'âl'de Fatih Sultan Mehmed devri âlimleri anlatılırken Molla Hüsrev'den Ahaveyn'e kadar ilk 27 isim *Şakâik-i Nu'mâniyye* ve *Künhü'l-Ahbâr*'a paralel olarak aynı sıralamada gitmekte, daha sonra Hasîb tarafından Melîhî'nin biyografisine geçiş yapılmaktadır. Hasîb bu noktadan sonra kendisi tasarrufta bulunarak Melîhî'den sonra Hatîb Sirâcüddîn'i zikretmekte ve ardından Fatih devri hekimlerini anlatmaktadır.¹³² Hekimlerde şahısların sırası *Şakâik-i Nu'mâniyye* ve *Künhü'l-Ahbâr*'daki gibidir. Toplamda yedi hekim tanıtılmakta ve ardından mutasavvıflara geçilmektedir.¹³³ En son olarak da birebir Âlî'deki sıralamanın takip edildiği, 31 şairi içeren şura kısmı gelmekte ve bu bölümle eser tamamlanmaktadır.¹³⁴ Muhteva benzerliğini göstermek açısından Gülşenî ile ilgili kısım aşağıya alınmıştır. Görüleceği üzere bu kısımda Ahmed Hasîb, *Silkü'l-Leâl*'in birçok kısmında olduğu gibi Âlî'ye atıf yaparak kaynağına da işaret etmiştir:

¹²⁹ Karş. Metin, 358a-359b; Taşköprülüzâde, **Osmanlı Bilginleri: eş-Şakâiku'n-Nu'mâniyye fi Ulemâi'd-Devleti'l-Osmâniyye**, Çev. Muharrem Tan, İstanbul, İz Yayıncılık, 2007, s. 127; Şentürk, **a.g.e.**, s. 189.

¹³⁰ Karş. Metin, 359b-368b; Taşköprülüzâde, **a.g.e.**, s. 127-140; Şentürk, **a.g.e.**, 189-190

¹³¹ Bir örneği için bu çalışmanın "İslâmî-Türk Edebiyatındaki Şahsiyetler" bölümündeki "Yazıcızâde Mehmed Efendi" başlığına müracaat ediniz. Bkz. s. 91-95.

¹³² Metin, 407b.

¹³³ Mutasavvıflarla ilgili tablo yukarıda mevcuttur. Bkz. s. 34-35.

¹³⁴ Bu şairler, çalışmamızın 117-123. sayfaları arasında her biri hakkında Sikü'l-Leâl'den alınan kısa bilgilerle birlikte listelenmişlerdir.

Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân

Gülşenî-yi Şaruḥānî raḥimehu'llāhu 'aleyh

Hezārān ehl-i naẓmıñ gülşen-i eyyām-ı Fâtih'de
Birisi Gülşenî'dir ol gül-i gül-zâr-ı 'irfânî

Di-yâr-ı Şaruḥānî ḥākine nisbet iderlerdi
Görülmiş idi anıñ meşnevî naẓm-ı firāvânî

Mürîd-i Rüşenî zann itme âḥer Gülşenî'dir bu
Bunuñ da ol kadar vardır kemâl ü faẓl u itḡānî

Egerçi Gülşenî-yi Rüşenî bir şeyḥ-i kāmildir
Bu daḡi devr-i Fâtih'de olup bir şeyḥ-i nūrānî

Görülmiştir niçe manẓūmesi fenn-i taşavvufda
Ḥikāyât-ı ġarîbe naẓm iderlerdi aḡyānî

Lisân-ı şūfiyâne vâridâtıyla makālâtı
Yazılmışdır niçe mecmû'ada mir'ât-ı 'irfânî

Bir-iki münteḡab ebyâtını îrâd idüp 'Âlî
Yazar Kūnh'inde tavşif eyleyüp ol zât-ı zî-
şânî¹³⁵

Kūnhü'l-Aḥbâr

Gülşenî

Bu, bir şâ'ir-i Şarūḥānîdür. Mısır'da âsûde, Şeyḥ
Gülşenî ḥazretleri degüldür. Fe emmâ bunda daḡı
dervîşlik kemâlde ve teslîm ü tevekkül dâ'ireleri
ḡadd-i i'tidâlde imiş. Taşavvufa müte'allik ba'zı
maḡâlât-ı mutasavvıfesi ve meşnevî tarzında niçe
maḡâlât ü ḡikāyât-ı mersūmesi vardır ki bu
ebyât, anlardan intihâb olınmışdur:
Naẓm:

Gel vücūduñ mülki elden çıkmadın
Devr-i eyyām ol ḡişârı yıkmadın

Şûret ü ma'nâ ikisi yâr iken
Zâd-ı 'âlemde elünde var iken

Ḥubb-ı dünyâyı zāmîründen gider
Alasın tâ mülk-i varlıqdan ḡaber¹³⁶

Âlî'yi yoğun olarak kullanan, örnek alan ve öven Ahmed Hasîb, uygun görmediği yorum ve tenkitlerini eleştirmekten de kaçınmaz. Mesela Sinan Paşa'ya dair kısımda paşaya yapılan bazı olumsuz muamelelerden dolayı Fatih'in kararsız ve sebatsız bir kişiliğe sahip olduğunu belirten Âlî'nin eleştirilerini aşağıdaki beyitlerle reddeder. Yıldırım Bayezid'le Timur arasında ve Kılıç Arslan bahsinde yine haksız ve insafsızca davrandığını söyler. Hasîb bu beyitlerde sultanların da insan olduğunu ve herkesin hâlini bilemeyeceklerini söyleyerek sultanları savunmaktadır. Yine Hasîb'in ifadelerinde zâlimâne karar ve muamelelerde padişaktan çok vezirlerin de paylarının bulunduğu; çünkü fermanı infaz etme yetkisinin vezirlerde olduğu, bu sebeple onların suistimal ve görevlerini kötüye kullanma durumlarının da dikkatten uzak tutulmaması gerektiği vurguları dikkati çekmektedir:

Ḥuşûşâ 'Âlî-yi bîḡade-kâli itmern istişvâb
İder Kūnh'ünde zîrâ taḡṡiye şāḡān-ı zî-şānî

¹³⁵ Âlî'deki beyitler de Silkü'l-Le'âl'de derkerâra yazılmış olarak mevcuttur. Bkz. Metin, 462a.

¹³⁶ Bkz. Şentürk, a.g.e., s. 262.

Cenāb-ı Yıldırım Hān ile Timur'ın huşuşında
Taraf-dārī-yi Timur ile itdi ğayz-ı sulṭānī

Kılıç Arslan faşında daḡi ifrāt-ı ğadr itdi
Cenāb-ı Fātih'e kaṭ'ī idüp isnād-ı tuġyānī

Selāṭin-i 'izāmīn ekşeri ma'şūmlardır kim
Vekīl-i muṭlaḡn destindedir infāz-ı fermānī

Ġiyābında niçe bir pādīşāh-ı hūb-eṭvārīn
Şu emri şöyle itmiş dir ider sulṭāna bühṭānı

Vezīr-i a'zāmīn olmaz mı ġāhī sū'-i tedbīri
Nifāk u ğamza muḡmel var iken ber-vech-i imkānı

Vuḡūf-ı tām mümkin mi re'āyā ḡāline cümle
İḡāṭa yoḡsa ḡābil mi umūr-ı şehir ü büldānı

Kemā-hī nīk u bed ma'lūm olur mı şehriyārāna
Beşer degil mi onlar niçe bilsün cümle insānı¹³⁷

Hasīb'in, kaynaklarını mukayeseli olarak ve eleştirel bir gözle okuduğuna bir örnek de aşağıdaki beyitlerdir. Akşemseddin'le ilgili kısımdan alınan ilk beş beytin birincisinde, Âlî'nin Akşemseddin Menâkıbnâmesi'ni yazan Enîsî'ye atıfla verdiği bilginin diğer tarih ve siyer kitaplarınca da doğrulandığı belirtilir. Buradan da anlaşılacağı üzere Ahmed Hasīb çeşitli tarih kaynaklarını karşılaştırmalı olarak mütalaa etmiştir:

Yazar Kūnh içre 'Âlī Mīr Hüseyin'in böyle tahrīrin
Tevārīḡ u siyer te'yīd ider ber-ḡavl-i ḡaḡḡānı¹³⁸

Aşağıdaki beyitlerde ise tarih kaynaklarında Akşemseddin'in kerametlerine dair farklı farklı rivayetler bulunduğunu belirten Hasīb, metninin öncesinde *Şakâik*'ta bulunan bilgileri nazmetmiş olduğunu ifade ederek bu kısımdan itibaren *Kūnhü'l-Ahbâr*'daki rivayetlere geçiş yapacağına işaret etmiştir:

Tevārīḡ ü siyerde ḡazret-i şeyḡnīn kerāmātı
Tefāvūt üzredir uymaz biri birine ezmānı

Şaḡāyık naḡli üzre nazm olunmuş idi bālāda

¹³⁷ Metin, 393a. Kūnhü'l-Ahbâr'daki kısım için bkz. Şentürk, **a.g.e.**, s. 203-204.

¹³⁸ Metin, 412a. Ayrıca bkz. Şentürk, **a.g.e.**, s. 225.

Velâkin Künhü'l-Ahbâr'ında 'Âlî-yi sühan-dânî¹³⁹

Aşağıdaki beyitte de Âlî'nin Akşemseddin'e dair tarih kaynaklarında zikredilmeyen birçok hâli yazdığı belirtilmiştir. Bütün bu çıkarımlara ise birçok kaynağı mütalaa etmek suretiyle ulaşılabileceği açıktır:

Yazar Künh içre 'Âlî hâzret-i şeyhiñ niçe hâlin
Tevârih u siyerde yokdur anıñ zıkr ü tibyanı¹⁴⁰

Akşemseddin kısmından örnek vereceğimiz son beyitte ise Akşemseddin'in oğullarından birine dair *Künhü'l-Ahbâr*'daki ve *Şakâik*'taki bilgi farkı zikredilmiştir:

Üçüncü oğlu Nûrullâh Muhammed'dir didi 'Âlî
Virir Taşkôpri-zâde aña Emrullâh 'unvânı¹⁴¹

Aşağıdaki beyit ise Ebu'l-Vefâ'ya dair kısımda yer almaktadır ve Şeyh Vefâ'nın kerametlerinin *Künhü'l-Ahbâr*'da tafsilatlı olarak anlatıldığı, *Şakâik*'ta ise daha özet şekilde olduğu belirtilmiştir:

Yazar Künh içre 'Âlî hâzret-i şeyhiñ kerâmâtın
Şakâyık'da degildir ol kadar tafşîl-i tibyanı¹⁴²

Hasîb'in bu tür dikkatleri, kaynakları mukayeseli olarak okuduğunu ve ilmî bir usulle değerlendirmelerde bulunduğunu göstermektedir.

Yukarıda da ifade edildiği gibi Hasîb, *Silkü'l-Leâl*'in gidişat ve muhtevasını büyük oranda *Künhü'l-Ahbâr*'a göre düzenlemiştir. Bunun doğal sonucu olarak *Silkü'l-Leâl-i Âlî-i Osmân*'da Âlî'ye ve *Künhü'l-Ahbâr*'a sıklıkla atıf yapılır. *Silkü'l-Leâl*'in Fatih devrinden öncesine ait kısmında Âlî ve eserinin 80 beyitte zikredildiğini tespit ettik. Bunlar bazen kaynağı bildirme şeklinde, bazen bir konuya dair atıf yapıp okurları *Künhü'l-Ahbâr*'a yönlendirmek üzere; bazen de yorum, eleştiri ve başka kaynaklarla mukayese sadedinde görülür. Söz konusu beyitlerin 40 tanesinde Âlî ve eseri birlikte anılmıştır. Hasîb, vezne göre kitabın isminde tasarrufta bulunmuştur. Buna göre sekiz beyitte “*Künhü'l-Ahbâr*” şeklinde yazılan eser;¹⁴³

¹³⁹ Metin, 419a.

¹⁴⁰ Metin, 419b. Âlî'de ilgili kısmın tamamı için bkz. Şentürk, *a.g.e.*, s. 225-229.

¹⁴¹ Bkz. Metin, 421b. Krş. Taşkôprülüzâde, *a.g.e.*, s. 199-200; Şentürk, *a.g.e.*, s. 230-231.

¹⁴² Metin, 430b. Krş. Taşkôprülüzâde, *a.g.e.*, s. 200-201; Şentürk, *a.g.e.*, 238-239.

¹⁴³ Bkz. H,vr. 4a, 4b, 10b, 15a, 30b, 116a, 120a.

diğer beyitlerde “Kühn”, “Kühn”le yapılan tamlamalar¹⁴⁴ veya “Kitâb-ı Âlî”, “Târîh-i Âlî” gibi tamlamalarla yapılan atıflar şeklinde ortaya çıkmaktadır.¹⁴⁵ Ayrıca 42b ve 44a’da “naql ider ‘Âlî kitâbında”, 180b ve 186b’de “Yazar ‘Âlî kitâbında” şeklinde örnekler mevcuttur. Sadece Âlî’nin zikredildiği diğer örneklerde eserin ismi geçmese dahi “rivâyet itdi”, “yazdı”, “yazar” gibi ifadelerle esasen yine *Kühü’l-Ahbâr*’a işaret edilir.¹⁴⁶ Âlî’nin tarihçiliğini genel olarak beğenmesi yanında söz ustalığını da takdir eden Hasîb,¹⁴⁷ 70a ve 128a’da “‘Âlî-yi sühan-dân” tamlamasıyla beğenisini dile getirir; fakat 88b’de “Âlî-yi Timur-perver” ve 92b’de “süfle-perver”¹⁴⁸ nitelemeleriyle de yanlış bulduğu yorumları sebebiyle yazarı eleştirir.¹⁴⁹

Çalışmamızda transkripsiyonlu metni de yer alan Fatih devri kısmında bu konuya dair bilgiler ise şöyledir:

Fatih devrinden önceki kısımda Âlî ve eserine 80 beyitte atıf yapıldığı tespit edilmişken Fatih devrinde bu rakam 129’a çıkmaktadır. Önceki kısımda da olduğu gibi bunların bazıları kaynağı bildirme şeklinde, bazıları bir konuya dair Âlî’ye ve *Kühü’l-Ahbâr*’a atıf olarak görülürken bazıları da yorum, eleştiri ve başka kaynaklarla mukayese biçimindedir. 129 beytin 88 tanesinde Âlî ve eseri birlikte anılmıştır. Bu grupta Hasîb’in en fazla kullandığı ifade, 21 beyitte gördüğümüz “Yazar Kühn içre ‘Âlî”¹⁵⁰ sözüdür. Bunu 14 beyitle “Yazar Kühn’inde ‘Âlî”¹⁵¹ ifadesi takip eder. Bu grupta eserin “Kühü’l-Ahbâr” şeklinde kaydedildiği beyit

¹⁴⁴ Kühn veya “Kühn”le yapılan tamlama şeklinde örnekler için bkz. H, vr. 4a, 6a, 9a, 15a, 19b, 22b, 25b, 28b, 31b, 32a, 33a, 47b, 76a, 92b, 114a, 136a, 136b, 139b, 141a, 147b, 150b, 181a, 183b.

¹⁴⁵ Diğer örnekler için bkz. 35b, 36a, 38a, 44b, 51b, 56a, 63b, 68b, 74b, 99a, 142b, 161a, 164a, 175a, 176b, 186a, 186b, Ayrıca 42b ve 44a’da “naql ider ‘Âlî kitâbında”, 180b ve 186b’de “Yazar ‘Âlî kitâbında” şeklindedir.

¹⁴⁶ Bkz. 5a, 5b, 8b, 11b, 13b, 16b, 17a, 24a, 24b, 32a, 37b, 38b, 71b, 99a, 131b, 140b, 146b.

¹⁴⁷ Nitekim Ravzatü’l-Küberâ’ında Silkü’l-Leâl’den söz ederken: “Egerçi bu nazm-ı nevîn-i Târîh-i Osmânî rütbe-i belâgat u i’câzda Kühü’l-Âlî’ye müdânî olmuştur...” ifadeleriyle kendi eserini belâgat ve ustalıkta Kühü’l-Ahbâr’a denk olduğunu söyleyerek övmüştür. Bkz. Mü’minzâde Seyyid Ahmed Hasîb Efendi, **a.g.e.**, s. 8.

¹⁴⁸ Bu beyit: “Yazık ol tab‘-ı ‘Âlî’ye ki dâ’im süfle-perverdir /Cenâb-ı Bâyezîd Hân’a ider taqdîm-i Gürgânî” şeklindedir.

¹⁴⁹ Ayrıca Silkü’l-Leâl’in Fatih devri öncesi kısmında yedi başlıkta da çeşitli vesilelerle Âlî zikredilmiştir. Bu başlıklar için bkz. H, 6b, 10a, 26b, 88a, 136a, 136b, 139b.

¹⁵⁰ Bkz. Metin, 275b, 280a, 283a, 286b, 294a, 303a, 305b, 308b, 320b, 347b, 353b, 392b, 412a, 417a, 419b, 422a, 423a, 423b, 430b, 451b, 465b.

¹⁵¹ Bkz. Metin, 190a, 205b, 226b, 228a, 233a, 253a, 255b, 257b, 260a, 267b, 299a, 305a, 317b, 440b.

sayısı 14'tür.¹⁵² Diğer beyitlerde ise “Tārīh-i ‘Ālī”, “Kūnh-i ‘Ālī”, “Tārīh-i Kūnh”, “Kūnh”, “Kitāb-ı Kūnh” “naql ider ‘Ālī kitābında” gibi ifadelerle görülmektedir.¹⁵³ Bunlar arasında yer alan 191a'daki Âlî: “Tevārīh u siyer erbābınıñ ‘Ālī-yi zī-şānı” ifadesiyle övülmüştür. 393a'da ise Hasîb, Sinan Paşa'ya yapılan haksızlar sebebiyle Fatih Sultan Mehmed'i eleştiren Âlî'nin sözlerini, “‘Ālī-yi bîhūde-kālî itmeme işiştivâb” ifadesiyle reddeder.

38 beyitte ise çeşitli şekillerde yalnızca Âlî anılırken¹⁵⁴ üç beyitte de sadece eseri zikredilir.¹⁵⁵ Âlî'nin zikredildiği beyitlerin beşinde onun ismi, söz ustalığına işaret edilen “sūhan-dān” sıfatıyla birlikte tamlama yapılmış olarak görülür.¹⁵⁶

Âlî'nin nesri gibi nazmını da beğenen Hasîb, Fatih devri kısmında “Tazmîn-i Beyt-i ‘Ālī”,¹⁵⁷ “Tazmîn-i Ebyāt-ı ‘Ālī-yi Sūhan-Perver”¹⁵⁸ ve “Tazmîn-i Beyt-i ‘Ālī-yi Pākīze-Edā”¹⁵⁹ şeklindeki üç başlıkla Âlî'nin bazı Farsça beyitlerini tercüme yoluyla tazmin etmiştir. 277a'daki “Kıṭ‘a-i Mergūbe-i ‘Ālī” başlıklı kısımda ise Âlî'nin *Kūnhü'l-Ahbâr*'daki Türkçe bir kıt'ası tazmin edilmiştir.¹⁶⁰

Yukarıda verilen örneklerden ve bilgilerden anlaşılacağı üzere Ahmed Hasîb *Kūnhü'l-Ahbâr*'ı ana kaynağı olarak belirlemiş; fakat diğer kaynakları da mukayeseli olarak inceleyip değerlendirmelerde bulunmuştur. Biz de tespitlerimizin daha sağlam olması için *Silkü'l-Leâl* ile *Kūnhü'l-Ahbâr*'ı mukayeseli olarak inceledik ve aşağıda ayrı başlıklar altında değindiğimiz veya başlık açmadığımız kaynakların *Silkü'l-*

¹⁵² Bkz. Metin, 232a, 240a, 321b, , 251a, 260b, 326b, 255b, 344b, 379b, 381a, 394b, 419a, 459b, 462b.

¹⁵³ Bu örnekler için bkz. Metin, 191a, 201b, 210b, 285a, 285a, 205b, 215a, 217a, 222b, 257b, 271a, 316b, 452b, 279b, 303b, 312b, 289b, 298a, 302a, 323a, 357a, 369b, 370b, 393a, 414a, 420a, 452b, 460a, 457a, 459a, 459b, 460a, 461a, 462a, 466a, 466b, 466b.

¹⁵⁴ Bu beyitlerde de *Kūnhü'l-Ahbâr*'daki tahrîrâtı sebebiyle atıf yapılmış olmakla birlikte yalnızca Âlî'nin zikri geçer. Parantez içindeki rakamlar beyit sayısına işaret etmek üzere bkz. Metin, 195a, 228b, 234b, 318a, 233a, 236b, 252a, 255b, 255b, 258a, 258b, 258b, 267b, 277a, 283a, 294a, 294a, 304a, 309a, 321a, 321a, 321b, 345a, 381b, 393a, 394b, 394a, 394a, 421b, 423b, 425a, 463a, 465a, 457a, 460a, 460b, 461b, 466a.

¹⁵⁵ Metin, 195a, 218 ve 214b'de “*Kūnhü'l-Ahbâr*”; 421b'de “*Kūnh*” olarak görülür.

¹⁵⁶ Bkz. Metin, 258b, 267b, 393a, 394b, 466a.

¹⁵⁷ Âlî'nin *Kūnhü'l-Ahbâr*'ın ilgili kısmındaki Farsça bir beytine dairdir. Bkz. Metin, 292a. Ahmed Hasîb beytin Farsçasını ise derkenara yazmıştır. Krş. Şentürk, **a.g.e.**, s. 117.

¹⁵⁸ Bkz. Metin, 302b-303a . *Kūnhü'l-Ahbâr*'da bu kısımda yin Farsça beyitler vardır. Krş. Şentürk, **a.g.e.**, s. 127.

¹⁵⁹ Bkz. Metin, 339b. vd. Krş. Şentürk, **a.g.e.**, s. 169.

¹⁶⁰ Bkz. Metin, 277a vd. Krş. Şentürk, **a.g.e.**, s. 102. Fatih kısmında Âlî'nin isminin çeşitli sebeplerle zikredildiği diğer başlıklar şu varaklardadır: Metin, 259a, 276b, 286b, 303a, 321a, 392b, 419a, 419b, 463a.

Leâl'deki durumlarına dair açıklamalarda bulunduk. Hasîb'in bunların her birini incelemiş olması kuvvetle muhtemel olmakla birlikte, *Silkü'l-Leâl*'deki atıfla *Künhü'l-Ahbâr*'daki kaydın birebir uyuşması durumunda bunları *Künh* üzerinden yapılan atıflar olarak değerlendirip aşağıda *Künhü'l-Ahbâr*'ın akabinde ayrı başlık açmadan maddelemeyi tercih ettik. Diğer mehazlara ise bunların ardından müstakil başlıklar altında değindik.

- Hasîb, *Silkü'l-Leâl*'in Yıldırım Bayezid'le ilgili kısmında Timur'la ilgili hadiseleri anlatırken İbn Arabşâh'a (ö.854/1450) da atıf yapar. Hem Osmanlı hizmetinde hem de Timur'un yanında bulunmuş olan İbn Arabşâh'ın Arapça *Acâibü'l-Makdûr* adlı eseri Timur ve dönemi için önemli bir kaynaktır. Fakat karşılaştırmamız neticesinde Hasîb'in İbn Arabşâh'a atfının kuvvetle muhtemel Âlî üzerinden olduğu anlaşılmaktadır.¹⁶¹
- Ahmed Hasîb, Orhan Gazi'nin büyük oğlu Süleyman Paşa'nın Rumeli'ye geçişini anlatırken: “Yazar Târîh-i ‘Âşık’da daği şehzâdeniñ hâlin¹⁶²” mısraı ile Âşıkpaşazâde'nin (ö. 889/1484'ten sonra) *Tevârih-i Âl-i Osmân*'ının 39. bâbına atıf yapmıştır;¹⁶³ fakat *Künhü'l-Ahbâr*'ın ilgili kısmında da Âşıkpaşazâde'ye atıf mevcuttur.¹⁶⁴ Hasîb, Âşıkpaşazâde'nin *Tevârih-i Âl-i Osmân*'ını incelemiş olsa dahi bu kısımdaki bilginin Âlî üzerinden verilmiş olduğu açıktır.
- H, 16b'nin sonlarında Timurlular devri müverrihlerinden, *Ravzatu's-Safâ* adlı yedi ciltten oluşan tarih kitabının yazarı Mîrhând (ö. 903/1498) da anılmıştır;¹⁶⁵ fakat mukayesemiz sonucunda bu atfın da Âlî üzerinden yapıldığı görülmektedir.¹⁶⁶
- *Silkü'l-Le'âl*'in birkaç yerinde Mehmed Neşrî'nin (ö. 926/1520?) *Neşrî Tarihi*'ne, diğer ismiye *Târîh-i Cihânnümâ*'ya atıflar vardır. Bunların ilki

¹⁶¹ Bkz. H, 89b. *Künhü'l-Ahbâr*'da ilgili kısım için bkz. Gelibolulu Mustafa Âlî, **a.g.e.**, vr. 36a. İbn Arabşâh'ın eserinde ilgili kısım için bkz. İbn Arabşâh, **Acâibü'l-Makdûr**, çev. Ahsen Batur, İstanbul, 2012, s. 316-317; Aynı ibarelerin orijinali için bkz: İbn Arabşâh, **Acâibü'l-Makdûr fî Nevâibi Timur**, thk. Ahmed Fâiz Humusî, Beyrut, 1986, s. 339-340.

¹⁶² Bkz. H, 36b.

¹⁶³ Bkz. Nihal Atsız, **Âşıkpaşaoğlu Tarihi**, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1970, s. 51-54.

¹⁶⁴ Bkz. Gelibolulu Mustafa Âlî, **Künhü'l-Ahbâr, Dördüncü Rûkn: Osmanlı Tarihi, Tıpkıbasım**, Ankara, TTK Basımevi, 2009, vr. 16b.

¹⁶⁵ Yazar ve eseri hakkında bilgi için bkz. İsmail Aka, “Mîrhând”, **TDVİA**, C. XXX, İstanbul, TDV Yay., 2005, s. 156-157.

¹⁶⁶ Krş. Gelibolulu Mustafa Âlî, **a.g.e.**, vr. 9b.

Osmanlı hânedânının şeceresi hakkında bilgi verilirken görülmektedir ve *Künhü'l-Ahbâr*'ın ilgili kısmında da Neşrî'ye referans verilmiştir:

Nesebde ekşerisi Yâfeş bin Nûh'a bâliğdir
Huşûşâ kavî-i Neşrî üzre nesl-i âl-i 'Osmânî

(...)

Yazar târîhde Neşrî nesebde âl-i 'Osmân'ın
Neciyyu'llâh oğlu Yâfeş oldı cedd-i zî-şânî¹⁶⁷

Diğer örnek, Selçuklu hükümdarı Alaeddin Moğollar ile mücadele halindeyken Ertuğrul Gazi ve adamlarının bu çarpışmaya denk gelip Alaeddin'e yardım etmeleri ve akabinde Ertuğrul Gazi'ye Söğüt ile Domaniç'i kışlak ve yaylak olarak vermesi rivayetinde görülür.¹⁶⁸ Yine *Künhü'l-Ahbâr*'ın ilgili kısmında Neşrî'ye atıf mevcuttur.¹⁶⁹

Osman Gazi'nin beyliğin başına geçiş tarihi verilirken;¹⁷⁰ II. Murad'ın, amcası Düzme Mustafa ile mücadelesi anlatılırken¹⁷¹ ve babası tahtı Şehzade Mehmed'e bıraktıktan sonra Karamanoğullarının Macarları Osmanlıya karşı kışkırtması konusu işlenirken¹⁷² de Neşrî'nin *Cihânnümâ*'sına atıf yapılmıştır. 1444'teki Varna Muharebesi anlatılırken “Bahadur” adlı bir Osmanlı askerinin Macar kralı Vladislav'ı öldürmek istediği; fakat muvaffak olamayıp şehit edildiği rivayetinin de Âlî üzerinden aktarıldığını tespit ettik.¹⁷³ *Cihannümâ*'nın farklı nüshalarının mukayesesıyla yapılan neşirlerini incelediğimizde bu kişiden bahsedildiğini tespit edemedik. Bu neşirlerde Kral Vladislav'ın başını kesen Koca Hızır ya da Karaca Hızır adlı kişiden söz edilir.¹⁷⁴ Koca Hızır'dan Âlî'de de söz edilmektedir.¹⁷⁵

¹⁶⁷ Bkz. H, 4a. Neşrî'nin Osmanlı hanedan şeceresini Yâfes'e kadar götürdüğü silsile için bkz. Mevlânâ Mehmed Neşrî, *Cihânnümâ*, Haz. Necdet Öztürk, İstanbul, Çamlıca Basım Yayın, 2008, s. 30. *Künhü'l-Ahbâr*'da ilgili kısım için bkz. Gelibolulu Mustafa Âlî, *a.g.e.*, vr. 7b.

¹⁶⁸ H, 9a. Neşrî için bkz. Neşrî, *a.g.e.*, Haz. Necdet Öztürk, s. 32-33.

¹⁶⁹ Bkz. Gelibolulu Mustafa Âlî, *a.g.e.*, vr. 8b.

¹⁷⁰ Bkz. H, 17a. *Künhü'l-Ahbâr*'da bkz. Gelibolulu Mustafa Âlî, *a.g.e.*, vr. 9b.

¹⁷¹ Bkz. H, 136b. Bu kısımda Hasîb: “Yazar Künh'inde ‘Âlî Monlâ Neşrî’den rivâyetle” kaydıyla kaynağının Âlî, onun kaynağının da Neşrî olduğuna işaret etmiştir. *Künhü'l-Ahbâr*'da ilgili kısım için bkz. Gelibolulu Mustafa Âlî, *a.g.e.*, vr. 73a.

¹⁷² Metin, 147b. *Künhü'l-Ahbâr*'da ilgili kısım için bkz. Gelibolulu Mustafa Âlî, *a.g.e.*, vr. 77b.

¹⁷³ Bkz. Metin, 150a. *Künhü'l-Ahbâr*'da ilgili kısım için bkz. Gelibolulu Mustafa Âlî, *a.g.e.*, vr. 78a.

¹⁷⁴ Bkz. Neşrî, *a.g.e.*, Haz. Necdet Öztürk, s. 297; Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-Nümâ*, Haz. Faik Reşit Unat, Mehmed A. Köymen, Ankara, 1957, C.2, s. 653.

¹⁷⁵ Bkz. Gelibolulu Mustafa Âlî, *a.g.e.*, vr. 78a.

- Osman Gazi'nin tahta oturduğu sene hususunda *Tâcü't-Tevârih* sahibi Hoca Sadeddin Efendi'ye (ö. 1008/1599) de: “Hasan Can Oğlu Sa‘deddîn” şeklinde atıf yapılmıştır.¹⁷⁶
- Yine bu konuda Fatih Sultan Mehmed dönemi devlet adamlarından ve Arapça bir tarihi olan Karamânî Mehmed Paşa'ya (ö. 886/1481) da “Tevkî'i Muhammed”¹⁷⁷ olarak gönderme yapılmıştır.
- Aynı konuda *Hünernâme* müellifi Seyyid Lokman (ö.1010/1601) da “şehnâme-gû” vasfı eklenerek zikredilir ve bunların hepsinin Osman Gazi'nin cülûs tarihinin H. 699 (M. 1299-1300) olduğu konusunda müttefik oldukları belirtilir. Bu isimlere de *Künhü'l-Ahbâr*'ın ilgili kısmında aynı hususta atıf mevcuttur.¹⁷⁸

2.2.2.1.2. İdrîs-i Bitlisî (ö. 926/1520) / Heşt Behişt

İdrîs-i Bitlisî'nin Farsça olarak kaleme aldığı ve Âlî'nin *Künhü'l-Ahbâr*'ının da ana kaynaklarından olan Heşt Behişt, Hasîb'in *Ravzatü'l-Küberâ*'da *Silkü'l-Leâl*'de kullandığı kaynaklar arasında zikrettiği eserlerden biridir.¹⁷⁹

Silkü'l-Leâl'de İdrîs-i Bitlisî'ye Fatih dönemi kısmında atıflar mevcuttur. Bunların ilki, II. Mehmed'in vasıflarının anlatıldığı “Evşâf-ı Cemîle-i Sultân-ı Müşârun İleyh” başlıklı bölümde aşağıdaki beyittir:

Yazar *Künh*'inde ‘*Âlî* hem daği *Heşt Behişt*'inde
Müverrih *Monlâ İdrîs* eyleyüp tafşîl-i ‘*unvânî*¹⁸⁰

Diğeri, İstanbul'un fethiyle ilgili bir rivayete dairdir ve aşağıdaki şekilde görülür:

Yazar *İdrîs-i Bitlisî* anı *Heşt Behişt*'inde
Tevârih ehliniñ vardır rivâyât-ı firāvânî¹⁸¹

¹⁷⁶ Bkz. H, 17a.

¹⁷⁷ Bkz. H, 17a. Eserin tercümesi için bkz. Nihal Atsız, **Osmanlı Tarihleri I**, İstanbul, Türkiye Yayınevi, 1949, s. 323-369.

¹⁷⁸ Bkz. Gelibolulu Mustafa Âlî, **a.g.e.**, vr. 9b.

¹⁷⁹ Bkz. Mü'minzâde Seyyid Ahmed Hasîb Efendi, **a.g.e.**, s. 6-7. İdrîs-i Bitlisî ve Heşt Behişt hakkında bilgi için bkz. Abdülkadir Özcan, “İdrîs-i Bitlisî”, **TDVİA**, C. XXI, İstanbul, TDV Yay., 2000, s. 485-488; Abdülkadir Özcan, “Heşt Behişt”, **TDVİA**, C. XVII, İstanbul, TDV Yay., 1998, s. 271-273.

¹⁸⁰ Metin, 190a. Âlî'de de ilgili kısımda İdrîs-i Bitlisî'ye atıf yapılmıştır. Bkz. Şentürk, **a.g.e.**, s. 2-3

¹⁸¹ Metin, 195b. Yine *Künhü'l-Ahbâr*'ın ilgili kısmında yazara atıf yapılmıştır. Bkz. Şentürk, **a.g.e.**, s. 10.

Başka bir örnek, “Taḫṣīl-i Binā-yı Şehr-i Kōṣṭāntīniyye” başlıklı kısımdadır:

Yazar İdrīs-i Bitlisî anı Heşt Behişt’inde
Ne vech ile ulaşırdı Sikender Şāh bahrānı¹⁸²

Bir diğeri, İstanbul’un kadim tarihine dair bilgiler verilirken geçen aşağıdaki beyitlerle görülmektedir. Hasîb, Âlî ile İdrīs-i Bitlisî’nin konuya dair farklı bilgiler verdiklerini; fakat ikisinin verdiği bilgilerin de doğru ve güvenilir olduğunu belirtir:

Tehālūf üzredir ‘Âlî ile İdrīs-i Bitlisî
İkisiniñ de vardır şıḥḥāt üzre şıḍḳ-ı burhānı
Yine İdrīs-i Münşî nakl ider Heşt Behişt’inde
Sitanbul şehriniñ üslub-ı āḥer üzre bünyānı¹⁸³

Ayasofya’ya dair kısımdan alınan aşağıdaki beyitlerde de Hasîb, İdrīs-i Bitlisî ve Âlî’den yararlandığını belirtmektedir:

Kimi erbāb-ı tārīḥiñ Ayaşofya budur dirler
Yeriyle aşlı yok dir ṭayy ider aḥvāl-i bünyānı
Kemîne nāzımıñ İdrīs u ‘Âlî’den rivāyetle
Bu nazm-ı sâdesinde zerre-veş yok rayb ü noḳṣānı¹⁸⁴

“Der-Taḫṣīl-i A‘yān-ı Devlet-i Âl-i ‘Osmān ve Erkān-ı Sa‘âdet-i Şāhān-ı Zî-Şān” başlıklı kısımda da hem Bitlisî’ye hem de Âlî’nin ondan naklettiğini belirterek *Künhü’l-Ahbār*’a atıf görülmektedir:

Müverriḥ Monlā İdrīs āb-ı rüy-ı ṭinet-i Bitlis
Yazar Heşt Behişt’inde mülūk-i āl-i ‘Osmān’ı
Rivāyet ile andan nakl ider nakl-i dirāyetle
Kitāb-ı Künhü’l-Aḥbār’ında ‘Âlî gūş idüp anı¹⁸⁵

Bitlisî’ye atıf yapılan aşağıdaki beyit Osmanlı devlet düzeni ve buna dair eleştirilerin bulunduğu kısımda yer almaktadır:

¹⁸² Metin, 229a. Künhü’l-Ahbār’ın bu kısmında da İdrīs-i Bitlisî’ye atıf mevcuttur. Bkz. Şentürk, **a.g.e.**, s. 49.

¹⁸³ Metin, 233a. Künhü’l-Ahbār’da bu kısmında da yazara atıf mevcuttur. Bkz. Şentürk, **a.g.e.**, s. 54.

¹⁸⁴ Metin, 236b. Heşt Behişt’te ilgili kısım için bkz. İdrīs-i Bitlisî, **Heşt Behişt: VII. Ketîbe: Fatih Sultan Mehmed Devri, 1451-1481**, Haz. ve Çev. Muhammed İbrahim Yıldırım, TTK, Ankara, 2013, s. 118. Künhü’l-Ahbār’ın bu kısmında Bitlisî’ye atıf tespit edemedik. Bkz. Şentürk, **a.g.e.**, s. 58-59.

¹⁸⁵ Metin, 260b. Heşt Behişt’te ilgili kısım için bkz. İdrīs-i Bitlisî, **a.g.e.**, s. 43-44. Künhü’l-Ahbār’da bkz. Şentürk, **a.g.e.**, s. 84-85.

Egerçi Monlā İdrīs’ın kitāb-ı müsteṭābında
Güzel tafşıl ider ḳānūn-ı mülk-i Āl-i ‘Oṣmān’¹⁸⁶

Aşağıdaki beyit ise “Der-Vaşf-ı Eyālet-i Ḳaraman ve Yūnān” başlıklı kısımdan alınmış olup kaynakların ilgili bölümleri karşılaştırılınca Ālî üzerinden gönderme yapıldığı anlaşılmaktadır:

Müverriḥ Monlā İdrīs ḳavli üzre cümleden soñra
Bu vech üzre muḳarrerdir o ḳavmiñ rezm ü ‘udvānı¹⁸⁷

Alāiyye’nin Osmanlı hâkimiyetine geçmesinin anlatıldığı kısımda yer alan aşağıdaki beyitte de İdrīs-i Bitlisî’ye atıf yapılmıştır.

Yazar Tārīḥ-i Bitlisî bu emri iḳtizā üzre
Biraz inşāf ider ḳadḥ eylemez evlād-ı ‘Oṣmān’¹⁸⁸

Ahmed Hasīb bu kısımda Ālî ve Bitlisî’nin Alāiyye’nin zaptına dair yaklaşımını değerlendirir ve İdrīs-i Bitlisî’yi insaflı bulurken Ālî’nin Osmanlı hanedanına bühān edip mutaassıp davrandığını söyler.¹⁸⁹

2.2.2.1.3. Rûḥî Çelebi (ö. 928/1522) / Rûḥî Tarihi

Silkü’l-Le’âl’de üç yerde XVI. asır âlimlerinden Rûḥî Çelebi’ye atfedilen *Rûḥî Tarihi*’nin¹⁹⁰ zikredildiği tespit edilmiştir. Bunlar; Ertuğrul Gazi’nin gördüğü rüya anlatılırken,¹⁹¹ İlhanlı hükümdarı Mahmud Gazan Han’ın övüldüğü bir bölümde¹⁹² ve Osman Gazi’nin devletin temellerini atarak tahta cülus yılına dair rivayette¹⁹³ görülmektedir. Bunlar *Künhü’l-Ahbâr*’da da ilgili kısımlarda mevcuttur.¹⁹⁴ Fakat Ahmed Hasīb *Ravzatü’l-Küberâ* adlı eserinin bir bölümünde bu eseri *Silkü’l-Le’âl*’de kullandığı kaynaklar arasında açıkça zikretmiştir.¹⁹⁵

¹⁸⁶ Metin, 270a. Heşt Behişt’te ilgili kısım için bkz. İdris-i Bitlisî, **a.g.e.**, s. 49-50. *Künhü’l-Ahbâr*’da bkz. Şentürk, **a.g.e.**, s. 95.

¹⁸⁷ Metin, 305b. Bitlisî’de bkz. İdris-i Bitlisî, **a.g.e.**, s. 65. *Künhü’l-Ahbâr*’da bkz. Şentürk, **a.g.e.**, s. 130.

¹⁸⁸ Metin, 321b.

¹⁸⁹ Bu kısımlar için bkz. Metin, 320b-322b. Bitlisî’de ilgili kısım için bkz. İdris-i Bitlisî, **a.g.e.**, s. 194-195. *Künhü’l-Ahbâr*’da bkz. Şentürk, **a.g.e.**, s. 148-149.

¹⁹⁰ Yaşar Yücel, Halil Erdoğan Cengiz, “Rûḥî Tarihi-Oxford Nüshası-Değerlendirme, Metnin Yeni Harflere Çevirisi”, **TTK Belgeler**, C. XIV, S. 18 (1989-1992), Ankara, TTK, 1992, s. 359- 472.

¹⁹¹ Bkz. H, 11b.

¹⁹² Bkz. H, 13b.

¹⁹³ Bkz. H, 17a.

¹⁹⁴ Bkz. Gelibolulu Mustafa Ālî, **a.g.e.**, vr. 8b, 9a ve 9b.

¹⁹⁵ Bkz. Mü’minzâde Seyyid Ahmed Hasīb Efendi, **Ravzatü’l-Küberâ: Tahlil ve Metin**, Haz. Mesut Aydıner, Ankara, TTK Yayınları, 2003, s. 6-7.

2.2.2.1.4. Hezarfen Hüseyin Efendi (ö.1103/1691) / Tenkîhü't-Tevârîh

Silkü'l-Le'âl'de kullanılan bir başka kronik olan Hezarfen Hüseyin Efendi'nin *Tenkîhü't-Tevârîh* adlı eseri de Hasîb tarafından *Ravzatü'l-Küberâ*'da *Silkü'l-Le'âl*'in kaynakları arasında zikredilmiştir.¹⁹⁶ Hezarfen, muhtasar bir umûmî tarih olan bu eserini Sultan IV. Mehmed'e hocalık yaptığı sırada hazırlamıştır. Grek, Roma ve Bizans tarihleri ile ilgili bölümler yazılırken yabancı kaynaklardan da istifade edilmiş olması eserin dikkat çekici bir yönüdür.¹⁹⁷ *Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân*'da birkaç yerde Hezarfen Hüseyin Efendi'ye atıf yapıldığı tespit edilmiştir. Bunlardan ilki Düzmece Mustafa hadisesi anlatılırken Düzme Mustafa'nın savaş esnasında durmayan bir burun kanamasına yakalanması rivayetindedir. Bu kısımda Hasîb'in başlıkta da Hezarfen Hüseyin Çelebi'nin rivayetini aktardığını kaydettiği ve başlıktan sonraki ilk beyitte de onu "sühândân" sıfatıyla nitelediği görülmektedir:

Rivāyet-i Hezārfen Der-Ru' āf-ı Düzme Muştafa

Yazar Tārîh-i Tenkîh içre bu nazm itdigim hâli
Hezārfen dinilen aşhâb-ı tārîhin sühan-dânı¹⁹⁸

Hezarfen'e isim olarak referans verilen ikinci yer, "Rivāyet-i Hezārfen-ı Dür-Endîş Der-Ferāğ-ı Saltanat-ı Murād Hân be-Ferzend-i H'îş"¹⁹⁹ başlıklı kısımda görülmektedir. Başlıktan da anlaşılacağı üzere bu bölüm, II. Murad'ın tahtı Şehzade Mehmed'e bırakmasına dairdir ve ilk beyitte eserin ismi de zikredilmiştir:

Yazar Tārîh-i Tenkîh içre sultân-ı cihân-ārā
Şu vech üzre ferāgat eylemişdi taht-ı sultānî

Üçüncü atıf ise "Rivāyet-i Hezārfen Der-Münâcât-ı Murād Hân" başlığındadır. Varna Savaşı'ndan önce padişahın Allah'a iltica ve münacaatının anlatıldığı bu bölümde Hasîb, söz konusu rivayetin Gelibolulu Âli'nin *Künhü'l-Ahbâr*'ında yer almadığını da belirtir. Bu beyit, Hasîb'in çeşitli kaynakları mukayeseli olarak okuduğunu gösteren şahitlerden biridir:

¹⁹⁶ Bkz. Mü'minzâde Seyyid Ahmed Hasîb Efendi, **a.g.e.**, s. 6-7.

¹⁹⁷ Hezarfen Hüseyin Efendi ve tarihiyle ilgili bilgi için bkz. Mücteba İlgürel, "Hüseyin Efendi, Hezarfen", **TDVİA**, C. XVIII, İstanbul, TDV Yay., 1998, s. 544-546.

¹⁹⁸ H, 135b.

¹⁹⁹ H, 146b.

Hezârfen naklidir bu cenkde nazm itdigim hâlet
Velâkin itmemiş ‘Âlî anı taḥrîre şâyânî²⁰⁰

“Ḥareket-i Murâd Ḥân be-Semt-i Mağnisa ve Cānib-i Edirne” başlığı altında da:

Hezârfen nakl ider Tārīḥ-i Tenkīḥ’inde bu emri
Anı taṣdīq ider ṭab‘ -ı selīm-i her sūḥan-dānî²⁰¹

beytiyle yine Hezarfen’e atıf yapılmıştır.

2.2.2.2. Biyografik Kaynaklar

2.2.2.2.1. Taşköprizâde Ahmed Efendi (ö. 968/1561) / eş-Şakâiku’n-Nu‘mâniyye

Taşköprizâde Ahmed Efendi’nin Osmanlı âlimlerinin ve meşâyihinin biyografilerine dair kaleme aldığı, tam adı “eş-Şakâi’ku’n-Nu‘mâniyye fî ulemâi’d-Devleti’l-Osmâniyye” olan eser, kısaca “Şakâik” ve “Şakâik-ı Nu‘mâniyye” olarak meşhur olmuştur. Aslı Arapça olan ve Osmanlı sahasında çok beğenilip değer gören *Şakâik*’ın çeşitli tercümeleri yapılmış ve üzerine zeyiller yazılmıştır. On tabaka hâlinde düzenlenen eser, Osmanlı Devleti’nin ilk on sultanı döneminde yaşamış ulema ve meşâyihın biyografilerine dairdir. Osmanlı Devleti’nin kurucusu ve ilk sultanı olan Osman Gazi dönemindeki bilginler ilk tabakayı, onuncu padişah olan II. Selim dönemindekiler de onuncu tabakayı teşkil etmek üzere toplam 502 âlime dair bilgiler yer alır.²⁰² Ahmed Hasîb’in *Silkü’l-Leâl*’de Âlî’nin *Künhü’l-Ahbâr*’ından sonra en fazla kullandığı kaynak *Şakâik*’tır. Bu istifadenin en yoğun olduğu kısım ise *Silkü’l-Leâl*’in Fatih dönemine dair olan bölümüdür. Öncesindeki kısımda Taşköprizâde ve eserine 27 beyitte atıf yapılmışken Fatih döneminde bu rakam 109 beyte çıkmıştır. Bunda elbette önceki dönemlere göre daha fazla âlim ve meşâyih temas edilmiş olması da etkilidir. II. Mehmed’le birlikte artık bir imparatorluğa dönüşen devlet, her anlamda gelişmiş ve genişlemiştir. Bu durum ilmî ve entelektüel sahada da kendini göstermiştir. *Silkü’l-Leâl*’de *Şakâik*’a dair bazı tepsitlerimiz şunlardır:

²⁰⁰ H, 149b.

²⁰¹ H, 151b.

²⁰² Bu kısımdaki bilgiler ve daha fazlası için bkz. Taşköprülüzâde, **Osmanlı Bilginleri: eş-Şakâiku’n-Nu‘mâniyye fî Ulemâi’d-Devleti’l-Osmâniyye**, Çev. Muharrem Tan, s. 13-16; Abdülkadir Özcan, “eş-Şakâiku’n-Nu‘mâniyye” **TDVİA**, C. XXXVIII, İstanbul, TDV Yay., 2010, s. 485-486.

Sultan Orhan zamanının tasavvuf ehli kişileri arasında zikredilen “Abdâl Mûsâ”ya dair bölümde tarihçilerin onun kerametlerini aktardıkları zikredildikten sonra bilhassa *Şakâik*’a atıf yapılmıştır:

Kerâmât-ı bülendin naql ider târîh aşhâbı
Şakâyık’da mufaşşaldır huşûşâ vaşf-ı ‘unvânı²⁰³

Ulema ve meşâyihâ dair bilgilerde Âlî’de bazı isimlerin kısa bilgilerle geçildiği görülmektedir. Ahmed Hasîb bu isimlere dair malumatı *Şakâik*’tan rivayetlerle genişletir. Örneğin Şeyh Sinan bahsi *Künhü’l-Ahbâr*’da çok kısa geçilmişken²⁰⁴ *Silkü’l-Le’âl*’de *Şakâik-i Nu’mâniye*’den istifade ile bazı keramet ve hâller ilave edilerek genişletilmiştir.²⁰⁵

Şakâik’tan genişçe istifade edilen diğer bir örnek şudur: *Silkü’l-Le’âl*’de hacimli bir yeri olan Ahmed-i İlâhî bölümünün sonlarına doğru:

Şakâyık’da yazılmışdır tarîk-i Nakşibendî’nin
Ricâl-i hoş-huşâli h’âcegân u merd-i meydânı²⁰⁶

beytiyle bir sonraki başlık olan “Der Beyân-ı Tarîkatü’n-Nakşibendiyye ve Silsile-i Şerîfe-i Îşân” kısmının işareti verilmiş ve *Künhü’l-Ahbâr*’da bu kısımda değinilmeyip²⁰⁷ *Şakâik*’ta Şeyh İlâhî’nin akabinde zikri geçen bazı Nakşibendî şeyhlerine temas edilmiştir.²⁰⁸

Silkü’l-Le’âl’de İbrâhîm Tennûrî’ye dair bölümde de Âlî’de yer almayıp *Şakâik*’ta Tennûrî’nin ağzından aktarılan bir menkabe yer almaktadır.²⁰⁹

Ahmed Hasîb bazı isimlere dair bilgilerde hem Âlî’dekileri aktarmış hem de *Şakâik*’takilere yer vermiştir. 449b’de “Cemâlî Şeyh Muhammed eş-şehîr bi-Çelebi Halîfe” başlığı ile başlayan Cemâl-i Halvetî’yle ilgili bölümde bu durum

²⁰³ *Silkü’l-Le’âl*’de Abdâl Mûsâ’yla ilgili kısım için bkz. H, 48a-48b. *Şakâik*’ta bkz. Taşköprülüzâde, **a.g.e.**, s.31-32.

²⁰⁴ Bkz. Şentürk, **a.g.e.**, s. 240.

²⁰⁵ Bkz. Metin, 433b-434b. *Şakâik*’ta bkz. Taşköprülüzâde, **a.g.e.**, 203-204.

²⁰⁶ Metin, 440b.

²⁰⁷ Âlî, Şeyh İlâhî’ye dair kısmın sonunda *Şakâik*’a atıfla bu bölümün devamında *Şakâik*’ta Nakşibendî tarikatına dair ve Halvetiyye’yle ilgili bilgiler bulunduğunu; fakat kendisinin kitabının başka yerlerinde o isimlere müstakilen değindiği için bu kısımda bahsetmeyeceğini belirtir. Bkz. Şentürk, **a.g.e.**, s. 243-244.

²⁰⁸ Bu kısımlar için bkz. Metin, 440b-447a. *Şakâik*’ta bkz. Taşköprülüzâde, **a.g.e.**, 207- 213.

²⁰⁹ Bkz.: Metin, 426b-427a. Taşköprülüzâde, **a.g.e.**, 198.

görülmektedir. Çelebi Halîfe'ye oldukça geniş bir bölüm ayıran ve onunla ilgili menkabeleri ve çeşitli rivayetleri kaydeden Hasîb, bu malumat için ilk kısımlarda *Şakâik*'taki bilgilerden istifade etmiş, sonrasında ise Âlî'dekilere ağırlık vermiştir. Böylece söz konusu kısımda yer yer *Şakâik*'a yer yer de Âlî'ye atıflar mevcuttur.²¹⁰

Ahmed Hasîb verdiği bazı bilgilerde kaynaklar arasındaki farklara da dikkati çekmiştir. Aşağıda II. Murad dönemi ulema ve fuzelâsı arasında zikredilen “Mevlânâ Hüsâmeddîn-i Tokatî” ye dair kısımdan bir beyit görülmektedir. Bu beyitte Ahmed Hasîb, Hüsâmeddîn-i Tokatî'nin Âlî'de “Na‘l-bend-zâde” olarak şöhret bulduğu yazılmışken *Şakâik*'ta unvanının “Müderriş-zâde” olarak tahrir edildiğini söyler:²¹¹

Na‘l-bend-zâde'dir dirler aña Tārîḥ-i ‘Âlî'de
Şakâik'da Müderriş-zâde'dir meşhûr ‘unvânı²¹²

Fatih dönemi ulema ve fuzelâsı arasında bulunan, sultana hocalık da yapmış olan Hocazâde Muslihuddin Efendi'ye *Silkü'l-Leâl*'de geniş bir yer ayrılmıştır. *Şakâik*'tan geniş ölçüde istifade edilen bu bölümden aşağıya aldığımız ilk beyitte *Şakâiku'n-Nu'mâniyye*'de Hocazâde hakkında ayrıntılı bilgi bulunduğu belirtilmiştir: Diğer beyitte de Hasîb, *Şakâik*'ta yer alan Arapça dizeleri naklettiğini belirtmiştir.²¹³

Yine Taşköpri-zâde vâlidinden nakl iderlerdi
Şakâik'da mufaşşaldır anıñ evşâf u ‘unvânı²¹⁴

(...)

Mücerred muntazam olmağla taḥrîrin görüp enseb
Şakâik'dan kılındı nazm ile nakl-i fakîrânı²¹⁵

“Hayâlî” lakabıyla bilinen Molla Şemseddin Ahmed hakkındaki bölümde yine hem *Şakâik*'a hem de *Künhü'l-Ahbâr*'a atıf yapılmıştır:

Yazar Taşköpri-zâde vaşfını nîhrîr-i mezbûruñ
Olur Künh içre ‘Âlî nakli anıñ şıdḡ-ı burhânı²¹⁶

²¹⁰ Silkü'l-Le'âl'de Cemâl-i Halvetî'ye ait bölüm için bkz. 449b-452b. *Şakâik*'ta ilgili kısım için bkz. Taşköprülüzâde, **a.g.e.**, s. 214-216. *Künhü'l-Ahbâr*'da bkz. Şentürk, **a.g.e.**, s. 245-248.

²¹¹ *Künhü'l-Ahbâr*'da bkz. Gelibolulu Mustafa Âlî, **a.g.e.**, vr. 85a. Muharrem Tan'ın *Şakâik* çevirisinde “İbn Midâs” lakabıyla bilindiği şeklindedir. Bkz. Taşköprülüzâde, **a.g.e.**, s. 31-32.

²¹² H, 176b.

²¹³ Bkz. Metin, 359b-368b. *Şakâik*'ta bkz. Taşköprülüzâde, **a.g.e.**, s. 127-140. Âlî'de kendisine ayrılan yer ise *Şakâik*'a göre oldukça sınırlıdır. Bkz. Şentürk, **a.g.e.**, s. 189-190.

²¹⁴ Metin, 366a.

²¹⁵ Metin, 367a. Hasîb bu beyitten sonra *Şakâik*'taki Arapça dizeleri yine Arapça olarak kaydetmiştir. *Şakâik*'ta ilgili kısım için bkz. Taşköprülüzâde, **a.g.e.**, s. 137.

Aşağıdaki beyit ise Kastalânî'ye dair kısımdan olup Taşköprüzâde'nin ilgili kısımdaki nakillerini babasından rivayet ettiği belirtilmiştir:

Yazar Taşköpri-zâde istimâ' an ba' z-ı ahvâlin
Cenâb-ı vâlidinden naql ile ol hıbr-i devrânı²¹⁷

Molla Abdülkerim'le ilgili kısımdan alınan aşağıdaki beyitte de *Şakâik*'ta onun İstanbul kadısı olarak görev yapmış olduğu yazılmasa da Âlî'nin *Künhü'l-Ahbâr*'da bu görevini zikrettiği belirtilmiştir:

Sitanbul hâkimi olduğu matvîdir Şakâyık'da
Velâkin Künhü'l-Ahbâr'ında 'Âlî zikr ider anı²¹⁸

“Molla Hayreddin” kısmından alınan aşağıdaki beyitte Taşköprüzâde'nin babasından aktardığı bazı bilgilere işaret edilmiş ve bu beytin akabinde söz konusu bilgiler Hasîb tarafından da kaydedilmiştir:

Yazar Taşköpri-zâde vâlidinden naql-i şihhatle
Şakâyıkda muşarrahdır anıñ tafşîl-i tibyânı²¹⁹

Sinan Paşa kısmından alınan aşağıdaki beyitlerle, tarihlerin çoğunda yer almadığı belirtilerek Taşköprüzâde'nin bir rivayetine giriş yapılmıştır:

Şakâyık'da yazar Taşköpri-zâde vaşf idüp şeyhi
Ne minvâl üzre cezb itmiş Sinân Paşa-yı zî-şanı

Cenâb-ı vâlidinden naql-i şihhatle yazılmışdı
Velâkin ekşer-i târîhde tayy itdiler anı²²⁰

Molla Abdülkâdir'e dair kısımdan alınan aşağıdaki beyitte ise “Târîh-i Osmânî”de açıkça anlatılmasa da *Şakâik*'ta nakledildiği belirtilip devamındaki beyitlerde Fatih Sultan Mehmed'e hocalık da yapmış olan Molla Abdülkâdir'in görevinden azlinin sebebi anlatılır:²²¹

²¹⁶ Metin, 369b. Künh ve Şakâik'ta bkz. Şentürk, **a.g.e.**, 190-191; Taşköprülüzâde, **a.g.e.**, s. 140-141.

²¹⁷ Metin, 371b. Şakâik'ta bkz. Taşköprülüzâde, **a.g.e.**, s. 144-146.

²¹⁸ Metin, 379b. Künh ve Şakâik'ta bkz. Şentürk, **a.g.e.**, 195; Taşköprülüzâde, **a.g.e.**, s. 151-152.

²¹⁹ Metin, 389a. Şakâik'ta bkz. Taşköprülüzâde, **a.g.e.**, s. 160.

²²⁰ Metin, 392a. Şakâik'ta bkz. Taşköprülüzâde, **a.g.e.**, s. 166. Ebü'l-Vefâ'ya dair bir konuda ulema arasında Sinan Paşa'nın saygınlığını gösteren bu rivayet Âlî'de de yer almaz. Bkz. Şentürk, **a.g.e.**, s. 202-203.

²²¹ Bu beyitte “Târîh-i Osmânî”den kasıt Künhü'l-Ahbâr olmalıdır. Künh'te Molla Abdülkâdir'le ilgili kısım çok kısa olup sadece “Vezir Mahmud Paşa gamzı ile merdûd” olduğundan söz edilmiştir. Bkz. Şentürk, **a.g.e.**, s. 205. Şakâik'ta bkz. Taşköprülüzâde, **a.g.e.**, s. 167-168.

Şakāyık şāhibi naql itdi gerçi bā' is-i ʔardın
Şarāḥatle velākin yazmadı Tārīḥ-i ' Oṣmānī²²²

Akşemseddin'e dair kısımdan alınan aşağıdaki beyit de *Şakāik*'taki bir rivayet aktarılıp Âlî'deki bilgilere geçerken kaydedilmiştir:

Şakāyık nakli üzre nazm olunmuş idi bālāda
Velākin Kūnhü'l-Aḥbār'ında ' Âlî-yi sūḥan-dānī²²³

Akşemseddin'in oğullarının anlatıldığı bölümde kaynaklardaki bilgiler karşılaştırılmış, Akşemseddin'in Âlî'de “Nûrullâh” olarak zikredilen oğlunun *Şakāik*'ta “Emrullâh” unvanıyla kaydedildiği belirtilmiştir.²²⁴

Üçüncü oğlu Nûrullâh Muhammed'dir didi ' Âlî
Virir Taşköpri-zāde aña Emrullâh ' unvānī²²⁵

“Şeyḫ Mıṣrî-zāde ' Abdurrahîm ' Alā Ḳavli Abdurrahmān” başlıklı bölümden alınan aşağıdaki beyitte ise *Şakāik*'ta adının “Abdurrahman” olarak yazıldığı; fakat tarihçilerin “Abdurrahîm” olarak yazdıkları belirtilmiştir.²²⁶

Şakāyık'da yazar Taşköpri-zāde ' Abdurrahmān'dır
Tevārīḥ ü siyer ehli yazar ' Abdurrahîm anı²²⁷

Fatih devri âlimlerinden, Taşköprüzāde'nin büyük dedesi olan Hayreddin Halil b. Kâsım'la ilgili bölümde de *Şakāik* kullanılmıştır.²²⁸

Kūnhü'l-Aḥbār'la ilgili bilgi verdiğimiz kısımda da belirtildiği üzere Ahmed Hasîb eserinin düzeninde Âlî'yi örnek almıştır; fakat bazı kısımlarda kendi tasarrufları da dikkati çeker. Mesela Molla Ahaveyn'den sonra genişçe Melîhî'ye değinmiştir.²²⁹ Melîhî *Kūnhü'l-Aḥbār*'da da *Şakāik*'ta da bu sırada yer almaz.²³⁰

²²² Metin, 395a.

²²³ Metin, 419a.

²²⁴ *Kūnhü'l-Aḥbār*'da bkz. Şentürk, **a.g.e.**, s. 230-231. *Şakāik*'ta bkz. Taşköprülüzāde, **a.g.e.**, s. 199-200.

²²⁵ Metin, 421b.

²²⁶ Muharrem Tan çevirisinde *Şakāik*'ta da “Abdurrahim” olarak yazılıdır. Bkz. Taşköprülüzāde, **a.g.e.**, s. 197. Bu durum, Hasîb'in kullandığı nüshayla ilgili olabilir.

²²⁷ Metin, 421b, 425a.

²²⁸ Bkz. Metin, 356b-358a. *Şakāik*'ta bkz. Taşköprülüzāde, **a.g.e.**, s. 122-123. Âlî'de bu kısım kısa bilgilerle geçilmiştir. Bkz. Şentürk, **a.g.e.**, s. 188-189.

²²⁹ Metinde, vr. 405a.

²³⁰ Bkz. Taşköprülüzāde, **a.g.e.**, s.175 (Melîhî'nin yer aldığı kısım için bkz. s. 189-190). Şentürk, **a.g.e.**, s. 208 (Melîhî kısmı için bkz. s. 263-265).

Sonuç olarak ulema ve meşâyihâ dair bilgilerde aynı zamanda Âlî'nin de kaynaklarından olan *Şakâik*'in çok mühim bir yeri vardır. Ahmed Hasîb bazı bilgileri sadece *Şakâik*'tan almış, bazılarını ise Âlî'dekilerle karşılaştırmıştır. *Şakâik-ı Nu'mâniyye*, Hasîb'in *Künhü'l-Ahbâr*'dan sonra en fazla istifade ettiği ikinci kaynaktır. Fatih öncesi dönem kısmında 27 beyitte *Şakâik* ve Taşköpri-zâde'ye atıf yapılmıştır. Bunların yedi tanesinde yazar ve eser birlikte zikredilmişken²³¹ yirmisinde sadece yazar veya eser üzerinden atıf yapılmıştır.²³² Eserin oldukça yoğun kullanıldığı Fatih dönemi kısmında ise atıf sayısı 109 beyte ulaşmaktadır. Bunların yirmisinde eser ve yazar birlikte zikredilmiştir.²³³ Diğer beyitlerde ise bazen yazarın bazen de eserin ismiyle referans verilmiştir.²³⁴

2.2.2.2.2. Baldırzâde Mehmed Efendi (ö. 1060/1650)/ Ravza-i Evliyâ

Bir diğer kaynak, “Selîsî” mahlasıyla şiirler de yazmış olan Baldırzâde Mehmed Efendi'nin *Ravza-i Evliyâ* adlı eseridir. “Vefeyât-ı Baldırzâde” adıyla da anılan bu eser, Bursa'da yaşamış olan âlim, mutasavvîf ve şairler hakkında bilgiler içerir.²³⁵ *Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân*'da *Ravza-i Evliyâ*, “Ziyâret-i Arslan be-Şabr-i Emîr Sultân” başlıklı kısımda Emir Sultan'ın bir kerameti anlatılırken *Zeyl-i Şakâ'ik* ismiyle anılarak kullanılmıştır:

²³¹ Bu beyitlerin altısında “Şakâyık'da yazar Taşköpri-zâde” ifadesiyle geçmektedir. Diğer iki beyitte ise bir mısra da yazar, diğerinde eser kaydedilmiştir. Bkz. H, 39b, 166a, 170b, 173a, 174a, 176b, 184b, 185a.

²³² Yazarın zikredildiği beyitlerde yedi defa ile “Yazar Taşköpri-zâde” ifadesi öndedir. Eserde ise üç beyitte “Şakâyık'da mufasssaldır” sözü öne geçmektedir. Bunlar ve diğer muhtelif kullanımlar için bkz. H, 48a, 94b, 95a, 110a, 121b, 125a, 164b, 165a, 167b, 171a, 171b, 174a, 175a, 176a, 178b, 179a, 179b.

²³³ Bu 20 beytin 11 tanesinde yine “Şakâyık'da yazar Taşköpri-zâde” şeklindedir. İlk 11'i söz konusu ifadenin kullanıldığı beyitler olmak üzere yazarın ve eserin birlikte zikredildiği beyitler için bkz. 248a, 356b, 357b, 366b, 373b, 392a, 400a, 411a, 413a, 425a, 452b, 353b, 366a, 367a, 368a, 374b, 386a, 389a, 408b, 434b.

²³⁴ Bunlar arasında yazar üzerinden atıflarda 28 beyitle “Yazar Taşköpri-zâde” ifadesi öndedir. Bkz. 355a, 363b, 364a, 370a, 371a, 371b, 376a (2 kez), 377a, 379a, 380a, 384a, 387a, 387b, 388a, 390a (2 kez), 399b, 403a, 404a, 405a, 414b, 418a, 429a, 433b, 439b, 446b, 448b. Sadece yazarın anıldığı veya çeşitli şekillerde eser üzerinden atıf yapılan diğer beyitler için bkz. 356b, 358a, 363b, 364b (2 kez), 365a (3 kez), 366b (3 kez), 367a, 367b, 369b, 371b, 372a (2 kez), 375a, 376a, 378b, 379a, 379b (2 kez), 384b, 385a, 385b, 394a (2 kez), 394b (2 kez), 395a, 398b, 400b, 401a, 401b, 402a, 403b, 410, 411b, 414a (2 kez), 418b, 419a, 421b, 429b (2 kez), 430a (2 kez), 430b, 431b, 432a, 435a, 439a, 440b (3 kez), 446a, 448b, 451b (2 kez), 462b.

²³⁵ Yazar ve eseri hakkında bilgi için bkz. Abdülkerim Abdulkadiroğlu, “Baldırzâde Mehmed Efendi”, TDVİA, C. V, İstanbul, TDV Yay., 1992, s. 8-9.

Şikâat-ı Bursa'dan mesmû' adır bu emr-i hayret-zâ
Selîsî ya' ni Baldır-zâde cedd-i müstemendânı

Yazar Zeyl-i Şakâyık'da 'azîziñ niçe hâlâtın
Huşûşâ türbe-i 'ulyâda vâkı' zevk-i rûhânî²³⁶

Yukarıdaki beyitlerin ardından Ahmed Hasîb Efendi; Baldırzâde'nin eserinde yer alan, Bursa'ya bir arslan getiren kişinin kabir ziyareti yaparken arslanın ipinin koparması ve Emir Sultan'ın türbesine yüz sürmesine dair menkabeyi anlatmıştır.²³⁷

Eserin Hasîb tarafından *Şakâik-i Nu'mâniyye*'nin bir zeyli olarak adlandırılması hatalı değildir. Zira yaygın olarak *Ravza-i Evliya* şekliyle bilinen bu eser, kütüphane kataloglarında *Menâkıb-ı Evliyâ*, *Vefeyâtnâme-i Baldırzâde*, *Vefeyât-ı Bursa*, *Ravzatü'l-Evliyâ* ve *Zeyl-i Şakâik-ı Baldırzâde* gibi muhtelif isimlerle kayıtlıdır.²³⁸

2.2.2.3. Velâyetnâmeler / Menâkıpnâmeler

Kronikler dışında Hasîb'in kullandığı bir başka kaynak menâkıpnâmelerdir. Bunlar arasında bilhassa Hacı Bektaş-ı Veli'nin kerametlerinin toplandığı *Velâyetnâme* dikkati çekmektedir. Fakat mukayeseli olarak incelenince bazı atıfların Âlî üzerinden olduğu anlaşılmaktadır. Aşağıdaki kısımlar buna örnektir:

Orhan Gazi devri anlatıldıktan sonra sonra devrin mutasavvıflarını tanıttıldığı bölümde ilk olarak Hacı Bektaş-ı Veli ele alınmaktadır. Hacı Bektaş'ın hayat hikayesi ve kerametleri anlatılırken *Velâyetnâme*'ye atıflar vardır. Bunlardan biri, müridleriyle beraber kendisini görmeye gelen Mahmud-ı Hayrânî'yi Şeyh'in yürüyen bir kaya üzerinde karşılaması rivayetindedir.²³⁹

²³⁶ H, 105b.

²³⁷ *Ravza-i Evliyâ*'da ilgili kısım için bkz. Baldırzâde Selîsî, **Ravza-i Evliya**, Haz. Mefail Hızlı, Murat Yurtsever, Bursa, 2000, s. 83-84. *Ravza-i Evliyâ*'da yer alan bu rivayet, *Kühü'l-Ahbâr*'da ve *Şakâik*'ta tespit edilememiştir.

²³⁸ Eserin muhtelif isimlendirmeleri için bkz. Baldırzâde Selîsî, **a.g.e.**, s. 29-43.

²³⁹ Bkz. H, 42a. *Kühü'l-Ahbâr*'da bkz. Gelibolulu Mustafa Âlî, **a.g.e.**, vr. 21a. *Velâyetnâme* metninde bu menkabe için bkz. Abdülbâki Gölpınarlı, **Manâkıb-ı Hacı Bektaş-ı Veli "Velâyet-nâme"**, İstanbul, İnkılâp Kitabevi, 1958, s. 50.

Yine Sultan Orhan devri tasavvuf büyüklerinden Ahi Evran anlatılırken onun Hacı Bektaş-ı Veli'nin talebesi olduğu ve bunun *Velâyet-nâme*'de yazılı olduğu söylenmektedir.²⁴⁰

Diğer taraftan, *Silkü'l-Leâl*'deki bazı beyitlerden Ahmed Hasîb'in velâyetnâme ve menâkıpnâme tarzı eserleri bizzat incelediği ve eserinde istifade ettiği de anlaşılmaktadır.

Sultan Orhan devri mutasavvıflarından Abdal Murad'dan bahsedilirken onun hâl ve kerametlerinin yazılı olduğu velâyet-nâmesine atıf yapılır.²⁴¹ Böyle bir atıf *Künhü'l-Ahbâr*'da da *Şakâik*'ta da yoktur. Ayrıca her iki kaynakta da çok kısa geçilen Abdal Murad'a *Silkü'l-Leâl*'de bu iki esere göre daha geniş bir yer ayrılmıştır. Diğer bir önemli fark da *Künhü'l-Ahbâr* ve *Şakâik*'ta Abdal Murad'dan sonra “Doglu Baba” gelirken²⁴² Ahmed Hasîb araya “Abdal Muhammed (Mehmed)” ve “Alacahırka” olmak üzere iki zât daha ilave etmiş ve sonra Doglu Baba'ya geçmiştir.²⁴³ Hasîb, Abdal Murad'ın oğlu olduğunu belirttiği Abdal Muhammed'in Velâyetnâme'sine de atıf yapmıştır.²⁴⁴ *Künhü'l-Ahbâr* ve *Şakâik*'ta tespit edemediğimiz Abdal Mehmed ile Alacahırka *Ravza-i Evliyâ*'da mevcuttur.²⁴⁵ Bütün bunlar değerlendirilince Hasîb'in bu zâtlara dair bilgileri, onların menâkıpnâmelerini ve *Ravza-i Evliyâ*'yı incelemek suretiyle aktarmış olması muhtemeldir.

Başka bir örnek Emir Sultan'ın anlatıldığı kısımda görülmektedir. Ahmed Hasîb bu zât hakkında bilgi verdikten sonra kendi memleketi olan Bursa'da Emir Sultan menkabelerinin nakl edildiğini ve onun irfanının büyüklüğünün velâyetnâmesinden anlaşıldığını belirtmektedir:

Kerâmât-ı bülendin nakl ider Bursa ehâlisi
Velâyet-nâmesinden aılanur miqdâr-ı ʿirfânı²⁴⁶

²⁴⁰ Bkz. H,46a. *Künhü'l-Ahbâr*'da bkz. Gelibolulu Mustafa Âlî, **a.g.e.**, vr. 22b.

²⁴¹ H, 48b.

²⁴² Bkz. Taşköprülüzâde, **a.g.e.**, s. 32; Gelibolulu Mustafa Âlî, **a.g.e.**, vr. 23b.

²⁴³ Bkz. H, 48b-49b.

²⁴⁴ Bkz. H, 49a.

²⁴⁵ Bkz. Balırcızâde Selîsî, **a.g.e.**, s. 89-92.

²⁴⁶ H, 105b. Emir Sultan menâkıbnâmeleri için bkz. Abdullah Uğur, “Emîr Sultân Menâkıbnâmeleri ve Nimetullah'ın Menâkıb-ı Emîr Sultân Adlı Eseri (İnceleme-Metin)”, Marmara Üni. SBE, YL Tezi, İstanbul, 2013, s. 33-48.

Emir Sultan'ın Yıldırım Bayezid'in kızı Hindu Sultan'la evliliğini anlattığı kısımda da halk arasında dilden dile anlatılan menkabeleri birçok mecmuadan da okuyarak teyit ettiğine ve yazdıklarını kemâle erdirdiğine işaret eder:

Ne vech ile olup dāmādı Sulṭān Yıldırım Hān'ın
Tevārīḥ-i selefde gerçi vardır zıkr ü 'unvānı

Şikāt-ı Bursa'dan mesmū'adır bu emr-i ḥayret-zā
Tevātür birle naql eyler o şehriñ köhne-sālānı

Vuḳū'ında anıñ miḳdār-ı zerre iştibāh itme
Niçe mecmū'ada gördüm ki yoḳ nazmımda noḳşānı²⁴⁷

Ahmed Hasīb'in menakıpnâme ve velâyetnâme tarzı eserleri tedkik ettiği veya bunlardan istifade eden kaynakları incelediği, “Keyfiyyet-i Fetḥ-i İstanbul ve Himmet-i Rūḥānī” başlıklı bölümdeki şu beyitlerden de anlaşılmaktadır:

Velâyet-nâmesinden naql ider ba'z-ı 'azîzānıñ
Sitanbul fetḥ olundıkda o devrānıñ sūḥan-dānı

Egerçi olmadı erbāb-ı zāhir vāḳıf ol ḥāle
Aña şūfî miyānında dinür ezvāk-ı rūḥānī

Yazar ba'z-ı müverriḥ ḥikmet-i maḥfiyyesin fetḥiñ
Tevātür üzre şāyi' dir cenāb-ı şeyḥ-i Rabbānī²⁴⁸

“Bed'-i Şalāt-ı Cum'a der-Cāmi'-i Ayaşofya” başlıklı kısımda da Fethi müteakip Ayasofya'da kılınan ilk cuma namazı anlatılırken Akşemseddin'in ve Hacı Bayram-ı Velî'nin mânevî himmetlerine değinilmiş ve yine “velâyetnâme” vurgusu yapılmıştır:

Cenāb-ı Şeyḥ Şemseddīn'in āşār-ı kerāmâtı
Bülend-i himmetiyle oldı ol 'aşrın nigeḥ-bānı

Muḥammed Hān'ı çün kim ḳabza-i irşāda almışdı
İderdi terbiyetle anlara ta'lim-i 'irfānı

Egerçi Hacı Bayram-ı Velî'dendir aşıl neşve
Bunuñdur fetḥ-i İstanbul'a nuşret 'avn-i rūḥānī

²⁴⁷ H, 97b.

²⁴⁸ Metin, 196a.

Mufaşşaldır Velâyet-nâme'sinde niçe hâlâtı
Ne mümkün bu maâlde mû-be-mû tafşîl-i tibyânı²⁴⁹

Âlî'de bu kısımda “velâyet-nâme”den söz edildiğini tespit edemedik.²⁵⁰ Ayrıca bu kısım *Künhü'l-Ahbâr*'la mukayeseli incelenince Hasîb tarafından ilaveler yapıldığı da anlaşılmaktadır. Bunun gibi bölümlerde kendisinin “velâyet-nâme” olarak söz ettiği, menkabevî bilgiler içeren kaynaklardan istifade etmiş olması muhtemeldir.

Kaynaklar konusunu toparlayacak olursak şunları söyleyebiliriz: Hasîb'in ilmî merak ve tecessüsü, araştırmacı ve eleştirel yönü *Silkü'l-Leâl*'de birçok beyitte görülmektedir. Kendisi temel kaynaklar olarak *Künhü'l-Ahbâr* ve *Şakâik*'tan istifade etmiş olsa da eserindeki ifadelerden anlaşıldığı üzere onlarda okuduğu bilgileri gerek birbirleriyle gerek başka kaynaklarla karşılaştırmış ve ulaşabildiği her eseri incelemeye çalışmıştır. Onun kaynakları sık sık belirtmesi, farklı me hazların verdiği bilgileri mukayeseli olarak sunması ve eleştirel yaklaşımı her bakımdan dikkate değerdir. Bunlara ilaveten şifahî olarak duyduğu rivayet ve bilgileri de eserine eklemekten geri kalmamıştır.

2.2.2.4. Şair Tezkireleri

Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân manzum bir tarih eseri olmasının yanı sıra çok sayıda şairi müstakil başlıklar altında tanıttığı için bir şair tezkire olma özelliğini de içerisinde barındırmaktadır. Zira parçalar halinde ve perakende halde bulunan söz konusu şair maddeleri birleştirildiğinde *Silkü'l-Le'âl*'in manzum bir tezkireye dönüştüğü görülecektir.²⁵¹

Silkü'l-Le'âl hazırlanırken Ahmed Hasîb'in istifade ettiği kaynaklar arasında şuara tezkireleri de yer almaktadır. Fakat bu husus, referansın açıkça yazıldığı kısımlarda bazı düşünceleri de beraberinde getirmektedir. Zira söz konusu tezkirelerin isimleri, tarih kaynakları gibi sıklıkla zikredilmemekte; diğer taraftan kaynakların isminin geçtiği yerlerde atfın doğrudan mı yoksa dolaylı olarak mı ilk esere yapıldığı hususu tam bir netlik kazanamamaktadır. *Silkü'l-Le'âl*'deki şair

²⁴⁹ Metin, 200b.

²⁵⁰ Bkz. Şentürk, a.g.e. 17-19.

²⁵¹ Şairlerden müstakilen bahsedildiği başlıkları Menderes Coşkun bir araya getirerek yayımlamıştır: Menderes Coşkun, **Manzum Bir Şairler Tezkiresi, Hasîb'in Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân'ındaki Şair Biyografileri**, Ankara, Bizim Büro Yayınları, 2002.

sıralamasının Gelibolulu Âlî'nin *Kühü'l-Ahbâr*'ındaki gibi olduğu açıktır. Bundan dolayı bazı şair biyografilerindeki tezkire atıflarının Âlî üzerinden yapıldığı dikkat çekmektedir. Örneğin Zeyneb Hatun maddesinde Hasîb,

Gül-i zîbâ-yı cismi Kaşamonî gülsitânından
Tarâvet-yâb olup ber-kavl-i Lütîfî-yi sühân-dânî²⁵²

beytiyle Latîfî'nin *Tezkiretü's-Şu'arâ*'sına gönderme yapmıştır. Kaynak kritiği yapılmadığı takdirde Hasîb'in bu beyitteki bilgiyi Latîfî'nin tezkiresinden aldığı düşünülebilir. *Kühü'l-Ahbâr*'daki ifade ise “Latîfî kavlince Katamonî'dan kopmuş...”²⁵³ şeklindedir. Hasîb'in temel kaynaklarından birinin *Kühü'l-Ahbâr* olduğu hatırlanırsa bu ibarenin de oradan iktibasla alınmış olabileceği kuvvetle muhtemeldir. Aynı şekilde “Kâtibî” maddesinde de Âlî üzerinden bir iktibas yapılmış olduğu anlaşılmaktadır. Latîfî kendi eserine Kâtibî'nin birden çok beytini almasına rağmen Âlî'de ve Hasîb'de şaire ait sayısı birdir ve aynıdır:

Yine ey cām-ı muşaffâ seni gördük silme

Meclisün revnâkısın dünyede art eksilme²⁵⁴

Fakat her bilgide söz konusu şüpheyi taşımak yersizdir. Nitekim *Silkü'l-Le'â-i Âl-i Osmân*'da Cemîlî adlı şair tanıtılırken “Anı zen-dostlık ile töhmet itmiş idi yârânı” ifadesi kullanılmaktadır. Bu ibare ne *Kühü'l-Ahbâr*'da ne de *Latîfî Tezkiresi*'nde mevcuttur. Hasîb söz konusu bilgiye muhtemelen tezkirelerde sadece Sehî Beğ'in *Heşt-Bihişt* adlı eserinde Cemîlî için kullandığı “hoş-tab' ve ‘âşık-meşreb”²⁵⁵ ifadelerinden ulaşmış ve yorumlamış olmalıdır. Bu da *Heşt-Bihişt*'in *Silkü'l-Le'âl*'in kaynakları arasında olduğunu düşündürmektedir.

Âşık Çelebi'nin *Meşâ'irü's-Şu'arâ*'sına da *Silkü'l-Le'âl*'de dört ayrı yerde “Monlâ Âşık” ya da “Mevlânâ Âşık” isimleriyle atıf yapılmaktadır.²⁵⁶ Fakat bu noktada aynı atıfların aynı şairler altında *Kühü'l-Ahbâr*'da da mevcut olduğunu gözden kaçırmamak gerekmektedir.

²⁵² Metin, 459a.

²⁵³ İsen, a.g.e., s.

²⁵⁴ Metin, 462a.

²⁵⁵ Sehî Beg, *Heşt-Bihişt*, Haz. Haluk İpekten vd. Çevrimiçi: <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-78460/tezkireler.html>, E.T: 22.08.2019., s.183.

²⁵⁶ Bu yerler için bakınız: H nüshası, 131b ; Metin, 461a, 465a, 466a.

Son olarak Halef Efendi 596 nüshası 455a'nın kenarında yer alan bir not Hasîb'in müracaat ettiği tezkireler arasında Hasan Çelebi'nin *Tezkiretü's-Şu'arâ*'sının da mevcut olduğunu göstermektedir. Ahmed Paşa'nın meşhur "bilmedüm" redifli gazelinin matla' beyti derkenarda yazılmış ve daha sonra altına şu not eklenmiştir: "Kezā fi Tezkireti's-Şu'arā li-Mevlānā Hasan Çelebi eş-şehîr bi-Hinnāwî-zāde, ğufire-leh."²⁵⁷

Bu cümleden olarak *Silkü'l-Le'âl*'de şairler kısmı yazılırken başta *Kühü'l-Ahbâr*'ın tezkire kısmı olmak üzere Latîfî, Sehî Beğ, Âşık Çelebi ve Kınalızâde gibi tezkire yazarlarının eserlerine bazen doğrudan bazen de dolaylı yoldan atıflar yapılmıştır. Dolaylı olarak yapılan atıflarda Hasîb'in ilk kaynağa bakarak bilgiyi teyit edip etmediği mevzuu ise muğlaktır. Fakat Hasîb'in hâdiseleri tahkiye ederek genişletmesi veya bazı şahsiyetlerde *Kühü'l-Ahbâr*'da bulunmayan bilgileri zikretmesi onun bilvesile farklı kaynakları da tedkik ettiğinin açıkça bir göstergesidir.

2.2.3. *Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân*'da İslâmî Türk Edebiyatına Dair Unsurlar

Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân bir tarih kaynağı olmakla birlikte baştan sona kadar manzum olması ve muhteviyatında İslâmî Türk edebiyatına dair çok sayıda unsur barındırmasıyla aynı zamanda edebî bir eserdir. Âlim bir zât olan, kadılık ve müderrislik görevlerinde bulunan Ahmed Hasîb Efendi, o dönemin şiir anlayışının da etkisiyle eserinde Türk İslâm edebiyatına dair unsurlara sıklıkla yer vermiştir. Bu başlık altında Hasîb'in söz konusu tarihi yazarken iktibasta bulunduğu ve atıf yaptığı âyetlere, hadislerle; İslâmî Türk edebiyatında mühim yeri olan Yûnus Emre, Hacı Bektaş-ı Veli, Nesîmî, Yazıcızâde Mehmed, Süleyman Çelebi, Hamdullah Hamdî gibi şahsiyetlere temas edilmiştir.

2.2.3.1. Âyetler

Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân'da işlenen konuyu teyid edici ve sözü kuvvetlendirici şekilde âyet iktibasları ve âyetlere telmihler yapılmıştır. Bu telmih ve iktibasların çoğu vezne mutabık olarak seçilmişlerdir. Mesela şahısların vefatları

²⁵⁷ Metin, 455a.

anlatılırken Fecr Sûresi'nin 28. âyetinde geçen ²⁵⁸﴿إِزْجِعِي﴾ hitâbına müracaat edilmiştir. Aşağıdaki beyit, Fatih Sultan Mehmed'in vefatının anlatıldığı kısımdandır:

İcâbet kıldı emr-i ﴿إِزْجِعِي﴾'ye da'vet-i Hakk'la
Hümâ-yı rûhı itdi semt-i 'ılliyyîne perrânî²⁵⁹

Aynı şekilde Ertuğrul Gazi'nin, Orhan Gazi'nin, Yıldırım Bayezid'in, II. Murad'ın, Molla Yegân'ın oğlu Mehmed Şâh'ın, Halil Paşa'nın oğlu Mevlânâ Süleymân'ın ve Fatih'in oğlu Şehzâde Mustafa'nın ölümleri anlatılırken de bu âyetten iktibas yapılmıştır.²⁶⁰

Hasîb, Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'un fethi esnasında Çandarlı Halil Paşa ve Akşemsettin gibi gün görmüş kişilerle istişarelerde bulunduğunu, Âl-i İmran Sûresi'nin 159. âyetinin ²⁶¹﴿وَشَاوِرْهُمْ﴾ kısmını iktibas ederek belirtmiştir:

﴿وَشَاوِرْهُمْ﴾ kelâmı muḳtezâsıyla mu'askerde
Ricâl-i devleti aşhâb-arâ-yı mîr-i mîrânî²⁶²

Eserde yer yer bir ara fasıl olarak değerlendirilebilecek başlıklar da vardır. Burada kimi zaman anlatılan mevzuyla alâkalı olarak bir âyet ya da hadis zikredilmektedir. Mesela Anadolu Selçuklu Devleti'nin tamamen dağılıp Osmanlıların büyüme gösterdiği zamana geçiş yapılırken konuyla mütenasip bir ara başlık konmuş ve burada Duhân Sûresi'nden ²⁶³﴿كَذَٰلِكَ وَأَوْرَثْنَاهَا قَوْمًا آٰخَرِينَ﴾ âyeti iktibas edilmiştir.²⁶⁴ Aynı varakta altı beyit sonra da konuyla mutâbık olarak Enbiyâ Sûresi'nin 105, 106 ve 107. âyetlerini içeren bir ara başlık yer alır.

²⁵⁸ “Dön!” Âyetin tamamının meâli şu şekildedir: “Razı olmuş ve razı olunmuş olarak Rabbine **dön!**” Fecr Suresi 89/28.

²⁵⁹ Metin, 349a.

²⁶⁰ Sırasıyla bkz. H, vr. 16a, 50a, 92b, 158a, 164a, 179a. Son örnek Fatih devri kısmındandır. Bkz. Metin, 190b.

²⁶¹ “Onlarla istişare et.” Âl-i İmrân 3/159 âyetten nâkıs iktibas. Âyetin tamamının meâli şu şekildedir: “O zaman Allah'ın rahmetiyle onlara yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın onlar etrafından dağılıp giderlerdi. Şu hâlde onları affet, bağışlanmalarını dile; iş konusunda **onlarla istişare et**. Kararını verdiğin zaman da artık Allah'a dayanıp güven. Muhakkak ki Allah, kendisine dayanıp güvenenleri sever.”

²⁶² Metinde, vr. 198b.

²⁶³ “İşte böylece biz onları başka bir topluma miras bıraktık.” Duhân 44/28.

²⁶⁴ Bkz. H, 5a.

Aşağıdaki beyitte ise Rahmân Sûresi'nin 60. âyeti vezne de mutabık olarak şu şekilde kullanılmıştır:

Tefekkür eyleyenler hâl-i bâzı 'ibret alsunlar
Buyurdu ﴿هَلْ جَزَاءُ﴾²⁶⁵ dan şöñra Mevlâ ﴿الْإِحْسَانِ﴾

Aşağıdaki beyitte de Saff Sûresi'nin 13. âyetinin bir kısmı, yukarıdaki örnekte olduğu gibi bölünerek kullanılmıştır:

Oğurdı âyet-i ﴿نُضْرٌ مِنَ اللَّهِ﴾²⁶⁶ mu' askerde
İdüp ﴿فَتْحٌ قَرِيبٌ﴾²⁶⁶ i cümleñiñ âmâc-ı peykânı

Âyetlere atıfta dikkat çekici bir diğerk örnek de Sebe' Sûresi'nin 15. âyetinde geçen "beldetün tayyibetün" (Tertemiz bir belde) ifadesinin İstanbul ile ilişkilendirilmesidir. Hasîb âyette geçen "beldetün tayyibetün" ifadesinin ebced hesabıyla şehrin hicrî fetih senesi olan 857'e tekabül ettiğini şu şekilde belirtmektedir:

Dinildi ²⁶⁷ ﴿بَلَدَةٌ طَيِّبَةٌ﴾ fethinde târîhi
Hem oldı "âhîrûn" lafzı anıñ târîh-i 'unvâmı²⁶⁸

İslâmî ilimlere ve İslam tarihine vâkıf bir zât olan Ahmed Hasîb bazen de İslam tarihinde yaşanan bir hadiseye telmihte bulunup Osmanlı devrindeki bazı olayları anlatmıştır. Bunun bir örneği Fatih Sultan Mehmed'in 1456'daki Belgrad kuşatması anlatılırken görülmektedir. Bu kısımda kale içindeki Macar askerlerinin kale tahkimatlarına çok güvendikleri anlatılıp beyit sırası dışında ara başlık gibi Haşr Sûresi'nin 2. âyetinin: "Onlar kalelerinin Allah'la kendileri arasında bir engel olacağını zannettiler." meâlindeki bölümü kaydedilmiştir. Âyette Medine'deki Yahudî Nadîroğulları kabilesi anlatılmaktadır. Onlar, Müslümanlar tarafından muhasara edildiklerinde âyette zikredildiği gibi zannetmişlerdi. Ahmed Hasîb bu âyeti Macar askerlerinin hâlini ve düşüncelerini anlattığı kısma kaydetmekle

²⁶⁵ H, 65a. "İyiliğın **karşılığı**, **ancak iyiliktir**." Rahmân, 55/60, nâkıs iktibas.

²⁶⁶ Metin, 236b. Âyetin tamamının meâli şu şekildedir (İktibas edilen kısımların meâli koyu yazılmıştır): "Seveceğınız bir şey daha var: **Allah'tan bir yardım** ve **yakın bir fetih**. Mü'minleri müjdele! Saff 61/13. 319b'de ve 346b'de de Saff/13'ten nâkıs olarak iktibas yapılmıştır.

²⁶⁷ "Tertemiz bir belde..." Sebe', 34/15, nâkıs iktibas.

²⁶⁸ Metin, 200b. Âyetin tamamının anlamı şöyledir: "Andolsun, Sebe' kavmi için oturduğu yerlerde büyük bir ibret vardır. Biri sağda diğeri solda iki bahçeleri vardı. (Onlara) Rabbinizin rızkından yiysin ve O'na şükredin. İşte **tertemiz bir belde** ve çok bağışlayan bir Rab! (denildi)."

Nadîroğulları'nın durumuna telmihte bulunarak iki güruh arasında bağlantı kurmuştur.²⁶⁹

Bunlar dışında *Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân*'da diğer âyetlere yapılan kısmî ve tam atıflar şu şekildedir:

- el-Bakara (2)²⁷⁰
  - 10. âyet: H, 172b (nâkıs)
  - 69. âyet: H, 33a (nâkıs)
  - 216. âyet: Metin, 313a (nâkıs)
  - 249. âyet: Metin, 227b (nâkıs)
  - 253. âyet: H, 111a (nâkıs)
  - 285. âyet: H, 111a (nâkıs)
- Nisâ (4)
  - 78. âyet: Metin, 310b (ikisi de nâkıs)
- Mâide (5)
  - 72. âyet: H, 80a (nâkıs)
- Enfâl (8)
  - 16. âyet: H, 22b (nâkıs)
  - 69. âyet: Metin, 287a (nâkıs)
- Tevbe (9)
  - 36. âyet: Metin, 316b (Ara başlık olarak, nâkıs)
  - 51. âyet: Metin, 286b (Ara başlık olarak, nâkıs)
- Hûd (11)
  - 42. âyet: Metin, 299a (nâkıs)
- Yûsuf (12)
  - 10. âyet: Metin, 325b (Ara başlık olarak, nâkıs)
- Ra'd (13)
  - 11. âyet: Metin, 306b (Ara başlık olarak, nâkıs)
- Nahl (16)
  - 16. âyet: Metin, 277b (nâkıs)

²⁶⁹ Âyetin kaydedildiği kısım için bkz. 286b.

²⁷⁰ Sûrelerin mushaftaki sıraları bu şekilde parantez içinde yanlarına yazılmıştır.

- Nûr (24)
  - 37. âyet: Metin, 441a (Ara başlık olarak, nâkıs)
- Kasas (28)
  - 77. âyet: Metin, 280b (Ara başlık olarak, nâkıs)
  - 88. âyet: Metin, 348b (nâkıs)
- Ankebût (29)
  - 9. âyet: H, 152b
  - 40. âyet: Metin, 287a (nâkıs)
- Fâtır (35)
  - 43. âyet: H, 29b (Ara başlık olarak, nâkıs)
- Yâsîn (36)
  - 29. âyet: H, 101b (iki kere nâkıs), 104a (nâkıs), Metin, 315a (nâkıs)
  - 83. âyet: Metin, 348b (nâkıs)
- Sâffât (37)
  - 8-9. âyetler: Metin, 307a (Ara başlık olarak, 8. âyet nâkıs, diğeri tam)
  - 25. âyet: H, 37a (tam)
- Mü'min (40)
  - 16. âyet: Metin, 348b (nâkıs)
- Ahkâf (46)
  - 35. âyet: H, 102b (nâkıs)
- Fetih (48)
  - 16. âyet: H, 81a ve 84a (nâkıs)
- Hucurât (49)
  - 9. âyet: H, 84a (nâkıs)
- Necm (53)
  - 9. âyet: Metin, 283b (nâkıs)
- Kıyâmet (75)
  - 10. âyet: Metin, 278a (nâkıs)

2.2.3.2. Hadisler

Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân'da sözü kuvvetlendirmek ve anlatılanları desteklemek maksadıyla müracaat edilen diğer bir kaynak hadis-i şeriflerdir. Ahmed Hasîb hadisleri kimi zaman siyasetnâme geleneğindeki gibi idarecilere tembih mahiyetinde kullanırken bazen de dinî emirlere/yasalara dair kullanmıştır. Örneğin, “Hepiniz çobansınız ve hepiniz güttüğünüz sürüden mesulsünüz.”²⁷¹ hadis-i şerifi metin boyunca birkaç kez devlet yönetiminde olan hükümdarlar için zikredilmiştir. Aşağıdaki beyit, Selçuklu sultanı I. Alâeddin Keykubad'a dair kısımda yer almaktadır:

Selâṭine ḥadīṣ-i “كُلُّكُمْ رَاعٍ” mürā' atı
Ehemm-i vâcibâtından iken terk eyleye anı²⁷²

Diğer bir örneği Sultan Orhan'a dair kısımda görülür. Orhan Gazi, Rumeli fâtihî olan ve kendisinin de çok sevdiği büyük oğlu Süleyman Paşa'nın vefatına çok üzülmüş ve bu üzüntüyle tahttan feragat edip yerini Şehzade Murad'a bırakmayı düşünmüştü. Hasîb onun bu düşüncesinde: “Hepiniz çobansınız ve hepiniz güttüğünüz sürüden mesulsünüz.” hadisindeki ihtardan çekinmesinin de bir etken olduğuna işaret eder. Fakat etrafındaki gün görmüş kişilerin nasihat ve tavsiyeleri sonucunda bu feragat gerçekleşmemiş ve Murad-ı Hüdâvendigâr, ancak padişahın vefatından sonra tahta geçmiştir:

Huşûṣā ²⁷³“كُلُّكُمْ رَاعٍ” ḥadīṣin gūṣ itmişdi
Va' idinden iderdi ittikâ-yı bîm-i hızlânî

Anıñçün kaşr-ı yed itmek murâd itdi Murâd Hân'a
Velâkin olmadı aña rızâ-yı ḥayr-ḥ'âhânî²⁷⁴

Aşağıdaki beyit ise I. Murad'a dair kısımda yer alır. Raiyyetten zulme uğrayan biri, padişaha derdini arzederken bu hadisi de hatırlatır:

Bilürsin ²⁷⁵“كُلُّكُمْ رَاعٍ” ḥadīṣin 'âmil olmazsın
'İbâda şavb-ı Hakk'dan olmuş iken zıll-i Raḥmânî²⁷⁶

²⁷¹ Buhârî, *el-Câmiu's-sahîh*, thk. Mustafa Dib el-Buğa, Beyrut 1987, Cum'a 11; Müslim, *el-Câmiu's-Sahîh*, İstanbul, 1981, İmâre 20.; Tirmizî, Cihâd 27.

²⁷² H, 18b.

²⁷³ “Hepiniz (mesul) çobansınız...” Buhârî, “Cum'a”, 11; “Husûmât”, 20; “İtk”, 16; Müslim, “İmâre”, 20.

²⁷⁴ H, 50a.

²⁷⁵ “Hepiniz (mesul) çobansınız...” Buhârî, “Cum'a”, 11; “Husûmât”, 20; “İtk”, 16; Müslim, “İmâre”, 20.

Savaş hazırlıklarında veya muharebe esnasında zikredilen “Harp hiledir.” hadis-i şerifi de dikkate değerdir. Eserde ikisi Fatih devrinden önceki bölümde, altı tanesi ise Fatih dönemi kısmında olmak üzere sekiz beyitte zikredilmiştir. İlk örnek Orhan Gazi kısmındadır. Bilecik tekfurunun, kendisini tuzağa düşürüp öldürmek niyetiyle düzenlendiği hileyi haber alan Osman Gazi de karşı bir tuzak kurmuş ve düğün zamanı kadın kıyafetiyle gönderdiği adamlarını kaleye sokarak onun planını bozmuştur. Ardından önce Bilecik’i daha sonra da Yarhisâr’ı fethetmiştir. Hasîb bu hadiseyi işlerken “Harp hiledir” hadisine şu şekilde yer vermiştir:

Cevârî şekline “الحرب خدعة” resmi vefkınca
Çoyup gönderdi hışna kıldı eşyânîñ nigeñ-bânî²⁷⁷

İstanbul’un fethi münasebetiyle çokca zikredilen: “İstanbul muhakkak feth olunacaktır. Onu fetheden kumandan ne güzel kumandan ve onu fetheden asker ne güzeldir askerdir.”²⁷⁸ hadisi de önemlidir. Yer yer hadisten nâkıs iktibaslarla mısra aralarına konan alıntılar, sözü ve manayı kuvvetlendirmeye matuftur. Aşağıdaki beyitte İstanbul’un fethi sonucunda Fatih’in hadis-i Nebevîde müjdelenen “Ne güzel kumandan” müjdesine nail oluşuyla kadrinin daha da arttığı ifade edilmiştir:

Olup “نعم الأمير” ‘unvânı ile kadri bâlâ-ter
Olunca Çal’a-i Çoştantıniyye fethe erzânî²⁷⁹

Hocası Akşemseddin’in Fatih Sultan Mehmed’e nasihatlerde bulunduğu bir bölümde ise Akşemseddin’in ağzından Fatih’in ve askerinin Nebevî müjdeye nail oldukları belirtilmektedir:

Huşûşâ mazhar-ı “نعم الأمير” olduñ bu ğazveyle
“لنعم الجيش” ile ber-ter olup etbâ’ in şânî²⁸⁰

Bir başka yerde ise bu hadis-i şerif Fatih Sultan Mehmed’in ağzından ve fetihten önce zikredilmektedir. İstanbul alınmadan önce tedbir amaçlı Boğazkesen

²⁷⁶ H, 59a. Hadisin yer aldığı diğer beyitler için bkz. Metin, 242b, 289a, 299a.

²⁷⁷ H, 28b. Hadis-i şerifin geçtiği diğer yerler için bkz. H, 34a; Metin, 192a, 284a, 314a, 319a, 328a, 334a. Hasîb’in hadis olarak zikrettiği; fakat kaynaklarda Ebû Süfyân’ın söylediği bir darb-ı mesel olarak gösterilen “الحرب سجال” sözü de metin boyunca bir kereye mahsus olarak geçmektedir. Bkz. H, 144a.

²⁷⁸ Bkz. Ahmed b. Hanbel, **Müsnedü’l-İmâm Ahmedî’bni Hanbel**, İstanbul, Çağ Yayınları, 1982, C. IV, s. 335; Buharî, et-Târîhu’l-Kebîr, I, 81.

²⁷⁹ Metin, 374a.

²⁸⁰ Metin, 415b.

(Rumeli) Hisarı'nı bina ettiren II. Mehmed, Bizans imparatorunun muhalefeti ile karşılaşmış ve gelen elçiye cevapta bu hadisi zikrederek kendisinin “ne güzel kumandan” ve askerinin de “ne güzel asker” müjdesine kavuşacağını söylemiştir:

Benim “نعم الأمير” e izz-i Hakk'la mazhar-ı kâmil
“لنعم الجيش” ile memdûhdur bu cünd-i ‘Osmânî²⁸¹

Hasîb, “Din nasihattir” hadisinden de istifade etmiştir. Emir Sultan'ın Yıldırım Bayezid'in kızı Hundi Sultan ile kendisinden habersiz olarak evlenmesi Yıldırım Bayezid'i gazaba getirmiş ve bu kırgınlığı gidermek için Molla Fenârî aracılık yapmıştır. Bu esnada Yıldırım Bayezid'e bir mektup yazan Molla Fenârî, sultana “Din nasihattir” hadisini hatırlatarak kendisinin söylediklerini dikkate almasını tavsiye etmiştir.²⁸²

Yazarın hadisler arasında zikrettiği bir diğer ifade de “Vatan sevgisi imandandır” kelâmıdır. Hasîb buradan alıntı yaparken sadece “ḥubbu'l-vaṭan” kısmını iktibas etmiştir. Bunlardan biri Akşemseddin'in Fatih Sultan Mehmed'den müsaade isteyerek Göynük'e dönmesi sırasında zikredilmiştir. Yakınlarının ve talebelerinin kendisini beklediklerini söyleyen Akşemseddin'in kalbinde, Hasîb'in ifadesiyle “vatan sevgisi imandandır” hadisi zuhur etmiştir:

Teḳâzâ eyleyüp²⁸³ “حب الوطن” kalb-i şerîfinde
Yine teşrîfe kıldıkda mevâ' id-i kerîmânî²⁸⁴

Aynı hadis Fatih devri âlimlerinden Abrürrahim-i Mısrî'nin memleketi olan Karahisâr'a dönmek istediği zaman da zikredilmiştir.²⁸⁵

Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân'da zikredilen diğer hadisler şu şekildedir:

”إن الله يبعث لهذه الأمة على رأس كل مائة سنة من يجدد لها دينها“²⁸⁶

”نصرت بالرعب مسيرة شهر“²⁸⁷

²⁸¹ Metin, 194b. Eserde 13 beyitte iktibas bulunan hadisin yer aldığı diğer beyitler için bkz. H, 2b; H, 17a; H, 163a; Metin, 196b, 199a (2 yerde), 219b, 374a, 392b.

²⁸² H, 102a.

²⁸³ “Vatan sevgisi imandandır.” Ali el-Kârî, *el-Esrârü'l-Merfû'a*, I, 180-181.

²⁸⁴ Metin, 417a.

²⁸⁵ Metin, 425b.

²⁸⁶ “Şüphesiz Allah her yüz senenin başında kendisiyle dinini tecdid eden birini gönderir.” Ebû Dâvûd, *es-Sünen*, thk. Muhammed Muhyiddin Abdulhamid, İstanbul, 1992, “Melâhim”, 1; Hâkim, *el-Müstedrek*, IV, 567. Metinde ara başlık olarak yer alır. Bkz. H, 17a.

”من يرتد عن دينه“²⁸⁸

”عليكم بسواد الأعظم“²⁸⁹

”عند ذكر الصالحين تنزل الرحمة“²⁹⁰

”من قتل قتيلا فله سلبه“²⁹¹

”سيهلك قيصر و لا قيصر بعده“²⁹²

Bunlardan başka hadis-i kudsî olarak rivayet edilen: “Sen olmasaydın âlemleri yaratmazdım.” kelâmı da *Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân*'da “لو لاك” şeklinde on dört beyitte geçmektedir.²⁹³

Ahmed Hasîb Efendi kimi yerlerde de bazı hadisleri meâlen almıştır. Örneğin eserin hemen başında yer alan beyitlerde “Besmele ile başlanmayan her işin sonu kesiktir”²⁹⁴ hadisine telmihte bulunulmuştur:

Ne emr olursa olsun olmaya bed 'inde Bi'smi'llâh
Da'hi ol emri ta'ķib itmeye taħmîd-i Raħmânî
Olur elbette ebter ħüsn-i encâmı naşîb olmaz
Ĥadîşinde şarâĥatle buyurdu Şâh-ı 'Adnânî²⁹⁵

Akbıyık Sultan'ın menakıbının anlatıldığı bölümde ise “Dünyâ âhiretin tarlasıdır.”²⁹⁶ hadis-i şerifi yine Türkçe meâli şeklinde iktibas edilmiştir:

²⁸⁷ “Düşmanlarıma bir aylık yoldan korku vermekle yardım olundum.” Buhârî, “Cihâd ve's-siyer”, 122; Müslim, “Mesâcid”, 5-8. Metinde bkz. 314b.

²⁸⁸ “Kim dininden dönerse onu öldürün.” Ahmed b. Hanbel, **Müsnedü'l-İmâm Ahmedî'bni Hanbel**, İstanbul, Çağ Yayınları, 1982, C. V, s. 231; Abdurrezzak Ebu Bekir b. Hemmam es-Sanani, **el-Musannef**, thk. Habiburrahman el-A'zamî, Beyrut, 1983, C.V, s. 212. Metinde 316b.

²⁸⁹ “En büyük karaltıya (Ehl-i sünnete) sarılın.” İbn Ebî Âsım, **es-Sünne**, thk. Muhammed Nâsıruddin el-Elbânî, Beyrut 1400, C. I, 39, 41; İbni Asâkir, **Târihu Medîneti Dimaşk** thk. Muhibbüddin el-Amrî, Dârü'l-Fikr, Beyrut 1995, LIX, 7. Eserde bkz. H, 125b.

²⁹⁰ “Salihler anıldığı vakit rahmet iner.” H, 2b; H, 126a. Makâsıdu'l-Hasene'de tespit ettiğimiz bu rivayetle ilgili kısımda Süfyân bin Uyeyne'ye atfedildiği bilgisi de mevcuttur. Bkz. Ebu'l-Hayr Şemsüddîn Sehâvî, **el-Makâsıdu'l-Hasene fî Beyâni Kesîrin mine'l-Ehâdisi'l-Müştehire ale'l-El sine**, Mektebetü'l-Hâncî, Kâhire, 1956, s. 292 (720. metin).

²⁹¹ “Savaşta maktulün üzerindeki öldürene aittir.” Buhârî, “Fardu'l-humus”, 18; Müslim, “Cihâd ve's-siyer”, 41. Eserde bkz. Metin, 359a (Ara başlık olarak zikredilmiştir).

²⁹² “Kayser helak olacak, ondan sonra da kayser yoktur.” Buhârî, “Fardu'l-humus”, 8; Müslim, “Fiten”, 75-76. Eserde bkz. 232a. (Ara başlık olarak zikredilmiştir).

²⁹³ Fatih öncesi dönem kısımdakiler için bkz. H, 12b, 65b, 91b, 102b, 103a, 149b, 159b. Fatih devri bölümünde zikredilenler için bkz. Metin, 219b, 222b, 231a, 253b, 283b, 341a, 433a.

²⁹⁴ Bkz. Suyûtî, **Câmiu'l-Ehâdis**, no. 15585.

²⁹⁵ H, 1b.

Cevāb itmiş ‘azīze Aḳbıyık ilzām vechiyle
Bu dünyā mezra‘-ı āḫir buyurdu Şāh-ı ‘Adnānī²⁹⁷

Aşağıdaki beyitte de “Allah (dilerse) bu dini fâcir kişi ile de te’yîd edip kuvvetlendirir.”²⁹⁸ hadisi görülmektedir:

Hudā bir şaḥş-ı fâcirle gehī te’yîd ider dīni
Bu ḥikmet üzre cā’izdir ola bu ṭayyīn imkānı²⁹⁹

Fatih Sultan Mehmed devri âlimlerinden bahsedilen kısımda kadılık mevzusu işlenirken “Kim insanlar arasında kâdı tayin edilmiş ise bıçaksız boğazlanmış demektir.”³⁰⁰ hadisi yine meâlen zikredilmiştir:

Ḳazā-yı nā-gehāna uğradup ibrāmıla āḫir
Bi-lā sikkīn zebḥe her biri olurdı erzānı³⁰¹

2.2.3.3. Şahsiyetler

Silkü’l-Le’âl-i Âl-i Osmân İslâmî Türk edebiyatı açısından çok zengin bir malzemeyi içerisinde barındırmaktadır. Bundaki en önemli etken, kimi yerde biyografik bir mahiyet arzeden eserin içerisinde Türk İslam edebiyatı sahasındaki önemli isimlerin müstakil başlıklar altında işlenmesidir. Her padişah döneminden sonra o devirde yaşamış devlet ricali, hekimbaşılar, âlimler ve şairler anlatılmakta ve bu şahsiyetler arasında mutasavvıflar da önemli bir yer tutmaktadır. Bu cümleden olarak aşağıda İslâmî Türk edebiyatında ön plana çıkan Hacı Bektaş-ı Veli, Ahî Evran, Emir Sultan, Hacı Bayram-ı Velî, Tapduk Emre, Yûnus Emre, Süleymân Çelebi başta olmak üzere önemli şahsiyetler hakkında bilgi verilmiştir.

1. Hacı Bektaş-ı Velî (ö. 669/1270-71?)³⁰²

²⁹⁶ Bkz. İsmâil b. Muhammed el-Aclûnî, **Keşfu’l-Hafâ**, thk. Ahmed Kalaş, Halep, Mektebetu’t-Turâsî’l-İslâmî, t.y, C. 1, s. 495 (1320. metin).

²⁹⁷ H, 179b.

²⁹⁸ Buhârî, “Cihâd”, 182; Müslim, “İmân”, 178.

²⁹⁹ Metin, 208a.

³⁰⁰ Tirmizî, “Ahkâm”, I, 1325; Ebû Dâvûd, “Akdiye”, I, 3571.

³⁰¹ Metin, 245b.

³⁰² Hacı Bektaş-ı Velî ile ilgili bilgi için ayrıca bkz.: Ahmet Yaşar Ocak, “Hacı Bektâş-ı Velî”, TDVİA, C. XIV, İstanbul, TDV Yay., 1996, s. 455-458; Hasan Aktaş, **Yeni Türk Şiirinde Hacı Bektaş-ı Velî: Okulu ve Misyonu**, Edirne, Yort Savul Yayınları, 2005; Hacı Bektâş-ı Velî, **Velâyetnâme**, Haz. Hamiye Duran, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı, 2007; M. Esad Coşan, **Hacı Bektâş-ı Velî ve Bektâşîlik**, İstanbul, Server İletişim, 2013.

Ahmed Hasîb Orhan Gâzi devrindeki aziz ve keramet ehli olarak tavsif ettiği şahsiyetlerden bahsederken bu bölümde ilk olarak Hacı Bektaş-ı Velî'yi ele alır. *Silkü'l-Le'âl*'in kaynaklarına değinilen kısımda *Künhü'l-Ahbâr*'ın eserdeki etkisi beyan edildiği üzere; Hasîb'in bu kısımda verdiği bilgilerin kaynağının da daha çok *Künhü'l-Ahbâr* olduğu tespit edilmiştir.³⁰³ Diğer taraftan Hacı Bektaş'ın kerametlerinin anlatıldığı *Velâyet-nâme* adlı eser, bu bölüm yazılırken atıf yapılan bir diğer kaynaktır.³⁰⁴ *Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân*'da manzum olarak ele alınan Hacı Bektaş-ı Velî hakkındaki bilgiler özetle şu şekildedir:

Sultan Orhan devrinin velilerinden biri Hacı Bektaş-ı Velî'dir. Babasının ismi Muhammed'dir. Soyu Musa Kâzım'a dayanmakta olup evlâd-ı Resûl'dendir. Babası Seyyid Muhammed Horasan'a göçmüş ve Nişabur'a yerleşerek o şehrin büyüklerinden Şeyh Ahmed'in Hatme isimli kızıyla evlenmiştir. Hacı Bektaş-ı Velî bu evlilikten dünyaya gelmiştir. Alnında irfan nurları parlayan bu çocuk büyüdükçe kâbiliyet ve idrakı arttı ve âlemde mümtaz bir şahsiyet oldu. Babası Hacı Bektaş'ı Kur'an-ı Kerim öğrenmesi için asrın kutbu'l-aktâbı Ahmed Yesevî'nin halifesi Şeyh Lokman'ın yanına verdi. Hacı Bektaş; şeriatta, tarikatta, marifette ve hakikatte eşi olmayan bu zâttan ders aldı, madden ve mânen onun terbiyesinde yetişti.³⁰⁵

Hacı Bektaş-ı Velî'ye "Hacı" denmesinin hikâyesini de:

Kerâmât-ı bülendinden Cenâb-ı Hâcî Bektaş'ın
Bu olmuşdur ki naql eyler anı ehl-i Horâsânî

beytinden sonra şu şekilde kaydetmiştir:

Ona "Hacı" denmesinin sebebi Horasanlılar tarafından şöyle rivayet edilir: Şeyh Lokman, genç talebesi Bektaş'ı tekkede bırakarak hacca gitmişti. Vakfede dururken canı birden pişi çekti. Bektaş da buna mukâbil hocasına bir

³⁰³ Hasîb'in en fazla istifade ettiği kaynak olan Âlî'nin *Künhü'l-Ahbâr*'ında da Hacı Bektaş-ı Velî, Sultan Orhan devri kısmında zikredilir. Ayrıca babasının ismi dahil olmak üzere Hasîb'in verdiği bilgiler de Âlî'nin kaydettiği gibidir. *Silkü'l-Le'âl*'in diğer önemli kaynaklarından biri olan *Şakâik*'ta ise Hacı Bektaş, Sultan I. Murâd devrinde anılmakta olup Âlî'deki gibi babasının ismi gibi detaylara yer verilmez. Bkz. Gelibolulu Mustafa Âlî, *Künhü'l-Ahbâr, Dördüncü Rûkn: Osmanlı Tarihi* C. 1 Tıpkıbasım, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2009, 19a; Taşköprülüzâde, *Osmanlı Bilginleri: eş-Şakâiku'n-Nu'mâniyye fî Ulemâi'd-Devleti'l-Osmâniyye*, Çev. Muharrem Tan, İstanbul, İz Yayıncılık, 2007, s. 39.

³⁰⁴ Eser için bkz. Hacı Bektaş-ı Velî, *Velâyetnâme*, Haz. Hamiye Duran, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara, 2007.

³⁰⁵ Bkz. H, 40a-40b.

tepsi pişi uzatıverdi. Şeyh Lokman ve yanındakiler pişilerle karınlarını doyurdular, kalanını da etraflarındakilere ikram ettiler. Horasan'a döndüklerinde ahâli hacıları karşıladı. Şeyh Lokman, talebesini görünce “Merhaba, ey Hacı Bektaş’ım” diyerek hizmetinden duyduğu memnuniyeti ifade etti. O günden sonra Bektaş “Hacı Bektaş” olarak anıldı.³⁰⁶

Bundan sonraki kısımda Hacı Bektaş-ı Velî’nin manevî hayatı, gazâlarla İslam’a hizmeti ve hacca gitmesine temas edilir. Ardından Anadolu’ya yerleşmesi ve Tapduk Emre ve Yûnus Emre’yle görüşmelerine temas edilir.

Kırk yılı orada riyâzetle geçirdi. Daha sonra Ahmed-i Yesevî ile de görüştü ve onun işaretiyle kâfirlere karşı gazâlarda bulundu. Daha sonra hacca gitti. Bu yolculuğu sırasında farklı şehirlerde birkaç defa erbain çıkardı. Bunların ardından Anadolu’ya yöneldi. Suluca Karahöyük’e yerleşti. Hacı Bektaş’ın kerâmetleri saymakla bitmez. Anadolu’nun azizlerinin hepsine üstün geldi ve hepsi bunu kabul ettiler. Tapduk Emre ve Yûnus Emre’yle de görüştü. Tapduk Emre de Hacı Bektaş’ın büyüklüğünü ondaki işaretleri görerek kabul etmiş ve dile getirmiştir.³⁰⁷

Silkü’l-Le’âl-i Âl-i Osmân’da Hacı Bektaş-ı Velî ile ilgili kısım, aşağıdaki beyitlerle sona erer:

Fenâdan ‘azm-i gülzâr-ı beķâ itdikde rıķletle
Şuluca Karaöyük’de olup miķmân-ı rıķvânî

Ziyâret-gâh-ı ‘âlemdir mezâr-ı lâmi‘ u’n-nûrî
İrer züvvârına elbetde andan feyż-i rûķânî³⁰⁸

2. Ahî Evran (ö. 659/1261?)

Sultan Orhan zamanında ele alınan mutasavvıflardan biri de Ahi Evran’dır.³⁰⁹
Hasîb’in:

³⁰⁶ Bkz. H, 40b-41a.

³⁰⁷ H, 41b-42b.

³⁰⁸ Metinde bu kısmın tamamı için bkz. H, 40a-42b. Âlî’de ilgili kısım için bkz. Âlî, **a.g.e.**, 19a-21a. Hasîb, Hacı Bektaş’tan sonra Âlî’deki düzende olduğu gibi; Emirci Sultan olarak da bilinen, Ahmed-i Yesevî’nin halifelerinden ve Yesevîliğin Anadolu’daki tarihinde oldukça mühim bir şahsiyet olan Emîr-i Çîn Osmân’a (ö. 637/1240) değinmiştir. Bkz. H, 42b-45b. *Künhü’l-Ahbâr*’da bkz. Âlî, **a.g.e.**, 21b-22b.

³⁰⁹ Ahî Evran’la ilgili bilgi için bkz. Fatih Köksal, **Ahi Evran ve Ahilik**, Kırşehir, Kırşehir Valiliği, 2006.

Ahî-i Evran'dır ihvân-ı şafânîñ biri de hâlâ
Kibâr-ı evliyânîñ ser-bülendi merd-i zî-şânî

Velâyet-nâme'sinde Hâcî Bektaş-ı Velî yazmış
Cenâb-ı Şeyh Şadreddîn'in oldur mazhar-ı şânî

beyitleriyle başladığı bu kısımdaki bilgilerde de ana kaynak Âlî'dir. *Velâyet-nâme*'ye atıf da *Künhü'l-Ahbâr*'da: "Hacı Bektaş-ı Velî kuddise sirruhû Velâyet-nâme'sinde mastûr..." şeklinde mevcuttur.³¹⁰ *Silkü'l-Le'âl*'de Ahî Evran'la ilgili bilgiler şu şekildedir:

Konya ve Denizli'de yaşamış; fakat o dönemlerde kimse onun değerini anlamamıştır. Denizli'de bağ ve bahçe işleriyle meşgul oldu. Bu sıralarda Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî ve Şems-i Tebrizî arasındaki muhabbet; Konya'daki âlim, din adamı ve mollaları rahatsız etti ve devrin sultanı Alâaddîn Keykûbâd'a giderek şikayet ettiler. Mevlânâ'nın yüksek bir makamda iken kendini küçültücü işler yaptığını, bu durumun başkalarına da kötü örnek olacağını, şehre nizam gelmesi için Mevlânâ ile Şems'i ayırmak gerektiğini ve eğer Sultan Alâaddîn kendilerinin söylediklerini dikkat almaz da olanlara rıza gösterirse Konya'dan ayrılacaklarını söylediler. Sultan ise şeyhlerin işinin zâhir sultanlarını aşacağını, bu konuyu şeyhlerle istişare etmek gerektiğini, mânâ âleminin hükümdarının onlar olduğunu, gidip meşâyih'tan rûhânî yardım talep etmelerini söyledi. Bunun üzerine:

Niyâzı olmayınca bunlarıñ sultân yanında
Elem-nâk oldılar bir cum'a gün ol kıvâm-i şerrânî

Şehir vaktinde taşra çıktılar terk itdiler şehri
Bugün cum'a kılınmaz didiler bâ-cevr-i sultânî

Şehirde fitne kopdı oldu devlet bundan âzürde
Şalât-ı cum'a fevti eyledi tekdîr-i hâkânî

Sultan, Sadreddîn-i Konevî'ye haber göndererek şehri terkeden namazsızları döndürmesini istedi. O da bineğine atlayıp yanına da sâfî ve hakkânî bir sûfî alıp "Bu fitneyi ancak bir bahçıvan giderir." diyerek Denizli'ye gitti. Yaşananları Evran'a anlattı, o da hemen şehri terkedenlere yetişip kendisini

³¹⁰ Bkz. Âlî, a.g.e., 22b.

Sadreddîn'in gönderdiğini, kendilerine muhabbetini arzettiğini, cuma namazının bu şekilde kaçırılmasının uygun olmadığını, şehre dönüp sultanı memnun etmelerini, kendileri gibi faziletli kişilere öyle dedikoduların yakışmayacağını söyledi. Onlar ise sert bir şekilde Mevlânâ veya Şems'in sürülmesi fermanı çıkmazsa dönmeyeceklerini ifade ettiler. Onların bu serkeşlikleri üzerine Evran, arza seslenerek onları tutmasını söyledi. Binekleriyle birlikte dizlerine kadar yere gömülenler, tavırlarının gayretullaha dokunduğunu anlayıp mecburen şehre döndüler.

Basîṭ-i 'arza ḥiddetle didi tūt bir işâretle
Ṭavarıyla yudup dizlerine dek ehl-i tuğyânı
Zuhûr-ı ḡayretu'llâh oldığın her biri fehmi itdi
Ta' annüd üzre dönmezlerse n'ola ḥâl-i devrânî
Zarûrî çağrışup her biri oldu da' vete râzî
Dönüp her biri şehre vardılar lertzân u tersânî³¹¹

Ahî Evran'ın tayy-ı mekânla ortaya koyduğu bu kerameti duyulunca Denizli'yi terkedip Kayseri'ye göçmüş ve debbağlık yaparak geçimini sağlamaya başlamıştır. Hasîb:

Kerâmâtından olmaḡ üzre naql eyler anîñ ' Âlî
Kitâb-ı Künh'e baḡ tafşîl ider ḥâl-i ' azîzânî³¹²

beytinde *Künhü'l-Ahbâr*'a atıf yaparak başka kerametlerini de zikretmektedir. Ahî Evran yedi renk deri imal etmektedir ve müşteri hangi rengi isterse besmele ile bakmadan elini uzattığında o renk deri eline gelmektedir. Hasîb son olarak "Ah-i Evran" isimlendirmesinin sebebine dair, Ahî Evran'ın kerâmetini gösteren bilgiler verir:

Ahî Evran'ın deri konusundaki kerameti, hasetçi kişileri harekete geçirdi ve Kayseri emirine giderek şehirlerine gelen yabancı şahsın deri işleme konusunda büyük maharetinin olduğunu, ondan satışlarının vergisini almasını söylediler. Emir de dolduruşa gelip Ahî Evran'ı getirmeleri için hemen birkaç memur gönderdi. Adamlar sorup soruşturup dükkanı buldular; fakat içeri girdiklerinde onun yerinde yedi başlı ejderha gibi büyük bir yılanın

³¹¹ H, 47b.

³¹² H, 47b.

yattığını gördüler. Ağzından yakıcı nefesler çıkan bu yılanı gören memurlar, korkuyla döndüler ve emire durumu bildirdiler.

Emîre vâkı‘-ı hâli beyân itdikde huddâmı
Ahî-i Evran dinildi oldu bu vech üzre ‘unvânı

Keremeti ortaya çıkan Ahî Evran buradan da ayırmış ve Kırşehir’e yerleşmiştir. Kabri de oradadır.

Vücūdınıñ yudı hâliyâ medfûndur anda
Ziyâret-gâh-ı ‘âlemdir o kabr-i pâk-i nûrânî³¹³

3. Emir Sultan (ö. 833/1429?)

Eserde Timur ve Yıldırım Bayezid arasındaki mücadele anlatırken Yıldırım Bayezid’in damadı olan ve “Emir Sultan” ismiyle şöhret bulan Seyyid Muhammed Buhârî’den de bahsedilmiş ve ilerleyen beyitlerde müstakil bir başlık altında Emir Sultan’ın hayatı işlenmiştir.³¹⁴

İlk bahsedilen yerde Emir Timur’un saldırı ve yağmalarından bıkan Bursa halkı Emir Sultan’a gelmiş ve kendisinden himmet dilemişlerdir. Emir Sultan da dervişlerinden birini Timur’un ordusunda nalbantbaşını bulup oradan ayrılmasını söylemekle görevlendirmiştir. Derviş kendisine denileni yapmış ve nalbanta Emir Sultan’ın talebini söylemiştir. Bunun üzerine askerler toparlanarak Horasan’a doğru yola çıkmışlardır.³¹⁵

Bu hâli sâde-diller zann ider iş na‘l-bendiñdir
Aña virüp taşarruf belki dirdi kuṭb-ı Rabbânî

Emîr Sultân gibi bir ğavṣ-ı a‘zam göndere âdem
Ne cânı var ki nehzat itmeye ol leşker-i cânî

Hîred-mendân añlar evliyâyı kuṭb u evtâdı
Kabâhat-ı nâ-fehm fark eylemez dâñā vü nâdânî³¹⁶

³¹³ Ahî Evran’la ilgili bölümün tamamı için bkz.: H, 46a-48a. Künhü’l-Ahbâr’da bkz. Âlî, **a.g.e.**, 22b-23b. Ahî Evran’dan sonra gelen “Abdal Mûsâ”da ise Hasîb, Şakâik’a atıf yaparak kaynağına işaret etmiştir. Bkz. H, 48a-49a. Ayrıca bkz. Taşköprülüzâde, **a.g.e.**, s. 31-32.

³¹⁴ Emir Sultan’la ilgili bilgi için bkz. Hüseyin Algül, Nihat Azamat, “Emîr Sultan”, **TDVİA**, C. XI, s. 146-148.

³¹⁵ Bu kısım da Âlî’de mevcuttur. Bkz. Âlî, **a.g.e.**, 36b.

³¹⁶ H, 90b.

Bu kısımda Hasîb, sorulabilecek bir suali de gündeme getirerek Yıldırım Bayezid'in damadı olan kutbu'l-aktâb Emir Sultan'ın, kayınbabasını Timur'un elinden neden kurtarmadığı ve Yıldırım'ın niçin Timur'a mağlup olduğu sorusunu anlamca şu şekilde cevaplar:

Hilâfet, Allah'ın takdir ettiği bir süre ile sınırlıdır ve onun takdirini değiştirmeye çalışmak uygunsuz ve faydasızdır. Geçmişte de zalim nice şahıslar ve hükümdarlar yaşamış, peygamberleri öldürmüş ve iftiralar atmışlardır. Hz. Mûsâ ile Firavun, Hz. İbrâhim'le Nemrut, Hz. İsâ'nın ve Hz. Yahyâ'nın maruz kaldığı durumlar hatırlanmalıdır. İki cihan sultanı Hz. Peygamber Kureyşli müşriklerden birçok eziyet gördü. Kâinat kendisi hürmetine yaratılan bir zât dahi müşriklere karşı zaman zaman zorluklar yaşadıysa ümmetinden olan Yıldırım Bayezid'in sapkın bir asker topluluğuna mağlup olması tuhaf değildir.³¹⁷

H, 97a'daki "Muhammed Şemseddin el-Buhârî eş-Şehîr bi-Emîr Sultân kuddise sirruhû" başlığıyla Emir Sultan'ın hayatının anlatıldığı bölüm başlamaktadır. Kendi içinde çeşitli başlıklarla düzenlenen ve oldukça uzun olan bu kısımda verilen bilgiler özetle şöyledir:³¹⁸

Buhâra'da zâhirî ilimleri öğrenmiş ve meşâyih hizmetindeyken manevî mertebeleri de katetmeye başlamıştır. Bazı işaretler sonucunda Rûm diyarına gelmiş, Sadreddîn-i Konevî'nin *Miftâhü'l-Gayb*'ini okumuş, akabinde kendisine ilim ve irfan hazineleri açılmıştır. Görünüşte Emir Sultan'ın hocası Molla Fenârî olsa da bunda kendini gizleme kastı vardır. Bursa'ya gelince manevî bir işaretle bu şehirde kabrinin bulunduğu yerde ikâmet etti ve şehirde herkes ona büyük bir teveccüh gösterdi.³¹⁹

³¹⁷ Bkz.: H, 90a-91b.

³¹⁸ Halkın ortak değeri hâline gelen büyük zâtlar için menakıpnâme yazma geleneği Emir Sultan için de geçerlidir. Bu menakıpnâmelere tez çalışmalarına konu olmuş birkaç örnek şu şekildedir: Mustafa Okan Baba, "Menâkıb-ı Emîr Sultân (Metin-İnceleme-Gramer-İndeks)", DR Tezi, MÜ SBE, İstanbul, 1991; Hatice Liman, "Yahyâ Bin Bahşî'nin Menâkıb-ı Emîr Sultân (Menâkıb-ı Cevâhir) Adlı Eseri -İnceleme-Metin-", YL Tezi, Uludağ Üni. SBE, Bursa, 2008; Nurettin Kahraman, "Menâkıb-ı Emîr Sultân (Hüsameddin Bursevî) İnceleme ve Metin", YL Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, İzmir, 2009; Abdullah Uğur, "Emîr Sultân Menâkıbnâmeleri ve Nimetullah'ın Menâkıb-ı Emîr Sultân Adlı Eseri (İnceleme-Metin)", YL Tezi, MÜ SBE., İstanbul, 2013.

³¹⁹ H, 97a-97b.

Metindeki ifadelerle göre Emir Sultan'ın Yıldırım Bayezid'in kızıyla evliliği ise şöyle geręekleşmiştir:

Yıldırım Bayezid, kızı Hundi Sultan'ı bir vezirle evlendirmeyi dilemektedir. Sefere çıktığından dolayı, evlilik yaşına gelmiş olan kızını evlendirme konusunu seferden dönüşüne bırakır. Bu sıralarda bir gece Hundi Sultân, rüyasında Hz. Peygamber'i görür. Hemen mübarek ayaklarına yüzünü sürüp:

Eyâ Şâh-ı rusûl ehlen ve sehlen merhâban lûtfen
Müşerref-sâz kıldıñ dûdmân-ı âl-i 'Oşmân'ı

Bizi bu devlete şâyân kıldıñ yâ Resûla'llâh
Nedir bâdî buyur ey bâ' iş-i tekvîn ü ekvânî

Hz. Peygamber, Hundi Sultan'ın suallerine tatlı bir tebessümle cevap verir ve kendi soyundan olan Şemseddîn Muhammed'in, Allah'ın emriyle kendisiyle evlenmek üzere Buhara'dan Hicaz'a, oradan da Rum diyarına geldiğini, aynı gece bu rüyayı Emir Sultan'ın da gördüğünü, İlâhî emre dair şüpheyi düşmemesini ve Emir Sultan'a önce kendisinin haber gönderip durumu bildirmesini söyler. Hundi Sultan uyanınca rüyasının Rabbânî bir ilham olduğunu anlar, hemen bir mektup yazıp Emir Sultan'a gönderir. Aynı rüyayı kendisi de görmüş olan Emir Sultan, rüyayı Molla Fenârî'ye de tabir ettirir. O da hayra yorarak evliliğın gecikmemesi gerektiğini söyler. Emir Sultan, padişah orada olmadığı için böyle bir teşebbüsten rahatsızlık duyulmasından endişe eder. Molla Fenârî ise böyle ilâhî ve ilhâmî bir emre karşı gelmesi durumunda sonunda çok pişmanlık çekeceğini ve Yıldırım Bayezid'in memnuniyetinin asıl mesele olmadığını söyleyerek gidip Hundi Sultan'a müjdeyi vermesini tavsiye eder.³²⁰

Hasîb, Hundi Sultan'ın evliliğine dair diğeri bir rivayeti aktardığı kısımda ise *Künhü'l-Ahbâr*'a şu şekilde atıf yapmıştır:

Emir Sultan hâlen makamları bulunan yerde ikâmet etmiş, dervişleriyle çevrede dolaşıyordu. Hundi Sultan dadısıyla birlikte has bahçesine giderken çadırın önünden geçtikleri sırada perdenin arasından Emir Sultan'ı görür ve dadısına dönerek rüyasını anlatır. Emir Sultan'a haber gönderir ve nikah

³²⁰ H, 98a-99a.

akdini de Molla Fenârî yapar.³²¹ Fakat halk arasında çok dedikodu yayılır. Kimisi Hundi Sultan'ın tavrını takdir eder kimisi de ayıplar.

Düşüp efvâh-ı nâsa bu haber her yerde dirlerdi
Buḥârî ol ğarîb itdi tezevvüc Hûndi Sulṭân'ı

Ṭuyarsa Yıldırım Hân berḳ-ı ḥâṭıf gibi 'avd eyler
Ḳıyâmetler ḳoparır dirdi 'âlem Yıldırım Hân'ı

'Amel-mânde niçe mel'ûn u müfsid oñmadıḳlardan
Seferden girü ḳalmıṣ ḳaltabân bevvâb-ı sulṭânî

Saraydaki bu fitneci gürûh dedikoduyla yetinmeyip Yıldırım Bayezid'e mektup yazarlar. Padişah mektubu okuyunca etkisinde kalır. Düşmanla çarpışma hâlinde iken savaşı bırakıp Bursa'ya dönüp ve ikisini de öldürmeyi kafasına koyar. Musâhipleriyle istişare edince:

Didiler pâdişahım itmeñiz bu emre isti'câl
Ki vardır her işiñ elbette bir tedbîr-i âsânı

Bunuñ bir sırrı vardır lâ-cerem tedḳîḳ idiñ aşıñ
Neden icâb itmişdir bu 'aḳd-i Hûndi Sulṭânî

diyerek meşru olmayan bir durum olsa Molla Fenârî'nin mutlaka engel olacağını, savaş esnasında İslâm ordusunu bırakıp giderse hüsrân yaşanacağını, bu haberi düşmanın duyması hâlinde sevineceklerini, küffâra galip gelindikten sonra Bursa'ya dönülünce işin aslına vâkıf olunacağını söyleyerek sultanı teskin ederler. Yıldırım Bayezid o gece bir rüya görür:

Seniñ dâmâd-ı zî-şânıñ olan zât-ı mûkerremdir
Ḳureyşiyü'n-neseb Âl-i Muḥammed nesl-i 'Adnânî

Saña şıḫr-ı mûkerrem olmağa me'mûrdur el-ḥaḳḳ
Görürsüñ yümn ü 'avnin nuşretin rūḥânî cismânî

Mücerred Rûm'a teşrîfî saña şıḫr olmaḳ içündür
Muḳadderdir anı def' idemez tedbîr-i sulṭânî

Uyanınca sırlara vâkıf kişilere rüyasını anlatır. Onlar da bunun Allah'tan bir ikaz olduğunu söylerler. O gün düşmana karşı zafer kazanılır ve ganimetler alınır. Savaş esnasında padişaha musallat olan bir düşman da ortaya çıkan bir

³²¹ Âlî'deki kısım için bkz. Âlî, a.g.e., 44a.

yiğidin müdahalesiyle olağanüstü bir şekilde bertaraf edilip Yıldırım Bayezid'in canı kurtulur. Etrafındaki danışmanlar gerek düşmana karşı muzafferiyetin gerekse de hayatının bu şekilde kurtulmasının İlâhî bir işaret olduğunu, kızıyla damadının doğru adımının bereketinin görüldüğü söylerler; fakat kızının kendisinin izni olmadan evlenmiş olmasını içine sindiremeyen padişaha hiçbir söz tesir etmez:

Bizi âdem yerine koymayup ol zevce ile zevce
Hacâletle mükedder itdiler bu Yıldırım Hân'ı

Selâtin-i selefde mişli vâkı' oldı mı âyâ
Bi-lâ-iznin ala bir merd-i bî-kes duht-i sulţanı

Osmanlı neslinin temiz ırzına hâlel getiren yabancı bir adam olarak gördüğü Emir Sultan'ı ve kendi kızı Hundi Sultan'ı öldürmeleri için hemen bir bölük asker Bursa'ya gönderilir. Padişah eğer ikisinin de başını huzuruna getirmezlerse kendilerinin kellelerinin gideceğini de eklemeyi ihmal etmez. Diğer taraftan gaybî bir ilham olarak bu durumlar Emir Sultan'a bildirilir. Molla Fenârî ile konuşur ve eşi Hundi Sultan'a da korkmamasını söyleyerek babasının emrini haber verir, bir de ok ve yay vererek onları saklamasını, kırk adam geldiğinde ³²²﴿إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً﴾ âyetini okumasını ve kendisine “at” dediği vakit oku atmasını söyler. Adamlar geldikten sonra Hundi Sultan eşinin dediğini yapar ve adamların hepsinin helâk olduğunu görülür.

Bu emr-i hayret-efzâyı tıyanlar geldi seyr itdi
Bursa şehriniñ a' lâ vü ednâ(sı) cümle sükkânı

Huşûşâ Hazret-i Monlâ Fenârî geldi keşf itdi
Yanında cümle mevcûd idi şehr-i hâş u a' yânı

Te' âla'llâh zehî kudret ki ızhâr eylediñ yâ Rabb
Rızâ-yı pâdişâhî yolına terk itdiler cânı

Rızâ-yı pâkiñe yâ Rabb muhâlif işimiz çokdur
Kerimâ ' afv idersiñ eylemezsñ qahra erzânı³²³

³²² “Onlar helâk eden tek bir naradan başkası olmamıştır.” Yâsîn, 36/29. âyetten nâkıs iktibas.

³²³ H, 101b-102a.

Emir Sultan'ın mevzu edildiği bu bölümde sultanın rızasını almak için Allah'ın rızasına muhalefet edenlerin korkunç sonu anlatıldıktan sonra Molla Fenârî'nin Yıldırım Bayezid'e nasihat için gönderdiği mektuptan söz edilmiştir. Fenârî ailesinden olan Hasîb, bu kısımda söz konusu mektubu bizzat kendisi gördüğünü de söyler.

Kemîne nâzımıñ da oldı çendîn bâr manzûrî
Budur maзмünü kim nazmımda yok itnâb u noқşanı³²⁴

Molla Fenârî mektubunda, Emir Sultan'ın Hz. Peygamber'in soyundan olduğunu söyleyip İlâhî bir işaretle kızıyla evlendiğini Hundi Sultan'ı gördüğü rüyayı da anlatarak padişaha bildirir ve nasihatlerde bulunur, Allah'ın emrine muhalefet etmemesini tembih eder. Ayrıca gönderdiği adamların âkıbetini de bildirip hepsinin hesabının ahirette kendisinden sorulacağını, inadında devam etmesi durumunda Allah'ın kahrının saltanatına dokunacak şekilde şumullü geleceğini belirtir. Mektup Yıldırım Bayezid'e ulaşınca bu sefer kalbindeki kin yumuşar. Çevresindeki kişiler de Allah'ın kahrına karşı uyarınca damadını tanımayı makul görür. Ordu dönünce Molla Fenârî ve Emir Sultan'ın da aralarında bulunduğu halk, sultanı ve orduyu karşılamaya çıkar. Bir süre sonra Yıldırım Bayezid savaş meydanında kendisini kurtaran yiğidin, damadı olduğunu anlar ve muhabbetle kucaklaşırlar.

Aşağıdaki beyitlerde Timur fitnesi zamanında, Emir Sultan'ın Hundi Sultan'dan doğan oğlu Mîr Ali'yi bir adaya gönderdiğinden ve bu adanın halk arasında "Mîr Ali Adası" olarak bilindiğinden söz edilerek İmralı adasının etimolojisine dair de bilgi verilmiştir:

Cenâb-ı Hûndi Sulţân'dan niçe evlâdı olmışdır
Cenâb-ı Mîr 'Alî'dir ekber-i evlâd-ı zükrânı

Zuhûr-ı fitne-i Timur'da anı Emîr Sulţân
Cezâyirden birine gönderüp ber-vech-i sirrânî

O belvâ def olunca ol atada ihtifâ itdi
Anıñçün Mîr 'Alî Aţası'dır halk içre 'unvânı³²⁵

---

³²⁴ H, 102a.

³²⁵ H, 105a.

Bu bölüm, Baldırzâde'nin *Ravza-i Evliyâ* adlı eserinden bir menkabe alınarak tamamlanmıştır.³²⁶

4. Hacı Bayram-ı Velî (ö. 833/1430)

Hasîb'in "Yıldırım Han zamanındaki kutbü'l-aktabın biri de..." sözleriyle başladığı ve kısaca değindiği Hacı Bayram-ı Velî hakkında verilen bilgiler şunlardır:³²⁷

Onun irşad güneşi Ankara semasından doğdu ve feyzinin nuru dünyayı aydınlattı. İlim tahsilinden sonra kendi şehrinde müderris oldu. İlmi yanında fazilet ve irfanıyla da mümtaz biri olarak şöhret buldu. Şöhret elbisesini çıkarıp Şeyh Hamîd'e (Somuncu Baba, ö. 815/1412) intisap ederek kemâle geldi:

Cenâb-ı Şeyh Hamîd hıdmetiyle muğtenim oldı
İrüp ğâyât u kuşvâ-yı kemâlât üzre rûhânî

Mağâmât-ı sülûk cümle eṭvâr-ı mağâmâtı
Cenâb-ı şeyhden itmişdi istikmâl-i nûrânî

Gazâyâ çıkılacağı vakit Osmanlı padişahları onu çağırıp duasını almaya bakardı. Onu kıskanan devlet adamları nefsanî hileler yapsalar da Hacı Bayram, manevî kuvvetiyle onlara üstün gelirdi. Hatta o kadar fitneci düşmanları vardı ki tahta çıkmak istediğini ve bu sebeple etrafında birçok mürid topladığını dahi söylediler. Birçok kişi ondan feyz alarak yetiştiler.

Kerâmât-ı bülendin vaşfdan hâmem kuşûr eyler
Hudâ ser-rişte-i hubbiyle kıldı menkabet-hûânî

Füyûzât-ı tecellîsiyle dâ'im feyz-bâr olsun
Zülâl-i himmetiyle sîr olup ṭab'-ı Hâsîbânî

Yaşadığı şehirde medfundur.³²⁸

³²⁶ Hasîb'in "Zeyl-i Şakâik" olarak zikrettiği, Baldırzâde'nin eserindeki ilgili kısım için bkz. Baldırzade Selîsî Şeyh Mehmed, *Ravza-i Evliya*, Haz. Mefail Hızlı-Murat Yurtsever, Bursa, Arasta Yayınları, 2000, s. 83-84. Silkü'l-Leâl'de "Muóammed Şemseddîn el-BuòÀrí eş-Şehir bi-Emîr Sulû'ân úddise sirruhy" başlığından Emir Sultan'la ilgili kısmın sonuna kadarki bölüm için bkz. H, 97a-106a.

³²⁷ Hacı Bayram-ı Velî hakkında bilgi için bkz. Nihat Azamat, "Hacı Bayrâm-ı Velî", *TDVİA*, C. XIV, İstanbul, TDV Yay., 1996, s. 442-447; Bursalı Mehmed Tâhir, *Hacı Bayrâm-ı Velî*, İstanbul, Necm-i İstikbâl Matbaası, 1329; Mehmed Ali Aynî, *Hacı Bayrâm-ı Velî*, İstanbul, Evkâf-ı İslâmiye Matbaası, 1343; Ethem Cebecioğlu, *Hacı Bayram Velî*, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1991.

5. Tapduk Emre (ö. XIII. yüzyıl sonları?)

Hasîb, yaşadığı dönem ve vefat tarihi tartışmalı olan Tapduk Emre'ye, Yıldırım Bayezid devrinde kısaca değinir.³²⁹ Eserde ilgili kısımda verilen bilgiler şunlardır:

Büyük velilerden biri de Tapduk Emre'dir. Sakarya köylerindendir. Nâmı “Şeyh Yûnus”tur. Daima o semtin halkını irşadla meşgul olmuştur. Hacı Bektaş-ı Velî'yle görüşmüş, onun büyüklüğünü takdir ederek ona tâbi olmuş ve halk arasında nâmı “Tapduk” diye anılmıştır.³³⁰

6. Yûnus Emre (720/1320?)

Hasîb'in Yıldırım Bayezid kısmında zikrettiği diğer bir isim de Tapduk Emre'nin müridi Yûnus Emre'dir.³³¹ Eserde hakkında yazılanlar ise şu şekildedir:

O da şeyhi gibi Hacı Bektaş-ı Velî'nin sırlarına mazhardır ve keramet sahibidir. Uzun süre şeyhinin dergâhına odun taşımış ve ömrünü hizmet yolunda tüketmiştir. Şeyhi vefat edince de onun yerine post-nişin olmuştur. Yüzlerce ilahisi vardır. Bunlar Tükçedir; fakat Araplar ve Acemler arasında da güzel sesle okunurlar.

Ḳamusı ‘aşka da’irdir bütûn iḳlîmi sāyirdir
Velâkin ḳalbi ḥâyildir rûmûz-ı sırr-ı rûḥânî³³²

Eserde Abdülkadir Geylânî'nin (ö. 561/1165-66), bu Türkmen pîrinin kendisini geçeceğini söylediği rivayet edilir. Hasîb, Geylânî ile Yûnus Emre arasındaki zaman farkına da işaret eder; fakat söylenenleri inkâr yoluna gitmeyip Allah'ın veli kullarının tayy-i zamân durumuna atıf yaparak te'vil yoluna gitmeyi uygun görür:

Zamân-ı Şeyḫ Yûnus'la bu ‘Abdülḳâdir’iñ ‘aşrı
Miyânında niçe yüz yıl olup farḳ-ı firāvânî

³²⁸ Metin için bkz. H, 106a-106b.

³²⁹ Tapduk Emre'yle ilgili bilgi için bkz. Mustafa Tatcı, **Ankara'nın Kalbinde Bir Ahî Eren: Tapduk Emre**, Ankara, Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı Yayınları, 2013.

³³⁰ Bkz. H, 107a.

³³¹ Yûnus Emre ve eserleriyle ilgili bkz.: Mustafa Tatcı, **Yûnus Emre Külliyyâtı I: Yûnus Emre Dîvânı: İnceleme**, İstanbul, H Yayınları, 2008.

³³² H, 107b.

Yalandır dimeziz zîrâ anıñ te'vîli kâbildir
Dimişler evliyânıñ dañi vardır tayy-i ezmâni³³³

Hasîb son olarak “Hikâye-i Garîbe-i Yûnus Emre” başlığıyla bir menkabeyi aktarır:

Yûnus Emre, dağdan devamlı olarak şeyhinin dergâhına büyük odunlar taşırdı
ve bunların hepsi ok gibi doğruydı. Şeyhi ona, kestîği ağaçlar içinde hiç mi
eğri çıkmadığını sordu:

Buyurdi Şeyh Yûnus mürşid-i âgâhına âyâ
Olur mı egriniñ iki cihânda ' izzet-i şânı

Huşûşâ hâneķâh-ı şeyhime ol râst-eķvâra
Taħammûl eylemem arķamla egri ğuşnı her ânî

Bu dergâha gelen hemvârelikte ilticâ eyler
Ola tâ istiķâmetle sezâ-yı luķf-ı Raħmânî³³⁴

Onun bu sözlerinden sonra şeyhi Tapduk Emre kendisine dua etmiştir. Her iki
zâtın kabri hususunda da ihtilaf vardır. Kimisi Sakarya tarafında medfun
olduklarını ve türbelerini gördüklerini söylerken kimisi de Bursa'da medfun
olduklarını söyler:

Kimi Bursa'da medfûn oldılar dir ittifaķ üzre
İkinci ķavle vardır anıñ işbât-ı bürhânı

Ṭarîķ-i Ḥalvetî'niñ reh-nümâsı Şeyh-i Mısrî kim
Niyâzî'dir meşâyîḥ içre anıñ zîb ' unvânı

Ziyâret itdiginde Bursa'da Seyyid Buḫârî'yi
Buyurmuşdır şı câmî' de bu iki ķabr-i nûrânî

Birisi Şeyh Yûnus'dur birisi şeyhi Ṭapduk'dur
Ziyâret eyleyüp olurlar imiş Fâtîḫa-ḫ'ânî

Niyâzî'yi bilenler hem sevenler i' timâd eyler
Aña münkir olan virmez bu ķavle faẓl u rüķḫânî

Faķîriñ dañi mesmû' ı olup erbâb-ı dânişden
Ziyâret ile oldum mazḫar-ı esrâr-ı Rabbânî³³⁵

³³³ H, 107b.

³³⁴ H, 107b.

³³⁵ H, 108a.

Yukarıdaki beyitlerde görüldüğü üzere Hasîb, Bursa’da medfun olduklarını ispat eden manevi işaretler olduğunu, Niyâzî-i Mısırî Bursa’da Emir Sultan’ı ziyaret ettiğinde o camide Yûnus Emre ve şeyhi Tapduk’un kabirlerinin de bulunduğunu söylediğini kaydeder. Niyâzî Mısırî’yi sevenlerin ona güvendiklerini de sözlerine ekleyen Ahmed Hasîb, son olarak kendisinin de ziyaret edip Rabbânî sırlara mazhar olduğunu kaydederek kendine ait zuhuratla bu kısmı tamamlar.³³⁶

7. Ahmedî (ö. 812/1410 sonrası)

Hasîb, Yıldırım Bayezid zamanındaki şairlerden bahsettiği kısımda ilk olarak Ahmedî-i Germiyanî’ye değinmiştir. Beş beyitten ibaret bu kısımda Ahmedî, nazımda dengi olmayan ve eserleriyle halk arasında meşhur olan usta bir şair olarak övülmüştür. Ayrıca Molla Fenârî’den ve Hacı Paşa’dan ders aldığı, Germiyan emîri Süleyman’a hocalık yaptığı ve hak ettiği ikramları da ondan bulduğu kaydedilmiş; Osmanlı hanedanı hakkında ilk manzum tarih olan *İskendernâme*’si de zikredilerek bu kısım tamamlanmıştır.³³⁷

8. Süleymân Çelebi (ö. 825/1421-22)

Hasîb’in Ahmedî’den sonra, “Süleymân Çelebi Şâhib-i Risâle-i Mevlid ‘aleyhi’s-selâm” başlığıyla değindiği Süleyman Çelebi’ye dair verdiği bilgiler şu şekildedir.³³⁸

Yıldırım Bayezid zamanında belâgat tahtının sultanı ve nazmın Süleymân’ı olan, Bursa’da doğmuş ve yüce vasıfları halk tarafından anlatılan, Hz. Peygamber’e ihlas ve sadakatle bağlı olup *Mevlid*’i nazmeden Süleyman Çelebi’dir. Üstün vasıfları devlet büyükleri tarafından görülünce Yıldırım Bayezid tarafından Dîvân-ı Âlî’de imamlık vazifesine getirilmiş ve uzun yıllar hükümdarın camisinde bu görevi yapmıştır.

Hasîb, aşağıdaki beyitle de *Latîfî Tezkiresi*’ne atıfta bulunmuştur:

³³⁶ Yûnus Emre’yle ilgili kısmın tamamı için bkz.: H, 107b-108a.

³³⁷ Bkz.: H, 110b. Ahmedî hakkında bilgi için bkz.: Ahmedî, **İskender-nâme: İnceleme-Tıpkıbasım**, Haz. İsmail Ünver, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1983.

³³⁸ Süleyman Çelebi ve Mevlid’iyle ilgili bilgi için bkz.: Necla Pekolcay, **Mevlid**, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı, 1993; Süleyman Çelebi, **Vesîletü’n-Necât (Mevlid) (Reisü’l-Hattâtîn Ahmed Kâmil Akdik’in Hattıyla)**, Haz. Mehmet Akkuş-Uğur Derman, Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2013; Bilal Kemikli, **Ulu Cami’nin Bilge İmamı, Süleyman Çelebi ve Mevlid**, Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015.

Yazar tafşîlini Monlâ Laţîfî bu Süleymân'ın
Yoğ imiş Rûm'da eş'ârîñ evvel şöhret ü şânı³³⁹

Ahmed Hasîb “Sebeb-i Nazm-ı Kitâb-ı Mevlidü'n-Nebî ‘aleyhi’s-selâm” başlığıyla Süleyman Çelebi'nin *Mevlid*'i yazma sebebini de anlatır:

“Şehrin kadılarından olan ve Ulu Cami’de vâizlik yapan biri, Bakara sûresindeki: “Biz o peygamberlerden bir kısmını diğer bir kısmı üzerine faziletli kılmışsızdır.”³⁴⁰ âyetiyle, “Resullerden hiçbirisi arasında ayırım yapmayız.”³⁴¹ âyetine batıl bir anlam verip kendi cehaleti sebebiyle Hz. İsâ’yı Hz. Muhammed’den daha faziletli görür. Onun bu sözlerini duyan mütedeyyin biri de kırk kadar müftüyü dolaşıp vâizin bahsedilen lafları sebebiyle küfre düştüğüne dair fetva alır. Katledilmesi için ferman alınca devlet memurlarıyla birlikte Bursa’ya gelerek şeyhi kürsüden indirirler, caminin kapısına getirip şehrin önde gelenleri de seyrederken cezasını infaz ederler. Bu sırada hemen siyah bir köpek ortaya çıkıp onun kanını içer. Beldenin sâkinleri bunu görmüştür. Orada bulunan Süleyman Çelebi de irticalen şu beyti söylemiştir:

Muhammed Muştafâ’ya ümmet olmak isteyüp ‘İsâ
Semâvâta ‘urûc itdi olup teşrîfe şâyânî³⁴²

Bursa’nın eşrafından olanlar Süleyman Çelebi’den Hz. Peygamber’in fazilet ve yüceliğini anlatan bir mevlid yazmasını istediler. Bu Mevlid ihlasla yazıldığı için Osmanlı melikleri her yıl o nazmı okutmuşlardır. Sadâkat ve ihlası sebebiyle dünyada “Süleyman” nâmı anılarak o mevlid okunur.”

Hudâ rûhına rahmet eylesün nâzik eşer kıldı
Okunduğca revân-ı pâki bulsun şâd u hândânî

Niçe ebyât u eş’ârî görülmüştür bu vâdide
Taḥalluş eylemiş ismiyle yokdur gayri ‘unvânı

³³⁹ H, 110b.

³⁴⁰ Bakara, 2/253, nâkıs iktibas.

³⁴¹ Bakara, 2/285, nâkıs iktibas.

³⁴² H, 111a. Ahmed Hasîb eserindeki nazım ve vezinden dolayı Süleyman Çelebi’nin “Ölmeyüp ‘İsâ göğe bulduğu yol / Ümmetinden olmağ için idi ol” mısralarını yukarıdaki şekilde metnine uyarlamıştır.

Finâ-yı Bursa'da medfûndur kabır-i şerîfinden
İderler istifâza daîi istimdâd-ı rûhânî³⁴³

9. Hamzavî (ö. 815/1412-13)

Hasîb, *İskendernâme* yazarı Ahmedî'nin kardeşi olan ve *Hamza-nâme*'siyle meşhur Hamzavî'ye de bir başlık açmıştır.³⁴⁴ Âlî'deki bilgilerle örtüşen bu kısımdaki malumat özetle şöyledir:

Hamzavî, Sultan Bayezid'in oğlu Süleyman'la yakın dosttu. Ahmedî'nin kardeşidir. Hamzavî, Ahmedî ve Ahmed-i Dâî Yıldırım Bayezid'in oğlu Süleyman'ın meclislerinin müdavimlerindendi. Hamza-nâme kıssasını güzel nazmetmiştir. Bu eserin 24 ciltten oluştuğunu söylerler. Ahmedî'nin *İskender-nâme*'si de bunu karşılıktır. Dostları *Hamza-nâme*'si sebebiyle ona "Hamzavî" mahlasını verdiler. Nazmı sadedir; ama ilim konusunda oldukça müdakkik biridir. İrfanı, Molla Fenârî ve Hacı Paşa'ya denktir. Mısır'da Ekmelüddîn'den ders almıştır.

Eger şi'r ile işğâl itmeseydi kendüye dirler
Olurdu çok efâzıl üzre anıñ fazl u rüçhânı³⁴⁵

10. Ahmed-i Dâî (ö. 824/1421'den sonra)

Hasîb'in başlık açarak değindiği şairlerden biri de Ahmed-i Dâî'dir.³⁴⁶ Ona ayrılan birkaç beyitte verilen bilgiler, yine *Künhü'l-Ahbâr*'dakilerle benzerdir. *Silkü'l-Le'âl*'de ilgili beyitlerde verilen bilgiler şunlardır:

³⁴³ Süleyman Çelebi'yle ilgili kısım için bkz.: H, 110b-111b. Latîfî Tezkiresi'ndeki ilgili kısım için bkz.: Rıdvan Canım, **Latîfî Tezkiretü's-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ (İnceleme-Metin)**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, 2000, s. 133-134. Bu kısımda vaizin hikâyesi de anlatılmıştır. H nüshasında 110b'de derkenarda da bazı bilgiler kayıtlıdır. Bunların hulâsası şudur: "Süleyman Efendi'nin Yıldırım Bayezid Han'ın vezirlerinden Hacı İvaz Paşa'nın küçük kardeşi olup ağabeyinin himmetiyle kendisine vezirlik teklif edildiği; fakat onun bu teklifi kabul etmeyip dervişliği ve imamlık vazifesiyle meliklere yakınlığı tercih ettiği Bursa ahalisinden rivayet edilir. Ama bu rivayet doğrulanmadığı için bazı tarihçiler kabul etmemiştir. Bununla birlikte, zikredilen şeyhin katledildiği konusunda herkes müteffiktir."

³⁴⁴ Hamzavî ve Hamzanâmelerle ilgili bilgi için bkz.: Lütfi Sezen, **Halk Edebiyatında Hamzanâmeler**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1991; Mustafa Aksoy, **Hamzanâme -1-**, İstanbul, Kriter Yayınları, 2009.

³⁴⁵ Hamzavî'yle ilgili kısım için bkz. H, 111b. Âlî'deki bilgiler için bkz. Mustafa İsen, **Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısım**, Ankara, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 1994, s. 106.

Germiyan kadılarındandı ve hâmîsi Şah Süleyman'dı. Kasideler yazıp onun gazâ ve fetihlerini övmüştür. Dostları, *Ferah-nâme*'nin Dâî'ye ait olduğunu söylerlerdi.³⁴⁷

Hasîb'in, "Ve-lehû hâze'l-beytü ber-vech-i tazmîn" başlığıyla kaydettiği mısralarda Dâî'ye ait kısımlar aşağıda koyu olarak görülmektedir. Bunlar da *Kühû'l-Ahbâr*'da da mevcuttur.³⁴⁸

Eger dilden gelen elden geleydi mışra'ı hâlâ
Anıdır didiler ehl-i tevârihiñ sühan-dânı

Gözüm hiç gördüğün var mı be-haqq-ı sûre-i Tâ-hâ
Benim yârim gibi fitne bu gönülüm gibi hayrânî

Bu beyti daî aña 'azv ider ehl-i sühan hâlâ
Nedîm-i şehriyârî olması 'irfâna bürhânı

Hudâ her biriniñ rûh-ı revânın şâd ide dâ'im
Ola her biriniñ hâk-i mezârı ravz-ı rıdvânî³⁴⁹

11. Şeyhî (ö. 832/1429'dan sonra)

Hasîb, Çelebi Mehmed dönemi şairleri arasında ve "Monlâ Şeyhî" başlığı altında ele aldığı Şeyhî'ye geniş bir yer ayırmıştır.³⁵⁰ İlk beyti aşağıda görülen ilgili kısımda verilen bilgiler şunlardır:³⁵¹

Biri de sâlikîn-i râh-ı nazmîñ şeyhi Şeyhî'dir
Zevâyâ-yı cihâna fâ'iz oldı nazm u 'irfânı

Kütahya'da doğdu, nâmı Germiyan'a yayıldı. İsmi Sinan, mahlası Şeyhî'dir. Vatanında şiirlerinin kadri bilinmediği için çok üzüldü. Bilhassa hekimlikle şöhret buldu ve Çelebi Mehmed'in baş tabîbi oldu. Emir Germiyanoglu zamanında belâgatta ve tıpta şânı yüksekti; fakat kıymeti anlaşılamıyordu.

³⁴⁶ Ahmed-i Dâî'yle ilgili bilgi için bkz. Günay Kut, "Ahmed-i Dâî", *TDVİA*, C. II, İstanbul, TDV Yay., 1989, s. 56-58.

³⁴⁷ Âlî'de de görülen bu bilgiyle ilgili Günay Kut; Âlî'nin, Dâî'nin "Çengnâme"sini Şeyhoğlu'nun eseriyle karıştırarak "Ferahnâme" olarak kaydettiğini belirtmiştir. Bkz. Kut, a.g.m., s. 58. Nitekim Latîfî'de eserin adı *Çeng-nâme* olarak kayıtlıdır. Bkz. Canım, a.g.e., s. 165.

³⁴⁸ Bkz. İsen, a.g.e., s. 107.

³⁴⁹ Silkü'l-Le'âl'de Ahmed-i Dâî'yle ilgili kısım için bkz. H, 111b-112a.

³⁵⁰ Şeyhî ile ilgili bilgi için bkz.: Faruk Kadri Timurtaş, *Şeyhî Hayatı ve Eserleri Eserlerinden Seçmeler*, İstanbul, İÜEF Yayını, 1968.

³⁵¹ Bu kısımdaki bilgiler de *Kühû'l-Ahbâr*'la karşılaştırınca kaynağın Âlî'nin eseri olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Bkz. İsen, a.g.e., s. 111-114.

Zira Şeyhî ne zaman Germiyanoglu beyini fasih sözlerle övse, şiirden ve sanattan anlamayan Emîr, Şeyhî'nin nazmı ve söz söylemeyi bilmeyen cahil biri olduğunu, bu sebeple de kendisine yakışksız sözler söylediğini düşünüyordu. Oysa Şeyhî; Arapça, Farsça ve Türkçede belâgatlı sözler söyleyen, nezaket ve zarafette dengi olmayan biriydi. Söz söylemede Örfî-i Şîrâzî ve Hâkânî gibiydi. Sanattan anlamayan Germiyanoglu emiri ise “Molla Şeyhî kabadır” diyerek ona değer vermiyordu. Bununla birlikte, cahil bir ozanın söylediği bayağı sözlere büyük bir değer vermiş ve ona ihsanda bulunmuştu:

Yine Şeyhî fakîri dâ'imâ techîl eylerdi
Yanında zâyî' idi kıymet-i envâ'-ı 'irfânı
Ozanlardan biri evzân-ı nazm u şîr' den 'ârî
Görüp mîr-i cihân-dârı dimiş ol şahs-ı yâbânî
Benüm devletlü sultânım 'aķîbâtîñ hayır olsun
Yedigîñ bal ile kaymak yüridigîñ çayır olsun
Herîfîñ bu kelâm-ı mühmeli hoş geldi gâyetle
Emîr-i çün-hamîrîñ tab'ına ma' nâ vü evzânı
Bir-iki kerre okutmuş aña ihsân u cûd itmiş
Sepâ bağışlamış olmuş sezâ-yı luţf-ı mîrânî
Dimiş Şeyhî edâyı böyle bilmez özge şâ' irdir
Beni medh eyleyim derken ider zemm ile gûyânî³⁵²

Şeyhî, emirin kendisi hakkındaki sözlerini duyunca bu sözlere ve onun cehaletine çok üzülmüştü.

Hasîb'in bu kısımda verdiği bilgiler, *Künhü'l-Ahbâr*'daki bilgilere paraleldir. Zaten aşağıdaki beyitte de Âlî'ye atıf yaparak kaynağına işaret etmiştir:

Güzel nazm eylemişdir Hüsrev ü Şîrîn'i dir 'Âlî
Aña Firdevs-i Rûmî diseñ olurdu şâyânî³⁵³

Hasîb, bu kısmın devamındaki beyitlerde Şeyhî'nin tabiplikteki maharetini ortaya koyan bir rivayeti anlatır. Söz konusu beyitlerin anlamı şu şekilde nesre aktarılabilir:

³⁵² H, 131a.

³⁵³ H, 131b.

Çelebi Mehmed'in bir rahatsızlığı sırasında işinin ehli hekim çok aranmış ve bazı dostların tavsiyesiyle Şeyhî çağırılmıştır. Molla Şeyhî, Çelebi Mehmed'i muayene edince hastalığının sebebinin aşırı üzüntü olduğunu tespit etmiş ve mutlu bir haber alınca düzeleceğini söylemiştir. Hakikaten de bir süre sonra sevindirici bir haber alan padişah sıhhatine kavuşmuş ve sekiz bin akçelik köyü Şeyhî'ye arpalık olarak timar vermiştir. Fakat timarını görmek için padişah'tan izin isteyip yola çıktığında timarın eski sahipleri tarafından saldırıya uğramış, adamlar onu darbedip yanında neyi varsa yağmalamışlar ve Şeyhi canını zor kurtarmıştır. Akabinde de yaşadıklarını Çelebi Mehmed'e arz etmek için *Hâr-nâme*'yi yazmış, nihayetinde kendisini darbeden küstahlar bulunarak cezalandırılmış ve Şeyhî'nin kayıpları tazmin edilmiştir. Şeyhî *Hüsrev ü Şîrîn* mesnevisini II. Murad zamanında yazmıştır; fakat ömrü vefâ etmediği için bu eseri Cemâlî tamamlamıştır.

Naẓîri olmayan ehl-i ma'ârifden idi Şeyhî
Velâkin dönmedi ber-vefķ-i hâtır cām-ı devrânı

Telemmüz eylemişdi Aḥmedî'den şî' r u inşâyı
Yanında eyledi tekmîl dirler faẓl u 'irfânı

Cenâb-ı Hâcî Bayram-ı Velî'ye intisâb itdi
Înâbet itdi kıldı ihtiyâr-ı faķr u fiķdânî

Bıraĝup 'izz ü cāhı ḥayme vü ḥargāh ü bengāhı
Cihânîñ pâdişāhı oldu tıtdı semt-i teklânı³⁵⁴

Hasîb son olarak Şeyhî'nin geçimini sağlamak için göze sürme çekerek tedavi etmek sûretiyle göz hekimliği yapmasına dair bir lâtifeyi kaydetmiştir:

Kendi gözü rahatsız olduğu hâlde çaresine bakmayıp başka birçok kişinin gözüne sürme çekerek şifa bulmasını sağlamıştı. Başkaları onun bu hâline acıyıp kendi gözüne de bakmasını söylerlerdi. Bir gün dostlarından biri bir akçelik sürme alıp iki akçe verince Şeyhî bir akçenin fazla olduğunu söyledi. Dostu da o akçeyi Şeyhî'nin gözünün sürmesinin ücreti olarak verdiğini söyleyerek kendi gözüne de tedavi uygulamasını istedi.

³⁵⁴ H, 132a.

İderlerdi laṭife gerçi anı pek severlerdi
Gözedirlerdi acırlardı aña cümle yārānı

Ṭınāb-ı vaşfin ıtnāba sezā-vār idi bu Şeyhî
Ola ḥalvet-nişin-i ḥāneḳāh-ı ḳurb-i Raḥmānî

O daḥi göz yumup āḥir cihāndan göçdi ‘uḳbāya
Ḳarîrû’l-‘ayn ola bā-kuḥl-i ḥûru’l-‘ayn-ı rıdvānî³⁵⁵

12. Cemâlî (ö.915/1509-10?)

Hasîb’in Çelebi Mehmed dönemi şairleri arasında kısaca zikrettiği, Şeyhî’nin kız kardeşinin oğlu olan Cemâlî’nin hayatı ve eserleri incelenince Fatih döneminin tamamında ve II. Bayezid devrinin de en azından bir kısmında hayatta olduğu anlaşılmaktadır.³⁵⁶ Fakat muhtemelen Şeyhî’nin vefatıyla eksik kalan *Hüsrev ü Şîrîn*’ini tamamladığı için Şeyhî’den hemen sonra zikredilmiş olmalıdır.³⁵⁷ *Silkü’l-Le’âl-i Âl-i Osmân*’da Cemâlî hakkında verilen bilgiler şöyle özetlenebilir:

Kabiliyetli bir şair olan Cemâlî, Şeyhî’nin yeğenidir. Germiyan emîri, Şeyhî’nin hatırı için Cemâlî’yi önce nişancı sonra da defterdar olarak görevlendirmiş ve musâhib edinmişti. Süleyman Şâh’ın meclislerinde de çok defa bulunmuştur. Şeyhî vefat edince yarım kalan *Hüsrev ü Şîrîn*’ini tamamlamıştır. Nazmı İran şairlerinin eserleri gibi gönül çekici ve etkileyicidir. Bayezid-i Velî devrine erişip nedîm olmuş ve saltanat çevresinde değeri bilinmiştir:

İrişdi soñralarda Bâyezîd Ḥân’a nedîm oldı
Civâr-ı salṭanatda buldı el-ḥaḳḳ rif at-ı şânı³⁵⁸

13. Yazıcızâde Mehmed Efendi (ö. 855/1451)

³⁵⁵ *Silkü’l-Le’âl*’de Şeyhî’yle ilgili bölümün tamamı için bkz. H, 130b-132b.

³⁵⁶ Cemâlî hakkında bilgi için bkz. Faruk Kadri Timurtaş, “Fâtih Devri Şâirlerinden Cemâlî ve Eserleri”, *İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C. 4, İstanbul, 1951, s. 189-213; İ. Çetin Derdiyok, **Cemâlî: Hayatı, Eserleri ve Dîvânı**, Yayınlayanlar: Şinasi Tekin-Gönül Alpay Tekin, Harvard Üniversitesi Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, 1994.

³⁵⁷ Âlî’de de Şeyhî’den hemen sonra yer aldığını belirtmekte yarar görüyoruz. Bkz. İsen, **a.g.e.**, s. 114-115.

³⁵⁸ *Silkü’l-Le’âl*’de Cemâlî ile ilgili bölüm için bkz. H, 132b-133a. Hasîb, yine Âlî’deki sıralamada olduğu gibi Cemâlî’nin ardında da beş beyitle Kemâl-i Halvetî’yi anmıştır. Bkz. H, 133a. Âlî’deki kısım için bkz. İsen, **a.g.e.**, s. 115.

Ahmed Hasîb, Yazıcızâde Mehmed Efendi'yi II. Murad zamanındaki meşâyih ve mutasavvıflara ayırdığı üst başlık altındaki “Menâkıb-ı Cemîle-i Yazıcı-zâde Muḥammed Efendi” başlıklı kısımda genişçe zikreder.³⁵⁹ Söz konusu kısım icmalen şu şekildedir:

Yazıcızâde Mehmed o asrın kutbü'l-evtâdıdır. Gelibolu'da ikâmet etmiştir. İstanbul'un henüz fethedilmediği bu dönemde Osmanlı'nın başkenti Edirne'ydi. Hacı Bayram-ı Velî, düşmanlık besleyen hasetçilerin kendisiyle ilgili padişaha söyledikleri fitne dolu sözler sebebiyle II. Murad tarafından çağrılmış ve Edirne'ye gitmiş, dönüşte de Gelibolu'ya uğramıştır. Bu esnada Yazıcızâde Mehmed ona intisab etmiştir. Hacı Bayram-ı Velî'nin büyüklüğü malumdur; Yazıcızâde Mehmed'in büyüklüğü de Hacı Bayram'ın onun ayağına giderek işrad etmesinden anlaşılabılır.

Yazıcı-zâde merḥûmuñ daḥi gör rif' at-i şânın
Gelibolu'dan aşlâ itmeden bir ḥaṭve-cünbânî

Gelüp muṭlaḳ ayağına muḳayyed iken ayağı
Telâkî itdiginde eyledi irşâda erzânî

Înâbet itdiği meclisde buldı insilâb üzre
Cenâb-ı Hâcî Bayram-ı Velî'den 'ilm ü 'irfânî

Muhammediyye adlı Türkçe eseri, sülûk ehline okudukça rûḥânî zevkler veren bir âşıklar bahçesi gibidir dense sezâdır. Bu eseri yazarken Hızır'la görüştüğü, beyitlerle vezinleri onun talimi ve bildirmesiyle yazdığı rivayet edilir.

Dem-i te'lîfde Hızır'a mülâkî oldu dir râvî
Anıñ ta' lîm u tefhîmiyledir ebyât u evzânî³⁶⁰

Hasîb, bu kısımda *Muhammediyye*'yi överken de Âlî'ye atıf yapar:³⁶¹

Lisân-ı ḥalkda meşhûr olandan mâ' adâdır bu
Yazar ' Âlî kitâbında anı ber-vech-i ḥaḳḳânî

Cenâb-ı Yazıcı-zâde o te'lîf-i dil-ârâyı

³⁵⁹ Hasîb bu kısımda Mehmed Efendi'den önce Hacı Bayram-ı Velî'nin müridi ve Celvetî şeyhi olan Akbıyık Sultân'ı (ö. 860/1456) zikretmiştir. Bkz. H, 179b-180a.

³⁶⁰ H, 180b.

³⁶¹ Yazıcıoğlu Mehmed ve Muhammediyye'si hakkında bilgi için bkz.: Yazıcıoğlu Mehmed Efendi, **Muhammediye, I-II**, Haz: Âmil Çelebioğlu, MEB, İstanbul, 1996.

Leb-i deryāda nazm itmekle hem-çün dürr-i ğalţānī

Olup ğavvāş-ı baħr-i bī-kerān-ı ‘ilm-i lāhūtī
Çıkar mış lūcce-i nā-ķa‘rdan şol nāb-ı ‘irfānı³⁶²

Ahmed Hasīb, *Muhammediyye*’nin İlāhī aşkla yazıldığını belirterek onu *Mesnevī*’ye benzetir ve aşk konusunda Yazıcızāde Mehmed’in Mevlānā’dan geri kalmadığını söyler:

Cenāb-ı Hıẓr ola bir nüşhayı te’līfde yāver
Ledün ‘ilminden ola nüşhası fihrist ü ‘unvānı

Ola dībācesi ‘aşķ-ı ‘ilāhī Meşnevī-āsā
Maħabbet ile daħi ħatm ola encām u pâyānı

Ĥuşūşā Yazıcı-zāde gibi bir ‘āşık-ı şādık
Dem-i ‘aşķında te’līf eyleye ol nazm-ı zī-şānı

Celālüddīn-i Rūmī ile at-başı berāberce
Fezā-yı ‘aşķda itmez mi āyā pūye-gerdānı

Yazar Kūnh’inde ‘Ālī vaşf iden te’līf-i zībāyı
Lisān-ı ħalkda meşhūr ol sırr-i Sübhānı

Yazarken ‘aşķ baħşın hem-daħi esrār-ı ‘uşşāķı
Cenāb-ı Yazıcı-zāde kı lup bir āh-ı sūzānı

Kemāl-i sūziş-i ‘aşķ ile ol āh-ı cihān-sūzı
Yaķup destinde olan şafħa-i pāki şitābānı

Müşāheddir ile’l-ān ol kitābın sūziş-i āhı
Zehī ‘aşķ-ı Ĥudāvendī zehī te’şīr-i giryānı³⁶³

Hasīb, Ālī’de de yer alan, aşağıda mahiyetinden bahsettiğimiz bir menkabeyi de kaydetmiştir:

Azīz, fakirlik içinde yaşıyordu. Karısı biraz sabırsız biriydi ve varı yoğu anlamayacak kadar küçük çocukları da vardı. Bir ramazan günü eşi:

Ķanā‘at üzresin hīķ kimseye ħālim şu dimezsın
Ķınā-yı ŧab‘ ile izhār idersin ħāl-i şükrānı

(...)

³⁶² H, 180b.

³⁶³ H, 180b-181a.

Seniñ bu keşret-i evlād ile maķbūl iken ‘özrüñ
Karındāşıñda olsa setr idersin faķr u fiķdāñ

Ne evde şatacak ne yatacak bir şeyimiz kaldı
O rütbe faķr u fāķa bizlere virdi perīşāñ

Niçe eyyāmdır ħammāma varmak olmadı mümkün
Uşaklarda gerek bende çoğaldı çirk-i ebdāñ

Derimden destiñizde ceybiñizde gerçi yok ammā
Böceklendik izāle idelim evsāķ-ı şıbyāñ

diyerek hamama gitmek için izin alır ve gitmeden önce de Yazıcızāde’ye içinde bir miktar et olan bir çömlek verip akşama kadar pişirmesini ister. Kendisi dönünce de ete pirinç ekleyip pilav yapacağını, çorba da pişireceğini, böylece çocukların da kendilerinin de güzelce doyacaklarını söyleyip gider. Bir süre sonra bir dilenci gelip eti görür ve günlerdir aç olduğunu söyleyerek Allah için kendisine iftarlık vermesini ister, Yazıcızāde de eti ona verir. Karısı gelip durumu öğrenince kendileri açlığa tahammül etseler dahi küçük çocuklarını nasıl avutacaklarını söyleyip kocasına çok kızar. Mehmed Efendi çok üzülp ibadete çekilir ve hüznünü Allah’a arzeder. Henüz duası bitmeden kapı çalınır, açtıklarında bir adamın çeşitli yemeklerle dolu bir sofraya getirdiğini görürler. Yazıcızāde, kapıdaki adama yemeklerin nereden gönderildiğini sorar. Adam da sultanın bir memurunun kadıya iftara geldiğini ve Mehmed Efendi’yi de sorduğunu, Mehmed Efendi’nin değerini takdir edemeyen cahil kadı küçümseyerek cevap vermiş olsa da kendisinin kıymetini bilen hakkaniyetli memurun bu yiyecekleri gönderdiğini, nihayetinde kadı efendinin de yakışksız sözlerinden pişmanlık duyduğunu söyler.

Nedāmet geldi ķādīya daķi vaż‘-ı girānından
Recā eyler ķabūlin her biri ber-vech-i şāyāñ

Tenāvūl eylemezlerse eger bu nān u ni‘ metden
Yimem vallāhi billāhi didi çavuş-ı sultāñ

(...)

Geçüp inkārdan ķādī ta‘ aşşşubdan rücū‘ itdi
Hidāyet eyledi Hādī zehī tevfiķ-i Yezdāñ

Kerāmāt-ı bülendi kendi şehrinde görülmüştür
Tevâtür üzre naql eyler Gelibolı ‘azizânı³⁶⁴

Hasîb’in kaydettiği ve aşağıda özeti görülen ikinci menkabevî rivayet ise Âlî’de yer almamaktadır:

Mehmed Efendi hacca gider. Sonrasında Hz. Peygamber’in kabrini ziyarete gittiğinde yanında *Muhammediyye*’sini de götürür. Orada Allah’a yakarır, haccı ve Habîb-i Ekrem’in makamını ziyareti nasip ettiği için şükreder. Ayrıca bir gece orada kalmayı dilediğini belirterek te’lîfi Hz. Peygamber’in indinde makbul olduysa hatalı kısımların kudret kalemiyle çizilerek gizlenmesi, diğer kısımların ise bırakılarak kendisine işaret verilmesini niyaz eder.

Münâcâtı tamâmında kitâbın Yazıcı-zâde
Derûn-ı ravza-i Faḥrû’l-enâma koydı sirrânî

Kitâb-ı müsteṭâb-ı Yazıcı-zâde ḳalup bir şeb
Derûn-ı ravza-i pür-nûrda olmuşdı nûrânî

Bütün elfâz u ma‘ nâsın mine’l-evvel ile’l-âḥir
Ḳabûl-i dergeh olmuş ḡâlibâ ebyât u evzânî

Faḳaṭ bir-iki beytiñ üstine bâ-ḥâme-i ḳudret
Birer ḥaṭṭ-ı siyeh olmuş keşide remz-i kitmânî

(...)

Hezârân böyle âşâr-ı kerâmâtı görülmüştür
Niçe târîḫde maşûrdur evşâf u ‘unvânî³⁶⁵

Son olarak Mehmed Efendi’nin İbn Arabî’nin *Füsûs*’unu şerh ettiğini kaydeden Hasîb, dua ederek Yazıcıoğlu Mehmed’in kardeşi olan Ahmed-i Bîcân’a geçmiştir.³⁶⁶

³⁶⁴ H, 182b.

³⁶⁵ H, 183b.

³⁶⁶ Silkü’l-Le’âl’de Yazıcıoğlu Mehmed’e dair kısmın tamamı için bkz.: H, 180a-183b. Künhü’l-Ahbâr’daki kısım için bkz. Âlî, **a.g.e.**, 85b-86a.

14. Ahmed-i Bîcân (870/1466'dan sonra)

Ahmed Hasîb, Yazıcıoğlu Mehmed'in kardeşi Ahmed-i Bîcân'a, "Birâdereş eş-Şeyh Ahmed el-Ma'rûf bi-Ahmed-i Bîcân" başlığı altında kısaca değinmiştir.³⁶⁷ Yazıcıoğlu Mehmed'in kardeşi olup isminin Ahmed, lakabının ise Bîcân olduğunu belirttikten sonra:

Muḳaddem zümre-i âlüftegāndan oldığın 'Âlî
Yazar Tārîḥ-i Kūnh'inde eger yoğ ise bühtānı

beytiyle, verdiği olumsuz bilgiye ihtiyatla yaklaştığını hissettirerek yine Âlî'ye atıfta bulunur. Sonrasında da Âlî'de de belirtildiği gibi ağabeyi vesilesiyle işret âlemlerini bırakıp hidâyet yolunu bulduğu, zâhir ve bâtın ilimlerinde kemâl mertebesine ulaştığı kaydedilir. Ahmed-i Bîcân'ın kabri de ağabeyinin kabri civarındadır.³⁶⁸

15. Nesîmî (ö. 807/1404-5?)

Hasîb, II. Murad dönemi şairlerine ayırdığı bölümde "Seyyid Nesîmî rahîmehu'llâh ve tecâvez 'anhu" başlığıyla, fikirleri şeriata muhalif görülüp derisi yüzülmek sûretiyle öldürülmüş olan Nesîmî'ye de genişçe değinmiştir.³⁶⁹ İncelememiz sonucunda Hasîb'in bu kısımda verdiği bilgilerde Âlî'den istifade ettiği anlaşılmaktadır.³⁷⁰ *Silkü'l-Le'âl'*in ilgili kısmında yer alan bilgiler özetle şu şekildedir:

Âşıkların en meşhurlarından olan Seyyid Nesîmî Türkmendir. Önce Şeyh Şiblî'ye intisab edip ettiği, sonra ondan ayrılıp Fazlullâh-ı Tebrîzî'nin mürîdi olup ondan hurûf ilmi ve irfan tahsil ettiği yönündeki rivayetin, Şiblî ve Nesîmî arasında uzun bir zaman farkı bulunduğu için herkes tarafından kabul görmediği *Târîḥ-i Âlî'*de belirtilmiştir.³⁷¹

³⁶⁷ Ahmed-i Bîcân hakkında bilgi için bkz. Amil Çelebioğlu, "Ahmed Bîcân", **TDVİA**, C. II, İstanbul, TDV Yay., 1989, s. 49-51.

³⁶⁸ *Silkü'l-Le'âl'*de Ahmed-i Bîcân'la ilgili kısım için bkz. H, 183b. Hasîb de Âlî de Mehmed Efendi ve Ahmed-i Bîcân'ın babasının ismini "Salâhaddîn" olarak kaydetmişlerdir; fakat Amil Çelebioğlu DİA'daki maddesinde bu şekildeki bir bilginin yanlış olup babalarının isminin "Sâlih" olduğunu belirtmiştir. Bkz.: Çelebioğlu, a.g.m., s. 49. Kūnhü'l-Ahbâr'da Ahmed-i Bîcânla ilgili kısım için bkz. Âlî, **a.g.e.**, 86a-86b.

³⁶⁹ Nesîmî'yle ilgili bilgi için bkz.: Hüseyin Ayan, **Nesîmî, Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Türkçe Dîvânının Tenkitli Metni**, Ankara, TDK, 2014.

³⁷⁰ Kūnhü'l-Ahbâr'da Nesîmî'yle ilgili bölüm için bkz. İsen, **a.g.e.**, s. 120-123.

³⁷¹ Bkz. H, 186a.

Hasîb; mahlasının “Nesîmî”, nâmının “İmâdüddîn” olduğunu kaydettiği şâirin Farsça, Arapça ve Türkçe şiirlerinin olduğunu ve mürettep dîvânının bulunduğunu kaydeder. Ardından da “Sebeb-i Qatl-i Nesîmî der-Şehr-i Haleb-i Şehbâ” başlığıyla ve yine Âlî’ye atıfla Nesîmî’nin katledilme sebebini aktarır. Burada dikkati çeken bir husus da kaynak olarak Âlî’yi gösteren ve mukayese edilince bu kısımdaki kaynağının hakikaten *Künhü’l-Ahbâr* olduğu anlaşılan Hasîb’in, Âlî’de yer almadığı hâlde Nesîmî’nin Fazlullâh-ı Hurûfî’ye muhabbetinden, onun küfrü zâhir olduktan sonra vazgeçtiğini belirtmesidir. Bundan yola çıkılarak Hasîb’in Nesîmî’ye husûsî bir muhabbet beslediği ve töhmet altında kalmaması için elinden geldiğince hüsn-i zan yolunu tercih ettiği düşünülebilir:

Nesîmî katline bâ‘ iş budur Tārîḥ-i ‘Âlî’de
Yazar tafşîl-i ahvâlin anıñ ber-vech-i ḥaqqânî

Hurûfî zümresinden Fazlullâh-ı Tebrîzî istikâmetten sapmış biri idi. Kendi batıl yorumlarıyla Kur’ân’ı tagyir ediyordu. Nesîmî de ondan hurûf ilmini öğrendi ve üstadını çok seviyordu. Fakat Fazlullâh’ın küfründen sonra sevmekten vazgeçmiş olmasına rağmen bunu diliyle beyan etmediği için Nesîmî de onun gibi sapkınlıkla suçlandı. İlâhî aşk deryâsında muhabbetle coşan Nesîmî, kendinden geçti ve Hallac-ı Mansûr’la aynı yolda yürüdü. Aşk yolunda sır saklamak vacipken aşk sarhoşluğu hâlinde o da Mansûr gibi keşf-i râz edince de cezası katledilmek oldu.

Çün esrâr-ı İlâhî kalb-i ‘ârifde emânetdir
Şerî‘ atde ḥıyânetdir işâ‘ et eylemek anı

(...)

Anı ḳurb-ı ferâyiz töhmetiyle aḥz ü bend itdi
O ‘aşrın ḥâkimi müftîsi hem vâlî-i zî-şânı

Anıñ katlinde istîfâ ile meydân-ı Şehbâ’ya
İletdiler faḳîri dest-beste eyleyüp anı

Haleb müftîsi iftâ eylemişdi katline anıñ
Kimi ḥâkim kimi şâhid kimisi ḥâşım-ı cânî

Katline fetvâyı veren müftü, mutaassıp biriydi ve Nesîmî'ye düşmanlık besliyordu. Öldürüleceği alana getirdiler ve Halep ahâlisi seyrederken öldürdüler.

Getürdükde siyâset-gâha ol bî-çâreyi müftî
Ehâlî-yi Haleb şehriñ daği a' yân u erkânı

Nezâret üzre iken hâlet-i selh-i Nesîmî'ye
Dimiş müftî ki yaklaşmañ işabet itmesün çanı

Sizi telvîş ider zîrâ anıñ bi'l-cümle a' zâsı
O rütbe gâyr-i fâhirdir kazârâ hûn-ı şiryânı

İşâbet eyler ise kağrı a' zâsına bir ferdîñ
O ' uzvı kağ' vâcibdir be-hük-m-i fikh-ı Nu' mânî

Nesîmî idam edilirken halkı uyaran ve bir damla kanı dahi birinin herhangi bir uzvuna isabet edecek olursa o uzvun kesilmesinin vacip olduğunu söyleyerek kibirle Nesîmî'yi kötüleyen müftünün orta parmağına Seyyid'in bir damla kanı sıçrar. Yaşlı bir adam, biraz önceki sözlerini hatırlatıp müftünün de parmağının kesilmesi gerektiğini söyler; bunun üzerine müftü cevap dahi veremez ve ikiyüzlülüğü ortaya çıkar.³⁷²

16. Kemâl-i Ümmî (ö. 880/1475)

Hasîb'in yine II. Murad dönemi şairleri arasında zikrettiği Kemâl-i Ümmî de mutasavvıf şairlerdendir. *Silkü'l-Le'âl*'de Kemâl-i Ümmî'ye ayrılan kısa bölümde şu bilgiler verilmiştir:

Nesîmî'nin arkadaşıdır. Karaman sınırları içindeki Lârende'dendir.³⁷³ Seyahat eyleyip İran topraklarını gezdi. Erenlerin hizmetinde bulunmuş ve mânâ ehli zâtların sırlarına vâkıf olmuştur. Kemâl-i Ümmî de rabbânî sırları ifşâ ettiği için Mansur gibi berdâr edilmiştir.

³⁷² *Silkü'l-Le'âl*'de Nesîmî'yle ilgili kısım için bkz. 186a-187b.

³⁷³ *Âlî*'de de Karaman'ın Lârende kasabasına nisbet edilmiştir; fakat DİA'daki maddede daha eski bir kaynakta Bolu çevresinde yaşayıp o civardaki halkı irşad ettiği bilgisinin yer aldığını kayıtlıdır. Nesîmî'nin divanı üzerine yapılan çalışmada onun yaşadığı yere dair malumat kısmında Bolu'ya dair bilgiler görülmektedir. Bkz.: İsmail Ünver, "Kemal Ümmî", *TDVİA*, C. XXV, Ankara, TDV Yay., 2002, s. 229. Hayati Yavuzer, *Kemâl Ümmî Dîvânı*, Bolu, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Bolu Halk Kültürünü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, 2008, s. 7.

Muḥālif oldığıyçün vāridâtı zāhir-i şer‘a
Kılındı manşib-ı Manşūr ile terfī‘-i ‘unvānī

Egerçi maḥlaşı Ümmī idi ancak kemālâtı
Anı Ḥallāc-āsā eyledi berdār-ı ḥaḳḳānī³⁷⁴

Ahmed Hasîb:

Bu iki beyt-i ra‘nā vāridātından yazılmışdır
Ḥudūş-i ‘ālemi iş‘ār ider manṭûḳ-ı erzānī

beytinden sonra, Kemâl-i Ümmî’nin olduğuna işaret ettiği şu iki beyti kaydederek
şaire ayırdığı bölümü tamamlamıştır:

Bu ḥân içre niçe cân kondı göçdi dār-ı ‘uḳbāya
Bu tahta niçe sulṭân kondı göçdi koydı devrānī
Bulunmadı ecel zehrine bir tiryāk-ı Fārūḳī
Bu şehre niçe Loḳmân kondı göçdi terk idüp cânī³⁷⁵

Bu beyitler Âlî’de de yer alır; fakat Hasîb’in vezne uyumlu hâle getirmek için
beyitler üzerinde tasarrufta bulunduğu görülmektedir. *Künhü’l-Aḥbâr*’da söz konusu
beyitler şu şekilde kayıtlıdır:

Bu hân içre nice cân kondı göçdi
Bu tahta nice sulṭân kondı göçdi
Bulımadı ecel zehrine tiryāk
Bu şehre nice Lokmân kondı göçdi³⁷⁶

Hasîb, Kemâl-i Ümmî’nin ardından da kısa kısa anarak birçok şairden
bahsetmiştir. II. Murad devrini tamamladıktan sonra:

Yazılsa her biriniñ bir-iki ebyât-ı eş‘ârı
Olurdu mûriş-i imlâl-i ṭab‘-ı ehl-i evzānī
Ḥudā her biriniñ sehv ü kuşūrın ‘afv idüp yarın
Ola her biriniñ âşârı müzd ü ecr-i şâyānī
Sekiz yüz elli beşde olıcak ‘azm-i Murād Ḥânī
Muḥammed Ḥân cülūs itdi yine ber-taḥt-ı sulṭānī³⁷⁷

³⁷⁴ H, 188a.

³⁷⁵ Silkü’l-Le’âl’de Kemâl-i Ümmî’yle ilgili kısmın tamamı için bkz. 188a.

³⁷⁶ Bkz. İsen, a.g.e., s. 123-124.

³⁷⁷ Bkz. H, 189b.

diyerek II. Mehmed devrine geçer. Biz bu kısımda yine Türk İslam Edebiyatı açısından en önemli gördüklerimize başlık açacağız. Bu cümleden olarak ilk başlık, “Eyüp Sultan” olarak bilinen Hâlid b. Zeyd Ebû Eyyûb el-Ensârî’ye ayrılmıştır.

17. Hâlid b. Zeyd (Ebû Eyyûb el-Ensârî) (ö. 49/669)

Hâlid b. Zeyd, Ensâr-ı kirâmın en önemli isimlerindendir. Hz. Peygamber’in Medine’ye hicretinden sonra onu evinde misafir ettiği için “Mihmandâr-ı Nebî unvânıyla da anılır. Künyesi büyük oğluna nisbetle “Ebû Eyyûb” olan Hâlid b. Zeyd, Türkiye’de halk arasında daha çok “Eyüp Sultan” olarak anılmaktadır. Ebû Eyyûb, Müslümanlar tarafından İstanbul’u fethetme niyetiyle yola çıkıp şehri kuşatmaya muvaffak olan ilk orduda bulunmuş, sefer sırasında yakalandığı hastalık kuşatma esnasında ilerlemiş ve İstanbul’da vefat etmiştir.³⁷⁸ Fatih Sultan Mehmed devri hadiselerinden en mühimi İstanbul’un fethidir. Eserde Hâlid b. Zeyd’le ilgili kısımda öncelikle Hz. Hâlid’in İstanbul’a gelişi ve kuşatma sırasındaki şehâdeti konusu işlenir.³⁷⁹

Hicretin 52. yılında Ebû Eyyûb-i Ensârî; beş yüz kadar geminin taşıdığı nice büyük sahabi ve şanlı kişinin bulunduğu orduyla birlikte İstanbul’u fethetmeye geldi. Kuşatma altı ay sürdü ve düşmanı kırıp geçirdiler. Fethetme çok yaklaşımlardı; fakat bir Cuma günü hücum ettiklerinde düşman cephesinden biri Hâlid b. Zeyd’i alnından yaraladı.³⁸⁰ Yara ağır olup tedavisi mümkün olmadığı için Müslümanlar geri çekildiler. Ebû Eyyûb şehit olacağını anlayınca gazilerin kendisini kaleye yakın bir yere götürüp defnetmelerini ve kabrini gizlemelerini vasiyet etti. Hz. Hâlid rûhunu teslim edince vasiyeti üzere kendisini defnettiler. Daha sonra İslam ordusu geri döndü; fakat

³⁷⁸ Ebû Eyyûb el-Ensârî hakkında bilgi için bkz.: Hüseyin Algül, “Ebû Eyyûb el-Ensârî”, **TDVİA**, C. X, İstanbul, TDV Yay., 1994, s. 123-125; Cemal Ögüt, **Eyyûb Sultan: Hz. Hâlid Ebu Eyyûb el-Ensârî**, İstanbul, Timaş Yayınları, 1998; Ünal Kılıç, **Ebû Eyyûb el-Ensârî (Eyyûb Sultan)**, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2008. Ebû Eyyûb’un İslâmî Türk edebiyatındaki yerine dair bilgi için bkz. Ali Öztürk, “İslâmî Türk Edebiyatında Hz. Eyyûb el-Ensârî”, **12. Uluslararası Eyüp Sultan Sempozyumu: Tebliğler**, 2015, İstanbul, Eyüp Belediyesi Kültür Yayınları, 2016, s. 112-123.

³⁷⁹ Hasîb’in bu kısımlarda da temel kaynağı **Künhü’l-Ahbâr**’dır. Karş. Hüdai Şentürk, **Künhü’l-Ahbâr C. II Fâtih Sultân Mehmed Devri 1451-1481**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2003, 40-42.

³⁸⁰ Âlî’de ve bu kısımda kaynak olarak **Künhü’l-Ahbâr**’ı kullanan Hasîb’de Ebû Eyyûb, düşman tarafından yaralanarak şehit olur. Yukarıda Ebû Eyyûb el-Ensârî hakkında bilgi için atıf yaptığımız kaynaklarda ise sefer sırasında yakalandığı hastalığın arttığı ve kuşatma sırasında vefat ettiği bilgisi görülür. Bkz. Algül, a.g.m., s. 124; Ögüt, a.g.e., s. 157-158; Kılıç, a.g.e., s. 90. Âlî’de Ebû Eyyûb’un şehadetiyle ilgili kısımlar için bkz.: Şentürk, a.g.e., s. 41-43.

düşman peşlerinden gitti. Müslümanlar küfür ordusunu perişan ettiler. Daha sonra İstanbul tekfurı olan Konstantin'in bazı gecelerde Ebû Eyyûb'un medfeninde bir nûrun parlamadığını gördüğü rivayet edilir. Burayı ziyaret ettikçe rûhânî bir zevkle huzur bulan Konstantin, orada büyük bir zâtın bulunduğunu anlayıp nûru gördüğü yerin üstüne büyük bir kubbe yaptırır:

Rivâyetdir ki ba'z-ı gecelerde Şâh Koştantîn
Görürdi medfen-i Hâlid'de lâmi' nûr-ı haqqânî

O yerde niçe envâr-ı ilâhî zâhir olmağla
İderdi ol yeri ta'zîm ile dâ'im nigh-bânî

Bu yer hâlî degildir bunda bir zî-şân er vardır
Ziyâretle baña dâ'im gelür ezvâk-ı rûhânî

Diyüp şıdk-ı taviyyetle hûlûş-ı kâlble yapıdı
O yeriñ üstine bir kûbbe-i 'ulyâ-yı şâhânî

Ziyâret eyledikce nef'ini görürdi Koştantîn
Ziyâret-gâh-ı 'âlem olmuş idi niçe ezmânî

Ebû Eyyûb'un kabrinin bulunduğu yerde hastalıklara şifa olan çok lezzetli bir suyun çıktığı da rivayet edilir.³⁸¹

Bu rivâyetler Âlî'de de yer alır. Zaten Hasîb de bu kısmın hemen ardından Ebû Eyyûb'un şehadetine dair ikinci rivayeti aktardığı kısmın ilk beytinin birinci mısrasında: "Bütün 'Âlî rivâyâtı olup Târîh-i Kûnh'inde"³⁸² ifadesiyle kaynağını belirtmiştir.³⁸³ İkinci rivâyette de Hz. Hâlid cenk esnasında düşman tarafından yaralanır ve şehit olur. Fakat bu rivayette hemen orada bedenini söz konusu alandan çıkarmaya muvaffak olamayan Müslümanların, en azından na'sını düşmandan gizlemek maksadıyla defnederek yerini belirsiz kıldıkları anlatılır:

Zahîm-nâk eyleyüp ol hâzreti hûnîn kıldıkda
Gürûh-ı müşrikîn a'dâ-yı dîn aşhâb-ı nîrânî

Olunca mest-i şahbâ-yı şehâdet Hâzret-i Hâlid
Guzât-ı ehl-i Şâm'a anda geldikde perîşânî

³⁸¹ Yukarıda anlamca aktarılan kısımlar ve alıntılanan beyitler için bkz. 221b-222a.

³⁸² Bkz. Metin, 222b.

³⁸³ Âlî'de Konstantin'le ilgili rivayet ve Ebû Eyyûb'un kabrinin bulunduğu yerde hastalıklara deva olan bir suyun çıkması rivayeti için bkz. Şentürk, a.g.e., s. 41-42.

Niṭāk-ı ğayret-i mā-lā yuṭākı bend ile ‘ asker
Koyuldu gerçi aḥz-ı intikāma hem-çü şīrānī

Kemāl-i vefretinden olmayup tāb-āver-i perḥāş
Dilīrāndan birazı cenk iderken ba‘ z-ı sirrānī

Cenāb-ı Hālid’iñ cism-i şerīfin kenz-i maḥfi-veş
Kılup mestūr zīr-i ḥāk-i defn itdi şitābānī³⁸⁴

Hasf, Eyüp Sultan’ın kabrine dair bazı rivayetleri beyan ettikten sonra en sahih rivayetin Akşemseddin tarafından kabrin keşfedilmesi olduğunu söyler. Ardından Fatih tarafından Eyüp Sultan’a türbe ve adına cami bina edilip istirahatgâhının çevresinin mamur edilmesine değinir:

Rivāyatūñ eşaḥḥı ḡabr-i pūr-envār-ı Hālid’de
Be-ḡavl-i Akşemseddīn ile’l-ān ḡabr-i zī-şānı

Ta‘ ayyūn buldıḡı cāy-ı şafā-baḡşāda vāḡı‘ dır
Müreccaḡdır anı işbāt içün ber-vech-i bürhānī

Civār-ı merḡadinden neb‘ iden ol āb-ı şāfisi
Ser-i pāki ucında nābit olan serv-i rıdvānī

Cenāb-ı Akşemseddīn ta‘ ayyūni ile ol dem
Beyāza çıkdıḡıçün keşf ile ol ḡabr-i nūrānī

Muḡammed Hān Fātiḡ türbe-i pākin binā itdi
Daḡi bünyād idüp bir ḡubbe-i vālā-yı sulṭānī

Derūn-ı ravzasın tezyīn itmişdi behişt-āsā
Civārında daḡi bir cāmi‘ iñ olmaḡla bünyānı

Olup āşār-ı rūḡ-ı pūr-fütūḡ-ı Ḥazret-i Hālid
Cenāb-ı Fātiḡ’i teşvīḡ idüp ber-vech-i rūḡānī

Niçe evḡāf vaḡ‘ itdi niçe ḡayr u ḡisān itdi
Ġanīmetle alınmışdı niçe kenz-i firāvānī

Sebīl-i Ḥaḡḡ’da bezl itdi daḡi bir medrese yapdı
Miyān-ı türbe vü cāmi‘ de ol şāḡ-ı cihān-bānī

Ziyāret-ḡāḡ-ı ‘ ālemdir Ebū Eyyūb-i Enşārī
Tūrāb-ı ḡabr-i pāki aındırır ḡül-zār-ı rıdvānī³⁸⁵

³⁸⁴ Bkz. Metin, 223b. İkinci rivayetin tamamı için bkz. 222b-223b. Künhü’l-Ahbār’da bu rivayet için bkz. Şentürk, a.g.e., s. 42-43.

Hasîb'in "Rivāyet-i Uḫrā der-Şehadet-i Ḥazret-i Ḥālid raḍıya'llāhu 'anh" başlığıyla kaydettiği, Ebû Eyyûb'un şehâdetine dair *Silkü'l-Le'âl*'de yer alan son rivayeti ise *Künhü'l-Ahbâr*'da tespit edemedik. İlk ikisine göre farklı olan bu rivayette Hâlid b. Zeyd İstanbul'u fethetmek için çıkılan seferde deniz yolculuğundan mütevellid hastalığa yakalanır ve bunun bedeninde oluşturduğu tahribat sonucunda kuşatma sırasında şehit olur:

Ḥilāl-i rāhda ṭab' ın bozup ifrāt-ı sür' atle
Olup ṭarī mizāc-ı pākine ishāl-i baḥrānī

Vücūd-ı nīk-būdı gün-be-gün zār u nizār oldu
Ḳuvāya za' f-ı küllī ḥāşıl olmuşdı heyūlānī

Muvāfiḳ olmayınca her işiñ tedbiri taḳdīrde
Aranmaz semt-i āsānı bulunmaz vech-i imkānı

Mu' askerle gelinmişdi egerçi ḥışnı teşḥīre
Sitanbul'uñ bütün maḥşūr olup ' askerle her yanı
(...)

Ol eṣnāda meger leb-rīz itmiş peymāne-i ' ömri
Kemān-dār-ı ḳazā itmiş o demde tīr-i sāmānī

Cenāb-ı Ḥālid ibn-i Zeyd mesbūten şehīd oldu
İdüp murḡ-ı revānı evc-i ' illiyyine perrānī

Civār-ı ḳudse ' azmi ketm olunmuş idi ' askerden
Ten-i nāzik-terinin defn idüp iḥvāmı pinhānī³⁸⁶

Hasîb, *Silkü'l-Le'âl*'in ilerleyen kısımlarında fetihten sonra Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin kabrinin Akşemseddin tarafından keşfedilmesini de anlatır. 244b'de "Der-Beyân-ı Su'âl-i Muḥammed Ḥān Be-Keyfiyyet-i Mezār-ı Ḥazret-i Ḥālid Ez-Cenāb-ı Akşemseddīn" başlığı altında bu konuya değinilmiştir:

Bir gün Fatih Sultan Mehmed, hocası Akşemseddīn'e Hz. Hâlid'in kabrinin yerini sorar. Akşemseddīn de mânâ âlemde murakabeye dalarak kabrin yerini gösterir:

³⁸⁵ Bkz. Metin, 224a.

³⁸⁶ Bu rivayetin tamamı için bkz. Metin, 224a-224b.

Murākıb oldı ol ğavvāş-ı baħr-i keşf ü istiğrāk
Bulınca şaħv-ı küllī sāhil-i baħre gelüp anı

İşāret kıldılar ħālā mezārı oldıĝı semte
Delālet itdiler qabr-i şerīfe şāh-ı ekvānī

Buyurdı ħāliyā rūḥ-ı şerīfiyle buluşmışdım
Bize tebrīk itdi fetḥ-i İstanbul’ı rūḥānī

Teşekkür itdi pāy-i ehl-i şirkiñ inķitā‘ından
Buyurdı nūr-ı İslām ile oldı arz nūrānī

Mezārı ħāliyā budur diyüp bir çüb vaż‘ itdi
Size el-ān maḥfidir bize ħālā nümāyānī³⁸⁷

Sikü’l-Le’âl’ de Akşemseddin’e dair olan uzun bölümde yer alan “Şoḥbet-i Muḥammed Ḥān be-Cenāb-i Şeyḥ-i ‘Ālī-Mekān ve Ta‘yīn-i Qabr-i Ḥazret-i Ḥālid” başlığı altında bu konuya tekrar temas edilmiştir. Hasīb, bu kısımda kabrin keşfini anlatırken yine *Künhü’l-Ahbār’a* atıf yapmıştır:

Buyurdı Ḥazret-i Fātiḥ cenāb-ı şeyḥ-i āgāha
Size olmazsa bunda zaḥmet-i şaḳl-i girān-cānī

Maḥall-i qabr-i pākin luṭf idüp ta‘yīn idiñ şimdi
Yapalım üstine bir künbed-i vālā-yı sulṭānī

Cenāb-ı şeyḥ daḥi geldi gösterdi şu mevzı‘ de
Müşāhed olmuş idi bendeñe bir nūr-ı Raḥmānī

Umarım bundadır Allāhu a‘lem merḳad-i Ḥālid
Teveccüh eyleyüp oldı mürākıb niçe ezmānī

Buyurdı kendüye geldikde rūḥ-i pāk-i Ḥālid’le
Bi-ḥamdi’llāh mülākāt eyledim ber-vech-i rūḥānī

(...)

Yazar Künh içre ‘Ālī ol zamān dimişdi Şemseddin
Mezār-ı Ḥālid’i ta‘yīn idüp ber-vech-i bürhānī

Cenāb-ı Ḥālid’iñ ayağı semtinden nübū‘ eyley
Şovuk bir āb-ı şāfi reşk-i āb-ı nehr-i rıdṽānī

³⁸⁷ Bu kısmın tamamı için bkz. Metin, 244b-245a. Hasīb bu bölümde verdiği bilgiler için de Âlî’den istifade etmiştir. Karş. Şentürk, **a.g.e.**, s. 67-68.

Didi bir rāhibiñ daḥi mezārı bulınur anda
K’aña imān telḫin eylemişdi şāh-ı ‘Adnānī

‘Aziziñ naḫli üzre ikisi daḥi zuhūr itdi
Mübārek pāyına düşdi ‘aziziñ ḫavm-i sulṭānī³⁸⁸

18. Sinan Paşa (ö. 891/1486)³⁸⁹

Silkü’l-Le’âl’de “Der-Beyān-ı Menāḫıb-ı ‘Ulemā-yı ‘İzām ve Fuzelā-yı Kirām-ı Hazret-i Fātiḥ Muḥammed Ḥān” üst başlığı altında “Mevlānā Sinānüddīn Yūsuf İbn-i Hızır Beg” başlığıyla kendisine geniş bir yer ayrılmış olan Sinan Paşa; âlim, fâzıl ve edip kimliğiyle öne çıkmaktadır.³⁹⁰ Eserde Sinan Paşa’ya dair verilen bilgiler şunlardır:

Fâzıllardan biri de Sinānüddīn Yūsuf’tur. Babası Hızır Bey’dir. Halk arasında Sinan Paşa olarak şöret bulmuştur. Çok zekiydi. Aklî kuvveti ve sorgulayıcı yönü sebebiyle her konuda delil aramaya çalışan, şüpheci biriydi. Babası onun bu yönüne zaman zaman öfkelenir ve onu eleştirirdi. Bir gün baba oğul bir tabaktan et yerlerken Hızır Beğ: “Şüpheciliğin o kadar ileri seviyede ki şu tabak topraktan olduğu hâlde bakır olduğunu bile söylersin.” diyerek oğlunu eleştirdi. O da şüphe etmesinin tuhaf olmadığını, çünkü hislerin yanılabilceğini söyleyince babası çok öfkelenip tabağı Sinānüddīn’in başına geçirdi:

Muḥaşşal ṭab‘ı üzre gālib oldı kuvvet-i zihni
Anıñçün vālid-i zī-şanı levm eylerdi aḫyānī

Rivāyetdir ki bir gün vālidiyle bir ṭabaḫ üzre
Laḫim ekl eyler idi vālidi ilzām içün anı

³⁸⁸ Bu kısmın tamamı için bkz. Metin, 416b-417a. Künhü’l-Ahbâr’daki kısım için bkz. Şentürk, a.g.e., s. 228.

³⁸⁹ Bu kısmın daha öncesinde “Der-Zıkr-i Vüzerâ-yı İzām ve Ümerâ-yı Fâtiḥ Muḥammed Hân” başlığı altında değinilen isimlerden biri Şair Ahmed Paşa’dır (ö. 902/1496-97). 353b’de “Veliyyüddīn-zâde Ahmed Paşa” başlıklı kısımda şair hakkında bilgiler verilmiştir. Şiirlerinin geneli incelenince İslâmî Türk edebiyatı açısından önde gelen isimler arasında olmadığı görülen Ahmed Paşa’yı yukarıdaki listeye almamış olsak da klâsik edebiyatımızda mühim bir yeri olduğu için bu notu kaydetmekte yarar gördük. Şair hakkında bilgi için bkz.: Harun Tolasa, **Ahmet Paşa’nın Şiir Dünyası**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2001.

³⁹⁰ Sinan Paşa’nın hayatı ve eserleri hakkında bilgi için bkz.: Sinan Paşa, **Tezkiretü’l-Evliyâ**, Haz. Emine Gürsoy Naskali, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1987; Sinan Paşa, **Tazarru’-nâme: Yakarışlar Kitabı (İnceleme-Metin-Tıpkıbasım)**, Haz. Mertol Tulum, İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2014.

Şükûke meyl-i ʿabʿ in tā şu ʿhadde bâliğ olmışdır
Şu ʿzarfı hâk iken mesdir diyüp virirsin imkânı

Cevâbında didi yâ hiss ğalaʿ itmez mi gâhice
ʿ Aceb mi şekk olunsa diyicek ol ʿhibr-i ʿhaqqânî

Çanağı başına ʿdarb eyleyüp ğaḍbân olduḡda
Sinânüddîn'in oldı ol zamân te 'dīb-i şâyânî³⁹¹

Babası vefat ettiğinde Sinânüddîn Yûsuf yirmi yaşına girmişti. Fatih Sultan Mehmed onu Edirne Dârü'l-Hadîs'inde görevlendirdi; sonra da kendi hocası olarak görevlendirdi. Böylece padişahın yanından ayırmadığı biri oldu. Sultan Mehmed, Sinânüddîn'in matematik bilmemesini eksiklik olarak görüyordu. Ali Kuşçu Fatih'in yanına gelince Sinan Paşa, talebelerinden Molla Lûtfî'yi gönderip ondan matematik dersi aldırđı; talebesinin bu dersleri kendisine aktarmasıyla Sinan Paşa da matematik ilmini öğrendi.

ʿ Alâ ʿkavlin tenezzül itmedi ʿ ilm-i riyâzîden
ʿ Alî Kuşcu'ya üstâdım diyüp kesb ide ʿ irfânı

Telâmîzinden idi Monlâ Luţfî anı gönderdi
ʿ Alî Kuşcu'dan istiḥşâle ol ʿ ilmi edîbânî

Ne aḡz eylerse andan Yûsuf'a ta' lîm eylerdi
Riyâziyyâtı tekmîl eyledi ol ma' rifet kânî³⁹²

Astronomi ilmine dair rumuzları açıklayıcı bilgiler isteyen Sultan Mehmed'in emriyle Kadızâde-i Rûmî'nin *Şerh-i Çağmîni*'sine şerh yazdı. Sonra Sultan Mehmed, Sinan Paşa'yı veziri yaparak kendisine iyice yaklaştırdı. Padişah emir verip kütüphanesi için güvenilir bir talebesini seçmesini isteyince Sinan Paşa Molla Lûtfî'yi önerdi. Molla Lûtfî böylece çok değerli kitaplara ulaşma imkânı kazanarak birçok mühim kitabı okuyup inceleme fırsatı buldu. Bir zaman sonra bilinmeyen bir sebeple padişahla araları bozuldu ve görevinden azledilip hapsedildi. Şehrin âlimleri ve fâzılları bunu öğrenince Sinan Paşa bırakılmadığı takdirde bütün kitaplarını yakıp şehri terkedeceklerini padişaha bildirdiler:

³⁹¹ Metin, 390b.

³⁹² Metin, 390b-391a.

Ḥaber gönderdiler ıtlākına fermānı olmazsa
Kütübden her ne varsa cümle mektübāt-ı ‘irfānī

Bütün iḥrāk bi’n-nār eyleriz bir saḥfe de olsa
‘Ulūmı ğayri ḳaldırsa gerek bu Rūm sulṭānı

Ne ḥācet ğayri ta‘līm u ta‘allüm ber-ṭaraf oldu
Bu devletde ‘ulūmuñ ḳalmamışdır ‘izzet-i ṣānı

Fazā’ıl ehline ğayri mezzellet iḳtizā itdi
Selāṭine gerekmez ğālibā aṣḥāb-ı ‘irfānī

İḥānet itmege başlandı zīrā ehl-i efzāle
Cehālet-perverāndan arasunlar ḥayr-ḥāhānı

(...)

Eger mesmū‘-ı devlet olmaz ise ṣekvemiz ṣimdi
Bize lāzım gelür hicretle terk-i mülk-i ‘Oṣmānī³⁹³

Bu tepkiler üzerine Fatih, Sinan Paşa’yı hapisten çıkarıp ulemaya teslim etti. Onlar bu durumdan memnun olup sakinleşince sultan, Sivrihisar’da görevlendirilmesi emrini vererek Sinan Paşa’yı hemen şehirden çıkarttı. Bu sürgünle şehirden çıkıp İznik’e varınca padişah tarafından deliliğini tedavi etmesi emriyle peşinden gönderilen hekim geldi, sultanın emrettiği üzere Sinan Paşa’ya ilaç içirip her gün elli değnek vuruyordu. Tedavi adı altındaki bu zulmü duyan Hüsâmeddînzâde, padişaha bir mektup gönderip zulmü kaldırmasını veya Osmanlı memleketini terketmelerine izin vermesini istedi. Padişah bu mektubu okuyunca zulmü sonlandırdı; fakat yaşadıkları Sinan Paşa’yı çok incitmişti. Kalbi kırık ve kederli olarak Sivrihisar’a gitti. Sinan Paşa oradayken Fatih vefat etti ve tahta II. Bayezid geçti. Yeni padişah ferman edip sürgün emrini iptal etti ve Sinan Paşa’yı Edirne Dârü’l-Hadîs’inde günlük yüz dirhem maaşla görevlendirildi. Orada *Mevâkıf Şerhi*’nin cevherlerle ilgili bahislerine hâşiye yazdı. Türkçe olarak *Tazarru’-nâme* ve *Tezkiretü’l-Evliyâ*’sını yazdı. 891 yılında Edirne’de vefat etti. Cenazesini yıkayacakları suyu ısıtacak kadar dahi odunu yoktu. Kefenini

³⁹³ Metin, 391a-391b.

de başkaları sardı. Cömertliği aşırı olduğu için bu şekilde fakirlik içinde vefat etti.³⁹⁴

Sinan Paşa meşâyih zümresini, dervişleri, fakirleri severdi ve şeyhleri ziyaret edip dualarını isterdi. Bilhassa Şeyh Vefâ'ya çok güvenir ve onu gavs kabul ederdi.

Hasîb bu kısımda *Şakâik*'a atıf yaparak bir menkabeyi kaydeder.

Hazret-i İbn Vefâ, Hanefî mezhebinden olmasına rağmen namazda besmeleyi sesli okuması sebebiyle dedikoduya sebep olmuştur. Bunu duyan Molla Gürânî şehrin bütün âlimlerini camide toplayıp Şeyh Vefâ'yı bu hatasından döndürmek için konuştu. Sinan Paşa da çağrılmıştı. Konuyu öğrenince: “Şimdi Şeyh buraya gelse ve size ictihâdı üzere sesli okuduğunu söylese ne cevap vereceksiniz?” dedi. Molla Gürânî, “O müctehid olacak seviyede mi?” diye sorunca Sinan Paşa: “Kur’ân’ın tefsirini yedi batnıyla okur, sahih hadisleri bütün dayanaklarıyla bilir, Kütüb-i Sitte ezberindedir, ictihad şartlarını da her yönüyle bilir.” dedi. Molla Gürânî, “Buna şahit misin?” diye sorup şahit olduğu cevabını alınca “Sinânüddîn gibi âdil bir şahidi olan kişiye haksızlık yapılmaz.” diyerek İbn Vefâ'yı övdü.³⁹⁵

Hasîb bu menkabeden sonraki kısımda

Huşûşâ ‘Âlî-yi bîhûde-kâli itmam istişvâb
İder Kûnh’ünde zîrâ tahtı’e şâhân-ı zî-şânı³⁹⁶

beytiyle Gelibolulu Âlî'yi tenkit etmiştir. Fatih'in Sinan Paşa'ya hekim gönderip her gün elli sopa vurdurması meselesi *Şakâik-i Nu'mâniyye'de* ve *Kûnhü'l-Ahbâr'da* mevcuttur.³⁹⁷ Fakat Ahmed Hasîb'e göre bu rivayete ihtiyatla yaklaşmak gerekmektedir. Ona göre padişahlar hakkında değerlendirme yapılırken çok zaman alınan ve icra edilen kararlar arkasında muhteris vezirlerin ve fitnecilerin olduğunu

³⁹⁴ Anlamca aktarılan bu kısımlar için bkz. Metin, 391b-392a.

³⁹⁵ Metin, 392a-392b. Şakâik'ta ilgili kısım için bkz. Taşköprülüzâde, **Osmanlı Bilginleri: eş-Şakâiku'n-Nu'mâniyye fî Ulemâi'd-Devleti'l-Osmâniyye**, Çev. Muharrem Tan, İstanbul, İz Yayıncılık, 2007, s. 166. Sinan Paşa'yla ilgili kısmın tamamı için bkz. Taşköprülüzâde, **a.g.e.**, s. 162-166.

³⁹⁶ Metin, 393a.

³⁹⁷ Bkz. Taşköprülüzâde, **a.g.e.**, s.163; Şentürk, **a.g.e.**, s. 203.

da unutmamak gerekir. Sinan Paşa hadisesinde de bütün suçu padişaha yüklemek yerine olaya daha geniş perspektiften bakılması gerektiğini vurgular.³⁹⁸

19. Hamdullah Hamdî (ö. 909/1503)

Akşemseddîn'in en küçük oğlu olan Hamdullah Hamdî'nin asıl ismi Mehmed Hamdullah'tır. On iki yaşlarındayken babası vefat etmiş ve ağabeylerinden haksızlıklar görmüştür. Dîvân ve hamse sahibi şairlerdendir. Tespit edilebilen beş mesnevisi *Yûsuf u Züleyhâ*, *Leylâ vü Mecnûn*, *Ahmediyye*, *Tuhfetü'l-Uşşâk* ve *Kıyâfet-nâme*'dir. Kaynaklarda *Yûsuf u Züleyhâ*'sının Türk edebiyatında kaleme alınan en başarılı *Yûsuf u Züleyhâ* olduğu kabul edilmiştir. Bu başarı kendisini kardeşlerinden zulüm gören Hz. Yûsuf'la özdeşleştirmesine de bağlanmaktadır.³⁹⁹ Hasîb, Akşemseddîn'den bahsettiği kısmın sonlarında çocuklarının hepsini sevmekle birlikte Akşemseddîn'in Hamdî'ye karşı ayrı bir muhabbetinin olduğunu vurgular.⁴⁰⁰

Egerçi her birine incizâbı var idi ammâ
Ziyâde mâ'il idi Hâmî'ye ez-rûy-i 'irfânî

Dir idi şâ'ir oğlum 'âlim oğlum 'âbid oğlumdur
Nüvâziş eyleyüp olmuşdı meczûbuñ şenâ-ı hânî

Yetîm olması fikri olmasaydı âh Hâmî'niñ
Beķâyâ rıhlet eylerdim dir imiş şeyh ahyânî⁴⁰¹

Akabinde de “Der-Vaşf-ı Hâmî İbn-i Akşemseddîn” başlığına geçilir. Bu kısımda Akşemseddîn'in en küçük çocuğu olsa da irfan ve şân olarak hepsinden büyük olduğu; fakat tevâzuuyla hâlini insanlardan gizleyip uzletle vahdet köşesinde yaşadığı, Türkçe birçok nazminin olduğu ve Yûsuf u Zelîhâ kıssasını belîğ bir şekilde yazdığı ifade edilir. Ayrıca Leylâ ile Mecnûn zikredilip Ahmediyye'sine de işaret edilir. Hasîb bu kısımda Akşemseddîn ve eşine dair bir menkabeyi de anlatmıştır:

³⁹⁸ Bkz. Metin, 393a-394a.

³⁹⁹ Hamdullah Hamdî hakkında bilgi ve Yûsuf u Züleyhâ'sının metni için bkz. Zehra Öztürk, **Hamdullah Hamdî'nin Yûsuf ve Zelîhâ Mesnevisi: Giriş, Metin, Motifler ve Tıpkıbasım, I-II**, Yayıncılar: Şinasi Tekin, Gönül Alpay Tekin, Harvard Üniversitesi Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, 2001.

⁴⁰⁰ Karşılaştırmamız sonucunda Hasîb'in bu kısımdaki bilgilerde Âlî'den istifade ettiğini tespit ettik. Bkz. Şentürk, **a.g.e.**, s. 228-229. Ayrıca bkz. **a.e.**, s. 233-234.

⁴⁰¹ Metin, 420a.

Akşemseddin'in eşi bir gün ona: "Ukbâya gideceğini söylüyorsun; ama gitmiyorsun. Vefat etmek elindeyse neden bu mihnet diyarında kalıyorsun?" şeklinde laflar söyledi. Akşemseddin de "Göçelim, n'ola!" deyip mescide gitti. Bütün çocuklarını ve dostlarını toplayıp vasiyetini yazdırdı, herkesle ve müridleriyle helalleşti, uzandı ve Yâsîn okuması için çağırdığı kişiler Yâsîn Sûresi'nin sonuna geldiklerinde ruhunu teslim etti. Hamdî bu sırada *Yûsuf u Zelîhâ*'sında işaret eder.⁴⁰²

Bu kısmın ardından Hasîb, Âlî'deki düzende olduğu şekide ayrı ayrı başlıklarla Akşemseddin'in diğer altı oğlu hakkında bilgi vermiş, son olarak yine Hamdullah Hamdî'ye dönmüştür.⁴⁰³ Nitekim; Âlî'deki tertibi takip ettiği için küçük çocuk olmasına rağmen en önce Hamdullah Hamdî'den bahsedip sonra ağabeylerini zikrederek tekrar Hamdî Çelebi'ye döndüğünü kendisi de belirtir:

Mürûr itmîşdi bâlâda egerçi vaşfı Hamdî'niñ
Velâkin nazma şâyân kalmış idi vaşf-ı zî-şânı

Mehâdîm-i kirâmîñ sâdisiyken zikri bâlâda
Olup bi'l-iktizâ tertîb-i 'Âlî üzre tibyanı⁴⁰⁴

Künhü'l-Ahbâr'da Âlî, H. 1005 yılında Göynük'e uğradığında *Yûsuf u Züleyhâ*'nın Hamdullah Hamdî tarafından yazılmış nüshasını gördüğünü ve zahrında yazılı iki kıt'ayı okuduğunu da kaydetmiştir. Aynı zamanda ilki Türkçe, ikincisi Farsça olan bu kıt'aları eserine de almıştır. Ahmed Hasîb eserinde bu hususu da zikreder. Aşağıda görüldüğü üzere "Asl-ı kıt'a..." başlığından sonra "Mazmûn-ı kıt'a..." başlığıyla Türkçe kıt'anın bir anlamda şerhini kaydetmiş, sonrasında da Farsça kıt'ayı aynen kaydetmeyip onun da mazmûnunu yine Farsça olarak ve *Silkü'l-Le'âl*'in vezninde yazmıştır.

Hasîb *Kıyâfet-nâme* ve *Mûnisü'l-Uşşâk*⁴⁰⁵ adlı iki eseri daha olduğunu, Ahmediyye isimli manzumesi dışında da mürettep Türkçe dîvânı bulunduğunu kaydeder. Ardından mûsikî, astronomi, matematik gibi zâhir ilimlerinde asrının mümtazlarından olduğunu ve Bursa'da müderrislik yaptığını belirtir.

⁴⁰² Bkz. Metin, 420a-420b. Bu menkabe Âlî'de de mevcuttur. Bkz. Şentürk, a.g.e., 228-229.

⁴⁰³ Akşemseddin'in diğer oğullarıyla ilgili kısım için bkz. Metin, 420b-423b.

⁴⁰⁴ Metin, 423b.

⁴⁰⁵ Tuhfetü'l-Uşşâk, Âlî'de de bu şekilde kaydedilmiştir. Bkz. Şentürk, a.g.e., s. 233.

Hamdî bu sıralarda rüyasında babasını görür. Akşemseddîn, oğluna dünyevî ilimlerle ömrünü geçirmeyi bırakıp kendisinin halifesi olan İbrâhîm Tennûrî'ye hizmet etmesini söyler. Hamdî Çelebi, babasının tembihi üzere Kayseri'ye gitmek için hazırlanırken Şeyh Tennûrî Bursa'ya gelir:

Tedârük üzre iken nâ-gehân ol Şeyh Tennûrî
Bursa şehrini teşrîf idüp bâ-emr-i Sübhânî

Telâkî eyledikde birbiriyle şehr-i Bursa'da
Hikâyet eyleyüp Hamdî aña rû'ya-yı Raḥmânî

Seni irsâl iden baña beni irsâl idüp saña
Sipâriş eylemişdi vâkı' an ber-vech-i rûḥânî

Hemân var Kayşariyye şehrine ben daḥi ardınca
Buyurdu varırım Hamdî'ye ol ser-vaḳt-i pîrânî

Bu minvâl üzre irsâl eyleyüp Hamdî'yi Tennûrî
O daḥi himmet-i pîr ile ta'ḳib eyledi anı

Bu şekilde Tennûrî'nin müridi olan Hamdî, onun yanında manevî olgunluğa erişir. Kemâle erişmesinin ardından da şeyhi tarafından kendisine halifelik ve irşad izni verilir.⁴⁰⁶

Hamdullah Hamdî'nin tefsir, fıkıh ve tasavvuf sahalarında da eserler verdiğini ve Zeynüddîn Muhammed isimli bir de oğlu olduğunu belirten Hasîb, oğlu hakkında da bazı bilgiler verdikten sonra bu kısmı tamamlar.⁴⁰⁷

20. İbrâhîm Tennûrî (ö. 887/1482)

Akşemseddîn'in halifesi ve Tennûriyye kolunun kurucusudur.⁴⁰⁸ *Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân*'da İbrahim Tennûrî'ye geniş sayılabilecek bir yer ayrılmıştır. İlgili kısımda verilen bilgiler şu şekildedir:

Sivas'ta doğdu. Babası Sarraf Hüseyin'dir. Zâhirî ilimleri Konya'da Sarı Ya'kûb'dan tahsil etti. Kayseri'de müderris oldu; ama vazife yaptığı yerde

⁴⁰⁶ Yukarıdaki kısımlar için bkz. Metin, 424a. Künhü'l-Ahbâr'daki ilgili kısım için bkz. Şentürk, **a.g.e.**, s. 233-234.

⁴⁰⁷ Bkz. Metin, 424b. Bu bilgiler de Âlî'de mevcuttur. Bkz. Şentürk, **a.g.e.**, s. 234.

⁴⁰⁸ İbrâhîm Tennûrî'yle ilgili bilgi için bkz. Mustafa Uzun, "İbrâhîm Tennûrî", **TDVİA**, C. XXI, İstanbul, TDV Yay., 2000, s. 356. Mustafa Fidan, **İbrahim Tennuri Hayatı ve Eserleri**, Kayseri, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2005.

Hanefî mezhebine göre ders verilmesi şartı vardı. İbrâhim Tennûrî Şâfî olduğu için görevi bıraktı. Çok takvâlı biriydi. Yanında Kur'ân okunsa veya güzel bir sesi duysa içi yanar, bedeni harâretten ateş gibi bir tandıra dönerdi. “Tennûr” nisbetiyle ilgili farklı rivayetler vardır. Bazıları İran’da bir köyün adıdır derken bazıları da Şeyh İbrâhim’in harâretlendiğinde onu gidermek için tandıra girdiğini, başka türlü sıkıntısının son bulmadığını söylerler. Aşk ateşiyle yanıp kendine bir mürşid aramaya başladı ve Erdebil şeyhlerinden Alî-yi Erdebîlî’ye gitmeye karar verdi; fakat yolda Akşemseddin’in nâmını duyunca Beypazarı’na onun yanına gitti. Vardığında Akşemseddin orada değildi, gelmesini bekledi. Şeyh gelince şehrin hastaları onun etrafına üşüşüp hastalıklarının çaresini sordular ve cevaplarını alıp ayrıldılar. Onlar gidince şeyh, hepsinin bedenî hastalıkları için gelmiş olmasına ve gönül derdine çare arayan birinin olmamasına hayıflandı. Gözü İbrâhim’in yüzüne takılınca ona da derdini sordu.

Cevâbında benim derdim gönüldendir diyüp şeyhe
Ne için geldigin izhâr idince aña pinhânî

Buyurdı Akşemseddin ne yerdensin nedir adın
Ola tâ muḳteẓâ-yı derdiniñ tedbîr-i şâyânî

Cevâbında o daḫi didi İbrâhîm’dir nāmım
Müderriş olmuş idim Ḳayşarî’de çend ezmânî

Derûnumda benim bir derd-i pinhânım zuhûr itdi
Anı bîḡâneye ‘arz itmeniñ olmadı imkânî

Ṭabîb-i çâre-sâz olduğunu cezm eyleyüp geldim
‘Azîzim mürşidim senden olur tedbîr-i âsânî⁴⁰⁹

Akşemseddin, “Hoş geldin.” dedikten sonra “Bir hediye getirdin mi?” diye sordu. İbrâhim, şeyhin maddî bir hediye kastettiğini sanıp herhangi bir şey getirmediği için utandı. Akşemseddin onun mahcup olduğunu görünce kastının Rahmânî rüya olduğunu açıkladı. Tennûrî büyük bir utançla Rahmânî rüya görmenin kendi haddi olmadığını ifade edince şeyh hemen halvete girmesini ve o geceyi de ibadetle geçirmesini söyledi. Tennûrî’nin o gece dört

⁴⁰⁹ Yukarıdaki kısımlar için bkz. Metin, 425b-426a. Hasîb, İbrâhim Tennûrî’de de temel kaynak olarak Künhü’l-Ahbâr’ı kullanmıştır. Yukarıdaki bilgiler için bkz. Şentürk, **a.g.e.**, s. 235-236.

yüz tane Rahmânî rüya gördüğü, hafızası zayıf ve unutkan biri olmasına rağmen hepsini hatırladığı ve yazdığı rivayet edilir. Akşemseddin, birçok önemli müridine riyazetle terbiyeden sonra halifelik verdiği hâlde Tennûrî'ye riyazetsiz hilafet verdi. Bunu tahdîs-i ni'met olarak dostlarına anlatan Tennûrî, şeyhi kendisini yeme içme konularında sınırlamasa da kendisinin nefesine perhiz uyguladığını söylemiştir. Bunun sonuunda yaşadığı mânevî hazların ve gördüğü Rabbânî rüyaların zevkine varan Tennûrî, hayvâniyetten uzaklaştıkça yaşanan güzellikleri fark etmiş ve bir gece halvette olduğu sırada şeyhinin kendisine gönderdiği yemeği iade etmiştir. O gece Rahmânî rüyadan mahrum kalınca ertesi gün bu durumu şeyhine anlatmıştır. Akşemseddin ona kızarak hastanın ihtiyaçlarını en iyi bilen tabip olduğunu söylemiştir. Bu konuşmalardan sonra Berâat gecesinde halvetteyken canı biberli, yağlı pilav çekmiş ve bu arzusunu gidermeye muvaffak olamamıştır. Şeyhi o gece onu yemeğe çağırmış ve hazırlattığı pilavı önüne koyup istediği kadar yemesini söylemiştir. Sonra da halvetinin tamamlandığını ifade ederek tarîkinde icazet vermiştir.⁴¹⁰

İbrâhim Tennûrî, müridlerini gündüz hizmet, gece de ibadete memur ederdi. Bunu farklı bir manevî işaret alana kadar sürdürür, işaret almışsa halvet emri verirdi. Akşemseddin'in hayatta olduğu sırada bir vakit Tennûrî'ye kabz ârız olduğu ve çare sormak için şeyhine gitmek üzere yola çıktığı rivayet edilir. Yolda rüyasında Akşemseddin'in bir tandır yaktırdığını ve terlemek üzere içine girmek için giyindiğini görür. O arada Tennûrî'ye dönüp onun da böyle yapmasını söylemiştir:

Rivâyetdir görünce Şeyh İbrâhîm yanında
İşâret eylemişler ol zamân tennûr-ı sûzânî

Buyumışlar ki def'-i inkıbâz itmek murâdına
Tecerrüd eyle şevb-i 'ârıziden gir şitâbânî

Şifâ-yı şadr isterseñ benimle gir ma' iyyetle
Hûy-efşân olalım elbet gelür bir baş-ı rûhânî

Bu tennûrî seni irşâd için âmâde itdirdim

⁴¹⁰ Bu kısımlar için bkz. Metin, 426b-427a. Tennûrî'nin nefesine riyazet uyguladığıyla ilgili menkabe kendi ağzından anlatılmış olup Şakâik'ta da bu şekilde mevcuttur. Künhü'l-Ahbâr'da ise bu menkabe yer almaz. Bkz. Taşköprülüzâde, a.g.e., s. 198.

Libās-ı şöhretiñden şoyınup bul kabza dermānı⁴¹¹

Tennûrî uyanınca bazı müridlerini çağırır ve tandır hazırlatır. Kıyafetini de rüyasında gördüklerine benzetip tandıra girer. O kadar çok terler ki sonunda kabzı basta dönüşür. Şeyhle görüştüğünde rüyasını, sıcak tandırı, kabz ve bast hâllerini anlatır. Şeyh de yaptığının doğru olduğunu belirtir. Tennûrî, sûfilerden biri kabza girince tandır hazırlatıp onu sıcak tandıra sokar, mürid terledikçe kabzı açılırdı. Tennûrî bazen istiğrak hâlinde çocuklarını bile tanımaz ve kim olduklarını sorardı.⁴¹²

İbrâhim Tennûrî ile ilgili kısmın sonlarında Hasîb:

Mürîdi Şeyh Hamdî nazm ile takrîz yazmışdı
Sitâyiş eyleyüp bir nev-gazelle kuṭb-ı devrânı

dedikten sonra “Ġazel-i Âbdâr-ı Şeyh Hamdî raḥimehu’llâh” başlığıyla Hamdullah Hamdî’nin bir gazelinden dört beyti kaydeder. Esasen bu kısım da Âlî’den iktibastır. Hamdullah Hamdî’nin dîvânında dokuz beyit olarak tespit ettiğimiz bu gazelin *Künhü’l-Ahbâr*’da da aynı şekilde dört beyti alınmıştır. Söz konusu beyitler şunlardır:

Cihânda bâde-i ‘ışkı şunup ḥammâr-ı Gül-zâr’uñ
‘Aceb mest oldı bülbüller olup mey-h’âr-ı Gül-zâr’uñ

Niçe ṭāvûs-ı hoş-cevlân olaydı bülbül-i elḥân
Gülünü itmese pinhân eger gül-zârı Gül-zâr’uñ

Açıla dîde-i a‘ mā başîr ola kamu eşyâ
Şalarsa ‘âleme pertev eger envârı Gül-zâr’uñ

Gönül sengini ey Hamdî külüng-i ‘ışk ile ḥâk it
Bula neşv ü nemâ anda gül-i âşârı Gül-zâr’uñ⁴¹³

⁴¹¹ Metin, 427b. Bu rivayet Âlî’de benzer olmakla birlikte “ârızî elbiseden” ve “şöhret libâsından soyunmak” vurgusu yoktur. Bu kısımda kaynağın Âlî olduğu ve rivayetin Hasîb tarafından geliştirilerek aktarıldığı anlaşılmaktadır. Taşköprülüzâde’de ise bu rivayet ve tedavi, “kabızlık” hastalığına dayalıdır. Bkz.: Şentürk, **a.g.e.**, s. 236-237; Taşköprülüzâde, **a.g.e.**, s. 198.

⁴¹² Bu kısımlar için bkz. Metin, 427b-428a.

⁴¹³ Metin, 428a. *Künhü’l-Ahbâr*’da bkz. Şentürk, **a.g.e.**, s. 237. Bu kısım Şakâik’ta yer almaz. Hamdullah Hamdî dîvânında gazelin tamamı için bkz. Ali Emre Özyıldırım, **Hamdullah Hamdî ve Divanı**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1999, s. 173-174.

Hasîb, Tennûrî'nin sülûk hâllerine ve mertebelerine dair *Gül-zâr* adlı bir risale yazdığı ve 887 yılında Kayseri'de vefat edip oraya defnedildiği bilgilerini de vererek bu bölümü tamamlar.⁴¹⁴

21. Dede Ömer Rûşenî (ö. 892/1487)

Dede Ömer Rûşenî'nin asıl adı Ömer olup şiirlerinde Rûşenî mahlasını kullanmış ve bu mahlasla tanınmıştır. Rûşenî, Halvetî şeyhlerinin önde gelenlerinden olduğu gibi aynı zamanda XV. asrın tanınmış mutasavvıf şairlerindendir.⁴¹⁵ *Silkü'l-Le'âl*'de “Ve Min-Meşâyîhi'l-Halvetiyye Fi-Zemeni's-Sultân Ebi'l-Feth Muhammed Hân” üst başlığı altındaki “Dede ‘Ömer Rûşenî kuddise sirruh” başlıklı bölümde değinilen Rûşenî hakkında şu bilgiler verilmiştir.⁴¹⁶

Fatih devrindeki Halvetîlerin büyüklerinden biri, unvânı Rûşenî olan Şeyh Ömer'dir. Aydınli olması sebebiyle Rûşenî mahlasını aldı. Gençliğinde Bursa'da ilim tahsil etti. O yıllarında eğlencelere düşüp hicivle de uğraşmıştı. Önceleri mecâzî aşkla arası iyiydi; ama dürüst ve sâdık biri olduğu için sonu hayır oldu. İlim ve irfanını tamamlamak için İran'a doğru yola çıktı. Yolda Karaman'a uğradı ve ağabeyi Alâeddîn ile görüştü. Kötü yaşantısı sebebiyle kendisine küsmüş olan ağabeyinin önünde tevbe-i nasûh etti. Sonra İran'a gidip Yahyâ-yı Şîrvânî'nin hizmetine girdi. Farsça ve Türkçe eserleri yanında bir de dîvânı vardır. Riyâzet ve ibadetle kemâle erişince mecâzî sevgilerden kurtulmuştur. İran'a mâlik olan Hasan Bey'le görüştü. Onun himayesinde Tebriz'de yaşadı ve irşad faaliyetlerini yürüttü. 892 yılında orada vefat etti.⁴¹⁷

22. Cemâl-i Halvetî (ö. 899/1494)

Çelebi Halîfe diye meşhur olan Cemâl-i Halvetî, Halvetiyye tarikatının Cemâliyye kolunu kurmuş, âlim ve şair bir zâttır.⁴¹⁸ *Silkü'l-Le'âl*'de Fatih Sultan

⁴¹⁴ Metin, 428a.

⁴¹⁵ Rûşenî hakkında bilgi için bkz. Mustafa Uzun, “Dede Ömer Rûşenî”, **TDVİA**, C. IX, İstanbul, TDV Yay., 1994, s. 81-83.

⁴¹⁶ Bu kısımda değinilen diğer isimler Habîb-i Karamânî, Şeyh Mes'ûd, Cemâlî (Çelebi Halife), Şeyh Sinân ve Yahyâ-yı Şîrvânî'dir.

⁴¹⁷ Rûşenî'yle ilgili kısım için bkz. Metin, 447b-448b.

⁴¹⁸ Cemâl-i Halveti hakkında bilgi için bkz. Mehmet Serhan Tayşi, “Cemâl-i Halvetî”, **TDVİA**, C. VII, İstanbul, TDV Yay., 1993, s. 302-303.

Mehmed dönemindeki Halvetî şeyhlerine ayrılan kısımda “Cemâlî Şeyh Muḥammed eş-şehîr bi-Çelebi Halîfe” başlıklı bölümde öncelikle aşağıdaki bilgiler verilmiştir:

Fatih devrindeki Halvetî ricâlinin ecmeli, Cemâlî unvanlı Şeyh Muhammed’dir. Hilafette “Çelebi” olarak şöhret buldu. Cemâl-i Aksarâyî’nin neslindendir. Gençliğinde zâhirî ilimlerle meşgul olmuş sonra içinde uyanan aşkla sûfilik yoluna girmiştir. Karaman’da Halvetîlerden Şeyh Abdullah’ın yanında halvete girdi.⁴¹⁹

Ardından da Cemâl-i Halvetî’yle ilgili menkabeler ve çeşitli rivayetler kaydedilmiştir. Çelebi Halîfe’ye oldukça geniş bir bölüm ayıran Hasîb, kaydettiği malumat için ilk kısımlarda *Şakâik*’taki bilgilerden istifade etmiş, sonrasında ise Âlî’dekilere ağırlık vermiştir. Metinde yer yer *Şakâik*’a yer yer de Âlî’ye atıfları mevcuttur.⁴²⁰

23. Yahyâ-yı Şîrvânî (ö. 870/1466)

Yahyâ-yı Şîrvânî Halvetiyye tarikatının kurucusu kabul edilen Ömer Halvetî’den (ö. 800/1397?) sonra tarikatın halvet ve zikir âdetlerine getirdiği yeniliklerle ikinci kurucusu kabul edilen sûfidir. Azerbaycan’ın Şamahı şehrinde doğmuş ve Bakü’de vefat etmiştir. Arapça, Farsça, Türkçe manzum ve mensur eserleri vardır.⁴²¹ *Silkü’l-Le’âl-i Âl-i Osmân*’da Fatih devrindeki Halvetî şeyhlerinden bahsedilen bölümün sonunda “es-Seyyid Yahyâ eş-Şîrvânî ḫuddise sirruhū” başlığında verilen bilgiler şu şekildedir:

Halvetî tarikatının ekmeli Şeyh Yahyâ’dır. Babası Seyyid Bahâeddin-i Şîrvânî servet sahibi biriydi. Yahyâ da hem çok yakışıklı hem de kâmil biriydi. Bir gün çocuklarla top oynarken Halvetîlerin büyüklerinden ve Şeyh Sadreddîn’in mürîdi ve damadı olan Pîrzâde İbn İzzeddîn onu gördü. Güzel, olgun ve edepli hâlini müşahade edince Halvetiyye’den nasiplenmesi için dua etti. Yahyâ o gece Rahmânî bir rüya gördü ve bu rüyadan sonra bütün nefsânî

⁴¹⁹ Bkz. Metin, 449b.

⁴²⁰ *Silkü’l-Le’âl*’de Cemâl-i Halvetî’ye ait bölüm için bkz. Metin, 449b-452b. *Şakâik*’ta ilgili kısım için bkz. Taşköprülüzâde, *a.g.e.*, s. 214-216. *Künhü’l-Ahbâr*’da bkz. Şentürk, *a.g.e.*, s. 245-248.

⁴²¹ Yahyâ-yı Şîrvânî hakkında bilgi için bkz. Mehmet Rıhtım, “Yahyâ-yı Şîrvânî” *TDVİA*, C. XLIII, İstanbul, TDV Yay., 2013, s. 264-266.

arzuları rûhânî isteklere dönüştü. Şeyh Sadreddîn'e intisap ederek Halvetîlik yoluna girdi.⁴²²

Bu kısmın devamında Hasîb, Şeyh Sadreddîn'in vefatından sonra Yahyâ Şîrvânî'nin halk arasında daha fazla teveccüh görmesi sebebiyle şeyhin damadı olan Pîrzâde ile Yahyâ-yı Şîrvânî'nin arasında ihtilaf çıktığını, bu sebeple Yahyâ'nın oradan ayrılıp Bakü'ye gittiğini ve tarikatını temsilen etrafa halifelerini gönderdiğini, bu geleneği ilk başlatanın da Şîrvânî olduğunu kaydeder. Ayrıca ömrünün son zamanlarında riyâzetle yaşayıp altı ay yemeğe rağbet etmediği, bir gün canının bir yemeği çok çekmesi üzerine oğlunun onu hazırlayıp getirdiği; fakat aldığı lokmayı da yemeyip Hak sohbetine daldığı, yanındakiler latife ile takılınca Lokman Hekim gibi kokusuyla gıdalanmasının yettiğini söylediği rivayeti de Hasîb'in kaydettikleri arasındadır. *Silkü'l-Le'âl*'de bu kısmın sonunda Yahyâ-yı Şîrvânî'nin kendisine uzun ömür için dua eden birine Sultan Halil'in ömrünün uzun olması için dua etmesini, çünkü kendisinin ömrünün onun ömrüyle bağlantılı olduğunu söylediği, hakikaten de Sultan Halil'in vefatından dokuz ay sonra, 868 senesinde Yahyâ-yı Şîrvânî'nin de vefat ettiği rivayeti kaydedilmiş ve kabrinin Bakü'de ziyaretgah olduğu söylenerek dua ile bu bölüm de tamamlanmıştır.⁴²³

2.2.4. Fatih Sultan Mehmed Devri Şairleri

Aşağıda *Silkü'l-Leâl*'in Fatih dönemi kısmında zikredilen şairlere dair kısa bilgiler görülmektedir. Söz konusu şairlerin büyük kısmı hakkındaki bilgiler, tezkirelerde kayıtlı olanlarla sınırlıdır. Bu şairlerin İslâmî Türk edebiyatında mühim bir yere sahip olduklarına dair kesin bir bilgi olmasa da çalışmamızda Fatih dönemi kısmı merkeze alındığı için bu devre ait şairleri de müstakil bir başlık altında toplamak isabetli olacaktır. Bununla birlikte söz konusu şairler arasında yer alan Gülşenî-i Saruhânî ve başka bazı isimler tasavvufî muhtevalı manzumeler kaleme almışlardır. Bu isimlerin söz konusu yönleri, ilgili kısımlarda belirtilmiştir.

Ahmed Hasîb, 454b'de yer alan “Ve mine's-Şu'arâi ve'l-Büleğâi Fî Zamânihi'l-Mâdihi li-Ahlâkıhi'l-Haseneti bi-İzami Şânihi” üst başlığı altında 31

⁴²² Yukarıda özetlenen kısımlar için bkz. Metin, 453a-454a.

⁴²³ Bkz. Metin, 454a-454b. Karşılaştırmamız neticesinde Yahyâ-yı Şîrvânî bölümünde Hasîb'in kaynağının Şakâik olduğunu tespit ettik. Bkz. Taşköprülüzâde, *a.g.e.*, s. 216-217.

şaire değinmiştir. Bunlardan şair Ahmed Paşa'ya daha önce: “Der-Zıkr-i Vüzerā-yı ‘İzām ve Ümerā-yı Fâtih Muḥammed Ḥān” üst başlığı altındaki “Veliyyüddîn-zāde Aḥmed Paşa” başlıklı kısımda değinildiği için bu kısımda tekrar başlık açılmamış olsa da ilk olarak ve genişçe değinilen isim yine Ahmed Paşa olmuştur. Her birine ayrı başlık açılmış olan diğer yirmi dokuz şair ise sırasıyla şunlardır:

Türâbî, Senâyî, Câmî‘-i Rûmî, Cemâlî-yi Karamanî, Molla Hamdî, Molla Haydar, Harîrî, Huffî, Halîlî-yi Âmidî, Dâî-yi Kastamonî, Dâî-yi Bursevî, Resmî-yi Bursevî, Zeyneb Hâtûn, Sa’dî-yi Cem-i Sivrihisârî, Şehrî Çelebi, Şehdî, Sâfî, Sun’î-yi⁴²⁴ Bursevî, Adnî Paşa (Mahmûd Paşa), Aşkî, Ulvî-yi Bursevî, Kâtibî, Gülşenî-yi Saruhânî, Kemâl-i Zerd, Leâlî, Melîhî, Mehdî, Nişânî (Karamanlı Mehmed Paşa) ve Nizâmî-yi Konevî.

Son olarak yine başlık olmadan “Nûrî” isimli şaire değinen Hasîb, hitâm sözlerinden sonra eserini tamamlamıştır. Böylece *Silkü’l-Leâl*’in son üst başlığı olan Fatih devri şuarâsına ait kısımda toplam 31 şair hakkında bilgi verilmiştir. Aşağıda *Silkü’l-Leâl*’de bu şairler hakkında verilmiş olan bilgilerin nesir olarak ve özet hâlde ifadeleri yer almaktadır. Ayrıca gerekli kısımlarda tarafımızca dipnotlara bilgiler kaydedilmiş ve açıklamalar yapılmıştır. Hasîb, söz konusu şairleri çok büyük oranda *Künhü’l-Ahbâr*’ı kaynak alarak yazmıştır. Şairlerin sıralanması da Âlî’dekiyle aynıdır. Hasîb, atıflar yaparak da kaynağını sıklıkla belirtmektedir.⁴²⁵

1. Ahmed Paşa (Başlık olmadan. ö. 902/1496-97) : Fatih dönemindeki edebî şahsiyetlerin şiirde ve inşâda en fasihi ve şanlısı, vezirler ve emirler kısmında anlatılmış olan Veliyyüddinzâde Ahmed Paşa’dır. Bursalı olup Türkçe şiiri taze sözlerle temsil eden ilk kişi odur. Akıcı ve güzel bir nazmı vardı. Bir dönem Fatih’e hocalık yapmış ve sonra da vezirlik makamına getirilmiştir; fakat işrete düşkünlüğü sebebiyle ve saraydaki gençlerden birine ilgi duyduğu iddiasıyla padişahın gazabına uğrayıp Yedikule’ye hapsedilmiştir. Sonra bırakılıp Bursa’ya sürülen şair, çok değer verilen

⁴²⁴ Bu şair İsen, Şentürk ve Coşkun tarafından “Sun’î” olarak kaydedilmiştir. Ahmed Hasîb Efendi’nin şairler kısmında gerek isimlerin sırası gerekse de muhteva yönünden kaynağının *Künhü’l-Ahbâr* olduğu şüphesizdir; fakat bu şairin adını hatalı olarak “Sıfî” şeklinde yazdığı anlaşılmaktadır. Bkz. İsen, **a.g.e.**, s. 139; Şentürk, **a.g.e.**, s. 259; Coşkun, **a.g.e.**, s. 114.

⁴²⁵ *Künhü’l-Ahbâr*’da tespit edemediğimiz bilgilere dair ise ilgili kısımlarda dipnotta açıklamalar yapıp farklılıklara işaret ettik.

biriyken âşığın gözyaşı gibi gözden düşmüştü. Ahmed Paşa; gezip dolaşarak, işret meclislerinde zevk ve sohbetle kederini gidermeye çalıştı. Fatih vefat edip II. Bayezid tahta çıkınca şaire Bursa Sancağı'nı vermiştir. Asrının maharetli şairiydi. 902 senesinde vefat etti.⁴²⁶

2. Tûrâbî (ö.930/1524?) : Kastamonu'dandır. Hak âşığı meczuplardan biridir. Kabirlerin arasında yaşar, halktan uzak dururdu. Şiirlerini zaviyelere ve imaretlere yazardı. Yürürken dikkat eder, karıncaları dahi incitmezdi. Elinden ve dilinden kimse zarar görmemişti.⁴²⁷

3. Senâyî (ö.?) : Kastamonu'dandır. Na't-hânlığıyla bilinen irfan sahibi bir zâttır.⁴²⁸

4. Câmi'-i Rûmî (ö.?) : Kastamonu'dandır. Gezgin dervişlerden olup birçok yeri dolaşmıştır. Az konuşur ve faydanın susmakta olduğunu söylerdi.⁴²⁹

5. Cemâlî-yi Karamanî (ö.915/1509-10?): Karamanlıdır. Hümâyûn-nâme'yi yazmıştır. Kabiliyetli şairlerdendir.⁴³⁰

6. Molla Hamdî (ö.?) : Kastamonuludur. Divan sahibi, beğenilen şairlerdendir.⁴³¹

7. Molla Haydar (ö. 901'den/1495'ten sonra) : Sivrihisarlıdır. Hüner sahibi şairlerden olup Cem Sultan'ın defterdârı ve yanından hiç ayrılmayan musahibiydi.⁴³²

8. Harîrî (ö.?) : Bursalıdır. Şiirleri kendine has özellikler göstermez. Başkalarının şiirlerini kopya etmekten ileri gidemediği için eleştirilmiştir.⁴³³

⁴²⁶ 454b-456a'da 66 beyitle değinilmiştir. Ayrıca bkz. 353b, "Veliyyüddîn-zâde Aḥmed Paşa" başlığı.

⁴²⁷ 456a-456b'de 8 beyitle değinilmiştir. Şairin tespit edilen bir eseri veya divanı olduğuna dair bir bilgiye ulaşamadık.

⁴²⁸ 456b'de 6 beyitle değinilmiştir. Şairin tespit edilen bir eseri veya divanı olduğuna dair bir bilgiye ulaşamadık.

⁴²⁹ 456b'de 6 beyitle değinilmiştir. Şairin tespit edilen bir eseri veya divanı olduğuna dair bir bilgiye ulaşamadık.

⁴³⁰ 456b-457a'da 6 beyitle değinilmiştir. Şeyhî'nin kızkardeşinin oğlu olan şair, daha önce Çelebi Mehmed dönemi şairleri arasında zikredilmiştir. Bkz. H, 132b-133a.

⁴³¹ 457a'da 6 beyitle değinilmiştir.

⁴³² 457a-457b'de 22 beyitle değinilmiştir.

⁴³³ 457b'de 8 beyitle değinilmiştir. Harîrî'den sonra 457b-458a'da "Keyfiyyet-i Tertîb-i Cezâ-yı Düzd-i Ma'nâ Der-Miyân-ı Şu'arâ" başlığıyla 9 beyitten ibaret bir bölüm gelmektedir. Bu kısım Âlî'de yer almaz.

9. Huffî (ö.?) : Edirnelidir. Okuma yazması olmadığı hâlde duyarak öğrendikleriyle şiirler yazmış ve şiirleri Fatih Sultan Mehmed'in huzurunda okununca sultanın takdirini kazanmıştır.⁴³⁴

10. Halîlî-yi Âmidî (890/1485) : Diyarbakır'dandır. Oradan ayrılıp Rûm'a gelince bir sevdaya tutulup okuyup yazmadan el çekti. *Firâk-nâme*'sinde hâlini anlatmıştır.⁴³⁵

11. Dâî-yi Kastamonî (ö.?) : Kastamonu'dandır. Muarrif ve müezzindi. Bu sebeple şiirlerinde Dâî mahlasını kullandı.⁴³⁶

12. Dâî-yi Bursevî (ö. ?) : Dâî mahlaslı başka bir şair olup Bursalıdır.⁴³⁷

13. Resmî-yi Bursevî (ö.?) : Bursalıdır. Şair Ahmed Paşa'nın dostlarındandır.⁴³⁸

14. Zeyneb Hâtûn (ö. 879/1474-75) : Latîfî'ye göre Kastamonuludur. Güzel ve iffetli bir kadındı. Arapça, Farsça ve Türkçe şiirler yazmıştır. Dîvân tertip edip Fatih'e sunmuş ve ihsanlara nail olmuştur.⁴³⁹

15. Sa'dî-yi Cem (ö.898/1492-93?) : Sivrihisarlıdır. Cem Sultan'ın nişancısı ve sürekli yanında olan yakın dostuydu. İşrete düşkün biriydi. İçki içerken yakalanıp Galata'dan denize atılarak öldürülmüştür.⁴⁴⁰

16. Şehrî Çelebi (ö.?) : Kastamonu'dandır. Fatih ve II. Bâyezid'e defterdar olmuştur. Ticaretle de uğraşan mal sahibi biriydi. Farsça, Arapça ve Türkçe şiirler yazmış, kasidelerle Fatih Sultan Mehmed'i övmüştür.⁴⁴¹

17. Şehdî (ö.?) : *Şehnâme* vezninde *Tevârih-i Âl-i Osmân*'ı vardır. Güzel şiirleri olduğu gibi acemi bulunduğu şiirler de yazmıştır. Farsça nazımda daha başarılıydı.⁴⁴²

⁴³⁴ 458a'da 9 beyitle değinilmiştir.

⁴³⁵ 458a-458b'de 7 beyitle değinilmiştir.

⁴³⁶ 458b'de 10 beyitle değinilmiştir. Tezkirelerde ve bazı mecmualarda bulunan şiirleri dışında divanı veya herhangi bir eseri bulunduğu dair bir bilgiye ulaşamadık. Şair hakkında bilgi için bkz. "Dâ'î", TEİS, (Çevrimiçi) <http://www.turkedebiyatisimlersonzugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=747> 19 Haziran 2019.

⁴³⁷ 458b-459a'da 4 beyitle değinilmiştir.

⁴³⁸ 459a'da 8 beyitle değinilmiştir.

⁴³⁹ 459a-459b'de 12 beyitle değinilmiştir.

⁴⁴⁰ 459b'de 14 beyitle yer ayrılmıştır.

⁴⁴¹ 459b-460a'da 10 beyitle değinilmiştir.

18. Sâfî (ö. 907/1502'den sonra) : Cezerî Kâsımî olarak şöhret bulan, vezirlik de yapmış olan Kâsım Paşa'dır. Güzel şiirleri vardır, ama divanda toplanmamıştır.⁴⁴³

19. Sun'î-yi Bursevî⁴⁴⁴ (ö.?) : İşrete düşkün biriydi. Hâlini sonradan düzeltip irfan ehlinin arasına katıldı. Şiirleri pek de başarılı değildir.⁴⁴⁵

20. Adnî Paşa (Mahmûd Paşa, ö. 878/1474) : Sadrâzamlık yapmış biridir. Belâgatta bilgi sahibi olduğu gibi tefsir ve hadis ilmine de vâkıftı. Çok cömert olduğu da söylenmiştir. Devşirmelerdendir. Çeşitli yerlerde vakıflar ve İstanbul'da medrese yaptırmıştır. Fatih'in çok değer verdiği biriyken öfkesine maruz kalıp Yedikule'de hapsedildi ve sonra da öldürüldü.⁴⁴⁶

21. Aşkî (ö.?) : Şiirleri başarılı bulunmayan, kabiliyeti olmadığı hâlde şansı olduğu düşünülen biriydi.⁴⁴⁷

22. Ulvî-yi Bursevî (ö.?) : Gazeller yazmıştır. Âlî, şiirlerinin içinde en beğenileni olduğunu ifade ederek *Künh*'üne aldığı birkaç beytin birinde kelime seçimindeki isabetsizliğini eleştirir. En beğenilen beyitleri böyle hatalıysa kendisine iyi bir şair denemez.⁴⁴⁸

23. Kâtibî (ö. 1499-1500) : Bursalıdır. Hüsn-i hatta ve kitâbette maharet sahibiydi. Bu sebeple Kâtibî mahlasını almıştır.⁴⁴⁹

24. Gülşenî-yi Saruhânî (ö. 888'den/1483'ten sonra) : Mutasavvıf şairlerdendir; fakat Rûşenî'nin mürîdi olan Şeyh Gülşenî değildir. Tasavvufî şiirleri ve yine tasavvufî *Makâlât* adlı mesnevîsi vardır.⁴⁵⁰

⁴⁴² 460a'da 13 beyitle değinilmiştir.

⁴⁴³ 460b'de 11 beyitle değinilmiştir.

⁴⁴⁴ Bu şair İsen, Şentürk ve Coşkun tarafından "Sun'î" olarak kaydedilmiştir. Ahmed Hasîb Efendi'nin şairler kısmında gerek isimlerin sırası gerekse de muhteva yönünden kaynağının *Künhü'l-Ahbâr* olduğu şüphesizdir; fakat bu şairin adını hatalı olarak "Sıñfî" şeklinde yazdığı anlaşılmaktadır. Bkz. İsen, **a.g.e.**, s. 139; Şentürk, **a.g.e.**, s. 259; Coşkun, **a.g.e.**, s. 114.

⁴⁴⁵ 460b'de 6 beyitle değinilmiştir. Âlî'de hâlini düzelttiğine dair bir bilgi yoktur. Hasîb bu konuda başka bir kaynaktan istifade etmiş olabileceği gibi, hüsnüzan olarak kendisi de ilave etmiş olabilir. *Künhü'l-Ahbâr*'daki kısım için bkz.: Şentürk, **a.g.e.**, s. 259. Fakat Latîfî'de bu anlamda bilgiler mevcuttur. Bkz. Canım, **a.g.e.**, s. 357-358. (Canım'ın Latîfî Tezkiresi neşrinde bu şair "Saffî" olarak kaydedilmiştir).

⁴⁴⁶ 460b-461a'da 24 beyitle değinilmiştir. Mahmud Paşa hakkında bilgi için bkz.: Mahmud Paşa, **Adnî Divanı**, Haz. Bilâl Yücel, Ankara, Akçağ Yayınları, 2002.

⁴⁴⁷ 461a-461b'de 6 beyitle değinilmiştir.

⁴⁴⁸ 461b'de 10 beyitle değinilmiştir.

⁴⁴⁹ 461b-462a'da 8 beyitle değinilmiştir.

25. Kemâl-i Zerd (ö. 894'ten/1489'dan sonra) : Bergamalıdır. Mahmud Paşa Kemâl-i Zerd'i hizmetindekilere muallim tayin etmiştir. Paşa vefat edince Edirne yakınındaki Hasköy'e yerleşip ömrünü kimseye boyun eğmeden kanaatle geçirdi. Nazımda kabiliyetli şairlerdendir, şiirlerinde edâsı güzel ve tatlıdır.⁴⁵¹

26. Leâlf (ö.?) : Tokatlıdır. İran'a gidip Anadolu'ya geri döndüğünde Farsça konuşuyordu ve sultanların musâhibi oldu. Fatih'ten de iltifat gördü ve ihسانlara nail oldu. Fakat İranlı olmayıp da kendini Acem gibi gösterdiği öğrenilince sultanın meclisinden kovuldu. O da:

Olmağ isterseñ i' tibāra mağall
Ya 'Arab'dan yā 'Acem'den gel
matla'ıyla başlayan manzumesini yazıp padişaha sundu ve affedildi.⁴⁵²

27. Melîhî (ö. 900/1495 civarı) : Ahmed Paşa'nın meclislerinde bulunmuş, işretle vakit geçirmiş bir şairdir. Fatih'in meclislerinde de istenen kişiydi. Onsuz meclis, padişaha tuzsuz yemek gibi tatsız geliyordu. Fakat Melîhî içkiye çok düşküncü ve meyhane köşelerini padişah meclisine tercih ediyordu. Âlî de *Künhü'l-Ahbâr*'da onunla ilgili menkabeyi kaydetmiştir: Padişah Melîhî'ye içkiyi yasakladı; fakat o dayanamayıp içiyordu. Nihayet Ramazan ayında bir daha tevbe ettirildi ve eğer sözünü bozup içki içecek olursa öldürüleceği söylendi. Birkaç gün sözüne sadık kalsa da dayanamadı ve içki arzusuna bir hile ile çare buldu. Hastalığa çare gibi düşünüp şarabı damarlarından vücuduna zerk ediyordu. Böylece içmediği için yeminini de bozmadığını düşünüyordu. Padişah meclisine de gitmez olunca herkes onu hasta sanmıştı. Nihayet Fatih, casuslar gönderip durumunu soruşturdu. Sultana Tahtakale'de ayakta duramayacak kadar sarhoş görüldüğünü söylediler. Melîhî sultanın huzuruna sarhoş hâlde getirildi ve padişah öfkeyle denize atılması emrini verdi. Melîhî biraz kendine gelip fermanı öğrenince boğazından içki geçmediğine yeminler etti. Ağzını kokladılar, içki

⁴⁵⁰ 462a'da 7 beyitle değinilmiştir. Şâir hakkında bilgi ve Makâlât adıyla da anılan Râz-nâme mesnevisi için bkz: Gülşenî-i Sarûhânî, **Râz-nâme: Sırlar Kitabı**, Haz. Mestan Yıldırım, İstanbul, Büyüyenay Yayınları, 2013.

⁴⁵¹ 462a'da 8 beyitle değinilmiştir.

⁴⁵² 462a-462b'de 9 beyitle değinilmiştir.

kokmuyordu; fakat yürüyüşünde, konuşmasında, tarzında, sarhoşluğu görünüyordu. Çok yemin edince padişah merhamete geldi; fakat sarhoşluğunun sebebini dosdoğru söylemesini emretti. O da söz verdiği vakitten beri bir damla bile içki içmediğini, fakat birden bırakmasının da içkiye alışık olan vücudunda çeşitli rahatsızlıklar doğurduğunu, şifa bulmak için hekim tavsiyesiyle vücuduna enjekte ettiğini söyledi ve affını istedi. Padişah da samimi itirafına memnun olup bu kötü illetten kurtulması için dua ederek Melîhî'yi affetti.⁴⁵³

28. Mehdî (ö.?) : Bursalıdır. Şiirleri ham olmasına rağmen padişah tarafından kabul görmüş şairlerdendir.⁴⁵⁴

29. Nişânî (Karamanlı Mehmed Paşa, ö. 886/1481) : Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin soyundandır. Müderrislik yapmış, mahlasının da kaynağı olan “nişancı”lık görevinde bulunmuş ve vezir olarak tayin edilmiştir. Fatih Sultan Mehmed onun şiir ve inşâsına çok iltifat ederdi.⁴⁵⁵

30. Nizâmî-yi Konevî (ö. 874/1470?) : Babası Veliyyüddin isminde bir zâttır. Nizâmî, küçük yaşta ilim ve irfan sahibi olmuş biriydi ve kabiliyetli bir şairdi. Padişahın davetiyle payitahta gelmek üzere yola çıkmış; fakat yolda ömrü hitâma ererek genç yaşta vefat etmiştir.⁴⁵⁶

31. Nûrî (Başlık açmadan. ö.?) : Hasîb son olarak yine Âlî'de de çok kısa olarak yer alan “Nûrî” isimli şaire değinir; fakat bu isim için başlık açmamıştır. Kudât taifesinden olup ilim sahibi ve güzel şiirler yazan bir şair olmasına vurgu yapılmıştır.⁴⁵⁷

Yukarıda zikri geçen şairlerin ağırlıklı olarak “Kastamonulu” ve “Bursalı” olarak tanıtıldıkları görülmektedir. Daha önce de belirttiğimiz gibi, çalışmamız edebî-tarihî sahada olduğu ve *Silkü'l-Leâl*'in Fatih devri kısmı metin olarak da teziminizin merkezinde bulunduğundan bu dönemde zikredilen şairleri kısa bilgilerle

⁴⁵³ 462b-465a'da 113 beyitle değinilmiştir. Künhü'l-Ahbâr'da bkz. Şentürk, **a.g.e.**, s. 263-265.

⁴⁵⁴ 465a'da 10 beyitle değinilmiştir.

⁴⁵⁵ 465b'de 10 beyitle değinilmiştir. Hasîb yine Âlî'ye atıf yapmış ve onun eleştirilerini de nazma dökmüştür. Âlî, eskiden inşâ kabiliyeti olan kişinin vezirlikle ödüllendirildiğini, fakat kendi zamanında kuru bir övgüyle geçiştirilip aç ve perişan bırakıldıklarını söylemektedir. Bkz. Şentürk, **a.g.e.**, s. 266.

⁴⁵⁶ 465b-466b'de 41 beyitle değinilmiştir.

⁴⁵⁷ 466b'de 6 beyitle değinilmiştir.

de olsa toplu hâlde sunmayı faydalı gördük. Bunlar arasında Gülşenî-yi Saruhânî'nin, elimizde eseri bulunan bir isim olarak İslâmî Türk edebiyatı açısından diğer şairlere göre öne çıktığını söyleyebiliriz.

2.2.5. Atasözleri ve Deyimler

Hasîb, *Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân*'da sözü kuvvetlendirmek için çok sayıda deyimden ve deyimlere nisbetle daha az olarak çeşitli atasözlerinden istifade etmiştir. Bu söz öbekleri XVIII. yüzyıldan bugüne taşınan söz varlığını göstermesi bakımından da ayrı bir önem taşımaktadır. Zira söz konusu deyim ve atasözlerinin büyük kısmı bugün de kullanılmaktadır. Bu örnekler Türk kültür mirasının geçmişten günümüze süregelen birikimidir. Bununla birlikte *Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân*'da günümüzde kullanılmayan bazı atasözü ve deyimler de tespit edilmiştir.

Metinde tespit edebildiğimiz deyim ve atasözleri, yer aldıkları beyitlerle birlikte aşağıda gösterilmiştir.

2.2.5.1. Atasözleri

- ❖ **Düşmez kalkmaz bir Allah (Metinde “Düşüp sürçmez.../düşmez dahi sürçmez...”):** Allah'ın dışında herkesin zorluğa ve horluğa düşebileceğini anlatır.

Düşüp sürçmez bir Allâh ez-każâ bir ayağı esbiñ
Geçüp bir hufreye ol yerde nehriñ farı-ı seylânı (H, 8a)

Hemen düşmez dahi sürçmez bir Allâh'dır münezzehdir
Każâ-râ rûhunu teslim idüp ol cân-ı Orhânî (H, 38b)

- ❖ **Kurb-ı sultân âteş-i sûzan:**⁴⁵⁸ Sultana yakın olmak nimet gibidir. Ama içerisinde barındırdığı tehlikelerle birlikte aynı zamanda yakıcı bir ateştir.

Egerçi kurb-i sultân âteş-i sûzândır dirler
Benim hâkķımda olmışdır her ânı ‘ayn-ı nîrânî (H, 59b)

- ❖ **Düşmanın karınca ise de hor bakma:** Düşman güçsüz görünse dahi hafife alınmaması ve dikkatli olunması gerektiğini anlatır.

⁴⁵⁸ Bkz. E. Kemal Eyüboğlu, *On Üçüncü Yüzyıldan Günümüze Kadar Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler*, İstanbul, Doğan Kardeş Matbaacılık, 1973, C. 1, s. 173.

Meşeldir **mūr ise haşmıñ anı merdāne bil** dirler
Eger var ise dañi sende dārāt-ı Süleymānī (H, 71a)

Meşeldir **haşmını mūr olsa da merdāne bil** dirler
Anıñçün mūrdan kıldı hāzer ceyş-i Süleymānī (H, 298a)

- ❖ **Atılan ok geri dönmez:** Düşünmeden atılan adımlardan pişman olunsa da iş iştin geçmiş olur ve geri dönüşü mümkün olmaz.

Zemīn-būs eyleyüp her biri sultānı vedā‘ itdi
Döner mi atılan ok seyr idiñ aḥvāl-i merdānı (H, 101b)

- ❖ **Eken biçer, konan göçer/Konar göçer, gelen geçer:**⁴⁵⁹ Her davranışın veya durumun, gerektirdiği doğal sonuçla tamamlanacağını ifade eder.

Eken biçer konan göçer gelen geçer bu fāniden
Gerek dervīş-i bī-kayd ol gerek ‘aşrīñ Süleymān’ı (H, 201b)

- ❖ **İki el bir baş içindir:** Ancak kendi ihtiyaçlarını görebilenlerin başkalarına yardım edebilecek durumda olmadığını anlatır.

İk’el bir baş için didi ‘iṣyān itdi Hārūn’a
Sitanbul içre iskān eylemişdi müslimānānı (H, 227b)

Aşağıdaki örnekte ise iki atasözü bir beyit içersinde zikredilmiştir:

- ❖ **Kişi doğduğu yerde değildir, doyduğu yerededir:** İnsan, doğduğu yerde değil; ihtiyaçlarını karşılabildiği yerde yaşar.
- ❖ **Sevenin kuluyum, sevmeyenin sultanı:** Kişinin, kendisini seven kişilerin isteklerini yerine getirip sevmeyenlere büyüklenerek bakacağını ifade eder.

Kişi doğduğu yerde kalmaz ancak doyduğu yerde
Seveniñ bendesidir sevmiyeniñ belki sultānı (H, 292b)

- ❖ **Sakal başa kurban olsun:** Müellifin eski bir mesel olduğunu belirttiği bu ifadenin atalar sözü olduğu anlaşılmaktadır.⁴⁶⁰

Bu bir eski meşeldir söylenür yārān beyninde
Şakalı başa kurbān oldı cāna başı kurbānı (H, 299b)

⁴⁵⁹ Her iki şekilde kullanım da mevcuttur. Bkz: Eyüboğlu, **a.g.e.**, C. 1, s. 84; ikincisi için bkz. s. 168.

⁴⁶⁰ Eyüboğlu’nun derlemesinde “Sakal başa kurban olsun.” şeklinde görülmektedir. Bkz.: Eyüboğlu, **a.g.e.**, C. 1, s. 202.

2.2.5.2. Deyimler

- ❖ **El birliğı etmek:** Dayanışma içinde olmak, yardımlaşmak.

İki el bir eyleyüp hışnı alup dest-i e‘ādiden
Olup şābit-ķadem ġazv ü cihād üzre Nerīmānī (H, 11b)

- ❖ **El bağlamak:** Saygı duyduğunu göstermek için ellerini kavuşturup ayakta durmak.

Kitābu’llāh’a karşı ķā’imen **el kavşurup** tırdı
Aşılmış idi semt-i ķibleye āyāt-i Ķur’ānī (H, 13a)

Aşağıdaki beyitte ise iki deyim yer almaktadır:

- ❖ **Parmak ısırma:** Çok şaşırma, şaşırp kalmak.
- ❖ **Ramak kalmak:** Bir şeyin gerçekleşmesine çok az kalmak.

Bütün taḥsīn idüp **parmak ısırdı** farṭ-ı cūdından
Ramak kalmışdı kim teslīm ide diḥīm-i sulṭānī (H, 23a)

- ❖ **Eli ermez gücü yetmez:** Zavallı, aciz, çaresiz.

Eli irmez gücü yetmez ne yapsun n’işlesün bunlar
Puşu ḥırsızlığından ġayrı yok bir semt-i āsānı (H, 27a)

- ❖ **Ayıbını yüzüne vurma:** Birinin kusurunu yüzüne söylemek.

Tutulmuşdı o demde kāfirin cāsūs-ı maḥsūsı
Yüzine urmamışdı ‘aybını şāh-ı cihān-bānī (H, 27b)

- ❖ **Gönlünü etmek:** Razi ve memnun etmek.

Ne yapıdı ise yapıdı **göñlin itdi** Ḥān ‘Oṣmān’ın
İcābet itmege cezm eyledi şāh-ı cihān-bānī (H, 28a)

- ❖ **Tavşan uykusu:** Çabuk uyanılan hafif uyku.

Naşārāya o daḥi virmiş idi ḥ‘āb-ı ḥargūşī
Gelüp tenhāca āġāh itdi ol sulṭān-ı devrānı (H, 28a)

- ❖ **Ağzının tadını kaçırmak:** Keyfini bozmak; birinin düzenini bozmak.

Yedi yüz otuz altıda Ķızılca Tıuzla alındı

Yitürdi ağzınıñ dad u tuzın efvâh-i Naşrânî (H, 35a)

- ❖ **Gözüne ilişmek:** Birdenbire görmek.

İlişdi gözlerine tutdılar bend itdiler fevrî
Gice ile şalla ric‘ at idüp götürdiler ânı (H, 36b)

- ❖ **Başını kaldıramamak:** Mütemadiyen bir işle meşgul olmak.

Veğâdan başını kaldırmadı rûz u şebân cümle
Olup altı ay kadar pervâne-i şem’-i Süleymânî (H, 37b)

- ❖ **Taş dikmek:**⁴⁶¹ Aşağıdaki beyitlerden, bugün kaynaklardan rastlanmayan “Taş dikmek” tabirinin de o dönemde “nam salmak” manasına deyim olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır:

‘Adâletde seḥâvetde ğazâda taş dikmişdi
Kânâ‘ at eyler idi kût-ı yevme ṭab‘ -ı zî-şânı (H, 53b)

‘Ulûmuñ ekşerinde fârisü’l-ḥayl idi dir râvî
Huşûşâ Fârisî’de taş diküp mânend-i Ḥakânî (H, 424b)

- ❖ **Ümidini kesmek:** Olmasını ummaktan vazgeçmek, olmayacağını kabul etmek.

Ḥıyânetden ümîdin kaṭ‘ ile itmişdi bu kârı
Aña da der-‘ aḳab işâl olundı ecr-i şâyânî (H, 71a)

- ❖ **Yol iz bilmemek:** Bir şeyi nasıl yapacağını bilmemek; bir yerde yabancı olup nereye ve nasıl gideceğini bilmemek.

Yol iz bilmez idi şâh-râhı şordılar andan
Ġaraż tekfûr-ı İstanbul’a itmekdi gürîzânî (H, 114b)

- ❖ **Ver elini...:** Âniden karar verilip yola çıkıldığını ifade için kullanılır.

Gelibolı Boğazın geçdiginden ḥâricî oĝlan
Vir eliñ Bursa diyüp itdiler ‘azm-i şitâbânî (H, 135b)

- ❖ **El vermek:** Yardım etmek.

Eliñ vir baña diyü semt-i Eflâḳ’a firâr itdi
Yine ḳurtarmadı dest-i ḳazâyâdan girîbânı (H, 137b)

⁴⁶¹ Bkz. Eyüboĝlu, a.g.e., C. 2, s. 390

Anıñ da rûzgârı sert esüp hengâm-ı sermâda
Müsâ‘ id olmayup **el virmeyüp** eyyâm u devrânı (H, 142b)

❖ **Yanıp yakılmak:** Sızlanmak, şikayet etmek.

Teke-oğlı helâkin tuymış idi **yandı yakıldı**
Telehhüb eyledi qalbindeki nîrân-ı tuğyânî (H, 138a)

❖ **Yüzünü ağartmak:** İşleri ve tavırlarıyla beğenilerek yakınlarının kendisiyle övünmesine sebep olmak.

Şihâbüddîn Paşa dañi çok **yüzler ağırtmışdı**
İdüp niçe sevâd-ı a‘ zâmı teşhîre erzânî (H, 143a)

Qaraya çıkdığında **yüz ağartmışdı** dilâverler
Qaradan âlet oñarmaq gibi zann itme her ânı (H, 226a)

❖ **İş işten geçmek:** Bir işin gerçekleştirilme imkânının kalmaması.

İş işden geçdigin paşa-yı bî-tedbîr gördükde
O dañi ħod-be-ħod itdi tek ü tenhâ gürîzânî (H, 144a)

❖ **Söz ayağa düşmek:** Bir problemin çözümüne dair veya bir konuyla ilgili yetkisiz ve ehliyetsiz kişilerin fikir sundukları duruma gelmek.

Esâfil ağızına düşdi vezîr ü pâdişeh cümle
Bütün **söz düşdi ayağa** unuttı ħalk a‘ yânı (H, 151b)

❖ **Ayaklar baş, başlar ayak olmak:** Değersiz kişilerin başa geçmesi, değerli ve yetkin kişilerin ise geride bırakılması.

Ayaklar baş olup başlar ayağ oldu niçün şimdi
Getürtmek iktizâ itdi yine tahta Murâd Ĥân’ı (H, 152a)

❖ **Gözü yolda olmak:** Birinin gelmesini sabırsızlıkla, özlemle veya merakla beklemek.

Anıñ **yollardadır** belki mübârek **gözleri** şimdi
Bu teklîfi umardı vaqt-i ‘ avdetde ħulûşânî (H, 152a)

❖ **Ağız birliği etmek:** Bir konuyla ilgili anlaşarak aynı şekilde konuşmak.

Ağız birlikleriyle bir gün ol a‘ yân-ı şâhib-re’y
Ĥuzûr-ı pâdişâhîde didiler ey kerem kânı (H, 152a)

- ❖ **Gözüne hiçbir şey görünmemek:** Kendi derdi sebebiyle veya kıymet verdiği şey dışında hiçbir şeyi önemsememek.

Egerçi kendi anda lîk cānı bundadır hālā
Görünmez gözine sensiz cihānıñ şevket ü şānı (H, 152b)

- ❖ **Pır pır etmek (uçmak):** Heyecanlanmak.

Gözünde ğālibā **pır pır uçar** didārıñı görmek
Maḥabbetde size taḳrīb itmez sâ'ir ihvānı (H, 152b)

- ❖ **Yok olası:** “Yok olsun” anlamında.

Koşova semtine gelmişdi küffār-ı seḳar-me'vā
Yoğ idi **yoğ olası** fırḳanıñ hîç ḥadd ü pāyānı (155b)

- ❖ **Can atmak:** Çok istemek.

Ser-i bî-devletin orduda ğaltān itdirüp ol dem
Çeh-i ğayyāya müştāk idi **cān atdı** o çeh banı (H, 157a)

- ❖ **Gözüne kestirmek:** Düşündüğü şey için uygun bulmak; elde etmeyi düşünmek.

- ❖ **Ağızına geleni söylemek:** Düşünmeden kaba ve kırıcı konuşmak.

Gözine kesdirüp sultān-ı vālā-ḳadr ol bāġı
Dimiş ey Devlet-i 'Osmāniyānıñ ḥān-ı zī-şānı (H, 158b)

Ne gelse **ağızına söylerdi** ifrāt-ı şaḳāvetle
Gözine kesdirüp taḥḳīr iderdi cümle şāhānı (H,300a)

Gözine kesdirüp doğrudı ol semt-i hevl-nāke
Bir-iki dil tutup söyletdi ol şīr-i emīrānı (H,301a)

- ❖ **Gözünü kan bürümek:** Her türlü kötülüğü yapacak kadar öfkelenmek.

Gözin kan büriyüp şiryān-ı ḳīnı taşdı döküldi
N'olur didi biz itsek saña izḥār-ı dilīrānī (H, 160a)

- ❖ **Gözü korkmak:** Yaşadığı kötü bir deneyim sonucunda birinden veya olumsuz iz bırakan şeyden zarar gelebileceğini düşünmek.

Mülākāt oldıġında daḫi görsün çubı destinde
Gözi korkardı senden görse bir gezerdi ğāzbānī (H, 165b)

❖ **Bel bağlamak:** Güvenmek.

‘Azîzi didi dünyâya şaķın **bel bağlama** zîrâ
Şaňa yokdur beķâsı eyleme taẓyî‘-i ezmânî (H, 179b)

❖ **Cana can katmak:** Neşesini ve dinçliğini artırmak.

Biz iftâr idelim ma‘ şûmlar karnın  oyursunlar
Şıyâmı şaymayup **cânlarımıza katalım cânı** (H, 181b)

❖ **El yumak (Günümüzdeki kullanımı: El çekmek):** Vazgeçmek.

Hayâtından ‘azîziñ **el yumışdı** cümle  ullâbı
İdüp bir kimse bir gün küh-ı ruhbâna  adem-rânî (H, 184b)

❖ **Yüreğini dağlamak:** Acıyla kıvranmak, içi yanmak.

Dili pür-hûn idersin lâle-veş **pür-dâğ eylersün**
Derûnum ey gül-i efrenci gül-zâr-ı hûbânî (H, 203a)

❖ **İbret almak:** Ders almak.

İşit bu kışşa-i pür-hışşayı gel ‘**ibret al** bundan
Kime el virdi yüz yudı baķalım ‘âlem-i fânî⁴⁶² (H, 206a)

Temâşasıyla geldi Yanķo’ya bir hâlet-i dîger
O bütten gûyiyâ ‘**ibret alup** ber-vech-i yakẓânî (H, 206b)

❖ **Vadesi yetmek:** Ömrü bitmek, ölümü gelmek.

Meger kim **va‘desi yetmiş** imiş ol şavm-i murdârîñ
Ėavâyet Ėâyete irmiş dolup peymân-ı  uğyânı (H, 212a)

❖ **Yere geçirmek/geçmek:** Helâk etmek, yok etmek; helâk olmak, yok olmak.

 udâ müşrikleri **yere geçirdi** çıķmadı bir cân
Ser-â-pâ boyladı her birisi âbâr-ı nîrânı (H, 212a)

Egerçi pâdişâh olmaķ murâd eylerdi sâbıķda
Yere geçmekle babası gibi oldu hirâsânî (H, 212b)

Eñ evvel mu‘ cizâtı leyle-i mevlidde Kisrâ’nıñ
Yere geçmişdi biñ bir kûngüre ile  aķ-ı eyvânı (H, 220a)

❖ **Aralarından su sızmamak:** Çok yakın, samimi arkadaşı olmak.

Olup şulh ile hoş Harkıl u K stan ın mâbeyni

⁴⁶² Bu beyitte “**Kissadan hisse almak:** Anlatılan olaydan ders çıkarmak.” deyimini de yer almaktadır.

Şu sızmazdı aradan mün‘ akid olmuşdı hıllānī (H, 214a)

❖ **Zevāle ermek:** Son bulmak, batmak.

Bir-iki sāl ancak gölge şalmışdı Naşārā’ya
Zevāle irdi şemsi ‘ aşrı kec-dūr itdi peymānı (H, 219b)

❖ **Kırıp geçirmek:** Darmadağın edip öldürmek.

O rütbe cenk ü perhāş itdiler a‘ dā-yı bī-dīnī
Kırıp geçirdiler boylatdılar aḥfār-ı nīrānı (H, 221a)

❖ **Kan dökmek:** Öldürmek.

Girişdi biri birine o rütbe **kan dökülmüşdi**
Görenler rūy-i deryāyı dir idi baḥr-i mercānī (H, 221b)

❖ **Birbirine katmak:** Karıştırmak; kargaşa çıkarmak.

Ġuzāt-ı mü ’minīnīnīn şadmesiyle bād-ı şarşar-veş
Biri birine katdı ehl-i küfri virdi lertzānī (H, 221b)

❖ **Gözünü korkutmak:** Yıldırmak.

Gözin korkutdı a‘ dānīn gözin yummağla serdārı
Kimi baḥren firār itdi kimisi daḥi berrānī (H, 222a)

❖ **Yakayı ele vermek:** Yakalanmak.

Beḳāyā-yı suyūfı tu‘ me-i şemşir itdirdi
Ele virmekle tekfūruñ iki oğlu **girībānı** (H, 222a)

❖ **Belini bükme:** Çaresizlik içinde bırakmak.

Belin bükdi tekūruñ ḥaṇçere düşdi helāk oldu
Üçü bir günde gūyā kıldılar nīrāna pūyānī (H, 222a)

❖ **Birbirini yemek:** Birbirine kötülük etmek.

Biri birin yemek sevdāsına düşmüşdi tersāyān
Kırıldı ekşeri açılıkla yine ḳavm-i naşrānī (H, 225a)

❖ **Yol kesmek:** Geçmesine engel olmak.

❖ **Ardına düşmek:** Peşinden gitmek, takip etmek.

İrişüp yolların **ḳaṭ’ idesiz** deryāda ol ceyşīn
Düşüp ardınca irem ben daḥi anlara baḥrānī (H, 225b)

Bu vech üzre meger ḳavl ü ḳarār itmekle Mīḥā’ıl

Düşürdi ardlarınca ġāziyānıñ niçe qorşanı (H, 225b)

- ❖ **Parmakla gösterilmek:** Benzeri az bulunan seçkin kişilerden olmak, meşhur olmak.

Olup **engüş-nümā**-yı hāşş u ‘ām zühd ü şalābetde
Ta‘ ayyün buldı aşhāb-ı şalībe fażl u rüçhānı (H, 229b)

- ❖ **El arkası yerde olmak:**⁴⁶³ Pes etmek, yenildiğini kabul etmek.

O rütbe her re’isiñ qadri ‘āliyken nişāncıya
İderdi yine **el arkası yerde** hem-çü mīrānı (H, 268a)

Ġazāda hūsn-i tedbīrin iderdi cümle istishān
Didirtmiş idi **el arkası yerde** hep vezīrānı (H, 352a)

Aña hūzzār-ı meclis didiler **el arkası yerde**
Ta‘ accüb itdiler tafđil idüp ol hıbr-i devrānı (H, 372b)

- ❖ **Ayağının tozu ile:** Yoldan gelir gelmez, dinlenmeden.

Ayağı tozu ile vardıġında şavb-ı maqşūda
Ne var burda diyüp Hışn-ı Nevā perdeyi ol ānı (H, 280b)

- ❖ **Gözdağı vermek:** Tehdit etmek, korkutmak.

Hemān bir **göz dağı** idi sākinān-ı Kōrfes’e ancaq
Düşürdi bi’z-zarūre haşye hışn içre perişānı (H, 284a)

- ❖ **Hakkından gelmek:** Yenmek; bir konuda veya birine karşı başarılı olmak.

Yed-i teşhīr ile bende çeküp bende kılınmaqdı
Ya **hakkından gelmek**di ele girdikde ol cānı (H, 300b)

- ❖ **Çalıp çırpamak:** Hırsızlık yapmak.

Çalıp çırpup yedirdi anlara şayd u şikār-āsā
Bir alay aç uyuz qavm-i segānıñ oldı iskānı (H, 306a)

- ❖ **Göz açtırmamak:** Büyük bir baskı altında tutmak, başka bir iş yapmasına imkan vermemek.

Gözin açdırmayup mürde-dilān-ı qavm-i efrence
Qoyuldılar qıtāl-i müşrikine hem-çü gürgānı (H, 310b)

- ❖ **İyi gün dostu:** Arkadaşının sadece iyi ve rahat zamanlarında yanında olan.

İyü gün dostı imiş fevri tahvīl itdi evzā‘ ın

⁴⁶³ Bkz. Eyüboġlu, a.g.e., C. 2, s. 157.

Ayağın almağa sa‘ y itdi yārān gerçi mestānī (H, 317b)

- ❖ **Kuş uykusu:** Çabuk uyanılan uyku.

Gözetmiş idi münyāsın **kuş uyhusı**yla yaturken
Miyān-ı şebde yine sāhibin buldı şitābānī (H, 319a)

- ❖ **Ağzını bıçak açmamak:** Üzüntüsünden hiçbir söz söylememek.

Bu hāletle cenāb-ı şehriyār olmuşdı āzürde
Bıçaqlar açmaz iken ağzın ol Hādiyy-i Rabbānī

- ❖ **Ocağına incir dikmek:** Birinin kurulu düzenini dağıtmak.

Erāzil-i dūdmānın söndürüp aşhāb-ı nīrānıñ
Ocağına diküp incir fışkı kaḥbe oğlanı (H, 341a)

- ❖ **Ne var ne yok:** Her ne varsa.

Derūndan çıkmamışdı Varna’nıñ perḥāş acısı
Ne var ne yok o gün itdi mükāfātında pūyānī (H, 344b)

- ❖ **Başına çalmak/çalsın!** : Kendisine verilen bir şeyi öfkeyle iade etmeyi veya bir şeyi istemediğini büyük bir kızgınlıkla söylemeyi ifade eder.

Bu def‘ a gālibā tahrīr ile işbāt içün yazmış
Kitābın **başına çal** diyü şādır oldı fermānı (H, 374b)

- ❖ **Başında kavak yeli esmek:** Gençlik coşkusuyla veya sorumluluk duygusundan uzaklık sebebiyle zevk ve eğlence peşinde koşmak.

Esir-i bāde dil-dāde idim nefsim hevāsıyla
Ḳavaḳ yeli eserdi başım üzre tūl-i ezmānī (H, 380a)

- ❖ **Gözden geçirmek:** Durumu incelemek; bir şeyin vaziyetini tespit için her yanına bakıp kontrol etmek.

Hımāra rākib olmuşdı temāşā itdi alayı
Bütün **gözden geçirdi** seyr idüp a‘ yān u erkānı (H, 387a)

- ❖ **Gözden düşmek:** Birine verilen değerin ve beslenen muhabbetin zarar görmesi, yitirilmesi.

Bu zulmet ḥāne-i dehri **idüp iskāt ‘ayninden**
Reh-i rıdvāna düşdi itdi ‘azm-i ḳurb-i Raḥmānī (H, 388a)

- ❖ **Ayağını çelmek/kaydırmak:** Birine tuzak kurup bulunduğu yeri, mevkisini kaybetmesini sağlamak.

Bu kırbıyyet eyledigiz hussād itdi devletde
Ayağın çelmege sa‘y itdi ğayri ba‘z-ı yārānı **(H, 395b)**

- ❖ **Ramak kalmak:** Gerçekleşmesine çok az kalmak.

Ramak kalmışdı teslīm itmek üzre cān-ı şīrīnin
Ḳudūm-ı ḳābizu’l-ervāḥa eylerdi nigh-bānī **(H, 395b)**

- ❖ **Gözünden kıskanmak:** Büyük bir özenle korumak.

Gözünden kıskanurken ‘ākıbet ol dīk-i me’nūsı
Kümesden ḳapdı āḥir bir şegāl-i berr ü yābānī **(H, 423a)**

Gözinden kıskanup cānı şaḳlarken āḥir-i kār
Ḳazā ḳurmuş yazılmış ğayr yüzinden emr-i Rabbānī **(H, 461a)**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METİN ve DİZİN

SİLKÜ'L-LE'ÂL-İ ÂL-İ OSMÂN

FATİH SULTAN MEHMED DEVRİ

(Süleymaniye Ktp. Halet Efendi 596, vr. 189b-467a)

Der-Zıkr-i Salṭanat-ı Ebi'l-Feth Muḥammed Ḥān Ṣāniyen
‘aleyhi’r-raḥmetü ve’l-ḡufrān

1. Mülūk-i āl-i ‘Oṣmān’ıñ güzini baṭn-ı sābi‘ de
Muḥammed Ḥān Ğāzī’dir Ebu’l-Feth oldı ‘unvānı
2. Serir-i taḥt-ı ṣāhiye iki def‘ a cülūs itdi
Birisi fāriğ olduḡda Murād Ḥān taḥt-ı ‘Oṣmānı
3. İkinci def‘ ası vālidleri rıḥlet buyurduḡda
Veṣāyetle verāšetle o ṣadriñ oldı ṣāyānı
4. Sekiz yüz otuz üçde Edrine’de geldi dünyāya
Sekiz yüz kırk sekizde kıldılar iclās-ı sulṭānı
5. On üç yaşında idi on sekiz yıl pādiṣāh oldı
Rızāsıyla yine itdi ferāğ-ı taḥt-ı ṣāhānı
6. Sekiz yüz elli beşde ṣāniyen taḥta cülūs itdi
Yigirmi birde idi ol zamān sinn-i Murād Ḥānı¹
7. Otuz bir yıl sa‘ādetle ṣehinṣāh-ı cihān oldı
Zamānıñ Rüstem’iydi ‘aşrınıñ Zāl u Nerimān’ı
8. Muḡaddemde beyān olunmuş idi ḥüsn-i evṣāfı
Bilinmiş idi icmāl üzre anıñ ṣevket-i ṣānı
9. N’ola ḡand-i mükerrer gibi ṣirīn-kām eylerse
Anıñ tekrār ile ḥulvü’l-mezāk-ı ṣehd-i ‘unvānı

Ḥilye-i Ṣerife-i Sulṭān-ı Muṣārun İleyh

10. Mübārek ḥilyesi maṭbū‘ a idi ḡāyetü’l-ḡāye
Likāsı pāk idi ḡāmetleri çün serv-i rıdvānı
11. Güṣāde-rū siyeh-ebrū naḡār-bāzide ṣāhīn-vār
Mehābetde ṣecā‘ atde ‘adīl-i Ḳahramānānı
12. Ḳaviyyü’l-bā‘ u ḥürṣid-iltimā‘ u himmeti ‘ulyā
Ṣeḡāda Bermekī yanında mümsik ṣaḡṣ-ı nādānı

¹ “Muḥammed Ḥānı” olması gerekirken metinde sehven “Murād Ḥānı” şeklinde yazılmıştır.

13. Kamuya kāmīlū'l-in'ām idi hem şāmilū'l-ikrām
Göñül yapmağa mā'il ḥaḳḳa ḳā'il ḥān-ı ḥaḳḳānī
[190a]

14. Severdi bi't-ṭab' eş'ār u nazmı 'ilm ü efzālī
Ma'ārif ehline dā'im iderdi luṭf u iḥsānı

15. İştise taşrada bir fāzılı tadrīse ḳādirdir
Getürdüp meclisinde itdirirdi baḥş-i 'irfānī

Evşāf-ı Cemīle-i Sultān-ı Müşārun İleyh

16. Sarāy-ı şehriyārī mecma' -ı erbāb-ı faẓl oldı
Görürdi her biri ḥaddince ikrām-ı cihān-bānī

17. Kemālāt ehline itdigi tekrīmi ekābirden
Birine eylemezdi bu idi āyīn-i sultānī

18. Tefāḳḳud üzre idi dā'imā ehl-i kemālātı
Vezīr-i a'zamı devlet ricālī ḥayr-ḥ'āhānı

19. Gelüp müjde iderdi her biri sultān-ı zī-şāna
Fülān yerde bir ehl-i faẓl işitdim yoḳdur aḳrānı

20. Anı bu cānibe iḥzār içün fermān yaḥūd nāme
Mübāşir gönderüp da'vet idüp ol zāt-ı zī-şānı

21. Ḳarīban südde-i iclālīne rû-māl olur elbet
Der-i devlet-medārīndan bulurlar 'izzet-i şānı

22. Diyüp her birisi ehl-i kemālātı ararlardı
Degildi ehl-i şervet bu ḳadar maṭlûb-ı ḥāḳānī

23. Bir ehl-i 'ilmi bulsa meclis-i vāḥidde eylerdi
Kemāl ü faẓl ile bir def'ada tefvīḳ-ı aḳrānī

24. Dimezdi müddet-i 'örfiyyesi noḳşāndır aşlā
Muḳaddem idi a'lem aḳdeme ber-ḥasb-i şāyānī

25. Aransa mazḥar-ı ikrām-ı sultānī olan kimse
Ya bir sālīk çıkar aşlında yāḥūd nesl-i sultānī

26. Niçe böyle kerāmâtı zühür eylerdi kendünden
Dinürdi ekşer-i ahvâline ilhâm-ı Sübhânî
27. Yazar Künh’inde ‘Âlî hem daği Heşt Behişt’inde
Müverrih Monlâ İdrîs eyleyüp tafşîl-i ‘unvânî
28. Hıttâ’dan hem Hoten’den Hind u Sind’de yedi iklîmiñ
Fuḥûli hep bu vech üzre iderdi Rûm’a cûyânî
29. Teşebbüh kaşd idüp erbâb-ı fazla ‘örf-i şûfiyle
Giyerlerdi külâh-ı zer-keşi ber-resm-i şâhânî
30. Ser-i pâkinde tâcı Mevlevî tarzında olmağla
Şararlardı gehî destârı ber-‘örf-i perişânî

Şehzâde-gân-ı Sultân-ı ‘Âlî-Tebâr

31. Cevân-bahtân olan şehzâde-gân-ı rûḥ-peymâsı
Cenâb-ı Muştafâ Hân Bâyezîd Hân daği Cem Hân’ı
32. Tevâlî üzre vâlî idi yedi yıl Karaman’da
Muḥammed Hân’a çok gördi felek bu Muştafâ Hân’ı
[190b]
33. Livâ-yı hulde tâlîb oldu cân atdı cevânîde
Virildi ²﴿ارْجِعِي﴾ emri ile menşûr-ı rıdvânî
34. Hilâl-i mâh-ı ‘ömri Bursa şehrinde ufûl itdi
Gamâm-ı ḥâk-i qabri içre oldu cismi pinhânî
35. Riyâz-ı cennet olsun ravza-i rıdvân-peymâsı
Hemişe türbedârı ola ‘Adn’iñ ḥûr u gûlmânı
36. Yerine oldu Cem Sultân vâlî şavb-ı devletden
O daği zabt idüp bir niçe gün mülk-i Karaman’ı
37. Karındaşı ile hem-çeşm olup taḥşîl-i ḥaşmetde
Cenâb-ı Bâyezîd’e itdi mekr-i reşk-i ihvânî
38. Ğarâ’ib işleri vardır Cenâb-ı Bâyezîd Hân’a
Gelür tafşîl üzre her biriniñ zîkr-i ‘unvânı

² “Razı olmuş ve razı olunmuş olarak Rabbine **dön!**” Fecr, 89/28. âyetten nâkıs iktibas.

39. Hevā-yı salṭanatla Mısr u Şām u Mekke'ye vardı
Frengistānı gördi geşt idüp erḥā-yı 'urbānı
40. Yöneldi gāh Yūnān'a gehī 'avd itdi Bursa'ya
Geh eylerdi temelluḡ geh 'inād u 'unf-ı nefṣānī
41. Velākin ḥiddet-i ṭab'ı zekāsı farṭ-ı cevdetden
Mehālik üzre eylerdi anı tecsīr-i iḥṣānī
42. Oḡunmuşdır niçe eş'ār u nazmı ṭarz-ı dīrīne
Görölmişdir eyādīde anıñ tertīb-i dīvānı
43. Velākin Bāyezīd Ḥān erşed evlādı olmaḡla
Vilāyetle bulup ḡable'l-ḥilāfe 'izz ü 'unvānı³

İcmāl-i Fütūḥāt-ı Sulṭān-ı Dārā-Ḥaşem

44. Muḥammed Ḥān'ın icmāl-i fütūḥın nazm idüp evvel
Virelim esb-i ṭab'a ruḡṣat-ı meydān-ı 'irfānı
45. Cülūs-ı şehriyārī çün sekiz yüz elli beşdeydi
Tevārīḡ-i selefde yoḡdur aṣlā faẓl u noḡṣānı
46. Cenāb-ı Fātiḡ'ın evvel fütūḡı miftaḡ-ı ḡazvī
Ḥiṣār-ı Rūm-ili'dir ḡāliyā meṣḡūr 'unvānı
47. Boḡazda vāḡi' olmaḡla Boḡaz-kesen dinilmişdir
Ne vech üzre yapılmışdır gelūr tafṣīl-i tibyānı
48. Yed-i İslām'a girmişdi muḡaddem Edrine şehri
Alınmış idi çünkim Rūm-ili'niñ ba'z-ı büldānı
49. Anaṭolı Ḥiṣārı 'askerīne teng olmaḡla
Sitanbul'un tekūrına yazup mektūb-ı sulṭānī

---

³ [Der-kenār]: Sulṭān Bāyezīd:
Ḥaccū'l-Ḥaremeynem diyüben da' vī kılırsın
Bu salṭanat-ı dünye için bunca ta'ab ne

Cevāb-ı Cem Sulṭān:
Sen pister-i gülde yatasın şevḡ ile ḡandān
Cem hicr ile bālīn idine[m] ḡārı sebeb [ne]

50. Miyānda zāhiren dostluḡ olup yoḡ idi perḡāşı
Yazardı birbirine nāme ber-vech-i ḡulūṣānī
51. Sekiz yüz elli altıda yine bir nāme yazmışdı
Gelür ol nāmeniñ aşāḡıda elḡāb u ‘unvānı
52. Cülūsından ikinci sālde sulṡān-ı dārā-fer
Sekiz yüz elli yedide be-te’yīdāt-ı Rabbānī
[191a]
53. Sitanbul fetḡine oldu muvaffaḡ erbi‘ ā ḡüni
Cemāzi’l-āḡiriñ on sekizinde oldu erzānī
54. Alup Burḡos Biḡados Hıṣnı daḡı Silivri’yi
İnöz Sivri Hıṣarı Novaberda altı büldānı
55. O tārīḡ-i feraḡ-zāda tamām olduḡda teşḡiri
Vezīr-i a‘zamı Maḡmūd Paṣa vü emīrānı
56. Biraz ‘askerle irsāl itdi vardı Körfez’i aldı
Gürūh-ı müṣrikine virmiş idi ḡahr-ı ‘umyānī
57. Kūmesiyle remīde oldu a‘dā kıldı āvāre
Uḡurdu rāḡatın küffār-ı bī-diniñ perīṣānī
58. Gügercinlik Ḳazāsi’ydı alup ḡengāl-i teşḡire
Ol ṣeh-bāz-ı veḡā maḡmūd-sīret Āṣaf-ı ṣānī
59. Semendire Amaṣrı Mora bi’l-cümle Pranḡova
Alındı her biriniñ başḡadır evḡāt u ezmānı
60. Fütūḡatı kılā‘ıñ vardı altmış dörde dek dirler
Kimisin aldı serdārı kimisin mīr-i mīrānı
61. Tırabzon Ḳaṣtamonı Ḳal‘a-i Sinob’ı fetḡ itdi
Daḡı itmişdi Gürcistān’da bir ḡazv-i dilīrānī
62. Varup Ḳumlu Hıṣarın aldı küffārı helāk itdi
İdüp ḡum ṣaḡışınca mürdesin ibḡā-yı nīrānī
63. Ḡuzāt-ı mü’mīnīn atından indi bindi keṣṡiye
O sāl-i meymenet-fāl içre itdi ḡazv-i baḡrānī

64. Cezâyir cengine zevrağ-süvâr-ı ihtimâm oldı
Midilli üstine bindirdi ceyş-i ħurd ü merdânı
65. Bu sene Bosna'da Hersek'de vâfir ħal'a fetĥ itdi
Sarây u Yayçe İzvornîk Dırâc bu dört büldânı
66. Ķamunuñ fetĥi de altmış sekizde buldı encâmı
Üsârâ vü toyumluk aldılar ecnâd-ı ' Oşmânî
67. Alındı İlbaşan Güzel Ħişârı Arnevid mülki
Ħarâb itmişler idi itdiler terşîş-i bünyânî
68. Varup Anaĥolı'ya irtesi sâlinde fetĥ itdi
Külek Gürgen Eregli Aĥsarây'ı hem Ķaraman'ı
69. ' Alâ'yye emîri Ķılıc Arslan ĥavf-ı satvetden
Diyârın eyledi bi'l-cümle teslîm-i ĥıdîvânî
70. Virildi kendüye Gümülcine te'bîd şeklinde
Ma' âşıyla virildi tesliyet ber-vech-i mîrânî
71. Silifke Ağrıboz Ķara Ħişârı Ermenek Menkûb
Daĥi iki mü'esses ħal'a oldı fetĥ-i sulţânî
72. ' Alâ ħavlin Gedik Paşa vezîr-i a' zâam olduĥda
Anıñ seyf-i yediyle oldı dirler aĥze şâyânî
73. Yazar Kûnh'inde aĥvâl-i Gedik Paşa'yı tafşîlen
Tevârîĥ u siyer erbâbınıñ ' Âlî-yi zî-şânı
[191b]
74. ' Alâ ħavlin vezâretten muĥaddem ola teşĥîri
Alup İskenderiyye Ķal' asın hem Ķara Boĥdan'ı
75. Gemilerle varup Limyos ü Polya aşasın aldı
Gedik'i erligin itdi o düstûr-ı cihân-bânî
- Ve Mine'l-Ħavâdişi Fî Zemeni'l-Müşârun İleyh Vak'a-i Ūlâ**
76. Ķaraman-oĥlı İbrâĥîm Beg müslim idi gerçi
Naşârâ eylemezdi itdigi küfrân-ı iĥsânı

77. Yine tahrīb itmişdi Anaṭolı'da çok şehri
Muḥammed Ḥān iderken Rūm-ili'de pūye-gerdānī
78. Şekātı her biriñ sultān-ı 'adl-āyīne geldikde
Teveccüh itdi bāḡī üstine ber-resm-i şīrānī
79. Teferrūs itdi bāḡī inhizāmın ḡatl-i 'āmm üzre
Veḡāda bildi kim taḡlīş-i cānıñ olmaz imkānı
80. Zevāl-i mülkini cezm eyleyüp ılḡar-ı şāhīden
Teşebbüs itdi zeyl-i i' tizāra mīr-i ṭuḡyānī
81. Rikāb-ı müsteṭābın ḡarşulayup ba' d-ez-īn şulḡa
Metānet virmek üzre ba' z-ı 'ālim zāt-ı zī-şānı
82. İdüp mābeyne tevşīt 'ahd ü şart itdi inandırdı
Ḳaramanīleriñ yoḡ iken aşlā dīn ü īmānı
83. Muḥammed Ḥān bu emri re'yine tefvīz itmişdi
Muḥammed Beg ki Ḳaşşāb-oḡlı'dır meşhūr 'unvānı
84. Ve daḡı şulḡı istişvāb idüp ḡıfz u mūrā' āta
Kefālet eyleyüp kıldı zemīn-būsī-yi sultānī
85. Mürüvvet görmedi mīriñ recāsın ṭutmaya anda
Ḥuşūşā yalvarırken arada ol raḡt-ı ḡāḡānī
86. Rezimden seyf-i ḡahrın anıñçün der-ḡılāf itdi
Çevirdi geldiḡi semte yine ceys-i firāvānı
87. Cenāb-ı salṭanat dārü'l-ḡilāfe Bursa'ya geldi
Silaḡdār u sipāh u yeñiçeri cünd-i 'Oşmānī
88. Vezīrān u emīrānı mükemmel idi yanında
Ricāl-i devleti a' yān u erkān u semīrānı
89. Velākin şehre dāḡıl olduḡında şāh-ı deryā-ceys
Yeñiçeri ḡürūhından görüp cem'-i firāvānı
90. Sefer baḡşışı ümmidiyle şavb-ı pādīşāhīden
Tecemmu' eylemişdi niçe biñ evbāş-ı sekbānı

91. Bu cem‘iyyetleri hoş gelmeyüp ʿab‘-ı hümayûna
Şihâbüddîn Paşa ile ʿTurhân mîr-i mîrânı
92. Su ‘âle gönderüp hem ʿatıl-i ‘âm üzre şudûr itdi
İzâle itmek içün bir müşedded emr-i sulţânî
93. Bu emr-i hayret-efzâdan gücenmişdi Muḥammed Ḥân
Ḥabîr olduğda ḥâle devletiñ hep ḥayr-ḥ‘âhânı
- [192a]
94. Bütün aşḥâb-ârâ niçe düstûrân ile geldi
Ḥuşûşâ şeyḥü’l-islâmı olan niḥrîr-i devrânı
95. Recâya muḳtedâ kıldı ricâl-i devleti cümle
Tavassuʿ itdi mâbeyne berây-ı ‘afv-ı ḥâḳânî
96. O vaz‘-ı nâ-sezânîñ ‘afvına dergâh-ı ‘âliden
Niyâza cür‘et itmişdi sarâyîñ iç ağayânı
97. Bu kullar gerçi erlerdir velâkin sâde-dillerdir
İdüpdür her biri bir cürme şad ḥayf u peşimânî
98. Sükûnet geldi cüz‘î âteş-i iğdâbdan ammâ
Yeñiçeri ağasıydı o dem ʿTurhân-ı ʿKazgânî
99. Anı ʿdarb eyleyüp ‘azl itdiler ol câh-ı vâlâdan
Ağa naşb eylediler Muştafâ Beg gibi zî-şânı
100. O cem‘iyyetde söz başı olan zâbıtları cümle
Yaya başlarıyla oldılar maḍrûb-ı sulţânî

Vak‘a-i Şâniye

101. Göç itdi Bursa şehrinden Muḥammed Ḥân-ı ‘âlî-câh
Edirne taḥt-gâhın eyledi teşrîfe şâyânî
102. Murâd idüp diyâr-ı Menteşe’niñ feth ü teşhîrin
İdüp İshâḳ Paşa’yı re’îs-i cünd-i ‘Osmânî
103. O serdâr-ı zafer-girdârı gönderdikde feth itdi
‘Umûmen Menteşe’yi aldı bâ-imdâd-ı Yezdânî

104. Varınca ceyş-i mevfūr ile ol eṭrāfı zabṭ itdi
Emīr İlyās vālī idi itdirdi gürizānī
105. Rodos’a derd-mendi kaçırup bi’l-cümle emlāki
Yed-i ‘Oṣmāniyān’a girdi bā-tevfīk-i Sübhānī
106. Dönüp şehr-i Kütāhiyye’de ol kış kıldı ārāmī
Ol eṭrāfa kıldı çeşm u gūş-i hıfz-ı büldānī
107. O hıdmetle refī‘u’l-ḳadr olup İshāk Paşa’ya
Ayağında virildi pāye-i cāh-ı vezīrānī

Vaḳ‘a-i Şālişe Der-‘Ahd-i Müşārun İleyh

108. Şehinşāh-ı mu‘azzam a‘nī Bu’l-Feth-i zafer-tev’em
Yazdı ba‘ż-ı tekfūra mekātīb-i hıdīvānī
109. Huşūşā ol zamān tekfūr-ı İslāmbol olan şahşa
Nüvāziş-nāmeler irsāl iderdi gāh sirrānī
110. Berāy-ı maşlahat şūrī meveddet gösterüp gāhī
İderdi ‘arż-ı kālā-yı velā-yı haḳḳ-ı cīrānī
111. Bilürken zāhiren ⁴“الحرب خدعة” nüktesin tekfūr
Tefārīḳ u tuḥaf irsāl iderdi resm-i şāhānī
112. Mühādāt ile dā’im birbirin memnūn iderlerdi
Rızā-cūy Muḥammed Hān idi ol şāh-ı baḥrānī
- [192b]
113. Sekiz yüz elli altı sāl-i nuşret-fālde yazdı
Yine tekfūr-ı İstanbul’a bir mektüb-ı sulṭānī
114. Mürūr itmişdi icmāl üzre zikri bundan aḳdemce
Dimiş mektüb-ı mergübında ey tekfūr-ı Naşrānī

Der-Beyān-ı Nāme ve Me’āl-i Mektüb-ı Ebu’l-Feth Muḥammed Hān be-Tekfūr-ı İstanbul

115. Siziñle şimdilik miḳdār-ı zerre kīnımız yokdur

⁴ “Harb hiledir.” Buhārī, “Cihād”, 157; Müslim, “Cihād”, 17.

Güsiste olmamışdır rīsmān-ı ḥubb u ḥullānī

116. Mülūk-i āl-i ‘Oṣmān’ı işitmekle bilürsüz kim
Mü’eyyeddır olarıñ her biri bā-‘avn-i Rabbānī
117. Ḥuşūṣā Ḥazret-i ‘Oṣmān Ġāzī İbn-i Erṭuğrul
Cihānın Ḳahramān’ı ‘aşrının Zāl u Nerīmān’ı
118. Niçe büldān-ı küfri tīg-i tedmīri menār itdi
Ḥüsām-ı şer‘ ile neşr eyleyüp envār-ı imānı
119. Zi-maşrık tā-be-mağrib ‘ālemi teşhīr eylerdi
Eger taht-ı şükūhında olaydı ‘ömr-i sāmānı
120. Tevārīḥ içre görmışsiz ola yaḥud işitmişsiz
Anıñ maḥdūm-ı zī-şānı olan Sulṭān Orḡan’ı
121. O daḥi ‘ālemi teşhīr idüp dārü’l-emān itdi
Hirās-ı şaṭveti lerzān idüp tersā vü gebrānı
122. Hizebr-i bīşe-zār-ı āl-i ‘Oṣmān idi ol ġāzī
Şadā-yı dehşeti leb-riz idüp āzān-ı ekvānı
123. Tevātürle işitmişsiz anıñ ferzend-i zī-şānın
Murād-ı Evvel-i Ġāzī’dır anıñ vaşf u ‘unvānı
124. Anaṭolı’da Rūm-ili’de açdı seyf-i ḳahrıyla
Niçe ḥışn u ḳılā‘ı niçe şa‘bu’l-aḥz büldānı
125. Ḳosava Ġazvesi’nde itdiği erliklerin cümle
İşitmişsiz ki tedmīr eyledi ḥayl-i ḳıralānı
126. Daḥi mesmū‘ ınız olmaḳ gerek sulṭān-ı zī-şānıñ
Veliyyü’l-ahdi ferzendi Cenāb-ı Bāyezīd Ḥān’ı
127. Celādetle şecā‘atle kemāl-i seyr ü sür‘atle
Cihānda Yıldırım Ḥān oldu anıñ vaşf-ı ‘unvānı
128. Güzelce bir ḥışarı yapıdıyçün sāḥil-i bahre
Virüp tekfūr-ı İstanbul’a ol dem bīm-i ḥızlānı
129. Senevī on biñ altun cizye almışdır re‘āyādan

Huṣūṣā aldığı pişkeşlerin yok ḥadd ü pāyānı

130. Maḥalle yapıdırup İslāmiyān'a ḍarb-ı destiyle
Sitanbul içre kıldırdı niçe yıl ḥams erkānı

131. İmām ü kâḍı naşb itdirdi hışn içre olan kavme
Niçe sāl anda icrā itdirüp aḥkām-ı Qur'ān'ı

132. Anıñ maḥdūm-ı zī-şānı daḥi mesmū' mız oldu
Çelebī pādişāhdır kim Muḥammed nām-ı zī-şānı

[193a]

133. O daḥi Rūm-ili'de Anaṭolı'da ğazā itdi
Şadā-yı kahrı leb-riz eyledi İran u Tūrān'ı

134. Amāsiyye'de vālī idi 'aşr-ı Yıldırım Ḥān'da
Ḥadīşü's-sinn idi görmişdi istilā-yı Gürgān'ı

135. Mürūr itdikde Timur 'askeriyle ol ḥavālīye
Yetişdi ardlarından kırdı ceyş-i baġy-i tuġyānı

136. Odur tedmīr iden Ekrādı Türkmanānı yurdunda
Tavāyif berzaḥından kırtaran evlād-ı 'Osmān'ı

137. Odur Timur'a ḥaddin bildiren şemşir-i kahrıyla
Alan oldur 'adūdan dād-ı Sulṭān Yıldırım Ḥānı

138. Anıñ ferzend-i vālā-ḡadri kim Sulṭān Murād Ḥān'dır
Faḡiriñ vālīd-i zī-şānıdır Şānı'dır 'unvānı

139. Şaf-ārā vü neberd-āyīn bir şāh-ı dil-āverdir
Anıñ da rezm ü perḥāşında yoḡdur belki aḡrānı

140. Anaṭolı'da Rūm-ili'de itdigi fütūḡatı
Selāṭīn-i selefden birine olmadı erzānı

141. İki def' a serir-ārā-yı-taḡt-ı salṭanat oldu
Muḡarrerdır anıñ ecdādı üzre faẓl u rüḡḡānı

142. Bilürsüz kim kıral-ı seb' a oldu ittiḡād üzre
İderken her biri Rūm-ili'de işāl-i ḡuşrānı

143. Ferāğat eylemişken saltanatdan yine ğayretle
Varup Varna'da tedmîr eyledi ceyş-i kıralânı
144. Zamânında olup her birisi bir şîr-i derrende
Unutdurmışdı kevne her biri Zâl ü Nerîmân'ı
145. Anaṭolı'da vardır her biriniñ niçe ḥayrâtı
Daḥi Rûm-ili'de her biri kıldı vaz'-ı bünyânî
146. Bilürsüz kim Anaṭolı Hîşârı'nı hışn-ı dayfdır
Seferlerde şığışmaz gelseler etbâ'-ı sulṭânî
147. Mürûr itdikce Rûm-ili'ye gâhî Anaṭolı'dan
İyâbında zehâbında virir ceyşe perîşânî
148. Zârûrî iktizâ eyler ki İstanbul şehrinde
Bir-iki gün iḳâmet ideler ber-vech-i mihmânî
149. Sitanbul ḥalkına daḥi tezâḥûm ile zaḥmetdir
Miyânda belki vâḳi' ola emr-i nâ-be-şâyânî
150. Siziñle şimdilik ḥüsn-i müvâlât itmişiz belki
Ola âmed-şod ile beynimizde buğz u 'udvânî
151. İki cânibde vardır nîk ü bed fark eylemez kimse
Tebâyün üzredir İslâm ü küfr ü ḥaḳḳ u buṭlânı
152. Anaṭolı Hîşârı karşıusunda sâḥil-i bahre
Murâd itdik ki bünyâd idelim bir hışn-ı sulṭânî
153. Küçüklükde mümâşil ola ol hışn-ı dil-ârâya
Muḳâbil ola Rûm-ili'de şekl-i vaz'-ı bünyânî
- Vaz'-ı Bünyâd-ı Hîşâr-ı Boğaz-kesen**
[193b]
154. Bilürsüz ekşeriyyâ Rûm-ili'ye ideriz nehzat
Gehî bi'z-zât gâhî ideriz imrâr-ı merdânî
155. Şağîre ḳal' amız karşıusunda Rûm-ili semtinde
Bize bir ḳal' alık yer viresiz ber-resm-i ḥullânî

156. Çekilmez idi ‘ usret ba‘ d-ez-în imrâr-ı ‘ askerde
Eger Rûm-ili’de daği olursa sūr-ı ‘ Oşmānī
157. Yazar ba‘ z-ı müverrih nāme-i Sultān Muḥammed’de
Bir āḥer vech ile olmış ola elḳāb u ‘ unvānı
158. Dimiş Rûm-ili’den bir gāv cildi maḥmi vūs‘ inde
Zemīn-i ḳal‘ a olmaḳ üzre ger olursa erzānī
159. Bizi memnūn idersiz didiginde Ḥazret-i Fātih
Anı cüz’i şanup fehmi itmeyüp maḳşūd-ı sultānı
160. Cevābında virüp ruḥṣat dimiş tekfūr-ı İstanbul
Yapuñ mānī‘ degil n’olsa gerek bir cild-i ḥayvānī
161. İḥāṭa eyleyen arzıñ ne olcak nef’i yā ḳarrı
Hemān bir sâ‘at evvel vaz‘ idiñ bünyād-ı bünyānı
162. Muḥammed Ḥān getürdüp yaş iken bir cild-i cāmūsı
Dilim dilim anı dildirdi ber-miḳdār-ı ḳidānī
163. Geçüp ḳarşuya vāfir ‘ asker ile ol deri ipe
Mesāḥa itdirüp ḳal‘ a yerin ṭulānī ‘ arzānī
164. İpiñ miḳdārı üzre ḥendeḳin ḥafr itdiler fevrī
Mu‘āyin oldığı vech üzre resm itdirdi bünyānı
165. Muḥammed nāmına ber-resm-i ḥaṭṭ-ı Kūfī sūr oldu
Ṭılsım-ı ism-i nuşret oldu ber-vefḳ-i ḥakīmānī
166. Deri aḥvālını ba‘ z-ı müverrih yazmadı aṣlā
Vuḳū‘ı ihtimālin virmeyüp bā-züll-i sultānī
167. ‘ Alā ḳavlin o ḥışnıñ Muşliḥüddīn idi mi‘ mārı
Tamāmen kırḳ gün olduḳda bulup bünyād pāyānı
168. Yigirmi pāre topla burc u bārūsın ṭonatdıḳda
Anaṭolı Ḥişārı’ndan güzelce oldu ‘ unvānı
169. Aña dizdār u ṭopçı-başı vaz‘ itdi neferlerle
Mühimmātın mükemmel itdiler ber-vech-i şāyānī

Rivāyet-i Uhṛā Der-Cevāb-Nāme-i Tekfūr

170. İcāzet-nāme-i tekfūrda vāḳi‘ ola gūyā
Bi-lā-fıkr dimiş mektūbda tekfūr-ı Naşrānī
171. Siziñ maṭlūbuñuz ḳal‘ a yeri ḳarşuda vāḳi‘ dir
Ġalaṭa ḥākimi olan Frenk‘den isteyin anı
172. Olariñ taḥt-ı zabtında olan arza ḳarışmazız
Eger baḥr olmasa māni‘ olurdu izniñ imkānı
173. Yapıñ māni‘ degildir diyü başdan şavdı dir rāvī
Bu vech üzre şudūr itdikde izn-i şāh-ı gebrānī
174. Şülüş miḳdārı yapılmış idi ol ḥısn-ı vālānıñ
Geline nāmeye oldı cevāb-ı pāk-i ḥāḳānī
[194a]
175. Yıkılmasun siziñ ḥātırıñız yoḥsa biz yapıdık
Frenk‘den itmeziz siz gibi istizān-ı bünyānī
176. Biz anlarla güzel söyleşürüz sizler elem çekmeñ
Ḥudā ḳādir anıñ bulunur bir semt-i āsānı
177. Uyuz miskīn Frengiñ n‘olsa gerek ḥadd ü miḳdārın(1)
Ḳaşınmağa hele baḳ var mıdır azfār u dermānı
178. Ulaşmaḳdan taḥarrüz eyleriz ol ḳavm-i meczūma
Dem-i fāsidle memlūdur olariñ ‘ırḳ-ı şiryānı
179. Anaṭolı Ḥiṣārı daḥi ṭoplarla donanmışdı
Zehā‘irle gelen keştileri etbā‘-ı sultānī
180. Dögüp iki ṭarafdan kimisin iḡrāḳ iderlerdi
Baḥirden olmadı ġayri mürūruñ vech-i imkānı
181. Girüye çevirüp ṭopdan zehā‘ir gelmez olmuşdı
Sitanbul ḥalḳına irdi ġalā vü ḳaḥṭ-ı erzānī
182. Köpekler gibi nādim oldı gerçi virdigi izne
Ġalaṭa ḥalḳın uğratdı Frenk uyuzuna bānı

183. Kesildi müşrikîniñ boğazı zād-ı ni‘ metden
Boğaz-kesen Hışârı’yla anıñçün buldı ‘ unvânı
184. Boğazda fi’l-ḥaḳīḳa vāḳi‘ olmağla bünyādı
O vech üzre Boğaz-kesen didi ‘ aşrın ‘ azizânı
185. Müsemmada olurmış gāhice te’şiri esmânıñ
Niçe boğaz kesildi anda bâ-fermân-ı sultânı
186. Gürûh-ı ‘ askeriyye şimdi menfâ-yı eziyyetdir
Siyâset-gâh-ı aşhâb-ı cerâyimdir ile’l-ânı
187. Civârından mürûrında daḥi çendân ‘ âlim yok
Hiç olmazsa şoyar gömer gecesı vardıkda yârânı
188. Sitanbul u Galaṭa feth olundıkda o ma‘ berden
Mürûr itdikde aşhâb-ı veğâ ecnâd-ı ‘ Oşmânı
189. Der ü dervâzesinde çok meğâzî oldı ol sūruñ
Ġuzâtından daḥi ekşerdir ol yerde şehîdânı
190. Şehîdlik nâm mevzi‘ de şehâdetle bekâm olmış
Ġuzât-ı müslimînden Şeyḥ Bedreddîn’dir ‘ unvânı
191. Şehâdet eylemez mi meşhed-i İslâm’dır ol sūr
Ġudâ bânisine iḥsân kılsun sūr-ı rıdvânı

Der-Beyân-ı Şürü‘-i Ḥafr-ı Hendek-i Hışâr-ı Rûm-ili

192. Kazarken hendekın bir ḳubbe-i ‘ ulyâ zuhûr itdi
Ḥarâb olmışdı ol germâbeniñ eṭrâf u erkânı
193. Ayâşofiyye’den daḥi kebîr ola cesâmetde
Ki enḳâzı vefâ itdi zehî tevḳîḳ-i Rabbânı
194. Çıkan eşcâr u aḥcârın derûnında ruḥâmâtın
Hışâra ḥaşr idüp şarf eyledi mi‘ mâr-ı sultânı

[194b]

Tekmîl-i Bünyâd-ı Sūr ve Firistâden-i Ḥaber be-Tekfûr

195. Neẓâret eyleyen anda Ḥalîl Paşa idi ol dem
Mü’esses oldı üç burğos üzre sūr-ı sultânı

196. Gemiler munķatı⁵ oldu Sitanbul üzre gelmekden
Topa tütüldü maymûn gibi kâfir ķapudânı
197. Hâvâlî-yi Sitanbul'a gezend işâl iderlerdi
Kesüp eşcârını yer yer Muḥammed Hân'ın a' vânı
198. Bize perḥâssız İstanbul'ı teslîm eylersiz
Miyânda olmasun ķatl-i nüfûs-ı ķavm-i Naşrânî
199. Anıñ fethiyle tebşîr eylemişdir bizleri zîrâ
Niçe yüz yıl muķaddem medḥ idüp sulţân-ı 'Adnânî
200. Benim ⁵“نعم الأمير” e izz-i Ḥaḳḳ'la maḫhar-ı kâmil
“لنعم الجيش” ile memdûḫdur bu cünd-i 'Oşmânî
201. Eger teslîmden evvel bizimle cengiñiz varsa
Gelen evvel-bahâra eylerim ğazv-i dilîrânî
202. Cenâb-ı Ḥazret-i Ḥaḳḳ'ın bize iḥsân u imdâdı
Olur bî-şübhe sizden isterim bu hışn-ı zî-şânı

Hareket-i Muḥammed Hân Be-Dârü'l-Mülk-i Edirne

203. Bu niyyet üzre nehẓat eyledi 'izz ü sa' âdetle
Ebu'l-Feth-i meġâzî-pîşe ol sulţân-ı 'Oşmânî
204. Edirne şehrini meştâ idüp teşrîf kıldıķda
Yanında var idi vâfir emîrânı dilîrânı
205. Ulaķlar gönderüp etrâf u eknâfa ḫaber şaldı
Bahâra da' vet itdi yanına cümle vezîrânı
206. Eyâlât u livâ beglerini il erlerin daḫı
Getürdüp yanına kıldı birer ikrâma şâyânî

⁵ “İstanbul muhakkak feth olunacaktır. Onu fetheden kumandan **ne güzel kumandan** ve onu fetheden asker ne güzeldir askerdir.” hadisinden nakıs iktibas. Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 335; Buharî, et-Târîhu'l-Kebîr, I, 81.

⁶ “İstanbul muhakkak feth olunacaktır. Onu fetheden kumandan ne güzel kumandan ve onu fetheden asker **ne güzeldir askerdir**.” hadisinden nakıs iktibas. Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 335; Buharî, et-Târîhu'l-Kebîr, I, 81.

207. Tüfenk-endāz u tîr-endaz u şeh-bāzân-ı İslâm'ı
Neberd-ârâ-yı rezm ü cenk olan merdân-ı meydânı
208. Muḥayyem-gāhına cem' eyleyüp ta' yînler virdi
Silahdâr u sipâh u yeñiçeri top-rîzânı
209. Mühimmât-ı sefer her neyse tekmîl üzre cem' itdi
Cebeci 'acem-oğlanı daḡi gerdün-keşânânı

Vak' a-i Râbi' a

210. Şaruca nâm bir üstâd topcı buldı yapırdı
Aña bir top ki üç yüz kañtâr idi çâb u evzânı
211. Donar nâmında bir topcı daḡi Efenc'den geldi
Aña da yapıdurup bir top-ı âḡer kıldı iḡsânı
212. İki top altı yüz kañtâr tûcdan yapıdırılmışdır
Yoḡ idi balyemezle şâhiniñ a' dâd ü evzânı
213. İki topuñ şadâsı şarḡdan tâ ḡarba dek gitdi
Başı kaydına düşdi ḡavf ile gebrân u tersânî
[195a]

214. Ne top her biri bir âteş-feşân şu' ban idi el-ḡaḡḡ
Atılsa ger ölürlerdi bütûn âzân-ı Naşrânî
215. Atılmazdan muḡaddem iki topuñ ra' d-veş şıytı
Eḡâlîme irişdi ḡorḡıdup Īrân u Tûrân'ı
216. Gelen topcılarıñ her birine iḡsân itmişdi
Veḡāya ḡandırup her biri oldu luḡfa erzânî

Vak' a-i Ḥāmîse ve Keyfiyyet-i Feth ü Teshîr-i Belde-i İstanbul

217. Beşinci vak' ası Ḳoştantîniyye fethi olmuşdır
Rüvâtıñ vardır anda iḡtilâfât-ı firāvânı
218. Bakılsa dîde-i im' ânla var Kûnhü'l-Aḡbâr'ıñ
Şadâḡatde niçe târîḡe belki faẓl ü rüçḡânı
219. Biraz itnâbı vardır mûriş-i emlâldir ṡab' a
Velâkin vardır ' Âlî'niñ vuḡûf u ' ilm ü ' irfânı

220. Kemîne nâzımın müstaḥseni olmağla eṭvârı
Anıñ işrinde kıldım nazm u inşâda ḳadem-rânî
221. Cenâb-ı Faḥr-i ‘Âlem ümmet-i merḥûmeye luṭfen
Sitanbul fetḥi ile kıldı ‘âlî âl-i Oṣmân’ı
222. Ḥadîş-i Muṣṭafâ’nıñ lübb-i ma‘nâ-yı güher-bârı
Budur Allâhu a‘lem oldı nazm-ı müstemendânî

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم سمعتم بمدينة جانب منها في البر وجانب منها في البحر قالوا نعم يا رسول الله قال لا تقوم الساعة حتى يغزوها سبعون ألفا من بني إسحق فإذا جاءوها نزلوا فلم يقاتلوا بسلاح ولم يرموا بسهم قالوا لا إله إلا الله والله أكبر فيسقط أحد جانبيها ثم يقولوا الثانية لا إله إلا الله والله أكبر فيسقط جانبها الآخر ثم يقولوا الثالثة لا إله إلا الله والله أكبر فيفرج لهم فيدخلوها⁷

Şadaḳa Resûlu’llâhi fî-mâ-ḳâle kemâ zekera fî-Künhi’l-Aḥbâr.

223. Cenâb-ı Bû Hüreyre bu ḥadîşin oldı râvîsi
Beşâretle sevindirdi mülûk-i âl-i ‘Oṣmân’ı
224. Resûl-i Rabb-i ‘izzet şehsüvâr-ı mülk-i ḥatmiyyet
Muḥammed Muṣṭafâ Maḥmûd u Aḥmed şâh-ı ‘Adnânî
225. Ḥiṭâb-ı müsteṭâbıyla buyurdı âl ü aşḥâbım
İşitdiñiz mi bir şehri ki anıñ üç ola yanı
226. Anıñ bir cānibi berr ola iki cānibi baḥreyn
Didikde yâ Resûla’llâh siz a‘lemsiz buyur anı
227. Buyurdı mefḥar-i ‘âlem kıyâmet ḳopmaya ḥattâ
Benî İṣḥâḳ’dan yetmiş biñ er bâ-izn-i Rabbânî
228. Ġazâ idüp varurlar hem nüzûl eylerler ol şehre
Silâḥ ile dögüşmez eylemezler ramy-i tîrânî
229. Hemân bir kerre tehlîl eyleyüp Allâhu ekberle
Düşer bir cānib-i baḥrîsi olur fetḥe erzânî

⁷ Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu: “Bir tarafı denizde bir tarafı karada olan bir şehir duyduunuz mu?” Sahabeler: “Evet yâ Rasûlallah” dediler. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem: “İshakoğullarından yetmiş bin kişi o beldede savaşmadıkça kıyamet kopmaz. Oraya geldikleri vakit kılıçla savaşmazlar, ok atmazlar. Lâ ilâhe illallâhu vallâhu ekber derler, şehrin bir tarafı düşer. Sonra yine Lâ ilâhe illallâhu vallâhu ekber derler şehrin diğer tarafı düşer. Sonra yine üçüncü defa Lâ ilâhe illallâhu vallâhu ekber derler; onlar için bir gedik açılır, oradan şehre girerler.” Müslim, “Fiten”, 2920.

[195b]

230. İkinci def' ada tehlîl ile tekbîr itdikle
Yine bir semt-i baħrîsi düşer bâ-emr-i Sübhânî
231. Üçünci kerrede tehlîl idüp tekbîr-i şālîşle
Açılup cânib-i ber dâhil olur cünd-i îmânî
232. Haķîkatde Muħammed Hân Ğāzî'niñ bu fetħinde
Be-manţûķ-i ħadîş-i Muştafâ enşâr u a' vâni
233. Edirne dâr-i mülkinden çıkup yümn ü sa' âdetle
Sitanbul fetħine 'azm eyleyüp ol şîr-i 'Oşmânî
234. Mükemmel ordusuyla çıķmış idi ħân-ı deryâ-ceyş
Sekiz yüz elli yedide olup nevrûz-i sulţânî
235. Tüvânâ 'askeri yetmiş biñe bâliĝ idi bî-şek
Cenâb-ı Hâcî Bayram-ı Velî ol kuţb-ı Rabbânî
236. Muħammed Hân'a İstanbul fetħin müjde itmişken
Cenâb-ı Akşemseddîn iken ceyşin nigeħ-bânî
237. Gerek anlar gerek aķţâb u kümmelden işitmişken
Zafer-yâb olmadı şemşîr ile ceyş-i müsülmânî
238. Muķaddem zikri sebķat eylemişdi âl-i 'Oşmân'ın
Çıķar 'İş İbn-i İşāķ Nebî'ye nesl-i zî-şânî
239. Yazar İdrîs-i Bitlîsî anı Heşt Behîşt'inde
Tevârîĥ ehliniñ vardır rivâyât-ı firâvânî
240. Ħadîş-i Muştafâ vefķince ol sulţân-ı 'âlî-câh
Sitanbul fetħine kılmışdı şarf-ı naķd-i imkânî
241. Ne cânibden yüründiyse mużaffer olmadı leşker
Taħayyür eyledikle kıldı istimdâd-ı rûĥânî
242. Kemâl-i ye's ile me'yûs olmuşdı Muħammed Hân
Gezerdi ordusın aĝlardı sirrânî vü cehrânî
243. Ħadîş-i Bû Hüreyre ħâtır-ı sulţâna geldikle

Biraz maẓmūn-ı pākinden gelüp āṣār-ı ṣādānī

244. Hemān Allāhu ekber ile tehlīlāt ile āḥir
Baḥirden yanaşup zevraḳ-süvār-ı cünd-i Oṣmānī
245. Hıṣārın ol ṭarafdan yıķılup dīvārı açıldı
Daḥi ber cānibinden münferic olmışdı bir yanı
246. Dinildi ⁸“رمىة من غير رام” nüktesin Mevlā
Bu yüzden ḳullara bildirdi bā-ilhām-ı Rabbānī
247. Muṭābıḳ oldu ma‘ nā-yı ḥadīse iki cānibden
Sitanbul Hıṣnı’nın bu ṭarzla isḳāt-ı cüdrānı
248. Eger sā’il iderse bu ḥadīse i‘ tirāz ammā
Olursa vaż‘ına zāhib yaḥūd itmezse ikānī
249. Ya itḳān şūretinde mevrudin taḥṣīş eylerse
Yaḥūd eṣrāt-ı sā‘atden olan tebşir ide anı
250. Müveccehdır diyüp bu fetḥi tebşire inanmazsa
Daḥi evlād-ı İṣḥaḳ oldığın bu nesl-i ‘Oṣmānī
[196a]
251. Eger inkār ile bir ihtimāl-i āḥer eylerse
Su ‘ālī def‘ine vardır cevāb-ı sehl-i ḥaḳḳānī
252. Bu tebşiri mü‘eyyedir ḥadiş-i āḥer-i Aḥmed
Emīr u ceyşi ḥaḳḳında olan tavşif ü ‘unvānı
253. Ḥadīşin evveli nūn-ı müşeddedle muşadeddedir
Daḥi lā-māte te’kīdi olur tebşire burhānı
254. Şehādāt ile tekbīrāt olur fetḥe iki şāhid
Beyān-ı vāḳi‘ü’l-ḥāl oldu ol vech üzre ityānı
- Keyfiyyet-i Fetḥ-i İstanbul ve Himmet-i Rūḥānī**
255. Velāyet-nāmesinden naḳl ider ba‘z-ı ‘azīzānın
Sitanbul fetḥ olundıkda o devrānın süḥan-dānı

⁸ “Atıcısı olmayan bir atış.”

256. Egerçi olmadı erbāb-ı zāhir vākıf ol hāle
Aña şūfī miyānında dinür ezvāk-ı rūhānī
257. Yazar ba‘z-ı müverrih hikmet-i mahfiyyesin fethiñ
Tevātür üzre şāyi‘ dir cenāb-ı şeyh-i Rabbānī
258. Muḥammed Hān’a tebşir eylemişdi şehir-i İstanbul
Fülān günde fülān sâ‘ atde olur feth-i ḥākānī
259. ‘Aziziñ didigi hengām-ı ma‘hūd oldu şavuşdı
Henüz olmadı āşār-ı fütūh-ı ğazv-i sultānī
260. Cenāb-ı şeyhe geldi zār u giryān Ḥazret-i Fātih
Didi ey ḥazret-i kuṭb-ı İlāhī ğavṣ-ı Raḥmānī
261. Ne hoş feth-i ilāhī rū-nümā-yı manzar-ı nuşret
Olup bu vakt-i mev‘ūd olmadı teşhiriñ imkānı
262. ‘Aceb cürm-i keşirim sū‘-i tedbirim midir bā‘iş
Amān ey terbiyet-baḥşā-yı ceyş-i āl-i ‘Osmānī
263. İş işden geçdi rüsvā-yı selāṭiñ-i cihān oldum
Eger sizlerden olmazsa bize imdād-ı rūhānī
264. Perişānlık muḥarrerdir bugün yarın bize lā-büdd
Ne yüzden idelim taḳdīre evfaḳ re‘y-i çesbānī
265. Düşüp pāyına Şemseddīn-i āġāhiñ Muḥammed Hān
Cenāb-ı şeyh vardı secdeye ber-rüy-i giryānī
266. Buyurdi pādişāhım çekme ğam manşürsun ancaḳ
Arada bir mezāhım var olur anıñ da fiḳdānı
267. Beni terk eyle işġāl itme ḳalḳ sen daḫi meşġūl ol
Mühimmāt-ı seferde sen de teşmīr eyle dāmānı
268. Cenāb-ı şeyh sultān-ı cihānı şavdı yanından
Tınāb-ı ḥaymesin irḥā idüp ba‘z-ı mürīdānı
269. Yüzin ḥāk-i siyāha koydı başladı münācāta
Başın ḳaldırmadı tā olmayınca feth-i Yezdānī

270. Muḥammed Ḥān gāhī çāder altından baķarlardı
Münācātında dirdi secdede ol şeyḥ-i nūrānī
271. Ḥudāvendā kerīmā ḥazretiñde dīn İslām'dır
Anıñçün dīn-i İslām ehliniñ 'ālī olup şānı
[196b]
272. Ḥuşūşā efḍal-i a' mālī İslām'ıñ cihād oldı
Cihād-ı ekber ü aşğar buyurdı Şāh-ı 'Adnānī
273. Birisi nefis ile birisi İslām'ıñ 'adūsiyla
İkisiyle muḥaşşaş kıldı Mevlā müslimānānı
274. Müsülmānāndan daḥi refi' u'l-ḳadr kılmışdır
Gürūh-i enbiyāyı evliyāyı ḳuṭb-ı ezmānı
275. Olardañ soñra ümmet içre 'ālī-şān olan el-ḥaḳḳ
İmāmın bi'l-hüdā olan mülūk-i nesl-i 'Oşmānī
276. Ḥilāfetle olardır vāriş-i Sultān-ı Kevneyn'ıñ
Olardır eyleyen icrā-yı şer' u ḥükm-i Ḳur'ān'ı⁹
277. Olardır ḥādim-i Baṭḥā vü Yeşrib ḥayl-i maḥdūmān
Olardır virdiren nāmūs-ı şer' a zīb 'unvānı
278. Olardır rāyet-i İslām'ı dā'im eyleyen i' lā
Olardır virdiren bu dīn-i ḥaḳḳa şevket ü şānı
279. Olardır ḥuccet-i şer' iyye ile zabṭ iden mülki
Olardır naḳd-i cān ile alan kālā-yı rıdvānı
280. Olar kim altı yüz toḳsan toḳuzda sāl-i hicretten
Temellük itdi bu arzı be-tevcihāt-ı Sübhānī
281. Olardır kim nüfūsiyla cinānı iştirā itdi
Olardır vāriş-i Firdevs olan şāh-ı cihān-bānī
282. Olardır pīr ü şaḥb-ı kirām-ı meḥḥar-i kevneyn
Olardır iḳtizā-yı āl iden Sultān 'Oşmān'ı

⁹ H nüshasındaki bu beyit her iki Üniversite nüshasında mevcut değildir.

283. Olardır seyf-i şer‘ ile izāḥa eyleyen zulmi
Olardır nūr-ı ‘adl ile kılan āfākı nūrānī
284. Olardır nükte-i ¹⁰“نعم الأمير”e gālībā mazḥar
Olardır kim cüyüşü daḥi oldu medḥe şāyānī
285. Huşūşā ḥāliyā hem-nām-i pāk-i Aḥmed-i Muḥtār
Muḥammed Ḥān Fātiḥ ol hizibr-i gāb-i ‘Oşmānī
286. ‘Azīzim mürşidim şeyḥim Cenāb-ı Ḥācı Bayram’ıñ
Muḥammed Ḥān’a şadır olmuş idi müjde fermānı
287. Cenāb-ı Ḥācı Bayram Velī’den bir beşāretle
Ḥilāfetle faḳīri kıldı bu ceysiñ nigh-bānı
288. Kuluñ Şemsī daḥi feth ile bu ḥışnıñ haber virdim
Cenāb-ı şehriyāre eyledim ta‘yīn-i ibbānī
289. O hengām-ı zafer geldi şavaşdı feth u teşḥiri
Müyesser olmadı İstanbul’uñ bā-emr-i Rabbānī
290. Muḥammed Ḥān’dan menḳüldür şeyḥiñ münācātı
Bu vech üzre niyāzı ser-be-secde āh u giryānı
291. Şehinşāh-ı mu‘azzam naḳl ider kim ḥazret-i şeyḥiñ
Mübārek gözlerinden dökdüğü seyl-āb-ı mercānı
292. Hemān bir nehr-i cārī olmuş idi secde-gāhında
Sirişki yol yol itmişdi yeri çün seyl-i bārānī
293. Nezāret eyler idim çāderimden ḥālet-i şeyḥe
Başın kaldırdığında secdeden bā-ḥamd-i şükrānī
[197a]
294. ‘Azīziñ yanına varup su’āl itdikde aşlından
Cenāb-ı Ḥazret-i Ḥaḳḳ’a kılup şükr-i firāvānī
295. Mübārek pāyına düşdüm didim ey mürşid-i ‘ālem

¹⁰ “İstanbul muhakkak feth olunacaktır. Onu fetheden kumandan **ne güzel kumandan** ve onu fetheden asker ne güzeldir askerdir.” hadisinden nakıs iktibas. Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 335; Buhārī, et-Tārīhu’l-Kebīr, I, 81.

Bu rütbe renciş-i hâtır bu deñlü farı-ı nālânî

296. Neden icâb idüp bir niçe dem terk-i hużûr itdiñ
Taħallüf itmege bâ‘ iş nedir encâm-ı Raħmânî
297. Cenâb-ı Şeyh Şemseddîn buyurdı bâ‘ iş-i te’hîr
Mecâzib-i Hudâ’dan Cebbe ‘Alî ol pîr-i nûrânî
298. Derûn-ı kal‘ ada sâkin olan gebrâ vü tersâyân
Melâz itmişler idi ol ‘azîzi merd ü nisvânî
299. Tıyamış bâb-ı hışna ayağın dergâh-ı Mevlâ’dan
Recâ eyler ki kâlkup gideler cünd-i müsülmânî
300. Teveccüh eyleyüp dirdi Mesîhî kulların yâ Rab
Beni infâk iderler virme hızlân u perîşânî
301. Diyüp dergâh-ı Hâk’da ser-be-secde haķ-i zilletde
Niyâz eyler ki hışnıñ olmaya teşhîre imkânı
302. Sözi geçkince maħbûb-ı Hudâ meczûb-ı şâdıķdır
Olur mı degme bir hûâhiŝle anıñ def -i âsânı
303. Teveccüh eyledim kabz oluna bâ-emr-i Hâk rûhı
Vefât ile gele küffâr-ı bî-dîne perîşânî
304. Degil ehl-i taşarruf zâhiren ol merd-i dâna-dil
Velâkin dergeh-i Mevlâ’da vardır rif‘ at-i şânı
305. Cenâb-ı Şeyh-i Bedreddîn-i Aħmer gibi bir zâtı
Rızâsıyla bedel kabz itdiler ber-vech-i rûhânî
306. Egerçi bu rivâyet ehl-i târihe muhâlifdir
Velâkin nakl iderler Hâzret-i Şems’in muħibbânı
307. Muhaşşal Şeyh Bedreddîn ile meczûb-ı âgâhıñ
Beķaya rıhlete olmayıcaķ fermân-ı Rabbânî
308. ‘Arûs-ı feth ü nuşret girmedi âğûş-i teşhîre
Anıñçün eylemişdim pîç ü tâb-ı vaşl-i cânânî
309. Hemân kâlk işiñe meşğûl ol fethi müyesserdir

Elem çekme seniñdir nuşret-i Hakk ‘avn-i Yezdānī

Şürū‘ -ı Rezm be-Muḥārebe-i Küffār

310. Cenāb-ı Fātiḥ’i tebşir n’ola Şeyḫ Şemseddīn
Mübeşşer eyledikde cümleye gelmekle şādānī
311. Yeñiden ‘askerin tertīb idüp hep yerli yerinde
Bütün ālāt-ı rezme davranup ecnād-ı sulṭānī
312. Muḥammed Ḥān elinde ḥızrānı geşt iderlerdi
Miyān-ı ‘askerinde ra‘d u berķ-āsā hizebrānı
313. Şunūf-ı ‘askerisin ķol ķol itdi rezm ü perḥāşa
Kimisin itdi baḥrānī kimisin daḥi berrānī
314. Ḥulāşa ḥurd u bozurg var idi dört yüz ķadar keştī
Donanup ekşerin deryāda bā-ceyş-i levendānī
315. Ķaradan daḥi yitmiş idi yetmiş deñlü keştīler
Tekerlek üzre imrār eyledi gerdün-keşānānı
[197b]
316. Ḥazā’ınle zehā’ir anlara taḥmīl olunmışdı
Ķaradan ālet oñarır gibi olmuşdı ityānı
317. Ebū Eyyüb-i Enşārī ḥizāsında zuhūr itdi
O yerden itdiler her birini ilķā-yı baḥrānī
318. Biri birine muḥkem resīmānla oldı peyveste
Hemān cısr-i şırāṭa ķorķuluķsuz döndi bünyānı
319. O gün olmuşdı hāy u hūy-ı melāḥīn ile gūyā
Ķıyāmetden ‘alāmet idi ķorķdı ķavm-i tersānī
320. O keştīler ki buldı rüzgārın ḥūb eyyāmın
Ķasım Paşa’dan ilķā itdiler bā-re’y-i sulṭānī
321. Anı da birbirine bend idüp bir cısr olmuşdı
Gören ķavs-i ķuzaḥ dirdi aña tūlānī ‘arzānī
322. Yürütdi Allāh Allāh diyerek Hışn-i Sitanbul’a

- Kılındı iki cānibinden şavaş-ı kahramānānī
323. Çalındı cenk-i harbī gūyiyā devr-i revān oldu
Uşūliyle yanaşdı her taraftan ƙal‘ a ƙopanı
324. Hevāyı ƙapladı dūd-ı siyāh-ı ƙop-endāzın
Dumanlandı başı tekfūra ol dem geldi ‘ umyānī
325. Ğalaṭa’yla Sitanbul arası bir mīl idi gūyā
Çekildikde sefāyin kör olup a‘ yān-ı Naşrānī
326. Tekūr-ı kūr aşlā seçmeyüp deryāyı keştışden
Başamazdı ƙaraya ayağın gitmişdi a‘ yānı
327. Sefāyin halkının tekbiri ehl-i küfre tedbiri
Şaşırdı ƙal‘ a içinde virüp vehm-i perīşānī
328. Ğariḳ-i lücce-i efkār olup tekfūr hışn içre
Puşulasın yitirdüp deñiz oldu şan ki her yanı
329. Vezīr idi tekūruñ Kirliḳā nāmıyla bir mel‘ ūn
Aña kirlenmiş idi cünd-i küffārın dilīrānı
330. Ğalaṭa kārifin taḫrīk ile tecsīr itmışdi
Müfid olmadı aşlā itdiği tedbīr-i gebrānī
331. Gelince ye’s-i küllī ƙal‘ ayı taḫlīşden tekfūr
Ḥalīl Paşa’ya gönderdi anı giryānī giryānī
332. Elinde nāmesi yeri öpüp yüz yerde yüz yerde
Hezār ‘ acz ile idüp şulḥa istid‘ ā-yı sulṭānī
333. Ƙıralından vekāletle niyāz eyler aşāletle
Vezīr-i a‘ zāmı taşdı‘ idüp ber-vech-i nālānī
334. Ra‘ iyyetle ƙabūl-i cizye itmış nāmede tekfūr
Ricā itmış Sitanbul içre iskān-ı kemā-kānī
335. Dimiş ƙāḏī vü subaşı ta‘ yīn daḫi iderlerse
Amān ben rāzīyam tek olmasun perḥāş-ı ‘ Oşmānī
336. Ƙarīn-i ḥüsn-i is‘ āf olmayınca maṭlab-ı tekfūr

Dönüp tersine me'yūsen sefir-i ehl-i nīrānī

[198a]

337. Kırıl-ı bed-fi'āle ye's ile iḥbār itdikde
Galaṭa kāfirinden itdi istinşār-ı cīrānī
338. Biraz elleşdiler dilleşdiler Efrenc ile bunlar
İki el bir baş içündür diyicek şīnfān-ı Naşrānī
339. Pür idüp Nār u Nūr'un 'aşkına peymāne-i rezmi
Muḥammed Ḥān için kıldı tecerru' nāb-ı işyānī
340. Serin meydāna koydı Lāt u 'Uzzāt'a ḳasem itdi
İdüp 'İsā vü Meryem'den ümīd-i 'avn-i rūḥānī
341. Donanmasın donatdı parçaların kıldı āmāde
Bütün yāt u yerağın cem' idüp ecnād-ı ḳorşanı
342. Biri birine merbūṭ idi küffārīn donanması
Fenār Ḳapusı idi anlarıñ ol demde limanı
343. Bütün parçaların memlū idüp baḥri şıyānetle
Sefāyin ehline gösterdiler āyīn-i şüç'ānī
344. Mu'īni Ḥāzret-i Fettāḥ olan Fātiḥ Muḥammed Ḥān
Vezīr-i a'zāmı olan Ḥalīl Paşa-yı zī-şānı
345. ¹¹ ﴿وَشَاوَرَهُمْ﴾ kelāmı muḳtezāsıyla mu'askerde
Ricāl-i devleti aşḥāb-arā-yı mīr-i mīrānı
346. Ḳamu iş erlerin söz başlarıyla cem' idüp itdi
Berāy-ı meşveret bir meclis-i ra'nā-yı sultānī
347. Ḥuşūşā evliyā-yı vāşılīniñ māh-ı pür-nūrı
Cenāb-ı Aḳşemseddīn o şeyḥ-ı ḳuṭb-ı devrānī
348. Mecāzīb-i Ḥudā'dan Aḳbıyık niçe ricālu'llāh
İḥāṭa eylemişdi Fātiḥ'i enşār-ı ḥaḳḳānī
349. Getürdüp her biriyle başka başka istişār itdi

¹¹ "Onlarla istişare et..." Āl-i İmrān 3/159. āyetten nākıs iktibas.

ılup her birisinden ya  n  istimd d-ı r h n 

350. İki c nibden ilk  olunan bi'l-cümle ke t ler
Eb  Eyy b-i Ens r    inde itdi l k y n 
351. Piy de   askeri   h-ı gözünün bindi ke tiye
Bütün atluları bir c nibinde ıldı p y n 
352. onup her bir gemiye başkaca bir ıop-ı ejderh 
Atıldı  a ıderdi cev -i h  na  te -ef  n 
353. Bütün leb-r z idi her zevra n n  l t-ı rezm si
Mu a  al  o toluydu ba r   berde ceys-i h    n 
354. Bir edn  ıop-ı   h  atılup k fir donanmas n
Hem n der-cenk-i evvel  a ıdup virdi per   n 
355. Donanma-yı e   d iden bir a  l  parça  ar  oldu
Eh l si olup ser-k  te-i  ar - b-ı h z l n 
356. Görüp bu h leti ehl-i se  yin  al  aya  a dı
De izde par as n terk itdi hem m l-ı fir v n 
357. Donanması a ı da  aldı ında şavm-i k ff r n 
G r z itdi içinden h vf ile mecm   -i  or anı
[198b]
358. Edirne'de d kilen ol büyük  oplar atıldı  a
D gilen her nereyse a ılurdu rah neler  n 
359. Görüp k ff r dirdi bizlere bundan sel met yok
Hem n tesl mdir h  n  anın tedb r-i  s n 
360. Eh l -yi Sitanbul'a daği tekf r-ı merz le
Z h r itmişdi  a  f-ı  alb ile b m   hir s n 
361. Vez ri ile ıldı meşveret tekf r tesl me
Daği yazmışdı sult na mufaşşal n me-i h n 
362. Tek r ile vez ri virmek  zreyken Sitanbul'ı
 ala a k firi ta li  idüp tekf r-ı ters n 

363. Didi siz virseñiz dañi bizimçün virmek olmazdı
Ğalağa Qal‘ asın İslāmiyān’a terk idüp cānı
364. Bizim ruhbānımız ehl-i nücūm olmağla dirlerdi
Bu hışnıñ fethine yoğdur bu yılda vech-i imkānı
365. Metānet virdiler tekfūr-ı vīrān-ğalbe Efrecān
Dañi imdād idüp her biri kıldı ‘avn-i ħibrānı
366. ‘İnān-ı ihtiyārın virdiler küffār-ı Efrence
Çevirmişken Frenge başka yüzden oldu dermānı
367. Muğammed Ĥān Ġāzī Edrine Qapusı semtinden
Büyük toparlar kıldı rezme āğāz-ı dilirānı
368. Atıldıkca müsūlmān ‘askerinden toparlar hışna
Olurdi rağneler peydā görürdi qavm-i Naşrānı
369. Frenge rağneler ta‘mīrine ħıfz-ı ħavālīye
Muğāfız naşb idüp tekfūr ile ol belde sükkānı
370. Egerçi dīn-i bed-āyīni uymazdı Naşārā’ya
Velākin ittiḥād-i küfr ile olurdi a‘vānı
371. Naşārā-yı Sitanbul’dan niçe kār-āzmāyānıñ
Bu idi dā’imā endīşe-i encām u pāyānı
372. Egerçi koñşumuz Efrec degil hem-kışimiz āyā
Neden geldi bulara i‘timād-ı cünd-i gebrānı
373. Emīrān-ı Frengeñ görmiş iken ‘özü ü ‘izrārın
Bu dem bunlardan istimdāda yoğdur semt-i imkānı
374. Ehālīniñ kırala böyle dā’im dağl-i teşnī‘i
Olunca mün‘akis Efrence ārzū-yı peşimānı
375. Meger kim cānına minnet imiş a‘yān-ı Efreci
Tuyup bu kıl u qālī didiler çün qavm-i Naşrānı
376. Bize ez-cān u dil bu vaqt-i hāyilde inanmazken
Ne mūcib idelim biz yollarında tefdiye cānı

377. Ne deñlü naqd-i himmet şarf olunsa kadri zāyi‘ dir
Diyüp ihmāl ü ğaflet itdi Efrenç nām-dārānı
378. Hırāsetde teğāfūl eyleyüp çok şīveler şatdı
Kıtār önün çıkarup kendiler itdi gürizānı
[199a]
379. Ol eşnāda niçe diller alındı söyledüp kesdi
Frenk ile Naşārā’nıñ tıyulup buğz u ‘udvānı
380. Semiyy-i Hāzret-i Faḥr-i rusūl sulṭān-ı deryā-dil
Ebu’l-Feth ol Muḥammed Ḥān berrānı vü baḥrānı
381. Şavaşa başladı hısn-ı dil-ārāya hücum itdi
Çekildi āġuş-ı rezme şarıldı burc u ebdānı
382. Şarılmağa tezāḥüm eyleyen küffār-ı aġyārı
Topa tutdı hısn üzre iken ehl-i hızlānı
383. Mevā‘ıdi keremle eyleyüp tevşik bi’l-cümle
Yanında ḥāzır ola cünd-i İslām-ı dilirānı
384. Münādiler nidāya başlayup şolında şaġında
Nefir-i ‘āmmdır tenbihiniñ olduġda i‘lānı
385. Hizebrān-ı veġā dīvār-ı hışna şarmaşup çıġdı
Müheyyā eylemişdi çıġmağa şad nerdübānānı
386. Şalāt-ı şubḥdan soñra Muḥammed Ḥān atlandı
Olup ¹²“نعم الأمير” ol demde el-ḥaḳḳ vaşf-ı şāyānı
387. ¹³“لنعم الجيش” ile mevşūf olan etbā‘ u enşārı
İḥāta eylemişdi hāle-veş ol māh-ı tābānı
388. Yürüyüş mümkün olan raḥne-i dīvārdan çün tır
Güzāra başladı her şınf-ı ‘askerden dilirānı

¹² “İstanbul muhakkak feth olunacaktır. Onu fetheden kumandan **ne güzel kumandan** ve onu fetheden asker ne güzeldir askerdir.” hadisinden nakıs iktibas. Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 335; Buhārī, et-Tārīhu’l-Kebīr, I, 81

¹³ “İstanbul muhakkak feth olunacaktır. Onu fetheden kumandan ne güzel kumandan ve onu fetheden asker **ne güzeldir askerdir**.” hadisinden nakıs iktibas. Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 335; Buhārī, et-Tārīhu’l-Kebīr, I, 81.

389. Koyuldu her taraftan dâhil-i sūr-ı dil-ārāya
Yayıldı şehre mānend-i ḥaber širān-ı ‘Oṣmānī
390. O rütbe cenk ü perḥāş eyledi cünd-i zafer-peymā
Zemīni lāle-zār itdi bahār-ı luṭf-ı Mennānī
391. Şürū‘ -ı rezmden elli birinci gün tamāmında
Olup imdād-kārī bād-ı feyz-i ‘avn-i Rabbānī
392. Dögüldi kırk yedi gün kūs-i şāhī-vār ḥışn ammā
Tevālī üzre üç gündür hücūm-ı ceyş-i sulṭānī
393. Sekiz yüz elli yedide rebī‘ u’l-evveliñ ol gün
Yigirmi biri idi rüz-i şenbe ḍaḥve-i şānī
394. O hengām-ı feraḥ-encāmda fetḥi naşīb oldu
Bi-‘ avni’llāh oldu ‘anveten teşḥire erzānī
395. Dikildi burc u bārūsında ḥışnıñ allı yeşilli
Niçe rāyāt-ı fetḥ-āyāt-ı sulṭān-ı cihān-bānī
396. Ezānlar okıyup tekbir ü tehlilāt ile ‘asker
Menārāt üzre çıkdı ġāziyānıñ fetḥ-ḥāhānı
397. Ḥayāle gelmeyüp göz görmeyüp kulaḳ işitmezdi
Tefārīḳ u tuḥaf envā‘ -ı māl-i ḳavm-i gebrānı
398. Muḥammed Ḥān yaġmā itdirüp ecnād-ı İslām’a
Didi tevbe yoḥşuluġa ol şāh-ı kerem-kānı
399. Ḥazā’inden defā’inden ġanīmetle alınmışdı
Niçe ḥavṛā-siriştān duḥterān ‘abd ü kenizānı
[199b]
400. Eñ ednā bir piyāde ‘askeriniñ aldıġı mālı
Mücevher sīm ü zer fāḥir ḳumāş u sīm āvānı
401. Ḥisāb u ‘adde gelmezdi o rütbe naḳl ider rāvī
Tamām olmazdı bir yıl yazsalar kitāb-ı dīvānī
402. Ḳanı ol āteş-i faḳr ile suzān-ı ‘asker-i ‘üryān

Ġanā ’imden bulup külliyyet-i māl-ı firāvānī

403. Bütün ol oñmadıklar kırtılup derd-i felâketden
Şayılmaz her biriniñ encüm-āsā şimdi eşmānı
404. Niçe dūşize-gān ‘ar‘ ar-қaddān u lāle-ruhsārān
Ġulām-ı hoş-һırām u sīm-endām-ı Mesīhānī
405. Yed-i iflāsiyān-ı teng-destāna esīr olmış
Nişimin-gāh-ı evbāşānda eyler dest-i peymānī
406. Qanı ol peştemāli h‘ān-ı iqbāli olan cū‘ ān
Tenāvül itmede zer sini üzre ni‘ met ü nānı
407. O rütbe kırdılar küffār-ı İstanbul’ı ġāzīler
Ser-i a‘ dāyı cem‘ itseñ olurdı kūh-ı ruhbānī
408. Geçilmezdi ser-murdār-ı hūkān-ı Naşārā’dan
Tōñuz topı olup tōldurdılar ābār-ı nīrānı
409. Bekāyā-yı suyūfı el-amān-ġūyān dirlerdi
N’olaydı biz de olsaydıķ emān-h‘āh-ı hūdīvānī
410. Bu ġüne қatl ile rüsvāy olmazdıķ diyüp cümle
Naşārā itmede izhār-ı ‘acz-ı nā-tevānānī
411. Hizebrān-ı veġānıñ bu idi küffāra ġüftārı
Qıtāle gelmeyüp aqlā fütūr-ı qahramānānī
412. İtā‘ at itselerdi bizlere maqtūl olmazdı
Dökölmezdi bu deñlü müşrikiniñ hūn-ı şiryānı
413. Vezīr-i a‘ zāmıñ ba‘ z-ı emīrān u vezīrānıñ
Bu minvāl üzre idi re’yi bā-fermān-ı sulţānī
414. Qılalar ber-тарaf cüz’ice ihsār itmeden hışnı
Esās-ı sulhı üzre ideler tā vaz‘ -ı bünyānī
415. Tekūr-ı kūr tā kim naқd-i mevfūr u hedāyāsın
Qıla ma‘ rüz-ı dergāh-ı felek қadr-i cihān-bānī
416. Bekāyā-yı suyūfı ‘afv ide ‘aқd-i ra‘ iyyetle

Harâc ile olalar mazhar-ı elîf-ı iskânî

417. Velâkin pîşvây-ı vâsılın şeyhu'l-şuyûh-ı dîn
Cenâb-ı Akşemseddîn o merd ol kuṭb-ı Rabbânî
418. Güzîn-i ehl-i zâhir ẖâce-i Sulṭân Muḥammed kim
Efâzıl ḥayliniñ sâlârı ya' nî Monlâ Gürânî¹⁴
419. Bihîn-i ehl-i dîn şâhîn-i cenk ü Zağanos Paşa
Vezîr-i milket-ârâ emîn-i genc-i sulṭânî
420. Muḥammed Ḥân'ı dâ'im ḍarb u ḥarbe ḥaṣṣ iderlerdi
Bu şulḥı görmedi her biri istiḥsâna şâyânî
- [200a]
421. Kaçan kim ber-ḳarâr olduḳda fetḥ-i hısn-ı İstanbul
Naşârâ'ya gülerdi ḳal' anıñ bārū-yı cüdrânı
422. Pey-â-pey atılurdi ḳal' ayı toplardı keştiden
Müsülmân 'askeri virmişdi küffâra perîşânî
423. Açıldıḳca cidâr-ı ḳal' adan her raḥneyi derḥâl
Yine ta' mîr iderdi ğayretinden belde sükkânı
424. Olanlar ḳal' a istiḥkâmına mağrûr-ı a' dâdan
Yine cenge taşaddî eylemişlerdi aḥyânî
425. Fener semtinden oldı fetḥ-i rûşen ceys-i deryâya
O yerden dâḥil oldı enderûna cünd-i ' Oşmânî
426. Edirne Kaṣusı'ndan Egri Kaṣu'dan girüp doĒrı
Derûn-ı ḳal' aya vaż' eyleyüp şad nerdübânânı
427. Burûc-ı ḳal' adan bārân-ı tîr u gülle vü üsrüb
Yağarken cünd-i İslâm üstine çün ğays-i nîsânî
428. Yine olmadı rû-gerdân hışna cân atarlardı
Der-âĒuş eylemek ḳaşdıyla burc üstinde ebdânı
429. Meşeldir gitmeyince cân cânân çün ele girmez

¹⁴ H nüshasındaki bu beyit her iki Üniversite nüshasında mevcut değildir.

Pür itdi anıñcün ħendeķi ceysıñ şehīdānı

430. İki cānibden oldı fethi ol ħışn-ı dil-ārānıñ
Vezān olduķda bād-ı feyz-i Ĥaķķ baħrānı berrānı
431. Baħirden ‘ anveten alındı şulĥen cānib-i berden
Anıñcün ba‘ z-ı deyri oldı ibķā-yı kemā-kānı
432. Şulı Manastır etrāfında vāķi‘ bī‘ alar cümle
Ayāsofiyye’ye dek oldı metrūk-i Mesīĥānı
433. Bi-lā-terfi‘ u tevsī‘ ‘ alā ĥālīh virilmişdi
Naşārā vü Yahūda şalve bī‘ a dār-ı ruhbānı
434. O dem Gül Cāmi‘ i fethiyle Zeyrek deyr idi şimdi
Cevāmi‘ oldı el-ān her biri bā-emr-i sulţānı
435. İki şınf oldı ‘ asker Aķsarāy semtinde ķavuşdı
Kimisi şulĥa tālīb ekşeri perĥāş-cūyānı
436. Şehinşāh-ı mu‘ azzām şadr-ı a‘ zām şulĥ olunsun dir
Aña tābi‘ olup sâ’ir ‘ asākir mīr-i mīrānı
437. Bu dem hengām-ı furşatdır bütün a‘ dā kırılusun dir
Cenāb-ı Aķşemseddīn ile Monlā Gūrānı
438. Teĥālūf üzre az ķalmışdı ‘ asker içre bir fitne
Zuhūr idüp ola şakķu’l-‘ aşā-yı müslimānānı
439. Şu vech üzer şanādīd-i mu‘ asker ittifāk itdi
Ola hem şulĥ ile hem ‘ anveten teşĥir-i ‘ unvānı
440. Ĥaĥibiñ cum‘ a gün destinde tīĝi seyf-i ķātı‘ dır
Nizā‘ ı ķaĥ‘ ider anıñla zīrā ĥuĥbe-gūyānı
441. Bütün Egri Ķapu’dan ĥayt-ı taĥmīn ile ölçüldi
Kenāyis ĥurd ü bozurg doĝrı fevķānı vü taĥtānı
442. Naşārā’dan kimisi bed-du‘ ā eylerdi tekfūra
Freng serzeniş eylerdi ol şehriñ faķīrānı
443. Kimi zīr-i zemīne girmiş idi farţ-ı ĥaşyetle

Burūz itdikde fethiyle kılup tebrîk-i sulṭānî

444. Muḥaşşal ḳabza-i teşhîre girdi burc u bārûsı
Zevâyâ vü maḥallâtı olup taḥrîre şâyânî

[200b]

445. Dinildi ¹⁵ ﴿بَلَدٌ طَيِّبٌ﴾ fethinde târîhi
Hem oldı “âḥirûn” lafzı anıñ târîḥ-i ‘unvânı
446. Cenâb-ı şehriyârî sîr olup māl-ı ğanâ’imden
Huşûşâ alınan ḥavrâ-şifat ebkâr u ğılmânı
447. Şehinşâh-ı felek-ḳadre gelüp cem‘ iyyet-i ḥâtır
Tecâvüz eylemişdi fark-ı faḥri tâc-ı keyvânı
448. Olup Ḳoştantıniyye fethi ile şevketi efzûn
Mübeyyen oldı ecdâd-ı ‘izâma faẓl u rüçḥânı
449. Veliyy-i ni‘ met-i İslâmiyân oldı bu nuşretle
Ebu’l-Feth oldı anıñçün cihânda vaşf-ı ‘unvânı
450. Müsülmânâna cennet ḳavm-i küffâra sa‘îr oldı
Muḥammed Ḥân’a oldı taḥt-gâh mülk-i ‘Osmânî
451. Mübârek ide dârü’l-mülkini sulṭân-ı zî-şâna
Ḳıyâm-ı ḥaşre dek olsun ḥilâfet-gâh-ı sulṭânî
452. Cenâb-ı Mâlikü’l-emlâk ḥıfız itsün ḥaṭâlardan
O şehri-nâzenîni olmasun a‘dâ nigh-bânî
453. Cenâb-ı Ḥaḳḳ kıla pâdişâh-ı ‘aşrı âsûde
Ola tâ ḥaşre dek ber-taḥt-ı şâhî nesl-i ‘Osmânî
454. Ne yerde var ise a‘dâsı cümle ḥâk-sâr olsun
Gerek küffâr-ı şâhânî gerek aşḥâb-ı tuġyânî
- Bed’-i Şalât-ı Cum’a der-Câmi’-i Ayaşofya**
455. Çün irdi şarḳa ğarba dehşet âvâzesi fethiñ
Esâs-ı devlet-i tersâya geldi hedm ü lerzânî

¹⁵ “Tertemiz bir belde...” Sebe’, 34/15. âyetten nâkıs iktibas.

456. Cenāb-ı Şeyh Şemseddīn'ın āsār-ı kerāmātı
Bülend-i himmetiyle oldu ol 'aşrın nıgeh-bānı
457. Muḥammed Hān'ı çün kim ḳabza-i irşāda almışdı
İderdi terbiyetle anlara ta' līm-i 'irfānī
458. Egerçi Hācı Bayram-ı Velī'dendir aşıl neşve
Bunuñdur feth-i İstanbul'a nuşret 'avn-i rûḫānī
459. Mufaşşaldır Velāyet-nāmesi'nde niçe ḫālātı
Ne mümkün bu maḫalde mû-be-mû tafşıl-i tibyānı
460. Bozup ordu-yı sultānı derûn-ı ḳal' aya girdi
Olup yerlû yerinde ceyşiniñ eyvān-ı iskānı
461. O gün yevm-i ḫamīs idi Ayaşofıyye'ye vardı
Şehinşāh-ı mu' azzam şadr-ı a' zām mîr-i mîrānī
462. En evvel cum' ayı anda edā itmek murād itdi
Yapıldı minber ü miḫrâb ber-vech-i şitābānī
463. Cihāt ' ilminde māhir ḳible istiḫrācına ḳādir
O gün olmuşdı ḫāzır niçe şāhib-fenn-i 'irfānī
464. Taḫarrī üzre doğru ḳible iḫrāc itdirilmişdi
Ne şarkī ola ne ğarbī ola miḫrâb-ı ḫaḳḳānī¹⁶
465. Mü'ezzinler içün bir maḫfel-i vālā binā itdi
Şalāt-ı cum' adan evvel tamām olmuşdı bünyānı
466. Nuḳûş-ı şüret-i eşnāmı maḫv itdirdi bozdurdu
Melâ'ik şüretin sildirdi dirler Monlâ Gûrānī
467. Lisān-ı ḫāl ile ol ma' bed-i dîrîne söyledir
Der u dîvārı taş şüret-i bî-rûḫ evşānı
- [201a]
468. Cemālînden seniñ yüz bulduḳ ey şeh çün bu vech üzre
N'ola terk-i ser itsek dirdi her bir şekl-i bî-cānī

¹⁶ 461. ve 462. beyitler derkenāra yazılmış, metnin içinde de yerlerine işaret edilmiştir. Bu sebeple söz konusu iki beyit müellif tarafından metinde işaret edilen yere eklenmiştir.

469. Kādîd olduğ tayındığ ĖaldıĖ idi sağı-ı dīvāra
Bî-ĥamdi'llāh ki ĖurtulduĖ bu Ėün bā-ĥūkm-i sulţānî
470. ĖaraĖ miĥrāb-ı āb-rūdur 'ibādet-gāh-ı ũlfetden
Berîdir Ėönlümüz Ėayri gerekmez Ŗekl-i elvānî
471. Cemālin 'arz idince Ŗāhid-i baĥt-ı ŖehinŖāhî
Bozıldı ĥacletinden Ėıldı putlar maĥv-i ebdānî
472. Silindi gitdi ol deyrin nuğuş-ı ĥüsn-i fānîsi
Olunca pertev-endāz-ı beĖā envār-ı Sübhānî
473. Belî min-veĥ Ėaldı renk-i Ŗuret cā-be-cā anda
Per ü bāli uçurdı lānesinden ĥüsn ile ānı
474. Binā emrinde māhir zümre-i neccār u mi' mārān
Giceyi Ėündüze ĖatmıŖdı Ėün nevrüz-ı sulţānî
475. Ŗalāt-ı cum'adan evvel tamām olduğda ta' mîri
Kibār-ı devleti Ŗāh-ı cihānîñ rŭkn ü a' yānı
476. Mücāhid fi sebîli'llāh olup Ėazî li-veĥi'llāh
Ŗaf-ārā-yı veĖā cünd-i muğaffer mîr-i mîrānı
477. ĤuşûŖā 'ālim ü fāzıl Ėuzāt ü müfti-i kāmîl
NiÇe erbāb-ı dāniŖ ĥ'āce vü ĥuffāz-ı Ėur'ānî
478. Ŗuyûĥ u mürŖid ü pîr-i ŖarîĖat sālîk ü Ŗûfî
NiÇe dervîŖ-i dil-rîŖ-i fenā aĖĖāb-ı ezmānî
479. Ėamunuñ reh-nümāsı rehber-i dîn Ŗeyĥ Ŗemseddîn
ĤuşûŖā Monlā Ėürānî ol ũstād-ı cihān-bānî
480. Ŗalāt-ı cum'aya olmuŖdı ĥāzır AyaŖofya'da
Ėılındı ibtidā'en cum'a bā-fermān-ı sulţānî
481. Cenāb-ı Ŗeyĥi iŖ'ād itdiler ber-minber-i 'ālî
ŖehinŖāh-ı cihānîñ oldılar cümle beĖā-ĥ'ānı
482. Devām-ı devlet ü zıll-i zalîl-i ŖehriyāriyĖün
Olundı dergeh-i ĤaĖ'dan temennā-yı ĥulûŖānî

483. O gün bir rûz-ı firûz idi İslâm ‘askeri cümle
Sürüşân-ı felek hayl-i melek hem ‘arş sükkânı
484. Kıyâm-ı haşre dek nesl-i nesil-i âl-i ‘Osmân’ıñ
Devâmı üzre oldı şıdķ ile âyîn-güyânı
485. Sitanbul içre vâķi‘ her ne deñlü bî‘ alar varsa
Mesâcid olmaķa şâdır olup emr-i hüdîvânî
486. Menâbir vaz‘ olundı başka başka oldı huddâmı
Hiţâbet itmek üzre buldılar şîrîn elhânı
487. İmâmetçün niçe huffâz-ı cârî geldi her yerden
Bulundı va‘ z u tezkîre niçe aşhâb-ı itķânî
488. Kılındıķda şalât-ı cum‘ a târîh’in didi âlem
“Muhammed Hân-ı ‘adlî¹⁷” oldı anıñ vaşf-ı ‘unvânı
[201b]
489. Zamân-ı fethe dek biñ iki yüz yıl sebķat itmişdir
Binâ-yı ma‘ bed-i mezbûrdan târîh-i ezmânî
490. Ğanîmetle alınmışdı o demlerde niçe târîh
Kimi ‘İbrî lisânınca kimisi daķi Süryânî
491. Niçe sifr ü şuhuf kalmışdı Koştanţin zamânından
Kıralıñ var idi târîh-añlar niçe ruhbânı
492. Muhammed Hân Ğâzî tercümânlar buldurup ol dem
İrâ’et eyledi râhiblere eş‘âr-ı Yûnân’ı
493. Lisân-ı Türkiyâna tercüme itdirler andan
Bilindi beldenıñ hem ma‘ bediñ târîh-i bünyânı
494. Evâ’ilde bir-iki def‘ a ma‘ mûr u ģarâb olmuş
Mübeyyendir anıñ her def‘ ada taķrîb u ‘ümrânı
495. Yazar Târîh-i İbrâhîm Hanîf anı ‘Acâ’ibde
Tetebbu‘ la bilinür her biriniñ vaķt ü ezmânı

¹⁷ Ebced hesabıyla İstanbul’un fetih senesi olan 857/1453’e tekabül etmektedir.

496. Bu taḥrīr itdigim Tārīḥ-i ‘Ālī’de muṣarraḥdır
Eger bilmek dilerseñ şıḥḥatiyle ḥāl-i devrānı
497. Rivāyatıñ eşaḥḥı şehr-i İstanbul üç kerre
Mürūr-ı dehr ile bulmışdı ‘ümrānī vü vīrānī
498. Tevārīḥ-i selefde mündericdir gerçi tafşīli
Tebāyün üzredir her birisiniñ zıkr-i ‘unvānı
499. Müsellemdir tevātür üzre bu nüh ḳubbe-i gerdün
Olup kevn-i fesād üzre binā-yı ‘arşa-i fānī
500. Ḥarāb-ender-ḥarāb olmaḳdadır her ḳaşr-ı bālāsı
Beḳāya olmadı zīrā anıñ te’sīs-i bünyānı
501. Ḳanı bir rüzgārıñ germ u serdinden emīn olmış
Görölmiş mi ‘aceb bir yer ki bāḳī ḳaşr u elvānı
502. Degildir bu ‘imāret-ḥāne kim mihmānına gāhī
Nevāl-i ḡam ile ḥün-dīde olmaz şerbet ü nānı
503. Eken biçer ḳonan göçer gelen geçer bu fāniden
Gerek dervīş-i bī-ḳayd ol gerek ‘aşrıñ Süleymān’ı

Ḳışşa-i Ğarībe-i ‘İbret-Nümā

504. Cenāb-ı Ḥazret-i Hızır Nebī’den bu rivāyetdir
Birisiyle kibār-ı ümmetiñ itdikde lüḳyānı
505. Ğarāyib niçe şeyden Hızır’a şorduḳda buyurmuşdı
O sulṭān-ı çerāḡāh-ı ledün ol ḥıll-i Raḥmānī
506. Mürūr itmiş idim görmüş idim tārīḥ-i esbaḳda
Nevāḥī-yi ‘Arab’dan bir sevād-ı ḳavm-i ‘urbānı
507. Raşānetle o şehri öyle ābādān gördüm kim
İḥāṭa eylemiş dervāzesin ma‘müre dihkānı
508. Bevādī vü mefāzātında niçe muḥtelif ümmet
Tavaṭṭun eylemiş ammā teḥālūf üzre edyānı

[202a]

509. Fezāsı cennet-āsā bağ u bağçe çār-eṭrāfı
Şimār-ı naḥli enhārı virirdi zevḳ-i rıdvānı
510. Ehālisi o rütbe keşret üzre kıldım istiğrāb
Ḳamusı zevḳ u şevḳ üzre olup şādāb-ı şādānı
511. Su ’āl itdim birine bu vilāyet çok zamān mıdır
Bu vech üzre bulalı keşret-i sükkān u ’ümrānı
512. Didiler kim beş-on mertebe ḳarnen ba’ de ḳarnindir
İder ecdādımız tevrīşle bu yerde iskānı
513. Nevāḥīde daḥi süknāları ma’ lūmdur ḥālā
Niçe mülk-nāmelerden bilinür evḳāt u aḥyānı
514. Pes andan soñra beş yüz yıl mürûrında yine vardım
Muḳaddem gördigim ma’ müreler olmışdı vîrānı
515. Muḳaddemde o ümmetler güm olmuş ferd ü keşretler
Ol evvelki leṭāfetler gidüp olmışdı yeksānı
516. Nümāyān gerçi āşār-ı bināsı cā-be-cā ma’ mūr
Ser-encāmından istiḥbāra hîç olmadı imkānı
517. Aradan yine beş yüz yıl mürûr itdikde uğradım
Temāşā eyledim ol yerleri ol bağ u bostānı
518. Benî-âdem yerine şehre hem eṭrāfına ṭolmuş
Ġaribe şekl ü hey’et niçe yüz biñ gül-i yābānı
519. Su ’āl itdim muḳaddem gördigim eşḥāşı anlardan
Ne görmüş var ne ṭuymuş olmadı imkān-ı i’ lānı
520. Her āyīne bunı mir ’āt-ı devrān gösterür ḥalkā
Niçe dürlü şuver eşkāl-i şettā nev’ -i insānı

**Sebeb-i Binā-i Maḥmiyye-i Ḳostantıniyye ve Binā-i Yanḳo İbn-i
Madyān Evvelen**

521. Yazar keyfiyyet-i bünyādını bu şehir-i vālānıñ
Niçe ehl-i siyer aşḥāb-ı târîḥiñ süḥan-dānı

522. Süleymān Nebī ol şehsüvār-ı milket-i ‘uzmā
Emīnu’llāh o sālār-ı nübüvvet şāh-ı şāhānī
523. İderlerdi selātīn u mülūke ins ü hem cinne
‘Afārīt u şeyātīn üzre icrā hük-m-i sultānī
524. Nigīn-i hükmine rām olmuş idi maşrık u mağrib
Cihān hālkı ser-ā-pā oldu münkād-ı Süleymānī
525. Frengistān’da Mağrib diyārında cezā’irden
Birinde zāhir olmuşdı o dem bir şāh-ı gebrānī
526. O şāhın ğālibā Şaydūn idi ismi yaḥud ‘Ankūr
Nihāyet bulmuş idi zulm ü istikbār u ‘işyānı
527. ‘Utüvv-i küfr ü tuğyān ile zabt itmişdi dünyāyı
Yanında ‘askeri var idi yüz biñden firāvānī
528. Enīs ü hem celīsī ekşeri iblīs-i pür-telbīs
Kehānet ile sihr ile geçerdı vaqt ü devrānı
[202b]
529. Süleymān’a daḥi serkeşliginden ser-fürū itmez
‘Azāzil’iñ hemān olmuşdı naqd-i vaqt-i hızlānı
530. Hükümet-gāhınıñ da nāmı Şaydūn idi dir rāvī
Cezāyirde iderdi müsteḳıllen hük-m-i sultānī
531. Süleymān Nebī’ye mün‘akis olduḡda aḥvālī
Ḥaber gönderdi da‘vet itdi dīne şāh-ı gebrānı
532. İcābet itmemele da‘vet-i ḥāşş-ı Süleyman’a
Sefer kıldı anı tedmire ber-vech-i şitābānī
533. ‘Afārīt ile ḳahrı mümkün iken Şāh ‘Ankūr’uñ
İrā’et itmek içün aña dārāt-ı Süleymān’ı
534. Nihāyetsiz yanında ‘asker-i berrī vü ins ü cin
Frengistān’a kıldı sür‘at üzre pūye-gerdānī
535. ‘Afārīt ü şeyātīn güyiyā ferheng ü çavuşān
Rikābında yürürdi bād-ı şarşar gibi dīvānı

536. Cehâletle ‘ inâd itdi çıkup karşısına cenge
Şanasın peşşe çıkdı men‘ ide ‘ ankâ-yı zî-şanı
537. Yahūd mūrân-ı ceyşi karşı çıkmışdı Süleymân’a
Hemân çekindi mūrân oldı pâ-mâl-i Süleymânî
538. Hezîmet buldı ceyşi kendüsi daği esîr oldı
Anı bend itdiler ağılâla çün aşhâb-ı nîrânî
539. O dem Şaydûn’a İslâm ‘ arz olunmışdı ibâ’ itdi
Cezâsın katl ile ‘ Ankûr bulmuşdı be-küfrânî
540. Ol iklim-i Frengistân oldı kişver-i İslâm
Kılındı ol yere bir vâlî-yi ‘ âlî-i zî-şanî
541. O rütbe genc-i māl-â-mâl girdi dest-i İslâm’a
Olup pür-zîver-i sîm ü zer ecnâd-ı ‘ Süleymânî
542. Çıkan kenz ü hazâ’in ‘ askere taķsîm olundıkda
Süleymân daği aldı genc-i hüsni ü şîve vü ânı
543. Ki hüsni ğıbtâ-i Belķîs perî-zâd idi el-haķ
Alurđı yâl ü bâli hoş-cemâli hüş-i insânı
544. Sipîhr-i behcetiñ bir mâh-ı mihr-envârı olmağla
Frengi peççe-gân içre anıñ Şemse’ydi ‘ unvânı
545. Egerçi Şemse-i Bânû’ydi nâmı ol meh-i hüsniñ
Perestiş itdirirdi rûyına mihr-i dıraşşanı
546. Ne Şemse şemse-i sîmîn-tâķ-ı kaşr-ı hüsni idi
Ne Şemse şemse-i zer-kâr-ı hüsni muşhaf-ı ânî
547. Feriydi ol kâmer-manzar melik Şaydûn-ı mel‘ unuñ
Ġanîmetle kılındı ‘ arza-i bezm-i Süleymânî
548. Süveydâsında sevdâ-yı maħabbet gün-be-gün artup
Emînu’llâh’a virdi fikr-i zülfî beht ü hayrânî
549. Ser-â-pâ sîm endâmı cevâhirle müzeyyenken
Yine eylerdi tenhâ ķalsa ol düşîze giryânî

550. Zamān-ı devletin babasınıñ yād eyleyüp dā'im
İderdi naql ile ızhār-ı endūh-ı ğarībānī
[203a]
551. Süleymān Nebī ol āfet-i devrāna dirlerdi
Tesellī birle ey dūşize-i ' Ankūr-ı nīrānī
552. Cenāb-ı Mālik-i mülküñ baña virdigi bu mülki
Gürūh-ı enbiyādan birine kılmadı erzānī
553. Süleymān mülkine hīç devlet-i Şaydūn beñzer mi
Bu devrāna uyar mı sâ'iriñ evkāt u ezmānı
554. Egerçi devlet ü iqbālī ' izz ü şevketi dehrīñ
Şükūh-ı tāt u tahtı raht u baht u şerveti fānī
555. Fenāsı şöyle tursun milket ü varı ' Ankūr' uñ
Emīnu'llāh'a beñzer mi ser u sāmān u ' unvānı
556. Benim mülküm yanında bir daħi vaşf itme babañı
Nümāyāndır anıñ lāşı olup noķşān u hūsranī
557. Revā mı rüy-i ālīñ gül gibi handān iken şolsun
Çe sūd ide dü-çeşmiñ şebnem-āsā eşk-rizānī
558. Dili pür-hūn idersin lāle-veş pür-dāğ eylersün
Derūnum ey gül-i efrenci gül-zār-ı hūbānī
559. Sezā mı şems-i tābān-ı cemālīñ inkisāfıyla
Hūsūfa ire mehtāb-ı kemālīñ bula noķşānı
560. Yazıkdır saña ey gül-pīrehen bu verd-i ruhsārīñ
Gül-i terken şola bülbül gibi eylerken efgānī
561. Süleymān Nebī'ye didi pes ol şūh-i tannāze
Niyāze eyleyüp āġāze bā-nāzī-yi cānānī
562. Bu deñlü ins ü cin perī yed-i hükmiñde her biri
' Afārīt-i kühen-sāl u vuḥūş u dīv-i şeytānī
563. Benimçün anlara fermān-ı ' ālī-şānıñız olsa

Hevāsı hūb bir yerde yapup bir kaşr-ı sulṭānī

564. Siziñ içün yanında bir sarāy-ı dil-güşā olsa
Ne kaşrıñ ne sarāyıñ olmasa mānend-i bünyānı
565. Eger bünyādı olursa anıñ ber-vech-i isti‘ cāl
Bulurdı hātırım belki anıñla zevk-i şādānī
566. Baqıyye ‘ömrimi sizlerle imrār eyleyüp anda
İderdik zevk u şöhet ‘ayş ü nüş-ı bezm-i rıdvānī
567. Dağı babamıñ itse bir muşavver şüretin taşvīr
Görünce peykerin gāhī iderdim def‘-i aḥzānī
568. Süleymān Nebī sem‘an ü ṭā‘an didi ol demde
‘Afārīti çağırdup yanına itmişdi fermānı
569. Didigi gibi bir ‘ālī serā bir kaşr-ı bī-hemtā
Binā eyleyeler maḥbūbeye ber-resm-i şāhānī
570. Dağı taşvīrini emr itdi bir ‘ifrīt-i seḥḥāra
Ola babasınıñ timşālī ol taşvīr-i bī-cānī
571. Kıza bu emri ilkā eyleyen şeyṭān idi zīrā
Muḳaddem siḥr ile babasınıñ olmuşdı yārānı
[203b]
572. Qadīmī cinniyān ma‘mūre-i dünyāyı geşt itdi
Tefahḥuş eyleyüp kūçe-be-kūçe arz-ı ekvānı
573. Hevāsı mu‘tedil ābı laṭīf ü mürtefi‘ arzı
Leb-i deryāda vāḳi‘ dil-güşā nezdīk-i Yūnānī
574. Hezārān gūşış u iḳdām ile bir yer bulındı kim
O demlerde dağı Edincik idi nām-ı ‘unvānı
575. Temāşālīk dinürdi nāmına ol cāy-ı ra‘nāda
Yapıldı bir sarāy-ı dil-güşā bir kaşr-ı şāhānī
576. Bināsında o deñlü ihtimām itmişdi cinnīler
Geh Elburz Tağı’na geh Kūh-ı Kāf’a dīv-i şeyṭānī

577. Varup mermerlerin rengin ruḥāmın buldılar anda
O yere nakl olundı tā-be-fermān-ı Süleymānī
578. Sipāriş itdigi vech üzre daḥi resm-i taşvīri
Yapıldı itdiler ma‘ rūz-ı bezm-i duḥter-i ḥānī
579. Sezā-vār-ı pesend oldı begendi resm-i timşālin
Aña babam sen dir idi cānān olsa ger cānı
580. Süleymān Nebī anıñla ‘ ayş ü nüş idüp anda
Niçe eyyām kıldı ol serāda pūye-gerdānī
581. Velākin kaşrını çendān taḥsīn itmedi Bānū
Faķať bir cānibin deryāya işraf itdirüp bānī
582. Nezāret itdigiyçün üç taraftan kūh u şahrāya
Bahāne eyleyüp zevķ-i firāşa ‘ aks-i bünyānı
583. Bir āḥer resme tarḥ olunsa dirdi gāh dūşize
Gehī ğayri maḥalle sevķ iderdi anı şeyṭānı
584. Nevāl-i ḥān-ı vaşlın men‘ içün ancaķ Süleymān’dan
Sezā-yı iltifātı olmadı ol kaşr-ı şāhānī
585. Emīnu’llāh’dan gizlü ṭapardı şūrete ol büt
Menāt u Lāt u ‘ Uzzā’dan bedel ol resm-i bī-cānı
586. Çelipā gibi aşlā koltuğundan zā’ıl olmazdı
Süleymān Nebī’ye olmadı taşdıķ-i imānī
587. İderdi bi’t-ṭab‘ Beytū’l-Maḥds semtine iğrā
Beni Ḳuds’e götür diyü iderdi meyl-i butlānī
588. Ḳamāme cānibin gūyā iķāmet-gāh isterdi
Açıķdan idemezdi maṭlabın ‘ arz-ı Süleymānī
589. Emīnu’llāh’dan gāhī niyāz eylerdi dūşize
Ola Beytū’l-Maḥaddes’de daḥi bir kaşr-ı zī-şānī
590. Derūnı āteş-i ‘ ışķ ile ol Bānū-yı dil-cūyuñ
Zarūrī semt-i Ḳuds’e aķıdup ḳalb-i Süleymān’ı

591. Meger ol şüh-ı dūr-endiř zūlfı gibi kāfir-kīř
Süleymān'a virüp teřvīř hevā-yı ' aşk-ı cānānī
592. O şūret kim anı babası şekli üzre yapırdı
Aña secde iderdi rüz u şeb tenhāda sirrānī
[204a]
593. Şadā zāhir olurdu māverāsından o tařvīriñ
Perestiş eyledikce söyler idi aña şeytānı
594. Güzel āyīndir bu ittigiñ tã' āt-ı mevrūsuñ
' İbādetle beni ihyā kılarıñ dirdi ahyānī
595. Hidāyet bulmayınca bir kimesne anı peygamber
Tarīk-i Hakk'a islāk itmede bulmazdı imkānı
596. Anıñçün sū'-ı a' mālın aña tezyīn idüp şeytān
Düşürdi çāh-ı küfre anı hem-çün Şeyh-i Şan' ānī
597. Muqaddem daħi ' aklı nākış idi re'yi pejmürde
Hevā-yı nefsinı ta' kıb ile idlāl-i şeytānī
598. Süleymān Nebi'niñ göñlini kapmışdı mekkāre
Hevāyī kākūli virdi Süleymān'a periřānī
599. Egerçi enbiyā vü mürselīn ma' şūmdur cümle
Kebā'irden muṭahhardır olarıñ ceyb ü dāmānı
600. Olarıñ zenbi gūyā terk-i evlādan ' ibāretdir
Bu ma' nāyı ider ifşāh çün tefsīr-i Qur'ānī
601. Cenāb-ı Hāzret-i Ādem Şafi'niñ hınṭa ekliyle
Hübūṭ-ı sāḥa-i ğabrā fedā-yı bāğ-ı rıdvānī
602. Cenāb-ı Yūsuf u Ya' kūb beyninde olan ḥasret
Belā-yı reşk-i iḥvān derd-i çāh u bend-i zindānī
603. Huşūşā na' ce faşlı Hāzret-i Dāvūd-ı zī-řānīñ
Hiçāb-ı Ūriyā tezvīc ü istiḥlāl-i ḥud' ānī
604. Buña beñzer ne deñlü terk-i evlā cünḥalar vardır
Şudūr itmiř ola ber-muktezā-yı ṭab' -ı insānī

605. Niçe esrâr-ı Hakk’a mebnî olmağla izhârı
‘İbâda oldı hikmet üzre bil ta‘ lim-i Rabbânî
606. Süleymân Nebî’niñ daği emri ol hafâyâdan
‘Ayân oldığı ancak bizleriñ olmışdı burhânı
607. Cenâb-ı Hakk katında şirkden ebğaz günâh olmaz
K’ânîñ mādûnı olan zenb olur şâyân-ı gufrânî
608. Emînu’llâh çün kim Şemse’niñ üftâdesi oldı
Geçirmişdi beğâdan ‘aşk ile ol mäh-ı devrânı

Ẓāyî‘ Şoden-i Mühr-i Süleymânî

609. Firîb-i hüsn şūrîsi anı gerçekden aldatdı
Düşürdi fikr-i zülfi hüsn-i rûyi bechet ü anı
610. Şikenc-i zülfine sūd ile bağlandı bend oldı
Esîr oldı esîre kılmadı dehre nigeş-bânî
611. Uçurdu reng-i rûy-i rāhatın çeşm-i şafâsından
Anı âvâre kılmışdı hevâ-yı zülfi cânânı
612. Musahhar olmuş iken kendüye dünyâ vü mâ-fî-hâ
Esîri kendüsin teşhîr idüp bâ-mekr-i nisvânî
- [204b]
613. Yed-i teşhîrden çalındı mühr-i oldı güm-kerde
Serîr-i salâtatda kalmadı iclâl ü ‘unvânı
614. Benî-İsrâ’îl içre dâ’imâ ağıldı zilletle
Ne yüzden oldığına itmedi tedkîk-i im‘ânî
615. Anı bir mür daği şaymaz oldı gitdi teşhîri
Ne sihre uğradığın fehm iderdi dîv ü şeytânı
616. ‘Afârî-i köhen vâkıf idi düşîze mekkâra
‘İbâdet itmek içün hânede eşnâm u evşânı
617. Cevâhîrle muraşşa‘ itdigin fehm eylemişlerdi
Velâkin anı vâkıf zann iderlerdi Süleymân’ı

618. Anı farı-ı maḥabbetle men' itmez şanurlardı
Anıñçün cinniyānıñ olmadı ifşāya imkānı
619. Ḥaḳīkatde yoğ idi izn-i Bārī anı ifşāya
Ne yüzden cilve-ger olsa gerek dirlerdi pāyānı
620. Bu ḥāle Āşaf ibn-i Berḥiyā çün muṭṭali' oldı
Süleymān'ın vezīri ya' ni ol dānā-yı ḥaḳḳānı
621. Bu keyfiyyetden āgāh oldığında muṭṭarib oldı
Süleymān'a anı taşrīḥden idüp gürizānı
622. Bilürdi çün melāmetle maḥabbet zā'il olmazdı
Gehī ısrārı mūcibdir anıñ ifşā vü i' lānı
623. Ne rütbe sevdiğin fehmi eylemişlerdi Süleymān'ın
Acırladı Süleymān Nebi'ye ḳavm ü a' vānı
624. Anı ta' rızle gāhī kināyetle işāretle
İfāde itmegi enseb görüp ber-resm-i ' irfānı
625. Düşelden derd-i ' ıṣṣā va' zı terk itdi Emīnu'llāh
Yerine Āşaf eylerdi mevā' ız-i Süleymānı
626. Meger günlerde bir gün va' zı u tezḳīr itmege Āşaf
Çıḳup bir minber-i ' āliye ber-resm-i vezīrānı
627. Cemī' -i enbiyāyı eyledi tertīb ile ḥaṣṣā
Ḳamunuñ mu' cizātı her biriniñ faẓl u ' unvānı
628. Vilādından ma' āda varıcaḳ bir ber-güzār itdi
Ser-encām u cihādı ḥüsn-i ḥulḳı vaşf-ı zī-şānı
629. Süleymān Nebi evşāfına geldikde tertībı
Zamān-ı salṭanat aḥvāliniñ olmışdı kitmānı
630. Biraz naḳl itdiginde ' unfüvān-ı hālde vaşfin
Emīnu'llāh'a geldi vaşf-ı Āşaf'dan perişānı
631. Çağırdup Āşaf ibn-i Berḥiyā'yı şerm ile şordı
Didi bā' iş nedir kim ṭayy idüp aḥḳām-ı sultānı

632. Şabâvet ‘ âleminde her ne kim oldıysa zıkr itdiñ
Degilken hâlet-i marziyyem ol evşâf-ı şıbyânî
633. Hemân fırsat düşürdi didi Âşaf yâ Emîna’llâh
Sezâ olur mı ol peygamberiñ tavşife ezmânı
[205a]
634. K’ânîñ dâ’im sarâyında ‘ ibâdet ola aşnâma
Hidâyet-hânesi olsun perestiş-ğah-ı evşânî
635. Nigîn-i hükmine râm olmuş iken maşrıķ u mağrib
Şerâdan tâ Şüreyyâ’ya varınca cinn ü insânı
636. Müsaḥḥar eylemişken kendüñe bâ-mihr-i istiqlâl
Yediñde oldu güm-kerde yazuk mühr-i Süleymânî
637. Anîñ gibi zamânı medḥ idem vaşf eyleyem yarın
Ḥuzûr-ı Ḥaḳḳ’da olmaz mı anîñ taḥcîl-i ḥızlânı
638. Ḥuzûr-ı Ḥâlîḳ’ımda olmasam maḥcûb söylerdim
Berây-ı ḥâtır-ı ifrâṭ meḥâsin üzre ‘ unvânı
639. Kelâm-ı Âşafî te’şîr itdikde Süleymân’a
Bulup düşize-i mekkâreyi bâ-cünd-i evşânî
640. Bu emr-i ḥayret-efzâda rüvâtîñ iḥtilâfâtı
Yazılmışdır ki vardır her birinde zevķ-i rûḥânî
641. Emînu’llâh’a geldikde te’eşşür ḳavl-i Âşaf’dan
Yerinden şıçrayup kıldı sarâya ‘ azm-i şîrânî
642. Perestiş üzre iken Şemse başdıķda Emînu’llâh
Su’âl itdikde vechin olmayup inkâra imkânı
643. Yedinden putların aḥz eyleyüp ilkâ-yı nâr itdi
Götürdi ortadan ednâs-ı zulm ü şirk ü küfrânı
644. Nigâr-ı dil-figâre putları iḥrâḳ olunduķda
O demde gelmiş idi kendüye endûh-ı ḥırmânî
645. Teberrî üzre yine Şemse’ye İslâm ‘ arz itdi

Niçe māl-ı hazā'in va' d idüp ber-vech-i ihsānī

646. Qabūl itmedi İslām'ı ya andan irtidād itdi
İkisi daḥi mervīdir yazar tāriḥ-i ' Oṣmānī
647. Hidāyet hüdḥüdi hādī degil islāmına bādī
İdüp qatl ile irşadı Hudā'nıñ emr ü fermānı
648. Hemān vāqıf olunca küfrine zülfi hevāsından
Süleymān Nebī'ye geldi ikrāh u peşimānī
649. Mübeddel olmuş idi ḥüsni ḳubḥa nūrı hem nāra
Göründi zülf-i tarrārı olup zünnār-ı nīrānī
650. Anı İslām'a gelmişdir ya gelmek ihtimāliyle
Severlerdi dirīgā küfri kıldı qatle şāyānī
651. Zehī dūşize-i bed-kīş-i āṣār-ı ḳalālet kim
Nübüvvet nūrı anı kılmaya tenvīr-i imānī
652. Kirāren da' vet-i İslām ile teşrīf itdikce
Qazāsı gelmiş idi eyledi ısrār-ı tuḡyānī
653. Anı qatl itdiginde küfrine ısrār ile derḥāl
Emīnu'llāh'a ihsān itdi Hakk mühr-i Süleymān'ı
654. Kemā-fi'l-evvel ' avdet eyledi iḳbāl ü iclālī
Müsaḥḥar eyledi ins ü perī vü cinn ü şeyṭānī
655. Vuḥūşıyla tıyūrı geldi tayyārātını aldı
' Afārīti riyāḥı dergehinde oldu derbānı
656. Zehī ḳudret ki zāhirdir zehī ḥikmet ki bāhirdir
Ḳamu eşyā mezāhirdir gerek bāḳī gerek fānī
657. Temāşālīḳ'da vāḳi' oldu dirler qatl-i Bānū'yı
Kimi Beytü'l-Muḳaddes'de pür oldu didi peymānı
- [205b]
658. Süleymān Nebī'niñ Şemse Bānū ile aḥvālin
Yazar Kūnh'inde ' Ālī müttefiḳdir şıdḳ-ı burhānı

659. Tevārīḥ-i selefden gerçi tafşıl üzre vâkı' dir
Fürûğ-ı mihr-i Şemse żay' a-i mühr-i Süleymānī
660. Vuḳū' ı fecr-i kāzib gibi ğāyet şādıķa beñzer
Beyāza çıkmamışdır her biriniñ zıkr ü tibyānı
661. Süleymān Nebī'yle Şemse hakkında eger sā'il
İderse i' tirāz-ı riddet ile ḳatlı-i cānānı
662. Bir-iki vech ile ol sālikiñ ilzāmı ḳābildir
Eger ğayre ḳıyās itmişse aḥvāl-i Süleymān'ı
663. Temāşālıķ'da çün kim Şemse'niñ ḳaşrı tamām oldı
Daḫi babası taşvīrin idüp dīv-i Süleymānī
664. Süleymān Nebī izniyle taşvīr eylemişlerdi
Anıñ emri yoğ iken var mıdır taşvīre hiç cānı
665. Teberri eyleyüp İslām'la Şemse muḳre ise de
Vücüb-ı ḳatli riddetle olur tertibe şāyānī
666. Şeref-yāb olmadıysa da' vet-i İslām ile Şemse
Esīridir Süleymān Nebī'niñ ḳatlı ider anı
667. Eger taşvīre ruḥşat-i i' tirāz daḫi eylerse
Anı te'nīs-i İslām itmege ḳılmışdı izānī
668. Egerçi mer'e-i mürteddeniñ dīn-i Muḥammed'de
Cezāsı ḥabs ise yoğ ise şer' an ḳatle imkānı
669. Süleymān Nebī'niñ şer' u dīni üzre ḳatliyle
Nüzül itse n'ola şuḥf-i İlāhī vahy-i Rabbānī
670. Niçün nūr-ı nübüvvetle bilüp düşizeniñ küfrin
O dem kesr itmedi dirlerse ol taşvīr ü evşānı
671. Süleymān'ın şu resme ibtilāsı bālīg olmışdı
Degildi Şemse'niñ yanında zerre deyr-i ekvānı
672. Bu aḥvāle Süleymān muṭṭalı' zānniyle cinniler
Dimezlerdi ebed setr eyler idi dīv-i şeyṭānı

673. Arada H  zet-i H  kk'dan ta' allu   eyleyüp ketme
Nübüvvet   uvvetini   olmadı te's  ri r  h  n  
674. Tev  r  h u siyerde mündericdir   emse a  v  li
Vel  kin K  nh-i '  l  'de olan taf  sil    'unv  n  
675. Nig  r-   dil-fig  ra geldi    n babası   atliyle
S  leym  n Neb  'den va  t-i sebyinde per    n  
676. S  leym  n d  nine te'lif i   n ifr  t-   lu  fından
O k  fir be   eye geldi del  l      onc-   h  b  n  
677. Kem  l-i h  snine ma  r  r oldu h  d-pesend oldu
Cem  li   em'iniş perv  nesi bildi S  leym  n'  
678. Perestiş eyler idi gerçi Edincik'de ev    na
  am  me Deyri idi     yet-i   m  l-i h  sr  n  
679. G    p gitmek mu  arrer olduğında c  nib-i   uds'e
Kem  l-i   rz  -y     ev  k ile B  n  -y     eyt  n  
680. Mura     bir   anem   a  lard   z  r-i fer  -i   a  rında
Fer  m    itdi isti' c  l ile   ıldı  da p  y  n  

[206a]

681. H  l  l-i r  hda gerçi tez  kk  r itdi ta  v  ri
S  leym  n Neb  'ye a  ma  a   an yoğ idi c  n  
682. Em  nu'll  h'dan mekt  m idi mekk  reni   k  r  
O    retde an  n da z  krini   olmad   imk  n  
683. Zam  n-   Yan  o ibn-i Mady  n'da    ik  r oldu
Ni  e m  ddet o b  t mens     alup b  -emr-i Rabb  n  
684. Mu  arrahd  r   a    da enbiy   v   m  rseli   h  li
M  beyyendir o cem' -i i  t  f  n  n s  ret       n  
685. S  leym  n Neb  'ni   m  hr-i te    ri   alınd  da
Geline ol sebeble in  it  t-   m  lk-i devr  n  
686. Zev  l-i devletiyle t  c u ta  tından c  d   düşdi
G  m olduğda       h u şevketi icl  l    'unv  n  

687. Bürehne pā vü ser olmışdı ifrāt-ı taḥayyürden
Gezerdi kūh u şahrâlarda giryânî vü nālânî
688. Süleymânîkdan ‘azl itdirdi âḥir dām-ı vuşlatla
Bırağup anı ‘uzzâl-i cefāya niçe ezmânî
689. Bu kızdır ibtilâ-yı miḥnete bâ‘ iş olan ancak
Bu mekkâre idi kırk gün kadar ‘azl itdiren anı
690. ‘İbâdet itmesi kırk gün kadar olmağla eşnâma
Süleymân’ın daḥi kırk gün idi hengâm-ı efgânı

Vâkı‘ a-i Ğarîbe

691. Süleymân Nebî el-kışsa rıḥlet itdi ‘uḳbāya
Bırağdı tâc u taḥtî raḥt u baḥtî mülk-i devrânı
692. Cihânı şarḳdan tâ ğarba dek zabt itdi ser-tâ-ser
Nübüvvetle ḥilâfetle olup dehrîñ Süleymân’ı
693. Süleymân’a daḥi bâḳî degilmiş diyerek âḥir
Güzzer kıldı bu fânîden niçe ḥâḳân u şâhânî
694. İşit bu kışsa-i pür-hışşayı gel ‘ibret al bundan
Kime el virdi yüz yudı baḳalım ‘âlem-i fânî
695. Sipihriñ gerdişi dehrîñ mürûrı muḳtezâsıyla
Teceddüd iderek şâl ü şühûrı şible rûzânı
696. Selîl-i nesl-i ‘Âdî’den daḥi âl-i ‘Amâliḳ’den
Ḍalâlet-pîşe Yanḳo Mâdyân’dır vâlid ‘unvânı
697. Tedâvül üzre merzibûm-ı Rûm’a pâdişâh oldu
Tağallüble daḥi zabt eylemişdir mülk-i Yûnân’ı
698. Zamân-ı devr-i Âdem’den cülûs-ı Yanḳo mâbeyni
Güzâr itmişdi dört biñ altı yüz a‘ vâm-ı ezmânî
699. Pes ol târiḥden dört yüz otuz yıl soñra İskender
Cihâna geldi oldu pâdişâh-ı ‘âlem-i fânî

700. Aña İskender-i Rûmî dinildi gerçi zâhirde
Velâkin Hind ü Sind'i şark u ğarbı kâfiristânı
701. Diyâr-ı Şâm u Mısr'ı Türk ü Rûm'ı hem Filistîn'i
Yemen mülk-i Habeş Mâzenderân Īrân u Tûrân'ı
[206b]
702. Cihânı geşt idüp âb-ı hayâtı ârzû itdi
Karañlık mülkini geçdi tolaşdı arz-ı Sûdân'ı
703. Geçüp arz-ı Horâsân'dan semâvâta irişmişdi
Diyâr-ı Mâverâü'n-nehr'e vardı gördi Gûrân'ı
704. 'Aşâ'irden kabâ'ilden bütün Türkman u Ekrâdı
Herât u Câm'ı devr itdi daği aqbâl-i 'urbânı
705. 'Acem'de İsfahân'da daği Nikrîz ü Horâsân'da
'Irâk'a uğramaqsız kıldı Nîşâbûr'a püyânî
706. Pes ol Koştanîniyye arzına ol kayşar-ı Rûm'ıñ
Sitanbul Hışnı'na vaz'-ı esâsı sâl-i bünyânı
707. Muhammed Hân Bu'l-Feth'ın evân-ı fethi mâbeyni
İki biñ iki yüz seksen sekiz sâl oldı ezmânı
708. Meger günlerde bir gün kayşar-ı mesfûr bulmışdı
O kaşr-ı bî-kuşûrı kim anıñ bünyâd-ı bünyânı
709. Süleymân Nebî'niñ 'ahd-i 'adlinde tamâm oldı
Berây-ı duğter-i Şaydûn yapdı dîv ü şeytânî
710. Niçe eyyâm anda sâkin oldı kâr u bârıyla
Selâtin içre buldı imtiyâz-ı şevket ü şânı
711. Temâşâlık'da seyrân üzre iken nâ-gehân kayşar
O kaşr-ı dil-güşâ-yı gezdi tûlânî vü 'arzânî
712. Be-ḥikmet geşt iderken çevresin ol kaşr-ı zîbânıñ
Mücevher bir şanem bulmışdı kayşar kim merger anı
713. Ferâmûş eylemişdi Şemse Bânü fers-i kaşrında
Giderken semt-i Beytü'l-Maḳdis'e bâ-şevk u şadânî

714. Şitâbından unuttı ol büt-i ra‘ nāsını yohsa
Degişmezdi Süleymân mülkine ol resm-i bî-cânı
715. Ricâl-i devletin a‘ yân-ı mülkin cem‘ idüp kayşar
İrâ’et eyledi ol şûret-i zîbâyı yeksânî
716. Ta‘ accüb itdiler i‘ câz-ı tarhından nuķûşından
Behâ vü kıymetinden anlara gelmişdi hayrânî
717. Eger şûret-girân-ı Çîn görse naķş-i dil-cûsın
Hayâl-i şûret-i naķşıyla ger Bihzâd u Kirmânî
718. Nigâristân-ı Çîn’e bir daħi varmazdı taşvîre
Kılardı itdigi taşvîre izhâr-ı peşimânî
719. Gezüp elden ele ‘ ibret-naazarla baķdılar bir bir
Nuķûş-ı dil-firîbi lâl idüp taħsîn-güyânı
720. Temâşasıyla geldi Yanķo’ya bir hâlet-i dîger
O bütten güyiyâ ‘ ibret alup ber-vech-i yakẓânî
721. Didi erbâb-ı dîvâna te’essüf iderek Yanķo
Gelüp bizden muķaddem dehre niķe şâh-ı şâhânî
722. Bunun gibi niķe âşârı kaldı kendiler gitdi
Olur her biriniñ vaşf-ı cemîli zikr-i ihsânı
723. Murâdımdır benim de bir eşer îcâdı ‘ âlemde
Mü‘ eddî ola ezķâr-ı cemîle niķe ezmânî
- [207a]
724. Egerçi her vezîr-i kâr-dânı söyledi bir söz
Velâkin baş vezîri hayr-i hayl-i vezîrânı
725. Vekîl-i muṭlaķıydı nâmına Kanṭûr dirlerdi
Var idi sâ’ire nisbetle anıñ rüşd ü ‘ irfânı
726. Cihânı ser-te-ser geşt eyleyüp görmişdi her fenni
Gezüp şark ile ğarbı Hind u hem İrân u Tûrân’ı
727. Ricâl-i devlet içre Yanķo’ya döndi ḥiṭâb itdi

Didi kim her bir ‘aşrın vardır elbet bir Süleymân’ı

728. Dağı var her Süleymân’ın niçe hikmetle âsarı
Bu ‘aşrın hâliyâ sensin Süleymân-ı cihân-bânı
729. Ne resme itseñ icâd-ı eşer sen aña kâdîrsin
Ne semte vaz‘-ı bünyâd eyleseñ olurdu şâyânı
730. Benim re’yim budur kim vaz‘-ı bünyâd eyle bir şehre
Ki etrâfında sâkin olalar efrâd u insânı
731. Ser-â-pâ idesin dervâzesin ma‘ mûr u âbâdân
Bula tâ haşre dek nâm-ı şerîfîn hayr-i ‘unvânı
732. Niçe sâl u şuhûr ol şehir içinde idesin râhat
Ola dârü’l-hilâfe saña ol şehir-i hıdîvânî
733. Vezîrîn bu kelâmı Yanço’ya te’şîr itdikde
Çağırdup istişâre itmek için cümle pîrânı
734. Ricâl-i devletin hep kâr-dânın hayr-ı âhânın
Bütün cem‘ eyledi yanında ber-resm-i mülûkânî
735. Vezîri ya‘ ni Kanîr’uñ kelâmın söyledi halka
Kamusın itdi istintâk-ı sırrânî vü cehrânî
736. Vezîrîn re’yini her biri istişvâb itdikde
‘Azîmet itdi kim vaz‘ eyleye bünyâd-ı bünyânı
- Şürü‘-ı Yanço be-Bünyâd-ı İstanbul**
737. Mülûk-i câhiliyyetden ‘azîmü’l-kadr idi Yanço
Yesâr u şervet ü kuvvetde ma‘ düm idi akrânı
738. Ser-â-pâ şarkdan tâ garba dek fermânı işlerdi
Cihâna velvele şalmışdı bîm-i kahr u hızlânı
739. Melik ‘Ankûr’a gâlib idi icrâ-yı mekârihde
Birisi hân-ı dūzağ birisi tekfûr-ı nîrânî
740. Yazup büldân-ı ma‘ mûre bütün ser-hadd-i manşûra
Niçe aqtâr-ı mevfûra varınca hükûm ü fermânı

741. Haber-dār oldı emrinden diyār-ı Rûm u Türkistân
Frengistân u Elbistân daği Eflāk u Boğdan'ı
742. Haber-dār itdi ehl-i Şâm u Hind ü Sind iklîmin
Müheyyâ eyledi Kıpçak u Bulğar ehl-i Īrân'ı
743. Macar u Engürüs'e Çerkes ü Rus'a haber şaldı
Anatoli vü Rûm'a tağıdup etbâ' u a' vâni
[207b]
744. Şecâ' atlü şalâbetlü şehinşâh idi ol Yanço
Kudüs'de Buht-ı nassar'la kılup cenk-i firāvânî
745. Niçe serkeşleri zîr-i emâna aldı qahırıyla
Cünüd-ı ehl-i küfri eyledi münkâd-ı fermânî
746. Taḥayyür üzre idi kangı yerde ola bünyâdı
Ola nakl-i zehâ'irde anıñ minhâc-ı âsânı
747. Münâsib şöyle bir mevzi' arardı kendi zu' mınca
Ola yapıdğı şehriñ mecma' ü'l-bahreyn iki yanı
748. Daği bir cânibi berr ola nakl-i bürri ber ola
Sefâyinle merākible gele erzāk-ı qaṭṭânî
749. Tefahḥuş eyledi vâfir taḥarrî itdi bünyâda
Mühendisler müneccimler niçe mi' mâr-ı bünyânı
750. Yapı ahvâline vâqıf kamu üstâd-ı bennâyân
Mesâḥa-i zîc ü coğrafiyyede hem ola itḡânı
751. Hākīm-i ḥāzık olup sa' d u naḥsı fark ide cümle
Ṭavâli' fennine taqvîm-i ḥükme ola ' irfânı
752. Esâtîz-i selefden niçesin iḥzâr itdirdi
Anıñ her birine kıldı mevâ'id-i kerîmânî
753. Muḥaşşal ḥâliyâ şehr-i Sitanbul oldığı yerde
Münâsib gördiler Yanço içün bir cây-i bünyânı
754. İki bahriñ miyânında olan sâḥildeki arza
Binâya ittifaḡ itdi gelen ḡayl-i hakîmânî

755. Yoğ idi iltikâsı ğālibā ol dem iki bahriñ
Sikender'den muḳaddem olmağın Yanḳo'nuñ ezmānı
756. Velākin ḳaṭṭ u faşlın ol zamānda itdiler ilḳa
Ol eşnāda muḳadder olmadı iṣāl-i bahrānī
757. Niçe yıl şoñra geldi ol yere İskender-i Rūmī
Huşūle geldi anıñ himmetiyle emr-i lūḳyānī
758. ‘ Aceb bundan münāsib ğayri bir sāhilde mi olsa
Dağı bundan müferraḥ var mıdır bir arz-ı ‘ ūmrānī
759. Tereddüd ūzre Yanḳo bir gice der-ḥ̣āb olmışdı
Uyandıḳda bulup kend'özini bā-emr-i Rabbānī
760. Serīr ü taḥṭı ile kendüyi bir yerde buldı kim
Ne görmiş ol yeri ne itmiş anda ḥaṭve-cünbānī
761. Sitanbul yapılacaḳ sāhil-i bahreyn idi ol yer
Düşüm mi yā ḥayālīm mi diyü ḥayrānī ḥayrānī
762. Yerinden şıçrayup deryā kenārın vardı seyr itdi
Biraz başlı başına gezdi gördi mīşesistānı
763. Tevaḥḥuş eyleyüp tenhālığından ol ḥavālīnīñ
Kemāl-i ḥayretinden eyledi efgān u giryānī
764. Hemān-dem gördi bir şayyād-ı mähī şavb-ı sāhilde
Reh ü resmi kemā-hī andan istiḥbār idüp anı
[208a]
765. Çıḳardı bir yola bir ḳarye-i ma‘ mūre gösterdi
Ḳazārā vardı buldı nā-gehān ba‘ ž-ı emīrānı
766. Ḥaber gönderdi pāy-i taḥṭına ber-vech-i isti‘ cāl
Tefahḥuş ūzre idi pādişāhıñ cümle a‘ vānı
767. Firāşıyla yerinden ğā’ib olduḳda o şeb Yanḳo
Çıḳup eṭrāfa cüst ü cū iderdi rükn ü a‘ yānı
768. Kimisi dīv ḳapdı dirdi kimi ḥod-be-ḥod ḳaçdı

Kimisi ihtifâ itdi diyüp tûlânî ‘arzânî

769. Havâdiş olmuş idi ihtifâsı taht-gâhında
Dökülmüş kalmış idi dâr-ı mülkinde yetîmânî
770. ‘ Aceb kande ola dirken beşâretle haber vardı
Gelüp semt-i Sitanbul’a kavuşdı ehl-i dîvânî
771. Egerçi Yanço’nuñ ‘ aqlen bu nakli hâl-i nevminde
Serîr ü taht ile tayyî çü Belkîs-i Süleymânî
772. Firâşıyla ‘ afârîtiñ kapup ol yerde tesyîri
Vuķû’ ı başka yüzdendir diyüp itmezseñ itkânî
773. Cevâb olsa mülâyimdir anı taşdîka yer vardır
Degildir ‘ âdetu’llâha göre müsteb‘ ad imkânî
774. Sitanbul şehri kim bir belde-i ‘ uzma vü mecma‘ dır
‘ İbâdet-gâh-ı aķdem cây-gâh-ı fazl ü ‘ irfânî
775. Niçe esrâr-ı maħfîyye zuhûr itse gerek anda
Niçe âşâr-ı hayriyye olur bâ-emr-i Rabbânî
776. Bu deñlü câmi‘ u mescid zevâyâ cây-ı tehlîlât
Olur her rûz u şeb tevħîd-i Bârî zıkr-i Sübhânî
777. Tefâsîr ü eħadîş u uşul u fer‘ i her ‘ ilmiñ
Oķunur dâ’imâ anda olunur hıfz-ı Qur’ânî
778. Bu deñlü ‘ âbid ü zâhid mücâhid fî-sebîli’llâh
Meşâyiħ sâlik ü dervîş u şûfî merd-i haķķânî
779. Cemâ‘ atle cevâmî‘ rûz u şeb pür-zîb u zîbende
Edâ-yı ħams-ı merfûza ile kâ’im müslimânânî
780. Zevâyâ vü medâris ħaneķâh tullâb u dervîşân
Ta‘ allüm eyleyüp ta‘ lîm iderler ‘ ilm-i Rabbânî
781. Menârâtında temcîdât u tehlîlât olunmaķda
Meħâfilde menâbirde olup tesbîħ-i Sübhânî
782. Meşûbât-ı cezîle ile taħşîl-i rızâu’llâh

O yerde dā'imā olmağla ber-vech-i firāvānī

783. Bu remzi fethe bu sırr-ı hafıyî keşf ü ızhāra
Sebeb halk itmek ile Yanço'nun bu vaz'-ı bünyānı

784. Hudā bir şahş-ı fācirle gehī te'yīd ider dīnī
Bu hikmet üzre cā'izdir ola bu tayyīn imkānı

785. Yeder bir hikmetin ızhār için kullarına gāhī
Zamānı hem mekānı tayy idüp bir şebde ekvānı

[208b]

786. Degildir bānī-yi İstanbul'un bu emri müsteb'ad
Zehī tevfiq-i Rabbānī zehī taqdīr-i Sübhānī

Mesāha-i Hendek ve Tahmīn-i 'Arşa

787. Pes andan soñra Yanço vardı ol cāy-i Sitanbul'a
Mühendisler müneccimler esātīz-i hakīmānī

788. Ulaklar gönderüp etrāfa ızhār itdi bi'l-cümle
Mühimmāt-ı binā ālāt-ı mi' mārī-yi bünyānı

789. Müheyyā itdi usturlāb u coğrafiyye miqyāsın
İdüp şarken u ğarben sağ u solda hatve-cünbānī

790. Mesāha itdiler taşvīr idüp şekl-i müselleşde
Kılup semt-i şimālīsin ihāta baħr-i 'ummānī

791. Esāsın dā'iren-mā-dār hafr itdirdi ölçüldi
Tamāmen kırk zirā'a bāliğ oldı 'umk-ı bünyānı

792. Muhaşşaş bir muşanna' kubbe zāhir oldı hafrında
O da kırkar zirā' idi meger tūlānī 'arzānī

793. Muḳaffel bir ḳapusı var idi feth itdiler ol dem
Muḳalsam buldılar beş yerde kerkes şekl-i bī-cānī

794. Daħi bir yerde olmışdı muḳalsam altı kerkes kim
Biriniñ var idi başı ḳamu bī-ser idi ānī

795. Temāşā itdiler bi'l-cümle miḳnātīsdan maşnū'

Bütün elmās oturtmışlar idi ber-cāy-i a‘ yānī

796. Tırur her biriniñ öñinde bir levḥ-i müverriḥ kim
Ne oldığı kızılmış müddetiyle naḳş-i ezmānī

797. Ne resme ḥaṭṭ idi keyfiyyet-i taḥrīri nā-mā‘ lūm
Lisānlardan belürsiz idi cümle naḳş-i ‘ unvānı

798. Okuyup bilmedi ḳaṅḡi lügat oldığını kimse
Felāṭūn gibi kāmīl var idi maṣḥūb-ı sulṭānī

799. Tecessüs itdiler eṭrāf u eknāfa ḥaber şaldı
Gelenler bilmedi ol ṭılsımātıñ ne ola şānı

800. Anı keşf itmege cem‘ itdi Yanḳo kendi yanında
Dühāt-ı ḳavmden nice mücerreb kār-dānānı

801. Nihāyet ezkiyā taḥmīn ile dimişdi ol zümre
Bu altı yerde kerkesler cihāt-ı sitte burhānı

802. O murḡuñ biñ yaşar oldığı çün meşhūr-ı ‘ ālemdir
Be-her kerkes ki biñ yıl ‘ ömr ile takdīr-i ezmānī

803. Tıyūruñ ekşeriniñ başları olmadıḡı aşlı
İder serverleri bī-serligin imā-yı ‘ irfānı

804. Faḳaṭ birisi bā-ser oldığı ḥālā işāretdir
Cenāb-ı şehriyārıñ ṭul-i ‘ ömri ṭavl-i ‘ unvānı

805. Ḳadīm-i bī-zevālīñ mülki bāḳī ‘ izzeti dā‘ im
Cihānıñ ‘ izz ü cāhı pādişāhı cümleten fānī

[209a]

806. ‘ İdād-ı kerkesān on bir olup a‘ mārı dünyanıñ
Geline Ādem’e on bir biñ oldu sāl-i devrānı

807. Bu esrāra işāretdir şehinşāhā beşāretdir
Olur bu vaż‘ -ı bünyāda hezārān yümn-i burhānı

808. Pes andan soñraki ümmetde aşlā olmadı böyle
Rümüz-ı mübhem-i ma‘ nā ṭılsımāt-ı ḥakīmānī

809. Yedi yıl bi't-tevālī cem' olundu taş kirec ağac
Bināya her ne kim lāzım ola bā-emr-i sulṭānī
810. O yerde cümlesin āmāde itmişdi şürū' itdi
Daḥi 'ummāl için eṭrāfa irsāl itdi fermānı
811. O yerde cem' olan kırk kerre yüz biñ ādem olmuşdı
Gelen 'askerle kendi leşkeri etbā'-ı sulṭānī
812. Daḥi kırk biñ idi mevcūd olan üstād-ı neccārān
İki yüz biñ olup taş taşıyan ırḡad-ı bünyānī
813. Müneccimler taraşşud üzre idi sa'd-ı sâ' âte
Şeref burcında gözler gözler idi şems-i tābānı
814. Be-her otuz sene bir devri olmağla dem-i sa' dıñ
Tamāmen ḡarn-ı kāmīl itdiler terşīd-i ezmānī
815. O sa'd-ı sâ' ate ehl-i kevākib zīc aşḡābı
Kııldı rüz u şeb şarf-ı evān-ı dīde-bānānī
816. Gelince sâ' at-i merḡūmede važ'-ı esās idüp
Sevād-ı a' zama virse gerekler yümn-i bünyānı
817. Şu ümniyye ile kim tā ḡaşre dek ma' mūr olup şehri
Refāh u intizām üzre ola bi'l-cümle sükkānı
818. Ḥarīḡ ü zelzele derd-i vebādan ola āsūde
Ġulāmı aḡsen olup hem vefā-dār ola nisvānı
819. Ḥulāşa şehri taḡlīş ideler teşlīş-i naḡsından
Vireler rub'-ı meskūn içre aña yümn-i büldānī
820. Ricālinde nifāḡ u kızb ü vaḡşet olmayup aşlā
Ḥulūş üzre her birisinde ṭab'-ı insānī
821. Menārāt u ḡulel-āsā niçe timşāller mīller
Binā itdirdiler yer yer muṭalsam resm-i bünyānī
822. Biri birbirine rabṭ u ittişāle gerdiler ipler
Kılındı cā-be-cā āvīḡte-i nāḡūs-ı deyrānī

823. Kaçan ol sa‘ d sâ‘ at geldiginde oluna taḥrîk
Şadâ-yı çañların i‘ lâm ide ol sa‘ d-ı ezmânî
824. Elinde taşları ḥâzır olan cümle raşad-kârân
Bir uğurdan ideler vaz‘ -ı bünyân-ı ḥakîmânî
825. O sâ‘ atde temel bünyâdını itmâm ide üstâd
Çıka rûy-i zemîne görüne bünyâd-ı cüdrânî
826. Taraşşud üzre iken niçe biñ üstâd u neccârân
Suṭurlâbsız leğân-kûr laḳlaḳıñ tıtmışdı yılânı
[209b]
827. Havâda götürürken şoḳduğında laḳlaḳı ef‘ î
Bırakdı ıztırâb-ı nîş ile ol demde yılânı
828. Każârâ rîsmân üzre düşünce mâr-ı efkende
Toḳınup çañlara çıkdı şadâ-yı nâ-be-âvânî
829. Tarakḳub olunan ol sâ‘ at-i merḳûme zannıyla
Bir uğurdan yedinden vaz‘ idüp aḥcâr-ı bünyânî
830. ‘ Ale’l-fevr itdiler te’sîs-i hışnı niçe biñ üstâd
‘ Abeş oldı bu deñlü re’y ü tedbîr-i ḥakîmânî
831. Müneccimler bu yañlıştır diyü feryâd itmişdi
Müfid olmadı aşlâ virdiler te’sîse tâbânı
832. Ne deñlü naḥsını i‘ lâm itdikde müneccimler
Ḳomadı gûşına bir kimse ol feryâd u efğânı
833. Meger beytü’l-ḥazen dârü’l-vebâ olmasına şehriñ
Ta‘ alluḳ eylemiş ḥikmet-i Ḥudâ’nıñ emr-i Rabbânî
834. Bir ağızdan olup ¹⁸“الخیر فی ما أختار الله”ıñ
O demde nükte-gûyânî bütün erbâb-ı ‘ irfânî
835. Gelen ol niçe yüz biñ er olup bünyâd içün leşker
Hüner-ver rûz u şeb işler kılup sa’y-i belîğânî

¹⁸ “Hayr Allah’ın seçtiğindedir.”

836. Sitanbul sūrını kırk gün tamāmında binā itdi
Yapıldı üç yüz altmış ƙal‘ aya bergos-i şāhānī
837. Be-her bergos arası otuzar burc beden yaptı
İşāret ola eyyām u şühūr u sāle būnyānī
838. Açıldı hışna altmış birde ƙapu bahren ü berren
Be-her gün ikisinden işleye bi’l-cümle sükkānı
839. Bir ayda altmış ebvābı bütün devrān ide tā kim
Aña ta‘yīn-i bāc itdi binā bulduƙda pāyānı
840. Yapıldı biñ ‘aded deyr ü kenāyis daħi altmış biñ
Buyūt u mesken ü menzil serā vū cāy-i mihmānī
841. Yapıldı yüz ƙadar ƙammām-ı rūḥ-efzā-yı istiṣnā
Daħi beş yüz ƙadar mihmān-serā-yı ḥān-gerdānī
842. Sitanbul şehriniñ çünkim tamām olduƙda būnyādı
Ḥaber gönderdi āgāh eyledi a‘cām u ‘urbānı
843. Diyār-ı Deylem ü Türk’e Frengistān’a cebr itdi
Niçe evler sürüldi çok şehirler oldu vīrānī
844. Yerinden ƙaldırıp İstanbul’a iskān itdirdi
Diyārından cüdā itdi niçe merdān u nisvānı
845. Gelenler nāliš ü efgān iderdi ‘andelīb-āsā
Bırağup āşiyānın ötede merd-i ğarībānī
846. Kimisi duḥt u iḥvānın kimisi ḥ‘ış ü yārānın
Gelenden ayrı düşmiş ‘andelīb-i ḥūb-elḥānī
847. Biri birinden ayrı niçe sūd körpesi tıflı
Ƙoyundan ƙuzusın aldı ayırdı cān-ı cānānı
- [210a]
848. Egerçi şehrini Yanƙo mezālīm ile tıldırdı
Cihānı yakdı ser-tā-ser şerār-ı zūlm ü tuğyānı
849. Gelenler zūrakī derd-i ğamından bulmadı şıḥḥat
Belāya uğradı kendi vebāya tıfl u şıbyānı

850. ‘Adālet ile işlenmek şenlenmek kâbil olurdu
Zalām-ı zulm ü küfri itmedi ol şehri nūrānī
851. Gelenler buldılar iflāsı ile renc ü belâyâyı
Tutalım mäh-tāb olmuş ğulām-ı sāde-rüyānı
852. Tārīk-i aḥsenin fikr itmeyüp ol şāh-kāfir-kīş
O şehir-i nāzenīni eyledi cevri ile zulmānī
853. Tamām olduğda şehri kendi ismiyle be-nām itdi
Sitanbul şehrinin olmağla Yanķo nām u ‘unvānı
854. Eger bānisi Yanķo nāmı ile itmese tevsīm
Ḥarīk olmazdı dirlerdi bu şehir içre firāvānī
855. Belâyı gör ki babasınıñ ismi Mādyān oldu
Ḥarīka dāll oldu ya‘ni Yānī cüz’ ü pâyānı
856. Yapıldı şehrin eṭrāf u nevāhī vü kūrāsında
Mu‘allā cā-be-cā üç yüz burūc-ı āsumān-sānī
857. Şu vech üzre yapıldı her birinin sāḥası içre
Şıgınmak kâbil ola anda yüz biñ olsa fersānı
858. Zārūret mess idince taşradan imdād gelince
Sitanbul’ı ḥirāset kal‘alardan ola imkānı
859. Şeneldüp şehri ma‘mūr u ābādān eylerdi
Bu taḳrīb ile bula şehriyanķo zīb-i ‘unvānī
860. Bu burelardan Silivri hem Eregli Çorlu bāķīdir
Mūrūr-ı dehr ile sā’ir kılā‘a geldi vīrānī

Vaz’-ı Tılsım-ı Zeytūn Berāy-ı Ağdiye-i Revāhib-i Riyāzet-Nümūn

861. Baķırdan yapıldı bir at üzre bir mīl-i mu‘allā kim
Anın yüksekliğı beş yüz zirā‘ olmuşdı tūlānī
862. Dağı bir mīl yapıldı baķırdan üstine koydu
Tılsım itdi yedi başlı bir ejderhā-yı bī-cānī

863. Bağırdan Yanğı ibn-i Mādyān'ın şüretin düzdi
Öñinde yapıdırup bir bî' a-i ' ulyā hakīmānī
864. Tamām biñ hücre-i ma' müre yapırdı kilisaya
Yedi biñ rāhibi var idi kıldı anda iskānī
865. Zuhūr-ı dīn-i ' İsa'dan muqaddem idi ol demler
Zebūr'ı sıfr-i Tevrāt'ı okırdı cümle ruhbānı
866. Kudūs'de bir keşış var idi dirler Yanğı ' aşırında
Kühen-sāl idi biñ beş yüz yıl idi ' ömr-i sāmānı
867. Kadīd olmış kurumış idi ol rāhib riyāzetle
Rehābīn ü esākīfe kılup serdār-ı gebrānī
[210b]
868. Cenāb-ı Hūd peygamber zamānında girü kılmış
Vücūdıyla teyemmün eylemişdi ehl-i kīşānī
869. Sitanbul şehrini tebrīk için ol bānī-yi mağbūn
Getürtmişdi hezārān ' izzet ü ikrām ile anı
870. Teberrük kaçd idüp her gün görürdi anı bir kerre
Yedi biñ rāhibi hizmetle kıldı anıñ a' vānı
871. Gıdāsı rüz u şeb zeytūn idi rāhibleriñ ancağ
Vücūdı nedret üzreydi yine olmazdı noğşānī
872. Yazar Tāriğ-i ' Ālī'de bu tafşilāt-ı zeytūnı
Şu resme naql ider inkāra olmaz belki erzānī
873. İder nükte-şināsān-ı ' aşırda bu rivāyātı
Tılsımātıñ ider te'şirini taşdığ-ı ikānī
874. O demde bir münecim var idi mağrib diyārında
' Azīmet itdi geldi Doğya olmuşdı ' unvānı
875. Taḫābetde remelde cıfr ü coğrafiyye fenninde
Nücūm u zīc u hikmetde bulunmaz idi aqrānı
876. Yed-i tūlāsını her fende ' ālem ittifağ itdi
Kemālin i' tirāf eylerdi ol ' aşrıñ hakīmānı

877. Gelince şehre fenn-i tılsımâtı halka ‘ arz itdi
Aristo-yı zāmān bildi anı ol belde sükkānı
878. Zer-i hālîşden idüp bir şıgırcık kuşını taşnı[‘]
Zehbeden daği bir zeytūn düzüp vaz[‘] eyledi anı
879. Kuşuñ ağızına elmās ile tezyīn eyledi murğı
Daği bir levh-i zerrīn üzre yazdı ism-i Sübhānī
880. Kitāb-ı Hāzret-i İdrīs havāşşından idüp iḥrāc
İdüp āyāt-ı Tevrāt u Zebūr’ı vefk-i ‘ unvānī
881. Tılsımāt üzre resm itdi bütūn ol levhaya kazdı
Muṭalsam aşdı ol deyr-i ‘ azīm üzre ḥakīmānī
882. Daği yüz kumkuma peydā idüp gitdi Şıfāhān’a
Nevāhīsinde şıgırcık şuyından tıldurup anı
883. Beşer yüz dirhem idi koydığı her kumkuma şuyı
Sitanbul’a getürdi cümlesin bī-kesr ü noḡşānī
884. Be-her yüz dirheme bir süri şıgırcık kuşı anda
Müsahḥar oldu ber-vefk-i murād-ı emr-i Sübhānī
885. İrādetle havāşşın çünki te’şiri mukarrerdir
Ne yer ḳonsa ol şulana ne sâz eylerdi murğānı
886. Temekkūn eyleyüp ol yerde dā’im yavrırlarlardı
Velākin yerde ḳonmayup ola ta’ līḳa erzānī
887. Muṭalsam bu ‘ amel peydā olundu yümn-i sâ’ atde
Aşıldı bir münāsib mevzi’ e bā-re’y-i sulṭānī
888. Ne dem ol levh-i zer şekl-i şıgırcık tılsımı üzre
Aşılta getürür her kuş uçar zeytūn şitābānī
- [211a]
889. Birin burnıyla ikisin ayağıyla getürdükde
Muṭalsam üzre īşār itmek idi ḥāl-i murğānī
890. Üçer zeytūn idi ancak ğıdāsı ḳavm-i ruhbānıñ

Anıñçün her biriniñ kuş kadar kalmış idi cānı

891. Degilken uçmağ ehli her birin dirler uçarlardı
Anıñçün lāne-sāz olmuş dinildi kūh-ı ruhbanī
892. Rūvātūñ bu rivāyatı riyāzāt üzre mebniyse
Bu da‘ vānıñ bedāhetle lede’ş-şer‘ oldı buṭlānı
893. Hākīm Dokya vefkī diye resm itdiler levḥa
Gerek kuşluk gerek aḥşam toyurlardı ruhbanı

Vaz‘ -ı Tılsım-ı Ğarīb-i Hūt Be-Dest-i Hākīm Arkanos

894. Niçe eyyāmdan soñra bir üstād-ı diger geldi
Yine mağrib diyārından kim Arkanos ‘ unvānı
895. O da ḥaqqā hākīm-i kāmīl idi Dokya-āsā
Tılsimāt u ḥikemde şirket itmiş niçe ezmānī
896. Görünce Dokya’nıñ şun‘ ın ol daḥi gösterdi
Tılsimātıyla şehriñ ḥalkına ber-vefk-i ḥitānī
897. O daḥi bir muşanna‘ ḥüsrevānī küp yapup tucdan
Müdevver top şeklinde mücevvef hemçü hāvānī
898. Derūnıñ zīve ya‘ nī zıbıqla itdi leb-ber-leb
Daḥi taşnī‘ idüp bir māhi-i zerrīn-i bī-cānı
899. Köpük içinde ilkā eyledi ol şekl-i māhiyi
Temāşā eylemişdi vaz‘ ını ol şehriñ a‘ yānı
900. Yine bir şekl-i māhī düzdi öyle zer-i ḥalişden
‘ Ayarı kāmīl idi yoğ idi hīç ğışş u noqşānı
901. Hāvāşından niçe esmā-i Bārī yazdı timşalle
Hurūfı zāhirinde kazdı ber-vefk-i hākīmānī
902. Anı zıbık ile memlū olan küp üstine koydı
Leb-i deryāda yapmışdı muḳaddem mīl-i ṭulānī
903. Mināre gibi mevzūn u pür-eşkāl idi etrāfı
Götürdi vaz‘ idüp bālāsına ol küpi a‘ vānı

904. O sâ'at hürd u bozurg ka'r-ı deryâda olan mâhî
Yüzine çıkdı deryânın ne deñlü varsa hîtânı
905. Balıklar kıble-gâhı idi gūyâ kıldı istikbâl
O mîl-i hikmet-âşârın olup münkâd-ı ityânı
906. Koyuncuklar dem-â-dem gözedürse Ülker'i gökde
Bu mâhîler dañı ol mîle eylerdi nigh-bânî
907. Dem-i germâda şemsiñ tâbişinden kızdığından küp
İçinden zıbık ile ol semek eylerdi cünbânî
908. O sâ'at bahri mevc-engîz itdikce hum-hikmet
Der-in hâlet idüp mâhîleri cûş u huruşânî
[211b]
909. Balıklar şevk ile rakşân olup bozurgları hürdın
Kovalayup iderler mîl etrâfında cevânî
910. Gelüp şayyâdlar ol deñlü mâhî şayd iderlerdi
Şatup infâk iderlerdi deyrde hayl-i ruhbânı
911. İki tılsım o kavmin 'ayşine mevķûfe olmışdı
Vefâ eylerdi ihrâcât-ı deyre şayd-ı hîtânı
912. Riyâzât ile istidrâc ile ekşer yaşarlardı
İki yüz belki üç yüz yıl rehâbîn ü keşîşânı
913. Yaşadıkça revâhib artururken mekr-i tağlîlin
Yine Hallâk-ı 'âlem bahş ider 'ömr-i firâvânî
914. Bu deyr-i 'âlem içre tûl-i 'ömri 'izzet-i nefsi
Teheyyü' ü 'azâb-ı dūzaħa ber-vech-i şâyânî
915. 'Aduvvu'llâh iken kať eylemez erzâkını aşlâ
Şifâhân'dan getürdür eyleyüp teshîr-i murğânî
916. Dâlâlet-pîşe iken kendi zâtında ider iğvâ
Mefâsid ihtirâ' ıyla gürüh-ı derd-mendânı
917. 'Adû iken bu deñlü müşriki it'âm iden Rezzâk

İder mi rızıkdan mahrûm ehlillā-yı müslimānı

Vukû'-ı Zelzele-i 'Azîme ve İnhidâm-ı Maḥmiyye-i Yanḳo İbn-i Mâdyân

918. Be-her nevrûz-ı sulṭânide cem' iyyet iderlerdi
O deyr içre Sitanbul ḥalkınıñ merdân u nisvânı
919. Ölüsi dirisine yüklenüp it issini bilmez
Varup ol deyre oynardı bütün ğilmân u şıbyânı
920. O biñ beş yüz beşinde nâ-tevân kıssis-i mesfûrı
Mücevher bir serîr üzre koyup enşâr u a' vâkı
921. Miyân-ı bî' ada bir peşte-i 'âlîye qorlardı
İderlerdi ziyâret ba' de ol Yanḳo Sulṭân'ı
922. İrâ'et eyleyüp anda mücevher ol büti ḥalka
Geh aña Şemse'den qalmışdı bâ-taḳrîb-i nisyânı
923. Perestiş itdirirlerdi gelen züvvâr-ı bî-dîne
Bu idi 'âdet-i dîrînesi Yanḳo-yı ḥızlânı
924. Cemî' i bütlerinden sevgilisi idi küffârıñ
Temâşâyâ alurdi destine her şaḥş-ı gebrânı
925. Daḡı taşvîr itdirmişdi Yanḳo kendi timşâlin
Çıqardı bir uzun mîl üzre bâ-ta' lîm-i şeyṭânı
926. Baḳup şemse sücûd eylerdi kendin gösterüp nâsa
Zehî idlâl-i şeyṭânı zehî da' vâ-yı buṭlânı
927. Ḥulûl itmekle iblîs-i la' in cevî-i şânem içre
Tekellüm eyleyüp kendüye bâ-mekr-i füsûn-ḡ'ânı
928. İşiden eblehân büt-perestân ol tekellümden
Ta' accüb eyleyüp secde iderdi ol büte ânı
- [212a]
929. 'İnâd üzre perestiş itmeyen züvvâr-ı zünnârı
İderdi âteşe ilḳâ niçe tersâ-yı tersânı

930. İderdi kāfir-i bi'llāh dā'im halkı rencide
Çıkarmış idi dīninden katı çok ehl-i imānı
931. Kimisin havf-ı āteşle kimin batş-ı keş-ā-keşle
Helāk eylerdi .....¹⁹ niçe bī-cürm insānı
932. Kaçan kim ol kilisaya girerdi Yanko mel' unı
Yanında üç yüz altmış deñlü girerdi emirānı
933. O cem' in daħi biñ miqdārı hāzır idi huddāmı
İderlerdi be-her yıl deyr içinde pūye-gerdānı
934. Dem-i ma' hūd ya' nı geldiginde mevsim-i nevrūz
Kemā-kān itmege icrā-yı resm-i put-perestānı
935. Gelinmişdi o deyr-i mu' cebu'l-sire Naşārā'dan
Sinin-i sābıka miqdārı mizān ile a' vānı
936. Meger kim va' desi yetmiş imiş ol kavm-i murdārın
Ġavāyet Ġāyete irmiş dolup peymān-ı tuġyānı
937. Şadā-yı ra' d u berķ ile semā vū arz mābeyni
Pür olmuşdı vezān itmekle bād-ı şarşar-ı cānı
938. Yağan bārān deryālar gibi cūş u ħurūş itdi
Zemīne zelzele düşdi yıķup merşūş-ı būnyānı
939. Zemīn u āsumānı dehşet-i qahhār ditredi
Tolular tıldurup bārān ile etrāf-ı meydānı
940. Ĥudā-yı munteķım Qahhār ismini āşikār itdi
Gürūh-ı kibriyā-kārān olan füccār-ı gebrānı
941. Cebābirden olan küffāra ol dem kibr [u] cebr itdi
Kılup Cebbār ism-i pākini a' dāya erzānı
942. Zuhūr itdikde yer yer ķubbe-i gerdūnı çatlatdı
O deñlü zelzele ol şā' iķa ol qahr-ı Rabbānı

943. Hemân deyriñ muḳaddem ḳubbesi zîr u zeber oldı
Zemîne müstevî oldı binâsı saḳf u erkânı
944. Hudâ müşrikleri yere geçirdi çıḳmadı bir cân
Ser-â-pâ boyladı her birisi âbâr-ı nîrânı
945. İçinde bulınan ḳıssîs ü ruhbânân ile Yanḳo
Ne deñlü var ise mîrân-ı nîrân ḥayl-i a‘ vâı
946. Esâs-ı deyr içinde ḳaldı cümle ḥâksâr oldı
Ser-â-pâ oldı yamyaşşı zehî tedbîr-i ḥaḳḳânî

Mîlâd-ı Hıdır u İlyâs ve İskender-i Rûmî

947. Zuhûr-ı mevlid-i pâk-i Resûlu’llâh’dan ancak
Yedi yüz on sene evvel idi bu ḳahr-ı Yezdânî
948. Müverriḥ ḳavli üzre ol sene dünyâya gelmişdir
Cenâb-ı Hıdır u İlyâs u Sikender ile îḳânî
- [212b]
949. Hudâ her birine dünyâ vü mâ-fi-hâyı bildirdi
Ledün ‘ilmiyle ḳıldı Hıdır u İlyâs’ı resûlânî
950. Birisin cânib-i berre birin bahre emîn itdi
Birisi ḳuṭb-ı Rabbânî birisi ḡavş-ı Yezdânî
951. Maḳâm-ı ḳurbde ḥizmetdedir tedbîr-i ‘âlemde
Ḥayât-ı câvidânî buldılar bâ-âb-ı ḥayvânî
952. Sikender daḥi gerçi ‘âlem-i nâsûtı geşt itdi
Bulup içmek muḳadder olmadı bâ-emr-i Rabbânî
953. Cenâb-ı Ḥazret-i Âdem hûbûṭından o târiḥe
Gelince bu tezelzül böyle yerden hedm-i bünyânî
954. Zamân-ı âferînişden biri sebḳ itmemiş dirler
Zemîne münḥasif ola bu rûtbe nev‘-i insânî
955. Görünce bu ḳazâyı çeşm-i ‘ibretle ehâlîsi
Sitanbul’uñ ṭaḡıldı ḥavf ile merdân u nisvânı

Zuhūr-ı Pojanṭīn İbn-i Yanḳo ez-Diyār-ı Engürüs be-Da‘vet-i Emīrān

956. Pojanṭīn nāmına bir oḡlı ḳalmıṣ idi Yanḳo’nuñ
Diyār-ı Engürüs’e itmiṣ idi mīr-i mīrānī
957. Sitanbul’uñ bu ḥālin işidinece oldı dem-beste
Helāk-i vālidinden aña geldi beht ü ḥayrānī
958. Sitanbul cānibinden nāmeler yazmıṣdı ol mīre
Yerine anı istiḥlāf içün Yanḳo emīrānı
959. Egerçi pādīṣāh olmaḳ murād eylerdi sābıḳda
Yere geçmekle babası gibi oldı hirāsānī
960. Sitanbul’a ṣehinṣāh olmaḡa hīç itmedi raḡbet
O semte iltifāt itdi o yeriñ oldı sulṭānı
961. Boṣandı ṣehr-i İstanbul ḥarāb-ābād olup kırḳ yıl
Tevaḥḥuṣ eyledikde ol ṣehirden ṭab‘-ı insānī
962. Derūn-ı ḳal‘ada dervāzede vāfir ḥudūṣ itdi
Vuḥūṣ envā‘ı ḥayvānāt sem-i ‘ifrīt-i ṣeyṭānī
963. Ne ejderler zuhūr itdi yıḳıldıkda ṭılısmātı
Ḥavāṣṣ u nef‘i gitdi mīllere geldikde vīrānī

Der-Beyān-ı Ta‘mīr-i Ṣānī-i İstanbul be-Dest-i Pojanṭīn İbn-i Yanḳo

964. Pojanṭīn nefret itdi ṣehr-i İstanbul’dan ammā
Dem-ā-dem ḥātırından gitmedi efkār-ı sulṭānī
965. Bir āḥer kimseniñ iclāsı ḥavfıyla heves itdi
Sitanbul ṣehriniñ ta‘mīrine ber-resm-i ṣāhānī
966. Yanında ‘asker-i mevfūr idi Mīr Pojanṭīn’iñ
Sitanbul’a gelüp ta‘mīre ber-vech-i ṣitābānī
967. Mūrūr itmiṣdi kırḳ yıl belde-i mezbūre taḥrībı
Ḳılup ta‘mīre ṣarf-ı naḳd-i himmet genc-i imkānī
- [213a]
968. Üçer dörder ḳat idi evleri İstanbul’uñ gūyā
Anıñçün zelzele ile yıḳılup bi’l-cümle bünyānı

969. Kıyās itmişdi tahrībi ola ifrāt-ı ‘ulvinden
Haber virmiş ola belki şanādīd-i ḥakīmānī
970. Yıkup ‘ulvīsini hep beyt-i süflī yapdı dir rāvī
Büyūt-ı şehre virdi şöyle istiḥkām-ı şāhānī
971. Şavā‘ içdan zelāzilden emīn olmağla zu‘ mınca
Yapup zīr-i zemīn serdāb niçe cāy-i mihmānī
972. Bināsı kāfiri olmağla zann itdi kıyāmetde
Daḥi gelmez idi bir taşına hedm ile noḡşānī
973. Sitanbul’ı ser-ā-pā kārgīr itdirdi yapırdı
Mücevvef itdi taḥtın niçe deyr ü niçe ḥānānī
974. Görünen ḥāliyā ol bodrumlar ḥufreler cümle
O demden ḳalmadır hedm olunup bünyād-ı bünyānı
975. O rütbe virdi istiḥkām-ı te’sīs-i mebānīde
Yapu altında ḳalmağdan ziyāde ḥavf idüp cānı
976. Maḥallāt-ı Sitanbul’ı tamāmen üstüvār itdi
Muḥaşşal şarf idüp bünyādına māl-ı firāvānī
977. Babası yapıdığı şol mīl kim vaḳt-i tezelzülde
Yıkılmışdı yerine yapıdı andan daḥi tūlānī
978. O mīlñ üstine bir fīl taşvīr itdirüp fi’l-ḥāl
Baḳırdan kendi şeklin daḥi yapırdı ḥakīmānī
979. Muṭalsam vefḳ idi ol fīl üzre anı vaż‘ itdi
Semüz olmağla cismi fīle çekdirmişdi a‘ vānı
980. Atasın daḥi fīller çekmiş idi devr-i sābıḳda
Öñinden dā’im irkāb eyler idi fīl-bānānı
981. Tapardı ol daḥi babası Yanḳo gibi aşnāma
Aña da secde eylerdi deyrde ḳavm-i gebrānī
982. Olup yüz yıl ḳadar küfr ü ḳalāletle ḥükümetde
Uzatdı ḥabl-i idlālın olup imhāl-i Rabbānī

983. Degildi müsta‘idd-i ihtidā kendi vü eşyā‘ı
Vebā teslîṭ idüp ḳahr itdi Bārī ehl-i evṣānı
984. O ‘illetden ḳırıldı ekṣerisi ḳavm-i küffārīñ
Sitanbul ḥalḳına ṭā‘ūndan geldi perīṣānī
985. Pojanṭīn kendüsi zīr-i zemīnlerde müdām üzre
İderdi ‘ayṣ u nūṣa iṣṭigāl-i zevḳ-i sekrānī
986. Bütün ṣevḳ u ṭarab üzre iderken ‘ayṣ-i nūṣ-ā-nūṣ
Esüp bir bād-ı ṣarṣar ṣarṣılup nüh kūnbed-i ḥānī
987. Daḥi bir zelzele vāḳi‘ olup küffārı aṇsızca
Ḳılup genc-i defīn-āsā nihān ol ḥāksārānı
988. Helāk idüp ḳamusın ḳıḳmadı bir cān anlardan
Belürsüz oldu ḥāk iḳre güm oldu cism ü ebdānı
[213b]
989. Ḥarāb-ābād olup evvelki gibi ṣehr-i İstanbul
Mürūr-ı dehr ile ḳaldı niḳe a‘vām vīrānī

Vilādet-i İskender-i Rūmī

990. Cihāna oldu pā-endāzi çün İskender-i Rūmī
Olup zıll-i fiken rūy-i zemīn ber-vech-i sultānī
991. Pojanṭīn nesl-i bed-aşlında ol devr-i ḍalāletde
Nevāḥī-yi Sitanbul’a beg oldu niḳe ezmānī
992. O daḥi Kir Mihāl ismiyle mevsūm idi ‘aşrında
Anıñ da var idi Kirḳor ḳadar ḥālince ṭuḡyānı
993. Gürūh-ı müṣrikīnden idi ol mīr-i cihān-tedmīr
İderdi müslimīne dā’imā ızrār u ḥüsrānī
994. Güzīn-i feylesofān Ṣāh İskender zamānından
İki yüz altmışıncı sālde bā-emr-i Sübhānī
995. Yine nesl-i Pojanṭīn-i ḍalāl-āyīnden dehre
Zuḥūr itmişdi Ḳoṣṭanṭīn ‘Alāniyye nām u ‘unvānı

996. O daḥi aḳviyādan put-perest bir pādīṣāh idi
Anıñ da var idi ıṣrār-ı tuḡyān ile i' lānı
997. O da ecdād-ı dūzaḥ-ictihādıñ i' tiḳādınca
Murād itmiş idi İstanbul'a terṣiṣ-i bünyānı
998. Ol eṭrāfıñ re' āyāsı aña rāzī degillerdi
Görülmişdi muḳaddem vaḳt-i ta' mīrinde ḥızlānı
999. O şehri bir daḥi yapırmazız diyü niyāz itdi
Ḥavālī-yi Sitanbul'da olan tersā vü gebrānı
1000. Yine evvelki gibi zulme ālet olması ḥavfı
O sentiñ ḥalḳına virmişdi endūh u hirāsānı
1001. Re' āyā iṣtikāya vardığında ḳayṣar-ı Rūm'a
Ḥaber gönderdi Ḳoṣtanṭin'e ber-vech-i ḥidīvānı
1002. Sitanbul şehriñ ta' mīrini ḳaṣd eylemiş ḥālā
Ṣaḳın rencide-ḥāṭır itmesün ḥalḳı kemā-kānı
1003. Muḳaddem vaḳt-i ta' mīrinde babası Pojanṭin'in
Görülmişdi yüzünden ḥadden efzūn zulm ü ḥüsrānı
1004. Gürūh-ı müṣrikiniñ aḳviyāsından idi ḳayṣar
O demde Ḳayṣariyye idi pāy-i taḥt-ı sulṭānı
1005. O kāfir-kīṣ-i bed-endiṣ ü nā-fercām itmişdi
Re' āyā vü berāyāyı ḡarīḳ-i baḥr-i iḥsānı
1006. Ol eṣnā Ḥazret-i ' İṣā bin Meryem ya' nı Rūhu'llāh
Sa' ādetle olup revnaḳ-fezā-yı mehd-i ekvānı
1007. Teṣerrüf eylemekle dīn-i ' İṣā ile Ḥarḳıl'ıñ
Gelüp bünyān-ı ' izz ü ḳadrine terfi' -i ' unvānı
1008. Degildi devlet-i Ḳoṣtanṭıniyye ol zamān ma' mūr
Muḳābil olmaḡa Ḥarḳıl ile yoḡ idi a' vānı
1009. Ḥavāriyyūndan Ṣem' ūn-ı ' ābid nām bir zāhid
Mıṣır'da sākin olmaḡla varup üftān u ḥızānı

[214a]

1010. ‘ Aceb bir müstecâbü’ d-da‘ ve zāt idi andan
Temennâ-yı du‘ â itdi daḡi imdâd-ı rûḡânî
1011. Du‘ âsıyla ‘ azîziñ geldi Koşantîn’e külliyyet
Sefâyın yapıdırup ‘ asker bulup bâ-‘ avn-i Yezdânî
1012. Olup keştî-süvâr-ı i‘ tilâ semt-i Sitanbul’a
Sefer itdikde karşı çıkdı Ḥarkıl aña baḡrânî
1013. Sefâyın leşkeriyle öyle perḡâş itdi Koşantîn
Gelüp Ḥarkıl’a Şem‘ ün’uñ du‘ âsıyla perişânî
1014. Şehâmet üzre gelmişken hezîmet geldi Ḥarkıl’a
Dönüp tersine kendi katl olundı ceyş-i tersânî
1015. Bu ḡâle muṡṡali‘ olduḡda âdem gönderüp Şem‘ ün
Yazup nâme barışdırdı miyân-ı şehriyârânî
1016. Teşâlûḡ itmege Ḥarkıl u Koşantîn’e emr itdi
Aradan ref‘ idüp Şem‘ ün-ı zâhid baḡy ü ṡuḡyânî
1017. ‘ Uḡûd-ı şulḡı iḡkâm itmek üzre girdi mâbeyne
Var idi ḡayşarıñ bir duḡter-i bî-mişl ü aḡrânî
1018. Ne duḡter aḡter-i ḡurşîd-peyker mâh-ı enver kim
Ziyâ-yı şemsi başdırmış idi envâr-ı pîşânî
1019. Beyâz gerdem-i şâfi ki mir’ât-i cemâl idi
Anıñ Şofya idi nâmı o mihr-i behcet ü ânî
1020. O demde ‘ aḡd-i tezvîc itdi Koşantîn’e dir râvî
Virüp mâbeyne anıñla şalâḡ-ı silm-i iḡvânî

Der-Beyân-ı Ta‘ mîr-i Şâliş-i Şehr-i İstanbul Be-Dest-i Koşantîn

1021. Olup şulḡ ile ḡoş Ḥarkıl u Koşantîn mâbeyni
Şu sızmazdı aradan mün‘ aḡid olmuşdı ḡullânî
1022. İkisi ittifâḡ ile yine yapıldı İstanbul
Ḳonıldı yerlü yerinde ṡılısmât-ı ḡakîmânî

1023. Yine eṭrāfdan üstād-ı kāmīl vefk-i teşhīri
Tılsımāt ehli erbāb-ı nücūm u ehl-i bünyānī
1024. Getürdüp her birine lutf u ikrām eyledi vāfir
Mevā'īd-i 'aṭāyāsıyla iḥkām itdi pâyānı
1025. Bütün yerlü yerinden oynamışdı mīller cümle
Olup evvelki resminden daḡı maṭbū' u tūlānī
1026. Ḥarāba ḡaldığında bir zamān ol belde-i ra' nā
'Aḡarīb ile ḡayyāt u ḡıyān u ḡabb-ı berrānī
1027. Daḡı ḡül-i beyābān ḡādiş olmışdı derūnında
Süleymān Nebī'den ḡalma ejder ṡekl-i mārānī
1028. Anı def'e yapup tucdan birbirine pīḡide
İki mār-ı mücessem her biri bir dīv-i ṡeyṡānī
1029. Tılsımın vaż' idüp resm itdi esmā'-i ilāhīden
Ḥavāṡṡ-ı naḡṡını yazdırdı ber-vefḡ-i ḡakīmānī
1030. Anı ḡikmetle At Meydānı'na ḡoyduḡda Ḳoṡtanṡın
Ḳırıldı ṡehr-i İstanbul'uñ ol ḡāletle mārānı
1031. Müṡāheddir ile'l-ān ol muṡalsam mār-ı pīḡide
Görülmişken Sitanbul içre te'ṡīr-i firāvānī
1032. Vezīr-i sābıḡı Sulṡān Süleymān Ḥān merḡūmuñ
Kim İbrāḡīm Paṡa'dır anıñ meṡḡūr 'unvānı
- [214b]
1033. Cirīd seyrine gitmiş idi At Meydānı'na bir ḡün
İderdi anda izḡār-ı silaḡṡorī iç oḡlanı
1034. Aḡayāndan birine incinüp bir ṡopuz atmışdı
ṡikest itdi iṡābet eyleyüp pīḡide mārānı
1035. Ḳırılmaḡla başından ol tılsımın ḡikmetu'llāhıñ
Zuḡūr itdi yine İstanbul'uñ ḡayyātı aḡyānī
1036. Göründi cā-be-cā vīrāne yerlerde serālarda
Velākin less' iniñ yoḡ ṡarrı hem cisminde dermānı

1037. Yine bā-ḥikmet-i Bārī olupdur tılsım âşârı
Bu şehriñ kejdüm u mārı kaçır gördükde insānı
1038. Hüdā göstermesün ol mār-ı bed-kār-ı dil-âzārı
Şoçar nîş-i zebānıyla ser-â-pā kalb-i merdānı
1039. Üçünci def ada daḥi tamām olduḡda bünyādı
Anı Ƙoştantınıyye ile tevsīm eyledi bānī
1040. Yed-i İslām’a girdikde daḥi ol şehir-i İstanbul
Yine bānisi ismiyle olup ma‘rûf ‘unvānı
1041. Yazar aḥvāl-i Ƙoştantın’i erbāb-ı siyer ammā
Velākin Kühü’l-Aḥbār’ın şaḥīḥ olmaḡla tibyānı
1042. Kemīne nāzımıñ muḥtārı olmaḡla rivāyâtı
Anı silk-i beyāna nazm idüp ber-vech-i rüçḥānī
1043. Muḥaşşal bānī-yi mesfūr ya‘nī Şāh Ƙoştantın
Virince şüret-i ta‘mīr-i şehre zīb pāyānı
1044. Muḡaddem zikri sebḡat eyleyen dūşize-i ḡayşar
Ki anıñ Şofya Bānū olmış idi vaşf-ı ‘unvānı
1045. Cemāl ü ḡüsnünün āşüftesiydi zevci Ƙoştantın
Mey-i ‘ışık ile olmuşdı anıñ ser-mest ü ḡayrānı
1046. İderdi zāhiren zevciyle ‘ayş u nūş-ı germ-ā-germ
Dönerdi bezm-i şoḡbetde müdāmī cām-ı devrānī
1047. Velākin za‘f-ı ten gelmekle ol şīrīn-ḡüftāra
Gelüp pālūde-i şekker gibi her bār lerzānī
1048. O serv-endāma gelmişdi neḡāfet ba‘z-ı ‘illetle
Çekerdi berg-i bīd-āsā vücūdı lerziş-i cānī
1049. Ten-i nāzik-terini körpe kuzu gibi ḡoyundan
Henüz ayrılmış idi ḡölgelerde besleyüp anı
1050. Gül-i nev-ḡiz iken ḡār-ı sitemden dāyesi dā’im
İderdi renk-i la‘lī şolmasun diyü nigeḡ-bānī

1051. Sitanbul'ũñ añā āb u hevāsı gelmeyüp çesbān
Anı yaylağa sevķ itdi bütün huzzāk-ı sulṭānī
1052. Anaṭolı'da gelmişdi egerçi mehd-i dünyāya
Velākin Rūm-ili seyriyle eylerdi ķadem-rānī
1053. Hevāsı hūb u ābı šāf olan yaylaķ idi ğāyet
Zemīni mūrtefi' şahrāsı düz yer idi ahyānī
- [215a]
1054. İderdi 'ayş u 'işret mevsim-i nevrūzda Şofya
Micāzın eyledi ta' dīl ber-vech-i ṭabībānī
1055. İle'l-ān Şofya ismiyle müsem mā belde ķurbında
Nivīş nāmında bir yaylaķ idi ārāma şāyānī
1056. Dem-i sermā olunca 'avdet eylerdi Sitanbul'a
Bahārında yine ol şavba vardı şitābānī
1057. Bir-iki sāl böyle zevķ-i āmed-şodla eglendi
Ṭaġıtdı gerçi sevdāsın gelüp cüz'ice dermānı
1058. Hezālī ğayri māni' olmağa başladı tesyīre
Kesildi rāḫatı geldi ķuvāya za' f-ı ebdānī
1059. Muvāfıķ idi çün āb u hevāsı ṭab'ına anıñ
Temekkūn itmegi evlā görüp vaķt-i zemistānī
1060. Eṭıbbā ittifāk üzre olup tesyīrine māni'
Tevābi' eylemişdi cümlesi izḫar-ı keslānī
1061. O ķış bir nāme yazdı zevci Koşantın'e gönderdi
'Azīmetden idüp izḫār-ı 'ac-z-i pūye-gerdānī
1062. Niyāz itmişdi kim bir belde yapup ķurb-ı yaylağa
Fuşul-i erba'a anda ide tedbīr-i dermānī
1063. 'İlācından eṭıbbā çekmiş idi dest-i tedbīri
İfāķatden añā gelmekle belki ye's ü hırmānī
1064. Yapıldı ķurb-ı yaylağa müferreḫ añā bir belde

Anıñçün Şofya dinmekle mu‘ anven oldı ‘ unvānı

1065. Bu ma‘ nā-yı dūr-i meknūn yazıldı ba‘ z-ı tārīḥe
İder Kūnh’inde ‘ Ālī şıdkına ityān-ı burhānı

1066. Muḥaşşal ḥāksār itdikde devrān Şofya’yı āḥir
Çalup devr-i revānın ber-uşul-i şūfiyānānı

1067. Olup vābeste-i zencīr-i mevtā-yı Naşārā’ya
Bırakdı zevcine Kārūn kadar genc-i firāvānı

**Vaşiyyet-i Şofya Bint-i Kayşar-ı Rūm Bünyād-ı Ayaşofya ez-Māl-i
Ḥiṣ**

1068. Vaşiyyet eylemişdi vāpesīn-i mālдан zevci
Naşārā-yı Sitanbul’a yapup bir deyr-i sultānı

1069. O şart üzre vaşiyyet eylemişdi ol kilisaya
Aña nüh kubbe-i gerdūnda olmaya bir şānı

1070. Murād itseydi bānisi birisin daḥi icāda
Mümāşil olmaya evvelkiye bünyād-ı bünyānı

1071. Frengistāna ādem gönderüp mi‘ mār aratmışdı
Binā-yı deyre kıldı ihtimām-ı kār-dānānı

1072. Tecessūs eyleyüp gönderdiler bünyādına deyriñ
Mühendis bir hüner-ver kāmīl-i üstād-ı ḥakīmānı

1073. Müneccim ḥurde-bīn u kār-dānā idi şol rütbe
Raşad fenninde daḥi yoğ idi emşāl ü aḫrānı

[215b]

1074. Mevā‘ id-i keremle itdiler encām-ı kārında
Ġarīḳu’l-lücce-i iḥsān-ı bī-pāyān-ı şāhānı

1075. Mühimmāt-ı bināsın itdiler bi’l-cümle āmāde
Temel vaz‘ itmege ḥendeḳlerin ḥafr itdi a‘ vānı

1076. Ḥarīm-i deyride ḥafr olunan ḥendeḳleriñ ‘ umḳı
Tamāmen kırk zirā‘ idi meşāḥa eyleseñ anı

1077. Raşānet üzre bünyād itdiler eṭrāf dīvārın
Esāsı vaż‘ olundı yapılup her ṭāḫ u cüdrānı
1078. Be-her ṭaşına bir baş olsa şāyāndır fedā deyre
Yapıldı ḳubbe-i ‘ulyāsı cüz’ī ḳaldı bünyānı
1079. O bālā ḳubbeniñ itmām-ı devri az ḳalmışdı
İdüp bir gice ol mi‘ mār-ı kār aña gürizānı
1080. Ne semte ḳaçdıḡı tıyulmadı mi‘ mār-ı mezbūruñ
Tecessūs itdiler bulunmadı sirrānı cehrānı
1081. Haber gönderdi Ḳoştanṭın kim eṭrāf u eknāfa
Bulup iḫzār ide tekmil içün bünyād-ı noḡşānı
1082. Frengistāna mi‘ mārıñ gürizi şāyi‘ olduḡda
Keder virmişdi Ḳoştanṭın’e ber-vech-i peşimānı
1083. Ne deñlü ol ‘ aşırda var ise üstād-ı bünyānān
Olundı her birine ‘ arza-i tekmil-i pāyānı
1084. Cür’et itmedi el urmaḡa tekmil içün deyri
Niçe üstādlar olmış iken mev‘ üd-ı iḫsānı
1085. Tamām on yıl mürūr itdi olup me’yūs Ḳoştanṭın
Dinilmiş idi aña var imiş yolında noḡşānı
1086. Yine tekrār ādemler şalındı anı iḫzāra
Ol eşnāda zuhūr itdi frengistāndan bānı
1087. Biraz tevbihden soñra yapışdı dāmen-i ‘özre
Beyān itdikde maḡzūrātı oldı ‘ afva şāyānı
1088. Niçe kerrātle ḫulf eylemişdi Lāt u ‘Uzzā’ya
Gelinece bī-emān ḳatl eyleye ol şahş-ı nādānı
1089. Bi-lā-iznin niçün terk eylediñ didikce mi‘ mārā
Cevāb itmişdi Ḳoştanṭın’e bā-taglīz-i ey mānı
1090. Degil on yıl bir-iki hafta terke itsem istüzān
Kelāmım laḡv olurdu olmaz idi izne erzānı

1091. France milketinde daḥi bir deyre şürû‘ itmiş
Ayaşofya gibi yapup tamām itmeksizin anı
1092. Bu üslûb üzre anıñ da bıraķmıř ķubbesin nākıř
O yerden daḥi itmiş böyle şan‘atla gürizānī
1093. Yine bu semte ric‘ at itdiginden ķařdı mi‘ mārīñ
Nümāyān oldu kim ber-muķtezā-yı fenn-i bünyānī
1094. Bu yerden ğaybeti on yıl o yerde daḥi bünyādı
Bunı ifhām ider ki böyle sengin üss-i řāhānī
[216a]
1095. Beş-on yıl terk idüp yerleşmeden itmām olunsaydı
Metānet gelmeyeydi tırmayaydı niçe ezmānī
1096. Gelince fi‘l-ḥaķīķa ķubbe-i metrūkeyi ölçdi
Beş arşun tılden itmekle zāhir oldu ‘ irfānı
1097. Eger ķubbe yapılsa belki on arşun tenezzülle
Gelürdi az zamānda belki isti‘ dād-ı vīrānī
1098. Hüner-ver olduĝı zāhir olunca řāh Ƙořantın
İdüp taḥsīn ile iḥsān u in‘ām-ı firāvānī
1099. Aña ilbās-ı ḥil‘atle ḥuzūr-ı řehriyārīde
Füzün-ter oldu iķbālī meziyyet-yāb olup řānı
1100. Rařānet üze yapıdı ķubbe-i ‘ulyā tamām oldu
‘Alā ķavlin var idi süfre deñlü yine noķřānı
1101. Bu def‘a ķalmadı cümle tükendi şofya’nıñ mālı
Tehī ķaldı ḥazā’in olmadı tekmīle imkānı
1102. Biraz vaķf-ı ‘aķārīķ ķalmıř idi şofya’nıñ ammā
Uzaķ yerde idi tevķīf olundu emr-i bünyānı
1103. Vaķıfdan aķça gelsün diyü mi‘mārān u üstādān
Tavaķķuf üzre idi boş yere eylerdi pūyānī
1104. ‘Alā ķavlin bahāne eylemişdi vaķfı Ƙořantın
Ḥayāsından idi ta‘vīķ-i ityān itdigi bānī

1105. Bir oğlan var idi şāgird idi mi‘ mār-ı mezbūra
Gehī ırğadlık idüp iderdi pūye-gerdānī
1106. Ta‘āma gitseler beklerdi neccārānīn ālātın
İderdi her birine hıdmete teşmīr-i dāmānī
1107. Yine bir gün ta‘ām itmege gitmişlerdi neccārān
Kapudan zāhir oldu nā-gehān bir pīr-i nūrānī
1108. Girince içerü şol cānibinden deyr-i mezbūruñ
Direk altında oturdu işāret itdi oğlanı
1109. Çağırdup yanına oğlanı istinṭākla didi
Nedendir ḳubbeniñ bu vaḳte dek noḳşān-ı pāyānı
1110. Niçün itmām olunmaz bu binā didikde şāgirde
İfāde eyledi pīre nefād-ı māl-i sulṭānı
1111. Var üstādıñ olan şahşı çağır didikde oğlana
Didi ḥavf eylerim zāyi‘ olur ālāt-ı būnyānī
1112. Niçün terk eylediñ ālāt u eşyāmı diyüp zīra
Beni āzār ider belki döger mi‘ mārımız ānī
1113. Yine ibrām idüp mi‘ mārı ihzāra didi ol pīr
İrā’et ideyim üstādıñna bir kenz-i pinhānī
1114. Seniñ üstādınıñ eşyāsını ben beklerim bunda
Daḫi gitmem diyü sen gelmeyince itdi eymānī
1115. Varup pīriñ kelāmın söyleyüp üstāda şāgirdi
Didikde daḫi kenz aḥvālını ber-vech-i sirrānī
1116. Niçün ḥālī bıraḳdıñ bu kadar eşyāyı didikde
Yemīn itdi daḫi ḥıfza didi naḳl eyledi anı
- [216b]
1117. Tefeṭṭun eyledi pīriñ tehī olmadığın üstād
Bile götürmedi bir yerde ihfā itdi oğlanı
1118. Murādı dekk idi mi‘ mār-ı mezbūruñ yaḥūd fikri

Bu idi pîr-i dānā itmesün andan gürizānī

1119. Yemîn itmiş ki oğlan gelmeyince olmaya zā'il
Ma' iyyetle varırsa pîriñ ola belki fıkdanı

1120. Mülākāt eyledikde pîr ile mi' mār ol yerde
İrā'et itdi fi'l-vāqı' aña bir kenz-i hāqānī

1121. Niçün şāgirdi ihfā eylediñ gelsün haber gönder
Yemînim vardır olmaz gelmeyince hatve-cünbānī

1122. Haber gönderdiginde ol yere geldikde şāgirdi
Yerinden oldu nā-peydā cenāb-ı pîr-i nūrānī

1123. O kenz-i bî-kerāndan deyr-i mezbûrı tamām itdi
Mine'l-bābi ile'l-mihrābi buldı hüsni-pâyānī

1124. Delālet eyleyen ol genc-i māl-ā-māla deyr içre
Zekeriyyā Peyğamber hāzretiydi geldi rûhānī

1125. Maqām-ı evliyādır diyü ol cāy-ı şafā-bağşı
Ziyāret eyleyen ta' zīm kaşdıyla hezārānī

1126. Yüzün sürüp sûtun-ı mermerin çizdi bıçaqlarla
Nişān vaż' itdiler ber-muktezā-yı cehl ü nādānī

1127. Pirinc zarfıyla kaplatdı bıçağdan öyle kurtuldu
Müşāheddir ile'l-ān zaḥm-ı sikkīn-i Mesīhānī

1128. Yed-i İslām'a girdikde o deyr ol ma' bed-i dīrīn
İle'l-ān cāmi' u'l-envārdır rûhānī cismānī

1129. Niçe aqṭab u kümmel ol sûtunuñ vā-pesininde
Rivāyetdir ki Hızır ile o yerde ide lûqyānī

1130. 'İbādet-gāh-ı vālā-cāh oldu cāy-ı şāh oldu
Egerçi deyr içün bünyād itmişdi anı bānī

1131. Nazīrin bir daḥi bu nüh kıbāb altına görmüş yok
Sezādır māye-i faḥr itse anı āl-i 'Osmānī

1132. Civārıyla sa' ādet-mend olup dāru's-sa' ādātı

Olurdu şehriyârîñ her birine zîb-i şâhânî

1133. Anıñçündür ki fetħinden zamân-ı Hân Maħmûd'a
Geline her ne deñlü pâdişâhân-ı cihân-bânî
1134. 'İlâve eyledi ber-muktezâ-yı fıtrat-ı şâhî
O zîbâ ma'bede bir nev eşer ħayrât-ı sulţânî
1135. Kimi evkâf vaz' itdi kimi bünyâd-ı kaşr itdi
Kimi 'ulyâ vü vüştâda yapup maħfiliñe ħânî
1136. Ĥuşûşâ ħâliyâ zîb-efser-i şâhân-ı Cem-miknet
Serîr-ârâ-yı devlet nuħbe-i evlâd-ı 'Oşmânî
1137. Cenâb-ı Ĥazret-i Sulţân Maħmûd Hân-ı dârâ-fer
Binâ vü vaķf u tesbîl eyledi ber-vech-i şâhânî
1138. Yemîn-i ma'bede dârü'l-kütüb bir beyt-i 'irfân kim
Cemî'-i 'ilm ü fenni müştemil esfâr-ı zî-şânî
[217a]
1139. Zamân-ı devletinde dindi iĥyâ-yı 'ulûm itdi
Fezâ'il ehline virdi anıñla rif'at-i şânî
1140. Yesârında daĥi bünyâd idüp ol ma'bed-i pâkiñ
Mücedded bir 'imâret kim nevâl-i ni'met ü nânî
1141. Cihânı seyr ider elvân-ı envâ'-ı tene'ümle
O ħayrâtıyla ecdâd-ı 'izâma oldu rüĥânî
1142. Vücûhıyla veliyyü'n-ni'meti oldu bu devrânıñ
Ĥudâ taĥtında teşbît eyleye ol şâh-ı devrânî
1143. Bu deñlü pâdişâhân geldi gördi ma'bed-i pâki
Birisi olmadı ħayr-ı güzîne böyle şâyânî
1144. Kütüb-ĥâne 'imâret ile buldı başķa bir revnaķ
Ĥuşûşâ taşra şâdevânı ol nev-ħayr-i sulţânî
1145. Mülûk-i âl-i Oşmân'dan birine olmadı vâķi'
Zehî sa'y-i mülûkânî zehî tevfiķ-i Yezdânî

Der-Vaşf-ı Ayaşofya

1146. Yazar ba‘ z-ı müverrih şüret-i bünyādın ol deyrin
Velâkin naql ider künhiyle ‘ Âlî vaşf-ı bünyânı
1147. O reng-âmîz mermer ol ruḥām-ı surḥ-ı summākî
Ayaşofiyye’de istâde olan ol çâr erkânı
1148. Süleymân Nebî’niñ dîvleri Şemse sarâiyçün
Anı tâ Qâf’dan naql itdi bâ-emr-i Süleymânî
1149. O mermerler ki Edincik sarâiyçün kesilmişdir
Temâşalık’da terk itdi Emînu’llâh dîvânı
1150. Sekiz summākî mermerdir ḳamusı surḥa mâ’ildir
Berây-ı ḥâtır-ı Şemse yapup ‘ ifrît-i şeytânî
1151. Anı naql eylemişdir Qâf’dan erbâb-ı târîḥiñ
Tevâtür üzredir bunda rivâyât-ı firâvânî
1152. ‘ Alâ ḳavlin o mermerler ki Kûh-ı Qâf’dan geldi
Mu‘ âlec olmak üzere naql ider ba‘ z-ı ḥakîmânı
1153. Yazar ba‘ z-ı müverrih Kûh-ı Qâf’ın ba‘ z-ı a‘ şâbı
Şuyı tecmîd idermiş mezc ile bir ḥâşşa-i kânî
1154. ‘ Afârît’iñ ḥavâşşından imiş ger iḳtizâ itse
Süleymânî binâya bir sûtûn bir mîl-i tûlânî
1155. Yapup bir ḳalîb-ı ecvef şuyı rengîn idüp soñra
Kiyâhı ḥılt ile tekvîn ider ‘ ifrît-i şeytânî
1156. Dinilmez bu kerâmetdir mücerred bir rivâyetdir
Ya ‘ ifrîte ḥaşâşetdir degildir kâr-ı insânî
1157. Eger insân vüs‘ inde olaydı naql ü taḥmîli
Olurdi herkesiñ öyle sûtûn erkân-ı bünyânı
1158. Süleymân Nebî yapırdığında Şemse Bânû’ya
Ḳudûs’de ol sarâyı ḳoydı mi‘ mâr-ı Süleymânî

[217b]

1159. Yapıldı bir kapısı Nûh Peyğamber gemisinden
Ayaşofya ebvâbı konuldukdâ hakîmânî
1160. Yapup üç yüz kadar hücre yanında deyr-i ma' hûduñ
Ki her bir hücrede bir rāhibiñ olmışdı iskânî
1161. ' İbâdet eyler idi her biri dîn-i Mesîh üzre
O dem Kuds-i Şerîf olmuşdı mihrâb-ı Mesîhânî
1162. Hıtâm-ı deyrde bir mîl-i bâlâ yapdı Koştantîn
Bir at taşvîri tılsım itdirüp ol şâh-ı gebrânî
1163. Muţalsam kendi şeklin dağı ol mîl üzre vaz' itdi
Anı da vaz' idüp at üzre ber-resm-i tılsımânî
1164. Anı tã' ün için resm-i muţalsam zann idüp küffâr
Ri' âyet eylemişlerdi aña bi'l-cümle Naşrânî
1165. Dağı yapmışdı andan mâ' adâ bir mîl-i bâlâ-ter
Kodı kendi eliyle bir çelipâ resm-i şâhânî
1166. İnerken mîlden burnı kanadı farţ-ı zahmetden
Ru' âfî diñmeyüp mürd oldu Koştantîn-i nîrânî
1167. Ayaşofiyye ihrâcâtı üzre ihtilâf oldu
Ne miqdâr ile başlandı ne ile buldı pâyânı
1168. Rivâyâtıñ eşahhı böyledir kim ittifâk itdi
Frenk u Rûm' uñ üstâdı mühendis kâr-dânânı
1169. Yapan mi' mâr-ı kâmil defterince kendi kavlince
Giden üç yüz sebîke zer idi yog' idi nokşânı
1170. Be-her altun sebîke üç yüz biñ idi a' dâdı
Eger tahmîn olunsa bu ' aşırda kâdr-i evzânı
1171. Yahûd sencide olsa taş u toprağı ile altun
Gelürdi belki mîzân-ı ' ağılda cümle yeksânî
1172. Zehî deyr-i Mesîhânî ki anı yapdı Koştantîn
Müsûlmânâna ma' bed kıldı anı lutf-ı Rabbânî

1173. Kıyām-ı haşre dek tâ‘ at olunduğca derûnında
Muhammed Hân’ı me‘cûr eyleye Mevlâ-yı Deyyânî

1174. Ebu’l-Feth’iñ Hudâ kabır-i şerîfin bâğ-ı ‘Adn itsün
Ola murğ-ı revânı lâne-sâz-ı ‘arş-ı Raḥmânî

Rivâyet-i Uhṛâ der-Beyân-ı Ayaşofya

1175. Rivâyât-ı âḥerde böyledir bünyâdı ol deyriñ
Yazar târîḥ aşḥâbı binâya başka ‘unvânı

1176. Murâd itmişdi Koştanṭîn bünyâd ide ol deyri
Raşânetle cihânda olmaya mânend ü akrânı

1177. Ricâl-i devletin a‘ yân u erkânın birikdirdi
Ḳamuya ‘arz idüp keyfiyyet-i bünyâd-ı bünyânı

1178. Bu idi istişâr itmeden maḳşûdı bânîniñ
Ḳıla her birisi zihninde bir taşvîre cûyânî

[218a]

1179. Su ‘âl itdi ne aşıl mi‘ mâr vardır böyle bünyâda
Cür‘et eyleyüp el ḳoya taḥsîn ideler anı

1180. Tecessüs itdiler bulmadılar öyle üstâdı
Ki Koştanṭîn murâdı üzre vire deyre pâyânı

1181. Huşûşâ biñ yedi yüz yaşına girmiş olan râhib
O daḥî müsteşâr oldı anıñ da re‘y-i bünyânı

1182. Bu vech üzre idi lâkin şarâḥatle degil belki
Rümûz ile işâret eyledi ol pîr-i Naşrânî

1183. Didi bu emr-i düşvârıñ tamâmı ḥayli müşkildir
Buña ḳâdir olan üstâdıñ ola ‘ilm ü ‘irfânı

1184. Şu rûtbe ḳudreti olmaḳ gerek bir mermer üstinde
İḳâmet itdire bir beyzayı ber-vech-i itḳânî

1185. Eger düz mermer üzre ṭurdurursa beyzayı farzâ
Olur bu didigiñ deyri ‘azîmiñ belki imkânı

1186. Muḥāle ġālibā ta‘līk idi maḫṣūdī kıssīsīñ
Yaḥud ta‘vīk idi bānisi ber-re’y-i ruhbānī
1187. O vech üzre ḥaber gönderdiler eṭrāf u eknāfa
İfāde itdiler keyfiyyet-i bünyād-ı sulṭānı
1188. Kime ‘arz itdilerse emr-i mezkūrı nükūl itdi
Aralıḳda mevā‘īdīñ yoġ idi ḥadd ü pāyānı
1189. Arandı ḥān u ḥammāmlarda külḥānlarda ol ādem
Bulındı ‘āḳıbet bir nev-cevān bir merd-i külḥānī
1190. Aña da emr-i bünyānı yumurṭa kıṣṣasın birbir
Didikde Ḥān Ḳoṣṭānīn’īñ etbā‘-ı semīrānı
1191. Ta‘ahhüd eyleyüp sem‘an u ṭā‘an didi bī-ḫāre
Didi nālīṣ-künān ey ḫāre-sāz-ı derd pinḥānī
1192. Ḥudāvendā ta‘ahhüd eyledim bu emr-i düşvārı
Eger senden olursa biz gedāya ‘avn-i Rabbānī
1193. Bu emriñ vefḳ-i dil-ḥāḥ üzre elbet olur icādı
Eger tevḫīḳiñ olmazsa olur āḫırde ḥızlānī
1194. Beni taḫcīl itme yā İlāhī ġuṣṣadan ḳurtar
Olur her emr-i düşvārıñ seniñ ‘avniñle āsānı
1195. Didi yā Rabb beni a‘dā-yı dīn içre utandırma
Yañıldım eyledim da‘vā-yı üstādī fuṣūlānī
1196. Yüzin ḥāk-i mezelletde ḳoyup dergāḥ-ı ḥāzretde
Taḫarru‘ üzre iken nā-gehān bir pīr-i nūrānī
1197. Göründi didi ḳorḳma her ne söylersem beni diñle
Olur her müṣḳilīñ elbette ḥalli vech-i imkānı
1198. Seni bu emirde elbet iderler tecrībe ṣimdi
Şu ḥātem sende ṭursun diyü virdi mūhri sirrānī
1199. Daḫi ṣol vech ile didi cevāna pīr bu mūhri
Muḳaddem mermer-i hem-vār üzre vaḫ‘ idüp anı

[218b]

1200. Yumurṭayı anıñ üstinde vaż' itmekle dik ṭurğur
Ṭurursa ızın-i Ḥaqq'la olur āsān kār-ı bünyānı
1201. Bu vech üzre cevāna eyledi ta' līm pes ol pīr
Anı ta' līme me'mūr idi Ḥaqq'dan çün sebķ-ḥ'ānī
1202. Cevāna pīr-i dānā Hızr olup kırtardı rencişden
Ayaşofya bināsı kendüye virmişdi ḥayrānī
1203. Tereddüd üzre idi ṭarḥ u resminde esāsında
Velākin yine da' vāsında eylerdi dilīrānī
1204. Bilürdi çünki Koştāntīn ta' ahhüd itdiğin emri
Çağırdı ol cevānı eyledi mev'ūd-ı iḥsānī
1205. Getürdüp yanına ol beyza aḥvālın su'āl itdi
İrā'et eyle didi görelim ber-vaż'-ı 'irfānī
1206. Daḥi resm eyle maṭlūbum olan ṭarḥ-ı kilisāyı
Temāşā eylesün ḳavm-i Nasārā resm-i bünyānı
1207. Getürtmişdi berāy-ı imtiḥān bir mermer-i hem-vār
İḳāme eyledi bir beyzayı ber-vaż'-ı ṭulānī
1208. Görünce mermer üzre beyzānıñ dik ṭurduğın 'ālem
Yaparsa bu yapar bu deyre didi ḳavm-i Naşrānī
1209. Gelince ṭarḥına deyriñ yarın resm eylerim didi
Tavaḳḳuf eyledi gelsün diyü ol pīr-i ḥaqqānī
1210. Görünce şun'-ı i' cāzın cevānıñ ḥalḳ-ı İstanbul
Kerāmetdir ya manzūr-ı velīdir didiler anı
1211. 'Aziziñ ġālibā birinden almış ḥüsn-i enzārı
Degildir aña müsteb'id bu resme feyz-i rūḥānī
1212. Cevāna resm-i ṭarḥ üzre yine ibrām olunduḳda
Gelüp kıldı işāret ol cevāna pīr-i nūrānī
1213. Kilisa mevzi' in taḥmīn idüp derḥāl düzletdi

Biraz kum dökürüp resm eyledi tarhın hakīmānī

1214. Cevāna her ne kim emr itdiler pīr eyledi ta‘ līm
Yarın tekrār-ı resm eyle didi ol şāh-ı gebrānī

1215. Gelince irtesi gün buldılar ol resmi āmāde
Pesend itdi cevānīñ ‘aqlına ol belde sükkānı

1216. Cevān pīri gördi dā’imā ta‘ līme geldikde
Velākin görmedi hūzzār-ı meclisden biri anı

1217. Yarım sā‘ at cevāndan infikāki olmadı pīriñ
Aña da ya‘ lemu’llāh bu idi tenbīh-i Sübhānī

1218. Ricāl-i devletin cem‘ eyledi ol deyre Qoştanṭīn
Tamām olduḡda bünyād-ı kıbāb u bāb u hīṭānı

1219. Cenāb-ı pīr-i dānā hıdmetin itmām idüp ol gün
Kılup ol nev cevānı hıfıyeten tevdī‘-i Raḥmānī

1220. Kimi Hızır Nebī’dir didiler ol pīr-i āgāha
Kimi kṭb-ı cihāndır didiler ber-vech-i rūḥānī

1221. Cevān nesl-i selāṭīn-i selefden idi dir rāvī
Şaḥīḥu’l-ı‘ tıḡād idi şalāḥ-kārī-i burhānī

[219a]

1222. Muvahḥid olduḡı āşār-ı ṭab‘ ından bilinmişdi
Be-ḥikmet kūşe-i külhān iken ārāma şāyānī

1223. Hudā’nıñ luṭfına maḡhar olup encām-ı kārında
Virildi cāy-i süflīde aña terfī‘-i ‘unvānī

1224. Du‘ āsı müstecāb oldu anı irşād içün geldi
Hudā ta‘ yīn idüp ta‘ līmle ol pīr-i nūrānī

1225. Yüzinden iktisāb-ı feyż-i nūr itdirdi ḡā’ibden
Ucūr-ı uḡrevīsın aldı bā-tevfīḡ-i Yezdānī

1226. Tamām itdikde ol deyr-i ‘azīmi şavb-ı şāhīden
Aña ilbās olundu niçe ḥil‘ at şāl-i şāhānī

1227. Muraşşa‘ kisveler t̄ac-ı mücevher virdiler aña
Bu hıdmetle olunmışdı aña ikrām-ı şāhānī
1228. Mücevver t̄ac u hil‘ atlerle taşvīr itdirüp kendin
Ayaşofiyye mi‘ mārı diyü yazıldı ‘ unvānı
1229. Anıñ bir levha üzre olmağın timsāl ü taşvīri
İdüp bir kūşe-i dīvāra ta‘ līķ ol zamān bānī
1230. Muḥammed Ḥān feth itdikde İstanbul’ı ol deyrīñ
Ṭururđı ba‘ ž-ı timsāl u nuķūş u resm ü evşānı
1231. Bozulduķda şuver mi‘ mār-ı mezbūruñ da timsālī
Bozuldı maḥv olundı cā-be-cā āşār-ı elvānı
1232. Ṭururđı okıyup şerḥin dir idi bānī-yi deyrīñ
İdüp taḥsīn üstādiyyetin olup şenā-ḥ‘ānı
1233. Ne müddetde bināsı deyr-i mezbūruñ tamām oldı
Bilinmiş idi tārīḥ-i şurū‘ ı vaķt-i pāyānı

Ḳışşā-i ‘ Acībe

1234. Rivāyetdir ki Ḳoştāñtin şurū‘ itdikde bünyāda
Temel vaż‘ itdiginde çağırıp a‘ yān u erkānı
1235. Dimiş mermer yerine ḥışt-i sīm-i ḥām zeyn itsem
Sumākī yerine zer vuşla olsa seng-i bünyānı
1236. Daḥi ra‘ nā olurđı didiginde pīr-i ruhbānān
Dimiş ol ḳaltaban zümre-i şūret-perestānī
1237. Yazılmışdır esāṭīr-i evvelde vaķt-i āḥirde
Gelüp bu deyre bir ṭammā‘ ümmet ḳavm-i nefşānī
1238. Ki hem dünyā-perestān hem daḥi dīnār-meżhebli
Ḥuşūşā anlara mevrūş ola bu taḥt-ı sulṭānī
1239. Diyeler bizlere kāfī ‘ ibādet-ḥāne şaḥrāda
Mağārāt içre evlādır diye şıbyān u pīrānı
1240. Lüzümü var diyüp sīm u zeriñ hedm oluna deyrīñ

‘ Abeş ola bu deyre zaḥmet-i vüs‘ i firāvānī

1241. Kıyām-ı ḥaṣre dek bākī iken bu ma‘ bediñ olsun
Revā mıdır ṭama‘ -kār ümmetiñ destinde vīrānī

[219b]

1242. Eger āsān olaydı mermerin daḥi sökerlerdi
Bilürler ḥāşılı ḥarca vefāya olmaz imkānı

1243. Meşārıḳdan meḡāribden gelüp yerine ḳonınca
Beher ṭaşıñ birer gevher olup kıymetle eṣmānı

1244. Mu‘ ayyen oldı kim her bir ziḥām-ı gevher-āsası
Mūsāvī oldı kıymetle binā vü vaż‘ -ı bünyānı

1245. Zer u sīm ile yeksān ola her bir ṭaşı bir deyriñ
Zehī devlet sa‘ ādet kim cenāb-ı şāh-ı devrānī

1246. Meḡāzī-pīşe ḥayr-endīşe ol sulṭān-ı Sikender-rā’
Muḥammed Ḥān Fātiḥ ol hizebr-i nesl-i ‘ Oṣmānī

1247. Celilü’l-‘ āḳıbe ol ma‘ bed-i pākiñ fütühıyla
Selāṭin-i ‘ izāma ṣāhir ola faẓl u rüçḥānı

1248. Anıñçün ḥaḳḳına ²⁰“نعم الأمير”i gördi şāyeste
Şeh-i ²¹“لو لاك”e ol mesned-ṭırāz-ı ṭaht-ı ‘ Adnānī

1249. Odur evvel Ebu’l-Fetḥ ile şöhret-yāb olan dāver
Odur şehr-i Sitanbul’a viren bu zīb ‘ unvānı

1250. Odur ceyş-i dilīrānın iden memdūḥ-ı Peyḡamber
Odur tenvīr iden ṣulmet-serā-yı küfr ü ṭuḡyānı

1251. İki yüz ḥurd u bozurg ḳubbe vü ebvābı cāmi‘ dir
Ḳuşūr-ı bī-ḳuşūruñ ise yoḳdur ḥadd ü pāyānı

²⁰ “İstanbul muhakkak feth olunacaktır. Onu fetheden kumandan **ne güzel kumandan** ve onu fetheden asker ne güzeldir askerdir.” hadisinden nakıs iktibas. Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 335; Buhārī, et-Tārīḥu’l-Kebīr, I, 81.

²¹ “**Sen olmasaydın** ālemleri yaratmazdım.” Ali el-Kārī, *el-Esrārü’l-Merfū’a*, I, 295. Ali el-Kārī hadisın açıklamasında şunları söylemektedir: Sağānī bu hadisın mana açısından sahih olduğunu ve Deylemī’nin bunu İbn Abbās’tan merfū‘ olarak rivayet ettiğini bildirmektedir.

1252. Şürü' indan hitāmı Dürr-i Mekkūn'da yazılmışdır
Tamām seksen yıl olmışdır binānıñ vaqt ü ezmānı
1253. Süleymāniyye'niñ bünyādı on beş yılda bitmekle
Bu seksen yıl olunmaz aña istikşār ahyānı
1254. Eger cānı olup ger söyleyeydi resm-i taşviri
Olurdu dilli defter bilmekle maşrūf-ı bünyānı
1255. Rivāyetdir Ayaşofya bināsı çün tamām oldu
Hisābın gördi mi' mārānı iḥzār eyledi bānı
1256. Görüp dād u sited defterlerin cem'an yekūn itdi
Bi-lā-kesrin ḥelāllaşdı bütün ḥaḳlaşdı ḥaḳḳānı
1257. Bütün nāzırları 'āmilleri cümle pesend itdi
Reside oldu anıñ daḫi ḥisāb-ı 'ömr-i sāmānı²²
1258. Ayā Şofya diyerek zevcesin isterdi Koştanṭin
Anıñla oldu hem-kūr-ı beḳā der-kış-i Naşrānı
1259. Yıkıldı gerçi gitdi bu ḥarāb-ābāddan ḳayşar
Ḳıyām-ı ḥaşre dek ma' mürdur İslām'a bünyānı

Becāyiş-i İlya Veled-i Koştanṭin Melik-i Mülk-i Rūm Şod

1260. Verāşetle yerine oḡlı İlya pādişāh oldu
Anıñ da defter-i 'ömrini dürdi dest-i ḫırmānı
1261. Bir-iki sāl ancaḳ gölge şalmışdı Naşārā'ya
Zevāle irdi şemsi 'aşrı kec-dūr itdi peymānı
1262. Anıñ da yerine Ḥarḳıl nām oḡlı cülūs itdi
Ziyāde eylemişdi 'adl ü dāda meyl-i şāhānı
- [220a]
1263. Anıñ 'ahdinde zīb-efzā-yı mehd-i kā'ināt oldu
Cihān faḫri Muḥammed Muştafā Sulṭān-ı 'Adnānı
1264. Sa' ādetle serir-ārā-yı şadr-ı ıştıfā oldu
Cihānı pertev-i nūr-ı şühūd kıldı nūrānı

²² H nüshasındaki bu beyit her iki Üniversite nüshasında mevcut değildir.

1265. Şahābī-yi kibārīñ birisinden böyle mervīdir
Herakl'ın iki 'ālem faḥrine var idi imānı
1266. Şanādīd-i Naşārā'dan biri rāvīye nakl itmiş
Tefahḥuş eyledikde kendüden ber-vech-i ikānī
1267. Resūlu'llāh'a imān eylemişdi ḳalb ile ammā
'İyālinden anı izhāra eylerdi hirāsānī
1268. İderdi şūret-i zāhirde daḥi dīnini taşdıḳ
Anı ihlākke bi'l-cümle taḥvīf itdi ruhbānı
1269. Zamān-ı fetret olmaḡla kemāl-i iztırābından
İdüp ol fitneden islāmını mestūr u kitmānī
1270. Vefāt itdikde Yorgi nām kāfir cā-nişīn oldu
O mel'ün küfre nisbet ile ber-vech-i i' lānī
1271. Herakl'ın şāhid-i İslām'ı olmaz mı Resūlu'llāh
Anı İslām'a da' vetle aña mektüb-ı zī-şānı
1272. Tevārüd eyledikde nāmesi Sultān-ı Kevneyn'in
Yüzine gözine sürdi kırup ta' zīme şāyānī
1273. Eḥādīs-i şāḥiḥeyn içre şurrāḥ-i Buḥārī'den
Olunmuşdır rivāyet ḳayşarıñ İslām u imānı
1274. Naḳīz-ı kāmilidir ḳayşar-ı Rūm'un şeh-i Kisrā
Ki andan istihānetler zuhūr itdi be-küfrānī
1275. 'Utüvv ü kibr-i nefsāni ile şakḳ eyleyüp Kisrā
Resülün nāme-i nāmīsini ol şāh-ı şerrānī
1276. Belā-yı 'ācilin çok geçmedi buldı helāk oldu
Nekāl-i uḡrevīsi oldu āḥir ḳa' r-ı nīrānī

Velādet-i Server-i Enbiyā-yı 'İzām 'aleyhi mine't-taḥiyyāti ezkiyā

1277. Velādetle cihānı ser-te-ser teşrīf itdikde
Muḥammed Muşṭafā Aḥmed o nūr-ı 'arş-i Raḥmānī

1278. Eñ evvel mu‘ cizātı leyle-i mevlidde Kisrā’nıñ
Yere ge‘mişdi biñbir küngüreyle tāk-ı eyvānı
1279. Ayaşofıyye’nıñ de çatlamışdı kubbesi ol şeb
Murād itmişdi ta‘ mır eyleye kavm-i Mesihānı
1280. Mülāşık olmadı taş u kireç birbirine aşı
Yapışdırmağla ka‘ ā olmadı termīme imkānı
1281. Elem-nāk oldıgıyçün inşikāk-ı kubbeden tersā
Sitanbul’dan Heraql’a vardığında kavm-i Naşrānı
1282. Recā-mend oldılar kim Hāzret-i Sultān-ı Kevneyn’e
Yazup bir nāme ide andan istizān-ı bünyānı
1283. Şeb-i mīlādda çünkim yarıldı kubbesi deyriñ
Olursa yine anlardan olur imdād-ı rühānı
1284. Anıñçün Rūm’dan bir nāme yazdı Şāh-ı Kevneyn’e
Naşārā’nıñ murādın zıkr idüp ta‘ mīre izānı
[220b]
1285. Şarāhatle recā-mend oldığında fahr-i ‘ ālemden
Koyup hāk diyü şadır olup fermān-ı zī-şānı
1286. Rivāyet muhtelifdir emr-i istizān-ı kayşarda
Kināyetle buyurmuşdı dinildi izn-i ‘ umrānı
1287. Si’atı i‘ tibāriyle mübārek dest-i pākiyle
Üç avuç hāk virmekle kılup terhiş-i gebrānı
1288. Yahūd yar-ı dehān-ı dürr-i dendānından üç tamlā
Koyup hāk içre mezc itdi o nūr-ı ‘ arş-ı Raḥmānı
1289. Sefir-i kayşara emr eyledi ol mefhar-ı ‘ ālem
Bu hāk-i Yeşrib’i hıfz eylesünler kavm-i Naşrānı
1290. Kireçle mezc olunsun kubbeyi ta‘ mırde bu hāk
Anıñla eylesünler ba‘ de-zā ta‘ mır-i vīrānı
1291. ‘ Ayandır ehl-i inşāfa berāy-ı hātır-ı Harḳıl
Resūl’ün virdiği izn-i şerīf-i emr-i bünyānı

1292. Şeb-i mîlâdda cümle kenâyis yıkılup birden
Ayaşofıyye'niñ bâkî qalup el-yevm 'ümrânı
1293. Yed-i pâkiyle toprak virdigi mezc eyleyüp yarın
'İnâyet itmesi hem kılmısı terhîş-i gebrânı
1294. Qabûl-i iltiyâmı inşikâk-ı qubbe-i 'ulyâ
O hâk-i pâk-i mezciyle olan ta' mîr-i vîrânı
1295. Dağı pîriñ defîne gösterüp mi' mâr-ı bünyâda
Yumurta tûrdurup mermerde ber-vech-i hâkîmânı
1296. Cevâna hâtem-i hikmet virüp ta' lîm-i bünyâda
Hitâm-ı deyre dek emr-i binâda pûye-gerdânı
1297. Ğulâmâ görünüp sâ'irlerinden ihticâb etmek
Dağı taşvîr-i bünyâd itmede sa' y-i firâvânı
1298. Degildi ehl-i işrâke 'ibâdet-hâne olmağla
Mağarr-ı kâfirin olsun o deyr-i büt-perestânı
1299. Muḥammed Muşṭafâ'niñ şânına i' zâm idi ancak
Mü'eyyed kıldı dînin düşmeniyle Rabb-i Deyyânı
1300. Kılup bu ümmet-i merḥûmeye âḥir 'ibâdet-gâh
Zehî elṭâf-ı Mennânı zehî iḥsân-ı Yezdânı
1301. Toḡuz kerre olup Qoştantîniyye Qal'ası maḥşûr
Onıncı ḡaşıdır kim Fâtih'in teşḡir-i zî-şânı
1302. Kitâbında yazılmışdır ki bed'-i sâl-i hicretten
Güzâr itdikde kırk üç yıl bütün Şâm'ın dilîrânı
1303. Mu'âviyye zamânında sefâyinle sefer kıldı
Rodos'a geldiginde virdi küffâra perîşânı
1304. Recâ-mend oldılar cizye qabûl itdi ehâlîsi
Ğanîmetle Dimaşq-ı Şâm'a döndi ceyş-i sulṭânı
1305. Sipeh-sâlâr idüp kırk dörtde yine Bişr-i Erṭâl'i
Gürûh-ı mü'minîn üzre kılup ser-ceyş-i merdânı

1306. İki yüz pāre keştilerle İstanbul'a gönderdi
Yanında var idi kırk biñ kadar merdān-ı şīrānī

**Der Beyān-ı Şūrū' -ı Neberd-i Bişr-i Erṭāl be-Ehālī-yi Hışn-ı
Kostantiniyye bā-Harb u Kıtāl
[221a]**

1307. Dinilmişdi eger teşhīr-i İstanbul olmazsa
İdiñ tedmīr ü ḳal' -ı hışna bārī şarf-ı imkānī
1308. Egerçi Bişr-i Erṭāl'ın olup teşhīr içün sa' yi
Müyesser olmadı teşhīri ammā Bişr'ın a' vānı
1309. Yakup yıkup Sitanbul'ın bütün eṭrāf u eknāfın
Ġanīmetle alınmışdı üsārā-yı firāvānī
1310. Sefāyinle Sitanbul ḥalkı bahren gerçi cenk itdi
Velākin her hücūmında idüp hışna gürizānī
1311. Hezīmetle kimi ġark-ābe-i baḥr-i helāk oldu
Kimi mecrūḥ olup itmışdı taḥlīş-i girībānī
1312. E' ādī leşkeri bir daḥi baş göstermedi taşra
Velākin olmadı teşhīr-i hışnıñ daḥi imkānı
1313. Ḳanā' at eyleyüp ızrār-ı ḥaşma Şām'a ' avd itdi
Ġanīmetle gelüp ceyş-i müsülmanāna şādānī

**Ḳudūm-i Ḥazret-i Ḥālid bin Zeyd be-Kostantiniyye ve Şehādet-i Ū be-
Ḥaşr-ı Şānī**

1314. Olunca hicretiñ elli ikinci sāl-i ḥoş-fālī
' Alem-dār-ı Nebī şaḥb-ı güzīn-ı Şāh-ı ' Adnānī
1315. Ebū Eyyūb-i Enşārī vü ' Abdullāh bin ' Abbās
Hem ' Abdullāh ibn-i Zeyd'le niçe zāt-ı zī-şānī
1316. Ġazāya gönderüp beş yüz kadar keştī ile bahren
Hizebrān-ı vegādan elli biñ merdān-ı şüc' ānı

1317. Sitanbul fethine ta‘ yīn idüp sālār itmişdi
Cenāb-ı Hālīd ibn-i Zeyd’i bā-cünd-i hizebrānī
1318. O hışnı altı ay miḳdārı pey-der-pey kılup maḥşūr
Şihāb-āsā idüp her birisi nīze-güzārānī
1319. Şeyātīn-i e‘ ādī üzre recm-i necm idi gūyā
Kemān-ı saḥt ile remy-i sihām-ı tīr-i bārānī
1320. O rütbe cenk ü perḥāş itdiler a‘ dā-yı bī-dīnī
Kırup geçirdiler boylatdılar aḥfār-ı nīrānı
1321. Me ‘āl-i āyet-i ²³ ﴿إِنَّا فَتَحْنَا﴾ zāhir olmuşdı
Hücūm itdikde bir cum‘ a günü cem‘ -i dilīrānī
1322. Gürūh-ı müşrikīnden bir ‘ adū-yı dīn-i bed-āyīn
Cebīn-i Hālīd’e bir sehm-gīn ser-tīz peykānı
1323. Havāle eyleyüp ḥūnīn itdi şafḥa-i pākin
Vücūd-ı pākine ḡāyet elem virmekle Naşrānī
1324. Pezīrā-yı ‘ ilāc olmadığın bildikde ol zaḥmı
Girüye çekmiş idi anları etbā‘ u a‘ vānı
1325. Şehādet pertevi lāmi‘ olunca levḥ-i ḥālīnde
Vaşīyyet itmege cem‘ itdirüp merdān-ı meydānı
1326. Şu vech üzre naşīḥat itdi ol leşker-i İslām[a]
Kılınca murḡ-ı cānım lāne-i lāhūta perrānī
- [221b]

Der-Zıkr-i Vaşīyyet-i Cenāb-ı Hālīd bin Zeyd raḍıya’llāhu ‘ anh

1327. Götürsün meyyitim mecrūḥ-i ḥayy şeklinde ḡāzīler
Müheyyā eylesün herkes yedinde tīḡ-i ‘ üryānī
1328. Hücūm itsün kıtāl ü ḥarb-i a‘ dāya müsūlmānlar
Şavaşa iştiḡāl üzre iken küffāra sirrānī
1329. Qarīb-i ḡal‘ aya defn eylesün diḡḡat idüp cismim

²³ “Gerçekten biz sana apaçık bir fetih nasip ettik.” Fetih, 48/1. āyetten nākıs iktibas.

Kılup mestūr u pinhān kabrimi ber-ḥasbū'l-imkānī

1330. Tenim nām u nişānsız koyup anda kendiler gitsün
Kaçan kim bir zamān olup mülūk-i āl-i ' Osmānī
1331. Muḥammed Muştafa'nın ümmet-i ḥaşşından olmağla
Gelüp teshīr idüp feth eyleye ol şehir-i zī-şanı
1332. O demde merḳadim izhār idüp ta' mīr itsünler
Ziyāretle bula züvvār-ı kabrim feyz-i rūḥānī
1333. Cenāb-ı Ḥālid'in gül-zār-ı ḥulde 'azm idüp rūḥı
Kılınca āşiyān-ı cennetü'-l-me'vāda cevlanī
1334. Vaşıyyet itdiği minvāl üzre ḳatl-i a' dāya
Niyāmından çıkarup her kişi şemşir-i bürrānı
1335. E' ādī ile perḥāş üzre iken ba' z-ı gāziler
Cenāb-ı Ḥālid'i defn itdiler ber-vech-i pinhānī
1336. Velāḳin ol zamān tekfūr-ı İstanbul olan Yorgi
Ḥıyār-ı müşrikinden daḫi birkaç şahş-ı Naşrānī
1337. Teferrūs itdiler kim leşker-i İslām'dan biri
Şehādetle sa' ādet-mend olup ta' yīn idüp anı
1338. Egerçi iki cānibden mütārik oldılar cenge
Velāḳin ehl-i İslām cem' ine geldi perīşānī
1339. Kimi berr cānibinden kimi bahren Şām'a 'azm itdi
Velāḳin naḳz-i ' ahd-i şulḥ idüp tekfūr-ı Naşrānī
1340. İki oğlu var idi kendinden issiydi Yorgi'nin
İkisin daḫi serdār itdi ber-vech-i şitābānī
1341. Donadup niçe keştilerle ta' ḳīb itdirüp ceyşi
Sefāyin içre ḳıldı toptolı āmāde ḳorşanı
1342. İkinci gün yetişdi ardlarından ehl-i İslām'ın
Ḳoyuldu her taraftan cenge tiğ ü tır-i bārānī
1343. Kimi gemiye çatdı kimi ḥaldı kimisi batdı

Kimi kaçdı kimi yatdı kim terk itdi limanı

1344. Girişdi biri birine o rütbe kan dökülmüşdi
Görenler rüy-i deryâyı dir idi baħr-i mercânî
1345. Deñiz mālîkleriniñ kisvânı ol dem olmuşdı
Ya naħl-i erğuvânîdir yaħūd yâķūt-ı rümmânî
1346. Ğuzât-ı mü'mininiñ şadmesiyle bād-ı şarşar-veş
Biri birine katdı ehl-i küfri virdi lertzânî
1347. Cenāb-ı Ğazret-i 'Oşmān ya' nî İbn-i 'Affān'ın
Ğarındaşı ki 'Abdullāh Sa' id ol şir-i Yezdānî
- [222a]
1348. O rütbe rüy-i deryāda dilāverlikler itmişdir
Döküp deryāya süpründi gibi aşķāb-ı ھızlānı
1349. Kimisin şıdı küffārın kaçırđı ceyş ü serdārın
Tekūr-ı kūrūn oğlın kör idüp atdıķda peykānı
1350. Gözin ķorķutdı a' dānın gözin yummağla serdārı
Kimi baħren firār itdi kimisi daħi berrānî
1351. Sevāħilde ķurāya dökölüp cān atdı ķaraya
Başınca ayağı ķuruya Yorgi'niñ iki oğlanı
1352. Ma' an çıķmışdı keştiden firār itmekle ardından
İrişdi ra' d u berķ-āsā şaķik-i İbn-i 'Affānî
1353. Beķāyā-yı suyūfı tu' me-i şemşir itdirdi
Ele virmekle tekfūruñ iki oğlı giribānı
1354. İkinin daħi küffārın gözi öñinde şalb itdi
Ğalan küffārı seby itdi cuyūş-ı müslimānānî
1355. Üsārā-yı ğanā'im aķmişe Rūmî vü Efrecî
Tuħaf alındı a' dādan ki yokđur ğaşr u pāyānı
1356. Sitanbul'ūñ tekūrı mācerāya vāķıf olduķda
İki maħdūm-ı mehzūmuñ firākı derd-i hicrānı

1357. Belin bükdi tekûruñ hançere düşdi helâk oldı
Üçi bir günde gūyā kıldılar nîrâna pūyānî
1358. Yerine oldı Koştantîn-i Kūçek nām bir oğlu
Sitanbul’uñ tekûrı hâkim-i tersâ vü gebrânî
1359. Rivâyetdir ki ba‘ z-ı gicelerde Şâh Koştantîn
Görürdi medfen-i Hâlid’de lâmi‘ nûr-ı haqqânî
1360. O yerde niçe envâr-ı ilâhî zâhir olmağla
İderdi ol yeri ta‘ zîm ile dâ’im nige-h-bânî
1361. Bu yer hâlî degildir bunda bir zî-şân er vardır
Ziyâretle baña dâ’im gelür ezvâk-ı rûhânî
1362. Diyüp şıdk-ı taviyyetle hûlûş-ı kalb ile yapıdı
O yeriñ üstine bir kûbbe-i ‘ulyâ-yı şâhânî
1363. Ziyâret eyledikce nef’ ini görürdi Koştantîn
Ziyâret-gâh-ı ‘âlem olmuş idi niçe ezmânî
1364. Ol eşnâlarda bir âb-ı lezîz anda nübû‘ itdi
Sikender içmiş olsa istemezdi âb-ı hayvânı
1365. Müşâbih idi çâh-ı zemzeme ta‘ mında nev‘ ummâ
Şifâ-mend olur idi içse ol ‘aşrîñ ‘alîlânı
1366. Leţâfetde o rûtbe buldı şöhet âb-ı şâffisi
Frenge gönderirdi kumkumayla Rûm sultânı
1367. Frengistânda meczûb olan merzâya şürbiyle
İderlerdi tedâvî cümle huzzâk-ı tabîbânî
1368. Cenâb-ı Hâlid’in böyle şehîden ‘azm-i ‘uqbâsı
Civâr-ı hışna defni emr-i cerhî naql-i a‘vânı

[222b]

Rivâyet-i Uğrâ der-Şehâdet-i Hâzret-i Hâlid rağıya’llâhu ‘anh

1369. Bütün ‘Âlî rivâyâtı olup Târîh-i Kûnh’inde
Yazar ba‘ z-ı müverrih Hâlid ibn-i Zeyd-i zî-şânı

1370. Şu vech üzre şehîd olmuşdı kim sūr-ı Sitanbul’a
Hücūm itdikde maḥşūr eyleyüp Şām’ıñ dilrānı
1371. Derūn-ı ḳal‘ adan taşra ḥaber gönderdi kim a‘ dā
Nedir maḳşūd-ı mā-fi’l-bālīñiz ber-vech-i ḥaḳḳānī
1372. Teşādümden biraz izhār-ı ‘ acz itmiş ola a‘ dā
Müsülmanāna göstermiş yaḥūd rüy-i perīşānī
1373. Eger teşhīr-i ḳal‘ aysa ferāḡat idesiz andan
Bir āḥer şey ise maṭlab olurdı anıñ imkānı
1374. Ne ḥāşıl beyhude lecc ü ‘ inād itmek bi-lā-mūceb
Ne ise söyleyiñ elbet olur is‘ āf-ı şāyānı
1375. Berāy-ı istişāre ‘ ayn-i cem olmuşdı bir yerde
Ġuzāt-ı müslimānānıñ netice rū-şināsānı
1376. Meşāhīr-i gürūh-ı ġāziyāndan Ḥazret-i Ḥālīd
Ebu’l-Eyyūb ‘ alem-dār-ı Cenāb-ı Şāh-ı ‘ Adnānī²⁴
1377. Kibār-ı ceyş ile cem‘ iyyet itdi meşveret kıldı
Taḥaḳḳuḳ buldı kim teşhīr-i ḥısnıñ yokdur āsānı²⁵
1378. Ḥaber gönderdiler şol vech ile tekfūr-ı menfūra
Şeh-i taḥt-ı risālet mesned-i “لَوْلَاكَ” sultānı
1379. Muḥammed Muştafā Aḥmed sa‘ ādetle buyurmuşdı
Ġuzāt-ı ümmetiçün eyleyüp tebsīr-i rıdvānī
1380. Buyurmuşdır iki rek‘ at Ayaşofıyye’de kılsa
Benim ümmetlerimden bir kişi ber-vech-i şāyānı
1381. Duḡūl-i ḥuld-i cennet ile ol ümmet mübeşşerdir
Anıñçün eylemişdik ġazv ile bu semte cūyānı
1382. Bu def‘ a fetḥ u teşhīri müyesser olmayup ḥısnıñ

²⁴ H nüshasındaki bu beyit her iki Üniversite nüshasında mevcut değildir.

²⁵ H nüshasındaki bu beyit her iki Üniversite nüshasında mevcut değildir.

²⁶ “**Sen olmasaydın** ālemleri yaratmazdım.” Ali el-Kārī, *el-Esrārü’l-Merfū’a*, I, 295. Ali el-Kārī hadisin açıklamasında şunları söylemektedir: Sağānī bu hadisin mana açısından sahih olduğunu ve Deylemī’nin bunu İbn Abbās’tan merfū‘ olarak rivayet ettiğini bildirmektedir.

Olursa vaqt-i dīgerde Hudā'nın ʿavn u ihsānı

1383. Tehī-dest olmayalım izniñizle dāhil-i sūra
Girüp ol maʿbed-i dīrīnede Şām'ın dilīrānı
1384. İkişer rekʿat-ı nefl-i şalâtı kılalar anda
Bi-lâ-harbin olunsun cānib-i Şām'a qadēm-rānī
1385. Bu üslûb üzre vardıkda haber küffār-ı bed-kāra
Gelüp anlar daḥi başbaşa tekfūr ile erkānı
1386. Şanādīd-i rehābīn u keşīşān meşveret kıldı
Netīce bu idi ol nedveniñ encām u pâyānı
1387. Meşāhīr-i cünūd-ı gāziyāndan biñ qadar merde
Duḥūl-i enderūn-ı hışna oldı izn-i gebrānī
1388. İki nevbet beşer yüz ādem olmaḳ üzre şart itdi
Silāḥın taşraya qoysun gözetsün anı ihvānı
1389. Qapudan taşra çıqdıkda silāḥın yine kuşansun
Aradan mürtefiʿ olsun o gün efkār-ı ʿudvānī
- [223a]
1390. Ebū Eyyüb-i Enşārī bu ʿahd üzre duḥūl itdi
Tamāmen beş yüz ādem idi geldi hışna baḥrānī
1391. Ayaşofıyye qurbında olan bir bābdan girdi
Silāḥı taşrada terk eyledi kendi vü aʿvānı
1392. Ayaşofıyye'ye dāhil olup ber-qavl-i Peyğamber
İki rekʿat şalāt-ı nefl ile tāt-ı Rabbānī
1393. ʿİbādet üzre iken kendüler beş yüz dilāverle
Ne yüzden cilve-ger olsa gerek ḥāl-i dilīrānī

Şehādet Şoden-i Hāzret-i Hālid Bin Zeyd raḍıya'llāhu ʿanh

1394. Ğalaṭa cānibinde vāqıʿa olan kenāyisden
Yed-i küffārda terk olunan ol deyr-i Naşrānī
1395. Ki cümle bīʿalardan qavm-i küffārın miyānında

‘Azîmü’l-ıqadr idi efzûn-ter idi ruhbânı

1396. O deyrin sâl-ıurde var idi bir köhne kıssîsi
Begenmezdi iblîsi aña var idi rüçhânı
1397. Baṭârîḳ üzre sâlâr idi andan ḥavf iderlerdi
Teḥâşî üzre idi ḥîlesinden ḳavm-i tersânî
1398. Sitanbul ḥışnı içre ehl-i İslâm’ın duḥûlinden
Ayaşofiyye’ye vardığında Şâm’ın dilîrânı
1399. Ḥabîr olduḳda mel‘ûn ol ḳadar incindi tekfûra
Girüp dîvânına feryâd idüp nâlân u giryânî
1400. Başından şapḳasın bâlû‘a-i küffâra remy itdi
Bulup saç u şaḳalın hem-çü ḥûkân-ı beyâbânî
1401. Ne rûsvâlîḳ ne olmaz iş ki ḥâlâ ma‘bed-i dîne
Ḳomuşsız Şâm’dan gelmiş gürûḥ-ı müslimânânı
1402. ‘İbâdet-ḥânemiz tâḥir iken nâ-pâk olmışdır
Bütün pâ-mâl olmışdır içinde ḥayf-ı evşânı
1403. Olacaḳ oldı bârî çekilen iḥşâr zımnında
Cünûd-ı ehl-i İslâm’ın bize îşâl-i ḥüsrânı
1404. Bu demde pek tehî olmaya şimden vaḳt-i furşatdır
Revâ olmaz ki sağlîḡla çıḳa ceyş-i müsûlmânî
1405. Muḥıldir ‘ırz u nâmûsa selâmet ḳurtılurlarsa
Bu furşat bir daḥi düşmez ki bunca nâm-dârânı
1406. Ḳoyasın bir yere sâde-silâḥ ola bütün düşmen
Ola her birisi maṭ‘ûme-i seyf-i Mesîḥânî
1407. Budur re’y-i ḥüsün şimdi çıkınca deyrden ‘asker
İzin vormeyesiz kim ‘avdet itsün yine baḥrânî
1408. Temâşâ iderek şehri Balat semtine çıkısunlar
Varınca ol silâḥı olmayan beş yüz ğarîbânı
1409. Balat Ḳapısı’na vardıḳda ol semtin civârında

Besâtîn u kenâyis içre batırık u keşîşânı

1410. Silâha davranup katl eylesünler ceş-i İslâm'ı
Gelür elbette ehl-i dîne ol demde perişânı

[223b]

1411. Kelâm-ı rāhibi ıŝgâ idüp tekfūr-ı bî-dîne
Müsölmânân haqqında gelince fikr-i hüsrânı

1412. Balat semtindeki deyr ü besâtîne haber şaldı
Bütün cem' eyledi bir hufrede ebâl-i ruhbânı

1413. Varınca pîş-gâh-ı hufreye min hayşü lâ-yeş' ur
Cenâb-ı Hâlid ibn-i Zeyd ile beş yüz dilrânı

1414. Boşanup bir uğurdan hufreden hûkân-ı ruhbânân
Alup ortaya rezme başladı ol kavm-i gebrânı

1415. Hizebrân-ı vegâ sâde-silâh olmağla ol yerde
Ne bâba vardılarsa anları men' itdi derbânı

1416. Cebe vü cevşene müstağrak idi leşker-i a' dâ
Yoğ idi ğaziyânın kavs ü tiri tîğ-i bürrânı

1417. Ğuzâta koyılup cenk eyledikde bî-siper a' dâ
Atardı düşmene anlar da hışt u seng-i bārânı

1418. Taş ağacla korunup bi'z-zarûre keşt idüp hışnı
Şıyırdu semt-i deryâda olan ebvâb-ı bünyânı

1419. Be-ħikmet Egri Kapu'dan aşağı cümleden gizlü
Bir uğurın kapu kalmışdı açık ber-vech-i nisyânı

1420. Egerçi hâcibân-ı bâbı vâfir idi sâ'irden
Bir uğurdan hurûca uğradıkda anda derbânı

1421. Cenâb-ı Hâlid'i men' itmege bulmadılar kudret
İki kat idi ancak ol maħalliñ sūr u hîtânı

1422. Taħaşşun eylemişlerdi müsellaħ niçe tersâyân
Çıkarken Hâzret-i Hâlid ile enşâr u a' vâni

1423. Cenāb-ı Hālid'i bir seng-i ser-gerdān ile āhir
Kılup mecrūh ol yerde yarıldı rüy ü pīşānı
1424. Zaḥim-nāk eyleyüp ol ḥazreti ḥunīn kıldıḳda
Gürūh-ı müşrikīn a' dā-yı dīn aşḥāb-ı nīrānī
1425. Olunca mest-i şaḥbā-yı şehādet Ḥazret-i Hālid
Ġuzāt-ı ehl-i Şām'a anda geldikde perīşānī
1426. Niṭāk-ı ġayret-i mā-lā yuṭākı bend ile ' asker
Koyuldu gerçi aḥz-ı intikāma hem-çü şīrānī
1427. Kemāl-i vefretinden olmayup tāb-āver-i perḥāş
Dilīrāndan birazı cenk iderken ba' z-ı sīrrānī
1428. Cenāb-ı Hālid'in cism-i şerīfīn kenz-i maḥfī-veş
Kılup mestūr zīr-i ḥāk-i defn itdi şitābānī
1429. İki burc-ı ḥiṣārın arasında ceyş-i Şāmī'den
Şehīd itdi ' adū yetmiş kadar aşḥāb-ı zī-şānı
1430. Şehādet bādesiyle mest olanlardan beḳāyāsı
Varup orduya naḳl itdikde ḥāl-i müslimānānī
1431. Tevaḳḳuf itmege ceyşin mecālī ḳalmayup derḥāl
Kimi baḥren kimi berren tūtop semt-i gürīzānı
1432. Velākin ekşeri keştī-süvār-i baḥr-i ḥayretidir
Kemāl-i za' f ile ḳalmadı tāb-ı ḥatve-cünbānī
- [224a]
1433. Muḳaddem daḥi icmāl üzre zikri sebḳat itmişdir
Gelince ' asker-i Şām'a hezīmetle perīşānī
1434. Şikeste bir zebūn ' asker diyü tekfūr-ı İstanbul
Gemiler gönderüp aḥz itmege zevraḳ-süvārānı
1435. Vezān olmaḡla bād-ı ' avn-i Bārī müslimānāna
Nasārā'nın olup keştīleri ġarḳ-āb-ı ḥızlānī
1436. O rütbe iki ' asker rüy-i deryāda ḳitāl itdi
Kimi ġarḳ oldu küffārın kimi kıldı gürīzānī

1437. Mezâr-ı huld-peymâ-yı Cenâb-ı Hazret-i Hâlid
İki sūruñ miyânında olup ber-ķavl-i Gūrânî

1438. Velâkin Hâlid'in anda ķarındaşı olup medfûn
Tevâtür üzre naķl eyler Sitanbul'un 'azîzânî

1439. Rivâyâtın eşaķhı ķabr-i pür-envâr-ı Hâlid'de
Be-ķavl-i Aķşemseddîn ile'l-ân ķabr-i zî-şânî

1440. Ta' ayyün buldıķı cây-ı şafâ-baķşâda vâķi' dir
Müreccaķdır anı işbât içün ber-vech-i burhânî

1441. Civâr-ı merķadinden neb' iden ol âb-ı şâfisi
Ser-i pâki ucında nâbit olan serv-i rıdvânî

1442. Cenâb-ı Aķşemseddîn ta' ayyüni ile ol dem
Beyâza çıķdıķıyçün keşf ile ol ķabr-i nūrânî

1443. Muķammed Hân Fâtih türbe-i pâkin binâ itdi
Daķi bünyâd idüp bir ķubbe-i vâlâ-yı sulţânî

1444. Derûn-ı ravzasın tezyîn itmişdi behiş-âsâ
Civârında daķi bir câmi' in olmaķla bünyânı

1445. Olup âsar-ı rûķ-ı pür-fütûķ-ı Hazret-i Hâlid
Cenâb-ı Fâtih'i teşvîķ idüp ber-vech-i rûķânî

1446. Niçe evķâf vaz' itdi niçe hayr u ķisân itdi
Ėanîmetle alınmışdı niçe kenz-i firâvânî

1447. Sebîl-i Hâķķ'da bezl itdi daķi bir medrese yapdı
Miyân-ı türbe vü câmi' de ol şâh-ı cihân-bânî

1448. Ziyâret-gâh-ı 'âlemdir Ebû Eyyûb-i Enşârî
Türâb-ı ķabr-i pâki ańdırır gül-zâr-ı rıdvânî

Rivâyet-i Uķrâ der-Şehadet-i Hazret-i Hâlid rağıya'llâhu 'anh

1449. 'Alâ ķâvlin Cenâb-ı Hâlid bin Zeyd kim oldur
Resûlu'llâh olmışdır anın Yeşrib'de mihmânı

1450. Sa‘ âdetle gelince Yeşrib’e hicretle Baḥḥā’dan
Recā-yı mîz-bānî eyleyüp Sultân-ı ‘ Adnân’ı
1451. Odur iḳbāl-i da‘ vet ile evvel iden istiḳbāl
Muḥammed Muşṭafâ’nın cümleten aḥmāl-i zî-şānı
1452. Ne ise yanlarından Ḥazret-i Şiddîḳ-i Ekber’le
Teberrûkle mübârek arḳasıyla naḳl idüp anı
[224b]
1453. ‘ Alem-dâr-ı Resûlu’llâh idi ba‘ z-ı seferlerde
Ma‘ iyyetle meḡâzîsinde ekşer kıldı püyânî
1454. Şaḥâbî-yi kirâmın pek dilîrânından olmaḡla
Olurdu ḳâ’id-i ceyş-i cenâb-ı şâh-ı ‘ Adnânî
1455. Miyân-ı ḳavmde Enşâr beyninde şecâ‘ atle
Şalâbetle ‘ azîmu’l-ḳadr olup var idi ‘ unvânı
1456. Zāmân-ı Çâr Yâr-ı bâ-şafânın daḡı ‘ ahinde
Olurdu râyet-efrâz-ı meḡâzî ba‘ z-ı ezmânî
1457. Bu def‘ a Şâm’dan teşḫîr-i İstanbul’a çıkdıḡda
Re’îşü’l-ḳavm bilmişdi anı Şâm’ın dilîrânı
1458. Ḥilâl-i rāhda ṭab‘ ın bozup ifrâṭ-ı sür‘ atle
Olup ṭarî mizâc-ı pâkine ishâl-i baḡrânî
1459. Vücûd-ı nîk-bûdı gün-be-gün zâr u nizâr oldı
Ḳuvâya za‘ f-ı küllî ḡaşıl olmuşdı heyûlânî
1460. Muvâfiḳ olmayınca her işin tedbîri taḳdîrde
Aranmaz semt-i âsânı bulunmaz vech-i imkânı
1461. Mu‘ askerle gelinmişdi egerçi ḡışnı teşḫîre
Sitanbul’uñ bütûn maḡşûr olup ‘ askerle her yanı
1462. Ḥudâ teşḫîrini teysîr-i tevḫîḳ itmeyüp ḡışnıñ
Muḳadder itmeyince fetḫini bâ-‘ avn-i Yezdânî
1463. Ne cânibden yüründiyse zafer-yâb olmadı ‘ asker
Ne semte kıldılarsa ḳaşd-ı perḡâş-ı dilîrânî

1464. Müfid olmadı ašlā re'ý ü tedbiri hizebrānī
İšābet itmedi қағ'ā küšād-ı tır-i bārānī
1465. Ol eşnāda meger leb-rīz itmiş peymāne-i 'ömri
Kemān-dār-ı qazā itmiş o demde tır-i sāmānī
1466. Cenāb-ı Hālid ibn-i Zeyd mebtūten şehīd oldı
İdüp murğ-ı revānı evc-i 'illiyyine perrānī
1467. Civār-ı kudse 'azmi ketm olunmuş idi 'askerden
Ten-i nāzik-terinin defn idüp ihvānı pinhānī
1468. Şovuqluğ düşdi öyle bir 'azīmü'l-қadr olan zātın
Vefātıyla miyān-ı 'askere belki perīšānī
1469. Muқaddem gelmiş idi ye's-i küllī 'asker-i Şām'a
Çeküp dest-i ümīdi dāmen-i teshīrden ānī
1470. O gün tās u tarağın hayme vü bengāh u otağın
Sitanbul havzasından kaldırıp ceyş-i dilīrānı
1471. Dımaşq-ı Şām'a 'avdet itdiler ol gün ki fevc-ā-fevc
Kimi bahren rücū' itdi kimisi dağı berrānī

**Muḥāşara-i Şālişe-i İstanbul Der-'Ahd-i Süleymān Bin 'Abdullāh ez-
Benī Ümeyye**

1472. Üçünci inhişarı şöyle olmuştır Sitanbul'uñ
Süleymān bin 'Abdullāh ol 'aşrın Süleymān'ı
1473. Ümeyye devletinde pādişāh-ı 'ālem olduqda
O dağı fetḥ-i İstanbul'a kılmışdı ceyş-rānī
- [225a]
1474. Zamān-ı hicretiñ tokşan ikinci sāli olduqda
'Ömer İbni'l-'Azīz'i eyleyüp ser-ceyş-i a' vānī
1475. Süleymān'a olup hemşire-zāde ol ḥuceste-ḥāl
Dımaşq-ı Şām'ın olmuştı dağı vālī-yi zī-şanı
1476. Kılup āmāde seksen biñ kadar şīrān-ı perḥāşı

O cem' a oldı ser-asker Ömer bā-izz-i unvānī

1477. Sitanbul fethine ta'yīn olunduğda mu'askerle
Gelüp Kōstantīniyye'ye Şām'ın dilīrānı
1478. Ta'arruż itmeyüp aḥşār-ı ḥıṣna semt-i deryādan
Kāradan gösterüp iḥşār şeklin ḥayl ü a'vānı
1479. Nevāḥī vü kūrāsın yaqdı yıqdı buldığı yerde
Re'āyāsın esīr itdi virüp ḥalka perīşānī
1480. Zāfer-yāb olmadı bir vech ile Hıṣn-ı Sitanbul'a
Geline leşker-i İslām'a ğayri ye's ü ḥırmānī
1481. Çekildi gitdi İstanbul'dan 'azm itdi Sinob'a
Kāzā-yı Kāştamonī'ye Ömer kıldı ceyş-rānī
1482. Hıṣār-ı Kāştamonī'yi idüp bir yıl kadar maḥşūr
Tamām-ı sālde feth itdiler bā-avn-i Sübhānī
- Muḥāşara-ı Rābi' a Der- Ahd-i Sultān-ı Müşārūn İleyh**
1483. Yine 'avdet idüp Şām-ı Şerīf'e leşker-i İslām
Sitanbul fethi ol yıl olmadı teşḥīre erzānī
1484. Olunca sāl-i hicretten yine ṭoksan yedinci sāl
Süleymān bin 'Abdullāh o sultān-ı cihān-bānī
1485. Yine techīz-i 'asker eyledi feth-i Sitanbul'a
Bu def' a yüz yigirmi biñ idi miqdār-ı merdānī
1486. Sipeh-sālār idi yine Ömer cünd-i hizebrāna
Gelüp Aydıcığ'a kışladı bā-ceyş-i dilīrānī
1487. Yine maḥşūr idüp evvel bahārında Sitanbul'ı
Derūn-ı ḳal' ada taẓyīḳ idüp bir rütbe sükkānı
1488. Naşārā'ya gelüp ḳaḥṭ u ḡalā iḥşār-ı 'askerle
Hirās-ı merg ile insān tersin yedi tersānī
1489. Biri birin yemek sevdāsına düşmişdi tersāyān
Kırıldı ekşeri açlıqla yine ḳavm-i Naşrānī

1490. ‘ Aceb it cânlı mel‘ûnlar imiş ‘âr-ı cehâletle
Ğuzât-ı ehl-i Şâm’a virmeýüp ol hısn-ı zî-şânı

1491. Kilâb u hirre-i menfûha ile ‘ayş iderlerdi
Düketdi mürdesin ekl eylemekle merd ü nisvânı

1492. Cünûd-ı ehl-i Şâm’ın dağı me’kûlâtı ol demde
Şahârâda biten a‘şâb bâ-nuql-i beyâbânî

1493. Kemâl-i zücretinden ye’s-i küllî geldi teşhîre
Bu ihşâr ile dördünci idi Şâm’ın dilîrânı

[225b]

1494. Sitanbul fethi hülyâsıyla zağmetle meşakkatle
İderlerdi diyâr-ı Rûm u Yûnân içre püyânî

1495. Yine dördünci def‘a feth u teşhîri Sitanbul’uñ
Müyesser olmayup ‘avd itdi Şâm’a kahramânânî

Muhâşara-ı Hâmise Der-‘ Ahd-i Hilâfet-i ‘Ömer Bin ‘Abdül‘azîz

1496. Beşinci inhişârı hısn-ı zîbâ-yı Sitanbul’uñ
‘Ömer kim Hâzret-i ‘Abdül‘azîz’in necl-i zî-şânı

1497. Hâlife oldığında kendüler bi’z-zât geldikde
Yanında var idi hâdden ziyâde cenk-cüyânı

1498. Galağa Hısnı’na fevrî havâle itdirüp bünyâd
Sitanbul Hısnı’na güyâ muqâbil idi bünyânı

1499. Sitanbul halkını cenk ile ol rütbe zebûn itdi
Olup Maḥmiyyetü’l-Kahr ol zamân bünyâdın ‘unvânı

1500. Yazar ba‘z-ı müverriḥ inhişâr-ı hâmis hısnına
Hâlife ol zamân ‘Abdülmelik oğlu Süleymân’ı

1501. İcâzetle ‘Ömer bir emr için ‘azm eyleyüp Şâm’a
Hâlife Mesleme kalmışdı anda niçe ezmânî

1502. Sitanbul Hısnı’nı maḥşûr idüp küffâr-ı bed-kâra
İrişdirdiklerinde rezm ile işâl-i hüsrânî

1503. E'ādī sulḥa ṭālib oldılar ḳaṭ' -ı ḥarāc üzre
Be-her yıl elli biñ altun vire tersā vü gebrānı
1504. Muḳaddem cenk ile aldıkları cümle üsārāyı
Girü redd oluna ber-muḳteżā-yı sulḥ-i sulṭānī
1505. Üsārānıñ kimisi Mısr u Şām'a kimi Mağrib'de
Perişān bulınuḫ iḫzārı virildi yeksānī
1506. Bu minvāl üzre iḥkām-ı şurūṭ-ı silm olunduḳda
'Ömer'le Mesleme 'azm eylemiştir Şām'a baḫrānī
1507. Naşārā-yı Sitanbul'dan peşin cizye alınmıştı
Tefārīḳ u hedāyānıñ yoğ idi ḥadd ü pāyānı
1508. Gemilerle giderken cānib-i Şām'a bütün 'asker
Sitanbul'ıñ tekürı ya' nī Mīḫā'ıl-i Naşrānī
1509. Meger bir fitne bī-dār eylemiştir kendi zu' mınca
Ġuzāt-ı Şām'dan aḫz ide dād-ı ḳavm-i gebrānı
1510. Muḳaddem dīb-i frengistāna kāfir nāmeler yazmıştı
Ḥaber-dār eylemiştir kim 'askeriñ keştī-süvārānı
1511. Sitanbul sāḫilinden bindiler 'avd itdiler Şām'a
Velākin virdiler dīn-i Mesīḥ'e kāhr-ı ḫızlānī
1512. İrişüp yolların ḳaṭ' idesiz deryāda ol ceyşiñ
Düşüp ardınca irem ben daḫi anlara baḫrānī
1513. Ma'ıyyetle siziñle idelim tażyīḳ ol ḳavmi
Alalım ellerinden bāri emvāl-i firāvānī
1514. Bu vech üzre meger ḳavl ü ḳarār itmekle Mīḫā'ıl
Düşürdi ardlarınca ġāziyānıñ niçe ḳorşanı
1515. Frengistāndan bī-ḥadd gemiler zāhir olmuştı
İrişdikde ġuzāta kāfiriñ zevraḳ-süvārānı
- [226a]
1516. Tevālī üzre üç gün üç gice cenk itdi deryāda

Sefāyinle gelen Efrenc ile Şām'ın dilirānı

1517. Gelüp yüz pāre keştilerle ol dem ardların aldı
Sitanbul'uñ tekūrı ya' ni Mīhā'il baḥrānī
1518. 'Ömer ḥazretleriyle Mesleme gördükde küffārın
O yerde keşret üzre cenk ider keştī-nişinānı
1519. Münāsib bir maḥalden 'asker ile dökülüp berre
Başıṭ-i ḥākde bend itdi bir alay-ı sultānī
1520. Karadan cenge āgāz itmegi re'y-i ḥüsn gördi
Siperlendirdi ceyş-i gāziyānı cenk-cüyānı
1521. Mīhā'il daḥi keştiden çıkardı leşkerin berre
Siperlendi düzüp alayını ṭulānī 'arzānī
1522. Karada daḥi üç gün üç gice bī-kār olunmışdı
Guzāt-ı mü'minīne yār olup imdād-ı Rabbānī
1523. Muẓaffer itdi Ḥaḳḳ İslāmiyān'ı kām-kār itdi
'Adū-yı dīni kıldı ḥākisār-ı ḳahr u ḥızlānī
1524. Karaya çıktığında yüz aḡartmışdı dilāverler
Karadan ālet oñarmaḳ gibi ḳann itme her ānı
1525. Sitanbul'uñ tekūrı ba'z-ı güm-rāḥān-ı dil-kūrı
Esir oldı kılındı beste-i zencir-i ḥüsrānī
1526. Ḥalife Şām'dan Bağdād'a naḳl itdikde emriyle
Siyāsetle ḳamusı şalb olundı buldı nīrānı
1527. Guzāt-ı müslimīne Mesleme ser-leşker olmaḡla
Müsellem idi anıñ re'yine ceyş-i müsülmānī
1528. Donanma-yı Naşārā'dan yedi yüz pāre keştisi
Alınmışdı kılup üç yüz gemisin nāra sūzānī
1529. Çekildi mā' adāsıyla yanaşdı sāḫil-i Şām'a
Teveccüh eyledi ḡanīmetle bā-şükr-i Yezdānī
1530. İki oḡlı vardı ol demde Mīhā'il-i maşlūbuñ

Cüzāma uğradı birisi Yorgi idi ‘ unvānı

1531. O ‘ illetle kerihü’l-manzar olmağla utanmağla
Helāk oldu ğamından itdi ‘ azm-i ға‘ r-ı nīrānī

1532. Birisi Estefan ismiyle mevsūm idi ol mel‘ ūn
Olup babasınıñ yerine şah-ı ғаvm-i Naşrānī

1533. O dañi bir sene tekfūr-ı İstanbul olmışdı
Bi-lā-evlād mürd oldu kesildi ‘ ırq-ı pāyānı

1534. Meger Yorgi-yi meczūmuñ oğlı var idi ancağ
Anıñ Terfil idi beyne’n-Naşārā nām u ‘ unvānı

1535. Şağīrū’s-sinn idi yoğ idi isti‘ dād-ı zātisi
Tevakḳuf eyledi ol devletiñ a‘ yān u erkānı

1536. Geline ol ğulāma rütbe-i temyīz ecānibden
Fūrū-māye kimesne olmaya tekfūr-ı gebrānī

1537. O da vaqt-i şafāda ğarq-ı deryā-yı helāk oldu
Yoğ idi kendüyi ta‘ kıb ider evlād-ı zūkrānı

[226b]

1538. Firāş-ı Estefani’dan meger ḥāmil idi ehli
Vefāt itdikde zevci toğurup bir tıfl-ı Naşrānī

1539. Olunca zīver-i geh-vāre-i āğuş-ı māder-zīb
Naşārā içre İlya ile tevsīm itdiler anı

1540. Żarūrī tahta iclās itdiler vaqt-i şabāvetde
Cemī‘ -i ser-keşān oldu anıñ münkād-ı fermānı

1541. Qatı az müddet içre pādīşāh-ı nām-dār oldu
Frengistāna dañi bāliğ oldu şevket [ü] şānı

1542. Qıralān içre İlya’nıñ bülend olmışdı iqbāli
Şayardı ḥātırın sâ’ir Naşārā’nıñ mülūkānı

Muḥāşara-ı Sādise-i Kostantıniyye Der-‘ Ahd-i Mervān İbnü’l-Ḥakem

1543. Çün oldu inḥişār-ı sādisi hışn-ı Sitanbul’uñ

Yüz altmış beş olunca hicretiñ a' vām-ı ezmānı

1544. O dem Mervān kim İbnü'l-Hakem hâkim olup Şām'a
Yüz elli biñ kadar leşker olup yanında a' vānı

1545. Tedārük eyleyüp biñ pāre keştī ceyş-i İslām'a
Sitanbul Hışnı'nıñ teşhīrine kılmışdı pūyānī

1546. Gelüp Mervān bi'z-zāt kendüsi Hışn-ı Sitanbul'a
Teḥāşurla ehālīye kılup işāl-i hızlānī

1547. Tamāmen altı ay virdi ḥişāra inḥişār ammā
Yine teşhīri bā-izn-i Hudā olmadı erzānī

1548. Beyānı sebķ iden İlya ol eṣnālarda mürd oldı
Yerine oğlu Harkıl olmuş idi şāh-ı gebrānī

1549. İt-oğlu it idi beyne'n-Naşārā var idi vak'ı
Kilīb-oğlu kadar olmuşdı rezm itmekde meydānı

1550. Yazar Kūnh'inde 'Ālī ol zamān tekfūr-ı İstanbul
Şanādīd-i Naşārā'dan bütün a' yān u erkānı

1551. Zārūrī 'acz-i küllī ile ṭālib oldılar şulḥa
Müsölmānāna teslim itdiler ol hışn-ı zī-şānı

1552. Ta'ahhüd itdiler iki taraftan şart-ı şulḥ üzre
Mu'ayyen ola hışn içre maḥallāt-ı müsölmānī

1553. Bir-iki cāmī' ü mescid binā itdirdiler anda
Cihāren ideler tā kim edā-yı ḥams erkānı

1554. O dem beş yüz biñ altun filori virdiler naķden
Tefārīķ u tuḥafla bī-'aded māl-ı firāvānī

1555. Be-her yıl daḥi beş yüz biñ filori cizye virmekle
Teşālūḥ itdiler ceyş-i müsölmānı vü gebrānı

**Muḥāşara-i Sābi'a-i Kōştantīniyye Der-'Ahd-i Yaḥyā Bin 'Alī Ez-
Ḥulefā-yı 'Abbāsiyān**

1556. Yedinci inḥişārı daḥi ol hışn-ı Sitanbul'ıñ

Benî-‘ Abbās’dan Yahyā ‘ Alī’niñ mülk-i devrânı

1557. İki yüz kırka bâliğ olmadın târîh-i hicretten
Tedârük eylemişdi elli biñ merd-i dilîrânı

[227a]

1558. Rivâyetdir ki yetmiş dört biñ idi vardıkda
Sitanbul fethine yanındaki şîrân u mîrânı

1559. Malâtıyye Hîşârın evvelen vardıkda feth itdi
Havâlisinde biñ pâre kurâyı kıldı vîrânı

1560. Yıkup yakup civârında olan ma‘ mûresin cümle
Yigirmi biñ kadar aldı üserâ merd ü nisvânı

1561. Sitanbul’a muķâbil oldı soñra rezm ü perhâşa
Ahalîsiyle itdi darb u harb ü kahramânânı

1562. Geçirdi tîğdan on biñden artuk ehl-i işrâki
Kılup pâ-mâl-i esb-i ġâziyân eşnâm u evşânı

1563. Muķadder olmayınca feth u teşhîri o yıl hışnıñ
Koyup İstanbul’ı ‘ avd itdiler bâ-ķaşd-ı evtânı

Muķâşara-ı Şâmine-i İstanbul Der-‘ Ahd-i Saltanat-ı Hârûnu’r-Reşîd

1564. On altı yıl mürûr itmişdi yine sâl-i hicretten
İki yüz elli beş sâlinde ber-târîh-i Yûnânı

1565. Muķaddem zikri sebķat eyleyen tekfûr-ı İstanbul
Anıñ Harkıl idi beyne’l-ehâlî nâm u ‘ unvânı

1566. Vefât itmişdi İlya nâm oğlı pâdişâh
Yerine kıldılar iclâs anı bût-perestânı

1567. Yine ‘ Abbâsiyân’dan ġâlibâ Hârûn idi nâmı
Mülûküñ erşedi olup Reşîd olmuşdı ‘ unvânı

1568. Müheyyâ eyleyüp yüz elli biñ ceyş-i zafer-‘ ayşî
Sitanbul fethine ‘ azm eyledi ber-resm-i şâhânı

1569. Sitanbul Kâl‘ asın haşr itdiler dört ay miķdârı

O rütbe cenge koyulmuşdı ceyş-i müslimānānī

1570. Niçe serverleri ser virdi rezm-i haşr-i peymāda
Niçe gāzīler oldı ser-firāz-ı ehl-i rıdvānī

1571. Muḥaşşal ḳal‘ anıñ teshīri güclendikde ‘ askerden
Ḥaber gönderdiler tekfūr-ı İstanbul’a sirrānī

1572. Yazık itlāf olundı her ṭarafdan niçe biñ merdān
Hebā oldı bu deñlü cān degilken rāh-ı cānānī

1573. Degildir maṭlab-ı şāhenşehī teshīri bu hışnıñ
Eger olursa da bā-‘ avn-i Ḥaḳḳ teshīr-i āsānı

1574. Yine cizyeyle teslīm eyleriz Hışn-ı Sitanbul’ı
İlā mā-şā olan sızsiz yine bu belde sükkānı

1575. Eger sükkān-ı ḳal‘ a şulḥa rağbet gösterirlerse
Bulunur belki anıñ bu ṭarafda semt-i imkānı

1576. Velākin şimdilik maṭlab budur ḳavm-i Naşārā’dan
Viresiz ḳal‘ adan bir cüz’i yer ber-resm-i ḥullānī

1577. Ḳanā‘ at olunurdı bir baḳar cildi ḳadar vüs‘ i
Olursa ‘ arşanıñ kāfi idi ṭulānī ‘ arzānī

[227b]

1578. Anı cüz’i şanup yaḥud şıgırlanmış ola tekfūr
Didiler n’olsa gerek ḳal‘ adan bir cild-i ḥayvānī

1579. İḥāṭa eyleyen bir ‘ arşa virsek ehl-i İslām’a
Nedir nef‘ ü zarar ber-vech-i ḥullānī vü ‘ udvānī

1580. Ḥaber gönderdiler baş üzre her ḳanden dilerlerse
O deñlü ‘ arşaya hışn içre oldı ızın-i sükkānī

1581. Ol eşnāda şalāḥ-ı şulḥ āşārı zuḥūrıyla
Birer-iki girerdi ḳal‘ aya ba‘ z-ı müsülmanī

1582. Şurūṭ-ı şulḥ ancak munḳaṭı‘ olmadı taşriḥan
Velākin ber-ṭaraf olmışdı gūyā bīm-i tersānī

1583. Hemân bir kâv cildi buldurup ordu-yı ‘ askere
Bıçağıyla o postı dildirüp ter eyleyüp anı
1584. Naşārâ çünki her kanden dilerlerse dimişlerdi
Deriyi dildi ince ceyş-i İslâm’ın dilrânı
1585. Ol ince iple ölçüp bir maħalle şıgacaħ yerde
Naşārâ’nın rızâsıyla yapup kûy-i müsülmânî
1586. Egerçi bir küçük köy idi ammâ ceyş-i şîrândan
İçinde ihtifâ olundı biñ miqdârı merdânı
1587. Daħı ol yerde mescidlerde yapıldı izn ile ammâ
Meğāk-i fikre ilkâ eyledi şûret-perestânı
1588. Düşürdi kâfiri tedbîri âhîr câh-ı idbâra
O dem gelmişdi tersâyâna fîkr ü bîm ü tersânî
1589. Şurûṭ-ı şulhı ta‘ yîn üzre on yıllık ħarâcıyla
Peşin ber-resm-i peşkeş elli biñ zer virdi a‘ yânı
1590. Be-her yıl ellişer biñ cizye irsâliyle Bağdâd’a
İnandırdıkda Hârûnu’r-Reşîd’i ħavm-i gebrânî
1591. ‘Uhûd-ı vâşıkayla gerçi ‘avdet eyledi Hârûn
Ĥaçına putına Naşrâniyân itmişken eymânı
1592. Dönüp îlâdan İlya unudup ‘ahd-i müvâlâtı
İdüp ke’l-evvel ol intihâ zi-furşat-ı cânî
1593. İki el bir baş için didi ‘işyân itdi Hârûn’a
Sitanbul içre iskân eylemişdi müsülmânânı
1594. Ĥarâca ħaṭ‘ idüp ba‘ zısını ihlâk itdikde
O deñlü şîrzime bâ-ħuvvet-i İslâm u imânî
1595. Pedîdâr olıcaħ ²⁷﴿كَمْ مِنْ فِئَةٍ﴾ ħavl-i şerîfinde
Me’âl-i nûkte-i maħfiyyeyi tebşîr-i Sübhânî
1596. Hücûm itdiklerinde leşker-i küffâra ħışn içre

²⁷ “Nice az bir topluluk...” el-Bakara, 2/249. âyetten nâkıs iktibas.

Zafer-yâb oldılar a' dâya bâ-imdâd-ı Rabbânî

1597. Sitanbul hâkimi İlya'yı katl itdikde bâķisi
Naşârâ'nın olup güm-kerde-i râh-ı gürizânı
1598. Niçesi seby ü istirkâķ olundı ķavm-i a' dâdan
Huşûşâ zîb-i istifrâş olan havrâ-siriştânı
1599. Libâs-ı ġâziyân oldı eşâş-ı beyt-i cân oldı
Zehî sa' y-i dilirânî hoş-â tevfiķ-i Yezdânî

[228a]

Muhâşara-ı Tâsi' a-i İstanbul Der- ' Ahd-i Hârûnu'r-Reşid

1600. Yazar Kûnh'inde ' Âlî inhişâr-ı tâsi' -i hışnı
İki yüz elli altıda yine Bağdâd sulţânı
1601. İşitmişdi muķaddem nakż-ı ' ahd-i sulh-ı İlya'yı
Yerine oġlı Ya' fûr'uñ olup tekfûr u gebrânı
1602. Egerçi katl-i İlya'yı tıyurmışlardı Hârûn'a
Taġılmış idi Ya' fûr'uñ daķı etrâfa tuġyânı
1603. Faķat bir yıl ġüzâr itmişdi Bağdâd'a rücû' ından
Yine tekrâr cem' itdi ġazâ ķaşdıyla merdânı
1604. Sitanbul semtine ' azmin tıyurdı nâme gönderdi
Mevâ' id-i keremle ķıldı âmâde dilirânı
1605. Yine ol sâl-i ferruķ-fâlde Bağdâd'dan çıķdı
Ķafâ-dâr itdi Seyyid Ca' fer ol baţţâl-ı zî-şânı
1606. Gelince ' asker-i bisyâr ile şehr-i Sitanbul'a
Ayaġı tozı ile ķal' ayı ceyş-i müsûlmânî
1607. Ķılup maķşûre üç ġün üç gice envâ' -ı rezm üzre
Sekiz biñ kâfir oldı tu' me-i tîġ-i hizebrânî
1608. Yigirmi biñ ķadar şehr ü nevâhiden esir aldı
Dil-i ' âşık gibi vîrâne ķaldı cây-i Naşrânî
1609. O dem hayyen tıutup tekfûr-ı kûrı ya' ni Ya' fûr'ı

Götürdi meclis-i Hārūn'a ber-üslūb-i dihkānī

1610. Gürūh-ı ġāziyān-ı leşker-i Hārūn'dan bir merd
Tutup destin afāya bend idüp üftān u hīzānī

1611. Siyāsetle o sā' at şalbine fermān itmekle
Miyān-ı ' asker-i İslām'da şalb itdiler anı

1612. Re 'isü'l-avm idi başı gidince ceyş-i a' dānīñ
Ayaqlar pāy-dār olmaz meşeldir şıdk-ı burhānı

1613. Sitanbul'ıñ yed-i teşhīr ile ceyş-i müsülmāna
Müyesser oldıġın işbāt ider bā-emr-i Sübhānī

1614. Şehinşāh-ı mu' azzam Seyyid Battāl ile tev'em
Ġazādan muġtenim Bağdād'a ' azm itdi şitābānī

Ta' mīr-i Evvel ve Şānī ve Şālīş

1615. Bu def' a daġı ol şehir-i dīl-ārā Hışn-ı İstanbul
Tevālī üzre aldı yedi yıl güm-nām u vīrānī

1616. Sitanbul şehriniñ üç kerre ta' mīrātı bālāda
Mūrūr itmişdi hem taġrībı hem ezmān-ı bünyānı

1617. Birisi Yano İbn-i Mādyān ' ahdinde olmuşdı
Odur evvel iden ol sāada te 'sīs-i erkānī

1618. Olup ta' mīr-i şānīsı Pojanın Hān ' aşrında
Verāşetle yerine oldıġında şāh-ı gebrānī

1619. Ücūnci def' ada ta' mīri oştānın devrinde
Pojanın tatına iclās idince anı h' īşānı

[228b]

Ta' mīr-i Rābi' -i Mamiyye-i oştānınıyye

1620. Olup dördünci ta' mīri Sitanbul Hışnı'nıñ āır
O devrān kim yazar ' Ālī anı ber-vech-i īkānī

1621. Gelince hıttā-i Bağdād'dan Hārūn ' askerle
Sitanbul Hışnı'nı teşhīr içün ber-resm-i şāhānī

1622. Dem-i perhâşda şalb itdiginde Şâh Ya‘fûr’ı
Sitanbul halkına gelmişdi külliyyen perîşânî
1623. Qanâtor nâmına bir kiçrek oğlu var idi ancak
Anasıyla Freng eylemişlerdi gürîzânî
1624. Freng e uğramağla ‘avretin hem kendi hem oğlu
İdüp âmîzeş-i Efrenci anda tûl ezmânî
1625. Naşârâ yerine Efrenc zabt itdi Sitanbul’ı
Qanafor’ı getürdüp kıldılar tekfûr-ı gebrânî
1626. Galağa ile niçe yıl zabt idüp şehr-i Sitanbul’ı
Qanafor’uñ o hâletle güzâr itmîşdi devrânî
1627. Cemî‘-i kayşarân-ı Rûm u tekfûrâna âhirdir
Anıñla hâtime buldı Sitanbul’uñ tekûrânî
1628. Miyân-ı Rûmiyân’da nesl-i nâ-pâkin Qanâtor’uñ
Bu vech üzre yazar erbâb-ı târîhin sühan-dânî
1629. Qanâtor ibn-i Ya‘fûr ibn-i İlya ibn-i Harkıl’dır
Babası Estefani ibn-i Mîhâ’îl-i Naşrânî
1630. Anın babası Qoştanîn ibn-i Kir-Mihâl oldu
O da İbn-i Tarandafıl bin İlya-yı zulmânî
1631. Anıñ da Estefani ibn-i Mîhâ’îl’dir ceddi
Qanâtor oğludur İbn-i Pojanîn oldu ‘unvânî
1632. Anın babası ‘Amlâk ibn-i İlya ibn Felor oldu
O da ibn-i Pojanîn ibn-i Yanço eşher-i şânî
1633. Anıñ babası çünki Mâdiyân ibn-i ‘Amlâk’dır
İrem’dir vâlidî ‘Ûş oğludur memdûh-ı gebrânî
1634. Anıñ babası daği Sâm’dır ibn-i Neciyyu’llâh
Bu vech üzre Cenâb-ı Nûh’a irdi nesl-i pâyânî
1635. Cenâb-ı Hâzret-i Nûh’a varınca bu Qanâtor’uñ
Tamâm yirmi sekizdir rûtbe-i a‘dâd-ı hîşânî

1636. Bu tertibi yazar tafşil ile Zeynü'l-‘Arab ammā
İmām-ı Kırṭubī hem Tirmidī izāḥ ider anı

**Muḥāşara-ı ‘Aşire-i Kırṭantıniyye Der-‘Ahd-i Saltanat-ı Ebi'l-Feth
Muḥammed Hān**

1637. Onuncı inḥişārı söyle vāḳi‘ dir Sitanbul’uñ
Sekiz yüz elli yedide Muḥammed bin Murād Hānī
1638. Mübeşşer itdi Hakk teshīrini ol ḥışn-ı zībānīñ
Yed-i İslām’a girdi oldı dārü’l-mülk-i ‘Oşmānī
1639. Hudā ol dārü’l-İslām’ı ḥaṭalardan emīn itsün
Kıyām-ı ḥaşre dek ḥıfz-ı Hudā olsun nigeḥ-bānı
[229a]
1640. Be-cāh-ı Hāzret-i şāh-ı rusūl taḥt-ı şükūhında
Serīr-ārā-yı ‘izz ü şevket olsun pādişāhānı
1641. Huşūşā ḥāliyā revnaḳ-dih-i dīhīm-i istiḳlāl
Cenāb-ı Hān Maḥmūd ibn-i Sulṭān Muşṭafā Hān’ı
1642. Sa‘ādetle hemīşe mesnedinde müstedām itsün
Refıḳı Hızr-ı tevfiḳ ola yārī ‘avn-i Yezdānī

Tafşil-i Binā-yı Şehr-i Kırṭantıniyye

1643. Yazar İdrīs-i Bitlīsī anı Heşt Behişt’inde
Ne vech ile ulaşırdı Sikender Şāh bahrānı
1644. Rivāyet muḥtelifdir mecma‘u’l-baḥreynde zīrā
Anıñ āşārıdır dirler biri birine lükyānī
1645. Kimi İskender’iñ şun‘ı degil ol şuya teşrīfin
Mücerred iftirādı diyü eyler kız ü bühtānı
1646. Ta‘addüd üzredir Rūmī vü Zü’l-ḳarneyn-i dīgerdir
Biri anıñ nebīdir naḳl ider tefsīr-i Kır‘ānī
1647. Nübüvvette egerçi iḥtilāfātı yazılmışdır
Cihānı cüst ü cū idüp arayan āb-ı ḥayvānı

1648. Bu İskender ise belki nübüvvet saltanat birle
Olurdu iki bahriñ iltikāya vech-i imkānı
1649. Bu taqdīr üzre ‘ arzı rub’ -ı fersah tūli dört fersah
Boğazı kaç’ idüp mezc eylediyse bā-ḥakīmānī
1650. Ba‘id olmaz nübüvvet kuvveti zīrā mü’eyyeddir
Anı işbāt ider ba‘z-ı ‘ alāyim kār-ı insānī
1651. Huşūşā ol ağıtdı şiddeti ber-şāhid-i cārī
Olur ol mācerānıñ cerri ‘ ādet üzre burhānı
1652. Tevārīḥiñ rivāyātı bu ma‘ nāya müsā‘ iddir
Rivāyāt-ı şikāt ile yazılmış ola ‘ unvānı
1653. Tevārīḥ-i kayāşırda mülūk-i Rūm aḥvālī
Bu vech üzre olup mersūm hem şāhān-ı Yūnānī
1654. Sitanbul şehrine Koşantıniyye nisbetin viren
Mülūk-i Rūm’dan dört kimsedir der-kış-i gebrānī
1655. Bu dördüñ her birisi başka Koşantın’dır Rūm’a
Birer şāh idi ammā her biriniñ başka devrānı
1656. Sikender’dan muḳaddem gelmedi hiç biri dünyāya
Teḥālūf üzredir her biriniñ mīlād u aḳrānı
1657. Kayāşır ya‘ nī Rūm’uñ şehriyārānı ḥaḳīḳatde
İki fırka olup birisi Efrenc biri Naşrānī
1658. Frengiñ müntehā-yı nisbeti Yūnān’a bālīğdir
Velākin eskidir Efrenciyān’ıñ küfr ü tuğyānı
1659. Sitanbul şehriñiñ bānisi Koşantın-i Evvel kim
Anıñ babası Varnos idi ber-tārīḥ-i ‘ Oşmānī

[229b]

Tafşıl-i Aḥvāl-i Koşantın-i Evvel

1660. Ağustos nāmına bir ‘ İsevī’niñ neslidir aşı
Frenk kayşarlarıñıñ ceddidir ber-vech-i pāyānī

1661. Zamān-ı Hāzret-i ‘İsā’da zīb-i mehd-i kevn oldı
Odur dīn-i Mesīh’i neşr iden ser-ceyş-i Naşrānī
1662. Frengistān-ı Rūm’ı zabt idüp merķūm Koştantīn
Livā-yı hūkmine almışdı cümle put-perestānı
1663. Kırıl olmuşdı cedd-i fāsidi İstanbul’a evvel
Anıñ düşizesinden doğdı oldı şāh-ı gebrānī
1664. Naşārā dīni üzre var idi taķvā-yı kelbisi
Yahūdī dīni üzre iken o ‘aşrın tāk-dārānı
1665. Vücūdında baraş zāhir olup cümle eṭibbāsi
‘İlāc itmışdı ammā olmadı tedbīr-i dermānı
1666. Şanādīd-i eṭibbādan Osklandiris Papa kim
Cenāb-ı Hāzret-i ‘İsā bin Meryem bint-i ‘İmrānī
1667. Zamān-ı pūr-emānında otuz dördünci ḥibr idi
Olup kā’im-maķām-ı devleti çendīn ezmānī
1668. Naẓīri yoğ idi ‘aşrında ‘ilm ü faẓl u hūkminde
Ṭabābetde diyānetde yoğ idi belki aķrānı
1669. Olup engüş-nümā-yı ḥāşş u ‘ām zühd ü şalābetde
Ta‘ayyün buldı aşḥāb-ı şalībe faẓl u rüçḥānı
1670. Bütün ḥuzzāk el çekmişdi Koştantīn ‘ilācından
Baraşdan ķurtarınca anı papa-yı Mesīḥānī
1671. ‘İlācı ğālibā rūḥāniyāndan idi mesfūruñ
Mesīḥī dīnin itdi iḥtiyār ol şāh-ı Naşrānī
1672. Yanında min-ba‘d ayırmadı cānı gibi aşlā
Vücūdın aña teslīm eyledi rūḥānī cismānī
1673. ‘İbādāt üzre kıssīsīn ü ruḥbāniyānla dā’im
Kenāyisde iderdi şoḥbet-i ezvāk-ı rūḥānī
1674. Bu minvāl üzre şordı ma‘nevī tekmīl-i nefis itdi
Diyār-ı Rūm’a leşker çekdi ber-resm-i mülūkānī

1675. Varup ol Rûme-i Kübrâ ki hâlâ rîm papa dirler
Osklandiris'e tefvîz eyledi ber-vech-i ruhbânî
1676. Hübût-ı Bu'l-Beşer'den vaqt-i Koştanţin târîhî
Olup beş biñ yedi yüz elli yıl min-gayri noķşânî
1677. O târîhe gelince Rûm-ili dinmezdi ol yere
Kudûm itdikde Koştanţin buldı zîb ' unvânı
1678. Mülûk-i Rûm u Yûnân'a niçe yıl dâr-ı mülk oldu
Zamân-ı fethe dek zabt itdiler tevrîş ile anı
1679. Velâkin rîm papanıñ pây-i tahtında o demlerde
Ne deñlü varsa kıssisânı efrenc içre yeksânî
1680. Mülûk-i âl-i ' Abbâs'ı makâmında olup gûyâ
Tamâm on dört mülûk olmışdı ber-dîn-i Mesîhânî
1681. Olup her biri şâhib-tâc u taht-ı şâh-ı Cem-şevket
Yürürdi her biriniñ sikkesi yarlıg u fermânı
1682. Frenk ü Portuķal Şaķâlîbe Nemçe Engürüs Eflâķ
Dağı envâ'-ı ervâm-ı mülûk-i mülk-i Yûnânî
- [230a]
1683. Gelüp ol rîm papaya şeh-i mesned-nişininden
İcâzetle elinden giymeyince tâc-ı şâhânı
1684. Nişânın almaya taklîd-i seyf itmeye izniyle
Hilâfet iddi'âsın idemez ber-resm-i sultânî
1685. O deyriñ ' âdet-i dîrînesi dağı bu olmuşdı
Kazârâ mürd olunca andaki papa-yı nîrânî
1686. Baţârîķ-i köhen-sâlândan ķanğı uğursuzsa
Hilâfetle olur yollı yolınca pâp-ı gebrânî
1687. Cûlûs itdikde Koştanţin ķünkim ol yere evvel
Hişâr-ı rîm papayı bulup hâlî vü vîrânî
1688. Derendon nâmına bir pâdişâh-ı köhne-devrânî

Yazılmış buldı ismin okuyup târîh-ı h'ânânı

1689. Qayâşırdan eñ evvel ol diyâra pâdişâh olmış
Hükûmet-gâh u dârü'l-mülki olmış niçe ezmânî
1690. Derendon müddetinden vaqt-i Qoştan'tin târîhi
Qatı vâfir zamân olmış velâkin pâdişâhânı
1691. On iki ten olup tutmuş vağan ol şehir-i vâlâyı
Qamusı münkarız olmış gidüp evlâd u a' vâni
1692. Bozulmuş resm ü âşârı güm olmış dâr u diyârı
Yerine geldi Qoştan'tin oldu Rûm sultânı
1693. Rivâyetdir ki Qoştan'tin-i mesfûruñ zamânında
Bedî' iyyâtdan çok nesne yapmışdır hâkîmânî
1694. Huşûşâ şehir-i İstanbul içre ba' zı yerlerde
Qonan emyâl ü eşkâl u tılsımât-ı firâvânî
1695. Anıñ da derûnında icâd eylemişdir iktizâsıyla
Felâṭun-ı zamânî feylesof-ı ' ahd ü devrânî
1696. Otuz yıl revnaḡ-efzâ-yı serîr-i ' izz ü câh oldu
' Aẓîmü'l-ḡadr şâh oldu anıñ da geçdi ezmânı

Cülûs-ı Qoştos be-Cây-i Qoştan'tin

1697. Yerine oḡlı Qoştos nâm oḡlan pâdişâh oldu
Anıñ da oldu on beş yıl ḡadar dehr içre pûyânı
1698. Zamân-ı salṡanatda itdi âyîn-i Mesîḡhânî
Niçe aḡvâl-i nâ-bercâ icrâ ḡıldı ḡüsrânî
1699. Ve daḡı nâr u nûra ârzü-mend oldu mürd oldu
ḡılup deyr-i fânide vedâ' -ı zevḡ u evṡânî

Cülûs-i Nebîre-i Qoştan'tin

1700. Yerine gerḡi Qoştan'tin'in oḡlı oḡlı şâh oldu
Sitanbul taḡtına iclâs itdi anı Naşrânî
1701. Eb u ceddi yolına ḡitmedi terk eyledi dînin

Yanında mu‘ teber olmuşdı kīş-i put-perestānı

1702. Zemīmü’l-ḥulḳ menfūru’t-ṭibā‘ olmağla mel‘ ūnuñ
Beyāza çıkmadı yazılmadı hīç oldu ‘ unvānı

[230b]

1703. Ḥarāb itdirdi Beytū’l-Maḳdis’i ḳavm-i Yahūdiyye
Murahḥaş ḳılmıṣ idi devr-i cevrinde cuhūdānı

1704. İki yıl sekiz ay ancak cihānda pādişāh oldu
İdüp Kistrā ile ḳaşd-ı meşāfe pūye-gerdānı

1705. Diyār-ı Bekr’e varup Dicle kenārında teşādümle
Biriniñ dest-i tedmīriyle buldı nehr-i hızlānı

1706. Muḥaşşal nesl-i Ḳoştanṭīn’dan on beş kadar eşḥāş
Sitanbul tahtınıñ tevrīşle olmuşdı sulṭānı

1707. Bu on beş ḳayşarıñ eñ āḫiri taht-ı Sitanbul’a
Polistīnos Ḳayşar idi oldu şāh-ı gebrānı

1708. ‘ Acem kistrālariyla ‘ uḳde-i dīrīne olmağla
Murād itmişdi aḫz-i intīḳām-ı şāh-ı şāhānı

1709. Olup leşker-keş-i rezm ü veğā ceyş-i neberd ile
Ruhā semtine vardıḳda Polistīnos-ı Naşrānı

1710. Ekāsirden Ḳubād’ıñ ol zamān hengām-ı ḥūkmıydi
Anı Nūşīrevān babasıdır dir ehl-i Īrānı

1711. Ruhā ḳurbında bir küllī meşāf itmişdi bī-çāre
Rehā bulmadı kistrādan gelüp kesr-i perīşānı

1712. Yanında cüz’i ādem ḳaçdı Anṭāḳıyye’ye düşdi
Geline bu ḥasāretle aña endūh-ı ḥüsrānı

1713. Vücūdı mülkini temlīk-i mālīk itdi dūzaḥda
İlā ḥayşü oḳındı ḥaḳḳına ḳıldıḳda pūyānı

1714. Frengī-aşl olan ḳayşarlarıñ nesli tamām oldu
Pes andan soñra tahta mālīk oldu ḳavm-i Yūnānı

1715. O kavmiñ devleti mümtedd olup iki cihân fahri
Sa‘ âdetle olup geh-vâre-i zîb-i mehd-i ekvânî
1716. Zamân-ı pür-emân Hazret-i Sultân-ı Kevneyn’e
Varınca kayşarân-ı Rûm idi bâ-şevket-i şânî
1717. O ‘aşr-ı bâhirü’n-naşra irişen kayşarıñ ismi
Heraklîs idi ancak ba‘ zılar Harşıl dir anı
1718. ‘Azîmü’r-Rûm ‘unvânıyla mektûb-ı şerîfinde
Mu‘ anven kıldı anı Hazret-i Sultân-ı ‘Adnânî
1719. Aña Yûnâniyân’dan kayşar-ı râbi‘ dimişlerdi
Zamân-ı devlet-i İslâm’a nezdîk idi devrânı
1720. Hükûmete anıñçün ‘adl ü inşâf üzre olmuşdı
Tevârîh u nücûma var idi ‘irfân u itkânı
1721. Tamâmen Rûm u Şâm’ı zîb-i frengistânı zabt itdi
Şalâbetle kayâşır üzre zâhir idi rüçhânı
1722. Mesîhî dîni üzre zühd ü takvâ vü riyâzetle
Benî nev‘i miyânında bülend olmuş ‘unvânı
1723. Tettebbu‘ eyleyüp aḥkâm-ı Fâraqlîṭ-i İncîl’i
Risâlat-ı Habîb-i Ekrem’e olmağla imânı
- [231a]
1724. Delâ’ille zuhûrın hatmin istihrâc itmişdi
İderdi meclisinde vaşf-ı pâk-i zât-ı zî-şânı
1725. Kaçan kim Hazret-i Şâh-ı Rusûl ol mefḥar-ı kümmel
Muḥammed Muştafâ ol mesned-i “لو لاك”²⁸ sultânı
1726. ‘Azîmü’r-Rûm olan Harşıl’ı da‘ vet idüp İslâm’a
Aña yazmışdı şol elkâb ile mektûb-ı ‘unvânî

Şûret-i Mektûb-i Hazret-i Resûl-i Ekrem şalla’llâhu ‘aleyhi ve sellem:

²⁸ “**Sen olmasaydın** âlemleri yaratmazdım.” Ali el-Kârî, *el-Esrârü’l-Merfû’a*, I, 295. Ali el-Kârî hadisin açıklamasında şunları söylemektedir: Sağânî bu hadisin mana açısından sahih olduğunu ve Deylemî’nin bunu İbn Abbâs’tan merfû‘ olarak rivayet ettiğini bildirmektedir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ من محمد رسول الله الى هرقل عظيم الروم، سلام على من اتبع الهدى. اما بعد فإنى أدعوك بدعاية الاسلام، أسلم تسلم، أسلم يؤتك الله أجرك مرتين، فإن توليت فإن عليك إثم جميع الأريسيين، ويا أهل الكتاب تعالوا إلى كلمة سواء بيننا وبينكم ألا نعبد إلا الله ولا نشرك به شيئاً ولا يتخذ بعضنا بعضاً أرباباً من دون الله فإن تولوا فقولوا اشهدوا بأنا مسلمون²⁹

Şadaқа'llāhu'l-‘azīm ve belleğa resūluhu'l-kerīm.

1727. Bu üslûb üzre mektûb-ı şerîf-i Mefhâr-ı ‘âlem
Dımaşq-ı Şâm'da irdikde ol Harkıl-i Yûnânî

1728. İşitmişdi muḳaddem Mekke'den bir niçe tüccârîñ
Ḳudûm itdigini ol dem ḥaber gönderdi sirrânî

1729. Hicâz u Mekke'niñ tâcirlerinden idi çağırtdı
Ebû Süfyân ibn-i Ḥarb bin Ümeyye ‘unvânî

1730. Egerçi kâtibü'l-vaḥyiñ babası idi lîk ol dem
Muḥammed Muştafa'ya yoğ idi taşdıḳ u îmânî

1731. Resûl-i Ekrem'iñ aḥvâl ü ef'âl u ḥişâlinden
Daḥi eṭvâr u aḳvâlin su'âle kıldı erzânî

1732. Ebû Süfyân'dan sâ'ir refîkından şorup cümle
Su'âl ü ecvibe her neyse bulduḳda pâyânî

Cevâb-ı Harkılı'r-Rûm

1733. Ebû Süfyân'a Harkıl'ıñ cevâbı böyle olmışdı
O mecma'da muḥâtab eyleyüp ber-vech-i i'ânî

1734. Seniñ bu vaşfiñ üzre ol Ḳureysî zât-ı vâlâ kim
Bütün İncil'de maştûrdur evşâf-ı zî-şânî

1735. Arâziden miyân-ı ḥaṭveteynimde olan arza
Daḥi mâlik olur tevriş ile bâ-emr-i Rabbânî

²⁹ Rahman ve Rahim Allah'ın adıyla. Resûlullah Muhammed'den Rûm'un büyüğü Herakliyus'a: "Selam, hidayete tâbi olanlarıdır!" Bundan sonra; Seni İslâm'a dâvet ediyorum. Müslüman ol ki kurtuluşa eresin. Müslüman ol ki Allah senin ecrini iki kat versin. Eğer bu davetimi kabul etmezsen bütün tebaanın günâhı senin boynunadır. "De ki 'Ey kitap ehli olan Hristiyanlar ve Yahudiler! Sizinle bizim aramızda müşterek bir söze gelin. Allah'tan başkasına ibâdet etmeyelim, ona hiçbir şeyi ortak koşmayalım. Allah'ı bırakıp da birbirimizi rabb edinmeyelim.' Eğer onlar yüz çevirirlerse siz deyin ki, 'Şâhid olun, biz Müslümanlarız.'" (Âl-i İmrân 3/64.)

1736. Mülākāt olmamız ol zāt-ı ‘ālī-şān ile bir kez
Olursa hāk-i pâyinden benim-çün ‘acz ü keslānī
1737. Zuhūr itmez ebed dīn-i hanīfī üzreyim hālā
Anıñ te’yīd-i dīni üzredir Harkıl-i Yūnānī
[231b]
1738. Ebū Süfyān ile Harkıl beyninde olan hālet
Şevāhid’de muharrerdir anıñ tafşīl-i būnyānı
1739. Muḳaddem daḥi zikri sebḳat itmişdir ki Harkıl’ıñ
Şahābīden rivāyetdir resūle gizlū īmānı
1740. Zamān-ı cāhiliyyet ḡayretiyle ‘ākıbet ḳayşar
Cūr’et itmeyüp izhār-ı dīne oldı kitmānī
1741. ‘İyāl ü ehl-i evlādı anı taḥvīf itmekle
Ḍalālet üzre ibḳā eyledi Harkıl’ı a’ vānı
1742. Yerine ḳayşār-ı Rūm olmuş idi oḡlı fevtinde
Anıñ Ḳoştanṭinos idi beyne’n-nās ‘unvānı
1743. Anıñ da var idi ābā vü ecdādı miyānında
Pesendīde ḥışālī ḥüsn-i ḥulḳı ‘izzet-i şānı
1744. Anın devri zamānı Ḥazret-i Fārūḳ ‘ahdiyle
Mu’āşır idi otuz yıl olup ber-taḥt-ı Naşrānī
1745. Cenāb-ı İbn-i Ḥaṭṭāb’ıñ zamān-ı ‘ahd-i ‘adlinde
Fütūḥāt-ı memālik oldı bā-taḳdīr-i Yezdānī
1746. Alındı Mışr u Şām u Beyt-i Maḳdis dest-i a’ dādan
Teḥālūf üzredir her biriniñ teşḥīr-i ezmānı
1747. Vefāt itdikde anıñ yerine oḡlı cülūs itdi
O da Ḳoştanṭinos idi oldı şāh-ı gebrānī
1748. Olup ābā vü ecdādı gibi marziyyetü’l-eṭvār
Müsülmanāna eylerdi müdārāt-ı ḥulūşānī
1749. Anıñ da ‘ömri pâyāna irince ibn-i şulbīsi
Fibilnos’ı yerine ḳayşār-ı Rūm itdi Naşrānī

1750. Yed-i tûlâsı her fende irişmişdi kemâlâta
Nücûm u ma' rifetde yoğ idi emsâl ü akrânı
1751. Umûr-ı hâricîde dağlı tedbîr-i siyâsetde
Selâtin ü kayâşır üzre ma' rûf idi rüçhânı
1752. Ta' ahhüd eyleyüp cizye edâsın ehl-i İslâm'a
Sekiz karn üzre evlâdı olup şâh-ı Mesîhânî
1753. Kayâşırdan sekizincisi Koştantîn'dir nâmı
Mesîhî-kîş-i bed-endîş-i dil-rîş idi devrânı
1754. Egerçi kendüsi Koştantîniyye hâkimi oldu
Fransa'da olurdu cümle evlâdıyla a' vâkı
1755. Cünûd-ı müslimânân nerre-şîrân-ı zafer-pâyân
Diyâr-ı şark u garbı eyleyüp teshîre şâyânî
1756. Alup Çîn u Hıta'yı pençe-i teshîr-i İslâm'a
'Adû-yı dîne ra' b-endâz olup tîğ-i müsülmânî
1757. Zamân-ı devlet-i ' Abdülmelik'de vâkı' olmuştur
Cenâb-ı Mesleme ol şehriyârîñ necl-i zî-şânı
1758. Sitanbul'a gelüp maşşûr idince hışn-ı mezbûr
Virince her taraftan düşmen-i dîne perîşânî
1759. O Koştantîn-i la' in ol kayşar-ı bî-dîn-i bed-âyîn
Getürtmişdi Frengistân'dan evlâd-ı hûkânı
- [232a]
1760. Kılup şark u cenûbı cānibinden ceys-i İslâm'a
Havâle ol gelen Efrenciyân u büt-perestânı
1761. Bir-iki def' a perhâş itdirüp cünd-i muzafferle
Esüp bād-ı şimāl-i ' avn-i Bārî ber-müsülmânî
1762. Gehî maşşûr olan küffâr ile peykâr iderlerdi
Gehî Efrenciyâna yağdırup peykân-ı bārânî
1763. Sitanbul Hışnı'nıñ garb cānibinden cenk iderlerdi

Ġarābet bunda kim cüz'î iken Şām'ın dilirānı

1764. Yine her hecmesinde ceş-i a' dā münhezim oldı
Netice virmedi Efrenciyān'dan 'avn-i Naşrānī
1765. Teşebbüs eyleyüp dāmān-ı şulha Şāh Koştantīn
Ġabūl-i cizye itdi 'ākıbet buldukda hızlānī
1766. Cenāb-ı Şeyh-i Ekber Mesleme cengin güzel yazmış
Velākin kayşar-ı Rūm'ın olup İlyon 'unvānı
1767. Muşahhahdır 'aziziñ Mesleme hakkında taḥriri
Müreccaḥdır bütün erbāb-ı tārīḥ üzre tibyanı
1768. Bu deñlü naḳli kāfidir eger tafşil olunsaydı
Ġazā-yı Mesleme keyfiyyet-i ceş-i hizebrānī
1769. Olur üslūb-ı nazmı ehl-i ṭab' a müceb-i emlāl
Çıkar mā-naḥnū fī-hādan şaded ber-vefḳ-i çeşbānī
1770. Cenāb-ı Şeyh-i Aḳvāl Müsellem'de beyān itmiş
Mütercemdir tetebbu' eyleyen taḥşil ider anı

Der-Zikr-i Koştantīn-i Āḫir

1771. Muḳaddem daḫi zikri sebḳat itmişdir Sitanbul'ın
Olup dört kimse Koştantīn 'unvānıyla şāhānı
1772. Bu Koştantīn o dördün āḫiridir naḳl ider rāvī
Velākin kāfiridir ḳavl ü fī' li dīn ü imānı
1773. O Koştantīn kim bānīsidir şehir-i Sitanbul'ın
Vücūdı oldı Efrenciye'den bir şāh-ı Naşrānī
1774. Esās-ı devleti anıñ daḫi merşūşdur ammā
Velākin kāfiridir kiş-i pür-teşvīş-i bünyānī
1775. Semiyy-i faḫr-i 'ālem Ḥazret-i Fātīḥ şeh-i ekrem
Muḫammed Ḥān-ı efḫem āb-ı rūy-i nesl-i 'Osmānī
1776. Sitanbul Hışnı'nı fetḥ eyledikde ol zamān ḫākim
Belinos idi ḫaḳḳında buyurdi Şāh-ı 'Adnānī

el-Ḥadīs³⁰ “سيهلك قيصر و لا قيصر بعده”

1777. Ḥadīs-i Muṣṭafā’dır diyü naql eyler anı ‘ Ālī
Kitāb-ı Kūnhü’l-Aḥbār’a nazār kııl eyle itḳānī
1778. Egerçi naql-i rāvī itmemiş icmāl kıılmışdır
Velākin şıḥḥate maḳrūndur ma‘ nā-yı burhānı
1779. Belinos’uñ ḳayāşır içre ğayri güm olup nāmı
O olup güm-nāmī-yi ḥızlānla mağzūb-ı gebrānī
1780. Yazar ba‘ z-ı tevārīḥ içre Ḳoştanṭīn’den evvel
O olup Ḳoştanṭīniyye iki kerre daḥi vīrānī
[232b]
1781. Frengī-zāde ḳayşarlar anı ma‘ mūr kıılmışlar
Ağustos nesli olmağla virilmiş tāb-ı ‘ ümrānī
1782. İkinci ‘ āmiri kim Yanḳo ibn-i Mādyān’dır
‘ Amālīḳ’dan çıkar ‘ Ād’a nisbetle nisbet-i şānı
1783. Sikender doğmadan dört yüz otuz yıl evvel olmışdır
Zuhūr-ı Yanḳo ibn-i Mādyān ber-taht-ı şāhānī
1784. Pes ol tārīḥden biñ yüz yigirmi yıl mūrūrında
Cenāb-ı Ḥazret-i ‘ Īsā olup meb‘ ūş-i Raḥmānī
1785. Zamān-ı Yanḳo’dan fetḥ-i Muḥammed Ḥān mābeyni
İki biñ iki yüz seksen sekiz yıl oldu ezmānı
1786. O rütbe şevket ü şān şāḥibi şāh idi ol Yanḳo
Ḥudūd-ı Rus u Bulğar’ı Frenk u Mısr u Sūdān’ı
1787. Vilāyet-i Şaḳālībe Rūm u Ermen oldu teşḥīri
Ḥudūdıyla bütün zabṭ eyledi iḳlīm-i Īrān’ı
1788. Rivāyetdir ki beş günlük yol istī‘ āb iden arzı
Müsevver itdi pūr-ḥışn içre yapıdı çār ḥīṭānı

³⁰ “Kayser helak olacak, ondan sonra da kayser yoktur.” Buhārī, “Fardu'l-Humus”, 8; Müslim, “Fiten”, 75-76.

1789. Hālic-i baħr-i Efrenc u Venedik sāhil-i baħri
Olup iki ʔarafdan mūntehā-yı hısn-ı sultānī
1790. Niçe āşārı vāķi‘ dir ki eṭrāf-ı sevāhilde
İle’l-ān Yanķo’ya mensūbdur būnyād-ı būnyānı
1791. Hāvālī-yi Sitanbul’da yapup üç biñ ƙadar ƙar ye
Tevārīḡ-i selefde mūndericdir vaşf u ‘ unvānı
1792. Muḳaddem zikri sebḳat eylemişdi Yanķo’nuñ ammā
Virir tekrārı daḡı ṭab‘ a başƙa zevḳ-i vicdānī
1793. Niçe ‘ubbād u zühhād ile zu‘ mınca oturmuşdı
‘İbādet itmege deyr-i kebīri iḡre şāhānı
1794. Ƙazāyı gör ki İstanbul iḡre zelzele düşdi
O rütbe şiddet üzreydi yıķılup deyr-i gebrānı
1795. Binā altında ƙaldı kendüsi evlād u etbā‘ ı
Belürsiz oldı deyr-i ḡāḳde ervāḡ u enzārı
1796. Bu deñlü nefis ü ervāḡ-ı ḡabīse bir nefes iḡre
Fedā-yı nār u nūr oldı pūr itdi ƙa‘ r-ı nīrānı
1797. Pojanṭin nām oḡlı Engürüs taḡtında şāh idi
Başı devletlü imiş ƙāfirin ƙurtardı ol cānı
1798. Muḳaddem raḡbeti olmadıḡıyçün şehir-i İstanbul
Ƙalup ƙırķ yıl ƙadar ıssız ḡarāb-ābād-ı vīrānı
1799. Pes andan şoñra geldi raḡbet itdi emr-i būnyāda
Ƙılup ma‘ mūr şehir lik ṭarḡ u resmi taḡtānı
1800. Niçe serdāblar zīr-i zemīnler ḡānlar yapdı
Otuz yıl saltanat-pīrā olup ber-resm-i şāhānı
1801. Vebā ḡādiş olup ṭā‘ ūn-ı ekber düşdi şehir iḡre
Ma‘ āza’llāh ƙırıldı az zamānda merd ü şıbyānı
- [233a]
1802. ḡarāb-ender-ḡarāb oldı iki başdan Pojanṭin’iñ
Hebā oldı Sitanbul’a olan şarf-ı firāvānı

1803. Pojanṭīn'īn zamānında daḥi bir zelzele oldı
Olup zīr-i zemīnden 'āzim-i ḡayyā-yı nīrānī
1804. Yazar Kūnh'inde 'Ālī başka aḥvāl-i Pojanṭīn'i
Yūze bālīg idi eyyām-ı 'ahdi 'ömr-i sāmānı
1805. İkinci inhidāma daḥi bā' iş zelzele oldı
Faḡaṭ ṭā'ūn anda eyledi taḥrīb-i sükkānī

Faṣl-i Dīger Ber-Vech-i İcmāl

1806. Teḡālūf üzredir 'Ālī ile İdrīs-i Bitlīsī
İkisiniñ de vardır şıḡḡāt üzre şıdk-ı burhānı
1807. Yine İdrīs-i Münşī naḡl ider Heşt Behişt'inde
Sitanbul şehriniñ üslūb-ı āḡer üzre bünyānı
1808. Cenāb-ı Ḥazret-i Ādem Şafıyyu'llāh hūbūtından
Güzār itdikde beş biñ elli iki sāl-i devrānī
1809. Derendon nāmına bir pādişāh-ı memleket-ārā
Sitanbul şehrine mālīk olup ber-vech-i şāhānī
1810. O rütbe şevket ü iclāl ile zabṭ itdi dünyāyı
Frengistān'dan Rūm'a 'azm idüp baḡrānī berrānī
1811. Selāṭīn-i cihān-fermān-ber ecnādı olmışdı
Ḳayāşır olmuş idi sū-be-sū münḡād-ı fermānı
1812. Yedi pāre cibāl-i şāhiḡi şāmil olan yer kim
Sitanbul şehriniñ ḡālā maḡall-i üss-i bünyānı
1813. Maḡām-ı dil-ḡüşāya bir medīne ṭarḡ olunmışdı
Tamām olduḡda ol şehrīñ buyūt u dār u ḡānānı
1814. Niçe eyyām anda tāc-dār-ı 'ālem olmışdı
Nigīn-i ḡükmine rām eyleyüp dīv-i Süleymān'ı
1815. Muḡaṣṣal kendüden soñra anıñ evlād-ı şulbinden
On iki ḡākim-i ḡāsim olup ber-taḡt-ı sulṭānī

1816. Olup her birisi maḥsūdū’l-aḳrān ṣadr-ı ṣāhīde
Bulunca cümlesi babası gibi rif‘at-i ṣānı
1817. Cenāb-ı Ḥazret-i Ādem Ṣafī vaḳt-i hübūṭından
Varup beṣ biñ yedi yüz elli sāle ‘ālem-i fānī
1818. Diyār-ı Rūme-i Kübrā ki ḥālā ḳavm beyninde
Ṣaḥīḥi rīm papa ṣehri ile bulmuşdı ‘unvānı
1819. Ḥudūṣ itmişdi Ḳoṣtaṇṭīn nāmında bir dāver
Cihān-dār-ı ḍalālet-iṣṭihār olmaḡla ekvānı
1820. Bülend-i ṣīt-i ḳahrı ṭoldurup āfāḳı ser-tā-ser
Ḳılup münḳād-ı fermānī selāṭīn-i cihān-bānı
1821. İdüp ṣarḳ u ṣimāli ḳabza-i ṣemṣīrine teṣḥīr
Diyār-ı Makedon’a geldi aldı niḳe bülḍānı
[233b]
1822. Diyār-ı Rūm-ili’ye Makedon dirdi ehālisi
Gelince rīm papadan Ṣāh Ḳoṣtaṇṭīn ü a‘vānı
1823. Ayaḡı tozu ile ṣehr-i İstanbul’ı fetḥ itdi
O demde ḥākimī nesl-i Derendon ḥān-ı Naṣrānī
1824. Muḳāvim olmaḡa men‘ itmege gerḳi ḳalışmışdı
Zarūrī pāy-i taḥṭın terk idüp ḳıldı gürizānī
1825. Çekildi kendüsi üftān u ḥizān ḡayri iḳlīme
Gürūh-ı Rūmiyān’ın oldı Ḳoṣtaṇṭīn sulṭānı
1826. Muḳaddem daḡi icmāl üzre zıḳri ṣebḳat itmişdi
Ḳiyāset üzre idi ṭab‘-ı Ḳoṣtaṇṭīn-i Yūnānī
1827. Sitanbul içre āṣār-ı kenāyis bī‘alar vardır
Ḥuṣūṣā At Meyḍānı’ndaki resm-i ṭılısmānı
1828. Bütün icād-ı Ḳoṣtaṇṭīn olmak üzre mervīdir
Mesīḥī dīnine mesbūḳdur sa‘y-i firāvānī
1829. Rehābīn-i Mesīḥiyyīn içün bir deyr yapmışdır
Olup beyne’n-Naṣārā Deyr-i ‘Azrā’ıl ‘unvānı

1830. Muḥammed Ḥān Fātih Cāmi‘i semt-i cenūbında
Binā itmişdi ol bī‘a ki ba‘z-ı naḳz-i bünyānı
1831. Nümāyāndır velākin ekşer-i āşarı mahv olmuş
Mürūr-ı dehr ile gelmişdi izmihlāl-i cüdrānı
1832. Daḡı bir bī‘a rūh-ı Ḥazret-i Yahyā için yaptı
Ayaşofya cenūbisinde ol şāh-ı Mesīhānı
1833. Ayaşofya-yı Şuḡrā ḡālibā anıñ esāsında
Binā olmuş ola ber-muḳtezā-yı ‘akl-i insānı
1834. Otuz yıl ḥākim-i Koşantınıyye oldu Koşantın
Yerine oḡlı İlyanos oldu şāh-ı gebrānı
1835. Karār itmişdi yüz seksen sene evlād-ı Koşantın
Miyānında ḥilāfet salṭanat eyyām-ı devrānı
1836. Olup her birisi bir tāc-dār-ı taḡt-ı İstanbul
Kılup her biri dīn-i ‘İsevī iḥyāsın aḡyānı
1837. Zuhūr olmuş idi zümre-i āteş-perestānıñ
Mecūs olmaḡla aṣlā sevmeyüp aşḡāb-ı evşānı
1838. İki kavmiñ mu‘ādāt üzre idi dā’imā ḡālī
Sitanbul şehrine gelmişdi ol yüzden perişānı
1839. Selātın-i Naşārā ‘İsevī dīnin şıyānetde
Ḥavāriyyūn da‘vāsın idüp kıssīs ü ruhbanı
1840. O dem Aston Banū taḡt-ı Rūm’a şehriyār oldu
Murād itmişdi itfā eyleye āteş-perestānı
1841. Mesīhī dīnin ibḳāya o rütbe sa‘y itmişdi
Mecūsıñ başlamışdı sönmege kânūn-ı tuḡyānı
1842. Bu da‘vāda iken şehir-i Sitanbul’da iki fırḳa
Sarāy-ı ‘İsevī kim der-civār-ı At Meydānı
- [234a]
1843. Kayāşır ol sarāy-ı rūḡ-efzāda olurlardı

Ziyâret eyler idi ol sarâyı kavm-i Naşrânî

1844. Sarây-ı Şâh Aston'da tecemmu' eylemişlerdi
Gürûh-ı 'İsevîlerle mecûsuñ rû-şinâsânı
1845. İki fırka o yerde dîn ü mezheb bahşin eylerken
Miyânda vâkı' olup kıl ü kâl-i dîn-i buṭlânî
1846. Kılup her biri kendi dîn-i bed-âyînini tercîh
İdüp her zümre kîş-i bâṭılın tafḍîl-i ḥaḳḳânî
1847. Cidâl olup cedel hem kıl ü kâlî şûret-i ḳatle
Girüp iki ferîḳıñ azgışup taḍlîl ü tuḡyânı
1848. Mesîhî ile mecûsî birbirine girdiler anda
Virüp da' vâlarına fayşal-i şemşîr-i burhânî
1849. Arada ḥüccet-i ḳâtı' yine seyf idi da' vâya
Du' â-yı seyf okurdu nuşretde tekfûr-ı Naşrânî
1850. Mecûse oldu Aston Şâh üstün intişârıyla
Mesîhîler gürizân itdirüp âteş-perestânı
1851. Mesîhî zümresinden ba' z-ı deccâlî havâleyle
Ḳılıcdan geçirildi buldı külliyyetle ḥızlânî
1852. Ayaşofya ḳarîbinde olan âteş-gede ol dem
Anıñ ḥar-peşte resminde idi bünyâd-ı bünyânı
1853. O şenîdle yıḳup yaḳup berâber itdiler ḥâke
Söyündi dūd-mân-ı zümre-i aşḥâb-ı nîrânî
1854. Ol eşnâda Sitanbul tâc-dârı şâh-ı vâlâ-câh
Görür rû'yâda bir maṭbû' -ı enver şekl-i insânî
- Rû'yâ-yı Aston Bânû Bânî-yi Deyr-i Mesîhânî**
1855. Egerçi zâhiren ḥüsn ü cemâli vaşfdan bîrûn
Velâkin hey'et-i rûyi celâl-efzâ-yı rûḥânî
1856. Ḥiṭâb idüp dimiş ey pâdişâh-ı kavm-i rûḥu'llâh
Eger şer' -i Mesîh üzre dilerseñ ḥıfz-ı Rabbânî

1857. Sitanbul içre yap bir ma' bed-i vâlâ-yı bî-hemtâ
Cihânda olmaya bünyâdınıñ mânend ü aqrânı
1858. Ola Ka' be-şifat a' lâ me' âbiddin mesâcidden
Gele aqrâr-ı dünyâdan anıñ züvvâr-ı zî-şânı
1859. Bu hâletle teyakkuş geldiginde aña rü'yâdan
Teyakkun itdi kim bu gördigi rü'yâ-yı Raḥmânî
1860. Menâm u yağa beyinde müşâheddi ol hâlet
Bu emri kendüye cezm eyledi ilhâm-ı Sübhânî
1861. Olup Aston Bânû ḥıdmet-i me'mûreye 'âzim
Şürü' itdi binâya eyleyüp teşmîr-i dâmânî
1862. Frenk ü Rûm u Rusya Makedon'a nâmeler yazdı
Medâyin'le Şakâlîbe Engürüs'e kıldı fermânı
[234b]
1863. Qamunuñ taht-ı hükminde mühimmât-ı binâ cümle
Müheyyâ ola mi' mâr u mühendis kâr-dânânı
1864. Bu deñlü çoklığı pek az zamânda kıldı âmâde
Bütün cem' eyledi bir mevzi'e a' yân u erkânı
1865. Sitanbul'a getürdüp her birin iqlîm-i âherden
Ser-i mi' mâr olup Ağnadyos nâmında Naşrânî
1866. Ne deñlü var ise âhen-gerân ressam u naqqâşân
Muşavvirler bulındı her biri Bihzâd'a yâbânî
1867. Kılup beş biñ hûner-ver ile on biñ 'âmil-i üstâd
Yüzer mi' mâr ile her gün binâ emrinde püyânî
1868. Ser-i mi' mâr-ı üstâdân olan Ağnadyos el-ḥaqq
Olup şânî-yi Batlamyus sâlâr-ı ḥakîmânî
1869. Şürü' -ı ma' bed-vâlâ güninde iki biñ ağnâm
Daḥi biñ kâv kurbân olup te'sise şükrânî
1870. Nefâyis niçe elvân-ı ni' am iç'âm olunmışdı

O gün da‘ vet idüp bî-ḥadd mesākîn u faķîrânı

1871. Virildi daḡı üç biñ kindinâr sîm-i ḡalışden
İdüp iḡnâ-yı muḡtâcân li’llâh ol kerem-kâmı
1872. O ‘ahdiñ iştilâḡı idi kim her kindinâr-ı sîm
Biñ aķca üzre râyic idi der-esvâķ-ı sulṡânı
1873. Ḥisâb olunsa yüz biñ aķça olur otuz kerre
O gün iṡ‘ âmdan soñra olup in‘ âma şâyânı
1874. Daḡı şol vech ile nezr eyledi Aston Bânû kim
Binâsı ma‘bediñ ḡayr ile ger bulursa pâyânı
1875. Daḡı kendi ḡayâtında ḡarîn olursa encâma
Zer-i ḡalışden üç biñ kindinârıñ ola iḡsânı
1876. Şürü‘ında ne miķdâr ise bezli sîm-i ḡalışden
Ḥitâmında ola altundan menzûr-ı ḡâkânı
1877. Ne deñlü var ise maḡbûs-ı mücrim taḡt-ı ḡükminde
O yevme iḡtirâmen eyledi iṡlâķa erzânı

Rû‘yâ-yı Aston Bânû Şâh

1878. Bu da bir ḡikmet-i maḡfiyyedendir yazar ‘Âlî
Menâmında görür Aston bir rû‘yâ-yı Raḡmânı
1879. Ne deñlü var ise eṡrâfdan gelmiş mühendisler
Şehinşâḡıñ o vech üzre şudûr itmişdi fermânı
1880. Birer resm eyleye her bir mühendis ma‘bediñ ṡarḡın
Tamâmen yerleşe ḡalbinde şâḡıñ resm-i bünyânı
1881. Yazup her bir mühendis resmini ber-vefķ-i isti‘dâd
Olup her biriniñ âşârı ma‘rûz-ı ḡıdîvânı
1882. O rûtbe ihtimâm itmişler idi resm-i bünyâda
Biriniñ resm-i ṡarḡı olmadı maḡbûl-i şâḡânı

[235a]

1883. Bu mersûmâtdan ḡayri ‘aceb ber-resm-i maṡbû‘a

Olur mı dest-res āyā diyüp Aston-ı haqqānī

1884. Bu efkār ile der-ḥ̣āb oldığında ṣāh-ı vālā-cāh
Menāmında görür bir pīr-i ḥaḍrā-pūṣ u nūrānī
1885. Ne ḥaḍrā-pūṣ belki Hızır ile ol pīr-i ṣāhib-hūṣ
Turup ḥāmūṣ mānend-sürūṣ ol serv-i rıdvānī
1886. Elinde bir mücellā levḥ-i sīmīn-i muṣaffā kim
Muḥallā resm-i maṭbū‘ üzre bir taṣvīr-i rūḥānī
1887. Budur resm-i ṣāḥīḥi Ayaşofya’nın didi işte
İrā’et eyledi tebşīr ile ol resm-i bünyānī
1888. Ayaşofya ne gūne ma‘ bed-i vālā dinildikde
Cevābında seniñ bünyādın olan ma‘ bed-i ḥānī
1889. Daḥi a‘ lādır andan diyerek ol resm-i mersūmı
Eline virdi ṣāhīn eyledi ta‘ līm-i sirrānī
1890. Ayaşofya ‘ibādet-gāh-ı ehlu’llāh dirlerdi
Lisān-ı Rūmiyān’da na‘ t olup ol lafz-ı Yūnānī
1891. Olunca ḥ̣ābdan bī-dār ṣāh-ı ma‘ rifet-āṣār
Didi Ağnadyos’ı çağırnı gelsün ṣitābānī
1892. Şeḥer vaḳti idi geldikde ol mi‘ mār-ı ṣīrīn-kār
Elinde bir ṭabaḳ sīmīn levḥa resm-i bünyānī
1893. Ḥużūr-ı şehriyāre ‘arz idince resm-i maṭbū‘ı
Görür kim ḥ̣ābda ‘arz olunan taṣvīrdır anı
1894. Öpüp ber-ser kılup ta‘ zīm ile iz‘ ān itmişdi
Ta‘ alluḳ itdigin vaż‘ -ı esāsa izn-i Rabbānī
1895. Cebīnin secde-i şükr ü niyāza eyledi ber-ḥāk
Cenāb-ı Haqq’a izḥār eyledi ḥamd-i firāvānī
1896. Esās-ı ma‘ bed-i vālāya istiḥkām-ı mebnāya
Kemāl-i ihtimām üzre kıldı şarf-ı imkānī
1897. Sitanbul mecma‘ u’l-baḥreyn olmaḡla buḡārından

Tezelzül iktizâsıyla anıñ ihkâm u itkânı

1898. Şu vech üzre münâsib görölüp bünyâd emrinde
Tamâmında binânıñ olmaya îrâş-ı hüsranî
1899. Ayaşofya zemîni gibi tecvîf olunup altı
Ola şahrîc-ı mâ-ḥafr oluna mâ-taht-ı bünyânı
1900. Olurdı hem tezelzülден berî hem vaḳt-i ḥâcetde
Sitanbul ḥalkı âbı ider şâd-âb-ı Rabbânî
1901. Getürdüp her diyârıñ tecrîbe ḳaşdıyla ḥâkinden
Birer kerpîc düzüp yeyni-girân her neyse evzânı
1902. Rodos toprağı sâ'irden eḥaff hem elṭaf olmağla
Tılâ vü iltişâḳa gördiler ol ḥâki ḳesbânî
1903. Anıñçün ḳubbe-i 'ulyâsını sâ'ir ḳıbâbıyla
Rodos ḥakiyle bünyâd itdi mezdûrân-i sulṭânî
1904. Bu emre ḥâkimi me'mûr olup sa'y-i belîğ itdi
Ḥitâmında olup mev'ûd-ı luṭf-i pâdişâhânî
[235b]
1905. Ser-i mi'mâr olan Ağnadyos-ı ma'rifet-me'nûs
Ḳılup bünyâdı istiḥkâma ber-re'y-i ḥakîmânî
1906. 'Aḳâḳîrû'l-'aşâfir ile mevsûm bir şecer buldı
Şarâbın muttaşıl ḳaynatdı muḥkem niçe ḳazğânı
1907. Kireç alçı ile mezc eyledi ol âb-ı maṭbûḥı
Biri birine bend itdi anıñla seng-i cüdrânî
1908. Yapışdırmaḳda tutḳaldan ziyâde idi te'sîri
Künâd üzre müreccaḥ idi anıñ belki itkânı
1909. Sekiz dâne muşanna' seng-i summâḳî getürtmişdi
Ḥabeş'den ḳaṭ' olunmışdır diyü naḳl itdiler anı
1910. Müneḳḳaş idi dil-keş idi ğâyet ol direkler kim
Leṭâfetde nazîrin görmemişdi cism-i insânî

1911. Aña merbûṭ idi maḳṣûresiyle künbed ü mihrâb
Sekiz pâyende üzre ḳonmıṣ idi cümle ḥîṭânı
1912. Yazar ba‘z-ı müverriḥ Atina şehri yâ Filâḳos
Olup İskender-i Rûmî’ye dârü’l-mülk-i sulṭânî
1913. Ḥalîlu’llâh ‘aşrında mülûk-i ḳavm-i tersâdan
Binâ itmişdi ol yerlerde Ulyalo’dur ‘unvânı
1914. Mu‘azzam bir kenîseydi ḥarâb olduḳda naḳzında
Alındı ol ruḥâm-ı sürḥ-i fâm-ı deyr-i sulṭânî
1915. Binânîñ ‘arş u ferşi mermer-i summâḳî bi’l-cümle
Cezâ’irden gelüp vaż‘ eyledi üstâd-ı bünyânı
1916. O sebzîn-renk ü la‘lîn-fâm olan mermer direkler kim
Ayaşoluk’la Mîḥâ’il’den geldi şitâbânî
1917. Müneḳḳâş mermer-i aḫzâr gelüp Şâm u Ḳaraman’dan
Ḳonıldı ol mu‘allâ deyre ber-resm-i Süleymânî
1918. ‘Alâ ḳavlin yedi yılda mühimmâtı tamâm oldu
‘Ale’ş-şihḥa sekiz yıl iki ayda buldı pâyânı
1919. Kireçle taşı âmâde idi deyriñ ḳarîbinde
Bulunmışdı o vech üzre binânîñ semt-i âsânı
1920. Ayaşofya binâsında mürûr itmişdi bir mişli
Bu deyriñ de binâsında ḳalup cüz’ice noḳşânı
1921. Meger Aston Bânû’nuñ daḥi mâlî ḥazâ’inde
Dükendi ḳalmadı itmâm-ı ḥayra tâb-ı imkânı
1922. Nefâd-ı mâla istiḥyâ ile ta‘vîḳ eylerdi
Uşandım dirdi neccârâna göstermişdi keslânî
1923. Şemâtetden taḥarrüz eyleyüp aḥvâlin açmazdı
Bilürdi kendüye teşmît ider emşâl ü aḳrânı
1924. Nefâd-ı mâlına noḳşân-ı ḥayra farṭ-ı ḡayretten
Geh izḥâr-ı peşimânî iderdi ḡâh nâlânî

1925. Yine bir şeb ğam u endüh ile tenhâda ağlarken
Teveccüh eyleyüp dergâh-ı Mevlâ'ya melûlânî

Münâcât-ı Aston Bânû be-Dergâh-ı Kâzî'l-Hâcât

[236a]

1926. Yüzün hâk-i mezelletde kemâl-i istikânetle
Koyup dergâh-ı izzetde münâcât itdi sirrânî
1927. Tazarru' la niyâz itdi dü-destin anda bâz itdi
Biraz sûz u güdâz itdi didi ey şâh-ı şâhânî
1928. Gerek mücrim gerek tâ'ib gerek muhtî' gerek şâ'ib
Kapuñdan var mı bir hâ'ib eger münkâd eger cânî
1929. Hudâ sensin kılan çâre kamu ebrâr u füccâra
Müsûlmânâna küffâra idersin luţf u ihsânî
1930. Sen ol Hallâk-ı âlemsin ibâda Rabb-i erhamsın
Kamu esrâra a'lemsin bilürsin remz ü i'lanî
1931. Münâcâtın tamâm itmeksizin der-h'âb olduĝda
Yine Aston Bânû gördi bir rü'yâ-yı Raĥmânî
1932. Menâmında görür kim deyr-i mezbûra şürû' ından
Muĥaddem kendüye zâhir olan ol pîr-i nûrânî
1933. Yine zâhir olup didi elem çekme melûl olma
Delâlet itmege geldim seni bir kenze sirrânî

Rü'yâ-yı Şâniye-i Aston Bânû-yı Bânî

1934. Ben ol pîrim ki itmişdim irâ'et resm-i bünyâdı
Saña rü'yâda ta'lim eylemişdim kâr-ı bünyânî
1935. Melek gibi yeşiller giymiş ol nûr-ı mücessem kim
Kılup Aston Bânû'yı yine tebşîr-i rûĥânî
1936. Lisân-ı hâlle dirmiş Ebu'l-Abbâs olan Hızr'ım
İrâ'et itmege geldim saña kenz-i firâvânî
1937. Silivri Hışnı kurbında olan üç peşte-i bâlâ
Müheyyâ zîr-i hâkinde var al bir genc-i pinhânî

1938. Kebūdī-fām bir bozurg ruḥām altında medfūndur
Saña itmām-ı ḥayr itmek için Ḥaḫḫ kıldı erzānī
1939. Baḫırla tucla memzūc olup tašnī‘ olunmuşdır
Yedi dāne mu‘ allā ḥüsrevānī ḥum-ı şāhānī
1940. Ser-ā-pā sīm u zerle her biri leb-rīzdir ḥālā
Müsaḥḥardır saña didikde Bānū-yı cihān-bānī
1941. Olup bī-dār ḥ‘ābından derūnın şād-veş buldı
Bi-lā-te’ḥīr itdi ol maḥalle ‘azm-i pūyānī
1942. Cenāb-ı pīriñ iḥbār itdigi vech üzre vardıkda
Aradı daḥme-āsā buldı ol gencīneyi bānī
1943. Ne genc ol daḥme Afrāsiyāb’ıñ naḫd-i vaḫtiydi
Cevāhirle muraşşa‘ idi her kūp-i ḥıdīvānī
1944. Velākin açması müşkil degil ellenmesi ḫābil
Bulamazdı arasa dīv u ‘ifrīt-i Süleymānī
1945. O genc-i şāyeḡānī-i rāyegān Aston Bānū’ya
Müyesser itdi kim Mevlā mükemmel ola noḫşānı
1946. Nuḫūd-ı genci sīm u zer evānisiyle naḫl itdi
İdüp leb-rīz ü māl-ā-māl niçe kenz-i sultānī
1947. Şafā-yı ḫalb ile şarf eyledi itmām-ı deyr itdi
Güzel ḥayr itdi būnyād-ı ‘azīmi buldı pāyānı
[236b]
1948. Kimi erbāb-ı tārīḫiñ Ayaşofya budur dirler
Yeriyle aşlı yok dir ṭayy ider aḫvāl-i būnyānı
1949. Kemīne nāzımıñ İdrīs u ‘Ālī’den rivāyetle
Bu nāzm-ı sādesinde zerre-veş yok rayb ü noḫşānı
1950. Tevārīḫ-i selefdən ihtimām üzre tettebbu‘ la
Teyakḫun eyledim kimdir Aston-ı cihān-bānī
1951. Ayaşofiyye’den ḡayri muşanna‘ deyr-i vālādır

Tehālūf üzredir zîrâ binânîñ vaqt ü ezmânı

1952. Eger Kûçek Ayaşofya dinilse andan aķrebdır
Velâkin başķadır anıñ daķı bünyâd u ‘ unvânı
1953. Muķaddem zikri sebķat eyleyen âteş-perestânıñ
‘ İbâdet-hânesin hedm eylemişdi ķavm-i evşânı
1954. Yerine ğâlibâ bu ma‘bedi raĝmen binâ itdi
Şeh Aston Bânû göricek rü ‘yâ-yı Raķmânı
1955. Mürûr-ı dehr ile câ ‘iz ki bünyânı ħarâb olsun
Yaķûd hedm eyleye bir maşlahatla ķavm-i Naşrânı

Vaşf-ı Ma‘bed-i Aston-i Bânı

1956. Muķammed Ĥân fethinde degildi ğâlibâ mevcûd
Lisâna gelmedi zîrâ o deyrîñ vaşf u tibyânı
1957. Binâ-yı deyr-i şâhib-hâyr ya‘nı ma‘bed-i Aston
Ķamu deyre olup üstün bulup encâmı u pâyânı
1958. Yapıldı sîm u zerden iki cânibde sekiz dâne
Muşanna‘ şam‘-dânlar şem‘-i kâfur idi sûzânı
1959. Yanup şeb-tâ-seķer işĝâl iderdi nûrı âfâķı
Aşılmış ħuşûşâ altı biñ ķandıl-i nûrânı
1960. Ķanâdîlîñ uruldı her biri bir sîm-i zencîre
Olup âvîze zîr-i ķubbeden ķün mihr-i raķşânı
1961. Mücevher sîm u zerle muraşsa‘ tuĥfeler geldi
Hediye olmak üzre gönderüp şâhân-ı gebrânı
1962. Selâţîn u mülükûñ deyre irsâl itdigi tuĥfe
Şaylsa yoĝ idi yıldız ķadar a‘dâd u pâyânı
1963. Ṯarabzonı zer u sîm ile taşnı‘ itdirüp cümle
Ķoyup iki sûtûn mâbeynine Aston şâhânı
1964. Bütün ebvâbı zer-kâr eyleyüp terşî‘ ķaşd itdi
Cevâhir vaz‘ idüp derc eyleye yâķût u mercânı

1965. Naşihat itdi ba‘z-ı aşdıkâsı şâh-ı devrâna
Didi bu deyr-i fâniden beķāya ‘azm-i pūyānī
1966. Muķadder oldıgında sizlere ahlâf-ı zî-şanıñ
Ṭama‘ la ref‘ide yaḥud gelüp bir kavm-i nefsanī
1967. Bize altun gümüş cevher gerekdir diyü ebvâbı
Yerinden hedm u ğâret eyleye ol vaķf-ı zî-şanı
[237a]
1968. Velâkin şöyle vaż‘ olunsa kim ebvâb-ı zerrini
Yerinden nehb u ğâret itmeniñ olmaya imkânı
1969. Ṭılâ vü sîm ile ba‘z-ı cevâhirden izâbeyle
Dögüp tecmîd olundı revzen ü bâbı ḥakîmānī
1970. Temâşâ eyleyen şâfi cevâhir zann iderlerdi
Anıñla daḥi ḥâşıl oldı maķşûd-ı ḥıdîvānī
1971. Kılup ihyâ-yı dîn-i ‘İsevî’de kendi zu‘mınca
Şeh-i Aston Bânû eyleyüp teşmîr-i dāmānī
1972. Yazılsa cümle zîb u zîneti tafşîl ile deyriñ
Geçerdi ḳubbe-i ‘ulyâsı vaşfi ṭâķ-ı keyvānı
1973. Eger ‘ârif ise deyriñ bu miķdâr-ı işâretle
Kemâl-i künhine vâşıl olur ber-vech-i iķānī
1974. Be-tevfikât-ı Sübhānī bulınca deyri pâyānī
Kılup Aston Bânû Ḥaķķ’a ḥamd-i şad hezârānī
1975. Ziyâfet eyleyüp bir ‘âdet-i dîrîne-i şāhī
Mesîḥîni it‘âm itdi deyri içre mülūkānī
1976. O rütbe bezl-i envā‘-ı ni‘am itdi mesākîne
Zer ü sîm ile leb-rîz itdi herkes ceyb ü dāmānı
1977. Şanādîd-i Naşārâ’ya cevâhir-baḥş idüp vâfir
Denân-ı seb‘adan ṭaġıtdı emvâl-i firāvānī
1978. Ḳapudan kūşe-i miḥrâba dek secdât-ı şükr itdi

Gerek bānī gerek yanındaki enşār-ı Naşrānī

1979. Murād itmişdi kim maşrūf-ı deyri meblağ-ı şarfi
Neye bāliğ olur derk eyleye iħrāc-ı bünyānī
1980. Getürdüp defter-i ‘ummāl u ırğad u mühimmātı
Çağırdup cümle nuzẓār-ı bināsiyla ecirānı
1981. Ser-i mi‘mār olan Ağnadyos’ı cümle üstādı
Mühendislerle cem‘ itdi bütün eşyā-fürüşānı
1982. Yedinde dilli defter var idi her ħarfiniñ başķa
Firādı söyledüp her fırķayı sirrānī cehrānī
1983. Emīn-i ebniye daħi tutardı başķa defterler
Biri biriyle taṭbīķ eyledi maḥsūb idüp anı
1984. Nüzūrāt u hedāyā-yı tuḥafdan mā‘ adā deyre
Ḥazā’inden olan maşrūf-ı naķd-i pādīşāhānī
1985. Ḥisābı görölüp şahḥ çekilüp defterleri cümle
Olup fi’atı ile ‘arẓa-ı şāh-ı cihān-bānī
1986. O ‘aşrīñ rāyicü’l-vaķti idi ekşer aḥz u i‘ṭāda
Mürūr itmişdi zikri kindinār olmağla ‘unvānı
1987. Olan maşrūf üç yüz biñle dört yüz kindinār idi
Bütün altun idi her kindinār-ı naķd-i sulṭānī
1988. Anıñ bir kindinārı biñ filorinden ‘ibāretdir
Olup her bir filori dirhem-i şer‘iniñ evzānı
- [237b]
1989. Otuz dört kerre yüz biñ kāmīlū’l-evzān altun kim
Ḥisāb itseñ olur kırķ kerre yüz biñden firāvānī
1990. Bu maşrūfātдан ġayri o deyre vaķf-ı ḥayr itdi
Tamām üç yüz ḳurā vü mezra‘a ḥanān u büldānı
1991. Niçe ḥānūt ü ṭāḥūn niçe ḥammāmāt vaķf itdi
Mesīḥī şer‘i üzer yazdırup vaķfiyye-i ḥānī

1992. Frenk ü Rûm u Bulğar u şimāl u Rus semtinden
Niçe aq̇tardan ta‘ yīn idüp evķāf-ı sulṭānī
1993. Şürûṭ-ı vaķf-ı deyri kıldı ta‘ yīn-i vezā ‘ifle
Müseccel itdirüp işhād idüp bi‘l-cümle şāhānı
1994. Ğarābet bunda kim alt’ay qadar ol deyr-i vālāda
‘İbādet itdi zu‘m-ı fāsidence qavm-i Naşrānī
1995. Meger Aston Bānū’nuñ esās-ı ‘ömrine gelmiş
Mürür-ı dehr ile bu deyr-i fānī içre vīrānī
1996. Esüp ber-bād idüp bir bād şarşup ‘uķbādan
Tezelzül virdi qaşr-ı zindegānisi kılup fānī
1997. Sütün-ı ṭab‘ ı oldı münḥarif Aston Bānū’nuñ
‘Urūz itmiş aña emrāz-ı gūn-ā-gūn-ı buḥrānī
1998. Eṭibbā-yı zamānıñ cem‘ idüp tedbīr itdirdi
Müdāvāt üzre oldı cismine ḥuzzāk-ı gebrānī
1999. Meger peymānesi leb-rīz imiş bu bezm-i fāniden
Yed-i ümmīdden qaldırdı atdı cām-ı devrānı
2000. Tüketse bir kişi āb-ı revānın loķma-i cismīn
Aña cān-baḥş olur mı olsa da tedbīr-i Loķmānī
2001. Yaḥūd bir tīr kim qavs-i qudretten ez-qazā çıksa
Döner mi bir daḥi şaşṭında bulsa remy-i Rabbānī
2002. ‘İlācı bā‘ iş-i ilācı oldı ḥufre-i ḥāke
Şifāsından eṭibbā çekdiginde dest-i dermānı
2003. Ser-i hūşın yaturken qaldırup bālīn-i ğafletten
Birāder-zādesiydi Şāh Astonyos-i Naşrānī
2004. Firāş-ı ihtizār üzre anı ihzār itdirdi
Aña birkaç neşāyiḥ didi ber-vech-i şefiķānī
2005. Vaşıyyet eyleyüp aḥvāl-i vaķtın aña bildirdi
Didi ey nūr-ı çeşmīm ibtihācım cānımıñ cānı

2006. Bilürsin senden özge t̄ac u tahta v̄arişim yokdur
Bu menzil-gāh-ı f̄aniden idince ‘azm-i p̄yānī
2007. H̄izā-yı ma‘ bed-i vālāda bir bālā ‘amūd üzre
Bağarken şeklimi tařvīr itdir važ‘ idüp anı
2008. Dağı bir at tařvīr itdirirsen zīr-i rānımda
Gümüşden iki el resm eyleyüp ber-şekl-i insānī
2009. Bir elma gösterirsin bir elimde sīm-i hālīřden
Gören z̄ann itsün istiřmām ider ol sibi rūhānī
[238a]
2010. Öbür destim tehī seyr eyleyenler ‘ibret alsunlar
Bu dehr-i bī-beķānīñ şehriyār u t̄ac-dārānı
2011. Bir elma şemmi miķdārıncadır nef‘i bu dünyādan
Tehī-dest gitmesin ihām eyler pādīřāhānı
2012. Benim bānī-yi deyr oldıgımı iz‘ān ider yārān
Du‘ā-yı hayr ile yād eylesün bu müstemendānı
2013. Vaşıyyet itdigi vech üzre defnin iltizām itdi
‘Amūdı nařb idüp resm itdirüp ol şekl-i bī-cānı
2014. Sipāriř olunan cümle mühimmātıñ hitāmında
Yıķıldı ķubbe-i maķşūre-i būnyād-ı sulţānī
2015. Bütün āvīzesiyle ķubbesi deyriñ telef oldı
Gidüp ārāyiř-i hūsn ü behā-yı deyr-i hāķānī
2016. Ėazab-nāk oldıgında Şāh Astonyos bu emre
Ser-i mi‘ mār olan Ağnadyos’uñ oldı cūyānı
2017. Anıñ taķřirine haml eyleyüp ol ķubbe-i ma‘ bed
Ėatı az müddet içre inhidāma ola erzānī
2018. Siyāset kaşd idüp ihzār olundı meclis-i şāhid
Şudūr itdikde tertīb-i cezāya emr-i sulţānī
2019. Didi Ağnadyos-ı ma‘ rifet-me’nūs meclisde
‘İtāb-ı Şāh Astonyos’a karşı kavlı-i hāķķānī

2020. Şehinşāhā benim qatlimde te'ḥīr eyle zūlm itme
Ġıyābımda tefahḥuş eyle şāhım ḥāl-i būnyānı
2021. Şeh-i mīrdır ya'ni bānī-yi zī-şānı bu deyriñ
Bināsında o rütbe eylemişdir kim şitābānı
2022. Yıkılan qubbe ez-cümle degildir resm-i 'ādīsı
Beş arşūn ṭūli artuqdır be-fermān-ı cihān-bānı
2023. Didim mu' tādān ḥāric olup bu qubbesi deyriñ
Yıkılır diyü şad bār eyledim izḥār-ı nālānı
2024. Bilür bi'l-cümle neccārān taqşīr itmedim ašlā
Şehādet eylesünler eyle istinṭāq-i sirrānı
2025. Daḥi kānūndan ḥāric idi aldırdı sür'atle
Yapunuñ çüb-ı bendin itmedi te'ḥīr-i şāyānı
2026. Nedir luṭfi o demde yalvarup feryād itmişsin
İder mi sevdiğim ıṣḡā kelām-ı derd-mendānı
2027. Suḡūt-ı qubbeye şimdi ol isti'cāldır bā'ış
Gerek öldür gerek güldür buyur her neyse fermānı
2028. Kelāmın gūş idüp Ağnadyos'un Şāh Astonyos
Tevāfuqla şehādet itdi emre rükn ü a' yānı
2029. Siyāsetden egerçi 'afv olundu bu şehādetle
Velākin kendüye muḡber qalup ṭab' -ı ḥıdīvānı
2030. Yıkılan qubbeniñ tecdīdine fermān buyurduqda
Beş arşūn eski resminden olupdur sīt-i būnyānı
[238b]
2031. Qādīmī resmine uymaq ne mümkün zīb u zīverde
Tekellüfli idi evvelki ṭarḥı belki şāhānı
2032. Ḥazā'in çoḡ idi ṭop otı beglikden virilmişdi
Ser-i mi' mārı ola siyyemā bir pīr-i rūḥānı
2033. O dem kenz-i şehinşāhīde vūs'at yoḡ idi qat'ā

Anıñçün resm-i evvel tarhınıñ olmadı imkânı

2034. İdüp tarh-ı tekellüf muhtaşarca yapıdırılmışdı
Olup sâde güzel tezyîn olunmışdı kemâ-kânî

2035. Sütün üzre olan Aston Bânü resmine daği
Tezelzül gelmiş idi ez-każâ bâ-emr-i Rabbânî

2036. O Ağnadyos'uñ vaż' -ı nâ-hemvârı olmağla
Buyurdu Şâh Astonyos fermân-ı hıdîvânî

**Qışsa-i 'Acîbe-i Ser-Mi' mâr Ağnadyos ve Mücâzât-ı Ū be-Cezâ-yı
Sinimmâr**

2037. Sütünü resm-i Astonî daği Ağnadyos şimdi
' Amûd üzre çıkup muhkem kıla ber-vech-i şâyânî

2038. Şu vech üzre sipâriş itdi neccârâna Astonyos
Ser-i mi' mâr resmi yapmağa çıkdıqda ol ânî

2039. Qara çavlarını ya' nî ' amûduñ bendini cümle
İzâle ideler Ağnadyos'ı niçe ezmânî

2040. Ezelden böyledir çün ' âdet-i dîrîne-i ' âlem
Ser-i mi' mâr olan üstâd-ı üstâdâna ahyânî

2041. ' Amûd üzre koyup ' ömri olunca mekş ile anda
Mücâzât-ı Sinimmâr ile ola katle erzânî

2042. Ser-i mi' mârâ gâyet hâtırı qalmağla Astonyos
Murâd itmişdi kim bu vech ile terk eyleye cânî

2043. Aña bir kimse aşlâ nân u ni' met virmeye anda
Qadîr-i qanber ola habs ile ' atşân u cû' ânî

2044. Be-cây-ı luţf u ihsân mazhar-ı tenkîl olurlardı
Kerem ümmîdiniñ encâmı olup qahr u hızlânî

2045. Havernaq qaşrını bünyâd iden mi' mâr-ı şîrîn-kâr
Atıldı bâm-ı bâlâdan be-cây-ı luţf-i sultânî

2046. ' Alâ qavlin olup Mi' mâr Qâsım daği bî-hınca

Kerem ümmîd iderken maẓhar-ı kahr-ı cihân-bânî

2047. Ayaşofıyye mi' mârî gibi luṭfa bedel oldu
Bir ednâ cezm zımnında sarây-ı katl-i şâhânî
2048. Uruldu derd-mendiñ boynı oyunu çıkmadı başa
Cihâna velvele-endâz iken i' câz-ı bünyânî
2049. Daḡi Mi' mâr Sinân kim bânî-yi Sulṭân Muḥammed'dir
Anıñ da yoğ iken kâr-ı binâda 'ıdl ü aḡrânı
2050. Mücâzâtı anıñ da oldu ber-resm-i Sinimmârî
Ḳazâya virdi boyun ol daḡi bâ-emr-i Rabbânî
2051. Süleymâniyye mi' mârıydı ancak rehâ bulmuş
Sezâ-yı luṭf olmuş kârınıñ olduḡda pâyânı
2052. Olup evlâd u mensûbâtı ile maẓhar-ı re'fet
Menâşıbla virilmiş rütbe-i 'ulyâ-yı mîrânî
2053. Çıkınca derd-mend Agnadyos bâlâ-yı mîl üzre
Yaparken şekl-i ma' hûdı be-fermân-ı ḡıdîvânî
[239a]
2054. 'Amûduñ çevresinden bendlerin aldıkda neccārân
Faḡîr Agnadyos'a geldi mîl üstinde ḡayrânî
2055. Temâşâ eyleyenler ber-hevâ maşlûb dirlerdi
Kimi dirdi urulmuş ḡazığa ber-şekl-i insânî
2056. Kimisi cânlı dirdi kimi cânsız dirdi gördükde
Kimi acırdı kimi dirdi buldı zecr-i şâyânî
2057. Kimi insâf ile virdi sipihriñ vaz'-ı nâ-sâzı
Faḡîri ber-hevâ itdi umarken müzd ü iḡsânı
2058. Hebâ oldu bu deñlü ḡıdmet-i mebrûresi ḡayfâ
Bu devrânda bu mıdır ma' rifet aşḡâbınıñ şânı
2059. Faḡîriñ kısmeti yerde tükenmiş gibi bâlâda
İḡâmet üzredir şimdi yazık bî-ni' met ü nânî

2060. Rükû‘ u secdesi yok bir muşallîdir kıyâm üzre
Şıyâmında zarûrîdir diyüp hezl eyleyüp anı

2061. Aşağdan yukarı hılî-ı kelâm eylerdi züvvârı
İşit sen kışşâ-i Ağnadyos-ı ehl-i ‘irfânı

Gürîhten-i Ağnadyos-ı Hayât-Me’yûs ez-Bâlâ-yı Mîl-i Astonyos

2062. Sezinmiş idi Astonyos Şâh’ın kendüye gayzın
Taraşşud üzre idi kendüye işâl-i hüsrânî

2063. Bir-iki gün mürûrında yazup bâlâ-yı mîl üzre
Cebinde var idi parmak kadar bir şâhfa sirrânî

2064. Devât u kilik u şafha eksik olmaz idi yanından
Yazar hâtûnına kim hânede şol muhkem urganı

2065. Ser-â-pâ ziftleyüp ol rîsmânı baña irsâl it
Baña elbete iblâğ idesin ol habli pinhânî

2066. Vefâ-dârı imiş hâtûn-ı bî-çâre murâdınca
Kılup ol habli-i kayr-endüdü âmâde şitâbânî

2067. O târ-ı üstüvârı bir şeb-i târ içre hâtûnı
Ulaştırdı atup bâlâ-yı mîl üzre hakîmânî

2068. ‘Amûda bend idüp şarmışdı indi mîlden fevrî
Selâmetle zemîni bulduğında pây-i iz‘ anı

2069. Komişdı cebbe vü destârını ol cây-i bâlâda
Nüzûlinden muqaddem bend idüp ber-vech-i itkânî

2070. Bütün kendi libâsı idi düzdi kendi taşvîrin
Aşağdan yukarıya itse diğkâtle nîgeh-bânî

2071. Yine Ağnadyos’ı her gün kâ’im şanup dirdi
‘Aceb geldi mi ola bî-çâreye bir şakl-i rûhânî

2072. Meger Ağnadyos’uñ kav ile çağmağı ceybinde
Müheyyâ idi çağdı şem‘ asın kıldıkda sūzânî

2073. Tutuşdurdı o demde rîsmân-ı kayr-endüdü

Ser-ā-pā yaqđığında eyledi andan gürizānī

[239b]

2074. Rehā bulduqda şan‘atla belā-yı mīl-i şāhīden
Qılup tebdīl-i cāme meyl-i şahrā-yı beyābānī

2075. Vedā‘ itdi helāllaşdı helāliyle ‘iyāliyle
Zarūrī ihtiyār itdi libās-ı pīr-i ruhbānī

2076. Frengistān’a dek çekildi gitdi anda mekş itdi
Seyāhatle toquz yıl anda kıldı pūye-gerdānī

2077. Derūnında vaţan sevdāsı efkār-ı ‘iyāl ile
Anı sevķ itdi İstanbul’a bā-taķdīr-i Rabbānī

2078. Yine rāhib-ķıyāfet geldiginde şehr-i mezbūra
Görüp timşālini bālā-yı mīl üzre kemā-kānī

2079. Henüz Ağnadyos’uñ hey’et-i mecmū‘ ası dirdi
Vuķūf itmiş degil keyfiyyete efrād-ı insānī

2080. Tecāhül üzre istifsār itdikde ehāliden
Fülān deyriñ ser-i mi‘ mārıdır kim nām u ‘unvānı

2081. Miyān-ı kavmde Ağnadyos idi bi-emri’llāh
Zuhūr itmişdi ber-ţab‘-ı beşer bir emre ‘işyānı

2082. Şehinşāh-ı cihān ya‘nī Cenāb-ı Hān Astonyos
Aña ķahr eyleyüp bu mīl üzre çend ezmānī

2083. Çıķarmışdı anı bī-āb u nān terk eyleyüp anda
Bu üslüb üzre kıldı mazhar-ı tenkīl-i şāyānī

2084. Toquz yıldır ki kendi hālik oldu resmi bākīdir
Görenler ‘ibret alsunlar diyü terk itdiler anı

2085. Mezākāne haber-dār oldığında kendi hālinden
Gelüp Ağnadyos’a ol haber ile zevķ u hayrānī

2086. ‘İyāliyle görüşmezden muķaddem vardı bir deyre
Kim ‘Azrā’ıl Deyri dirdi aña kavm-i gebrānī

2087. ‘ Alā kavlin helāk olmuşlar idi ehl ü evlādı
Anıñçün Deyr-i ‘ Azrā ’ıl’ iñ oldı kıl u kurbānı
2088. Mesīhī dīni üzre tã‘ atde meşğul olmuşdı
Rehābīn içre gūyā var idi terfī‘ -i ‘ unvānı
2089. Gelüp nā-gāh bir gün Şāh Astonyos ol deyre
Çağırdup ḥasbe’l-‘ āde yanına aḥbār u ruhbānı
2090. Fūrāden her birin taltīf idüp şāhāne şoḥbetle
Şorıldı her biriniñ ism ü resmi semt ü evṭānı
2091. Ne müddetden berü sākin olursız diyü tārīḥin
Nesebde şöhretin kıldıqda istinṭāḳ-ı yeksānı
2092. Tefahḥuş nevbeti geldikde ol bī-çāre mi‘ mārā
Ḥilāfı irtikāba olmayup me’lūf-ı tibyānı
2093. Necātın şıdkı içre buldıgıyçün her çi bād ābād
Ben ol Ağnadyos’um diyerek būs itdi derbānı
2094. Dilerseñ ḳahr ile öldür dilerseñ luṭf ile güldür
Mücāzāt itmede yeksāndır ṭab‘ -ı mülūkānı

[240a]

2095. Baḳınca peyker-i Ağnadyos’a çeşm-i ‘ ibretle
Teyakḳun itdi kim ol bī-güneh mi‘ mār-ı sulṭānı
2096. Ser-encāmın su’āl itdikde bir bir aña naḳl itdi
Geline Şāh Astonyos’a kārından peşimānı
2097. Aradan çok zamān geçmişdi gerçi farṭ-ı ḥacletden
Nedāmet vechi üzre itdi istiḥlāl-i şāhānı
2098. Aña şol rütbe ikrām eyledi dir rāvi-i aḥbār
Gelüp Ağnadyos’a daḥi istiğnā-yı şadbānı
2099. Hezārān āferīn mi‘ mār-ı efsūn-kāra şad taḥşīn
Toḳuz yıl göstere destārını bir şaḥş-ı insānı
2100. İki kerre binā olundı dirler Rūm beyninde
İkinci def’ asında vardır aḳvāl-i firāvānı

Vaşf-ı Diğer-i Ayaşofya-i Kebîr Der-Şostantıniyye

2101. Yazar târîh-i Rûmî'de kitâb-ı ehl-i Yûnân'da
Ayaşofya binâsında rivâyât-ı Mesîhânî
2102. Rivâyâtın eşâhı Kûnhü'l-Ahbâr'ında 'Âlî'niñ
Bu vech üzre muharrerdir Cenâb-ı Şâh-ı 'Adnânî
2103. Cihâna pertev-i nûr-ı şuhûdî sâye şalmazdan
Dağı İslâm'a da' vet itmedin bâ-hûkm-i Qur'ânî
2104. Olunca sâl-i da' vetden iki yüz altmışıncı sâl
Muqaddem vaz' olunmışdı Ayaşofya bünyânı
2105. Sitanbul şehriniñ Şostantıniyye ile tevsîmi
Mekîni ismine nisbetledir kim geçdi tibyanı
2106. Mülûk-ı Rûm'dan dört kimse Şostantın ismiyle
O şehre hâkim oldı başkadır târîh-i ezmânî
2107. Muqaddem oldığı eyyâm-ı bi' şetden şarâhatle
Mübeyyendir hadîs-i Muşafâ'dır şıdk-ı burhânı
2108. Semiyy-i Ahmed-i Muhtâr olan Sultân Muhammed Hân
Ebu'l-Feth ile bulmışdı selâtin üzre rüçhânı
2109. Alınca 'anveten Şostantıniyye şehrin a' dâdan
Derûn-ı kal'ada mevcûd olan hammâm u dükkânı
2110. Arazisinde vâkı' bağçe vü bostânı bi'l-cümle
Dağı esvâkda vâkı' tavâhîn ile hânânı
2111. Te'ârûf üzre ecr-i mişl ile icâd olunmışdı
Bütün vakf eyledi ol ma'bede ber-vefî-i sultânî
2112. Fuḥûl-i 'aşra imzâ itdirüp vakfiyye yazdırdı
Veza'ifle çerâğ itdi niçe huddâm-ı zî-şânı
2113. Mu'ayyendir şurûṭı ḥâliyâ ta'yîn Fâtih'le
Mü'eyyedir kuyûdı nakz u nokşa yokdur imkânı

2114. Kıyām-ı haşre dek t̄ā' āt olunduḡca derūnında
Muḡammed Ḥān'a 'āiddir ucūr-ı müzd-i şāyānī
2115. Ḥudā ḡabr-i şerīfin ravza-i gül-zār-ı 'Adn itsün
Dem-ā-dem ḡabrini pūr-nūr ide envār-ı Ḳur'ānī
[240b]
2116. Veliyyü'n-ni' metidir ḡāliyā cümle selāṭiniñ
Ḥuşūşā nesl-i pāk-i dūd-mān-ı āl-i 'Oşmānī
2117. Cenāb-ı Fātiḡ'ıñ sīr-āb-ı luṭf-ı bī-kerānıdır
Olup her birisi memnūn-ı ḡān-ı cūd u iḡsānī
2118. Revān-ı pāki gül-zār-ı cinānda cilve itdikce
Ḥudā a' ḡāb-ı zī-şānı olan ḡayl-i ḡıdīvānī
2119. Ḥilāfetde emānetde serīr-i istiṭā' atde
Dem-ā-dem taḡt-ı devletde olup Bārī nigeḡ-bānı
2120. Ḥuşūşā ḡāliyā kişver-ḡuşā sulṭān melik-ārā
Cenāb-ı Ḥāzret-i Sulṭān Maḡmūd Ḥān-ı zī-şānī
2121. Mü'eyyed eyleye şadr-ı şükūhında selāmetle
Mü'eyyed eyleye emrinde bā-tevfīḡ-i Sübhānī
2122. Hemīşe leşkerin ḡıfz eyleye ḡahr-ı hezīmetden
Muḡaffer ola her ḡazvinde bā-imdād-ı Rabbānī
2123. Ne yerde var ise a' dāsı ma' dūm u helāk olsun
Gerek küffār-ı bed-kārı eger erbāb-ı ṭuḡyānı
2124. Be-cāḡ-ı faḡr-i ümmet şeh-süvār-ı mülk-i ḡatmiyyet
Şeh-i İslām'ı ḡıfz itsün ḡaṭādan Rabb-i Deyyānī
- Der Beyān-ı 'İmāret-i Sarāy-ı 'Atīḡ Bi-Ḥulūşı'n-Niyyeti ve't-Tevfīḡ**
2125. Şehinşāḡ-ı zamān kim tāc-dār-ı 'ālem-i fānī
Gelüp her biri dehre oldılar şāḡ-ı cihān-bānī
2126. Kimi dünyāyı ma' mūr eyleyüp dīnin ḡarāb itdi
Kimi dünyāda vū uḡbāda dārın kıldı vīrānī

2127. Kimi dünyā vü uqbāsın ser-ā-pā kıldı ābādān
Göñül yapmağla hayrāt eylemekle geçdi devrānı
2128. Hūdā bu Āl-i ‘Osmān’ı haṭālardan emīn itsün
Diyānetle olup her birisi ‘aşrın Süleymān’ı
2129. Fütūhātı olan yerlerde cāmi‘ler binā kıldı
Medāris yaptılar vaz‘ itdiler evḳāf-ı sultānī
2130. Kütüb vaḳf eyleyüp çok yerde yapıldı kütüb-hāne
Cihāna neşr idüp her biri nūr-ı ‘ilm ü ‘irfānı
2131. ‘İmāretler yapup dünyāyı ma‘mūr itdiler cümle
Sebīl-i Ḥaḳḳ’da kıldı selsebīl-i hayr u ihsānı
2132. Veliyyü’n-ni‘ met oldı her biri eyyām-ı ‘adlinde
Ġazā-yı ekber itdi neşr idüp envār-ı imānı
2133. Cisirler kaldırılar yaptılar etrāf u enḥāda
Şehirler karyeler bünyād idüp ber-vech-i ‘umrānı
2134. Niçe kārbān-serālar ḥānlar yapıdı şehirlerde
Kıyām-ı haşre dek ḥālī degildir ḍayf ü mihmānı
2135. Huşūsā rağm-ı a‘dā üzre izhār-ı şalābetle
Sarāy-i pādīşāhī yaptılar resm-i ḥıdvānī
- [241a]
2136. Eğərçi yaptılar niçe serālar pādīşāhāne
Niçe kāşāneler bünyād olunmışdır mülūkānī
2137. Kemīne bendeniñ ḳaşr-ı dili yıķılmadı aşlā
Gerek ḥammāl-i aḥşābı gerek ‘ummāl-i bünyānı
2138. Ücūrından bir aḳça ḳaṭ‘ına rāzī degillerdi
Rızāsın gözler idi herkesiñ ol şāh-ı rıdvānī
2139. Sitanbul fethi ile fā’ıḳu’l-aḳrān olduḳda
Muḥammed Ḥān Fātiḥ ya‘ni ol ḥān-ı cihān-bānī
2140. Sekiz yüz elli yedi sāl-i nuşret-iştimālinde
‘Azīmet itdi şehriñ ortasında vaz‘-ı bünyānı

2141. Hevāsı hūb u ābı hoş-güvārī yer ararlardı
Maḥall-i mürtefi‘ den ḥazḡ iderdi ṭab‘ -ı sulṭānī
2142. Süleymāniyye’niñ fi-ḥadd-i zāta rif‘ at-i arzı
Daḡı vūs‘ at yöninden sâ’ire olmaḡla rüçhānı
2143. O yer kim ḥāliyā Eski Sarāy’iñ oldı mebnāsı
Gelüp ol püşte-bālāyı seyr itdikde pinhānı
2144. Görünce sâḥasından ḥazḡ idüp ṭab‘ -ı hümāyūnı
Çaḡırdup niçe mi‘ mārān ü bennāyān-ı bünyānı
2145. O sulṭān-ı cihāniñ kendi resm-i ṭarḡı vefḡınce
Esāsı vaż‘ olundı yapıldı ṭarḡ erkānı
2146. Kuşūr-ı bī-kuşūrı beyt-i ma‘ mūrı tamām oldı
Eşās u ferḡı tekmiḡ olunup ber-resm-i şāhānı
2147. Sarāy-ı dil-güşāsın naḡl ile teşrīf itdikde
Şimāḡ-ı şehriyārī ayırup bir şavt-ı rüḡhānı
2148. O şavtiñ lübb-i ma‘ nāsı bu idi naḡl ider rāvi
Sa‘ ādet-ḡāneyi teşrīf itdi maḡdem-i bānı
2149. Ğalaṭa şehriniñ müste‘ menīni ceyş-i bī-dīni
Ebu’l-Feth-i ḡıred-bīni idüp ta‘ sır o sulṭānı
2150. Benī-nev‘ i içünde söyleşirmiş kim Muḡammed Ḥān
Şeh-i İslām ya‘ nī tāc-dār-ı taḡt-ı ‘ Oşmānı
2151. Egerçi ḡısn-ı İstanbul’ı aldı ḡavm-i tersādan
Velākin kendülerde daḡı varmış bīm-i tersānı
2152. Sitanbul ortasında kendüyi ḡıfḡ u ḡırāsetle
Binā itdirdi bir ‘ ālī sarāy-ı pādişāhānı
2153. Hirās-i büt-perestānıyla ol şehriñ miyānında
Teḡāşī üzre sākindir dimişler şāh-ı devrānı
2154. Vücūdı ḡal‘ asın ebdān ü ecsām-ı ḡarībānın
Ḥırāset itmek içün eyledi terfi‘ -i cüdrānı

2155. Lisân-ı halkda gerçi sarây-ı pâdişâhîdir
Haqîkatde yapup kendüyi hıfza sūr-i sulţânî
2156. Gürûh-ı müşrikîniñ kendüye bu güft ü gūsından
Muhammed Hân'a geldi infî'âl-i re'y-i noqsânî
- [241b]

Zuhûr-ı Güft u Güy-i Bünyâd-ı Sarây-ı 'Atîk Der-Miyân-ı Efrecân-ı

Ġalaṭa

2157. Değildi cüst u cûdan bir nefes ḡâlî umûrında
İşâbet mi ḡaṭa mı itdim âyâ kâr-ı bünyânî
2158. Bu endişeyle dâ'im gezdiği yerde şorarlardı
Kerâmet virdi ḡullânı ḡaṭa dirdi baġîzânî
2159. Ol eşnâlarda sâlâr-ı 'Acem'den cânib-i Rûm'a
Teveccüh eylemişdi bir sipeh-sâlâr-ı Ġrânî
2160. Uğurlı Mîrzâ dinmekle meşhûr-ı cihân oldu
Muhammed Mîrzâ olmuşdi anıñ nâm u 'unvânı
2161. Şeh-i Tebrîz olan Uzun Ḥasan neslinden olmaġla
Ekâsir içre bâlâ-ter idi terfî' ile şânı
2162. Cemîlü'l-hulḡ mîrzâ-yı kerîmü's-şân idi el-ḡaḡ
Ma'ârifde ḡuşûsâ az idi emşâl ü aḡrânı
2163. Muhammed Hân Fâtih anı istişhâb itmişdi
Olurdu müsteşârı ba'z-ı emrinde ḡulûşânî
2164. Murahḡaş idi şavb-ı şehriyârîden murâdınca
Kelâm-ı ḡaḡḡı söylediler Muhammed Hân'a sîrrânî
2165. Cenâb-ı Fâtih'i ġâyet severdi lâf itmezdi
Dir idi vardır ecdâd-ı 'izâma faẓl u rüçḡânı
2166. Mülûk-i sâ'ire taḡdîm ıderdi 'izz ü ḡaşmetde
Bulunmaz dirdi a'mâl-i 'asâkirde buña şânî
2167. ḡuşûsâ şer'-i pâk-i Muştafâ zeylin teşebbûsde

Umūr-ı dīne sa‘y ü ihtimām u cidd-i sulṭānī

2168. Ziyāde dil-pesendi oldığıyçün medḥ eylerdi
Muḥaṣṣal pādişāhıñ olmış idi menḳabet-ḥ‘ānı
2169. Sarāyıñ nīk ü bed bünyānı emrinde Muḥammed Ḥān
Tereddüd üzre idi çünki sulṭān-ı cihān-bānī
2170. Muḥammed Mīrzā derḥāl meclisde zuḥūr itdi
Kılup ādāb u erkān-ı şehinşāhīde pūyānī
2171. Şehinşāh-ı mu‘azzam döndi Mīrzā‘ya ḥiṭāb itdi
Buyurdi ey emīr-i dūdmān-ı şāh-ı Īrānī

Su‘āl-i Muḥammed Ḥān Der-Keyfiyyet-i Sarāy-ı ‘Atīk ez-Mīrzā

Muḥammed

2172. Ḥayr-ḥ‘āhān-ı devletden seni ey mīr-i vālā-cāh
Şadākatde ḳamudan sende buldum faẓl u rüçḥānı
2173. Derūnuñ şāfdır āyīne-veş jeng u derūniden
Anıñ ben eylemişdim inkisārından gürizānī
2174. Saña birḳaç su‘ālīm var cevābın isterim şimdi
Beyān-ı vākı‘ında olmasun çün zerre kitmānī
2175. Tekellüf ber-ṭarafdır salṭanat ‘unvānını ṭarḥ it
Beni bir mūr farz it kendiñi dehriñ Süleymān’ı³¹
2176. Mülūk-i deyre gerçi ma‘deletle zıll-i Bārī’dır³²
Cihāna ḥükmi cārīdır yürür her emre fermānı
2177. Seni ḥāliş du‘ācım bildiğimdendir bu zaḥmetler
Değildir saña egri söylemek şāyān-ı mīrānī
- [242a]
2178. Selāṭin ü ḥavāḳīn-i selef şāhān-ı pīşini
Tesāmu‘la bilürsin her birin ber-vech-i ḥaḳḳānī

³¹ Beni bir mūr farz it kendiñi dehriñ Süleymān’ı H : - Ī₁ : - Ī₂

³² Mülūk-i deyre gerçi ma‘deletle zıll-i Bārī’dır H : - Ī₁ : - Ī₂

2179. Tevārîh u siyerde her biriniñ zikri sâbıkdır
Bilinmişdir mülûk-i sâlifiniñ vaşf ü ‘ unvânı
2180. Selâtin ü havâķine muhâlif vaz‘ımız neyse
Gerek emr-i meğâzide gerek âyîn ü erkânî
2181. Mülûke ‘ ayb îrâş eyleyen hırş u tama‘ ma‘ lûm
Re‘ âyâ vü berâyâ üzre buhl ü zulm ü hüsrânî
2182. Cefâ vü cevr ü teklîf-i mezâlim bid‘at ü ikrâh
Dağı hulf-i mevâ‘id ü nevâyib hıml-i hızlânî
2183. Hâsâset kizb-i min ğayri’z-zarûre va‘dini incâz
‘Uhûdün ğayr-i mevşûkın-bihâ îzâ-yı cîrânî
2184. Mübâhât ü füsûk u hûn-ı erbâb-ı emâni’llâh
Tüvânî şugl-i eţvâr-ı ‘abeş isrâf u keslânî
2185. Pesendide olan ahlâk u ahvâl-i selâtinî
Neĥârîr-i selef taĥrîr idüp ber-vech-i itķânî
2186. Baña min ğayri ketmin ü ihticâb söyle bi’l-cümle
Tenaşşuh ideyim ber-muktezâ-yı ni‘met ü nânî
2187. Şıķılma her ise ‘aybımız bildir baña luţf it
Baña nakliyle gelmez iğbirâr-ı tab‘-ı şâhânî³³

Cevâb-ı Mîrzâ Muhammed Be-Cenâb-ı Sulţân Muhammed Hân

2188. Cenâb-ı Mîrzâ-yı muĥterem Kisrâ-ĥadem ol dem
Muĥammed Hân-ı vâlâ-ķadre bâ-şad şerm-i ‘Oşmânî
2189. Hıţâb-ı müsteţâbıyla didi ey dâver-i dâvâr
Eger nuţķum olursa zîver-i gûş-i ĥıdîvânî
2190. Şehen-şâhâ kerîmâ ĥamdü li’llâh zât-ı zî-şânîñ
Selâtin ü mülûkün âb-ı rûyî cisminiñ cânî
2191. Mülûk-i râst-bîne doĝrı söz te’şîr ider ammâ
Şeh-i ĥod-re’yi taĥvîl itmeniñ olmazdı imķânî

³³ H nüshasındaki bu beyit her iki Üniversite nüshasında mevcut değildir.

2192. Sen ol sulṭān-ı ‘ālem pādīšāh-ı heft-kişversin
Kapuñda belki derbān olamazdı Çīn ḥāḳānı
2193. Sitanbul ḥışnını teşhīr ile tīg-i zafer-dārīñ
Ser-ā-pā bende kıldı emriñe Īrān u Tūrān’ı
2194. Naşārā devleti ḥālā tezelzül buldı ḳahrıñla
Hirās-i saṭvetiñle dā’imā olmaḳda tersānı
2195. Niçe ḳayşerleriñ ḳaşr-ı vüçüdın ḳasr idüp yıḳdıñ
Niçe kisrālariñ meksūrdur eyvān-ı ‘unvānı
2196. Ser-ā-pā Hind ü Sind’i şark u ğarbı cümle ḳorḳutduñ
Tüketdi Türkçesin bu ḥavf ile aḳyāl-i ‘Urbānı
2197. Seniñ bu ḥaşmet ü iclālīñe şāhım muḥālifdir
Miyān-ı şehirde şimdi gelüp bā-şevket-i şānı
2198. Sarāy-ı pādīšāhī yapıdırup ḥışna bedel ḥālā
Taḥaşşun eyleye bir ḳahramān-ı āl-i ‘Oşmānı
[242b]
2199. Kerīmā bendeñi çünkim ḥayr-ḥā’ḥāndan bildiñ
Şadāḳatle beni dergāhıñ bildiñse derbānı
2200. Revā olmaz ki sulṭānım gibi şāh-ı devrānıñ
Vasaṭda ola devlet-ḥānesi hem-çün faḳīrānı
2201. Lisān-ı ḥalkda lāyık mıdır dinsün Muḥammed Ḥān
Sarāyında taḥaşşun üzre hem enşār u a’vānı
2202. Ğalaṭa şehriniñ küffār-ı Efrencisi dirlermiş
Miyān-ı şehirde şāh-ı cihānıñ vaż’-ı bünyānı
2203. Mücerred ḥışn-ı zātın burc u bārū-yı ḥavāşisin
Hırāset eylemekdir maḳşad-ı a’lā-yı sulṭānı
2204. Yed-i tersādan almaḳ ḳal’ayı çok iş degil ammā
Hüner ol ḥışna ide ḥod-be-ḥod ḥüsn-i nigeḥ-bānı
2205. Dimez mi ḥalk kendi bister-i rāḥatda olsun da
Re’āyāsı gözetsün rüz u şeb şāh-ı devrānı

2206. Bu hâlet ³⁴“كُلُّكُمْ رَاعٍ” hadîşinden ibâ eyler
Bu keyfiyyet virir şeyn-i ‘ azîm-i şân-ı şâhânî
2207. Selâfîn-i selef dervâze-i şehre binâ itdi
Bütün tâk u revâk-ı hâneyi bünyân-ı eyvânı
2208. Kenârından nigâh-endâz olurlardı re‘ âyâya
Muḥâfız olmağa âsândır eṭrâf büldânı
2209. Be-ğâyet Hâzret-i Sultân Muḥammed Hân’a hoş geldi
Kelâm-ı ḥaḳḳ-ı pend-âmîz-i Mîrzâ-yı süḥan-dânî
2210. Ğalaṭa ḥalkınıñ ol daḥl-i nâ-bercâsı sultâna
Mü’essir olmuş idi hem-çü Efrecî ebdânı
2211. Sarây-ı köhnede ancaḳ iki yıl sâkin olmuşdı
Perestârân u merzâya olup ta‘ yîn-i sultânî
2212. ‘ Amel-mânde olan ehl-i ḥaremden ba‘ z-ı bânûlar
Yahûd muḥtâc-ı tertîb-i cezâ mebgûz-ı ḥaḳânî
2213. Bütün Eski Sarây’a gönderilmek ‘ âdet olmuşdı
İle’l-ân böyle icrâ olunur ḳânûn-ı ‘ Oṣmânî
2214. İdüp ḥürşîd-i re’yi burc-ı dîger semtine taḥvîl
Ḳarîb-i burc-ı ḥût olmaḡla sultân-ı cihân-bânî
2215. Leb-i deryâda bir ‘ âlî sarây-ı dil-güşâ yaptı
Şehirden infişâl üzre olup bünyâd-ı bünyânı
- Şurû‘ -ı Bünyâd-ı Sarây-ı Cedîd-i ‘ Âmire Der-İstanbul**
2216. Niçe mi‘ mâr u üstâdân mühendisler birikdirdi
Sarây-ı nev binâsın ḳaşd idüp ber-resm-i şâhânî
2217. Burûc-ı âsmân-peymâ olan bârû vü bergôsı
Ḳılındı ḳal‘ adan müfrez be-fermân-ı ḥıdîvânî
2218. Sarây-ı pâdişâhî olmasıyçün ḥalk olunmuşdı

³⁴ “Hepiniz (mesul) çobansınız...” Buhârî, “Cum’a”, 11; “Husûmât”, 20; “İtk”, 16; Müslim, “İmâre”, 20.

Sezâdır mülteka'l-bahreyn olsa vaşf-ı 'unvânı

2219. Egerçi dâr-ı sulţânîdir ancak hısn-ı âhıdır
Cemâl-i şûret-i şehre o virdi behcet ü ânı
2220. Der-âgûş eyleyüp deryâ-yı ahđar iki cânibden
Derûnında olan ol eşcâr-ı hağrâ serv-i rıdvânî
2221. Cinândan gûyiyâ bir kıt'adır hüsni ü leţâfetde
Muhammed Hân'a teşhîrin Hudâ kılmagla erzânî
[243a]
2222. Münâsib yerlere icrâ olundu âb-ı şâfisi
Havuzlarla idüp işrâb-ı zevk-i âb-ı hayvânî
2223. 'Aşâ-yı himmeti der-dest kendi mu' temedlerle
Şafâsından iderdi hıdmete teşmîr-i dâmânî
2224. Cenâb-ı Fâtih'i hıdmetde pûyân gördigindendir
Vezîrân u emîrânı bütün a' yân u erkânı
2225. Edâ-yı hıdmete teşmîr-i sâ' id eylemişlerdi
Olurdu her biri haddince ecr-i şâha şâyânî
2226. O rütbe hadden efzûn idi neccârân u mezdûrân
Tamâmen karn-ı kâmilde bulur dirlerdi pâyânı³⁵
2227. Mühimmât-ı binâ ancak sekiz yılda tamâm oldu
Sekiz yüz altmış altıda kuşûr u beyt ü eyvânı
2228. Libâş-ı atlas ü dîbâ ile cümle zer-ender-zer
Döşendi es'ad-i ezmânda ber-resm-i şâhânî
2229. Kudûm-i şehriyârîye mübârek-bâd için yazdı
O aşrîñ nükte-dânânı niçe târîh-i Şahbân'ı
2230. Veliyyüddîn-zâde eş'ar-ı erbâb-ı nazm idi
Hitâma ol dağı yapmışdı târîh-i belîgânî
2231. Muvaffak olmadı ber-ceste bir târîh-i zîbâya

³⁵ H nüshasındaki bu beyit her iki Üniversite nüshasında mevcut değildir.

Daḥi a' lāsınıñ inşādına var iken imkānı

2232. Sarāy-ı dil-güşāya ṭab' -ı vālā-yı hümāyūna
Münāsib görmeyüp ta' bīr-i ḥām-ı nā-be-şāyānı

2233. Kimi elfāzına daḥl itdi kimi ḥaşv-i ma' nāya
Kimi inkār-ı faẓl itdi kimi taḳrīb-i ' irfānı

2234. Vezāret iştiğālī ğālibā işğāl idüp ṭab' ın
Gidermiş ḥâtırından kuvvet-i ta' bīr-i evzānı

2235. Vezīr-i a' zāmıydı ol zamān sulṭān-ı zī-şānıñ
Şadāret-pertevisi söyletmedi aşḥāb-ı ' irfānı

İnşā'-i Cāmi'-i Kebīr-i Sulṭān Muḥammed Ḥān Der-Maḥmiyye-i

Ḳoştantıniyye

2236. Sarāy-ı ' āmire tecdīdini çünkim tamām itdi
Sekiz yüz altmış altı sālınıñ olduḳda pāyānı

2237. İle'l-ān Cāmi'-i Sulṭān Muḥammed Ḥān dinen ma' bed
Raşānetle anıñ rüy-ı zemīnde yokdur aḳrānı

2238. O vālā cāmi' iñ bünyādına ğayri şurū' itdi
Muḥammed Ḥān Fātiḥ cem' idüp şad ehl-i bünyānı

2239. Niçe mi' mār u üstādān u mezdūrān cem' oldu
Sinān'ı cümleye baş eyledi ol kân-ı ' irfānı

2240. Şurū' ından muḳaddem cümleye fermānı olmışdı
Bu zībā cāmi' iñ tarşış-i bünyānı vü ḥiṭānı

2241. Cemī' -i mescide ğālib ola ḥüsn ü leṭāfetde
Raşānetde metānetde ḳamuya ola rüçḥānı

2242. O rütbe cidd ü sa' y ü ihtimām olmışdı bünyāda
Gice-gündüz içinde çıḳmayup neccār pūyānı

[243b]

2243. Sene yetmiş beşe vardıḳda bünyādı tamām oldu
Şurū' ından sekiz yılda bulınca ḥüsn-i pāyānı

2244. Ruḥām-ı şâfdan bir maḥfel ü minberle bir miḥrâb
Yapılmışdır ki hemçün ebruvân-ı hûr-i rıdvânî
2245. Görenler dâhilin cennet şanup hiç ḥâric olmazdı
Girenler şaḥnına aḥmazdı bünyân-ı Süleymân'ı
2246. ‘ Aceb envâr-ı rûḥâniyyeti câmi‘ binâ oldu
Olup âşâr-ı ṭâ‘ ât ile her bir seng-i bünyânı
2247. Ḥuşûşâ ol ruḥām-ı şâf-ı ḥurşîd-ittişâfında
Nümâyândır niçe envâr-ı cismânî vü rûḥânî
2248. Ḥaremeyn’de olan âb-ı revân-ı pāk şâdırvân
Revâdir aḥdırırça teşne-gâna âb-ı ḥayvânı
2249. Ḥavâlî-yi medârisde olan bostân-ı ser-sebzi
Ol eşcâr-ı ḥudâ-perverleri ol naḥl-i reyyânı
2250. Temâşâ eyleyenler gül-şen-i Firdevs şanmaz mı
Ḥuşûşâ pîş-gâh-ı kıblede ol ravz-ı sulṭânı
2251. Nigâristân-ı Mani’ye müşâbihdir leṭâfetde
Fevâkihle müzeyyen ol nihâlân u dirâḥtânı
2252. Ḥayât-ı câvidânî baḥş olur ezhâr-ı bûyâsı
Görenler ol gülistânı diler mi ḡayri bostânı
2253. Cenâb-ı Fâtih’in âşâr-ı ṭab‘ -ı pākidir el-ḥaḥḳḳ
Ḥudâ kabir-i şerîfin eyleye gül-zâr-ı Raḥmânî

Binâ’-i Medâris-i Şemân Der-İstanbul

2254. O zîbâ câmi‘ in yaptı yemîninde şimâlinde
Be-her cânibde dörder medrese ber-resm-i şâhânî
2255. Olup her birisinde on toḳuz ṭullâb için süknâ
İkisi câmi‘ e ferrâş ola ikisi derbânı
2256. Ola ol mâ‘ adâdan beş kimesne anda dânişmend
İde her birisi neşr-i ‘ ulûm ü faẓl ü ‘ irfânı
2257. Sitanbul şehriniñ tâ evsaṭında vâḳi‘ olmaḡla

Olup her biriniñ şahın-ı medâris ism ü ‘ unvânı

2258. Zamân-ı Hâzret-i Sultân Süleymân Hân’da cümle
Menâşıb ehline kondukda ber-kânûn-i ‘ Osmânî

2259. Onar rütbe mu‘ ayyen kıldılar erbâb-ı tedrişe
Anıñla buldı aşhâb-ı fezâ ’il rif‘ at-i şanı

2260. Olup her rütbesinde vaq‘ ı efzûn kaddi bâlâ-ter
Bulurlar mevleviyyet rütbesiyle hüsn-i pâyânı

2261. İki hâric iki dâhil beşinci mevşile oldı
Şahın altmışlılarla mevşile ‘ âşir Süleymânî

2262. Vasat ma‘ nâsına gelmekle lafzen şahın ma‘ nâsı
Tarîkiñ dâhi oldı ortası ber-resm-i sultânî
[244a]

2263. Medâris içre güyâ ol şemân reşk-i cinân oldı
Yukardan aşağı ğıbtâ iderdi heft eyvânı

2264. Yapıldı her birine bir tetimme semt-i esfelde
Sekizer hücreyi şâmil idi ber-resm-i tahtânî

2265. Üçer tâlib olurdu her birinde şart-ı vâkıfça
Behâ-yı şem‘ alurdu her biri ez-vaqf-ı hâkânî

2266. On iki aqça idi ğâlibâ şehriyye ta‘ yîni
Yazar vaqfiyyede şem‘ a-behâ-yı derd-mendânî

2267. Medâris yapılup tekmîl olundukda tetimmâtı
Mücedded bir ‘ imâret yapıdı ol şâh-ı cihân-bânî

2268. Dağı merzâ içün ol yerde bir dârü’ş-şifâ yapıdı
Etibbâ naşb idüp tedbîr içün anda ‘ alîlânı

2269. İki hammâm-ı vâlâ yapıdı âbâd itdi vaqf itdi
Kılup yerli yerinde niçe hayrât-ı mülûkânî

2270. Tetimmât u ‘ imârât ü debîristân u mârîstân
Civâr-ı câmi‘ -i vâlâda hammâmân-ı sultânî

2271. Olup bertel-i vâhid üzre vâki‘ resm-i bünyâdı
Olundı her biriniñ başka başka şart-ı ihsânı

2272. Hudâ rûh-ı revânın şâd ide ol hân-ı zî-şânıñ
Bunuñ gibi niçe hayr-ı güzîne oldı erzânı

Ta‘ mîr-i Câmi‘ ü Medrese vü Hammâm u Türbe-i Ebî Eyyüb ve Tertîb-i Câmi‘ ü Zâviye-i Şeyh Ebi’l-Vefâ ‘ Alâ Vechi’l-Mergûb

2273. Sitanbul içre sultân-ı cihânıñ cümle hayrâtı
Beyân olundığı vech üzre bulup hüsn-i pâyânı

2274. Ebû Eyyüb-i Enşârî ki zikri sebkat itmişdir
‘ Alemdâr-ı Cenâb-ı Hâzret-i Sultân-ı ‘ Adnânî

2275. Mübârek ismi Hâlid vâlid-i zî-şanı nâmı Zeyd
Olup enşâr-ı aşhâbıñ güzîn-i ekmelü’s-şanı

2276. Vuķû‘ -ı hicretiñ elli üçünci sâli olduķda
Mu‘ âviyye zamânında Yezîd ol azlem ü cânî

2277. Re’îs-i fırķa-i merzûle iken ceşş-i İslâm’ıñ
Olup serdâr-ı kec-eķvârı bâ-taķdîr-i Sübhânî

2278. Götürdi h’âh u nâ-h’âh ol ‘ alem-dâr-ı ciger-dârı
Ėazâ kaçdıyla kıldıķda Sitanbul’a ceşş-rânî

2279. Muķâbil olduķında leşker-i İslâm küffâra
Cenâb-ı Hâlid olmağla şehîd-i bâğ-ı rıdvânî

2280. Şehâdet emri bâlâda mirâren sebkat itmekle
Kümeýt-i kilk-i i‘ câzım idüp tayy üzre püyânî

2281. Hümâ-yı rûh-ı pâki lâne-sâz olduķda uçmağā
Mezâr-ı mecma‘ ü’l-envârın ihfâ itdi a‘ vâni

2282. Muᖓammed Hân tefahᖓuş üzre idi ķabr-i pür-nûrın
Arardı Mağribî-âsâ defîn-i genc-i şâyânı

[244b]

Der-Beyân-ı Su’âl-i Muᖓammed Hân Be-Keyfiyyet-i Mezâr-ı Hâzret-i Hâlid ez-Cenâb-ı Akşemseddîn

2283. Gürûh-ı evliyânın yüzi ağı Akşemseddin
Cenâb-ı Fâtih'in şeyhi beşir-i feth-i hâkânî
2284. Bilürken cây-ı defn-i Hâlid'i açmadı bir ferde
Su'âl itdikde bir gün şeyhden ol kabir-i zî-şânı
2285. Murâkıb oldu ol gavvâş-ı baħr-i keş ü istiğrâk
Bulınca şahv-ı küllî sâhil-i bahre gelüp anı
2286. İşâret kıldılar hâlâ mezârı olduğu semte
Delâlet itdiler kabir-i şerife şah-ı ekvânî
2287. Buyurdu hâliyâ rûh-ı şerîfiyle buluşmuşdım
Bize tebrik eyitdi feth-i İstanbul'ı rûhânî
2288. Teşekkür itdi pây-i ehl-i şirkin inqıtâ'ından
Buyurdu nûr-ı İslâm ile oldu arz nûrânî
2289. Mezârı hâliyâ budur diyüp bir çub vaz' itdi
Size el-ân mahfidir bize hâlen nümâyânî
2290. İrâ'et eyledikde nûr-ı 'irfânıyla ol kabri
Egerçi i'timâd itdi cenâb-ı şeyhe rûhânî
2291. Muhammed Hân Fâtih yine şeyhinden niyâz itdi
Hezârân i'tizâr u şerm ile ey kutb-ı Rabbânî
2292. Bu ta'yîn itdigiñ emr-i hafîye i'timâd itdim
'Aceb 'aynü'l-yakîn izâhının olur mı imkânı
2293. Daħi vâzih 'alâmetle bizi âgâh itmekde
Size olmazsa beyhûde ta'ab ber-şakl-i rûhânî
2294. Bize aķşâ-yı gâyât-ı keremdir diyicek Fâtih
Tebessüm iderek ol kâşif-i esrâr-ı Sübhânî
2295. Murâkıb oldu baħr-i bî-kenâr u ka'ra gavş itdi
Çıkınca lücce-i esrâr-ı rûhâniyyeden ânî
2296. Mübârek elleriyle gösterip işbu mahaldir kim
Ser-i pâk-i 'alem-dâr-ı cenâb-ı şah-ı 'Adnânî

2297. Mümās olmağla tenvīr eylemişdir hāk-i ğabrāy
Bulursız hafr idince bir ruḥām-ı pāk-i nūrānī
2298. Temāṣā eyledikde ol ruḥām-ı ebyaḥ üstinde
Görürsüz kim yazılmış ḡāhiren bir ḥaṭṭ-ı ‘İbrānī
2299. İrā’et eyleyüp bir ehline ol ḥaṭṭ-ı zībāsı
Okudup ṣūbheden taḥlīṣ idersiz müslimānānı
2300. Bulınca merḡad-i ‘ālīsini ol zāt-ı zī-ṣānīn
İdersiz hāk-i pāk-i ḡabrini kuḥl-i Ṣıfāhānī
2301. Muḥaṣṣal hafr idüp ol ‘arṣayı ta‘yīn-i şeyḥ üzre
Cenāb-ı Fātiḥ’iñ maḡbūl olan ḥuddām-ı zī-ṣānı
2302. Çıkup bir mermer-i ebyaḥ ki ‘İbrānī yazılmışdı
‘Ayānen bildiler kim Ḥālid’iñdir ḡabr-i nūrānī
2303. Tūrāb-ı müṣḡ-būyā-yı mezār-ı lāmi‘u’n-nūra
Olunca ḡehre-sā sulṭān-ı ‘ālī-ṣān ü a‘yānı
2304. Yüzün gözin sürüp her biri istiṣfā‘ itmişdi
Zehī baḥt-ı ḥümāyūnī zehī devrān-ı sulṭānī

[245a]

2305. Muḡaddem türbe vü cāmi‘ öñinde medrese cümle
Ne vech üzre olup būnyād-ı sulṭān-ı cihān-bānī
2306. Mürūr itmişdi icmāl üzre ṣimdi bunda tekrārı
Virür ḡand-i mükerrer lezzetin rūḡānī cismānī
2307. Derūn-ı türbede ṣandūḡayı ol gevher-i yektā
Zer ü sīmīn olan āvīzehā-yı zeyn-i ṣāhānī
2308. Kimi hengām-ı Fātiḥ’de ḡonıldı kimisi ṣoñra
Olup her birisi bir yādigār-ı āl-i ‘Oṣmānī
2309. Niḡe seyyāḡlar geldi ziyāret eyleyüp ḡabri
ḡubār-ı dergehiyle ḡıldı isticlāb-ı nūrānī
2310. Bütün aḡṭār-ı arzı ser-be-ser ḡeṣṭ ü ḡüzār itdik
Bu vālā türbede lāmi‘ olan envār-ı rūḡānī

2311. Muḳarnes ḳubbeler seyr eyledik aḳtārda ammā
Bu rütbe görmedik bir ḳubbe-i ‘ulyā-yı sulṭānī

2312. Hıṣṣā pīş-gāhında bu cāmī‘ medrese ḫālā
Daḫi ḫammām-ı ra‘ nāsındaki ḫālāt-ı vicdānī

2313. Seyāḫat olunan yerlerde aṣlā görmedik dirdi
Gerek dervīş-i merdānī gerek seyyāḫ-ı yābānī

2314. Tamām olduḳda bünyān-ı Ebī Eyyüb-i Enṣārī
Ḳonuldu yerlü yerinde ‘aḳār-ı vaḳf-ı ḫāḳānī

2315. Olundukça ziyāret rüz u şeb rūḫ-ı Ebī Eyyüb
‘Adin’de rūḫ-ı Fātiḫ’le ḳıla cevlan ü perrānī

Binā’-i Ḥāneḳāh-ı Şeyḫ Ebi’l-Vefā

2316. Pes andan soñradır kim ḳuṭb-ı a‘ ḫam mürşid-i ‘ālem
Cenāb-ı Bu’l-Vefā kim Muṣliḫuddīn idi ‘unvānī

2317. O ‘aşrın şübhesiz ğavṣı olup eyyām-ı Fātiḫ’de
Müşārun bi’l-benān olmaḫla sulṭān-ı cihān-bānī

2318. ‘Azīzi bezm-i ḫāṣṣu’l-ḫāṣṣına da‘ vet iderlerdi
Ḳılup enfās-ı ḳudsīsinden istimdād-ı rūḫānī

2319. Şehinşāh-ı cihānıñ mazḫar-ı ikrāmı olmaḫla
Varırdı āsitān-ı ḫazret-i şeyḫe vezīrānı

2320. Cenāb-ı pīre ikrāmen Muḫammed Ḥān-ı vālā-cāḫ
Mücedded bir mu‘allā ḫāneḳāhıñ oldı bünyānı

2321. Derūn-ı tekyede süknā-yı dervīşān için yapdı
İki cānibde saḫlı ṣollı ḫücrāt-ı ğarībānī

2322. Daḫi bir cāmī‘ -i vālā binā itdi li-vechi’llāḫ
Veḫā’if vaḫ‘ idüp ḳıldı ‘aḳār-ı vaḳf-ı sulṭānī

2323. Muḫammed Ḥān çünkim yapdı İstanbul saḫnında
Tetimmātıyla bi’l-cümle on altı dār-ı ‘irfānī

Der-Beyân-ı Müderrisîn-i Medâris-i Şemân

2324. Şemân ta‘bîr olunan ol sekiz ra‘nâ medârisdir
Bîrer ‘allâmeye tadrîsi olup şart-ı hâkânî
[245b]
2325. Kāvânîn-i Süleymân Hân’dan evvel idi Fâtih
Efâzıl cem‘ine vaz‘ eyledi kânûn-i ‘Osmânî
2326. Medârisden Şemân’a kim ki şavb-ı şehriyârîden
Müderris olalar ber-muktezâ-yı faẓl u ‘irfânî
2327. Olur encâm-ı tadrîsinde câh-ı mevleviyyetle
Sezâ-yı luṭf-i şâhî ser-firâz-ı hayl-i aḳrânî
2328. ‘Ulûm erbâbına şol rûtbe ikrâm eylemişlerdi
Kıyâm eylerdi ednâ ‘âlîme ber-resm-i şâhânî
2329. Miyân-ı ehl-i tadrîse tarîkat vaz‘ olunmuşdı
Olurdı her müderris ‘ilm ile hükkâm-ı büldânî
2330. Ecânibden kimesne içlerinde olmamak üzere
Tarîk-i ehl-i ‘ilme virdiler tervîc-i ‘unvânî

Der-Beyân-ı Nehc-i ‘Ulemâ ve Bünyân-ı Tarîk-i Aşhâb-ı Dirâset ü Kazâ Der-Zamân-ı Hâzret-i Fâtih

2331. ‘Îmâd-ı dîn [ü] devlet oldı çün aşhâb-ı hayşiyet
Hudâ teḳşîr ide tâ ḥaşre dek erbâb-ı ‘irfânî
2332. Şerî‘at üzere mebnî olıcaḳ bir devletiñ üssi
Ahâlî-yi şerî‘at ola anıñ çâr erkânı
2333. Şerâyi‘ ‘ilmi aşhâb-ı fezâ’ilden ‘ibâretdir
O bünyân-ı raşîşîñ bî-sütûn olur mı imkânı
2334. Anıñçün ehl-i ‘ilme her düvelde i‘tibâr oldı
Huşûşâ Devlet-i ‘Osmâniyân’ıñ farṭ-ı iḥsânı
2335. Efâzıl ḥaḳḳına sâ’ir düvelde daḥi ercaḥdır
Anıñçündür ki buldı kendülerde şevket ü şânı
2336. Zamân-ı Hâzret-i Fâtih’de her biri efâzıldan

Mükerrem oldılar ber-vefk-i istiḥkāk-ı şāyānī

2337. Kimisi medreseyle kām-yāb itdi zamānında
Ḳazā yanındadır devlet diyüp ba‘z-ı faḳīhānı
2338. Ḳazā-yı nā-gehāna uğradup ibrāmīla āḥir
Bi-lā sikkīn zebḥe her biri olurdı erzānī
2339. Olup her biri taḥṣīl-i kemālāt ile müsteṣḥab
İdüp tekml-i ‘irfān ile ḳaṭ‘-ı rütbe-i ṣānī
2340. Egerçi kend’özin eyler hedef te’līfī zımnında
Kütüb taṣnīf iden ehl-i hünerdir ḳurb-ı sulṭānī
2341. Eger muḥṭı’ olursa serzenişden olmaz āsūde
Muṣīb olursa encāmı olur şāyān-ı iḥsānī
2342. ‘Azīz idi kemāl ehli Muḥammed Ḥān ‘aşrında
Ḥuṣūṣā şehir-i İstanbul olunca taḥt-ı ‘Oṣmānī
2343. Bihār-ı ‘ilm ü ‘irfān aḳdı deryā gibi ol semte
Gelüp bunca feẓā’ıl kânının gevher-fürūṣānı
2344. Behāsiyla şatup sūd itdiler cevherlerin cümle
Yeken-yek ḥayr idüp her tāciriñ kālā-yı irfānı
2345. Şadāretle kimin ber-kām idüp ikrām iderlerdi
Kimin fetvā ile eylerdi istiḥdām aḥyānī
2346. Efāzıldan iken Maḥmūd Pāṣā’yı vezāretle
Ser-efrāz itdi aḳrān üzre tefvīḳ eyledi anı
- [246a]
2347. Bihişt ile ‘adedde müstevī olan sekiz ṣaḥna
Birer daḥi tetimme yapıdurup ṣāh-ı cihān-bānī
2348. Birer fāzıl müderris naşb idüp her birine maḥṣūṣ
Virildi her birine ṣaṭṭ-ı vāḳıf üzre şāyānı
2349. Alup her bir müderris ellişer ṣā‘ akça yevmiyye
İderdi ṭālibine neşr-i ‘ilm ü faẓl-ı itḳānī

2350. İderdi her müderris bir mu‘îd-i dersi istiḥdām
Virirdi dörder aḳça ücret-i şûrbâ ile nânı
2351. Olup her ḥücrede bir ehl-i isti‘dād dānişmend
İkişer aḳça virirler idi ber-şart-ı sultānī
2352. Mu‘îd-i ders olanlar zābiṭ idi ḥayl-i ṭullāba
Tetimmāta müderris oldığıyçün ḥasbe’l-imkānī
2353. Gürûh-ı sūḥte-gāna mübtedī-i ders olan şahşa
İderdi her biri ta‘līm-i ‘ilm-i ḥāl ü Ḳur’ân’ı
2354. Üçer tālīb olurdı ḥücrelerinde her tetimmātīñ
Alurdı her biri ta‘yīn üzre ecr-i şāyānı
2355. ‘İmāretde ne kim ṭabḥ olunur yaḥnī vü şûrbādan
Anı me’kel idinmiş idi bā-ta‘yīn-i ḥākānī
2356. Bu zikri sebk iden cümle tetimmāt ü medārisden
Muḡāyirdir Cenāb-ı Fātiḥ ol şāh-ı kerem kânı
2357. Ayaşofya civārında daḥi bir medrese yaptı
Aña altmış ile naşb itdi ber-tahrīr-i devrānī
2358. Anıñçün ‘ādet olmışdır Şahn’dan naḳl iden elbet
Müderris olur altmışlı ile rif‘at bulur şānı
2359. Civār-ı Ḥazret-i Ḥalid’de daḥi medrese yaptı
Virüp elli aḳça ile rütbe-i dāḥile ‘unvānı
2360. Efāzıldan birin tadrīsi ile kām-yāb itdi
Pes andan soñradır kim her gelen sultān-ı ‘Oşmānī
2361. Cenāb-ı Fātiḥ’iñ ilm-i şerīfe raḡbetin gördi
Ḥuşūşā iltifāt-ı zümre-i aşḥāb-ı ‘irfānī
2362. Görüp her bir vezīr-i bī-naẓīri aḡniyāsıyla
Bütün tüccār ü aşḥāb-ı yesārı mīr-i mīrānı
2363. ‘Ulūma raḡbet itdi ehline ikrām ḳaşdıyla
Medāris yaptılar vaḳf itdiler māl-i firāvānī

2364. Tedeyyün itdiler dīn-i mülūk üzre sülūk üzre
Kılup ‘ilm ü ma‘ārif sa‘yine teşmīr-i dāmānī
2365. Zirā‘ atden hırāsetden bütün evlādın etrāk
Tarīk-i ‘ilme sevķ itdi bıraķdı kūy ü dihķānı
2366. ‘Ulūm aşķābına keşret gelüp hengām-ı Fātih’de
Revāc üzre olup kālā-yı fażl u ‘ilm ü ‘irfānī
2367. Bu keşretle şerī‘ at daħi buldı ‘izz-i rüz-efzūn
Muħammed dīni buldı ol sebeble ‘izz ü ‘unvānı
2368. Muħammed Hān işrinde yürüdi ittibā‘ itdi
İmāmün bi’l-hüdā oldı Mülūk-i āl-i ‘Oşmānī
[246b]
2369. Efāzıldan olup Maħmūd Paşa vü Dāvūd Paşa
Daħi ol Muştafā Paşa ki olmışdı vezīrānı
2370. Emīrāndan daħi çok kimseler hengām-ı Fātih’de
Medāris yapıldı vakf itdiler bā-izn-i sulţānī
2371. Şeh-i vālā-tebāra ilticā iden efāzıldan
Bulup her birisi ķadr-i refī‘ ü ‘izzet-i şānı
2372. Niçe ‘allāme vü nihrīr düşdi semt-i taħrīre
Niçe erbāb-ı fażl oldı muvaķķar hemķü Gūrānī
2373. Kemālāt ü ma‘ārif naħvine şarf eyleyen cehdin
Bulurdı lā-cerem maķşūdını bā-‘izz-i ‘unvānī
2374. Kelām ü mantıķ u ħikmet ħisāb ü hendese hey’et
Me‘ānī ile ādābı daħi tefsīr-i Qur’ān’ı
2375. Tevaġġul itmedikçe olamazlar idi dānişmend
Efāzıl arasında bu idi ķānūn-ı ‘irfānī
2376. Medārisden yigirmi yirmi-beş aķķa vezā’ifle
Müderisler olurdı mazħar-ı iħsān-ı ħāķānī
2377. Eñ ednā rütbe tedrīsi ol ‘aşr-ı Muħammed’de
Bulup beyne’l-efāzıl Şerħ-i Tecrīd ile ‘unvānı

2378. Edirne Bursa İstanbul'da vâkı' medârisde
Bu kânûn olmuş idi mu' tenâ bâ-re'y-i şâhânî
2379. Zer-i hâliş gibi seng-i miḥakk-i imtiḥân üzre
' Ayâr-ı faẓl u ' irfânı zuḥûr itse nümâyânî
2380. Zevâyâ pûtesinde nâr-ı faḳr ü fâkadan zâtı
Tamâmen kâl olup şâfî ola ' irfân u itkânı
2381. Ol üslûb üzre bir yıl pâyesinde pûye itdikde
Gelüp elbet biḍâ' a arzınıñ hengâm-ı i' lânı
2382. Aña miftâḥ u emşâli zevâyâsın görüp lâyıḳ
İdüp her ehl-i dâniş rütbesiyle şuḡl-i ' irfânî
2383. Varup tadrîc ü istiḥkâḳla tadrîse ' âlimler
Medârisde ide neşr-i ' ulûm ü fikh-ı Nu' mân'ı
2384. Uşûli hem fûrû' ı okuna fikh ü eḥâdîşin
Medârisde ide her bir müderris şuḡl-i ḥaḳḳânî
2385. Me' ânî vü beyânı hem kelâm ilmin üçer kerre
İdüp tertîble tadrîsin ber-tedḳîḳ u im' ânî
2386. Mu' ayyen kıldılar her derse bir hengâm-ı ma' lûmı
Olup her fenni gûşiş itmede ber-cây-ı pinhânî
2387. Medârisden mülâzim olalar itmâm-ı ḥıdmetle
Virile ellerine ızın ile yarlıḡ-ı sultânî
2388. Yahud ḥükkâm-ı Bağdâd u Haleb Ümmü'l-kurâ Yeşrib
Mışır Şâm u Kudûs monlaları tullâb-ı zî-şânı
2389. Mülâzim yazalar mektûb ile irsâl olunduḡda
Olup zât ü zamânı eskilikle luṭfa erzânî
2390. Eger aḳrân ü emşâl mülâzim olmuş olduysa
Virilür yedlerine anlarıñ da raḳḳ-ı ḥaḳḳânî
- [247a]
2391. Mülâzim zümresinden ' add iderlerdi tarîḳinde

Ḳazā vü medrese tevcîhine olurdı imkânı

2392. Bu vech üzre huşûl-i kām ile dil-şād olmazsa
Yahūd monlâsı tevdî‘ eyleye bu câh-ı devrânı
2393. Efendisi vefâtıyla mülâzim yazılur elbet
Anı mahrûm itmez hıdmet-i taḥşîl-i ‘irfânı
2394. Medâris içre dânişmendleri üç kısım eylerler
Zamānen aḳdem ü a‘ lem olan aşḫâb-ı ezhânı
2395. Aşâletle mülâzim yazılup ber-ḥasbe’l-isti‘ dâd
Ḳazā vü medreseyle kām alur ber-vech-i şâyânî
2396. Yigirmi yirmi beş aḳça ile ḳāḍî olurdı
Yahūd on beş ile bir buḳ‘ anıñ olur niḡeh-bânı
2397. Zamānı az olup ḥâdiş olan bî-behre dânişmend
Mülâzim olmaya olmaz menâşib aña erzânî
2398. Niçe yıllar medârisde tek ü pû itmeye ṭâlib
Kemâl-i ‘ilm ü faẓla olmaya maşrûf-ı ezmânı
2399. Mülâzim olmayan lâyıḳ görölmezdi kazâyâya
Virilmez idi aṣlâ def‘ aten aḥkâm-ı büldânî
2400. Yigirmi aḳçalık bir vâpesin bî-pâye manşıbla
Mülâzimler olurdı mazḥar-ı te’yîd-i sulṭânî
2401. ‘Ale’t-tedrîc olurdı maṭlab-ı a‘ lāsına vâşıl
Feẓâ’ilde eger olsa daḡi aḳrâna rüçḥânı
2402. Yüz elli aḳçalık ḳāḍılıḡa varınca bu resme
Mürâ‘ât olunurdı ‘âdeten ber-ḥasbe’l-imkânî
2403. Menâşib zabt idenler rütbe-i süflâda ‘âdetce
İç-il’de yâḡud eṭrâfa müderris olan iḡvânı
2404. Sitanbul u Edirne Bursa gibi ehl-i tedrîsi
Çıkarmak mevleviyyetle degildi ‘örf-i şāḡhânî
2405. Medâris kim ḳuzât u mîr-i mîrân aḡniyâ yapmış

Yigirmi akçadan yevmiyyesi bulmazdı noķşānı

2406. Buķā' u hūcreler dāhil degildir ol vezā'ifde
Virilür idi her bir t̄alibe ta' yīn-i şāyānī
2407. Memālikde o dem meskūk olup rāyic olan akça
Rubu' dirhem idi ber-vech-i şer' ī olsa mīzānı
2408. Bir ' Osmānī dinürdi her birine çārsūlarda
Daḡi her ḡālīş altuna o dem dirlerdi sultānī
2409. Geçerdi altmışlar saḡ akçaya her bir zer-i ḡālīş
Kıyās eyle ana sā'ir nuķūd-ı ' aşr-ı devrānı
2410. Medārisden eñ ednāsı yigirmi-yirmi beş akça
Muvazẓaf olmaya bulmaz hemīşe rütbe-i şānı
2411. Mebādī'-i talebde her müderris bu Şemān içre
İde tūllābına Tecrīd'den ta' līm-i itķānī
[247b]
2412. Muķaddem daḡi icmāl üzre zıkrı sebķat itmişdi
Olur beyne'l-ahālī- Buķ' a-i Tecrīd ' unvānı
2413. Otuz akça īrādı ola bir medrese tā kim
Müderris Şerḡ-i Miftāḡ oķıda ber-resm-i ' irfānī
2414. Aña da Buķ' a-i Miftāḡ'la şöhret virirlerdi
Medārisde açarlardı Kūnūz-ı faẓl u İtķān'ı
2415. Eger kırķar olursa ba' dehū yevmiyye-i buķ' a
Verāsında olur elbette ḡāric elli iḡsānı
2416. Selāṭīn-i ' izām şehzādegān dūşīze-i sultān
Vezīrānıñ medārisden Sitanbul içre bünyānı
2417. Muķaddem ḡāric-i elliyle iḡsān ' ādet olmuşdı
Bulurdı ba' dehū tertīble aşḡāb-ı ' unvānı
2418. Me' ānī'den aşāḡı dersleri Miftāḡ Şerḡi'ydi
Vasaṭ Şerḡ-i Mevāķıf ḡāyeti tefsīr-i Qur'ānī

2419. FÜRÜ' -ı fıkhıdan ancak Hidāye okıdurlardı
Kıyās it niçedir ol mevsimiñ taḥşıl-i ' irfānı
2420. Rivāyet eyler idi her müderris dersden evvel
Meşābih u Meşārik'dan ḥadīs-i Şāh-ı ' Adnānī
2421. Teberrük kaşd idüp yaḥud Buḥārī ile Müslim'den
Ḥadīsı naḳl iderdi her müderris hem-çü Kirmānī
2422. Virilen dāḥil-i elli rütbesiyle ol medārisden
Ye şehzāde idi yā vālide yā bint-i sulṭānī
2423. Şeref vermek için ḥayrātına taḥdīs-i ni' metle
Muḥammed Ḥān'dan ıḣdār eylemişler idi fermānı
2424. Hidāye okınup evvel fıkhıdan ba' dehū Telvīḥ
Daḥi Keşşāf ü Beyḍāvī olup tadrīs-i pāyānī
2425. Bu vech üzre gelürdi dāḥile erbāb-ı isti' dād
Müderrislerde ' örf olmuşdı böyle emr-i sulṭānī
2426. Gehī pür-faḳr u fāḳa gāhi ' azl olmağla bī-ṭāḳa
Gehī ' ālī-revāḳa çıḳmasın görmekle erzānī
2427. Muḥammed Ḥān anı zāt ü zamānı muḳtezāsınca
Bevādī-i ṭalebde berzaḥnı ṭayy itdirüp anı
2428. İdüp aḳrān u emşāl üzre taḳdīm ile ferḥunde
Medārisden Şemān'ın birine olurdı şāyānī
2429. Müderris ḥāric-i elli olmadıkça ' azl-i manşıbla
Ṭarīḳında olunmazdı anıñ taḳdīm-i aḳrānı
2430. Şaḥından şoñra altmışlı ile ber-kām olurlardı
Süleymāniyye'niñ yok idi aşlā nām ü ' unvānı
2431. Belā-yı fāḳadan ḳurtulmağā manşıb olurlardı
Dımaşḳ-ı Şām ü Bağdād u Haleb mānendi büldānı
2432. Virirler idi altmışlıya yetmiş olsa rütbeyle
Edirne Bursa İstanbul'la olmuşdı yeksānī

[248a]

2433. Şakāyık'da yazar Taşköpri-zāde anı tafşīlen
Hudā hıfz eylesün āfātdan bu āl-i 'Oşmān'ı
2434. Ne yerde var ise erbāb-ı fazla 'izzet eylerler
Ricāl-i devlete tercīh iderler ehl-i 'irfānı
2435. Medār-ı 'ayş-i ırğad olacak cāh ü medārisle
İderler hasbe'l-isti' dād memnūn-ı hıdīvānī
2436. Hıuşūşā şā' ir-i māhir olan aşhāb-ı eş' āra
İderler hādden efzūn luţf-i ber-cāy-ı mülūkānī
2437. Güzel ikrām ider her birisi hengām-ı 'adlinde
Anıñçün kendüler daħı bulurlar 'izzet-i şānı
2438. Eger āşār-ı mihr-i fazlı tenvīr itse āfākı
Yahūd olsa şalāh u zühd ile mānend-i Gürānī
2439. Hāyālī gibi şāhib-fikr-i bārīk olsalar farzā
Hızır Beg gibi istiḥzārla sebķ itse ihvānı
2440. Edirne Bursa İstanbul'a kādī naşb iderlerdi
Şadāretle bulurdı ġāyet-i me'mūl-i şāyānī
2441. O demlerde mevālī-i 'izāma şavb-ı devletden
Beşer yüz akça yevmiyye idi ta'yīn-i sultānī
2442. Virilür idi gūyā ücret-i tadrīs şeklinde
Yahūd müzd-i hükūmet ola ber-ķānūn-i 'Oşmānī
2443. Hükūmet müddeti bir sālden efzūn olmazdı
Ziyāde olmasıyla belki 'ilmiñ ola nisyānı
2444. Każāyāyı fuḥūle cebr ile taķlīd iderlerdi
Olurdı belki istinkāf iden ta'zīre erzānī
2445. Każā-yı mübrem idi ehl-i 'ilme manşīb u fetvā
İşitdik niçe müddet ḥabs ile īzā-yı Nu'mānī
2446. İmām-ı dīn iken ol şāhibü'l-mezheb nükūl itdi

Qabûlinden taḥazzür itdi oldı bend-i zindānī

2447. Qazāya mübtelā gūyā bi-lā sikkīn boğazlandı
Heves-nāk olmadan nehy itdi ol Sulṭān-ı ‘Adnānī

2448. Qazādan iḥtirāz itmiş selefde gerçi ekşerdir
Riyāsetle düşer şimdi bu ‘aşrın nüktedānānı

2449. Egerçi ‘adl-i sâ‘at efḍal-i a‘māl-i ümmetdir
Huḳûḳ-ı nās ile āh olmasa evzār-ı hızlānī

2450. Yine mā naḥnu fihe ‘avd ile nazm idüp icmālen
Mevālī vü şudûrı diyelim ber-vech-i ḥaḳḳānī

2451. Medārisden Haleb’le Şām u Bağdād ile çıkdıḳda
‘Ale’t-tertib efāzıl zümresinden müstehıḳḳānı

2452. Olurdu eskilikle a‘lemiyyetle o devletde
Sitanbul u Edirne Bursa’nın hükkām-ı zī-şanı

2453. Tesāvī üzre idi rütbesi hengām-ı Fātiḥ’de
Velākin şoñra fark itdirdi ḳānūn-ı Süleymān’ı

2454. Bilād içre şelāşe dindi Bursa Edrine Mısr’a
Sitanbul’a virildi rütbe-i bālā-yı sulṭānī

2455. Yed-i ‘Oşmāniyān’a girmemişdi Yeşrib ü Baḥḥā
Sitanbul şehriniñ hükkām-ı zī-şanı kemā-kānī

2456. Anaṭolı’ya ḳāz‘asker olurlar idi nevbetle
Şadāretle olurlardı her biri mümtāz-ı aḳrānī

2457. Selāṭin-i selef ‘aşrında iftā ile me’zūnuñ
Ḳuzāt-ı ‘askeriñ ḳādı’l-ḳuzāt olmışdı ‘unvānı

[248b]

2458. Mevālīye beşer yüz aḳça tahmīn ile yevmiyye
Virilür idi maḥşul-i ḳazā bā-hükm-i ḥāḳānī

2459. Beşer yüz aḳça beytü’l-mālden ta‘yīn olunmaḡla
Virilür idi şehriyye be-fermān-ı ḥıdīvānī

2460. De'âvî vü hükümde ğayri maḥşûl istemezlerdi
Alınmaz idi deh-yek nāmına bir fûls-i ' Oṣmānî
2461. Rüsûm-ı kısmeti her beldenîñ ' â'id idi aña
Gürûh-ı ' askeriden ise ger mevtâ-yı sükkânî
2462. Gerek Tecrîd ü Miftâḥ'ın gerek kırklı medâris kim
Yigirmiden yüz elli aççaya varınca ' unvânı
2463. Küçük manşıbların tevcihi bi'l-cümle şudûruñdur
Müfevvaẓdır kuzât-ı ' askere bâ-emr-i sulṭânî
2464. Şudûr-ı Anaṭolı Rûmili ber-vech-i istiḳlâl
Virirler taḥt-ı hükminde olan bi'l-cümle büldânı
2465. Menâşıb naşbını dâ'im münâsib bî-ṭaleb ehle
Virirlerdi bi-lâ-rüşvet ne maṭlab var ne dîvânî
2466. Mevâliye münâsib şol menâşıb kim bu devrânda
Selânik ü Yeñişehr ü Haleb İzmir ile Van'ı
2467. Ğalaṭa Şâm ü Âmid Üsküdâr u hıṭṭa-i Bağdâd
Ḥavâşş u Kuds ü Eyyûb Mağnisa ' Antâb büldânı
2468. Tıرابلس ü Şire Mar' aş Sakız Lefkoşe vü Konya
Beliğrad Bosna Şofya Kayseriyye Anḳara şânı
2469. Muḥammed Ḥân ' aşrında mevâliyle bülend idi
Toḳad u Erzurûm'uñ daḥi ' âlî idi ' unvânı
2470. Vezîr-i a' zamin ' arzı ile tevcih olunurdu
Ḳomazlardı araya fâsık u cühhâl ü nâdânı
2471. Bu taḥrîr itdigim ḳânûn-ı sulṭânî ki nazm itdim
Cenâb-ı Fâtih'in mevzû' ıdır bâ-hükmi-şâhânî
2472. Egerçi Yıldırım Ḥân'ın daḥi eyyâm-ı ' adlinde
Biraz icrâ olunmuşdı ḳavânîn-i mülûkânî
2473. Cenâb-ı Fâtih'e tekmîlini ta' lîḳ itmişler
Anıñçün ceddiniñ âşârına kıldı ḳadem-rânî

2474. Meşāhīr-i efāzıldan Haṭīb-zāde gibi ḥibri
Ḥāce-zāde gibi bir baḥr-i faẓl kân-ı ‘irfânı
2475. Otuz akça ile her biri ṭayy-i merātible
Ṭarīķinde ser-efrāz oldılar ber-vech-i şâyânî³⁶
2476. Müderrisken birisi oldu üstād-ı şehinşāhī
Şadāretle birisi oldu maşḥūb-ı cihān-bānî³⁷
2477. Menābirde biriniñ ḥuṭbe-i efḍālī metlūdūr
Biriniñ mekteb-i ‘irfānda mezkūr oldu ‘unvānı
2478. Metā‘-ı himmete endāze olmazdı o devrānda
Yekīn-yek ḥayr iderdi ‘ālemiñ gevher-fürūşanı
[249a]

Der-Zıkr-i Ahvāl-i Meşīḥat-i İslāmiyye ve Tertīb-i Şadāret-i Rūm u

Anaṭolı

2479. Anaṭolı’ya evvel şāniyen mesned-geh-i Rūm’a
Şeref-i pīrā olup mevle’l-mevālī oldu ‘unvānı
2480. Kirāren revnaḳ-efzā olduğında mesned-i Rūm’a
Bulurdu rütbesi beyne’l-e‘ālī ‘izzet-i şānı
2481. Nihāyet-i mesned-ārā olduğında şadr-ı fetvāya
Ḳuẓāt-ı ‘askere şābit olur tasdīr ü rüçḥānı
2482. Mevālī vü şudūra ‘āleme melce’ olup bābı
Veliyyü’n-ni‘me ıtlāḳı olurdu aña erzānı
2483. Olup her devletiñ müfti’l-enāmı şeyḥü’l-islāmı
Aña vābestedir her ḥall ü aḳd-i emr-i sulṭānı
2484. Re’īs-i zümre-i erbāb-ı faẓl u dāniş olmağla
İşārātıyladır erbāb-ı ‘ilmiñ ḳahr u iḥsānı
2485. Anıñ telḥīşi ile virilürdi mevleviyyetler
Mevālī vü şudūra viren oldur şadr ü büldānı

³⁶ Ṭarīķında ser-efrāz oldılar ber-vech-i şâyânî H : - İ₁ : - İ₂

³⁷ H nüshasındaki bu beyit her iki Üniversite nüshasında mevcut değildir.

2486. Kāzā sehmi idi dönmezdi girü arz u telhîşi
Efâzıl cem‘ine nâfız idi tertîb ü fermânı
2487. Anaṭolı vü şadr-ı Rûm’dan ma‘zûl olanlardan
Yahûd olsa şadâret rütbesiyle mürtefi‘ şanı
2488. Olurdı muḳtezâ-yı ḥâl ile müftîsi ol ‘aşrın
Olurdı mülk-i dîniñ Hüsrev’i bâ-ḥukm-i Nu‘mânî
2489. Melâzz ü merci‘-i ‘âlem bilüp ol şeyḥü’l-islâmı
Aña lâ vü ne‘am dimezdi kimse hemçü Gürânî
2490. Olursa siyyemâ ḥallâl-i müşkil ‘âlim ü fâzıl
Olurdı müsteşâr-ı devlet-i ‘uzmâ-yı Oşmânî
2491. İki yüz akça ta‘yîni olup yevmiyye devletden
Ḥazîne zâbiṭi irsâl iderdi meh-be-meh anı
2492. Cenâb-ı Bâyezîd Ḥân yaptığı ol medrese k’ânın
Olup meşrûṭa-i iftâsı bâ-şarṭ-ı ḥıdîvânî
2493. Etinden ekmege varınca alurdu ‘imâretten
Teberrûkle yenürdi sofrasında çorbası nânı
2494. Şitâ vü şayfda ḥil‘at gelürdi şavb-ı şâhiden
Şofa kaplu iki semmûr idi bâ-‘örf-i ‘irfânî
2495. Biri şûf-i sepîd anın biri elvân-ı sâ’irden
Be-her yıl iki kerre oldu ilbâs-ı mülûkânî
2496. Virirler idi şadrına daḥi ol ferv-i semmûrı
Mu‘ammer eyleye Mevlâ hemîşe âl-i ‘Oşmân’ı
2497. Selâṭîn-i ‘izâma ḥ‘âce olanlar şadâretten
Mu‘allim olalar şehzâdegân ü şehriyârânî
2498. Olurdı şeyḥü’l-islâm rütbesinden ḳadr-i bâlâ-ter
Teḳaddüm eyler idi müftiyyi üstâd-ı sulṭânî
2499. Ḥuzûr-ı pâdişâhîde eger cem‘olsalar birden
Mu‘allim şeyḥü’l-islâma taşaddur eyleyüp anı

2500. İder ta‘ķīb elbet şadr-ı Rûm olan şudûr içre
Eder ta‘ķīb şadr-ı Anaṭolı da o zî-şanı
2501. Kibâr-ı ehl-i ‘ ilme üsvedir el-ḥaḳḳ mu‘ allimler
Anıñçün şeyḥü’l-islâma olur taḳdîm ü rüçḥânı
2502. Şehen-şâh-ı cihân tilmîzidir ol ḥibr-i devrânıñ
‘ Aceb mi olsa ³⁸ “مَنْ عَلمَ” anıñ maşdûḳ ‘ unvânı
2503. Selâṭîn ‘ abdi ḥükminde olunca anda üstâdıñ
Taşaddurda olur olmaz sözünüñ var mı imkânı
2504. Esâtîz-i selâṭîniñ teḳaddüm itmesi anda
Olup şer‘ -i şerîfe mübtenî bâ-ḥükm-i ḥâḳânî
[249b]

Der-Zîkr-i Aḥvâl-i Ḥ‘āce-i Sulṭānî ve Tevḳîr-i Meşāyihu’l-İslām

2505. Ḥużûr-ı pâdişâhîde gerek sâ’ir mecâlisde
Efâzıl cem‘ iniñ keyfiyyet-i tevḳîr-i şâyânı
2506. Mevâlî vü şudûruñ gâh olur ḥayṣiyyet-i zâtı
Ḳıdem olur ṭarîḳinde gehî taḳdîm iden anı
2507. Ḥuşûşâ ḥilyesi pür-zîb ola ‘ ilm ü fezâ’ilden
Ola câh u celâli muḳtezâ-yı ṭab‘ -ı ‘ irfânî
2508. Mürâ‘ ât olunur şayf u şitâ ilbâs-ı ḥil‘ atle
İki semmûr ile her sâl olur memnûn-ı şâḥânî
2509. Gehî müftî olanlar ḥ‘āce-i sulṭān olurlardı
İki câh-ı vecîhi cem‘ idüp bir zât-ı ḥaḳḳânî
2510. Medâr-ı ‘ ayş içün yetmiş biñ aḳça yazı şartıyla
Virilüp arpalıḳ yaḥud ze‘ âmet olur ‘ unvânı
2511. Faḳaṭ üstâd-ı sulṭānî vü müftî ba‘ dehû şadreyn
Olurdi ol ‘ aşırda mazḥar-ı elṭâf-ı sulṭānî
2512. Mülâzim yirmi beş aḳça ile ḳâḍî olurlarken

³⁸ “Kim öğretirse...”

Yigirmi akça iken rütbe-i tedris-i itkânî

2513. Cenâb-ı hâceye mensûb olan cümle mülâzimler
Beşer akça terakķî ile buldı câh-ı zî-şânı
2514. Medâris yigirmi beş oldu kazâ otuzla virildi
O yüzden hâce-i sultânîñ oldu fazl u rüchânı
2515. Mülâzim şadr-ı Rûm'ın defterine lâhık olduğda
İki-üç sâl olunca infişâliñ vaķt ü ezmânı
2516. Olup zâten zamânen maṭlabı her ne ise nâ'ıl
Kazâ devlet yanında diyerek olurdu erzânî
2517. Yigirmi beş ile kâḍî olup üç yıl mürûrında
Olup ma'zûl otuzla bulurdu luṭfa şâyânı
2518. Bu kânûn üzre elliye varınca rütbesi artup
Beşer akça terakķiyyât ile rif'at bulur şânı
2519. Çıkınca seksene olup terakķîsi onar akça
Yüze çıkısa kazârâ biñ belâya uğradup anı
2520. Yüz otuzla olup râzî yüz elliyle olur kâḍî
İrüp müstaķbele mâzî bulur ḥâli perîşânî
2521. Yüz ellili kazânîñ birine sâlik olur ammâ
Eziyyetle meziyyet farkınınñ olmazdı imkânı
2522. Ne âsîb-i kazâdan kurtılır ne rencîş-i ğamdan
Gezerdi pûye-ġâh-ı fâķada üftân u hîzânî
2523. Vücûdın şarşar-ı 'azli gehî silküp gehî ṭarlup
İderdi der-be-der bî-çâreyi kânûn-ı sultânî
2524. Kuzâtın 'âdet-i dîrînesi böyle idi evvel
Velâkin 'aşrımız kâḍîlarınınñ ḥâliyâ şânı
2525. Yüz elli akçalıķdan iki yüzle soñra üç yüzle
Olup dört yüzle belki mefḥar-i emsâl ü aķrânî
2526. Diyâr-ı Kâhire kâḍîlarından bir pesîn pâyec

K'aniñ yok idi ašlā fi'l-ḥaḳīḳa 'ilm ü 'irfānı

[250a]

2527. O mechülü'n-neseb ol bī-edeb olmışdı müsteşhab
Denānir ü direm irşād idüp maḥsūd-ı aḳrānı
2528. Yüz elli aḳçalıḳ ḳādī iken ṭayy-i merātible
Bulup dört yüz daḥi ṭoksan ṭokuz aḳçayla 'unvānı
2529. Tefevvuk eyleyüp rüşvet ile ol ḳādī-i bī-'ār
Niçe aṣḥāb-ı efdāli niçe erbāb-ı 'irfānı
2530. Ṭarīḳinde idüp sebḳat müşārün bi'l-benān oldı
'Ulūma ol 'aşırdā cehliñ oldı faẓl u rüçḥānı
2531. Ṭokuz yüz ba' dehū ṭoksan ṭokuzda vāḳi' olmışdı
Aña tārīḥ inşād eyledi 'aşıñ sūḥan-dānı
2532. Açıldı bāb-ı rüşvet günü doğdı ḳavm-i cūhhālīñ
Unutdurdı bu devrān 'āleme Fir'avn u Hāmān'ı
2533. Ebū Cehl'in yüzi ḳarasına baḳdırmadı aḳça
Maḥalle düşmedi ḥayfā dirīgā cāh-ı sultānı
2534. Görünce cāh ile ol cāhile hātif didi tārīḥ
Virüp ber-ṭayli bātıl bil bu devrān aldı meydānı
2535. Efāzıl beynine bir güft ü gū düşmişdi ol demde
Bu emr-i kerīh-fermā herkese virmişdi ḥayrānı
2536. Vezīr-i a' zāmīñ müfti'l-enāmīñ bā' iş-i şamtı
Bu ḥāl-i ḥayret-efzāda o 'aşıñ şadr-ı zī-şānı
2537. Rikāb-ı müsteṭāba ḡālibā ma' rūz olan şey'i
Be-vech-i irtişā aḥz eyleyüp ol şahş-ı nādānı
2538. Cenāb-ı Fātih'e mensūbdur diyü zārāfetle
Ḥerīfīñ nuḳresin itmiş dirīgā zīb-i hemyānı
2539. Kezālik müddet-i 'örfiyyesi üç yıl iken itmiş
Tenezzül iki sāle şādır olmuş ḥükm-i ḥāḳānı

2540. anā' at itmemiş anıñla dağı ol iki sālın
Tamāmen zabtın istikřār idüp ol meramet kānı
2541. Sekiz ay ala itmāma virüp tevit ile ayra
Menāřıb ehline dā'im iderdi adr u üsrānı
2542. Cihān ol demde mi ma' mür u ābādān olmişdı
ıyās it ol zamāna şimdiki avāl-i devrānı
2543. O hengām-ı řafāda yoğ idi teşrik manřıbdā
Ne teşlişi bilürlerdi ne od terbi' -i ezmānı
2544. udā tamīs ile tesdīsden ıfz eylesün alkı
Meger ta' şire rāzı olmaya ādı-i dihkānı
2545. urı bir kāđıda kānı' olurdı şimdi ādılar
Ruubet gelse olsa manşıbında nef' -i pāyānı
2546. Faat bir müddet-i ' örfiyyedir fıkh u ferā'izden
uzātın bildiđi ađleb fūnūnı ' ilm ü ' irfānı
2547. Selāřın-i selef her şınfın a' lāsın tefahuşla
Terāzū-yı tecāribde tamām evvelde mizānı
2548. Dü çeřm-i iltifāt-ı kefeteyne važ' idüp bir bir
Bilindikde ' ayārı herkesiñ ber-vech-i aānı
[250b]
2549. Aña enseb olan ıdmetde istidām iderlerdi
Eger ' ālim eger cāhil bulurdı ecr-i řāyānı
2550. uzāt içre bulınsa müsta' id ehl-i alem³⁹ farzā
Yaud tarır-i bıldāna ola ' irfān ü iz' ānı
2551. Anı devletde defterdār idüp ikrām iderlerdi
Müfevvaž idi anıñ re'yine akām-ı sulānı
2552. Bütün emvāl-i mīrī az u i' tāsı o devletde
Anıñ teliş u şaıyla bulurdı bed' ü pāyānı

³⁹ alem H : - İ₁ : ' ilm İ₂

2553. Eger bi'l-iḳtiṣā āḫar yerine olsa defterdār
Daḫi a' lā menāşıbla olurdı luṭfa erzānī
2554. Cenāb-ı Ḥazret-i Sultān Süleymān Ḥān devrinde
Vezīr-i muḫterem Rüstem kim ol dāmād-ı sultānī
2555. İdüp Bayram Efendi nām bir ḳādīyi defterdār
Şadāḳatle anı ḳullanmış idi niḫe ezmānī
2556. Bu ḳānūnı anıñ ḫaḳḳında icrā eyledi dirler
Toḳuz yüz seksen içre oldı ḳānūn-ı Süleymānī
2557. Ḳuzāt içre eger aşḫāb-ı şervet ehl-i ḫayşıyyet
Kitābetle şadāḳatle ḳılınsa ehl-i dīvānī
2558. İderler idi anı def' aten devletde defterdār
Yahūd tīmāra defterdār olup bulurdı ' unvānı
2559. Eger emr-i ḳazāda irtişādan sālīm oldıysa
Şadāḳatle ider devletde de teşmīr-i dāmānī
2560. Velākin ekşerisi oldılar ḫavn u ḫabāşetde
Olup cem' -i nuḳūd-ı māl-ı mīrī ile ḫüsrānī
2561. Ḳazāsında niḫe taḫrīb-i büldān eylemişlerse
Gelüp devletde daḫi ḫānedānlar ḳıldı vīrānī
2562. Ḳazāda göz yaşıyla aldıḡı envāl ü nefrīni
Cināyetle virüp mīriye buldı zecr-i şāyānı
2563. Nihāyetde olup serḫadleriñ birinde defterdār
Yed-i iflāsdan ḳurtarmadı ceyb ü girībānı
2564. Ṭarīḳinde metā' -ı irtidādı kāsīd olmaḡla
Ne ' ilme ḫayrı oldı ne ḳalemnden aldı meydānı
2565. Sevād-ı faḫr ile yüzi ḳarasıyla eli kiri
Mürekkēb oldı cāhından faḳaṭ irād-ı ḫızlānī
2566. Muḫaşşal devşirüp seccādesin şer' -i muṭahhardan
Ṭarīḳ-i āḫara sālīk olan bir ḳādī-yi cānī

2567. Faḫaṭ taḫvīl-i kisvet eyleyüp naḫz-ı ṭarīḫ eyler
Ḳatı nādirdir anıñ behre-yāb-ı nı‘ met ü nānı

2568. Görölmişdir hezārī kām-cüyānıñ bu ‘ālemde
Gerek ehl-i şınāyi‘ den gerek aşḫāb-ı ‘irfānı

2569. Reh-i ābā vü ecdādın bırağup meslek-i ğayra
Kemāl-i hırş ile sālīk olup ḥayr ola pāyānı

[251a]

2570. Niçesi faḫr u fāḫayla reh-i zilletde cān virdi
Kifātı deymeyüp dehre aña el şardı ekfānı

2571. Kimisi fūls-i aḫmer bulmayup himyān ü ceybinde
Su ‘āle belki muḫtāc oldı mānend-i gedāyānı

2572. Ṭarīḫ-i ‘ilme dāḫil olmağa ‘ār itdi bī-çāre
Recā vü ye’s beyninde iderdi pūye-gerdānı

2573. Ḥudā her şıfı ber-ḥordār ide kendi ṭarīḫinde
Eger ḳāḏı eger monlā gedā vü bay ü a‘yānı

**Zıkr-i Ḳānūn-ı Cülūs-i ‘Ulemā Vü Ḳuzāt u Müderris-in Zevī’n-Nehy Be-
Takrīr-i Mevḳı‘-i Dīvān-ı A‘lā Be-Ta‘yīn-i Ebi’l-Feth-i Mülk-ārā**

2574. Cenāb-ı Ḥazret-i Sultān Muḫammed Ḥān-ı zī-şānıñ
Ḥudā ḳabr-i şerīfin eyleye gül-zār-ı rıḏvānı

2575. Mevālī vü şudūra ehl-i tedris ü ḳazāyāya
Zamān-ı devletinde ehl-i ‘ilme farṭ-ı iḫsānı

2576. Şu rütbe olmış idi zümre-i erbāb-ı efḏālīñ
Biri biri arasında olan taḳdīm ü rüçḥānı

2577. Mecālisde ğurūr u kibriyādan hīç geçilmezdi
Taşaddurla tefevvuk başdırup ezḳār-ı ‘irfānı

2578. Bütün teşyī‘ ü istıḳbāle dā’ir idi şoḫbetler
Efāzıldan zuhūl itmişdi baḫş-i ‘ilm-i itḳānı

2579. Eger bir meclis-i ḥaşşa iki hem-rütbe cem‘ olsa
Üçünciye ri‘āyet itmeniñ olmazdı imkānı

2580. Mevālī vü kuzātūñ fi'l-meşel birisi şadr olsa
Sekiz şahıñ ikisi anda hâzır olsa ahyānī
2581. Birisin şağına iclās itse birini şola
Yağud dāhil ya hāric rütbesinden ikişer cānı
2582. Yemīnen hem yesāren yanına iclās itdikde
Olurdı vech-i tercīhiñ su'āl-i nā-be-şāyānı
2583. Rūsūm ü i'tibāra münhaşır olmaqla şöhetler
Mecālisden kesildi niçe dem zāhir-perestānı
2584. Bu hāletler huzūr-ı şehriyāra 'arz olunduğda
'Alā kavlin şeref-zā oldı teşrifāt-ı sulţānī
2585. Muḳaddem daḫi icmāl üzre zıkrı sebḳat itmişdi
Eger taşdı' a bādī olmadıysa zıkr ü tıbyānı
2586. Kitāb-ı Kühü'l-Aḫbār'ında 'Ālī böyle naql eyler
Muḫālifdir biri birine naql-i evvel ü şānī
2587. Dimişdi mā-teḳaddemde cenāb-ı ḥāce-i sulţān
Taşaddur eyler elbet her zamān müftī-yi devrānı
2588. Ta' ayyün bulmamışdı bu rivāyet 'aşr-ı Fātih'de
Degildir bu teḳaddüm dā'imā ḳānūn-ı ḫāḳānī
2589. Eger olmuşsa da bir iltifāta ibtināendir
Degildir ıttırādī ḥācenīñ taḳdīm ü rüḫānı
2590. Taşaddur itmesi şadrına ancaḳ ittifāḳıdır
Tevātürle müreccaḫdır yazar tāriḫ-i 'Oşmānī
- [251b]
2591. Vezīrānla efāzıl ictimā' itse mecālisde
Bulurdı muḳteżā-yı rütbesiyle ḳadr-i 'unvānı
2592. Olurdı cāhına nisbetle mer'ī herkesiñ ḳadri
Cenāḫeyn şekli üzre otururdı şadra a'yānı
2593. Cenāb-ı şadr-ı a'zam şadr olan sağa oturduğda

Yesāra otururdu rütbesince devlet erkānı

2594. Tevāfüt üzre meclisde efāzıl yerli yerinde
Oturduḡda bulurdu her birisi ‘ izzet-i şānı
2595. Cenāheyn i‘ tibārı olmayan bir dıyḡ meclisde
Cülūs itdirseler erbāb-ı fażlı ehl-i ‘ irfānı
2596. ‘ Avām-ı nās ile iclās olunduḡ diyü ‘ ālimler
İderdi inkisār-ı bāl ile izhār-ı aḡzānı
2597. Mecālisde otursa şadr-ı a‘ zām ḡāyet-i şafda
Cenāb-ı ḡāce-i sulṡān ile müftı-yı devrānı
2598. Vezīrān üzre tefvīḡ eylemek mu‘ tād idi ḡāhı
Mürā‘ āt olunurdu ol ‘ aşırda ‘ ilme aḡyānı
2599. Vezīrānıñ taşaddur itmış idi ehl-i efḡāle
Mevālī vü şudūra her zaman ḡānūn-ı ‘ Oşmānı
2600. ‘ Avā’ idden daḡı ma‘ lūm idi şayf ü şitā dā’ im
Ḳuzāt-ı ‘ askere her bir vezīrīñ fażl u rüḡḡānı
2601. Velākin mīr-i mīrānıñ ḡuzūr-ı pādīşāhıde
Ḳuzāt-ı ‘ asker üzre bī-sebeb taḡdīm-i sulṡānı
2602. Efāzıl ḡayline ḡayl-i elem olmışdı icmā‘ en
Murād Ḥān ibn-i Sulṡān-ı Selīm bin Süleymānı
2603. O ‘ aşrıñ kümmelinden Ḳāḡı-zāde ya‘ ni Şemsüddīn
Şalābetde diyānetde ḡatı az idi aḡrānı
2604. Şehinşāh-ı zamānı i‘ tirāzıyla idüp āḡāh
Ḳazāyā ırzına girdikde ta‘ rīz itdi sirrānı
2605. Çoḡalmış idi tevsī‘ -i memālik ile vāliler
Olurlardı muḡāfız ekşeriyyā mīr-i mīrānı
- Vaz‘ -ı Ḳānūn-ı Cedīd-i Sulṡān Murād Berāy-ı Tevḡır-i ‘ Ulemā-yı
Fezā’il-Nihād**
2606. Ḥuzūr-ı şehriyāra ‘ arz içün girdikde ol dānā

Tek ü tenhâ bulup furşat bilüp Sultân Murâd Hân'ı

2607. Bir-iki mertebe dūn kendülerden şahş-ı nâ-kâbil
O demlerde olup bi'l-iqtizâ manzûr-ı hâkânî

2608. Biri ehl-i kalemde mîr-i mîrân i' tibâriyle
Tefevvuk eyledikde rütbeten ol şadr-ı zî-şânı

2609. Hürüş itmekle bahr-i ğayret-i ' ilmiyyesi anıñ
Bulup furşat didi ey nuhbe-i evlâd-ı ' Oşmânî

2610. Tarîk-i ehl-i ' ilme bu ihânet böyle istihfâf
Neden icâb ider ey âb-ı rûy-i nesl-i Orhânî

[252a]

2611. Şudûruñ zîr-i destinde olan mîrân vezîr-âsâ
Hużûruñda tefevvuk eylemek olur mı şâyânî

2612. Eger kânûn ise aşhâb-ı ' irfâna ihânetdir
Degilse men' ine luţf eyle ısdâr eyle fermânı

2613. Kâbâhat-nâ-şinâsân bir alay-ı nâ-fehm ü isti' dâd
Mücerred mîr-i mîrânız diyüp âdâb u erkânı

2614. Ferâmûş eyleyüp haddin tecâvüz eylemişlerdir
Eger sağ olsalar bu demde Sa' deddîn ü Cürcânî

2615. Yahûd ' Allâme-i Tûsî vü Kûtbüddîn-i Şîrâzî
Bizim gibi olurlardı pesîn-i mîr-i mîrânî

2616. Serinde her biriniñ devlet-i ' uzmâsı varmış kim
Bu ' aşra irişüp olmadılar tahkîre erzânî

2617. Anıñçün muhtaşar nazm eyledim tahrîr-i ' Âlî'yi
Sezâ-vâr idi tafşîl itmege ol bezm-i hâkânî

2618. Gerek dergâh-ı ' âlîde gerek cem' -i mevâlîde
Bi-lâ-müceb taşaddur eyleyüp erbâb-ı ' irfânı

2619. Revâ mı pâdişâhım enbiyânıñ vâriş-i ' ilmi
Zamân-ı devletiñde olalar mercûh-ı mîrânî

2620. Şabâh-ı haşre dek te'ÿid ide bu devleti Mevlâ
Haţâlardan emîn itsün dem-â-dem âl-i 'Oşmân'ı
2621. 'Azîz oldukları 'ilm-i şerîfe ehline dâ'im
Mürâ'ât itdiği olmaz mı yoĥsa şıdķ-ı burhânı
2622. Arada çok neşâyih vâķi' oldu şâh-ı devrâna
Güher olsa daĥi nazmım ider taşdı'-i yârânî
2623. Cenâb-ı şehriyâr-i 'adl-âyîn eyleyüp inşâf
Ne 'arz itdiyse tasdîķ itdi ol niĥrîr-i devrânı
2624. Tereddüd itmeyüp derĥâl emri şâdır olmuşdı
Şu vech üzre mücedded vaż' idüp ķânûn-ı ĥâķânî
2625. Şadâretde olan şadreyn-i zî-şân üzre fî-mâ ba'd
Gerek sâ'ir mecâlisde gerek nâdî-yi sulţânî
2626. Faķaţ Rûmili'niñ beylerbegisi olunup taşdır
K'aniñ yokdur vezâret pâyesiyle fark u rüĥânı
2627. Teķaddüm itmedi aşlâ mecâlisde maĥâfilde
Ķuzât-ı 'askere sâ'ir memâlik mîr-i mîrânı
2628. O ķânûn-ı cedîd olmuşdı düstûru'l-'amel ancak
Bu devletde gehî mer'î olur gâĥice nisyânî
2629. Merâyâ-yı ķulûb-ı 'ârîfân gerd-i ihânetden
O devrânda mücellâ oldu bâ-emr-i ĥıdîvânî
2630. Velâkin şoñralarda mîr-i şâhib-ķadr ü ĥayşiyet
Ķuzât-ı 'askere râciĥ olurdu olmasa şânı
2631. Eger bir 'asker olsa zâta nisbetle emîrânıñ
Olurdu lâ-cerem ķânûn-ı nev icrâsı şâyânî
2632. Müderrisler olurdu rütbe-i altmışlıdan elbet
O demde beş yüz aķça mevleviyyet aña iĥsânî
2633. Eyâlet zabt iden mîrân ile serĥadde defterdâr
Mevâliden aşâĥı idi ber-ķânûn-i 'Oşmânî

2634. Eyāletde ‘umūmen ḥākim ü ‘ummāl ü defterdār
Cülūs eyler müderris üstine ber-resm-i ḥāḳānī
2635. Velākin ṣaḥn ile altmışlıda olan müderrisler
Mecālisde tefevvuk eyleyüp a‘yān ü mīrānı
[252b]
2636. Oturlardı sancaḳ begleri meclisde ḳānūnen
Müderrisler ya ḥāric olsa yā dāḥil kemā-kānī
2637. Ocaḳdan ḳul ağası ile defterdār-ı tīmārān
Oturlardı dāḥil altına ber-resm-i sulṭānī
2638. Eger aṣḥāb-ı hayṣiyyetden erbāb-ı ma‘ārifden
Olular ise paṣa-zādelar ber-vech-i mīrānī
2639. Ṣaḥından ḡayri mā-dūnı olan cümle müderrisden
Müreccaḥ oldığı olmış idi ḳānūn-ı ṣāḥānī
2640. Yüz elli aḳçalıḳ ḳāḍılar ile ḥāric elliyle
Müderrisler egerçi rütbede olmışdı yeksānī
2641. Velākin ihtimāl-i me’yūlūn i‘tibārıyla
Müderrisler içün ṣadreyne olup iftāya imkānı
2642. Taṣavvurla olurdu ḥāric-i elli ḳāḍıya rāciḥ
Bu devletde görülmüşdür anıñ zīrā hezārānı
2643. Anıñçündür taṣaddur itmesi erbāb-ı tedrīsīñ
Ḳazāya ḳünki rāzī oldılar ḥükkām-ı büldānī
2644. Yüz elli aḳçalıḳdan rütbe-i bālāya varınca
Müderrisden aṣaḡı oturur ber-vech-i ḥaṣmānı
2645. İle’l-ān bu iki ṣıfıñ degildir ḥoṣṣa mābeyni
Biri birine eyler furṣatı düşdükce ‘udvānī
2646. Muḥaṣṣal her tarīḳ aṣḥābınıñ zāt ü zamānıyla
Ta‘ayyün bulsa ‘aḳl u rüṣdi ‘ilm ü faḫlī ‘irfānı
2647. Miyān-ı ḳavmde ber-ter olup manḟūr olurlardı
Tefevvuk eyleyüp aḳrānına artardı ‘unvānı

2648. Ne deñlü rütbesi dün olsa kâdî vü müderrisler
Teḳaddüm eyler idi çavuşân-ı ehl-i dīvānî
2649. Daḥi erbâb-ı tîmâra za‘îme çâşn-gîrâna
Bütün küttâb-ı dīvâna müselleme idi rüçḥânî
2650. ‘Îmârât-ı mülûk ü zâbıt-ı vaḳf-ı selâṭîne
Teḳaddüm idemezdi kırklıdan mâ-dûn ise şânî
2651. Velâkin ehl-i tedrîsiñ gerek a‘lâ gerek ednâ
Teḳaddüm itmesi ḳânûn idi a‘yân ü erkânî
2652. Şanâdîd-i selefde zümre-i ehl-i fezâ’ilde
Bu taḳdîm ü teḳaddüm bu taḣaddur ‘îrż-ı ‘unvânî
2653. Bu istiḳbâl ü teşyî‘ ü rûsûm-i ḳavme vü celse
Bu sağ u ṣol ḡavḡası bu ard öñ kâr-ı nefsanî
2654. Bu câh u bu celâl ü kibriyâ bu vaz‘ u dâdîler
Bu teklîf ü bu zâhir-bînî bu ḥod-fürûşânî
2655. Efâzıl içre aṣlâ yoḡ idi faḍlen ‘anî’l-efḍâl
Gelince Devlet-i ‘Oṣmâniyân’a bu fuẕûlânî

2656. Degil ehl-i fezâ’il belki ‘âmîler miyânında
Olunmazdı bu gûne kâr-ı nâ-ber-câ-yı nâdânî

[253a]

Ta‘yîn-i Ricâl-i Devlet u Erkân-ı Saltanat Der-‘ Ahd-i Süleymân Hân

2657. Şerâfet ‘izz ü rif‘at herkesiñ zâtında olmaḡla
Şadâretde aranmazdı şudûruñ ‘izz ü ‘unvânî
2658. Düşer mi ehl-i ‘ilme bîhude bu câh da‘vâsın
Ḳılup cühhâl-âsâ boylaya tâ câh-ı ḥüsrânî
2659. Revâ mı şadrı ‘îrfânıyla mâl-â-mâl olan ‘âlim
Şadâret iddi‘âsıyla ide imrâr-ı ezmânî
2660. Fazîlet rütbe-i zâtiyye iken câhile da‘vâ
Virir elbet naḳışa hetk ider nâmûs-ı ‘îrfânî

2661. Huşûşâ kibriyâ ber-vaşf-ı hâşş-ı zât-ı Mevlâ'dır
Anıñla ittişâf bendeniñ olur mı imkânı
2662. Mekîn ile iken dâ'im mekânıñ izz ü eşrâfı
Cenâb-ı lâ-mekândan bilmeyüp bu rif'at-i şânı
2663. Kırı bir pâyeye ile rütbe da'vâsıyla 'âlimler
Mecâlisde şadâretle iderler püye-gergânı
2664. Yazar Künh'inde 'Âlî âl-i 'Osmân'ın kavânînin
Zuhûr-ı Hân 'Osmân'dan be-devrân-ı Murâd Hânı
2665. Bu tahtır itdiğim kânûn u teşrifât bi'l-cümle
Dem-i Fâtih'de vâkı' dir bi-lâ-kesr ü nokşânı
2666. Cenâb-ı Fâtih'in aşhâb-ı fazla i' tibârından
Tarîk-i ehl-i 'ilme vaz' idüp kânûn-ı sultânı
2667. Velâkin Hazret-i Sultân Süleymân Hân devrinde
Bozuldı her tarîkin 'âdeti âyîn ü erkânı
2668. Selâtin-i 'izâmın her biri kânûn vaz' itdi
Rûsum-ı Fâtih'i tağyîr idüp ber-nehc-i haqqânı
2669. Kimisinde haţâ itdi kimisinde kerâmetçe
İşâbet eyledi ber-muktezâ-yı vaqt ü ezmânı
2670. 'Alî Kuşcı idi zâhirde tertîb eyleyen ammâ
Dinildi ol 'aşırda aña kânûn-ı Süleymânı
2671. Koyup her bir ferîka başka başka 'âdet ü âyîn
Olup her bir tarîkin nev-be-nev üslûb u 'unvânı
2672. Olup her dūd-mân-ı 'askerîniñ başka tertîbi
Yeniçeri silahdâr u sipâh u a'cem oğlanı
2673. Piyâde atlu sekbân şarîca ser-çeşme-i mîrân
Cebeci topcı esfâr içün gerdün-keşânâı
2674. Ricâl-i devletinden h'âcegân ferheng ü çavuşân
Za'im erbâb-ı tîmâr bâkî kulu iç ağayânı

2675. Ağayân-ı bölük şâhib-livâ'-i erba' a cümle
Kızıl şarı yeşil ak her biriniñ başka elvânı
2676. Emîn ü 'âşir ü 'ummâl-i mîrî daği gümrükci
Re'îs-i kâtibân beglikci defterdâr-ı sulţânî
2677. O daği şıkk-ı evvel şıkk-ı şânî şıkk-ı şâlisle
Olup her birisi emvâl-i mîrîniñ nigh-bânı

[253b]

Vaz'-ı Hâcegân Der-Zamân-ı Sulţân Süleymân ve Ağayân-ı Enderûn

2678. Koyup her bir diyâra başka aqlâm ile bir defter
Aña hâce halifeyle kodı şâgird-i 'irfânî
2679. Huşûşâ Enderûn-ı şehriyârîde kılup peydâ
Hâzîne-i hâşş-oğa zâbitleri kilâr-ı sulţânî
2680. Olup dördüncisi anıñ seferli ba' dehû âhûr
Aña naşb eyledi mîr-âhûr-ı evvel ile şânî
2681. Daği huddâm-ı maţbah helva-hâne daği kuş-hâne
Hâdâyık içre koydı hem teberdârân u bostânî
2682. Kimine baltacı dindi kimine anda bostancı
Re'îs-i kethüdâ naşb itdi ber-vech-i mülûkânî
2683. Kılup dârü's-sa' âde içre bir ağa-yı perhîz-kâr
Sarây ağası hâşş-oğa başı hem hâzin-i hânî
2684. Tavâşî zümresindendir bu dört ağa-yı 'âlî-şân
Virildi her birine rütbesiyle 'izz ü 'unvânı
2685. Şadâkatle diyânetle kemâl-i istikâmetle
Olup her birisi nuzżâr-ı evkâf-ı cihân-bânî
2686. Daği dört oğaya dört kethüdâ dört baş vaz' itdi
Gügümbaş bıçaqlı eskiler oldu ağayânı
2687. Girenler hâne-i hâşşa havâşş-ı şehriyârîdir
Vezâretle çerâğ olurdu bâ-kânûn-ı hâkânî

2688. Hıṣṣā cümleye zābiṭ olup ol dört ağalar kim
Silaḥdār ü çuḳadār u rikābdār-ı hıdıvānī
2689. Olup dördüncisi dülbend ağası anlara mülḥaḳ
Ḳamunuñ ‘ırzı nāfız ka‘ bı ‘ālī mürtefi‘ şānı
2690. Ağayān-ı ḥarem zāt-ı mükerrerem maḥremiyyetle
Ṭavāşiden kılnmışdı nedīm-i şehriyārānī
2691. Olup yollı yolınca her birisi maḥrem-i esrār
Eger Zengī eger Rūmī olurdu luṭfa şāyānī
2692. Eger hıdmetden isti‘ fā ide ekşer olurlardı
Dem-i āḫirlerinde ḥādīm-i sulṭān-ı ‘Adnānī
2693. Olup şeyḫü’l-ḥarem ol muḥterem ‘izzetle müstaḥdem
Niçe dem ravza-i ḥatm-i rusülde ḥayr-pūyānī
2694. Niçe dārü’s-sa‘āde devlet-i dāreyne mazḥardır
Anı ḥādīm kıla ol mesned-i ⁴⁰“لو لاک” sulṭānı
2695. Ḳavānīn-i sarāyı cümleten tekmilden soñra
Ocağa eyledi vaż‘-ı ḳavānīn-i Süleymānī
2696. Ağa naşb eyleyüp dergāh-ı ‘ālī ‘askeri üzre
Yeñiçeri ağası oldu fī-mā-ba‘d ‘unvānı
2697. Daḫi ḳul kethüdā vaż‘ idüp dergāh-ı ‘ālīde
Anıñ da kethüdā beg olmış idi eşher-i şānı
2698. Sitanbul içre ḳolluḳ vaż‘ ı ol eyyāmdan ḳaldı
Münāsib yerlere ta‘yīn olundu vaż‘ u iskānı

Vaż‘-ı Ḳolluḳ Der-Āsitāne-i Sa‘ādet Der-‘Ahd-i Süleymān

[254a]

2699. Ḳoyup her ḳolluḳa bir çorbacı zābiṭ neferlerle

⁴⁰ “**Sen olmasaydın** ālemleri yaratmazdım.” Ali el-Kārī, *el-Esrārü’l-Merfū‘a*, I, 295. Ali el-Kārī hadisin açıklamasında şunları söylemektedir: Sağānī bu hadisin mana açısından sahih olduğunu ve Deylemī’nin bunu İbn Abbās’tan merfū‘ olarak rivayet ettiğini bildirmektedir.

Yüz altmış ortadan ifrâzla ber-resm-i a‘ vâni

2700. Sarây-ı şehriyârîde olan dîvân-ı ‘ âlîde
İderdi her birisi çorba tevzi‘ inde pûyânî
2701. Anıñçün çorbacı nâmıyla kollukda olurlardı
Be-her gün şavb-ı şâhîden gelürdi ni‘ met ü nânı
2702. Olup her kolluguñ ortalarından bir ‘ alem-dârı
Vekîl-i harc kara kollukcı vü aşcı orta kazgânı
2703. Süleymân Hân güninde hâdiş olmışdı yamaqlarla
Dañi her ortada ota-başı ota nigh-bânı
2704. Seferde hem hâzerde hıdmet-i ‘ âlîde oldukça
Alurlardı ‘ ulûfe nâmına ta‘ yîn-i sulţânî
2705. Ağa naşb eyledi serhâdlere yeñiçeri üzre
Ocağdan idi müstaḥfız kılâ‘ u hışn u büldânı
2706. Üçer taḫsîtle her sâl irsâl-i mevâcible
Ocağ çavuşları teslîm iderdi müzd-i şâyânı
2707. Velâkin soñra dört taḫsîṭ olup mîḳât-ı teslîmi
Ol iḥsân-ı hümâyûnuñ mevâcib oldı ‘ unvânı
2708. Alup her birisi mantûḳ-ı memhûrınca ta‘ yînin
İderdi ortasıyla sa‘ y-i icrâ-yı nigh-bânî
2709. Yedi aḳçayla olup ibtidâsı ile taşḫîḥi
Be-dergâh oldığında virilüp menşûr-ı sulţânî
2710. Sarây-ı şehriyârîde yazı oldukça yoldaşân
Alurlar idi zâbiṭlerinden naḳd-i iḥsânı
2711. ‘ Amel-mânde teḳâ‘ üd ota-başılarla eşkinci
Mevâcibde neferlerle olmayup her bâr yeksânı
2712. Teraḳḳîsi olup her fırḳanıñ dergâh-ı ‘ âlîde
Muḳayyed idi menşûrında bâ-fermân-ı ḥâḳânî
2713. ‘ Alem-dârân u serdengeçdiyân yazıcı çavuşân

Dahi küttâb-ı kolluğ ile baş kolluğcı ‘unvânı

2714. Süleymân Hân ‘aşrında ta‘ ayyün buldı dir râvî
Virildi her birine başka başka rütbe vü şanı

2715. Piyâde atlu sekbânân ü şayyādân u şubaşı
Şolağ erba‘ a başı ser-‘ asesle ile a‘ vâni

2716. Sarây-ı şadr-ı ‘âlî muhżırî dīvân huddâmı
Yigirmi sekizinci ortadan almışdı meydânı

2717. Ser-i turnayı segşoncı-başı hâşekilerle
Ser-i segbân zağarcı-başı hem kul kethüdâyânı

2718. Birinciden yüz altmış ortaya varınca bi’l-cümle
Cemâ‘ at hem bölük ağalarıyla yaya mîrânı

2719. Bütün Sultân Süleymân Hân devrinde konılmışdı
Olup her birisi ‘aşrında memnûn-ı cihân-bânî

2720. Olup kırk akça serdengeçdi ağayânına yevmî
‘Alem-dârânı nışfiyla olurdu lutfâ erzânî

2721. Seferler vâki‘ olduğda beşer akça terakkiyle
Tekâ‘ üd i‘ tibârıyla bulurdu rif‘ at-ı şanı

[254b]

Vaz‘ -ı Yamağân-ı Ricâl-i Kolluğ Der-‘ Ahd-i Süleymân Hân

2722. Seferber olsa kolluğda olsa çorbacı bayraqdâr
Yerine ortasından eskisin eylerdi iskânı

2723. Cebeci topcıyânın dahi kolluğları böyleydi
Velâkin anların böyle degil âdâb u erkânı

2724. Niçe ‘âlî menâşıb vaz‘ olunmışdı emânetle
Ricâl-i devlete maşşûşdur vardır emînânı

2725. Nezâretle dahi ma‘ rûfdur ta‘ dâd olunsaydı
Barût-hâne ile top-hâne gibi câh-ı sultânî

2726. Emîn naşb olunup darb-hâneye tersâneye hamra

Daḥi şayd olunan māhiyye bā-fermān-ı ḥākānī

2727. Bütün aqlāma başka ḥʿācegān taʿ yīn olunmışdı
Olup her biriniñ baş ḳalfası şāgird ü aʿ vānı
2728. Sipāh ü yeñiçeri cebeci ṭopcı silahdārān
Olup her fırḳanıñ hem ḥʿācegānı hem aḡayānı
2729. Ḥalīfe ile şāgirdāndan ḡayrı ile her sāl
Birer zī-şāna tevcīh olup bulurdı ʿ unvānı
2730. Ḥuzūr-ı āşafide her biri ilbās-i ḥilʿ atle
Şeref-yāb olması olmışdı ḳānūn-ı Süleymānī
2731. Selāṭin-i selefde daḥi ḳānūn-ı ḳadīm oldı
Vezāret naşb olunmaḳ pāyesiyle mīr-i mīrānī
2732. Birer hem ikişer daḥi üçer tuḡ iʿ tibārıyla
Virilmek olmış idi sābıḳan ḳānūn-i ʿ Oşmānī
2733. Vezīrāna eyālet mīr-i mīrāna daḥi sancak
Ocaḳlık olmayandan māʿ adāsı ḥāşş-ı sulṭānī
2734. Cenāb-ı Ḥazret-i Sulṭān Süleymān Ḥān merḥūmuñ
Zamān-ı devletinde oldı mersūm-ı ḥudīvānī
2735. Vezīrān ferve-i semmūr ile ilbās olunduḡda
İki tuḡhya ilbās itdirirler idi ḳaftānı
2736. Birer tuḡlı emīrān ile sāʿir manşīb erbābı
Bu resme idi tevcīh-i menāşīb da kemā-kānī
2737. Mevālī-yi ʿ izāmıñ şeyḥüʿl-islām ile şadreyniñ
Mürūr itmişdi bālāda mufaşşal zīkr-i ʿ unvānı
2738. Faḳaṭ müftī giyerdi ferve-i beyzāyı devletde
Mevālī vü şudūr ü ḥʿāce-i dānā-yı sulṭānī
2739. Gerek tevcīh-i cāhında gerek aʿ yādda cümle
Giyerler idi elvān ferve-i zībā-yı zī-şānī
2740. Sitanbul aḡası parça emīni ile gümrükci

Ḳapudānān ü deryā begleri tersāne a‘ vānı

2741. Emīn ü cānibi ḳalyon defterdārı küttābı
Za‘īm ü ehl-i tīmār u gedikli ketḥüdāyānı
2742. Bütün ‘ahd-i Süleymān Ḥān’da ihdāş olunmışdı
Paṭorna iryale sulṭāna çekdiri emīrānı

Važ’-ı Tersāne-i ‘Āmire Der-‘Ahd-i Süleymān

2743. Diyār-ı Mısr’a bahren tācīrān ḥuccāc-ı İstanbul
Sefer mümkün degildi çoğ idi serrāk-ı ḳorşanī
2744. Cezāyirde olan büldān-ı İslām’ı daḥi hıfza
Ḳalayin yapılup tertīb olunmışdı levendānı
2745. Gelince Devlet-i ‘Oşmāniyān’a ḳuvvet ü ḳudret
Olup tersāne-i ma‘ müre mevzū’-ı Süleymānī
2746. Sefer olduğda bahren zümre-i gebrān ü tersāya
Alındıkça üsārā her milelden oldı pāyzānī
2747. İle’l-ān çekdirilerde olan ḥuddām anlardır
Yapıldı anlara maḥşuş bir tersāne zindānı
2748. Sefāyin ḥalkı ḳalyon ḳalite fülke levendānı
Ahālisi miyānında bulup tertīb-i ‘unvānı

[255a]

2749. Ḳamunuñ rütbesi dīvān-ı ‘ālīde maḳāmātı
Müretteb idi ‘unvānı ile eşvāb-ı dīvānı
2750. Mevācib yazısında ḳavm-i tersāne içün başḳa
‘Ulūfe virilüp taḳsīt ile ber-resm-i sulṭānī
2751. Anıñ da başḳa defter-ḥānesi ifrāz olunmuşdır
Olup aḳlām-ı dīger maşraf u irād-ı a‘ vānı
2752. Mevālī vü şudūra ‘örf ü üst kimiñ idi ma‘ rūf
Vezīr-i a‘ zam ile ḳapudān ḳubbe-nişinānı
2753. Giyüp dīvānda alayda destār-ı ḳallāvī

Nişāncı daḥi öyleydi vezāret olsa ‘unvānı

2754. Ocaḳ ağaları zābiṭleri dīvān-ı ‘ālīde
Giyerlerdi balıḳcın maṇṭarı bā-‘örf-i şāhānī
2755. Peyikler ṭās-ı zerrīn ile ḳaṇṭūra giyerlerdi
Şolaḳlar zer-kemer dībā vü kemḥā idi ḳaftānı
2756. Ricāl-i devlet ü küttāb-ı dīvān ḥ’āceḡān daḥi
Teberdārān ser-i bostāniyān bevvāb-ı sulṭānī
2757. Giyerdi her biri eşvāb-ı şettā ḥil’at-i dīger
Mücevvāze idi her biriniñ destār-ı ‘unvānı
2758. Şaçaklı āsmānī çizme yapak laḳmeli ḳaftān
Olup erbāb-ı faẓlīñ bi’l- ḥaşāşa resm-i zī-şānı
2759. Müsāvī idi icrāsı rüsūm itmekde müftiyle
Müderris dāḥile geldikde ber-resm-i Süleymānī
2760. Mevālī vü şudūrı evleviyyetle ḳıyās eyle
‘Abāyı urmada yeksāndır ocaḳ ağayānı
2761. Turuncī mest ü pāpūş u turuncī çizme devletde
Ser-i bostāniyāna oldı maḥşūş-ı mülūkānī
2762. Bu tertīb-i muḳannen Ḥāzret-i Sulṭān Süleymān’dan
Egerçi şādır olmışdır velākin resm-i ‘Oşmānī
2763. Zuhūr-ı Ḥāzret-i ‘Oşmān Ġāzī’dan berü her bir
Selāṭīn-i ‘izāmīñ oldı bu ḳānūn u erkānı
2764. Ṭarīḳ-i ehl-i ‘ilmiñ ḥāliyā mersūm olan ‘örfi
Zamān-ı Ḥāzret-i Fātiḥ’de buldı zīb ‘unvānī
2765. Ḥavākīn-i selef birbirisin ta‘ḳīb itdikde
Olurdi reh-rev-i āşār-ı ecdād-ı kerīmānī
2766. Kimisi cerḥ u ta‘dīl eyleyüp ḳānūn-ı eslāfı
Kimi taḥsīn ile eylerdi ibḳā-yı kemā-kānī
2767. Mevālī vü şudūr u müfti vü şadreyn beyninde

Tedāvül olunan el-ân kânûn-i Süleymânî

2768. Cenâb-ı Hâzret-i Fâtih Muhammed Hân devrinden
Cenâb-ı Hân Maḥmûd'a gelince vaḳt ü ezmânî
2769. Tevâriḥ-i selef taḥrîri üzre 'ahd-i Fâtih'de
Şeref-rîz-i şudûr oldu be-fermân-ı ḥıdîvânî
2770. Hüdâ her birini maḡfûr idüp bu âl-i 'Oṣmân'ın
Ola ḳabr-i şerîfî ravza-i gül-zâr-ı rıdîvânî
2771. Yine mâ naḥnû fihe 'avd idüp aḥvâl nazmında
Muḥammed Hân 'aşrında olan tertîb ü 'unvânı
[255b]
2772. Zamânın iḥtilâl-i intizâmın şıḥḥati üzre
Çeküp silkü'l-le'âl-i nazma ber-nehc-i belîḡânî
2773. Yazar Künh'inde 'Âlî iḥtilâl-i ḥâl-i dünyâyı
Daḥi her devletiñ a' yân u erkân u vezîrânı
2774. Ne yüzden buldı zîb-i intizâmı ne ile bozuldı
Ne ile münderis oldu rûsûm-ı faẓl u 'irfânı
2775. Huşûşâ devr-i Fâtih'de olan aşḥâb-ı tedrîsiñ
Libâs-ı ferve vü şûf ile mevşûf olan a' yânı
2776. 'Abâyî vü saçaḳlı 'örf ile ma' rûf olanlardan
Olur mı mîr-i mîrân üstine taḳdîm ü rüçḥânı
2777. Teḳaddüm itdigi şûretde taḳdîme nedir bâ' iş
Olur mı mûcib-i taşdîri 'ilm ü faẓl u itḳânı
2778. Rivâyet eyler 'Âlî Künhü'l-Aḥbâr'ında bu ḳavli
Celâleddîn-zâde Muştafâ'dır naḳl iden anı
2779. O zât-ı muḥterem küttâb-ı sulṭâniden olmaḡla
Dimiş 'Âlî'ye taḳrîr eyleyüp tevḳî' -i sulṭânî
2780. Muvâḳḳi' Seydi Beg'den naḳl ider hengâm-ı Fâtih'de
Ḥazâ'in üzre defterdâr olan ber-resm-i ḥâḳânî

2781. Teḳaddüm eylemek ḳānūn idi aşḫāb-ı tadrīse
Eger var ise daḫi rütbesinde ḳadr ü ‘ unvānı
2782. Velākin beş yüz aḳçayla kazā zabt eylemiş olsa
Taşaddur itmemek olmuşdı ḳānūn-i mülūkānī
2783. Şikāyet eyler ‘ Ālī ‘ aşrınıñ aşḫāb-ı fażlından
Şu vech üzre ider taḳbīh-i şāḫib-faẓl u ‘ irfānı
2784. Müderrisler niçün her hafta dört derse medārisde
Müdāvim olmayup ta‘ ṭıl ider eyyām-ı ezmānı
2785. Şurūṭ-ı vāḳıfa aṣlā mürā‘ āt itmeyüp ḫālā
Medārisle ider bī-hūde ḫalkā ‘ arz-ı ‘ unvānı
2786. Vazīfe nāmına aldıkları çün zehr-i ḳātildir
Bilirken ḫürmetin itmez yine tadrīse pūyānı
2787. Eger tadrīse ḳādir olsa daḫi kendisi bi’z-zāt
Mu‘ id-i dersi dānişmendi olan şahş-ı diḫḳānı
2788. Beḫālet eyleyüp taḫşīl-i ‘ ilme iştiḡāl itmez
İderler istifāde itmege izḫār-ı keslānı
2789. Vazīfe almağa geldikde bir günin şaşırılmazdı
Şuhūruñ ḡurresin aña şorardı şehir sükkānı
2790. Faḳaṭ bir ḡurre-nāme idi baḳdıḡı kütüb anıñ
Mısır taḳvīmine baḳmazdı vaḳfiñ rûze-dārānı
2791. Müderris var idi bir kerre ayda derse varmazdı
Niçe varsın ki yokdur ‘ ilmi fehmi eyler mu‘ idānı
2792. ‘ İmāret çorbasıyla fi‘ li azḡun her biri kuzḡun
Rüsūm-ı ‘ ilme bozḡun virdiler bā-cehl ü nādānı
- [256a]
- el-Vechü’l-Evvel fī İndirāsi’l-‘ İlmi ve’l-‘ İrfāni ve Ḳılletü Aşḫābihi**
2793. Ne bir faẓıl müderris ḳaldı ne bir ehl-i dānişmend
Giceyi gündüze ḳatmaḡla çün nevrûz-ı sulṭānı

2794. Medârisde okuyup okıdup ‘ilm ü fezâ’ille
‘Avâm-ı nâsa tercîh oluna rif’at bula şânı
2795. Mu‘îdi istifâde itmege kâdir daği olsa
İfâde itmeden eyler müderrisler gürizânî
2796. Eger kendünden istiftâ olunsa bâ‘is-i terki
Bir-iki vech ile eyler cevâbında şitâbânî
2797. Biri budur mevâlî-zâdelerden niçe nâ-bâlig
Fazîlet iddi‘âsıyla alup zûrice meydânı
2798. Medârisden eñ a‘lâsın alup ta‘îl eylerler
Aña lâ vü ne‘am dimege var mı kimseniñ cânı
2799. Hâce-zâde ise maḥdûm-ı ‘âlî dâḥil elliyle
Bulup ḥadd-i bülûğında müderrislikle ‘unvânı
2800. Ya müftî-zâde ise doğdığı sâ‘at virirlerdi
Medârisden birin ḥâric ile ber-resm-i zî-şânî
2801. Meḥâdîm-i kirâm evlâd-ı kâdî-‘asker olduğda
Olurdi kırkar akça medreseyle lûṭfa erzânî
2802. Kuzât-ı pâyitaḥt evlâdı olduğda meḥâdîme
Yigirmi beşle otuzla olur medrese iḥsânî
2803. Tarîķinde ne lâzım kendüye taḥşîl-i ‘ilm itmek
İderken dâyesi ol tıfl içün geh-vâre-cünbânî
2804. Beşikde ḥâb-ı râḥatda mülâzim olıcaḥ maḥdûm
Nifâsında iken mâderleri âbâ-i zî-şânı
2805. Koyup eṭfâli kırkdan münfaşıl deyüp tarîķ içre
Tamâm olmaḥsızın irzâ‘ınıñ evḳât ü ezmânı
2806. Ḳanâ‘at itmeyüp ḥâric ile dâḥil olurlardı
Yoğ iken hücre-i mâderde o tıflıñ nuṭṭa imkânı
2807. Tekellüm itse de *medyese ḥucye* dirdi yâ ḥâyic
Velâkin silsileye dâ‘imâ olurdi erzânî

2808. Gelince nuṭka munṣab dirdi manṣīb iṣidirlerdi
Tevakḳuf itmeyüp ḥadd-i bülûḡa sinn-i devrânı
2809. Eger hem-rütbesi ‘allāme-i ‘aṣr olsa her fende
Baḡa ḡalurdı ardınca anıñ ḡayrânî ḡayrânî
2810. Ḥaṭā-ver olmaḡa tevḳîf olunmazdı medârisde
Meḡdām-i kirām elbette sebḡ eylerdi aḡrânı
2811. Gelince cā-be-cā ḡaṭṭı medârisde tolaşırken
Bulurdı beş yüz aḡça mevliyyet ile ‘unvânı
2812. Eger fermân u ḡaṭṭ şādırda olsa şoñra maḡdümân
Kitāb almazdı aṣlā destine ber-vech-i ‘irfânî
2813. Eger alursa daḡı nādiren techîl ḡavfindan
Mu‘ammā vü lügaz cengi idi yâ şî‘r-i dīvânî
[256b]
2814. Bu ḡālāt-ı ‘acîbe bu ḡārâ’ib ḡayl-i ṭullāba
‘Aceb virmez mi cem‘-i ‘ilm ü ‘irfāna peşimānî
2815. Niçe taḡşîl-i ‘ilme cebr ider etrāk evlādın
Meger mektebde ta‘lîm itdirirse ‘ilm-i Ḳur’ân’ı
2816. Niçe şuḡl eylesün bî-kes olan ṭālib medârisde
Zevāyāda idüp imrâr-ı vaḡt ü ‘ömr-i sāmânı
2817. Mevālî-zādelerden ehl-i efḡāl olana söz yok
Fezā’ilden biri vaşşāf olan maḡdüm-ı zî-şânı
2818. Sen inşāf it niçe hażm eylesün aşḡāb-ı ḡayşiiyyet
O monlā kim yüzinden bilmeye āyāt-ı Furḡân’ı
2819. Efāzıl āḡir-i ‘ömrinde nā’ıl oldıḡı cāha
Mevālî-zādeler vāşıl olur der-‘ahd-i şübbânî
2820. Eger taḡdîş-i ni‘met eylese fażlıyla ‘ālimler
Mevālî-zādeler ta‘dād ider ecdād-ı zî-şânı
2821. Şabāvet ‘āleminde vāşıl-ı kām olsa maḡdümân
Efāzıl cem‘ine gelmez mi terk-i şuḡl-i ‘irfânî

2822. Mevālī-zâdelerde gerçi fâzıllar zuhûr eyler
Aña lâ vü ne‘ am dimege yokdur kimseniñ cânı

2823. Velâkin şimdi bu ‘aşrın meḥādīm-i kirāmında
‘Adem hükmindedir nedretle hâlâ müsteḥikḳânı

el-Vechü’s-Şânî li-İndirâsi’l-‘Ulûmi ve Kılletü Tullâbihâ

2824. İkinci vechi budur indirâs-i ‘ilm ü ‘irfânıñ
Fezâ’ıl ehliniñ günden güne nokşân u fıkḳdânı

2825. Meḥādīm-i kirâmıñ rif‘at-i şânın ṭarîḳinde
Görüp kaşra ricâli reşk ile ber-resm-i nâdânı

2826. Tefevvuk eylemek kaşdıyla evlâd-ı mevâliye
İderdi reh-i nevredî-i der-i a‘yân u erkânı

2827. Ṭarîḳ-i eshelin buldum diyüp evlâd-i etrâkiñ
Kibâra intisâb eylerdi ekşer müste‘iddânı

2828. Ağayân u emîrân mîr-i mîrân u vezîrâna
Tereddüd eyleyüp olduḳda gûyâ kul u ḳurbânı

2829. Şefâ‘atle mülâzim olmaḡa sâ‘î olurlardı
Görürdi istinâdıñ luṭfını ber-vefḳ-i şâyânı

2830. Mevālî vü şudûra ez-kazâ müftî-i devrâna
İmâm olup yaḡûd monlâlarıñ üstâd-ı zî-şânı

2831. İmâm olup kimisi beglere kimisi a‘yâna
Kimi ḥı‘ace olup ta‘lîm ider etbâ‘ u a‘vânı

2832. ‘Avâmıñ himmeti ġâlib olup müftî vü şadreyne
Mevālî-i ‘izâma günden azḡar faḡl u rüḡḡânı

2833. Ekâbir ḳapusında yeyüp içüp cân beslerler
Beṭâletde ider mi ba‘d-ez-în taḡşîl-i ‘irfânı

2834. Cehâletle beṭâletle ḡuzûr uistirâḡatle
Ṭarîḳiñ zaḡmetin çekmeksizin etrâk oḡlanı

[257a]

2835. Medâris beklemiş taş yaşıdanup derd ü belâ çekmiş
Bir alay bî-kesân tullâb-ı ‘ilm olan mu‘îdânı
2836. Teḳaddüm eyleyüp her biri bir taḳrîb ile olmuş
Mülâzim ba‘ dehû tedrîs ile maḥsûd-ı aḳrânî
2837. Huzûr u istirâhatde olan bâb-ı ekâbirde
İder mi sa‘y-i ‘ilme ba‘de-zâ teşmîr-i dâmânî
2838. Huşûşâ neyl-i âmâlinde fazlîñ olmaya dahli
Huşûl-i maṭlabında belki cehliñ ola rüçḥânî

el-Vechû’s-Şâliḡ li-İndirâsi’l-Fezâ’il bi-l’îtibârî’l-Cuhhâl bi-Tesviyeti’l-

Efâzıl

2839. Üçinci vechi budur nedret-i aşḥâb-ı efḏâlîñ
Ḳuzât u ehl-i tedrîsiñ zühûl-i ‘ilm ü ‘irfânı
2840. ‘Ulûma terk-i raḡbet câhil-i zî-mâle raḡbetdir
Efâzıl ile cühhâl oldılar manşibda yeksânî
2841. Fazîlet ehline aşlâ ri‘âyet ḳalmadı bizde
Aramaz oldılar tevcîh-i câha müsteḥikḳânı
2842. İki kimse eger bir maṭlaba yazılsa dîvânda
Biri ‘allâme olsa biri bir nādân-ı diḥḳânî
2843. Velâkin biriniñ ma‘rûzı olsa dirhem ü dînâr
Ḳalur ‘allâme dirhem râyic olmaz naḳd-i ‘irfânı
2844. Menâşib ‘arz-ı dînâr eyleyen nādâna tevcîhe
Münâsib görölür bâ-re’y-i eṣrâf-ı zalûmânî
2845. Eger ol zât-ı ekrem itse da‘vâ-yı ḳıdem ol dem
Müreccaḡ olmaz idi lâ-cerem imrâr-ı ezmânı
2846. Müzevvir olsa da yine alurdu zûr-destiyle
Olamaz dest-i yârîsi ger olsa Sa‘d ü Cürċânî
2847. Anıñçün bu sebeble sa‘y ider ḳâḏî müderrisler
Tereddüd itmege ebvâb-ı paşa vü vezîrânı

2848. Hiç olmazsa ricāl-i devlete a‘ yān u erkāna
Birer taqrīb ile mensūb olup varırdı ahyānī
2849. ‘Avāma istinād itmekle cem‘ -i māl iderlerdi
Eger miqdār-ı zerre yok ise hayṣiyyet-i ṣānı
2850. Kibāra ittikā‘ en sa‘ y ile kaṭ‘ -ı merātibde
Geçerlerdi efāzıl olsa da emṣāl ü aqrānı
2851. Vücūh-ı indirāsıñ rābi‘ i terk-i kemālāta
Yazar Kūnh’inde ‘Ālī ehl-i tāriḥin sūḥan-dānı

el-Vechū‘r-Rābi‘ li-İndirāsi’l-Kemāl bi-‘Ademi Temyizi Meḳādīri

Ehlihī mine’l-Cūhhāl

2852. Bilinmez oldı erbāb-ı kemālīñ cevher-i ḳadri
Yoğ idi ehl-i ilmiñ zümre-i cūhhāle rüçḥanı
2853. Revāc üzre idi kālā-yı rüşvet sūḳ-ı ‘irfānda
Metā‘ -ı kes maḥz olmuşdı almazlardı ‘irfānı
2854. Ḳumāş-ı irtişā‘ esrār-ı ‘ilmi ideli ifṣā
Behāsından inüp olmuşdı te’līfāta erzānı
2855. Menāşıb mālīk-i dīnār olanlardan alınmazdı
Efāzıl bī-direm bī-behre güm ḳaldı ḥamūlānı
2856. Buḳā‘ -ı inzivāda izdirā üzreydi ‘ālimler
Menāşıb olduḡında ‘aşrınıñ cūhhāl ü nādānı
- [257b]
2857. Bu yüzden iḥtilālīñ bir delīl-i vāzıḥı bu kim
Mūrūr itmişdi anıñ bālāda daḡı zıkr ü tibyānı
2858. Medāris kim virilür ḥāric elliyle Sitanbul’da
Li-vechi’llāh yapmışdı bütün ‘aşrıñ vezīrānı
2859. Benāt-ı pādişāhān yapıḡı cümle medāris kim
Anıñ da rütbe-i dāḡıl olup ta‘ yīn-i ‘unvānı
2860. Ebu’l-Feth’iñ ṣemānı ṣaḡn olup resm-i medārisde
Daḡı altmışlılar kim her biri bir ḡayr-i sultānı

2861. Cenâb-ı Bâyezîd'in Hân Selîm ü Hân Süleymân'ın
Birer 'allâmeye bünyâdîdır bâ-şart-ı şâyânî
2862. Dağı ecdâd-ı emcâdı mülûk-i âl-i 'Osmân'ın
Zevâyâ vü medârisden ne kim oldıysa bünyânı
2863. Zevât-ı pâdişâhîde tefâvüt kıdrine nisbet
Olurdu resm-i hayrâtında dağı şevket ü şânı
2864. Cenâb-ı vâlide sultân Murâd-ı Sâlis 'aşrında
Derûn-ı Üsküdâr'a kıldı bir medrese bünyânı
2865. Tamâm olduğa dâhil rütbesi hükminde olmağa
Niçe erbâb-ı fazla virdiler bâ-re'y-i sultânî
2866. Murâd Hân'ın zamân-ı devletinde ba'z-ı mifzâla
Süleymâniyye'den virildi bâ-terfî-i 'unvânî
2867. O devrânda bozuldu rütbe-i dâhil medârisde
Yazar Kûnh'inde 'Âlî fesh-i kânûn-ı Süleymân'ı
2868. Şafiyye Vâlide Sultân ki Eski Vâlide dirler
Leb-i deryâda yapmışdı o da bir hayr-ı zî-şânî
2869. Berây-ı hâtır-ı mâder cenâb-ı hazret-i sultân
Medâris üzre ol bünyâda virdi fazl u rüçhânı
2870. Süleymân Hân Murâd Hân Hazret-i Fâtih Muhammed Hân
Binâ itdikleri bu üç zevâyâ-yı mülûkânı
2871. Süleymâniyye altmışlı şahın bu üç merâtible
Virilürken birer mifzâle ber-kânûn-ı 'Osmânî
2872. Merâtib kaç idenler zikri sebâ iden medârisden
Gelürdi vâlide sultâna ber-resm-i hıdvânî
2873. Yazar târîhde 'Âlî şikâyet idüp 'aşrından
Rivâyetdir ki andan böylece bir şahş-ı nâdânî
2874. Târîkinde anın zât u zamânı yoğ iken aşlâ
Fakaţ tedris-i 'âmm ile bulup 'aşrında 'unvânı

2875. Aña tayy-i merâtib itdirip birden virilmişdi
Degilken rütbe-i altmışlıya yetmiş anıñ şanı
2876. Mülâzimler dañi nâ-ehl iken tevcîh-i manşıbdâ
Kibâra istinâden oldılar ikrâma erzânî
2877. Muhaşşal nâr u nûruñ i‘ tibârı farqdan qaldı
Tecâvüz itdi farq-ı farqdânı şân-ı nâdânî

[258a]

Der-Vaşf-ı ‘Ulemâ-yı Rüsûm der-Zamân-ı Ebi’l-Feth Muhammed Hân

ve Ba‘ dehû

2878. Bulanlar bu zamânda dest-res câh-ı mu‘ allâya
Libâs-ı sûf ile mevşûf olan tañrîr-i devrânî
2879. ‘Abâ ile şaçaklı idi ancaq mâ-bihi’l-fahrı
Huşûşâ ola bir ser-kubbe-i hamkâ-yı nâdânî
2880. Faqat ta‘ rîf iden ma‘ rûf zâtın ‘ilm ü ‘irfânın
Başında ‘örf ise üsti ider tefvîk-i akrânî
2881. Zârâfetle eger tañfîf iderse ‘örf ü destârın
Üç akça penbeye melhûf idüp dülbendi ahyânî
2882. Ta‘ addüd üzre semmûr u vaşakla fahr iderlerdi
Nefâyis nüshalar cem‘ eyleyüp ta‘ tîl idüp anı
2883. Mübâhât eyleyüp âbâ vü ecdâdıyla meclisde
Neseble zâtına nisbet iderdi ‘izzet ü şanı
2884. Ziyâfet eyledikde ihtîşâm ‘arzıyla aħbâbı
Müferraħ murţibânîlerle tezyîn eyleyüp h‘ânı
2885. Nefâyis et‘ imeyle seyr idüp da‘ vetle aħbâbın
Leyâlîde niçe sîmîn ü zerrîn şem‘ dânanı
2886. Derûn-ı aşdıķasın âteş-i reşkiyle yakmaķda
İrâ’et eyleyüp şeb-tâ-seher kâfûr-ı süzâmı
2887. Şikâyet eyler ‘Âlî ‘aşrınıñ erbâb-ı câhından

Ṭarīķinde merāsım ‘ilm iken ber-resm-i sulṭānī

2888. Rūsūm-ı ‘ilmi kânūn-ı kādīmi ṭayy idüp cümle
Mücerred ihtışām ‘arzı olup her biriniñ şānı
2889. Gerek ‘azli gerek naşbı deminde ehl-i tedrīsīñ
Mevālī vü müderris hem kuzātīñ ekşer a‘vānı
2890. Rikāb u meclisinde bir alay maḥbūb u müsteşnā
Ki her birisi bīm ü sāde-rū hem-ḥūy-ı ğılmānī
2891. Perī-ruḥsār u şūḥ-etvār u ḥoş-reftār u şīrin-kār
Semen-sā kaddi ṭübā ḥoş-edā ṭāvūs-ı rıdvānī
2892. Veliyyü’n-ni‘meti yanında kebk-āsā sekerlerdi
Delāl ü ğonc ile dā’im yürürlerdi ḥırāmānī
2893. Ḥuşūşā şimdiki devrānda ol māh-peykerler
Dönüp ‘acl-i Benī-İsrā’īl’e dilber iç oğlanı
2894. Miyānda kumrı gögsi ḥāreler giymiş tururlardı
Kemer-bendinde sīmīn-ḥançer-i tiz-levendānī
2895. Bıçağı ḥançerinden daḥi aqvā idi kesmekde
Nigāh-ı ğamzesi tır idi yāḥud tīg-i bürrānī
2896. Başında kar saçāğı oldığından ṭarf-ı destārı
Gelen züvvārīñ ‘aqlın ṭoñdururdu zülf-i pīçānı
2897. Vefā eyler mi bu maşraflara ḥiç degme bir irād
Menāşīb medrese şāḥibleri ḥükkām-ı büldānī
2898. Niçe ṭākat getürsün böyle isrāfāt-ı bī-cāya
Ḥuşūşā ola encāmı anıñ icrā-yı nefsanī
2899. Yeter mi aña şehriyye vazīfe kısmetiñ resmi
Ya maḥşūl-i kaza ğnā ider mi öyle cīrānı
2900. Esir-i bend-i zülfı oldığın bilse efendiniñ
O mecnūna virirdi hem-çü Leylā bir perişānı
2901. Anı kaydiyyeniñ maḥşūline mümkün mi rabṭ itmek

Meger keşf ile daḥi ideler ta‘ yīn-i hemyānī

2902. Aña ceb ḥarcılığı olurdu ġayri kūtī īrādı
Müseyyeb kıoyşalar bī-ķayd olup ol esfeh oġlanı
2903. Veliyyü’n-ni‘ meti medyūn u müstaġraķ daḥi olsa
Refāh-ı ḥālını şefķat idüp ister mi a‘ vānı
2904. Kıazāya uġramış bī-ķāre ķādī dir mi sā’irler
Görünce kendülerden mültefit ol şāh-ı ḥūbānı
2905. Anı bizler gibi görüp gözetmez diyü reşkinden
Tesāvī iddi‘ ā eyler bir alay ḥūķ-i yābānī
2906. Başı derdine düşüp cānı ile uġraşır āḥir
Ḥudā bu ibtilādan ḥıfz ide erbāb-ı ‘irfānı
[258b]
2907. Efāzıl zümresi böyle olunca vakt-i ‘Ālī’de
Ne keyfiyyetledir şimdi bu ‘aşrın ehl-i ‘irfānı
2908. Oturdum tırdum erbāb-ı menāşıbla medārisle
Deyüp eyler ḥikāyet diñle ‘Ālī-yi süḥan-dānı
2909. ‘Abāsıyla şaçaklı urmaġa ḥ‘āhiş-ger olmaġla
Müderisler iderler dāḥile gelmekde cūyānī
2910. Şemān-ı saḥnı ḥūlyā eyleyenlerde daḥi maķşad
Taşaddur itmege ruḥşat idi meclisde mīrānı
2911. Faķaţ endişesi her rūz u şeb şubḥa vuşūlinden
Mevālī olmak idi ḥ‘āhiş-i nā-müstehiķķānī
2912. Dimaşķ-i Şām ü Mışır u belde-i Şehbā kıazāsıyla
Ṭarīķinde teķaddüm eyleyüp emşāl ü aķrānı
2913. Biraz māl ü menāle dest-res bulmaġla şehirde
İde her meclisinde ḥalkā faḥr ü ‘arz-ı ‘unvānī
2914. Diye çok iltifāt itdi fülān vālī zamānımda
Beni eslāfıma terciḥ idüp ol belde sükkānı

2915. Fülân ağa baña i‘ zâz u ikrâm eyledi vâfir
Şu emre ‘ iffet itdim hoş geçindim dirdi her ânı
2916. Temeddüh eyleyüp lâf u güzâf eylerdi ‘ azlinde
Virirdi hod-be-hod medh eylemekle kendüye şanı
2917. Mevâlî-yi selefde ‘ ayb idi bu vaz‘ u vādîler
Fürû-māye işidir ‘ arz-ı devlet kibr-i nefsanî
2918. Muḥammed Hân Fâtih ‘ ilme rağbet itdi ‘ aşrında
Kılup erbâbına ḥadden ziyâde luṭf ü iḥsânı
2919. Gürûh-ı sūhte-gāndan rütbe-i iftāya varınca
Efāzıldan virüp her şınfa bir ‘ unvân-ı şâyânî
2920. Mücerred ‘ ilme terğîb eylemekle ḥayl-i ṭullâbı
Merâtible merâsim koydı tervîc itdi ‘ irfânı
2921. Bu rağbet i‘ tilâ-yı şâna cell-i himmet itmekle
Edânî zümresinden kıldı ber-ter müste‘ iddânı
2922. Şıyânet eyledi âlâm-ı faqr u fâkadan el-ḥaqq
Menâşıbla kılup ‘ âlimlere tertîb-i ‘ unvânî
2923. Murâd-ı pâdişâhî bu idi kaṭ‘ -ı merâtible
Fezâ’ il ehline şervet gelüp bâ-rif at-i şânî
2924. Nefâyis nüshalar cem‘ inde aşlâ çekmeye zaḥmet
Olalar zû-fünûn-ı ‘ ilm ü fazl-ı ‘ aşr-ı sulṭânî
2925. Muḥaşşal intizâm-ı ḥâl ile hengâm-ı Fâtih’ de
Refî‘ ü’ l-kadr idi aşḥâb-ı fazlîñ kâr-dânânı
2926. Cenâb-ı Ḥazret-i Sulṭân Süleymân Hân ‘ aşrında
Efâzıl içre mer‘ î oldu kânûn-ı Süleymânî
2927. Mevâlîniñ bu ‘ unvân ü rüsûmı gün-be-gün artup
Faḳaṭ ‘ örf ü izâfet oldığı âşâr-ı ‘ irfânı
- [259a]
2928. Cenâb-ı Seyyid Cürcân’ ı i‘ câb eyleyüp âḥir
Bir iki beyt ile bir kıṭ‘ a-i rengîn-i evzânî

2929. Yazup ta‘ yîr ile erbâb-ı fazlî Rûm’a gönderdi
Kılup ol serzenişle ehl-i fazla nuşh-ı haqqânî
2930. Berâber oldığıyçün kisvesinde ‘ âlim u câhil
Ferîkayn içre aşlâ bulmadı bir gûne rüçhânı
2931. Bu idi kıt‘ a-i maḳbûleniñ maḥşûl-i ma‘ nâsı
Lisân-ı Fârisî’den nakl idüp nazm eyledim anı

Terceme-i Ebyât ve Kıt‘ a-i ‘ Allâme-i Rabbânî Şerîf Cürçânî

2932. ‘ Arab çerḥinde ṭâli‘ oldı şems-i ‘ ilm ü ‘ irfânı
Münevver eyledi gerçi anıñ envârı ekvânı
2933. Vasaṭda buldı ancaḳ istivâyı mülk-i Īrân’da
Zevâle Rûm’da irdi be-‘ örf-i cehl ü nâdânî
2934. Faḳaṭ bir cirm-i bî-nûrî ḳalup ol neyyir-i ‘ ilmiñ
Žiyâ‘ u pertevi ḳılmadı ḡayri dehri nûrânî
2935. Bu devrân şol zamândır kim o nûr-ı lâ-yezâlîniñ
Ġurûbı demleridir kim be-cây-i-nûr-ı ‘ irfânî
2936. Cehâlet zulmeti ḳaplaya dünyâyı ma‘ âza’llâh
Ser-â-pâ yer yüzin ṭutup cehâlet ola zulmânî
2937. Bu maẓmûn ile Rûm’uñ şâ‘ irânından biri böyle
Şikâyetle zamânından didi bir beyt-i Ḥassânî
2938. Müsâ‘ id olmamaḳla vezni bu nazm-ı dil-ârâya
İdüp ma‘ nâsını tazmîn ber-nazm-ı belîġânî
2939. Mücevvâze olunca ehl-i Rûm’uñ mâ-bihi’l-faḥri
‘ Aceb mi beste olsa kûşe-i destâra ‘ irfânı

Der-Beyân-ı İḥtilâl-i Ṭarîkat-i Mevâlî be-Rivâyet-i ‘ Âlî

2940. Bozulmaḳda ṭarîḳi nev-be-nev cem‘ -i mevâlîniñ
Melâz ü mültecâ itmekle dergâh-ı vezîrânı
2941. Vezîrân rûkn ü a‘ yân himmetiyle ehl-i ‘ irfândan
Mevâlî vü müderrisler bulup terfî‘ -i ‘ unvânı

2942. Velâkin hâric-i kânûn olan rütbe şefâ' atle
Miyân-ı kavimde maqbûle olmazdı kemâ-kânî
2943. Tarîk-i ' ilme rağbet ehline ikrâmdır ammâ
Tecâvüz itmeye kânûn-ı şer' i resm-i sulţânî
2944. Ne kânûn-ı Muḥammed'den ne şer' -i pâk-i Aḥmed'den
Te' addi eylesün aşḥâb-ı câhiñ pây-e-i şânî
2945. Kibâra istinâden kaţ' -ı râh itse tarîkinde
Eger ' âlim eger câhil tarîkiñ köhne-sâlânî
2946. Ekâbir ḥâtırın gâyet mürâ' ât eyleyüp aşlâ
İtâle eylemezlerdi ne deñli alsa meydânî
2947. Eger bir câhiliñ erbâb-ı devlet intisâbıyla
Tarîkinde firâz-ı ' arşa çıksa kâdr ü ' unvânî
[259b]
2948. Tarîkiñ ihtilâlin ağzına hiç kimse almazdı
Eger zilletle künc-i inzivâda kâlsa akrânî
2949. Çürise kâlsa erbâb-ı feż' âil künc-i ' uzletde
Sükût eylerdi almazdı lisâna sebk iden cânî
2950. Şu ma' nâyı ifâde eylemişdir ol sükût ancak
Kuzât-ı ' askere varınca bu tertib-i şâhânî
2951. Aranmaz idi anlar gibi ehliyyet mevâlîde
Olurdu mevleviyyetlerde ' ilm ü cehl yeksânî
2952. Şadâret ile fetvâ manşıbında farţ-ı isti' dâd
Olup meşrûta-i neyl-i merâm-ı şadr-ı zî-şânî
2953. Şefâ' at eylemezdi iltizâmıñ yoğ idi dahli
Vekîl-i muṭlaqiñ telḥiş idi maḳdûr-ı ' unvânî
2954. Kimi ta' yîn iderse mesned-i şadreyne iftâya
Der-i iclâlden vârid olurdu emr-i sulţânî
2955. Bu üç şadra cür' et idemezdi zümre-i cühhâl

Faḳaṭ anlarda oldu imtiyāz-ı cehl ü ‘irfānī

2956. Kibāra istināden rütbe ihṛāz eyleyen cāhil
Niçe şadr-ı meşihatle olur iftāya erzānī
2957. Huşūşā ‘āmm u ḥaşşīn müşkilātın ḥalle ḳādir mi
Mevālī zümresinden degme bir terkīb-i ḥ‘ānānī
2958. Bi-ḥamdi’llāh nümāyān oldığıyçün ‘aczi cühhālīn
‘Avāmīn niçesinden ḳurtarup ol şadr-ı zī-şānı
2959. Eger zāten zamānen var ise iftāya istihḳāk
Recā-yı ağniyā-yı ağbiyādan şāf olup şānı
2960. Hużūr-ı pādişāhiye nihānī anı da‘vetle
Olurdu ihtilā‘-ı ferve-i beyzāya erzānī
2961. Bu ḳānūnuñ daḥi Allāhu a‘lem resmi maḥv oldu
Aranmaz oldu zīrā rütbe-i bālāya şāyānī
2962. Lisān-ı ‘aşrī bilmek oldu kāfī şimdi devletde
Umūr-ı ḥāriciyye ṭutdı cāy-ı ‘ilm ü ‘irfānı
2963. Şerāyi‘ ‘ilmine dūr u dırāz imrār-ı vaḳt itmez
Fūrū‘ından bedeldir maḥzarī-i fikh-ı Nu‘mānī
2964. Ḳavānīn-i Muḥammed Ḥān’dan ancaḳ bu bāḳīdir
Beyāza ihtişāşı belki ḳānūn-ı Süleymānī
2965. Cenāb-ı ḥān-ı ekrem Ḥāzret-i Fātiḥ Muḥammed Ḥān
O ḥāḳān-ı mu‘azzam āb-ı rūy-i nesl-i ‘Oṣmānī
2966. Ḥudā ḳabr-i şerīfin ravza-i gül-zār-ı ‘Adn itsün
Ola murğ-ı revānı lāne-sāz-ı ‘arş-ı Raḥmānī
2967. Efāzıl ḥayline ḥayl-i ri‘āyet eyledi ancaḳ
İhānet yollı oldu didiler ḳānūn-ı sulṭānī
2968. Ṭarīḳ-i ‘ilmi gūyā mīr-i mīrān manşıbı ḳıldı
İdince pāye-ber-pāye rūsūm-ı fażl u ‘irfānı
2969. Selefde mübtelā-yı faḳr u fāḳa idi ‘ālimler

Ebed vech-i ğināyı görmedi a‘ yān-ı a‘ yānı

2970. Muḥammed Ḥān geldi fāḫadan kırtardı bi’l-cümle
Efāzıl cem‘ ine ḥaddince kıldı luṭf-ı şāhānī

2971. ‘Avā’id eyleyüp ta‘ yīn itdi ekşerin iġnā
Efāzıl kām-yāb-ı şervet oldu buldı sāmānı

[260a]

2972. Riyāzet üzre iken ekl ü şürbinde libāsında
Nefāyis eṭ‘ imeyle eşribeyle şevb-i elvānī

2973. Çıkardı başdan erbāb-ı fazlı kıldı ten-perver
Nefāsetle teġaddī cümlesin kıлмаğla nefsānī

2974. Ƙamunuñ nefsi ġālib oldu rūḥāniyyeti üzre
Efāzıl zümresinden gitdi ḥayfā zevḳ-i rūḥānī

2975. Ḥamīr ü estere icrā-yı sünnetle binerlerken
Evā’ilde şudūr u müftī-i evlād-ı ‘Oşmānī

2976. Ṭavīle-bend-i istikbār olup ıştābl-ı devletde
Yanaşdırmazlar oldu binmege esb-i küheylānı

2977. Ḥuyūlūñ esb-i tāzisin alup beslerdi ‘ālimler
Rükūbından şafā-yāb olmağā devletde ebdānı

2978. Taḥammül üzre rāḫat-yāb olup baḫt-ı müsā‘ idle
Menāşıb olmağā teşmīr iderdi ṭarf-ı dāmānı

2979. Ḥarīr esvāb-i libs ile binerdi esb-i tāziye
Rikābında yüridüp ekşeriyyā sāde-rüyānı

2980. Biri birinden aḫsen sīm-ten nāzik bedenlerle
İderdi her bir ‘ālim ḫalkā ‘arz ḫūb ġilmānı

2981. Vaşak semmūr u kākūm sibr ü sincāb ile müstağraḫ
Olap bāb-ı ekābirde iderler pūye-gerdānı

2982. Vesīle ‘add idüp neyl-i merāma her bir ‘allāme
Zenān şekliyle tezyīn eyleyüp emred cevānānı

2983. Leyālīde gerek dirlerdi helvā şöḫbeti olsa
Nefāyis eṭ‘ime ṭabḥ itdirüp şöḫret-fürüşānı
2984. Muḫaddem zikri sebḳat eylemişdi bu sefhānıñ
Ne yüzden bozdılar resm-i ṭarīḳ-i faẓl u ‘irfānı
2985. Sezā-yı ehl-i ‘irfān olmayan vaż‘-ı sefhāna
Menāşīb ehline virmez mi her emrinde noḳşānı⁴¹
2986. Bihişt-i dār-ı dünyā ḥūr u ğilmānıñ temettu‘yla
Revā mı kıyımlı meydāna çıksun pest olup şānı
2987. Bu ḥālāt-ı ğarībe gerçi bu demlerde vāḳi‘dir
Velākin zümre-i erbāb-ı tārīḥiñ süḥan-dānı
2988. Yazar Kūnh’inde ‘aynı ile ‘ayn ile olan ‘Ālī
Sene biñ ikide vāḳi‘ olan aḥvāl-i devrānı
2989. O demlerde daḥi resm-i ṭarīḳi ehl-i efdālīñ
Bozulmuşdı kıyās eyle aña bu ḥāl-i ezmānı
2990. Şıgama şarığıyla sıkma ṭarzı ṭar ḳaftānla
Abāza yaḳalı hep oyma yeñli iç oğlanı
2991. Rikābında yürürdi ol zamānlarda mevālīniñ
Bütün ḳallāvī taḳlīdi idi destār-ı ḥübānī
2992. Mücerred kesret-i etbā‘ içün nā-bāliĝ oĝlanlar
Veliyyü’n-ni‘ meti yanında idüp arz-ı ‘unvānī
[260b]
2993. Urup her birisi merkūbına altun üzenğiyle
Cevāhirli şaḳāḳlar zeyn-i sīmīn-i mülūkānī
2994. ‘Avām-ı nāsıñ istiḥyā idüp terk itdigi resmi
Mevālī zümresinde oldı gūyā resm-i sulṭānī
2995. Ser-ā-ser telli ḥārā çeşm-i bülbül badili aṭlas
Ḥarīr envā‘ınıñ mensūcı dībā şīb ḳaftānı

⁴¹ H nüshasındaki bu beyit her iki Üniversite nüshasında mevcut değildir.

2996. Meḥādīm-i mevālī ile ḥuddāmı giyerlerdi
Bisât-ı cevherîniñ yoğ idi hiç ḥadd ü pâyânı
2997. Perī-rüyân reşk-i ḥūr-ı ğılmân mû-miyânlarla
Mevālîniñ biri birine fâḥr itmek idi şânı
2998. Oḡuyup yazmaq ızḥâr eylemek ‘ayb idi ol demde
Velâkin var idi beyne’l-mevālî zevk-i rûḥânî
2999. Cevânân ile ülfet şoḥbeti mezmûmdur ancak
Gelüp erbâb-ı ṭab‘a rû‘yetinden ḥazz-ı vicdânî
3000. Kâfeslerde tıyûrı ḥabs ü istintâk zevkünden
Çiçek şoḥbetleriyle lâleniñ zevk-i çerâġânı
3001. Uyar mı aḥsen-i taḡvīm ile taḥşîl-i ezvâka
Anıñ şems ü kamerden zâhir iken faẓl u rüçḥânı
3002. Telezzüz eylemek zî-rûḥdan zevk-i cemâdâtı
Olur mı hiç erbâb-ı ‘uḡûle zevk-i yeksânî
3003. Ḥudâ ḥıfz eylesün daḡi tîr-i zenb ü me‘âyibden
Bu devrânda olan erbâb-ı ‘ilm ü faẓl u ‘irfânı

Der-Taḡşîl-i A‘yân-ı Devlet-i Âl-i ‘Oṣmân u Erkân-ı Sa‘âdet-Şâḥân-ı

Zî-Şân

3004. Müverriḡ Monlâ İdrîs âb-ı rûy-i ṭînet-i Bitlîs
Yazar Heşt Behîşt’inde mülûk-i âl-i ‘Oṣmân’ı
3005. Rivâyet ile andan naḡl ider naḡl-i dirâyetle
Kitâb-ı Künhü’l-Aḡbâr’ında ‘Âlî gûş idüp anı
3006. Kemîne nâẓım-ı dil-ḡaste kim Seyyid Ḥasîbâ’nıñ
Şikeste-beste nazmın ile zîb-i gûş-i im‘ânî
3007. Cenâb-ı Bu’l-Fetiḡ Sultân Muḡammed Ḥân Ġâzî kim
İkinci Ḥân Murâd’ıñ nûr-ı çeşmi necl-i zî-şânı
3008. Selâṭîn-i ‘izâmıñ erşedidir baṭn-ı sâbi‘de
Muḡaddem daḡi sebḡ itmişdi taḡşîl üze ‘unvânı

3009. Semiyy-i Aḥmed-i Muḥtār o sulṭān-ı zafer-girdār
O ṣāh-ı kām-kār ol ṣehriyār ol rūḥ-ı ekvānī
3010. Kılup maṣrūf-ı naḳd-i himmetin dünyāya fer ṣaldı
Sikender gibi ṣarḳ u ḡarba itdi ʿazm-i pūyānī
3011. Bütün aḳṭār-ı arzı zabṭ idüp ṣemṣīr-i tedbīri
Nigīn-i ḥükmine rām eyledi Īrān u Tūrān'ı
3012. Zılāl-i ḥayme-i ʿadlinde ʿālem oldı rāḥat-yāb
Ḥuṣūṣā zümre-i aṣḥāb-ı ʿilm ü faẓl u ʿirfānī
- [261a]
3013. Zamān-ı devletinde cümleden mergüb-ter kıldı
Virüp her birine terfi ʿ-i ṣān u ʿizz-i ʿunvānı
3014. Gerekse bezm-i ḥāṣṣında gerek sāʿir mecālisde
İdüp taḳdīm-i aʿyān u emīrān u vezīrānī
3015. Ṭarīḳ-i ehl-i ʿilme ehl-i seyfe iʿtibār itdi
Bu iki fırḳa çünkim dīn-i Ḥaḳḳ'ın oldı burhānı
3016. Zevāl-i milketinden iḥtirāz üzre iderlerdi
Reʿāyāya riʿāyet iḥtiyāt-ı ʿadl-i ṣāhānī
3017. Ketāyib cemʿine celb-i ḳulüb-i ʿaskere dāʿim
İderdi ṣarf-ı naḳd-i himmet-i bālā-yı sulṭānī
3018. O sulṭān-ı celilü'l-ḳadriñ ancaḳ bu idi reʿyi
Cenāḥ-ı reʿfetinde cemʿ olan aṣḥāb-ı ʿirfānī
3019. Refāḥ-ı ḥāl ile sākin olup dār u diyārında
Ṭarīḳi intizām üzre bulalar rifʿat-i ṣānı
3020. Umūr-ı salṭanat anıñla lā-büdd bulup istiḥkām
Esās-ı ṣerʿa ʿālimler olur erkān-ı bünyānı
3021. Ḳıvām-ı devlete dört şınfla erkān vaẓʿ itdi
Vezīrān oldı rükn-i evvel-i bünyād-ı ʿOṣmānī
3022. Ḳuzāt-ı ʿasker oldı rükn-i ṣānı daḥi defterdār
Olunca rükn-i ṣālis oldı mīriniñ nigeḥ-bānı

3023. Muvakkı‘ ya‘ nî tuğra-keş ki rükn-i râbi‘ olmuşdır
Nişâncı didiler tevķī‘ ile bulmağla ‘ unvânı

Der Beyân-ı İrâd-ı Vüzerâ-yı ‘ İzam ve Hil‘ at-i İşân

3024. Olup her bir vezîriñ resm-i aqlâmiyye irâdı
On iki kerre yüz bin aqça yazı ile hâşşânı

3025. Aña tîmâr dirler ıstılâhât-ı vezîrânda
İle’l-ân resm-i ‘ âdîdir be-fermân-ı hıdîvânî

3026. Eger tahmîn olunsa hâliyâ resmi vezîrânıñ
Şubaşılar hisâbı üzre artar qadr-i mîzânı

3027. On iki yükledir ta‘ bîr şad âlâf anlarda
Hisâbında yañılmaz nokta deñlü ehl-i dîvânî

3028. Yigirmişer otuzar yük olup her sâl irâdı
Hisâb olunsa tahmînen havâşş-ı şadr-ı zî-şânî

3029. Qatîfeydi vezîrân hil‘ at-i zîbâsı yazlarda
İdüp zer tügmelerle her biri tezyîn-i qatînî

3030. Qatîfe hil‘ at-i semmûr qaplardı dem-i sermâ
Celâlet gösterirdi ‘ âleme ‘ aşrîñ vezîrânı

3031. Selâtin-i selef teksîr itmezdi vezîrânın
Nümâyân oldığıyçün kılletinde ‘ izzet-i şânı

3032. ‘ İdâdında egerçi yoğ idi bir hadd-i maşşûsı
İkiden yediye varıncadır düstûr-ı hâkânî

[261b]

Der Beyân-ı Rükn-i Evvel ez-Erkân-ı Erba‘ a

3033. Vezîrân-ı selâtin iki üç dört idi yağud beş
Ziyâde olması olmazdı merzâ-yı mülûkânî

3034. Meger bir vâcibü’l-ikrâma qaşd-ı ihtirâm ile
Keremitse gerek yağud kıla dâmâd-ı sultânî

3035. Vezâret rütbesiyle qadrini terfi‘ iderlerdi

Virirlerdi anı i‘ zām içün bir hāşş-ı zī-şānī

3036. Hāvāşş-ı pādīşāhīden birini keyfe-mā-yehtār
On iki kerre yüz biñ aqça bir tīmār ile anı
3037. Çerāğ-ı hāşş idüp ilhāk iderlerdi vezīrāna
Yazarlar idi emrinde anıñ düstūr-ı ‘ unvānī
3038. Huzūr-ı pādīşāhīde gerek dīvān-ı şāhīde
Taşaddur itmesi biri birine fazl u rüçhānı
3039. Vezāret manşıbında eskilikle rütbesi artup
Yahūd ğazv ü cihāda eyleye imrār-ı ezmānī
3040. Vezīrāndan gehī bir vācibü’l-ikrām olan zātı
İderlerdi mezīd-i luṭf ile tefvīk-i aqrānī
3041. Velākin iltifāt-ı hüsrevāniyle bu taşdīriñ
Vuḳū‘ ı nedret üzreydi yazar tārīḫ-i ‘ Oşmānī
3042. Vekīl-i muṭlaḳı her pādīşāhıñ mühr-i devletle
Taşaddur eyleyüp sâ’ir vezīrān u müşīrānı
3043. Yedinde emr-i ḥall ü ‘ aḳd olup mühr-i vekāletle
Müfevvaż idi dūş-ı re’ yine her emr-i ḥāḳānī
3044. Zimām-ı salṭanat destinde olmağla şadāretle
O düstūruñ olup serdār-ı ekrem vaşf-ı ‘ unvānı
3045. İderlerse recā sâ’ir vezīrān andan eylerdi
Aña maḥşûş idi fermān-revā-yı ‘ ahd-i sulṭānī
3046. Veliyyü’n-ni‘ me-i ‘ ālem selātine dinür ancaḳ
Vekīl-i muṭlaḳa ıtlāḳ olunsa olur erzānī
3047. Bütün dād u sited zīrā anıñ emriyle şadırdır
Aña taḥşīş olundı çünki dīvān-ı ḥıdīvānī
3048. Meger dīvān-ı ‘ ālīde şikātiñ izdiyādından
Vezīr-i şānīye ‘ arz eyleyüp küttāb-ı dīvānī
3049. Şu da‘ vāyı şu emri siz görüñ siz ḳaṭ‘ idiñ diyüp

Vezîr-i evvelîñ izniyle ismâ' ideler anı

3050. Virilen 'arz-ı hâli 'arz u i' lāmı kırâ'etde
Vekîl-i muṭlaḳıñ tâ olmadıḳça ızñ ü fermânı

3051. Ne cānı var idi bir kimseniñ dīvān-ı 'ālîde
İde lâ vü ne' amla ref' -i şavt-ı kār-dānānı

3052. Eger ruḥşatda olsa emr ü nehye şavb-ı evvelden
Olurdı emr-i cüz' iyyātıñ icrâsıyla ızānı

3053. 'Umûr-ı 'azl ü naşbı cümle tevcîhâtı devletde
Vekîl-i muṭlaḳ eylerdi degildi ğayriniñ şānı

[262a]

3054. Teraḳḳıyyâta dâ'ir olsa i' lāmı yâ tîmāra
Yahûd olsa ocaḳlardan eger tevcîh-i sulṭānı

3055. Vezîr-i a' zamañ fermânına mevḳûf idi ancaḳ
Cevābın virmege sâ'ir vezîriñ olmaz imkânı

3056. Ne vech üzre tekâpü ihtirām u 'izzet eylerse
Eyālât u livâ zâbiṭleri sancaḳ emîrānı

3057. Vezîr-i a' zama sâ'ir vezîrān öyle eylerdi
Tevâzu' itmede yoğ idi aşlâ fark u noḳşānı

3058. Sebit bâzār ü bâzār-irtesi şalıda her hafta
Seher vaḳtinde 'âdet devletiñ sâ'ir vezîrānı

3059. Ḳuzât-ı 'asker ü erbâb-ı devletle varırlardı
Görünce anlarıñ geldiklerin bevvâb-ı sulṭānı

3060. Güşâde eyleyüp bâb-ı sarây-ı pâdişâhîyi
'Ale't-tertib varup devletiñ a' yān ü erkānı

3061. Vuḳûf eylerdi dīvān-hāne-i iclâlde cümle
Biraz celse vuḳû' ında be-resm-i âl-i 'Oşmānı

3062. Vezîr-i a' zam-ı vâlâ-şiyem dīvān ḥalkıyla
Rikâbında niçe ferheng ü çavuşān-ı dīvānı

3063. Vaḳār u übühhette revnaḳ-efzā-yı satvetle
Gelüp ol mecma‘ -i vālāya ber-resm-i müşirānī
3064. Vezirān ile ḳādī-‘ askerān semt-i yemīninde
Yesārında nişancı defterī-yi dīvān a‘ yānı
3065. Ricāl-i devleti hep sağlı sollı oturup yer yer
Ta‘ ayyün bulmağın her zümreniñ miḳdār-ı ‘ unvānı
3066. Duḡūli her ferīḳiñ Enderün-ı şehriyāriye
Olurdi resm-i mu‘ tādı be-teşrifāt-ı sulṭānī
3067. Eḡaşş-ı zümre-i huddām olanlar soñradan soñra
Huḡūr-ı āsafide eyleyüp hıdmetde pūyānī
3068. Mehām-ı müslimīne eş-şalā didikde çavuşān
Virilür idi her emre netice ḡüsni pāyānı
3069. Huḡūr-ı şehriyāre ‘ arza girmek günlerindeyse
Vezir-i a‘ zam eylerdi teḳaddüm hep vezirānı
3070. Girilmek iḳtizā eylese bezm-i pādīşāhiye
Merātib üzre her sınıfıñ olurdi resm-i ‘ unvānı
3071. Vekil-i muṭlaḳıñ telḡış u i‘ lāmı ḳırā’etde
Olurdi sākit ü şāmit bütün a‘ yān u erkānı
3072. O rütbe yaklaşırdı şadr-ı a‘ zam ile ḡünkārıñ
Miyānı bir-iki ḡaṭve ḳadar yoğ idi noḳşānı
3073. Nihānī didigin ḡuzzāra ismā‘ itmeden cümle
Vezir-i a‘ zama ifhām olurdi belki sırrānī
3074. Cenāb-ı saltanat bir emre āḡāz itmedin ḳaṭ‘ ā
Cevābın virmege bir kimseniñ ḡiç yoğ idi cānı

[262b]

Der-Beyān-ı Mevādd-ı ‘ Aşere-i Mülk-ārā Der-Ḥaḳḳ-ı Vezir-i A‘ zam-ı

Celālet-Nümā

3075. Niçe ḡālāt u niçe iltifāt-ı pādīşeh var kim
Vezir-i a‘ zama maḡşūş olup ber-resm-i ‘ Oşmānī

3076. Bu devletde ile'l-ân her biri meşhûd-ı ' âlemdir
Zuhûr-ı âl-i ' Oşmân'dan berü herkes bilür anı
3077. Birisi cümleden mühr-i şerîf irsâl olunduğda
Yahûd kendi eliyle kılsa i' t̃a mühr-i sulţânî
3078. O günde belki ol sâ' atde olur mühr ile manşûb
' İnân-ı re'yine tefvîz ile emr-i cihân-bânî
3079. Alındıkda dañi ol anda evvel mühr-i istiklâl
Gelür ' azli ile menkûbi'i ol şadr-ı zî-şânî
3080. Vekâlet mühri bir zerrîn hâtemdir ki nağş olmuştır
Nigîni üzre bir tuğrâ-yı garrâ-yı hıdîvânî
3081. Anı cânı gibi koyunda şaklar idi düstûrân
Eline girse ol miftâh-ı genc-i milk-i ' Oşmânî
3082. Beher dîvân günü ol mühr ile memhûr iderlerdi
Hâzâ'in ile defter-hâneyi bâ-emr-i hâkânî
3083. İkinci vaqtiniñ dîvânıdır biri haşâyışden
Murahhaş olmayup sâ'ir vezîr itmezdi dîvânı
3084. Fağat şalı günü itmezdi sâ'ir hafta eyyâmı
' Aşır dîvânına me'zûn idi düstûr-ı zî-şânî
3085. Mücevvâze giyerdi şadr-ı ' âlî ' örf idi ol dem
Yanında sağlı şollı tezkire-i evvel ü şânî
3086. Selâm çavuşınıñ anda kıyâmı ' âdet olmağla
İderdi ' arz-ı hâl aşhâbından resm-i salâ-h'ânî
3087. Haşâyışden birisi dañi çavuş-başı olmuştır
Vezîr-i a' zama mahşûşadır pûyân ü cûyânı
3088. Be-her dîvândan soñra çavuşlarla alup her gün
Sarây-ı âşafiye götürüp ol şadr-ı zî-şânı
3089. İkinci vaqti dîvânında her gün hâzır olmağla
Umûr-ı nâsı tenkîha ider teşmîr-i dāmânî

3090. Düşerdi cum‘ alarda öñine düstür-ı zî-şânıñ
Ma‘ iyyetle edā-yı cum‘ a eylerdi kemā-kānī
3091. Muhaşşal nāzır-ı dīvān-ı şadr-ı a‘ zāma olmağla
Olurdi ba‘ z-ı emre izn-i destūr ile fermānı
3092. Selātin-i selef kânūnı gūyā böyle olmışdı
Çavuş-başı hūlāsa eyleyüp ahvāl-i dīvānı
3093. Umūr-ı nāsdan sâ‘ir veķāyi‘ den ne oldıysa
Yazup târîh u taḥvîl ile her gün mû-be-mû anı
3094. Huzūr-ı şehriyāre ‘ arz iderdi şıḥḥati üzre
Aña şimdi bedel vaż‘ itdiler telḥîş-i sulṭānī
[263a]
3095. Haşāyişden birisi daḥi olmış idi devletde
Cenāb-ı kâdî-‘ askerlerle defterdār-ı sulṭānī
3096. Cenāb-ı salṭanat-pîrā Muhammed Hân devrinde
Vekîl-i muṭlaķa varırdı ber-kânūn-ı ‘ Oşmānī
3097. Varup her hafta yevm-i erbi‘ āda aña defterdār
Ma‘ iyyet eyler idi aña şıḳḳ-ı sālîş ü şānī⁴²
3098. Hāmîsinde daḥi ol haftanıñ şadreyn-i vālā-cāh
Varırlardı rikāba yüz sürüp ber-resm-i dīvānī
3099. Merāsım kendüler ‘ örfiyle üstiyle varıldıķda
Mücevvāze giyerdi muḥzırānı cümle a‘ vānı
3100. Vezîr-i a‘ zāma i‘ zām içün uğrardı ‘ avdetde
Kuzāt-ı ‘ askeriñ ol dem bu idi ‘ ādet-i şānı
3101. Haşāyişden biri daḥi rikāb-ı şehriyārîniñ
Ne deñlü var ise maḳbûl olan ağa-yı zî-şānı
3102. Dü-şenbih gün vezîr-i a‘ zāma varırdı her hafta
Mücevvāze giyerdi kendüler üsküfle a‘ vānı

⁴² H nüshasındaki bu beyit her iki Üniversite nüshasında mevcut değildir.

3103. Varup dīvān-ı şadr-ı a‘ zama alay ile gūyā
İderdi her biri icrā-yı mevsūm-ı aḡayānī⁴³
3104. Biri daḡi ḡaṣāyişden edā-yı cum‘ a ḡaṣdıyla
Vezīr-i a‘ zāmīn ḡayri olan ‘ aşrīn vezīrānı
3105. Ricāl-i devlet-i erbāb menāşīb ehl-i dīvānīn
Ne ise giydigi her gün libās-ı ‘ izz ü ‘ unvānı
3106. Şiyāb-ı rûz-merreyle giderdi cāmi‘ e herkes
Velâkin şadr-ı ‘ âlî ol serīr-ārâ-yı zî-şānî
3107. Ya ḡallāvî ile yaḡud mücevvāze giyerlerdi
Şalāt-ı cum‘ aya çıkdıḡda ber-resm-i müşīrānî
3108. Bütün aḡaları üskûf giyerlerdi rikābında
Mücevvāze giyerdi yanlarında iç-aḡayānı
3109. Çavuş-başıyla çavuşān u dīvān ḡalkı bi’l-cümle
Müteferriḡa erbāb-ı ze‘ âmet çāşnigīrānı
3110. Silaḡdār u sipāh aşḡāb-ı tīmārīn gediklisi
Rikāb aḡalarından ba‘ ž-ı evlād-ı emīrānî
3111. Bütün dīvān-ı ‘ âlî ḡil‘ at ile sīm-raḡtlarla
Rikāb-ı zīre-sīmīn ile bir esb-i küheylānî
3112. Vezīr-i a‘ zāmīn öñince ardınca yürürlerdi
Yemīninde yesārında düzüp alay-ı zî-şānı
3113. Varınca cāmi‘ e daḡi edā-yı cum‘ adan soñra
Getürdükde sarāya ol vekīl-i âl-i ‘ Oşmān’ı
3114. Selām-ı āşafiye şaff düzüp şaḡında şolında
Be-her hafta iderlerdi bu üslûb üzre pūyānî
3115. Meger kim şehriyār-i ‘ âlemiñ bir ‘ özr-i aḡvāsı
Yaḡud bir mānī‘ i zāhir ola bā-ḡukm-i insānî

⁴³ H nüshasındaki bu beyit her iki Üniversite nüshasında mevcut değildir.

[263b]

3116. Li-‘özrin cum‘ ayı ol rûh-ı ‘âlem kılmasa farzâ
Vezîr-i a‘zam itmezdi o gün ol resm-i ‘unvânı
3117. Haşâyışden birisi daği budur şadr-ı ‘âlîye
Yeñiçeri ağası ol re‘îs-i cünd-i sulţânî
3118. Vezâret pâyesi olsun gerek mutlak ağa olsun
Gelüp her haftada bir gün görür ol şadr-ı zî-şânı
3119. Bütün dîvân libâs ile bi-lâ-mâni‘ gelürlerdi
Rikâbında piyâde ‘askeriñ yoğ hadd ü pâyânı
3120. Keçeyle kâr-hâne halkı etrâfın kuşatmışdı
Süvârî çorbacısı hem ocağın ihtiyârânı
3121. Yüz altmış ortanın bölük cemâ‘ at zâbiği cümle
Ser-i sekşonı hem kul kethüdâsı dört şolağânı
3122. Zağarcı turnacı sekban-başı ocağ imâmından
Mine‘l-bâbi ile‘l-mihrâb ocağın köhne-sâlânı
3123. Gelüp yollı yolınca şadr-ı ‘âlîye buluşdukda
Olup her biriniñ ağaları ta‘rîf-h‘ânânı
3124. Mevâcib emr-i vâcib olmağın bâbı ‘indinde
Ocağın ba‘z-ı emrin ‘arz iderlerdi ağayânı
3125. İki-üç haftada bir kerre varırdı ocağ halkı
Ziyâret kaşd idüp tertîb ile sâ‘ir vezîrânı
3126. Velâkin şadr-ı a‘zam gibi her hafta varılmazdı
Meger bir emr-i hâdiş ola bâ-fermân-ı sulţânî
3127. O daği şadr-ı ‘âlî iznine mevķûf olmağla
Taħarrî üzre kânûn ile varırlardı ahyânî
3128. Haşâyışden birisi daği budur şadr-ı a‘zamlar
Gehî kola çıkup yoklardılar es‘âr u evzânı
3129. Tolaşup pây-i tahtı intizâm-ı narh-ı cârîde

Virüp ma' rûf üzre hep behâ-yı lahm ile nânı

3130. Taḳayyüd eyleyüp dād u sited emrinde esvāḳa
Refāh-ı ḥāl-i sükkāna idüp sa' y-i müşīrānī
3131. İderdi ihtisāb-ı şehre diḳḳat daḥi nevvāba
Ḳııardı muḳteżā-yı ' aşr ile tehdīd-i şāyānī
3132. Gehī tersāneye varup umūr-ı pādişāhīde
İderdi ihtimām-ı rü 'yete teşmīr-i dāmānī
3133. Donanma-yı hümāyūn çıḳmadıysa rüy-i deryāya
İderdi ḳapudan paşaya tenbīh-i müşīrānī
3134. Donanma maşrafıñ irād-ı mīrīsin bütün bir bir
Bilüp aḳlām-ı deryāda olan her faẓl u noḳşanı
3135. Sefāyin çekdiri ḳalyon levendānı mevācibden
Muḳassıt aldığı māl-ı ' ulūfe ecr-i şāyānı
3136. Bütün irād ü maşraf defterin rü 'yet idüp anda
Paṭorna ıryale ḳapudana deryā emīrānı
3137. Bütün aḳlām-ı deryānıñ sipāh u ehl-i tīmārı
Vezīr-i a' zām ile söyleşirdi kār-dānānı
3138. Rivāyetden ne kim maḥlūl olursa cümle tevcīhāt
Virilmezdi vekīl-i muṭlaḳıñ olmazsa fermānı
3139. Vezīr-i a' zāmıñ ḡayri olan bi'l-cümle düstūrān
Bi-lā-iznin Sitanbul içre ḳılmazlardı pūyānī
3140. Egerçi seb' a-i seyyāre miḳdārı olurlardı
Şevābit rütbesiyle görünürler idi pinhānī
- [264a]
3141. Yedi ḳubbe vezīri gerçi cem' olmışdı devletde
Yeñiçeri ağası ḳapudan tevḳī' -i ḥānī
3142. Bu üç manşıb ki aḥyānen vezāretle virilmişdir
Zamīme olunurdu her birine ḥāşş-ı sulṭānī

3143. Gehī eṭrāfdan birkaç vezīr-i kār-fermāyī
Getürdüp devlete olurdı dāmād-ı mülūkānī
3144. Velākin her biriniñ olmamışdır nāfız aḥkāmı
İzinsiz yalı zevḳin itmege yoğ idi imkānı
3145. Birisi daḥi bu oldu ḥaṣāyişden mevālīniñ
Vezīr-i a‘ zama ḳaşd-ı ziyāret idüp aḥyānī
3146. Mücevvāze ile varup selāmlamak idi ‘ādet
Be-her hafta vezīr-i a‘ zamı devlet emīrānı
3147. Mevālī-yi ‘izāmıñ mümkün idi şāḥib-i mūhre
Be-her gün iḳtiżā itdikde bā-resm-i muḥibbānī
3148. Ḳapu günleri olsun olmasun dīvāndan ğayri
Görüşmek olur idi olmasa ger men‘ -i derbānī
3149. Gerek bir emr zımnında gerek resm-i ḥuḳūk üzre
Vezīr-i a‘ zama maḥşūş idi bā-raḥş-ı sultānī
3150. Varılmaz idi her gün böylece sâ’ir vezīrāna
Vezīr-i a‘ zamıñ ma‘lūmı olsa men‘ ider anı
3151. Ḥaṣāyişden onıncı bu idi eyyām-ı Fātiḥ’de
Vezīr-i a‘ zama tebrīk-i ‘ıddir resm-i ḥāḳānī
3152. Ḳuzāt-ı ‘asker ü ḥayl-i mevālī vü müderrisler
Olunca tehniyet-sāz-ı cenāb-ı şadr-ı zī-şānī
3153. ‘Arefe günlerinde ḍaḥve-i kübrā zamānında
Çıḳup dīvān yerine ol vekīl-i āl-i ‘Oşmānī
3154. Çavuş-başı ile bi’l-cümle çavuşān şağında
Şolında tura defterdār ile devlet emīnānı
3155. Bütün a‘yān-ı devlet cem‘ olup ḳadr-i merātibce
Bölük ağaları yollı yolınca mīr-i mīrānı
3156. Vezīr-i a‘ zama dīvān yerinde muntazırlarken
Çıḳup devlet-serāsından görüp ḥużzār-ı dīvānı

3157. Kıyām üzre iken eşrâf-ı evvel şadr-ı ‘âliyi
İdüp tebrîk ile taqbîl-i pâý ü dest ü dāmânı
3158. Bu cem‘iyyet faķat ‘ideyne maķşûş idi devletde
Tamâm-ı resm ile zâ‘ir olurlardı vezîrânı
3159. Varup a‘yân u eşrâf u ekâbir ğayri fevc-â-fevc
Biri birine tebrîk itmege ber-resm-i ĥullânî
3160. Selâṭini geķince şadr-ı a‘zamdan mükrim-ter
Yoĝ idi âl-i ‘Osmân devletinde böyledir şânı
3161. Sezâdır pâdişâh-ı ma‘nevî dinse şadâretde
Anıñ zâtıyladır zîrâ mülüküñ ķadr ü ‘unvânı
3162. Bütün ‘aķd-i umûr-ı salṭanat destindedir anıñ
Odur ĥall eyleyen her müşkilât-ı mülk-i ‘Osmân’ı
[264b]
3163. Memâlik fi’l-ĥaķîķa pâdişâhân u mülüküñdür
Eyâlet-i elviye aķṭâr-ı arzıñ şehir u büldânı
3164. Selâṭiniñ ya ĥükmindedir cümle re‘âyâsı
Odur taķlîd iden aĥkâm-ı şer‘-i şâh-ı ‘Adnân’ı
3165. Vezîrân u emîrân müfti-i devrân ü şadreyni
Mevâlî vü ķuzât-ı devleti a‘yân u erkânı
3166. Anuñdur cümle tevcîh-i menâşıb ‘ahd-i ‘adlinde
Velâkin şadr-ı a‘zamdır viren fermân-ı sulṭânı
3167. Vekîl-i muṭlaķı olmaĝla zıllu’llâhi fi’l-arḍıñ
Virildi dest-i istiķlâline mühr-i cihân-bânî
3168. Odur ber-vefķ-i devlet herkese ĥaddince ĥâṭır
Odur ber-muķtezâ-yı mesned-i vâlâ-yı zî-şânî
3169. Kerem-baĥşâ olup erbâbına kendi ṭarîķinde
‘Ulüvv-i ķadr ile terfi‘ iden aşķâb-ı ‘irfânı
3170. Odur erbâb-ı ‘ilm ü faẓla farṭ-ı ihtirâm ile
Viren aķrân ü emşâl içre dâ‘im ‘izz-i ‘unvânı

3171. Muḳaddem zikri tafşıl üzre sebḳ iden ḥaṣāyişden
Vekîl-i muṭlaḳıñ ma‘lûm olup tafḍîl ü rüçhânı
3172. Seferlerde ḥazarlarda ḳamudan şânı ber-terdir
Ḳıyâs itme anıñ iclâline sâ’ir vezîrânı
3173. Ḥavâşş-ı ḥayr-ḥ’âhânıñ eḥaşşı oldıgındandır
Vezîr-i a‘zâmıñ ta‘yîni olan ḥâşş-ı sulṭânî
3174. Vezîrân ḥâşşlarından daḥi ḥâşşü’l-ḥâşş olmağla
Nümâyândır anıñ maḥşûl ile nef’-i firāvânı
3175. Vekîl-i muṭlaḳıñ sâ’ir vezîrân üzre tafḍîli
Yazıldı gerçi icmâl üzre ancaḳ ba‘zınıñ şânı
3176. Selâṭîn-i ‘izâmıñ yanlarında şol ḳadardır kim
Taḥayyûl idemez bir vech ile etbâ‘-i sulṭânî
3177. ‘Ayândır gerçi istiḳlâl ile iḳbâl-i şûrîsi
Velâkin ittiḥâdından bilür devlet karîbânı

**Der-Beyân-ı Ahvâl-i Vüzerâ-yı Sâ’ire-i Devlet-i ‘Aliyye
eyyedeḥa’llâhu bi’l-fütûḥi’l-mütekâşire**

3178. Egerçi ḳadri bâlâ-ter olup sâ’ir vezîrânıñ
Gerek ḳubbe-nişînânı gerek dâmâd-ı sulṭânî
3179. Ḳarışmazlar umûr-ı devlete ber-vech-i istiḳlâl
Vezîr-i a‘zâmıñ yanında budur resm-i ‘Oşmânî
3180. Ne deñlü şehriyâr-i ‘âlemiñ maḳbûli de olsa
Yine olmazdı bir emre taşaddî anlarıñ şânı
3181. Umûr-ı mu‘zama tedbîrine ger meşveret olsa
Gehî ol meclise da‘vet iderlerdi vezîrânı
3182. Veḳâyi‘den ḥavâdişden zuḥûr itdikce dîvânda
‘Avâm-ı nâsdan evvel tıyarlar idi sirrânî
3183. Vekâlet ihtimâliyle tereddüd eyleyenlerden
Şorarlardı bilürlerdi gehî esrâr-ı pinhânı

[265a]

3184. Hādīsü's-sin olandan köhne-sālânın şayarlardı
Gehî olurdılar kı̄'im-maķām-ı şadr-ı zî-şānī
3185. Eger bir cānibe serdār-ı ekrem naşb olunsaydı
O semtiñ zābiţānı aña bi'l-cümle emīrānı
3186. Tekāpū eylemek kı̄ānūn idi ser-^ç asker olduğça
Anıñ re'y-i rezīnı üzre eylerlerdi pūyānī
3187. Meşāliḥden ne emre gönderilmiş ise devletden
Olurdi muķtezā-yı ḥāl ile tedbīr-i imkānı
3188. Ocaķdan yeñiçeri çavuşānıyla bölük ḥalkı
Ma^ç iyyet üzre olurlar idi etbā^ç u a^ç vānı
3189. Virilürdi vezīrān yanına elbette mīrīden
O dem ṭabl u ^ç alem mehterleri ber-resm-i ^ç Oşmānī
3190. Virirler idi külliyyetli olsa ceyş-i ser-^ç asker
Cebe-ḥāne vü ṭop-ḥāne ile gerdūn-keşānānı
3191. Bu rūz anlarla hem ṭop ṭopcıyān kadar kiyāfetce
Eger baḥren ise ol emre imrār-ı ceyş-rānī
3192. Biraz māl-i ḥazāyinle birin küttāb-ı dīvānıñ
İderler idi defterdār-ı ordū-yı müşīrānī
3193. Olurlardı mürāḥḥaş gāhice ṭuġrā-yı ġarrāya
Kılup dīvān efendisin re'īs-i ehl-i dīvānī
3194. Eger dīvānına ehl-i şikāyet ^ç arz-ı ḥāl itse
İderdi rū'yet ol emri virirdi men^ç e fermānı
3195. Silāḥdār u sipāh u yeñiçeriye ṭarīķince
Teraķķiyle ri^ç āyet eylemek resm idi aḥyānī
3196. Bi-lā-^ç arz ol ṭarafda vāķi^ç olsa ba^ç z-ı manşıblar
Gerek bir tuġlı beg olsun gerekse mīr-i mīrānī
3197. Tereddüd itmedin tevcīh iderler idi dīvānda

Muraḥḥaṣ idi ‘azl ü naṣba bā-izn-i cihān-bānī

3198. Edā-yı ḥıdmet ile devlete ‘avdet buyurduḡda
Berātı yā ru’ūsı ‘arzına eylerdi cūyānī
3199. Eger şuḡl itdigi emr-i ḥaṭiriñ ihtimāmıyla
Bütün olmış ise ḥıdmetleri maḡbūl-i sulṭānī
3200. Çavuşlukdan ze‘āmetden ne kim tevcīh itdiyse
Ru’ūsıyla ‘amel diyü şudūr eylerdi fermānı

Rükn-i Şānī ki Qāḍī-‘Askerler

3201. Esās-ı salṭanat çün çār erkān üzre mebnīdir
İkinci rükni şadreyñ oldu ber-ḡānūn-i ‘Oṣmānī
3202. Velākin revnaḡ-efzāsı serīr-i Rūm olan elbet
Bulur mesned-tırāz-ı Anaṭolı üzre rüḡḡānı
3203. Vezīr-i a‘zāma andan yaḡīn bir kimse meclisde
Oturmazdı şudūr içre ile’l-ān böyledir şānı
3204. Vazīfe nāmına yevmiyye beş yüz aḡça mīrīden
Virilmek ay başında oldu ḡānūn-ı mülūkānī
- [265b]
3205. ‘Umūmen Rūm-ili’de her ḡazādan resm-i ḡısmetle
Aña ḡısmet olup şehriyye bā-ta‘yīn-i ḡāḡānī
3206. Muḡannen bir ‘avāi’ddir ḡuzāt-ı ‘askere ḡālā
Sekiz biñ aḡça rūz-merreden olmaz idi noḡşānı
3207. Yüz elli aḡçalıḡdan rütbesi mā-dūn olan manşīb
Ya kırḡar aḡçadan noḡşān olan irād ü ‘unvānı
3208. Anıñ gibi medāris-i Rūm-ili’de vāḡi‘ olduḡda
Bi-lā-iznin ḡuzāt-ı ‘askeriñ olurdı iḡsānı
3209. Yuḡarı rütbelere de olsa cāh u medrese ammā
Vezīr-i a‘zāma i‘lām idi ḡānūn-ı sulṭānī
3210. ḡuzāt-ı ‘askeriñ ‘arzı ile tevcīh olunmaḡda

Edirne Bursa İstanbul iç-ilde ola bünyānı

3211. Tefāvūt olmaya mā-dāme irād-ı vezā'ifde
Tesāvī üzredir yok birbirine fazl u rüçhānı
3212. Anaṭolı kuzāt-ı 'askereyniñ daḥi beş yüzdür
Be-her gün şavb-ı devletden olan ta' yīn-i ḥāḳānī
3213. Velākin pāyede Rūm-ili ḳāḏī-'askeri dā'im
Anaṭolı şudūrı üzre vardır rif'at-i şānı
3214. Rūsūm-ı kısmeti Anaṭolı'nıñ Rūm'a ğālibdir
Olur yevmiyyesi on beş biñ aḳça resm-i her ānī
3215. Ḳazā vü medrese Rūm-ili'de resm oldığı üzre
Anaṭolı'da icrā itdiler ber-vech-i ḥāḳānī
3216. Vezīr-i a' zāma inhāsı lāzım emr-i külliden
Muġāyir her ne kim vāḳi' ise tevcīh ider anı
3217. De'āvi vü umūr-ı mu' zāma her neyse dīvānda
Müfevvaż idi şadr-ı Rūm'a bā-emr-i ḥıdīvānī
3218. Ḥuşūşā 'askeri şarf olan aḥvāli bi'l-cümle
Cenāb-ı şadr-ı Rūm'a dīñledirdi āşaf-ı şānı
3219. Anaṭolı efendisi daḥi mānend-i şadr-ı Rūm
İderdi nehc-i sābıḳ üzre icrā-yı kemā-kānī
3220. Biri bi'l-iḳtizā ma' zül olsaydı eyler şadrıñ
Ṭekā' üd virilür yüz elli aḳça resm-i sultānī
3221. Eger fāzıl olup şuĝl eylemek isterse tadrīse
Şemānıñ biri dārü'l-ḥadīs veyā Süleymānī⁴⁴
3222. Aña ilḥāḳ idüp ber-vech-i zamm iḥsān iderlerdi
Anıñ vüs'at gelürdi 'ayşine ber-ḥasbü'l-imkānī
3223. Selāṭin-i selef 'ahdinde her üsbü'uda dört gün
Olup dīvān-ı 'ālī her birinde de'b-i sultānī

⁴⁴ H nüshasındaki bu beyit her iki Üniversite nüshasında mevcut değildir.

3224. Huzūr-ı şehriyāra ‘arza girmek resm idi şadreyn
Biriyle iktifā itdi gelen şadr-ı zarīfānī
3225. Ma‘iyyet eyleyüp yeñiçeri ağasına şadreyn
Ta‘ām yindikde kalkup her biri ber-resm-i ‘Osmānī
[266a]
3226. Niçe inhāsı lāzım manşıb u sâ’ir mühimmâtı
İderler her biri tertīb ile ma‘rûz-ı şāhānī
3227. Çıkup yerli yerine ayrılup ol bezm-i ‘āliden
Biraz müddet geçüp qorlar idi ‘arza vezirānı
3228. Vezirān çıkdığından soñra şadreyn anda bir müddet
Görüp ba‘z-ı meşālih anda düstūr u vezirānı
3229. Selāmlar gibi tevdī‘ eyleyüp bāb-ı sa‘ādetle
O bir kapu miyānında idüp bir celse pinhānī
3230. O yerde dañi ba‘z-ı maşlahat düşdükce görürdi
Gelürdi ba‘de hāzā ehl-i dīvāna perişānī
3231. İderdi evlerinde erbi‘ ā vü şalıdan ğayri
Be-her hafta cenāb-ı hāzret-i şadreyn-i dīvānī
3232. Aña ikindi dīvānı dinürdi ‘aşr-ı Fātiḥ’de
Menāşıb rāğıbı kādī mülāzim müste‘iddānı
3233. Girerlerdi selāma yollı yolınca rüsūm üzre
Toğuz yüz toksana varınca tā hengām-ı devrānı
3234. Bu tāriḫe gelince hep kuzāt ile mülāzimler
Girerler idi maḥlūṭan velākin sūr-i sulṭānī
3235. Vuḳū‘ında diyār-ı mülk-i Īrān’da niçe yerler
Yed-i ‘Osmāniyān’a girdiginde niçe büldānı
3236. Fütūḫāt ile cumhūruñ umūrı artdı devletde
Tezāyüd üzre olmağla kuzātıñ şān u ‘unvānı
3237. İki şınfa kılup dīvānını şadr-ı Anaṭolı

Mülâzimler kıla gün-aşırı dīvānda pūyānī

3238. Yüzer aqçalu yüzden yuḡaru olursa ḡāḡılar
Girüp bir günde irte nevbet-i aşḡāb-ı noḡḡānī

3239. Muḡaḡḡal haftanīḡ taḡḡḡ olundı üçer eḡrāfa
Üçi eḡnāfa oldı nevbet-i eyyām-ı dīvānī

Rükn-i Şāliḡ ki Heme Zümre-i Defterdārest

3240. Ḳıvām-ı Devlet-i ‘Oḡmānıyān’a rükn-i ḡāliḡdir
Anıḡçün buldı defterdār-ı devlet ‘izzet ü ḡānı

3241. Anaḡolı’yla Rüm’un iki defterdārı olmaḡla
Virilmiḡ idi defterdār-ı Rüm’a baḡ ‘unvānı

3242. Biri Rüm’uñ biri Anaḡolı’nıñ cümle irādın
Bilürdi mū-be-mū ḡāḡḡ-ı mülük ü pādīḡāḡānı

3243. Ḥaleb’de var idi bir baḡḡa defterdār sābıḡda
Dinürdi aña defterdār-ı ‘Urbānī vü Irānī

3244. Ḥaleb’de Şām’da sākin olan aḡvāl-i mīrīde
Meḡaḡḡat çekmesün İstanbul’a ḡılmaḡda pūyānī

3245. Bu zaḡmetden ḡıyānet ḡaḡd idüp faḡr u fenā ehlin
Olup daḡı Ḥaleb’de vaḡ’-ı defterdār-ı sulḡānī

[266b]

3246. Anaḡolı ile aḡlām-ı Rüm-ili evāyilde
Egerçi baḡḡadır her biriniñ ta’bīr ü ‘unvānı

3247. Velākin ḡimdi İstanbul içinde her ḡalem buldı
Mu’anven ḡāce-ḡān küttāb u ḡāḡirdān ile ḡānı

3248. Görenler her birin bir baḡḡa defterdār zu’m eyler
Ḥuḡḡḡā yanlarında telli pullı kīse-dārānı

3249. İle’l-ān devletiñ tersāneden ḡayri Sitanbul’da
Olup üç defterisi evvel u hem ḡāliḡ ü ḡānī

3250. Mu’aayyen oldı her bir ḡıḡḡa tertīb üzre bir ‘unvān

Ƙonıldı her ferîķiñ ħâşşına bir ħadd ü mîzânı

3251. Yüz altmış biñle defterdâr-ı evvel aldı tîmârı
İkinciye olup yüz kırķ biñ aķça ħâşş-ı sulţânî
3252. Üçünci defterîye yüz biñ aķçayla virilmişdir
Ƙamudan dūn olup tertîb ile îrâd u ‘unvânı
3253. Alup her defterî yıllıkların yazlıķların cümle
Birer şîb ile bir fâĥir ħaţîfe ħil‘at-i ħânî
3254. Bütün zer dügmelerle kırmızı al idi ħaftânlar
Daĥi ħışlıķları her şıķķıñ oldu iki ħaftânı
3255. Virildi her birine bir vaşak bir ferve-i semmûr
Ke-zâlik aldılar her biri ħâşş u ħarc ile nânı
3256. Ƙamuya igneden iplige dek mîrî ‘aţâyâsı
Muĥannendir virilür ħâliyâ ber-resm-i ‘Oşmânî
3257. Tecennüb itmek içün irtişâdan cümle defterdâr
Alur mîrîden on beş yük ‘avâyidden firâvânî
3258. Yigirmi beş yüke varırdı defterdâr-ı eţrâfiñ
Ĥuşuşâ defterî-yi Şâm u Şehbâ arz-ı Îrânî
3259. Ne kim her sâl mîrîden alursa ħarc-ı defterdâr
Ƙalurdı her biriniñ yanına bu ħûn-ı sulţânî
3260. Bu şıķķ-ı evvel ü bu şıķķ-ı şâni hem-daĥi şâliş
Ƙalemde her biri bulmışdı istiķlâl-i dîvânî
3261. Umûr-ı mu‘zama ‘arz itse defterdâr-ı eţrâfiñ
Müfevvaż idi şıķķ-ı evvele diñlerdi her ânı
3262. Şikâyet başa çıķmazdı eger çıķmaz ise başa
Virirler muĥtezâ-yı ħâl ile tuĥralı fermânı
3263. Velâkin kendi semtinden giden fermân-ı zî-şânıñ
Olurdi zâhrına ħuyruķlı bir imzâ-yı ‘unvânî
3264. Girerlerdi vezîrân ile şalı günleri ‘arza

Sarāy-ı şehriyārīde be-resm-i āl-i ‘Osmānī

3265. Huzūr-ı pādīshāhīde tekellüm iktizā itse
Muḳaddem baş-defterdār iderdi ba‘ dehu şānī

3266. Tamām itdikde şānī nevbetin şālis ider āgāz
Eger bir i‘ tirāz olursa vārid şavb-ı sulṭānī

[267a]

3267. Bırağup şadr-ı ‘ālīyi muḫātab eyleyüp anda
Vezīr-i a‘ zama tefhīm iderdi her biri anı

3268. Cenāb-ı şadr-ı a‘ zām daḫi defterdār ḳavlınden
Hulāşa eyleyüp āgāh iderdi emre sulṭānī⁴⁵

3269. Huzūr-ı şehriyāre ‘arza girmezden muḳaddemce
Vezīr-i a‘ zama ‘arz eyleyüp ber-vech-i sırrānī⁴⁶

3270. Umūr-ı pādīshāhīden ise söyleşdigi ḫālet
Bir ağızdan virirlerdi nizām-ı ḫüsn-i pāyānı

3271. Vezīr-i a‘ zamīn bi’l-cümle defterdār olanlarla
Buluşduḳda döşenüp anda bir ḳāliçe-i ḫānī

3272. Oturup mū-be-mū aḫvāl-i ‘arzı söyleşüp anda
Münāsib ise ruḫşatla olup ma‘ rüz-ı ḫāḳānī

3273. Eger çeşbān degilse ‘arza baṭṭāla bırağular
O ḫālāta bütün vāḳıf iderlerdi vezīrānı

3274. Vezīr-i a‘ zamīn dest-i şerīfin būs iderlerdi
O gün ḳāliçe üzre oturan devlet ḳarīnānı

3275. Oḳutdukca gelen eṭrāfdan i‘ lām u telḫīşi
Vezīr-i a‘ zama cehren duyardı iç-ağayānı

3276. Velākin şimdiki demde çoğaldı bid‘ at-i ḫüsni
Ḥazā’inde anıñ-çün māl-i mīrī buldı noḳşānı

⁴⁵ Hulāşa eyleyüp āgāh iderdi emre sulṭānı H : Hulāşa eyleyüp ber-vech-i sırrānı İ₁ : Hulāşa eyleyüp ber-vech-i sırrānı İ₂

⁴⁶ H nüshasındaki bu beyit her iki Üniversite nüshasında mevcut değildir.

3277. Tuna yalılarında bir niçe hāşş üzre defterdār
Yoğ iken naşbınıñ ıtmā‘ ile devletde imkânı
3278. Pey-ender-pey konup bir başka defterdār ol yerde
İdüp altı sene tazıyī‘ -i emvāl-i firāvānī
3279. Velâkin şoñra teftiş olunup mīrī şıyānetle
Bu emr-i nā-becā olduḡda ma‘ rûz-ı cihān-bānī
3280. Havāşş-ı pādīşāhīden haremnden muhterem oldu
Biri yüz yirmi biñ akça ile bir hāşş-ı sulṭānī
3281. Dinildi aña defterdār-ı rābi‘ şoñra devletde
Alurđı kışlıḡın hem yazlıḡın bā-müzd-i sulṭānī
3282. Velâkin nā-münāsib bid‘ at-i mekrûhe olmaḡla
Şudûr itdi anı ref‘ a mücedded emr-i şāhānī
3283. Kenārıñ pāre pāre oldu defterdār aqlāmı
Olup mīrān şubaşısı gibi üftān u hayrānī
3284. Karışmış irtişā semtiyle kâdīlarla defterdār
Meḡākimden belürsiz oldu defterdār-ı dīvānī
3285. Muḡaddem Āmid’in şoñra Dımaşḡ-ı Şām’ıñ ayrıldı
Üçünci Erzurûm’uñ oldu defterdār-ı zī-şānı
3286. Kara cümle niçe yazıldıḡın fehmi itmedin cāhil
Siyāk-ı devleti farḡ itmeyen ol şahş-ı nā-dānı
3287. Ya defterdār iderlerdi anı devlet Tarablus’a
Ya defterdār-ı hāmī olmaḡın ‘Urbān u Īrānī
[267b]
3288. Ne vech üzre Sitanbul içre aqlām-ı Anaṭolı
Mürā‘ at olunursa rütbe-i Īrād u ‘unvānı
3289. Yine ol vech ile evvel olan Sivas’a defterdār
Ḳaraman’da bulur ikincilikle rütbe-i şānı
3290. Mürûr-ı dehr ile mīrī menāşīb nā-münāsible
Çıḡup ḡadd-i ḡadīminden bozuldı resm-i şāyānı

3291. Kuzât-ı liss-simâtın pençe-i cevrinde olmağla
Riyâzetle kanâ' at itmeyüp ol kâdî-i cânî

3292. Şukûk-i huccet-i şer' iyye resmi ile kısmetden
Toyar mı karnı anın var iken maşşûl imkânı

3293. Kuzâtın ekşeri 'ummâl-ı beytü'l-mâl ile oldı
Huķûķ-ı ğayr ile isrâf-ı beytü'l-mâla yeksânî

3294. Degil a' şâr-ı şer' isi rûsûmından dahi 'örfen
Üçer dörder sene maşşûl ile tertîb-i salyânî

3295. Peşîn şalgın ile cümle re'âyâ derd-mend oldı
Anın 'öşri degilken dâhil-i irâd-ı sulţânî

3296. Velâkin şoñra defterdâr olanlar ol re'âyâdan
Yerinde ekşerin bulmadı kim tecrîm ider anı

el-Rüknü'r-Râbi' min Erkânî'd-Devleti'l-'Oşmâniyye

3297. Muvakkı' dır bu devletde birisi çâr erkânın
Nişâncılıkladır beyne'l-ahâlî şöhet-i şânı

3298. Aña tevķî' -i dîvân u tuğra-keş dañi dirler
Müsâvidir re'is ü defterî tevķî' -i hâķânî

3299. Bu eşnâf-ı şülüşün kâñısı manşıb duhûlinde
Muķaddem ise olur mûcib-i taşdîr ü rüķhânî

3300. Eger taşdire bâ' is kuvve-i mâliyye oldıysa
Gerekdir ola defterdârın efzûn ķadr ü 'unvânı

3301. Eger rütbe yöninden mûcib-i taķdîm aranursa
Cemî' -i hıdmetin 'âlisidir tevķî' -i sulţânî

3302. Bu üç manşıb vezâret mağreci olmağla 'aşrında
Yazar Kûnh'inde 'Âlî kim Pîrî Paşa-yı zî-şânı

3303. Vezîr-i ekrem itdi anı defterdâr iken hûnkâr
Aña vâķi' olup bu hâtem-i iclâle şâyânî

3304. Nişāncılardan olmuş mühr ile bir kām u nām-āver
Qatı evferdir anıñ ‘ addiniñ yok ḥadd ü pāyānı
3305. Daḥi bu nükteden bu kuvvet-i iṣālden ğayri
Yazar terciḥ-i āḥar diñle ‘ Ālī-yi sūḥan-dānı
3306. Ne deñlü olsa defterdār-ı zī-şān resm-i bāzūsı
Ze‘ āmetle yüz altmış biñden artuḵ olmaz ‘ unvānı
3307. Nişāncı ḥāşşı üç yüz biñ ḳadardır belki efzūn-ter
Ḥuşūşā yazlıĝında ḳışlıĝında ola rüçḥānı
- [268a]
3308. ‘ Āvā’ idde rüsūm-ı pādişāhīde berāberdir
Nişāncı defterī daḥi re’is-i ehl-i dīvānı
3309. Virilür idi defterdāra gāḥī ḥıdmet-i tuĝra
Nişāncılardan ayā var mı defterdār-ı sulṭānı
3310. Muvāḳḳı‘ ḳünkü fermān üzre tuĝra çekmek ‘ ādetdir
Müfevvaẓdır zimām-ı ‘ ahdine tuĝrā-yı ḥāḳānı
3311. Tezāḥüm eyledikde emr ü aḥkām-ı şehinşāhī
Ṭolaşur idi tuĝra-keş olan sâ’ir vezirānı
3312. Vezirāndan nişān çekmekde istimdād olunduḳda
İ‘ ānet eylemek ḳānūn idi ber-resm-i şāḥānı
3313. Ḳavānīne ta‘ alluḵ itmeye ol emr-i ‘ ālī-şān
Yaḥūd bir manşıbın zabṭı içün olursa fermānı
3314. Eger şer‘ī vü ḳānūnī aña ‘ ayn-ı tabaşşurla
Baḳup taşḥih ide var ise ger sehv ile noḳşānı
3315. Muvāḳḳı‘ lar daḥi bu emre me’ mūr idi devletden
Bulup meydān-ı aşḥāb-ı yemīnde şān-ı mīrānı
3316. ‘ Avāmm u ḥavāş mābeynde dīvān-ı ḥümāyūndan
Nişāncılıḳla buldı şānı bā-tevḳī‘ -i şāḥānı

Re’is-i Zümre-i Küttāb-ı Dīvān

3317. Re'îs-i zümre-i küttâb olan ol zât-ı dâniş-ver
Müreccahtır kamu küttâba vardır fazl u rüçhânı
3318. 'İlim erbâbına ancak re'îs olan hilâfetle
İder şâgirdi gibi anı istihdâma erzânî
3319. O rütbe her re'îsiñ kadri 'âliyken nişâncıya
İderdi yine el arkası yerde hem-çü mîrânî
3320. Nişâncı bir ziyâfet itse bir cem' iyyet-i hâşşa
O sūr-ı pür-ḥubûra itseler da' vet vezîrânî
3321. Re'îs idi iden baş-ı simât u sofrayı evvel
Muḥammed Hân 'aşrında bu idi resm-i sulṭânî
3322. İki tezkireci daḥi iderdi inḳıyâd üzre
Re'îsiñ da' vetinde ḥıdmete teşmîr-i dāmânî
3323. O bezm-i hâşşda baş-ı simât u sofa kılmakda
İki efendiye resm olmuş idi evvel ü şânî
3324. Ricâl-i devlet-i erkân-sa' âdet ḥ'âce-gân cümle
Menâşıb ehli erbâb-ı merâsim ehl-i dîvânî
3325. Berât olmaz bu kavme vakt-i tevcîhe menâşıbdâ
Sened kâfidir anlara gelürse müjde fermânı
3326. Meşâhîr-i kibâr-ı devlete zâtı temessükdür
Ne ḥâcet ḥüccet ibrâz itmege zât oldu burhânı
- [268b]

Evvelkisi Rûkn ez-Erkân-ı Bîrûn Ağayân-ı Hümâyûn der-Zamân-ı

Hâzret-i Fâtih

3327. Ağayân-ı Bîrûn u Enderûn' uñ zikri geçmişdi
Bilinmiş idi her bir fırkanîñ evşâf-ı 'unvânı
3328. Kamu erkân-ı Bîrûn'a müreccaḥ cümleden a' lâ
Yeñiçeri ağasıdır 'ayândır fark u rüçhânı
3329. Ağalardan muḳaddem hem mükerrem olduğındandır
Tekâ' üd itse beş yüz aḳçadan olmazdı noḳşânı

3330. Daḥi elli sekiz biñ arpalık resmi muḳannendir
‘Ulūfe üzre zammı oldu ḳānūn-i ḥıdīvānī
3331. Gehī mīr-āḥūr-ı evvel gehī ḳapucı-başılar
Bu devletde yeñiçeri ağası olur aḥyānī
3332. Velākin mīr-‘alem sâ’ir ağalardan olurlardı
Ocağa iḥtişâsı yoğ idi ber-resm-i ḥaḳānī
3333. Sitanbul’un ikidir ḥāliyā ḳāḍī-yi şer‘īsi
Biri ḳāḍī’l-beled birisi şadr-ı Rūm-ı zī-şānī
3334. İkidir ḥākim-i ‘örfisi daḥi şehir-i vālānīñ
Birisi evvelen ol şadr-ı ‘ālī āşaf-ı şānī
3335. İkinci zābıtı yeñiçeri ağası olmuştır
Lisān-ı ‘örfde kırk biñ ḳuluñ ḥālā ağayānı
3336. Vezīr-i a‘ zama ḳola çıkup is‘ār içün gāhī
Tolaşup yoklamak evzānı ḳadr-i kıymet-i nānı
3337. Nizām-ı memleket ḳaşdıyla döğüp ḥabs idüp kimin
Berāy-ı maşlaḥat te’dīb ü ta‘zīb⁴⁷ ide büldānı
3338. Umūr-ı mu‘ zama her neyse hasbe’l-‘āde ‘arzıyla
O emre vāḳıf ide ḥazret-i şāh-ı cihān-bānī
3339. Cerāyim nāmına bir nesne almak olmadı ‘ādet
Şubaşılar alurdu itse tecrīm ehl-i ‘işyānı
3340. Yeñiçeri ağası mükrım olursa ṭarīḳinde
Bu devletde olurdu ḳapudan yā mīr-i mīrānī
3341. Vasatca olsa ikrāmı ṭarīḳinde ağayānīñ
Memālikde olurdu gūyiyā bir tuğa erzānī
3342. Ğazabla çıkısa bir sancağ ile ber-kām olurlardı
Emīr-i Ḳaşṭamonı deñlü rif‘at bulup ‘unvānı

⁴⁷ Metinde “ta’zīb”

3343. ‘Avā’idle velâkin muntazam olmağla ahvâli
Ocağa cân atardı kara-ķulluķçı cevânânı
3344. Dem-i âhirlerinde devlet-i Sultân Süleymân’ın
Yeñiçeri on iki biñ neferle buldı pâyânı
3345. Velâkin âhir-i eyyâm-ı ‘ahdinde Murâd Hân’ın
Yigirmi beş biñe bâliğ idi ol ceyş-i ‘Oşmânî
3346. Muhaşşal-i sâl-i hicretten biñ altıya gelince-dek
Otuz beş biñ nefer oldu yigirmi ķul oğlanı
[269a]
3347. ‘Acem oğlanı on biñden ziyâde idi zamm oldu
O miķdârınca ilhâķ olunup Etrâķ oğlanı
3348. Sitanbul Edrine hâs bağçesinde oldu hıdmetle
Sekiz biñ a‘ cemî-oğlanları kim oldu bostânî
3349. Şolaklardan huşûşâ altı yüz miķdâr zamm oldu
Daħi kırķ altı sekbânândan ancaķ süvârânı
3350. Olup yüz bir yaya-başı vü altmış bir bölük-başı
Otuz yedi ‘acemî yaya-başıyla ‘unvânı
3351. Zağarcıdan otuz beş otuz altı daħi sekbânân
Süvârî vü piyâde bölügi daħi ağayânı
3352. Sitanbul ağası Rûm u Anaķolı ağayânın
Hükûmetle idüp her birini münķâd-ı fermânî
3353. Ķamunuñ ‘azl ü naşbı naķz u tağyîri yedindeydi
Anıñ i‘lâmına mevķûfdur tebdîl ü iskânı
3354. Yeñiçeri Ocağı’nda olan kâtibleri ancaķ
Ağalar ‘arz u i‘lâm eylemez ber-resm-i sultânî
3355. Egerçi zîr-i destinde olurlardı ağayânıñ
Vezîr-i a‘ zâmıñ ihsânıdır manşıbdâ ‘unvânı
3356. Ocaķ ağaları nâmındaki olan ağalardan
Yeñiçeri ağası olmamak ķânûn-i sultânî

3357. Muḥammed Ḥān ‘ahdinde egerçi vaz‘ olunmuşdı
Mūrā‘āt itmedi soñra mülük-i Āl-i ‘Osmānī
3358. Ağa vü kâtibānı taşradan olmak içün hattā
Şudūr itmişdi te’kīd üzre tenbīhāt-ı ḥāḳānī
3359. İçerden olmasında bu imiş maḥzūr-ı küllīsi
Yazar bu nükteyi erbāb-ı tārīhiñ sūḥan-dānı
3360. Eger bu kudret-i ‘ulyāyı görse kendi şıfında
Bu ferr u bu şükūhı görse ocağıñ ağayānı
3361. Kemāl-i reşk ile aḳrānına taḳrīb itmezdi
Ocaḳdan eksik olmazdı şerār-ı bağı ü tuğıyānı
3362. Tenezzül eylemezdi olur olmaz celb-i cedvāya
Toḳuz yüz toḳsana varınca bu resm-i ḥıdīvānı
3363. Ocaḳda mu‘teber olmuşdı mīriyi şıyānetle
Velākin soñra her şıfıñ zuhūr itmekle düzdānı
3364. Yıkılmış ‘ālemi sen mi ‘imāda almak istersiñ
Çoğın kondurdu göçürdi şehriñ köhne tavanı
3365. Bu vādide görüñdi resm ü kânūnı unutdurdı
Dinildi çünki vardır her bir ‘aşrıñ bir Süleymānı
3366. Şehinşāh-ı zamānsın her işiñ kânūndur şāhım
Señindir ḥāliyā aḳkām-ı devlet emr-i sulṭānı
3367. Bu devrānda idi birkaç ocaḳda neşve-yāb olmuş
Ma‘ārifde daḳı kem-yāb idi emşāl ü aḳrānı
- [269b]
3368. Ḥilāf-ı ‘āde olmuşdı yeñiçeri efendisi
On üçle bulduğı ol defter-i memhūr-ı şāhānı
3369. Otuz biñe çıkardı ğadr-ı küllī itdi ocağa
Söyünmez ḥaşre dek zulm-i şerār-ı fitne-cüyānı
3370. Kıyās it yeñiçeri ağası irādını andan

Der-âmed itdigi mâlik olur mı hadd ü pâyânı

3371. Şülüş miḳdârı beytü'l-mâlden 'â'id olup aña
Muḳannen aña bir îrâddır bâ-resm-i ḥâḳânî

3372. Eger taḥmîn olunsa rûz-merre aldıḡı mâlı
Onar biñ aḳçadan gün başına olmazdı noḳşânı

İkincisi Rikâb-ı Hümâyûn Ağalarıdır

3373. Ağayân-ı rikâbıñ aḳdemi mîr-'alem oldı
Daḡı dört ḳapucı-başı ki ser-bevvâb-ı sulṭânî

3374. Şıṭabl-ı 'Âmire üzre iki mîr-i mükerrem kim
Biri mîr-âḡur-ı evvel biri mîr-âḡur-ı şânî

3375. Mu'ayyen oldılar hem-daḡı ḳondı çâşnigîr-başı
Şikâr u şayda taḡşîş itdiler niçe ağayânı

3376. Çaḳırcı-başı şâhinci-başı atmacacı-başı
Nefer şekliyle var her biriniñ şâgird ü a'vânı

3377. Yüz ellişer 'ulûfe her biriniñ oldı yevmîsi
Birer 'âlî ze'âmetle olup maşḡûb-ı şâhânî

3378. Ne deñlü var ise ṭabl u 'alem mehterleri cümle
Nefer olup ḳılındı mîr-'alem yanında a'vânı

3379. Tamâm beglerbegilerden toḳuz biñ nîmden on biñ
Daḡı sancaḳdan biñ aḳça olup resm-i mîrânî⁴⁸

3380. Faḳaṭ yeñiçeri ağasına taşdîr olunmazdı⁴⁹
Mecâlisde tefevvûḳ eyler idi cümle a'yânı

3381. Daḡı baş ḳapucı-başı ki zâtıyla zamânıyla
'Avâ'id almada sebḳat iderdi niçe derbânı

3382. Memâlikde olan maḡzar-başılıḳlar 'avâ'id dir
Virirdi yıl başında cümlesin bevvâb-ı sulṭânî

⁴⁸ Daḡı sancaḳdan biñ aḳça olup resm-i mîrânî H : - İ₁ : - İ₂

⁴⁹ Faḳad yeñiçeri ağasına taşdîr olunmazdı H : - İ₁ : - İ₁

3383. Leh ü Boğdan u Eflāk voyvodalığı değışdikde
Yerine iletüp beklerdiler mīrān-ı gebrānı
3384. Egerçi Hazret-i Sultān Süleymān Hān-ı Kānūnī
Onar yük naqd ile beş yüz zāhīr-i esb-i Boğdanī
3385. ‘Avā’idle dönerdi şehir-i İstanbul’a hıdmetden
Velākin hāliyā aldıkları mersūm-ı derbānī
3386. Füzūndur elli yük naqd aqçadan esb ü zehā’irden
Anıñ-çün evvel ol ma’ müreler bu demde vīrānī
3387. Re’āyā vü berāyāsı perīşān oldu yurdından
‘Avā’id keşretinden irdi halka kār-ı hüsrānī
3388. Ağayān-ı şikārīñ āşikār oldu o devletden
Ne ise aldığı haddince ta’ yīn-i mülūkānī

Üçüncisi Bölük Ağalarıdır

[270a]

3389. Üçünci bölüğün başı ki ebnā-yı sipāhīdir
Mürūr itmiş idi icmāl ile evşāf u ‘unvānı
3390. Aña altı bölük halkı dinür devlet lisānında
Kul-oğlu gibidir gūyā sipāhıñ cümle a’vānı
3391. Bu altı bölüğün çün evveli kavm-i sipāh oldu
İkincisi silahdār-başı oldu geçdi tibyānı
3392. Üçüncisi ‘ulūfe halkıdır semt-i yemīninde
Olup dördüncisi semt-i yesārıñ hep ağayānı
3393. Beşinci fırkaya dindi ğarīb-i cānib-i eymen
Ġarībān-ı yesār oldu daħi altıncı ‘unvānı
3394. Cihāt-ı sitteye altı bölük gūyā muķābildir
Seferlerde olurlar şehriyārānıñ nigeħ-bānı
3395. Olup her zümreniñ bir renk-i maħşūş üzre bayrağı
Teħālūf üzredir her birisiniñ vaşf-ı elvānı

3396. ‘Ulûfe halkınıñ ondur eķalli ekşeri elli
Gehî efzûn olur ber-muktezâ-yı ğazv-i sulţânî
3397. Sarây-ı pâdişâhîden kimisi çıkmadır anıñ
Yeñiçeri Ocağı’ndan kimine virdiler nânı
3398. Kimisi Mışr u Bağdâd u Yemen’den gelmedir ekşer
Yahûd semt-i ekâbirden olur bölüğe erzânî
3399. Şecâ‘atlü bir er olduklarından kullanolardı
Harâc u resm-i aĝnâm cem‘ine ‘aşrıñ vezîrânî
3400. Kålursa pâ-y-i taht-ı pâdişâhî içre hıdmetde
Olurđ her biri ĥaddince istiĥdâma şâyânî
3401. Velâkin bu aşırda keşret-i esfâr ile bunlar
Olup derd-i miĥenle mübtelâ-yı fakr u fikdânî
3402. Bu zikri sebķ iden altı bölük aĝaları cümle
‘Ulûfe nâmına aldıkları iĥsân-ı şâhânî
3403. Yüzer aķça ile ber-kâm olurlardı evâ’ilde
On altı on yedi biñ aķça yazı idi ‘unvânı
3404. Muķaddem ol yazıya arpalık ta‘bîr olunmışdı
Alup her bir nefer bu vech ile menşûr-i sulţânî
3405. Egerçi Monlâ İdrîs’iñ kitâb-ı müsteĥâbında
Güzel tafşîl ider ķânûn-ı mülk-i Âl-i ‘Oşmân’ı
3406. Velâkin Ĥazret-i Sulţân Muĥammed Ĥân Fâtih kim
Sitanbul ĥışnını aldıķda bâ-imdâd-ı Yezdânî
3407. Silaĥdâr u sipâh ebnâsına ķânûn vaz‘ itdi
İkişer biñle oldu her biriniñ ĥadd-i şâyânı
3408. ‘Ulûfe halkını hem saĝlı şollı ol ĝarîbânı
Biñer ta‘yîn idüp a‘dâdını min-ĝayri noķşânî
3409. Anaķolı’da Rûm-ili’de tîr-endâz vaz‘ itdi
‘Azeb Ocağı ile olup a‘vân-ı ĥıdîvânî

[270b]

3410. Otuz biñ merd-i ser-bāz ile revnaķ virdi ocaĝa
İçinden biñbaşı yüzbaşı kılmışdı dilīrānı
3411. Olunca sāl-i hicretten biñ altı sāl-i meymūnı
Yedi biñ olup ebnā-yı sipāhıñ ḥadd ü pāyānı
3412. Silaḥdārān a‘ dādı daḥi beş biñ neferdir kim
Tetebbu‘ la bilindi her ocaĝıñ ḳadr-i a‘ vānı
3413. ‘Ulūfe ḥalkı oldu saĝda çün biñ sekiz yüzle
Daḥi şolında biñ beş yüz nefer oldu dilīrānı
3414. Ğarībān-ı yemīn a‘ dādı elf-i kāmīl olmışdı
Sekiz yüzle yesārıñ oldu merdān-ı ĝarībānı
3415. Mūrūr-ı dehr ile altı bölük gerçi füzūn oldu
Duḥūl-i ecnebīlerle bulup ol fırķa nokşanı
3416. Ğamunuñ i‘ tibārı ḳalmadı gitdikce devletde
İrişdi her birine fāķa vü faķr u perīşānı

Dördünci, Cebeciyān Ağalarıdır

3417. Cebeci-başı topcı-başı mehter-başı üç fırķa
Daḥi ser-mehterān-ı ḥayme vü ḥar-gāh-ı sulṭānı
3418. Ser-i gerdūn-keşānān bunlara mülḥaķ kılmışdır
‘Ale’t-terṭīb vardır her gürūhuñ fażl u rüçḥānı
3419. Daḥi bir kısmı var kim ḥırfet erbānından ayrılmış
Selāṭīne iderler intimā-yı ḥāşş-ı zī-şānı
3420. Ḥuşūşā derzi-başıyla kömürce-başıdır anıñ
Ta‘ alluķ iddi‘ ā iden daḥi naķķāş-ı ḥāķānı
3421. Ḥazīnedār-başıdır birisi taşrada daḥi
Anıñ da ḥıdmet-i maḥşūşa ile vardır şānı
3422. Cebeci-başınıñ var i‘ tilāsı anlara zīrā
Anıñ yevmiyye altmış aķçadır ta‘ yīn olan nānı

3423. Muḥammed Ḥān ‘aşırında yedi yüz idi a‘dādı
Velâkin şimdi dört biñden füzûn-ter oldu merdânı
3424. Kezâlik topcı-başı daḥi bulunduḡı aḡçayla
İki biñ idiler ol demde bâ-ta‘yîn-i sulṭânî
3425. Olup anlar daḥi dört biñ neferden belki efzûn-ter
Alurlar müsteḥıḡ nâ-müsteḥaḡ mâl-ı firâvânı
3426. ‘Ulûfe arpalıḡ her neyse menşûrında taşrîḡi
Çarlar nehb ü ġâret eyleyüp emvâl-i şâḥânı
3427. Velâkin ehl-i ḡırfetden olanlar cümle ta‘yîn
Alurlar ay-be-ay her neyse ber-resm- a‘vânî
3428. Ḥazînedâr-başı anlarıñ me‘vâsı olmaḡla
Anıñ re‘yiyle taḡsîm olunurdu müzd-i şâyânî
3429. Cebeci fırçası dört biñ nefer miḡdârı olduḡda
Zevâ‘id-ḡ‘âr olup üç biñ ‘adedle buldı pâyânı
[271a]
3430. Sarây-ı pâdişâḡhîniñ daḥi Bâb-ı Hümâyûn’uñ
Neferle oldu iki biñ ‘aded bevvâb-ı sulṭânî
3431. Şıṭabl-ı ‘Âmire üzre iki yüz ḡâşş-ı sarrâcân
Mu‘ayyen kıldılar üç yüz nefer olurdu aḡyânî
3432. Bularıñ taḡt-ı ḡükminde olup vaḡt-i mevâcibde
Şüturbân sâysisân bi‘l-cümle baḡḡâlân-i ḡâḡânî
3433. Ḳamusı bâliḡ oldu altı biñ miḡdârı eşḡâşa
O altı biñde dâḡıl olmadı sarrâc u a‘vânı
3434. Mevâcib defterinde başkadır dir naḡl ider râvî
Yazar târîḡde ‘Âlî anı ber-vech-i îḡânî

Çâr Erkân-ı Meşâḡhîr-i Cevân ez-Aḡayân-ı Enderûn

3435. Süleymân Ḥān ‘aşırında ḡudûşî iḡtimâliyle
Muḡaddem sebḡat itdi her biriniñ vaşf-ı ‘unvânı

3436. Sarāy-ı şehriyārī içre çār erkāndan evvel
Olup bâbü's-sa' âde ağası maḳbûl-i şāhānī
3437. Anıñ yevmiyyesi zîrā mevâcibde olur toḳsan
Bu devrānda füzûn-terdir virilmez aña noḳşānı
3438. Alurlar şavb-ı şāhīden be-her sāl on beşer dülbend
On altı endāze atlas virilür ez-behr-i ḳaftānī
3439. Ḳuşaḳ aḳçası olmaḳ üzre her yıl üç biñer aḳça
Alurdi on sekiz biñ aḳçaya varmışdı sāl-yānı
3440. Virilmişdi Sarāy-ı 'Āmire içinde maḥşûşā
Ekābir başḳa oḫa ğayriye olmazdı erzānī
3441. Ağayān-ı sarāya ḥādīm-i dergāh-ı vālāya
Virilürdi kirevet yatmaḫa ber-resm-i 'Oşmānī
3442. Ḳapu ağalarına ḥıdmete taḥşîş olunmışdı
Ġulām-ı şerbet ü peşḳîr u ibriḳdār-ı sulṫānī
3443. Anaḫtar ağası bu üç ğulām üzre müreccaḫdır
Ḥazīnedār başıyla ser-kilār-ı ḥāḳānī
3444. Sarāy ağası daḫi andan istiḫdām iderlerdi
Olup bâbü's-sa' âde ağası re's-i ağayānī
3445. Sarāyın ḥākimī olmaḫla sâ'irler umūrında
Ḳapu ağasına eylerdi iyva'llāh her ānī
3446. Sarāy-ı 'Āmire ḥuddāmı fermān-ber olup cümle
Rızāsıyla iderdi her biri emrinde pūyānī
3447. Vücūd-ı şehriyārı şāy-gān-ı genc idi ğuyā
Ḳapu ağası anıñ oldı şü' bān-ı niĝeh-bānı
3448. Seferlerde ḫāzerlerde sarāy-ı şehriyārīde
Daḫi şayd u şikāra çıḳsalar evlād-ı 'Oşmānī
3449. Muḫāfızlık ḳapu ağasına ḳānūn olmışdır
Mürā'āt olunur ḫālā bu ḳānūn-ı ḥıdīvānī

Rükn-i Şânî der-Sarây-ı Cihân-bânî

[271b]

3450. İkinci rükni oldu Enderûn-ı şehriyârîniñ
Hâzinedâr-başî ol semîr-i bezm-i sulţânî
3451. Kapu ağasına nisbetle ‘ unvânı pesîn oldu
Mevâcibde otuz akça kadar olmağla noķşânı
3452. Virilmez çünkü altmışdan ziyâde aña yevmiyye
Berâberdir velâkin yıllığı îrâd-ı sulţânî
3453. Kapu ağalığı maħlûl olduķda becâyişle
Virilmek ‘ âdet olmışdı aña ber-resm-i ĥâķânî
3454. Seferlerde ĥâzerlerde cenâb-ı şehriyârîden
Müfârık olmağla miķdâr-ı zerre yokdur imķânı
3455. Edâ-yı cum‘ aya çıķdıķda sulţân-ı cihân-ârâ
Mücevvâze giyüp ser-ĥâzin-i evlâd-ı ‘ Oşmânî
3456. Muķaddemce varup cāmî‘ de baş eylerdi seccâde
Bu ĥıdmet anlara maĥşûş idi ber-resm-i şâĥânî
3457. Eliyle baş idince maĥfele seccâde-i şâĥı
Sürerdi secde-gâĥ-ı pâdişâĥî üzre pîşânî
3458. Bir-iki kerre vechin ihtiyâten mess iderlerdi
Anıñ vechin yazar erbâb-ı târîĥiñ lebîbânı
3459. Me-bâdâ ol yeri tesmîm itmiş olmaya a‘ dâ
Selâtin-i ‘ izâmîñ eksik olmaz çünkü cûyânı
3460. Eger bed-ĥ‘âĥ-ı dîn ü devletiñ bir sū‘-i kaçdıyla
Zehir-nâķ oldu ise secde-gâĥ-ı pāk-i sulţânî
3461. İşâbet eyleye kendüye tâ kim zıll-i Bârî’niñ
Vücûd-ı pākine ırmeye aşlâ semm-i hicrânî
3462. O yüzden vech-i pāk-i ĥüsrevânîyi şıyânetle
Refî‘ u’l-ķadr idi olmağla maşĥûb-i ĥıdîvânî

3463. Aña mensûb idi çün taşrada ehl-i hıref cümle
Muvazzaf idi devletden iki biñ hıfret a' vâni
3464. Hazâ'inden alurdi her biri şehriyye ta' yînin
Çamunuñ merci' i iç-haznedârîdir kemâ-kânî
3465. Velâkin taşraniñ ser-hâzini bir başka ağadır
Berâberdir anıñ mehter-başıyla qadr-i ' unvânı
3466. Qudümsiz meymenetsiz câh olmağla ol yerden
Ser-efrâz olmadı ağaları almadı meydânı

Rûkn-i Şâlis ez-Çehâr Erkân-ı Enderûn

3467. Sarây-ı pâdişâhîniñ üçünci rûkni olmışdır
Ağayân-ı derûn içre ser-kilâr-ı sulţânî
3468. Hazînedâr başından aşağıdır anıñ qadri
Aña elli aqça ile virilür ta' yîn ile nânı
3469. Ağayân-ı sevâbıq deñlüdür sâlyânesi ammâ
Ser-i kilârîniñ eksik degildir gizlü ihsânı
3470. Bütün kilâr halkı zîr-i destinde bulunmağla
Yedinde idi ' azl ü naşbı dağı tardı ityânı
- [272a]
3471. Anıñ i' lâmina mevqûf idi tevcîh olunduğda
Anıñ ' arzıyla olurdi terâqqî bulsa sâlyânî
3472. Şabâh ahşam anıñ hıdmet-i me'mûresi ancak
Ta'âm-ı pâdişâhiye bu eylerdi nigh-bânî
3473. Cenâb-ı salţanat-pîrâya mahşûsa olan h'ânîñ
Döşerdi önine tâ baş idince sofra-i hânî
3474. Muqaddem çâşnigîrlik eylerdi matbahda
Tuzına dadına eylerdi şarf-ı zûk-ı im'ânî
3475. Mülûkânî mümsek maqremeler eyleyüp i' dâd
Muraşşa' hançer ü sikkîn ile ol h'ân-ı zî-şânı

3476. Donadup sofrayı kendi eliyle baş itdükde
İlikden ayırırdı üstühân-ı lahm-ı hayvânı
3477. Miyânında kuşanup ibrişim bir peştemâl ol dem
Huzûr-ı şâhda hıdmet idüp ber-resm-i a' vâni
3478. Me' âcîn-i müferrih eşribe âmâde eylerdi
İderdi muhteżası üzre işrâb-ı mülükânî
3479. Zehâ'irden ne lâzım ise kilâr-ı hümayûnda
Müheyyâ idi dâ'im yoğ idi terkinde imkânı
3480. Huşûşâ sükkeri hoş-âb-ı gün-â-gün-ı perverde
Murabbâ vü lü' âb envâ' -ı maṭbûḥ-ı hekimânî
3481. Me' âzen li'llâh biri istendikde olmasa mevcûd
İtâbı der-ḳafâ olurdu belki ḳahr u hızlânî

3482. Eger 'azliyle anıñ iktifâ olunsa cürminden
Dinürdi luṭfa maḫhar oldu ser-kilâr-ı sulṭânî

Rükn-i Râbi', Ağa-yı Sarây-ı Cedîd-i 'Âmire

3483. Sarây aḡası oldu rükn-i râbi' çâr erkândan
Mü'essesdir anıñla gerçi bünyân-ı cevânânî
3484. Ḳamudan rütbesi ta' yîn-i ' âdîsi raḥîş ancak
Velâkin hâne-i hâşşın odur dâ'im nigeḥ-bânı
3485. Tecâvüz itmedi kırk akçayı ta' yîn-i yevmîsi
Daḥi üslûb-ı sâbık üzredir el-ân sâlyânı
3486. Ḳapu aḡalığı maḥlûl olursa bu idi ḳânûn
Olurdu câ-nişîni ḳapu-oḡlan kethüdâyânı
3487. Sarây aḡalarınıñ zâtına maḥşûş olan hıdmet
Silüp süpürmek idi nev-sarây-ı pâḳ-i şâhânı
3488. Eger bir küşeniñ ta' mîri îcâb eylese farzâ
Bu çâr erkândan ma' dūd olan ol üç aḡayânı
3489. Ḳıllarlardı mürâḥḥaş dâ'imâ ta' mîr emrinde

Sarāy ağaları itmezdi aṣlā ḥatve-cünbānī

3490. Faḳaṭ görüp gözetmek idi anıñ lâzım-ı ḥālī
Bu vech üzre anıñ terfī‘ olundı ḳadr-i ‘unvānı

[272b]

Aḥvāl-i Ağayān-ı Bābü’s-Sa‘ ādeti’ş-Şerīfe

3491. Vezāretle çıkardı ḳapu-ağası olan gāhī
‘İnāyetle gehī Mıṣr’a olurdı mīr-i mīrānī
3492. Bir uğurdan vezāretle be-kām olmazdı sā’irler
Ne deñlü iltifāta mazḥar olsa iç-ağayānı
3493. Eyāletle çerāğ olmazsa da bārī emāretle
Olurdı doğrı yoldan lāyıḳ-ı luṭf-ı ḥıdīvānī
3494. Ḳapu-oğlanları ekṣer ze‘ āmetle çıkarlardı
Müteferriḳa dinür aña yā çavuş-ı sulṭānī
3495. Tekā‘ üd ile ziyāde olup yevmiyyesi gāhī
Olurdı Mıṣr’a irsāl eylemek ber-resm-i ‘Oṣmānī
3496. Ḳapu-oğlanları otuz neferdir hep ṭavāṣīde
Sarāy-ı pādişāhīde ḥavāṣīdir be-a‘ vānī
3497. Egerçi ḥādım olmışlar ḥaremde muḥterem ancak
Semīr-i şehriyārīdir muṣāḥib oldı ‘unvānı
3498. Gehī artup gehī noḳṣān bulurdı iḳtizāsiyla
Gehī mebgüz olup gāhī olur maḳbūl-i ḥāḳānī
3499. Onar aḳça ‘ulūfe virilürdi ibtidā ammā
Ḳumāṣıyla beşer dülbend olurdı şoñra sālyānı
3500. Zamānen ḳanğısı aḳdem ise ol zümreden ekṣer
İderlerdi yoluyla ketḥüdā-yı ḳapu-oğlanı
3501. Tecāvüz eylemez kırḳı anıñ yevmiyyesi ancak
Olur sālyānesi ḥürmetlü bā-tevkīr-i şāḥānī

3502. Sarāy-ı pādīşāhīde o cem‘ iñ hıdmeti dā’im
Bu olmışdır haremde aña bā-resm-i ‘ abīdānī
3503. Büyük ota ile küçük ota meşhurdur hālā
Kirevet şofalar vardır daḥi üstinde şirvānī
3504. Kirevetlerde beytütet iden ğilmān-ı maḥbūbāñ
Kimi nesl-i vezīrāndan kimi evlād-ı a‘ yānī
3505. Virilmişdi sarāy-ı dil-ğüşā-yı şehriyārīye
Ḍavābiṭ himmetiyle eyleye taḥşīl erkānī
3506. Te’eddüb kaşdı ile virdiler kurb-i selāṭine
Kiminiñ evliyāsı kiminiñ ecdād-ı h’iṣānı
3507. Yaya yigitler ile sāde-rüyān iḥtilātında
Şıyānet itmek için töhmet-i fışk ile sükkānı
3508. Kapu-oğlanları şeb-tā-seher bīdār olup anda
İderlerdi nezāret daḥi icrā-yı nigeḥ-bānī
3509. Kirevet başına bir kapu-oğlanı turup dā’im
Yaḳup tā şubḥa dek söndürmeyüp kandil-i sūzānı
3510. Gözedüp men‘ iderdi cümleyi fi‘l-i kabāyiḥden
Bu idi anlara maḥşūşa hıdmet emr-i sulṭānī
3511. Bu zikri sebḳ iden ol dört ağayān-ı şehinşāhī
Daḥi otuz neferlerle kapu-oğlan kethüdāyānı
[273a]
3512. Beyāz ḥādımlar ile cümlesi nev‘ -i tavāşīden
Muḥammed Ḥān Fātiḥ’dan ḳalup ḳānūn-i sulṭānī
3513. Selāṭin-i ‘ izāmıñ yanlarında ekşeri oldı
Harem hıdmetlerinden ğayri sulṭānıñ nedīmānı
- Erkān-ı Aḥaşş-ı Cevānī Der-Sarāy-ı Mülūk-i ‘ Oşmānī**
3514. Bu zikri sebḳ iden ol dört ağadan mā-‘ adā vardır
Mülūkūñ hıdmetinde dört nefer ağa-yı ḥāḳānī

3515. Oṭa-başıdır anıñ evveli kim hıdmeti anıñ
Şoyarlar giydirirler rûz u şeb şâh-ı cihân-bânı
3516. Muḳarrebdir mülûke sâ'irinden ḳadri bālâdır
‘Ulûfe alsa altmışla alurdı nân-ı ihsânı
3517. Mürettebdir anıñ sâlyânesi beş câme-i ḥâşşa
Ṭavâşiden olurdı ekşeri ancaḳ iç-oğlanı
3518. Olurdı himmet-i vâlâ ile ol merkeze vâşıl
Olurdı ḳapu-ağası ile ‘unvânda yeksânı
3519. Velâkin yine anıñ zîr-i destinde olurlardı
İderler idi andan ilticâ-yı zîr-i destânı
3520. İkincisi silaḥdâr-ı rikâb-ı pâdişâhîdir
Anıñ da hıdmet-i me'mûresi âdâb u erkânı
3521. Cenâb-ı şehriyârıñ bir nefes yanından ayrılmaz
Odur zabṭ eyleyen yanında esyâf-ı mülûkânı
3522. Eger alay-ı vâlâya çıkılursa silaḥ-dârân
Yemîninde yürür zülfîsi üskûf-puşânı
3523. Yigirmi aḳça ile ol zamânda nân alurlardı
Velâkin dört ‘aded ḳaftân-ı zîbâ idi sâlyânı
3524. Üçüncisi çuḳadâr-ı cenâb-ı şehriyârîdir
Anıñ da hıdmet-i maḥşûşası ber-resm-i a‘vânı
3525. Şehinşâh-ı cihânıñ dâ'imâ yağmurlıḡın anlar
Götürüp zabṭ u rabṭ eylerdi bâ-hiss-i nigeḥ-bânı
3526. O da nân-pâre alsa yirmiden noḳşân almazdı
Muḳannendir anıñ da dört ‘aded pâkîze ḳaftânı
3527. Rikâbdârân oldı râbi‘i ol dört ağayânıñ
Bu oldı hıdmeti ol zümreniñ ber-resm-i ‘Oşmânı
3528. Rikâb ağaları bi'l-iḳtizâ mevcûd olmazsa
Eger seyr-i hümâyûn olsa tenhâ bağ u bostânı

3529. Rikāb-ı şehriyārīyi tutarlardı rikābdārān
Müsāvīdir çuḡadāra ‘ulūfe ile sālyānı
3530. Eger bir himmet-i külliyye olursa silahdāra
Yeñiçeri ağası olmağa olurdı imkānı
3531. Ȳapucı-başıllıkla alsa etmek yerine anıñ
Çuḡadārī iderlerdi silahdār-ı hıdīvānī
[273b]
3532. Anıñ yeri daḡi ekşer rikābdār-ı hümāyūna
Virilmek ‘ādet olmışdır be-ḡānūñ-ı Süleymānī
3533. Velākin gāh anlardan birisi Ȳapucıbaşı
Yaḡūd mīr-āḡur-ı evvellik ile alsalar nānı
3534. Ȳarīn-i iltifāt-ı şehriyārī olmış olurdı
Hiç olmaz ise alurlardı yüz aḡçaya toḡşanı
3535. Ze‘ āmetdir eñ ednāsı virilen şavb-ı devletden
Çün olmaz himmetiñ endāzesi mikyāl ü mizānı
3536. Doḡancı-başı ḡāmis oldıḡıyçün dört ağayāna
Ağayān-ı şikār oldı anıñ etbā‘ u a‘ vānı
3537. Muḡaddem daḡi icmāl üzre zıḡri sebḡat itmişdir
Çaḡırcı-başı şāhinci-başı hem şayd ağayānı
3538. Muḡarrebdır ḡuzūr-ı ḡazret-i sulṡāna sā’irden
Füzündür daḡi ṡayyārāt ile ta‘ yīn ü iḡsānı
3539. Şikār u şayd ile geldikce bāb-ı şehriyārīye
Anı melce’ idinmiş idi ṡaşra bāz-dārānı
3540. Anıñ i‘ lāmına mevḡūfdur iḡrāc-ı in‘ āmāt
Anuñdur cümle ta‘ līmāt-ı şayd-ı murḡ-ı şāḡānī
3541. Doḡancı-başılar ol birleri gibi olurlardı
Gehī mīr-āḡur-ı evvel gehī mīr-āḡur-ı şānī
3542. Çaḡırcı-başı şāhinci-başı şeh-rāhdan ekşer
Emāretle olurdı her birisi mīr-i mīrānī

3543. ‘Ulûfeyle taḥaḳḳuḳ bulsa nân-pâre virildikde
Rikâbdârân-ı ḳadr olurdı nânı ḳadr-i sâlyânı
3544. Velâkin i‘tibârı ḥâşş-oṭa ğılmânı miḳdârı
Otuz miḳdârı zülûfli iç-oğlanı gibi nânı
3545. Yigirmi aḳça yevmiyyeyle altı ayda bir kerre
Ser-â-ser bir ṭolama yılda bir çatmalı ḳaftânı
3546. Alurlardı birer fâḫir ḳuşakla taḳye-i zer-beft
Rikâbdârândan soñra idi çün dülbend-oğlanı
3547. Yeñilik eskilik mâbeyninde mer‘î idi dâ’im
Ta‘ ayyün üzre idi zâbıṭân ‘indinde rüçḫânı

Der-Beyân-ı Ḥazîne Oṭası Der-Sarây-ı ‘Âmire

3548. Ḥazîne oṭası kim Enderûn-ı şehriyârîde
Anıñ altmış ḳadar vardır zülûfli iç-oğlanı
3549. Sekiz aḳça ‘ulûfe ikişer yıllık alurlardı
Münâḳḳaş üst ḳatîfe hem birer çatmalı ḳaftânı
3550. Birer telli ḳuşakla her birin taṭyîb iderlerdi
Ḥazînedâr-başı zabṭ iderdi cümle ğılmânı
- [274a]
3551. Nitekim taḥt-ı ḥükminde idi ḥâşş-oṭa başınıñ
Gerek tertîb-i iḥsânı gerek te’dîb-i ‘irfânı
3552. Büyük oṭa biri daḫi sarây-ı tâc-dârîde
Te‘ârûf üzredir ḥâlâ anıñ âdâb u erkânı
3553. ‘Alâ ḳavlin seferli-oṭasıyla oldı şöhret-yâb
Anıñ daḫi müretteb yüz ḳadar vardır iç-oğlanı
3554. Sekiz aḳça ‘ulûfeyle birer çuḳa birer çatma
Birer zerrîn taḳyeyle olup etbâ‘-ı sulṭânî
3555. Birisi daḫi kilâr-ı sarây-ı şehriyârîdir
Otuz miḳdârı vardır zâbıṭândan ğayri ğılmânı

3556. Anıñ da virgüsi hālâ hazîne gibidir ammâ
Olur gâhice in‘ âmâtınıñ tafşıl ü rüçhânı
3557. Nihâyet anda mûm-başı vü peşkîr-başı şâgirdi
‘ Alâ kıavlin gügüm-başı bıçaklı köhne-sālânı
3558. Olurdı yılda her biriniñ irâdı meziyyetle
Tefâvüt üzre gâh efzûn olurdı gâh noķşânı
3559. Hâş-oıalı gibi bunlar dağı üskûf giyerlerdi
Velâkin bunlara ğâlib idi anlarıñ ‘ unvânı
3560. Biri dağı küçük-oıa ehâlisi dinilmişdi
Sarây-ı pâdişâhîde anıñ da cümle a‘ vâni
3561. Büyük-oıa gibi altmışâ yetmişdi ‘ idâdında
On altı hâdimi olup iderdi anda püyânı
3562. Tesâvî üzre idi virgüsi yevmîde yıllıkda
Sarây-ı şehriyârîñ şanki olmışlardı derbânı
3563. Selîmî idi destârı serâda hıdmet itdikce
Mücevvâze idi giydikleri eşvâb-ı dîvânı
3564. İçinden eskilikle kethüdâyânı olurdı
Virirlerdi on altı aķça ile nân-ı ihsânı
3565. Onar aķça ile sâ’irleri nân-pâre olduķda
Ķumâş ile beşer dülbend olurdı yıllık ihsânı
3566. Ķapu-oğlanlarınıñ kethüdâyânı olurlardı
Sarây-ı ‘ Âmire aĝası ber-ķânûñ-ı ‘ Oşmânı
3567. Küçük-oıa ehâlîsinden eksildikce ahyânen
Alurlar idi sâ’ir oıalardan müste‘ iddânı
3568. Tavâşîniñ zülüflisinden alınmaķ idi ‘ âdet
Mürâ‘ ât olunur el-ân bu de’b-i hıdîvânı

Der-Beyân-ı Vaz‘ -ı Cüceciyân ve Dilsizân

3569. Süleymân Hân'dan evvel idi hengâm-ı Fâtih'de
Cüce vaz' ıyla istiṣhâb-ı kavm-i bî-zebânânî
3570. Tavâşiden daḥi hem lâl u hem cüce zuhûr itdi
Velâkin nedret üzreydi üçü bir şahş-ı vîcdânî
3571. Cüce vü bî-zebânândan muṣāhib var idi evvel
Velâkin tard olundu ṣoñra bâ-aḥlâk-ı nâ-dânî
[274b]
3572. Nifâk u ğamz ile mebzûl olunca bu iki fırka
Sezâ görölmedi ifrât ile takrîb-i sulṭânî
3573. Olurdu muḥteliṭ sâ'ir ağalarla oṭalarda
‘Ulûfe almada hem yıllığı olurdu yeksânî
3574. Birer cüce mu'ayyen idi oṭa-başına elbet
Velâkin ṭaşra ḥalkından olurdu bî-zebânânî
3575. Velâkin bunlarıñ ğayri külâh-ı zerd-pûşândan
Teberdârândan vardır zülûfli iç-ağayânî
3576. Üçer aḳça ‘ulûfe ile birer yıllık alurdu
Külâh-ı zerd ile sîmîn kemerle çuḳa hervânî
3577. Ta'addüd üzre enfes eṭ'ime ta'yîn olunmışdı
Ḥâş-oṭa ḥalkına her rûz u şeb mânend-i şâhânî
3578. Velâkin sâ'ir oṭa ḥalkınıñ şâm u seḫer zâdı
Birer yaḥnî ile şûrbâ idi ber-resm-i a'vânî
3579. Bu zikri sebḳ iden ḥâlât-ı marzıyye ki nazm itdim
Dem-i Fâtih'de olmışdır bütûn ḳânûn-i ḥâḳânî

Altıncı, Bostāncı-başıdır

3580. Ser-i bostānî erkân-ı aḫaṣṣ-ı nev-cevāniye
Olup altıncı rûknî naḳl ider târîḫ-i ‘Oṣmânî
3581. Sarây-ı pâdişâhîde olan ḥâşş bağçe ḥuddâmı
Muḳaddem anlara dirler idi devşirme oğlânı

3582. Dinildi soñralarda a‘ cemī oğlanları ammā
Lisān-ı devlet üzre şimdi bostānīdir ‘ unvānı
3583. Tarīķinde yolu geldikde ya‘ nī eski olduķda
Olurđı hıdmetiyle içlerinden kethüdāyānı
3584. Hālāyıkdan cefā-keş oldıgıyçün Arnevid kavmi
Huşuşa ‘ār u erted olup tevsīm-i şāyānī
3585. Kātı çok kimse hıdmet eyleyüp ol ravz-ı şāhīye
Ser-i bostānī oldı hıdmetiyle aldı meydānı
3586. Ocağa hıdmet ile kethüdā olduķda encāmı
Ser-i bostānī olmaķ oldı kānūn-ı mülūkānī
3587. Ta‘ ayyün buldı gerçi rütbe-i sālyān u yevmisi
‘Avā’id lā-eķall her rüz u şeb min-ğayr-i nokşānī
3588. Yigirmi biñden artuķ aķçadır aldıkları ekşer
Huşuşa anda dāhil olmadı tecrīm-i bühtānī
3589. Cemī‘-i bağçe-i hāşşa besātīn-i selāṭīne
Anıñ re’yiyledir dād u sited infāz-ı fermānī
3590. Haşād u zir‘ a-enbāt ü kaṭūfī ḳal‘-i eşcārı
Şalāḥ u şaķy u ilķā-yı büzūr ile nigh-bānı
3591. Şimār u sebzvātı bey‘ olunduķda zamānında
Virilürdi ser-i bostāniyāna resm-i bostānī
3592. Sekiz yüz şahş idi bostāniyān-ı hāşş esāmisi
Degil üç yüzdən artuķ hāliyā hıdmetde pūyānī
[275a]
3593. Esāmisi sekiz yüz okınur gerçi mevācibde
Eger yoķlansa üç yüzdür alan vaķtinde iḥsānı
3594. Beşer yā altışar aķça kesimle kendi kārında
Gezerlerdi velākin her biri zāhirde bostānī
3595. Hıyānet eyleyüp beş yüz nefer bostānī-i hāşşın
Alur yevmiyyesin yoğ iken ism ü resm ü ‘ unvānı

3596. alurdı yanına bostāncı-başı her ne aldıysa
Anıñçün ekşeri ‘azlinde olmaz lufa erzānī
3597. uşūşā manşıbında ‘ālemi tekdīr itmekle
Olur ‘azlinde ol yüzden aña tekdīr-i sulānī
3598. Dil-āzār andan hī kimse gördük olmaya zā’ıl
Dem-i fırsatda ğaddār ola da ayr ola pāyānı
3599. Celādet üzre şiddet üzre olmağla dinilmez mi
Gerek a‘lā gerek ednā aña cellād-ı ākānī
3600. avālī-i Sitanbul’ı muāfız idiler dā’im
Sevāhilde leyālīde iderlerdi nigh-bānī
3601. Yed-i ükminde nie āşekīler var idi anıñ
Anaolı’da Rūm-ili’de eylerlerdi pūyānī
3602. Olup her biri yanında piyāde nie bostāncı
Tutarlar idi uttā‘-ı arīi dahi düzdānı
3603. Sarāy-ı pādīşāhīde olan üstādlar cümle
Ser-i bostāniyān-ı āşşanıñ olmışdı a‘vānı
3604. Şeh-i deryā-nevālīñ sandalı yā filkası inse
Rūkūb itse sa‘ādetle ser-i bostānī-i ānī
3605. Riyāset eyleyüp elde dümen tutmak anıñ-ündür
On iki otura üzre yigirmi dōrt bostānī
3606. Kūrek çekmek idi ‘ādetleri sulān-ı zī-şāna
O bostānīleriñ amlacı oldu şimdi ‘unvānı
3607. Alurdı her biri ta‘yīn-i ‘ādīsın mevācibde
Teraiyle otuzar kırar oldu müzd-i şāyānī
3608. arīn-i himmet olup mażhar-ı ikrām olurlarsa
ıllarlardı ser-i bostāniyānı mīr-i mīrānī
3609. ‘Ulūfe ile lam u nān ile aşra ıar gāhī
Gehī erkān-ı sitte ğayr olup gāhīce a‘yānı

3610. Muḥaṣṣal ḳapucı-başı olurdı gāhi ikrāmen
Mihānen gāh sancağ-ile olur ḳahra erzānī

Tezyīl

3611. Sarāy-ı pādişāhīde ḥaremde muḥteremlerden
Selāṭin-i ‘izāmın maḥremāniyle kenīzānī

3612. Daḥi ṣehzāde-gānın ümmühāt-ı tāhirātından
En evvel vālide-sultān olup ser-ceyş-i nisvānī

3613. Firāş-ı ṣehriyārī ile isti‘dād idenlerdir
Olar ki ḥāşekī sultān ile bulmuşdır ‘unvānı

[275b]

Der-Zıkr-i Ḥavātīn-i ‘İsmet-Āyīn-i Sarāy-ı Cedīd

3614. Ḳadın ta‘bīr olunmaḳ ṣoñralarda vākı‘ olmuşdır
Kimine baş-ḳadın ıtlāḳ olundu kimine şānī

3615. Ḥaremde her biriniñ başḳa ḥalvet-ḥānesi vardır
Ḳılındı her biriniñ başḳa bir ser-vaḳt-i pinhānı

3616. Tavāşī-i Ḥabeş’den ḳapu-oğlanları cinsinden
Zamānen aḳdemiyyetle olurdı kethüdāyānı

3617. Niçe yıl ḥıdmeti sebḳ eyledikten ṣoñra ol yerde
Sarāy-ı köhnede sākin olan nisvān-ı zī-şānı

3618. Görüp gözetmege me’mūr olup çün i‘tişām üzre
Olur eski sarāy ağası ber-ḳānūn-ı ‘sultānī

3619. Cedīdin ḳızlar-ağalığı maḥlūl olsa birini
Aña tevcīh itmek oldu ḳānūn-ı ḥıdīvānī

3620. Velākin farṭ-ı ‘işmet cell-i himmetle virürlerdi
‘Atıḳa varmadın ağalığı aña kemā-kānī

3621. Gerek irād-ı yevmisi gerek sālyān-ı ‘ādisi
Olup sā’ir ağalarla müsāvī līk ‘unvānı

3622. Pesīn oldu o demde çār erkān-ı cevānīden

Velâkin bu ‘aşırda buldı rif‘at rütbe-i şânı

3623. Cenâb-ı saltanat-pîrâya qurbı i‘tibârıyla
Mükerrerrem oldılar ber-vech-i istiklâl ahyânı
3624. O hayşiyetle maqbûl-i hudâvendî kılındıkda
Nigîn-i mühr hükminde kılop sâ’ir ağayânı
3625. Cemî‘an aña ‘arz-ı ihtiyâc eylerdi sâ’irler
Olurdı himmetiyle ekşeri ikrâma erzânı
3626. Huşûşâ pâdişâh-ı ‘âlemiñ maqbûli olmağla
Daği meyl-i tabî‘îsi olup sevmekle nisvânı
3627. Harem ağalarından kızlar ağasın meziyyetle
Severlerdi anıñçün sâ’ire olmışdı rüchânı
3628. O hayşiyetle sâ’irden n’ola gösterse isti‘lâ
Feţânetle ola lâ-siyyemâ iz‘ân u ‘irfânı
3629. Muqarrerdir teğallüb itmesi a‘yân u erkâna
Umûrında murahhasdır kimiñ var dağline cânı
3630. Kapu-oğlanları hep zîr-i destinde bulunmağla
Sarâyıñ her ne deñlü var ise nisvân u şıbyânı
3631. Anı merci‘idinmişler idi her emr-i küllîde
Vekîl-i muṭlaqıñ iyva’llâhı olurdı ahyânı
3632. Ricâl-i devletiñ erbâb-ı dîvânıñ sarây içre
Hużûr-ı şehriyârîde olurdı maḥmedet-ḥıṣṣânı
3633. Harem ağalığı kim çâr erkân-ı cevânîden
Ṭavâşîniñ birine oldı çün de’b-i mülûkânı
3634. Beyâzu’l-vech olan ağalara gâhî virirlerdi
Eger zengî ağalardan zuhûr eylerse ‘işyânı
3635. Yazar Künh içre ‘Âlî sâl-i hicretten sene biñde
O ‘aşrıñ pâdişâhı nuḥbe-i evlâd-ı Oṣmânî

[276a]

Menkâbe-i ‘Acîbe-i Muhammed Ağa-yı Dârü’s-Sa‘ âdeti’ş-Şerîfe

3636. Muhammed nâm zengiyü’l-aşıl bir a‘ kal-i nâsı
Harem oğlanlığından eyleyüp taḳdîme şâyânî
3637. Umûr-ı devlete gördükde istiḥdâmını elyakk
Ayâs-ı Şâh Maḥmûd’a kıyâs itmiş anı şânî
3638. Anı ḥaşşân etbâ‘ ından ifrâz eyleyüp kılmış
Haremde kızlar-ağası idüp mümtâz-ı aḳrânî
3639. Muḥaşşal on yedi yıl ḥıdmet idüp şâh-ı devrâna
Cihânı rûşenâ itmiş idi nûr-ı çerâgânı
3640. Kemâl-i rüşd ü isti‘ dâdını gördükde zâtında
Kılınmış re’yine vâbeste her emr-i cihân-bânî
3641. Geçüp fersah-be-fersah ḥaşs-ı Ayâs’ı istikâmetde
Çerâğından şayarlardı niçe düstûr-ı zî-şânî
3642. Niçe âşârı vâḳi‘ dir ki pây-i taḥt-ı devletde
Ḥuşûşâ câmi‘ olmaz mı anıñ ḥayr-ı burhânı
3643. Hemân rûy-i sepîd-i devlete bir ḥâl olmuşdı
Vücûd-ı nik-bûdı ile bulmuş behcet ü ânı
3644. Yaḥûd bir ‘anber-i hoş-büy-ı devlet idi ḥulḳıyla
Muṭayyeb eylemişdi ‘âlemi evşâf-ı reyḥânı
3645. Beşîr ü hem nezîr-i devlet idi muḳtezâsıyla
Cihânı bende kılmışdı anıñ ikrâm u iḥsânı
3646. Bu gül-zâr-ı fenâdan şemm idince bûy-i istîfâ
Yerine dikdiler bir Sünbül-büyâ-yı Sûdânî
3647. Sarây-ı köhne ağası idi zühd ü diyânetle
Yerini aña enseb gördiler ber-vech-i şâyânî
3648. Kapu-oğlanlarından rûy-siyâhân-ı sarây ancak
Ġarâzla ‘azv idüp çok iftirâ vü ifk ü bühtânı
3649. Faḳîri ‘âḳıbet fâriğ kılup ol câh-ı vâlâdan

Rızasıyla uşandıрмаğla ol ağa-yı zî-şanı

3650. Aña kahr-ı e' adî Kāhire hulyāsın itdirdi
Düşürdi hām-ı sevdāya anı emsāl ü akrānı
3651. Tekā' üd ihtiyār itmekle devletden virilmişdi
Medār-ı ' ayş için yevmiyye ber-kānūn-ı ' Osmānī
3652. Kapu-oğlanlarından birine tevcih-i maḥlūli
Münāsib gördiginde şah-ı devrānıñ semirānı
3653. Kurup bir dām-ı tezviri ol zümre ḥalkına a' dā
Ferāğı mūcib olan türrehāt u ifk ü 'udvānı
3654. Cenāb-ı şehriyāra bunlaruñ ağzıyla söyletdi
Siyeh-rüyān semtinden çevirdi şah-ı devrānı
3655. Bu deñlü nuşḥ u pendin olmadı te'siri ol kavme
Sarāy ağası olan Muştafā nāmında nā-dānı
3656. Muḳaddem çār erkān-ı cevāniden bulunmağla
Sefid idi egerçi şūret-i zāhirde pişānı

Der-Beyān-ı Evşāf-ı Zemīme ve Fıtrat-i Demīme-i Muştafā Ağa

[276b]

3657. Velākin zulmet-i cehl ile ḳalbi ḳapḳaranlıḳdı
Yoğ idi nokṭa deñlü bāṭnında nūr-ı ' irfānı
3658. Süveydāsı bütün sevdā-yı kīn ile olup ākīn
Zālām-ı zulmi örterdi sevād-ı milk-i Sūdānī
3659. ' Abūsu'l-vech idi bed-ḥulḳ idi bed-rüy idi dirler
Ḥayāsız idi aşlā yoğ idi ādāb u erkānı
3660. Mu' ānid cāhil ü mağrūr u hem ma' ṭuh-ı lā-ya' ḳıl
Mülevveş eylemişdi irtişādan bāb-ı sulṭānı
3661. Varan ' arz-ı ' ubūdiyyetle ol dergāh-ı ' āliye
Mühimmāt ehli aşḫāb-ı emānī şeyḥ-i Rabbānī
3662. Gelen erbāb-ı dil söylerdi bu beyt-i dil-ārāyı

Görünce lâne-i şâhinde ol bâz-ı dihkânı

3663. Tutar mı sünbül-i hoş-bû yerin her zehr-i bâbunc
İşirğan tutdı hayfâ gülşen-i ezhâr-ı ‘irfânı

3664. Dirîgâ oldı bu dârü’s-sa‘âde meş’emet-pîrâ
Revâ mı eşkıyânıñ ola mesned-gâh-ı ‘unvânı

3665. Aña nefrîn-i düş-nâm itmedin hîç ‘avdet itmezdi
Kudûmı şüm idi meş’üm idi cümle nedîmânı

3666. Kadem başdığı demden bâb-ı vâlâ-yı hümayûna
Bulup nâmûs-ı devlet gün-be-gün idbâr u hızlânı

3667. Berîdir gerçi ‘ırz-ı saltanat hüsrandan ammâ
Anıñ zâtıyla geldi herkese naḥs ü perîşânı

3668. Zamânında niçe hâl-i muḥâl olmışdı devletde
Çekildi def ine ḥamyâze-i renc-i firâvânı

3669. Diyâr-ı Bosna ser-ḥaddi hudûdında olup vâkı‘
Huşûn-ı köhneden bir ḳal‘a kim Banışka ‘unvânı

3670. O ḥışn-ı sa‘b-râhıñ varoşından neş’et itmişdir
Anı tevîd itmiş anda bir ruspi-i külhânı

3671. Erâzilden biriniñ şulb-i nâ-pâkinden inmekle
Meger devrân ḳılmış fitne-i âḥir zamân anı

3672. Vücûda gâlibâ bir enḥas-ı sâ‘atde gelmiş
Çıkup bu ‘âlem-i kevn ü fesâda zâtı şerrânı

3673. Helâl-zâde degil kim tu‘me-i mekrûhadan ḡayri
Celâl ü ḥürmetiñ olsun yanında farḳ u rüçḥânı

Menâkıb-ı Ağa-yı Merḳûm be-Rivâyet-i ‘Âlî-yi Şadâkat-Rüsûm

3674. Şabâvet ‘âlemin imrâr idüp Banışka Hışnı’nda
İrince rütbe-i sinn-i bülûğa sâl-i devrânı

3675. Erâzil pençesinden yaḳasın ḳurtarmadın kendin
Esâfil zümresiyle eyledi üftân u ḥîzânı

3676. Muḥaṣṣal inbisât-ı fıtrâtıyla feyz-mend oldu
Ḳumâş-ı ḥüsnine tamga-zen itdirdi le 'îmânı
3677. Olup fersûde-i sūḳ-ı rezâlet kâle-i vaşlı
Anı nâka yerine ḳullanup ḥayl-i faḳîrânı
3678. Nümâyân oldu şevk-i ḳâmeti feyzâ-yı ser-ḥadde
İdüp zâd-ı rehi evbâşdan biri ol oğlanı
3679. Cevârî yerine ḳoyup tamâm itdikde ol tıflı
Kemâl-i ibtizâli ile istikrâh idüp anı
3680. Yemen'de ol zamân vâlî olan Maḥmûd Paşa'ya
Hediye virdi pîş-keş çekdi çün esb-i küḥeylânî
[277a]

Ḳıtt'a-i Mergûbe-i 'Âlî

3681. Şu mazmûn ile 'Âlî söyledi bir ḳıtt'a-i rengîn
Me'âlin nazm idüp kilik-i Ḥasîb-i müstemendânı
3682. Bu demde pîş-keş muğlim-i bed-kâr ḳavlince
Ya bir ḳaḥbe felmâdır yaḥûd bir ḳaḥbe oğlanı
3683. İki ḥaşlet dahi mevcûdedir bu ḥaber işit de
Niçe ḳullansalar râzî idi ber-vefḳ-i ḥayrânî
3684. Ğarâbet bunda kim Maḥmûd Paşa tıfl-ı mezkûr
Meger bir bîkr-i nâ-kerde şanup ol ḥayrî âḥyânî
3685. Telâttuf -kârî-yi aḡlâm ile taṭyîb iderlermiş
Yümün virmiş aña 'arz eyledikde meyl-i meylânı
3686. Yemen'den 'azl ile Mısr'a meger ṭâlib imiş andan
Der-i devlet-medâra eyledikde 'azm-i pûyânî
3687. Anı sâ'ir hedâyâsı ile sulṭâna 'arz itmiş
Sarây-ı şehriyâra aldılar hem-çün aḡayânı
3688. Sarây-ı pâdişâhî gûyiyâ bir heft-i deryâdır
İder mi hiç mülevveş düşse cîfe Bahr-i 'Ummân'ı

3689. Belürsüz olur anda t̤ahir ü murdâr yeksândır
Bırakmak lâyıķ olmaz lücceye sırkın-ı hayvânı
3690. Egerçi tuhrına virmez zarar ilķası deryâya
Velâkin t̤ab‘ ı t̤ahirdir ider tekdîr ahyânı
3691. Sarây-ı şehriyâra hâşılı vâfir keder virdi
O bed-kâr-ı dil-âzâr ol sefih ol hîz-külhânı
3692. O rütbe ihtilâle vardı aḥvâl-i serâ cümle
Ağalar zıkr-i ḥayr ile añardı rû-siyâhânı
3693. Beyâza çıķdı kim cümle siyeh-rüyîniñ ḥulardır
Yüzin aķ ḳalbini ḳara yaratmış Ḥaḳḳ meger anı
3694. Ezel naḳḳâşınıñ bu kâr-gâh-ı bezm-i fânide
Beyâzı ḳaradan fark itmeyen ol şaḥş-ı nâ-dânı
3695. Ser-i kâra getürdüp merci‘ -i nâs itmeden ancak
Yine bir ḥikmeti vardır ya bir icrâ-yı fermânı
3696. Selefde kendüden evvel geçen ağaları bir bir
Beyâzü’l-vech olandan mâ‘ adâ aşḥâb-ı Sûdân’ı
3697. Şeh-i devrân ile ehl-i serâ cümle severlerdi
İle’l-ân ḥüsn-i ḥulḳın vaşf iderdi iç-ağayânı
3698. Anı ol merkeze sevḳ eyleyen yârâna ‘ aşḳ olsun
Zehî rüsvây-i ḥadd-i nâ-şinâsî kâr-ı ḥüsrânı
3699. Ḥuşûşâ kendiniñ eslâf-ı şâḥib-intişâfından
Muḥammed nâm-ı pâki ol semiyy-i şâh-ı ‘ Adnânı
3700. Olup dârü’s-sa‘ âde manşıb-ı vâlâsına nâ’il
Niçe yıl oldu ağa-yı ḥavâṭîn-i ḥıdîvânı
3701. Olup mevşûḳ bihi bu dîn ü devletde şadâḳatle
Umûra istikâmetle aña evḳâf-ı sulṭânı
3702. Olunmuşdı sipâriş siyyemâ Yeşrib’le Baṭḥâ’nıñ
Ne deñlü var ise iki ḥaremde vaḳf-ı ‘ Oşmânı

[277b]

3703. Neẓāret emrini kızlar ağayānı görürlerdi
Dinürdi her birine nāzır-ı evķāf-ı hāķānī
3704. Velākin Muşţafā Ağa oluncı nāzır-ı evķāf
Hıyānet eyleyüp kıldı şadākatden gürizānī
3705. Cenāb-ı faħr-i ‘ālem hıdmetinde istihānetle
O zuħr-i uħrevīye itmedi teşmīr-i dāmānī
3706. Aña vācib iken rūḥ-ı şerīf-i Aḥmed’e ta‘zīm
Anıñ ümmetlerinden Yeşrib ü Baḥḥā faķırānı
3707. Elinden dād-ı feryād eyleyüp ihsān umarlarken
Kılup her birisin āzurde-i īzā-yı hırmānī
3708. ‘Adālet zann idüp zulum eyleyüp ⁵⁰ ﴿مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُ﴾
Kırādan ğayride meşrūta evķāf-ı müsülmānī
3709. Şurūṭ-ı vāķıf üzre zabt iderler idi evlādı
Teğallüble aña mensüb olan bevvāb-i sulṭānī
3710. Yedinden her biriniñ nez‘ idüp ķahr ile zabt itdi
Çıkardı ‘arşa mazlūmānıñ āhı dūd-ı efġānı
3711. Bütün evlād-ı vaķfı zor ile vaķf-ı Resül itdi
Aña rāzī olur mı rūḥ-ı pāk-i şāh-ı ‘Adnānī
3712. Taşarruf eyleyenlerden kırāyı kapucı kapdı
Göründi şuret-i ḥaķdan nümāyān oldu buṭlānı
3713. Gelüp nālānī-i aşḥāb-ı istihķākdan āḥir
Ricāl-i devlete ol zulm ile ḥaṭır-perişānī
3714. Esās-ı devlet oldu raḥne-dār-ı tīşe-i zulmi
Gelüp yer yer cihāna inhidām-ı ķalb-i vīrānī
3715. Zamān-ı Ḥāzret-i Sulṭān Murād Ḥān münķadı oldu
Muḥammed Ḥān Ğāzī kim anıñ maḥdūm-ı zī-şānı

⁵⁰ “Bu azap onlara **fark edemedikleri bir yerden** gelmişti.” Nahl, 26/16 ﴿مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ﴾ kısmından nākıs iktibas.

3716. Cülûs itdi yerine pâdişâh oldu sa‘ âdetle
Şadâ-yı saţveti leb-rîz idüp Îrân u Tûrân’ı
3717. Yine kızlar ağası olmuş idi Muştafâ Ağâ
Münâsib gördigiyçün pâdişeh ibkâ-yı mâ-kânı
3718. Yine peyveste idi dūd-ı âh-ı hayl-i mazlûmân
O demde tāk-ı ‘ arşa diñle sen ahvâl-i devrânı
3719. Tükenmiş idi istidrâcı gelmiş gâlibâ vaqtı
Sene biñ dörtde ol ğaddâr-ı ‘ âlem zâlim u cânî
3720. İşâbet eyleyüp tîr-i du‘ â-yı küşte-gân âhîr
Bulınca şaşt-ı ihlâş urup ihdâf-ı itkânı
3721. Soğaldı bir gözi ‘ ayniyle ma‘ yûb oldu kör oldu
Muğaddem aldıgıyçün inkisâr-ı dâd-ı âhânı
3722. Der-i devlet-medâr-ı pâdişehden câh-ı vâlâdan
Kılındı ‘ izz ile matrûd-ı dergâh-ı hıdîvânî
3723. Anı munşîf-ı kıyâs ile ‘ âdil zann iden cühhâl
Gözine durduğın gördükde ol küfrânî-i nânî
[278a]
3724. Veliyyü’n-ni‘ meti bir pâdişâh-ı ‘ adl-âyîniñ
Aña itdikleri in‘ âm u ihsân ni‘ met-i h‘ânî
3725. Rızâsın görmeyüp göz yumdığından haqqına dindi
Zehî küfrânî-i nânî zehî rüsvây-i ‘ umyânî
3726. Tuz-etmek hâ’ini her kande varsa cümle kahr olsun
Şadâkatden Hudâ ayırmasun a‘ vân-ı sulţânı
- Ahvâl-i Devlet-i ‘ Aliyye Ba‘ d-ez- Tafşîl-i ‘ İmâret-i Maḥmiyye-i
Kostantıniyye Der-‘ Ahd-i Fâtih Muhammed Hân**
3727. Mürûr itmişdi çün bâlâda tafşîl üzre ta‘ mîri
Sitanbul’un daḥi vaż‘ -ı kavânîn-i hıdîvânı
3728. Muhammed Hân-ı cennet-âşiyân ya‘ nî Ebu’l-Feth’iñ

Zamânında olan ehl-i şarâyi‘ şeyh-i Rabbânî

3729. Vezîrân-ı dilîrân mîr-i mîrân ẖâcegân cümle
Huşuşâ şeyhü'l-islâm u şudûr-ı rûkn ü a‘ yânî
3730. Mevâlî-yi ‘izâm-i vâcibü'l-ikrâm kâdîlar
Ricâl-i saltanat erbâb-ı devlet ehl-i dîvânî
3731. Kāvânîn üzre tertîb-i mevâcib olunup bir bir
Çekilmişdi beyâza her gürûhuñ nazm-ı ‘unvânı
3732. Hûlûl itmekle mâbeyne havâdiş niçe hâletler
Şahâyifde suţurı eyleyüp leb-rîz-i tibyanî
3733. Siyâkıyla sibâkı bibirine imtizâcından
Araya vahşetün-mâ düşmegin ber-vefk-i tûlânî
3734. Anı rabt itmege ebyât-ı manzûme ile hâmem
N’ola îrâd idersem aşdıkâya ma‘ zeret-ẖânî
3735. Havâdişden muḳaddem zikri sebḳat eyleyen emriñ
Budur altıncısı kim nakl ider târiḫ-i ‘Oşmânî
3736. Belîgrad’ıñ havâlîsinde kim Las-ili semtinde
Cenâb-ı Ḥazret-i Sultân Murâd ol şîr-i ḥâḳḳânî
3737. Niçe ğazv ü fütûḫât eyleyüp küffâr ile anda
Alınmışdı e‘ âdîniñ netîce ḥısn-i büldânı
3738. Vılıḳ-oğlı ki küffâr-ı ḍalâlet-âşâr serdârı
Esîr-i fırsat idi eyleyüp işâl-i ḥüsrânî
3739. O demde mecma‘ -ı tüccâr olan Üskûb-ı mergûbuñ
Ṭarîḳin sedd idüp cem‘ eyledi aşḫâb-ı tuġyânı
3740. Sekiz yüz elli sekiz sâli idi Ḥazret-i Fâtih
Olunca ‘avn-i Ḥaḳḳ’la feth-i İstanbula erzânî
3741. O kuvvetle ḥaber göndermiş idi ḥâkim-i Las’a
Muḳaddem belde-i İslâm olan büldân-ı zî-şânı
3742. Ḳamusın baña teslîm eylesün yoḥsa hemân bir gün

O semte eylerim ılğar ile ‘azm-i esb-rānī

3743. Muḳaddem kendüye redd eylemişdi ba‘zı yerlerden
Ḳalilü’l-menfe‘a niçe ḥuṣūn-ı ḳavm-i Boğdan’ı

[278b]

3744. Beḳāyā-yı ḳılā‘ı virmege irād-ı ḡadr itdi
Muḥaṣṣal bildüğünden ḳalma didi ḳavm-i nīrānī

3745. Ḳılağısı yerinde idi ehl-i seyf olan ceyşi
Muḥammed Ḥān gönderdi o semte cünd-i rıdvānı

3746. O deñlü ‘asker-i mevfūr-ı nā-mahsūr idi dirler
Eger ta‘dād olunsa yoğ idi hīç ḥadd ü pāyānı

3747. Aḳın itdirdi ruḥṣat virdi ḡarāt-ı ḥavālīye
Nevāḥī vü ḳurāyı yaqdı yıqdı itdi vīrānī

3748. Niçe ḥavrā-sirişt düşize ḡılmān-ı sürüş-āsā
Olup vābeste-i ḳayd-ı isār-ı bend-i ḥızlānī

3749. Esīr-i dest-beste her biri ḥabs-i ḥaḳāretle
Velākin olsa ṣāyān zīb-i cān-ı müstemendānī

3750. Vılıḳ-oğlı ise Sivri Ḥiṣārı nām ḥaṣīn içre
Bütün aḥmāl ü eşḳālī menāl ü māl-ı nisvānı

3751. Ḳoyup ḥıfz itdirüp kendi firār itmek murād itdi
Semendire gibi ḥıṣn-ı dil-ārā cāy-ı zī-ṣānı

3752. Vedī‘a eyleyüp ol dem ṣanādīd-i Naṣārā’ya
Ḳıral-ı Engürüs’e ḳaçdı kendi ba‘z-ı a‘vānı

3753. Yanında leṣker-i dūzaḥ-maḳarrı var idi cüz’i
Velākin ḡāziyān ⁵¹﴿أَيْنَ الْمُفْرُ﴾iñ oldu gūyānı

3754. İṣit sen ḳıṣṣa-i pūr-ḥıṣṣayı ehl-i dirāyetden
O yerde ‘asker-i İslām olan cünd-i hizebrānı

3755. Ğanā’im toḳ-toyım itmişdi ammā ba‘z-ı ḡāziler

⁵¹ “Kaçış yeri nerededir?” Kıyāmet, 75/10. āyetten nākıs iktibas.

Yine ğārāt-ı eṭrāf itmege eylerdi pūyānī

3756. İdüp ʿırq-ı şecāʿ at her birinde öyle lerziş kim
Dem-i ğayretle māl-ā-māl olup şiryān-ı merdānī
3757. Eti cānlı kılıcı kanlı olan ceş-i merdānī
Olur mı zabṭı kâbil ṭur diseñ ṭurur mı bürrānī
3758. Küşādın bulsa bir tîr-i kemān-ı saḥt-ı bāzūdan
Giderken menzile doĝrı olur mı reddiñ imkānī
3759. Yaḥūd şeş-ḥāne bir ṭolmış tūfengiñ kurşunun atsañ
Nişāna varmadın olur mı istirdād u ityānī
3760. Veyā bir şîr-i derrende acıkmış öñüni geçmiş
Şikārından döner mi olmayınca sîr ü şebʿ ānī
3761. ʿAzîmet üzre idi her biri düldül-süvār oldu
Mişāl-i Ḥaydar-ı Kerrār kıldı hecm-i şîrānī
3762. Varup Sivri Ḥişārıñ ḳalʿına iḳdām-ı tām itdi
Derûn-ı ḳalʿada var idi küffār-ı firāvānī
3763. Ṭutup ṭop u tūfenk-i bî-ḥisāba cünd-i İslām'ı
Şerār-ı âteş-i eşrār içinde ḳaldı yeksānī
3764. Ḥuşûşā atılan bārān-ı tîr-i cān-güzāriden
Ġuzāt-ı mü'minîne gelmeyüp bir vehm-i tırsānī
- [279a]
3765. Eʿādî gördi kim ḥışn içre perḥāş itmeden ḳaṭʿ ā
Ġuzāt-ı ehl-i dīne gelmedi kesr ü perişānī
3766. Ṭoñuz ṭopı olup birden derûn-ı ḳalʿadan çıḳdı
Ṭop u ḥumbāra ālāt-ı veĝāsın uydurup anı
3767. Hemānā bir fitilden cünd-i İslām'a boşandırdı
Duman içre ḳalup ol rezm ile cünd-i müsülmānī
3768. Ḳolonborna vü şāhī balyemez misketleri ṭopdan
İçürdi ḍarb ile işrāb idüp merdāne rıḍvānī

3769. Şanurdı ferd-i vâhid kalmadı cümle helâk oldu
Anı bilmez ki a' dâ anlarıñ Hâk'dır nigeş-bânı
3770. Velâkin leşker-i İslâm'ı ol târmâr itdi
Şehâdet câminı nûş eyledi ol dem şehîdânı
3771. E' âdî şâdmân oldu ' utüvv ü iğtirâriyle
Gelince nevbet-i ğazv ü mükâfât-ı dilîrânî
3772. Mübârizler dañi ol rûz-ı rustâhîz-i peymâda
Hıyâm-ı lânenen mânend-i şehbâzân-ı perrânî
3773. Şikârın pençe-gîr-i kabza-i teşhîr kaçdıyla
Koyuldu ceyş-i küffâr içine çün şîr-i şavlânî
3774. Muğaddem her biri aldıkları mâl-ı ğanâ'imden
Tecerrüd eyleyüp bî-kayd olup muṭlak hizebrânı
3775. Hücûm-ı müşrikînden bir gice ârâm olunmışdı
Şu' â' -ı neyyir-i a' zam kılnca kevnî nûrânî
3776. Derûn-ı kal' aya itdi duhûle her biri himmet
Taḥaşşun eyleyen a' dâ-yı bî-dîn-i le'imânı
3777. Libâs-ı hil' at-i râḫatlarından ḫal' içün birden
Burûc-ı kal' ayı kal' a idüp dest-bürd-i merdânî
3778. Yürüyiş itdiler ' arz-ı şükûha fevrî fevc-â-fevc
Şarıldıkda gelüp âġûş-ı fetḫe ḫışnıñ ebdânı
3779. O rûtbe üstüvâr idi raşânetle metânetle
Ḥişâr-ı künbed-i çarḫa müdânî idi bünyânı
3780. Belî Sivri Ḥişârı sûruñ nâm-ı meşhûr
Miyân-ı kavm-i tersâ yanında ġayriydi ' unvânı
3781. Hemân bir gün içinde hem-çü ḫurşîd-i cihân-ârâ
O ḫışna sāye-endâz oldu nûr-ı ehl-i imânî
3782. Ğurûb-ı şemse dek teşhîr olundu burc u bārûsı
Alındı bî-' aded genc-i dil-ârâ tıfl u nisvânı

3783. Emīrān-ı dilīrāndan idi Fīrūz Beg-zāde
Aķıncı leşkeriñ anda olup sālār-ı zī-şānı
3784. Hemān nezdik u devr ol memleketde her ne yer varsa
Vılıķ-oğlı yed-i hūkminde idi hışn u bıldānı
3785. Kılup gāret yedinden aldı ol mel' ūn u mağrūruñ
Aķın şaldı o rütbe eyledi īşāl-i hūsranı
3786. Hizebrān-ı veğānıñ aldıǵı ebkār-ı nā-sūfte
Cevāhir gibi ' avretler güneş tal' atlı ğilmānı
[279b]
3787. Ğınā virdi o rütbe müflisān-ı kavm-i evbāşa
Şayamazdı eline girdiği māl-ı firāvānı
3788. Fütūhāt olunan yerlerde vāķi' cümle bıldāna
Kılındı şavb-ı devletden kuẓāt u mīr-i mīrānı
3789. Edirne dār-ı naşr u meymenet olmağla bi'l-cümle
Selāmetle ğanīmetle dönüp ecnād-ı ' Oşmānı
3790. Ğuzātıñ ol sene rāhatları müzdād olmışdır
Yazar künhiyle ' Ālī anı ber-taḥķķ ū iķānı

**Yedinci Vāķi' a Kāl' a-i İnöz Fethi ve Despot Melik-i Las Olan Pīr-i
Fertūt Fevtidir**

3791. İnöz Hışnı ehālisiyle İbşala ehālisi
O semtiñ hep re' āyā vü berāyāsiyla sükkānı
3792. Şikāyet itdiler şol vech ile sulţān-ı devrānı
Müslimānān yedinde milk-i eyman ' abd ü nisvānı
3793. Cevārī vü ğulāmānıñ ayırdup kavm-i tersāyān
Tuyup müjde virürseñ redd iderlerdi şitābānı
3794. Mūrūr eylerse cüz' i vaķt aradan virmeyüp a' dā
Hemān irsāl iderdi dār-ı ḥarbe mülk-i eymanı
3795. Daḥi tuzlalara da' vā-yı şirket eylemişlerdi
Emīn-i memleḥa ğā' ib iken milḥ-i müsülmānı

3796. Teğallüb eyleyüp tuz bey‘ iderler idi Efrenç’e
Degiller idi hâlî hud‘ adan ol kavm-i Naşrânî
3797. Şehinşâh-ı cihân bu işlere âgâh olduḡda
Yanında bulunan huddâm ile ol şîr-i ‘Oşmânî
3798. Tevaḡḡuf itmeyüp vaḡt-i bahâra faşl-ı sermâda
Şitâda âsitânından idüp ılḡar-ı merdânî
3799. Varup ber-vech-i isti‘ câl o hışn-ı vâcibü’l-ḡal‘ a
Meḡâzîsinde vâḡi‘ Gelibolı ma‘ berin anı
3800. Geḡüp âlât-ı rezmi gönderüp ol semt-i perḡâşa
Hişârında ḡılup tekfûrı maḡşûr-ı dilîrânî
3801. Ne cenge oldı tâb-âver ne şan‘ atla gürîz itdi
Zarûrî zeyl-i istîmânı tutdı gebr-i tersânî
3802. Hûsâmı der-dehen ekfânı ber-gerden olup a‘ dâ
ḡamusı oldılar rû-mâl-i pâ-y-i şâh-ı ekvânî
3803. Didiler bir aḡızdan pâdişâh iseñ bizi ‘ afv it
Eger cellâd iseñ al destîne şemşîr-i bürrânı
3804. Lisân-ı ḡâl ile bu beyti inşâd itdiler gûyâ
Ṭabanos u İnöz hışnı olup teshîre erzânî
3805. ‘ Umûmen ‘ anveten feth olunup çok mâl alınmışdı
‘ Alâ ḡavlin alındı şulḡ ile bâ-‘ afv-i sulṡânî
3806. Edirne taḡt-gâh-ı devlet idi şâh-ı devrâna
Ġanîmetle ḡılındı ric‘ at oldı ‘ avn-i Yezdânî

[280a]

Resîden-i Peyâm-ı Merg-i Despot Be-Cânib-i Şehriyârî-yi ‘ Âlî-Tebâr

3807. Temâşâ eyle elṡâf-ı Hudâ’yı ḡikmet-i Ḥaḡḡ’ı
İrişdi şehriyâre müjde-i tevḡîḡ-i Rabbânî
3808. Ne müjde belki bir sûr-ı sūrûr-i pâdişâḡidir
Sezâdır müjdegânî virseler şad kenz-i ḡâḡânî

3809. Gürüh-ı müşrikîniñ pîşvâsı belki tâğûtı
Buğâtıñ evliyâsı ya‘nî milk-i Las sulţanı
3810. Hânâzîr-i Naşârâ’dan olan despot-ı mel‘ûnı
Niçe yıl nâr-ı nûruñ mâlikî ser-ceyş-i tuğyânî
3811. Bırağup Lât u ‘Uzzâ vü Menât’ıñ kîş-i teşvîşin
Kılup endîş-i aşhâb-ı sa‘îriñ oldı mihmânı
3812. Gelüp semt-i Lezâ’dan gûş-ı hargûş-ı telehhüble
Civâr-ı Bû-Leheb’de da‘vet-i tenkîl-i hüsrânî
3813. Meğâk-i küfre istidrâc ile düşmişdi yıllarca
Olup bâlû‘a-i şirke re‘îs-i herze-h‘ârânı
3814. Firâş-ı cân-hırâş-ı merg-i idbâr üzre yaturken
Buğûr-ı Meryem-âsâ anı kıssîsân u ruhbânı
3815. Tutarken başı üzre her biri dîn-i Mesîhî’de
Bırağdı lâşesin bir hufrede boylatdı nîrânı
3816. Dırağt-ı cevz-i köhne gibi hâke merg ile cismin
Berâber şaldığı eytâm idüp kavm-i Mesîhânı
3817. ‘Aceb mi cümleten nîrâniyân kül öksüzi olsa
Bu mâtem yağıdı belki dâğ-ber-dâğ itdi şeytânı
3818. N’ola hûn-i cigerle beyza-i sürh-i Naşârâ’yı
Dem-i paşalyada gösterse reng-âmîz ruhbânı
3819. Çelîpâsın ‘aceb mi doñdurursa farı-ı hayretle
O hasret lâl idüp nâkûs-ı deyri cümle evtânı
3820. Naşârâ’ya olup bir kara gün hüzn ü melâlinden
Siyeh-pûş oldı ol günden berî aḥbâr-ı Naşrânî
3821. Kesildi kâfirîñ cism-i hayâtı tîğ-i mâtemle
Anıñçün yağlıdan etden kesildi herze-güyânı
3822. Bu peygâm-ı şafâ-encâm irüp ser-ḥadd-i cevzâya
Gürüh-ı kâfirîne gerçi virdi beht ü hayrânî

3823. Velâkin leşker-i İslâm'a bir 'îd-i cedîd oldu
Helâkiyle buğâta sū-be-sū geldi perişanî

**Sekizinci Hâdiçe Las Vilâyeti'nin Ekşer-i Memâlik ve Ehâlî-yi İslâm'a
Lâzım u Ehemm Olan Mesâlik Teshîre Geldigidir**

3824. Yazar Kûnh içre 'Âlî zikri sebkat eyleyen despot
Helâkiyle kılup mebhût çün ol yerde gebrânı

3825. 'Arūs-ı nev be-ḥod ber-dil-ber-i tınâz-mânend
Kılup iklîm-i Laz'ı zîb-i âgûş-ı dilîrânî

3826. Şeh-i kişver-güşânîñ fethine mevķûf olmağla
Bütün a' lâ vü ednâ ol yeriñ sükkân u büldânı

3827. Yed-i teshîrine tevrîş olundu şavb-ı Bârî'den
Ser-â-pâ oldu ol yerler zamîm-i mülk-i 'Oşmânî

3828. Anıñ seyfi ile Hâķ kudretin izhâr itmekle
Ne semte 'âzim oldıysa olup imdâd-ı Rabbânî

3829. Ğanîmetle ḥazâ 'in aldılar kavm-i e' âdîden
Sekiz yüz elli toķuzda idi çün sâl-i devrânı

3830. Şitâ eyyâmınıñ şiddetleri pes taraf oldu
Hedef kıldıkda bârân-ı sihâma ceyş-i merdânı

3831. Şeh-i nevrûz-âsâ ḥayme-i rengîn ile taşra
Rebî' iñ evvelinde çıkdı sulţân-ı cihân-bânî

[280b]

3832. Ayağı tozu ile vardığında şavb-ı maķşûda
Ne var burda diyüp Hışn-ı Nevâ perdeyi ol anı

3833. Yed-i teshîre aldı şehriyâr-i memleket-ârâ
İrişdi cânib-i Hâķ'dan aña imdâd-ı Rabbânî

3834. Zer u sîm ma' deni daḥi filizzât-ı nüh olmağla
Hemân zabt eyleyüp tevfir-i beytû'l-mâl içün anı

3835. Gümüş-ḥâne emîni naşb idüp i' mâl itdirdi

Niçe yüzden Hudā ignā idüp cünd-i müsülmānı

Ḳāle'llāhu Sübhānehū ve Te'ālā: ⁵² ﴿أَحْسِنُ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ﴾

3836. O hıdmetle şehinşāh-ı mu'azzam dāver-i ekrem
O demde eylemişdi imtişāl-i emr-i Sübhānī
3837. Ġuzāta bahş idüp endāze-i taḥmīnden bīrūn
Gerek māl-i ġanā'imden gerek müstahrec-i kānı
3838. Bir-iki ḳal' a daḡı şoñralarda fetḥ olunmışdı
Geçerdi her biriniñ rif' atı eyvān-ı keyvānı
3839. Yıkup çün ḡaṭır-ı mergūb-ı a' dā burc u bārūsın
Ḳılıp ḡāke berāber cümlesin düzletdi yeksānī
3840. Mühimmāt-ı sefer tekmīl olunmışdı 'asākirden
Ḳaraca Beg gibi bir kār-dān-ı mīr-i mīrānī
3841. Vılıḳ-oğlı yedinde her ne kim varsa memālikden
Aḳın itdirdi çālāk-ı sipāh ile hizebrānı
3842. O rütbe ġāret işāl-i ḡasāret itdi a' dāya
Alındı niçe istiḡdāma şāyān-ı merd ü nisvānı
3843. Niçe ḡūr-ilkā dūşizegān u āfitāb-ārā
Ġanīmet gönderildi ol zamān ber-ḡums-i sulṭānī
3844. Ḳosava'da idi ordu-yı sulṭānī o eşnāda
Şadāḳat eyleyüp sulṭān-ı zī-şānıñ emīrānı
3845. Bulundı hıdmet-i mebrūrede tedbīr-i a' dāda
Tefārīḳ-i hedāyā vü tuḡaf naḳd-i firāvānī
3846. Emīrān cānibinden şavb-ı beytū'l-māle gelmekle
Bütün irād u maşraf itdi defterdār-ı ḡāḳānī
3847. Virildi 'asker-i encüm-şumāra ruḡṣat-ı ric' at
O sāl içre o şehr içre 'asākir buldı evṭānı
3848. Ḥavāşş-ı bāhirü'l-iḡlāş ile mīr-i 'adū-tedmīr

⁵² “Allah sana ihsanda bulunduḡu gibi sen de iyilik yap.” Kasas, 28/77. āyetten nākıs iktibas.

Sebük-bār-ı eḥibbāsıyla mīrānıñ semīrānı

3849. Revān oldı teferrüc iderek semt-i Selanik'e
Güzāriş itdi āmac-ı şafāya tır-i rindānı

3850. Leyālīde cevārī-yi melek-sīmā ile ülfet
Ġulām-ı sīm-endāmla 'işret idüp aḥyānı

3851. O rütbe 'ayş-i rindān üzre nūş-ā-nūş-ı mey itdi
Müdāmī meclis-i 'işretde döndi cām-ı devrānı

[281a]

3852. Semenber şūḥ-i manzar dilber-i ḥūrşīd-i peykerle
Mey-i aḥmer içerdi zāhiren ma' nāda sirrānı

3853. Mezālim def' ine eṭrāf u eknāfa 'azīmetle
İderdi iltifāt-ı gūşış-i sa'y-i dilirānı

3854. Bu vech üzre Edirne semtine 'avd eyledi evvel
Sitanbul'a 'azīmet itdi şoñra cünd-i 'Oşmānı

3855. Gelince der-'aḳab Koşantıniyye semtine 'asker
Vılıķ-oğlı'ndan irsāl olunup ber-resm-i şāhānı

3856. Elinde nāmesi birkaç sefiri gönderilmişdi
Mükāfāt eyleye mā-fātına ol şāh-ı gebrānı

3857. Tefārīķ-i mülūkāne tuḥaf-i bī-ḥadd ü bī-ğāye
Gelüp şol vech ile taḳbīl idüp dāmān-ı sulṭānı

3858. Ta' ahhūd-nāmesinde ba' de'z-īn şart eylemiş mel' ūn
Otuz biñ sikke irsāl eyleye her sāl-i yūnānı

3859. Ḥarāca ḳat' ile kendin ḥaracdan ḳurtarup daḥı
Beḳāyā-yı memālikden kese dest-i ḥidīvānı

3860. Ḳarīn-i merḥamet olduḳda istid' āsı mesfūruñ
Mülūk-i āl-i 'Oşmān' ın olup cizye-güzārānı

3861. Cezā-yı bā-sezāsı cizye ile ref' olunduḳda
Ra' iyyetle olup mer' ī o semtiñ gebr ü tersānı

3862. Hudā bu āl-i ‘Oṣmān’ı haṭālardan emīn itsün
Ne deñlü var ise a‘ dāsı olsun zīr-i destānī

Ṭoḡuzuncı Hādiṣe Mine’l-Havādiṣi’l-Sābi‘ a

3863. Havādiṣden ṭoḡuzuncısı oldı ‘ahd-i Fātih’de
Beligrad Ḳal‘asın fethe varup ecnād-ı sulṭānī

3864. Sekiz yüz altmışıncı sāl-i endūh-iṣtimālinde
Hezīmet buldı bā-taḡdīr-i Ḥaḡ ceyṣ-i müsūlmānī

3865. Ġazā ḡaṣdıyla gerçi hıṣn-ı vālāya varılmışdı
Cenāb-ı Fātih’iñ var idi tedbīrinde noḡṣānı

3866. Semiyy-i faḡr-i ‘ālem nūr-ı ‘ayn olmış idi mā-beyn
İḡāṭa-kerde-i nehreyn o nūr-ı ravz-ı ‘Oṣmānī

3867. Hemān bedr-i Ḥuneyn’iñ cengine beñzerdi ol perḡāṣ
Hezīmet bulmuş idi cümle ṣaḡb-ı ṣāh-ı ‘Adnānī

3868. Ṣeh-i vālā-tebār itdikde ‘arz-ı leṣker-i cerrār
Egerçi ṣāhiren küffāra geldi bīm-i ḡızlānī

3869. Berī semtinde nehr-i Ṭuna’nıñ cem‘ oldı ġāziler
Öte semtinde ḡılmışdı tecemmu‘ ḡavm-i Naṣrānī

3870. Ḥuẓūr u rāḡat üzre ġāziyān ārām eylerdi
E‘ādī gibi nehreyniñ daḡı var idi ṭuḡyānı

3871. Beligrad iki nehrin ortasında vāḡı‘ olmaḡla
Burūcı hem-ser-i burc-ı ḡamel olmuşdı ṭulānī

3872. Berāber idi hem iç-ḡal‘ası çün burc-ı cevzāya
Ṣanasın dilber-i ra‘nā idi ol hıṣnıñ ebdānı

[281b]

3873. Eger taṣṣīf olunsa müslümānān semtiniñ nıṣfı
Olur taz‘īf ile mevḡūf-ı cell-i sa‘y-i sulṭānī

3874. İdüp ḡal‘a-ḡüṣālḡ hem-ten-i burūca istikmāl
Mühimmāt-ı rezimde eyledi teşmīr-i dāmānı

3875. Kılındı Rûm-ili beglerbegisi Karaca Paşa
Sefâ'inde ğuzâta kapudan u ser-levendânı
3876. Mücâhidlerle memlû idi anda keşti-i İslâm
Kıral-ı dâl semtinden gelen a' vân-ı gebrânî
3877. İ' ânet itmege emr-i ma' âşa sedd-i râh için
Sefâ'inden atardı müşrikine tîr-i bârânı
3878. Egerçi zümre-i eşrâr-ı âteş-bârı geldükde
Girüye tûskürürdi eyleyüp sa' y-i firâvânî
3879. Çalışdı gerçi fermân olduğu vech üzre hıdmetde
O serdâr-ı mu' azzam her tarafından vardı şîrânî
3880. İhâta eyledi hışn-ı Belîgrad'ı gemilerle
Olup âmed-şodın ka' itmede ber-sedd-i ' Oşmânî
3881. Olup şâbit-kadem şâh-ı mu' azzam ma' delet-tev'em
O hışnıñ inhişârı üzre kıldı şarf-ı imkânî
3882. İdüp âvâze-i top u tûfengi cenk-i harbîde
Pey-â-pey kal' a remyi mancınık-ı kahr u hızlânî
3883. Velâkin atılan topdan işâbet eyleyenlerden
Kıral-ı Engürüs ol hâkim-i bed-nâm-ı tersânî
3884. Anıñ Yanko idi nâm-ı kerîh-i dûzah-encâmı
İdüp feth-i Belğırad anı şol rütbe hirâsânî
3885. Girürse kabza-i İslâmiyâna darb ile kal' a
Olur bî-şübhe kendi hânümânı fethe erzânî
3886. Anıñçün ' asker-enbûhı hâvî niçe keştîler
Donadup nehr-i Tuna üzre gönderdi şitâbânî
3887. Düzüp yat u yerağın cümle âlât u mühimmâtın
Tüfenk ü top ile techîz idüp çün nâm-dârânı
3888. Kılıp me'mûlden efzûn-ter korşan şeklinde
Bağırdan gönderüp itmişdi kâfir naşr-ı Naşrânî

3889. Beri cāniblerinden kendüsi de bahren ü nehren
Müsellaḥ ‘askeriyle pür-şükūh-i ehl-i ‘udvānī
3890. Beligrad içine cān atdılar imdād-ı sükkāna
Donanmaya muḳābil olmağın keştī süvārānı
3891. Ğuzāt-ı mü’minīn az idi keştīleri ğāyet
Çatı vāfir idi fülk-i gürūh-ı gebr u tersānī
3892. Sefā’inde olan yat u yerağı ḳavm-i İslām’ın
Çatı şey’i yesīr idi yoğ idi rezmin imkānı
3893. O ḫāletle yine oldu muḳābil ḳavm-i küffāra
Ḥudā hıfz eyleye keyd-i ‘adūdan müslimānānı
[282a]
3894. O rütbe rezm ü perḫāşa ḳoyuldu iki ‘asker kim
İki nehr oldu ğark-ı āteş-i cenk-i dilīrānī
3895. Egerçi Ḳaraca Paşa’nın oldu ḫüsn-i tedbīri
Beligrad ile itdi Engürüs beyninde pūyānī
3896. O semte ḫā’ıl idi bir cezīre der-kenār itdi
Murād itmişdi imdāda gelen a‘vān-ı ḳorşanı
3897. İ‘ānet eylemekden sedd ile men‘ itmek isterdi
Velākin olmadı bir vech ile tevḫīḳ-i Rabbānī
3898. Ḥilāfin ‘arz idüp erbāb-ı devletden niçe ḫāsid
Aña ol ḫıdmet-i mebrūreyi çok gördi yārānı
3899. Bütün ḫussādı kendi re’yini tercīḫ itmekle
Cezīre semtine varılmasın sevḳ itdi aḳrānı
3900. Varıldıkda anı fırsat bilüp a‘dā gemilerle
Cezīre üzre ṭopdan varıcaḳ merdān-ı gebrānı
3901. Ḳıral-ı dāl-i Yanḳo leşkeriyle vardı ol sâ‘at
Derūn-ı ḳal‘ aya yol buldı girdi ḫışna ol ānī
3902. Atup ṭop u tūfengin ehl-i İslām üstine ṭopdan
Derūn-ı ḳal‘ adan itdi hedef ecnād-ı sulṭānı

3903. Açılmışdı muḳaddem raḥneler hısn-ı dil-ārādan
O yerlerden yürüyüş eyledikde ceyş-i ‘Osmānī
3904. Muḳābil oldılar men‘ itdiler hısn(a) içre girmekden
Gürūh-ı müslimīne virdiler kesr ü perīşānī
3905. Bu ḥāletden kemāl-i ḥüzn ile sulṭān-ı İslām’ıñ
Ḥarāretten yarıldı lebleri sâ’il olup ḳanı
3906. Kemāl-i ḡayretinden kendüler bi’z-zāt girmişdi
Elinde rumḥ-ı şü‘bānī belinde tīg-i ‘üryānī
3907. Vücūd-ı şehriyāre ḳarşudan bir kāfir-i fācir
Gezend işāline ḳaşd eyleyüp ḳıldıkda pūyānī
3908. Mu‘āvinsiz o dem bir tīg-i āteş-bār ‘aşḳ itdi
Düşürdi kelle-i murdārını ber-ḥāk şīrānī
3909. Olup küffārdan vāfir helāk-i tīr ü şemşīri
Zimām-ı esbini ancaḳ tutup ‘unf ile a‘vānı
3910. Cenāb-ı şehriyārīyi çevirdi şaḥn-ı heycādan
Selāṭīne gerekmez didiler icrā-yı merdānī
3911. Mülūkūñ seyf-i tedbīriyledir dā’im cihādātı
Saña vācib degildir bi’n-nefis ḡazv-i dilīrānī
3912. Mücerred vācib olan zimmet-i şāhān-ı zī-şāna
Mürā‘āt-ı ‘asākir itmedir bā-luṭf-i sulṭānī
3913. Ma‘āza’llāh eger bir āfet irse şavb-ı a‘dādan
Vücūd-ı pākine ey rūḥ-ı rāḥat-zā-yı ekvānī
3914. Ḳamu ebdān-ı ‘ālem ol eşerden olur āzürde
Degil mi ceyşi yoḥsa şāhımñ hep kul u ḳurbānı
[282b]
3915. Velākin pādīşāhñ ḡayret üzre rezm ü perḥāşın
Görünce ‘arşa-i heycāda merdān u dilīrānı
3916. Cidār-ı ḳal‘a ṭopdan raḥne-dār olmışdı ol yerden

Delüce kaçd idüp teşhîr içün ol hışn-ı zî-şânı

3917. Yeñiçeri ciger-dârı cerî beş yüz dilâverdir
Derûn-ı kal‘ aya cân atdılar ber-resm-i şîrânî
3918. Mu‘ asker cânibinden kendüler ta‘ kıb umarlardı
Gelüp imdâd ider dirlerdi ol beş yüz hizebrânı
3919. Koyuldu darb u harbe kal‘ a sükkânı ile bunlar
Kıral-ı dâll tuymışdı hücum-ı müslimânânı
3920. Reh-i imdâdını sedd eyledi ceyş-i müsülmânıñ
Meger leb-rîz imiş ol serverânıñ cām-ı devrânı
3921. Şap-â-şap silâh-ı gâziyân evc-i semâvâta
Bırağup zelzele ‘ ayyûka çıkdı âh-ı merdânî
3922. Şehâdetle dilîrân garkâ-i deryâ-yı hûn oldu
Şehâdet cāmını nûş itdi merdânıñ hezârânı
3923. Ferîkaynıñ biri ‘adne biri ‘azm-i sa‘îr itdi
Tağalluş eyledi biri cinânı biri nîrânı
3924. İşâbet itdi bir top güllesi Karaca Paşa’ya
Yuvalandıkda anı kellesi çün kûy-i gâlîânî
3925. Hemân murğ-ı revânı uçdı ‘arşa lâne-sâz oldu
Şehîdâna karışdı yeri oldu ‘arş-i Raḥmânî
3926. Muḳadder olmadı gerçi o yıl feth-i Belîgrad’ıñ
Velâkin şekl-i ğırbâl olmuş idi burc u ebdânı
3927. Olup nuşret-zafer-tarḥı o rütbe sâl-i âtîde
Zuhûr-ı raḥnelerden kal‘ anıñ eṭrâf-ı cüdrânı
3928. Ḥarâb-âbâd olup küffârdan bî-ḥadd helâk oldu
Yog idi mürdegân u küşte-gânıñ ḥadd ü pâyânı
3929. Ḥuşûsâ nîm-i bismil müşrif-i dûzaḥ cerâḥatli
Tuna Nehri’nde oldu ekşeri ğark-âb-i nîrânî
3930. Bu elṭâf-ı Hudâ’dan mâ‘ adâ bir luṭf-ı dîgerdir

Qıral-ı Yanqo ya' nî nûr-ı çeşm-i ceyş-i Naşrânî

3931. Aña göz degdi ammâ rezm ile ' ayn-i işâbetdir
Tökunup nâ-gehân bir çeşmine tîr-i dilîrânî
3932. Görür gözi iken a' dâ-yı dîniñ o dem çıkdı
Miyân-ı zümre-i nîrâniyândan oldı pinhânî
3933. Hudâ gösterdi düşmen körlüğün çeşm-i ehibbâya
Qapandı çeşm-i baht-ı dîde-i a' yân-ı gebrânî
3934. Zehî lutf-i Hudâ kim şehriyâre körlik eylerdi
Bi-lâ fethin rücû' itdi dönüp şîrân-ı mîrânî
3935. Qamunuñ dîde-i ğayretleri bî-nûr qalmağla
Olup menzilleri hep tîre-kûr-i ' ayb-i ' umyânî
3936. Şeh-i vâlâ cenâb ⁵³“العود احمد” semtine aqlâ
Teveccüh itmeyüp ol Yanqo'nuñ aqlbâr-ı hızlânı
[283a]
3937. Eger nehzaddan ol şehriyârîñ olsa mesmû' ı
İki-üç merhale itmemiş olsaydı esb-rânî
3938. Beligrad' ıñ iderdi belki teşhîrinde iqdâmı
Bir âher vech ile qâbil olurdu feth-i hâkânî
3939. Gidildikden iki-üç gün mürûrında idi yoldan
Girüye ' avdet itmek olmayup me' lûf-ı sulţânî
3940. O peygâm-ı ferağ-zâdan egerçi şâdmân oldı
' Adûnuñ körligi giryânı aşhâb-ı tuğyânî
3941. Bi-hamdi' llâh sevindirdi ser-â-pâ ehl-i İslâm' ı
Bir âher vakte te' hîr itdi feth-i hışn-ı zî-şânı
3942. Beligrad' ıñ o yıl alınmayup te' hîrine bâ' iş
Budur Allâhu a' lem olmadı taqdîr-i Sübhânî
3943. Verâ-yı perde-i ğaybiyyede taht-ı meşîyyetde

⁵³ “Geri dönmek övgüye daha layıktır.”

Olup bu vech ile mestür o hışnıñ feth-i âsânı

3944. Olup Sulţân Süleymân Hân-ı zî-şânıñ zamânında
Anıñ ‘ahdinde oldı ba‘de bu‘dın fethe erzânı

3945. Muğadder olmamağla olmadı te’siri tedbiriñ
Netice virmedi sa‘y-i belîğ-i kahramânânı

Hâtıme-i Vâkı‘a-i Tâsi‘a ve Cevâb-ı Nâzım-ı Fakîr ber-Su’âl-i

Muğadder-i Yârân

3946. Tevârîh-i selefde pâdişâhân u vezîrânıñ
Tehâlûf üzre oldı her biriniñ zıkr ü tibyânı

3947. Zamân u vâkı‘âtı uymadı birbirine ekşer
Tenâkuş üzredir hâlâ ğazâsı devr u ezmânı

3948. Yazar Künh içre ‘Âlî Kâraca Paşa-yı zî-şânı
Cenâb-ı Hâzret-i Sulţân Murâd’ıñ mîr-i mîrânı

3949. Kırılân ictimâ‘ında fezâ-yı Varna ğazvinde
Şehâdetle kılar ser-defter-i ceşş-i şehîdânı

3950. Anı dâmâd-ı sulţânı diyüp tavşîf ider ‘Âlî
Anaţolı’da begler-begilikle virüp ‘unvânı

3951. Belîgrad ğazvesinde naql ider anı şehâdetle
Emîrân-ı cinândan ‘add ider vaşf eyleyüp anı

3952. Belîgrad cengi ile ğazve-i Varna miyânında
Zamânen fark-ı fâhiş var iken tevfiğ-i âsânı

3953. Bu vech üzre huţûr eyler derûna Kâraca Paşa
İki olmak gerek kim biri evvel birisi şânı

3954. Yahûd biri peder bir er anıñ mağdûm-ı şulbîsi
Ola bu Devlet-i ‘Oşmâniyânda mîr-i mîrânı

3955. Biri ‘ahd-i Murâdî’de biri hengâm-ı Fâtih’de
Ne mâni‘ gelse olsa her biri dâmâd-ı sulţânı

el-Hâdişetü’l-‘Âşıra Feth-i Cezîre-i Mora

3956. Veķāyi‘ den onuncı oldu fetḥ-i Mora devletde
Yazar tārīḥde ḥālī anı geķmiş idi tibyānı
[283b]
3957. Cenāb-ı Fātīḥ’iñ babası ol Sultān Murād Ḥān kim
Selāṭīniñ odur altıncısı şānīdir ‘ unvānı
3958. Mora fetḥiyle gerķi şād-gām olmişdı ‘ ahdinde
Mürür itmişdi bālāda fütūh-ı ḥışn ü büldānı
3959. Ḥulūl idüp ecel oldu mu‘ accel māni‘ -i fetḥi
Taķarrub eyledikde rıḥlet-i şāh-ı cihān-bānī
3960. Sipariş eyleyüp evvel-be-evvel Mora teşḥīrin
Vaşiyyet eyledi da‘ vet idüp maḥdūm-ı zī-şānı
3961. Muķaddem ba‘ z-ı teşḥīrinde mevcūd idi yanında
Reh ü resmin bilürdi Mora’nıñ ber-vech-i iķānī
3962. Murād Ḥān ‘ āzim-i dārü’l-beķā olduķda çün Fātīḥ
Veşāyā-yı peder tenfīzine ķılmışdı pūyānī
3963. Sekiz yüz altmış bir yıl güzār itmişdi hicretten
Ġazā ķasdıyla Siroz’a gelüp ol şāh-ı ‘ Oşmānī
3964. ‘ Asākir cem‘ olunca başına rāḥat idüp anda
Tevakķuf eyledi tekmīl idince mīr-i mīrānı
3965. Pes andan şoñra Yenişehr’e vardı cem‘ -i ‘ askerle
Mora’ya bir ṭarīķ-i müştakīm açmışdı a‘ vānı
3966. Varıldı Fesleke nāmında bir ḥışn-ı dil-ārāya
Ġılup icrā-yı sūnnet evvelen ber-resm-i ḥakķānī
3967. Şeh-i mesned-tırāz ol pādişāh-ı kişver-i ⁵⁴“لو لاک”
Ḥıdivv-i ⁵⁵﴿قَاب قَوْسَيْن﴾ ol cenāb-ı şāh-ı ‘ Adnānī

⁵⁴ “**Sen olmasaydın** âlemleri yaratmazdım.” Ali el-Kārī, *el-Esrārü’l-Merfū’a*, I, 295. Ali el-Kārī hadisin açıklamasında şunları söylemektedir: Sağānī bu hadisin mana açısından sahih olduğunu ve Deylemī’nin bunu İbn Abbās’tan merfū’ olarak rivayet ettiğini bildirmektedir.

⁵⁵ “İki yay arası kadar...” Necm, 53/9. âyetten nākıs iktibas.

3968. Muḥammed Muṣṭafā Maḥmūd u Aḥmed mürsel-i emced
O şāhenşāh-ı es‘ad bā‘i iş-i tekvīn-i ekvānī
3969. Ola rūḥ-ı revān-ı pākine bā‘i izzet-i emcād
Ḥudā’dan şad taḥiyyāt vürūd-ı şad hezārānī
3970. Bu idi ‘ādet-i marzıyye-i peygamberī dā‘im
Cihādun fī-sebīli’llāh ile olsa ceyş-rānī
3971. Muḳaddem da‘vet-i İslām iderdi kavm-i küffāra
Kemāl-i rıfķ ile ‘arz eyleyüp islām u imānı
3972. Qabūlünden teḥāşī eyleyüp ber-vech-i istikbār
Derūn-ı kal‘adan ṭābūrdan izhār-ı ‘udvānī
3973. İdüp ‘işyān iderlerse ‘utüvv-i küfr ile a‘dā
İşāret eyleyüp aşḥābına ol merḥamet kānı
3974. Cihādun fī-sebīli’llāhla meşğūl olurlardı
Bu vech üzre idi dā‘im de‘b-i pāk-i nūr-i Raḥmānī
3975. Muḥammed Ḥān dahi işr-i Nebī’ye iktifā itdi
Muḳaddem da‘vet-i İslām için aşḥāb-ı ṭuḡyānı
3976. Ḥaber gönderdi ḥışna da‘vet itdi dīn-i İslām’a
Olunca her birinden şirk ile i‘lān-ı küfrānī
3977. İşāret buyxırılup yanındaki merdān-ı İslām’a
Kemāl-i ihtimām üzre olup teshīre erzānī
3978. İçinde vāfir ‘asker var idi ceyş-i Naşārā’dan
Kılındı dest-beste ekşer-i perḥāş-kārānı
3979. Niçe ḥavṛā-sirişt vildān-meniş ḡilmān u ebkānı
Ġanīmetle alınmışdı dahi çok māl u nisvānı
- [284a]
3980. O yerden Kōrfes’e varup muḳābil oldılar derḥāl
Eli baḡlı olan başın alan cümle esīrānı
3981. Gözi qarşularında hep helāk itdirdi ser-tā-pā
Birer nīzeye ṭākup kelle-i murdār-ı gebrānı

3982. İrā 'et itdi düşmen körlüğün bildirdi a' dāya
Ğaraž taḥfif idüp teslīm içün ol ḥışn-ı zī-şānı
3983. Hemān bir göz dağıydı sākinān-ı Körfes'e ancak
Düşürdi bi'z-żarūre ḥaşye ḥışn içre tersānı
3984. Teşebbüs eyleyüp dāmān-ı istīmāna kāfirler
İdüp teslīm ile her biri taḥlīs-i girībānı
3985. Ġuzātīn kārıdır ⁵⁶“الحرب خدعة” muḳtezāsıyla
Zarāfetdir iderler gāhice bu kār-ı merdānı
3986. ẖamusı 'afv olundu ḳatl-i istişālden birden
Alup māl u menālin ḳaldırup şıbyān u nisvānı
3987. Sitanbul'a çekildi gitdiler tekfūr semtinden
Umarlar ġālibā tekfūrdan teklīf-i iskānı
3988. Varıldı ba' dehu Toḳmaḳ Ḥiṣārı semtine andan
Teveccūh eyleyüp sulṭān-ı zī-şān cümle a' vānı
3989. Anı da 'anveten fetḥ eyleyüp ḳatl itdi a' dānı
Olur ismiñ müsem māda gehī te'şīr-i burhānı
3990. O yüzden āşikār olmışdı kim küffār-ı bed-kārıñ
Virildikde cezāsı ḳatl-i istişāl u ḥüsranı
3991. Rezimde ekşeriniñ dest ü pāyı ḳahr-ı toḳmaḳla
Ḳırıldı oldu ḥurd u ḥām-ı ḍarb-ı ḳahramānānı
3992. Siyāsetle bu minvāl üzre a' dā oldu ber-küşte
Yol üstinde olan a' lā vü ednā ḥışn-ı gebrānı
3993. Alındı 'anveten şulḥan yed-i İslām ile birden
Ḳoyuldu her birine muḳtezāsıyla emīrānı
3994. Pes andan soñra Ġördos fetḥine nehzat olunmışdı
Egerçi ḳalmamışdı ġāziyānıñ tāb u dermānı

⁵⁶ “Harb hiledir.” Buhārī, “Cihād”, 157; Müslim, “Cihād”, 17.

3995. Velâkin eti canlı gözi kanlı zâtı imânlı
Huşûsâ şehriyârîñ olalar manzûr-ı ihsânı
3996. Qalurlar mı girü perhâşdan cüz 'î yorulmağla
Turur mı yorgalarken zîr-i rânında küheylânî
3997. Egerçi hışn-ı Górdos rezm-i me 'nûs-ı gâyetle
Kılınmışdı raşânetle anıñ te 'sîs-i bünyânı
3998. Metânetle müyesser olmamışdı feth u teşhîri
Hudâ teysîr idüp teşhîrini bâ-^ç avn-i Yezdânî
3999. Zâmîme itdiler anı dañi büldân-ı İslâm'a
Zehî feth-i mübîn-i ^ç asker-i şâh-ı cihân-bânî
4000. O hışnıñ dañi encâm-ı fütûhâtı olup vâkı^ç
Dehân-ı pâk-i İslâm'a çalındı şehd-i şükrânî
4001. Bir alay ağızı tatlı sâ^ç id ü bâzûsı kuvvetli
Piyâde atlı ser-ğadli emîrân u dilîrânı
[284b]
4002. Muhammed Hân Ğâzî Balya Badra hışnını feth
O yerden eyleyüp irsâl-i cünd-i cenk-cüyânî
4003. Qatı şîrîn u rengîn hışn idi bünyâd-ı dil-cûsı
Burûc-ı âsumân-peymâsı dil-keş hûb bünyânı
4004. Cünûd-ı ğâziyân konmışdı bir hâzır helvâya
^ç Aceb mi ğâziyân helvâsı olsa feth-i hâkânî
4005. Huşûşâ Mora'nıñ âb u hevâsı sağı idi gâyet
Cezâ 'irden ferağ-zâ idi arzı resm-i büldânı
4006. Ehâlîsi hirâs u satvetinden nâşî bi'l-cümle
^ç İnâdın terk ile itmişdi istikbâl-i sulţânî
4007. Hirâs-ı hüsrevânîden bütün terk itdi ^ç işyânı
Kılup ^ç arz-ı ^ç ubûdiyyet içâ^ç at belde sükkânı
4008. İdüp sâ 'ir re^ç âyâsı teşebbüs dâmen-i ^ç afva
Yapışdı zeyl-i istîmâna a^ç yân u faķîrânı

4009. İhâta itdi tevfiķ-i ilâhî sū-be-sū oldu
Mühîbb-i bād-ı nuşret müsteğâş-ı dūdmendânî
4010. Zehî tevfiķ-i Hâķ lutf-ı ehakķ-ı Kâdir-i Mutlak
Zuhûr itmişdi mânend-i şefaķ-ı hûn-i şehîdânî
4011. Gelüp eṭrâf u eknâf-ı memâlikden beşâretler
Kılâ' ın mu' zamâtı ümmühât-ı şehir u büldânı
4012. Çekildi silk-i teşhîre alındı kabza-i şîre
Havâle ile taķdîre be-tedbîr-i hıdîvânî
4013. Ğanîmetle 'asâkir 'avdet itdi semt-i Üsküb'e
Zehî hüsn-i me'âşir bâreka'llâh cünd-i merdânî
4014. Mürûr itmişdi altı ay kadar müddet meğâzîden
Sekiz yüz altmış iki sâliniñ olduķda âbânı
4015. Muķâbil birbirine iki kevkeb ṭâlî' olmuşdı
Birisi semt-i maşrıķdan doğup berrâķ u nûrânî
4016. Birisi cānib-i mağribden aña beñzerek doğdı
O 'asrîñ ehl-i tencîmi ķamu hey'et-şinâsânı
4017. Şu vech üzre aña aḥkâm-i istihrâc idüp yazdı
Selâṭîn-i mezâlim-pîşe iki şâh-ı zulmânî
4018. Ufûl itmek gerek Allâhu a' lem didi taķrîben
Yazıldı hâmiş-i taķvîme bâ-fermân-ı ḥâķânî
4019. O sâl-i ḥayr-fâliñ şehir-i rûze şubḥ-gâhında
Küsûf itmişdi külliyeñ sipihriñ şems-i tâbânı
4020. Nuḥûsetle niçe emre delâlet itdi taķrîben
Olup da' vâ-yı ūlâ üzre bu te'yîd-i burhânî
4021. Veķâyi' den yine ol sâl içinde vâķi' olmuşdı
İdüp şehzâdegândan Bâyezîd u Muşṭâfâ Hân'ı
4022. Muḥammed Hân Fâtih sünnet-i sūr-ı sūrûr itdi
Ziyâfet eyledi da' vet idüp ezyâf-ı ḥâşşânı

4023. İdüp cem‘ iyyet-i ‘ uzmā mülūkāna selāṭine
Ḥaber gönderdi icrā eyledi āyīn-i şāhānī

4024. Hemīşe āl-i ‘ Osmān’ ı zılāl-i Ḥaqq mülūkānī
Sürūr-ı serverānıyla Ḥudā şād ide her ānī

[285a]

el-Ḥādī ‘ Aşer mine’ l-Ḥavādiş

4025. Ḥavādişden olup ḥādī ‘ aşer tārīḥ-i ‘ Ālī’ de
Tettebbu‘ eyleyen añlar Muḥammed Ḥān-ı zī-şānı

4026. Beḳāyā-yı ğazādan Las-ili’ nde niçe büldānıñ
Girü ḳalmışdı teshīri yoğ idi fethiñ imkānı

4027. Muḥammed Ḥān irsāl eyledi Maḥmūd Paşa’ yı
Vezīr-i a‘ zāmı ol meḥḥar-ı cünd-i müşīrānī

4028. Yeñiçeri cerīsinden tüvānā biñ nefer yoldaş
‘ Umūmen Anaṭolı’ dan yarar ecnād-ı ‘ Osmānī

4029. Ḳoşuldı yanına tertīb olundı şol u şağında
Yatağında Ṭuna cümle şeğālān-ı kıralānī

4030. Şeh-i devrān Muḥammed nām u maḥmūd idi aḥlākı
Vekīl-i muṭlaḳıñ daḥi olup Maḥmūd ‘ unvānı

4031. Muḥammed Ḥān’ ı Şāh-ı Ġaznevī Sulṭān Maḥmūd’ a
Müşābihdir diyen ḳavlinde eyler lāf-güyānī

4032. Ġazāda Ġaznevī’ niñ Ḥazret-i Sulṭān Muḥammed’ le
Güher-sencān ḳatında hīç olur mı vezn-i yeksānı

4033. Ebu’ l-Feth’ iñ ḥuşūşā ‘ ilm ile taḳvāda bir mişli
Miyān-ı şehriyārīde degil aḳṭāb-ı Rabbānī

4034. Şehādet eylemişdir şehriyār-i ḥüb-eṭvārīñ
Dimişler belki her dil üzre ğālib rüşd ü ‘ irfānı

4035. Ayās’ ıñ menzilinde ‘ add iden Maḥmūd Paşa’ yı
Ḥaṭā-yı fāḥiş eyler belki eyler kız u bühtānī

4036. Egerçi Şāh Maḥmūd' uñ hūner-mendān ile bezmi
Olurđı her zamān leb-rīz-i ' irfān hemçü rümmānī

4037. Ayās' ın da zekāda yoğ idi emsālī ' aşrında
Velākin aña ğālibdir vezīrīn faẓl u ' irfānı

4038. Ayās-ı ḥayr-ı nāsı ' abd-i ḥāşşı gibi ḥıdmetle
Cenāb-ı Ğaznevī' niñ iltifātı luṭf u iḥsānı

4039. Muḥammed Ḥān ile Maḥmūd Paşa' ya maḳīs oldı
Meger temşil idenler fālū bi' l-ḥayr eyleyüp anı

4040. Sa' ādetle ider baḥt-ı hümāyūn üzre istidlāl
Zehī iḳbāl-i sulṭānī zehī baḥt-ı vezīrānī

Tertīb-i Mühimmāt-ı Lāzime-i Seferiyye

4041. Sekiz yüz altmış iki sāl-i nuşret-iştimālinde
Beḳāyā-yı kılā' ın fethine şāh-ı cihān-bānī

4042. Mühimmāt-ı sefer tertibine fermān itmişdi
Levāzim her ne ise kıldı tekml-i şitābānī

4043. Cenāb-ı şadr-ı a' ẓam Ḥāzret-i Maḥmūd Paşa kim
İdüp menzil-be-menzil Şofya' ya ' azm-i esb-rānī

4044. Fezā-yı Şofya' da darb-ı ḥıyām itdi sa' ādetle
O şahrā-yı bihīne kırdı bir ordu-yı sulṭānī

4045. Kıral-ı bed-fi' ālāndan olup sebḳ eyledi zikri
Anıñ Yanḳo idi beyne' l-e' ādī nām u ' unvānı

4046. Belıgrad ya' ni ol dārü' l-cihādın rezm-i fethinde
Cünūd-ı müslimīne itdi çok işāl-i ḥüsrānī

4047. Fedā itmişdi zaḥm-i tır ile olmuşdı nā-bīnā
Rezimde gelmiş idi tıregī-i çeşm-i ' umyānī

[285b]

**Der Beyān-ı İstişāre-i Emīrān ve Re' y-i Vezīrīn-i Maḥmūd Paşa-yı
Sāmī-Mekān**

4048. Kıralı ‘ayb-kūr ile mu‘ib olduḡda Melik Las
Zen-i bī-şūhere döndi ‘arūs-ı hısn-ı Lasānī
4049. Cenāb-ı şehriyāre nāmzed olmaḡla teslīmi
Ta‘ahhüd-kerde-i gebrān iken şāh-ı cihān-bānī
4050. Teveccüh eyleyüp fethe Mora semtinde olmaḡla
Beligrad üstine Maḡmūd Paşa ile merdānı
4051. Firistāde kılup sehlü’l-aḡız olmaḡ ümīdiyle
Anı bilmez ki re’yinden dolup sükkān-ı tersānī
4052. Haber gönderdiginde ‘ahd-i sābık üzre küffāra
Derūn-ı ḡal‘aya teslim içün ol āşaf-ı şānī
4053. Cevābında dimişler gerçi teslīmi Beligrad’ıñ
Muşammem olmuş idi şöyle kim şāh-ı müsülmānī
4054. Eger bi’z-zāt a‘vān ile bu semte gelürlerse
Rikāb-ı şehriyāriye virürdik hısnı ol ānī
4055. Bu semte bi’n-nefis teşrīfi çün kim olmadı mümkün
Degildir vāsıṭayla virmemiz şāyān-ı gebrānī
4056. Kıral-ı Engürüs’e ittibā‘ itmek münāsibdir
O merz-i būmda her kim ise şāh-ı Mesīhānī
4057. Selāmet bundadır ṭab‘-ı selīme diyü gönderdi
Cevāb-ı ye’s ile Maḡmūd Paşa’ya sefirānı
4058. Vezīr-i a‘zama yanındaki begler dimişlerdi
Bu demlerde olup ⁵⁷“العود احمد” kār-ı çesbānī
4059. Bize şimdi ‘amel anıñla belki vācib olmuşdır
Gerekmez böyle yerde şöyle emre ḡaṭve-cünbānī
4060. Şehinşāh-ı mu‘azzam Mora teşhīrinde biz bunda
Bi-lā suḡrā vü kübrā olmasa taşdıḡ-i burhānī
4061. Virür mi hīç netice itmese icāb-ı külliyyet

⁵⁷ “Geri dönmek övgüye daha layıktır.”

Ḳazıyye şekl-i evvelden degil intāca şāyānī

4062. Hemān mevzū‘ u maḥmūli kıyāsātıyla külliyyen
İdüp cüz’ī zamānda naḳl ile ‘ aks-i gürizānī

4063. Olup re’y-i rezīni Ḥazret-i Maḥmūd Paşa’nın
Ferāḡat şeklini engüşt-nümā olup zarīfānī

4064. ‘ Azīmetde hezīmet gāh olur tevfiḳ-i āsārī
Diyüp şābit-ḳadem oldu o ser-ceyş-i hizebrānī

4065. Rezimden gūyiyā fāriḡ olur şekliyle gösterdi
E‘ādiye o dem bir ḥ‘āb-ı ḥargūş ile tersānī

4066. Yanında nerre-şirān cān-şikārān o hizebrāna
Açıḳdan söylemezdi itdigi taşmīm-i pinhānı

4067. Girüye ‘ avdet eyler resmini ḳullandı a‘ dāya
Giceyi gündüze ḳatmaḡla çün nevrüz-ı sulṭānī

4068. Dönüp on merḥale menzil alup ılḡar eylemezden
Ahālī-yi Belıḡrad’a gelüp emn-i dilirānī

Keyfiyyet-i Perḥāş-ı Şadr-ı A‘zam Maḥmūd Paşa ve Ḥareket-i İşān

[286a]

4069. Nevāḥī vü ḳurāyı ḡaret itdirdi dilirāna
Ehālīye ‘ ale’l-ḡafle virüp kesr ü perişānī

4070. O yerde var idi Merşād nāmında iki ḳal‘a
Alup teşḥire işāl eyleyüp ḥızılānı ḥüsrānı

4071. Teveccüh eyledi semt-i Semendire’ye sür‘atle
İḥāṭa eyledi perkār-āsā şehir ü bünyānı

4072. Ḳuşatdı dā’iren-mā-dāre ol ḥışn-ı dil-ārāyı
Miyān-ı leşker-i seyyārede ol ḥışnıñ ebdānı

4073. Hemān bir miḥver-i seyyāre şeklin gösterüp ḥalḳa
Egerçi inḥişārı virdi ammā bīm-i tersānī

4074. Metānetle raşānetle o rütbe üstüvār idi

Yoğ idi rezm ile teşhîriniñ bir semt-i âsânı

4075. ‘Amîķ etrâfınıñ hendekleri çün fıkır-dânâyân
Sezâdır olsa sükkân-ı semâdan pâsbânânı
4076. Burûcî âhenîn çün hışn-i Çîn-bünyâdı ol sūruñ
Çü bâridî-zemîn gâyet metîn resm-i felek-sâli
4077. Tuna Nehri ise itmiş ihâta çâr etrâfın
Der-âgûş itme vâdisinde idi resm-i seylânî
4078. Olup her burcî bir hışn-ı haşîn-i zümre-i tersâ
Nümû-dâr-ı kıbâb-ı ‘Adn idi ber-resm-i tûlânî
4079. Kemend-i himmet-i ‘ulyâsına vâbeste olmağla
O hışnı kabza-i teşhîre aldı cünd-i ‘Osmânî
4080. İçinde haşr-i mevfûrî olup maşdûķ-ı ⁵⁸ ﴿بَلْ لَّجُوا﴾
‘Utüvv ü nefret üzreydi ser-â-pâ kal‘ a sükkânı
4081. Gehî şamsâm-ı İslâm’ın peyâm-ı nuşret-encâmı
Gehî top u tüfenk ağzıyla memlû ta‘n-ı merdânî
4082. Kelâm-ı mevti cehren ra‘d ü berķ-âsâ işidirdi
E‘âdî gûş-ı cânıyla kılup mesmû‘-ı âzânî
4083. Kâmusı câhiliyyet gayretiyle şabr iderlerdi
İderlerdi itâle nîze vü tîr-i Mesîhânî
4084. Zebûrâķ-i tüfenk u top-ı ta‘n eylerdi gâhîce
Ne gelse ağzına söylerdi küffârın dilîrânı
4085. ‘Umûmen her hücûmı gamlarına bâ‘iş olmışdı
Müveccih olmadı her ne teveccüh itse Naşrânî
4086. Taḥaķķuk buldı rû-gerdânlığı idbâr şeklinde
Başa çıķmadı efsûn-kârî-yi iķbâl-i ḥud‘ânı
4087. Kırıl-ı bed-fi‘âliñ gelmesiyle korkudurlardı
Derûn-ı kal‘adan cenge gelen perḥâş-kârânı

⁵⁸ “Bilakis inat ettiler...” Mülk, 67/21. âyetten nâkıs iktibas.

4088. Mücerred inhiṭāt-ı kevkeb-i bahta sebeb oldı
Nuḥüsetle reḥāvet virdi ancaḳ dekk-i gebrānı
4089. Keşişler keş-me-keş gösterüp bir hafta miḳdārı
Ġuzāt-ı mü'minine itdiler tezvîr-i ruhbānı
4090. Müfid olmadı aṣlā o ṭarîḳ-i kâr-ı batrîkî
Olup buṭlân-ı ruhbân üzre tedmîriyle burhānı
[286b]
4091. Kibâr u hem şıġârı olmasa tedmîre şâyeste
Cihād erbâbına elbet gelürdi kesr ü hızlânı
4092. Anıñçün cell-i himmet oldı aḥz-i ḳal' a emrinde
Mu'ammer ide Hâḳḳ Maḥmûd Paşa-yı dilîrânı
4093. İşâbet itdi külliyyetle tevfiḳ-i ilâhiye
Bütün âlât-ı cenk-âhenk-i esbâb-ı vezîrânı
4094. Müheyyâ eylemişdi ḳal' ayı teşhîrden evvel
Mühimmât-ı seferden yoġ idi ol yerde noḳşânı

Keyfiyyet-i Teshîr-i Beligrad be-Rivāyet-i 'Âlî-yi Pāk-Nijād

4095. Yazar Kûnh içre 'Âlî ġazve-i Hıṣn-ı Beligrad'ı
Şu vech üzre olup teşhîriniñ tedbîr-i âsânı
4096. Emîrân-ı dilîrânıñ güzîni ya'ni İshâḳ Beg
'Alî Beg ile Aḥmed Beg bu üç şîrân-ı mîrânı
4097. Muḳaddem gönderilmiş idi envā' -i neşāyiḥle
İdüp teslîm-i hıṣn üzre niçe pend-i ġayûrânı
4098. 'Utüvv u kibr ü küfri zümre-i küffâr-ı eṣrârıñ
Şu ḥadde müntehî olmuşdı her bir şahş-ı Naşrânı
4099. Kırıl-ı dâll ḥükminde idi ber-vech-i istikbâr
Ne kelb idi yanında Yankö gibi ser-ḳıralânı
4100. Emîrânıñ ne kim aḳvâl-i ḥayrı şâdır oldıysa
Eşammiyyetle taşmîm itdiler âzân-ı 'irfânı

4101. Simāh-ı sem‘i ğaflet penbesiyle itdiler memlū
İşâretle idüp her biri irād-ı ‘öẓr-ḥ‘ānī

4102. Hūdūş-i māni‘in işrâb idince nerre şîrâna
Yürüyüp kal‘aya ihlâş ile ceyş-i müsülmānī

Bismi’llāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm ⁵⁹ ﴿قُلْ لَنْ يُصِيبَنَا إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَنَا﴾

4103. Tilâvet iderek bu ḳavl-i Sübhānīyi ğāziler
Ḳoyuldu Allāh Allāh ile hışna şîr-i ‘Oşmānī

4104. Nevā-yı ḥamd ü tekbîrât u tehlîlât āġāzı
Sürüşân-ı meded-kārāna virdi şevḳ-i pūyānī

4105. ‘Azîmet eyleyenler ḳal‘a ḳal‘a içre küffāra
Şadā-yı dehşet-engîz ile virdi bîm-i tersānī

4106. Şehâdet yâ müsülmân diyerek ḳavl-i şehâdetle
Ġuzâtîñ anda tehlîlât-gūyāndan hezārānı

4107. Şehâdet şehdine çün ceyş-i mūrân-ı ğıdā-cūyān
Tecemmu‘ eyleyüp a‘dāya virdi anda tâlānī

4108. Vezân oldı çü bād-ı şarşar üç ḳat burc-ı bārūdan
Üçer ḳat ḥendeḳi doldurdu çün seyl-i firāvānī

⁶⁰ ﴿وَذَرُوا أَنَّهُمْ مَانِعَتُهُمْ حُصُونُهُمْ﴾

4109. Huşûnın māni‘a zann eyleyen küffār-ı eşrārîñ
Cehâletle o rûtbe ḥumḳı vardır yokdur iz‘ânı

[287a]

4110. Raşânetle ne deñlü burc u bārūsı metîn olsa
Güzār eylerdi ḳavsinden siḥām-ı emr-i Rabbānī

4111. Teşebbüt ile vādî-yi ḥalāşa cān atarlarken
Gürūh-ı müşrikîni berḳ-ı tîġ-i ḳahramānānı

⁵⁹ “De ki: Allah’ın bize yazdığından başkası bize asla erişmez.” Tevbe, 9/51. âyetten nâkıs iktibas.

⁶⁰ “Onlar kalelerinin Allah’la kendileri arasında bir māni’a olacağını zannettiler...” Haşr, 59/2. âyetten nâkıs iktibas.

4112. Mişāl-i şā' ika top u tüfenk-i ra' d-āsādan
Tuna'ya dökdiler çün katrehā-yı tır u bārānı
4113. Ġuzāt ⁶¹ ﴿أَيْنَ الْمَفَرِّ﴾ şahnında cevlān üzre olmağda
E'ādī itmede ol havf ile kār-ı gürizānī
4114. Kaçarken her biri bārāndan neyhayla ıslandı
Çıkarken kal'adan virdi ele a' nāk-ı urğanı
4115. Muhaşşal şarşar-ı idbār ile kahr u helāk oldu
Düşüp ka' r-ı zemīne oldu zīr-i esb-i merdānī
4116. Tüfenk ü top ile ba' zısı ber-ḥāk oldu a' dānıñ
Olup pā-māl-i raḥş-i ġāziyāñ ḥāk ile yeksānī
4117. ⁶² ﴿وَمِنْهُمْ مَنْ خَسَفْنَا﴾ ile ekşer oldu ber-geşte
Kimi nehr-i revān içre olup ġarḳ-āb-ı hızlānī
4118. Olup ba' zısı seyl-i ḥurde-i seyl-āb-ı sermāda
Meşā'ible olup müsteğraḳ-ı deryā-yı ḥusrānī
4119. Tamāmen şehir ü hışnı ġāret itdi leşker-i İslām
Alındı niçe biñ düşize-gān-ı māh-rüyānı
4120. Sehī-ḳadd lāle-ḥad maḥbūb-ı zībā dilber-i bī-ḥad
Muḳayyed oldu ḳayd-ı seby ile emred ġulāmān
4121. Şanādīd-i Naşārā ḳatl ü istişāl olunduğda
İki nehrin şuyın telvīn iderdi mürdeler ḳanı
4122. Semedire'niñ iç-varoşıdır teşḥīrden bākī
Ḳılındı mā- adası mülḥaḳ-ı büldān-ı ' Osmānī
4123. Tamāmen ol nevāḥī zabṭ olundu dest-i himmetle
Meger te'ḥīri mūcib ola teşḥīr-i dilīrānī
4124. Aña da nerre-şīrān-ı gürisne sevḳ olunmışdı
Şikār u şaydına taḥrīs ile şīrān-ı mīrānı

⁶¹ “Kaçış yeri nerededir?” Kıyāmet, 75/10. āyetten nākıs iktibas.

⁶² “Onlardan nicesi vardır ki kendilerini yere batırmışlardır..” Anketbūt, 29/40. āyetten nākıs iktibas.

4125. Yine o sāl-i ferruḥ-fâlde aḥz-i ḡanā'imle
Murahḥaş itdiler ol yerlere ba'z-ı hizebrânı
4126. Havâle nāmına bir hışn-ı zībâ var idi k'ânıñ
Güzelce Qal'a'dır beyne'l-ehālî vaşf-ı 'unvânı
4127. Ayağı tozu ile aldılar teşhîr olunduḡda
Bulup tûc ma'deni ol qal'ada birkaç kerem-kânî
4128. Pes andan soñra şehr-i Nîş'e geldi leşker-i İslâm
İnişe yokışa bakmadı aşlâ kavm-i 'Osmânî
4129. ⁶³﴿كُلُوا مِمَّا غَنِمْتُمْ﴾ kenzini feth eyleyüp anda
Helâl u tayyibâtıñ oldılar merzûk u şâyânı
4130. Ġuzât-ı ictihād-âyât idüp şavm u şalâtiyle
Hudâ-yı kâdiyü'l-hâcâta 'arz-ı 'özt-h'âḡânî
[287b]

Der-Beyân-ı Teşhîr-i Gügercinlik ve Feth-i Qılâ'-ı Diğerân

4131. Qılındı ba' dehû anda tehâlûkler tedârûkler
Cenâb-ı pâdişâhıñ oldı şâdır emr ü fermânı
4132. Tamâm ikdâm-ı tâmm u ihtimâm üzre varılmışdı
Gügercinlik dinür bir qal'ayı feth şitâbânî
4133. Açup bâl u per 'asker kındı çün bâz-ı hü mâ-pervâz
İdüp dūr u dırâz itmâm-ı kâr-ı qahramânânî
4134. O yerden Tırnova nāmında bir hışna 'ale'l-ḡafle
Qoyuldı her taraftan leşker-h'âr-i sultânî
4135. Alup ebkâr u ḡilmânın 'asâkir tok-çoyum oldı
Tuna'yla Şava beyinde daḡı bir hışn-ı zî-şânı
4136. Yed-i teşhîre aldı çok fütûḡât itdi ḡazîler
Seramaḡo idi ol qal'anıñ meşhûr 'unvânı
4137. Bihişt-âsâ feraḡ-zâ bir vilâyet idi dir râvî
Velâkin şîḡḡat-i isminde kimse itmez îkânî

⁶³ “Artık ganimet olarak aldıklarınızdan helal ve hoş olarak yiyin.” Enfâl, 8/69. âyetten nâkıs iktibas.

4138. Muḥammed Beg ki Minnet-zāde ile şöhret-ārādır
Aķıncılıķla me'mūr oldu buldı rif'at-i şānı
4139. Celāletle celādetle o semte gönderilmişdi
Ġanīmetle alup dūşīze-gān u hūb ğılmānı
4140. Tūna Nehri'nde daḡı var idi a' dā gibi tuġyān
Geçidlerden geçüp ılġar ile ol mīr-i şüç'ānı
4141. Kavuşdı sālīmīn u ġānīmīn oldukları demde
Mu'asker ya'nī serdārıyla oldu gerçi lūķyānı
4142. Yetişdi ittifāķen ardlarından iki biñ miķdār
Kıral-i Engürüs irsāl idüp esīre-kārānı
4143. Taraşşud eyleyüp ba'z-ı muzīķ u teng yerlerde
'Ubūra mānı' olmak ārzūsıyla dilīrānı
4144. Tüvānāsıydı gerçi Yanķo'nun ol iki biñ kāfir
Teşādüm itmege bā'avn-i Hāķķ olmadı imkānı
4145. Görünce 'asker-i İslām'ı evlād u 'iyāliyle
Umuş-ķarış olup hıdmetde hep ğılmān u nisvānı
4146. Kemāl-i ıztırābından ırāķdan merḡabālarla
Kıatı şīrīn edālarla idüp şetm-i ġalīzānı
4147. Segān-ı kāfirān-ı 'av' av-gūnan bī-tāb u bī-dermān
Kāmusı nā-tüvān yoḡsa iderdi şavl-i kelbānı
4148. Yoġ-iken kendülerde intikāma tāķat ü kudret
Yine 'arz-ı celādet eyleyüp ol ķavm-i sekrānı
4149. Görüp bi'l-cümle ordu ḡalkını ķaşr-ı ġanīmetle
Hıyām-ı zevķ u şoḡbetde mişāl-i hūr-i rıdvānı
4150. Bütün ebķār-ı tūbā-ķad ser-āmed lāle-ḡad emred
Hezār u şad niķe ḡavrā-şıfat ğılmān u nisvānı
4151. Kılup zānū-be-zānū her biri 'ayş-i müdām üzre
İderler göz göre icrā-yı āyīn-i mülūkānı

Şıfat-ı Piyâle-Keşân-ı Ğılmân u Düşizegân-ı Gebrân Ber-Zu‘m-ı

Şûherân-ı Hîşân

[288a]

4152. Hüseyn Baykara meclislerinden dirdi ol bezmi
O keyfiyyetle görse gerdiş-i mînâ-yı mestânı
4153. Ya hâtemle Cem olsa anda bir dem hurrem ü hem-dem
Olurdi lâl ü ebkem lâ-cerem ser-mest-i hayrânî
4154. Şurâhî-câm-ı şahbâ birbirin ta‘ kıb idüp dirdi
Bu bir âyîn-i Cem’dir husrevânîdir kadeh-rânî
4155. Görünce düşmeniñ düşnâm u şetmin meclis-i meyde
Ayağın almağa sâķileriñ sa‘ y itdi hîşânı
4156. Bu keyfiyyetle mâl-â-mâl olup leb-rîz-i şevk oldı
Elinde sâķiniñ sâğar-ı billür u peymânı
4157. Piyâle câm-ı şahbâ-şâd olup gül-rîz-i dîhk oldı
Faķat senc-i kebâb idi gözünden aķıdan ķanı
4158. Pür iken desti sâğarla öperdi ayağın ‘ âlem
Semen-sâ sâ‘ id ile sâķıyân-ı sîm-ebdânî
4159. Kef ü pâyı muhannâ duhterân-ı ķavm-i Yuhannâ
Dönüp kıble-nümâ-veş gösterirdi rûy-i raķşânı
4160. Sehî-ķad lâle-ķad tersâ-peçe ğılmân-ı müsteşnâ
Miyân-ı ğâziyândan döndürürdi câm-ı gerdânı
4161. Tıutup zerrîn-ķadeh peymâne-i ser-şâr-ı destinde
Virüp sîmîn bileklerle şarâb-ı aķmer kanı
4162. Ķanı devrân-ı Cem bezm-i Keyân-ı Husrevânîler
Diyüp işrâb iderlerdi fenâ-yı hâl-i devrânı
4163. Kimi sâğar-nümâ sâķîlik eyler bezm-i rindâna
Kimi pervâne-veş dönmekde şem‘ -i cem‘ -i yârânî

4164. Bu cāmı ‘ ıŝkıma nūŝ it diyü ħ’ıŝânına rağmen
Tolu ‘ ıŝķ eyleyüp memnūn iderdi ķahramānānı
4165. Mesīh-āsā iderdi küŝtegān-ı ħüsnini iĥyā
Buĥūr-ı rīm-āsā cān virirdi zūlf-i reyĥānī
4166. Señ inŝāf eyle tāķat mi gelür bu rağm-i a‘ dāya
Tıtalım kāfir imiş her biriniñ ķalb-i vīrānı
4167. Görünce vaz’ -ı merdān üsārāyı o ĥāletle
Ŗemātetdir diyüp tıtmışdı a‘ dā semt-i evtānı
4168. Kimisi ġulğuleyle ŝād u ĥandān kimisi giryān
Dönerdi her biri bir ĥıdmete giryān u nālānī
4169. Muĥaŝŝal gördiler ol iki biñ küffār-ı bed-girdār
Ėuzāt-ı mü ’mininiñ ŝatvetin bā-‘ avn-i Rabbānī
4170. Eger on biñ de olsa leşker-i a‘ dā dilīrāna
Muķāvim olamazdı alamazdı dād-ı gebrānı
4171. Girüye döndi tersāyān ammā gözleri anda
Ėuzātıñ yedlerinde şanki ķaldı cümleñiñ cānı
4172. Dönüp tersine ġüyā yāve-ġüyānı Naŝārā’ nıñ
Gehī girye vü zārī iderek geh şetm-i ĥayrānī
4173. Bu üslūb-ı ŝafā-maŝĥūb ile farķ-ı meserretle
Cünūd-ı ġāziyān-ı fevz-ālūd-ı müsülmānī
4174. Refāķatle cenāb-ı Ĥazret-i Maĥmūd Paŝa’ya
İdüp ġül-geşt-i ‘ azm-i taĥt-ġāĥ-ı mülķ-i ‘ Oŝmānī
4175. Kemāl-i ittiŝāl-i sa‘ d-ı ekber muķtezāsıyla
Cünūd-ı ŝehriyārī leŝker-i maĥmūdü’ l-erkānī
4176. O yerde cism-i vāĥid olmiŝ idi ittifāķ üzre
Ėılındı sū-be-sū ‘ azm-i iyāb-ı ŝād u ĥandānī
4177. Vezīr-i ŝāĥib-i takrīr ü ŝā’ib-re ’y-i tedbīre
Virildi şavb-ı devletden sarāy-ı zāt-ı zī-ŝānī

4178. Müşîrân içre evvel daği berter-ğadr idi ammā
Bu def' a ħıdmetiyle buldı teşrîfât-ı şâyânî
4179. Zehî sālâr-ı ekrem şadr-ı maĥmûdü'ş-şiyem ki oldu
Vekîl-i muṭlağ-ı sulṭân-ı ' âlem-i Fâtîĥ-i şânî

Vağ' a-i Şânî ' Aşer Olmuş-idi Cilve-ger

4180. Ĥavâdişden yine sulṭân-ı ' adl-âyîn ' ahdinde
Sekiz yüz altmış üçde on ikinci emr-i sulṭânî
4181. Bu vech üzre şudûr itmişdi kim ol dâver-i ' âlem
Beğâyâ-yı kıllâ' ın fethine olmuşdı cüyânî
- [288b]
4182. Semendire'niñ iç-varoşı kalmışdı meğâziden
Raşânetle anıñ teşhîriniñ olmayup imkânı
4183. Semendire nûr-ı dîn-i semt-i âĥir üzre sevk itdi
Ġuzât-ı mü 'minin u şeh-süvâr-ı ĥayl-i sulṭânî
4184. Meger bu vağte merhûn oldığıyçün feth u teşhîri
Kılup ol emr-i ĥayri ' umde-i âmâl-i merdânî
4185. ' Azîmet eyleyüp teşhîrine şıdğ-ı ṭaviyyetle
O sâlin ġâlibâ evvel-bahârındaydı püyânî
4186. Yanar âteş idi ħalbinde ġüyâ fethi ol ĥışnıñ
Semender-vâr aşlâ çıkmadı teşhîri berrânî
4187. Yanında ' asker ile Şofya'ya geldi nüzûl itdi
O şâĥ-ı şâf-meşreb bî-ta' b kıldı ceyş-rânı
4188. Ne yüzden cilve-ger olsa gerek ĥikmet Ĥudâ'nındır
Nüvîd-i feth u nuşret itdi istikbâl-i sulṭânî
4189. Gelüp Bosna kıralından rikâb-ı pâdişâĥiye
İrişdi nâmeler müjde-i tebşîr-i ĥâkânî
4190. Şu maзмûn ile taĥrîr eylemiş kim şâĥ-ı devrâna
Lüzûmı var imiş çünkim anıñçün ħal' a sükkânı

4191. Semedire beķâyâ-yı ğazâdandır diyü cümle
Boşalup ķal‘ anıñ topdan tüfenkden merd u nisvânı

4192. Rızâmızla boşaldup kime teslîm idelim şimdi
Anı zabt itmege irsâl idiñ bir mîr-i mîrânı

4193. Velâkin ķal‘ adan bir ķal‘ a-i uhrâya yol vardır
Degildir çünki yolsuz isteriz bâ-luţf-i şâhânî

4194. ‘ Alâ kavlin o hışnıñ eskilikle şöhreti vardır
Bu devrânda yıkıldı ķalmadı âşâr-ı bünyânı

4195. Muķaddem cây-gîr-i hâţır-ı sulţân olmışdı
Semendire olursa zîb-i mülk-i âl-i ‘ Oşmânî

4196. Kılalar hadd-i fâşıl ķal‘ a-i mezbûreyi ol dem
Diyâr-ı Engürüs ile hudûd-ı müslümânânı

4197. Anıñla munfaşıl olup şügûrı ola dâreyniñ
Anıñ-çün zabta âdem gönderilmişdi şitâbânî

‘ İlâve-i Hâdişe-i Şânî ‘ Aşer Der-İn Sâl-i Huceste-Eşer

4198. Yine ol ‘ âm-ı hayr-encâmda vâķi‘ havâdişden
‘ İlâve olmağa şâyân olup nazm üzre tibyanı

4199. Kırıl-ı Bosna’nıñ ba‘ z-ı re‘ âyâsıyla beyninde
Zuhûr itmişdi ‘ âdâta muhâlif buĝz u ‘ udvânı

4200. Biri budur ki vakti gelmedin almış re‘ âyâdan
Ra‘ iyyet resmini ķânûndan hâric fuzûlânî

4201. Reh-i eslâf-ı zi’l-inşâfdan hayli ‘ udûl itmiş
Duyûn aĥz itmesiyle ürkidüp hûkân-ı gebrânı

4202. Virirlerdi bedel İslâmiyân’a oldılar mâni‘
Kırıl-ı ber-đalâliñ gerçi oldu hayli hûsrânı

[289a]

4203. Semendire yed-i İslâm’a meccânen alınmaĝla
Anı zabt itdirüp ol ni‘ metiñ şükrân-ı şâyânı

4204. Bu olmuştur ki cünd-i ġāziyāna ‘ avd ile ruḥṣat
Virildi sū-be-sū vārid olup ‘ afv ile fermānı
4205. Şehinşāh-ı mu‘ azzam kendüler daḥi sa‘ ādetle
Teveccüh itdi pāy-i taḥtına şādān u ḥandānī
4206. Bu deñlü fetḥ u teşḥire ḵanā‘ at itmeyüp ancak
Yine ol sāl-i ferruḥ-fālde bā-ceyş-i merdānī
4207. Kemend-i himmetin beste sipihre kıldı peyveste
‘ Adūyı itdi işkeste şikeste-beste mīrānı
4208. Sitanbul’un nezīli menziline Çorlı nāmında
Küçük bir ḵal‘ a kim var idi eṭrāfında ḵuttānı
4209. İṭā‘ at üzre idi zāhiren ekşer re‘ āyāsı
Velākin içlerinde var idi ḵuttā‘ u düzdānı
4210. Gezend īşāl idüp āmed-şod iden ba‘ z-ı tüccāra
İderlermiş gehī ebnā-yı rāha ḵaşd-ı ḥüsrānī
4211. Tıyulmuş nehb-i emvāl-i firāvān ile ġārātı
Derūn-ı pādişehde var imiş tedmīr ü ḥızlānı
4212. Velākin pādişāhān-ı selefden anıñ ecdādı
O ḥışna vaz‘ idüp cüz’ī biraz maḵṭū‘ -ı ḥāḵānī
4213. Anıñçün şehriyārān ḥulf-i iġmāz-i ‘ ayn itmiş
Tegāfūl eyleyüp ruḥṣat virüp setr eylemiş anı
4214. Fesādāt üzre ruḥṣat-dādemizdir diyü aḥyānen
Cehāletle olurlarmış o ḵavmiñ nīk-ḥāhānı
4215. Velākin Ḥāzret-i Fātiḥ Muḥammed Ḥān-ı dīn-dārıñ
Temāşā ile kim ecdādına her işde rüçḥānı
4216. Taḥaḵḵuḵ üzredir zīrā ki farṭ-ı intibāhından
Re‘ āyā vü berāyāya idüp ḥüsn-i nigeḥ-bānī
4217. ‘ İbādıñ reh-güzārın pāk idüp ḥār-ı mazarratdan
Gerek küllī gerek cüz’ī umūr-ı müslimānānı

4218. Hādīs-i ⁶⁴“كُلُّكُمْ رَاعٍ” müfādı muḳtezāsıyla
Mürā‘ī olmağa bi’z-zāt olurdı zıll-i Yezdānī
4219. Vekīl-i muṭlaḳa ser-‘ askere sâ’ir vezīrāna
Sipārişle olurdı kendüsi eylerdi ahyānī
4220. Ayağın pek şaḳın gül-zār u ḥāristān seyrinde
Kücükdür diyü taḥḳīr eyleme ḥār-ı gülistānı
4221. Eger güllerde daḥi olsa suzen-vār kār eyler
Ḳıyās eyle aña te’şīrde ḥār-ı muğaylānı
4222. Görülmez zāhiren ḥār-ı cefā ammā güzār-şode
Geçerdi tīri şad fersaḥ irişse ḥār-ı insānī
4223. Cerāḥātü’s-sinānıñ lübb-i ma’ nāsı budur ancaḳ
Anıñ-çün lâzım oldı iltiyām-ı bezle güyānī
[289b]
4224. Şehinşāh-ı mu’ azḳam pādişāh-ı baḥr ü berr ekrem
O sulṭān-ı zafer-tev’em ḥıdivv-i mülk-i ‘Oşmānī
4225. Muḥammed Ḥān Fātih-i zü’l-mefātih dāver-i şālih
Olunca ḳalbine sāniḥ bu emr-i ḥayr-i pāyānī
4226. İşitmişdi muḳaddem zarrını ol ḳavm-i eşrārın
Şikār u şayd nāmıyla ḳılup ol semte pūyānī
4227. O semte nerre-şīrān u dilīrānıñ vürüdiyle
Gelüp ol zümre-i mezmūmeye bīm u hirāsānī
4228. Ayak alışlarından belli idi emriñ encāmı
İçinde belli başlısı tutup semt-i gürizānı
4229. Dökilüp ḍarb-ı dest-i ḳahramāniden muḳaddemce
Şoyunmaḳ daḥi evlādır dimekle bend-güyānı
4230. Hıyānet ehli çünkim ekşeriyā ḥā’in olmağla
Yerinden şıçrayup ol ḳal‘anıñ ḳūṭṭān u sükkānı

⁶⁴ “Hepiniz (mesul) çobansınız...” Buhārī, “Cum’a”, 11; “Husūmāt”, 20; “İtk”, 16; Müslim, “İmāre”, 20.

4231. Hezārān ‘acz ü istiḥkār u istiġfār ile birden
Teşebbüs itdiler dāmān-ı ‘afv u şafḥ-ı sulṭānī
4232. O dem zeyl-i emānı kesmeyüp dest-i edānīden
Kılındı her biri şāyān-ı silm-i ‘özl-ḥāhānī
4233. Ne ise ol zamānda memleket ber-vech-i istīmān
Alındı yedlerinden cümleten bā-raḥş-i şāhānī
4234. Ölüsi dirisine kiçisi ulusına cümle
O yerden yüklenüp göç eyledi merdān u nisvānı
4235. Çekilüp gitdi semt-i āhere kaşd-ı tavaṭṭunla
Kılındı anda bir şāḥib-‘alem bir mīr-i mīrānī
4236. Daḥi icrā-yı şer‘a naşb olundı anda bir kādī
Ḥudā rāzī ola dā‘im ide sulṭān-ı zī-şānı
4237. Şeh-i vālā-şiyem sulṭān-ı ‘ālem dāver-i ekrem
Sa‘ādetle idüp taḥt-ı Sitanbul’a kaḍem-rānī

es-Şālīş ‘Aşer Mine’l-Ḥavādiş

4238. Ḥavādişden on üçüncisi oldu ‘ahd-i Fātih’de
Anatoli’da vāḳi‘ gazve-i kübrā-yı sulṭānī
4239. Fütūḥāt-ı celīle yazdı Kühn’inde anı ‘Ālī
Muḥammed Ḥān Ġāzī sābi‘-i evlād-ı ‘Oşmānī
4240. Memālikden diyār-ı Kaşamonı belde-i Şamsun
Daḥi Baḳır-küresi Ḳal‘ası Sinob büldānı
4241. Kirāren ‘anveten girmişdi cümle dest-i İslām’a
Maḳarr-ı Āl-i ‘Oşmān olmuş idi ḥışn u bünyānı
4242. Muḳaddem sebḳ idüp her biriniñ keyfiyyet-i fetḥi
Selāṭin-i selef zıkrinde maşṭūr oldu ‘unvānı
4243. Muḥammed Ḥān daḥi ġazv-i Tırabzon kaşdın itdikde
Muḳaddem eyledi ol cānibe ‘azm-i ḥıdīvānī

[290a]

4244. Mühimmât-ı sefer âlât-ı rezmi rûy-i deryâdan
Muḳaddem sâhil-i Sinob'a irsâl itdi sirrânî
4245. Velâkin kendi şehr-i Ḳaştamonı'dan nevâhîden
Geçüp gitmek murâd itdikde bâ-ceyş-i dilîrânî
4246. Bu ḥâli Ḳaştamonı ḥâkimi ol Mîr İsmâ'îl
Ṭuyunca kendüye gelmişdi âşâr-ı perîşânî
4247. Ṭavâ'ifden olup İsfendiyâr'ın nesl-i nâ-pâki
Ṭaharten gibi murdârın olup hep ḥâl-i ṭuğyânî
4248. Mülûk-i âl-i 'Oşmân'a ihânetde hıyânetde
Âb u ecdâdına gâlib idi yoğ idi noḳşânî
4249. Niçe yıl Ḳaştamonı ḥâkimi oldı celâdetle
Emîr-i bâhirü'l-iclâl olup artardı 'unvânî
4250. Muḥammed Ḥân'a da'vâ-yı ḥulûş eylerdi zâhirde
Velâkin yoğ idi işbâtına imkân-ı burhânî
4251. Ḥuşûşâ ḥâliyâ da'vâsının buṭlânına şâhid
Cenâb-ı şehriyâra itdiği bu vaz'-ı nâdânî
4252. Ḥulûş-ı sâbıḳa mebnî meveddet-nâme yazmışdı
Bir-iki kerre İsmâ'îl Beg'e ol şîr-i 'Oşmânî
4253. Mekâtibiñ bu idi gâlibâ maẓmûn-ı dil-cûsı
Mühimmât ile irsâl olunan keştî-yi sulṭânî
4254. Selâmetle varınca sâhil-i Sinob-ı mergûba
Sefâ'in üzre anda idesiz ḥüsn-i nigeḥ-bânî
- İrsâl-i Mektûb be-Cânib-i Sinob-ı Mergûb**
4255. Mühimmât-ı rezim âlât-ı ḥarbi sâ'ir eşyâyı
Sefâ'inden çıkardıkda bütün zabṭ eyleyüp anı
4256. Biz ol semte varınca cümlesin ḥıfz eyleyüp anda
Muḥâfız vaz' idüp sa'y idesiz ber-resm-i ḥullânî
4257. Tamâmında evâmiriñ sizlere ger zaḥmet olmazsa

Serî'an ' askeriñle eyle istikbâl-i sulţânî

4258. Temâşâ eyle ordu-yı hümâyûnı muḳaddemce
Beni ceyşîñle ta'ḳîb itmege ḳıl sa'y-i mîrânî

4259. Vürüd itmişdi gerçi nâmeler mîr-i cihân-gîre
Bu mazmûn üzre birkaç kerre ammâ mîr-i şerrânî

4260. Muḳaddem eylemişdi ḳünkü da' vâ mülk-i mevrûşın
Emîrândan yanında var idi bed-ḥ'âh yârânî

4261. Beni şâyed nifâḳ eyler diyü sulţân-ı zî-şâna
Olup bir vehme tâbi' gizlenüp ol mîr-i diḥḳânî

4262. Mühimmât-ı sefer emrinde terk-i ihtimâm itdi
Ne bir emr-i mühimme ide anda ḥaṭve-cünbânî

4263. Şeh-i şâhib-ḳırân mihmân-ı zî-şânı iken anda
Ziyâfet eylemek vâcib iken ber-resm-i mîrânî

4264. Tekâsül eyleyüp ihmâl idüp tevḳîr-i mihmâna
Cemî'an ihtifâ itdirdi Sinob içre a' vâni

[290b]

4265. Gelüp ordu-yı sulţânîye aşlâ itmedi raġbet
Ne da' vet itdi sulţânı ne işġâ itdi fermânı

4266. Hemânen bir ġaḳab ṭârî olup sulţân-ı devrâna
Büridi dîdesin ḥûn-ı ġaḳab mânend-i şiryânî

4267. Derûnı âteşin işġâl idüp ol mîr-i hîzem-vâr
Kül eylerdi eger girse ele ol ḥîz-i külḥânî

4268. Anı cecdi gibi kötrüm iderdi ḍarb-ı destiyle
Yezîd oġlı Yezîd olmaġla babasıyla ḥ'îşânı

4269. Ḥasan Beg ibn-i İsmâ'îl yandı âteş-i mîre
Anı tedmîre niyyet eyledi etbâ' -ı sulţânî

4270. O bî-çâre Ḥasan Beg dâ'imâ dergâh-ı 'âlîde
İderken ḥıdmet-i şâhenşâhîde pûye-gerdânî

4271. Ol eşnâda ele girmişdi habs-i kayd u bend ile
Kemâl-i kahr-ı sulţân ile oldu vaż‘ -ı zindânî
4272. Tırabzon Hışnı’nıñ teshîrini te’hîr idüp ol yıl
Dinildi belki te’hîrinde vardır hayr-i pâyanî
4273. Hemân ol yerleriñ takdîm-i fethiyle idüp ikdâm
Vezîr-i a‘ zâmı Maḥmûd Paşa ile mîrânı
4274. Şehinşâh-ı mu‘ azzam Kâl‘ a-i Sinob’a gönderdi
Koşuldu yanına şîrân ki sebķ itmişdi ‘ unvânı
4275. Tayanmazdı Tırabzon’a varılsa bu tedârûkle
Kemâl-i ğayrete binmişti anda hayl-i rûkbânî
4276. Raşânet üzre idi Kâl‘ a-i Sinob zâhirde
Dögölmekle alınmazdı egerçi sūr u bünyânı
4277. Tayanmaz himmet-i şâhâna zîrâ zıll-i Bârî’dır
Huşûşa Fâtih’e hem-sâyedir ‘ arşîñ sürüşânı
4278. Raşânetde eger bir kâl‘ a-i gevher-nigîn olsa
Alurdu anı şâhib-mühr olanıñ nâm-dârânı
4279. Metîn olmağla İsmâ‘îl Beg Sinob Hışnı’nda
Taḥaşşun eyledi birkaç zamân bâ-ceys-i a‘ vâni
4280. İhâta eyleyüp mânend-i hâle hışn-ı mezbûrı
Kamer-veş aldılar âġûşa hışnı mîr-i mîrânî
4281. O rûtbe tengnâ-yı kâl‘ ada cânı şıķılmışdı
Çıķardı bir nefis fırsat vireydi şâh-ı merdânı
4282. O âteşle gireydi dest-i şâha Mîr İsmâ‘îl
Olurdu koç yigitler gibi belki kâl‘ a kurbânı
4283. Be-rabb-i Ka‘ be vü Merve be-ḥaķķ-ı zemzem-i Baṭṭâ
O rûtbe şehriyâr-ı ‘ âlemi kılmışdı ġaḍbânî
4284. Kimiñ var idi cânı ‘ afvına yâ naḥsına ol dem
Muḥammed Ḥân yanında ismini yâd ide sırrânî

4285. Cenāb-ı şadr-ı ‘ālī çün bilürdi cümle ahvālī
Hemān tesvīd idüp bir nāme-i garrā-yı zī-şānī
[291a]
4286. Ne nāme belki bir mektüb-ı rengīn-lafz idi ma‘nen
Virirdi münşiyān-ı ‘aşra hayret serd-i ‘unvānı
4287. Vezīrān-ı zamānıñ fazlını iş‘ār içün yazdı
O demde ser-ķalemnden böyle bir mektüb-ı Ḥassānī
4288. Göreydi Nergisī inşāsını gül-zār-ı ‘ālemde
Nigāh-ı çeşm-i mestiñ vaşfına itmezdi pūyānī
4289. Maḥalli idi ‘unvānı girān-ķadr-i cevāhirle
Müzeyyen idi dürr-i mev‘ızayla bed’ ü pāyānı
4290. Yahūd Veysi göreydi yazdığın mektūbuñ elķābın
İderdi münşe’atın redm-i şülmem hışn-ı nisyānı
4291. ‘Alā kavlin Muḥammed Ḥān emriyle yazılmışdır
Derūn-ı ḳal‘ aya gönderdi ber-resm-i müşīrānī
4292. Ne bir yār-ı müşārı var ne muḥliş müsteşārı var
Faķiri dört taraḑdan ḥaşr idüp dīvān-ı ḥüsrānī

Şüret-i Mektüb-ı Cemīl-i Şadr-ı Celīl be-Şifā-yı Şadr-ı ‘Alīl-i Emīr

İsmā‘īl

4293. Me‘āl-i nāmesi bu idi ol düstūr-ı zī-şānıñ
Severmiş ḡālibā ol Mīr İsmā‘īl-i nā-dānı
4294. Ḥulūşı añlanur kim nāmesi Maḥmūd Paşa’nıñ
Neşāyiḥden mürekkeb idi zīr-i resm-i ‘unvānı
4295. Ḥadīş-i ḳudsi ile bed’ olunmuş çünki dībāce
Daḥi ḥatm eylemiş mektūbını ḳavl-i ḥakīmānī
4296. Edāsı münşiyāne ‘ālimāne tarz u üslūbı
Ser-ā-pā şā‘irāne ketb ü imlāsı müşīrānī
4297. Hadīş-i ḥazret-i peygamberiden daḥi zāhirdir
“Naşīḥat dīndir” buyurdu çün kim şāh-ı ‘Adnānī

Ḳāle'n-Nebiyyu 'Aleyhi's-selām bi'l-'İbāreti'l-Faṣīḥati fi'l-Aḥbārī's-
Şaḥīḥati:
”الدین نصیحة“⁶⁵

4298. Muḳaddem daḥi sebḳ itmişdi mektûb-ı Fenārî'de
Anıñla tertûb itmiş idi Sultân Yıldırım Hân'ı
4299. 'Amel itmekle maẓmûn-ı şerîfiyle neşâyihden
İki sultânı kıldı maẓhar-ı 'afv-ı kerîmânî
4300. Şaded şunda idi çün kim naşihat rıfḳ ile olsa
Kelâm-ı leyyiniñ elbette vardır saḥte rüçḥânı
4301. Naẓar itmez misiñ penbeyle sengîn âhenîn kaydı
Açarlar muṭlaḳâ olsa daḥi iğlâḳ-ı itḳânı
4302. Anıñçün şadr-ı 'âlî nâmesinde rıfḳ gösterdi
Gehî ta' zîr ile nuşḥ itdi geh vaz' -ı vezîrânî
4303. Du' â vü taşliyeyle ḥamd-i Bârî'yle şürû' itdi
Yazup birkaç neşâyih eyledi tenbîh-i ḥaḳḳânî
4304. Beni muḥliş bilürseñ kendiñe ey Mîr İsmâ' il
Kelâmım eyle işğâ ğayr olur encâm u pâyânı
4305. Ğaraẓ işlâḥ-ı beyn olmağla diñle gûş-ı cânıñla
Ḥafî olmaya ḳalb-i pâkiñe bu sırr-ı Sübhânî
[291b]
4306. Göñül kim maẓhar-ı feyz-i Ḥudâ mir'ât-ı Mevlâ'dır
Hüveydâdır aña sırr-ı ḳazâ taḳdîr-i Rabbânî
4307. Siziñle beynimizde 'urvetü'l-vüşḳâ olan nisbet
Meveddet ülfet ü şoḥbet rüsûm u naḳş-i ḥullânî
4308. Gerekmezdi bir ednâ emr-i ḥâdiş ile maḥv olmaḳ
Degildi muḳteẓâsı bî-sebeb ḥışn içre pinhânî
4309. Mülākât itmeñiz melḥûzumuzken ihtifâ itdiñ

⁶⁵ “Din nasihattir.” Buhārî, “İlim”, 42; Müslim, “İmân”, 95.

Gerekmez miydi orduya gelüp iḳbāl-i sulṭānī

قال الله تعالى هو خالق الأرض و السماء كيف يشاء في الحديث القدسي أنا ملك الملوك و قلوب
الملوك سوى أقلبها كيف أشاء⁶⁶

4310. Cenāb-ı Hāzret-i Ḳuddūs buyurdu ḥadīşinde
‘ Ayandır lübb-i ma‘ nāsı bilür aşḫāb-ı ‘ irfānī

4311. Şeh-i şāhāndan terḥīm iderlerdi şehinşāhı
Gehī şāhenşehe ‘ ālim dir idi ehl-i Īrānī

4312. Dimekdir kim benim ol şāh-ı şāhān mālīkū’l-emlāk
Yed-i şun‘ umla ḥalḳ itdim ‘ avālim ile ekvānı

4313. Ḳulūb-ı pādişāhān müstevīdir ya‘ nī yeksāndır
Yed-i ḥükimindedir her biriniñ taḳlīb u devrānı

4314. Ne keyfiyyetle döndürsem irādetle meşiiyyetle
Murādım üzre devr eyler be-ḥükmi Rabb-i Deyyānī

”الدين نصيحة“⁶⁸ صدق رسول الله⁶⁷

4315. Ḥadīş-i Muştafā’niñ daḥi ma‘ nāsı mürūr itdi
Bilinmişdir gerekmez naḳliniñ tekrīr-i tibyanı

4316. Ḥadīş-i Muştafā’niñ pertev-i envārıdır el-ḥaḳḳ
Yaḥūd āsar-ı feyz-i şehriyār-i nesl-i ‘ Oşmānī

4317. Hüveydā oldı kim maẓmūn-ı pākin nāzım-ı kemter
Yazarken bu maḥalle nā-gehān bir pīr-i nūrānī

4318. Elinde bir kitāb-ı müsteṭāb ile cülūs itdi
Su’āl itdikde ismin didi te’līf-i Ḳuhistānī

4319. Temellük ḳaşd idüp niçe zamān müştāḳ idim şimdi
Şirāsıyla olup şāyeste-i tevḫīḳ-i Rabbānī

4320. Rümüz-ı dīni cāmi‘ nūrı lāmi‘ nüşḥa olmaḡla

⁶⁶ “Yeri ve göğü dilediği gibi yaratan Allahu teālā bir hadīs-i kudsīde şöyle buyurur: Ben melikler melikiyim ve onların kalplerini dilediğim gibi çeviririm.”

⁶⁷ “Allah’ın Resulü doğru söyledi.”

⁶⁸ “Din nasihattir.” Buhārī, “İlim”, 42; Müslim, “İmān”, 95.

Temellükle münevver itdi alb-i müstemendānı

4321. Saa imdi bu demde nu-ı msmir dostlu ancak
Rızā-yı ehriyārīde olup ber-vech-i krānı
4322. Muaddem itdi evzā' -ı nā-hem-vādan cmle
Teberrı itmedir imdi selāmet ad peimānı
4323. İāta eylemidir her arafdan ın-ı mezkrı
uatmıdır niā-āsā seni ecnād-ı 'Omānı
4324. Güriz itse ne cānibden geilmez bar ile berden
utarlar 'ākıbet talı-i cāna yodur imkānı
4325. Hemān ad i' tizār eyle nedāmet āikār eyle
Selāmet itiyār eyle bu dem urtar girībānı
4326. Kelām-ı nuımı ala ılarsı 'ākıbet ala
'İyālī 'ırzını ala gözet evlād u ıanı
4327. Hāıatde 'iyālu'llāh olan ancak re'āyādır
Leked-ır itme pāymāl olmadın bu al' a skkānı
4328. Teraum eyleyp cmle re'āyā v berāyāya
Yapı dāmān-ı istīmāna terk it kibr-i eyānı
4329. Selāmetle sa'ādetle ıup bu al' adan tara
Memālik her ne ise eyle teslim-i cihān-bānı
- [292a]
4330. Elile memleket teslimi ab' -ı pādıāhıye
Virr Allāhu a'lem far-ı az-ı ād u andānı
4331. Bu minvāl zre teslim u rızā terıa bā' idir
Te'eurle ılar elbette istirāma erzānı
4332. Olursa mazar-ı luf u 'avāıf avb-ı āhıden
Bedel ta'yın ider āyed saa ber-cāy-ı iskānı
4333. Hemān sen fāriu'l-bāl olarak ol semte 'azm eyle
udā ādir seni o-āl ider elāf-ı Ramānı

Tazmîn-i Beyt-i ‘Âlî

4334. Eger şıdķ ile olsa ķaldırır leşker hücûmıyla
Atar şad kûh olsa himmet-i ķop-ı dilîrânî⁶⁹
4335. Tayanmaz leşker-i cerrâra ķal‘a gelseler ķal‘a
Gelür mi ‘âķıla emniyyet-i terşîş-i bünyânî
4336. Sıgındım sũ‘-i fi‘l u i‘tikâdımdan saña yâ Rab
Bilürsiñ herkesiñ ķalbindeki esrâr-ı pinhânı
4337. Bu da‘vâ-yı hulûşa Hâķ‘dan istişhâd itmekle
Muķâtab ķıldı mektûbında gûyâ Rabb-i Mennân’ı
4338. Hıķtâb-ı müsteķâb ile ‘inân-ı pendî tekrâren
Yine sevķ itdi İsmâ‘îl’e ber-resm-i muķibbânî
4339. Bu nuşķum saña ancaķ muķtezâ-yı hulletimdendir
Begim gûş-i ķabûle ķurķa it ķavl-i ģakîmânı
4340. Saña teblîģi lâzım emri bi’l-cümle edâ itdim
Eger maķbûl olursa ģayr olur encâm u pâyanı
4341. Kelâmım ģayyız-i işģâda ger olmazsa müsteşvib
Derîde olmadın keşf itmedin yâ mûnis-ģıřşânı
4342. Bu cânibden ģasâret irmeden maķşûd her neyse
Hulûlinden muķaddem bildiriñ aģvâli sirrânî
4343. Bu mektûb-ı mü‘eşşir Mîr İsmâ‘îl’e vardıkķda
Derûn-ı ķal‘ada aşlâ tevaķķuf itmeyüp ânî
4344. Çıkınca taşraya Maģmûd Paşa’ya ķarîn oldı
Biraz soģbet olundı anda ber-resm-i hulûşânî
4345. Mevâ‘id-i cemîle eyleyüp tatıyb-i ģâtırla
Ele aldıkķda göñlin geldi mîre şevķ u şâdânî
4346. Rikâb-ı şehriyâre eyleyüp ģehr-sâ olmak ümîdiyle

⁶⁹ [Der-kenâr]: Aşlu hâze’l-beyti bi’l-Fârisiyye:

صد قلہ بر کند چو کند لشکر هجوم
صد کوه گر بود فکند توپ این سپاه

Ḳazā-yı belde-i Sinob'a geldi kıldı pūyānī

4347. Ḥicāb-ı ma' zeret-ḥ'āhī ile ol mīr-i şermende
Gelüp etbā' ile seyr eyledi ordu-yı sulṭānī

4348. Aña ta' zīm u iclāl ile istiḳbāl olunmışdı
Ziyāfetler olundu anda ber-resm-i mülūkānī

4349. Bu tevḳirāt u tekrīmāt hep lāzım idi begden
Utandırdı faḳīri farṭ-ı ikrām-ı müşirānī

4350. Düşüp tevḳir-i tevḳir ile āḥir öñine mīriñ
Ḥuzūr-ı pādīşāhiye getürdi āşaf-ı şānī

4351. Cenāb-ı şāh-ı āfāk u kerem-aḥlāk çıkdı çāk
Otaḡıñ öñine müştāk idi gūyā ḥıdīvānī

[292b]

4352. Ḳudūm-i Mīr İsmā'īl'i istiḳbāl u tebrīke
Çıkınca ḡayme-i şāhiden ol sulṭān-ı 'Oşmānī

4353. Düşüp pāy-i şeref-pirā-yı sulṭāniye İsmā'īl
Ser-āḡāz eyledikde şerm ile bā-ma' zeret-ḥ'ānī

4354. Te' ānuḳ itdiler her birisin otaḡ-ı şāhīde
Kılındı Mīr İsmā'īl'e çok luṭf-ı cihān-bānī

4355. Maḡabbetler meveddetler şekerden tatlu şoḡbetler
Miyānda nuḳl idi şükr ü şikāyet şoḡbet-i cānī

4356. Meşeldir pek olur yırtık dikişi eski 'ādetdir
Olur şirīn-ter şehd ü şekerden şükr-i lükyānı

4357. Arada çok leṭā'if söyleşildi mū-be-mū naḳli
Virür erbāb-ı ṭab' -ı aşdıḳāya belki keslānī

4358. Muḡaşşal ḡatırın tatyīb itdi çü kesr itdi
Livā-yı Yeñişehr'i virdi ber-resm-i emirānī

4359. Anı ta' vīz ile tefvīz idüp ḡoş-ḡāl kılmışdı
Ferāḡ-ı bāl ile ehl ü a' yāli cümle a' vānı

4360. Emîr İsmâ‘îl ile eski yurdından çıkup gitdi
Yeñişehr’e ‘azîmet eyledi geldikde fermânı
4361. Kişi doğduğu yerde kalmaz ancak doyduğu yerde
Seveniñ bendesidir sevmiyeniñ belki sultânı

el-Râbi‘ ‘Aşer Mine’l-Ḥavâdiş

4362. Ḥavâdişden olup râbi‘ ‘aşer eyyâm-ı Fâtih’de
Tırabzon fethi Koyunlu-ḥişâr’ı ba‘zı büldânı
4363. Yed-i teşhîre aldıkda birer beg naşb olunmışdı
Olup her birisi evlâd-ı ‘Osmân’iñ emîrânı
4364. Cenâb-ı şehriyâr-ı maḥmedet-âşâr kılmışdı
Bütün İsfendiyâr’iñ mülkini iklîm-i ‘Osmânî
4365. On üçünci vaḳâyî‘de teḳaddüm eyledi zikri
Baḳırküresi Şamsun Kaştamonı Sinob büldânı
4366. Ne keyfiyyetle girdi pençe-i teşhîr-i İslâm’a
Ne yüzden kâmrân oldu cüyüş-i mülk-i ḥâḳânî
4367. Tırabzon fethi olmuşdı muḳaddem Fâtih’e maṭlab
İdüp şûr u şeğabla aḫzına teşmîr-i dâmânî
4368. Mühimmât-ı sefer tekmîline evvel şurû‘ itdi
Bahâra cem‘ u ihzâr eyleyüp merdân-ı meydânı
4369. Ğazâ kaşdıyla nehzat eylemişdi taḥt-gâhından
İdüp menzil-be-menzil ‘azm-i sūy-i mülk-i Lasânî
4370. Ḥilâl-i rāhda Koyun-ḥişârı nām bir ḥışnıñ
Kılup şahrāsına ḍarb-ı ḥıyām-ı ḳahramânânî
4371. Fezâsında nüzûl itdikde sultân-ı cihân-ārâ
O semtiñ ḥâkim-i nâ-ḥâsimi bir şaḥş-ı diḥḳânî
- [293a]
4372. Ḥaberdâr oldığından Fâtih’iñ anda nüzûlinden
Tutuşdı dâmen-i şabr u şebâtı diñle sen anı

4373. H̄asan Beg aḫrabāsından geh olup aḫça Ḳoyunlı’dan
Uzun uzak idermiş aña çün da‘vā-yı ḥ’iṣānī
4374. Varup ol mīr-i ‘ālī dergehinden isti‘ānetle
Biraz ‘asker tedārūk itdi ber-vech-i ṣitābānī
4375. Tırabzon’uñ tekūrı ḳā’in-atasıydı mezbūruñ
Vesāṭat birle andan ḳıldı istid‘ā-yı a‘vānī
4376. Cibāl-i rāsiyāt eṭrāfını taḥdīd itmekle
Tırabzon Hısnı’nıñ ifrāt-ı ‘ulvī resm-i bünyānī
4377. Raṣānetle tekūr-ı kūrı maḡrūr eyledi ammā
Kemāl-i dehṣet irāṣ eyledi ceṣṣ-i ḥıdīvānī
4378. Ḥuṣūṣā zümre-i ‘Oṣmāniyāndan vaḳt-i mezbūra
Geline ḳal‘a-i merḳūmeniñ teşḫire imkānı
4379. Ebed sebḳ itmemişdir diyü fetḥin idüp istib‘ād
Ferāḡ-ı bāl ile tekfūr iderdi pūye-gerdānī
4380. Memālik aḫzını teşḫirini taḳrīb itmezdi
Anıñçün itmedi Uzun H̄asan semtine meylānī
4381. Muḫammed H̄an’ıñ üç ḫaṣmı zuḫūr itmişdi ol yerde
Üçerleme ḳum oldu şehriyāre ḳavm-i tuḡyānī
4382. Te‘āzud itdi ancaḳ birbirine ittiḥād üzre
Taraṣṣud üzre iken nā-gehān ecnād-ı ‘Oṣmānī
4383. Tırabzon Hısnı’nıñ deryāya nāzır semtine ṭopdan
Yürüyiş itmegi evlā görüp zabṭ itdi limanı
4384. Ferīḳaynıñ biri ber semtini birisi deryāyı
Münāsib görmiş idi rezm içün bahrānı berrānı
4385. Ḳara semtinde ordu-yı ḥümāyūn ‘askeri birden
Yürüyiş eyledi birden hemān mānend-i ṣīrānī
4386. Cenāb-ı şehriyārī ṭurduḡı yerden revān oldu
Ḳoyunlı ḫākimī semtindeki ibṭāl-i Türkman’ı

4387. Tecessüs itdirüp keyfiyyet ü kemniyyetin bildi
Tayakḳun itdi kim üç biñ qadardır ceyş-i regbānı
4388. Kemā-hī cem‘ olup hışnı Kemāh‘ı kendüye me‘vā
Qılup anda taḥaṣṣun itdigin tıyduḳda sirrānı
4389. Cibāl u ḳullelerde muḥtefi Türkman’a cāsūslar
Şebihūn itmege göndermiş idi ba‘z-ı mīrānı
4390. Haber-dār oldı kim Uzun Ḥasan Beg ‘ammisi oḒlı
Emīr-i cünd-i Türkmanān olan bir mīr seg-āsānı
4391. Ki anıñ Ḥurşid Beg’dir şöhreti ke’ş-şemsi zāhirdir
Tevārüd eyleyen ebnā-yı rāha ḳāşd-ı tuḒyānı
4392. Niçe gümrāh u ḳuṭṭā‘u’ṭ-ṭarīḳı başına yıḒmış
İdermiş Ḓāh u bī-geh ḳaṭ‘-ı rāh-ı müslümānānı
4393. BuḒātın atı oynadı olup ba‘z-ı me‘ābirde
Muzīḳ u teng-nālarda lüṣūş-ı ḳavm-i Türkmanı
4394. Cüyüş-ı ehl-i İslām’ı şoyup Ḓārāt iderlermiş
Vuḳūfi olduğından yine ol erzāl-i düzdānı
- [293b]
4395. Yine ol sāl-i ferruḥ-fālde irsāl olunmışdı
Müsülmanānı Ḓārāta ‘adūya ‘avn-i cīrānı
4396. Ḓuzāt-ı mü‘minini ḳollayup fırsat ararlardı
Ol eṣnāda Gedik Paşa ki Aḩmed nām-ı zī-şānı
4397. Sürici şekli dümdār-ı ‘asākir naşb olunmaḒla
O cānibde iderdi cünd-i İslām’a nigeḩ-bānı
4398. Geḩi olup muḳaddim geḩ ḳaraḒul gönderirlerdi
Yanında var idi ejderleri çün Ḓül-i yābānı
4399. Geḩi birkaç ḳonaḒ aḒın iderdi seyl-i mānendi
Ḓonarlardı ḳanarlardı ‘adūdan nüş idüp ḳanı
4400. Şikār u şayd ardınca ḳanatsız ḳuşdur ammā
Çü tīr-i ḩayl-i Tatarı varırdı menzile ānı

4401. Çete ile çıkmışdı bir gice Türkman şaydıyla
İderken reh-neverdî-yi cünūd-ı müslimānānı
4402. Geçerken bir güzer-gāh-ı veğā bir cāy-ı sengini
Doğup Hurşid Beg burc-ı kavisten aldı meydānı
4403. Yanında var iken encüm-şumār eşrār-ı lā-yuḥṣā
Kırān itdikde geldi her birine bīm u tersānī
4404. Esed hükminde gūyā her biri bir ‘aḳreb olmağla
Soḳardı kejdüm-āsā merdmānı nīṣ-i ṭuğyānı
4405. Fesādın men‘ u keffe kimse ḳādir olmadı aṣlā
Yoğ idi ol sebeble bağıniñ miḳdār u mīzānı
4406. Ḥamel cedy ü ḡanem ṣāhibleri hep iḡtinām itdi
Helāk olduklarında Mīr Hurşid’in dilirānı
4407. Ḳoşulmuşdı yanınca niçe biñ ḡārāt-ı emvāle
Ḡuzāt-ı mü’minine sū’-i ḳaşda nerre-şirānī
4408. Cünūd-ı müslimīni ḡāfil olmaḳ zu‘m iderlerdi
Anıñçün bir muzīfe uğradup perḡāṣ-kārānı
4409. Anı derk eylemezler kim Gedik Paşa-yı zī-şānıñ
Eger nisbet olunsa mihr-i ḳahrı ḡayre ḡızlānī
4410. Yanında zerre miḳdārı görünmez idi Hurşid Beg
Degildi ceyšine nisbetle ḳaṭre baḡr-i Türkmanī
4411. Hemān ol zümre-i düzdāna şirāne hücüm itdi
Girü tüşkürttiler bunca ḡürisne ḡürg-i insānı
4412. Niçesin tu‘me-i şemşir-i tedmīr u helāk itdi
Ḥasan Beg ordusına ṭār düşürdi ḳavm-i tersānī
4413. Şeh-i ‘ālī-himem sulṭān-ı ekrem Cem-şiyem ammā
Ṭırabzon Ḳal‘ası fethiyle buldı şevḳ u ṣādānī
4414. Şeh-i vālā-tebārīñ ḡüsn-i tedbiriyle bā-taḳdīr
Ne semte eylese tevcīh-i rāyāt-ı ḡıdīvānī

4415. Kāfā-dārı olurdı der-‘ aḳab āṣār-ı teşhīri
Olurdı ceyşine belki muḳaddem ‘avn-i Rabbānī

4416. Ḥasan Beg semtine ‘atf-ı ‘inān-ı ihtiyār itdi
Anıñla rezme taḥrīk eyledi otağ-ı sulṭānī

4417. O dārā-yı ‘Acem terk-i müdārāt eyleyüp andan
Neye uğradığın fehm eyledi bā-şad peşimānī

4418. Anı küllü ṭavīlin muḳtezāsı uğradup derde
Egerçi i‘tirāf cürmiyle gelmiş idi dermānı

[294a]

Āmeden-i Pīrezen-i Türkmanī ez-Behr-i Gozeşten-i Cerāyīm-i Mīr
Ḥurşīd-i Cānī

4419. Velākin oldılar rüsvāy-ı ‘ālem ol ḥavālīde
Deñizden ḳatre oldığın bilüp ḥadd-i nā-şināsānī

4420. Nedāmetle idüp evzā‘-ı nā-hem-vāra istiğfār
Mu‘ayyen oldı kim Türkmanıñ aşlı terk-i imānī

4421. Teşebbüs itdiler dāmān-ı ‘afv-ı pādişāhiye
‘Ale’l-fevr eyledi her biri istīmān-ı sulṭānī

4422. İçinde mu‘temed ādemleri var idi fi’l-vāḳi‘
Anasıyla recāya gönderüp bā-resm-i ḥıṣṣānī

4423. Gelüp cürm-i şenī‘i ‘afvına yüz sürdi yüz yerde
Bütün ‘afv eyledi ḳıldıḳda istirḥām-ı şāhānī

4424. Yazar Kūnh içre ‘Ālī şöyle kim keyfiyyet-i ‘afvı
Şemisden daḫi ezherdir anıñ şıḥḥatle burhānı

4425. Gelince nā-gehān ordu-yı sulṭāniye fertūta
Ki ya‘nī Mīr Ḥurşīd’iñ anası kān-ı ḥızlānī

4426. Ḥasan Beg gerçi ‘ammi-zādesidir Mīr Ḥurşīd’iñ
Şarāḥatle yazar ‘Ālī anı ber-vefḳ-i ikānī

4427. Velākin ol zen-i fertūte kim geldi şefā‘atle

Hasan Beg anasıdır diyü taşhîh itdiler anı

4428. Li-ümme kardaş olmağ ihtimâli dağhi mervîdir
İkisiniñ de vardır devlete ısrâr-ı tuğyânı

4429. Cenâb-ı şadr-ı a'zam ya'ni ol Maḥmūd Paşa'nıñ
Recâsıyla sarâya intisâb idüp şitâbânî

4430. Şefâ'at itdirüp cürmin bağışlatdırdı Ḥurşîd'in
Ḳarîn-i 'afv olundı ol zamân bi'l-cümle 'işyânı

4431. Cerâ'im 'afvına mecbûr idi ṭab'-ı şehinşâhî
Tecâvüz eyleyüp itdi mükâfât-ı kerîmânî

4432. Gelen elçilerin mekş itdirüp ol dem mu'askerde
Virildi her birine başka ta'yînât-ı ḥâkânî

Firistâden-i Nâme ve Sefîr-i Sulṭânî be-Cânib-i Tırabzon

4433. Ḥavâşş-ı şehriyârîden birisi gönderilmişdi
Risâletle Tırabzon semtine ber-resm-i 'Oşmânî

4434. Bu yerde ihtilâfât-ı keşîre vâki' olmağla
Teğâyür üzredir her bir ruvâtıñ zıkr ü tibyânı

4435. Tırabzon fethi bâlâda şarâhatle mürûr itdi
Velâkin naql-i 'Âlî üzre yokdur şıdk-ı burhânı

4436. Koyunlu Hışnı'nıñ fethinde yokdur ıstibâh aşlâ
Ġanîmetle ḥuşûşâ alınan mâl-ı firâvânî

4437. Vuḳû' ı üzre ḥâlâ olmadı taḥrîre şâyeste
Bu yerde naql olunsa belki vardır naḳz u noḳşânı

4438. Çıkılmışdı şadedden min vecih 'avd idelim aña
Ġarâz fevt olmasun te'hîr ile ber-vech-i şâyânî

4439. Gelen ilçileri tevḳîf olunmış idi Ḥurşîd'in
Bu cânibden sefâretle varan maşḥûb-ı sulṭânî

4440. Muḳaddem nâme ile uğrayup Ḥurşîd-i Türkman'a
Tırabzon'a oradan itdi ılğar-ı sefirânî

4441. Şu vech üzre yazıldı ğālibā tekfūr-ı menfūra
Tırabzon Hışnı'na taşmīm idüp ğazv-i dilīrānī
4442. Tereddüd üzre idi hāliyā 'afv-i me'āşide
Re'īs-i kıavm-i Türkmanān olan Hūrşid-i yābānī
[294b]

Me'al-i Nāme-i Sulţān Muḥammed Hān-ı Vālā-Cāh

4443. Bu idi nāmesinde şehriyār-i mülk-i 'Oşmān'ın
Sipāriş olunan Hūrşid'e emr ü nehyi pinhānī
4444. Ne ise vālideñ fertüteye işmarlanan işler
Murādın üzre oldu cümle ma' rûz-ı hıdīvānī
4445. Sefāretle ma' iyyet üzre irsāl itdigiñ ādem
Olup şâyān-ı hüsnü'l-iltifāt-ı resm-i mihmānī
4446. Günāh-ı sâbıķıñ 'afvıyla ikrām olunup evvel
Naķiziyla mükāfāt olunup der-nevbet-i şānī
4447. Cemī' an her birine hil' at-i şāhāneden soñra
Virildi başķa başķa gün-be-gün ta'yīn-i 'Oşmānī
4448. Berāy-ı maşlaḫat meķş itdirilmişdir mu' askerde
Cevābıyla varır yanıña memnūn u şādānī
4449. Sipāriş itdi kim emr-i mühimmi iltizām ile
Ne minvāl üzre ise pādişāhın emr u fermānı
4450. Anıñla 'āmil olmaķ vācibāt-ı zimmetiñdendir
Edāsında muķaddem çünki oldu sehv ü nisyānı
4451. Bu def' a vācibāt-ı dīn-i devletdir ki hıfz eyle
Kılınan zimmet-i mīrāna ki ey mīr-i Türkmanī
4452. Ğuzāt-ı mü'minīne rehber ü hem-rāh olmaķda
Tehāvün itme kim vardır saña hüsrān-ı pāyānī
4453. Mevānī' oldıķıyçün sâbıķā irād-ı 'özüñle
Günāhıñ 'afv olundu ba' de'z-in olmaz kemā-kānī

4454. Egerçi bundan aḳdem ba‘z-ı a‘zār-ı laṭifeyle
Hücūm-ı vālideñle eylediñ raḥm-i şefikānī
4455. Derūn-ı nāmede niçe sipāriş var idi ammā
Bütün taḥrīrine vaḳtīñ olur mı vüs‘-i imkānı
4456. O sāl-i meymenet-fāl içre sulṭān-ı cihān-ārā
Sa‘ādetle ḳılup ol yerde ārām-ı mülūkānī
4457. Vezīr-i a‘zāmı Maḥmūd Paşa’yı Tırabzon’a
Biraz ‘askerle irsāl itdi bā-tevfīḳ-i Rabbānī
4458. Ḥasan Beg daḫi me’mūr idi ol mektūb-ı ‘ālīde
Müşārik idiler belki aña Tükman a‘yānı
4459. Kenār-ı nāmesinde yazmış idi Mīr Ḥurşīd’e
Vezīr-i a‘zāma rehberlik idüp ba‘z-ı merdānı
4460. Gözet ḥavf u ḥaṭarlı teng-nā-yı kūh u şaḥrāda
İ‘ānet eyle istizḥār iderlerse emīrānı
4461. Fütūḫātiyla bā-‘avn-i Ḥudā ‘avdet olunduḳda
Varır ādemleriñle vālideñ bā-izn-i sulṭānī
4462. Teferrūs olunan bu nükte-i şāhāneden ancak
Tevārīḡ u siyer aşḥābının taḥmīn ü iz‘ānı
4463. Henüz ol vaḳte dek Ḥurşīd semtinden Muḥammed Ḥān
Degildi zerre deñlü müsterīḡ-i emn u eymānī
4464. Bilürdi ḳavm-i Türkmanāna aşlı i‘tibārıyla
İnanmaḳ ḡayri cā’iz oldıḡın min-ḡayri irhānī
[295a]
4465. Rehin aḡz itdi ilçilerle gūyā ümm-i Ḥurşīd’i
Bu idi anları tevḳīfde melḥūz-i sulṭānī
4466. Tırabzon Hışnı’nın imdādına tekfūr-ı dil-kūra
Yañında bi’n-nefis yāḥūd ider işāl-i a‘vānī
4467. Cenāb-ı şadr-ı ‘ālī ba‘z-ı vālī mīr-i mīrānla

‘ Asākirden daḥi cenge yarar vāfir dilirānı

4468. Ma‘ iyyetle seferber itdirüp Hışn-ı Tırabzon’a
Sa‘ âdetle idüp taḥrîk-i râyât-ı müşirānı
4469. Berārî vü cibāl-i rāsiyât eṭrāf u eknāfa
Olunca sū-be-sū pertev-fürüz-ı ḳahramānānı
4470. Derûn-ı ḳal‘ ada cenk-āverān-ı zümre-i tersā
Neye uğradığın derk eyleyüp ol ḳavm-i nîrānı
4471. Tüfenk u ṭopa sâ‘ir rezm ü perḥāş âletin aşlā
Ele almaḳsızın urmaḳsızın bir ferd-i sükkānı
4472. Me‘ âl-i kār-zārın incirār-ı rezm ü perḥāşı
Vaḥim oldığı gūyā añlanup semt-i gürizānı
4473. Gürûh-ı müşrikîne meşveretle ḥûb olmağla
Firār itdi bir âḥer ḳal‘ aya cān atdı her cānı
4474. Kerih ‘ add eyledikde inḥişār-ı hışn-ı mezbûrı
Ġubār-ı pây-i raḥş-ı şāha ehl-i şirkiñ a‘ yānı
4475. Yüzin gözin gelüp sürmeyi cümle ihtiyār itdi
Bir-iki mîl-i deryādan çeküp keşti-süvārānı
4476. Kimisi cānib-i berden ğuzātın ḥāk-i pâyinden
Recā-yı iktihāl itmişdi çün ḳuḥl-i Şıfāhānı
4477. Muḥaşşal geldiler bu vech ile ordu-yı şāhiye
İşābet itdi tedbîrinde dirler ḳavm-i gebrānı
4478. Ki hışn içre o dem cenge yarar küffārın kārı
Ḳatı az idi diyüp naḳl iderdi ba‘ z-ı ruhbānı
4479. Ḥulûş-ı şadr-ı ‘ âlî ya‘ nî ol maḥmûdü’l-eṭvārın
Kemāl-i himmetidir virdi a‘ dāya perişānı
4480. Teşebbüs itmegi dāmān-ı ‘ afv-ı pâdişāhiye
Tırabzon ḥalkı oldı mazḥar-ı ‘ afv-ı kerimānı
4481. Alup māl ü menāl ehl ü ‘ iyālin ḳaldırup cümle

Sitanbul'a 'azîmet itdiler berrânî baḥrânî

4482. Medâr-ı 'ayş olur her birine ḳadr-i kifâyetce
Mevâcible virildi emr-i ta' yînât-ı sultânî

4483. Risâletle Ḥasan Beg cânibinden Mîr Ḥurşîd'in
Anası nâmı ile ol zen-i mekkâr-ı Türkmanî

4484. Refîkân ile hem-râhân ile ircâ' olunmuşdı
Kemâl-i luṭf u iḥsân olunup ber-resm-i şâhânî

4485. Tefârîḳ u tuḥaf muṭḥaf olup ber-vech-i istîfâ
Mücâz oldu muraḥḥaş oldu bâ-mektûb-ı ḥâḳânî

4486. Virildi oğlına ḥurşîd-âsâ pertev-i rif'at
Ḥasan Beg daḥi aḥsen oldu bâ-iḥsân-ı 'unvânî

**Ḥareket-i Hümayûn-ı Melikü'l-Beriyye be-Cânîk Ve Maḥmiyye-i
Ḳostantımiyye**

[295b]

4487. Cenâb-ı Ḥazret-i Sultân Muḥammed semt-i Cânîk'e
Sa' âdetle teveccüh eyledi şādân u ḥandânî

4488. Muzîḳ u teng-i pür-seng oldığıyçün şâh-râhında
Çekildi bi'z-zarûrî zaḥmet-i imrâr-ı regbânî

4489. Ğuzâtı kıllet-i a'şâyı it'âb itdigi tursun
Kiyâh-ı zehr-nâki âb-ı telḥ-i nehr-i seylânı

4490. Sütürân-ı cihâdı kırdı geçirdi tamâm itdi
O yüzden 'asker-i İslâm'ın oldu anda ḥüsrânı

4491. Piyâde 'askerîsi oldu fi'l-ḥâl şâh-ı İslâm'ın
Bu deñlü atı heyhât idine ferzân-ı sultânî

4492. Bahâdır atlarıñ rûḥı söyüşdi mât ḳalmışdı
Şıṭabl-ı 'Âmire ḥuddâmınıñ çıḳmışdı şan cânı

4493. Muḥammed Ḥân'dan ketm itdiler gerçi helâkinde
Teferrüs eylemişdi kendüsi bulduḳça noḳsânı

4494. Ğanā' imle fütūhāta kıyāsen ol hasāret-den
Görünmezdi ğuzāt-ı mü'minine naķş-ı hayvānī
4495. Ser-ā-pā server-i ekrem Muḥammed Ḥān-ı Ğāzī'niñ
Ola қоқ başına her esb-i tāzī fidye қurbānı

el-Ḥāmis 'Aşer Mine'l-Ḥavādiş

4496. Çün oldı on beşinci vāķı' a hengām-ı Fātiḥ'de
Bu vech [üzre] yazar tafşilini vaķ' a-nüvisānī
4497. Қазıklı nāmına bir voyvoda olmışdı Eflāķ'a
İtā' at üzre iken eyledi izhār-ı 'udvānī
4498. Ra' iyyetle qabūl-i cizye itmişdi evā'ilde
Nihādından şecā' atle olup işār-ı tuġyānī
4499. Tırabzon Hısnı'nıñ fetḥiyle sultān-ı cihān-ārā
Biraz ḥālī bıraқdı Rūm-ili'de ba' z-ı büldānı
4500. Cenāb-ı şehiyāriniñ Anaṭolı'da bir müddet
Ġüzārış eyleyüp a' māl-i ceyş-i müsliṡmānānī
4501. İtā' atdan ḥurūca bā' iş oldı zimmi-i mersūm
Memālikde anıñçün eyledi işāl-i ḥüsrānī
4502. Biraz meydānı ḥālī buldı merdān u emīrāndan
Sevād-ı qalbi sevdāsı imiş büldāna vīrānī
4503. Şikār ü şayd şeklin gösterüp Eflāķ semtinde
Arardı qaşd-ı izrār ile kūy-i ehl-i imānı
4504. Taḥammül ol ki sende ḥāric olduġda fesādātı
Re' āyānıñ emīrāna döküldi şekve-ġüyānı
4505. Ḥudūd-ı dārü'l-İslām'ıñ emīrānından olmaġla
Ḥaber gönderdiler kim ba' de' z-in bāġi-yi Naşrānī
4506. Civārında olan qavm-i müsliṡmānān u gebrāna
Ta' addı vü tecāvüz itmeye çün kelb-i şavlānī

[296a]

Şehâdet-i Hamza Beg ve Yûnus Beg bâ-Mekr-i İn Seg

4507. Müfid olmayıcağ böyle haber şerîr-i mel'ûna
Varup Yûnus Beg ile Hamza Beg 'aşrîñ Nerîmân'ı
4508. İki mîr-i dilîr-i şâh-ı 'âlem-gîr idi bunlar
Naşîhat itmege bi'z-zât aña ber-resm-i cîrânî
4509. Ziyâret şekli üzre koñşuluk resmince varmışdı
İderlerdi o bî-dîne gehî icrâ-yı hullânî
4510. İkisi dañi manzûr-ı dü-çeşm-i şehriyâr oldı
Birisi şanki Kâsım idi biri Hamza-i şânî
4511. Berây-ı maşlaḥat kelbiñ ayağına tevâzu' la
Varup rıfḫ u müdârât üzre nuşḫ itdikde Naşrânî
4512. 'Utüvv-i küfr ile it lâşesi gibi şişüp fevrî
Hemân âlât-ı ḥarbe davranup ol kelb-i şâvlânî
4513. Emîrân üzre tîḡ u nîze ber-dâr olıcağ kâfir
Laṭîfe ḡann iderken ḡâfilen ḡatl itdi mîrânı
4514. Yanında var imiş bî-ḥadd teberrâyîsi mel'ûnuñ
Teberler üşürüp yanındaki etbâ'-ı ḥızlânî
4515. Şehâdet câminı birden şunınca sâķi-i devrân
İkisi bir şoluḡda içdi ol mîrân-ı rıdvânî
4516. Muḡaddem Yûnus'ı ḥût-i ecel yutdı 'alâ ḡavlin
Gelince Hamza'ya nevbet virüp bir ḡamlede cânı
4517. Ḥudâ her birini ḡark-âb-ı baḡr-i maḡfîret kılsun
Fezâ-yı cennet-i a' lâda dikdi seng-i merdânî
4518. Zuhûr itmekde böyle her ṭarafda şaḡş-ı mesfûruñ
Teraḡḡî üzre ḡârât u fesâdı baḡy ü ṭuḡyânı
4519. Nevâḡî vü ḡurâya dest-i istîlâ uzatmaḡla
Perişân eyledi ḡavm-i re'âyâdan hezârânı
4520. Cenâb-ı şâh-ı şâḡib-intibâḡ ḡân-ı âḡâḡıñ

Şımāḥ-ı gūşına irdikde bu aḥbār-ı ‘işyānī

4521. Telehhüb itdi kânûn-ı derûn-ı pâdişâhîde
Lehîb-i âteş-i ğayret şerâr-ı kîn-i şerrânî
4522. Zebân-ı intikâmından ḥarâretle çıkan şu‘le
Yağardı heft eflâki yıkardı sakf-ı devrânı
4523. Şerer-ḥîz itdi nâr-ı dūzaḥ zulmiyle sultânîñ
Derûn-ı kalb-i pâkin şöyle kim şad baḥr-i ‘ummânî
4524. Görünen şu‘le-i cevvălesin itfâya aḳsaydı
Şabâḥ-ı ḥaşre dek sönmezdi aşlâ kalb-i sūzânı
4525. Ḥulûs üzre ‘azîmet itdi kim ol sâl-i ḥoş-fâliñ
Bahârında aḳın salmağa Eflâḳ’a dilîrânı
4526. Yanında cem‘ idüp enhâr-ı cârî gibi ol semte
Aḳup yaḳup yıḳup icrâ ide resm-i mülûkânı
4527. Cenâb-ı şehriyârî cem‘-i ‘asker itmedir kârı
İşit sen kışşâ-i pür-ḥışşâ-i aḥvâl-i devrânı
4528. Meger Eflâḳ Begi dūzaḥ-segi ol kâfir-i bî-dîn
La‘în ol rûtbe-i pür-kîn idi ma‘dûm idi aḳrânı

[296b]

Menḳabe-i Ğarîbe-i Voyvoda-i Eflâḳ-ı Bed-Aḥlâḳ

4529. Ḳapısı öñine bir ‘arşa-i pehnâyî kılmışdı
Mişâl-i bâğ u bağçe bir siyâset-gâh-ı sultânî
4530. İḥâta itdirüp ber-vech-i istiḥkâm etrâfın
İrişmişdi burûc-ı âsmâna çâr ḥitânı
4531. Dıraḥt-ı meyve-dârı yerine vâfir ḳazıklarla
Müzeyyen eylemişdi dikdirüp ber-nehc-i erkânî
4532. Şitâda çünki olmaz berg u bârı ba‘z-ı eşcârîñ
Nihâl-i meyve dirlerdi eger olsaydı aḡşânı
4533. Bu deñlü muntazam hem-vâr ağac dikdirmege bâ‘iş

Bu idi var idi hem-kīši a‘ dā-yı firāvānı

4534. Gürūh-ı müşrikīn ehl-i dālāletden idi gerçi
‘ Adāvetle civārında iderler idi pūyānı
4535. Ele girdikde a‘ dā-yı Naşārā’dan qazıqlardı
Donadup lāşe-i murdār-ı a‘ dādan dırahtānı
4536. Bu vech üzre siyāset ‘ ādeti olmağla mel‘ ūnuñ
Mübāhāt eyleyüp tahfif iderdi ba‘ z-ı gebrānı
4537. Enār u sīb mānendi ser-ḥūnīn a‘ dāsı
Aña eşmār-ı gūn-ā-gūn idi ber-resm-i merdānı
4538. Şabāḥ aḥşam anıñla eglenürdi faḥr ile dirdi
Dilīrānıñ budur eşmār-ı bāğı naḥl-i bostānı
4539. Bu gūne vaż‘ u tavrı i‘ tidāsı oldu fi‘l-vāḳi‘
Benī-nev‘ i içinde bā‘ iş-i tuğyān u ‘ işyānı
4540. Yine cizye virirken āsitān-i şehriyārīye
İderdi bir taraftan ‘ āleme işāl-i ḥüsranı
4541. O bed-aşlıñ temāşā eyleyenler kılllet-i ‘ aqlın
Ta‘ accüb eyleyüp tağyır iderdi āl-i ‘ Oşmān’ı
4542. Şu ḥadde vardı zulm ü mekr-i istīlāsı mel‘ ūnuñ
Sekiz yüz sāliniñ altmış beşe vardıkda pāyānı
4543. Şehinşāh-ı mu‘ azzam iki yüz biñ merd ile ol dem
Berāy-ı intikām-ı kāfir-i bī-dīn ü imānı
4544. Kemāl-i ihtimām-ı meymenet-encām kılmışdı
Teveccüh itdi Eflāk’a idüp ılğar-ı şīrānı
4545. Aḳıncı ḥayline oldu ‘ Alī Beg Evrenos-zāde
O semti nehb ü gārāt itmege sālār-ı mīrānı
4546. Cenāb-ı şadr-ı a‘ zam ol vezīr-i dāver-i ekrem
O maḥmūdū’ş-şiyem ber-muḳteżā-yı taḅ‘ -ı zī-şānı
4547. Yine de ‘b-i ḳadīmi üzre çeyşiñ maṭla‘ ı oldu

‘ Asākirden muḳaddem eyledi ‘ azm-i şitābānī

4548. Muḳaddem gitmeden melhūzı ancaḳ şadr-ı zī-şānī
Muzīḳ u teng olursa ‘ asker-i mevfūr-ı sultānī

4549. Me‘ ābirden güzāre çekmesünler miḥnet ü zaḥmet
Yahūd bir niçe gün meḳş itmesün cünd-i müsülmānī

4550. Bu maḥzūrāt için evvel-be-evvel ba‘ ž-ı ‘ askerle
Giderlerdi muḳaddem kendülerle ba‘ ž-ı a‘ vānı

[297a]

4551. Yine ol ‘ ādet-i dīrīnesiyle āşaf-ı ekrem
Muḳaddem eylemişdi sür‘ at üzre ḳaşd-ı pūyānī

4552. Giderken ittifāken şöyle bir vādīye uğradı
Ki beş fersah güzer-gāhında yokdur āb-ı ḥayvānı

4553. Dem-i germāda leb-teşne olan bir ḳatre şu bulmaz
Ne deñlü sa‘ y olunsa yoḡ idi taḥşīle imkānı

4554. Meger tāb-ı temūzuñ şıḳletinden her bir ‘ atşānīñ
Vücūdı nāv-dānından aḳan ḥūy-i firāvānī

4555. Tekātur eyledikce nāv-dān zīr-i müyından
Anīñla ideler irvā-yı ceyş-i reh-neverdānı

4556. Muḥaşşal öyle arz-ı ḡāmile gelmişdi ‘ asker kim
Bir içim şuya ḥasret oldu cünd-i müslümānānı

4557. Lisān-ı ḥāl ile her esb ü ester içmege ş’ uster
Ser-ā-pā oldu güyā-ter “Efizū” ile hayvānī

4558. Ne şīrīn ü lezīzi var idi ne şüre vü telḥi
Serāb idi görünen āb-ı cārī nehr-i seylānī

4559. ‘ Uyūn-ı dīde-i mātem-güşānīñ eşk-i ḥūnīnin
Çalarlardı cümūdī olmasa bir ye’s ü ḥırmānı

4560. Bu ḥālet pādişāh-ı dād-kāra ‘ aks idüp āḥir
Şitāb itdirdi yanından biraz a‘ vān u merdānı

4561. Rikābından ser-i māye gelenler farṭ-ı sür^ç atle
Be-vech-i mā cünūduñ oldılar ser-māye-i cānı
4562. Pür idüp meşkini cenk-ābını derḥāl sikāyānı
Girü ḳalmışları ḳarşulayup ḥuddām-ı sulṭānī
4563. Ḥayātından ümīdin ḳat^ç iden ^ç atşān-ı merdāna
İçirdi mürdegāna nīm iken bi'l-cümle yeksānī
4564. Temāşā ḳıl Ḥudā'nıñ luṭfunı gör ḥikmetu'llāhıñ
Ne yüzden cılve-gerdir ḥākim-i Eflāk-ı Naşrānī

Ḥikāyet-i Ğarībe-i ^çİbret-Nümā

4565. Tıraḳula dinürdi nām-ı bed-fercāmına anıñ
Ḥabāşetle şakāvetle olup merdūd-ı aḳrānī
4566. Mü^ç ādāt üzre Boğdan voyvodasıyla o mel^ç ünuñ
Miyānında var imiş mekr ü nifāk u buğz-ı nefsānī
4567. Re^ç āyā üzre ızrār ile ılḡar itmeden dā'im
Hirāsān oldıḡıyçün ihtiyāṭ eylerdi her ānī
4568. Tokuz sancaḳ ayırmış zümre-i küffārdan ancaḳ
Ḥırāset itmege ol semti göndermişdi tersānı
4569. Be-ḥikmet ittifāḳen evvel ol melā^ç in ḳalāl-āyın
Ḥabīr olmış ki ser-ceyş-i aḳın sālār-ı ^ç Oşmānī
4570. ^ç Alī Beg Evrenos Beg-zāde bir miḳdār ^ç askerle
İdermiş ol muzīḳ u teng-nā yerlerde pūyānī
4571. Muḳābil olmaḡa hīç bundan özge vaḳt-i ḥāşş olmaz
Hemān furşat ḡanīmetdir diyüp ecnād-ı Naşrānī
- [297b]
4572. Alalım ellerinden alınan māl u ḡanā'imden
Bıraḳsun yedlerinden seby olan cümle esīrānı
4573. Bu ḥāhişle gelürler idi pek yaḡşı gelürlerdi
Yaman görmedi zīrā dīde-i a^ç yān-ı mīrānı

4574. Gelürken nâ-gehânî Mîr ‘ Alî zannıyla kâfirler
Şataşdı ‘ asker ile gördiler sultân-ı devrânı
4575. Berî cānibde görenler daḥî Eflāk semtinden
Gelen ‘ asker kıyās itmişdi ol gebrân-ı Boğdan’ı
4576. O küstāḥı şanup der-ḥāl alay iki cānibden
Taraşşud üzre bağlandı zehî taḳdîr-i Sübhānî
4577. Bir alay kendi ‘ arzıyla muḳayyed zümre-i tersâ
İderken her biri ḥıfz-ı re‘ âyâya niḡeh-bānî
4578. Ḥaḳîḳat ḥālî ma‘ lûm oldu gerçi iki cānibde
Fırâra yüz tutup tersine döndi ḳavm-i tersānî
4579. Meger idbārı varmış ḳavm-i Boğdan’ın gürîzinde
Düşüp idbārına Boğdaniyânın ceş-i sultānî
4580. Eger biñ kerre biz Eflāḳıyāndan degiliz dinse
Müfid olmazdı zîrâ şehriyârın nerre-şîrânı
4581. Gürisne olmuş idi ṭoḳ-ṭoyum olmaḳ hevâsıyla
Tecāhül üzre aḳın şaldığında ḳavm-i Boğdanî
4582. Ḳabûl-i zimmetin kim diñler idi aldı meydāna
Kimin şancup şişe gösterdiler aḥvâl-i devrânı
4583. Kimisin pâre pâre itdiler altun gümüş çıḳdı
Rezim-gāḥ oldu gūyâ ol zamân şarrâf dükkânı
4584. Kimin atdan yıḳup zîr ü zeber olmuşdi heycâda
Hizebrân-ı veḡâ cenk eyleyüp almışdı meydānı
4585. O rütbe kırdılar geçirdiler Boğdan re‘ âyâsın
Yedi biñ kâfire gösterdiler ebvâb-ı nîrânı
4586. Rezimde sağ ḳola geçdi ‘ Ömer Beg ibn-i Turḡan Beg
Daḥî Aḡmed Beg ibn-i Evrenos Beg mîr-i mîrānî
4587. Miḡāl-oḡlı ‘ Alî Beg ile Malḳoc-oḡlı Bālî Beg
Veḡâda oldu aşḥâb-ı yemîniñ sağ merdānı

4588. Ol iki mîr-i ‘ālî-ḳadr Ferhād-ı zamân idi
Güler yüzli vü şîrîn sözli idi zât-ı zî-şânı
4589. Vuşûl itmişdi şola Arnāvudluk’dan Naşûḥ Paşa
Ḥükûmetle gürîze tevbe itdirdi emîrânı
4590. Miḥâl-oğlı Sikender Beg’le Esved Beg turlardı
Ḳara tağ gibi oldu her biri bir sedd-i ‘Oşmânî
4591. Emîrân-ı dilîrândan ‘azîmü’l-ḳadr olan begler
Bir ay Eflâḳ içinde ḳıldılar pûyân-ı cûyânî
4592. Kûnâm olmağla gürgân-ı veğâya ḳışver-i Eflâḳ
Düşürdi çâh-ı ḳahra ḥavf ile Yûsuf-liḳâyânı
4593. O yerde nerre-şîrân u peleng-intîḳâm âḥîr
Düşürdi dâm-ı şayda âhuvân-ı şad kenîzânı⁷⁰
4594. Alındı câme-ḥûb-ı vuşlata ednâ behâneyle
Behâ neydi görölse ḥüsn ü ân-ı raḥt-ı gebrânî⁷¹
- [298a]
4595. Cefâ-yı dilberân-ı ‘aşr ile ger olsa sencîde
Ġanâ’im andan efzûn-ter idi a’ dâd u evzânı
4596. O eşnâda meger ol voyvoda mel’ûn-ı mezbûruñ
Yanında var idi on biñ yarar küffâr-ı a’ vâni
4597. Ġuzât-ı müslimîne ḳaşd-ı şebḥûn eyleyüp nâgah
Bu zu’ m-ı fâsid ile itdi ‘ arz-ı kibr-i gebrânî
4598. Mücerred iftiḥâr itmek idi ḳavmi miyânında
İti mel’ûn idi ancaḳ anı şaymazdı aḳrânı
4599. Meşeldir ḥaşmını mûr olsa da merdâne bil dirler
Anıñçün mûrdan ḳıldı ḥazer ceyş-i Süleymânî
4600. Bu mażmûnı mü’eyyed naḳl ider ‘ Âlî kitâbında
İder bir ḳıṭ‘ a-i ra’ nâ ile temşîl-i ‘ irfânî

⁷⁰ H nüshasındaki bu beyit her iki Üniversite nüshasında mevcut değildir.

⁷¹ H nüshasındaki bu beyit her iki Üniversite nüshasında mevcut değildir.

4615. Bir âher haşm-ı cânî var idi kendi gürûhından
Kıral-ı Engürüs'ün destine girmekle dāmânı

[298b]

4616. Kıral-ı bed-fi' âliñ niçe yıl habs ü 'azâbında
Mu'azzeb oldu işkenceyle itdi 'azm-i nîrânî

4617. İdüp rûh-ı habîşî derk-i esfel semtine ikbâl
'Azâzîl'in Lezâ'da olmuş idi hâşş-ı cîrânî

4618. 'Aṭâyâ-yı keşîreyle birisi voyvoda oldu
Yerine mülk-i Eflâk'a emâretle bulup şânı

4619. Gürûh-ı ehl-i zimmetden olup ba'z-ı şurûṭ üzre
Hedâyâsı olup bir üskûf-i zerrîn-i şâhânî

4620. Mücevher zer-kemer tîğ-i muraşşa' virdi dir râvî
Ḥarâca zamm olundu her sene îrâd-ı sulṭânî

4621. Mülâzim oldu gerçi niçe yıl devletde mekş itdi
Radol nâmıyla oldu 'amle-i mîrân-ı gebrânî

4622. Sa'âdetle cenâb-ı ḥazret-i sulṭân-ı dârâ-fer
Ġanâ'imle idüp ric'at te'yidât-ı Rabbânî

es-Sâdis 'Aşer Mine'l-Ḥavâdiş

4623. Veḳâyî'den on altıncısı oldu vaḳ'a-i İzmîr
Muḥammed Ḥân 'ahdindeydi buldı ḥüsn-i pâyânı

4624. Cezâ'irden Midilli Hışnı daḥi ol zamânlarda
Alındı cenk ile tafşîl ider ṭarîḥ-güyânî

4625. Bahâr eyyâmı idi çünki teşḫîrâtı Eflâk'ın
Ġanâ'im ile dönmişdi bütün ecnâd-ı 'Osmânî

4626. Muḥammed Ḥân Ġâzî 'avdet itdikde ḡanîmetle
O sâli boş ḳomazdı bu idi 'âdât-ı sulṭânî

4627. Bahârında iderse bir yere taḥrîk râyâtın
Ḥazânî mevsiminde daḥi eylerdi ceyş-rânî

4628. Şeh-i vâlâ-tebâr ‘âlî-vaķâr ol hân-ı heycâ-kâr
İdüp ta‘îl-i vaķte ‘âr ol sulţân-ı cihân-bânî
4629. Lisânında bu idi dâ’imâ dirdi Sikender-dâr
Gerekdir şâh-ı ‘âlem-gîr olan çün mâh-ı rahşânî
4630. İhâta eyleye her şeb ser-â-pâ şark ile ğarbı
Tolaşup âftâb-âsâ be-her gün çarḡ u ekvânı
4631. Seferber olmuş ise bir faşılâ cānib-i şarkâ
Gerekdir faşl-ı âḡerde kılâ‘-ı ğarba pūyânî
4632. Bu vech üzre kılup gerden-keşân-ı ceyşin iġrâ
Ġuzât-ı mü’minîne itdi tenbîh-i ḡudîvânî
4633. Kılup teşḡir-i İzmîr ile ol-dem nāmzed andan
Sa‘âdetle teveccüh itdiler bâ‘-ı avn-i Yezdânî
4634. Egerçi ‘âzim oldu lîk cāzim oldu teşḡire
Yoġ idi ḡâtır-ı pâkinde aşlâ reyḡ-i şâhânî
4635. Dimiş ḡâķân-ı Çîn’e ya‘ni ol sulţân-ı pür-kîne
Naşîhatle o ḡod-bîne Sikender-i Rûm sulţânı
- [299a]
4636. Gerekmez şehriyâr-i ‘âleme ‘âtıl-nişîn olmaḡ
Buyurdu ⁷²“كُلُّكُمْ رَاعٍ” ḡadîşin şâh-ı ‘Adnânî
4637. Bu efkâr ile evvel Gelibolı ma‘beri üzre
Mühimmât-ı sefâ’in kenz-i māl-â-māl-i sulţânî
4638. Bütün yat u yeraġ u âlet-i ecnâd-ı perḡâşı
Ser-â-pâ vaż‘ idüp keştilere gönderdi bahrânî
4639. Ricâl-i devlet erbâb-ı sa‘âdet her ocaḡlardan
Birikdirdi yanınca şāniyen rezm-âşiyânânı
4640. Anaḡolı’dan iḡrâc eyleyüp cem‘ eyledi bî-ḡadd

⁷² “Hepiniz (mesul) çobansınız...” Buhârî, “Cum’a”, 11; “Husûmât”, 20; “İtk”, 16; Müslim, “İmâre”, 20.

Tüvânâ güçlü kuvvetli hizebrân u dilirânı

4641. Burusa taht-gâhından mürûr itmişdi ‘ askerle
Gelüp menzil-be-menzil seyr idüp etrâf-ı Şarhân’ı
4642. Anaṭolı’da vâkı‘ sāhil-i baḥr-i ayazmende
Gelinmişdi ikâmet eyledi sulṭân u a‘ vâni
4643. Qarīb-i ma‘ berinde naşb-ı râyât u ḥıyâm itdi
Temâşâ eyleyenler dirdi ordu-yı Süleymânî
4644. Sütûn-ı sāyebânı tâ firâz-ı ‘ arşa dek çıkdı
Ḥudâ tâ ḥaşre dek manşûr ide şâhân-ı ‘ Oşmân’ı
4645. Gemiler geldigi sâ‘ at müsâ‘ id rûzgârla
Girilüp ‘ azm olundı fetḥ olundı bâdbânânı
4646. Lisân-ı ḥâl ile ⁷³﴿تَجْرَى بِهِمْ فِي مَوْجٍ﴾ naşşıyla
Tefe’ül eyledi naşrı sefâyin içre sükkânı
4647. Midilli üstine her bir sefine doğrılup bindi
Gelüp lenger bıraḳdı demir atdı aldı limanı
4648. Yazar Kûnh’inde ‘ Âlî nâ-gehân vardıkda keştiler
Çıḳardı ṭop-ı ejder-demlerin zevraḳ-süvârânı
4649. Qaraya çekdiler ol dem metris ü şaranpoler
Münâsib yerlere vaz‘ olunup ordu-yı sulṭânî
4650. Atılup baḥrden berden ṭop u ḥumbaralar yerden
Üşendi itdiler ṭopdan tüfenk-endâz-ı merdânî
4651. Cidâr-ı ḳal‘ a ḳal‘ a müste‘ id olmaḡla her yerden
Te‘ âḳub itdi küffâra beliyyât-ı hezârânî
4652. Bu deñlü atılan seng-dâneler gitmezdi yâbâna
Varırdı oḡ gibi ḥışna virirdi ḥalḳa tâlânî
4653. Girilmek raḡnelerden ḳal‘ aya mümkün idi ammâ
Vülûcından nümâyân olmadı teşḫire imkânı

⁷³ “O gemi daḡlar gibi dalgalar içinde onları götürürken...” Ḥud, 11/42. âyetten nâkıs iktibas.

4654. Yağardı tîr-i bârân-ı nevâzil âfet-hâ'il
Dögerdi yerlere nâ-puhte puhte-bâr-ı nîrânî
4655. Derûn-ı ƣal' ada taẓyîƣ olundı gerçi kâfirler
Zehâ'ir ceysi vâfir olduğıyçün ƣavm-i Naşrânî
4656. Cünûd-ı ģâziyânîñ ƣillet-i zâdın tıyup anda
Teşebbüş itdiler teslîm-i hışna ƣal' a sükkânı
4657. Cünûd-ı pâdişâhî anda ģâyet keşret üzreydi
Zehâ'ir aña nisbet az olup taḥşîl-i âsânı
- [299b]
4658. O yerde eşter itmekle mümkün olmayup aşlâ
Hemân re'y-i ḥasen budur diyüp şâh-ı cihân-bânî
4659. 'Asâkir baḥr-i zâḥir gibi vâfir idi ol yerde
Maḥalli dıyƣ olup tenşîfiniñ olmağla imkânı
4660. Ģuzât-ı mü'minîniñ râḥatın dâ'im ararlardı
Alup ƣable'l-fetiḥ ol şehriyâr-i mülk-i 'Oşmânî
4661. Yanında cem' olan 'askerlerinden nişf-ı miğdârın
Sa' âdetle ayazmanda gelüp keştî-süvârânı
4662. Birisin naşb idüp ol ḥıdmete serdâr-ı heycâ-kâr
Yanınca alıƣondı ƣadr-i kâfi rezm-dânânî
4663. Midilli fethine ta'yîn olan sâlâr-ı zî-şânîñ
Ta' ayyün bulmadı zât u zamânı vaşf u 'unvânı
4664. Velâkin cidd ü cehd itdi aña olduğda fermân-ber
Yüzinden zâhir oldu ḥamdüli'llâḥ feth-i âsânî
4665. Tamâm-ı fethde dek sulṭân-ı 'âlem ol ḥavâlîde
Sa' âdetle tavaḳḳuf eyledi bâ-cünd ü mîrânî
4666. Midilli ƣabza-i teşḥîre girdikde ehâlîsi
O dem dört ƣısma taḳsîm olunup bâ-re'y-i sulṭânî
4667. Frengî-aşl olup imdâd-kârî idenin boynı

Urıldı tığ-i kahr-ı kahramāniyle be-şāyānī

4668. Şināyi‘ ehli erbāb-ı zirā‘ından olanlarıñ
Harāc u bāc ile ibkā olundu şān-ı mā-kānı
4669. Mürāhık rütbesinden nūr-ı İslām’ı cebīninde
Tele’lū’ eyleyüp me’mül olan teşrīf-i imānī
4670. Niçe havrā-meniş ebkār ile ğilmān-ķumrī-şān
Olup ārāyīş-i cān u dil-i ceyş-i müsülmānī
4671. Ticāretle kazārā kal‘ada mevcūd olanlardan
Murād üzre alındı ellerinden māl u sāmānı
4672. Bu bir eski meşeldir söylenür yārān beyninde
Şaķalı başa ķurbān oldu cāna başı ķurbānī
4673. Ehālī üzre şavb-ı saltanatdan şehir-i mezkūra
Kılındı hākim ü ķāzī be-şer‘-i şāh-ı ‘Adnānī
4674. Mesācid oldu bi’l-cümle bi-ķamdi’llāh kilisalar
Niçe büt-ķāne oldu mekteb-i ta‘līm-i Ķur’ānī
4675. Menārāt üzre nāķūsuñ şadāsı yerine hālā
Mü’ezzinler okurlardı ezān-ı ķams erkānı
4676. Okınup penç-gāh nevbeti ğülbānk ile dā’im
Şeh-i ‘Adnān’dan ķaldı ķavānīn-i müsülmānī
4677. Hūdā bu āl-i ‘Oşmān’ı serīr-i pādīşāhīde
Emīn itsün haķālardan be-te’yīdāt-ı Rabbānī

es-Sābi‘ ‘Aşer Mine’l-Vākı‘āt

4678. Ķün oldu on yedincisi Muķammed Hān ‘aşrında
Vaķāyi‘den diyār-ı Bosna’nıñ teşhīr-i büldānı
[300a]
4679. Sekiz yüz toķsan altıda livā-yı Bosna vü Hersek
Muķammed Hān’a oldu ‘anveten teşhīre şāyānī
4680. Ķıral-i bed-fi‘āl Bosna’nıñ bir kelbiydi ammā

Begenmez idi kâfir Hersek'i artardı ' unvânı

4681. Semedire'de hâkim idi Despot nâm bir fertût
Anıñ damadı olmağla tezâyüd buldı tuğyânı

4682. Riyâset iddi' âsıyla köpek âdem şanup kendin
İderdi bildigi bilmedigiyle herze-güyânı

4683. Ne gelse ağzına söylerdi ifrâ-ı şakâvetle
Gözine kesdirüp taḥkîr iderdi cümle şâhânı

4684. Selâṭine itâle eyleyüp tekdîr eylerdi
Huşûşâ Hazret-i Fâtih Muhammed Hân-ı zî-şânı

4685. Celâdetle şalâbetle hamâsetle iş itmekle
İderdi anlara sâ'irden eşna' gayz-i küfrânı

4686. Anıñçün hazret-i sultân-ı ekrem dâver-i ' âlem
Sa' âdetle diyâr-ı Bosna'ya kıldı ceyş-rânı

4687. Kudûm-i şehriyâri işidince hâ'in-i mesfûr
Tekâdûmden gelüp tab'-ı kırala havf u tersânı

4688. Taḥaşşun eyledi evvellerinde Yayçe Hışnı'nda
Varup soñra Sokol'da şokulup şaklandı sirrânı

4689. Gülüce geldi fâl ile virmesiyle anda çok müddet
Tesettür eyledi şol mertebe bilmezdi a' vâni

4690. Muẓîk u teng derbend oldığıyçün rabṭ-ı kalb itdi
Qatı vâfir zamân eglendi anda oldı pinhânı

4691. Dil-i tersâ gibi derbend-i târik idi eṭrâfı
Ser-â-pâ yolları bârik idi çün mûmiyân-siyânı

4692. Ferâğ-ı bâlle mağrûr olup taş'ib aḥzıyla
Taḥaşşun eyledi ol kal'ada bir niçe ezmânı

4693. Qo eglensün işit sen kışsa-i pür-hışşayı benden
Şeh-i kişver-sitân hem-nâm-ı pāk-i şâh-ı ' Adnânı

4694. Kilid-i memleket kufl-i eyâlet bir hışn-ı ra' nâ kim

Lisān-ı Bosnevî'de Mitroviçe oldu ' unvānı

4695. Hemān bir lāne-i şāhīn idi şān kūh-ı bālāda
Raşānet üzre terşiş eylemiş bünyānını bānī
4696. Nigāh-endāz olup bādī nazarda hışn-ı şāhīn-vār
Mebādī-yi ğazāsı eyleyüp ol şāh-ı ' Oşmānī
4697. Budur miftah diyüp aşhāb-ı ğazve virdiler ruḥşat
Çekildi fethine hışn üzre şīrān-ı dilīrānī
4698. Cenāb-ı dāver-i ḳal' a-güşānīn tīr-i tedbīri
Hedef kıldı fütūḫa hışmı bā-taḳdīr-i Sübhānī
4699. Ferīḫu'l-bāl olunca ' asker-i İslām fevc-ā-fevc
Maşāf-ı cenk ararlardı yayası daḫi regbānı
[300b]
4700. Ġuzātīn eskiden dārū'l-cihādı idi sābıḳda
Velākin soñra oldu ka' be-i feth-i dilīrānī
4701. Ṭavāf-ı ğazv ile bir yer memur ma' ber acīb var mı
Yahūd bir ḳarye-i ḳışver cibāl ü deşt ü büldānı
4702. Tek ü tenhā ḳala pā-māl-i ' asker olmaya aşlā
Merākible mevākib ḳılmaya cūyān u pūyānī
4703. Bevādī vü şahārā olmaya ğāretiñe merdān
Ḳazāsı var mıdır kim olmaya heycā-yı mīrānī
4704. Fezāsı ḳalb-i mü ' min gibi vāsi' ḫūb u rūşen-ter
Mağārātı dil-i küffār-veş tengīn ü zulmānī
4705. Cevārīsi ḫavārī bī-kerān serv-i sehī-ḳāmet
Melek-sīmā vü ṭubā-ḳadd bütün ḫūbān [u] ğılmānı
4706. Zen-i bī-şūheri şad müşterī şayd itmege mā ' il
Felekde itmese ebr-i ḫayāsı anı pinhānī
4707. Ġanīmet şöyle keşret üzre idi olsa sencīde
Berāber olamazdı luṭf-ı sulṭān ile evzānī

4708. Fütühâtı daħi ol deñlü bî-endâzedir ammâ
Yine ğâlibdir aña himmet-i vâlâ-yı sulţânî
4709. ‘Asâkir şöyle vâfir genc-i mâl-â-mâl almışdı
Ġinâdan oldu müstaġnî faķîr ü müstemendânı
4710. Velâkin şehriyârîñ bu sene Bosna diyârında
O deñlü ‘asker ile sũ-be-sũ pũyân u cũyânı
4711. Degildi maţlab-ı a‘lâsı ancak sâ‘ik-i taķdîr
Anı maţlũba îşâl itmeyüp ‘avķ itdi a‘vânı
4712. Memâlikde olan büldânı teşhîr eyleyüp yer yer
Mişâl-i hâle âġuşa ala mâhân-ı tâbânı
4713. Ġanâ‘im ile niçe kenz-i maħfî feth idüp andan
Künũz-ı pâdişâhîyi ideler ter-i şâhânî
4714. Bu melhũzâtıdan aşlâ birisi olmadı maķşad
Faķaţ maķşũd-ı aşlîsi kıral-ı ceyş-i gebrânı
4715. Yed-i teşhîr ile bende çeküp bende kılınmaķdı
Ya haķķından gelinmekdi ele girdikde ol cânî
4716. Birisi olmadı bu vaķte dek me‘mũl-i şâhîden
O rũtbe ġuşîş ü sa‘y itdi sulţân-ı cihân-bânî
4717. Maħall-i ihtifâsından daħi âġâh âdem yok
Şeh-i kişver-ġuşâya gelmiş idi ye’s ü hırmânî
4718. Sürũr izhâr iderdi gerçi tevsî‘-i memâlikle
Niçe hışn-ı dil-ârâ oldu zamm-ı mũlk-i ‘Oşmânî
4719. Meger şol vaķt ile merhũn imiş kim şâh-ı devrâna
Yine yerlũlerinden idi birķaķ mîr-i mîrânı
4720. Tefahħuş eyleyüp ol kâfir-i bî-dîn ü pũr-kîni
Şu vech üzre kıral-ı bed-fi‘âlîñ oldu cũyânı
4721. Vũlũc itdigini Hışn-ı Ġũlũc’e vâkıf olduķda
Gelüp kıldı mübeşşir hażret-i sulţân-ı zî-şânı

[301a]

4722. Vezîr-i a'zamıydı ya'nî ol Maḥmūd Paşa'yı
Kıral-ı bed-fi'ālîñ kande ise cāy-i pinhānı
4723. Taḥaṣṣun itdiği hısn-ı raşîni ba'de'l-istiḥbār
Yaḳup yıḳup esāsından kılup ḥāk ile yeksānı
4724. Bilā-te'ḥîr kendin kayd-ı bend-i istihānıyla
Olup iḥzārına tenbîh ü fermān-ı ḥudīvānı
4725. Hemān-dem āşaf-ı ekrem yanında ceyş-i hem-demle
O deñlü nerre-şîrān ile itdi 'azm-i pūyānı
4726. Serî'an 'asker ile geldi ol derbend-i ma'ḥūda
Kuluc ol ḳal'a-i şa'bu'l-vülūcuñ aḥza imkānı
4727. Ne yüzden oldığın mîrān ile bir meşveret itdi
Ḥaberdār oldı kim yok ḳal'anıñ teşḥîr-i āsānı
4728. Bütün il erleri selb itdiler imkān-ı teşḥîrin
Helāk-i varṭasında serd idüp 'özü-i firāvānı
4729. Yanında her ne deñlü var ise mecmū'ın birden
Helāk itdirseñiz de begleri yok semt-i imkānı
4730. Bu niyyetden rücū' etmek daḥi evlā zî'l-ḳa'dır
Diyüp iş erleri hep itdiler taḡlîz-i ey mānı
4731. Miyānda hışna dā'ir gerçi çok güft ü şinîd oldı
Belî dimedi aşlā birine evvel āşaf-ı şānı
4732. Derūnında şecā'at fîṭrat-ı aşliyye olmaḡla
Rızā göstermeyüp te'ḥîrine ber-vech-i keslānı
4733. Tereddüd itmeyüp didi bu hısnı ḳal'a me'mūruz
Kıralıñ aḥzı ola siyyemā fermān-ı sulṭānı
4734. Ne deñlü kendüyi taḥzîr itmiş ise teşḥîre
Tevekkül üzre ıṣḡā itmedi nuşḥ-ı emîrānı
4735. 'Azîmet eyledi ol emr-i şa'ba ihtimām itdi

‘Ömer Beg ibn-i Tırhān Beg gibi bir mîr-i mîrānî

4736. Muḥaṣṣal pîşvā-yı ‘asker-i İslām’ı kılmışdı
Hidāyet meş‘ alin itdi şeb-i tār içre sūzānî
4737. Bevādî’-i sibā‘-ı vahş ü gürgān u hevāmm idi
Künām-ı hā’ıl-i derrende-gān u cāy-i gūlānî
4738. Gözine kesdirüp doğrudı ol semt-i hevil-nāke
Bir-iki dil tutup söyletdi ol şîr-i emîrānî
4739. Münāsib görmedi kim ilk ağızdan kaç‘ anda
Hemān-dem gönderüp Maḥmūd Paşa’ya şitābānî
4740. Kırıl-ı bed-fi‘ āliñ ḥāline vāqıf idi anlar
O daḥi dilleri itmekle istintāk-ı sirrānî
4741. Dimişlerdi kırıl-ı rû-siyāh-ı güm-rāh çün rûbāh
Sizi aldatmasun zîrā selefde çok dilîrānî
4742. Birer dek ile işgāl eyleyüp taḥlîş-i cān itdi
Huşûşā ḥāliyā gizlendiği ḳal‘a bünyānî
[301b]
4743. Raşānet üzredir teşhîriniñ imkānı ḥod yokdur
Taḳarrub itmiş ola yohsa merg-i naḳl-i nîrānî
4744. Duḥûl-i ḳal‘ ayı anlar daḥi itdikde istîḥāl
İdüp ber-vech-i isti‘ cāl emre bezl-i imkānî
4745. Tutılan dilleri itmişdi istihfāf u istihzā
Getür sākî şarāb-ı hoş-güvārı cām-ı gerdānı
4746. Bugün devrān-ı bezmdir sāgar-ı ser-şārı şun sākî
Mişāl-i Ḥāfız u Cāmî idüp anda ğazel-ḥ‘ānî
4747. “Elā yā eyyühe’s-sākî” diyüp sāgar-be-kef oldı
“Edir ke’sen ve nāvil-hā” didi nûş itdi peymānı
4748. Didi bu mevsim-i Cem’dir gönüller şād u ḥurremdir
‘Adū leb-rîz-i mâtemdir kırılusun cām-ı devrānı

4749. Bu dem eyyām-ı Fâtih'dir dem-i eslâfa râcihtir
Bu gün rûz-ı mefâtihtir diyüp mîr-i sühân-dânı
4750. Tamâm-ı şevk olup gûyâ didi rağmen ale'l-a'dâ
İşit ahvâli icmâlen yazar-ı târih-i 'Oşmânî
4751. Pesîn-i kal'ada vâkı' idi bu meclis-i zîbâ
Miyânda hadd-i fâzıl idi bir nehr-i hürûşânî
4752. Kırılın nehr-i cârî üzre tahta cisri olmağla
Kurulmuşdı yoğ idi andan özge cisr-i gebrânî
4753. Görünce düşmeniñ hâzır kurulmuş köprüsin anda
'Ömer Beg ibn-i Turhân ya'nî ol sâlâr-ı mîrânî
4754. O dem leb-rîz-i şahbâ-yı dilîranı bulunmağla
Bu demden özge bir dem olmaya diyüp şitâbânî
4755. Yanında hâzır u âmâde bir niçe dilâverle
Hemân bir tahtadan karşıya geçdi gitdi a'vânı
4756. Kırıl-ı bed-fi'âlîñ 'askerinden niçe bed-kârân
Görünce karşıya geçdiklerin cünd-i müsülmânî
4757. Gelüp derhâl ol cisri yerinden kaç' idüp fevrî
Cünûd-ı gâziyândan kesdiler imdâd-kârânı
4758. 'Alâka munkatı' olmağla feryâd-resâniden
Kıtâle eyledi âgâze cenk-i harb ile anı
4759. Gelince nâ-gehân Maḥmûd Paşa karşı cānibden
Temâşâ eyledi iki taraftan rezm-i merdânı
4760. Ḥaberdâr olmuş idi kaç'-ı cisriñ mâcerâsından
Çe sūd olmayıcağ serdâr için imdâdıñ imkânı
4761. Der-i dervâzesinden cenge imdâd iden a'dânıñ
Temâşâsından istilâ-yı küffârı ḥamûşânî
4762. Elin bögrine başup her kişi ḥayrân u ser-gerdân
Didiler mâverâü'n-nehre işâl-i dilîrânî

4763. Ne mümkündür ki karşıya geçüp imdād itmekle
‘Ömer Beg semtine bizden ola ‘avn-i müşîrânî
[302a]
4764. Rivâyetdir ki ‘Âlî nakl ider Künh’inde bu hâli
Cenâb-ı şadr-ı a‘zam memleket-ârâ-yı hâkânî
4765. O dem me‘yûs iken karşı taraftan farı-ı gayretle
İdüp irsâl-i mâ-fâte tedârük ba‘z-ı merdânî
4766. Atıyla yüzdürüp nehr-i ‘azîme yaldırıp geçdi
Şinâverlikde mâhir serverân-ı hayl-i ‘Osmânî
4767. Bu vech üzre mürûrî emr idince şadr-ı ‘âlî-şân
Bi-lâ te’hîr geçdi karşıya şadr-ı nerre-şîrânî
4768. Şinâverlikle ol serdâr-ı fermân-dârîñ emrinden
Tecâvüz itmeyüp nehr-i ‘azîmi geçdi ol ânî
4769. Zehî ceyş-i itâ‘at-ver cünûd-ı şâh-ı dîn-perver
Olup bu emre fermân-ber ‘azîmet kıldı şîrânî
4770. Tehârruz itmeyüp topdan bu deñlü gebr ü tersânîñ
Elinde tîğ-i ‘üryânı yağardı tîr-i bârânî
4771. Rızâ-yı pâdişâh ile reh-i dîn-i Muḥammed’de
Velâyet gösterüp meşyen ale’l-mâ’ kıldı cüyânî
4772. Bu ‘aşrîñ âb-ı rûy-i ‘askeri bir şudadır cümle
Geçerler idi dirlikden şuya urmazdı esbânî
4773. Eger olmazsa leb-teşne berây-ı hâtîr-ı serdâr
Bir içim şuya inmezdi ne deñlü olsa ‘atşânî
4774. Varınca karşıya ‘asker kıralîñ ceyş-i menḥûsın
Perîşân itdi darb-ı tîğ ile üftân u hîzânî
4775. Süyûf-ı gâziyândan her biri olmışdı rû-gerdân
Remân oldı ḥânâzîrîñ sürüsü ile ḥûkânî
4776. İçinde nîm-bismil şayda beñzer niçe mecrûḥân
Cerâḥatle ḳalup her kûşede bî-rûḥ u bî-cânî

4777. Kırāl-ı bed-fi‘āl encām-ı kārın n’oldıgın bildi
Hemân-dem i‘tirâf-ı cürm ile bâ-şad peşimânî
4778. Sipeh-sâlâr-ı ref’et-iştihârın hâk-i pâyinden
Ümîd-i ‘afv ile itmişdi istimân-ı sulţânî
4779. Teşebbüs eyleyüp dāmân-ı ‘afv-ı pâdişâhiye
Virüp ol demde hışnı itdi taḥlîş-i girîbânî
4780. Kırālın bir qarındaş-ı qarın-i rezm ü perhâşı
Zuhûr itmişdi anda var idi ızrâr-ı cîrânı
4781. Qarındaşı eger ma‘dûm olsa yerine mel‘ûn
Olurdu şübhesiz kâ‘im maḳâm-ı bağı ü tuğyânî
4782. Taḥaşşun üzre idi ḳal‘a etrâfında bir hışna
Anın da ḳahrı vâcib oldıgın ol semtiñ a‘yânı
4783. Vezîr-i memleket-ârâya bi’l-cümle tıyurmağla
Anın da itdiler tedmîrine ‘azm-i dilîrânî
4784. O fetḥ ile daḥi düstûr-ı ekrem şâd-kâm oldu
Ne deñlü var ise küçük büyük ol ḳal‘a sükkânı
4785. Qarındaş-ı kırāl dest-beste eyleyüp fevrî
İletdiler rikâb-ı âşafiye şahş-ı sekrânı
4786. O hışnı daḥi teslîm itdiler sâlâr-ı İslâm’a
Emân-h’âh olarak gerden-keşân-ı ḳavm-i tersânî
[302b]
4787. Cenâb-ı şadr-ı a‘zam Yayçe Hışnı’n fetḥ u teşhîre
Teveccüh eyledi andan çoğ idi ceyş-i merdânı
4788. Hîsâr-ı üstüvâr idi metânetle raşânetle
Yapılmışdı burûc-ı âsumân-peymâsı bünyânı
4789. Tayanmaz himmet-i merdâna çün kim pâydâr olmaz
Çekildi ol daḥi teşhîre bâ-tevfîḳ-i Sübhânî
4790. Ne gûne ḳal‘a alınsa yed-i İslâm’a rezm üzre

Olurdu der-‘ aķab ta‘ mīr-i hışnı burc u ebdānı

4791.  onurdu muktezāsı üzre her bir hışna ĥarrāsı
Gerek dizdār u ķādīsı gerek vālī-yi zī-řānı
4792. Muĥařřal her  arafdan semt-i İslām’a vezān oldu
Nesīm-i ‘avn-i nuşret r zgār-ı naşr-ı Mennānı
4793. Nizām u intizāmı virilüp ser-ĥadd-i İslām’ıñ
 ılındı herkesiñ ĥaddince teřrīfāt-ı řāyānı
4794.  ıral-ı p r- alāle hem  arındaşı o bed- āle
Ne deñlü var ise gerden-keřān u nā-t v n nı
4795. Em n-    h n-ı derg h-ı şeh-i devr n olmağla
 ılındı her biriniñ c rmine ‘afv-ı ker m nı
4796. Tev r   ehliniñ gerçi bu yerde i til f tı
G r lm şdir vel kin ekşer-i türü-i gebr nı
4797. Bu vech üzre tev fu  eylemişlerdir riv yetde
Diy r-ı Bosna’nıñ fet  olunan her hışn u b ld nı
4798. Alındı da z v bı  yedlerinden rezmen u şul en
Muğaddem ‘arz-ı İsl m olup ber-resm-i ş h nı
4799. Eger z bı ları işr k u k frinden teberriyle
Olurlarsa şerefinden  ab l-i d n   im nı
4800. şeref-p r -yı İsl m olduğundan d ne ikr men
Dağı terğ b-i İsl m itmek i  n şavm-i k fr nı
4801. H k met itdigi manşıbları ib   olunmağla
Virirlerdi ye iden yedlerine emr-i s lt nı
4802.  arındaşyla Bosna  ıralı dağı ol eşn [da]
‘Al   avlin m s lm n oldu dirdi Bosna s kk nı
4803. Cen b-ı şadr-ı a‘ z mdan mura    olıcak bunlar
şeh-i kişver-g ş ya vardılar  ft n u ĥiz nı
4804. Olunca her biri p -b s-ı şad icl l-i me’n sı

Bu ebyāt ile oldı şehriyāriñ menķabet-h'ānı

Tazmīn-i Ebyāt-ı 'Ālī-yi Sühan-Perver

4805. Müzeyyen oldı şer' -i Aḥmed ile milket-i İslām
Murād üzre alındı pādişāhım Bosna büldānı
4806. Cenāb-ı Ḥaḳḳ'a şad ḥamd ü senā vü minnet olsun kim
Fütühātıñla vüs' at buldı şimdi mülk-i ' Oşmānı
4807. Şeh-i bende-nüvāz olduḳda ol ḥāletle ḥātır-sāz
O demde istimāletle kılup teşrīf-i şāyānı

[303a]

4808. Livā-yı Hersek'i her bir segi taḥrīb itmişdi
İdüp her bir begi ol memleketde baḡy ü tuḡyānı
4809. Anı feth itmege şāh-ı cihān me'mūr kıılmaḡla
Muzāfātıyla oldı ol yeriñ teşhīr-i āsānı
4810. Bu ḥālī Bosna'da Hersek'de sākin ḳavm-i a' dādan
Niçe müfsid-ḳalāl-āyīn olan mīr-i nīrānı
4811. Temāşā eyledikde cürm-i sābıḳdan nükül itdi
Ümīd-i ' afv ile itmişdi istīmān-ı hızlānı
4812. Rikāb-ı kām-yāb Ḥazret-i Maḥmūd Paşa'ya
Gelüp yüz sürdi çendīn mīri bā-şad ' özr-h'āhānı
4813. Refākāt ' izzetiyle her biri ' arz-ı merām itdi
Ma' iyyet itmege olduḳlarında kām-cüyānı
4814. Şefā' atle der-i devlet-me'āb-ı pādişāhīden
Virildi her birine rütbe-i şāyān-ı mīrānı
4815. Memālikden birer miḳdār manşıbla be-kām oldı
Zehī ' işyān-ı mīrānı zehī elṭāf-ı şāhānı

'Ālī-yi Gevher-Nişār

4816. Ḥüsām-ı ḳahr-ı Maḥmūdī ile tīr-i Muḥammed Ḥān
Bī-nūr-ı şer' -i pāk-i Muştāfā aḳṭār-ı ekvānı

4817. Münevver eyledi ednās-ı çirk-i şirk-i a‘ dādan
Niçe zulmet-serāyı nūr-ı Aḥmed kıldı nūrānī
4818. Livā-yı Bosna’ya hem Hersek’e ta‘ yīn olunmuşdı
Birer mīr-līvā ile birer ḳāzī-yi zī-şānī
4819. Sipāhī vü za‘īm erbāb-ı timar ile çavuşān
Me‘ādin üzre daḥi naşb olunmuşdı emīnānı
4820. Zer u sīm āhen ü mesen lāceverd erzīr hem zıbık
Cemī‘-i ma‘deniyyāt anda ḥāşıldır ile’l-ānī
4821. Diyār-ı Bosna’yı kân-ı ḡanīmet ḥālḳ idüp Bārī
Kerem kânı olan ‘Oşmāniyāna virdi Ḥakk anı
4822. Şeh-i kişver-güşā iḳlīm-ārā Ḥazret-i Fātīḥ
Teveccüh itdi pāy-i taḥta bā-iclāl-i şāhānī

es-Şāmin ‘Aşer Min Vāḳı‘ atı Ḥaṭarātī’s-Sultānī’l-Ekber

4823. Ḥavādişden olup on sekizinci ‘ahd-i Fātīḥ’de
Yazar Kūnh içre ‘Ālī anı ber-taḫşīl-i ‘unvānī
4824. Bütün tārīḥ-i ‘Oşmānī’de ‘unvānı yazılmışdır
Selāṭīn-i selefden ‘add idüp āl-i Ḳaraman’ı
4825. Ne vech üzre zuhūr itmiş ne resme pādişāh olmuş
Ne cānibde olur fermān-revā-yı taḥt-ı sultānī
4826. Mülūk-i sālīfe zikrinde bālāda yazılmışdı
Ḳaraman-oḒl’nın ‘Oşmāniyāna baḒy ü tuḒyānı
4827. ‘Adāvet eskidir anlarda zikri geçdi icmālen
O ḳavmiñ itdigin itmezdi küffārīñ ḳıralānı
4828. Güseste olmadı mābeyninden ḥiç rişte-i ‘udvān
Nifāḳ u kizb ile mecbūledir ‘ırḳ-ı Ḳaramanī

[303b]

Evvel-i Zuhūr-ı Evlād-ı Ḳaramanī der-Mülk-i Yūnānī

4829. Yüz altmış yıl ḳadar devletleri bulmuşdı istikrār
Velākin rūy-i rāḥat görmedi ol mülküñ a‘ yānı

4830. Bütün harran fahren ile imrâr itdi evkâtın
Rezâletle dönerdi her biriniñ cām-ı devrânı
4831. Niṭâk-ı rāhatın bir şeb miyândan çözmedi kaç‘ â
İderdi her biri şakku’l-‘uşâ-yı müslümânânî
4832. Zuhûr-ı devlet-i pâder-rikâbı şöyle olmuşdı
Yazar künhiyle ‘Âlî ol gürûhuñ bed’ ü pâyânı
4833. Mülûk-i âl-i Selçukî’den ol Sultân Ğıyâşüddîn
Selâṭin-i kadîmiñ nuḥbe-i memdûhu’l-aḳrânı
4834. Şehinşâh olmuş idi taht-gâh-ı mülk-i Yûnân’a
Şehîd itdikde anı zulm ile kendi ğulâmânı
4835. Niçe yıl oldu ḥâlî ol vilâyet pâdişâhândan
Ḳalup bî-behre vâlî tağıldı mîr-i mîrânı
4836. Re‘âyâ iltimâsıyla Muḥliş nâm bir paşa
Olup altı ay kadar hem şeyḫ hem sultân-ı Yûnânî
4837. Velâkin soñralara saltanatdan itdi isti‘fâ
Gelüp babası Şeyḫ İlyâs’a ol paşa-yı ḥaḳḳânî
4838. ‘Alâ ḳavlin anıñ sofilerinden Şeyḫ Nûreddîn
Ki ‘aşrında olup ser-defter-i aḳṭâb-ı Rabbânî
4839. Ḳaraman nāmına bir zeyrek oğlı var idi şeyḫiñ
O dem beş yaşına girmişdi anıñ sinn-i devrânı
4840. Anı ilhâm-ı Rabbânî ile iclâs-ı taht itdi
Niçe yıl oldu maḥzûm-ı mûkerrem şâh-ı Yûnânî
4841. Mülûk-i âl-i ‘Osmân leşker-i küffâr ile her ân
Cihâd üzre olup ḳılmadılar Yûnân’a cûyânî
4842. Bir-iki ḳarn sebḳat eyleyüp ber-vech-i istiḳlâl
Cenâb-ı şeyḫ neslinden idi Yûnân sultânı
4843. Maḥabbet-nâme ithâf-ı hedâyâ iki cānibden
Tevârüd üzre idi dâ’imâ ber-resm-i ḥullânî

4844. Bu hâletle geçüp mabeynden vâfir zamân âhir
Şu hengâma irişdi bu sipihriñ važ' -ı devrânı
4845. Karaman ülkesi naql eyleyüp evlâd-ı Muhlîş'dan
‘Alâeddîn Beg’e tevrîşle bâ-emr-i Rabbânî
4846. ‘Alâeddîn’iñ istilâ-yı isti‘lâsı semtinden
Cenâb-ı Yıldırım Hân üzre vâkı‘ oldı ‘işyânı
4847. Kişi miqdâr ü mişvârın ‘ayâr-ı važ' -ı eṭvârın
Gözetmek lâzım iken şaymayup hüsran-ı pâyânı
4848. Tükenmiş âb ü dâne nâ-gehânî tutdurup bir göz
Cezâsın қatl ile tertîb idüp rahmet bula cânı
4849. Bu eşnâda Muhammed nâm oğlu nâ-bedîd oldı
Şikâyet itmege varup bulup Timur-ı Gürgân’ı

Reften-i Mîr-i Şâhib-Şürûz be-Canîb-i Timur-ı Manşûr

[304a]

4850. Ne didi ise didi ol zâlim-i bed-kâr Timur’a
Yekûnın söyleyüp aldı cevâb-ı kâne-mâ-kânı
4851. Bilür iş şâhibi işin anı bir kimseden şormaz
İşinde müstaķildir eylemez emrinde keslânî
4852. Kudûm itdikde Rûm’a Yıldırım Hân ile Timur’uñ
Miyânda her ne kim vâkı‘ olan bâ-emr-i Sübhânî
4853. ‘Adâlet kaçd idüp her ülkeniñ hükâm-ı dîrînin
Teğallüb üzre iken ‘adl ile ibkâ-yı mâ-kânî
4854. Miyân-ı âl-i Cengizîde güyâ farz imiş ki itdi
‘Alâeddîn Beg oğlın itdi sulṭân-ı Karamanî
4855. Egerçi naşb-ı Timur ile şâh oldı Muhammed Beg
Velâkin ṭurmadı tek başına cem‘ itdi düzdânı
4856. Bir alay çift-bozan etrâk-ı bî-idrâkle birbir
Eküp toḥm-ı şakâvet eyledi enbât-ı ṭuğyânî

4857. Benî-nev' i içinde kendüsi nâ-cins olmağla
Mecâlisde anı bedlikle faşl eylerdi yârânı
4858. Şenâ' atle şekâvetden ferâğat itmeyüp âhîr
Anı tedmîre vardı iki sulţân-ı cihân-bânî
4859. Birisi Bâyezîd Hân birisi Sulţân Muḥammed Hân
İkisi daḥi birden eyledi ılğar-ı merdânî
4860. Egerçi kendüsi ḥayyen giriftâr-ı dimâr oldu
Velâkin Muştafa nâmında oğlu buldı fıkḍânı
4861. Muḳaddem naḳl-i ' Âlî üzre babası gibi oğlan
Ma' iyyetle esîr oldu olup tedmîre erzânî
4862. Muḥammed Hân gâyet şefkat ü raḥm üzre olmağla
Ol eşnâlarda Timur Hân gibi bî-raḥm-i Gürgânî
4863. Bir âḥer oğlu ile aḥz idüp babası birden
Ḳatilden ' afv idüp ḳoy virdiginden öyle bir cânı
4864. Muḥammed Hân daḥi ' afv eyleyüp ikisini birden
Birer semmûr ilbâs eyledi ber-resm-i şâhânî
4865. Cemî' an ' afv idüp her biriniñ cürm ü ḥaṭâyâsın
Mücidd ü ' ahd ile ibḳâ idüp mülk-i Ḳaraman' ı
4866. Serî' an taḥt-gâh-ı mülkine irsâl itmişdi
Şafa-yı ' ayş ile itdi avâre câm-ı devrânı
4867. Serîr-i saltânat maḥdûmına ya' nî Murâd Hân'a
Sezâ olduḳda tevrîş ile bâ-taḳḍîr-i Rabbânî
4868. Yine tek ṭurmayup ' ahd-i Murâd Hânî'de öyle
İsâ' et eyledi artardı belki bağy ü ṭuğyânı
4869. Küçük Şehzâde Sulţân Muştafa kim geçdi bâlâda
Ḳarındaşı idi Sulţân Murâd' ın tendeki cânı
4870. Ayırdı birbirinden körpe ḳuzı gibi ḳoynından
Cüdâ itirdi ḥayfa öyle bir ma' şûm-ı zî-şânı

4871. Giderken Rûmili'ye yarı yoldan döndi dir râvî
Nizâm-ı mülk için olmuşdı maqtûl-i Murâd Hânî

4872. Karaman-oğlu anı şöyle idlâl itdi mel'ûn kim
O tıflı devlete tahrik ile itdirdi 'işyânı

4873. Ne yerde var ise müfsid vücûdın maḥv ide Allâh
Vire cennetde ol mazlûma ecrin taht-ı rıdvânî

[304b]

Tahrik-i Muhammed Beg ez-Ba'z-ı Emîrân ve Nifâk-ı Hîşân

4874. Muḳaddem zikri sebḳ itmişdi kim Sultân Murâd Hân'a
Ḥamîd u Menteşe Aydın u Şaruḥan mîr-i mîrânı

4875. Gücenmişler idi birkaç umûr-ı pâdişâhîde
Metânet bulmuş idi her taraftan ba'z-ı nefsanî

4876. Muhammed Beg kâmusın yanına tahrik için aldı
Mefâsid öğretüp kılmışdı ızrâr-ı Murâd Hân'ı

4877. Murâd Hân Rûmili'de bulunup perḥâş-ı a' dâda
İderken zümre-i küffâr ile ğazv ü dilîrânî

4878. Hemân “Furşat ğanîmetdir” diyüp niçe 'asâkirle
Varup ḥaşr itdi Anṭâkıye'yi ḥân-ı Karamanî

4879. Rivâyetdir ki Anṭâliyye idi varılan ḳal'a
Sehivdir belki nâsiḥden ḥaṭâya vardır imkânı

4880. Biri birine akreb oldığıyçün lafz u imlâsı
Muṣaḥḥaḥ olmadı bâlâda daḥi ism ü 'unvânı

4881. Hele ḳable'l-feth bir top-ı düşmen-kûb atıldıkda
Derûn-ı ḳal'a-i manşûreden bâ-izn-i Rabbânî

4882. Doḳunup güllesi cism-i Karamanî-i mel'ûna
İşâbetdir ki pâre pâre oldu sivişüp cânı

4883. Bu deñlü mel' anetle oğlu İbrâhîm Beg soñra
Bir âḥer ḳardaşıyla ol iki bî-'âr-ı diḥḳânî

4884. Yine dergāh-ı ‘ālīye gelüp bizler bu dergāhıñ
Kuluyuz diyü cürm-i vālidī kelb-i Karamanī
4885. Öñüp hurrem mürüvvet olacaḡ ‘afvın recā itdi
Mu‘āteb olması vācib iken tenzih-i dāmānı
4886. Daḡı eşna‘ iken yozlanmadı babasının cürmi
Cenāb-ı Ḥazret-i Sultān Murād ol merḥamet-kānı
4887. Teḡāfül eyleyüp izhār-ı luṭf-ı bī-şumār itdi
‘İnāyet itdi babası yerin mülk-i Karamanī
4888. Aña beglerbegilik virdiler sā’ir qarındaşlar
Ze‘āmetlerle oldı mazḥar-ı luṭf-ı ḥıdīvānı
4889. Zamān geçdikde oldı her birisi devlete ‘āşī
İdüp çün nehr-i ‘āşī her yere izhār-ı tuḡyānı
4890. Yine Sultān Murād Rūmili esfārın iderlerken
Biraz leşker çeküp Begşehri’ne itmişdi ḥüsranı
4891. Yed-i zulm ile alup ḡal‘asın toḡm-ı fiten şaçdı
Arāzisinde itdi ḡaşılı enbāt-ı ‘udvānı
4892. Vaḡimu’l-‘āḡıbe oldıḡını idrāk itdikde
Günāhı ‘afvına Ḥamza Efendi ḡibr-i devrānı
4893. Sefāretle seri‘an gönderüp Sultān Murād Ḥan’a
Anıñ gibi ‘aziz itdikde istiḡfār-ı ‘işyānı
4894. Yine cürm-i şenī‘i ‘afv-ı sultāna qarın oldı
Mükāfātın idüp ‘aksiyle ber-resm-i kerīmānı

[305a]

Der-Beyān-ı Fesādāt-ı Āl-i Karamanī

4895. Yine Rūmili’ye gitmişdi tertib-i sipāh üzre
Şeh-i kişver-güşā ol pādīşāh-ı mülk-i ‘Oşmānı
4896. Hemān “Furşat ḡanīmetdir” diyüp de’b-i ḡadīm üzre
İşāret itmege başladı ḡalī buldı meydānı

4897. ‘Uluvv-i bahtına mağrūr olup ol bāhirü’l-ḥızlān
İdüp bâṭıl taṣavvur cem‘ idüp evbāṣ-ı devrānı
4898. Gelüp sür‘atle Beg-bāzār’ı ṣhrin eyledi vīrān
Döñüp hāk-i siyāha ḥūn-ı gül-gūn-ı müsūlmānı
4899. Fesādāt-ı ‘azīminden birisi de bu olmuştır
Murād Ḥan oğlına virdikde ṭav‘ an taḥt-ı sulṭānī
4900. Muḳaddem gerçi tafṣīl üzre zıkrı sebḳat itmiştir
Virir tekrār irādı egerçi ḳalbe keslānī
4901. Şaded zıkrinde āḥir evvele rabṭ-ı tenāsüble
Gül ü şekker gibi şīrīn olunca şehd-i ‘unvānı
4902. Yazar Kūnh’inde ‘Ālī şöyle kim ol müfsid ü bāḡī
Ḳaraman-oğlı mel‘ūnı yazup bir nāme sirrānī
4903. Ḳıral-i Engürüs’e ya‘nī ol bed-nām-ı menḥūsa
Görünüp şūret-i ḥaḳdan idüp izḥār-ı buṭlānī
4904. Dimişdi nāmesinde ḥāliyā Sulṭān Murād Ḥan kim
Bursa taḥt-gāhında serīr-ārā-yı sulṭānī
4905. Dimāḡı oldu muḥtel kendi pīr-i nā-tüvān oldu
Veliyyü’l-‘ahd idüp on iki yaşında bir oğlanı
4906. Oturdup tahtına kendüsi mīr-i Maḡnisa oldu
Hemān “Furṣāt ḡanīmetdir” diyüp idlāl idüp anı
4907. Ḳıral-ı seb‘ayı taḥrīk içün mekr eyledi mel‘ūn
Aradan ref‘ idi maḳṣūdı nām-ı āl-i ‘Oṣmān’ı
4908. Daḡı çok mel‘anet yazmışdı ‘unvānında mektūbuñ
Mürūr itmişdi bālāda bütün tafṣīl-i ‘unvānı
4909. Bu minvāl üzre taḥrīk itmesi Rūmili semtinde
Sebeb olmaḡla ḡarāt itdiler māl-ı müsūlmānı
4910. Anıñ bu def‘a ḥaḳḳından gelinmek daḡı defterden
Silinmek vācib iken ism u resm-i cism ü ‘udvānı

4911. Qazārā ḥāḡher-i sa‘d-aḡteri Sulṡān Murād Ḥān’ıñ
Anıñ taḡt-ı nikāḡında idi bā-taḡdīr-i Rabbānī
4912. Şefā‘at eyleyüp hemşiresi ‘afv-ı ḡaṡāyāsın
Çekildi şaḡf-ı şaḡf-ı baḡyine ḡaṡṡ-ı ḡıdīvānī
4913. Eger itdikleri cürm ü ḡabā’ış ḡavm-i mezbūruñ
Yazılsa mū-be-mū biñde biriniñ yoḡdur imkānı
4914. Anıñçün ḡaṡ‘-ı bīḡ neslini ḡaṡd eyleyüp soñra
Muḡammed Ḥān Fātiḡ kesdi bā-tevfıḡ-i Raḡmānī
4915. Sekiz yüz yetmiş üçde dumanı söñdi mel‘ūnuñ
Şerār-ı zulmi iḡrāḡ eylemişken cümle ekvānı
4916. Bu vech üzre yazarlar inḡırāz-ı nesl-i bed-aşlın
Ḥudā tā ḡaşre dek dā’im ide bu āl-i ‘Oşmān’ı

Der-Vaşf-ı Eyālet-i Qaraman ve Yūnān

4917. Şu vech üzre yazıldı vaşfı Yūnān u Karaman’ıñ
Anı vūs‘atle tavşıf eyleyen tāriḡ-i ‘Oşmānī
- [305b]
4918. Qaraman dinilen bir ḡaḡ mu‘azzam şehrdir ḡālā
Felāṡından biri dirlerdi aña mülk-i Yūnānī
4919. Yazar Kūnh içre ‘Ālī mülk-i Yūnān arz-ı vāsi‘dir
Anıñ Aḡşehr ü Qonya Nigde’dır eşrāf-ı bülḡānı
4920. Daḡi Lārende ile Aḡsarāy ol mülke tābi‘dir
Velākin Qonya dirler taḡt-ḡāḡ-ı mülk-i Yūnānī
4921. Der ü dervāzesinde evliyāu’llāḡ medfūndur
Ricālu’llāḡ ḡabri eylemişdir şehri nūrānī
4922. Ḥuşūşā ‘ārif-i billāḡ olan aḡṡāb-ı kümmelden
Cenāb-ı Mevlevī ya‘nī Celālūddīn-i Rabbānī
4923. Eb-i mācidleri sulṡān-ı ‘ālī-şān u Şadruddīn
Ḥüşāmūddīn u Tebrizī ki Şemsūddīn ‘unvānı

4924. Me‘ âlim şâhibi muḥyi’s-sünen ‘ allâme-i devrân
Daḥi burhân-ı dîn hem bostân-ı ‘ ilm u ‘ irfânî
4925. Felâtûn-i ḥaḳîkat-perverân ü mazhar-ı ḥikmet
Niçe aña mu‘ âdil vâkıf-ı esrâr-ı Sübhânî
4926. Anıñ gibi eyâlet Ḥazret-i Mevlâ’ya şad minnet
Sezâ-vâr olmayup ol mülke evlâd-ı Karamanî
4927. Mezâlimle ḥıyânet itdigiyçün nez‘ olunmağla
Ḥudâ şâyeste gördi fethine evlâd-ı ‘ Osmân’ı
4928. Zamân-ı Ḥazret-i Sulṭân Muḥammed Ḥân Fâtih’de
Ḥamîd u Germiyân Menteş ile Aydın emrîrânı
4929. Daḥi Şaruḥan-oğlı başka başka mülk-i Yûnân’a
Heves-nâk oldılar teshîre bâ-sa‘ y-i dilîrânî
4930. Velâkin olmadı hîç biriniñ âğûş-ı tedbîri
Miyân-ı nev-‘ arûs fethine teysîr-i Mennânî
4931. Yüz altmış yıl kadar râm oldu evlâd-ı Karaman’a
Yine cebîn izhâr iderdi pâdişâhânı
4932. Müverriḥ Monlâ İdrîs ḳavli üzre cümleden soñra
Bu vech üzre muḳarrerdîr o ḳavmiñ rezm ü ‘ udvânı
4933. Nifâḳ u buğzdan ḥâlî degildi âl-i ‘ Osmân’a
Şerâr-ı fitneden ḳurtulmadı kânûn-ı mîrânî
4934. Biri dostluḳ yüzinden devlet-i evlâd-ı ‘ Osmân’a
Teşekkür itse âḥir kîn idüp eylerdi küfrânî
4935. Biri rûy-i tevâzu‘ gösterirse ḡayri istikbâr
Biri medḥ itse ḡayrîsi iderdi zemmi-i ṭuḡyânî
4936. Anıñçün bulmadı devletleri te’yîb ü istikrâr
Ḥırâş-ı cân ile devr eyledi eyyâm-ı devrânı
4937. Sekiz yüz sâlini altmış sekiz geçdi dir râvî
Karaman-oğlı İbrâhîm Beg ol mîr-i mîrânî

4938. Vücūdı mülkini rūḥ-ı ṭabī‘iden berī kıldı
Mucīb oldı gelince da‘vet-i lebbeyk-i fermānı
[306a]

Vefāt-ı Karaman-oğlu İbrāhīm Beg

4939. Güzer-gāh-ı fenāda ma‘ber-i nāsūtı geçdikde
Üç evlādı ḳalup ḳā‘im-maḳām-ı bağy ü ṭuğyānı
4940. Biri İshāḳ Beg birisi ‘amm-zāde-i sulṭān
Üçünci Pīr Aḥmed Beg idi ‘unvān-ı mīrānı
4941. ‘Alā ḳavlin ikinci oğlınıñ Ḳāsım idi ismi
Nifāḳa mā‘il idi bi‘ṭ-ṭab‘ sevmezdi ihvānı
4942. ‘Acūlu‘ṭ-ṭab‘ idi babası gibi Aḳkoyunlı’dan
Ḥasan Beg cānibinden itdi istimdād-ı cīrānı
4943. Bırağup dergeh-i Mevlā’yı ğayre ilticā itdi
Cehālet ile oldı reh-neverd-i bağy ü hızlānı
4944. İkinci oğlu kim amm-zāde Ḳāsım oldı çün nāmı
Üçünci Pīr Aḥmed Beg idi meşhūr ‘unvānı
4945. Velākin Pīr Aḥmed sāde-dil bir nev-cevān idi
Sedād-ı ‘aḳl u rüşdinden Ḥudā tevfiḳ idüp anı
4946. Cenāb-ı şehriyāre ilticā vü intisāb itdi
İşābet itdi dirlerdi aña etbā‘-ı sulṭānı
4947. Emīr İshāḳ çün bir mīr-i bed-aḥlāk idi dirler
Murād itmişdi kim mevrūş-ı milkinde kemā-kānı
4948. Ola babası İbrāhīm Beg gibi Karaman’da
Tasalluṭın eyleyüp fermān-revā-yı mülk-i Yūnānı
4949. Bu fıkr ile bir alay bed-gümān Türkman-ı bī-dīnı
Daḥi ol Aḳkoyunlı fırḳasından aç gürgānı
4950. Başında cem‘ idüp aḡnāmını cümle re‘āyānıñ
Ġanīmetdir diyüp emvāl ü erzāk-ı faḳīrānı

4951. Çalup çarpup yedirdi anlara şayd u şikâr-âsâ
Bir alay aç uyuz kavm-i segânîñ oldı iskânı
4952. Devâbb-ı mâ-melek her ne mevâşî vü behâyîmden
Ne buldıysa getürdi besledi çün kelb-i şavlânı
4953. Re'âyâ vü berâyâ şöyle kim karma karış oldı
İt issin bilmeden kalmışdı dir mîrân u a'vânı
4954. Qarındaş-ı şağîri ya' nî Pîr Aḥmed Beg'in anda
Bir oynı çıkdı kim tecsîr ider sükkân-ı büldânı
4955. O demde Ḥamza Beg vâlî-yi Anṭâkıyye olmagla
Varup Pîr Aḥmed aña naql idüp aḥvâl-i devrânı
4956. İşâbet itdi maḥrem eyledi esrâra Pîr olsun
Kemâl-i ittiḥâdinden biri cismi biri cânı
4957. Refâkatle çıkardı Mîr İshâq'ı vilâyetden
Sürüsiyle içerden sürdiler aḥlât-ı Türkman'ı
4958. Ḥakîmâne güzel tedbîr olunmışdı suhûletle
Bulunmazdı 'ilâcı olmasa ishâl-i buhrânı
4959. Re'âyâ cümle rû-gerdân idi târâc-ı Türkman'dan
O rûtbe her biri İshâq'ın olmuşdı be-ğayzânı

[306b]

Zuhûr-ı Pîr Aḥmed Beg Ba'd-ez Vefât-ı Pedereş

4960. Şîşe şancırdı ol dem destine girse re'âyânıñ
Kebâb itmişdi zîrâ bağrını ol mîr-i nîrânî
4961. Re'âyâ ile yek-dil yek-cihet olmağla Pîr Aḥmed
Anı qorqutdı ḥavf-ı tîğ-i qahr-ı qahramânânî
4962. O yerden kaldırup ehl ü 'iyâlin cümle emvâlin
Silifke Hışmı'na vaz' eyleyüp kendi şitâbânî
4963. Ḥasan Beg semtine kaçdı diyâr-ı Âmid'e vardı
Yine tekrâr andan itdi istizhâr-ı mîrânî

4964. Ḵo andan M̱ir İ̱ş̱aḡ ilticā its̱un bu cānibden
İ̱ş̱it sen mācerā-yı sākīnān-ı semt-i pūyānı
4965. Bu minvāl üzre geḡdi P̱ir Aḡmed taḡt-ı mevzūna
Şebāt üzre olup fermān-revā-yı taḡt-ı sulṡānī
4966. Cenāb-ı Ḥamza Beg kim kendiniñ iclāsı emrinde
Şadāḡatle mu‘īni vālī-yi zī-şān-ı ‘Oşmānī
4967. Ma‘ıyyetle gelenler ric‘ate itdikde istīzān
‘Aṡāyāsına niḡe teşrīfāt-ı şāyānī
4968. Olunmışdı tedārūk ḡāzır u āmāde olmagla
Dem-i ruḡşatda in‘ām itdi bā-şad ‘ö-zr-ḡāhānī
4969. Mürūr itmişdi zikri ānifen P̱ir Aḡmed-i dānā
Muḡaddem eylemişdi ilticā-yı āl-i ‘Oşmānī
4970. Cenāb-ı şehriyāriñ himmet-i vālāsı zımnında
Ḳılınmışdı müheyyā tuḡfeler şāyān-ı şāhānī
4971. Muḡaddem ol tuḡaf itḡāf olundu ḡāk-i dergāha
Memālikden virildi ‘ö-zr ile bir niḡe bülḡanı
4972. Bu vech üzre edāsı ḡoş gelüp ṡab‘-ı ḡümāyūna
Refāh-ı ḡālle şadrında ṡururdu niḡe ezmānī
4973. Nifāḡ üzre idi Ḳāsım Beg’iñ ḡün ṡab‘-ı mecbūli
Düşürdi birbirine ikisin bir reşk-i iḡvānī
4974. Bu üç iḡvān-ı mīrān her biri nā-mihribānlıḡla
İderdi birbirine dā‘imā ızrār-ı ‘udvānī
4975. Biri birine sell-i seyḡ olup lā-yunḡaṡı‘ bunlar
O yüzden eylemişler idi kaṡ‘-ı raḡm-i ḡı-şānī
4976. Bütün terk itdi sükkān-ı memālik rāḡatın ekşer
Ḳekilüp gitdiler āḡer yere terk idüp evṡānı
4977. Temāşā eyleyen ma‘mūre-i Yūnān iḡün dirdi
Ḥarāb itmiş yazık ṡimur Ḥān Cengiz a‘vānı

4978. Bu minvāl üzre dört yıl Pîr pâdişâh oldı
Olup fermân-revâ-yı dâd-ger-i mülk-i Yûnânî

4979. Nümâyân olmuş idi nîk nâmı sâ'ire nisbet
Sekiz yüz yetmiş üç sâle varup târîh-i devrânı

4980. Mürûr-ı dehr ile hâkimleri azdırdılar dâdın
Anı gördi gurûra başladı şeytân a' vâni

Ḳāle'llāhu Te'ālā ⁷⁴ ﴿لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنفُسِهِمْ﴾

[307a]

4981. Olup mest-i gurûr u kibriyâ a' vâni bi'l-cümle
Teferru' ın eylemekle itdiler izhâr-ı tuğyânî

4982. Ḳaraman rû-siyâhân ile yek-dil yek-cihet oldı
İdüp bir tîre şebde nâ-gehânî kâr-ı düzdânı

4983. Eger kendi eger etbâ' ı tağyîr itdi evzâ' ın
'Adâlet eyleyenler itdiler zulm-i firâvânî

4984. Şebihûn niyyetiyle vardılar bir ḳal' anıñ hâlkın
İhâta eyleyüp haşr itdiler tûlânî 'arzânî

4985. Der-i devlet-medârıñ bende-gânından iken cümle
Şebihûn üzre oldı ḳahre mazhar ḳal' a sükkânı

4986. Taḥaşşun üzre olan nerre-şîrân ḳal' adan çıqdı
İzâle ḳaşd idüp cevî-i leyde ehl-i ' işyânî

4987. O rûtbe rezm ü perḥâş itdiler kim iki cânibden
Şu' â' -ı tîğ ile rûşen olurdu leyl-i zulmânî

4988. Revân oldı egerçi her tarafdan hûn-ı seyyâle
Yüzün döndürmedi aşlâ ḳılıçdan ḳal' a merdânı

4989. 'Acizden tersine döndi girü şad şerm u hacletle
Ḳudurmuş kelbe dönüp hırlaşup itdi gürizânî

⁷⁴ “İnsanlar kendi nefislerindeki [iyi vasıfları] değiştirmedikleri sürece Allah da onları [kötülük ve azapla] değiştirmes.” Ra'd, 13/11. âyetten nâkıs iktibas.

4990. Velâkin bir-iki gün soñra gūyā қаşd-ı mā-fāte
Mükāfāta varup Lārende'ye kelb-i Қараманī
4991. Bir-iki ‘āciz ü miskīne anda dest-res buldı
Biraz ol bī-kesāna itdiler işāl-i hūsrānī
4992. Bu işden mā‘ adā bir kimse ol қавмиñ gezendiyle
Tekeddür bulmadı kendi gezendi buldı hıızlānī
⁷⁵﴿وَيُغْذِفُونَ مِنْ كُلِّ جَانِبٍ﴾ ⁷⁶﴿ذُخْرًا وَلَهُمْ عَذَابٌ وَاصِبٌ﴾
4993. Bir işe olmayup қадир қамусı hā’ib u hāsir
Ne semte ‘azm olundıysa bulup ye’s üzre hırmānī
4994. Hezīmetle dönerler idi rac‘ -i қаһқарī ammā
Lisān-ı hālle tīg ü sinān-ı қавm-i tuğyānī
4995. İtāle eyleyüp āteş-feşān hezl ü müzāhāne
“Ne bu rüsvāyлық” dirlerdi bā-intāq-ı Rabbānī
4996. Bu minvāl üzre ızrār u isā’et sürdi bunlarda
Tuyuldı ‘ākıbet ısrār-ı bağy u tağy-i edyānī
4997. Arada Mīr Қāsım bir tarafdan тарh u nekr ile
Қомаз elden nifāq u gāmzını ber-resm-i hūllānī
4998. Hāvāşş-ı pādişāhīdir olan ba‘ż-ı nevāhīde
Birāderler miyānında geçen aḥvāl-i devrānī
4999. Cenāb-ı şehriyār-i rāst-bīne doğrıdan doğrı
Nifāq eylerdi kec-rūliklerin gāhī hūlūşānī
5000. Taḥammülden қалup āḥir Қараманīleriñ zulmi
Vezīrāndan birisi oldı ta‘yīn-i hıdīvānī
5001. Hāvāşş-ı Enderūn-ı pādişāhīde olup perver
Egerçi Rūm idi aşlı Muḥammed nām-ı zī-şānı

[307b]

Ta‘yīn-i Rūm Muḥammed Paşa be-Yed-i Mīr-i Қараман-oğlı

⁷⁵ “Büyük bir kovulma ile şiddetli bir azap onlar içindir.” Sāffāt, 37/9.

⁷⁶ “Her taraftan atılırlar...” Sāffāt, 37/8. āyetten nākıs iktibas.

5002. Sarāy-ı pādīshāhīde vezāretle çerāğ oldı
Virildi şavb-ı devletden aña terfî-i ‘unvânî
5003. Vezîrân içre kadri ber-ter oldı ‘ahd-i Fâtih’de
Mehâmm-ı devlete ez-cân u dil itmekle püyânî
5004. Anaṭolı vü Rûmili’de müşkil iş zühûr itse
O emre kullanurdu anı ‘aşrîñ pādīshāhânı
5005. Karamanîleriñ de def‘-i zulmi kahr u tedmîri
Aña tefvîz olundı ol zamân bâ-emr-i sulṭânî
5006. Anaṭolı’da ser-‘ asker olup teftîş nâmıyla
Murâdı üzre cem‘ itdi dilîrân u emîrânı
5007. Niçe kişver-güşâ merdân ile semt-i Karaman’a
‘Azîmet eylemişdi ol dilîr-i kâr-dânânı
5008. Tuğâtîñ ekşeri ol zümre-i güm-râh o bed-ḥ‘âhân
O dem maḥşûr idüp Lârende’yi mülk-i Karaman’ı
5009. Şu dem irişdiler kim kal‘ ayı teşhîr üzre iken
Hemân bir berḳ-ı ḥâtîf gibi irdi yardı meydânı
5010. Yanında çeyşi daḥi rîḥ-i ‘âşîf gibi girişdi
Ḥas ü ḥâşâk idi yakdı o dem aşḥâb-ı tuğyânı
5011. El ayak yonka gibi fırlayup şemşîr-i merdândan
Keser tîğ u teber balta kadar aḥşâb-ı ebdânı
5012. Bürîde kelleniñ miḳdârını Allâh’dan ğayri
Berîde ötede kim ‘add ider yok ḥadd ü pâyânı
5013. Beḳâyâ-yı süyûf-ı ğâziyândan sağ kalmışlar
Muḳâvim olmağa fikr itdiler kim yokdur imkânı
5014. Taş-ili nāmına bir hışn-ı sengistâna cân atdı
Taḥaşşun eylemişdi ehl-i tuğyânın dilîrânı
5015. Raşânetle yapılmış kal‘ a-i sengîn olmağla
Şerâr-efşân olurdu ṭopdan ol ḳavm-i nîrânî

5016. Şerār-ı fitneyi iş‘āl iderdi yine hışn içre
Biraz zaḥmet çekildi aḥzına çendîn ezmânî
5017. Müfid olmadı encāmında hışnı virdiler ammā
Cünūd-ı gāziyânîñ daḥi vāfirdir şehīdânî
5018. Perīşân eyleyüp Lārende’den iḥrâc itdikde
O serdâr-ı mu‘azzam ḳavm-i eşrâr-ı Ḳaramanî
5019. Biraz taḳlîl-i ‘asker eyleyüp ba‘z-ı emīrāna
İcāzet virmiş idi ‘avdete bā-izn-i sultânî
5020. Münāsib gördiler emniyyet-i sükkân için anda
Ḳalup Lārende’yi ta‘mīr idüp hem ba‘z-ı büldânî
5021. Faḳaṭ yanında dört sancaḳ-begi ḳalmışdı ta‘mīre
Güzīde ‘askeri itmişdi ‘azm-i sūy-i evṭânî
5022. Ser-i bāḡî olan ol mīr-i tāḡî ḳillet-i ceşşî
Ḥaber-dâr olduğından ba‘z-ı güm-rāh-ı Ḳaramanî
[308a]
- Hareket-i Hümāyūn-ı Sultân Muḥammed be-Cānib-i Anaṭolı**
5023. Hemān “Furşat ḡanīmetdir” diyüp ol mīr-i seng-fiṭrat
Yine bir bā iş-i fetret olup bā-ceşş-i tuḡyânî
5024. ‘Ale’l-ḡafle gelüp Lārende hışnın feth u teşhīre
Sürüp serdâr-ı ekrem üstine perḥāş-kārânî
5025. Egerçi kendüler yanındaki mīrân bi’l-cümle
Bulındı cāme-ḥ‘āb-ı ḡaflet içre nā-be-şāyânî
5026. Kemer-bend-i niṭāḳ-ı ḡayret-i İslām olup derḥāl
Ḳuşandı dört taraftan her biri tīḡ-i ḡayūrânî
5027. Muḳaddermiş döşendi ḥ‘ān-ı elvān-ı zafer yer yer
Simāt-ı ni‘met-i nuşret ḳonup bā-luṭf-i Rabbânî
5028. Yine mīr-i münāfıḳ nā-muvāfıḳ ceşş-i sābıḳla
Hezīmet-yāb olup Taş-ili’ne ḳaçdı şitābânî

5029. Tavaṭṭun itdiler Ṭaşāḥūr'ı bir çengelistānda
Medār-ı ʿayşî oldı her biriniñ kār-ı düzdānı
5030. Girüp her biri kuttāʿ-ı ṭarīk üslûbına anda
Şoyarlardı gehî fırsat bulup baʿz-ı müsülmānı
5031. Gehî şehir ü kūrā aşḥābına ġārāt iderlerdi
Gehî ebnā-yı rāha eyleyüp işāl-i hüsrānı
5032. Velākin şehriyār-i dād-güster maʿdelet-perver
Şehinşāh-ı muẓaffer-ʿasker ol şāh-ı cihān-bānı
5033. Kemāl-i ġayretinden kendüler ol cānibe biʿz-zāt
İdüp taḥrīk-i rāyāt-ı zafer-āyāt-ı ʿOsmānı
5034. Öñinde tuġ-i şāhî hem-çü pīrān-ı sepīd-zī-şān
Saʿādetle iderdi reh-nümā-yı hıdīvānı
5035. Olunca maṭlaʿ-ı iqbālden şubḥ-ı zafer ṭālīʿ
Karamanî olurdı güm-rāhān-ı leyl-i zulmānı
5036. Kudūm-i şehriyār-i meymenet-āşārdan geldi
Ser-ā-pā ol diyārı emn ü rāḥat kıldı nūrānı
5037. Huşuşā anda kişver-girlik sevdāsı zımnında
İsāʿet eyleyen İshāk-ı bed-aḥlāk-ı mīrānı
5038. Zuhūr-ı bī-zahīr iken ne kahra mazḥar olmışdı
Nevāḥī-yi fenādan raḥt-ı baḥt-ı ʿömr-i sāmānı
5039. Pehīn-i deşt-i beḳāya gönderüp āḥir güzer kıldı
Karındaş-ı şaġīri Mīr Kāsım-ı nām-dārānı
5040. İdüp kâʿim-maḳām cā-nişīni ilticāsında
O daḥi Mīr Ḥasan yaʿnī ṭavīl ol şāh-ı Īrānı
5041. Melāz u mültecā itmekle dāʿim ḥānedānından
İderdi istiʿānet cemʿidüp enşār u aʿvānı
5042. Müfid olmadı çendān intisāb bāb-ı menḥūsı
Yine tedmīr olunmışdı hevā-dār emīrānı

5043. Re'âyâ vü berâyâ çünki olmağla 'iyâlu'llâh
Şeh-i gâlib-sipâh ol sâbi'-i evlâd-ı 'Osmânî
5044. Karaman ülkesin tahtîr idüp çirk-i mezâlimden
Bütün ma'mûr u âbâd eyleyüp etrâf u büldânı
[308b]
'Avdet-i Hümâyûn ve 'Azl-i Maḥmûd Paşa
5045. Kılâ'a niçe dizdârân naşb itdi neferlerle
Muḥâfızlarla itdi anda icrâ-yı nigeḥ-bânî
5046. Huşûşâ kâdı vü ḥâkim komışdı şer' i icrâ
Şunûf-ı 'asker-i İslâm'a zâbiḥ koydı mîrânı
5047. Yed-i 'Osmâniyân'da râḥat-âbâd oldu dirlerdi
Ḥaṭâlardan Ḥudâ hıfz ide dâ'im âl-i 'Osmân'ı
5048. Nizâm u intizâmın virdi iklîm-i Karaman'ın
Teveccüh itdi pâ-y-i tahtına ber-resm-i şâḥânî
5049. Velâkin Pîr Aḥmed nâmına ol mîr-i muḥtâlîñ
Şe'âmet oldığından mekr ü âl ü bağy ü tuğyânı
5050. Sirâyet eyledi Maḥmûd Paşa gibi düstûra
Sipîhr-i devlete zâtî iken sa'd-ekber-i şânî
5051. Şalâḥ-ı ḥâle dâ'im vâsıta olmak idi de'bi
Yine ber-muktezâ-yı fiṭrat-ı memdûḥa-i şânî
5052. İtâ' at ḥavzesinden taşra aşlâ memleket ḥalkı
Ḥurûc itmekmek üzre ol diyârîñ cümle sükkânı
5053. Ta' ahhüd eyleyüp tevşîḳ içün Maḥmûd Paşa'yı
Kefâlet ile tevsiṭ itdi ol mîr-i Karamanî
5054. Teşebbüt itmeyüp her birisi emr-i itâ' atde
Kemâ-fi'l-evvel izhâr eyledikde bağy ü 'işyânî
5055. Cenâb-ı şadr-ı a' zamdan tehâvün zann olunmışdı
Huşûşâ devletiniñ eksik degil erbâb-ı bühtânı

5056. Bu emr-i müfterî bâ' iş olup 'azle şadâretten
Sekiz yüz yetmiş üçde kayd idüp vaq' a-nüvisânı
5057. Umulmazdı bu emr-i hayret-efzâ Hân Muhammed'den
Tükenmiş şadrınıñ Allâhu a' lem vaqt-i devrânı

et-Tâsi' 'Aşer mine'l-Havâdiş

5058. Havâdişden olup on toğuzuncı 'ahd-i Fâtih'de
Şu vech üzre yazar Künh içre 'Âlî naql ider anı
5059. Cihânda her ne deñlü var ise küffâr-ı bed-girdâr
Çamusı millet-i işrâk ile olmağla yeksânî
5060. Kırıl-ı seb' a cümle birbiriyle ittifâk üzre
İdüp bir def' ada tarh-ı nifâk-ı bağy ü 'udvânî
5061. Kırıl-ı Engürüs'e bir ağızdan nâmeler yazdı
Venedik ü Frengistân u İspanya kiralânı
5062. Bu idi gâyet-i âmâli mecmû' -ı kırılânıñ
Muhammed ümmetinden alalar bi'l-cümle büldânı
5063. Gelüp bir yerde şöyle ittifâk itmişdi kâfirler
Lisân-ı halkdan ref' ideler ol nâm-ı zî-şânı
5064. Bu vech üzre 'azîmet itdiler eṭrâf u eknâfa
Gezend-i müslimâna kıldılar teşmîr-i dâmânî
- [309a]
5065. Tenevvü' üzre iken cism-i vâhid oldılar güyâ
Teşettüt üzre ancak her biriniñ kalb-i vîrânı
5066. Sekiz yüz yetmiş bir yıl kala bu vaq' a-i hâ' il
Zuhûr itmişdi 'Âlî naql ider ber-vech-i itkânî
5067. Haber dâr eyleyüp biri birin bir vaqt-i ma' hûda
Mekânın daḥi ta' yîn eylemişdi kavm-i Naşrânî
5068. Bu idi re'y-i evvel kendülerde bahren ü berren
Muhammed Hân üzre kıllalar birden ceys-rânî

5069. Şeh-i kişver-güşâyı evvelâ tedmîr idüp farzâ
İdeler ba‘ dehû etrâfdan tahrib-i büldânî
5070. Cenâb-ı şehriyârîñ dañi anda re‘y-i tedbîri
Be-mantûk-i ⁷⁷ ﴿وَسَاوِرُهُمْ﴾ o şîr-i nesl-i ‘ Oşmânî
5071. Bu emr-i lâ-yezâle imtişâlen zîr-i hükminde
Ne deñlü var ise düstûr-i zî-şânı vezîrânı
5072. Berây-ı meşveret cem‘ eyledi fermân gönderdi
Getürdi bir yere cümle şanâdîd u emîrânı
5073. Huşûşâ vâlid-i zî-şânınıñ mîrân u merdândan
Seferlerde hâzerlerde çerâgân u semîrânı
5074. Cihânıñ germ ü serdin lûtf u derdin kahr u ihsânın
Görüp geçmiş gazâda taş yaşıdanmış dilîrânı
5075. Ki her birisi biñ yara çeküp şad yaralara şarmış
Em olmuş niçe yara şıdķ-ıla ber-resm-i yârânî
5076. Getürdüp yanına bu ‘ uķdeniñ keyfiyyet-i hallin
Kılup her birisiyle meşveret yeksânî yeksânî
5077. Tefakķud itdi taķdîre muvâfiķ re‘y u tedbîri
Ki encâmında anıñ olmaya noķşân u hûsrânı
5078. O re‘y olmaya kim şâhib-sifh dıhķ ide tıyduķda
Bükâ itmeye dañi soñralar ‘ aşrıñ lebîbânı
5079. Kirâren her birisin başķa başķa itdi istintâķ
Dañi bir mevzi‘ a cem‘ itdi ceyş-i kâhramânânı
5080. Egerçi her biri bir re‘y-i ma‘ kûl itdi ‘ aķlınca
Bu ‘ aķdin halline taşvîb idüp ber-semt-i âsânî
5081. Havâle itdiler re‘y-i rezîn-i pâdişâhiye
Teferrûs eyledikde tab‘ -ı sulţânîde itķânî
5082. Cenâb-ı şehriyârîñ böyle oldu re‘y-i taħlîli

⁷⁷ “Onlarla istişare et...” Âl-i İmrân 3/159. âyetten nâkıs iktibas.

Bu ‘aḳd-i müşkiliñ ḫallinde bā-taḳdīr-i Sübhānī

5083. Buyurmuşdır ki ecnās-ı gürūh-ı ḳavm-i küffārīñ
Egerçi rezm ü perḫāşında ḳuvvet vardır el-ānī

5084. Velākin bu sefer sâ’irlerinden ḳavm-i Efrec’iñ
Meziyyet üzredir yat u yerağı ceyş ü ḳorşanı

5085. Müheyyâdır sefâyinde bu deñlü ḫarb âlâtı
Cebe-ḫāne ile māl-â-māl ḳılmış cümle süffānı

[309b]

Meşveret-i Muḫammed Ḥān Ma’ a Mīr-i Mīrān-ı Hıṣ

5086. O rütbe şarf-ı miknet eylemiş kim cem’ -i âlāta
Hücūm itse gerekdir difḳa berrānī baḫrānī

5087. O ḳavmīñ ḳudreti sâ’ir ḳıralān üzre râciḫdir
Temevvül üzredir Efreciyānīñ ceyş-i regbānı

5088. Fiten sâḫillerinde dā’imā anlar güzârişle
Sibāḫatle seyāḫat itmede süffān u ḳorşanı

5089. Budur zannım ki ḳaşd-ı fāsidi ol ḳavm-i mel’ unuñ
Mora semtinde evvel eyleye işāl-i ḫüsrānī

5090. Anı taḫrībden şoñra Midilli Hışnı’nı ḳal’ a
Bahirden leşker ile eyleye tażyīḳ-ı sükkānī

5091. Bu minvāl üzre şimdi ‘ asker-i İslām’a lâzımdır
Frengiñ def’ ine evvel idüp teşmīr-i dāmānī

5092. Anı men’ eyledikten şoñra varup Mora semtinden
Ḳıral-ı Engürüs’i def’ a ide şarf-ı imkānī

5093. Bu iki fırḳanıñ şerr ü fesādı def’ olundıḳda
Olur bā-‘ avn-i Ḥaḳḳ sâ’ir ḳıralıñ def’ -i āsānı

5094. Bu niyyet üzre ol şāḫ-ı Sikender serv-dārā-fer
Ḳılup taḫrīk-i a’ lām-ı zafer bā-izn-i Rabbānī

5095. Bu vech üzre cenāb-ı şehriyāriniñ eṭvārīñ

Bu tedbiri olup ma' rûz-ı ezhân-ı müşîrânî

5096. Bir ağızdan didi huzûzâr-ı meclis şâh-ı devrâna
Hudâvendâ hemîşe yâriñ olsun 'avn-i Yezdânî
5097. Feleklerde melekler dañi tañsîn eyleyüp re'yin
Kimi dâ'îsi oldu kimisi âmîn-güyânî
5098. Sürûş-i âsmânî ğâlibâ imdâd-kârîye
Ta' ahhüd eyledi bedre varanlardan hezârânî
5099. Ol eşnâlarda serhad beglerinden geldi fi'l-vâkı'
Şu vech üzre haberler kim Frenkiñ nâm-dârânî
5100. Mora semtinde ba'zı yerlerde kaçd-i gezend itdi
Cüyüş-i müslimîni sed için bañrânî berrânî
5101. Memerr-i 'asker-i İslâm'a medfe'ler binâ itdi
Huşûşâ Germe nâmiyla müsemmâ kal'a bünyânî
5102. Frengiñ ihtîşâd-ı bed-nihâdın iktizâ eyler
Hemân bir gün muqaddem idesiz bu semte püyânî
5103. Kıtâl üzre taraşşud itdigin küffâr-ı Efrenciñ
Şikâyet-nâmelerle geldiginde Morâ sükkânî
5104. Cenâb-ı şâh-ı kişver-gîr şâhib-re'y bi-lâ te'hîr
Kılup bir nehc-i tedbîr evvelen tertîb-i merdânî
5105. Yine Mañmûd Paşa-yı dilîri ceyş-i manşûra
Talî' a eyleyüp gönderdi ol semte şitâbânî
5106. Şeh-i 'âlem dañi ta'ķîb idüp sâlâr-ı zî-şânın
Mora eñrâfına bi'z-zât kıldı 'azm-i şâhânî
5107. Yanında dâr-gîr aşhâbı ber nehc-i nefîr-i 'âm
Ġazâ-yı ekbere kıldı şalâ-yı cenk-cüyânî
5108. Mora tahlîşına ilgâr olundu rañt-ı vâfirle
İki konağı bir eyleyerek çün reh-neverdânî
5109. Varup yaklaştılar gerçi Mora eñrâfına ammâ

İşit sen kışsayı gör n'eylemiş Efrenç-i gebrânı

5110. Memerr-i ceyşe Germe nâmına bir ƣal' a yapmış kim
Berâberdir hışâr-ı  ar a belki burc u ebdânı

[310a]

5111. O rûtbe üstüvâr itmiş Mora'yı cānib-i berden
İ   ta eyleyüp sedd eylemiş   l n  arz n 
5112. Du   le men' itmiş ' asker-i   l m'   sedd çekmiş
Alınmazdı d   lse  opla b ny d-  b ny n 
5113. H d 'n n ' avni y ver olıcağ merd n-    l m'a
Olur teş ire imk n  bulur bir semt-i  s n 

5114. C y   -i   ziy n ol c nibe varmazdan evvelce
Frengi n ba'  -  h  na olmuş idi    d-      n 

Mu    ra-i  al' a-i Körfes ez-C nib-i Efren iy n

5115.   l ' -  mu kem t ndan olan ol H  n-  Körfes kim
Mora içinde anın yoğ idi m nend-i b ny n 
5116.   l '  n cümlesinden evvel an  eyleyüp ma   r
  bi  n itmege gelmişdi Efrenç n m-d r n 
5117. Niçe h r  id-peyker m h-enver     dilberler
 inde c lve-ger olmağla   lm n u ken z n 
5118. Der-      eylemişdi h le- s  h  n-  man  r 
Frengi n belli başlı niçe merd n-  dil r n 
5119. O h  n n h kimi m r-liv s  idi ser hadde
Sin n Beg ibn-i ' Ulv n Beg me   r ' unv n 
5120. Bile ma   r olup ol h  n-  b -hemt da anlarla
Ne yüzden c lve-gerdir   ret-i rezm-i em r n 
5121. Cen b-    r-i merd n ol em r-i n dir 'l-a r n
Güzel tedb r idüp  ırd  geçirdi şavm-i ters n 
5122. Yanında var idi kendi gibi   r n-  m r ndan

Niçe bebr-i jiyân gürgân merdüm-i ẖ'ār mīrānı

5123. Ğayūru'llāhdan 'avn isteyüp dergāh-ı Mevlā'ya
Münācāt itdiler ser-ber-sücūd oldu ẖulūṣānī

5124. H̱udāvendā ilāhā melce'-i ṣāhān-ı 'ālemsiñ
Der-i devlet-medārıñdır melāz-ı müstemendānī

5125. Derūn-ı ḳal'ada bunlar niyāz itmekde ser-tā-pā
H̱udāya ağlayup yalvarmada merdān u nisvānı

5126. Şebihūn itmek ister içlerinden ba'z-ı serkeşler
Nihānī oldılar fırsat-şumār-ı kār-ı merdānī

5127. Bu ẖāletle iken bunlar işit sen ḳavm-i Efrenci
Burūc-ı varoşa atmaḳda ṭop ḳal'a-gūyānī

5128. Ne ṭop ejder-dümān şü'ban demān-ı pūr dumān cümle
Ger atılsa birisi ker iderdi gūṣ-ı insānı

5129. Her atıldıkça ṭopuñ ḳar'-ı pūr-āşūbı ol ẖıṣna
Niçe rahne açardı gāh iderdi hedm-i cüdrānı

5130. Raşānetde nazīri olmayan bir ẖıṣn-ı zībānıñ
Fışek-hāven ṭopıyla her yeri olmışdı vīrānī

[310b]

Ḳāle'llāhu Te'ālā⁷⁸ ﴿إِنَّ مَا تَكُونُوا يُدْرِكُكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّشِيدَةٍ﴾

5131. Müşeyyed öyle bir ẖıṣnıñ harābı ḳalb-i merdāna
Virirdi dā'imā idrāk-i mevt üzre hirāsānī

5132. Rivāyetdir ḳatı çok kimseler cām-ı şehādetle
Şusızlıkla olup enhār-ı 'illiyīn-ı Rabbānī

5133. Sinān Beg nīze-dārān-ı veḡā ẖıṣn içre bi'l-cümle
Me'al-i lafz-ı pāk-i⁷⁹ ﴿إِنَّ مَا﴾nın oldu gūyānı

5134. Süyūf-ı cārihinden bāḳi mecrūhinden ḡayri

⁷⁸ “Sağlamlaştırılmış burçlarda da olsanız, her nerede olursanız olun ölüm size ulaşacaktır.” Nisā 4/78. āyetten nākıs iktibas.

⁷⁹ “Her nerede olursanız...” Nisā 4/78. āyetten nākıs iktibas.

Fakaṭ altmış nefer ġāzī idi ceyş-i müsülmānī

5135. Eger a‘ dād ile sittīne bāliġ olsa bir ‘ asker
Aña ḥayrū’s-seriyye didi ol sulṭān-ı ‘ Adnānī
5136. Baḳāyā-yı ‘ asākir bu eşerle ‘ āmil olmaġla
Teşāvūr itdiler kim cümlesi bir leyl-i zulmānī
5137. Derūn-ı ḳal‘ adan ḳaşd-ı şebiḥūn ile Efrence
İrā’et ideler ber-dest-ber ü ḳahrāmānānī
5138. Bu vech üzre metānet virdiler çün ḥışn-ı tedbīre
Çıḳup bir leyle-i zulmāda nāgeh ḳal‘ a sükkānı
5139. O şeb bir zulmet-ābād idi ‘ ālem hīç görünmezdi
Sipihriñ kevkeb-i mirriḥi māh u mihr-i raḥşānı
5140. Zuḥalden kevkeb-i seyyāreden sāde idi çün aṭlas
Anıñla belki hem-tār olamazdı zülf-i cānānī
5141. Siyeh-baḥtān ile hem-renk olurdu olmasa şubḥı
Siyeh-fāmīde aındırmazdı ḥāl u ḥaṭṭ-cüyānī
5142. Dil-i küffār-ı güm-rāhānla hem-renk idi gūyā
Eger nūr-ı hidāyetle gehī olmasa nūrānī
5143. O şeb bī-dār olup bāṭın gözi erbāb-ı tevḥīdīñ
‘ Adūnuñ çeşm-i zāhir-bīni hem der-ḥ‘ āb-ı ḥızlānī
5144. Ġuzāt-ı müslimīn āġāh olup küffār ġafletde
Ḥumār-ālūd olup efrenciyānıñ çeşm-i mestānı
5145. Mey-i işrāk ile ḳanzil yaturken zümre-i tersā
Ḳılā‘-ı ḥamse iḥsāsı ile burc-ı ebdānı
5146. Ḳuvā-yı bāṭınisiyle müşeyyed olmadan ḳalmış
Şehir-bend-i vücūdı zāhir olmışdı zulmānī
5147. Taşarrufdan ḳalup ne ḳabz u lemsi var ne şemmi
Ne zevḳ u ne başar ḳalmış ne sem‘-i gūş-i insānī
5148. Mu‘ aṭṭal idi a‘ zā-yı heyūlānisi ġafletle

Sinān Beg ile sâ'ir nīze-dārān-ı müsülmānī

5149. Tamām altmış nefer ehl-i mağāzī sell-i seyf oldı
Derūn-ı ƙal' ada taşra çıƙup şīrān-ı mīrānı

5150. Şadā-yı ƙabl u livāz-i nefir u nāle-i şūr nā
Ki te'şīriyle belki başdırırdı şūr-ı rûhānı

5151. Gözin açdırmayup mürde-dilān-ı ƙavm-i efrence
Ƙoyuldılar ƙıtāl-i müşrikine hem-çü gürgānı

Hezimet-i Efrenciyān Der-Ƙal' a-i Körfes ve Germe⁸⁰

[311a]

5152. Derūn-ı ƙal' adan cenk-āverāndan ğayriler daħi
Gürūh-ı ceyš-i efrence atardı seng-i bārānı

5153. Ƙırabildiklerince ƙırdılar küffār-ı efrenci
Hūmār-ālūd olanlar itmemişdi def' -i sekrānı

5154. Bu da te'yīd-i Rabbānı degil mi vaƙ' adan evvel
Bir-iki gün muƙaddem bir ğaber gelmişdi sirrānı

5155. Miyān-ı leşker-i efrence şāyi' olup dindi
Tevātür üzre söylendi ki sulţān-ı cihān-bānı

5156. Vezīr-i a' ƙam vālā-himem Maħmūd Paşa'yı
Bu semte eylemiş irsāl bā-ceyš-i dilīrānı

5157. Bir-iki gün içinde ğālibā bu ğışnı taħlīşa
Gelür bu semte ilĝar eyleyüp ol āşaf-ı şānı

5158. Bu ma' nā ol gürūhuñ ğūyiyā meczūmı olmuşdı
Hirās-efken idi bī-şübhe efrence dilīrānı

5159. Şeb-i tārikde vāƙi' olan hep hāy u hūy cümle
Cünūd-ı şadr-ı a' ƙamdan şanup efrenc-i gebrānı

5160. Şebihūnı daħi ol nerre-şīrān itdi dirlerdi
Cür'et itmeyüp davranmaĝa küffār-ı merdānı

⁸⁰ Hezimet-i efrenciyān der-ƙal' a-i Körfes ve Germe H : - İ₁ : - İ₂

5161. Bu havf üzre frengiñ zehresi şad çāk olmağla
Güzide ‘askerisi mürd olup bulaydı nırānı
5162. Şebihūn üzre efrencin helāki tıyılup yer yer
Dağı Maḥmūd Paşa’nıñ bu semte kaşd-ı pūyānı
5163. Hışar-ı Germe müstaḥfızların hep tār-mār itdi
Mora eṭrāfınıñ küffārına virdi perīşānı
5164. Sinān Beg ‘askeri Maḥmūd Paşa leşkeri cümle
Feraḥ-nāk oldılar bu fethle bā-‘avn-i Yezdānı
5165. Muḥaşşal sedd-i Germe üzre ‘asker cān atup vardı
Anı ḥālī bulup küffārdan cünd-i müsülmānı
5166. Bu da yümn-i kudūminden olup sultān-ı İslām’ıñ
Anıñ tedbīrine evfaḳ gelüp taḳdīr-i Sübhānı
5167. Firār itmekle cümle mā-melek ḳalmışdı ol yerde
Huşūşā toṭṭolu cebe-ḥānesi ḳalmağla yeksānı
5168. Kimi pādişāha kimisi ecnād-ı āgāha
Ġanā’im oldı ol yerde zehī elṭāf-ı Raḥmānı
5169. Olanlar ⁸¹“من نجا” tebsīriniñ maşdūk-ı ma‘ nāsı
Güriziyle rehā-yāb oldılar ḳurtardılar cānı
5170. Bu aḥbār-ı meserret Körfes ü Germe fütūḥatı
Olunca vāşıl-ı gūş-i cenāb-ı şāh-ı ‘Oşmānı
5171. Ḳılındı şad hezārān şükr ü minnet feth-i Bārī’ye
Sürüp ḥāk-i mezellet üzre herkes rüy ü pīşānı
5172. İki hışnıñ fütūḥatında yoldaşāndan ekşer
Teraḳḳīlerle oldı maḫḫar-ı elṭāf-ı şāhānı

[311b]

Ric‘at-i Sultān Muḥammed Ḥān Ba‘d-ez Naşb-ı Maḥmūd Paşa be-Ser-
‘Askeri-yi Mora

⁸¹ “Kim başını kurtarırsa kârlı çıkmıştır.” sözünden nākıs iktibas.

5173. Nizām-ı memleketle Mora'da Maḥmūd Paşa'yı
Bırakdı ' asker-i mevfūr ile bā-ceyş-i a' vānī
5174. Şehinşāh-ı mu' azzam kendüler ' izz ü sa' âdetle
Kıral-ı Engürüs'ün def' ine kıldı ceyş-rānī
5175. Kıral-ı bed-fi' āl ol demde vāfir ceyş-i kāfirle
Livā-yı Bosna ser-ḥaddin idüp pā-māl-i ḥüsrānī
5176. Varınca Yayçe Hışnı'n leşker-i murdār ile fevrī
Bir ednā yaykarayla eylemiş teşhīre erzānī
5177. Muḥanneşlik idüp cüz 'ī teḳāzā ile virmişler
Kıral-ı bed-fi' āle öyle bir merşūs-ı bünyānī
5178. Kılā'-ı sâ'ire ḥalkı metānet eyleyüp tırmış
Tevakkuf eylemişler maḳdem-i teşrīf-i sulṭānī
5179. İki vech üzre diñle her biri başka rivāyetdir
Muḥammed Ḥān çünkim Engürüs'e kıldı pūyānī
5180. Muḥanneşlik idüp efrenc-i pūr-renciñ kıralından
O demlerde yine şādır olan bīhūde ' işyānı
5181. Şu vech üzre çekildi silk-i taḥrīr-i tevārīḥe
Yazar Kūnh'inde ' Ālī ehl-i tārīḥiñ sūḥan-dānı
5182. İki yerde hezīmet gelmiş idi çünki efrence
Biri Körfes'de biri Germe'de ceyşiñ perişānı
5183. Meger tekmiñl ide nāmūs-ı nāḳūs u çelipāyı
Muṭayyeb ola tā kim deyr-i dīrīn içre evşānı
5184. ' Alā zu' mih tenāşur olmayınca Lāt u ' Uzzā'dan
Menāt-ı sū-menātı itmese imdād-ı Naşrānī
5185. Meşām-ı meş 'emet pīrāsı enfās-ı Mesīḥā'dan
Buḥūr-ı Meryem-āsāsı gibi bulmazdı cān anı
5186. Frengī-zādelerden ba' z azḳın mīr-i efrenci
Mora rüsvālının gūş eyleyüp geldi şitābānī

5187. Yanar âteş gibi par par derûnı ızırâbından
Tutuşmışdı kül oldığın tıyup ol kavm-i nîrânî
5188. Hıuşûşâ Körfes ile Germe'niñ germiyyet-i hüznî
Gerüp bir çâr-ı mîh-ı miñnete aşhâb-ı tuğyânı
5189. Bu germiyyetle doğru Germe'den gitdi Midilli'ye
Binüp keştilere 'azm eyledi zevrağ-süvârânı
5190. Muqarrer bilmiş idi kal'aniñ teshîr u gârâtın
Mişâl-i yelkovan ta'qîb idüp süffân u qorsanı
5191. İşit sen kışsa-ı pür-hışsayı Sultân Muhammed'den
Vezân oldı ne cânibden nesim-i 'avn-i Rabbânî
5192. Hemân bir ân muqaddem ol yere feryâd-reslikle
Mora'dan gönderüp imdâda ol maḥmûdü'l-erkânı
5193. Yanında var idi cenk-âzmâ haylî dilâverler
Midilli'ye yanaşup virdi küffâra perîşânî
5194. Şeh-i tevfiğ-perver cünd-i İslâm-ı muzafferle
Kılup Şofya kazâsın mızrab-ı evtâğ-ı sultânî
5195. Tevaḥḥuf eylemek lâzım olup bir-iki gün anda
Uzaḡdan ba'z-ı eṭrâfa iderlerdi nigeḥ-bânî
5196. 'Aceb bir yerde a'dâ-yı li'âmîñ kaşd-ı perḥâşı
Kıralânîñ yahud var mı ola bir semte tuğyânı
- [312a]
5197. Bu efkâr ile ârâm üzre iken ḥikmetu'llâhîñ
Kıral-ı dâl-i efrencîñ peyâm-ı kahr u hızlânı
5198. Muqaddem zikri sebḡat itdigi vech üzre Körfes'de
Daḡi Germe Hışarı seddiniñ pâ-mâl-i ḡusrânı
5199. Ne yüzden oldığın 'ayniyle ol yerde işitdikde
Ḥudâya şad sipâs u ḡamd idüp ez-rûy-i şükrânî
5200. Bu deñlü nuşret u furşat bu def'a daḡi el virdi
Cünûd-ı pâdişâhiye be-te'yîdât-ı Sübhânî

5201. Şehinşâh-ı mu‘azzam ‘avn-i haqqkla cünd-i İslâm’ı
Biri biriyle bildi tev‘emân-ı luţf-ı Mennânî
5202. Kırıl-ı seb‘anıñ def‘-i hücumında olan şıklet
Bu deñlü vefret-i leşker ile kahr-ı perîşânî
5203. Ne zaḥmet ne meşakḳat vücûda geldigin bildi
Huşûşâ her ġazânıñ uğrına maşrûf-ı ḥâkânî
5204. İzâbe itseler sîm u zerrîn tesbîkden evvel
Gümüş şuyıyla mîzâb-ı zerrin olurdu seylânî
5205. O sâl-i meymenet-fâl içre sulţân-ı cihân ancak
Ḳanâ‘at itdi Yayçe fethine bâ-şükr-i Yezdânî
5206. Sa‘âdetle ‘azîmet itdi dergâh-ı mu‘allâya
Sipîhr-i devletiñ doğdı yine ḥürşîd-i tâbânî
5207. Yine sulţân-ı şâhib-taht ‘âlî-baht-ı zî-rahtıñ
Ḳudûm-i mekremet-mevsûmunuñ yümn-i firâvânî
5208. Ne yüzden cilve-gerdir ol zamân-ı mir‘at ‘âlemde
Her âyîne temâşası virir insâna ḥayrânî
5209. Freng-i bî-direngiñ mün‘akis olduğda nîrengi
Ḳılup mânend-i bengî her yere işâl-i ḥüsrânî
5210. Midilli semtine kaşd-ı gezend iledir anlardan
Frengî-zâdelerden zümre-i küffâr-ı şerrânî
5211. Hirâs u bîm ile ḥırmânla döndükde tersine
Gelibolı memerrinden geçerken kavm-i tersânî
5212. Mişâl-i günc-i bād-âver gemilerle yanaşdıķda
Ṭuyup aḥz itdiler mürġ-âbiyân-ı baḥr-i ḥızlânî
5213. Firârı oldıġı zâhir olup kimi helâk oldı
Kimi mâl u menâlin virdi taḥlîş eyledi cânı
5214. ‘Alâ kavlin Muḥammed Ḥân daḡı ‘avd itmemişlerdi
Midilli’den hezîmetle gelen zevraḳ-süvârânî

5215. Temāşā itmedikce haclet ü husrānla bir bir
Yerinden itmedi miqdār-ı zerre haṭve cünbānī
5216. amunuñ ahr u tedmīri o demde vācib olmışken
Yine ‘afv ile oldu ric‘ ate ızın-i cihān-bānī
5217. Şeh-i kişver-güşā ‘azm eyleyüp düstūr-ı ekremle
Ma‘ıyyet itdiler birden mülūkānı müşīrānı
- [312b]
5218. Bu hāli ba‘z-ı ser-ḥadlerdeki küffār-ı bed-girdār
İşitdikde gelüp her birine ḥavf u hirāsānī
5219. Görenler çeşm-i ‘ibretle ferāḡat itdi re‘yinden
ıralāna daḡi gelmişdi zīrā bir perīşānī
5220. Felekden oldu seylī-h‘ār ḥaḡḡā zümre-i a‘dā
Keşef gibi başın ḡırḡaya çekdi ser-keşān cānı
5221. Murād Ḥān’ın zamān-ı ‘ahd-i ‘adlinde daḡi oldu
Mora semtinde mecmū‘-ı kıralın böyle tuḡyānı
5222. O demlerde daḡi tedmīr olundu leşker-i a‘dā
Muḡammed Ḥān daḡi mevcūd idi bā-ceyş-i a‘vānī
5223. Cülūs-ı evvelinden sonra idi ḡazve tāriḡi
Getürdüp Maḡnisa’dan yanına ber-resm-i mīrānī
5224. Murād Ḥān’a nifāḡ itmişdi ol dem Fātīḡ’i a‘da
Dimişlerdi Muḡammed Ḥān ider taḡrīk-i gebrānī
5225. Alınmışdı elinden dekk-i a‘yānī ile taḡtı
Mükāfātı ile şāf olmadı ḡalb-i Murād Ḥānī
5226. Mürūr itmişdi bālāda tafşīlātı bi‘l-cümle
Yazar künhiyle ‘Ālī naql ider ber-vech-i itḡānī
- Vakı‘ a-i ‘İşrīn mine’l-Ḥavādiş**
5227. Vakāyi‘den olup yirmincisi hengām-ı Fātīḡ’de
Sekiz yüz yetmişin evvel rebī‘inde yazar anı

5228. Müverrihler tefāvūt üzredir naql ü dirāyetdir
Biri birine uymaz hāl-i naqli vaqt ü devrānı
5229. Cenāb-ı pādişāh-ı nām-dār u memleket-pīrā
Diyār-ı Bosna'ya kıldı yine kaşd-ı dilīrānı
5230. Kırāl-ı bed-fi' āliyle olan perhāş-ı şāhāne
Mürūr itmişdi bālāda anıñ tafşıl-i tibyanı
5231. Kırāl-ı dālīñ bir lu' bet-i hud' a ile teşhīri
Girān gelmişdi gāyet Yayçe gibi hışn-ı zī-şānı
5232. Bir ednā yaykara ile korkıdup sükkānı hışnıñ
İtāle eylemiş teşhīr u fethe dest-i buḡlānı
5233. Kātı yaydan çıkan bir tır-i ceste gibi çıkmışdı
Kemān-ı saht-ı taht-ı memleketden kıldı pūyānı
5234. Yanındaydı gürūh-ı gāziyāndan niçe deryā-dil
Gidüp menzil-be-menzil vardı ol iqlīme şīrānı
5235. Hışar-ı üstüvār u leşkeri bisyār idi hışnıñ
Metānetle raşānetle mü'esses idi bünyānı
5236. Bütün ālāt-ı rezmi toptolıydı burc u bārūsı
Taraşşud üzre idi zābıṭān u ḡal' a sükkānı
5237. Meterris alınup eṭrāf-ı hışna dā'iren-mā-dār
İhāṭa eylemişdi her ṭarafdan mīr-i mīrānı
5238. Bürücü kārī' ayla şā' ikayla toptan almazdı
Ebed şarşmazdı bād-ı şarşar esse bir nefes anı
5239. Ger aḡcār u sengistānı dögse top-ı hāvanla
Kılınsa tūtyā-yı ḡalle yā kuḡl-i Şıfāhānı
5240. Yine teşhīri kābil olmaz idi hışn-ı mezbūruñ
Velākin 'avn-i Hāḡḡ'la şöyle oldu fetḡ-i āsānı
5241. Kırāl-ı bed-fi' āliñ vāḡı' ātı istimā' ından
Dil-i nā-pākine 'arız olup bir bīm-i tersānı

5242. Koyup enbân-ı tezvîrât u dekkîn pîş-gâhında
Çıkarup şabka-i murdârını çün müstaḥbirânı
5243. Şunı dekk itdi kim ol ƣal‘ -i zîbâ-yı maḥşûra
Kilîd-i genc-i milki oldıgın ber-vech-i itƣânî
[313a]
5244. Yaƣınen bildi kim fetḥi müyesser oldı bâ-taƣdîr
Ƣanâ‘ at eylemez bir ƣal‘ aya evlâd-ı ‘Oşmânî
5245. Ƣılâ‘ -ı sâ‘ire teşhîrini ⁸²﴿هَلْ مِنْ مَزِيدٍ﴾ üzre
Gelenler şoñradan ḥulyâ ider ber-resm-i şâhânî
5246. Hemân “Re‘y-i ḥüsün budur” diyüp ol fâcir-i kâfir
Bi-lâ te‘ḥîr geçdi Şava Nehri’nden şitâbânî
5247. Yanından şavagördi gitmedi ƣaṭ‘ â ḥayr-ḥ‘âhı
Yanında gūyiyâ vâcib idi esrâr u kitmânî
5248. Çıkınca ƣarşuya ma‘ mürelerden Hısn-ı İzvornîƣ
Yed-i İslâm’a girmişdi muƣaddem sūr u bünyânı
5249. Hemân ‘asker çeküp ol ƣal‘ a-i zîbâyı teşhîre
Arâzisinde ol dem itdi al ƣandır tuğyânı
5250. Eküp toḥm-ı ḥarâm-ı küfr-i encâm u fesâdâtı
O vâdîlerde inbât itdi zer‘ -i fışƣ u küfrânî
5251. Ƣıral-ı bed-fi‘ âliñ maƣşadı bu idi ol dekden
İşidüp ƣal‘ anıñ taḥlîşına sultân-ı ‘Oşmânî
5252. Bu semte ‘azm-i ılığar eyleye Yayçe diyârından
Bunuñ taḥlîşına meşğûl olup terk eyleye anı
5253. Bu taƣrîb ile Yayçe Ƣal‘ ası’n ƣurtardı zâhirde
Biraz boşladı ƣarb-ı topla taḥrîb-i cüdrânı
5254. Egerçi ƣal‘ ayı mücmel bırakmaƣ fetḥden evvel

⁸² “Daha fazla var mı?” Ƣâf 50/30. âyetten nâkıs iktibas. “O gün Cehenneme ‘Doldun mu?’ deriz. O da ‘Daha var mı?’ der.”

Bir āḥer ḥıṣnı teşhīr itmege kaşd-ı kadem-rānī

5255. Cenāb-ı şehriyāre bā‘ iṣ-i ṣīn olmadan ğayri
Olup belki mülūke mūcib-i tenkīṣ-i ‘ unvānī

﴿عَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ﴾⁸³ **Ḳāle’llāhu Te‘ālā**

5256. ⁸⁴ ﴿عَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا﴾ kelāmı muḳtezāsınca
Bu emriñ fi‘ l u terki ḥayr u şerri faẓl u rüçḥanı

5257. Ḥudā’dan ğayriye ma‘ lūm olmaz emr-i mübhemdir
Zuhūrından muḳaddem kaṭ‘ ınıñ hiç olmaz imkānı

5258. Tevekkül üzre sulṭānu’l-memālik oldılar sālīk
Cihādın aşğarından ekberine kıldı pūyānī

5259. Meğāzī-pīşe-gāndan zümre-i perḥāş-kārından
Muḥammed Beg ki Minnet-zāde’dır meşhūr ‘ unvānı

5260. Bırakdı Yayçe Hıṣnı’n feth u teşhīr itmege anda
Yanında terk idüp vāfir emīrān u dilīrānı

5261. Sa‘ ādetle şehinşāh-ı mu‘ azzam dāver-i ekrem
Kıral-ı dāli kande ise olmışdı cūyānī

5262. Niçe cāsūslar ta‘ yīn idüp ardınca mel‘ ūnuñ
Öküz boynuzına girse bulurdı ez-kazā anı

5263. Tecessūs itmede serḥad-be-serḥad bī-‘aded ‘ asker
Ne yerde ise ol rūbāh-ı muḥtāl-ı şegālānī

[313b]

‘Azīmet-i Muḥammed Ḥān be-Giriften-i Kıral-ı Bosna ve Ḥīle-i Kıral-ı
Dāll

5264. Ḥaber-dār idi kim ardınca sulṭān-ı zafer-girdār
Arar kendüyi aḥza belki katle nerre-şīrānī

5265. O daḥi niçe şīrāndan ḳurtulmaḳ isterdi

⁸³ “Ola ki istemediğiniz bir şey sizin için hayırlıdır.” el-Bakara 2/216. āyetten nākıs iktibas.

⁸⁴ “Ola ki istemediğiniz bir şey...” el-Bakara 2/216. āyetten nākıs iktibas.

Çekilüp gitmede kendi emek-dârıyla sirrânî

5266. Muḥāl oldığını müşek bilürdi şîr ile rezmi
Öñinden şavuşup sırr olmasın añlardı ḥisbânî
5267. Velâkin kendiniñ tekmîl-i nāmûsı içün mel‘ ün
Varup İzvorniğ‘i teşhîr idüp feth eyleyüp anı
5268. Benî-nev‘i içinde iktisâb-ı nîk-nāmıyla
Mübâhat eyleyüp terfî‘ ide şân-ı kıralânı
5269. Bu emri irgürüp encâm-ı nâ-fercâmına âḥîr
Çeke pây-i talebden ba‘ de hâzâ zeyl ü dāmânı
5270. Bu niyyetle kıral-ı dâl geldi ceyş-i İslâm‘ıñ
Memerrin bend idüp bir dām-ı tezvîr itdi pinhânî
5271. Girîve-râh olan ince bevâdî-yi cibâl üzre
Niçe derbend ü sed peydâ idüp tûlânî ‘arzânî
5272. Tamâm bir günlük idi yapıdığı sedler tarîk üzre
Cibâl ü kulleler bünyâd idüp ber-resm-i şâhânî
5273. Karamlık eyledi pûşîdelerle üstini cümle
Yapup aḥşâbla aḥcârı bir râh-ı zulmânî
5274. İçinde câ-be-câ vaz‘ eylemişdi bâlyemez toplar
Kemân-güdâz u tüfenk-endâzlar kılmışdı pinhânî
5275. Biraz ‘asker koyup âlât-ı rezmi ta‘biye itdi
Biribirine peyveste idüp i‘mâd-ı tûlânî
5276. Degil insân ‘ubûr itmek meger yâd-ı vezân olsa
Biraz ḥadden revân olmaḡ degildir ḥadd-i imkânı
5277. La‘în-i kûri gör kim luṭf-i ḥaḡḡı görmeyüp kaçdı
Ġuzâta ġâlibâ göstermek idi çâh-ı nîrânı
5278. Yapup ‘aḡlıyla kāfir ḥod-be-ḥod cünd-i hizebrâna
Lağım tarzında bir dām-ı belâ-yı müslimânânî
5279. İçinde ol ḡadar bârût-ı âteş-i ḡût vaz‘ itmiş

Güzār itmek degil medhūş iderdi ‘ aql-ı insānı

5280. Virüp kām-ı zūkām encām-ı insāniye bir hālet
Dimāğı iḥtilālın şavamazdı seyr iden anı

5281. Helāk itmek idi ehl-i cihādı kāfiriñ mekri
Ḥafız [u] Qādir’iñ seyr it ne yüzden oldu iḥsānı

5282. Şitā eyyāmı idi nā-gehān cev̄v-i ‘ ināyetden
Tekāṭur iderek bārān u berf-i raḥm-i Rahmānī

5283. ....⁸⁵ düşdi tevālī üzre ğabrāya
Ayağı dökdi her āb-ı revānıñ gitdi pūyānı

5284. Sebūnuñ desti tutmaz oldu farṭ-ı incimādından
Ne ile qandırır bilmem ‘ aceb mest-i zemistānı
[314a]

‘ Azīmet-i Sulṭān Muḥammed be-Meştā-yı Şofya

5285. O deñlü şiddet-i sermā burūdetlü havā oldu
Tevakḳuf itmeniñ bir vechle olmayup imkānı

5286. Zārūrī şāh-ı ‘ ālem Şofya semtin isteyüp ol dem
Münāsib gördiler kışlasına merdānā iskānı

5287. Geçince zemheriñiñ zehr-i qahr-ālūd olan berdi
Havālar germ olunca ceyşe gelmez tāb-ı cismānı

5288. Sa‘ ādetle buyurdi kendiler meştāya isti‘ cāl
Velākin ola beş yüz nefer-i kār-āzmāyānı

5289. Miḥāl-oğlı Sikender Beg yanında reh-nümā kıldı
Ġuzāt-ı mü ’mininiñ olalar feryād-resānānı

5290. Te‘ āzūd ideler teşhīr-i İzvornıq’da anda
Vireler zümre-i küffāra bir yüzden perīşānı

5291. Vezīr-i şīr-manzar ya‘ nī ol Maḥmūd Paşa’yı

Mükemmel ‘ asker ile eyledi ser-leşker-i şānī

5292. Yanında Rūm-ili ‘ askerleri āmāde olmışdı
Revān oldu te‘ āķub iderek beş yüz dilīrānī
5293. Varınca semt-i İzvornīķ’a niçe rāst-güftārān
Cevāsīs-i şadāķat-kār irsāl itdi sirrānī
5294. Tecessūs itdirüp aķvāl-i küffār-ı bed-eķvārı
Huşuşa laķm resminde olan dām-ı müsülmānī
5295. Ğuzātīñ ma‘ berin sedd itmek içün vaz‘ olunmışdı
Ķaranlık yerlere top u tüfenk ü cenk-cüyānı
5296. Muķaddem zikri sebķat itdigi vech üzre buldurdı
Memerr-i nāsdan ķaldırttı ol belvā-yı küfrānı
5297. Varımazdı eger ref‘ itmese ol dām-ı tezvīri
Ķarīb-i haşīn-i İzvornīķ’a bizden ferd-i insānī
5298. Varılsa hāzır u āmāde idi leşker-i a‘ dā
Helāk eylerdi on biñ daķı olsa ķavm-i ‘ Oşmānī
5299. Ķıral-ı dāliñ çün hīlesiydi cünd-i İslām’a
Bu cānibden daķı bir hīle itdi ceşş-i merdānī
5300. Tıttup ⁸⁶“الحرب خدعة” meslekin ğayri bu vādīde
Bevādīde gehī sirran yürürler gāh cehrānī
5301. Bir-iki cüst ü çāpūk martolos itdiler peydā
Ki her birisi şāyān olsa naķd-i vaķt-i şeytānī
5302. Anı öğrendiler bī-per ü bāl uçurdılar nā-geh
Ķarīb-i ķal‘ aya uğınca yollardan şitābānī
5303. Civār-ı ķal‘ ada şavt işidilen peşte üzre
Bülend-āvāz ile çağırttdılar ol martolosānı
5304. Dilīrāndan anı maķşūr u nā-maķşūr işitdirdi
Ķudūm-i şehriyārīñ oldu ol vech üzre i‘ lānı

⁸⁶ “Harb hiledir.” Buhārī, “Cihād”, 157; Müslim, “Cihād”, 17.

5305. Kudüm-i şehriyârî müjdesi hışn içre fi'l-vâkı'
Güzâta olmuş idi takvîyet-bahş-i za' ifânî

5306. Dilîrânîñ kulelden böyle gülbang-i şafâ-bahşî
Miyân-ı leşker-i küffâra virmişdi hirâsânî

Dekk-i Mahmûd Paşa be-Tahlîş-i Kal' a-i İzvornîk

[314b]

5307. E' âdî leşkerinde bu işâ' atden ğaraż ancak
Bu idi kal' ayı teslîmde ecnâd-ı ' Osmânî

5308. Tereddüd üzre idi belki ğafletle derûnından
Tehâvün göstere iğrâ ' ide erbâb-ı tuĝyânî

5309. Yahud uğrun kapudan uğraya sükkândan ba' zı
Anîñçün cümleye bildirdiler teşrîf-i sultânî

5310. Meşîyyetde ne vech üzre zühûr eyler bilinmez kim
Anîñ tedbîrine herkes ide teşmîr-i dâmânî

5311. Muḳadder olan elṭâf-ı hafîyye olmalı elbet
Velâkin sa' y ile gâhî olur taḳdîr-i Rabbânî

5312. Çün andan martolosân-ı sepük-pâyân-ı hüdhüd-sân
Sebâ'ya çün şaba hem-râh olup ḳılmaḳda pûyânî

5313. Varup ma' hüd olan yerlerde tebşîr-i kudûmiyle
Şehinşâhîñ olup müjde-resân-ı müslimânânî

5314. Meşâhîr-i ğuzâtı adlu adıyla çağırmaĝla
Sipâh-ı ĝayr-i maḥşûruñ olup maḥşûra i' lânı

5315. Sürûr ü behcetinden bir yere gelmekle serverler
Ser-â-pâ oldılar ser-ber-sücûd-ı şükr-i Yezdânî

5316. Münâcât eyleyüp ol Ḳâziyu'l-hâcâta ĝâzîler
Didiler ḥamd ile ey pâdişâh-ı müstemendânî

5317. ' İnâyet eylediñ luṭf eylediñ biz ḳavm-i maḥşûra
Bize imdâda irsâl eylediñ bir şâh-ı zî-şânı

5318. Münevver olmuş iken al‘ amız İslām nūrıyla
Virüp küffāra yā rab ılmadıñ küfr ile zūlmānī
5319. Eger vāi‘ olan da‘ vāt u te‘mīnāt yazılsa
Virirdi nal ile ‘ōşri dai ezhān-ı keslānī
5320. Şadā-yı şādmānī oldı çün eflāke peyveste
Kederden şāf olup mir‘āt-ı alb-i ehl-i īmānī
5321. udūm-i şehriyārī rūşenāyī virdi ekvāna
Sipihriñ başına al māh-tāb u mihr-i raşānı
5322. Bularla müstenīr olmuşdı hālā Hışn-ı İzvornı
udūm-i şāh ile nūrun ‘alā nūr oldı burhānı
5323. Taassürle girībān āk olan bī-āre gāzīler
Giyer tadīs-i ni‘ met birle aftān üzre aftānı
5324. Kovanlar şükr-i İzedle şeker-h‘ār olalar bir anda
Burūc-ı al‘ ada top şenligi itmekde a‘ vānı
5325. Şadā-yı dehşet-engīz nefir ü tal u sūrnādan
Şimā-ı udsiyān gümlerdi leb-rīz idüp āzānı
5326. Burūcuñ her birine dikdiler bir ra‘yet-i İslām
Nişānda ıldılar yer yer nie sanca-ı mīrānī
5327. Şadā-yı Allāh Allāh ile gülbānk-i Muammed’le
Burūc üzre olundı nie tekbīrāt-ı Sūbhānī
5328. O deñlü sūziş izhār itdiler çün al‘ a-i dilden
Hevāyīler olurdı bir āh-ı nāle-sencānī
5329. Derūnı top-ı hāvan olmuş idi al‘ ada haıñ
Şanurdı humbara atıldı a‘ dā itse efgānī
5330. Bu evār-ı zafer-girdār küffār-ı dil-fikāre
Pesīn-i al‘ ada virmişdi endūh u perişānī

5331. ⁸⁷”نَصْرْتُ” müjde-i mebrûresinden rāye-dār olmak
Dil-i küffāra ilkā eyledi ra‘b u hirāsānī

الحديث هذا: قال عليه السلام ”نصرت بالرعب“⁸⁸ صدق رسول الله

5332. Şeh-i taht-ı risālet ümmetin tebşîr itmekle
O demde âşikâr oldı hadîsiñ sırrı rûhānī

[315a]

Hezîmet-i Kırıl-ı Bed-Fi‘âl

5333. Kırıl-ı bed-fi‘âl e ye’s-i küllî ‘arız olmışdı
Fırāra bir münāsib dekk arardı ide sirrānī

5334. Velâkin ‘askerîsi kendüyi göz habsine aldı
Ne kâra başladıysa kendi gibi oldı tersānī

5335. Muḳaddem bahtı yāver idi şimdi vājgūn oldı
⁸⁹﴿إِذَا هُمْ خَامِدُونَ﴾ olmışdı el-ḥaḳḳ ḳavmiñ ‘unvānī

5336. Yed-i ḳudretle maṭ‘ūn oldılar seng-i mezelletle
Semiyy-i faḥr-i ‘ālem nām-dāş-ı şāh-ı ‘Adnānī

5337. Cenāb-ı Ḥān Muḥammed isminiñ te’sîrini gördi
‘Adū-yı dîne ‘arız oldı gūyā ‘özr-i ‘umyānī

5338. Kelām-ı ḥaḳḳı gūş itmek degil her biri ger oldı
Ḥaber işitmeden ḳaldı ḳamunuñ sem‘-i āzānī

5339. Biri birine düşdi ittifāken ihtilāl üzre
Miyānda ḥod vezîriñ olmış idi cümle yeksānī

5340. Ricāl-i ḡaybden her rûz u şeb imdād irişmekde
Derûn-ı ḳal‘ ada İslāmiyān merdāna rûhānī

5341. Gürûh-ı müşrikîne daḥi ḳahr-ı lâ-yezāliden
Şabāḥ aḥşam irişmekde bi-lā rûhānī cismānī

⁸⁷ “Düşmanlarıma bir aylık yoldan korku vermekle **yardım olundum.**” Buhārî, “Cihād ve's-siyer”, 122; Müslim, “Mesâcid”, 5-8.

⁸⁸ “Düşmanlarıma bir aylık yoldan korku vermekle yardım olundum.” Buhārî, “Cihād ve's-siyer”, 122; Müslim, “Mesâcid”, 5-8.

⁸⁹ “Onlar ateşi sönmüş [ölü] kimselerdir.” Yâsîn, 36/29. âyetten nâkıs iktibas.

5342. ‘İtā‘ at itmeyüp evtādına efrādı bi’l-cümle
Biri birine düşdi āgviyānıñ mekr ü tuğyānı
5343. Kırıl-ı küşte-hālīñ kıl u qālī mekr ile ālī
Eger kemter eger ‘ālī haqāretle görüp anı
5344. Ne semte el uzatdıysa başa çıkmadı aḥvālī
Sefil oldı rezıl oldı güm oldı şān u ‘ unvānı
5345. Cidāl ü cenksiz her biri kaçdı zaḥm u zaḥmetsiz
Çekildi çekilen bir semte hep üftān u ḥizānī
5346. Ağırılığın koyup yat u yerağın esb ü kısrāğın
Kurulmuş dām u ağın terk idüp eşkāl-i enbānı
5347. Bırağup ordusunda ḥayme vü ḥargāh u bengāhın
Verā-yı pīş-gāhın görmeyüp itdi gürizānī
5348. Döküldi kaldı cümle ordusunda mā-melek neyse
Ne vech üzre firārın seyr iderdi qal‘ a sükkānı
5349. Yetişdi ardlarından ‘ asker-i İslām-ı fevz-encām
Şehinşāh-ı zāfer-fercām geldi çatdı şirānī
5350. ‘ Alā qavlin gürūh-ı müşrikīn ol qavm-i bed-āyīn
O güm-rāhān-ı bī-temkīn kaçdıqda şegālānı
5351. Kimi tāğī kimi bāğī bırağup cümle otağı
Çoyup tās u tarağı tutdılar kūh u beyābānı
5352. Ne hāl ise varup Nehr-i Tuna’ya cān atan atdı
İşit sen mācerāyı naql iderdi qal‘ a sükkānı
5353. Temāşā eylemişdi qal‘ adan aḥvāl-i küffārı
Vezīre naql idince ḥısn-ı mezbūruñ dilīrānı
- [315b]
5354. Bi-lā te’ḥīr ol serdār-ı ekrem şīr-i düşmen-gīr
Çevirmek isteyüp gönderdi ba‘ z-ı nerre-şirānı
5355. Düşüp ardınca tā Nehr-i Şava’ya qodı küffārı

İrişdiler kimine kimisi kaçdı şitābānī

5356. Muḥaşşal ol kadar küffār-ı lā-yuḥşā kırılmışdı
Kimi ğarķ oldu nehre yokdur anıñ ḥadd ü pāyānı
5357. Ḥuṣūşā alınan ‘abd ü cevārī sebebiyle anda
Ne ḥadd ü ḥaşrı vardır şaysalar ne ‘addiñ imkānı
5358. Daḥi ol deñli pāder-gil olan mecrūḥ-ı nīm-bismil
Ḍalāl ü küfr ile ğāfil kılup leb-rīz-i nīrānī
5359. Ḥalāş olmuş degildi biñde birisi firārından
Kenār-ı sāḥile çıkmadılar çendīn hezārānī
5360. Helāk olmuşdı nār-ı tīġla bir fırķa-serānıñ
Kimisi ḥavf ile āba bıraķdı cānını cānī
5361. Ferīķaynıñ biri ḥarķī biri ğarķī dinilmişdi
Üçünci fırķaya maḥlaş ararlar ise nīrānī
5362. Te‘āla’llāh zehī kuvvet zehī nīrū-yı kudret kim
Bir ān içre bu deñlü ceyş-i nā-maḥşūr-ı gebrānī
5363. Tehācümsiz tezārübsiz tesāhümsiz teḥārübsiz
Uşanup cānlarından buldılar enkāl-i ḥüsrānī
5364. Velākin ‘asker-i İslām’ı gördi kim dört taraf beste
Ḥudādan ğayri ḳaṭ‘ā yoġ iken imdād-kārānī
5365. Teraḳķub eylemezken fetḥe yine Fātīḥü’l-ebvāb
Fütūḥāt ile açdı anlara ebvāb-ı Raḥmān’ı
5366. Cemī‘ an kām-bīn u ğānimīn u şālimīn oldu
Mu‘asker semtine varup olup maşḥūb-ı sultānī
5367. ‘Adū-yı kīne-cūy-i mel‘anet-ḥūyuñ şanādīdi
Giriftār-ı selāsil oldu mānend-i esīrānī
5368. Tevālī üzre aġlāl-ı ‘azāba oldu pā-beste
‘Uḳāl-i ḳahr ile oldu muḳīd-ı pā-yı tuġyānī
5369. Hedāyā olmaḳ üzre niçe der-zencīr-i pā-beste

Şehinşâh-ı cihâna gönderüp ğilmân u nisvânı

5370. Firâş u hıdmete şâyân olanlardan kabûl itdi
Kürek bâbı olanlar oldu istîşâle erzânî

5371. Sa‘ âdetle olunca taht-gâh-ı mülkine ‘ âzim
Cenâb-ı vâhibü’l-âmâle bâ-şad hamd-i şâyânî

5372. Edâ-yı şükrini ber-vech-i elyak her fütûhâtıñ
Lisân-ı kalb ile itmişdi ol şâh-ı cihânbanî

5373. Hüdâ bu âl-i Osmân’ı haţâlardan emîn itsün
Kıyâm-ı haşre dek bâkî ola evlâd-ı zî-şânı

el-Hâdi ve’l-‘İşrîn Mine’l-Havâdiş

5374. Vaqâyi‘den olup hâdî vü ‘ işrîn ‘ ahd-i Fâtih’de
Diyâr-ı Arnavudluk’da olan ğazv-i hıdivânî

[316a]

5375. Huşûşâ İlbaşan nâmiyla şöhret-yâb olan kal‘a
Gürûh-ı Arnabud’uñ oldu fetret-gâh-ı ‘ işyânı

5376. O kavmiñ gerçi vardır içlerinde gelmiş İslâm’a
Velâkin nâdir olmağla hemân ma‘ dūmdur şânı

5377. Küfürden mâ‘ adâ fıtratları cevr ü ‘ inâd üzre
Fücûra mâ‘ il idi bi’t-tab‘ merdân u nisvânı

5378. Yazar ba‘ zı kütübde Arnabud’ı “‘Āravārenned”
Sezâdır “‘ār ne-būd” olsa muşahhah lafz u ‘ unvânı

5379. Cenâb-ı Hâzret-i Fârûk ‘ aşrında hudûş itdi
Benî-Āryen ola gūyâ o kavmiñ cedd-i buţlânı

5380. Yazar ba‘ z-ı siyerde anları nesl-i Hūlagu’dan
Fesâd-ı fıtrat-ı mezmûmesi olmağla burhânı

5381. ‘ Alâ kavlin Yehūdâ’ya çıkarmış nesl-i bed-aşlı
Anası cânibinden didiler hâl idi Mervânî

5382. Birâder-zâdesidir lâ-cerem Fir‘avn u Hāmân’ıñ

Olur ol vech ile a‘ mām-ı bed nām-ı āl-i Sāmānī

5383. ‘ Adāvet eskidir anlara el-ḥaḳḳ āl-i ‘ Oṣmān’a
Ḥudā hīç cem‘ ider mi bir yere ḥaḳḳ ile buṭlānı
5384. Elest bezminden idi irtidādı kavm-i menfūruñ
Anıñçün oldılar ‘ ahd-i Belā’dan ḥaṣm-ı Rabbānī
5385. Ḥuṣūnet üzre zehr-ālūd idi aḳvāl ü ef‘ āli
Bütün sevdā-yı bī-sūd ile eylerlerdi pūyānī
5386. Benī-nev‘ iyle daḥi olamazlar idi germ-ülfet
Şetāt u tefriḳa üzre idi evṭān u büldānı
5387. Anıñçün her biri bir ṭag-başın eyledi mesken
Dirīdende pelenge ġālib ola belki ṭuġyānı
5388. Selāṭine ulu’l-emre emīre inḳıyād itmez
Şerī‘ at bilmez aṣlā diñlemez fermān-ı sultānı
5389. Birisi içlerinden ez-ḳazā ḳāzī-yi şer‘ olsa
Yaḥud serdār olsa ḳavmine yā mīr-i mīrānī
5390. Ḳabūl itmezler idi ḥükmine rāzī degillerdi
Biribiriyle cenk eylerdi ṭaġlarda şegālānī
5391. Şehinşāh-ı cihān küffār ile cenk itdigi yıllar
Bu kāfırler daḥi furşat bilüp itmişdi ‘ işyānı
5392. Sefer lāzım idi ıṣrār-ı zulm itmekle kāfırler
Ehemm idi o dem ‘ asker çeküp tedmīr u hızlānī
5393. Sekiz yüz yetmiş bir yıl geçince sāl-i hicretten
Bahārında o sālīñ ‘ azm idüp ol şīr-i ‘ Oṣmānī
5394. Edirne taḥt-gāhından sa‘ ādetle idüp nehzat
Diyār-ı zümre-i eṣrāra ḳıldı ḳaşd-ı pūyānī
5395. Manastır şehrini evvel mu‘ asker eylemişlerdi
Yanında var idi cenge yarar şīrān u mīrānı
5396. Varup ol müşrikīnīñ mesken ü me’vāların cümle

Cibāl üzre bulup ahr itmege hkn-ı ybn

5397. Knmndan ıkarup her birin tedmr iun buldı
ikr u ayd-s almı idi nerre-irn

5398. Cibl  sehlini ayydlar gibi szlmekle
Durdi dm-ı ayda nie bi merdm-ikrn

5399. Hnzr-i khen-sln gedi t-i merdndan
Sib' ın kırdılar irk olundu engelistan

5400. Taaun itdigi her be-zrndan alınmıdı
an'imden def'inden nie kenz-i firvn

5401. Nie dize-gn Ysuf-li mabb u msten
Beer bi aaya erzn iken tadr-i emn

5402. er yz aaya dd u sited olundu ser-t-p
Beh-y bas ile bey' itdiler Ysuf-liayn

[316b]

ale'llahu Sbane⁹⁰ ﴿فَاتَّبِعُوا الْمُرْكَيْنَ كَافَّةً﴾

5403. Grh-ı mriknn def' aten ber-vech-i isti
Cezsn virmege adır olunca emr-i sultn

5404. oyuldu imti-i emr ile tedmr-i kffra
Geurdi ziyn emirden hkn-ı gebrn

5405. O demde khne gebrn l-i ybn dv-mnen dn
ırıldı belki drt-be bi adar gm-rh-ı kfrn

5406. Gezerken kh u arsında cem' ile pern-
Be-on binden ziyde buldılar ab-y nrn

5407. Hrb olmıdı tesirinde ol dem İlbaan Hn
An ta' mr u termm itdirp ber-vech-i itn

5408. Sa' detle o yerden tat-gha ric' at itdikde
Yanında ' asker ile ehriyr-i tat-ı ' Omn

⁹⁰ “Mriklerle topyekn savaın...” Tevbe, 9/36. yetten nkıs iktibas. Her  nshada da “il” kısm “tl” eklinde yazılmıtır.

5409. Şerî' at hâkimi naşb eyledi bir mîr-i mîrânla
Çodı erbâb-ı tîmâr u sipâhîsin mülûkânî
5410. Sekiz yüz yetmiş ikide daîi gör hikmet-i Hakk'ı
Yine bir vaç' a-i 'uzmâ olup bâ-emr-i Rabbânî
5411. Ne vaç' a nakle şâyeste każiyye hâdiş olmuşdı
Yazar târîhde 'Âlî anı ber-vech-i îkânî
5412. Haremnden neşve-yâb terbiyet olmuş ağalardan
Yine ol fırkadan mevlûd idi ecdâd u h'îşânî
5413. Muqaddem kendülerden birine oğlanlık itmişdi
Sikender idi anıñ ittifâken nâm u 'unvânî

Hâdişe-i Garîbe

5414. Aşağı yukarı anı Sikender diyü kullandı
Peserlikle hıyânet-perveri itmişdi oğlanı
5415. Sarây-ı pâdişâhîde olan ol deñlü te'dîbi
Sefîhiñ olmamışdı bâ' iş-i ıslâh u 'irfânî
5416. Huşûşâ bir ze' âmetle çerâğ olmağla akrâna
Tefevvuç itmesi beyne'l-ehâlî rif' at-i şânı
5417. Derûnında olan gılzatların ref' itmemiş kaç' â
Bir-iki kendi gibi güm-rehân-ı dîn u imânî
5418. Arayup irtikâb-ı irtidâda pîşvâ olmuşdı
Ve ⁹¹“من يرتد عن دينه” olup keyfiyyet-i şânı
5419. Ğabâvet ile ğâyet bulınup râh-ı ğavâyetde
Temellük şekli itdi ba' zı yerde 'arz-ı tuğyânî
5420. Havâşş-ı pâdişâhî olmuş idi İlbaşan hattâ
Anı teşhîr içün leşker çeküp virmişdi hüsrânî
5421. Anı bilmez ki şehbâz-ı hü mâ-pervâziñ o kârı

⁹¹ “Kim dininden dönerse onu öldürün. “Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 231; Abdürrezzâk, el-Musannef, V, 212.

Degildir aşiyân-ı rû-siyeh zâgâna şâyânî

5422. Revâ mı ger kesân-ı cîfe-ğ'ârîñ dâ'im efkârı
Mişâl-i tã'ir-i kudsî ola hem-bâl-i perrânî

[317a]

5423. Anîñ bu ihtilâlin def' u tanzîm u memâlikde
Eger me'mûr olsa ba'z-ı vâlî mîr-i mîrânı

5424. Kifâyet itmesi emr-i muqarrer idi ol demde
Olurdu belki sâ'ir ağviyânîñ katl-i âsânı

5425. Velâkin şehriyâr-i 'âleme bu emr-i müsta'ceb
Girân geldi huşûşâ ol sefihiñ kâr-ı küfrânı

5426. Heves-nâk oldılar kim kendüler bi'z-zât mürtediñ
Belâ-yı 'âcilin tertîb ide bâ-seyf-i sulţânî

5427. Hâkîkat öyle oldu hazret-i sulţân-ı gayret-keş
Diyâr-ı İlbaşan'a eyledi 'azm-i hıdîvânî

5428. O sulţân-ı muţahhar ser-be-ser ol hîz-i İskender
Taşaşşun itdiği yerde idüp püyân u cüyânî

5429. O rütbe ihtifâ itmiş ki delmiş yerlere girmiş
Ne görmüş var ne tutmuş dârugîr aşhâb-ı a'yânı

5430. Bütün şehr ü kurasın üstün altın cümle geşt itdi
Yağardı cümlesin olmasa ger havrâ vü gılmânı

5431. Meger mürted-i mesfûr eylemişdi sa'y-i nâ-maḥşûr
Taşaşşun itdi devr-â-devr atup bir sâhile cânı

5432. O kâfir-i kîş ol niyyetsiz mişâl-i kaṭre-i nâ-çîz
Düşüp mânend-i kârîz eyledi 'azm-frengânî

5433. Firengistân çün kim baḥr-i 'ummân-ı dâlâletdir
Fücûr u fışka şatdı hep kumâş-ı dîn ü imânı

5434. Şeh-i vâlâ-şîr sulţân-ı 'âlî-şân dîn-perver
Muḥîṭ-i baḥr ü berr ol nesl-i pâk-i âl-i 'Oşmânî

5435. Çeküp silkü'l-le'âl-i ihtimâma memleket nazmın
Görüp ol hıttâ-i mergûbede ahvâl-i sükkânı

5436. Sipâriş eyleyüp zâbıtlara emr-i re'âyâyı
Sa'âdetle buyurdı dâr-ı milke 'avd-i şâhânî

Yigirmi İkinci Vak' a Ğazâ-yı Ağrıboz'dur

5437. Vakâyi' den olup yirmi ikinci devr-i Fâtih'de
Ne yüzden gösterir dîdârını mir'ât-ı devrânî

5438. Şeh-i devrân Muhammed Hân Ğazî Arnavudluk'dan
Sa'âdetle ğanîmetle idince ric'-i şâhânî

5439. Karaman-oğlu'nın ğavĝâları fevrî zuhûr itdi
Anıñ da def' ine vâfir çekildi renc-i hızlânî

5440. Şeh-i 'âlî-nijâdı bir-iki gün 'ayş-i mu'tâdı
Sürûr u zevk u şâdî virmedi çarhıñ bu devrânı

5441. Çekilen sāĝar-ı ser-şâr-ı ekdârın humârından
Rehâ-yâb olmadın yapılmadan bünyân-ı vîrânı

5442. Ğuzâtıñ kalb-i vîrânı biraz ta'mîr isterdi
'Aţâyâ-yı şehinşâhî ile ber-resm-i şâhânî

[317b]

Şürû'-ı Muhammed Hân-ı Deryâ-Sipâh der-'Ayş u 'İşret be-Leb-i

Deryâ-yı Siyâh

5443. Biraz devriñ ğumûmından mükâfât-ı hümmûmından
Cefâsıyla hücumından ħalâş isterdi bir ânî

5444. Hâvâşş-ı bezm-i hâşşından bir-iki maḥremânıyla
Leb-i deryâda eylerken şafâ-yı pâdişâhânî

5445. Rezimden kurtulup bezme ayaĝı dutmaz olmışken
Piyâle devrine iller gibi kılmışdı püyânî

5446. Getür câm-ı müdâm-ı la'î fâmı sâkıyâ dirken
İderken câm-ı Cem-âyîni üzre 'ayş-i rindânî

5447. Kimi sāgar-be-kef kimi şürāhī elde āmāde
Kimisi zevk-i nūş-ā-nūşla idüp qadeh-rānī
5448. Semenber mihr-i enver şūh-dilber māh-peykerler
Mişāl-i serv-i ‘ar‘ ar sākıyān gılmān-ı rıdvānī
5449. Sehī-qadd lāle-ḥad hūbān ser-ḥad biri birinden
Leṭāfetde zārāfetde müreccaḥ ḥüsn ile anı
5450. Be-dih sākī mey-i bākī ki der-cennet ne-ḥ‘āhī yaft
Kenār-ı āb-ı rükn-ābād ile olmışdı gūyānī
5451. Rezim ālātını sīh-i kebāb-ı bezm kılmışdı
Mükāfāt itdi dirlerken sipihr-i dūna devrānī
5452. Henüz itmām-ı güftār itmedin degdi gözi dehrin
Ḥarām itdi ḥarām-ı sākıyān-ı gül-‘izārānı
5453. Felek yüzslük itdi döndi fevrī cevri artırdı
Gerekken ḥurmet itmek meclise bā-‘özü-ḥ‘āhānī
5454. Yüzi şuyı döküldi her biriniñ şışe-i qalbi
Qırıldı hem-çü mir‘āt-ı şafā-yı qalb-i sulṭānī

Me‘āl-i Mektüb-ı Aşhāb-ı Sevāḥil be-Cānib-i Sulṭān-ı Deryā-Dil

5455. İrişdi bir ḥaber kim Ağrıboz’uñ pīş-gāhında
Kenār-ı bahre ya‘ nī sāḥile kāfir qapudānı
5456. Venedik cemā‘āt-ı tuğātından olan efrenc
Berāy-ı intikām si‘āl-i sābık geldi qorşanı
5457. Ḥarān nāmında bir ser-qapudān-ı qavm-i efrenci
Sekiz pāre qadırğa eyleyüp leb-riz-i tuğyānī
5458. Cezâyirde olan sāḥillere ‘asker döküp ḥālā
Ḥasāret virdi İslām iline baḥrānī berrānī
5459. Yetiş ey pādişāhım saña ol yerler gerekmez mi
İş işden geçdi diyüp yüridi feryād-kārānı

Temsilāt

5460. Niçe bîgâneler maḥrem idi da‘ vet olunmağla
Şıķıldı bu ḥaberden geldi bezme bir perişānī
5461. Nedīm-i bezm-i şāhān oldıgıyçün ‘ asr-ı sâbıkda
Mezāk itmege çağrılmış idi bā-ızn-i ḥākānī
5462. İyü gün dostı imiş fevri taḥvīl itdi evzā‘ ın
Ayağın almağa sa‘ y itdi yārān gerçi mestānī
5463. O rütbe bī-edeblik itdi söz söyletdi yārāna
Ki anı hemşiresine diyemezdi belki iḥvānı
5464. Kerīme-zādesiydi duḡter-i rez pīr-i ḥumārīñ
Aña ḥurmetlice kılnmış idi bezm-i yārānī
5465. Dökülmüşken saçılmışken yolında ḥarc olunmuşken
Ḥarām-zāde imiş oldı fesādīñ başı ol ānī
5466. Çıkup ḥām-ı keyf ile yüz buldıgından başa mekkāre
Bu tarḥ-ı bezm-i ‘ ayşa virdi sulṭāna peşimānī
5467. Nedāmet iki vech üzre gelüp sulṭān-ı devrāna
Birisi maḥrem-i esrār itmek şaḡş-ı nādānı
5468. İkinci ‘ özri ‘ ayş u ‘ işretiñ encām-ı kem geldi
Ne keyfiyyetledir ḥālā bilinmez şaḡv-ı āsānı
5469. Felekde ḳanķı gördüñ ki şāmında şabāḥında
Sipihriñ ittīrād üzre ola hem-rāh-ı devrānı
5470. Ḥired erbābına ḥurd-i büzürge semt-i āsāyış
Ne idbārıyla ğam-nāki ne iḳbāliyle şādānī
5471. Yazar Kūnh’inde ‘ Ālī serzeniş sulṭān-ı devrāna
Cezāyirden gelen mektūbda ber-vech-i nādānī
5472. Kemāl-i ızdırābından ‘ azāb-ı pīç u tābından
Muḥammed Ḥān’a yazmışlar kelām-ı herze-gūyānī
- [318a]
5473. Durūğ-ı maşlaḥat-āmīz ile ber-vech-i isti‘ cāl
Getürmüşler lisāna iftirā vü kizb ü bühtānı

5474. Urumayuz bir alay hadd-i nâ-şinâsân-ı sevâhîl kim
Yine vardığın idrâk eylemez encâm u pâyanı
5475. Mücerred şehriyâr-i ‘âlemi tesrî‘ kaçdıyla
Yazılmış hâşe li’llâh ey şehinşâh-ı cihân-bânî
5476. Sen anda ‘ayş ü ‘işretde şafâ-yı bezm-i şoḥbetde
Re‘âyânîñ kebâb olmaḡda dâ’im ḡalb-i sūzânı
5477. Kenâr-ı cūy-bâr u sâḥil-i deryâda şahrâda
Alursuz der-kenâr-ı vuşlata ḡūr u ḡılmânı
5478. Müdâmî lezzet-i cām-ı müdâm üzre şafalarda
Berâyânîñ gözinden aḡmada ḡün-ı mey elvânî
5479. Arada böyle bî-câ serzenişler ḡadden aşmışdı
Bütün taḡrîr olunsa ḡâtıra virirdi keslânî
5480. Sekiz yüz yetmiş üç sâlinde idi râvî-yi aḡbâr
Şu vech üzre ḡikâyet itdi kim ol şîr-i ‘Oşmânî
5481. Peyâm-ı dehşet-engîziñ vürûdıyla sefer kıldı
Yanında var idi ḡadr-i kifâye mîr-i mîrânı

Ḥareket-i Hümayûn-ı Zâfer-Endûz be-Cânib-i Cezîre-i Ağrıboz

5482. Şeh-i vâlâ-şiyem menzil-be-menzil ḡaṭ‘-ı rāḡında
İşit sen mâcerâ-yı ‘asker-i küffâr-ı korşanı
5483. Sekiz pâre ḡadırḡa ile âlât-ı mühimmâtın
Tedârük eyleyüp dökdi ṡaşra ceyş-i gebrânı
5484. Nevâḡî vü ḡurâya ebr-i zûlmânî gibi çökdi
Müsûlmânâna ḡayri yaḡdırdı tîr-i bârânı
5485. Metânet virmedeydi ḡal‘ aya küffâr-ı bed-girdâr
Yanaşmaḡ ḡayli müşkil idi ḡışna cünd-i sultânî
5486. Sefâ’in ‘askeri ḡüyâ defâ’in idi deryâdan
Bıraḡıldı kenâra ṡoplanup ceyş-i perîşânî

5487. Puşuda düşmeniñ vâfir yayası var idi kaçdı
Mesâkinde қаланlar oldu istîşâle erzânî
5488. Kırıldı ol havâlîde olanlar cenk-i evvelde
Ġanîmetle ele girmişdi gizlü genc-i şâyânî
5489. Vezâretten o dem Maḥmûd Paşa ‘azl olunmışdı
Қapudânlıқla oldu Gelibolı mîr-i mîrânı
5490. Yazar ‘Âlî vezîr-i a‘zâmı İshâk Paşa’dır
Birisi berre ser-‘asker biri sâlâr-ı baḥrânî
5491. Donanmayı sipâriş eyledi Maḥmûd Paşa’ya
Vezîr-i a‘zâma işmarlanup ordu-yı sulṭânî
5492. İki yüz pâre keştîlerle me’mûr oldu deryâdan
Miyân-ı lüccede şan her biri bir kûh-ı cismânî
[318b]
5493. Bu minvâl üzre her biri bir cānibde perḥâşa
‘Azîmet itdiler ilğar ile bâ-emr-i ḥâḳânî
5494. Sevâḥîl semtine yaklaşdılar Rûm-ili’de anlar
Қılındı Atina Şaḥrâsı’na imrâr-ı merdânî
5495. Havâsı ḥûb âbı hoş lezîz eşmârı gûn-â-gûn
Etîbbâ şehri dinmekle olup meşhûr ‘unvânı
5496. Miyân-ı Ağrıboz Hışnı ile bir oқ atım ancak
Olurdu fâşıla ammâ anıñ terşîş-i bünyânı
5497. Ḥaşânetde raşânetde müreccaḥ idi büldâna
Meḥâzîsinde aşlâ yoğ idi ḥîṭân-ı cüdrânı
5498. Metânetle esâsı muḥkem idi üstüvâr idi
Arada var idi bir cîsr-i memdûd-ı mülûkânî
5499. Şırâṭ-ı müstaḳîm dinürdi deyrleri ol cisre
Ecānibden anı ḥıfz üzre idi ḳal‘a sükkânı
5500. Şeh-i kişver-güşâ bir cānibinden cünd-i ebrârı
Sürüp İstîfe şehri üstine istifle yeksânî

5501. Donanma-yı hümâyûn ile daği kapudân paşa
Yanaşdı sâhil-i deryâya ber-vech-i şitâbânî
5502. İki ‘ asker daği eyyâm-ı fevz-encâmını buldı
Bi-hamdi’llâh vezân oldu nesîm-i ‘avn-i Yezdânî
5503. E‘âdi leşker-i İslâmiyânîñ reddi deryâda
Görünce keşretin ref‘ eylemişdi cisri sirrânî
5504. Varınca yerine bir cisr-i nev peydâ olundıkda
Biri birine peyvest eyledi keştî-süvârânî
5505. Sefâ’inden olup her bir gemi bir lücce zehâ’ir
İçinde var idi âlât-ı rezmi cenk-cüyânî
5506. ‘Asâkir baħr ü berden gūyiyâ birden sürülmekle
‘Adūnuñ başına teng itdiler bu çarħ-ı gerdânî
5507. Ğuzât-ı müslimîniñ keşretinden çeşm-i a‘dāya
Kemâl-i haşyetinden baħr ü ber göründi yeksânî
5508. Bu eşnâlarda seksen pâre keştîlerle gelmişdi
Kıral-ı bed-fi‘âl imdâd için bâ-ceyş-i tersânî
5509. Murâdı bu idi kim hedm ide ol cisr-i İslâm’ı
Tüfenk ü topa tecsîr eylemişdi anı a‘vânî
5510. Anı kal‘ ile kal‘a ħalkına imdâd ide gūyâ
Gelüp bir araya sükkân-ı kal‘a ceyş-i ħorsânî
5511. Teşâdüm itmede yek-dil olalar ittiħâd üzre
O yüzden olur elbet kal‘anıñ taħliş-i âsânî
5512. Bu minvâl üzre re’yi bir yere geldi ferîħaynîñ
İşit sen mâcerâ-yı ‘asker-i sulţân-ı zî-şânî
5513. Donanma-yı ‘adūdan nâ-gehân bir kaç kadirğası
Pek a‘lâsı idi düzgün idi ĝâyet levendânî
- [319a]
5514. Donanmadan seçildi uydurup âlât-ı perħâşın

Bütün miḳyāsa aldı topların kār-āzmāyānı

5515. Açup sancağını bayrağını hem Sente berdāsın
Küşāde eyleyüp kāfir yelkenlerin apudānı⁹²

5516. amusı sebat itdi orsa poa⁹³ geldi meydāna
uzāt-ı m slim ne itdi ‘ arz-ı kār-ı merd n 

5517. Meger etr f-ı cisre nie toplar vaz‘ olunmışdı
‘ Ad ya dem ekerdi azın amış hem  s ‘ b n 

5518. Hem n-dem bir fitilden falyadan p r- teş olduda
Olup toptan ser- -p  ara-i ‘ umm n-ı n r n 

5519. amusı r ze r ze oldu başı ıı ser-küşte
Ne topt-end z  belli oldu ne ters ne a‘ v n 

5520. Ne maql ba irişdiler ne hışn ire girişdiler
 ki yüzden bulup ol fıra-i merz le h rm n 

5521. Donanma-yı h m y na mu bil r y-i dery da
Donanması gelüp lenger biradı avm-i ters n 

5522. H c m itdikde g y  al‘ ay  teş ire  z ler
E‘  d  daı ard n alalar men‘ ideler an 

5523. Cen b-ı şehriy re g yiy  ilh m olunmışdı
G r h-ı m şri n n vech-i meşr h üzre p y n 

5524. Teşebbüş itdiler⁹⁴ “الحر ب خدعة” zeyline ol dem
M n d ler nid  itdirdiler ber-vech-i i‘ l n 

5525. “  nci gün y r yişdir h ş ra” diyü emr itdi
Bur ca ımaa yapd rdılar şad nerdb n n 

5526. Ne ise h z r u  m de itdirdi m himm t 
Bu minv l üzre v k ‘ oldu tehd d t-ı sult n 

⁹² H nüshasındaki bu beyit her iki  niversite nüshasında mevcut deildir.

⁹³ Orsa poa kullanıma g re saa sola, sada solda, ileri geri gibi anlamlara gelen gemicilik terimidir. Bkz: Tuncay Tuncel, **Osmanlı şiirinde Gemicilik Terimleri**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2009, s. 92.

⁹⁴ “Harb hiledir.” Buh r , “Cih d”, 157; Müslim, “Cih d”, 17.

5527. Dilîrân-ı veğāya yek biñ tenbîh olunmışdı
Bu emre cümleyi āgāh idüp bā-emr-i şāhānî
5528. ‘Asākîr yevm-i mev‘ūd üzre bi’l-cümle tehiyyāda
Temāşā kıl ne yüzden cılve-gerdir hāl-i devrānî
5529. Cünūd-ı ġāziyānîñ ez-każā huddāmınıñ biri
Leb-i deryāda şuya girdiginde kavm-i gebrānî
5530. Gelüp ol hādîmî aḡz itdiler dil aldılar gūyā
Anı söyletdiler ber-resm-i istinṭāḡ-ı sîrrānî
5531. Muḡaşşal tıydılar oğlandan ol rûz-ı mev‘ūdı
Veliyyü’n-nî‘ meti vāḡıf olunca seby oğlanı
5532. Bu ma‘nâyı tedārûk eylemişdi kendi kendinden
Vekîl-i muṭlaḡa naḡl eyledi keyfiyyet ü şānı
5533. Müseyyeb kıydılar kaçmaz ümîdiyle ḡarañlıḡda
Meger şeh-bāz imiş ḡuluñ imiş kaçırıldılar anı
5534. Çaḡır-keyf oldıġında bir alay sarḡoş kāfîrler
Ṭurur mı hîç me’nûs olmayan murġ-ı beyābānî
5535. Gözetmiş idi münyāsın ḡuş uyḡusıyla yaturken
Miyān-ı şebde yine sâḡibin buldı şitābānî
5536. Me-bādā yevm-i mev‘ūda mürā‘āt olunup ol gün
Yürüyiş eyleye ḡışna şehinşāḡıñ dilîrānı
5537. Ḥaber-dār olmuş a‘dā hādîminden yevm-i mev‘ūda
Tedārûk eylemişlerdir muḡābil dekk-i şeyṭānî
- [319b]
5538. Cenāb-ı şehriyāriñ vech-i meşrûḡ üzre tedbîri
Netîce vormeye belki ola icāb-ı ḡüsrānî
5539. Biraz şuġrā vü kübrā baştı idüp mevzū‘u maḡmûli
Tedārûk itdi külliyyen ḡaber-dār itdi merdānı
5540. Muḡammed Ḥān’a daḡı naḡl olundu seby-i ḡıdmet-kār

Veliyyü'n-ni' meti sonra gelüp tekrâr-ı i' lānī

5541. Cenāb-ı pādīşāh-ı 'āleme gāyetle hoş geldi
Ḥayr-ḥ'āh oldıgım bildikde kıldı luṭf-ı şāhānī
5542. Hemān-dem "İrtesi gün yürüyiş vardır" diyüp hışna
Taḥallüf itdigin yevm-i va' idiñ tıydu mīrānı
5543. İşā' at itdiler re'y-i aḥiri cümle merdāna
Tedārük her ne ise itdiler ber-vech-i şāyānī
5544. Seḫerden Allāh Allāh ile gülbānk-ı Resūlu'llāh
Şadāsın itdiler peyveste tā ' arşın sürüşānı
5545. Olup hem nāle aşḫāb-ı cihāda geldi imdāda
Yürüyiş itdiler ⁹⁵﴿نَصْرٌ مِنَ اللَّهِ﴾ ile gūyānī
5546. Gürūh-ı müşrikīn gāfil bulındı yevm-i mev' ūduñ
Muḫaddem oldıgından geldi küffāra perīşānī
5547. Ğuzātın ardına düşmek degil davranmağa ašlā
Sefā'inden ḥurūca bulmadı tedbīr-i imkānī
5548. Devā-sāz olmadı tedbīr-i fāsīd ḫavm-i a' dāya
Çıkar mı mürdeniñ ḫaşd itseler de bir ḫaşıḫ ḫanı
5549. Gelüp bi'l-cümle deryā cānibinden ḫapudān paşa
Daḫi bir cānibinden ' askeri ordu-yı sulṭānī
5550. Dilīrān-ı veḡā cenk-āzmā gelmişdi fevc-ā-fevc
E'ādiye idüp ' arz-ı şekve-i ḫahramānānī
5551. Tüfenk-endāz u ṭop-endāz bi'l-cümle neberd-āḡāz
Rezīm-sāz oldılar ceyşiñ dilīrān u nerīmānı
5552. Veḡā-perdāz olup teşḫīr-i hışna cümle şeh-bāzān
Pey-ā-pey ṭop-ı düşmen kūb atardı nerre-şīrānı
5553. Ḥisār-ı üstüvār-ı ḫal' ayı ṭop ile dögmekden
Dil-i düşmen gibi sūrāḫ sūrāḫ oldı her yanı

⁹⁵ "Allah'tan büyük bir yardım..." Saff, 61/13. āyetten nākıs iktibas.

5554. Burūcuñ kalb-i a‘ dā gibi vīrān kılınan yerden
Vülūca başlamışdı ġāziyān-ı cünd-i ‘ Oşmānī

5555. Frengiñ ‘ādet-i dīrīnesi olmağla dermende
Kılā‘ a vaz‘ iderlerdi niçe fānūs-ı sūzānī

5556. Lisān-ı kavmde fānūs-ı istimdād dirlerdi
Görenler yandığın imdād iderlerdi şitābānī

5557. Bu def‘ a dağı eşnā-yı rezmde kal‘ adan yağıdı
Lisān-ı hālde da‘ vet idüp feryād-resānānı

[320a]

5558. Görenler mūm donanması şanurdı dūrdan hışnıñ
Ya şehr-āyīn-ı efrenci kıyās eylerdi cīrānī

5559. Bütün ebdān-ı hışnı nār ile tezyīn itmişdi
Caḥīme döndürüp hışnı gūrūh-ı kavm-i nīrānī

5560. Anı bī-dīnler fehmi eylemez kim hışnı mü’minler
Qarīben fetḥ idüp tenvīr ider envār-ı imānı

5561. Şu rütbe yandılar yağıldılar imdād için aşlā
Donanmadan başın kaldırmadı küffār qorşanı

5562. O deñlü mūm-dīvār olmuşdı zümre-i tersā
Gözin açmağā kādīr olmadı mānend-i sekrānī

5563. Naşārā’dan tenāşur olmadı imdād-ḥ‘āhāna
Düşürdi zulmet-i semt-i ḥilāfa ceyş-i gebrānı

5564. Belā-yı ‘ācili hep yine kendi dillerindendir
Egerçi dilleri tutuldu yañlış geldi pāyānı

5565. Niçün zabṭ itmediler dillerin ya neye boşlandı
Ya niçün kesmediler söyledüp oğlanı sīrrānī

5566. Tutılan dilleriñ aḥbārını taḥkīk bilmekle
Vaḳitsiz yandığıyçün kal‘ anıñ fānūs-ı sūzānı

5567. Yerinden dā’im imdād için deprenmedi a‘ dā

Anıñçün ðahve-i kübrāya dek ceyş-i müsülmānī

5568. Tüfenk ü topla hışnı döğüp eṭrāfdan cümle
Kıyāmetler kopardı başına hedm itdi hīṭānı
5569. Ricāl-i ğaybdan müsteẓhar oldı zuhr vaḳtinde
Ḥudā'dan 'avn ile hışnıñ olup teshīr-i āsānı
5570. Kırāl-ı dāll u hem kāfir donanmasındaki 'asker
Ḥaber-dār oldıĝında iĝtinām-ı cünd-i sultānī
5571. Libās-ı mātem ile hep siyeh-pūş oldı ser-tā-ser
Boyadı zift ü kaṭrāna gemide bād-bānānı
5572. Kaçup yelken kürek yüz qarasıyla leşker-i qorşan
Qaranlıq mülkine kaçsa sezādır qavm-i tersānī
5573. Ne qara günlere qaldıq diyü kendi lisānınca
Deĝişler söyleyüp nevḥa-künān itdi gürizānī
5574. Şeh-i 'ālī-tebār ihsān-ı girdār u kerem-eṭvār
Ġanā'imden ne ise alınan ḥums-ı firāvānı
5575. Ġuzāt-ı müsülmīne cümlesin baḥşış itmekle
Olup şavb-ı Ḥudā'dan 'öşr-ı emşāliyle ihsānı
5576. Miyałçe'de fetḥ olunan hışnıñ hızāsında
Hışar-ı Sürḥ nāmıyla müsemmā hışn-ı zī-şānı
5577. Sezā-vār itdi teshīriyle sultān-ı kerem-kārī
İçinde var idi bī-ḥadd künüz-ı māl-i gebrānī
5578. Bütün Ağrıboz'ıñ a'yanınıñ emvāl ü eşyāsı
O hışn içre define olmış idi niçe ezmānī
- [320b]
5579. Müyesser oldıĝında fetḥi içinde nuḳūdıyla
Tuḥaf niçe cevāhir oldı şāyān-ı ḥıdıvānī
5580. Mükāfāt-ı ilāhīdir ki ḥumsın sābıqan ceyşe
'Aṭā itmişdi cūdıyla ber-resm-i pādişāhānī

5581. Telâfî eyledi bârî bu deñlü kenz-i küffârî
Zehî lutf-ı kerem-kârî zehî ihsân-ı Rabbânî
5582. Hazîne eyleyüp irsâl olundı cânib-i berden
Bütün hayrâta şarf itdi vire Haqq ecr-i şâyânî
5583. Rezimde hedm olan ebdân-ı hısnı itdirüp ta‘ mîr
Neferlerle konup dizdâr u hükâm-ı nîgeh-bânî
5584. Sa‘ âdetle der-i devlet-me‘âba ric‘ at itdikde
Fütûhât-ı celîlin yazdılar vaq‘ a-nüvîsânı

eş-Şâliş ve'l-‘İşrîn mine'l-Havâdiş

5585. Olup yirmi üçünci vaq‘ ası sulţân-ı zî-şânî
‘Alâ’iyye diyârında olan teşhîr-i büldânî
5586. Sekiz yüz yetmiş altı sâline vardıkda târîhi
Gedik Paşa ki Aḥmed’dir mürûr itmîşdi ‘unvânı
5587. Yazar Kûnh içre ‘Âlî ol diyârîñ fetḥ ü teşhîrin
Cenâb-ı Fâtih’e isnâd ider nâ-mihribânânî
5588. Kılıc Arslan Beg kim sâbıķan ḥâkim olup anda
Mülûk-i Âl-i Selçukî’den idi nesl-i zî-şânı
5589. Karaman ülkesi çünkim alınmışdı emîrândan
İsâ’etle kılınmışdı zamîm-i mülk-i ‘Oşmânî
5590. ‘Alâ’iyye bulunmağla civârında Karaman’ıñ
Ma‘iyyet üzre zabtı oldı maḳşûd-ı ḥıdîvânî
5591. Ğarâz tevsî‘-i mülk itmek iken ṭab‘-ı hümâyûnı
Anatolî’ya emniyyet bilüp teşhîr-i büldânı
5592. Kılıc Arslan’dan evvel rızâsıyla taleb itdi
Vire Sulţân Muḥammed Ḥân’a büldânın şadîkânı
5593. Zarâfetle emîre şöyle işrâb itdi dir râvî
Bilürsin almışızdır mülk-i Yûnân u Karaman’ı
5594. Memâlik zabtı çünkim vâcibât-ı ‘uhdemizdendir

‘ Alā’iyye ile mülk-i Karaman olsa yeksānī

5595. Bize āsān olurdı Anaṭolı zabṭı fī-mā-ba‘ d
Tekellūf ber-ṭaraf teslīm idiñ ber-resm-i ḥullānī
5596. Ağır geldi emīr-i nām-dāra mülk-i mevrūsın
Virüp bir şehriyāre kendisi ola beyābānī
5597. Kimiñ mülkinde varsun ‘ arz-ı dārāt eylesün şöñra
Ra‘ iyyetim ḳabūl itsün faḳīrānī zelilānī
5598. Zirā‘ atle ticāretle ta‘ ayyüş emri müşkilce
Didirtmişken niçe eyyām kendin mīr-i mīrānı
5599. Ḥadīdü’t-tab‘ iken şānisi yoğ iken şecā‘ atde
Hemān bir gürbeye döndürdiler bī-çāre arslanı
[321a]
5600. ‘ Alā’iyye diyārından bedel ‘ arz itdiler ammā
Mu‘ in olmadı ta‘ vīzle bir cāh-ı mīrānī
5601. Cenāb-ı şehriyāre gerçi ‘ Ālī i‘ tirāz eyler
Bu emri ‘ azv idüp ta‘ bīr ider sulṭān-ı zī-şānı
5602. Kemīne nāzımın bu emr-i nā-bercāda taḥmīni
Bu yüzden cilve-gerdir kim Ebu’l-Feth’iñ vezīrānı
5603. Cenāb-ı şehriyāri belki iğfāl eylemişlerdir
Gedik Paşa ḥuşūşā vālī-yi mülk-i Karamanī
5604. Civārında bulunmağla ‘ Alā’iyye gibi bir mülk
Anıñla manşıbın tevsī‘ ide almağla büldānı
5605. Bu emre ehl-i tārīhiñ ser-ā-pā daḥl ü teşnī‘ i
Degildir ‘ aql ile hem naql ile bercā vü ḥaḳḳānī
5606. Ḥuşūşā naql-i ‘ Ālī mūcib-i küfrān-ı ni‘ metdir
Veliyyü’n-ni‘ meti bilmez mi yoḥsa Āl-i ‘ Oşmān’ı
5607. Niçün bīhūde bir sulṭān-ı zī-şāna iṭāleyle
İder zahr-ı ğaybde ba‘ z-ı üfk-i nā-be-çeşbānī

İ‘tirāz-ı ‘Âlî he-Cenāb-ı Ebu’l-Feth Muḥammed Ḥān

5608. Cenāb-ı Ḥāzret-i Fātiḥ Muḥammed Ḥān-ı zī-şān-ı
Zamānında ziyāde buldı fūṣṣat mülk-i ‘Oṣmānī
5609. Anaṭolı vü Rūm-ili’de vāfir memleket aldı
Niçe büldāna mālīk oldılar baḥrānī berrānī
5610. ‘Alā’eddīn Selçukī mülūk-i Āl-i ‘Oṣmān’ın
Veliyyü’n-ni‘ meti olmadı mı ber vech-i sulṭānī
5611. Cenāb-ı cedd-i a‘lāsı olan Sulṭān ‘Oṣmān’a
Ol ırsāl eyledi tūğ u ‘alem hem ṭabl-i şāhānī
5612. Ferāğat eylemişdi gūyiyā emr-i ḥilāfetden
Aña ruḥṣat virüp göndermiş idi ḥuṭbe fermānı
5613. Ḥuşūşā vālidī Erṭuğrul’ı Īrān’dan ṭoğrı
Getürdüp yanına ikrām ile ta‘yīn-i iskānī
5614. Kılıc ḳaṭān virüp dīvān-ı ‘ālīsinde ‘Oṣmān’a
Müzürkeş tır u tirkeşle bileklendirdi mīrānı
5615. Revā mı ḥāliyyā Sulṭān ‘Alā’eddīn neslinden
Kılıc Arslan gibi keskin miskīn mīr-i şü‘ānī
5616. “Vilāyet baña lāzımdır” diyüp ibrām ile almak
Gehī cebren gehī ṭav‘an idüp tehdīd-i sulṭānī
5617. Ḳanā‘atla ta‘ayyūş üzre iken ol ḥavālīde
Elinden zār u zor almak bir-iki ḥıṣn u büldānı
5618. Seniñ şān-ı ‘azīmiñ muḳtezāsı bu mıdır yoḥsa
Anı taḥyīb ile aña şemātet ide aḳrānı
5619. Ser-efrāzān-ı şāhāndan iken ol mīr-i dīn-dār-ıñ
Esās-ı mülk-i mevrūşı yūziñden bula vīrānī
5620. Yetişmez miydi saña Rūm-ili’de Anaṭolı’da
Bu deñlü memleket kim aṇdırır Īrān u Tūrān’ı
5621. Gereklü memleket olsa daḥi mülk-i ‘Alā’iyye

Tevakküf lâzım idi tâ bulınca ‘ömri pâyânî

[321b]

5622. Yahud alındığı taķdīrce büldān-ı mevrūşı
Daķı a‘lā bedel virmek gerekmez miydi mīrānı
5623. Havāsı iyi hoş bād-ı havāsı andan efzūn-ter
Olup tâ kim keder-nāk itmeye ańdıķça büldānı
5624. Nevāķi vü kūrāsı sāķil-i deryāda olmaķla
‘Alā’iyye diyānı teng idi az idi sükkānı
5625. Lüzūmı yoķ idi hıfz-ı memālik itmede ķaťā
Hemān bir hırş-ı maķż itdi cihān-gīr olmada anı
5626. Lisān-ı hāķda cārī meşeldir söylenür hālā
Vefā olmaz diyüp ‘Oşmānlı’da emşāl-gūyānı
5627. Ebed iylik yaramaz hānedān-ı Āl-i ‘Oşmān’a
Mūsāvīdir yanında ańların şādık ile cānı
5628. Şadāķat üzre hıdmet eyleyenlerden ķatı vāfir
Siyāset olunup bī-cürm iken şālīķ vezīrānı
5629. Mücerred hıdmetin tazyī‘ içün ednā bahāneyle
Ta‘annüdle taķayyürle ķılındı ķatle erzānı
5630. Bu vādīler olup her biriniń hāķı ķabī‘isi
Ańa mebnı olup mīriń daķı aķvāl-i hızlānı
5631. ‘Aķāyāsı da keķdir doķrıdan doķrıya virmezler
ķaraman-oķlı gibi zālīme eylerler iķsānı⁹⁶
5632. Kılıc Arslan’ı kendi kılıcıyla zebķ iderlerdi
Alurlar ellerinden mülk-i mevrūş-ı emīrānı
5633. Bu taķrīrāt-ı nazmım Kūnhü’l-Aķbār’ında ‘Ālī’niń
Muşarraķdır kimi vāķi‘ ola kimisi bühtānı
5634. Hele bu rütbesi ķāyet ta‘aşşubdur selāķine

⁹⁶ Karaman-oķlı gibi zālīme eylerler iķsānı H : - Ī₁ : - Ī₂

İnanmaz her kimiñ miqdār-ı zerre varsa ‘irfānı

5635. Bu deñlü Devlet-i ‘Osmāniyān’ıñ lütfunı görmüş
Menāşıb yok ki aña olmaya memnūh-ı sultānı

5636. Niçe eyyām defterdār olmış āl-i ‘Osmān’a
Qazanmış her biriniñ devletinde māl u sāmānı

5637. Yazar Tārīh-i Bitlīsī bu emri iktizā üzre
Biraz inşāf ider qadh eylemez evlād-ı ‘Osmān’ı

5638. Yazar hūkkām-ı Selçuk’ı beqāyāsından ol mīri
Velākin yazdığı ber-vech-i qat’ı Qılıc Arslan’ı

5639. Benāt-ı pādişāhān seleden toğdı dir gāhī
Gehī hāricden olmaq üzre görmüş şahs-ı yābānı

5640. Yine bu vech ile İdrīs’e ‘Ālī i’ tirāz eyler
Gerek evlād-ı hūkkāmı gerek ahfād-ı hāqānı

5641. Ne vech üzre olursa yine ecdād-ı ızāmıyla
Olup bir āsitānı şehriyāriñ kul u qurbānı

5642. ‘Alā külli’t-teqādīr öyle bir mīr-i kerem-kārıñ
Gerke tav’an gerek kerhen alınmaq mülk ü sāmānı

[322a]

5643. Mülūk-i āl-i ‘Osmān’a sezā-vār olmayan işdir
Tıtalım var imiş teshīriniñ ol demde imkānı

5644. Gerekmez mi mürā‘āt oluna rūh-ı ‘Alā’eddīn
Sezā mı ola evlādı muhān-ı āl-i ‘Osmānı

5645. Tıtalım almağa qaşd eylemiş sultān-ı milk-ārā
Niçün men‘ itmemiş yanında mīrān u vezīrānı

5646. Huşūşā mīr-i mīrān-ı Qaraman ol Gedik Paşa
Miyānda var iken nān u nemek hem haqq-ı cīrānı

5647. O dañi pādişāh-ı ‘ālemi taħrīk itmekle
Qaraman ‘askerin cem‘ eyleyüp bā-emr-i sultānı

5648. Emîr-i bî-günâhın üstine kaçd-ı helâkiyle
Biraz leşker çeküp itmişdi izhâr-ı dilîrânî
5649. Cenâb-ı memleket-pîrâya mülkûn lâzım olmuştır
Beni teşhîre me'mûr itdi sulţân-ı cihân-bânî
5650. Saña andan bedel ba'z-ı memâlik virilür elbet
İderler daği a' lāsın saña cāh-ı emîrânî
5651. Mevâ'id-i müzevverle didi teslîm-i mülk eyle
İnâdından olur belki saña îşâl-i hızlânî
5652. Faķîri h'âh u nâ-h'âh aldayup teslîm itdirdi
O deñlü irş ile memlûk olan mülk-i firāvânî
5653. Faķîriñ iktidârı olmayup vâlî-yi Yûnân'a
Teşâdüm itmege men' itmege nîrû-yı a' vâni
5654. Ne kim var ise yüz yıldan berü emlâk-ı mevrûşı
Re'âyâ vü berâyâsıyla memlû hışn u büldânı
5655. Tamâmen vâlî-yi Yûnân'a teslîm eyledi ol dem
Yedinde kalmadı bir mezra' a bir köy ü dihkânı
5656. Memâlikden bedel küllî inâyet ârzûsıyla
Der-i devlet-medâra 'azm idüp giryânî giryânî
5657. Rikâb-ı şehriyâre yüz sürüp aḥvâlin 'arz itdi
Umarken ecr-i ez'âf-ı muzâ' af luṭf-ı şâyânî
5658. 'Alâ'iyye gibi a' lā vilâyetden bedel ancak
Virildi aña bî-hâşıl zirâ' at cāh-ı ḥüsrânî
5659. Egerçi imtişâlen li'l-emr anı kabûl itdi
Gidüp Rûm-ili'de Gümülcine'de kıldı pûyânî
5660. Memâlik virdiginden daği eş' ab geldi taḥķîri
Gözünden yaş yerine kan akıtdı virdi bârânı
5661. Tırup oturmağa şabr u qarârı kalmayup âḥir
Çavala sâhilinden Mışr'a 'âzim oldu baḥrânî

5662. MıŖır sultānınıñ yanında mekŖ itdi biraz eyyām
‘ Aceb bir em olur mı yarama dirdi ‘ alīlānī
5663. ‘ Azīz-ı MıŖır’a hem hūkkām-ı ‘ aşra derdin aındıķca
Muħammed Hān’dan istiğrāb iderlerdi bu iħsānı
5664. Kılıc Arslan haķķında degil sā’ir emīrāna
Mürüvvet görmedi evlād-ı ‘ OŖmān’ın Ŗenā-h’ānı
5665. Muħammed Hān Fātiħ gibi sultān-ı cihān-gīre
Bu rütbe hırŖ-ı cāh itmek olur ‘ ayb-ı hūdīvānī
5666. Diyüp ta’ sīr iderlerdi Kılıc Arslan’a re’fetle
Dirīgā eylemiŖ iğvā o sultānı vezīrānı
5667. MıŖır’dan daħi ‘ azm itdi diyār-ı mülk-i Īrān’a
Nühüft itdi ‘ Acem’de yā maķām itdi Ŗıfāhānī
[322b]
5668. ‘ Irāk’a uğradı görmiŖdi NīŖābūr u Nikrīz’i
‘ Acem kılıcı oldu gūyiyā yā seyf-i Kirmānī
5669. Küçük bozurg tolaŖdı rāst geldigi eķālīme
Çıķardı evc-i bālāya Ŗadā-yı āh u efgānı
5670. Mümeyyiz oldııyķün gezdi māhūr u rehāvīyi
Nihāvend ü Hicāz’ı gördi Kürd’i hem ‘ Arābānı
5671. Ziyāret eyledi ķabr-i Hüseyn’i semt-i Zevrā’da
Maķām-ı rāħatü’l-ervāħ idi ol ķabr-i nūrānī
5672. Seyāħat idi ķaŖdı kendüye devr-i kebīr oldu
Unutdurdı aña devri Revān’ı ħubb-ı evķānı
5673. Bulup ol bī-nevā kendi gibi ‘ uŖŖāķ-ı Ŗeydāyı
Muħālif semt iken gezdi ‘ Irāk’ı mülk-i Īrān’ı
5674. Ŗabāya peyrev oldu hūdhūd-i Ŗehr-i Sebe’ oldu
Degildi mevrūŖ ‘ ayninde Belķīs u Süleymān’ı
5675. Zevāl-i mülkine ağlardı vaķt-i penc-gāhında
Aña virmiŖdi mülk-i müste‘ārı zīb ‘ unvānı

5676. Bu devriñ çünki olmaz kâr u naqşı mâye-i nehcet
Bırakdı kayd-ı gerdâniyesinden câh-ı devrânı
5677. Hışâr-ı ğamda maḥşûr olmada pâ-beste olmuşken
Ayağından çeküp el eyledi işkeste peymânı
5678. Bırakmışdı anı ğazâle devrân-ı semt-i tâhirden
İlâhiye şıkıldı terk idince kayd-ı sāmânı
5679. Yine redd eylese emlâkin ol şeh nâz eylerdi
Qabûl itmezdi belki çâr-gâh-ı mülk-i ekvânı
5680. Eger oldıysa gâhî mülkin istirdâd-ı efkârı
Dü-gâh rûz u şeb eylerdi izhâr-ı peşimânı
5681. Yanında zıkr-i devlet kârciğârdan bârid olmuşdı
Şakîl ‘add eylemişdi zıkr-i-i mîrân u vezîrânı
5682. Egerçi derd-i ser oldı zevâl-i mülki evveller
Velâkin qalbine lâyiḥ olunca mülk-i rıdvânî
5683. Vücûdı mülkini ceys-i elem top-ı kederlerle
Niçe eyyâm dögölmekle burûc-ı mülk-i ebdânı
5684. Ḥarâb-âbâd miḥnet oldığıyçün qâbızu’l-rûḥa
Hemân teslîm idüp hışn-ı vücûdı qal‘ a-ı cânı
5685. Ḥudâ rûḥ-ı revânın milket-i ‘uqbâda şâd itsün
Vire a‘ lâ-yı ‘ılliyyinde dîhîm-i Raḥmânî

**el-Râbi‘ ve’l-‘İşrîn mine’l-Ḥavâdiş Hezîmet-i Uzun Ḥasan-ı Mülk-i
Îrân**

5686. Vaḳâyi‘den dem-i Fâtih’de oldı râbi‘ vü ‘işrîn
Kılıc Arslan’dan soñra ğazâ-yı semt-i Îrânî
5687. Şehinşâh-ı ‘Acem’den idi ol Mîr Ḥasan ya‘nî
Ṭavîlü’z-zeyldir evvel zuhûrî ḥâl-i pâyanı
5688. Uzun Beg dirler idi aña emşâli miyânında
Ḥasan’dır gerçi nâmı lik bed-ter oldı ‘unvânı

[323a]

5689. ‘Alī Beg ibn-i ‘Oṣmān’ın olup ferzend-i peyvendi
Kara çalındı ism-i ceddine ber-vech-i tuğyānī
5690. Muḳaddem zikri icmāl üzre sebḳ itmışdi ol mīriñ
Tırabzon fethi eṣnāsında vardır ba‘z-ı ‘iṣyānı
5691. Hürücü zümre-i Türkman-ı Aḳḳoyunlı’dan oldu
Ḳadīmīdir mülük-i āl-i ‘Oṣmān ile ‘udvānı
5692. Meṣāhīr-i ṣiḳāt-ı ehl-i tāriḥiñ budur naḳli
Ḳasan Beg ya‘nī ol Mīr-i Dırāz-ı kūteh iz‘ānı
5693. Şu vech üzre yazar ‘Ālī daḥi künhiyle evṣāfiñ
Virir evvel ṭulū‘ında aña baḥt-ı cihān-bānī

İbtidā-yı Zuhūr-ı Emīr Ḳasan-ı Tavīl ve Teshīr-i Bilād-ı ‘Acem

5694. Derūn-ı mel‘anet-meṣhūnı mecbūl idi ifsāda
Huṣūṣā fenn-i dekde yoğ idi hem-ḳadr-i aḳrānı
5695. Hezār zor u zārıyla Diyār-ı Bekr’e geldikde
İdüp teshīr-i eṭrāfiyla perḥāṣ-ı dilīrānı
5696. O semtiñ ba‘z-ı ḥükkāmıyla vāfir dār-gīr itdi
Mūsā‘id oldu aña rüzgārı aldı Īrān’ı
5697. Muḥāl idi egerçi kendüye ṣāh olmaḳ Īrān’a
Levendāna ḳopuşlar ile ba‘z-ı dekk-i Türkmānī
5698. İşine yaradı āḥir o cünbüşler o verzişler
Bahādırlıḳ yüzinden türktāz itdi levendānı
5699. Levend-nāme yürürmiş ba‘zı yerde lāf-zenlikle
Cūr’etle cesāretle Ḳasan Beg buldı ‘unvānı
5700. Yanında leşker-i cerrārı rüz-ı efzūn olmaḳda
Temāṣā eyle gerdūnuñ ne gūne oldu devrānı
5701. Kara-ḳoyunlı ḳavminden idi Īrān mülkünde
O demlerde mülük u pādīṣāh-ı taḥt-ı Īrānī

5702. Hāsan Beg oldı ‘āzim leşkeriyle semt-i Īrān’a
Murād itmişdi kim teshīr ide ol semti yeksānī
5703. O dem kişver-güşā fermān-revāsı mülk-i Īrān’ıñ
Cihān Şāh ibn-i Qara Yūsuf idi mīr-i Türkmanī
5704. Qazā qavs ü qader tīr idi rezminde dilīr idi
Qavī tadbīr idi dirlerdi aña Rüstem-i şānī
5705. Kepāde idi anıñ qavs-i qūzah bāzū bahtında
Girān şaşt idi menzil aldı bozdı Tozqoparan’ı
5706. Niçe tozlar qoparmış idi meydān-ı celādetde
Geçüp fersah-be-fersah taş diküp almışdı meydānı
5707. Zih ü zih-gīri gūş u hūşı geçmişdi şavuşmışdı
Arardı okını ġāyet ilerde pehlevānānı
5708. Oqından tir tir ditrerdi ālem cellesizlikden
Lisānıyla daḡi ḡalka iderdi remy-i bühṭānī
5709. Güzār itmişdi tīr-i saṭveti āmāc-ı gerdūnı
Şadā-yı qahrı lertzān eylemişken mülk-i Īrān’ı
- [323b]
5710. Oqın aşmış yayın yaşmış meger peymāne-i ‘ömri
Tolup bu bezm-i fānīde bırakmış cām-ı devrānı
5711. Bir ednā rezm ile heycā-yı hencāre varıldıkda
İki ‘asker görüşdükde hezīmet buldı a‘vānı
5712. Kemāl-i ızdırābından bürüz itmişdi meydāna
Silāḡ-ı rezme davranmaḡ degil yoḡ idi qalkanı
5713. Qazā-yı nuḡb idüp a‘vān u enşārı daḡıldıkda
Gelüp ordusını zabṭ eyledi ol mīr-i Türkmanī
5714. Ne ise mā-melek qabz itdi orduda sarāyında
Cülūs itdi yerine oldı şāh-ı mülk-i Īrānī
5715. Cihāna münṭeşir olduḡda bu keyfiyyet-i ‘uzmā
Bütün baş qaldırup eṭrāf-ı eknāfiñ emīrānı

5716. Emîr-i şeh-r-i Âzerbâycân dîger Hâsan Beg kim
‘Alî bin Cihân Şâh oğlıdır ‘unvân-ı zî-şânî
5717. Gelüp ol daği üç yüz biñ güzîde merd ile fevrî
Teşâdüm itmege anıñla ber-resm-i emîrânî
5718. Cihân Şâh-zâde’niñ yanındaki merdânı da öyle
Kırup geçirdiler anlara da virdi perîşânî
5719. Hâyât-ı zindegânî âbına zehrâbe-i mergi
Bedel işrâb idüp bâ-baht-ı sâmân-ı dilîrânî
5720. Pes andan soñra ol şâhib-kırân Timur-ı Gürgân’ıñ
Güzîn-i zümre-i ahfâd-ı emcâd-ı dilîrânî
5721. Şeh-i vâlâ-nijâd ol Bū-Sa‘îd Mîrân-ı Şâhî kim
Celâdetle dinürdi naqd-i vaqt-i hân-ı Gürgânî
5722. Anı teşhîre daği şarf-ı maqdûr eyledi ancağ
Velâkin Bu-Sa‘îd’iñ oldı tedbîrinde noqşânî
5723. ‘Irâk u semt-i Âzerbâycân’a nehzat itmişdi
Müsaḥḥar itmek isterdi Qarabâğ ile Zem‘ân’ı
5724. Muqâbil oldılar anıñla daği ‘arşâ-gâhında
Îrâ’et itdi aña rezm ile âyîn-i Gürgânî
5725. Anıñ daği cür’etde nazîri yoğ idi ammâ
Huşûşâ var idi yanında yüz biñ qahramânânı
5726. Galâ vü qaht ile yanındaki ‘asker şıķılmışdı
Mu‘askerde vebâ var idi daği merg-i hayvânî
5727. O minvâl üzre ‘asker ıztırâb u pîç u tâbından
Hâsan Beg ceyşine mağlûb idi bâ-emr-i Rabbânî
5728. Kaçardı ‘asker ile sū-be-sū qahr u helâk itdi
Be-fermân-ı ilâhî zabt u teşhîr itdi Îrân’ı
5729. O yüzden Mîr Hâsan dūr u dirâz etrâfa at sürdi
Alup zabt eyledi mülk-i Herât’ı hem Ḥorâsân’ı

5730. Fesād fıtrâtı olmağla çün kim kavm-i Türkman'ın
Derûnında olan buğz u 'adâvet kâr-ı nefsanî
[324a]
5731. 'Urûk-ı pür-füsûkında olan cümle fesâdâtı
Dem-i fâsid gibi tahrîk idüp şiryân-ı tuğyânî
5732. Gehî semt-i Haleb gâhî Dimaşk-ı Şâm'a 'azm itdi
Memâlik yoğ idi kim itmeye işâl-ı hüsrânî
5733. İtâle itmeden hâlî degildi dest-i ifsâdı
Uzatdı milket-i 'Osmâniyân'a kadd-i 'işyânı
5734. Tavîl'in vaz' -ı nâ-hemvârı şol hadde tayanmışdı
Te'âzud üzre oldu kendüye âl-i Karamanî
5735. Anın dağı sirişt-i şeytanat-peymâsı hükmince
Bir elden gayri tahrîb itdi merzbûm-ı 'Osmân'ı
5736. Muhammed Hân gibi bir pâdişâh-ı kişver-ârânın
Zılâl-i re'fetinde müstaţıl sükkân-ı Yünânî
5737. Yerinden gayri ihrâc itmege kaçd eylemişlerdi
Küşâde eyleyüp çeşm-i tamera' mânend-i gürgânî
5738. Hâsâret itmege başladılar dest-i hıyânetle
Veliyyü'n-ni' met olmuşken aña evlâd-ı 'Osmânî
5739. Degil mi hâliyâ küfrânî-i ni' met bu evzâ'ı
O mel'ûn Tavîl'in vâlidî ol mîr-i Türkmanî
5740. 'Alî Beg'dir zikri ânifen geçmişdi bâlâda
O dağı oğlu gibi eylemişdi kâr-ı küfrânî
5741. 'Alî Beg ile 'Osmân Beg karındaş idi çün bunlar
'Alî'niñ var idi 'Osmân'dan sinninde nokşânı
5742. Mu'adât üzre idi dâ'imâ iki birâderler
Biri birini katle eylemişlerdi ceys-rânî
5743. Tehâsüd üzre 'av' av itmede bunlar o evâyilde

Hırıldışmakta kelben kelb olup m nend-i g rg n 

5744. Miy nda pay anup bir l  e-i murd r-ı d ny y 
Olup her biri bir kelb-i ‘ a  r-ı c fe-h  r n 

5745. Egerçi bi  bi  dend ne ez-seg-i kemter u ebter
Vel kin az ile  o  idi segden ‘ a   u  avl n 

5746. Egerçi M r ‘ Al  kem it degildi l k ‘ O m n’ i n
A n    lib idi a’ v n u en  rıyla  u y n 

5747. G zin korkm  dı söndürüp küçük  arında  n
Olur kelb-i keb r n   avlede elbetde r    n 

5748.  a  rm  dı an  köyden köye ardınca  oylard 
Za ar gibi arardı  ayd i  n k h u bey b n 

5749. An  buldığı yerde  atle ey  n-ı   l  z itmiş
Mu      bildi kim ta l  -i c na yokdur im  n 

5750. C d  itmişdi evl d u ‘ iy linden yatağından
Gözine t tiy  itmişdi ğayri   k-i ev  n 

5751. Cen b-ı F t h’ i n babası ol S lt n Mur d   n kim
Sel   n n   z n  s dis-i evl d-ı ‘ O m n 

[324b]

 ltic -y  ‘ Al  Beg be-C n b-i S lt n Mur d   n-ı   n 

5752. Der-i devlet-med r  melce’-i   h n-ı ‘   lemdir
 ub r-ı dergehi şuğl-ı cil -y  çeşm-i a’ y n 

5753. D m-i ‘ i y n n  kılmış n h fte z r-r n nda
Der-i devlet-me’ ba  ltic  itdi ed b n 

5754.   lup r -m l -yi derg h-ı v l  resmini icr 
Perestiş eyleyüp yüz yerde yüz yerde  ar b n 

5755. Yanup yakıldı b -  re ‘ Al  Beg derd-i   hr ndan
 uz r-ı ‘ izzete ‘ arz itdi  ulm-i M r O m n’  

5756. Mu  ddem kendini  itdikleri evz ’ -ı k st   

Ḳarīn-i ‘afv olup ol demde bā-şafḥ-ı kerīmānī

5757. Kemāl-i re’fetinden şehriyār-i ma‘delet-pīrā
Nüvāziş eyleyüp ol mīr-i kec-tedbīre şāhānī
5758. Emīr ‘Osmān’dan dādın alup ḳurtardı ḳahrından
Aña Rūmiyye-i Şuğrā’da virdi cāh-ı mīrānī
5759. Ḳazā-yı İskilib’de ol nevāḥīniñ ḳazāsında
Medār-ı ‘ayş olur köyler virüp bā-emr-i sultānī
5760. Bütün evlād u etbā’ ıyla iskān eyledi anda
Refāh-ı ḥālle ol yerde imrār itdi ezmānı
5761. Veliyyü’n-ni‘meti olmağla ol Türkman-ı bī-dīniñ
Murād-ı Ḥān-ı Velī niçe zamān itmişken iḥsānı
5762. Anıñ oğlu Ḥasan Beg ol tavīl aḥmak ider ḥālā
Veliyyü’n-ni‘meti oğlu Muḥammed Ḥān’a ‘işyānı
5763. Murād Ḥān-ı Velī’niñ Mīr ‘Alī’ye itdigi luṭfi
Ferāmūş eyleyüp oğlu ider izḥār-ı küfrānī
5764. Ḳaraman-oğlu gibi ḥā’in ile ittihād üzre
İderler mülk-i ‘Osmānī’ye ḥālā ḳahr u ḥızlānī
5765. O daḥi şöyle ṭursun ol uzun mel‘ūn sâbıḳda
Ḥaleb’le belde-i Şām’a idüp işāl-i ḥüsrānī
5766. Anıñ tedmīri vâcib oldığıyçün ḳatline anıñ
Amâsiyye begi Şehzâde Sultān Bâyezîd Ḥān’ı
5767. Yanında ‘asker-i mevfūrı taḥrîk eylemişlerdi
Ḥasan Beg üstine ref’ide râyât-ı dilîrānı
5768. Vürūd itmekle birkaç nâmesi ‘arz-ı maḥabbetle
İnandık kızbine itdikde isti‘fâ-yı sultānī
5769. Tavassuṭ eyleyüp mâbeyninde şulḥ u şalāḥ üzre
Ferāmūş eyledik itdikleri ‘işyān u ṭuğyānı
5770. Bu deñlü ‘ahd ü güft şart u eymān eylemişlerken

Yine nakz itdi şulhı unudup tağlîz-i eymanı

5771. ‘Azîmet üzre iken sâlik-i Īrân olduḡda
Re‘âyâdan ġanîmet ‘add idüp aġnâmı gürgânî

5772. Meger terk itmemiş düzdân-ı güm-râhân ahlâkıñ
Yaḡup yıḡup ḡarâb itdi bilâd-ı müslimânânı

5773. Ḥakîmân-ı selef ḡavlince meşhûr meşeldir kim
Ḥabûl itmez teġayyür olsa fıtrî ṭab‘-ı insânî

[325a]

Vaḡ‘a-i Ġarîbe-i Uzun Ḥasan ve Hezîmet-i Eşḡıyâ

5774. Ḥuşûşâ şehir-i Toḡad’a Nevâḡî-yi Ḥaz-âbâd’a
Ne iş kesdi o ḡuttâ‘-ı ṭarîḡiñ ceyş-i a‘vânı

5775. Kemâl-i şervetin gûş eylemişlerdi re‘âyânîñ
Vezîr-i a‘ḡamı ol nâ-mu‘azzam mîr-i düzdânî

5776. ‘Ömer bin Mevşılî Bektâş’dır meşhûr ‘unvânı
Anı irsâl idüp virdi re‘âyâya perîşânî

5777. O rûtbe ḡulm-i bî-endâze itdirdi ehâlîye
Mekânında iḡâmet itmege ḡalmadı imkânı

5778. Niçe ṭaġî vü bâġî gelmiş idi ol yere ammâ
Birisi itmedi bunlar gibi taḡrib-i büldânî

5779. Ḥuşûşâ Mîr Gürgân ya‘ni Timur-ı cihân-menfûr
Bu rûtbe ḡılmadı âzürde cünd-i müslimânânı

5780. Egerḡi şîve-i nâ-müslimânı itdiler yer yer
Velâkin sönmedeydi düdmân-ı Türk ü Türkman’ı

5781. Ne yerde var ise câmi‘ mesâcid yaḡdılar cümle
Cihân-sûz oldılar yaḡsun Ḥudâ’nıñ ḡahr-ı nîrânı

5782. Cenâb-ı Bâyezîd Ḥân ya‘ni ol şehzâde-i devrân
Amâsiyye diyârında idi ber-vech-i mîrânî

5783. Ṭuyup ol fırḡa-i merzûleniñ ifrât-ı ṭuġyânın

Yetiřdi ‘ asker-i mevfūr ile mānend-i řirānī

5784. Cezā-yı lāyıkın tertīb idüp kırdı řanādīdin
Periřān itdiler ol zümre-i eřrār-ı Türkman’ı

5785. Cenāb-ı Bāyezīd’in hıdmet-i ‘ ālem-pesendiyle
Bulup Rūm-ili beglerbegligiyle rif‘ at-i řanı

5786. Amāsiyye emāret ile ilhākı vezāretle
Niçe eyyām oldı řehriyāriñ zīb ‘ unvānı

5787. Sekiz yüz ba‘ de yetmiş yedi sālinde olmişdı
Yine bir vaķ‘ a kim tafşil ider tārīh-i ‘ Ořmānī

5788. Hāsan Beg başı altından idi iķāz u taħrīki
Ya n’ider ođlı Yūsufca Begi ol mīr-i řuđyānī

5789. Yanında besleyüp ‘ ammisi oğlı idi dir rāvī
Yigirmi biñ kadar Türkman’a itdi re’s-i düzdānī

5790. Karaman-oğlı Pīr Aħmed’le Kāsım Beg idi rehber
Karaman ülkesinde itdiler taħrīb-i büldānī

5791. Cenāb-ı Muřtafā Hān ol havālīde tıururlarken
Kazā-yı Kaysariyye semtine ol deñlü Türkman’ı

5792. Havāle eyleyüp řehr ü kūrāsın hem re‘ āyāsın
Kırup geçirmege başladılar bī-hadd müsülmānı

5793. Ne korkmaz baş ki öyle şir-i ner řehzāde-i dāver
⁹⁷“فهذا الشبل من ذاك الأسد” dinseydi řāyānī

5794. Anaťolı’da beglerbegi olmiřdı Dāvūd Pařa
Haber gönderdi āgāh eyledi řehzāde sulťanı

[325b]

5795. Livā-yı Kaysariyye semtini tertīb-i ‘ askerle
Serī‘ an ideler imdāda ılğar-ı ceyş-rānī

5796. ‘ Alā kavlin Dāvūd Pařa’yı āgāh itdi řehzāde

⁹⁷ “Bu arslan yavrusu o arslandır.”

Tecessüs eyleyüp evbâş-ı Türkmanân u düzdânı

5797. Bir elden ol iki şîr u peleng-i âl-i ‘Oşmân’ın
Mükâbil oldığın tahtır ider vak‘ a-nüvisânı
5798. Każâ-yı Kaysariyye idi heycâ-gâhı merdânın
Teķabül eyledikde mihr ü mäh burc-ı ‘Oşmânı
5799. O rütbe Rüstemâne cenk ü perhâş itdiler anda
Lüşuş-ı kavm-i Türkman’a gelüp kesr ü perîşânı
5800. Hâlâş olmışları ‘öşr-i ‘öşiri var ise ancak
Kırıldı mâ‘ adâsı boylayınca çâh-ı nîrânı
5801. Yûsufca Beg ile sâ’ir emîrân-ı Aķķoyunlı’dan
Giriftâr olduğında dest-beste kıldılar anı
5802. Müsel sel kıldılar zencîr-i istirkâķa ğâzîler
Getürdükde huzûr-ı Muştafâ Hân’a emîrânı
5803. Ne keyfiyyetle girmişler ise aĝlâl-i enkâle
Muhammed Hân’a irsâl itdi ber-resm-i esîrânı
- Ķale’llāhu Te’ālā**⁹⁸ ﴿لَا تَقْتُلُوا يُوسُفَ وَأَلْقُوهُ فِي غَيَابَتِ الْجُبِّ﴾
5804. Cenâb-ı şehriyâr-i mekremet-girdâr u şefķat-kâr
O hâletle görüp Yûsufca Beg’le ol emîrânı
5805. Mübârek ħalbine lâyiķ olup ma‘ nâsı Ķur’ân’ın
O demde kıldılar Yûsuf Beg’i derbend-i zindânı
5806. Şehinşâh-ı mu‘ azķam ‘ âķıbet-endîşlik itdi
Siyâsetle kıldı Yûsuf’uñ te’hîr-i şâyânı
5807. Dem-i sermâ olup vaķt-i şitâ olmaĝla ol sâliñ
Bahârında ğazâ kaşdıyla ol şâh-ı cihân-bânı
5808. Anaķolı’yı tahtîr itmege levş-i dâlâletlen
‘Azîmet eylemişdi şıdk ile bâ-‘avn-i Yezdânı

⁹⁸ “Yûsuf’u öldürmeyin, onu bir kuyunun derin yerine bırakın ki kafilenin biri korumak üzere onu alsın.” Yûsuf, 12/10. âyetten nâķıs iktibas.

5809. Bahār-ı cennet-âşârîñ hüveydâ olup envârı
Zemîne feyz-baḥşâ oldıǵında ebr-i nîsânî
5810. Cibâlîñ başlarında kış olup başı dumanından
‘Uyûnından aḳardı eşk-i seyli dehn-i ebdânî
5811. Havâlanmış idi her serv ü ‘ar‘ ar gülsitân içre
Çemende var idi cûyuñ daḫi ḥâlince ṭuǵyânî
5812. Şabâ zencîr-beste itmeyince pâ-yı enhârı
Bulanmaḳdan ṭurulmaḳ gelmedi girmedî ‘işıyânî
5813. Nesîm-i feyz-bârı feth idüp envâ‘-ı ezhârı
Çâder çiçekleri zeyn eyledikde bâḡ u bostânî
5814. Şehinşâh-ı şaff-ârâ pâdişâh-ı memleket-pîrâ
Olunca ‘âleme fermân-revâ nevrûz-ı sulṭânî
5815. Şunûf-ı ‘asker ile Üsküdâr’a ‘izz ü devletle
Olup revnaḳ-fezâ-yı bârgâh-ı pâdişâhânî
5816. Ḳurup saḫrâsına otaḳ-ı gerdün-ṭâk-ı vâlâyı
Temâşâ eyleyenler dirdi ordu-yı Süleymânî
5817. Anaṭolı vü Rûm-ili’ye fermânlar ṭaḡıtmışdı
Yanında eyledi âmâde eşnâf-ı dilîrânı
- [326a]
5818. Sitanbul ma‘berinden ‘asker-i İslâm fevc-â-fevc
Mürûr itmekde isti‘câlle bâ-emr-i sulṭânî
5819. Daḫi Rûm-ili semtinden gelen ‘asker şitâb üzre
Gelibolı’dan idüp ârzû-yı şâh-ı ‘Oşmânî
5820. Nefîr-i ‘âmm ile ḳaşd-ı ḡazâya izn-i ‘âmm oldı
Nefîr-i göç uruldu ḳıldılar ‘azm-i şitâbânî
5821. Burusa Yeñişehr’i mażrab-ı otaḡ-ı şâh oldı
Ḥaşîr-peymâ olup geldikde sulṭânîñ dilîrânı
5822. O yerden şâh-ı ‘âdil ra’yet-i İslâm’ı ref’ itdi

Varup menzil-be-menzil şehriyârîñ kahramânânı

5823. Varup Rûmiyye-i Şuğrâ vü Sivas’a mücâhidler
O meydân-ı fasiḥa naşb idüp ordu-yı ḥākânı
5824. Şeh-i Cem-menḳabet Şehzâde Sulṭân Bâyezîd ol dem
Ḳarındaşı cenâb-ı Muştafâ Şehzâde sulṭânı
5825. Berâber eyleyüp at-başı istiḳbâl-i şâhîde
Bedî-dâr oldılar ‘arz itdiler alay u ‘unvânı
5826. Olup beglerbegiler yollı yolınca sipeh-güster
Olup leşker-nümâ her biri bâ-ceyş-i firâvânî
5827. Emîrân-ı dilîrân yerlû yerinde ṭururlardı
Cenâb-ı şehriyâr itdikde teşrîf-i ceyş-rânî
5828. Çıkup bir peşte-i bâlâya fermânı şudûr itdi
Ne deñlû var ise düstûr-ı ekrem mîr-i mîrânı
5829. Bütün nevvâb-ı sulṭânı vezîrân-ı müşîrânem
Yanında cem‘ olan ḥâdimleri perḥâş-kârânı
5830. İrâ’et eylesünler iḳtidârın rezm-i âlâtın
Mühimmât-ı neberdin gösterüp ber-resm-i ‘Oşmânî
5831. Cebe vü cevşen ü zırhın giyinsün ḳullarım cümle
Mübâhât eyleyem gördükde şîrân u dilîrânı
5832. Kemâl-i ğayretinden idi sulṭân-ı vegâ-kârîñ
Severlerdi ziyâde gösterişli merd-i meydânı
5833. Cenâb-ı şehriyârîñ imtişâl-i emr-i mezkûrı
Olup müstevcib-neyl-i merâm-ı pâdişâhânî
5834. Neye ḳâdir ise her bir vezîr-i kâr-fermâsı
Ne ğüne ol ğazâya itmiş ise şarf-ı imkânî
5835. Vezîrân mîr-i mîrân merd-i meydân hep dilâverler
Şunûf-ı ‘askerîden rezm-ârâ pehlivânânı
5836. Cenâb-ı şehriyâre ‘arz-ı kâlâ-yı hüner itdi

Zirih-pūşān u miğfer-dār-ı ecnād-ı hıdīvānī

5837. Silaḥdār u sipāh u cebeci ṭopçı yeñiçeri
Piyāde atlu ocaḳ ḥalkı ser-ḥadd ḳapudānı

5838. Ṭarīḳınca ḳamusı itdi izḥār-ı silaḥşorī
Tepeden ṭırnağa varınca gösterdi dilirānī

[326b]

5839. Temāşā eyledikde yek biñ sultān-ı ‘ālī-cāh
Begendi ‘askerin ol dem ḳılup ikrām-ı şâyānī

5840. Ziyāde idi yüz biñden piyāde atlu ġāzīler
Esāmī defteri olmışdı manẓūr-ı hıdīvānī

5841. Ḳılup Şehzāde Sultān Bāyezīd’i saġda ibḳā
Mu‘ayyen itdi yanında bütün etbā‘ u a‘vānı

5842. Daḫi Şehzāde Sultān Muştafā Ḥān’ı yesārında
Muḳarrer eyledi anıñ daḫi var idi merdānı

5843. Ġuzāt-ı mü‘minini ġarḳ-ı polad eyledi cümle
Lisān-ı ḥalle her biriniñ şemşir-i bürrānı

5844. Oḳurdi āyet-i ⁹⁹﴿نُصْرٌ مِنَ اللَّهِ﴾¹⁰⁰ mu‘askerde
İdüp ¹⁰⁰﴿فَتْحٌ قَرِيبٌ﴾ i cümleñiñ āmac-ı peykānı

5845. Ġuzāt-ı müslimīni fetihle tebşir itmişdi
Ricāl-i ġayb u aḳṭāb-ı zamān evtād-ı Raḥmānī

5846. Zemīn ü āsmānıñ nuşret-i dīn-i Muḥammed’de
Du‘āsı oldı maḳrūn-ı icābet-ġāh-ı Sübhānī

5847. Bu minvāl üzre ‘arż-ı şevket ü iclālle bunlar
İdüp menzil-be-menzil ‘azm-i sū-yi ḥaşm-ı Türkmanī

5848. ‘Adūyı semt-i Erzincān’da cūyān oldılar ol dem
Ḥaber virdikde irsāl olunan cāsūs-i sultānī

⁹⁹ “Allah’tan büyük bir yardım...” Saff, 61/13. āyetten nākıs iktibas.

¹⁰⁰ “Pek yakın bir fetih...” Saff, 61/13. āyetten nākıs iktibas.

5849. Kitāb-ı Kūnhü'l-Aḥbār'ında 'Ālī böyle naḳl eyler
Ḥasan Beg gūş idüp uzun ḳulaḳdan cünd-i 'Oşmān'ı

Der-Beyān-ı Şurū' -ı Muḥārebāt-ı Sulṭān-ı Celīl bā-Mīr-i Ḥasan-ı Tavīl-i

Rezīl

5850. Cenāb-ı şehriyār-ı ma' delet-kirdārı çün eşrār
İşitmişlerdi kim yanındaki ceyş-i hizebrānı
5851. İki yüz biñ ḳadar ḳışver-güşā merd-i tüvānādır
Ḥuşūşā ' asker ile Anaṭolı mīr-i mīrānı
5852. Şunūf-ı ' askerisiyle ocaḳ ḫalkı bütün gelmiş
İki şehzādeniñ ṭursun bu deñlü ḳahramānānı
5853. Muḥaşşal her biri itdikleri evzā' -ı ' işyāna
Köpekler gibi nādīm oldılar bā-şad peşimānı
5854. Egerçi şāra-mā-şār ile nādīm oldılar ammā
Yine tertīb-i ' asker itdiler ber-resm-i mīrānı
5855. Bevādī vü cibāle ihtifā itmişdi ba' zısı
Şevāhiḳda taḫaşşun eyleyüp ba' z-ı emīrānı
5856. Hirās u bīm idi şūretde ammā dek idi dirler
Hezīmetle güriziñ tā ki ola semt-i āsānı
5857. Girīve yerleriñ sağ u şolında ber-ḳarār oldı
Ḥasan Beg ' askeri mīrān-ı Türkman u dilīrānı
5858. Miyānda bu idi her biriniñ encām-ı güftārı
Şıḳarsa taḳye başı geymelüdü çengelistānı
- [327a]
5859. Tilāl ü ḳulle sa' bu'l-mürūra gizlenüp dirdi
Bizi bunda bulursa Rūmiyān'ın nerre-şīrānı
5860. Girībānı ḫalāşa pençe-i teşḫīrden ḫālā
Bu yerden özge emniyyetli yer yok dirdi mīrānı
5861. Ḳo anlar kendüye cāy-i selāmet arasun anda
İşit sen bunda tertīb-i şufūf-ı ceyş-i sulṭānı

5862. O demde Rûm-ili beglerbegisi Hâş Murâd oldu
Rezimde var idi akrânı üzre gerçi rüçhânı

5863. Velâkin ‘âkıbet-endîş olup encâm-ı kârîde
Aña gâlib idi şâh-ı cihânıñ niçe mîrânı

**Der-Beyân-ı Hezîmet-i Ba‘z-ı Mîrân-ı Cevânân ez-Behr-i Ğaflet-i
Hîşân ber-İ‘timâd-ı Bed-Kîşân**

5864. Każâ kurdukda kavş-i hikmeti tîr-i kader dönmez
Bulup şaşkın atılsa yokdur istirdâdıñ imkânı

5865. Şehinşâh-ı mu‘azzam ‘askerin tertîb itmekde
Sebük-mağzân-ı ‘askerden cevânân-ı emîrânı

5866. Temâşâ eyle kim az kalmış idi cünd-i İslâm’a
Ma‘âza’llâh vire yazmışdılar kesr ü perişânî

5867. Nihâdı pâk vechi tâbnâk biñ bir yerin yeg
Tüvânâ serverân rüstem-nijâd ‘aşrın nerîmânı

5868. ‘Ömer Beg ibn-i Tırlhân mîr-i mîrânıñ eñ a‘lâsı
Aña beñzer cevânân u ser-efrâzân-ı ‘Osmânî

5869. Begenmiş zûr-ı bâzûsın tayanmış kuvvet-i bahta
Biribirin ayardup eylemişler rezm-cüyânî

5870. Tegâfûl itdiginden ğaflet ile kavm-i a‘dânıñ
Tekâdümle tehâcüm itmege kıldı esb-rânî

5871. Firârî şüretin gösterdiginden ceşş-i muhtâlîñ
‘Azîmet itdiler cezm eyleyüp hızlân-ı Türkman’ı

5872. İnanup dekk-i haşma sâ’irîn terğîb iderlerdi
Cidâl ü cenge ta‘ķîb itdiler aşhâb-ı tuğyânı

5873. Egerçi anları Maḥmûd Paşa men‘e sa‘y itdi
Cehâletle şehinşâhıñ bir iki mîr-i nâ-dânı

5874. Niçün hîş-gerân nuşrete mâni‘ olur dirdi
Haṭâyâ ḥaml idüp re’y-i rezîn şadr-ı zî-şânı

5875. Benim tedbîrim üzre feth u nuşret cilve-ger olsun
Diyüp Maḥmūd Paşa'ya iderdi üfk ü bühtânı
5876. Bu sū'-i zann ile bu re'y-i fāsîd üzre bi'l-cümle
Murād-ı Hāşş'a 'arz-ı ihtisāş itdi ḥulūşânî
5877. Bu fırsat elde iken düşmene şimdi emān virmek
Ne aşıl mezhebde cā'izdir dir idi lāf-gūyânı
5878. Görünüp şûret-i ḥaḳdan murādı vech-i āḥerden
İdüp taḥrîk-i ifsād itdirüp cāhil emîrânı
5879. Sebük-serlikle mîrāna ḳapıldı Hāş Murād Paşa
Niçe yolsız işe ḳullandılar kim geldi pâyânı
[327b]
5880. Emîr-i sâde diller her biri bî-çâre ğāfiller
Murād Paşa söziyle izleyüp merdân-ı Türkman'ı
5881. Sözin eslemeyüp Maḥmūd Paşa gibi zî-şânî
Yanından ayrılup ılğar ile vardıkda ḥaşmânî
5882. Firārîler 'aceb ḳande ola dirken o ğāfiller
Künāmından çıkup yer yer bir alay ğül-i yābânî
5883. Taḥaşşun itdigi ihzâr-ı nîrândan uşanmışdı
Şikârın ayağında buldılar gürgân-ı Türkman'ı
5884. Bahâr eyyâmı olmağla çıkar elbet künāmından
Havâ germiyyeti taşra atar kejdümle mārânı
5885. Bir alay mār-ı ḥufte ḳuyrığın başmışdı çün mîrân
N'ola les' itse sermā-dîde mārân-ı mûr-ı mîrânı
5886. Şikârın almağa künc-i ḥafādan āşikâr oldu
Gürisne çeşm olan ḥāzır başan 'uḳḳāb-ı düzdânı
5887. Anıñçün lāne-sāz olmuşlar idi zirve-i kūha
İne şāhîn gibi gördükde şayda kebk-i yabânî
5888. Muḥaşşal geldigin gördüklerinde mîr-i mîrânıñ

Kilāb-āsā miyāne aldılar ol nev-cevānānı

5889. Firārī şüretinde görünen hınzırler ol dem
Bir alay körpe kızuıyı kıparlar idi gürgānı
5890. Naşibi ayağına geldigiçün yevm-i pür-şūmuñ
Sihāma tıtdılar yaklaşmadan çün tır-i bāranı
5891. Hılāşā çalışup her çend mīrān gerçi şīrāna
Bulunmağla miyānda ez-kazā olmadı imkānı
5892. O rütbe tır u şemşīr ile gūşış itdiler ancak
Bulunmadı o girdāb-ı belānıñ bir sehil yanı
5893. ‘ Alā kıavlin gidenlerden birisi dönmedi aşlā
Kazā kıurmuş meger def idemez tedbīr-i insānı
5894. Cenāb-ı salţanat-pīrāya ‘ aks itdikde bu hālet
Murād-ı Hāşş’dan olmışdı rū-gerdān-ı ğazbānı
5895. Havāşş-ı şehriyārīden olup maķbūl iken fevrī
Vuķu‘ından bu emriñ oldu muğber kıalb-i sulţānı
5896. Meger Sīvās’da ‘ arz-ı sipāh-ı bī-kıyāsından
Murād-ı Hāşş’a gelmekle ğūrūr-ı nefis-i şeyţānı
5897. Kıışāşıdır anıñ Allāhu a‘ lem ceyş-i manşūra
Bu deñlü i‘timād kim ola keyfiyyet-i şānı
5898. Bu miķdārī hezīmetle bi-ķamdi’llāh def oldu
Diyüp herkes olurdı tesliyyet-baķş-i emīrānı
5899. Muşib olmağla tedbiri ile Maķmūd Paşa’ya
Olup Rūm-ili beglerbegligin ilķāķ-ı şāhānı
5900. Sekiz yüz ba‘de yetmiş tokuzdan ‘ azle varınca
Vezāretle ma‘an żabķ itdi cāh-ı mīr-i mīrānı
- [328a]
5901. ‘ Azilden soñra ol cāh-ı emāret şavb-ı devletden
Süleymān nām vālīye olup tevcīh-i sulţānı

5902. Havāşş-ı şehriyārīden iden ol da murād-āsā
Velâkin var idi anıñ biraz ‘irfân u iz‘ânı
5903. Pes andan soñra ol Mîr-i Tavîl’in diñle aḥvâlin
Ne yüzden rû-nümâ oldı anıñ mir’ât-ı devrânı
5904. Olup ¹⁰¹“الحرب خدعة” hîlesiyle soñra dâmen-gîr
Gehî cenge taşaddî eyledi gâhî gürizânî
5905. Bu minvâl üzre bir hafta taraşşud itdi perḥâşa
Sitizinden girü qalmadı ol şerîr-i Türkmanî
5906. Şeh-i ‘âlî-himem ğâyetle ğayret-keş idi ceyşe
Niçün evvelki gün qahr-ı ‘adûnuñ olmaz imkânı
5907. ‘Asâkirden tehâvün olmağ üze ğam çekerlerdi
Giceler şubḥâ dek eylerdi nâliş-i âh u efgânı
5908. Sürüp dergâh-ı Hâḫḫ’a rûyını pür-ḥâk iderlerdi
Ḥudâya yalvarup isterdi dâ’im ‘avn-i Rabbânî
5909. Ḥalâş olmazdı bir dem ğuşşadan der-ḥ’âb olmazdı
Nümâyân olmayınca rûy-i nuşret fetḥ-i Yezdânî
5910. Namâzında niyâzında dem-â-dem söz ü sâzında
Derûn-ı şıdk ile isterdi Hâḫḫ’dan qahr-ı Türkman’ı
5911. O sâl-i meymet-fâliñ rebî‘ u’l-evvel ayında
On altıncı günü kim erba‘ âda sâ‘at-i şânî
5912. Meger Mîr-i Tavîl’in bir mücerreb düzı olmağla
Ḳudūmiyçün o yevmiñ eylemişdi çok qadem-rânî
5913. Şürû‘-ı bezm-i sulṭânîye mî‘âd olmasın cümle
Münâsib görmiş idi ğâziyân-ı cünd-i ‘Oşmânî
5914. Ḥasan Beg daḫi bir hafta muḳaddem yevm-i mezḳûre
Teraḫḫub üzre imiş tâ ki ide rezm-i mîrânî
5915. O günde kâr-ı rezmi meymenetli ‘add idüp dâ’im

¹⁰¹ “Harb hiledir.” Buhârî, “Cihâd”, 157; Müslim, “Cihâd”, 17.

Bir âḥar günde itmezmiş şürû' -ı rezm-i mîrânî

5916. Cihân-şāhî o günde eylemiş şâyeste-i tedmîr
O günde kendüye ilbās olunmuş tâc-ı şāhānî
5917. Bu deñlü kâr u bârı erbi' âda eylemiş iḥrâz
O günde zâtına şâyân görülmüş taḥt-ı Īrânî
5918. Niçe düşvâr-ı emre erbi' âda ġālib olmuşdı
Anıñ ' indinde sa' d-ı ekber idi sâ' at ü ānı
5919. Cihāt-ı sittî cāmi' hem ḥavāss-i ḥamseyi ḥāvî
Basîṭ u hem mürekkeb ceyš-i sultān-ı cihān-bānî
5920. İzāle itmege şaflar keşide eyledi yer yer
Müretteb kıldı sağ u şola mümtāz dilîrānî
5921. Uzun aḥmaḳ anı fehmi eylemez kim kuvvet-i ṭālî'
Virir ḥāşşiyet rûz-ı cedîde naḥs-i fikdānî
5922. O gün Şaḥrâ-yı Tercân'da kavuşmuşdı iki leşker
Şufûf-ı leşkereyn tertîb iderdi zümre-i cānı
5923. Alaylar bağlanup iki taraftan rezm ü perḥāşa
Ḥāzırlandı veġāya şehriyārîñ nerre-şîrānı
[328b]
5924. Muḥannesler gürühî âteş-i bîm u hirāsından
Derûnı eylemişdi dāġ-dâr-ı ḳahr u hızlānî
5925. Sipeh-dâr-ı veġā şaff-ārâ ḥān-ı deryā-ceyš
Ḳodı sağ cānibe mîr-livādan nām-dārānı
5926. Ḳılup Rûm-ili beglerbegisin ol cānibe nāzır
Yigirmi biñ ' azeb nāmıyla bir sınıf dilîrānı
5927. Öñine sedd çeküp ol ' askeriñ ber-vech-i istiḥkām
Küleḥ-pûş idiler perḥāşda ber-resm-i ' Oşmānî
5928. Daḥi şol cānibe yigirmi dört mîr-i zafer-rehber
Ḳonıldı her biriniñ var idi yanında a' vānı

5929. Davūd Paşa idi beglerbegisi Anaṭolı'nıñ
Yigirmi biñ 'azeble oldı ol semtiñ nigh-bānı
5930. İdüp Şehzāde Sultān Bāyezīd'i sağ kola dümdār
Ḳafā-dār itdiler semt-i yesāra Muṣṭafā Hān'ı
5931. İki şehzādeler kim her biri vālī idi ol dem
Biri Sīvās'ı zabṭ eylerdi birisi Ḳaraman'ı
5932. Şeh-i vālā-himem ol ḳuṭb-ı 'ālem ferr u şevketle
Verāsında ṭururdu 'askeriñ mānend-i şīrānī
5933. Yeñiçeri gürühından on iki biñ tüfenk-endāz
Şehinşāhıñ öñinde eyleyüp ızhār-ı merdānī
5934. Daḡı biñ beş yüz ebnā-yı sipāh-ı pādīshāhiden
Silahdārāndan daḡı iki biñ merd-i şüc' ānī
5935. Zuhūrāt-ı ilāhiden olup her biri müsteẓhar
İderlerdi reh-i dīn-i Muḥammed'de dilīrānī
5936. Te' āḳub üzre idi dōrt bölük ḡalḳı neferlerle
Müretteb idi yanlarında dōrt biñ kār-dānānı
5937. Za' īmān ile çavuşān u bevvābān u serrācān
Güzīde çāšnigīrān ṭopcıyān gerdūn-keşānānı
5938. Cebeci mehterān ṭābl u a' lām ile ḡayyāmān
Piyāde hem süvārī yüz biñ idi ḳavm-i sultānī
5939. Gehī şaff-ı cengī eylerdi gehī rezm-i yek-ā-yekle
Ḳoyuldu zümre-i Türkman'a ecnād-ı ḡıdīvānī
5940. Piyāde 'askeri yine piyāde ile uruşmaḳda
Süvārīler daḡı rezme oḡur eşheb süvārānı
5941. Ḳuruldu ortada naṭ' -ı siyāset iki cānibden
Zemīn olmışdı ol dem lāle-zār-ı ḡūn-ı merdānī
5942. Ḥasan Beg 'askeri kırḳ biñden efzūn idi meydānda
Kimi ḡusrevān idi kimisi ḳavm-i Türkmanī

5943. Hirās-ı kahr ile virmişdi arka Kūh-ı Tercān'a
Başın taқыe şıķarsa cān ata kūha şegālānı
5944. Davūd Paşa ile Maħmūd Paşa iki cānıbden
Cenāheyn oldılar gūyā iki şāheyn-i 'Oşmānı
[329a]
5945. Biri Anaṭolı'dan birisi Rūm-ili semtinden
Getürmişlerdi niçe 'asker-i rezm-āşiyānānı
5946. İki alay olup yüridiler tedmīr-i a' dāya
O olup her birisi bir maṭla' -i ğarrā-yı ḥākānı
5947. Gelince bir yere gūyā kaşīde oldu rezmiyye
Anı taḥsīn iderdi görse bir kez ṭab' -ı Ḥassānı
5948. Ḥasan Beg 'askeriniñ ḳalbine olmışdı şāhib-rāz
İdüp dūr-ı dırāz tertīb-i 'askerle ceyş-rānı
5949. Vezīrinden emīrinden birin görse rū-gerdān
O olup feryād-res eylerdi imdād-ı emīrānı
5950. Ḥaḳīkatde mühim-sāz idi tīr-endāz idi ğāyet
Ser-efrāz idi aḳrāna şayardı anı aḥzānı
5951. O tārīḥe gelince niçe cenklerde bulunmışdı
Bütün rezminden manşūr oldu kahr itdi dilīrānı
5952. Tenū-mend ādem idi yoğ idi 'adli cesāmetde
Anıñçün kendüye oldu 'alem bu nām-ı ṭulānı
5953. Ḥuşūşā sağ yanında Yek-çeşm bir nām-dār oğlu
Şecā' atle miyān-ı ḳavmde almışdı meydānı
5954. Büyük oğlu idi şol cānibinde oldu āmāde
Muḥammed idi nāmı lık Uğurlı idi 'unvānı
5955. Şehāmetle ikisi daḫi nām almışdı meydānda
Tehevvrli idi babası gibi 'ırķ-ı şiryānı
5956. Kızışdıḳda miyānda rezm ü perḥāş iki cānıbden
Büyük oğlu inüp zeyl-i cebelden kıldı pūyānı

5957. Temāşā eyleyenler indigin āheste āheste
Maḡarr-ı maḡlaşın itdi tedārük dirdi sirrānī
5958. Ġuzāt-ı Rūm-ili'ye ittifāken bir zafer oldı
Uğurlıymış cebelden inmesi bā-‘avn-i Rabbānī
5959. O vādilerde deryā-yı ‘asākir şıḡmayup aşlā
Ġuzāta teng olup cenk itmege olmayup imkānı
5960. Şu‘ūdı lāzım olmaḡla çıkınca dāmen-i kūha
Hemān Anaṭolı beglerbegisin ceyš-i a‘vānı
5961. Yigirmi biñ ‘azeb-i cünd müretteb doḡrılup kūha
Girīve yerlere siñmiş idi gümrāh-ı Türkmānī
5962. Künāmından çıkardı ol ḡanāzīr-i kühen-sāli
Ġitāle başlayup ḡahr itdiler muḡtāl-ı ḡūkānı
5963. Kezālik Ḥazret-i Şehzāde Sulṭān Bāyezīd Ḥān’ın
Tilāl-i Kūh-ı Tercān’a çıkup enşār u a‘vānı
5964. Şu‘ūd itdikde şehzāde daḡi merḡā-yı a‘lāya
Ḥudā’nın ḡikmetin gör kim Ḥasan Beg oḡlı ol cānī
5965. Muḡābil oldı etbā‘ıyla Sulṭān Bāyezīd Ḥān’a
Şataşdı bir yerine rezm ü perḡaş itdi şīrānī
- [329b]
5966. O rütbe ḡarb u ḡarbe ḡuşıḡ u iḡdām olunmışdı
Buḡatın ḡaddini bildirdi anda cünd-i ‘Oşmānī
5967. O dem Sīvās Sancaḡı müheyyā idi ol yerde
Sipāhī zümresinden idi Oruc idi ‘unvānı
5968. Tıururđı Bāyezīd Ḥān’ın yanında düşmeni geldi
Ḥavāle eyledikde nāḡehān şemşīr-i ‘uryānı
5969. ‘Adūnuñ kelle-i murdārını ḡaltīde itdirdi
Bürīde kelleyi itdikde pāy-endāz-ı sulṭānī
5970. Sezā-vār-ı pesend ü maḡhar-ı ikrām olmışdı

Pes andan soñra baħr-i bî-kerân-ı cünd-i ħākānî

5971. Temevvüc eyledikde şarşar-ı rıhletle ol yerden
Farîkaynîñ kılup çerħa ceyşi ol yerde lûkyânî
5972. Muķābil olıcaķ oldu mûķātil seyf-i ġayretle
Çek-ā-çāk-i şadā-yı tîġ-i leb-rîz itdi ekvānı
5973. Miyân-ı şārî‘ ât ol demde şaħn-ı sārî‘ ât oldu
Sî‘ âyet şabr-ı sâ‘ at olmaġın ecnād-ı ‘Oşmānî
5974. Tevaķķuf eylemişdi bir zamān şemşîr-i yeraķıñ
Yine oldu miyāñ-ı ceyşe berķ-āsā nümāyānî
5975. Tüfenkler ra‘ d u berķ-āsā ħurūşān-ı şadā oldu
Döküldi tîr-i nāvek ‘ askere mānend-i bārānî
5976. Bürîde kelleler Türkman’dan berg-i ħazān-rîzān
Olup āhen-dilān mānend-i naħl-i ergāvānānî
5977. Ĥasan Beg oġlı Uġurlı dinen uġursız dā’im
Cenāb-ı Bāyezîd Ĥān itmede kûpāl-i ħusrānî
5978. ‘ Aceb it cānlı imiş cāhilāne ġayret eylerdi
Zuħûr itmiş iken bir niçe yerde cerħi hicrānî
5979. Gelüp Şehzāde Sultān Muştafā semt-i yesārdan
Davûd Paşa ile sürħın külāhān-ı ħahramānānî
5980. Hemān anlar da kūhuñ dāmenin bir lâle-zār itdi
Şanevber şeklini gösterdi ħalka nîze-dārānî
5981. Miyāna tîġ-zenlik şan‘ atın gösterdiler ol dem
Müşārūn bi’l-benān oldu mişāl-i seyf-i sultānî
5982. Tüfenk ü tîr-i bārān Mîr Ĥasan üzre yaġup dā’im
Şuya düşmiş ħara döndürmiş idi ġāziyān anı
5983. O deñlü ħamleden ol gürk bārān-dîde dönmişdi
Hemān bir nerre-i pîle taġılmış idi a‘ vānı
5984. Kimi aġnām-ı mezbûħa dönüp kimisi nîm-bismil

Olup āğušte-ḥūn bi'l-cümle Aḳḳoyunlı merdānı

5985. Anaṭolı ḳolında idi ‘azebler zābıṭı Maḥmūd
‘ Aceb bir merd-i mes‘ūd idi ḳıldı cenk-cūyānı
5986. Ḥasan Beg-zāde Zeynel üstine at sürdi
Tehevvrle teḳaddüm itdi gerçi ṣaḥn-ı meydānı
[330a]
5987. Hezīmet görmüş işkest olmuş ‘askerden nedir luṭfı
Biri meydān-ı rezme gelse itse kār-ı merdānı
5988. Giriftār olsa yaḥud gusfendān pençe-i bebre
Nedir ‘arz-ı celādet itmede bir sūd-ı şīrānı
5989. Bu minvāl üzre icrā-yı rüsūm-i rezm eşnāsı
Bürīde kellesi Zeynel Beg’iñ ḳılmışdı ḡaltānı
5990. Ser-i maḳtū‘ı ol dem ḥazret-i şehzāde-i ekrem
Rikāb-ı şehriyāre itdi mehdā-yı dilīrānı
5991. Nüvīd-i Fātiḥ’e olmaḡla tedmīr-i e‘ādīnıñ
Ḳılındı ‘arza dergāh-ı sulṭān-ı cihān-bānı¹⁰²
5992. Helāk-ı Mīr Zeynel perr-i iḳbālın şikest itdi
Gelüp babasına ol vechle kesr-i perīşānı
5993. Güsiste oldı tār-ı intizāmı ḥayl-i Türkman’iñ
Vücūh-ı ḳavm-i merzā gibi buldı zerd elvānı
5994. Ḳamunuñ dest ü pāyı ḳorḳusından ra‘şe-dār oldı
Mecālī ḳalmadı deprenmege süst oldı ebdānı
5995. Ḥasan Beg gerçi Türkmanīye ḡayretle teşebbütle
Ṭurup sancaḡı altında iderdi ‘arz-ı merdānı
5996. Vezīrānı daḡı ‘ālimleri mecrūḥ olup anda
Niçe serverleri ser virdiler ber-vech-i ḥızlānı
5997. Ḥasan Beg gördi kim encām-ı kārı başḳa yüzdendir

¹⁰² H nüshasındaki bu beyit her iki Üniversite nüshasında mevcut değildir.

Tedārük eyledi ğayri gürīze semt-i āsānī

5998. Emīrānından idi Albavot Pīrī Muḥammed Beg
Veliyyü'n-ni' metin gördükde pā-der-gil-i gürīzānī
5999. Müşābih idi nev' ummā aña şekl ü şemā'ilde
Ḥasan Beg yolına itmişdi cānın fidye kurbānī
6000. Veliyyü'n-ni' meti tırdığı yerde cān-nişin oldı
Firāz-ı kühda gösterdi kendin şāh-ı Türkmanī
6001. Firār-ı Mīr Ḥasan bir ferdiñ olmamışdı ma' lūmı
Görenler Alyavut Pīr'i şanurdu Mīr Ḥasan anı
6002. Güriz idüp Ḥasan Beg tağları giymekle ol bağī
İki-üç menzili bir eyleyüp aşdı beyābānı
6003. Düşüp at boynına cān korkusuyla orduya vardı
Alup ehl ü 'iyālin Ala-tağ'a çıkdı sirrānī
6004. O yerlerde daḡi itdi taḡaşşun cān ḥavliyle
Çukur yerlerde kendin setr iderdi ḡavm ü ḡışānı
6005. İşit sen kışşayı Sultān Muḥammed Ḥān semtinden
Bir-iki gün mürūr itdikde cünd-i āl-i 'Oşmānī
6006. Ḥaber-dār oldığıyçün mīr-i tāğīniñ firārından
Taşavvur itdiler kim izleyüp ol şāh-ı Türkmān'ı
6007. Öküz boynuzına girdiyse daḡi ideler iḡrāc
Cezāsın vireler tertīble ber-vech-i şāyānī
6008. Ḥasan Beg kaçdığıın kimse inanmazdı 'asākirden
Ele virmemiş olsa Alyavut ol dem girībānı
- [330b]
6009. 'Acem iklīmine kaçmışsa daḡi aḡz idüp anda
Kılalar mülk-i Īrān'ı zamīm-i mülk-i 'Oşmānī
6010. Bu efkār ile cümle ekl ü şürbinden kesilmişdi
Bu ḡulyā ile gitdi her biriniñ rāḡat-ı cānı

6011. Velâkin şehriyâr-i memleket-ârâya gelmişdi
Fırâr-ı haşm-ı cânible sürûr-ı kalb-i şadânî
6012. Giriftâr-âsâ olan gürûh-ı kavm-i eşrârı
Tevâlî üzre üç gün üç gice ber-vech-i tuğyânî
6013. Siyâset-gâhda katl itmege fermân olunmuşdı
Urıldı her biriniñ boynı bâ-fermân-ı sulţânî
6014. O rütbe kırdı rû-gerdân olan Türkmanî gâzîler
Kıatı' dan yüz çevirdi niçe yüz şemsîr-i merdânî
6015. Ne deñlü Akkoyunlı var ise Türkman kısmından
Kamunun zebhine ısdâr olundu emr-i hâkânî
6016. Olunmuşken ferâgat katl-i istîşâl-i a' dâdan
Yine başlandı kat' -ı re'se bâ-takdîr-i Sübhânî
6017. Hasan Beg ' askerinde var idi Timur neslinden
Kışâşan habs olundu ba' z-ı mîrzâyân-ı Gürgânî
6018. Bayındırlı Kara ' Osmân akrabâsından niçe bâğî
Hasan Beg dergehinde eylemişdi pûye-gerdânî
6019. Amâsiyye diyârında münâsib gördiler habsi
Meger Timur habs itmişdi Sulţân Yıldırım Hân' ı
6020. Anıñçün ba' z-ı evlâdı kışâşan habs olunmuşdı
Mürûr itmişdi bâlâda dağî tafşîl-i ' unvânı
6021. Kara-koyunlı'dan dağî Hasan Beg ' askeri içre
Niçe mîrân-ı Türkman var idi belki vezîrânı
6022. Velâkin hânedân-ı âl-i ' Osmân' ı severlerdi
Olurdu belki sulţân-ı cihânîñ kul u kurbânı
6023. Huşûşâ Kara Yûsuf neslinden evlâd-ı ' Osmân'a
Kadîmî ihtîşâşî oldığıyçün ol emîrânı
6024. Sezâ-vâr-ı selâsil itmeyüp muṭlaḡ giriftinde
Muḡayyed bulınanlar oldılar iṭlâḡa erzânî

6025. Gürûh-ı Akkoyunlı'dan hemân Pîr Alyavut Beg'le
‘Ömer bin Bâyezîd Beg ol iki mîrân-ı Türkmanî
6026. Tıttup habs itdiler niçe zamân kalmışdı maḥbesde
Olur Allāhu a‘ lem kâtlîne fermân-ı sulṭânî
6027. Ma‘ârif-perverândan bulınan .....¹⁰³
Faḳaṭ ehl-i feẓâ’il vâcibu’l-ikrâm-ı zî-şânî
6028. ‘İrâk’îñ ehl-i ḥayṣiyyet kuzâtından olanlar der
Biri Kâdî ‘Alî’dir birisi Maḥmûd-ı Türkmanî
6029. Biri Mîr’îñ imâmıydı biri yâren-bâmıydı
İkisin daḥî kılınmışdı sezâ-yı luṭf u iḥsânî
[331a]
6030. Olup her biriniñ ‘ilm-i eḥâdiş u şerâyi’de
Mahâretle yed-i ṭulâları ber-vech-i itḳânî
6031. Kırâ’et-i seb‘ da hem ‘aşerde faẓlî taḳrîben
Görülmişdir daḥî tefsîr-i Qur’ânî’de ‘irfânî
6032. Bu zikri sebḳ idenler şâ’ir erbâb-ı kemâlâtîñ
Ḳamusı şehriyârîñ oldılar mev‘ûd-ı iḥsânî
6033. Ḳarîn-i iltifât-ı pâdişâhî oldılar soñra
Ri‘âyet olunup her birine ber-vech-i şâyânî
6034. Der-i devlet-medârın hîç biri terk itmeyüp kaṭ‘â
Menâşîb oldılar her birisi bulmışdı ‘unvânî
6035. Ehâlî ḥirefden ba‘ż-ı aşḥâb-ı şanâ’atden
Ḥasan Beg ḥıdmetiyle eyleyen imrâr-ı ezmânî
6036. Helâk-i tîrden şemşîrden cümle emîn oldı
Bulup her birisi yollı yolınca faẓl-ı aḳrânî
6037. Ğanâ’imle alınmışdı ḥazâ’in bî-‘aded tuḥfe
Tefârîḳ-ı kütüb-i nâdir nüsaḥ-ı eş‘âr-ı dîvânî

6038. Nefāyis akmıſe kālā-yı gūn-ā-gūn-ı Tebrizī
Huſuſā ma‘ deniyyāt-ı cevāhir naqd-i sāmānī
6039. Eger endāze-i idrāk ile taḥmīn olunsaydı
Ya taḫvīm eylese her tuḥfeniñ erbāb-ı ‘irfānı
6040. Nihāyet yoğ idi kim ‘add ü aḥşā oluna bir bir
‘Adūdan ḥāric idi tā biline ḥadd ü erzānı
6041. Huſuſā alınan esb ü ḥuyūl-i şābitü’l-ensāb
Ciyād-i pādişāhī ‘ādiyāt-ı ḫavm-i Türkmanī
6042. Niçe ıstabl-ı şāhī taldururdu zabt olunsaydı
Velākin atlanup oldu piyāde ceyş-i regbānī
6043. Ya ol dūşīze-i Türkman kim yaylaḫ-ı Tercān’da
Zılāl-i kūhda cān besleyüp çün serv-i rıdvānī
6044. Dem-i heycāda rū-pūş oldığı ol tetḫ-ı sūzānī
Görenler niçe mecnūn olmaz o Leylā’yı Türkmanī
6045. Gehī eşheb-süvār-ı nāz olup şaḥn-ı dilirānda
Ururdu nīze-i müjgānla merdān-ı meydānı
6046. Gehī tāvūs-ı ḫudsi gibi cevlan eyleyüp gāhī
İderdi kebk-i rıdvānī gibi reftār-ı ḥübānī
6047. Rezimde seyr idenler Rüstem’iñ öz ḫarındaşı
Şanup tır-i nigāhında iderlerdi hirāsānī
6048. Çatal atlısı zann eylerdi anı āl-i Cengiz’iñ
Göreydi tır-zenlik itdigin merdān-ı Gürgānī
6049. Ya ol beg-zādeler kim fāris-i meydān-ı rezm olmuş
Okurdu ‘arşa-i perḥāşına mīrān-ı ‘Oşmān’ı
6050. Okın müjgān-ı çeşmi gibi şastın gözleyüp gizler
Helāk-ı ‘aşıḫiñ gözlerdi Rüstem gibi ḥaşmānī
- [331b]
6051. Niçe serv-i cinān mevzūn-ḫadān ḫaşı kemān ḥübān

Bir elde nîzesi bir elde tîğ u tîr-i bâranı

6052. Kirişme ğamzelerle ‘âleme endām şatarlardı
Keserlerdi biçerlerdi rezimde cenk-cūyānı
6053. Miyān-ı ‘arşa-i rū-pūş olan havrâ-siriştāndan
Kınā‘ı ref‘ olunsa fark olunmaz idi ğilmānı
6054. Yed-i ‘Osmāniyān’a girdi istirkākla cümle
Kimi zīb-i firāş oldu kimi huddām-ı a‘yānı
6055. Cenāb-ı pādīşāh-ı şîr-şavlet ol kazā-kudret
O demde itmede hamd ü sipās u şükr-i Yezdānı
6056. Teşekkür-nāmeler taḥrîr idüp etṛāf u eknāfa
Eḳālîme fetih-nāme götürdi peyk-i sulṭānı
6057. Huşûşā pāy-i taḥt olan Edrine Bursa İstanbul
Donandı ser-be-ser olduğda şehr-āyîn-i ḥākānı
6058. Şehinşāh-ı cihān farṭ-ı sūrūr u ibtihācından
Niçe biñ raḳḳ-ı memlūki olan ğilmān u nisvānı
6059. Hemān bir lafza-i cāmi‘ le i‘ tāḳ itdi mülkinden
Çıkardı meclis-i vāḥidde ğilmān u kenîzānı
6060. O demde zîr-i destinde olan sulṭān-ı zî-şānıñ
Memālîki olup kırk biñ nefer mevlā-yı ḥāşşānı
6061. Sefer eşnāsı istiḳrāz olunmışdı ḥazā’inden
Alınmış idi beytü’l-mālden naḳd-i firāvānı
6062. Veẓā’ifden ya tîmārî-nümāsından edā üzre
Alınmışdı temessük yedlerinden belki irhānı
6063. Cemî‘ an ğārem-sîz eylemişlerdi hibe soñra
İdüp ibrā-yı zimmet oldu mevhûb-ı ḥidîvānı
6064. Ne miḳdār oldıĝın taḥmîn idince ba‘z-ı küttābı
Yekûnı yüz yüke bâliĝ olup in‘ām-ı sulṭānı
6065. Zehî luṭf-ı şehinşāhî zehî iḥsān-ı āĝāhî

Ḥudā ḥıfz eylesün renc u ḥaṭādan āl-i ‘Oṣmān’ı

6066. Kıyām-ı ḥaṣre dek nesl-i neslin ber-devām itsün
Olup yāverleri tevfiḳ-i Bārī ‘avn-i Rabbānī

6067. Ne yerde var ise a‘dāsı ma‘dūm u helāk olsun
Gerek ceyş-i Naşārā’dan gerek aşḥāb-ı tuḡyānī

6068. Pes andan ṣoñra sultān-ı cihān itmişdi kim fermān
Üsārāsın alup mīr-livā hem mīr-i mīrānī

Şudūr-ı Emr-i ‘Ālī-şān Berāy-ı Qatl-i İstīşāl-i Üsārā-yı Emīrān-ı Livā
ve Mīr-i Mīrān

6069. Ḥuzūr-ı pādişāhiye cem‘īan ‘arz ide bir bir
Arada olmaya bir vechle tenḳiṣ u kitmānī

6070. Emīrān-ı mīr-i mīrān ḳulları taḥrīr olunduḳda
Faḳaṭ on biñ nefer idi üsārā şaḥş-ı Türkmanī

[332a]

6071. Cenāb-ı Bāyezīd Ḥān’ın üsārā-yı giriftārı
Füzūn-ter idi sâ’irden yoḡ idi ḥadd ü pâyānı

6072. Celādetde daḡı ḡālib idi aḳrān u emşāle
Bu eşnāda daḡı zāhir olup aḳrāna rüçḥānı

6073. Veliyyü’l-‘ahd ıtlāḳı lisān-ı şehriyārīden
Şudūr itdikde ber-ter oldu beyne’n-nās ‘unvānı

6074. Ḥuzūr-ı pādişāha ‘arz olan ḳavm-i üsārānıñ
Nevāşisinde zāhir oldıḡıyçün cürm ü ‘işyānı

6075. Fesad-ı fıtrat-ı aşıyyesiyle ḳatl-i istīşāl
Sezā-vār oldıḡı zāhir olup bā-emr-i sultānī

6076. Ḳamusı tu‘me-i şemşīr-i āteş-tāb olmışdı
Tevālī üzre bir gün bir gice ceyḥūn olup ḳanı

6077. Nümūdār-ı Kızıl-ırmaḳ oldu maḳtel-i a‘dā
Kemāl-i keşretinden söndürdi belki nīrānı

6078. Hāsan Beg ordusun ġārāt idüp zabt eyleyüp mālın
Taşarruf itmek üzre sa‘y iderdi mülk-i Īrān’ı
6079. Bu kıtl ü kıtāl-ı ‘asker sürdi vāfir ceyş beyninde
Münāsib gördiler ta‘kībī sulṭānıñ vezīrānı
6080. Bu fırsatda eger Īrān-zemīn teşhīr olunsaydı
Bulurdi şehriyārīñ tāt-ı fahrı farq-ı keyvānı
6081. Muḥammed Hān’ı tergīb itdi müşīrān semt-i Īrān’a
Münāsib görmedi Maḥmūd Paşa re‘y-i emīrānı
6082. Vüfūr-ı ‘aql u dāniş ile ma‘rūf idi ‘aşrında
Kiyāset ile mevşūf idi el-ḥaqq zāt-ı zī-şānı
6083. Müdebbir-i kār-fermā ‘ākıbet-endīş idi ġāyet
Revā görmezdi ta‘kīb-i ‘ikāb-ı ceyş-i Türkmanī
6084. ‘Acem’de niçe aşḥāb-ı fezā’il ehl-i ‘irfānıñ
Sezā görmezdi ġārāt olundı emvāl ü sāmānı
6085. Zebūn-keşlik olur dirdi cenāb-ı devrāna
Anıñçün men‘ iderdi gitmeden şīr-i ‘Oşmān’ı
6086. Bu minvāl üzre ‘avdet itmiş idi Ḥazret-i Fātih
Gelüp Kara Hışār’a uğradı bir şeb dilīrānı
6087. Güzer-ğāhında vāqı‘ oldığıyçün hışn-ı mezbūruñ
Hemān teşhīrine şādır olunca emr-i sulṭānı
6088. Muḥāfız idi Aḳkoyunlı’dan Dārāb Beg anda
Temāşā eyledikde satvet-i sulṭān-ı zī-şānı
6089. Teşādüm ile men‘e iktidārı olmayup aşlā
Emān-ḥāh olmadan ġayri yoğ idi semt-i āsānı
6090. Teşebbüs eyleyüp dāmān-ı ‘afvı pādīşāhiye
İdüp teslīm-i ḳal‘a ile taḥlīş-i girībānı
6091. O dem zabt itdiler ḳurbında vāqı‘ ma‘den-i zācı
Ḳonıldı şavb-ı devletden anıñ birḳaç emīnānı

[332b]

6092. ‘Asâkir buldı envâ‘-ı mekârim şavb-ı devletden
Olup engüşt-nümâ-yı i‘tilâ ber-vech-i şâyânî
6093. Ğanîmetle selâmetle Sitanbul’a ‘azîmetle
Teveccüh itdi ‘askerle o sultân-ı cihan-bânî
6094. Şıgâr u hem kibârı zıll-i âsâyişde her bâri
Cenâb-ı şehriyârî yâd idüp a‘yân u erkânı
6095. Du‘â-yı devletin tezkâr idüp tekrâr-ber-tekrâr
Okurlardı sitâyişle bu ebyât-ı şenâ-ğ‘ânı
6096. Göründükde ğubâr-ı hâk-pây-i devleti nâ-geh
Dinildi irticâlen ey güzîn-i nesl-i ‘Oşmânî
6097. Hüdâ’ya hâmd u minnet ola raġm-ı hâsidân üzre
Seniñle râ’yet-i İslâm buldı rif‘at-i şânı
6098. Müşerref-sâz kıldıñ yine dîhîm-i selâtinî
Şeref buldı kudûmüñle serîr-i mülk-i sultânî
6099. Yemîniñde ola tevfiķ-i Hâķķ iķbâl-i şavliñde
İhâta eyleye eṭrâfıñı te’yîd-i Rabbânî
6100. Hemîşe yâriciñ Allâh ola daġı Resûlu’llâh
Der-i iķbâliñiñ peyk-i ‘inâyet ola derbânı

el-hâmis ve’l-‘İşrîn Min Veķâyi’ı’l-Fâtih Seyyidi’s-Selâtin

6101. Olup yirmi beşinci vaķ‘a daġı devr-i Fâtih’de
Hâsan Beg vaķ‘asında şoñra perhâş-ı Karamanî
6102. Hezîmet buldı çün kim Mîr Hâsan ceyş-i ‘azîmiyle
İşit sen kışsa-i Pîr Aḫmed’i ber-vech-i hızlânî
6103. Mürûr itmişdi ol ber-küşte hâliñ ba‘z-ı aḫvâli
Vefât-ı vâlidinden şoñra ihvânıyla ‘işyânı
6104. Karaman ülkesinden ism ü resmi maḫv olunmışdı
Niçe dem ḫâne-ber-düş oldı gezdi kūh u yâbânı

6105. arındaş-ı şağiri idi asım ol münāfık beg
Taaşşun üzre idi Taş-ili’nde niçe ezmānī
6106. Bu def‘ a ittifa itmiş ki Pīr Amed’le asım Beg
Silifke Hısnı’na vaż‘ eyleyüp evlād-ı h‘ışānı
6107. Bütün ehl ü ‘iyālin mülk ü emvālin koyup anda
Tecessüs üzre geldi yoladı mülk-i araman’ı
6108. Varup Lārende Hısnı’n feth ü teşhīre ma‘iyyetle
Yanında var idi her biriniñ a‘vān-ı düzdānı
6109. Bu vech üzre fesādı bunlarıñ sem‘-i hümāyūnı
İrişdikde cenāb-ı şehriyār-i āl-i ‘Osmānī
6110. Vezīrāndan Gedik Paşa gibi bir kār-fermāyı
Sipeh-sālār u serdār itdi ber-vech-i şitābānī
6111. Me‘ālī-intimā al‘a-güşā düstūr olmađla
Havāle itdi aña vef‘ini bā-emr-i sultānī
6112. Anaolı dilīrānından idi ekşer-i ceysi
Yanında cem‘ idüp beslerdi niçe merd-i şüc‘ānı
- [333a]
6113. Olup bu fitne-i ‘uzmāyı def‘e ahr u tedmīre
Gürūh-ı eşıyāyı oldı çün sālār-ı merdānī
6114. Hābīr olmağla ta‘yīn- Gedik Paşa’yı bāđiler
Biraz boşladılar teşhīr-i mülki feth-i bıldānı
6115. Hirās-ı inhişāriyla cesāret itmeyüp hışna
Ferāđat itdiler Lārende’dan vehm itdi a‘vānı
6116. Anıñ teşhīrini te’hīr idüp hengām-ı dīgerde
Ve ¹⁰⁴“ففي التأخير خير” nüktesi olmağla burhānī
6117. Muaşşal madem-i sālār ile mīr-i araman’a
Duūle al‘adan her biriniñ ürkdi dil-i cānı

¹⁰⁴ “Tehir etmekte hayır vardır.”

6118. Varup menzil-be-menzil sür' at üzre ol havâliye
O dem Pîr Aḥmed'e bir ilçi irsâl itdi sirrânî
6119. Pesendide-beyân bir çirb-zebân ilçi idi ğāyet
Söz alup virmede belki anıñ yoğ idi aqrânı
6120. Muḳaddem rıfḳ ile pend ü neşāyih itdirüp aña
İtā' at yolların gösterdi bi'l-cümle ḥakīmānî
6121. Dinildi inḳıyād eyle mülük-i āl-i 'Oṣmān'a
Emīrāne gerekdir ki ittibā' -i emr-i sulṭānî
6122. Der-i devlet-medārından kerem görmek murādınṣa
Teberrî ile terk eyle bu yollı bağy ü ' işyānı
6123. Delālet itdi ḥayra gerçi ilçi mīr-i bāğīye
Müfid olmadı aṣlā itdigi pend-i ḥulūṣānı
6124. Fesād üzre idi zīrā fiṭrat-ı aṣlıyyesi mīriñ
'İnād u mel' anet üzre idi evzā' -ı emīrānı
6125. Hemān ber-ḥ'āb-ı ḥarkūṣ üzre ibḳā eylenüp döndi
İṣit sen kıṣṣa-i maḥkiyye-i serdār-ı zī-ṣānı
6126. 'Alā ḳavlin varınca ilçi beg sālār-ı semtinden
Anı Pîr Aḥmed itdi maḫḫar-ı va' d-i kerīmānî
6127. Ziyāfet emrine meṣğūl olup 'afv idi maḫṣūdı
Çıkacak bir işi olmak gerek gözler idi anı
6128. Ḳo anlar 'ayṣ ü 'işret bezm-i şoḫbetde ziyāfetde
Emīr Aḥmed'le itsün bir-iki gün zevḳ-i nedmānî
6129. Gedik Paşa ṭalī' a eyleyüp varup yetişmişdi
Ḳılup ceyşe muḳaddem bir niçe çāpūk-süvārānı
6130. Ḳaraveller ḳomışdı Pîr Aḥmed ba' zı yollarda
Ḥaber-dār oldığında aṣsızın ḳaldırdı tabanı
6131. Boğazın şīşe gibi ellere virmedi ḳurtuldu
Desise eyleyüp ḳurtardı ḥaṣmından girībānı

6132. Taḥaṣṣun itdi kūhistānda bir ḥufreye girdi
Bulup iḥrācınıñ bir vechle olmazdı imkānı
6133. Emīre dest-res çünkim o yerde olmayup ḳābil
Şanādīd-i şehirden bir niçe a‘yān-ı Yūnānī
6134. Giriftār itdiler bend-i belāya niçe eṣrāfı
Ele girmezdi bed-ḥū tutmayınca nīk-ḥūyānı
6135. Ḳamusı dest-beste ber-ḳafā pā-bend-i ḥayretle
Muḳayyed oldı muṭlaḳ rūṣenā-sān-ı Ḳaramanī
6136. Memālīk u ‘iyālī ehl ü evlādı esīr oldı
Bütün ğarāt olundı her biriniñ māl u sāmānı
6137. Yine ser-leşker-i kār-āzmā Lārende’ye vardı
Taş-ili’nde ne deñlü var ise ḥışn ile büldānı
[333b]
6138. Tedārük itmege başladı niçe ṭop-ı a‘dā-küb
Ḳılā‘ı itmege teşḥīr bā-taḳdīr-i Rabbānī
6139. Bi-lā-te’ḥīr vardı Ermenāk üzre hücūm itdi
Görünce re’y-i tedbīrin gelüp ḥışnıñ dilīrānı
6140. Teşebbüs eyleyüp dāmān-ı istīmāna anlardan
Ta‘bsız ḳal‘ayı serdāra teslīm itdi sükkānı
6141. Daḥi soñra olundı ḳal‘a-i Mīnāk teşḥīri
Raşānetle olunmışdı anıñ te’sīs-i bünyānı
6142. Velākin Pīr Aḥmed kendiniñ emvāl ü eşyāsın
‘İyāl ü ehliniñ sīm u zeri māl-ı firāvānī
6143. O ḥışnıñ ḥasbe’l-imkān bir yerinde defn olunmışdı
İderdi kūh-sār içre aña ḥıfz-ı nıgeh-bānī
6144. O ḥışnıñ şarf-ı maḳdūr eyleyüp ibḳāsı emrinde
Ṭop atıldıkça ḥışna atılurdu kendiniñ cānı
6145. Ol eṣnāda yine bir ṭop atıldı ḥışn-ı mezkūra
Burūcın ḳulle-i kūha berāber itdi ol anı

6146. Maḥall-i ihtifādan seyr iderdi Pīr Aḥmed Beg
Müşāhid idi sükkānıñ bütün ḥavf u hirāsānı
6147. Derūn-ı hışna bir mektūbı vārid oldı serdārıñ
Hidāyet semtine da‘vet idi maẓmūn-ı ‘unvānı
6148. Te‘eşşür geldigiçün ḳal‘ ayı serdār-ı zī-şāna
Teşebbüs eyleyüp zeyl-i emāna virdi sükkānı
6149. Ḳaraman-oğlu’nıñ ehl ü ‘iyāli anda olmağla
Şehinşāha ḳarābet oldıñın bilmekle erkānı
6150. Şıyānet iderek emlāk u mālın ‘ırz u nāmūsın
Der-i devlet-me‘āba itdiler irsāl nisvānı
6151. Nigāh-endāz olunca Pīr Aḥmed burc u bārūya
Niçe rengin bayraqlar müzeyyen itmiş ebdānı
6152. Bir alay kırmızı allı yeşilli aklı şarılı
Güşāde rā‘yet-i İslām u sancağ-ı emīrānı
6153. Nesīm-i fethle İslāmiyān’a el şalarlardı
Görünce Pīr Aḥmed Beg o ḥālāt-ı ğarībānı
6154. O kāfir-kış bed-endiş riş ü sebil ten buldı
Firāz-ı kūhdan kendin aşāğa atdı bir ānı
6155. İnüp baş kıç diyüp ğayyāyı boylasa ammā
Ḳazāyı gör ki bitmiş bir dikenli naḥl-i yābānı
6156. Bevādī-yi caḥīme itmege ḳomadı ilişdi
Bucağından aşıldı oldı şāl maşlūb-ı tersānı
6157. Mu‘allaḳ bir zamān aşıldı ḳaldı ber-hevā oldı
Ṭuyup ḥuddām-ı bed-nāmı olan derd-i Ḳaramanı
6158. Boğazından gerekdi resīmān-tedbīr olmāğla
Belinden bağlayup çekdi anı ḥuddām-ı düzdānı
- [334a]
6159. Aşılmağdan egerçi kendüyi ḳurtardı etbā‘ı

Dikenlerden velâkin şerha şerha oldu her yanı

6160. Gedik Paşa gediginiñ eridi hışnı zabt itdi
Meşâhîr-i Karaman'dan niçe a' yân-ı zî-şânı
6161. Esîr-i bend idüp her birine bir dürlü fend itdi
Kiminiñ mâlı gitdi kimi oldu katle erzânî
6162. Silifke kal' asın feth itmege çün rû-be-râh oldu
Muqaddem daği olmışdı anıñ teshîr-i bünyânı
6163. Taşarruf eylemişdi bir zamân ol hışnı Mîr İshâk
Yedinden cenge nez' eyledi sâlâr-ı sulţânî
6164. Hâsan Beg fitnesinde ortalık hâlî iken nâ-geh
Kasım Beg ile Pîr Aḥmed gelüp zabt itdiler anı
6165. Ehâlîsin derûn-ı kal' adan iḥrâc itdikde
İçinde ṭopciyânın aldadup olmışdı iskânî
6166. Alıkonmışdı ifrât-ı ri' âyetle niçe müddet
Gedik Paşa varınca bir ḥaber gönderdi sirrânî
6167. Kemend-i rişte-i tedbîr ile teshîr itdikde
Mevâ'id-i keremle her birin kılmışdı şādânî
6168. Bu furşatda guzâta ḥıdmeti ger sebkat eylerse
Kārîn-i ' afv olup her biriniñ hışn içre ' işyânı
6169. Olur her biriniñ kaṭ' -ı merâtible ' inâyâtı
Olur her kimseniñ ḥaddince ikrâmı mülākânî
6170. Hemân ol va' de-i ikrâm-ı düstûrânden nâşî
Gürûh-ı ṭopciyândan birisi bir gice sirrânî
6171. Bahâne ile bir âteş vaz' idüp anbâr-ı bārûta
Kıyâmetler kopup bārû-yı hışnıñ uçdı üç yanı
6172. Olup ḥake berâber üç ṭarafdan kal' a-i zîbâ
Yürüdi cünd-i nâ-maḥşûr oldu feth-i âsânî
6173. Suhûletle girüp ol kavm-i maḥrûrı helâk itdi

Bulup ¹⁰⁵“الحرب خدعة” müdde‘ ası şıdķ-ı burhānī

6174. Zehī tedbīr-i tedmīr-i e‘ ādī kār-ı rezm-āyīn
Zehī teşhīr-i zor-ā-zor sālār-ı hıdīvānī
6175. Şanādīd-i kabā’ilden olup a‘ yān kısmından
Taḥaşşun eyleyenlerden faḫaṭ yüz seksen a‘ yānı
6176. Ele girdiklerinde hışn içinde her biri oldu
Sezā-yı ḫatl-i istişāl ber-vech-i vezīrānī
6177. Meger her birisi zürrā‘ -ı mekr ü fitne olmağla
Erāzīde ḫılup enbāt-ı maḥşūlāt-ı tuğyānī
6178. Anıñçün her biriniñ hırmen-i sāmān-ārāmı
Cihāndan şavırılup maḥşūl-i ‘ ömri buldı fıkḫānī
6179. Bütün bād-i ecel sürdi şavurdı gāh eyyāmın
Kesildi her biriniñ başı oldu zīb-i bostānī
- [334b]
6180. Egerçi ḫal‘ anıñ bu vechle olmışdı teşhīri
İki hışnıñ daḫi alındı emvāl-i firāvānı
6181. Velākin itdiler Aḫmed Beg’iñ tedbīr-i tedmīrin
Pıñarı başdan şayd itmeniñ olmağla imkānı
6182. Taş-ili’den yine gizlendi hīç çıkmadı meydāna
Şanurdı kimse iḫrāc idemez mīr-i Ḳaraman’ı
6183. Eger çaḫmak taşından gizlü olsa daḫi çaḫmakla
Çıkarır taşraya seyf-i ḫadīd ol nār-ı sūzānı
6184. Burūc-ı ḫīle-i tedbīri daḫi üstüvār olsa
Gedik Paşa gedikler raḫneler açup alur anı
6185. Yaḫinen bildi kim sālār-i ekremden girībānın
Ḫalāş itmekde yokḫdur kendiniñ etbā‘ -ı a‘ vānı
6186. Ḫavāşş-ı bāhirü’l-iḫlāş olan kendi gürūḫıyla

¹⁰⁵ “Harb hiledir.” Buhārī, “Cihād”, 157; Müslim, “Cihād”, 17.

Ṭarabluṣ-ı Dımaşq-ı Şām'a itmişdi gürizānī

6187. Recā-mend-i te'āvün oldılar ḥükkām u vāliden
Bu yerden vāḳi' ü'l-ḥālī yazup serdār-ı ḥāḳānī
6188. Mücedded emr-i 'ālī-şān ile bāḡi-yi mesfūruñ
Gelüp cem'ıyyet yārānına ḥavf u perīşānī
6189. Der-i devlet-medāra geldi cürmin itdi isti'fā
Yine yüz bulmayup devr itdi eṭrāf-ı Ḳaraman'ı
6190. Yine mūşāne başlamışdı ızrār-ı ehālīye
Puşudan ḡāret-i māl eyleyüp tekdīr-i ḳuṭṭānī
6191. Ol eṣnāda gelüp düzd-i ecel ser-māye-i 'ömrin
İdüp tārāc u tālān 'āḳıbet ḡavḡa-yı devrānı
6192. Miyāndan ḳaldırup āsūde-ḥāl itdi re'āyāyı
Sekiz yüz seksene bir yıl ḳala fevt oldı ol cānī
6193. Gerek ṭāḡi gerek bāḡi biraḡup bunda oṭaḡı
Göç eyler bundan elbet olsa da dehriñ Süleymān'ı

es-Sādis ve'l-'İşrīn min Ḥavādişi'l-Fātiḥ

6194. Müverriḥler yigirmi altıncı yazdı devr-i Fātiḥ'de
Vefāt-ı Ḥazret-i Şehzāde Sulṭān Muṣṭafā Ḥān'ı
6195. Mürūr itmişdi zikri cā-niṣīn-i Cem olup ḳaldı
Amāsiyye diyārında Cem'in geçdikde devrānı
6196. Niçe eyyām anda mīr sancaḡı idi dir rāvi
Ḳılındı şoñra istibdāl-i sancaḡ-ı Ḳaramanī
6197. Yerine Rūm Muḥammed ya'nī ol paşa-yı vālā-cāh
Ḳaraman mülkine vālī olup bā-emr-i sulṭānī
6198. Sekiz yüz seksene varmaḡsızın bir yıl muḳaddemce
Bu vaḳ' a oldı vāḳi' yazdılar tāriḥ-i 'Oṣmānī
6199. Çün evlād-ı Ḳaraman'dan Ḳāsım Beg ibn-i İbrāhīm
Ulaş-oḡlı Ḥasan Beg kim 'İvaż'dur eṣher 'unvānı

[335a]

6200. Fesādāt-ı şenî‘ a üzre idi ol havālīde
Harāb-ābād idüp her birisi etrāf-ı Yūnān’ı
6201. ‘ Utüvv ü bağy ü istikbārı çün lā-yunḳatı‘ oldu
Mesākīniñ alındı mülk ü emvāl-i firāvānı
6202. Der-i devlet-medāra her taraftan ‘ arz olunmışdı
Be-her gün çıkmada dīvāna bī-ḥadd şekve-gīrānī
6203. Karaman’ın olup beglerbegisi def‘ ine me’ mūr
Ya başları ya başın diyü vardı emr-i sulṭānī
6204. Gedik Paşa ki itmişdi gedigi erligin icrā
Murād itmişdi andan daḫi devlet-i kār-ı merdānı
6205. Bunun gibi umūr-ı şa‘ ba me’ mūr olmadı aṣlā
Bu emr-i müşkile sevḳ eylemişdi yine ḥullānı
6206. Bu zikri sebḳ iden müfsidleriñ ancak hevā-dārı
İki biñden ziyādeydi müsellaḥ ḳavm-i düzdānı
6207. Yanında eskiden babalarından irteye ḳalmış
Beş-on yıllık dökünti ac uyuz ekrād-ı Türkmānī
6208. Severlermiş her biriniñ ḳapudan kırçıl yoğun ḥınzır
‘ Uḳūḳ-ı vāliidiyle terk idüp evṭān u ḥ’ īṣānı
6209. Bir alay iş sevmez çift-bozan yurda ḳaçan Etrāk
Aransa belki vardır her biriniñ bir niçe ḳanı
6210. Yüzine āb-ı rahmet degmemiş yağmurda ḳalmışken
Cenābetden tahāret itmemiş çün gebr ü tersānī
6211. Bir akça uğrına biñ mü’ mini kāfir boğazlardı
Ne dīnī var idi ne millet-i İslām u imānı
6212. Çaḳıya hegbeye bakraca mezheb dirdi ecdādı
Bu vech üzre idi hep evlād-ı etbā‘ -ı Karamanī
6213. Kesüp her rüz u şeb Şām u Haleb hem Rūm yolların

Olup her biri kuṭṭā‘ u ‘ṭ-ṭarīḳ u re‘s-i düzdānī

6214. Varup bī-çāre paşalar anları aḥṣā ilā mā-şā‘
Fe-ḥāşā şümme ḥāşā gör ne yüzden buldı pāyānı
6215. Gürūh-ı eşkıyā dā‘im taḥaşşun üzre tağlarda
Şevāhıḳda ḳulelde itmede imrār-ı ezmānī
6216. Eger bir kār-bān yaḥud yesār ehli tıyarlarsa
İnüp sağ u şola düzde iderlerdi ḳadem-rānī
6217. Ḥanāzīriñ künāmından ḥabīr olduḳda bī-çāre
Tilāl-i kūha cān atdı varup aḥṣā hizebrānī
6218. Vülūc üzre ḥurūcın merd-i ‘āḳıl itmeye taḳdīm
Şürū‘ itmezdi emre olsa da mecbūr-i sulṭānī
6219. Her bir çengelistan şarb u sengīn yerde varmış kim
Muğaylān-zār itdi ṭar itdi ‘avd olunsa her yanı
6220. O yerde bir piyāde biñ süvāriyle neberd itse
Bozardı az zamānda çünki yokdur ric‘a imkānı
[335b]
6221. Kırardı biñ kemān-dārānı bir kez atsa tır-endāz
Yalınız başına biñ atlıya virirdi ḥızlānī
6222. Ḥuşūşā bir şapanlı biñ tüfenk-endāz merdāna
Virirdi taşıyla ṭurdıḳı yerlerden perīşānī
6223. O yerde tīg-zenlik nīze-verlik aḳça itmezdi
O yeriñ altı yā çöp idi yā seng-i bārānī
6224. ‘Aceb ġāfil bulındı leşker-i ‘Osmāniyān anda
Bütün gird-āb-ı çengāle ilişmişdi dilīrānı
6225. Gürizi ihtimālin virmemekle leşker-i a‘dā
Çıḳup aḥfārdan yer yer efā‘ī-yi Ḳaramanī
6226. Cünūd-ı ḥazret-i serdār perḥāşa şataşdıḳda
Ṭayaḳlarla şapanlarla bir alay Türk-i yābānī

6227. Ne şağa kaçsalar yol var ne şola varmağa imkân
Taḥayyür üzre qaldı ‘askeriyle mîr-i ‘Osmânî
6228. Kırabildiklerince kırdılar tırdıkları yerde
Silâhından pusâtından geçüp bir kırıcı cânı
6229. Vücûh-ı ‘askeriñ kırtulmamışdı dest-i a‘ dâdan
Olup serdâr-ı murdârîñ niçe yüz bî-güneh xanı
6230. ‘Aqılsız dostuñ dâ’im budur aḥbâbına kârı
Bulur encâmda kendi daḥi tertîb-i şâyânî
6231. Bu deñlü qahramânı sū’-i tedbîr ile kırdırdı
Va‘îd-i ¹⁰⁶“من نجا” yı kıldı ser-kâm-ı dilîrânî
6232. Hezîmetle ḥavâşşından bir-iki şahş ile kıldı
Selâmet semtine ber-vech-i isti‘ câl pūyânî
6233. Firâr idenleriñ âlât-ı rezmi raḥş-ı perḥâşı
Buğâta oldı bir sermâye-i dârât u ‘unvânî
6234. Bir alay ac uyuz çarlaḫ ü çıplaḫ râcîl u kâhil
Ser u sāmân buldı oldılar ser-ḥayl-i regbânî
6235. Olup ser-leşkeriñ bu sū’-i tedbîr ile ifsâdı
Der-i devlet-me’âba ‘arza-i şekvâ qarînânî
6236. Ğıyâbında şefâ‘ atle siyâsetden ḥalâş oldı
Velâkin ‘azl ü reddi oldı maṭlûb-ı ḥıdîvânî
6237. Gerekmez ‘âqılân-ı ‘aşra ide ḥod-be-ḥod tedbîr
Ve şâvirhum buyurmuşken cenâb-ı şâh-ı ‘Adnânî
- es-Sâbi‘ ve’l-‘İşrîn mine’l-Vaḳāyi‘i’l-Ġarîbe**
6238. Vaḳāyi‘den dem-i Fâtîḥ’de oldı sâbi‘-i ‘işrîn
Yine bu sâl-i nuşret-fâlde mülk-i Qaramanî
6239. Muḥammed nâmına bir vâlî-i zî-şâna beglikle
Virilmişdi yazar tevcîhini vaḳ‘a-nüvîsânı

¹⁰⁶ “Kim başını kurtarırsa kârlı çıkmıştır.” sözünden nâkıs iktibas.

6240. ‘Uşât-ı sâbıka tedmîrine me’ mûr olmağla
Cidâl u cenge tedbîr itdi re’y-i hâkîmânî
6241. Karaman-zâdelerden Mîr Kâsım kim mürûr itdi
Nifâk üzre idi beyne’l-ehâlî şöhret-i şânı
6242. Hevâ-dâr-ı kadîminden yine on biñ kadar müfsid
Livâ-yı zulmine cem‘ oldı ber-resm-i emîrânî
[336a]
6243. O deñlü leşker-i ğaddârla ol sâl-i ferağda
Varup Lârende’yi teshîre ol düzd-i Karamanî
6244. ‘Alâ kavlin tıyup vâlî-yi zî-şân vâkı‘-i hâlî
Muğaddem Mîr Kâsım’dan idüp ılğar-ı şîrânî
6245. Za‘îmân u sipâh u ba‘z-ı hâşşân-ı ‘asâkirle
Varup hışnı ihâta eyledi mânend-i cüdrânî
6246. Henûz aḡşam vaḡtı olmağın teshîrini hışnıñ
Şabâhu’l-hayra te’ḡîr eyleyüp ser-ceyş-i ‘Oşmânî
6247. Teḡâbüñ üzre ḡondı bir yere ol dem iki ‘asker
Çalındı ḡabl-ı âsâyiş emîrân u vezîrânı
6248. Üşüp kim çâr-deh bir leyle-i ḡamrâ idi ol şeb
Hemân bir rûz-ı rûşen eylemişdi mâh-ı nûrânî
6249. O ḡâletle şebihûn ḡaşd olundı lîk Kâsım Beg
Şürû‘-ı rezme âğâh oldığıyçün belki sîrrânî
6250. Teḡaddüm eyleyüp mehtâba ḡarşu semt-i perḡâşı
Ta‘allüm eyleye iki ḡarafdan rezm-i ḡaşmânî
6251. Belürsiz ola kimde ḡaldığı meydân-ı perḡâşıñ
Nümâyân olmaya fikriyle sâlâr-ı ḡıdîvânî
6252. Bırâḡdı zulmet-i mehtâba te’ḡîr eyledi rezmi
ḡurûb-ı mâhı beklerdi gürûh-ı ceyş-i ‘Oşmânî
6253. Hemân ol Mîr Kâsım inhizâm-ı ceyşden ḡorḡup
O yerden devşirüp ḡâs u ḡarağın ḡaçdı sîrrânî

6254. Taşavvur eyleyüp ‘Osmāniyân’ın kuvvet-i rezmin
Yine Taş-ili’ne gitmekden özge kâr-ı âsânî

6255. Derûn-ı şeytanat meşhûnına hiç olmadı sâniḥ
Tevārî itdi anıñçün geçürdi sâl-i devrânı

eş-Sâmin ve’l-‘İşrîn mine’l-Ḥavâdişi’l-Garîbe Fi Zemeni’l-Fâtih

6256. Ḥavâdişden yazıldı sâmin-i ‘İşrîn o devrânda
Gedik Paşa’nın irsâl olunup teşhîr-i büldânı

6257. Kefe şehri ki iklim-i Qırîm’ın mülḥakâtından
Niçe seyyâḥdan menkûldür tersiş-i bünyânı

6258. Eger mîzân-ı ‘aqla ursalar teşbîḥ idüp şehrin
Olurdu küfr ü imânın iki keffeyle mîzânı

6259. Yed-i küffârda kıstâs idi vezn-i mezâlimde
Olurdu ma‘delet vezn itmege mîzân-ı imânı

6260. Frengistân idi ğarbîsi ancak cânib-i şarkı
Bütün Rûm u ‘Arab İslâmiyânın hışn u büldânı

6261. Sitanbul şehrine bahren mülâşık olduğu farzâ
Olurken vâcibât-ı ğayret-i dîniyyeden anı

6262. Tesâmuḥla biraşsun almasun fetḥi müyesserken
Cenâb-ı Ḥân ‘Osmân’dan biri evlâd-ı ‘Osmânî

[336b]

6263. Tetimmâtından iken gūiyâ şehir-i Sitanbul’uñ
Qırîm’ın belki kilârı iken terk ide ḥânânı

6264. Qıral-ı dâlli İspanya’nın ceys-i ‘azîmiyle
Ceneviz’in daḥi bi’l-cümle ‘askerle emîrânı

6265. Ḥalîc-i Baḥr-i Ebyaz’dan gelüp ol şehir-i vâlâya
Qaradeñiz Boğazı’ndan girüp mecmû‘-ı qorsanı

6266. O şehir-i nâzenîni zabt ide dest-i tasalluṭla
Tûrup bel bel baqa seyr eyleye evlâd-ı ‘Osmân’ı

6267. Görünmez mi muhâlif ğayret-i dîniyyeye zâhir
Ya irâş eylemez mi şeyn ğaraż-ı şâh-ı şâhânı
6268. Huşûşâ bir konak kurbı olan evlâd-ı Cengiz'in
Niçe oldu ğayret-i Tatarî İl-hân u pîşânı
6269. Geçilmez lîk kâlâ-yı Frengî intifâ'ından
Anıñçündür ki iğmâz itdiler Tatar'ın a' yânı
6270. Kırım hânânına tefvîz olunmışdı o etrâfiñ
Re'âyâ vü berâyâsı nizâm-ı hâl-i büldânı
6271. Ne ân ki devlet-i 'Oşmâniyânın emr-i mezkûra
Bu rütbe ğafleti ola bu deñlü raşş-ı gebrânı
6272. Bu kâr-ı nâ-behen-câra rızâ-dâd olmayup âhîr
Gedik Paşa'yı ta' yîn itdi sulţân-ı cihân-bânî
6273. Sekiz yüz seksene varmışdı sâli vaqt-i hicretten
Sipeh-sâlâr olup teshîre bâ-ceyş-i dilîrânî
6274. İki yüz pâre keştîlerle bahren 'azm idüp vardı
Müretteb idi âlât-ı levend u cenk-cüyânı
6275. Yanaşup baır ü berden toplanup etrâfdan hışnı
Ayağı tozu ile vardı şardı burc u ebdânı
6276. Der u dîvârını tahrîb idüp darb-ı dem-â-demle
Gedikler rañneler peydâ olup kıldıkda vîrânî
6277. Derûn-ı kal'ada küffâr-ı bî-dîniñ şanâdîdi
Re'âyâ vü berâyâsı bütün a' yân-ı Naşrânî
6278. Tecemmu' eyleyüp hâkimleri üzre hurûc itdi
Kamusı itdiler teslîm-i hışna şarf-ı imkânî
- Hücûm-ı Tersâyân be-Teslîm-i Kal'a ber-Hâkim-i Efrenciyân**
6279. 'İtâb-âmîz didi her biri hükkâm-ı efrence
Niçün teslîm itmezsiñ ğuzâta hışn-ı gebrânı

6280. Bu deñlü ‘ asker-i cerrār ile hālā sipeh-sālār
Şeb-ân-rüz itmede bu kal‘ ayı toplanla vîrânî
6281. Yanında yer götürmez ‘ askeri âmâdedir hālā
Anı teşhîr için gelmişdir ancak ceyş-i ‘ Oşmânî
6282. Frengistândan mümkün değil imdâd-kârânîñ
Niçe kâbil irişmek anlarıñ feryâd-resânânı
[337a]
6283. Seni kim kırtarır yâ pençesinden âl-i ‘ Oşmân’ıñ
Çıkar fâsid hayâlî hâtırından zu‘ m-ı buṭlânı
6284. Bu vech üzre ‘ inâd-ı bî-me’âliñ luṭfını bilseñ
İzâle itmeden ğayri hayât-ı rûḥ u cismânî
6285. Bütün māl u menāl elden gider ‘ ırzıñ yıkılmaqla
Olursun pâ-y-māl-i ‘ âdiyât-ı kavm-i ‘ udvânî
6286. Değil ‘ âkıl işi teslîm-i hışna ‘ avk u te’ḥîriñ
İşî şarplandırırısñ belki olmaz soñra imkânı
6287. Saña şimdi rızâ-cüyiden özge selâmet yok
Bizi daḥi yaḳarsñ âteşe ey mîr-i nîrânî
6288. Hemân şimdi teşebbüs eyle zeyl-i ‘ afva teslîm it
Emân-ḥ‘âh olarak taḥlîş idüp cân u girîbanı
6289. Ne ise mâ-melek nakl idelim izniyle sâlârîñ
Bu gün âḥer maḥalle gönderüp şıbyân u nisvânı
6290. Şıyânet idelim teslîm ile ‘ ırz-ı Mesîḥâ’yı
Menât u Lât u ‘ Uzzâ’ya budur ta‘ zîm-i şâyânî
6291. Budur re’y-i ḥüsün terk-i ‘ inâd it hışnı teslîm it
Eger ıṣḡâ olunmazsa bu deñlü kavî-i ḥaḳḳânî
6292. Yaḳînen eylemiş ol kim dest ü pâyıñ bend idüp şimdi
Seni serdâr-ı zî-şâna virüp hem-çün esîrânı
6293. Bütün māl u menâlîñ anlara yağmâ diyüp hışnı
İderiz şimdicek teslîm cümle bilmiş ol anı

6294. Tekûr-ı kûr u menfûr şîrzime küffâr-ı efrencden
Zarûrî itdi istîmân-ı sâlâr-ı müşîrânî
6295. Muhaşşal ƣal‘ ayı dördünci gün teslîm itdikde
Donandı râyet-i İslâm ile bârû-yı ebdânı
6296. Cenâb-ı pâdişâh-ı bâhirü’l-iqbâl için anda
Hızâ’inden olan mâl u menâl u ‘ abd ü nisvânı
6297. Ğanîmetle alındı mâ-‘ adâ cins-i tefârîķı
Şehirde ƣal‘ ada Rûsiyyu’l-aşl olan kenîzânı
6298. Siyeh çeşmân u şüh ebdân ğılmân u cevârîsi
Yed-i İslâmiyân’a girdi bî-ħadd genc-i şâyânî
6299. Eñ ednâ müflis-i evbâş olanlar nâ’îl olmışdı
Beş-altı baş genc-i mülk-i ħüsn-dâna ol ânî
6300. Alındı evvelâ Hışn-ı Bano-germe ikincisi
Azaķ Hışnı ki bender-ğâh u maħsûdu’l-aķrânî
6301. Şaķâliyye ƣavminiñ benderleriydi taħt-ğâhıydı
Memerriydi şimâl iķlîminiñ bir niķe ezmânî
6302. Ticâret-ğâh idi tâ Mâverâü’n-nehr’e dek şehri
Gelürdi semt-i Türkistân’dan tâcirle kervânı
6303. Üçünci Ƣal‘ a-ı Menkûb kim teşhîr olunmışdır
Emân-ħ‘âh olduĝında ƣal‘ anıñ sükkân u merdânı
6304. Varınca pîş-ğâh-ı ƣal‘ aya tekfûr-ı dil-kûrı
Görüp ser-‘ askeriñ yanındaki ceyş-i dilîrânı
6305. Kemâl-i vefretinden kendüye bir ru‘b gelmegle
Emânıyla çıkarup teslîm üzre iken edîbânı
- [337b]
6306. Kırıl-ı bed-fi‘ âliñ yine kendi aķrabâsından
Teferrüd eyleyüp bir kâfir-i ħod-bîn-i Naşrânî
6307. Esâs-ı ħışnıñ istiħkâmına maĝrûr olup nikbet

Qıralıñ her nesi var ise māl u mülk ü şıbyanı

6308. Bütün evlād u ensābıyla atdı qal‘ adan taşra
Qapandı kendi etbā‘ ıyla hışn içre dilirānı
6309. Niçe eyyām derd-i habsle maḥşūr olan qavme
Yine çekdirdi renc-i inḥışārı qahr-ı hızlānı
6310. Gedik Paşa o şad qal‘ a-güşā ol memleket-ārā
Bu yüzden hile peydā itdi ber-re ‘y-i ḥakīmānı
6311. Hışārı ḥaşr iden yanındaki ceyş-i müsülmānıñ
Nışıf miqdārını tarḥ eyledi gūyā ‘ uzuv-bānı
6312. Bir-iki gün mürūrında beḳāyāsın daḥi qovdı
Teḳālūf itdi gūyā emrine ber-resm-i a‘ vānı
6313. Uşanmış şeklini gösterdi teşḥīr itmege hışnı
Bir āḥer yerde iskān eyledi ceyş-i dilirānı
6314. Niçe bir bu belāyı çekeriz diyü metā‘ ibden
Şikāyet üzre ayrılmış ola ḥuddām-ı şüc‘ ānı
6315. Bu eşnālarda fırsatdır diyüp çıkdıqda fevc-ā-fevc
Derūn-ı qal‘ adan maḥşūr olan qavm-i Mesīḥānı
6316. Belā-yı ḥaşrla muḫtarr u bī-ārām olan a‘ dā
Bir uğurdan çıkınca taşraya ol zümre-i cānı
6317. Teneffüs fikrine düşdi teferrüc itmege ḡayri
Çözildi rişte-i qayd-ı belā dirlerdi aḥyānı
6318. Qo anlar bāḡda bostānda zevḳ u şafā itsün
İşit sen mācerā-yı zümre-i maṭrūḥ-ı merdānı
6319. Kemīn-gāḥa taḥaşşun eylemişlerdi bir uğurdan
Yüridi enderūn-ı qal‘ aya ecnād-ı ‘ Oşmānı
6320. İçerde qalmış pāk itdiler tīg-i ḥasāretle
Tışarıda qalanın düşirdiler ol mīve-i cānı
6321. Qatı az qalmış idi qal‘ ada ḥālī idi gūyā

Suhûletle alındı Kāl' a-i Menkûb sükkânı

6322. Tekûruñ akrabâsından olan mel' ün-ı mesfûruñ
Egerçi olmuş idi hîle-i tezvîr-i tersânî

6323. Velâkin dekk-i sâlârı dañi re'y-i rezîn oldı
La' iniñ kendi mekri ehline olmuşdı erzânî

6324. Gedigi erligin itdi tamâmınca Gedik Paşa
Ġanîmetle 'azîmetle eyledi bâ-'avn-i Yezdânî

et-Tasi' ve'l-'İşrîn mine'l-Vakâyi' i'l-Fâtihîyye

6325. Yigirmi tokuzıncı vak' adır hengâm-ı Fâtih'de
Diyâr-ı Arnavudluk'da olan cünd-i Süleymanî
[338a]

6326. Muqaddem zikri sebkat eylemişdi kavm-i mezbûruñ
'Uşât-ı şâ'ire nisbetle istikbâr u tuğyânı

6327. Şeh-i deryâ-hurûşuñ İlbaşan teşhîri kaşdıyla
O vâdilerde oldı bi'n-nefis cûyân u pûyânı

6328. Müfid olmadı gerçi vefk-i dil-h'âh üzre teşrîfi
Firenge kaçırup ancak Sikender nâm oğlanı

6329. Virilmişdi nizâmı ol diyârıñ mümkün oldukça
Mürûr-ı dehr ile gelmiş yine halka perîşânî

6330. Biraz İskenderiyye Hışnı'nıñ sükkânı azmışdı
Dañi 'işyâna terğîb eylemişdi Kâra Boğdan'ı

6331. Kühen-sâlân hûkândan idi voyvodası anıñ
Tağallüble kemîn-gâh eylemişdi kûh-ı 'işyânı

6332. Cenâb-ı şehriyâr-ı ma' delet-dâr-ı gâzâ-kârıñ
Olup geşt ü güzârı Rûm-ili semtinde ahyânî

6333. Bu def' a kendüler nühzet buyurmazdan muqaddemce
İdüp Rûm-ili beglerbegisi Ġazî Süleymân'ı

6334. O semtiñ fetḥ u teşhîrin 'uşâtıñ kahr u tedmîrin

İrâdetle anı sālār-ı merdân u dilîrânı

6335. Yanında ‘askeriyle ol hışār-ı üstüvār üzre
Havâle kıldılar ol ġāziyân-ı cenk-cüyânı
6336. Niçe eyyām döñdi feth u teşhîrin murād itdi
O rütbe cidd ü sa‘ y itdi bu deñlü ħal‘ a-ġüyânı
6337. Bu deñlü bal-yemez toplar atıldı raġne ħaşdıyla
Cidār-ı ħal‘ adan ferceniñ olmadı imkânı
6338. ‘Adū ferce bulup andan metānet virdiler hışna
Bulurdı her biriniñ hışn-ı ħalbi cünd-i vîrânı
6339. Muĥaşşal ħal‘ a-i maĥşûda girmek olmadı mümkün
Raşānetle muĥāl oldı vülûc-ı ħavm-i ‘Oşmânı
6340. Kırıldı her biriniñ ceyş-i ħalbi raġne-yâb oldı
Duġûle ye’s-i küllî geldi bâ-taġdîr-i Rabbânı
6341. Süleymân’ıñ cünûdı mûr olup ħaşmı miyânında
O ħâletle biraz uçlandı yanından emîrânı
6342. Velâkin ba‘ż-ı eţrâf-ı memâlikden ele girdi
Biraz Belķis-sîret Yûsuf-âsâ ħûr u ġılmânı
6343. Cevârî vü ġulāmân iġtinâmiyla olup ħâni‘
Şitâ eyyâmı olmaġla o sālār-ı ħıdîvânı
6344. Der-i devlet-medâra ‘avdetin i‘lâm itdikde
Kılup ol vechle taĥrîri tekdîr-i mülûkânı
6345. Ķanâ‘at mi ider ħiç ġayret-i ħab‘-ı ħümâyûnı
Bi-lâ teşhîr olan ħavârî vü ġılmân hezârânı
6346. Müreccaĥdır bir ednâ ħal‘ a fethi genc-i Ķārûn’a
Yazıldı bir mü’ekked nüktedir fermân-ı sultânı
- [338b]
6347. Bu idi ġâlibâ mażmûn-ı fermân-ı cihân-dârı
Bu def‘ a ħıdmetiñ olmadı ħün maĥbûl-i ħâġânı

6348. Gerekdir sāl-i ātī nev-bahārında e‘ ādiden
Varup aḥz idesin teşhīr ile bā-‘avn-i Yezdānī
6349. Telāfī idesin mā-fātī hışnı idesin tahlīş
Vezāret ‘ırzınıñ öyle olur tekmīl-i noḡşānı
6350. Muḡaddem itdigiñ şuḡrā vü kübrā olmadı müntec
Neden icāb itdi saña küllī ye’s-i ḥırmānī
6351. Hemān mevzū‘ u maḥmūli tedārük ile selb itme
Görünme şekl-i evvel üzre cidd eyle Süleymānī
6352. Kırup ceyş-i ‘adūyı cebr-i kesr ile teşādümden
Anıñla bāri tekmīl-i nāmūs-i müşīrānı
6353. Şeref-rīz-i şudūr olduḡda emr-i tāc-dārīden
Gelüp ser-leşker-i ḡayret-medāra fıkır-i pāyānī
6354. Bir aylık yol iken İskenderiyye ile Boḡdan’ıñ
Arasında olan zaḥmetli yol vaḡt-i zemistānī
6355. Mürūrı mümteni‘ niçe cibāl ü niçe enhārıñ
Şitāda vaḡt-i sermāda olur elbette tuḡyānı
6356. O vādiler bütün ḡaṭ‘ olunup maḡşūda varılmaḡ
Degilken ḡadd-i imkānda gelince emr-i sulṭānī
6357. Huzūr u rāḡatı terk eyleyüp yola çıkılmışdı
Varıldı berf ü bārān dinmeyüp üftān u ḡizānı
6358. Yanında ‘asker-i mevfūrı gerçi var idi ammā
Öñince gerd-i bād ile yelen ceyş-i ‘Oşmānī
6359. Mişāl-i bād-ı şarşar vardılar iḡlīm-i Boḡdan’a
Velākin ḡākim-i Boḡdan olan ol ḡūk-i yābānī
6360. Kühen-sāl idi ḡāyet ḡāl idi aḡrānı beyninde
Ḥukūmetle idüp ṭoksan sene imrār-ı ezmānī
6361. Mükemmel idi ālāt-ı neberd u rezm ü perḡāşı
Ḥuşuşā Engürüs Eflāk Macār u Çeh kıralānı

6362. Anı ğāyet şayardı re'y ü tedbîr ü şehâmetle
Yavuz kelb idi her birine virmişdi hirâşânî
6363. 'Umûmen ceyş-i menhûsın kılup yanında âmâde
Çeküp sedd reh-güzâr-ı ceyşe derbend oldu her yanı
6364. Süleymân 'askeriniñ geldigin tuymağla ol 'ifrît
Muķâbil olmağa 'azm eyledi ber-ceyş-i mûrânî
6365. Niçe hân ile Kıpçak-ı deşt ile perhâş itmişdi
Dögüşmişdi şikest itmişdi tekfûr u kıralânı
6366. Cihânîñ germ ü serdin rûzgârîñ cevriñi görmiş
Sezerdi her işin nîk u bediyle kâr-dânânı
6367. Rezim-dîde idi mel'ün hengâm-ı kıtâlinde
Süleymân 'askerine ğâlib oldu ceyş-i Naşrânî
[339a]
6368. Hezîmetle tağıtdı leşker-i İslâm'ı heycâdan
Gelüp ehl-i cihâda ol zamân kesr-i perîşânî
6369. Bu aḥbâr-ı keder-âşâr irüp sem'-i hümayûna
İki yüzden mükedder itdi devrân kalb-i sultânı
6370. Biri budur ki şehzâde Cenâb-ı Muştafâ Hân'ın
Peyâm-ı fevti tekdîr eylemişdi şâh-ı devrânı
6371. Mükedder oldu ez'âf-ı muzâ'af olıcak müdḡam
Bu peygâm-ı hezîmet eyledi tekrîr-i aḥzânî
6372. Sitanbul içre pey-ender-pey iki yıl olmadı zevkı
Yine müstevcib oldu cânib-i Boḡdan'a püyânî
6373. Sa'âdetle 'azîmet eylemişdi taḡt-ğâhından
Cenâb-ı şâh-ı devrân bi'n-nefis kıldı esb-rânî
6374. Varup menzil-be-menzil ḡıttâ-i Boḡdan'a sür'atle
Cenâb-ı şehriyârîñ var idi yanında merdânı
6375. Bevâdî vü cibâle 'askerin iskân itmekde
İşit sen mâcerâyı n'eylemiş ḡınzîr-i Boḡdanî

6376. Kūdūminden haber-dār olduğından şāh-ı İslām'ın
Nevāhî-yi kūrādan kaldırıp insān u hayvānı
6377. Murādı 'askere kaht u ğalā irāş itmekle
Suhūletle vire ol hīleden ceyşe perīşānī
6378. Velākin şehriyār-ı 'ākıbet-endīş ol dekki
Muḫaddem fikr idüp daḫi Sitanbul'da ḥakīmānī
6379. Koyup keştilere bī-ḥadd zehā'ir cünd-i İslām'a
Kāradeñiz Boğazı'ndan Tuna'ya gönderüp anı
6380. Koyup gerdūnelerle 'askere irsāl itmişdi
Boşa gitdi la'iniñ bu seferde mekr-i hızlānı
6381. Zehā'ir cinsine kaht u ğalā yoğ idi orduda
Velākin ol la'iniñ 'askerinden ferd-i insānı
6382. Görünmez idi kim dili tūtılsa ḳavm-i eşrārın
Olurdi belki istintāḳla bir semt-i asānı
6383. Çeteyle ba'z-ı merdān gitdiler eṭrāf u eknāfa
Eli boş geldiler bulmadılar bir şahş-ı gebrānı
6384. Kulağuzları gerçi var idi sultān-ı İslām'ın
İderdi bād-ı şarşar gibi ol yerlerde pūyānī
6385. Bilürken ol yerin şahrā vü kūhın her biri cümle
Yitürdi yolların vādilerin mānend-i 'umyānī
6386. Olup her biri ser-gerdān u ḥayrān gezdigi yerde
Cünūd-ı müslimīne daḫi geldi beht ü ḥayrānī
6387. Bu ḥāletle cenāb-ı şehriyār olmuşdı āzürde
Bıçaḳlar açmaz iken ağızın ol Hādiyy-i Rabbānī
6388. Tarīḳ-i ihtidāya 'asker-i İslām'ı sevḳ itdi
Ne yerde ihtifā itdiyse ol ḥınzır-i Boğdanı
- [339b]
6389. Haber-dār olduğında ḥışn içinde şahş-ı mesfūrı

Anı aḥze hücūm itdi o dem etbā[‘] -ı sultānī

6390. Meger mel[‘] ūn bir aş[‘] ab maḥalle ihtifā itmiş
İḥāta eylemiş bir cānibin ḡayyā-yı nīrānī
6391. O bir semtin daḡi eşcār u aḥcār ile ṭoldurmuş
İdüp ālāt-ı āhen-kār ile terşış-ı bünyānı
6392. Hidāyet ma[‘] berin sūr-i şūrūrı ile ḡat-ber-ḡat
O rütbe sedd idüp men[‘] itmege cünd-i müsülmānı
6393. Ṭarabzon zenberek ṭop u tüfenk ile şaḡālūsla
Miyānın ṭopṭolu itmiş ki ḡahr ide dilīrānı
6394. [‘] Afārīt u aḡarīb cehl-i pāyān bār-ı bī-pāyān
Ṭopında ṭoldurup ceyşe iderdi āteş-efşānī
6395. Egerçi nerre-şīrān bīşe-zār-ı rezm ü perḡāşa
Yanar nār-ı firūzān gibi varırdı hizebrānı
6396. Ḥadenk ü zenberek ṭop u tüfenk ārāmsız dā’im
Ḡuzāt-ı müslimīni üzre yaḡardı hem-çü bārānī
6397. Zārūrī anda tevfiḡ iḡtizā itmekle ḡarbīce
Biraz diñlendi yine itdiler perḡāş-ı şīrānī
6398. Bi-ḡamdi’llāh küffārīñ olanca ṭopları anda
Biraz yüksek bulındı bu daḡi bir luṭf-ı Rabbānī
6399. Nişībe düşmek ile [‘] asker-i İslām ordusu
Atılan külle vü dāne yuḡardan buldı yābānı
6400. Ṭokunmazdı ḡuzāt u [‘] ādiyāta ḡıfz-ı Bāri’yle
Helāk itse gerek ol vechle erbāb-ı [‘] udvānı
6401. Cenāb-ı şehriyār-i nuşret-āşār-ı veḡā-girdār
Yine tergīb-i rezme gönderüp emr-i ḡıdīvānī
6402. Bi-lā-te’ḡīr ceyşi [‘] azm-i rezm ü dār u ḡīr itdi
Bu mażmūn üzre inşād itdi cündin beyt-i Ḥassānī

Tazmīn-i Beyt-i [‘] Ālī-yi Pākīze-Edā

6403. Felekle ger huşūmet eylesem perhāşa baş ursam
Külāh-ı māhtābın ber-ser eylerdim dilrānī
6404. Eger şīr-i jiyānla pençe-gīr olsam şu devrānda
Ana sīh-ı kebāb-āsā virirdim renc-i devrānī
6405. Muhaşşal şehriyār-i kām-kārīn rezme iqdāmı
Muḥarrık oldı taḥrīk itmege rāyāt-ı merdānı
6406. Gürūh-ı gāziyān daḥi topa tutmuşdı a‘ dāyı
Gedik Paşa kolından ferce buldı rezm-cüyānı
6407. ‘ Adūdan gülle-i topa sihām-ı kavse karşı ne
Sipersiz vardılar ṭurma yagarken tīr-i bārānī
6408. Şokuldu raḥnelerden içerü mārān şeklinde
Yeñiçeri ağası ol semiyy-i şāh-ı ‘ Adnānī
[340a]
6409. Yüridi ol ceri-yi yeñiçeri ğayretlü yoldaşlar
Muḳābilde olan mānī‘ leri hedm itdiler ānī
6410. Yüridi āteş-i sūzān gibi eṭrāfını ḥışnıñ
Duḥādan ‘ aşra varınca olup bir cenk-i merdānī
6411. Degince ḥancer ü ṭiğ ü külünge nevbet-i āhenk
İdüp āğāze-i mızrāb-ı nev perḥāş-sāzānı
6412. Bölündi ceyş-i a‘ dā ikiye taḳsīm olunmuşdı
Sihāmından muḳadder olanı aldı ğarīmānı
6413. İçen şehd-i şehādet şerbetin sāķī-yi kudretten
Ġuzāt-ı mü’mininden kıldı ‘ azm-i sū-yi rıdṽānī
6414. O demde ḥākim-i Boğdan olan mel‘ ūn-ı ğam-maḳrūn
Ḥavāşşından bir-iki derd ile bir yerde sirrānī
6415. Taḥaşşun eylemişdi ¹⁰⁷“من نجا” dan vāye-dār oldı
Ḥalāş-ı cān ile kırtardılar ancak girībānı

¹⁰⁷ “Kim başını kurtarırsa kârlı çıkmıştır.” sözünden nākıs iktibas.

6416. Cemî'-i mâ-melek ehl ü 'iyâlin itdiler yağma
Bütün târâc olundı seby ile şıbyân u nisvânı
6417. Fütûhât-ı 'azîme ile alındı ıal' a-i ra' nâ
Ġanâ'imle ıok ıoyum olup ecnâd-ı 'Oşmânî
6418. Şeh-i kişver-güşâ bir ay ıadar ceyş-i azîmetle
Gezindi ol havâlîde gezendin buldı sükkânı
6419. ıurâ vü şehri ġârât eyledi ıahr itdi küffârı
Kimisin loıme-i şemşîr idüp şıbyân u nisvânı
6420. Esîr-i beste-i zenzîr idüp itmâm-ı kârıyla
ıuna Nehri'n 'ubûr itmişdi hengâm-ı zemistânî
6421. Sa' âdetle Edirne şehrine ol şâh-ı deryâ-ceyş
Mürûr itdi bir-iki gün ıılup ârâm-ı şâhânî
6422. Şıġâr u hem kibârına idüp me'mûlden efzûn
Hizebrân-ı neberdiñ her birine luıf-i şâyânî
6423. Selâtin-i 'ızâmıñ siyyemâ Bu'l-Feth-i ber-kâmıñ
Cihânda bir günü olmadı kim görmeye aıızânı
6424. Eger şubıında vuşlat bulsa şâmında olur fürıat
Eger aışamı şâd olsa gelür şubıında hicrânı
6425. Hemân kevn u fesâdıñ muıtezâsıdır bu rencişler
Anıñçün ittiıâd üzre felek itmezdi devrânı
6426. Edirne şehrine Boġdan'dan yevm-i vuşûlinde
Miıâl-oġlı 'Alî Beg'den gelüp mektûb-ı emîrânî
6427. Semedire'de vâlî idi ol mîr-i 'adû-tedmîr
Muıâfız idi ol eırâfa eylerdi nigeı-bânî
6428. Yazar mektûb-ı ġam-maşııubunuñ evvel sûtûrında
ııral-ı Engürüs bâ-'asker-i menıûs-ı gebrânî
6429. Cenâb-ı şehriyârîñ 'azm-i Boġdan itdigi demler
ıuna ıurbında çün vaı' itdi iki ıal' a bünyânı

[340b]

6430. Tuna Nehri kenârında Mora'da şuyına karşı
O yerde yaptı kim Kumluca'dur meşhûr 'unvânı
6431. Hudûd-ı dâru'l-İslâm'ı tecâvüz eyleyüp kâfir
Başı boş 'asker ile hâliyâ itmekde püyânî
6432. Kılup yat u yerağın cümle âlât u mühimmâtın
İki hışnıñ dağı top u tûfengi ile sükkânı
6433. Müheyyâ vü mükemmel olmada tertîb-i 'askerle
Bulup cebe-hânesi günden güne âbâd u 'ümrânî
6434. Eger hedminde ihmâl eyleyüp i' dâm olunmazsa
Olur vaqt-i zemistânda anıñ temhîd-i bünyânı
6435. İderler mülk-i 'Osmânî'de gâretler hasâretler
Re'âyâ vü berâyâya gelür andan perişânî
6436. Bu eyyâm-ı şitâda şarşar-ı hengâm-ı sermâda
Sekar'dan kıt'adır gerçi sefer olsa da imkânı
6437. Mülûk u şehriyârân nâzırân-ı dîn u devletdir
Tekâsül anlara icâb ider mülkinde noķşânî
6438. Bi-lâ müceb eger bir emr-i hayrı itseler te'hîr
Olur câh u celâlle lâ-cerem îrâş-ı hüsrânî
6439. Cenâb-ı şehriyâre nuş u pendî hoş gelüp mîriñ
Derûnında eşer itmekle ol aķvâl-ı haķķânî
6440. Bi-lâ te'hîr nehzat itdiler kışda kıyâmetde
Kılup ol fitne-i 'uzmâyı def'a pûye-gerdânî
6441. Yanında 'asker-i nuşret-şî'ârı var idi vâfir
Teveccüh eyledi ol cânibe bâ-'avn-i Yezdânî
6442. Yigirmi merhale var idi bu'dı taht-gâhından
Teşeyyüb vehm-i firâzı çoğ idi az idi meydânı
6443. Ziyâde şa'b idi vâdiler deşt ü tilâlinde

O yüzden ecr-i mevfürîde olur şad hezārānî

6444. Yetişdi berķ-ı hâţıf gibi sultān-ı zāfer-peymā
Yeñi yaptıkları ol iki hışn üzre şitābānî
6445. Tedārük itdirilmişdi ser-ā-pā hendek-ı hışnı
Ağac u taş ile tıldurttı şultānıñ dilirānı
6446. Yürüyüş itdiler iki hışāra ġāziyān birden
Olup me'mūlden efzūn fütūhāt-ı hıdıvānî
6447. İçinde 'asker-i küffār u füccārı bütün anda
Geçüp dendān-ı tıġ-i ġāziyāndan cümle yeksānî
6448. Şeh-i kişver-ġüşā fermān idüp ol vakt-i sermāda
Dilirāna aķın emr eyleyüp etrāf u büldānı
6449. Yıkup yakup ser-ā-pā milket-i küffār-ı eşrāra
Gezend işāl idüp tedmîr ide gebrān u tersānı
6450. Eger var ise bed-kîşāndan āteş kenārında
Esîr-i 'ayş u 'işret bāde-nüş-ı ķavm-i Naşrānî
[341a]
6451. Çāķan kānūn-ı rezmiñ şu'le-i tıġ-i zebānîsi
Yalıñ kılıc olup ķatl eyleye aşķāb-ı nîrānı
6452. Ola kül öksüzi evlād-ı dūzaķ zād-ı a' dānıñ
Müselsel olalar selāsil ile ġılmānı
6453. Yalıñ yüzlüleri bir sîne-i tennūr-ı evbāşān
Ola kırmışları zîb-i firāş-ı merd-i nefsanî
6454. Erāzil-i dūdmānıñ söndürüp aşķāb-ı nîrānıñ
Ocaġına diküp incîr fıskı ķahbe oġlanı
6455. Çıķarup seby ile vāşıl olunca dārü'l-İslām'a
Şehirlerde olup her birisi ruspî-yi külhānî
6456. Şehinşāh-ı mu'azzam taķt-ġāh-ı mülk-i iclāle
Sa'ādetle ġanîmetle kılpup 'avd-i hıdıvānî

6457. Bir ay istirāḥat virdi ruḥṣāt cünd-i İslām'a
İkâmet üzre meşṭâda şudûr itmişdi fermânı

eş-Şelāsûn mine'l-Havâdişi'l-Fâtihîyye

6458. Otuzuncı olup İskenderiyye Hısnı'nın fethi
Veḳâyî' den yazar Bu'l-Feth-i zî-şanıñ semîrânı

6459. Sekiz yüz seksen üç târîhi yaḥud bir sene soñra
Şeh-i kişver-güşâ ol fâtih-i Īrân u Tûrânî

6460. O hem-nâm-ı şeh-i mesned-tırâz-ı dâver-i ¹⁰⁸“لو لاک”
Serîr-ârâ-yı şevket sâbi' -i evlâd-ı ' Oşmânî

6461. İdüp İskenderiyye Hısnı'nın teşhîrine niyyet
Sa' âdetle idüp taḥrîk-i âyât-ı mülûkânî

6462. Kılup tertîb-i ' asker evvelen cem' itdi başında
Hizebrân-ı veḡâ cünd-i neberd-ârâ-yı meydânı

6463. Vezîrân-ı dilîrân mîr-i mîrân mîr-i sancaḡân
Eyâlet zâbıṭânı daḡı ser-ḥadd ḡapudânı

6464. Ricâl-i devlet ü erbâb-ı dîvân mîr- ' alem cümle
Gedikli çavuşân daḡı ser-bevvâb-ı sulṭânî

6465. Delüyân u gönüllî mehterân yükrük levendânı
Şanâdîd-i ricâl u ḡâceḡân-ı devlet emînânı

6466. Emirler gönderüp cem' itdi dergâh-ı mu' allâda
Getürdüp yanına bi'l-iḡtizâ ba' z-ı vezîrânı

6467. İdüp her birisiyle meşveret serrâ vü ḡarrâda
Ġazâda eylemişdi maḡrem-i esrâr-ı pinhânî

6468. Sefer âlâtını zâd u zevâd-ı cünd-i İslâm'ı
Kemâliyle müheyyâ eyledi ber-resm-i şâhânî

6469. Tüfenk ü ṭop u nîze tiḡ-i ser-tîr kemân-güdâzı

¹⁰⁸ “Sen olmasaydın âlemleri yaratmazdım.” Ali el-Kârî, *el-Esrârü'l-Merfû'a*, I, 295. Ali el-Kârî hadisin açıklamasında şunları söylemektedir: Sağânî bu hadisin mana açısından sahih olduğunu ve Deylemî'nin bunu İbn Abbâs'tan merfû' olarak rivayet ettiğini bildirmektedir.

Bütün cebe-hānesiyle itdi āmāde dilirānı

6470. Teber hancer bıçak gürz ü süñü balta topuz şeşper
Külünk mızrāk toğulğa miğfer u sālīh-i merdānī

6471. Cebe cevşen ne ise ālet-i şāhib-kırāniden
Siper kalkanā varınca müheyyā itdi şirānı

6472. Şunūf-ı ‘ askeriden yeñiçeri cebeci topcı
Silahdār u sipāh ebnāsı çavuş u za‘ imānı

6473. Bölükāt-ı pesin-i erba‘ a ağaları cümle
Neferlerle ocağıñ zābıtānıyla ağayānı

6474. Gürūh-ı topcıyān gerdūn-keşān çorbacıyānıyla
‘ Acem-oğlanı bostānī teber-dārān-ı hāşşānı

6475. Top-endāz u tüfenk-endāz u tır-endāz rimaḥ-endāz
Silahşorān u çavuşān u serrācān-ı sultānī

[341b]

6476. Şolağ-ı erba‘ a peyk-i cevāsīs-i zafer-te’nīs
Yeñiçeri ağası kethüdā-yı bende-gānānı

6477. Zağarcı hāşeki sañşoncı-başı turnacı-başı
Bütün ortaları ḥalkı ile bayrak-dārānı

6478. ‘ Alem-dārıyla serdengecdiyān kolluḥ ehālisi
Miyān kātibleri oḡa-başı serdār-ı büldānı

6479. Tekā‘ üd oturaḥ eşkinciyan yamaḥ yoldaşān
Esāmisi çalıḡdan mā‘ adā a‘ vān-ı sultānī

6480. Tamāmen igneden iplige dek ḥabl-i nizām üzre
Dizilmişdi şufūf-ı bende-gāniye ḥulūşānī

6481. Sa‘ ādetle cenāb-ı şehriyār-i memleket-ārā
Bu tertīb-i cemīli üzre kıldı ‘ azm-i pūyānī

6482. Miyān-ı Arnavūdluḡ’da idi ol ḡal‘ a-i zībā
Tevārīḡ-i selef naḡlince anıñ vaż‘ -ı bünyānı

6483. Sikender ya'ni Zü'l-karneyin için şâdık rivâyetdir
Olunmuşdır raşânet üzre gâyet burc u ebdânı
6484. Burûcî âsmâna gūyiyâ olmuşdı peyveste
Tesâmuḥla yed-i küffârda ḳalmış ḡarībânı
6485. Esâs-ı ḳâl' ayı bir nehr-i cārî ittişâl üzre
İḥâta eyleyüp Baḥr-i Sefid'e oldu lûkyânî
6486. Vuşul itmekle nehriñ ayağı çün baḥr-i Efrenc'e
Yazık dest-i teṭâvül ile almış ḥışn-ı zî-şânı
6487. Baḥirden ittişali oldığıçün ḥışn-ı manşûra
Hirâs-‘ adū-yı efrenc ile terk itmişdi ‘Oşmân’ı
6488. Venedik ḥâkimi Efrenc-i bî-dîniñ yedindeyken
Ayaḡa ḳalkdı teşḥîr itmege ceys-i müsülmânî
6489. Ḳarîbinde daḡı vâḳi' olup üç ḳal' a-i ra' nâ
Leş u Derḡos u Göl-başı'ydı meşḥûr ‘unvânı
6490. Muḳaddem anları feth itmeyince şâh-ı deryâ-ceys
Meger olmaz imiş İskenderiyye fetḥe erzânî
6491. Varıldıkda civâr-ı ḳal' aya icrâ-yı perḥâşa
Hevâyî topla ḥışna ḳılındı âteş-efşânî
6492. Firâz-ı ḥışna âteşler şalındı balyemezlerden
Döñüldi ṭop-ı hâvânlarla ḥışnıñ üss ü bünyânı
6493. İnen ḡumbâralar âlân u tâlân eyleyüp ḥışnı
Egerçi ḳal' ada taẕyîḳ idüp ba' z-ı faḳîrânı
6494. Velâkin aḡniyânıñ ihtifâya zîr-i zemînlerde
Bulındı mültecâ-yı cāy-ı penâhı kehf-i ebdânı
6495. Kemâl-i vüs' atinden olmayup imkân-ı taẕyîḳı
Meger dūr u dırâz iḥşâr ide ecnâd-ı ‘Oşmânî
6496. Nümâyân oldu kim düşvârdır teşḥîri gâyetle
İçinde ok u yaya gelmeyince za' f-ı ḡüsrânî

6497. Dāver Paşa idi Rûm-ili beglerbegisi ol dem
Aña Göl Burcı'nıñ teşhîri oldı emr-i sulţânî
[342a]
6498. Dağı Anaṭolı beglerbegisi idi Dergos'ıñ
Mu' ayyen kıldılar teşhîrine Paşa Süleymân'ı
6499. İki düstûr-ı ekrem iki hışnıñ fetḥ u teşhîrin
Gürûh-ı pür-şükûhıyla kılup fevrî dilirânî
6500. Davûd Paşa alup Göl Burcı'nıñ miftâh-ı teşhîrin
Rikâb-ı pâdişâh-ı cem-cenâba kıldı erzânî
6501. Velâkin olmadı Paşa Süleymân hıdmeti meşkûr
Egerçi şarf-ı iḳdâm eyledi fetḥe müşîrânî
6502. Ma' iyyet üzre me'mûr oldılar teşhîr-i Dergos'a
İdüp âvâze-i târâcla taḥvîf-i tersânî
6503. Davûd Paşa muḥaşşal anı dağı aldı hud' ayla
Kılındı zîver-i mülk-i cenâb-ı âl-i ' Osmânî
6504. Pes andan soñra vardı iki paşa-yı memâlik-râ
Kıonup Leş fetḥine hem-çün ' ukâb-ı ḳahramânânî
6505. Anıñ da fetḥ u teşhîriyle her biri vülûc oldı
Görünce ḳal' a ḥalkı ḥâlet-i sa' y-i vezîrânî
6506. Naşârâ-yı freng'e ' ârız oldı renc-i Efrecî
Eli ayağı tutmaz oldı bâ-vehm ü hirâsânî
6507. Muḳaddem iki ḳal' a fetḥiniñ mi' yâr-ı peykârı
Müşâhid olmış idi tutdılar semt-i gürîzânî
6508. Muḳâvim olmağa fî-ḥaddi zâtih yoğ idi ḳudret
Koyup keştilere emlâk u emvâl-i firâvânî
6509. Ne ise naḳli mümkün mâ-melek cins-i tefâriḳı
' İyâl u ehl-i evlâdı âmâ' ü ' abd ü ḥ' işânî
6510. Koyup keştilere yerleşdirüp emvâl ü eşyâsın

Velâkin sâkinân-ı ƙal‘ adan olmışdı kitmânî

6511. Sipâriş eylemişler idi hıfzın ƙal‘ a-dârâna
Tüfenk ü ƙop ile men‘ ideler ceyş-i vezîrânî
6512. Bir alay derd-mendi “ƙal‘ ańız ma‘ muredir” diyüp
İnandırmışdılar cenge frengiñ ħîle-kârânî
6513. Girüp keştilere yelkenlerin bâl-i hü mâ-âsâ
Açup semt-i frengistâna uçup gitmede ânî
6514. İşit sen vaƙ‘ a-i nâdireyi semt-i mu‘ askerden
Ne yüzden cılve-gerdir şûret-i efrenc-i baĥrânî
6515. Frengiñ yoğ idi âĥar maĥalden ma‘ beri ašlâ
Leb-i deryâya ƙonmuşdı hü mâ-yı evc-i ‘ Oşmânî
6516. Göründükde ırâƙdan yükli ‘ avret gibi keştiler
Şamusu ƙarnı burnında gelürdi fülk-i tersânî
6517. Küpeşteler şuda sükkânı elde kimi puşuda
Biri birini ta‘ ƙîb iderek keştî-süvârânî
6518. Nazar-gâĥ-ı cenâb-ı şehriyârîye gelüp nâ-geh
Kenâr-ı baĥrde cery üzre iki cünd-i sulţânî
6519. Sefâ’ın ehliniñ ƙaçƙun olup rezm-i vezîrândan
Ġanâ’imden bütün leb-rîz-i mâl olmağla esfânî
6520. Nihengân-ı veğâdan nâ-gehân yüzer yüzer ‘ asker
Şoyunup atdı baĥre her biri olduƙda ‘ üryânî
6521. Yalıñ ƙılıçları ağızında ƙutup kendisi ‘ üryân
Şinâverlikle atıldı sefâ’ın içre şîrânî
- [342b]
6522. Ƙoyılup ĥarb ü rezme aldılar keştileri cümle
Ƙıyâm-ı cenge ašlâ biriniñ olmadı dermânî
6523. Uğura geldiñiz sizler mişâl-i genc-i bād-âver
Egerçi cîfedir leşden çıkan emvâl-i gebrânî

6524. Kılâb-ı pâdişâhî tâlib-i dünyâ bulunmağla
Ġanâ'imle olurlar sîr-i şâhîñ şâh-bâzânı
6525. Meger ol sâhile konmuşdı ' asker şayd-ı mâhîye
Gürisne ' askerın neyle toyardı şâh-ı şâhânı
6526. Yedege aldılar keştîleri mâl-ı Ġanâ'imle
İçinden kimi oldu küşte-i tîğ-i dilîrânî
6527. Kimin kayd-ı üsâr ile muķâyyed itdiler anda
Nihâyetsiz idi ancak cevârî ile Ġılmânı
6528. Nefâyis aķmîşe kâlârî efrencî alınmışdı
Miyân-ı ' askere takşîm olundu anda yeksânî
6529. Niçe keştîleri var idi hışn-ı çengelistâna
Taķaşşun eylemişlerdi frengiñ nâm-dârânı
6530. Bütün düşirdiler cây-ı hafâdan buldılar bir bir
Cenâb-ı şehriyârîñ nerre-şîrân u emîrânı
6531. Frengiñ ' askerinden anda bir cân çıķmadı dirler
Ġamusı ' illet-i efrence mürd oldu merdânı
6532. Bu minvâl üzre ol üç ķal' a girdi dest-i teşhîre
Ġişâr-ı Leş yıkıldı olmadı ta' mîre erzânî
6533. Velâkin Gölbaşî Hışnı ile ol Ġal' a-i Dergos
Girince dest-i İslâm'a yapıldı burc u ebdânı
6534. O rütbe Ġal' a-i İskenderiyye fetḥ u teşhîri
Göçülmüşdi ki bunca şehriyârîñ mîr-i mîrânı
6535. Hezârân hîle-i rezmiyye ile dekk-i perḥâşî
Ġılındı her taraftan dögilüp erkân-ı bünyânı
6536. Bu deñlü mâr-düm şü' bân-dem toplar atılmışdı
Alınmak şöyle tursun itmedi bir müyî rakşânî
6537. Biraz ârâm ile tesvîf u tevķîf iķtizâ itdi
Olundu her dilîre töhmet-i ihmâl-i erkânî

6538. Nitekim Rûm-ili beglerbegisin Süleymân Beg
Varup İskenderiyye fethine Boğdan'a şîrânî
6539. Yanında yer götürmez ' asker ile cenk idüp anda
İkisinden biriniñ olmayup teşhîre imkânı
6540. Bütün hıdmetleri zâyî' olup ızhâr-ı ' aczinden
Kılınmışdı aña bir gûş-mâl-i sa' y-i merdânî
6541. Şehinşâh-ı cihân ' azl eyleyüp Rûm-ili'den soñra
Anatolî'yı virüp itdi te'dîb-i hıdîvânî
6542. Bu def' a oldı andan ' azle ' aczi müstevcib
Olup Görgü Muhammed Anatolî mîr-i mîrânî
[343a]
6543. Pes andan soñra Aḥmed Beg ki İbn-i Evrenos Ġazî
Olup Rûm-ili'de serdâr-ı ḥayl-i mîr-i mîrânî
6544. Şecâ' atde şalâbetle müreccaḥ idi emşâle
Olup İskenderiyye fethine me'mûr-ı sulṭânî
6545. Muḳaddem nehr-i Yûnân üstine bir cîsr-i nev yaptı
' Azîm vezni üzre virdi istiḥkâm-ı bünyânî
6546. O yerden ḳal' a-i mezbûreyi her vechle dögdî
Kılup maḥşûr-ı küllî ḳal' ayı baḥrânî berrânî
6547. Gelen imdâdı keştîlerle men' itmişdi deryâdan
Ḳara semtin daḥî sedd eyledi riclân ü reg-bânı
6548. Hıdîv-i memleket-ârâ şitâ eyyâmı olmağla
Sa' âdet birle ḳıldı taḥt-gâha ' azm-i şâhânî
6549. Rûsûm-ı ḳal' a-dârân üzre sâlâr-ı veğâ-girdâr
Tamâm altı ay ḳadar maḥşûr idüp ḥışnı dilîrânı
6550. Kemâl-i gûşiş ü iḳdâmınıñ âşârı âḥîr-kâr
Venedik üzre yazmışlardı nâme kâl' a sükkânı
6551. Tamâm-ı ' acz ile âdemleri vardıkda efrence
Virildi ḳal' anıñ teslîmine ızn-i ḳıralânî

6552. İcâzet-nâmesiyle ƙal‘ ayı mîr-i rezm-gîre
O gün teslîm idüp efrenciyânîñ nâm-dârânı
6553. Zamân-ı şâh-ı Zü‘l-ƙarneyn‘den ol vaƙt-i teşhîre
Gelince dūd-mân-ı âl-i ‘Oşmân‘ıñ mülūkânı
6554. Bu deñlü cidd ü iƙdâm itdiler teşhîrine anıñ
Gerek bi‘z-zât şâhânî gerek ƙayl-i vezîrânı
6555. Niçe genc-i revân mâl-ı firāvân şarf olunmışdı
Niçe ƙarca sürüldi mîr-i mîrân nerre-şîrânı
6556. Bürûc-ı nâ-vülûcı burc-ı ƙarƙa hem-ser olmağla
Birinin murğ-ı ƙaşdı bulmadı o ƙâr-ı imkânî
6557. Cenâb-ı Hâzret-i Fâtih Muƙammed Hân-ı zî-şânıñ
Bu da baht-ı hümâyûnından idi ba‘z-ı mîrânı
6558. Hüdâ‘nıñ ‘avni sulţân-ı cihânıñ yümn ü iƙbâli
Müyesser eyledi teşhîrine ol mîr-i zî-şânı
6559. Cenâb-ı Mîr Aƙmed ba‘dehü mîrân ƙıdmetle
Cebîn-sâ oldıǵında südde-i ‘ulyâ-yı sulţânî
6560. Ƙılındı her biri küllî ri‘âyetlerle devletde
Müşârun bi‘l-benân olmağla maḥsûd-ı emîrânı
6561. Fütûḥ-ı Ƙal‘a-i İskenderiyye vâƙi‘ olduǵda
Venedik ƙalkına tārî olup vehm ü hirâsânî
6562. Hārâc-ı zimmete gerden uzatdı inƙıyâd üzre
Şeh-i ‘âlî-tebârîñ oldılar çün ƙul u ƙurbânı
6563. Der-i devlet-medâra mâl-i cizye gönderüp her sâl
Virirlerdi hedâyâ vü tuḥaf ber-resm-i şâhânî
- [343b]
6564. Zehî feth-i zafer şad bâreka‘llâh ‘asker-i dâver
Müyesser eyledi Hâƙƙ kıldı ğâlib âl-i ‘Oşmân‘ı

İhdâ ve Şelâsîn min-Vaƙâyi‘ es-Sulţân Ebi‘l-Feth Muƙammed Hân

6565. Kılup İskenderiyye fethiniñ büşrāsını ta‘ķīb
Otuz bir itdi anda ehl-i tārīhiñ zarīfānı
6566. Azaķ Nehri kenārında Tuca nāmıyla bir hısnıñ
Muḥammed Ḥān ‘aşrında olup teshīr-i şāyānı
6567. Ehālīyi tecāvüz eyledikde ḥadd-i İslām’ı
Re‘āyā üzre istilā ile ber-vech-i tuġyānı
6568. Koca-ili Sancaġı vālisi otuz pāre keştiyle
O hısnıñ fethine irsāl olunmışdı şitābānı
6569. O semte lenger-endāz neberd olduķda hısn içre
Gürūh-ı ḳavm-i küffāra gelüp bīm ü hirāsānı
6570. Teşebbüs eyleyüp dāmān-ı ‘afv-ı şehriyāriye
İliyle ḳal‘ayı teslim itdi fevrī sükkānı
- İşnā ve Şelāşīn mine’l-Ḥavādiş der-‘Ahd-i Sulṭān-ı Memālik-sitān**
6571. Vaķāyi‘den otuz ikinci oldı ‘ahd-i Fātih’de
Ṭorul nāmıyla olan ḳal‘anın teshīr-i āsānı
6572. Meger ol ḳal‘ada ḥākim olan şahş-ı bed-eṭvārıñ
Cenāb-ı şehriyāre var imiş ḳalbinde ‘udvānı
6573. Ḥasan Beg’le cenāb-ı Fātih’iñ beynindeki bu‘za
Anıñ taḥrīk ü ilķāsı olup ol fitne bünyānı
6574. Ṭorul’da ḥākim olan müfsidiñ olduġı cümle
Ḥaber virmişdi sulṭān-ı kerem-kāra semīrānı
6575. Tırıl didi Ḥasan Beg baña diyüp uzun uzaķdan
Fitil-i mekr ile iķād idermiş nār-ı tuġyānı
6576. Anıñ daġı cezāsı virilüp hem mülki destinden
Alınmaķ vācib olmaġla o şīr-ġāb-ı ‘Oşmānı
6577. Anıñ tedmīrini Şehzāde Sulṭān Bāyezīd Ḥān’a
Sipāriş ile irsāl eyledi fermān-ı sulṭānı
6578. Vuşul-i emr ile Raķķāş Süleymān Beg ki lālāsın
Biraz ‘askerle ta‘yīn eyledi aḫz itmege anı

6579. Varınca yümn-i iqbāl-i şehinşāhīyle hışnı
Yed-i teşhīre aldı eyledi kendi gürizānı
6580. Hasan Beg mültecā-yı aqđemi olmağla ol semte
Çözüldi yine ol ser-rişte-i hayl-i zalūmānī
6581. Anıñ öz başına tedbīr-i dermānı bulunmazdı
İ‘ānet şöyle tursun kendüyi görmezdi a‘vānı
6582. Zārūrī mülk-i mevrūşından itdi kaç‘-ı ümmīzin
Ğaraz teşhīr-i mülk idi tecessüs itmedi anı

[344a]

Şelāsü ve Şelāsīn min-Vakāyi‘-i Sultān-ı Şāhib-Temkīn

6583. Otuz üçünci vak‘a oldu yine devr-i Fātih’de
Cezā’irden Şuşam Bozca Ataş Polyā büldānı
6584. Karaman ili dest-i āl-i ‘Oşmān’a alındıkda
Şuşam’la Bozca Aşa bir zamān qalmışdı vīrānī
6585. Egerçi qurb-ı devlet ile müstes‘id idi ancak
İçinden zā’il olmazdı lüşüşü düzd-i qorşanı
6586. Cezā’irden o semte baħr-i Yūnānī dimişlerken
O maħzūrātı def‘a olmadı re‘y-i ħakīmānī
6587. Gelüp etrāfdan ba‘z-ı levend-i mel‘ānet-peyvend
Gemilerden çıkup şu tıldurup keşti-süvārānı
6588. Sefā’inle gelen tüccār u ħuccāca idüp izrār
Gözine kesdirirse belki qatl eylerdi aħyānī
6589. Anıñçün bu sebeble çeşm-i devletden berī oldu
Velākin soñralar ol yirleriñ ħükkām-ı zī-şanı
6590. Bunı re‘y itdiler kim ol cezā’ir oluna ābād
Mu‘āf olup re‘āyādan tekālīf-i ħıdīvānī
6591. Refāh-ı ħalle cümle re‘āyā vü berāyāsı
Zirā‘at eyleyüp ol yerde bağ u rāğ u bostānı

6592. Refāhiyyetle herkes ‘ayş idüp dest-i ta‘ arrużdan
Nigāh-ı dīde-i düziden ḥalāş ide girībānı
6593. ‘Ubūr iden gemiler sālimen ‘avdet idüp andan
Ehālisi ide tüccār ü ḥuccāca nigh-bānī
6594. İle’l-ān Bozca Aṭası ile Şusam Aṭasın dirler
İḥāta eylemiş bostān u bāğı şehr ü diḥkānı
6595. Gedik Paşa daḥi ḥavlınenen geldikde devletde
O yeriñ sevķ idüp ‘ümrānına evlād-ı ‘Oşmānī
6596. Ziyāde vaşf u terğib eylemekle Polya teshīrin
Virildi aña keştilerle vāfir ceys-i merdānī
6597. O semtiñ muḳtezā-yı vaķt u ḥālī üzre tedbīri
Qılındı düş-i istiqlāline tevfiż-i sultānī
6598. Murahḥaş oldığıyçün niçe qal‘ a fetḥ idüp anda
Ġanā’im ṭoldurup keştilere gönderdi baḥrānī
6599. ‘Adālet üzre deprendi bilürdi herkesiñ ḳadrin
Kibāriyla şığāriyla geçindi ṭul-i ezmānī
6600. Mürā‘āt-ı ḥavātır ile ḥüsn-i ülfet itmişdi
Niçe küffārīñ oldı bā‘iş-i İslām u imānı
6601. Gedik’i erligin ol yerde daḥi eyleyüp eczā
İderdi ḥüsn-i ḥulķından cihān izḥār-ı şükrānī

Erba‘un ve Şelāşin mine’l-Vaķāyi‘

6602. Otuz dördünci vaķ‘ a oldı çün hengām-ı Fātih’de
Qıral-ı Engürüs’ün itdiği tuğyān u ‘işyānı

[344b]

6603. Qıral-ı ḍālliñ nāmūs-ı dīn u devleti hetki
Niçe şulḥa muğāyir irtikāb-ı bağy ü küfrānı
6604. Yazılmışdı egerçi ba‘ż-ı tārīḥ-i selāṭine
Velākin Kühü’l-Aḥbār’ında ‘Ālī naql ider anı

6605. Emîrân-ı dilîrândan ‘Alî Beg dağı ‘İsâ Beg
Dağı Malkoc Beg oğlu Bâlî Beg bu üç emîrânı
6606. Mürâhhaş eylemişler idi otuz biñ süvârîyle
Kılalar Engürüs’e terk-i tâz-i mâl-i gebrânî
6607. Ra‘iyyetle virirdi cizye halkı mülk-i Eflâk’ıñ
Mülûk-i âl-i ‘Osmân’ıñ olup münkâd-ı fermânı
6608. Girüp Eflâk’dan akın şalup küffâr-ı eşrâra
Kılalar iğtinâma dest-res-i şîrân-i mîrânı
6609. Teḥâlûf üzre idi her biri ḥulḳ u ṭabî‘ atde
¹⁰⁹ “من أن ميرم كه ديكر نيست” dirlerdi fuḫlânî
6610. Nefîr-i ‘âmm ile gelmişdi o tekfûr-ı dîn-menfûr
Bilürdi ittifâḳ üzre degil mîrân-ı sulṭânî
6611. Ḥuşûşâ ‘asker-i ‘Osmâniyân’ıñ bir birisiyle
Müvâlât üzre olup zâhiren bâṭında ‘udvânı
6612. Bilürdi kâfir-i bî-dîn ü bed-âyîn bi’l-cümle
Ḥabîr olmuşdı kim aldıkları mâl-ı firāvânı
6613. Yanında her biriniñ daḥme-i Efrâsiyâb-âsâ
Muṭalsamdır alınmaz kırmayınca mâr u şü‘bânı
6614. Taraşşud üzre idi furşata hengâm-ı ‘avdetde
Ser-â-pâ yolların sedd eylemişdi ḳavm-i tersânî
6615. Tevârî üzre idi kendüsi genc-i ḥafâyâda
Birer sūrâḥdan baş gösterdi ceyş-i mârânî
6616. Atı oynadı yerler olmayup ḥayl-i emîrânıñ
Mürûr itdikde bilmezlikle derbende şitâbânî
6617. Çıḳup ḥufreden ejderleri mârân-ı küffârıñ
İḥâṭa eyledi mârân-ı a‘dâ ceyş-i mîrânı

¹⁰⁹ Gerçek kumandan benim, diğerleri değildir.

6618. Müsülmân ‘askeri ğâfil bulındı dekk-i a‘ dâdan
Şehâdet şerbetin nûş itdirüp ‘İsâ’ya Naşrânî
6619. Naşârâ’dan iken ism-i nebîye itmedi hürmet
Bütün harbî idi derk itmeyüp âdâb-ı edyânı
6620. Emîrân ‘askerin kırdı geçirdi tırdığı yerde
Bilürdi haţve-cünbân olmanın yoğ idi imkânı
6621. Derûndan çıkmamışdı Varna’nın perhâş acısı
Ne var ne yok o gün itdi mükâfâtında pûyânî
6622. Görüp sâ’ir sipâh-ı beste-râh ahvâl-i gümrâhı
Zarûrî cenge âğâz eylemişdi ez-dil ü cânî
6623. Olup şehd-i şehâdet ile ekşer anda şîr-nîkâm
Hezârân derd ile cüz’îsi kırtardı girîbânı
6624. Kırıl-ı Engürüs’ün gebr-i menhûsuñ bu dekkinden
Derûn-ı şehriyâre şöyle geldi renc-i ahzânî
6625. Kemâl-i ızdırâb u zücretinden âh itdikce
Niçe dilleri ğam-gîn u nem-gîn çeşm-i giryânî

[345a]

6626. Şefîk olmağla merdân-ı ğazâya hân-ı âlî-şân
Olurdi her şehîdîñ rûhı içün Fâtîha-h’ânî
6627. Bu beyt-i dil-nişîni hasb-i hâl midir diyüp dâ’im
Okurlardı kim anı nazm idüp ‘aşrın lebîbânı
6628. Şaķın ebnâ-yı dehre kıardaşın da olsa aldanma
Eger bu çarh-ı gerdân olsa da aldardı devrânı
6629. İnılmaz degme bir ihvân ipiyle sevdigim çâha
Ne itdi Yûsuf’a bilmez misin ihvân-ı Ken’ânî

Ĥamsûn ve Şelâşin mine’l-Vekâyi’

6630. Vekâyi’den otuz beşinci vak‘a ‘ahd-i Fâtih’de
Cezâ’irden Rodos teşhîridir târih-i ‘Oşmânî

6631. Sekiz yüz seksen üçde yâ bir-iki yıl mürûrında
Yazar tafşil ile ‘ Âlî gibi ber-vech-i itkânî
6632. Mesîh Paşa’yı irsâl itdiler fetḥ itmege hışnı
‘ Umûmen leşker-i Anaṭolı’yla mîr-i mîrânı
6633. Ocaḳdan daḥi üç biñ yeñiçeriniñ tüvânâsı
Ceri dört biñ ‘ azeb erbâb-ı tîmâr u za‘ îmânı
6634. Virilüp aña altmış pâre keştî ‘ askeri memlû
Ṭop u cebe-ḥânesi tertîb olunmış cenk-cüyânı
6635. Ḳamunuñ bād-ı nuşret yelkenin ṭoptolı itmişdi
Nesîm-i fetḥe dâ’im el şalardı bād-bânânı
6636. Müsâ‘ id rûzgâr ile Gelibolı memerrinden
Geçildi her çî bād âbâd bâ-imdâd-ı Sübhânî
6637. Varıldı orsa poça¹¹⁰ iderek yelken kürek âḥîr
Göründi ḥışn-ı mezbûruñ burûc-ı semt-i limanı
6638. Ḳılındı lenger-endâz-ı iḳâmet şaḥn-ı limana
Ḳaraya isteyenler çıḳdılar gördükde meydânı
6639. Frenk sâḥillerinden ḳal‘ a gûyâ dil gibi çıḳmış
O yüzden degme bir rezm ile olmaz fetḥ-i âsânî
6640. Geçerken her sene ḥuccâc u tüccârîñ o sâḥilde
Gezendi eksik olmazdı gelüp efrenc ḳorşanı
6641. Rodos derbendi gibi yoğ idi ḳorḳulu bir sâḥil
Anıñçün itmedi şâḥân pişîn-i fetḥe pûyânî
6642. Mehâm-ı devlet u dîniñ ehemmi oldıḡındandır
Şeh-i kişver-güşânîñ fetḥine irsâl-i merdânî
6643. Donanmasıyla vardı ol yere çün kim Mesîh Paşa
Tedârük eyleyüp âlâtını baḥrânî berrânî

¹¹⁰ Orsa poça kullanıma göre sağa sola, sağda solda, ileri geri gibi anlamlara gelen gemicilik terimidir. Bkz: Tuncay Tuncel, **Osmanlı Şiirinde Gemicilik Terimleri**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2009, s. 92.

6644. Ümeyye devletinden hem Mu‘āviye zamânında
Gelinmişdi anı feth itmege Şâm’ın dilrânı
6645. Emîrû’l-ceyş olan ol ƣal‘ anıñ sūrı ƣizâsında
Mücedded anda iħdâş eyledi bir burc-ı tûlânî
[345b]
6646. Hışârıñ sūrına ƣarşu binâ olunmağa bā‘ iş
Nümâyân idi andan ƣarbla teşhîr-i âsânî
6647. Anı feth sebebdir diyü bünyâd eylemişlerdi
Muƣaddem anı almak istedikde ceyş-i ‘Oşmânî
6648. İçin ģâlî şânup ƣop u tüfenk ü ceyş-i a‘ dâdan
Yürüyiş eyledikde almağa ol burc-ı ‘üryânî
6649. Emir ber-aks imiş küffâr-ı bed-girdâr evvelen burca
Rodos’ı ģıfz içün terşin idüp yardı ebdânî
6650. Meger andan ƣorurmuş kendüsin hem ƣal‘ asın kâfir
Derûn-ı burca vaz‘ itmekle bî-ħadd ceyş-i gebrânî
6651. Ğuzât-ı müslimîne nef‘i aşlâ olmayup burcuñ
Ƣopa ƣıtdı gelen ģâzîleri ol burc-ı sükkânî
6652. O dem te’ģîr-i fethin ģayr-ı maģz olmak ümîdiyle
Ƣılp maģşûd-ı aşlı fethine teşmîr-i dāmânî
6653. Ĥuşûşâ burc-ı mezbûruñ olup eṡrâfı sengistân
Taƣarrub itmege dîvârına yoĝ iken imkânî
6654. Cünûd-ı müslimîniñ niçe günler ģüşiş ü sa‘yi
Hebâ olmaĝla taģvîl itdiler âyât-ı merdânî
6655. Rodos’uñ feth u teşhîrinde şöyle re’y olunmışdı
Hışâra muttaşıl bir cisriñ ola anda bünyânî
6656. Olup eṡcâr u aģcârı biri birine peyveste
‘Azîm ola daģı nâ-pâydâr ref‘-i pâyânî
6657. Mu‘allâƣ oldıĝından ƣorƣuluklı idi bünyâdı
Cesâret eyleye cisre mürûra cünd-i merdânî

6658. Muḥaṣṣal yapıdılar minvāl-i meṣrūḥ üzre bir köpri
Bu devrānda anıñ Țonbāz oldu resm ü ‘ unvānı
6659. Esāsın ğūyā baḥr-i bi-lā-nehr-i ẓazā üzre
Ezelden öyle te’sīs eylemiş mi‘ mār-ı Rabbānī
6660. Dilīrān-ı veġā cīsr-i şırātı görmemiş ammā
O bundan ȓorȓuluksız dirdi varken ḥavf-i nīrānī
6661. Cesāretle ‘ubūra başlayup ol cīsr-i bālādan
Bir birini ta‘ ȓīb iderek yeksānī yeksānī
6662. Gehī biri birin sebȓat iderlerdi ġüzārīşde
Cisirden iȓerü var idi bir mersā-yı tersānī
6663. Cisirden burca ȓıȓmak ġālibā taḥmīn olunmışdı
Görünce nā-gehān bir maȓma‘-ı muḥtāl-i gebrānī
6664. İdüp her ȓahramān şemşīr-i ȓahrın zīver-i dendān
Bıȓaȓlar mı açardı ol zamān efvāh-ı mīrānı
6665. Tezāḥümle teȓādümle bir uğurdan yüründükde
ȓırıldı üç yerinden nā-gehān ol bell-i ‘ Oşmānī
- [346a]
6666. ȓazā ȓurmuşdı ol cīsr-i fenāyı semt-i ‘ uȓbāya
Nihāyetsiz ‘ asākir oldu ġarȓ-ı baḥr-i ‘ ummānī
6667. Şīnāverlikle kimi sāḥil-i deryāya cān atdı
Şehādetle kimisi boylamışdı baḥr-i ġufrānı
6668. ȓaradan cenk idenler oldu ġarȓ-āb-ı yemm-i ḥayret
ȓuzāt-ı müslimīne geldi ol yüzden perīşānī
6669. Burūc-ı ȓal‘ adan küffār cümle seyr iderlerdi
‘ Amāmāt-i sepīd-i ġāziyān destār-ı merdānī
6670. Müzeyyen eylemiş deryā yüzinde ġavȓa kārıyla
Cenāb-āsā külāh-ı bī-ser ü sāmān-ı mīrānı
6671. Niȓe ser-küşteġānıñ efseri tāt-ı seri anda

Yüzerdi rüy-i deryāda mişāl-i ğavṭa-kārānī

6672. Miyānda cā-be-cā ser-ḥīn külāhān-ı asākirden
Görünürdi çü berg-i lāle ṭutmuş cūy-i seylānī
6673. Bu ma‘ nā ‘ asker-i İslām’a ğāyetle keder virdi
Dem-ā-dem iştī‘ āl üzre iken nīrān-ı gebrānī
6674. ‘ Adūnuñ zaḥm-ı tīrinden tüfenkinden selāmetle
Kenāra cān atanlar bulunup deryāda ‘ üryānī
6675. Miyānda ḥā ‘ il-i bī-ṭā ‘ il olan cīs-ı mezkūra
Taḥaṣṣun itmege vardıkda ol dem ḳal‘ a sükkānı
6676. Şaḳalos zenberek ḳurşūn atup merdāna bālādan
Ururlar idi ḥıṣṭ u seng ile cünd-i müsülmānī
6677. Niçe ğāzileri bir ān içinde ğarḳ idüp baḥre
Ḳılup ālūde baḥri ḥūn-ı seyl-āb şehīdānı
6678. Göründi ol zamān āyine-i devrān-ı gerdūndan
Cünūd-ı müsülmīne her cihetden rüy-i ḥızlānī
6679. Hemān serdār-ı ḥoş-rā ol müdebbir kār-ı rezm-ārā
Hücūmı bi‘z-zarūrī gördiler te‘ḥīre şāyānī
6680. Selāmet yaḳasın taḥlīṣ iden dest-i meḥālikden
Bir āḥar re‘y ü tedbīr üzre teşmīr itdi dāmānı
6681. Selāmet sāḥilinde bir zamān ārām olunmışdı
Sibāḥatden siyāḥatden ḳılup kef-dest-i pūyānī
6682. Biraz kār-āzmā engüşt-nümā merd-i hüner-peymā
Mesīḥ Paşa-yı dānā ba‘z-ı şīrān u emīrānı
6683. Gelüp bir yerde ‘ aḳd-i meclis itdi istişāreyle
Ḳamusı bir yere vaż‘ itdiler ārā-yı şettānī
6684. Ḳılup serdār-ı ḥoş-āyīn ber naḳş-i nevīn üzre
Rodos teshīrine bir ṭarḥ-ı zībā-yı ḥakīmānī
6685. Beḳāyā-yı dilīrāndan olup bī-pāk u hem çālāk

Mücâhid fî sebîli'llâh olan merdân-ı hâkânî

6686. Hîşâr-ı üstüvâra burc u bârûsıyla dîvâra
Kemend-i 'azm-i rezmi bend idüp muhkem Nerîmânî
[346b]
6687. Şerâr-ı nâr-ı tã'ir gibi 'ulvî isteyüp yerden
Hâzîzinden çıka tâ evc-i burc üzre şitâbânî
6688. Bu şan'atla yürümiş ideler varoşdan hışna
Olur ol vech ile Allâhu a'lem feth-i âsânî
6689. Guzât-ı mü'minîniñ cânına yetmişdi a'dâdan
Görülen za'hm-ı âlâm u keder rûhânî cismânî
6690. Yüründi Allâh Allâh ile bâlâ-yı burûc üzre
Kimisi ra'nehâ-yı topdan girdi dilîrânî
6691. Gürûh-ı pür-şükûh gâziyân hışna vülûc itdi
Mura'haş idi tārâc itmege ecnâd-ı 'Osmânî
6692. Hîşâr içre koyuldu her biri gārât u yağmâya
Yemîninden nümâyân 'avn-i Hâk'k tev'fîk-i Yezdânî
6693. Şimâlından da'hi ¹¹¹ ﴿نُصْرٌ مِنَ اللَّهِ﴾ oldu müstezhar
Nüvîd-i müjde-i feth-i qarîb oldu nümâyânî
6694. Guzâtıñ cânı hem kanı behâsıdır ol eşnâda
Derûn-ı kal'ada itdikleri gārât-ı gebrânî
6695. O serdâr-ı hased-girdârıñ ancak necl-i tîğ'ından
Hüveydâ oldu kim bunca tuhaf mâl-ı firâvânî
6696. Üserâ-yı girân kâlâ-yı gûn-â-gûn-ı efrencî
Dilîrân devşirüp gārâtla erbâb-ı sāmânî
6697. Yürüyişle gelen aşhâb-ı perhâşıñ miyânında
Münâdîler şalup tenbîh itdirdi müşîrânı
6698. Ağızdan da'hi fermân itdi kim hışnıñ derûnında

¹¹¹ "Allah'tan büyük bir yardım..." Saff, 61/13. âyetten nâkıs iktibas.

Ne deñlü hānumān-ı māl u menāl-i kavm-i tersānī

6699. Gürūh-ı müşrikīnīñ hep ‘iyāl-i bāhirü’l-hüsni
Meḥābīb-i cevārīsi ile mümtāz ḡilmānı
6700. ‘Umūmen pādīşāhıñ ḥaznesi olmaḡla külliyyen
Ferāḡat eylesünler diyü men‘ itdi dilīrānı
6701. O demde āteş-i ḥarb u veḡā germiyyet üzreyken
Hemān kaba kāse mā-i bārid şabb idüp ānī
6702. Bütün iṭfā idüp tebrīd itmekle teşādümden
Gelüp her birine sa‘y-i neberdinden peşimānī
6703. Ser-ā-pā ehl-i hüccārīñ ümīdi fīkr ü ḥulyāsı
Derūnında bu idi seby idüp ebkār u ḡilmānı
6704. Dil-i mecrūḥa merhem-sāz ola āḡuş-i vuşlatda
Kimi zīb-i firāş ide kimi taḥdīme erzānī
6705. Güzār itmişdi cāndan her birine nāvek-i ḡayret
Biraz def‘-i tevaḥḡuş ide merdān-ı ‘azebyānı
6706. Hemān her birini dil-suḡt idüp cenge ‘azīmetdir
İderken zümre-i küffārla rezm-i nerīmānī
6707. Veḡādan her birisi döndi hem ḡayriyi döndürdi
Bulup her biriniñ iḡbālī idbārla pāyānī
- [347a]
6708. Miyān-ı ḡal‘ ada mevcūd olan merdān-ı perḡāşa
Bu emr-i nā-becā virmişdi ḡayrānī vü giryānī
6709. Firūzān-ı āteş-i ḥarb ü neberdiñ sönmesi birden
Bulurken her ṭarafdan işti‘āl-i tīr-i bārānī
6710. Gürūh-ı müşrikīnīñ bā‘ iş-i taḥrīki olmışdır
Teferrūs eylemişdi iḡtilāfāt-ı müsülmānī
6711. Yeñiden bā‘ iş-i tecsīri oldı kavm-i küffārīñ
Ḡuzātıñ girdiği ṭop raḡnesin sedd itdi pinhānī

6712. İçerde bulunanlar taşraya çıkmadılar ğayri
Derūnī ƙal‘ asından her biri itdi gürizānī
6713. Egerçi ƙal‘ a-i ebdān-ı Kütvāl’i ƙalışmışdı
Hücūm-ı nīze vü şemşir ile ƙurtarmağa cānı
6714. Şehādet-i şāh-rāhından irüp ser-menzil-i ‘Adn’e
Şuna cām-ı şarāb-ı lā-yezālī hūr u rıdvānī
6715. Livā-yı Ƙaştamonı’nıñ emīr-i sâbıķı ya‘ nī
Gürūh-ı mīr-i mīrānıñ refī‘ ü’l-ƙadri ve’l-şānı
6716. Süleymān Beg niçe mīrān u erbāb-ı ze‘āmetden
Sipāhī-zādeler ol ƙoç yigitler ƙahramānānı
6717. Rodos teşhīrine serdār-ı murdāra ma‘iyyetle
Mu‘ayyen eylemişlerdi be-fermān-ı hıdvānī
6718. Derūn-ı ƙal‘ ada mevcūd idi serdār-ı bī-‘ārīñ
Mücerred hırşımıñ ‘özü ile maḥşūr oldı yeksānī
6719. Cenāb-ı şehriyāre güyiyā te’dīb-i Bārī’dır
Hebā oldı bu deñlü ‘askeri mīrān-ı zī-şānı
6720. Vezīr-i ekremi Maḥmūd Paşa vü Gedik Paşa
İkisi daḡı dīn ü devletiñ arslanı vü ƙaplanı
6721. Müdebbir-i memleket-ārā vü perḡaş-āzmālardı
Begendirmiş iken her biri rezmin ƙahramānānı
6722. Müşirānından eger anlar gibi bir niçe düstūruñ
Zuhūr itse şeh-i devrān yanında sehv ü noḡşānı
6723. Niçe ḡayr-i mesā‘ide bulunmuşlar iken nā-geh
Bir ednā cünḡa şādır olsa bā-taḡşir-i insānī
6724. Ya ƙatl ile cezā yā nefy ile yā ‘azile fevrī
Olurdu her birisi mazhar-ı tertīb-i şāyānī
6725. Bu vech üzre ƙışāşın Ḥaḡḡ Te‘ālā eyledi icrā
Mesīḡ Paşa gibi ṭammā‘ bir mezmūm-ı devrānī

6726. Bu deñlü ‘ asker-i İslām’a serdār eyleyüp şimdi
Niçe şirān u mīrānīñ döküldi hayf ile kanı
6727. Bu hālāt-ı ġarībe ‘ aks idince şāh-ı devrāna
Rodos teshīrine me’ mūr olan ceyş-i dilīrānī
6728. Beķāyā-yı suyūf-i zulm-i ser-‘ asker bulunmağla
Berāy-ı tesliyet irsāl idüp emr-i cihān-bānī
6729. Mūkāfāt-ı ġānā’im kaçd idüp Aydın diyārında
Moğordom nāmına hışnı alup bā-‘ avn-i Rabbānī
[347b]
6730. Rodos’da her biriniñ çekdigi derd ü meşakķatden
Telāfī olunup aldıkları emvāl-i gebrānı
6731. Derūn-ı ƣal’ ada her ne bulurlarsa ġānā’imden
Gerek küllī gerek cüz’ī gerek genc-i firāvānī
6732. Ƣanā’at eylesünler cümlesi in’ām olunmışdur
Ƣarīn-i ‘afv u ġufrān eyleye Mevlā şehīdānı
6733. O sāl-i naħs-i fālīñ muķtezāsıydı anıñ daħı
Müyesser olmadı teshīri bā-taķdīr-i Rabbānī
6734. Bu deñlü ġūşış u iķdām olundu olmadı luţfı
Yine göstermedi yüz şāhid-i maţlūb-i sulţānī
6735. Sipihriñ ġālibā āyīnesi şāf olmayup ol sāl
Anıñçün dönmedi ber-vefķ-i ġātır cām-ı devrānī
6736. Virildi ‘avdine āħır icāzet cünd-i İslām’a
Vezāretten Mesīħ Paşa kıldı ‘azle şāyānī
6737. Cenāb-ı şehriyārīñ ‘afvı ifrāt üzre olmağla
Sezā-yı ƣatl iken oldı ƣarīn-i şafķ-ı şāhānī
6738. Gelibolı livāsı ile anı ber-murād itdi
Zehī ‘afv-ı kerīmānī zehī luţf-i ġıdīvānī

Sitte ve Şelāşīn mine’l-Vaķāyi’

6739. Vaķāyi’den otuz altıncıdır eyyām-ı Fātih’de

Tevārīḥ içre anıñla virildi ḥüsn-i pâyānī

6740. Yazar Kūnh içre ‘ Ālī yine ol sāl-i bed-aḥvālīñ
Yine naḥsından idi herkesiñ iḳbāl-i sāmānı
6741. Reh-i idbāra döndi baḥt-ı yāver döndi vārūna
Siphiriñ daḥi hem-vār olmadı gitdikce devrānı
6742. Gedik Paşa gibi zī-baḥt bir düstūr-ı zī-şāna
Nuḥūsından sirāyet eyledi bā-emr-i Sübhānī
6743. Muḳaddem zikri sebḳat eylemişdi Polya teshīri
Virilmişdi zimām-ı re’yine ez-şavb-ı sultānī
6744. Fütūḥāt-ı ‘ aẓīme ile o yerde kām-kār oldu
O ḥıdmetden ḡanā’imle bülend olmuşdı ‘ unvānı
6745. On altı pāre keştī ṭoldurup māl-ı ḡanā’imden
Tefārīḳ-ı tuḥaf kālā-yı gūn-ā-gūn-ı şāhānī
6746. Üsārādan daḥi şāḥib-cemāl ü ḥüsn olanlardan
Sehī-ḳadd lāle-ḥad u şīze-gān mümtāz ḡılmānı
6747. Üsārādan daḥi şāḥib-cemāl ü ḥüsn olanlardan
Sehī-ḳadd lāle-ḥad dūşīzegān-ı mümtāz ḡılmānı
6748. Leb-ā-leb eyleyüp ‘ āzim olup dergāh-ı ‘ āliye
Gelürken ittifākan ḳavm-i efrenc ḳapudānānı
6749. Ḥabīr olmaḡla paşa-yı dilīriñ şavb-ı maḳşūda
Teveccüh itdigin kırk pāre keştīlerle ḳorşanı
6750. Hemān hengām-ı furşatdır diyüp küffār-ı baḡy-eṭvār
Biri birine ḳāşıd gönderüp cem’ itdi gebrānı
- [348a]
6751. Gedik Paşa ki Polya fethine me’ mūr olduḳda
Hirās-ı satvetinden ol yeriñ gerden-keşānānı
6752. Bütün eṭrāf u eknāfa bıraḡup mülk-i mevrūşın
Güriz itdikde Rīḡa nāmına bir ḥākim-i cānī

6753. Koyup māl ü menālin vardı İspanya kıralından
O demde isti'ānet eyleyüp terk itdi evṭānı
6754. Maḥall-i intikāmı olmak üzre fırsat isterdi
Düşürdi gūyiyā ta'ḳīb idüp paşa-yı zī-şanı
6755. Sefā' in ṭop u cebe-ḥāneyle ṭopṭolu āmāde
Levendātı müretteb idi ḳorşan-ı dilirānı
6756. Düşüp sālār-ı ekrem ardına hoş rûzgār ile
Açup yelkenlerin rezme iderlerdi nigeḥ-bānı
6757. Vezīr-i kām-kārı ṭar boğaza ḳaşd idüp soñra
İderler bir fitilden bal-yemezle ṭop-kārānı
6758. Nesīm-i 'avn-i Ḥaḳḳ esdi mühibb-i feyz-ı Mevlā'dan
Düşürdi sāḫil-i ḥavlineye vālī-yi zī-şanı
6759. Selāmetle gelüp lenger bıraḳdı şavb-ı maḳşūda
Havāya muntazır oldu düşe eyyām-ı çesbānı
6760. Muvāfiḳ rûzgārın buldıḡından aldı timurın
Ḳoparup lengerin düşdi yola keştī-süvārānı
6761. İrişmek gerçi mümkün olmadı kāfir donanması
Velākin ṭaşraya çıḳmışdı ba'ż-ı cenk-cüyānı
6762. Riḡa mel'ūnı geldi ba'ż-ı keştisin bulup anda
Yedege aldılar zabṭ itdiler götürdiler anı
6763. Bıraḳdıрмаḳ olurdı yetişüp ardınca küffārın
Gelürken şavb-ı İstanbul'a bā-şādī vü ḥandānı
6764. Peyām-ı dehşet-encām vefāt-ı Ḥazret-i Fātih
Olup müstaḳbel-i ceyş-i zāfer-āşār-ı 'Oşmānı
6765. Cihānı fetḥ u teşhīr itseler var mı meger zevḳı
Arada var iken dünyāya şıḡmaz hicr-i sulṭānı
6766. O rütbe virdi ḥayret rihlet-i sulṭān-ı dārā-fer
Bu emvāc-ı kederle cümleñiñ baḫr oldu her yanı

6767. Cihānda ẓanğı ni‘ met var ki tekdīr eylemez devrān
Ne aṣl ṣubḥ-ı viṣāl olur ki irmez ṣām-ı hicrānı

Vefāt-ı Ebu’l-Feth Sultān Muḥammed Ḥān ¹¹² “أسكنه الله في غراف الجنان”

6768. Ḥudā rūḥ-ı ṣerīfin ṣād idüp gül-zār-ı cennetde
Ola murğ-ı revānı lāne-sāz-ı ‘arṣ-ı Raḥmānī

6769. Otuz iki sene fermān-revā-yı ‘adl ü dād oldı
Zi-maṣrık tā-be mağrib zabṭ idüp Īrān’ı Tūrān’ı

6770. Vefāsın bulmayup dehrīñ beḳāya irtihāl itdi
Vire Ḥaḳḳ dār-ı ‘uḳbāda daḫi dīhīm-i rıdvānī

[348b]

Keyfiyyet-i Vefāt-ı Sultān-ı Müṣārūn ileyh

6771. Sekiz yüz seksen altı sāliniñ evvel rebī‘ inde
Olup dördünci günde yevm-i cum‘ a fevt-i sultānī

6772. Şeh-i kişver-güşānıñ de’b-i memdūḥ-ı hümāyūnı
E‘ādī ile dā’im itmedir ğazv-i dilīrānī

6773. Yine ol ‘ādet-i marzıyye üzre gönderilmişdi
Anatolı vü Rūm-ili’ye fermān-ı ḥıdvānī

6774. Vezīrān mīr-i mīrān ‘asker-i bī-ḥadd ü bī-pāyān
Kılındı her biri fermān-ber-i rezm-i mülūkānī

6775. Sa‘ ādetle Sitanbul taḫt-gāhından çıkıldıkda
Fezā-yı Üskūdār’a ḍarb idüp otağ-ı şāhānī

6776. Meğāzī niyyetiyle ḫıttā-i ‘urbān u a‘ cāma
O yerden göç idüp ol sābi‘ -i evlād-ı ‘Oṣmānī

6777. Sitanbul’a tamāmen bir konağ Gegbūze Şaḫrāsın
İkāmēt-gāh idüp naşb itdiler ordu-yı ḥākānī

6778. Velāḳin Ḥazret-i Fātiḫ Muḥammed Ḥān-ı zī-şānıñ
İşābet eylemişdi cismine emrāz-ı buḫrānī

¹¹² Allah onu cennet köşklerinde iskan eylesin.

6779. Mefāşıl ‘illeti emrāz-ı rihyye ile nikrīs
Vücūd-ı pākine zaḥmet virirdi ba‘z-ı aḥyānī
6780. Tedāvīsinde çendān ihtimāmı eylemezlerdi
Seferden elleri degmezdi tedbīre ṭabībānī
6781. ‘İlel yerleşmiş idi terk-i tedbīr-i tedāvīden
‘Urūz idüp niçe emrāz oldu za‘f-ı ebdānī
6782. Haşarlı niçe ‘illet imtizāc itmekle ṭab‘ında
Ḳuvā-yı şehriyāre ‘arız oldu za‘f-ı ebdānī
6783. Bulup günden güne āyīne-i ṭab‘-ı hümāyūnı
Ḥayāt-ı zindegānīden tekeddür belki rūḥānī
6784. Eṭibbāsı ‘ilāca başladıkda nüksi artardı
Müdāvāt eyledikce eksilürdi tāb u dermānı
6785. Hemān terk-i ilāc ile kılındı ḡayri tedbīri
Müdāvāt itmeden çekdi eṭibbā dest-i ḥirmānī
6786. Meger me’yūs imiş ṭab‘-ı hümāyūnı ḥayātından
Tedārük görmege başladı ‘uḳbāya şitābānī
6787. Ricāl-i devlet ile rükn ü a‘yānıyla bi’l-cümle
Ḥelāllaşdı kılup niçe veşāyā ḥayr u iḥsānī
6788. Ser-i iclālını yalın rihlet üzre koymışdı
¹¹³﴿لَمَنِ الْمُلْكُ﴾ vādīsın geçüp ol şāh-ı rıdvānī
6789. Zebān-ı nāṭıķı beste olup elfāz-ı dünyādan
¹¹⁴﴿لَهُ الْحُكْمُ﴾ ile maḥkūm oldu bā-fermān-ı Rabbānī
6790. Otuz iki sene aḳvāli mesmū‘-ı cihān iken
Telaffuzdan zebānın sedd idüp ‘uḳbāya pūyānī
6791. ¹¹⁵﴿وَالَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ naşş-ı lisān-ı ḥālī söylerdi
Beyān olundığı vech üzre ol sultān-ı ḥaḳḳānī

¹¹³ “Bugün mülk kimindir?” Mü’min, 40/16. āyetten nākıs iktibas.

¹¹⁴ “Hüküm onundur.” Kasas, 28/88. āyetten nākıs iktibas.

¹¹⁵ “Ona döndürüleceksiniz...” Yāsīn, 36/83. āyetten nākıs iktibas.

[349a]

6792. Rebî' ü'l-evveliñ rābî' günü kim yevm-i āzîne
İrince nā-gehān üzne şadā-yı izz-i Rabbānî
6793. İcābet kıldı emr-i ¹¹⁶﴿ارْجِعِي﴾ye da' vet-i Hakk'la
Hümā-yı rûhı itdi semt-i ' illiyyine perrānî
6794. Vezîr-i a' zâmıydı ol zamān sultān-ı zî-şānıñ
O şāhib-maḥmidet hem-nām-ı pāk-i şāh-ı ' Adnānî
6795. Celālüddîn-i Rūmî' niñ güzîn-i ḥayl-i aḥfādı
Dühātından idi ' aşrın yoğ idi belki aḥrānı
6796. Vefāt-ı şehriyārî ketm idüp cünd-i mu' askerden
Anı re'y itdi kim keştî ile sultān-ı zî-şānî
6797. Müdāvāt itmege üç gün kadar ber-vech-i istiḥmām
Sitanbul'a deñizden naql idüp etbā' -ı ḥāşşānı
6798. İki-üç gün tavaḳḳuf itdirüp naql-i mekânıyla
Gelür elbette ḥıffet-bîne ircā' ide sultānı
6799. Bu vech üzre işā' at itdiler ḳavmiñ miyānında
Şarup şarmalayup gönderdiler na' ş-ı cihān-bānı
6800. Vefātından sarāya naql-i na' ş-i pādīşāhīniñ
Tamāmen on sekiz gün geçdi kim maḥdūm-ı zî-şānı
6801. Veliyy-i ' ahd hem vārişleri olmağla mülkinde
Gelüp irişmedi Şehzāde Sultān Bāyezīd Ḥānî
6802. Yerine der-' aḳab iclās ile bey' at olunsaydı
Miyāndan güft ü gū ḳalkardı zīrā ceyş-i sultānî
6803. İki fırḳa idi yeñiçeri ile sipāh anda
Tevātür bulmuş idi intikāl-i şāh-ı rıḍvānî
6804. Vezîr-i a' zāmıñ bu re'y-i müstaḥsen idi ancaḳ
Miyānda sâbıḳa olmağla ol düstūr-ı zî-şānî

¹¹⁶ “Razı olmuş ve razı olunmuş olarak Rabbine **dön!**” Fecr, 89/28, nākıs iktibas.

6805. Ricāl-i devlet içre sevmeyenler var idi vāfir
Hemān “Bu vakt-i fırsatdur” diyüp bā-ifk ü bühtānī
6806. Ayağa kaldırıp tahrikle erzāl ü evbāşı
Sarāy-ı āşafīyi der-‘ aḳab mānend-i cüdrānī
6807. İhāta itdirüp kuşatdılar eṭrāfdan cümle
Bütün ġārāt idüp emvālini ḳatlı itdiler anı
6808. Gelüp on tokuzuncı gün tamām olduḳda şehzāde
Sa‘ ādetle cülūs itdirdiler çün Bāyezīd Hān’ı
6809. Cülūs-ı meymenet-me’nūsı itfā eyledi der-ḫāl
Miyān-ı ‘ askerīde müşte‘ il nīrān-ı tuġyānı
6810. Şerār-ı ihtilāl ü fetreti teskīn idüp fevrī
Zülāl-i ‘ adl ü dādı āb-ı tīġ-i ḳahramānānı
6811. Şiyāb-ı ḫil‘ at-i şāhānesi mātem libāsıydı
Siyeh-pūş idi sulṭān-ı cihān çün beyt-i Raḫmānī
[349b]
- Merṣiye-i Sulṭān Muḫammed Hān-ı Firdevs-Āşiyān**
6812. Ġazā-yı ḫaşr-peymāsı Cenāb-ı Bāyezīd Hān’ıñ
Sipihriñ dīdesinden aḳıdup ḫūnīn bārānı
6813. Çıḳardıḳda ḫaremden vālid-i zī-şānı tābūtın
Mübārek elleriyle ol zamān giriyan u nālānī
6814. Görüp ol ḫālet-i pūr-vaḫşeti ehl-i serā cümle
Gözünden yaş yerine ḳan aḳıtdı çeşm-i a‘ yānī
6815. Veliyyü’n-ni‘ metimden dūr olan ḫayl-i ḫaşem anda
Olup kül öksüzi yandı yaḳıldı ḳavm-i sulṭānī
6816. Ne deñlü suḫt-dil olsa ḳişi ol nār-ı firḳatle
İderdi nerm-i ḫāṭır na‘ ş-ı sulṭān-ı nerīmānı
6817. Kefen-āsā şarıldı her biri nā‘ ş-i ḫümāyūna
Sürerdi yüzlerin ḫılye gibi cümle aġayānı

6818. Çekerdi her birisi sübhâ gibi kendüye na‘ş-ı
Eger isķât havfı olmasa tâbût-ı zî-şânı
6819. Degil İstanbul’uñ halkı bütün aķtâr-ı dünyâyı
Yetâmî var emel kıldı bu hicrân-ı sulţânî
6820. O dehşetden feleklerde melekler oldu dem-beste
Sipihre serniş eylerdi hep ‘arş-ıñ sürüşânı
6821. Nice kıydıñ felek bir böyle gâzî şâh-ı devrâna
Seni tutmaz mı yoĥsa ‘âlemiñ bu âh u efġânı
6822. Cihânı ‘âlemiñ başına teng itdiñ bu ĥasretle
Seniñ de çeng olup kıddiñ kılasın zâr-ı giryânî
6823. Yerin tutar eger ĥayru’l-ĥalef maĥdûm-ı ‘âlîsi
Cenâb-ı Bâyezîd Ĥân olmasaydı şâh-ı devrânî
6824. Ne zaĥmetler çekeydi ĥalk elinden burc-ı mîzânıñ
Ya bir ay gün görür miydi sipihriñ mihr-i raĥşânı
6825. Ya bir şeb râĥat eyler miydi dehriñ inĥisâfından
Bu âb u tâb ile çarĥ-ı berîniñ mâh-ı tâbânı
6826. Olur mıydı müşârun bi’l-benân âfâķda âyâ
Nümâyân iken anıñ ĥalk içinde ‘ayb-ı noķşânı
6827. Kim eylerdi nezâre mâha eyyâm-ı hilâlinde
Yaĥud hâle çeker miydi anı âġuşa aĥyânî
6828. Felek döndükce dönsün Bâyezîd Ĥân’ıñ du‘âsıyla
Yıkardı ‘âlemiñ nefirini yoĥsa sakf-ı devrânı
6829. Alup giryân u sūzân câme-derrân na‘ş-ı pür-nûrın
Şalâtın kıлмаġa câmi‘lerinde rûkn ü a‘yânı
6830. Eşâbi‘üzre götürdi kemâl-i ‘izz u rif‘atle
Girüp tâbûtına şehzâdegânıyla vezîrânı
6831. Sürüşân-ı felek ol ĥıdmete pûyân iden cümle

Yürürdi pîş-i na' şında şuyûh u kûtb-ı Rabbânî¹¹⁷

6832. Sitanbul içre bi'l-cümle efâzıl 'âlim-i 'âmil
Şudûr u şeyhu'l-islâmı bütün 'aşrîñ 'azîzânı
6833. Verâ-yı na' şına kâlup atından cümle inmişdi
Kamu nâle-künân çâk-i girîbân idi a' vâñı
6834. Zamân-ı devletinde lûtf u ihsânın görenlerden
Ne mümkün idi na' şa yaklaşa ba' z-ı muhibbânı
6835. Hayâtında olan evşâf-ı pâkin şâh-ı mağfûrûñ
O hâletde okurdı nazm ile mersîye-h'ânânı
6836. Şalâtında tekkaddüm Bâyezîd Hân'ın iken ancak
Vefât-ı vâlidî virmele ol dem farf-ı hayrânı
6837. Ol 'aşrîñ gavşî idi kûtb-ı 'âlem Şeyh Vefâ-zâde
Cenâb-ı Muşlihuddîn ol 'azîz-i vâkt ü devrânı
- [350a]
6838. Namâzın kılmağa teklîf idüp ol şeyh-i âgâha
Yine ba' de'l-edâ na' ş-i şerîf-i şâh-ı devrânı
6839. Ru'ûs üzre alup tâbûtını Rûhü'l-kudüs-âsâ
Götürdi türbeye defn itmege a' yân u erkânı
6840. Vücûd-ı şehriyârî defn olundu türbe-i pâke
Müheyâyâ eylemişlerdi niçe huffâz-ı Kur'an'ı
6841. Yanardı 'ûd u 'anber niçe micmerlerde ol demde
Tutup rûy-i zemîni 'ûd u 'anber dūdı yeksânî
6842. Semâvâta çıkan ol dūd-ı hoş-bū mıydı micmerden
Yağud mâtem-keşânıñ bilmezem âh ile efgânı
6843. Yüzinden ezberinden hatm olundu muşhaf-ı Kur'an
Yüzinden istimâ' olundu belki hatm-i Furkânî
6844. Hudâ kabr-i şerîfin bâğ-ı gül-zâr-ı cinân itsün

¹¹⁷ H nüshasındaki bu beyit her iki Üniversite nüshasında mevcut değildir.

Ola havrā-yı cennet türbe-dār-ı kabır-i sulṭānī

6845. Münevver eyleyüp laḥd-i şerīfin ḥaşre dek Mevlā
Kırā'at eyledikce kabri üzre Fātiḥa-ḥ'ānī

6846. Hemīşe nūr-ı uçmağ ile nūrānī ola kabri
Ola murğ-ı revānı lāne-sāz-ı 'arş-ı Raḥmānī

6847. Ten-i pākīzesi rūḥ u revānı yād olunduḡça
Kıyām-ı ḥaşre dek nesli ola şāḥān-ı 'Oşmānī

6848. Zılāl-i raḥmetinde enbiyāsı ile ḥaşr itsün
Ola hem-sāyesi hem-nāmı ol sulṭān-ı 'Adnānī

Der-Zıkr-i Vüzerā-yı 'İzām ve Ümerā-yı Fātiḥ Muḥammed Ḥān

6849. Vezīrān u emīrānı cenāb-ı şāḥ-ı mağfūruñ
Ḥalīl Paşa-yı dānādır ki sebḡ itmişdi 'unvānı

6850. Anıñ vālidleri nāmı ki Ḥayreddīn Paşa'dır
'Alī Paşa'dır anıñ vālidı geçmişdi tibyānı

6851. Fehīm ibn-i fehīm ibn-i fehīm idi bu devletde
Aña Cendereli'yle eyledi talḡib-i yārānı

6852. Dühāt-ı 'aşırdan kār-āzmā-yı fāzıl idi ḡāyet
Murād Ḥān ḥānedānından yaḡup şem'-i çerāḡānı

6853. Muḥammed Ḥān'dan çokluḡ nūvāziş bulmamışlardı
Anıñçün oḡlına tercīḥ iderlerdi Murād Ḥān'ı

6854. Muḥammed Ḥān'a taḡtın fāriḡ olduḡda rızāsıyla
Vezāretten Ḥalīl Paşa daḡı çekmişdi dāmānı

6855. Murād Ḥān'ın yine taḡta cülüsında Ḥalīl Paşa
Ne deñlü eylemişdi ittifāḡ itdikde a'yānı

6856. Ḥuşūşā şadrınıñ ibḡāsına niçe ḡiyel buldı
Erāzıl aḡzına virdi Muḥammed Ḥān-ı zī-şānı

6857. Kırıl-ı seb' anıñ birden ḡulūsı dārü'l-islāma
Muḥammed Ḥān'a virmişdi biraz ḡāṭır-perişānı

6858. Muvâfık oldu taḥrîk-i Ḥalîl Paşa'ya bi'l-cümle
Anıñ re'yiyledir dindi hücum-ı kavm-i gebrânî
6859. Ne yaptı ise yaptı şân' at-ı şehbâz kullandı
Yine iclâs idüp taḥt-ı murâd üzre Murâd Ḥân'ı
6860. Tufûliyyetde huṭbe sikke ile kâm-rân olmuş
‘Azîmü'l-ḳadr iken bu nev-cevân sultân-ı zî-şânı
6861. Mücerred tıfl-ı nev-sâl olmasıyla şâh-ı âgâhıñ
Bahâne-cû olup eylerdi istiṣkâl-i sultânî
6862. Hezârân ḥîle vü tezvîr ile taḥt-ı şükûhından
Cüdâ itmekle Mağnisa'da kıldı mîr-i mîrânî
[350b]
6863. Anıñçün Ḥazret-i Sultân Muḥammed Ḥân-ı ‘âlî-şân
Verâşetle olunca mesned-ârâ-yı Murâd Ḥânî
6864. Kışâş-ı keyferi merkûzdu ḳalb-i şerîfinde
Ḥalîl Paşa'yı aḥz u ḥabs idüp ber-vech-i ‘udvânî
6865. Netîce Ḳulle-i seb' içre fermân itdi ḥabsiyle
İdüp envâ'-ı işkence ile ta' zîb firâvânî
6866. Ḥayâtından ümîdin ḳaṭ' idüp âḥir vefât itdi
Ḳarîn-i ‘afv ola cürmin tecâvüz itdi ḥasrânî

Şarıca Paşa

6867. Vezîrân-ı dilîrândan biri de ‘ahd-i Fâtih’de
Cenâb-ı Şarıca Paşa'dır anıñ geçdi tibyanı
6868. Murâd Ḥân ḳullarındandır ki hengâm-ı cülûsında
Ḳamudan pîr olup olmağla hem zâtında ‘irfânı
6869. Muḥammed Ḥân daḥi ibkâ idüp şadr-ı vezâretde
Gazâlarda bulundu eyledi gazv-i dilîrânî

İshâk Paşa

6870. Şecâ' atle şehâmetlü vezîrân-ı dilîrândan

Biri İshâk Paşa'dır mürûr itmişdi ' unvânı

6871. Emâretten vezâret rütbesi ihsân olunmuşdı
Mücerred tîğ-i ser-tîzi ile almışdı meydânı
6872. Muhammed Hân cülûsında vezâretde bulunmağla
İdüp şadrında ibkâ itdi ikrâm-ı hıdîvânî
6873. Huşûşâ Germiyân mîrânı hem evlâd-ı Menteş'den
Kirâren zâhir olduğda selâtin üzre ' işyânı
6874. Anı def itmege me'mûr idüp İshâk Paşa'yı
Bir-iki def a irsâl eyledi şâh-ı cihân-bânî
6875. Velâkin soñralarda pîr idi gâyet ' alîl oldu
Tekâ' üd ihtiyâr itmekle ber-vech-i emîrânî
6876. Kânâ' at itdi Sancağ-ı Selânîk'e rızâsıyla
Du' â-yı pâdişâhîde geçürdi sâl-i devrânı

Maḥmūd Paşa

6877. Vezîr-i kâm-kârândan biri Maḥmūd Paşa'dır
Anıñ bâlâda tafşîl üzre geçdi ' izz ü ' unvânı
6878. Şalâh-ı kâr ile mevşûfdur hem ka' bı ' âlîdir
Olup memdûh-ı ' âlem ' ilm ü fażlı rüşd ü ' irfânı
6879. Zuhûrı olmuş idi gâlibâ Hırvad arzından
Guzât-ı semt-i ser-ḥadden biri seby eyleyüp anı
6880. Temellük itdi istirkâkla bir niçe sâl anda
Münevver eylemişdi ḡalbini envâr-ı imânî
- [351a]
6881. Cebîninde nümâyân idi daḡı feyz-i âşârı
Yüzinde âşîkâr oldu ' iyânen nûr-ı ' irfânı
6882. Emîrân-ı Murâd Hân'dan Muhammed Beg idi nâmı
Edirne şehri içre aldı ol maḥmûdü'l-erkânı
6883. Şîrâ'en ' abd-i memlûki olup taḡşîl-i ' ilm üzre

Veliyyü'n-ni' meti sa'y itdi tekml itdi 'irfānı

6884. Kemāl ü fazl ile meşhūr iken mevlāsı 'indinde
Sarāy-ı pādişāhiye çerāğ itmiş idi anı
6885. Görüp anlar daḡi pīşānı üzre nūr-ı isti' dād
Muḡammed Ḥān'a ihdā eyledi ber-vech-i şāyānī
6886. O serv-i bāğ-ı gül-zār-ı ḡılāfetle olup hem-ḡadd
Daḡi hem-sinn ü hem-ḡāmet olup bālāda yeksānī
6887. Ma' iyyetle bulup neşv ü nemā fazl u ma' ārifde
Tesāvī üzre idi iştiğāl-i 'ilm ü itḡānı
6888. Muḡammed Ḥān vaḡtā salṡanatla ber-murād oldu
Aḡalıklā çıkardı ṡāşraya Māḡmūd-ı zī-şānı
6889. Vüfūr-ı ḡābiliyyetle kemāl-i ḡüsn-i fiṡratla
O olup Rūm-ili beglerbegisi ber-resm-i 'Oşmānī
6890. Şanādīd-i efāzıldan ecāvīd-i ekāmilden
O olup aḡrānınıñ memdūḡı hem şadr-ı ḡadr-dānı
6891. Ziyāde iltifāt eylerdi aşḡāb-ı teşānīfe
Mü'ellif ḡadrini fehmi eyleyüp eylerdi iḡşānı
6892. Vezīran u müşīrān içre maḡmūdū'l-fi' āl oldu
Ḥamu mīrān-ı zī-şānıñ olup memdūḡū'l-aḡrānı
6893. Sitanbul ḡal'ası fetḡ eyleyüp bir yıl mūrūrında
Sekiz yüz elli sekiz sālınıñ olduḡda pāyānı
6894. Virildi kendüye Sifri-ḡişār fetḡ olunduḡda
Şadāret manşıbı terfi' olundu ḡadr-i 'unvānı
6895. Ḥasan Beg vaḡ'asında Rūm-ili beglerbegisiydi
Murād Paşa şehīd olduḡda yerin şāh-ı 'Oşmānī
6896. Virüp Maḡmūd Paşa'ya vezāretle ma' iyyetle
Niçe eyyam zabṡ itdi vezīrānı emīrānı
6897. Ziyāde 'āḡıl ü dānā idi her ḡıdmeti anıñ

Muṭayyeb eylemişdi ṭab‘ -ı sulṭān-ı cihān-bānı

6898. Anıñçün ṣadr-ı a‘ zam eyleyüp niçe zamānlarda
İki zī-ṣān-ı manşıbla tefevvuk itdi aḳrānı
6899. Bu keyfiyyet faḳaṭ anda zuḥūr itmişdi devletde
Anıñçün var idi ‘ aşırında ḥussād-ı firāvānı
6900. Yazar ba‘ z-ı müverriḥ ḳādı-‘ asker oldu bir müddet
Küçük şehzāde ile var idi beyninde ‘ udvānı
6901. Bu idi Muṣṭafā Ḥān ile ancak bā‘ iş-i vaḥşet
Ḥaremle ittihām itmiş ola bā-ifk ü bühtānı
- [351b]
6902. Cenāb-ı Muṣṭafā Ḥān’a derūnı inkisāriyla
Ḥudā’nıñ ḥikmetin gör kim meger ṭolmışdı peymānı
6903. Bir-iki gün içinde ‘ azm idince dār-ı ‘ uḳbāya
Muḥammed Ḥān’a virdi rıḥleti ḥüzn ü perīṣānı
6904. Cemī‘ -i müfsidiñ Bārī belā-yı ‘ ācilin virsün
Nifāḳ itdi cenāb-ı şehriyāre ṣadr-ı zī-ṣānı
6905. Didiler intikāmın aḥz için şehzādeye ḥayfā
Zehir içirdi sirran itdiler ol ṣadra bühtānı
6906. Vefātı fi’l-ḥaḳıḳa baḡteten olmaḡla ḥikmetle
İnanur gibi oldu şehriyārıñ ba‘ z-ı a‘ vānı
6907. Pes andan soñra fırsat buldı a‘ dā ba‘ z-ı ḥāletle
Nifāḳa yürüyüp ol āṣaf-ı devrānı sirrānı
6908. Muḥaṣṣal ḳatline varınca sürmişdi hussādı
Ola zu‘ mınca encāmında ḳatli şıdḳ-ı burhānı
6909. Ḥasan Beg vaḳ‘ asında Ḥāṣṣ Murād’ıñ da şehādetle
Vefātın aña ḡazv itdi ol eṣnāda semīrānı
6910. İ‘ ānetle anı ḳābil iken taḡlīṣ a‘ dādan
Murād itmekle ḳatl-i Ḥāṣṣ Murād’ı boşlayup anı

6911. İhâta eyledi Türkman kavmi şahn-ı heycâda
Üşürtdi derd-mendiñ üstine zâğân-ı Türkman'ı
6912. Huşûşâ inhizâm-ı mîr-i bâğîde bütün ' asker
Te' âkubla murâd itmiş iken teşhîr-i Īrân'ı
6913. Görölmişken münâsib ardına düşmekle a' dâniñ
Bu deñlü memleket olmak zamîm-i mülk-i ' Oşmânî
6914. Muhammed Hân'ı men' ile hilâfin eyledi terğîb
Niçe tevcîhe gelmez ' özr ile men' itdi sulţanı
6915. Teğâfûl itdiler hıdmetlerinde setr-i ' aybiyle
Anı cedd zann idüp eylerdi da' vâ-yı hûlûşânî
6916. Hudâ hıfz eyleye şerr-i ' adûdan mekr-i hâsidden
Üşündi itdiler tebrîd için ez-cân u dil anı
6917. Şadâretten muğaddem ' azl ile Edirne kırbında
Anı bir kûşede iskâna ısdâr itdi fermânı
6918. Kâbâyıhdan birisi dağı bu olmuşdı ol demde
Cenâb-ı Muştafa Hân eyledikde ' azm-i rıdvânî
6919. Bütün erbâb-ı devlet qaralar giydi ' azâsında
Siyeh-pûş oldılar Ka' be-şifat mâtem-keşânânı
6920. Faķaţ Maḥmûd Paşa imtişâl-i emr-i şâhîde
Tehâlûf eyledi sâ'irlere ber-' aks-i erkânî
6921. Libâs-ı şâdmânî ile izhâr-ı sür' ur itdi
Şiyâb-ı fâhire ile eyledi dîvânda ' unvânı
6922. Meger bir hafta evvel imtişâl-i emr-i şâhiyle
Siyeh-pûş olmuş idi eyleyüp izhâr-ı aḥzânî
6923. Hudâ'nıñ ḥikmetin gör şoyınup eşvâb-ı mâtemden
Kemâ-fi'l-evvel itmiş iktisâ-yı şevb-i şādânî
6924. Pes andan mâ' adâ ba' z-ı muşâhiblerle tenhâca

İderken lu‘ b-ı şaṭrancı ile taṣnī‘ -i sāmānī¹¹⁸

[352a]

6925. Gelüp cāsūs lar gördüklerin taḳrīr itdikde
‘ Arūz itdi o demde inḥirāf-ı ṭab‘ -ı sultānī
6926. O sā‘ at Ḳulle-i seb‘ içre fermān eyledi ḥabse
On altıncı günü murğ-ı revān-ı ṣadr-ı zī-ṣānı
6927. Ḳafeşde gūyiyā maḥbūs idi tenden idüp āzād
Cinānda āṣiyān-sāz oldu uçmağa çıkup cānı
6928. Mücerred düşmeninden ifk idi zulmen şehādetle
Anıñ ḥaḳḳında ḥayr-ı maḥz olup bu ḳatl-i bühtānī
6929. Bu deñlü ‘ ilm ü fazlı fī-sebīli’llāh cihādātı
Olur keffāret-i ‘ işyānı bā-gufran-ı Sübḥanī
6930. Niçe ḥayrāt u evḳāfı olup şehir-i Sitanbul’da
Bursa Şofya’da cāmī‘ medāris ḥān-ı mihmānī
6931. Li-vechi’llāh bünyād olunup me’muldür yarın
Ola rüz-ı cezāda bā‘ iş-i taḥṣīl-i rıdvānī
6932. Ḥudā rūḥ-ı revānın ṣād ide a‘ lā-yı ‘ Adn içre
Enīs-i ḥāk-dān-ı ḳabri ola nūr-i Ḳur’ānī

Gedik Paşa el-Müsem mā bi-Aḥmed

6933. Vezīrān-ı dilīrāndan biri de ‘ ahd-i Fātih’de
Gedik Paşa-yı dānādır ki Aḥmed nām-ı zī-ṣānı
6934. Şecā‘ atle celādetle ser-efrāz idi aḳrāna
Sütüde-menḳabetdir dinse bercā Āṣaf-ı ṣānī
6935. Gehī Gürgān’a geh Yūnān’a gāhice Ḳaraman’a
Olup def at ile ser-‘ asker-i ecnād-ı ‘ Oşmanī
6936. Meğāzīsinde dā’im gālib oldu cünd-i küffāra
Anatolı’da bozdi ekşeriyyā ceşş-i ṭuğyānī

¹¹⁸ [Der-kenār]: Bu maḥalde “sāmān” ṣalāḥ ma‘ nāsınadır. Kezā fī Nimeti’llāh.

6937. Kılâ'-ı Rus u Efrenc'i hezîmetle harâb itdi
Cezâ'irden kılâ'-ı Polya'yı kılmışdı vîrânî
6938. Ğazâda hüsni-i tedbîrin iderdi cümle istişhân
Didirtmiş idi el arkası yerde hep vezîrânî
6939. Muḳaddem mîr-i mîrân idi encâmı vezâretle
Kılındı irtifâ'-ı şân ile manzûr-ı sulṭânî
6940. Sekiz yüz seksen üç târîhini bir yıl mürûrında
Diyâr-ı Arnavudluk fethine oldı ceş-rânî
6941. İdüp bâ-avni-i Hakk İskenderiyye Kâl'ası'n maḥşûr
Yed-i teşhîre aldı hışnı bâ-emr-i ḥıdîvânî
6942. Gehî dil-gîr ü ğam-nâk eylemek âyîn-i devletdir
Dilîrâna cefâ şüc'âna îzâ kahr-ı merdânî
6943. Ma'ârif-perverânîñ daḥi gonc ü şîvesi gâhî
Olurdu 'âdetâ ol vech ile nâz-ı ṭabîbânî
6944. Ta'allül eyleyüp bir ḥıdmete itdikde isti'fâ
Vezâretten o dem 'azl itdiler ol şadr-ı zî-şânî
- [352b]
6945. Yeñi-Kâl'a Hışârı'nda kılındı ḥabs ile maḥzûl
Yine bu sâl-i ferruḥ-fâlde ol şâh-ı Oşmânî
6946. Kılup İskenderiyye Kâl'ası teşhîrinde himmet
Mühimmât-ı sefer tertîbine itmişdi pūyânî
6947. Muḳayyed oldıĝıyçün kendüler bi'z-zât tekmîle
Ol eşnâda biraz zaḥmet çeküp dirlerdi aḥyânî
6948. Eger Maḥmûd Paşa sağ olaydı yâ Gedik Paşa
Ḥabîsde olmayaydı nefy ile bâ-emr-i sulṭânî
6949. Çekilmezdi ta'b tâ bu kadar yollarda 'askerden
Bu kayda uğramazdıḳ bârî itlâḳ eylesek anı
6950. Bu eşnâ kârdân-ı düstûr-ı ekrem bir vezîr olsa
Aña tefvîz iderdik bu mühimmât-ı firâvânî

6951. İkisinden biriniñ hîç olmazsa bu yerlerde
Lüzümü var imiş dirdi be-iẓhâr-ı peşimânî
6952. Gehî mahremlere i' lān-ı ' acz itmekle emrinde
Gedik Paşa'yı ağızından bırakmazlardı her ānî
6953. Ol eşnâlarda Hersek-zāde ya' nî mîr-i ' alem paşa
Olup engüşt-nümâ hem-çün ' alem der-nezd-i şāhānî
6954. Murahhâş idi bî-pervâ huzûr-ı şehriyârîde
Kelâm-ı hâkkı söylerdi muhâtab itdi sulţanı
6955. Gedik Paşa eger mevcûd olup me'mûr olsaydı
Bu zahmetler çekilmezdi diyüp paşa-yı zî-şânî
6956. Sitâyiş eyleyüp ıtlâkını ilkâ buyurmuşdı
Derûn-ı pâdişâha yer idüp ol ıavl-i hâkkānî
6957. Gedik Paşa'ya gâyet hâţırı kalmağla sulţanıñ
Cür'et idemezdi Hersek-oğlı aînmağā anı
6958. Meger bu vâkt ile merhûn imiş kim kendiler aındı
Şefâ' at itmege fırsat arardı düşdi eyyânî
6959. Sitanbul hârisi kâ'im-mağām paşaya emr itdi
Anı ıtlâka irsâl eyleye fermân-ı hâkkānî
6960. Mühimmâtın görüp Hâvlonya'ya irsâl idüp soñra
İde İskenderiyye Polya semtinde nigh-bānî
6961. Meger kendi diyârı idi Hâvlonya dañi Polya
Hükûmetle ser-efrâz itdiler anda dilîrânî
6962. Fütûhât-ı celîle gazve-i kübrâ idüp anda
Yeñi başdan olup şâyeste-i luţf-ı mülûkânî
6963. Bu def' a dañi emşâle tefevvuk itdi hıdmetle
Niçe ' âlî menâşıbla olup mahsûdü'l-aķrânî
6964. Velâkin soñra Sulţân Bâyezîd Hân'ın zamânında
Gedik Paşa'ya mekr itmekle a' dâ-yı le'imânî

6965. urup  n k r-g h-ı dekk   keydin zümre-i a  d 
 z p reşk    asedle   r u pıd-ı kizb   b ht n 
6966.  u  adde  ar -ı nescin eylemişler inceden ince
 okunmu  gerçi bir nev k le-i ta n   -i  ey  n 
6967. Bi ildi   met-i b l sına ol nev- um   amm 
Met   -ı z lm  n elbette çıkar ma  erde hicr n 
- [353a]
6968. Ya ı mazdı anın end mına ol c me-i nev kim
Sez  olur mı heng m-ı heremde a mer  anı
6969. Vez r na egerçi  il  at-i d r nedir amm 
Na  b olan giyer ol c me-i reng ni a y n 
6970. Bu d n u devlete çok seb at itdi sağ y-i me   r 
Gedigi erligin icr  ile geçmişdi ezm n 
6971. Cin nda ecrini Mevl  vire ber-vech-i m stevf 
 ıla  avr -y  cennet reft virüp şabr-i z -  n 

Mes   Paşa el-Vez r

6972.  ad m  bendeg ndan biri de heng m-ı F t  'de
Mes   Paşa-yı ekremdir ki geçdi z kr   tiby n 
6973. Olup Ma m d Paşa'ya  alef gerçi  ad retde
 ari -i m l idi ol n - alef yoğ idi   irf n 
6974. Egerçi  adr-ı a  z m idi amm    kmin icr da
Tev n  eyledi mezm m olup kem  ald    unv n 
6975. Rodos te  irine me'ömür olup eyy m-ı F t  'de
Feti den  o ra  ırdırd  tama  la  ahr m n n 
6976. Vez retten mu addem   azl olundı  o ra te' d ben
Virildi a a sancağ-ı Gelibolı em r n 
6977. Vez retle em retle geçindi gerçi devletde
Sekiz yüz  ok ana bir yıl  ala b -emr-i S bh n 

6978. Cenâb-ı Bâyezîd ‘aşrında daği oldı şadr-ârâ
Çasım Paşa yerine oldı düstür-ı hüdîvânî
6979. ‘Azîmet itdi şoñra hacca izn-i pâdişâhiyle
Tavâf-ı beyt ile kesb itdi daği ‘izzet-i şanı
6980. Gelüp ‘avdetde yine şadr-ı a‘zam oldı devletde
O nevbette virildi aña istiqlâl-i sultânî
6981. Tavâf-ı Ka‘be’den şoñra cemîlü’l-hulû olmışdı
‘İbâdât üzre imrâr eyleyüp evkât u devrânî
6982. Toğuz yüz yedide bârût-hâne üstine nâ-geh
İnince ez-każâ bir şâ‘ika bâ-kahr-ı Rabbânî
6983. Ğalağa şehrîn ihrâk eyledikde anı itfâya
Varılmış idi ber-resm-i kadîm-i âl-i ‘Osmânî
6984. Vezîr-i kâr-dân itfâya bezl-i tākāt üzre iken
Tutuşmağla ‘alevden ez-każâ ser-bend-i ‘unvânî
6985. Başı kaydına düşüp söndürürken ayağı kaydı
Ma‘âza’llâh bâlâdan düşüp ol pîr-i nûrânî
6986. İki ayağı birden ez-każâ hurd u şikest oldı
Üçünci gün bi-emri’llâh kıldı ‘azm-i rıdvânî
6987. Ğalağa hâkimi de ez-każâ yanında olmağla
O daği sâ‘at ile eyledi ‘uqbâya pûyânî

[353b]

6988. Ola her biriniñ rûh-ı revânî ‘arşa peyveste
Hudâ göstermeye hiç birine ‘uqbâda nîrânî

Veliyyüddîn-zâde Ahmed Paşa

6989. Veliyyüddîn-zâde idi birisi vezîrânîñ
Muhammed Hân Fâtih devletinde artdı ‘unvânî
6990. Fazîletde nazîri az idi çoğ idi hussâdı
Şerîfü’n-nesl idi Ahmed Beg idi nâm-ı zî-şanı

6991. Yazar Taşköpri-zāde vaşf idüp zātın Şakāyık'da
Efāzıl zümresinden anı ser-ḥayl-i emīrānī
6992. Siyādetde Hüseyinī idi ahlākı ḥasen oldu
Bursa'da müderris idi der-‘ ahd-i Murād Ḥānī
6993. Edirne şehrine kādī olup soñra Muḥammed Ḥān
Muḥaddem kādī-‘ asker eylemişdi ṭul-i ezmānī
6994. Mu‘ allim naşb idüp nefis-i nefisiyçün niçe müddet
Telemmüz eylemişdi kendülerden faẓl u ‘ irfānı
6995. Nedīm-i şehriyārī oldu lezīzū'l-şoḥbe olmağla
İrişmiş idi i‘ cāza anıñ eş‘ār-ı evzānı
6996. Eñ evvel Rūm'da Türkī ğazel andan şudūr itdi
Pesend eylerdi aña ehl-i nazm-ı mülk-i Īrānī
6997. Kemāl-i rağbetinden kendüye gerçi vezīr itdi
Miyānda bir tenāfūr vāḳi‘ olmağla yine anı
6998. Şadāretten çıkardı ‘azl ile kıldı emāretle
Yine i‘ zām u ikrām itdi kıldı mīr-i mīrānī
6999. Toḳuz yüz ikide vālī iken şehir-i Bursa'da
Civār-ı ḳudse da‘vet olunup bā-emr-i Rabbānī
7000. Bursa beldesinde medrese bünyād kılmışdı
Veşāyāsıyla anda defn idüp etbā‘ u a‘vānı
7001. İle'l-ān ḳubbe-i mebnīyye içre ḳabr-i pūr-nūrı
Müşāheddir ‘ayāndır meşhedinde nūr-ı ‘ irfānı
7002. Refi‘ u'l-ḳadr u ‘ālī-himmet ü ehl-i seḥā idi
Velākin ḳalmadı ta‘ḳīb ider evlād-ı zükrānı
7003. Tezevvüc itmemişdi yā teserrī fi'l-‘ömr aşlā
Anıñçün ittiḥām olunmuş idi ḥubb-i ğilmānī
7004. Yazar Kūnh içre ‘Ālī vaşfını paşa-yı mezbūruñ
Miyān-ı şā‘irānda muḥtaşar ṭayy idüp ‘ unvānı

7005. Sezâdır zıkr olunsaydı vezîrân u efâzıldan
Daği erbâb-ı nazmıñ eş‘ arı Saĥbân u Ĥassân’ı
7006. Görölmişdir lisân-ı Fârisî’de niçe eş‘ arı
Ĥızır Beg nazmınıñ tâzîde tanzîr-i belîġanı
7007. Ĥudâ rûĥ-ı revânın şâd idüp a‘ lâ-yı cennetde
Hemişe ģabrini pür-nûr ide envâr-ı ‘ irfânı

Muĥtafâ Paĥa İbn-i Ĥamza Beg

[354a]

7008. Emîrândan vezâret ile şîrîn-kâm olanlardan
Birisi Muĥtafâ Paĥa idi sebĥ itdi aĥrânı
7009. Muĥammed Ĥân Fâtîĥ devletinde kâm-yâb oldu
Eb-i zî-şânı anıñ Ĥamza Beg’dir geċdi tibyanı
7010. Meġâzîsi mizâc-ı şehriyâre evfaĥ olmaġla
Virildi ĥıdmet-i meĥkûresiyle ‘ izz-i ‘ unvânı
7011. Cenâb-ı Bâyezîd ibĳâ idüp şadr-ı vezâretde
Vekâletle olup bir yıl ĳadar düstûr-ı sulţânî
7012. Ķadir-dân bir vezîr olmaġla şânı i‘ tilâ buldı
Kelâm-ı ĥaĳĳı bî-pervâ iderdi ‘ arz-ı ĥâĳânî

Ayâs Paĥa el-Vezîr

7013. Ayâs Paĥa daği ‘ aĥd-i Muĥammed Ĥân’da olmışdı
Şehinşâhıñ ĳulıyken meĥĥar-ı ĥayl-i vezîrânî
7014. Cenâb-ı Bâyezîd iclâs olunduĳda ĥilâfetle
Şadâretde anı ibĳâ idüp bâ-rif‘ at-i şânî
7015. İsâ’et eyledikde Bursa eĥrâfında hem sulţân
Neberd-ârâ-yı rezm olmışdı bâ-emr-i ĥıdîvânî
7016. Tâlî‘a eyleyüp şahrâ-neverd olduĳda perĥâşa
Şehâdet câmını Cem ‘ askerinden nûş idüp anı

7017. Hāyatı var iken cisminde daḥi şahn-ı heycāda
Çıkınca çāderinde itdi ‘azm-i semt-i rıdvānī

Hādım Süleymān Paşa

7018. Biri Hādım Süleymān ya‘ nī ol paşa-yı zī-şāndır
Çapu ağalığından olmuş idi mīr-i mīrānī

7019. Tavāşiden idi ammā velākin fitk u rıktıyla
Hayāsızlıkla aldı zāhiren meydān-ı şüc‘ ānı

7020. Muḳārin olmuş idi Fātiḥ’iñ eyyām-ı ‘adlinde
Nüvāziş-kārī-yi iclālle bā-terfi‘ -i ‘unvānī

7021. Egerçi İnebaḥtı fethine baḥt-ı müsā‘ idle
Mu‘ayyen olmuş idi gönderilmişdi dilīrānı

7022. Biraz ḥod-rāy olup nīrū-yı bāzūya tayanmışdı
Muḳadder olmamışdı bulmadı teshīre imkānı

7023. Şaḥīḥu’l-i‘ tıḳād şāḥib-‘inād bir sağ kimseydi
Ḳarīn-i ‘afv u ḡufrān ola ümmīlikle ‘iṣyānı

Hāşş Murād Paşa

7024. Vezīrān-ı dilīrāndan biri de Hāşş Murād Paşa
Murād Hān ‘aşrınıñ olmuşdı sālār-ı vezīrānı

7025. Muḥammed Hān Fātiḥ taḥtına iclās olunduḳda
Şadāretde anı ibḳā idüp bir niçe ezmānī

7026. Şeci‘ u nām-dār ehl-i vaḳār idi şadāretle
Ḥasan Beg vaḳ‘asında itdi istiḥdāma erzānī

[354b]

7027. Kaçan bir yerde düşmen zāhir olsa gönderürlerdi
Murād üzre virirdi ol işe bir ḥüsn-i pāyānī

7028. Ḥasan Beg ‘askeri ceyš-i Muḥammed Hān’a Tercān’da
Muḳābil olduğında ol Murād-ı Hāşş-ı sultānī

7029. Tecāvüz eyleyüp aḳrānını ol şahn-ı heycāda
Biraz ḥod-rālıḳ itdikde neberd üzre fuḫlānī

7030. Revân olmışdı cānı dāmen-i Tercān'da ol dem
Vücūdı ğarķ-ı hūn-āb oldı ter düşdi dilirānı
7031. Niçün bāĝ-ı cināna ‘azm idüp bensiz diyüp anda
Biraz cismiyle rūhı ayrılışup kıldı pūyānı
7032. Bir elin hayra açup birisin tedmīr-i a‘ dāya
Sitanbul içre vāķi‘ dir niçe hayrāt u ihsānı
7033. ‘Asākirden daĥi var idi anı pāreden atmış
Muķadder çünki bu yüzden olup tolmaĝla peymānı
7034. Gerekmez ‘Amr u Zeyd’e ğazv ile ba‘z-ı vezirāna
İtāle olunup tekdīr içün sultān-ı zī-şānı
7035. Şehādetle vefātı hūsn-i hāle şahid olmaz mı
Niçe hayrāta tevfiķ eylemişdi Hālķ’ı anı
7036. Huşūşā medrese bünyād idüp hem bir güzel cāmi‘
Daĥi ber-cā sebīli var idi der-rāh-ı rıdvānı
7037. Hudā ecr-i cezīli ile me‘cūr ide ‘uķbāda
Hemīşe hāk-dān-ı kabri ola ravz-ı rıdvānı

Oĝuz-oĝlı ‘İsā Beg

7038. Emīrān-ı dilirāndan birisi daĥi ‘İsā Beg
Oĝuz-oĝlı dinilmekle olup meşhūr ‘unvānı
7039. Anaķolı’da beglerbeg iken hengām-ı Fātih’de
‘İnāyetle kılındı Rūm-ili’de mīr-i mīrānı
7040. Cenāb-ı Hāzret-i Fātih vefātından muķaddemce
Diyār-ı Engürüs’e oldı sālār-ı emīrānı
7041. Miḥāl-oĝlı ‘Alī Beg Malķoc-oĝlı Bālī Beg daĥi
Niçe mīrān ile kıldı anıñla pūye-gerdānı
7042. Muẓaffer oldılar māl-ı ğanā’im aldılar ammā
Gelürken oldı ‘İsā Beg şehīd-i kavm-i Naşrānı

7043. Celâdetle şehâmetle ser-efrâz oldu dünyâda
Şehâdetle daği ‘uqbâda buldı rif’ at-i şânı
7044. Zamânıñ Rüstem’i hem ‘aşrınıñ İsfendiyâr’ıydı
Ziyâret-gâh-ı ‘âlemdir ile’l-ân kabır-i zî-şânı
7045. Müsülmânân u gebrân dâ’imâ kabrin ziyâretle
Nüzûrât u taşadduk gönderür ta’zîm idüp anı
7046. Bi-emri’llâh her ne kaçd iderse kabır-i pâkinden
Olurdı herkese neyl-i merâma ‘avn-i rûhânî
7047. Kırıl-ı dâll yapdı kabri üzre kubbeyi dirler
Şehîd oldığı şeb gördükde kabır-i mîri nûrânî
7048. Leyâlîde inerdı merkad-ı pür-nûr-ı ‘İsâ’ya
Görürlerken o nûrı kâfirîñ eţfâl ü nisvânı
7049. Münevver olmadı hîç birisi nûr-ı hidâyetle
Bu yerde bir kerâmet ehli var dirlerdi ruhbânî
[355a]
7050. Hidâyet hüdhüdi hâdî degil islâmına bâdî
Anıñçün olmadı hîç birine tevfiķ-ı imânî

Der-Beyân-ı Menâkıb-ı ‘Ulemâ-yı ‘İzâm ve Fuzelâ-yı Kirâm-ı Hazret-i Fâtih Muhammed Hân

7051. Cenâb-ı Hazret-i Fâtih Muhammed Hân ‘aşrında
‘Ulûm u fazl ile meşhûr olan nihrîr-i devrânî
7052. Cenâb-ı Monlâ Hüsrev’dir biri hengâm-ı Fâtih’de
Muhammed bin Ferâmürz idi anıñ nâm u ‘unvânı
7053. Emîrân-ı ‘Acem’den aşlı Rûmî idi babası
Hidâyet-yâb olup İslâm ile rif’at bulup şânı
7054. Yazar Taşköpri-zâde Hüsrev ile şöhetin anıñ
Sebeb bu olmuş idi vâlidî ol mîr-i İrânî
7055. Virüp düşîzesin İrân’da bir mîr-i dānāya
Ki anıñ Hüsrev idi beyne’l-ehālî nām-ı zî-şânı

7056. Şağîrû's-sinn iken babası mevlânâ-yı mezbûrûñ
Vefât itdikde Hüsrev yanına almış idi anı
7057. Emîr Hüsrev'in hicrinde çünkim terbiyet buldı
Anıñçün buldı monlâ ism-i Hüsrev ile ' unvânı
7058. ' Ulûmı evvelen Burhân-ı Haydar'dan okumışdı
Uşûl hem fûrû'ı gördi ber-tekmîl ü itkânî
7059. Herâtî nisbetiyle fâzıl-ı devrân idi ancağ
Bilâd-ı Rûm'da müftî idi üstâd-ı zî-şânı
7060. Melikşâh'a müderris oldılar Edirne şehrinde
Okutdı anda te'lîfâtını ber-vech-i ikânî
7061. Ol eşnâda Kırımı Seyyid Aḥmed gibi bir fâzıl
Halebiyye'de tadrîs üze idi niçe ezmânî
7062. Muṭavvel üze ba' z-ı ḥâşiye taḥrîr iderlerdi
Anı ol fâzıl-ı niḥrîre gönderdi edîbânî
7063. Ḥavâşîye bakup ba' z-ı maḥalle i' tirâz itdi
Niçe işkâl ile redd eyleyüp ber-vech-i buṭlânî
7064. Su'âl-i Hüsrev'i men' eyledikde ecvibe yazdı
Efâzıl içre taḥcîl itdi ol niḥrîr-i devrânı
7065. Cenâb-ı Monlâ Hüsrev vâkıf-ı keyfiyyet olduğda
Ziyâfet eyleyüp cem' eyledi aşḥâb-ı ' irfânı
7066. Haber gönderdi da' vet eyledi Monlâ Kırımı'yi
Tamâm olduğda de'b-i me'debe i' zâm-ı mihmânı
7067. Efâzıl maḥzarında evvelâ kendi su'âliyle
Kırımı'nin cevâbın serd idüp yeksânî yeksânî
7068. Bütün taḥrîr idüp her birin istiḥâd itdikde
Cenâb-ı Hüsrev'in ḥaḳḳ cānibinden oldu rüçḥânı
7069. Kelâm-ı Hüsrevî teslim idüp ḥuẓẓâr ' indinde
Elin gögsine koydı itdi ' arz-ı ' öẓr-ḥ'âhânî

[355b]

Menâkıb-ı Mollâ Hüsrev

7070. Vefât itdikde Mevlânâ Kırımı yerin anıñ
Cenâb-ı Hüsrev'e virdi şehinşâh-ı cihân-bânî
7071. Murâd Hân saltanatdan fâriğ olduğda rızâsıyla
Livâ-yı Mâgnisa'ya olmuş idi mîr-i mîrânî
7072. Rikâbından müfâriğ olmayup gitdi ma' iyyetle
Girüye kalmağla olmuş iken ızın-ı hıdîvânî
7073. Murâd Hân'a ziyâde hoş gelüp vaz' -ı haķîķisi
Aña küllî ri' âyet eyledi ber-vech-i şâyânî
7074. Muhammed Hân daħi hazz eyleyüp ol ğam-güsârîden
Vefât-ı vâlidîyle olduğında şâh-ı ' Osmânî
7075. Aña yüz akça ta' yîn eyledi şadra cülûsında
Hızır Beg hâzreti kıldıkda ' azm-i sūy-i rıdvânî
7076. Yerini ya' nî İstanbul kazâsın aña virmişdi
Ġalaṭa Üsküdâr Eyyûb olup ilhâķ-ı sultânî
7077. Medârisden daħi ilhâķ olunmışdı Ayaşofya
Anı tedris içün zamm itdi sultân-ı cihân-bânî
7078. Bütün tullâb dersin hânesinde daħve vaķtinde
Ṭa' âm çâştisiyle kılup dil-sîr-i şeb' ânî
7079. Telâmîzi yürürdi önlerinde kendüler ancak
Binerdi ester üzre idüp ızhâr-ı vazî' ânî
7080. Tamâm-ı dersde ' avdet iderlerdi o hâletle
Niçe yıllar bu minvâl üzre imrâr itdi ahyânî
7081. Cenâb-ı Hüsrev'in maṭbû' a idi hılyesi ğâyet
' Azîmü'l-lıhye idi kâmeti cüz'ice tûlânî
7082. Şiyâb-ı bezleye mâ' il idi ifrâṭ-ı zühddinden
Kücük bir tâc idi başında destârı perîşânî

7083. Ayaşofya'da eyler idi edā cum' ayı ekşer
Girince bāb-ı cāmi' den görünce müslimīn anı
7084. Mine'l-bābi ile'l-mihrāb ayağa cümlesi kalkup
Aña ta' zīm iderdi dā'imā bu dīniñ ihvānı
7085. Muḥammed Hān dā'im seyr idüp bālā-yı maḥfilden
Tefāhur eyleyüp āgāh iderlerdi vezīrānı
7086. Kāfesden seyr idüp bi'l-cümle etbā'a baķıñ dirdi
Budur 'aşrīñ İmām-ı A'zam'ı Nu'mān-ı zī-şānı
7087. Cemilü'l-hulk idi gāyetle ifrāt-ı tevāzu'dan
Sa'adet-hānesinde var iken huddām u a'vānı
7088. Mübārek elleriyle kendüler āteş yaķarlardı
Mebītin süpürürdi men' idüp ğilmān u nisvānı
7089. Kemāl-i iştiğāl üzre iken emr-i każāyāya
Yazardı iki kāğıd rüz-merre 'ilm-i edyānı
7090. Kālemde sür'atinden ğayri ḥüsn-i ḥaṭ ile yazdı
Mevāķıf Şerḥi'ni daḥi niçe āsar-ı 'irfānı

Vak'a-i Ğaribe

[356a]

7091. Muḥammed Hān āgāz eyleyüp sūr-ı hümayūna
Ricāl-i devlet ile da'vet itmişdi vezīrānı
7092. Efāzıl şadr-ı kāmīl müfti'l-islām u mevālisi
Bütün med'uvv olup ikrām için bā-resm-i şāhānı
7093. Muḥaddem Monlā Gürānī'ye ādem gönderilmişdi
Şu vech üzre olunmış idi istizān-i sulṭānı
7094. Sarāy-ı şehriyāriyi yarın teşrīf kıldıkda
Ne yerde kendüler cālis olur ber-vech-i şāyānı
7095. Nezāketle dimişler bizlere lāyık olan anda
İdüp teşmīr-i dāmen eylemek ḥıdmetde pūyānı

7096. Ecānibden miyiz kim oturup bir cāy-ı bālāda
Berāy-ı ħordenī tā olalım mihmān-ı ħākānī
7097. Muḥammed Ḥān’a ġāyet hoş gelüp bu ḳavli üstādīñ
Ziyāde yer idüp gönlinde bu ta‘bīr-i Gürānī
7098. Muḥammed Ḥān Gürānī’yi ta‘yīn eyleyüp şaġa
Cenāb-ı Ḥüsrev’i semt-i yesārīñ kıldı şâyānī
7099. Bu ḥālet Mollā Ḥüsrev semtine ma‘kūs olduġda
O dem keştī-süvār ‘azm olup Bursa’ya baḥrānī
7100. Yazup bir nāme irsāl eyledi dīvān-ı ‘ālīye
Şikāyet eyleyüp bu olmış idi nāme ‘unvānı
7101. Bizi sūr-ı hümayūna ‘azīmet itmege mānī‘
Faḳat bir ġayret-i ‘ilmiyyemizdir bilmiş ol anı
7102. Varınca Bursa’ya bir medrese bünyād itmekle
İfāde semtine meşġul olup bir niçe ezmānī
7103. Muḥammed Ḥān nādīm olmışdı vaż‘-ı ma‘hūda
Yine tekrār da‘vet itdi bā-‘arz-ı peşimānī
7104. Gelince belde-i İstanbul’a şadr-ı meşīḥatle
Mükāfāt eyledi iftā ile ol baḥr-i ‘irfānı
7105. Telāfī eyleyüp mā-fāte ifrāt üzre luṭf itdi
Niçe ḥayrāt-ı bünyādı olur işbāt-ı burhānī
7106. Muṭavvel üzre Telvīḥ üstine vardır ḥavāşisi
Daḥi Tefsīr-i Beyzāvī’ye yazup Şerḥ-i İtḳān’ı
7107. Yazup Mirḳāt metnin evvelen şerḥ eyledi şoñra
Anı Mir’āt ile tevsīm idüp virmişdi ‘unvānı
7108. Dürer nāmıyla bir te’līf-i zībāsı daḥi vardır
Fikāhat baḥriniñ olmışdı ḥaḳḳā dürr-i ġalṭānı
7109. Yed-i tūlāsı her fenne irişmişdi mehāretle
Efāzıl içre ancaḳ oldı ‘ālī zat-ı ‘unvānı

7110. Velâkin şoñralarda zî-yi şūfiyîne girmişdi
Kibâr-ı devlet içre var iken ta‘yîb ider anı
7111. Vefâtında firāvân nüsha çıkdı kendi hattıyla
Virildi müstaḥḳḳîne bütün bâ-emr-i sulṭânî
7112. Sekiz yüz sekseni beş yıl mürûr itmîşdi dünyâdan
Civâr-ı rahmete da‘vet olundıkda şitâbânî
7113. Sitanbul içre gerçi rihlet itdi bezm-i ‘uḳbâya
Vaşîyyet eylemişdi na‘şını etbâ‘ u ḥîşânı
- [356b]

7114. Götürdi Bursa’ya defn itdi kendi medresesinde
Ziyâret-gâhdır ṭullâb-ı ‘ilme ḳabr-i zî-şânı
7115. Ḥudâ pür-nûr ide ḳabr-i şerîfin nûr-ı rahmetle
Tedâvül eyledikce ‘âlemi âşâr-ı ‘irfânı

Mevlânâ Ḥayreddîn

7116. Efâzıldan birisi daḥî Mevlânâ Ḥayreddîn
Ḥalîl bin Ḳâsım Ḥacı Şafâ’dur eşher ‘unvânı
7117. Şakâyık’da yazar Taşköpri-zâde Monlâ Ḥayreddîn
Olup cedd-i şaḥîḥ vâlid-i merḥûm-ı zî-şânı
7118. ‘Azîmet eylemişdi fitne-i Timur’da Rûm’a
‘Acem’den neş’et itmîşdir bütün ecdâd-ı ḥîşânı
7119. Diyâr-ı Ḳaşamoni’da tavattun eylemişlerdi
Yine ol yerden itdi ‘azm-i sūy-i bâğ-ı rıdvânî
7120. Görülmişdi kerâmât-ı bülendi ḥâl-i sıḥḥatde
Ziyâret eyleyen ḳabrin bulur ezvâḳ-ı rûḥânî
7121. İcâbet-gâh-ı da‘vet oldığı ḥâlâ tevâtürle
Müberhen oldığıçün naḳl ider ol belde sükkânı
7122. Bir oğlu olmuş idi evvelen Maḥmûd nâmıyla
Fıḳâhatde luğatde gerçi sebḳ itmîşdi aḳrânı

7123. Tebahhür itmedi kendi gibi ‘ilm ü fezâ’ilde
Anıñ dañı bir oğlı oldı Añmed idi ‘unvânı
7124. O dañı ‘ârif-i fikh u luğat olmışdı ‘aşrında
Fürü‘a intisâb itmekle buldı ‘izzet-i şanı
7125. Anıñ da oğlına Hâcî Şafâ dirlerdi ol yerde
Faķih u ‘âbid u şâlih idi var idi ‘irfânı
7126. Bir oğlı olmış idi gerçi Kâsım nâmına anıñ
Velâkin bulmadı tûl-i hayât u ‘ömr-i sâ mânı
7127. Anıñ da oğlınıñ ismi Halîl olmağla Hayreddîn
Laķab oldı aña şâhib-Şakâyık naķl ider anı
7128. Fezâ’ilde nazîri az idi vaķt-i şebâbında
Mebânî-yi ‘ulûmı kesb idüp ber-vech-i itķânî
7129. Burusa’da Beşîr-oğlı’ndan evvel ders oķurlardı
Edirne şehrine varup oķıdı niķe ezmânî
7130. Cenâb-ı Monlâ Hüsrev’den dañı kesb-i ‘ulûm itdi
Edirne beldesinde idi Faķreddîn-i İrânî
7131. Hâdiş u ‘ilm u tefsîri dañı görmişdi anlardan
Yine Bursa’ya ‘avdet itdi ber-taķşîl-i ‘irfânî
7132. Yûsuf Bâlî ki maħdûm-ı Fenârî’dir o demlerde
Müderris idi Sultâniyye’de ol ħibr-i devrânî
7133. Bulup anda telemmüz eyledi şuğl itdi bir müddet
Varup Monlâ Yegân’dan eyledi tek mîl-i pâyânî
- [357a]
7134. Fazîletde refî‘u’l-ķadr olup emşâl beyninde
Diyâr-ı Kaşamonı’da bulup pâyân-ı iskânî
7135. Emîr İsfendiyâr’ıñ oğlı İsmâ‘îl Beg’iñ anda
Emâretle olup ol ħıttanıñ vâlî-yi zî-şanı
7136. Meger Taşķöpri’de bir medrese maħlûle olmışdı
Yazup Monlâ Yegân’a der-‘aķab mektûb-ı mîrânî

7137. Telāmizinden anıñ birisi tadrīs-i maḥlūle
Niyāz itmişdi kim irsāl ide ber-vech-i şāyānī
7138. O daḥi Monlā Ḥayreddīn'i terciḥ eyleyüp ğayra
Firistāde kılup Taşköpri'ye ol ḥibr-i devrānı
7139. Varınca elli aqça ile ta' yīn itdi yevmiyye
Baḥır ma' denlerinden almaq üzre geldi fermānı
7140. Niçe eyyām anda 'ayş-i ırğadla geçinmişdi
Zafer-yāb oldı anda māl ü emlāk-i firāvānī
7141. Daḥi 'Oşmāniyān'ın destine ol ḥıttā-i ra' nā
Müsaḥḥar olmamışdı girmemişdi ḥışn u büldānı
7142. Muḥammed Ḥān Fātiḥ Mīr İsmā' il'den soñra
Alup teshīr ile kıldıqda zamm-ı mülk-i 'Oşmānī
7143. Baḥır ma' denleri zabt olunup ba' z-ı rüsümātı
Teraqqiyle bulup bid' at ile izā-yı cīrānī
7144. Tevarru' la ferāğat eyleyüp cümle vezā' ifden
Tevekkül birle itdi ilticā-yı bāb-ı Raḥmānī
7145. Sekiz şaḥn-ı medāris ol zamān bünyād olunmışdı
Tecessüs itdirüp her birine bir baḥr-i 'irfānı
7146. O demde Monlā Ḥayreddīn'i sevḳ itmişdi sultāna
Eḥibbādan birisi vaşf idüp ol zāt-ı zī-şānı
7147. O dem fermān-ı 'ālī-şān gönderdi Sitanbul'a
Anı ihzār ide tadrīs içün bā-emr-i ḥāḳānī
7148. Mu' allim olmağı daḥi Muḥammed Ḥān murād itdi
Mevā' id-i keşire ile mev' ud eyleyüp anı
7149. Sitanbul'a 'azīmet itmeden itdikde istinkāf
Anı ol buḳ' adan 'azl itdi sultān-ı cihān-bānī
7150. Cenāb-ı Monlā Ḥayreddīn'den naql eylemişlerdir
'Azilden soñra vüs' at buldı 'ayşim dirdi aḫyānī

7151. Ehālî güre güre eyleyüp Monlâ-yı mezbûrî
Alup ibrâm u ikrâm iderek ol baħr-i ‘ummânî
7152. Götürdi va‘z u nuşh itmek içün kendi diyârında
Aña kürsî-yi cum‘a vaķf idüp ol belde sükkânî
7153. Vefât idince ol yerde naşîhat eyleyüp ħalka
Ķanâ‘atle geĶindi olmadı maşĥûb-ı sulţânî
7154. Rivâyetdir ki şoñra manşîb olmak ârzûsıyla
Sitanbul’a ‘azîmet itdi bâ-emr-i ĥıdîvânî
7155. Gelince emr olundı kerh olundı emr-i tedrîse
İķâmet itdirildi ba‘de hâzâ niķe ezmânî
7156. O şehriñ aĝniyâsından biri naķl eylemişdir kim
Sitanbul’a gider olduķda anıñ ba‘z-ı ĥullânî
7157. Şunu yolda meşârif eyle diyü kendi mālından
Virince Monlâ Ĥayreddîn’e on biñ naķd-i ‘Osmânî
7158. Ķabûl itmediginden mâ‘adâ aña buyurmuşdı
Revâ mı bâb-ı Ĥaķ’dan ĝayre tevcĥ-i nigeħ-bânî
7159. Rivâyâtıñ eşaĥĥı gitmedi İstanbul’a aşlâ
İdüp Taşķöpri’de kırķ yıl ķadar tedsîs-i ‘irfânî
7160. Yazar ‘Âlî daĥi Künh içre Ĥayreddîn evşâfın
Mücerred selb-i küllî eyler İstanbul’a ityânî

[357b]

İntikâl-i ‘Azîz-i Müşârun İleyh ve Menâķıb-ı Ğarîbe

7161. Sekiz yüz seksene bir yıl ķala bu dâr-ı fânîden
Olunca ‘âzim-i şaĥn-ı beķâ bâ-emr-i Sübhânî
7162. Ĥarîm-i câmi‘e defn itdiler ol vâ‘iz-i ĥayrî
Ĥudâ ķabr-i şerîfin eylesün gül-zâr-ı rıdîvânî
7163. Nażîri yoĝ idi ‘ilm-i belâĝatda feşâĥatda
Uşûl-i fıķĥ u tefsîr u ĥadıse oldı itķânî

7164. Teşerru‘ le teverru‘ le ‘ azîmet ile ruḥşatdan
Ziyâde ihtirâz üzre idi ol şeyḥ-i Rabbânî
7165. O rütbe zâhir ü bâtınları mâ‘ mûr idi aṣlâ
Mizâḥ u lâğ ü lağve eylemezdi dıḥk-i hezlânî
7166. Şalât-ı nefl ile şavm-ı tetavvu‘ i‘ tikâfında
Kıyâm-ı leyde zıkr u tilâvet vird-i Sübhânî
7167. Şakâyık’da yazar Taşköpri-zâde ceddiniñ zühdin
Muḥammed bin Ḥaṭîb Kâsım hikâyet eylemiş anı
7168. Cenâb-ı Şeyḥ Merzifonî kim ‘ Abdurrâḥîm ismi
Anıñ beyne’l-meşâyih var idi ‘ unvân u ‘ irfânı
7169. ‘ Alî nâmında bir şūfisi nakl eyler ki şeyḥinden
Sitanbul feth olunmazdan muḥaddem şeyḥ-i Rabbânî
7170. ‘ Azîmet eyleyüp Koştantıniyye şehrine vardık
‘ Azîzim merkeb üzre ben öninde pûye-gerdânî
7171. Varup şehr-i Sitanbul’a Ayaşofıyye’ye girdik
Görünce bizleri qarşuladı bi’l-cümle ruhbânı
7172. Cenâb-ı şeyḥ ile her birisi baḥş itdi dîn üzre
Çamusın anda ilzâm eyleyüp ol merd-i ḥaḳḳânî
7173. Muḥaşşal kırk kişi İslâm’a gelmişdi revâhibden
Velâkin ruhbeten ihfâ idüp islâm u imânı
7174. ‘ Azîzinden rivâyet eylemiş altı nefer râhib
Fetiḥde ḥâzır oldu ol zamân itmışdi i‘ lânî
7175. Rücû‘ itdikde İstanbul’dan Taşköpri’ye geldik
Didi şeyḥim bu yerde ḥâliyâ bir kuṭb-ı Rabbânî
7176. Tavaṭṭun eylemişdir zâhiren tedrîs ider ammâ
Velâkin ğavṣ-ı a‘ zamdır ziyâret idelim anı
7177. Ziyâret eylemek vâcibdir anı diyerek vardık
‘ Azîzi eyledikde anda istiḥbâr u cüyânî

7178. Didiler mescide teşrîf itdi şimdi bundaydı
Teşevvuḡ üzre bâb-ı mescide kıldıḡda püyânî
7179. ‘Azîzim parmaḡından ḡâtemin nez‘ eyleyüp fevrî
İşâret eyleyüp aña baña virdikde sirrânî
7180. Buyurdı bu müderris zühd ü taḡvâ üzredir ḡâlâ
Görürse parmaḡımda belki ikrâh ideler anı
7181. Muḡaşşal ḡorḡusından baña ḡıfz eyle diyüp virdi
ḡuşū‘ üzre girüp mescidde buldı ḡibr-i zî-şânî
7182. Biri birine tevḡîr itdi âyîn-i ḡuḡûk üzre
Bir iki sâ‘ at anda meḡs idüp bâ-şoḡbet-i cânî
[358a]
7183. Yine Taşköpri-zâde vâlidinden naḡl idüp dirdi
Aña da Ḥ‘âce-zâde naḡl idüp ber-veḡ-i îḡânî
7184. Cenâb-ı Monlâ Ḥayreddîn vaḡt-i iştiḡâlinde
Bizimle Bursa Sultâniyye’sinde kıldı püyânî
7185. Oḡurdı kendüsinden ol zamân erbâb-ı isti‘ dâd
Verâ-yı perdeden diñlerdik ol tedris-i itḡânî
7186. Güzel taḡḡîḡ u tedḡîḡ üzre taḡrîr eyleyüp dersi
Gelürdi istimâ‘ iyle bize zevḡ-i vicdânî
7187. Telezzüz ḡâşıl itmişdik egerḡi zevḡ-i dersinden
Ḳırâ’etden bizi men‘ eylemişdi sinn-i ḡadşânî
7188. Ḥudâ rûḡ-ı şerîfin şâd u ḡandân ide cennetde
Mezâr-ı lâmi‘ u’n-nûrî ola gül-zâr-ı Raḡmânî
- Mevlânâ Zeyrek raḡimehu’llâhu te‘ âlâ**
7189. Efâzıldan birisi daḡi Mevlânâ Zeyrek’dır
Muḡammed Ḥân devrinde bulup terfî‘-i ‘unvânî
7190. Muḡammed idi nâmı faḡlı leb-rîz itdi âfâḡı
Cenâb-ı Ḥâcî Bayram-ı Velî’dan buldı ‘irfânı

7191. Cenâb-ı şeyhden vaqt-i şabâvetde okurlardı
Feţânet üzre olmağla odur telkîb iden anı
7192. Hızır Paşa'ya vardı soñralarda intisâb itdi
Biraz andan dañi gelmişdi aña fazl u itkânî
7193. Murâd-ı evvele oldı müderris Bursa'da ancağ
Sitanbul'a anı naql itdi sulţân-ı cihân-bânî
7194. Sekiz şahniñ biriyle anı ber-kâm itmek isterdi
Müyesser olmamışdı ol zamân itmâm-ı bünyânı
7195. İle'l-ân Câmî' -i Zeyrek dinen yerde kilisâda
Fetiğden soñra dört buğ'a yapup ol cây-ı ruhbânî
7196. Birer nihrîre ta' yîn eylemişdi emr-i tedrisin
Mürûr itmişdi bâlâda anıñ tafşîl-i ' unvânı
7197. Birine H'âce-zâde birine dañi ' Alî Tûsî
Birine Mollâ Zeyrek olmuş idi niçe ezmânî
7198. Haţib-zâde idi Allâhu a' lem anda dördünci
Muğaddem sebkat itdi her biriniñ rütbe-i şânı
7199. O demde Monlâ Zeyrek elli aqçayla bekâm oldı
Çarîn-i iltifât olmuş iken ol merd-i haqqânî
7200. Yigirmi aqçasın yevmiyyesinden maşraf-ı beyte
Be-her gün ħarc idüp bâķisini ber-vech-i sirrânî
7201. Tarîķ-i Hâcî Bayram-ı Velî'den sâlik-i Haqq'a
Taşadduķ itmek üzre gönderirlerdi kerîmânî
7202. ' İbâdet üzre şuğlı ' ilme şuğlından ziyâdeydi
Velâkin var idi beyne'l-efâzıl ' izzet-i şânı

[358b]

Mübâhase-i H'âce-zâde ve Monlâ Zeyrek

7203. Huzûr-ı pâdişâhîde fazîlet iddi' âsıyla
Biraz ' Allâme-i Cürcân'a şatmış fazl u rüçhânı

7204. Bu da‘vā-yı bi-lā burhān ṭab‘-ı şehriyārīye
Girān gelmekle fermān gönderüp Bursa’ya sirrānī
7205. H̱āce-zāde müderris idi anda Monlā Zeyrek’le
Çağırdup bahş-i ‘ilme oldu me’mūr-ı hıdīvānī
7206. H̱uzūr-ı pādīşāhīye ikisin daḥi cem‘ itdi
Ḥakem naşb eylemişdi Monlā H̱üsrev gibi zī-şānı
7207. H̱āce-zāde su’āl irād idüp burhān-ı tevḥīde
Cevābın istemişdi Monlā Zeyrek’den edībānī
7208. Cevābın der-‘aḳab taḥrīr idüp def‘ itdi işkālın
H̱uzūr-ı şehriyārīye gelüp ber-vech-i ḥaşmānī
7209. Mümeyyiz idi çünkim Monlā H̱üsrev emr-i tercīḥe
Çağırmışdı vezīrin ya‘nī ol Maḥmūdū’l-erkānı
7210. Ayağ üzre ṭurup nāzır idi bahş-e şehādetle
H̱āce-zāde kelāma bed’ idüp ber-resm-i ‘irfānī
7211. Cenāb-ı şehriyārīyi muḥāṭab eyleyüp evvel
Didi ey nuḥbe-i ḥayl-i mülūk-i āl-i ‘Oşmānī
7212. Şu ma‘lūm-ı şerīfīn ola kim burhānīn inkārı
Degil müstelzim-i inkār-ı da‘vā zabṭ idīn anı
7213. Budur ḥavfım ki inkār itdi tevḥīdi diyüp ‘ālem
Kemīne H̱āce-zāde bendeñe eyleye bühtānı
7214. Su’ālın H̱āce-zāde evvelen taḥrīr itdikde
Cevābın virdi Mevlānā-yı Zeyrek aña ḥaḳḳānī
7215. O gün aḳvāl-i cemme bahş-i vāfir oldu ḥaşmāne
Nümāyān olmadı iki ṭarafdan fażl u rüçḥānı
7216. Yedi gün müstemirr oldu miyānda müdde‘ā ammā
Velākin yevm-i sādīde buyurdu şāh-ı ‘Oşmānī
7217. Kelām-ı ḥaşmını her biri yazsun soñra fikr itsün
Baḥişde zāhir olsun cānibeynīn ḥaḳḳ u buṭlānı

7218. Cevâb itmişdi Zeyrek ‘özü idüp bu nüshadan gayrı
Benim ‘indimde yokdur hâliyâ bir nüsha-i şânî

7219. Benim nüsham ikidir diyü virdi birisin âña
Didi varsa cevâbın zahrına taḥrîr kıl anı

7220. Devâtın çıkarup Maḥmūd Paşa def‘-i özü itdi
Ḥ‘âce-zâde öñine koydı ber-vech-i şitâbânî

7221. Ḥ‘âce-zâde su‘âlin yazmağa fevrî şürü‘ itdi
Telatṭuf üzre didi âña ol şâh-ı cihân-bânî

7222. Ğalaṭ yazma kelâmı didiginde Muṣlihuddîn’e
Cevâba şöyle âğâz itdi kim ey ma‘rifet kânı

7223. Ne deñlü çok ğalaṭ yazsam yine Monlâ Zeyrek’den
Yine olmak gerekdir ğâlibâ bakılsa noḳşanı

[359a]

7224. Tebessüm-rîz olup sulṭân-ı ‘âlem şâdmân oldu
Biraz da‘vâ-yı faẓla Zeyrek’e geldi peşimânî

7225. Yedinci gün tamâm olduḡda Mevlânâ Ḥ‘âce-zâde
Olup Monlâ Zeyrek üzre ğâlib faẓl u ‘irfânı

7226. Cenâb-ı Monlâ Ḥüsrev daḡı tafḍîl itdi hükm itdi
Olup Maḥmūd Paşa’nın daḡı tafḍîl ü rüçḥânı

7227. Didi ḡande-künân şâh-ı ḡadr-dân Muslihuddîn’e
Ḥıṭâb-ı luṭf ile ey baḡr-i ‘ilmiñ dürr-i ğaltânı

Ḳâle ‘Aleyhi’s-selâm ¹¹⁹“من قتل قتيلًا فله سلبه”

7228. Bu gün Zeyrek faḡîri ḡançer-i faẓlınla ḡatl itdiñ
Ḥadıṣinde buyurmuşdı cenâb-ı şâh-ı ‘Adnânî

7229. Bi-ḡaḡḡın bir kişi bir kimseyi ḡatl eylese farzâ
Güvâhı olsa üstinde olan eşyâ vü sâmânı

¹¹⁹ “Savaṣta maktulün üzerindeki öldürene aittir.” Buhârî, “Fardu’l-humus”, 18; Müslim, “Cihâd ve’s-siyer”, 41.

7230. Bütün katl ideniñdir hâliyâ biz şâhid-i ‘adlîz
Anı katl eylediñ gördük anıñ tertîb-i şâyânı
7231. Müderris oldığı ol buķ‘a kim şehr-i Sitanbul’da
Keşîrû’l-menfa‘ atdır saña ihsân eyledim anı
7232. Cenâb-ı Seyyid’e da‘vâ-yı rüçhân itmeniñ ecir
Bu yüzden cîlve-ger oldı kaçâ sevķ itdi sulţânı
7233. Huzûr-ı şehriyârîden bu hâletle çıkup Zeyrek
Hurûca muntazırlardı anıñ etba‘ u hullânı
7234. Cebînde egerçi zâhir idi çîn-i endûhı
Sühan-çîn ehibbâ şordığında hâl-i pâyânı
7235. Şıķılmışdı ziyâde didi bî-çâre cevâbında
H‘âce-zâde bugün inkâr idüp tevĥîd ü burhânı
7236. Velâkin ben de zâ’îl olmadım başına urmaķdan
‘Aceb iķrâr ider mi ola tevĥîd üzre îmânı
7237. Arada Monlâ Hüsrev daĥı zâ’îl olmadı kaç‘â
Anı darb itmege ref‘-i yedimle kıldı püyânı
7238. Sitanbul içre ģayri ģayretinden itdi bî-çâre
Bursa şehrine naķl-i eşâş-ı beyt-i iskânı
7239. Tavaţţun itdi anda baķmadı semt-i Sitanbul’a
Ķarîb-i ģânesinde var idi bir ģayr cîrânı
7240. Aña H‘âce Hasan dirlerdi emşâli miyânında
Ķazanmışdı ticâretle biraz emvâl ü sāmânı
7241. Gelince maķdemi tebrîkine monlâ-yı mezbûruñ
Su’âl idüp didi ey zeyrek-i aşĥâb-ı ‘irfânı
7242. Ne miķdâr aķça ile rûz-merre ‘ayş eylersiz
Kaç aķça iķtizâ eyler baña ta‘yîn idiñ anı
7243. Ne miķdârı ise ģarcıñ tekeffül iderim didi
Muţayyeb oldı andan Zeyrek’iñ ģalb-i perîşânı

[359b]

7244. Yigirmi akça kâfidir baña yevmiyye didikde
Edâ itdi tamâmen tâ bulınca ‘ömri pâyânî
7245. Muḥammed Ḥân nâdim oldığında emr-i mezkûra
Menâşıb ‘arz idüp da‘vet idüp ol ḥibr-i zî-şânî
7246. Ferâğ-ı bâl ile tevṭin-i nefis itmişdi ‘uḳbâya
Cihânîñ ‘izz u câhın devletin bilmişdi çün fânî
7247. Qabûl itmek degil belki o semte baḳmadı aşlâ
Dir idi Zeyrek’îñ Ḥâce Ḥasan’dır şimdi sulṭânî
7248. Muḳadder bu imiş ancak Muḥammed Ḥân’a düşmezdi
Ola bir def‘ada iki ‘uḳûbet zecr-i şâyânî
7249. Ḥacâlet aña kâfiydi ḥuzûr-ı pâdişâhîde
Sezâ olmazdı ḳat‘-ı rızḳ ile teşmît-i aḳrânî
7250. Velâkin şehriyâr-i ‘âleme ḳalsaydı itmezdi
Gehî iğfâl iderler pâdişâhânı vezîrânı
7251. Egerçi Monlâ Zeyrek daḥi ‘âḳıl idi zu‘mınca
Anı da var idi idlâl ider ba‘z-ı şâdîḳânı
7252. Ziyâde teng-meşreb idi ḳabı ṭar idi dirler
O yüzden intikâm eylerdi ḥussâd be-ğayzânî
7253. Kemâlâta yed-i ṭulâsı irmişken bırakmışdı
Heves-nâk olmadı te‘lif u taşnîf üzre bir ânî
7254. Velâkin ba‘z-ı ta‘liḳâtı vâḳi‘dir ḥavâş üzre
Daḥi ba‘z-ı resâ’il yazdığın naḳl eyler ihvânı
7255. Anı farṭ-ı zekâsı câdde-i ḥaḳdan çevirmekle
İderdi i‘tirâzât-ı fuḥûle şarf-ı iz‘ânî
7256. Ḥudâ zellâtını ‘afv eyleyüp maḥv ide taḳşîrin
Ḳuşûr-ı cennet-i a‘lâda ola anıñ iskânı

Mevlânâ Muşliḥuddîn eş-şehîr bi-Ḥâce-zâde

7257. Efâzıldan birisi daħi Mevlânâ H̱âce-zâde
Ki nâmı Muşliḥuddîn ibn-i Yûsuf idi ‘unvânı
7258. Burûsiyyü’l-aşıldır daħi ism-i ceddi Şâlih’dir
Şalâḥ u zühd ü taḳvâda ḳatı az idi aḳrânı
7259. Rivâyetdir ki aşḫâb-ı tecemmül on birâderdir
H̱âce-zâde ile on bir idi a‘dâd-ı iḥvânı
7260. Cemâl ü ḥüsn ile ber-ter olurdu sâ’ir iḥvâna
Eger Yûsuf gibi babası tercîḥ eylese anı
7261. Ticâretde olan ehl-i yesâra ḥ̱âce dinmekle
Anıñçün H̱âce-zâde ile ‘unvân virdi yârânı
7262. Bu zikri sebḳ iden Yûsuf ki aşḫâb-ı ticâretten
‘Azîmü’s-serve bâzer-gân idi var idi sāmânı
7263. Tereffüh üzre evlâd-ı kibârı var idi anıñ
Ticâretle olup her biriniñ mâl-ı firāvânı
7264. Şiyâb-ı fâhireyle muḡtenim ardınca ḥuddâmı
Yürürlerdi tebaḥḫur üzre her biri ḥurāmânı
7265. Faḳaṭ bu Muşliḥuddîn içlerinde ḥor u ser-gerdân
Şiyâb-ı bezle ile dâ’imâ eylerdi pûyânı
7266. Ṭarîḳ-i ‘ilme raḡbet itdigiyçün aña babası
Birer aḳça kerem eylerdi her gün kıymet-i nânı
[360a]
7267. Ṭarîḳ-i vâlidin terk itdigiyçün çıḳdı ‘ayninden
Gözi nûrı eger var ise anıñ sâ’ir iḥvânı
7268. Meger günlerde bir gün Şeyḫ Şemsüddîn-i Velî nâ-geh
Gelüp bir meclise Yûsuf’la bâ-taḳdîr-i Rabbânı
7269. O Şemsüddîn Velî kim Bursa’da Seyyid Buḫârî’niñ
Güzîn-i sâlikîni şûfi-yi şâfi-yi zî-şânı
7270. Kerâmât-ı bülendi ‘âleme ke’s-şemsî zâhirdir
Ehâlî-yi Burusa vaşf ider ol ḳuṭb-ı devrânı

7271. Hārīm-i cāmi‘inde meşhed-i ‘ālisi şāhiddir
Velāyetle müberhendir gelür tafşıl-i ‘unvānı
7272. Kāzārā ol yerde da‘vet olunmışdı H‘āce-zāde
Anıñ şaffū’n-ni‘āle olmuş idi anda iskānı
7273. Cenāb-ı şeyḫ gördükde şiyāb-ı bezlesin anıñ
Libās-ı fāhireyle siyyemā ol sālir ihvānı
7274. Nefāyis elbise üstinde ḥuddām u ‘abīdiyle
İderdi her biri ol yerde ‘arz-ı kibr-i nefsānı
7275. Bu aşḫāb-ı tecemmül kim diyü şormışdı Yūsuf‘dan
Didi evlādımızdır diyü gösterdi ‘azizānı
7276. Ya bu şaffū’n-ni‘āl üzre olan miskīn u bī-çāre
Şiyāb-ı bezlesiyle oturur kimdir nedir şānı
7277. O daḥi oğlımızdır didiginde şeyḫ-i āgāha
Veleh geldikde şordı Yūsuf‘a ey pīr-i nūrānı
7278. Nedir aşlı bunun kim her birisi nūr-ı çeşmiñdir
Ḥuşūşā batn-ı vāhidden ola yeksānı yeksānı
7279. Kāmusı şād u ḥürrem olalar elvān-ı ni‘metle
Faḫaṭ bu Muşliḥuddīn ola ihvān içre ‘üryānı
7280. Niçün yeksān görmezsiñ anı taḥkīr eylersiñ
Nedir bī-çāreniñ yanında āyā cürm ü ‘işyānı
7281. Didi Yūsuf Cenāb-ı Şeyḫ Şemsüddīn-i āgāha
Derūndan yana yana ey cenāb-ı ḳuṭb-ı Rabbānı
7282. Libās-ı fāhire ile gördiğñ evlād-ı zī-şānım
Bütün tüccārdır kesb itdiler māl-ı firāvānı
7283. Ticāretle kazandı her birisi māl cem‘itdi
Ṭarīḳ-i vālidin terk itmedi kılmadı ‘işyānı
7284. Ser u sāmān aşḫābı olup ḥayr-ı du‘āmızla
İçerde taşrada vardır cevārīsiyle ḡilmānı

7285. Şiyâb-ı bezle ile gördiğın bu Muşliḥuddīn'ın
Baña vardır 'uḳûḳı dâ'imâ tekdīrdır şanı
7286. Şınâyi' den ḥirefdē birine meyl itmedi aşlâ
Ḳarışdı suḥte-vâta kesb içün efzâl u 'irfânı
7287. Ṭarîḳ-i vâlidin terk itdigiyçün kendüyi ḥâlâ
Nazardan ben daḥi isḳâṭ itmişdim faḳîrânî
7288. Şiyâb-ı köhnesinden mâ' adâ bir ḥabbesi yokdur
Aña bir aḳça ta' yîn eyledim her gün alur anı
7289. Cenâb-ı şeyḥ döndi Yûsuf'a çok nuş u pend itdi
'İtâb-âmîz sözler söyledi ber-vech-i ḥaḳḳânî
7290. Yazık bî-çâre Yûsuf ḥayr u şerri bilmeyüp ḥayfâ
Ḥirefle gevheriñ ḥiç olmamış temyîz ü rüçḥânı
7291. Faḳaṭ bir oğlın olmuş gevher-i yektâ gibi ancak
Yanıñda belki yok ḥar-mühre deñlü ḳadr-i 'irfânı

Neşâyiḥ-i Şeyḥ Velî Şemsüddīn

[360b]

7292. Saña dâreynde nef' -i azîmi var iken anıñ
Yine tercîḥ idersin derd-mende sâ'ir iḥvânı
7293. O bâzârgânlar yarın seni hevl-i ḳıyâmetde
Zebâniler elinden idemez taḥlîş-i nîrânî
7294. Ḥıṭâm-ı dünyevîniñ âḥiretde olamaz nef' i
Alınmaz mâl ile rûz-ı cezâda mülk-i rıḍvânî
7295. Faḳaṭ ser-mâye-i naḳd-i şefâ' âtdir geḳen anda
Ma' âza'llâh olur uḳbâda mâlîñ belki ḥüsrânı
7296. Rızâ-yı Ḥaḳḳ içün şarf olunursa fî-sebîli'llâh
Ola belki yegin yeg ḥayrı 'uḳbâda nümâyânî
7297. Saña 'ilm u 'amel uḥrâda mâlîñdir ḥayır lâkin
Sen anı eylediñ ülâda belki naḳd-i ḥızlânî

7298. Çıkarmışsın derûnuñdan dirîgâ Muşliḥuddîn'i
Gelürse saña andan gelmelü ıslâḥ-ı îmânî
7299. Bırakmışsın sen dirîgâ anı çeşm-i i' tibârîñdan
Aña tercîḥ idersin hey meded ihvân-ı nâdânî
7300. Saña dünyâda daḥî luṭfî anlardan füzûn-terdir
Eger var iseñ 'ömrüñ seyr idersin ḥâl-i pâyanî
7301. Kârîban 'ilminiñ âşâr-ı luṭfin seyr eylersiñ
Şadâretde görürsin anı eylersin peşîmânî¹²⁰
7302. 'Azîziñ Yûsuf'a çok nuşḥ u pendî vâkî' olmuştır¹²¹
Velâkin olmadı mengüş-ı güş-ı sem'-i 'irfânî
7303. Çağırdı 'âkıbet ol şeyḥ-i dânâ Muşliḥuddîn'i
Baña yaklaş diyüp döndi didi ey cânımıñ cânı
- Neşâyih-ı 'Azîz-i Müşârun İleyh be-Ḥâce-zâde**
7304. Gözüm nûrî şaḳın evzâ'-ı nâ-hem-vâr-ı vâlididen
Derûn-ı âyînesine gelmesün jeng-i perişânî
7305. Bilürsin naḳl-i tafşîl istemez aḥvâl-i ümmiyyîn
Edall ḥalk itdi Ḥaḳḳ in'âmdan ol ḳavm-i ḥayvânî
7306. Ne bilsün gevheri güher-şinâsân olmayan nâdân
Ne añlar dürr-i yektâ kıymetin her şaḥş-ı diḥḳânî
7307. Ḥırefden gevheri hîç fark ider mi olmayan ehli
Zeri tûcdan raşâşî sîmden ayırmayan cânî
7308. Zer ü sîmiñ ḥulûşın şayrafîdir fark iden ancak
Ma'ârif ḳadrini bilmez meger aşḥâb-ı 'irfânî
7309. Bu deñlü nuşḥ u pend itdim mü'eşşir olmadı aşlâ
Ma'âza'llâḥ şamem gelmiş aña bâ-cehl ü nâdânî
7310. Derûnın ḥubb-i dünyâ eylemiş şol rûtbe mâl-â-mâl

¹²⁰ Şadâretde görürsin anı eylersin peşîmânî : H : - İ₁ : - İ₂

¹²¹ 'Azîziñ Yûsuf'a çok nuşḥ u pendî vâkî' olmuştır H : - İ₁ : - İ₂

Başıret çeşm-i 'ibret kendüye virmişdi 'umyānī

7311. Tārīk-i 'ilme sa'yiñ ṭab'ının menfūrı olmağla
Saña tercīh idüp şervetleriyle sâ'ir ihvānı

[361a]

7312. Seni redd eylemiş taḥşīl-i 'ilm eyler diyüp cāhil
Nigāh-ı iltifāta itmeyüp 'ilmiñle erzānī

7313. Bir alay cāhilān ihvānı saña eyleyüp īşār
Tefāhur eyleyenlerle zehī evzā'-ı ḥüsrānī

7314. Ticāret semtine sālīk degildir diyü buğz itmiş
Ḥayā itmez saña ta'yīn ile bir dirhem-i nānī

7315. Şaḫın ey nūr-ı dīdem gelmesün āyīne-i ḳalbe
Anıñ vaż'-ı girānından yaḳup ekdār u aḫzānı

7316. Görüp ārāyişin her biriniñ şervetle zāhirde
Kemāl-i faḳr ile taḥşīl-i 'ilme itme keslānī

7317. Bilürsin māl u şervet cāh u devlet cümle fānīdir
Anıñ 'uḳbāda yoḳdur sevdiğim hīç 'izzet ü şānı

7318. Anıñçün anlara ehl-i ḥired meyl itmedi aṣlā
Nühā aşḫābı itmez belki tevcīh-i nigh-bānī

7319. Cihānda devlet-i 'ilm ü fezā'il var iken 'āḳıl
İder mi iktisāb-ı mālā ḥaşr-i naḳd-i ezmānī

7320. Ḳarīben 'ilm ü 'irfānıñ görürsin luṭf-ı pāyānıñ
İderler Yūsuf-āsā saña lā-büdd reşk-i ihvānī

7321. Tūrurlar ḳā'imen el bağlayıp ḳarşuñda ihvānıñ
İdersin cümlesin şermende-i ḥıdmet-güzārānı

7322. Hemān sen 'āmil ol nuşḥumla taẓyī' itme evḳātıñ
Devām üzre ḳalış taḥşīl-i 'ilm eyle şitābānī

7323. 'Aziziñ nuşḥu te'sīr eylemişdi Muşliḥuddīn'e
Geceyi gündüze ḳatmağla çün nevrüz-ı sulṭānī

7324. Faķaķ bir gömlek idi m -melek cism-i niz rında
Belürsiz olmış idi üstün ile gir b n 
7325. Kit b n  ştir ya yoĝ idi kend nde hiĉ  udret
Ucuz k ĝız arardı dersini taĥr re her  n 
7326. Bu keyfiyyetle taĥř l eyledi fa l u kem l t 
 rişdi ĥıdmet-i     i Ayařuluĝ'a p y n 
7327. Uş l-i   ilm-i fıķĥ   hem ĥ d ř  okıyup andan
Me   n  v  bey n  okıdı Aĝris'de ĥ ķķ n 
7328. H z r Beg Bursa Sult niyye'sinde ders ok dırd 
Mu  d-i dersi oldu gördü andan   ilm     irf n 
7329.   Ul m-  v fire kesb eyledi sinn-i şeb b nda
A n  ta  z m iderdi d 'im   st z-  z -ş n 
7330. Ef z ldan birini  emr-i işk li z h r itse
An    a l-  sel me   arz idi  dirlerdi a y n 
7331. Mur d  H  ce-z de Muřliĥudd n idi  st z  
Tel m z-  keş ri üzre terc ĥ eyleyüp an 
7332. Cen b-  H zret-i Sult n Mur d H n'a yazup n me
Muş allim olmaĝa sevķ eyledi  st d-  z -ş n 
7333. ş h det itdi istiĥķ ķ-  tedr s ile monl n  
Cen b-  H  ce-z de itdi   azm-i b b-  sult n 
- [361b]
-   Az met-i H  ce be-Edirne Ber y-  Ta  l m-i ş hriy r 
7334. Edirne ş hrine devlet   az met üzre olmaĝla
Cen b-  H  ce-z de oldu mařĥ b-  ĥ d v n 
7335. Ayaĝ  toz  ile   z -y  Kestel k l nmaĝla
H z r Beg himmetiyle oldu ma  l m-  Mur d H n 
7336. Esediyye ile oldu seferden   avdet itdikde
Cen b-  Muřliĥudd n ĝ b a-i emş l-i a r n 

7337. On altı akça ile altı yıl mekş eyleyüp anda
Kemâl-i fakr u fâkayla okıtdı müste‘iddânı
7338. Gelen züvvâra kendi hânesinde hıdmet eylerdi
Mevâkıf Şerhi’ni hıfz eyledi ber-vech-i itkânî
7339. Hılâfet nevbeti Sulţân Muḥammed Hân’a geldikde
‘Ulûma raġbeti olmaġla tab‘-ı pāk-i sulţânî
7340. Bütün eṭrâf u eknâfiñ fuḥûli şâhibü’l-‘ilmi
Aķın itmışdi İstanbul’a çün deryâ-yı ‘ummânî
7341. Kenârîñ baġr-i ‘ilm ü faẓl u ‘irfânı o sâhilde
Temevvüc eyledi mânende-i emvâc-ı baġrânî
7342. Hâce-zâde daġı keşti-süvâr ‘azm olmaġla
Murâd itmışdi lenger-sâz ola mersâ-yı ḡakânî
7343. Velâkin fâkası men‘ eyleyüp anı zehâbından
Tereddüd üzre idi gitmege bâ-fakr u fiķdânî
7344. Eḡibbâsından istiķrâz itdi virmedi kimse
Yanında var idi hıdmet içün bir türk oġlanı
7345. Sekiz yüz akçası var idi karz aldıkda oġlandan
Birer at iştirâ idüp kılındı ‘azm-i püyânî
7346. Muḡaşşal vardı sulţân-ı efâzıl-pervere bir gün
Mülâķî oldu ancak şehriyâr-i taht-ı ‘Osmânî
7347. Sitanbul’dan Edirne şehrine ‘azm itmek üzre idi
Vezîr-i a‘zam idi gördi ol maḡmûdü’l-erkânî
7348. Edirne ile İstanbul arasında irişmişdi
Varup buldı mu‘askerde Muḥammed Hân-ı zî-şânı
7349. Nüvâziş eyleyüp didi işâbet eylediñ ḡakķâ
Seni zıkr eylemişdim diyü tatyîb eyledi anı
7350. Yüri var şimdi sulţân-ı cihân-ârâ ile buluş
Bugün baġş itmege şâdır olup fermân-ı sulţânî

7351. Vezîriñ meclisinden Hâce-zâde doğru varmışdı
Hıyâm-ı şehriyâre vardı gördi şah-devrânı
7352. Taḥiyyât eyleyüp bî-inḥinâ şah-ı kerem-kâre
Ne ise anda icrâ itdi âyîn-i mülükânî
7353. Cenâb-ı şadr-ı a‘ zâam gelmiş idi andan evvelce
Vezîr-i a‘ zâma ol dem su’âl itmiş idi anı
7354. Hâce-zâde du‘ âcîndır diyü ta‘ rîf itdikde
Anı terḥîb idüp oldu sezâ-yı luṭf-ı şahânî
7355. Oturmuş bir yanında Monlâ Zeyrek şah-ı devrânî
Daḥi Seyyid ‘ Alî ile zîb bulmuşdı öbür yanı
7356. Hemân Seyyid ‘ Alî’niñ altı yanında karar itdi
Cenâb-ı Zeyrek’e bir i‘ tirâz itdi edîbânî
- [362a]
7357. Miyânda bahş uzandı her taraftan kıl ü kâl oldu
Çözüldi aradan Seyyid ‘ Alî kaldırdı tabanı
7358. Yerine Hâce-zâde oturup Monlâ Zeyrek’le
Tekâbü l eyleyüp bahş itdiler çün Sa‘ d u Cür cânî
7359. Muḥaşşal Hâce-zâde Zeyrek’i ifḥâm itdikde
Bozup âdâb-ı bahşi eyledikde men‘ -i burhânî
7360. Kelâmîñ şey’ degildir dimiş idi ḥazret-i sulṭân
Ḥuzûr-ı pâdişâhiden kılup Zeyrek gürîzânî
7361. Tek ü tenhâ ḳalup sulṭân-ı zî-şân ile meclisde
Miyânda sebḳ idüp lübb-i ‘ ulûm ü faẓl u ‘ irfânî
7362. Varınca menzile lâ-yunḳatı‘ şoḥbet olunmuşdı
Velâkin luṭfa dâ’ir olmadı bir va‘ d-i sulṭânî
7363. Cenâb-ı Zeyrek’e Seyyid ‘ Alî’ye aḳça gönderdi
Hâce-zâde faḳîri eyledi maḥrûm-ı iḥsânî
7364. O gün ḡâyet melûl olmuşdı ḥirmân-ı mekârimden
Şemâtet itmege başladı aña kendi oḒlanı

7365. Faķire hıdmet itmez oldu oğlan ba‘ ʒ-ı menzilde
Aña bihūde hıdmet itmeden gelmiřdi keslānī
7366. Gehī dirdi eger ‘ilmiñ olaydı saña da gāhī
Gelürdi pādiřāh-ı ‘ālemiñ şurreyle iřsānı
7367. Konağa geldiginde uyķuya yaturdı türk oğlan
Bi-nefsih kendūler tīmār iderdi esb-i pālānı
7368. Nüzūl itmiřdi ordu-yı hümāyūn içre bī-çāre
Ağac gölgesine oğlanla olmişdı mihmānī
7369. Hemān üç kişi zāhir olup huccāb-ı řāhiden
Tefahħuř iderek nev-h‘āce-i řāh-ı cihān-bānı
7370. H‘āce-zāde Efendi ĥaymesi diyüp şorarlardı
Anıñ da ĥaymesi var řann idüp huccāb-ı sulṭānī
7371. İřāret itdi biri H‘āce-zāde didigiñ kimse
şu ādemdir diyüp zıll-i şecerde gösterüp anı
7372. İnanmayup ĥerīfñ ĥavline geldi su‘āl itdi
İdüp ta‘ zīm ile teslim ü istinṭāķ-ı sirrānī
7373. Didiler siz misiniz ayā H‘āce-zāde Efendi kim
Cenāb-ı Zeyrek’i ilzām idüp bā-emr-i ĥāķānī
7374. Benim didikde geldi her biri būs eyleyüp destin
Beřāretle ĥaber virdi sizi sulṭān-ı ‘Ořmānī
7375. Mu‘allim naşb idüp nefis-i nefīsiyçün hemān ĥalkıñ
Ĥuzūr-ı řehriyārīye varuñ ber-vech-i řükrānī
7376. Cenāb-ı H‘āce-zāde naķl ider řoñra ĥıbbāya
Baña tebřīr içün geldikde üç huccāb-ı řāhānī
7377. Baña suĥriyye eyler řann iderdim anları bi’llāh
O deñlü luṭfı taķrīb itmedim ber-vech-i řāyānī
7378. Ođuzluķ var idi zātımda istikbār itmekle
Zuhūrında baña ‘ārız olup bir beht ü ĥayrānī

[362b]

Üstād Şoden-i H̱āce-zāde

7379. Qırıldı şavb-ı şāhiden aña bir hayme-i ‘ulyā
Ṭavīle ile atlar gönderüp hıdmet-güzārānı
7380. ‘Abīd u hādīm esbāb-ı sefer tekmīl idüp cümle
Şiyāb-ı fāhire on biñ mümsek naqd-i ‘Osmānī
7381. Donanmış bir küheyl esb-i tāzī gönderilmişdi
O dem isrāc idüp tersī‘ ile huddām u ğilmānı
7382. Didiler şimdi kalkıñ hāzret-i sultān-ı zī-şāna
Teşekkür eyleyüp izhār idüñ āşār-ı şādānī
7383. Dıraht altında türk oğlan uyurdu farṭ-ı kahrından
H̱āce-zāde varup ikāz idince türk oğlanı
7384. Beni terk eyle kendi hālime koy diyü nevminden
Bir-iki kerre tepmişken yine gelmedi yaqzānī
7385. Gözüñ aç hālime baq kıl temāşā kalk dinildikde
Dir idi baña gösterme yeter hāl-i perīşānī
7386. Yine ibrām itdikde ‘azāb itdiñ diyü kalkup
Temāşā eyledikde hayme vü efrās u a‘vānı
7387. Ne hāletdir diyüp şordukda oğlan Muşlihuddīn’e
Mu‘allim naşb olundım şehriyāre didigi ānī
7388. Muḥayyer kılmış idi der-‘aḳab būs eyleyüp destin
Tazarru‘ ile oğlan eylemişdi ‘özü-i noqşānī
7389. Çıkardı ol sekiz yüz aqça deynin virdi oğlana
Nüvāziş eyledi bī-çāreyi bā-şükr-i Yezdānī
7390. Rükūb itdi varup sultān-ı ‘ālī-şānı ta‘līme
Mütūn-ı ‘ilm-i şarfdan başladup ‘İzzī-i Zencānī
7391. Kitābı şerḥ idüp tevzīh içün sultān u vālāya
Taḳarrub eyledi olduqda üstāz-ı hıdīvānī

7392. Şu rütbe iltifâta lutf-ı bî-gâyâta irmişdi
Hased itdirdi âhir kendüye bi'l-cümle hâşşânı
7393. Aña Maḥmūd Paşa şadr-ı ʿālîyken ḥased itdi
Muḥammed Ḥân'dan teb'îd içün dekk itdi sirrânî
7394. Muḥammed Ḥân'a bir gün didi üstâdın Ḥ'âce-zâde
Murâd eyler ki ḥâlâ kâdî-ʿ asker idesiz anı
7395. Şehinşâh-ı mu'azzam şâf-dil olmağla buyurdi
Niçün terk itmek ister şoḥbet-i hâşş-ı mülûkânı
7396. Telezzüz eylemişdi şoḥbetinden hem telemmüzden
Biraz muğber olup anıñla ḳalb-i pâk-i sulṭânî
7397. Dönüp Maḥmūd Paşa ḥ'âce-i sulṭân-ı zî-şâna
Seni kâdî'l-ʿasâkir itmek ister didi pinhânî
7398. Vezîr-i a'zama gösterdiğinde rûy-i istinkâf
Cevâb itdi ki böyle şâdır oldı emr ü fermânı
7399. Muḥaşşal imtişâl-i emr ile olmuşdı kâz' asker
Ḥayât üzre idi Bursa'da babasıyla ihvânı

7400. İşitdi oğlının kâdî'l-ʿasâkir olduğın ammâ
İnanmazlardı takrîb itmeyüp ol şadr-ı zî-şânı

[363a]

Mülâkât-ı Pîr Yûsuf Bâ-Maḥdûm-ı Kihterîn Ḥ'âce-zâde

7401. Tevâtür buldığında ol ḥaber şehr-i Burusa'dan
Edirne şehrine her biri itdi ʿazm-i püyânî
7402. Ziyâret itmege çıkmışlar idi Muşliḥuddîn'i
Velâkin yine der-kâr idi celb-i mâl-ı sulṭânî
7403. Taḳarrub itdiği şehre tevâtürle tıyuldukda
Cenâb-ı Ḥ'âce-zâde itdi istikbâl-i ḥ'îşânî
7404. Edirne şehriniñ a'yân u eşrâfı ma'ıyyetle
Finâ-yı şehre istikbâle çıkmışdı ʿazîzânı

7405. Görünce Pîr Yûsuf oğlını cemm-i ğafîr ile
Bu kimdir diyüp şorduğda didi anda ihvânı
7406. Nazardan dūr olan mehcūr olan oğluñ dinildikde
Didi bu rütbeye bâliğ midir ol şahş-ı ‘üryânî
7407. Zārāfet itdi gūyā infî‘ālin def‘e bî-çāre
Hacāletle girerdi қа‘r-ı hāke olsa imkānı
7408. Görünce vālidin ‘inde’t-telākî atdan indi
Te‘ānuqla gözinden būs idüp maḥdūm-ı zî-şānı
7409. Kılup ihvāna daḥi ḥayr-i maḥdem resmini imā
Yine bindirdi ata Yûsuf’ı monlānıñ a‘vânı
7410. Olup babası ile hem-rikāb-ı şöḥbet-i ḥāşşî
Birāderler gelürdi ardlarınca hem-çü ğılmānî
7411. ‘Özr-ḥ‘āh olmış idi her biri taḫşîr-i mā-fāte
Dir idi serzenişle Yûsuf’a der-nezd-i ihvānî
7412. Birāderler gibi baña daḥi emvāl virseydiñ
Olur mıydı baña yāver bu cāh-ı ‘izz ü ‘unvānî
7413. Mecî’-i vālidin ‘arz eyledikde bâb-ı sulṭāna
Duḥūle izn çün şadır olunca emr-i sultānî
7414. Hedāyā-yı cezīleyle ḥuzūr-ı pādîşāhiye
Götürdi vālidin ancak biraz ta‘rîf idüp anı
7415. Mülūkuñ ğālibā taḫbîl-i yed hengām-ı Fātîḥ’de
Meger ḳānūn imiş kim būs idüp dest-i ḥıdīvānı
7416. Cenāb-ı Muşliḥuddîn ḥatırıyçün pîr-i dānāya
Nüvāziş eyledi ol nuḥbe-i evlād-ı ‘Oşmānî
7417. Pes andan soñra bir ‘ālî ziyāfet eyledi tertîb
Kılup babasını maḥşûş-ı da‘vet daḥi a‘yânı
7418. Ricāl-i devlet aşḥāb-ı fażā’ilden daḥi vāfir
Meger da‘vet olunmışdı göre ol pîr-i zî-şānı

7419. Birāderler daḥi med‘ uvv idi babasına teb‘ an
Maḥalli yoğ idi i‘ rābdan görmezdi ihvānı
7420. H̱āce-zāde idi çün anda şadr-ı meclis-i ‘ālī
Oturdup yanına babasını ber-resm-i erkānı
7421. Kibār-ı devleti qadr-i merātibce oturtmışdı
Tezāhümle o yerde olmadı iclās-ı ihvānı
7422. Ayağ üzre tıururđı her biri el qavşurup anda
Görenler zānn iderdi cümlesin Monlā’nıñ a‘ vānı
7423. Baqıup ihvānına şükr-i firāvān ile olmışdı
Cenāb-ı Şeyḥ Şemseddīn Velī’nıñ maḥmedet-ḥ‘ānı
7424. ‘Azīziñ Bursa’da ‘ilm-i şerīfe iştiğālidle
Baña nuşḥ u veşāyā böyle intāc itdi pāyānı
7425. Muḥammed Ḥān soñra Bursa Sultāniyye’sin virdi
Olup ḥamsīn dirhem küll-i yevm-i müzd-i şāyānı
[363b]
- Menākıb-ı Cemīle-i H̱āce-zāde raḥimehu’llāh**
7426. Yazar Taşköpri-zāde vālidinden naql ile dirdi
Cenāb-ı H̱āce-zāde Muşliḥuddīn ol faẓl kānı
7427. Otuz üç yaşına girdikde sultāniyye olmışdı
‘Ale’t-tertīb okıtdı her fūnūnı faẓl u ‘irfānı
7428. ‘İlimden mā‘ adāya itmemişdi rabṭ-ı qalb aşlā
Fazıldan faẓla qalbinde yoğ idi ḥubb-i ‘unvānı
7429. Bu deñlü qādı-‘ asker oldu üstāz oldu sultāna
Aña virmezdi sultāniyye gibi rif‘ at-i şānı
7430. Eger faḥr itse anıñla iderdi faḥrı aqrāna
Anıñ yüz dirhem idi ol zamān ta‘ yīn-i şāyānı
7431. Cenāb-ı Monlā Zeyrek ile baḥşı zıkr olunmışdı
Virilmişdi aña dersiyyesi ber-vech-i rüçḥānı

7432. Tehâfüt nüshasın ol buḡ' ada te'lîf itmişdi
‘ Alî Tûsî o demlerde küsüp bulmuşdı İrân'ı
7433. Muḥammed Hân ‘ aşrında Edirne ḥâkimi oldu
Olup kâdî-yi İstanbul şoñra artdı ‘ unvânı
7434. Yine Taşköpri-zâde naḡl ider Monlâ ‘ İzârî'den
Hükümetden kazâdan itmiş izhâr-ı peşimânî
7435. Anıñ ḥaḡḡında dirlerdi müdâvim olsa tadrîse
Bütün lebrîz iderdi ‘ âlemi âşâr-ı ‘ irfânı
7436. Ulu'l-elbâbı ḥayretde koyup deryâ-yı efzâli
Olurdi Saḡ d u Seyyid üzre ğâlib faẓl u itḡânı

Menḡabe-i Diğer

7437. ‘ Alî Tûsî ile reşk-i faẓilet girdi mâbeyne
Mürûr itmişdi bâlâda biraz icmâl-i tibyânı
7438. Ḳaramanî Muḥammed Beg ki Tûsî'den oḡurlardı
Şabâvetde telemmüz eylemişdi ‘ ilm ü ‘ irfânı
7439. Taḡ aşşub üzre sevmezdi Cenâb-ı Muşliḡuddîn'i
Berây-ı ḡâḡır-ı üstâd iderdi aña ‘ udvânî
7440. Muḥammed Hân ‘ aşrında vezîr-i aḡ zâam olduḡda
Nifâḡa başladı sultâna ol monlâ-yı zî-şânı
7441. Nifâḡından birisi bu idi Monlâ Hḡâce-zâde
Sitanbul'un havâsıdan şikâyet itdi dir anı
7442. Muḥammed Hân'a bir gün ḡâcesi aḡzıyla dinmişdi
Baña İstanbul'un âb u havâsı virdi keslânî
7443. Veḡâmetden ferâmûş eyledim hep ‘ ilm ü ‘ irfânım
Eger böyle giderse belki insâ ide Ḳur'ân'ı
7444. Ziyâde medḡ ider âb u havâsın şehir-i İznîḡ'ın
Ḥudâvende niyâz eylerdi olsa naḡle imḡânı
7445. Vezîriñ bu kelâmı şehriyâre bâr gelmekle

Ḳazāsın medreseyle eyledi tevcīh ol ānī

[364a]

7446. İtā‘ at eyleyüp fermāna ‘azm itmişdi İznīk’e
Ḳazāsı şuğle mānī‘ dir diyü gönderdi fermānı
7447. Ḳanā‘ at eyledi bir medreseyle anda mekş itdi
Fünūnı anda tedrīs eyledi ber-vech-i itḳānī
7448. Muḥammed Ḥān Fātih ‘azm idince dār-ı ‘uḳbāya
Telāmīzi recā itmişdi ol niḥrīr-i devrānı
7449. Sirāceddīn Mevlānā telāmīzinden olmağla
Kibār-ı devlete sevḳ itdi İstanbul’a ityānı
7450. Muḥaşşal belde-i İznīk’den geldi Sitanbul’a
Vezīr-i a‘ ḳam idi yine düstūr-ı Ḳaramanī
7451. Binüp bir estere vardı ziyāret itdi paşayı
Telāmīzi rikābında yürürdi hem-ḳü a‘ vānı
7452. Sirāceddīn Behāeddīn daḫi Muşliḥuddīn’i
Alup ḳuddāmına ol üç nefer monlā-yı zī-şānı
7453. Sitanbul’da müderris idi her biri fazīletle
İderdi her biri tedrīs-i ‘ilm ü fazl u ‘irfānı
7454. Görünce şadr-ı a‘ ḳam her birin ‘izz ü celāletle
Yerinden şıḳrayup itmişdi iḳbāl-i müşīrānī
7455. Ḳapudan taşra istikbāl idüp kendi mekānında
Oturdup kendüsi diz çökdi öninde edībānī
7456. Tavaḳḳuf itdi bir sâ‘ at taḥaddüş itdiler anda
Yanında tıfl-ı mekteb idi paşa-yı Ḳaramanī
7457. Telāmīzi ayağ üzre ṭurup el ḳavşururlardı
Cenāb-ı Ḥ‘āce’ye itmişdi tekrīm-i vezīrānī
7458. Ḳıyām itdikde teşyī‘ itdi şaḥn-ı sülleme indi
Yine minvāl-i sâbık üzre yürüttdi ‘azīzānı

7459. Nifāk-ı sâbıka gerçi nedâmet geldi paşaya
Te 'evvüh eyleyüp eylerdi ızhâr-ı peşimânî
7460. Kişiniñ 'izzeti manşıb ile olmaz imiş belki
Fazîletle olurmış ol gürühuñ 'izzet-i şanı
7461. Ne deñli kesr-i 'ırza intikâma sa'y itdimse
Benim-çün olmadı tekdire virdi vech-i imkânı
7462. Yazar Taşköpri-zâde 'illet-i uhrâ bu ma' nâda
Vezîr-i a' zâmıñ olmışdı İstanbul'a ityânı
7463. Haţib-zâde ile bahş itmegi sevķ itdi sulţâna
Cesâret virdi haşş itdi ki ide bahş-i haşmânî
7464. Gelince Hâce-zâde bahşı tıyduķda dimişlerdi
Telâmizimle itsün evvelen olursa rüçhânı
7465. Benimle şoñra itsün şâh-ı devrânıñ huzûrında
Benimle ğâlibâ hem-keffe olmaz kıadr-i 'irfânı
7466. Cenâb-ı Muşlihuddîn'in bu kıavli pek ğirân geldi
'Ayâr-ı kıadr-i fazlın bilmeyüp ber-vech-i îķânî

7467. Baķışden ictinâbı korkuya ğaml itdi bî-çâre
İşitdikde ğaber gönderdi İznîķ'e şitâbânî

[364b]

Men'-i Sinân Paşa ez-Mübâhâşe der-Nezd-i Şehriyârî

7468. Kitâbı belde-i İznîķ'de kıalmışdı bi'l-cümle
Getürdüp yanına baķış itmege âşâr-ı 'irfânı
7469. Bu ğâle vâķıf olduķda vezîr-i a' zama geldi
Sinân Paşa didi ey meğhar-ı ğayl-i müşîrânî
7470. İşitdim Hâce-zâde'yle huzûr-ı pâdişâhîde
İdüp İbnü'l-Haţib'i baķış ile terfî'-i 'unvânî
7471. Haţib-zâde faķîriñ 'ırzını kesr ise maķşûduñ
Tutuşdur birbirine âteşe yak derd-mendânı

7472. Eger tekmîl-i ârâ ile cüz'î baḡsa bir derse
Olur mı hîç anıñla kimseniñ bir baḡse imkânı
7473. Sinân Paşa söziyle baḡışden düstûr-ı zî-şâna
Ferâġat geldiginde idüp istîzân-ı sulṭânî
7474. Yine İznîk'e irsâl eylemişdi Muşliḡuddîn'i
Sitanbul içre mekṣe olmadı ızın-i cihân-bânî
7475. Aradan çok zamânlar geçmeyüp Sulṭân Muḡammed Ḥân
Güzêr-gâh-ı fenâdan eyleyüp gül-geşt-i rıḡvânî
7476. Cülûs itdikde Sulṭân Bâyezîd Ḥân taḡt-ı iclâle
Anı naḡl itdi Sulṭâniyye'ye şâh-ı cihân-bânî
7477. Yüzer dirhemle yevmiyye kılındı Bursa şehrinde
Olup fetvâsı daḡı ba' d-ez-în ta' yîn-i ḡâḡânî
7478. İki ayaġı ile şaġ eli meflûc olmuşdı
Yed-i yesri ile fetvâ yazardı niçe ezmânî
7479. Fetâvâyı tetebbu' itmedikce virmedi fetvâ
Bir emre eyleyüp tekrîr-i enṡâr üzre im'ânî
7480. Bu idi ' illet-i tekrîri dâ'im ḡalka söylerdi
Tesâmuḡ eylesem bir dem olur şoñra hezârânî
7481. Mesâ'ilden zafer-yâb olmasa sâlik olup re'ye
İderdi gerçi iftâ ba' dehû olurdu vicdânî
7482. Tevârüd eyler idi ekşeriyyâ re'y-i eslâfa
Bulurdu ḡavl-i müftâ-bih bilürdi faẓl u rüçḡânı
7483. Yine Taşköpri-zâde vâlidinden naḡl-i sıḡḡatle
Rivâyet itdi kim vaşf eyleyüp ol ḡibr-i devrânı
7484. Dir imiş dâ'imâ taḡdîş-i ni' met eyleyüp ḡalka
Kemîne Muşliḡuddîn'in efâẓıl üzre rüçḡânı
7485. Eger var ise bu emr-i tevârüdle müberhendir
Ve illâ Ḥâce-zâde cümleñiñ ednâ vü noḡşânı

7486. Dimiş Taşköpri-zâde okıdım Seyyid havâşisin
Şürûh-ı muhtaşarla vech-i eṭval üzre haḳḳânî

7487. Cenâb-ı Seyyid'e taḳrîr iderdi i' tirâzâtın
Tekellüm itmege yoğ idi bizde tâb-ı imkânî

7488. Dir idi meclis-i dersinde Seyyid hâzır olsaydı
Aña 'arz eylesem bu i' tirâz-ı müstemendânı

Müfâḫaret-i Hâce-zâde Berây-ı Taḥdîs-i Ni' met

[365a]

7489. Ḳabûl eylerdi inşâf eyleyüp bu 'abd-i 'âcizden
Ḥakem naşb eylesem Sa'd'ı olurdı belki rüçḥânı

7490. Baḥışde iddi' â-yı faẓl ola yâ da' vi-i rüçḥân
Ya da' vâ-yı tesâvî ola ber-vech-i fuẓûlânî

7491. Degil ḥâşâ vü kellâ ol benim üstâz-ı ḥâşşımdır
Teşânîfinden anıñ geldi baña tâb-ı rûḥânî

7492. Taḥallül itmese sū'-i mizâcım manşıb-ı dünyâ
Ḳazâ vü emr-i iftâ arada ta' lîm-i sulṭânî

7493. Cenâb-ı Seyyid'in âşâr-ı 'ilmi himmet-i faẓlı
Virirdi lâ-cerem 'ilmimde baña faẓl-ı zî-şanı

7494. Yine naḳl-i 'ibâretle dirâyetle rivâyetle
Şaḳâyık'da yazar ol fâzıl-ı niḥrîr-i devrânı

7495. Dimiş Taşköpri-zâde vâlidim merḥûm dirlerdi
Benim manzûrum olmağla bütün taşnîf-i Cürcânî

7496. Heves-nâk olmadım âşâr-ı ğayre istifâdeyle
Benim ol şâhib-i iḳdâm u aḥcâm-ı edîbânî

7497. Kelâmeyni miyânında Cenâb-ı Muşliḥuddîn'in
Tenâkuş iḳtizâ eyler velâkin def'-i âsânî

7498. Budur Allâhu a'lem dimiş ola itsem istiṭlâ'
Baḥışde eylemem hiç kimseden bîm u hirâsânî

7499. Eger tekmîl-i efkâr itmesem ebhâş-ı ‘ilmîde
Tehâşî iderim her kimseden ber-vech-i noğşânî
7500. Tekellüm eylemezdi ol sebebden fikirsiz aşlâ
Eger âfâka dâ’ir olsa da aqvâl-i ihvânî
7501. ‘Ulûmı kısm iderler idi aqsâm-ı şülûş üzre
Biri kıabil ola takrîri vü hem tahrîre imkânî
7502. Odur te‘lîf ü taşnîfâtta mektûb olan ma‘lûm
Olur ta‘rîf ü mâhiyyât ile mefhûm-ı iz‘ânî
7503. İkincisi ola takrîri mümkün lîk tahrîri
Muḥâl ola ki ketbi olmaya maḥdûr-ı insânî
7504. Odur ebhâşda cârî olan ma‘nâ-yı icmâli
Aña erbâb-ı fen ıtlâk ider zevk-i vicdânî
7505. Üçüncüsü ne takrîri vü ne tahrîri mümkündür
Daḥî ta‘bîriniñ de mümteni‘dir bed’ ü pâyanî
7506. Kemâl-i diḳḳatinden herkese ḥâsıl degil zevkî
İşârât ile îmâ ile ta‘bîr itdiler anı
7507. Hükûm erbâbına ma‘lumedir mânend-i işrâkî
Didiler aña aşḥâb-ı ḥaḳâyık zevk-i rûḥânî
7508. Yine Taşköpri-zâde naḳl ider monlâ-yı mezbûrî
Ziyâret itmege vardıkda düstûr-ı Ḳaramanî
7509. Vezîriñ bir yanında Monlâ Ḥayreddîn oturmuşdı
Murâd eylerdi mehzûli ki üstâd-ı ḥıdvânî
[365b]
- Menḳabe-i Uhṛâ-yı Ḥâce-zâde der-Meclis-i Şadr-ı ‘Âlî**
7510. Biri yanında ben varup cülûs itdikde paşanıñ
Baña tevḳîr de itmişdi farṭ-ı mihrîbânânî
7511. Hemân-dem Efḍalüddîn-zâde geldi bezm-i düstûra
Tenezzül itmeyüp mâ-taḥtîma vardı füzûlânî

7512. Oturdu Monlā Ḥayreddīn ‘indinde bi-lā-ta‘ yīn
Anıñ bu vaż‘ı virmişdi baña bir kibr-i nefsanī
7513. Miyānda ittifāken Seyyid Cürcān evşāfı
Olunmışdı tezekkür bu iki zāt-ı nev a‘ yānī
7514. Cenāb-ı Seyyid’iñ vaşfı ḥilālīde deme düşdi
Bulınmaz Seyyid’e hiç i‘tirāzıñ vech-i imkânı
7515. Taraşşud üzre idim anları ol yerde techīle
Beşer degil mi Seyyid diyü açdım bāb-ı ‘irfānı
7516. Gehī andan daḥi şādır olur sehv ü ḥaṭā ammā
Anıñ sizler gibi olmaz ḥaṭāsı sehv ü nisyānı
7517. Benim bu müdde‘āmı her biri inkār idüp anda
Ḥużūr-ı āşafiden bulsa eylerdi gürizānī
7518. Didim Şerḥ-i Mevākıf içre Teftāzānī’ye Seyyid
Şunuñla i‘tirāz eyler ki ol ‘allāme-i şānī
7519. Dimiş ‘ilm-i kelāmıñ ihtiyācı mantıka vardır
Cenāb-ı Seyyid’iñ anda olup inkār-ı burhānı
7520. Cenāb-ı Sa‘d’a diyüp felsefī ta‘rīf zımnında
Tefelsüfle iderken i‘tirāz-ı kīş-i buṭlānī
7521. Dimişdi Muḥtāşar Şerḥi ḥavāşisinde tekrāren
Kelām-ı Sa‘d’a zıkr itdikde tercīḥ eyleyüp anı
7522. Ḥaṭā olmaz mı Seyyid iki te’līfinde bir ḳavli
Geh ikrār eylemiş gāhī idüp inkār-ı rüçḥānī
7523. Şarāḥatle ḥaṭā-yı Seyyid’i irād itdikde
Mevākıf’dan olan naḳliñ olup her biri gūyānī
7524. Velākin Muḥtasar Şerḥi ḥavāşisindeki naḳli
İdüp her birisi inkār ber-vech-i cehūlānī
7525. Didim taḥrīr olunmışdır benim nüşhamda ‘ayniyle
Fülān kâğızda dördünci satırda ḳavl-i Cürcānī

7526. İle'l-ân naşb-ı ' aynımdır benim ol nüsha-i ra' nâ
Görünce zâhir olmaz mı kelâmın haqq u buhlânı
7527. Didim düstür-ı ekrem bizde vardır nüsha-i Seyyid
Vezîriñ şadır oldu ol zamân ihzâra fermânı
7528. Murâdı bu idi ityândan düstür-ı mezbûruñ
Faķiriñ zâhir olsa Seyyid Cürcân'a bühtânı
7529. O sâ' at nüsha-i mezkûrede bulduķda da' vâmı
İrâ'et eyledikde geldi Hayreddîn'e hayrânı
7530. Velâkin Efđalüddîn-zâde didi Seyyid'iñ bunda
Faķat olmış beyân-ı nefsü'l-emre şarf-ı ezhânı
[366a]
7531. Havâşî-yi Mevâķıf'da görünür i' tirâz ammâ
Tenâķuzla haķâya yokdur anıñ hamle imkânı
7532. Su'âl itdim nedir yâ bunda nefsü'l-emr ma' nâsı
Didikde vardır anıñ iki ma' nâsı fużülânı
7533. Haķâ itdiñ diyüp techîl idüp soñra beyân itdim
Didim birdir anıñ ma' nâsı ancaķ câmi' emrânı
7534. Didim ma' zûr ola fark eylemezseñ aķlıñ irişmez
Ki mefhûm ile vardır mâ-şadaķ beyninde farkânı
7535. Anıñla iddi' â-yı ' ilm iderseñ halkı şaymazsıñ
Saña beyhûdedir Efđalüddîn-zâde ' unvânı
7536. Sükût itdikde Efđal-zâde bezm-i şadr-ı ' âlîde
Vezîr-i a' zama gelmekle ol dem ğayz-i nefsanı
7537. Baña ta' zîr yollı döndi didi sende Mevlânâ
Biraz ģiddet müşâheddir bu mıdır sizleriñ şanı
7538. Cevâbında didim bizde olan ģiddet ģamiyyetdir
Bize vâcibdir icrâsı görürseñ kâr-ı buhlânı
7539. Yine döndi su'âl itdi telâmiziñle de böyle
Olur mı ģiddet üzre ba' z-ı âzâr-ı ģađubânı

7540. Cevābında didim böyle degil daḡı füzūn-terdir
Esātīzin telāmīziyle olan vaż‘ -ı şāyānı
7541. Tekellüm itse böyle içlerinden ḡavl-i bātılla
Kitāb ile ururdum başına ber-ḡavl-i nādānı
7542. Bu ḡavlim ḡoş gelüp Allāhu a‘ lem ṭab‘ -ı düstūra
Ziyāde ḡande itdi buldı meclis ḡüsn-i pāyānı
7543. Yine Taşköpri-zāde vālidinden naḡl iderlerdi
Şaḡāyık‘da mufaşşaldır anıñ evşāf u ‘ unvānı

Menḡabe-i Dīger-i Mevlānā Ḥ‘āce-zāde

7544. Ḥüseyin Bayḡara kim pādīşāhıdır Ḥorāsān‘ıñ
Tevārīḡ-i selefde mūndericdir nām-ı zī-şānı
7545. Cenāb-ı Bāyezīd Ḥān nūr-ı çeşmim Ḥāzret-i Fātīḡ
Sa‘ ādetle olunca şehriyār-i mülk-i ‘ Oşmānı
7546. Berāy-ı tehniyet bir nāme yazmışdı Ḥorāsān‘dan
Cenāb-ı Bāyezīd‘e eyleyüp tebrīk-i sultānı
7547. Hedāyā-yı cezīle gönderüp kendi resūliyle
Tefārīḡ u tuḡafla eyledi memnūn-ı ḡāḡānı
7548. Resūluñ var idi yanında ṭullāb Ḥorāsān‘dan
Bütün tekmīl itmiş nüşḡayı ber-kān-ı ‘ irfānı
7549. Temāşā itmege gelmişdi Rūm‘uñ ehl-i efzālin
Gelince ḡıṭṭa-i Rūm‘a arardı ehl-i itḡānı
7550. Cenāb-ı Bāyezīd Ḥān‘a buluşduḡda niyāz itdi
Ḥ‘āce-zāde ile baḡş eyleye meclisde ḡaşmānı
- [366b]
7551. Velākin şūret-i zāhirde Sultān Bāyezīd Ḥān‘dan
Temennā eyledi ızne ola iḡsān-ı fermānı
7552. Cenāb-ı Muşliḡuddīn‘ıñ olup me‘zūn-ı tadrīsı
Nümāyān ola ‘ indinde anıñ da ḡadr-i ‘ irfānı

7553. Kitāb-ı şehriyār ile varınca Muşliḥuddīn'e
Hedāyāsıyla daḥi itdi icrā de 'b-i ḥullānī
7554. Ziyāfet eylemişdi Ḥ'āce-zāde resm-i dīrīne
Çağırdı meclis-i tadrīse monlā-yı Ḥorāsān'ı
7555. Dimiş Taşköpri-zāde ben de ḥāzırdım o meclisde
Ben idim ḳāri 'ü't-terkībī bā-emr-i ḥıdīvānī
7556. Müsāfir lā-‘ ale't-ta‘ yīn Monlā Muşliḥuddīn'e
Niyāz itdikde bir tadrīs ol üstāz-ı ḥākānī
7557. Ḥavāşī şurūḥ-ı Muḥtaşar kim Seyyid-i Cürcān
Anı te'lif itmişdi berāy-ı naḳd-i ezḥānī
7558. Okutdı baḥş-i ta‘ rīf-i ‘ ilimden şaḥş-ı mezbūrı
O derse ḥāzır olmuşdı bütün ‘ aşrın lebībānı
7559. O gün bir ferd ağzın açmadı irād-ı işkāle
Tekellüm eyleyen ol gün faḳaṭ Monlā Ḥorāsānī
7560. İkinci dersde bir i‘ tirāz itmişdi üstāza
Cevābın virdigimde ḥ'āce istiḥsān idüp anı
7561. İkinci i‘ tirāzında cevābın yine ben virdim
O daḥi oldı maḳbūl-i cenāb-ı ḥibr-i zī-şānī
7562. Üçüncü i‘ tirāzında cevābın yine virdikde
Cevābım olmayup bu def' ada taḥşīne erzānī
7563. İki saṭr okıdıkda ol maḥalden ḥāzret-i üstāz
İ'āde ile buyurdukda ber-tedḳīḳ-ı im' ānī
7564. Cevābı yine taḳrīr eyledikde itdi istiḥsān
Didi bu ḳavliḥi te'yīd ü taḥrīr ider Cürcānī
7565. Kıyām itdim diyüp Taşköpri-zāde zıkr iderlerdi
Cenāb-ı vālidinden faḥr ile bu bezm-i ' irfānı
7566. Mübāḥātından anın biri daḥi bu idi vālid
Vefāt idince naḳl eylerdi kim üstāz-ı zī-şānı

7567. Dimiş kendüye bir gün bu maḥalli ḥall ü tedḳıķıñ
Muvāfıķdır benim taḥḳıķıma ber-vech-i itḳānī
7568. Baña ‘ izzet yöninden ‘ ömrüm olduķca yeter dirdi
Tefāḥur itmege üstāzımıñ bu ḳavl-i şāyānı
7569. Felāṭun-zāde Mevlānā Muḥammed’den rivāyetdir
Şaḳāyıķ’da yazar Ṭaşköpri-zāde fażl ile anı
7570. Dimişlerdi Cenāb-ı Ḥ’āce-zāde Bursa şehrinde
Ḥükümetle olup fermān-revā-yı ‘ ahd-i sulṭānī
7571. Ḳazāsı ile iftā kendüye tevfiż olunmışdı
Bu ma’ nā ile daḥi var idi emşāle rüçḥānı
[367a]
7572. Niyābetle kitābetle beni itmişdi istiḥdām
Niçe müddet ta’ ayyüş eyledim bā-kedd-i cymānī
7573. Vürūd itmişdi bir fermān-ı ‘ ālī şavb-ı devletden
Ehāliden biri ıṣdār idüp ol emr-i ḥāḳānī
7574. Terāfū’ eyledi ḥaşmānı ihzār eyleyüp şer’ a
Virüp da’ vāya fayşal istimā’ itdikde ḥaḳḳānī
7575. Murād itmişdi ḥuccet virmegi da’ vā-yı mezḳūra
Çağırdı baña tenbīh itdi kim tesvīd idem anı
7576. Kemāl-i fażl u ‘ irfān ile mevlānā-yı mezbūruñ
Baña gelmişdi ketb-i şakk-i şer’ isinde ḥayrānī
7577. Mehāret gelmiş idi baña ol fenn-i kitābetde
Anıñ āfāḳda meşhūr idi envā’-ı ‘ irfānı
7578. Hele var ḳuvveti bāzū-yı isti’ dād aldıkda
Egerçi eyledim taḥrīre şarf-ı naḳd-i imkānī
7579. Götürdüm ḥāk-pāy-i ḥazret-i monlā-yı mifzāle
Aña rāzī idim ba’ z-ı maḥalle ḍarb-ı buṭlānī
7580. ‘ Aceb mecmū’ ını ḥabṭ eyleyüp tesvīd-i āḥerle

Beni āzār ider mi dir idim bā-cehl ü nādānī

7581. Mine'l-evvel ile'l-āhır şuhūdū'l-hāle varınca
Nezāret eyleyüp her harfine ber-vech-i im'ānī
7582. Bir-iki kerre diğkatle okuyup şoñra bir sâ'at
Tefekkür eyledikde olmuş idi hāme-cüyānī
7583. Dimişdim ħod-be-ħod darb itmege hāme taleb eyler
Dönüp benden su'āl itdi niçündür fikr-i pâyānī
7584. Ħayır didikde buyurdı güzel taħrīr itmişsin
Budur fikrim ki taħrīr eyleyem mehzūn-ı 'unvānī
7585. Muṭābık ola taħrīrātınla ma' nā-yı imzāsı
Dil-i erbāb-ı ṭab' a zevk-baḥşā ola evzānī
7586. Felāṭun-zāde'den menkūldür faħr eyleyüp dirmiş
Cenāb-ı Muşliḥuddīn'in bu şakk-i müstemendānī
7587. Sitāyiş eyleyüp 'unvānına tanzīm-i imzāsı
O rütbe qalbimi tefriḥ idüp virmişdi şayānī
7588. Odur İslām'dan şoñra benim ser-māye-i faħrim
N'ola diḥīm-i faħrim geçse ḥālā fark-ı keyvānī
7589. Baña 'izz ü şeref kāfīdir öyle zāt-ı niḥrīrīn
Sitāyiş itmesi dirdi bulınca 'ömri pâyānī
7590. Egerçi baḥri imzānıñ remeldir vezn-i tārīḥe
Münāsib olmadı zīrā hezecedir baḥr-i evzānī
7591. Mücerred muntaẓam olmağla taħrīrin görüp enseb
Şakāyık'dan kılındı nazm ile naql-i faḳīrānī

İmzā-yı Ħāce-zāde ber-Ħüccet-i Eflāṭun-zāde

7592. ما هو المسطور في طيّ الكتاب
صحّ عندي خالياً عن ارتياب
7593. مصطفى بن يوسف قد حرّره
راجياً من ربه حسن الثواب

7594. المولى فيه ممن أمره
نافذ والله أعلم بالصواب¹²²

Menkabe-i Uḥrā-yı Ḥ̣āce-zāde

7595. Yine Taşköpri-zāde naḳl ider anı Şaḳāyık'da
Cenāb-ı Ḥ̣āce-zāde ol ferīd-i faẓl u 'irfānī
7596. İştmişti Havāş-i Şerḥ-i Tecrīd'e Ḥaṭīb-zāde
Bir a' lā ḥāşiye taḥrīr itmiş dimiş iḥvānı
[367b]
7597. Anı görmek murād itmekle bizden istemişlerdi
Nazar kıldıkda ana itmedi i' cāba şāyānī
7598. Velāḳin soñra bir şerḥi daḥi meşhūr olmışdı
Anı te'lif itmişti Celāleddīn-i Devvānī
7599. Anı daḥi murād itmişti iḥzār eyleyüp virdik
Nazar itdikde i' cāb eyledi üstāz-ı zī-şānī
7600. Yine Taşköpri-zāde naḳl iderlerdi tesāmü' le
Mü'eyyed-zāde'de merviyedir ber-vech-i iḳānī
7601. Dimiş Monlā Celāleddīn'e vardıkda ziyāretle
Hedāyādan ne ile geldigin şordukda ol ānī
7602. Tehāfüt nāmına te'lifi vardır Muşliḥuddīn'in
Getürdüm diyü ithāf itdi ol te'lif-i zī-şānı
7603. Didi ol Muşliḥuddīn didiḡin mebrūş mı ayā
Bu yerlerde anıñ Mebrūş'dur meşhūr 'unvānı
7604. Vücūdında baraş yokdur diyüp inkār idüp virdim
İdüp bir müddet ol te'lif-i zībāya nigeḥ-bānī
7605. Baña encāmda ḥayr-du' ā idüp buyurmuşdı
Ḥudā rāzı ola senden diyüp şükr-i firāvānī

¹²² “Bu kitabın içindekiler doğrudur ve benim nazarımda şüphe barındırmaz. Yusuf oğlu Mustafa Rabbinden güzel bir ecir bekleyerek bunu yazdı, ona emir verenin yerine iş gördü. Allah doğruyu en iyi bilendir.”

7606. Derûnımda benim merkûz idi bu bâbda zîrâ
Yazam Allâh içün bir nüşha-i ra' nâ haqqânî
7607. Eger taşnîf ideydim bu kitâbı görmeden evvel
Olurdum müftezaḥ nâs içre bâ-taḫşîr ü nokşânî
7608. Hudâ râzı ola te'lîf iden mifzâl u dânadân
Ola ğufrân-ı Haqq rûz-ı cezâda müzd-i şâyânî

Menkabe-i Diğer-i Hâce-zâde

7609. Yine nazm ile 'avdet idelim evşâf-ı monlâya
Tükenmez gerçi taḫrîr eylesem evşâf u 'unvânı
7610. Egerçi hâl-i iftâda ayağı olmasa ma' lûl
Yed-i yemnîsi sağ olsa daḥi rif' at bulup şânı
7611. Cihânı ser-te-ser leb-rîz iderdi faẓl u âşârı
Bu hâletle şudûr itmişdi kim fermân-ı sulṭânî
7612. Yazar Şerḥ-i Mevâkıf üzre bir nev ḥâşiye tâ kim
Cenâb-ı Seyyid ü Sa' d'ın ola burhân-ı rüçḥânı
7613. Kelâm-ı Eş' arî'yi Mâturîdî'yi teḥâkümle
Murâd üzre idüp iş'âr daḥi haqq u buṭlânı
7614. Ricâl-i felsefe bulup tebeyyün ehl-i sünnetden
Tekellüm ehlini başka yaza başka ḥakîmânî
7615. Anın 'özü-i kavîsi oldığıyçün i' tizâr itdi
Bu def' a olmuş idi 'özri maḫbûl-i ḥıdvânî
7616. 'Aḫîb-i i' tizârında yine dimişdi ol fâzıl
Mevâkıf Şerḥi üzre yazdığım âşâr-ı 'irfânı
- [368a]
7617. Fenârî-zâde Mevlânâ Ḥasan aḫz eyleyüp cümle
Anı kendi ḥavâşisine zamm itdi fuẓûlânî
7618. Velâkin ḥâşiye yazmış idim Telvîḥ'e sâbıḳda
Ḳalup müsveddede ḥâlâ olursa emr-i ḥâḳânî

7619. Anı tebyîze vardır niyyetim çün zahmetim geçti
Vücûda gelmesi âsândır bâ-‘avn-i Rabbânî
7620. Yine ibrâm idüp Şerh-i Mevâkıf üzre tahrîre
Cenâb-ı Bâyezîd’in şâniyen olmuşdı fermânı
7621. Bu def‘a imtişâl-i emr idüp başladı te’lîfe
Mevâkıf Şerhi’ni fevka’l-vesâyid vaz‘ idüp anı
7622. Kıra‘at eyleyüp im‘ân ile bir şafha bitdikde
Kitâb-ı âhere itmezdi za‘findan nigh-bânî
7623. Gehî taklîb-i evrâk iktizâ itdikde ‘aczinde
Tevakkuf eyler idi çağırırdı ba‘z-ı a‘vânı
7624. Yed-i yesri ile oldı müyesser emr-i tahrîri
Muvaffak olmayup itmânına bâ-emr-i Rabbânî
7625. Gelinmiş idi eşnâ-yı vücûduñ bahşine âhir
Tevaffâ eyledi da‘vet idüp Mevlâ-yı Raḥmânî
7626. Telâmîz-i kirâmından anıñ Monlâ Bahâeddîn
İdüp müsveddeden tebyîz bâ-fermân-ı sulṭânî
7627. Tamâm olduḡda tebyîz-i havâşî emr-i Bârî’yle
Anıñ da nüsha-i ‘ömri bulup temmetle fıkḡdânî
7628. Ğarâ’ibden yazarlar ittifâken naql iderler kim
Ḥavâşîniñ kelâm-ı ¹²³“لا يتم” düşmişdi pâyânı
7629. Burusa’da vefâtı vâkı‘ oldı ḥâl-i fetvâda
Sekiz yüz toḡsan üçde itdi ‘azm-i sūy-i rıḡvânî
7630. Civâr-ı Ḥazret-i Seyyid Buḡārî’de defîn oldı
Dirîḡâ kıldı güm-kerde felek ol kenz-i ‘irfânı
7631. Mezârı pîş-gâh-ı bâb-ı câmi‘ de müşâheddir
Ḥudâ pür-nûr ide ol meşhedü’l-envâr-ı zî-şânı

---

¹²³ “Tamamlanmıyor.”

7632. Şakāyık'da yazar te'lif ü taşnīfātını bir bir
Olup Taşköpri-zāde kemterin-i müste'iddānı
7633. Tehāfütüdür biri biri havāşī-yi Mevākıf'dır
Hidāye Şerhi'ne daḥi yazup bir şerḥ-i ḥaqqānī
7634. Tavālī' metni üzre gerçi vardır şerḥ-i vāfisi
Velākin kaldı müsvedde beyāza çekmedi anı
7635. Daḥi müsveddede kalmışdı Telvīḥ'e havāşisi
Rivāyetdir beyāza çekmiş ola ba'z-ı ihvānı
7636. Niçe āşār-ı 'ilm ü fażlı müsveddātda kaldı
Vefāt itdikde şāyi' oldı evrāk-ı perīşanı
7637. İki maḥdūmı kaldı kendülerden soñra dünyāda
Müderrişdir biriniñ Şeyḥ Muḥammed oldı 'unvānı
[368b]
7638. Müderriş oldı elli aqça ta'yin ile Çendik'e
Gene zamm olunup olmışdı ilḥāk-ı ḥidivānī
7639. Ḥayāt-ı vālidinde evvelen terk-i każā itdi
Daḥi tedrisden kefi yed itdi çekdi dāmānı
7640. Taşavvuf semtine meyl ü heves itdi niçe müddet
Kılup Ḥacı Ḥalīfe ḥidmetinde ḥüsn-i pāyānī
7641. Tarīkınden şafā kesb itdi Zeynüddin-i Ḥāfi'niñ
Zuhūr itmişdi andan kendüye ezvāk-ı rüḥānī
7642. 'Azīmet eylemişdi soñralarda mülk-i Īrān'a
Niçe müddet olup müstaşḥıb-i şāḥān-ı Īrānī
7643. Toḳuz yüz ikide yā bir sene soñra vefāt itdi
Meger ol yerden alınmışdı ḥāk-i kabir-i zī-şanı
7644. Muḥaqqıq bir selimü'l-fiṭra fāzıl bir zāt olmağla
¹²⁴“فهذا الشبل من ذاك الأسد” olmuşdı şāyānı

¹²⁴ “Bu arslan yavrusu o arslandandır.”

7645. O rütbe kuvve-i fikriyyesi ğālib idi dirler
Muḥill-i ğāmizātı ḥalde sebḳ itmişdi aḳrānı
7646. Müşārik idi her ‘ ilme velākin ‘ ilm-i ma‘ ḳūle
Ziyāde iḥtişāşı var idi ber-vech-i itḳānı
7647. Küçük maḥdūmı ‘ Abdullāh ismiyle vesīm oldu
O daḥi dā’imā eylerdi şuġl-i faẓl u ‘ irfānı
7648. Fetānetle zekāvetle [vü] cür’etle ṭalāḳatle
Celilü’l-ḳadr idi ancaḳ cihānda ‘ ömr-i sāmānı
7649. Tükenmişdi şebābı ‘ unfüvānında vefāt itdi
Eger ṭul-i beḳāsı olsa ‘ ilm ü faẓl u ‘ irfānı
7650. Cenāb-ı vālidinden nāḳış olmazdı dimişlerdi
Ḳılup her biriniñ murġān-ı rūḥı ‘ arşa perrānı
7651. Ḳubūrı her biriniñ nūr-ı uçmaġ ile pür olsun
Enīs-i mūnisi olsun cinānıñ ḥūr u ğılmānı

Mevlānā Şemseddīn eş-şehīr bi-Ḥayālī Çelebi raḥimehu’llāh

7652. Efāzıldan birisi Monlā Şemseddīn Aḥmed’dir
Ḥayālī maḥlaş-ı meşhūrı Mūsā vālid ‘ unvānı
7653. Ziyāde ‘ ālim ü ‘ āmil taḳı vü hem naḳı idi
Teverru‘ da tezehhüdde yoġ idi ‘ adl u aḳrānı
7654. Ḳuzātıñ a‘ leminden idi gerçi vālidı Mūsā
Oḳumış idi andan muḥtaşarca ‘ ilm ü ‘ irfānı
7655. Hızır Beg ḥıdmetiyle Bursa’da olmışdı müstes‘id
Müderris idi Sultāniyye’de bā-emr-i sultānı
7656. Mu‘īd-i dersi oldu ḥazret-i üstāz-ı zī-şānıñ
Medārisde müderris olmuş idi niçe ezmānı
7657. Virildi Filibe’de bir medrese tadrīs şartıyla
Otuz dirhem olup kendüye ta‘ yīn-i ḥıdīvānı
7658. Gelibolı’da ḳādıydı o dem Ḥacı Ḥasan-zāde

Virildi medrese aña Burusa'da Murād Hānī

[369a]

7659. Muḥammed Hān'dan Maḥmūd Paşa'nın recāsıyla
Ḥayālī'ye o dem gelmiş idi bir reşk-i 'irfānī
7660. İki beyt-i dil-ārā nazm idüp Maḥmūd Paşa'ya
Biraz ta' rīz ile irsāl kıлмаğla zarīfānī
7661. Kırā'at eyledikde şaḥfa Monlā Ḥayālī'yi
Bu olmuş idi cevābı nāmeniñ monlā-yı zī-şānī
7662. Eger bilmiş olaydı i' tirāz itmezdi tevcīhe
Daḥi a' lā olur kendülere iḥsān-ı sulṭānī
7663. Nümāyān oldu kim erbāb-ı istiḥkākdan ğayre
Odur anda virilmezmiş medāris cāh u ' unvānı
7664. Ḥudā'nın ḥikmetin gör belde-i İznīk'de ol dem
Ḥaṭīb-zāde müderris idi bā-emr-i cihān-bānī
7665. Vefāt itdikde maḥlūlin o dem dergāh-ı ' āliye
Vezīr-i a' zām ' arz itmekle ber-vech-i şitābānī
7666. Te'essüf eylemişdi fevtine monlā-yı mezbūruñ
Vezīr-i a' zāmı āgāh idüp ol şāh-ı ' Oşmānī
7667. Buyurmuşlardı kim anıñ yerine öyle bir fāzıl
Müderris isterim kim öyle olsun fazl u itḳānı
7668. Efāzıldan olup hem şāb olsunlar ki tadrīse
Fütūrı olmaya hem zīhn-i veḳḳādında noḳşānı
7669. Aña degme efāzıl olamaz hem-keffe fazlında
Bulınmaz az zamānda her cihetle anıñ aḳrānı
7670. Taḥayyül üzre iken ḥāṭır-ı Maḥmūd Paşa'ya
Tebādūr eyledi Monlā Ḥayālī der-' aḳab anı
7671. Münāsib gördi maḥlūleye ber-kām eylemek ancak
Tekellüm itmeyüp meclisde vācib idi kitmānī

7672. Taşavvur eyledi bir meclis-i âherde ‘ arz itdi
Huzûr-ı pâdişâhiye çağırdup şadr-ı zî-şanı
7673. ‘ Akâ ’id Şerhi üzre hâşiye tahrîr idüp evvel
Kılup dibâcesin ismiñle şoñra zîb-i ‘ unvânî
7674. O dem didi ne‘ am ol şadr-ı a‘ zam şerm ile tev’em
Su’âl-i pâdişâhî şıkdı ol maḥmûdü’l-erkânı
7675. Ḥayālî’niñ güzâr itmişdi hayli zıkr-i efdâli
Huzûr-ı şehriyârîde kılındı vaşf-ı ‘ irfânı
7676. Yine tekrâr-i ḥüsn tertîb kıldı Ḥayālî’ye
Recâ-mend oldıgında oldı tevcîh-i ḥıdîvânî
7677. Yüz otuz dirhem olmuşdı anıñ ta‘ yîn-i yevmîsi
Anıñla olmuş idi zâhiren maḥsûdü’l-aḳrânî
7678. Tavâf-ı Beyt’e ‘ âzim idi geldikde Sitanbul’a
Vezîr-i a‘ zama redd eyledi ta‘ yîn-i sulṭânı
7679. Zehâb-ı ḥacc ile maḥlûleden itdikde istinkâf
Qabûl-i medreseyle itdi ibrâm-ı müşîrânî
- [369b]
7680. Eger siz şadrıñı sulṭân-ı ‘ âlem taḥtını virse
Benim-çün bu seferden terke yoḳdur semt-i imkânî
7681. Bu emri şadr-ı ‘ âlî ‘ arz idince şâh-ı devrâna
Yine ibrâm içün şadır olup fermân-ı sulṭânî
7682. Niçün ibrâm itmezsın didikde şadr-ı zî-şâna
Didi ey pâdişâh-ı taḥt-gâh-ı mülk-i ‘ Oşmânî
7683. Bu sâl-i meymenet-fâl içre ḥacca ‘ âzim olmaḡla
O rütbe eyledim ibrâm te’ḥîr ide pūyânî
7684. Cevâbında baña dimişdi kim virseñ baña şadrıñ
Beni düstûr-ı ekrem eyleseñ bâ-emr-i şâhânî
7685. Benim-çün bu sene te’ḥîr-i ḥacc hîç qâbil olmazdı
Ḥayâ itmekle terk itmişdi zıkr-i taḥt-ı sulṭânı

7686. Muḥammed Ḥān'a ḥüzn 'ârız olup 'azm-i Ḥayālî'den
Şu vech üze şudûr itmişdi fermân-ı cihân-bânî

7687. Tavâf-ı beytten ric' at idince medresesinde
Mu'idi her kim ise ide tadrîs anda aḥyânî

7688. Bu vech üze icâzet virilüp Monlâ Ḥayālî'ye
Edâ-yı farz ile 'avdet idüp ol ḥibr-i devrânî

7689. Yine ol buḡ'a-i vâlâda tadrîse kılup me'mûr
Bir-iki yıl mürûrında idüp gül-geşt-i rıdvânî

7690. Otuz üç sinnine girmişdi sâl-i irtihâlinde
Vefâtı Bursa'da vâḡi' olup bâ-emr-i Sübhânî

7691. Ziyâret-gâhdır Zeyniyye içre kabr-i pür-nûr
Ḳarîn-i 'afv u ḡufrân ola yâ Rabb cürm ü 'işyânı

Menâkıb-ı Celîle-i Ḥayālî Çelebi raḥimehu'llâhu te'âlâ

7692. Yazar Taşköpri-zâde vaşfını nîhrîr-i mezbûruñ
Olur Kûnh içre 'Âlî naḡli anıñ şıdk-ı burhânı

7693. Riyâzât üze imiş dâ'imâ hengâm-ı şuḡlinde
'İbâdât ile 'ilme eyleyüp imrâr-ı ezmânî

7694. Ḳalîlü'l-ekl olup bir kerre ekle iktifâ itmiş
Şeb u rûzında perhîz üze ol mûrtâz-ı ḥaḡḡânî

7695. Neḥâfetle olup cism-i nizârı şöyle kim farzâ
İdüp sebbâbesin ibhâmla bir ḥalka aḥyânî

7696. İrâ'et itdirüp ḥalka ḡolın idḡâl itdikle
Şıḡarmış 'azde varınca kıyâs it za'f-ı ebdânı

7697. Ġıyâsüddîn'den maḡkiyyedir naḡl-i dirâyete
İki yıl dersine ḥâzır olup ber-vech-i itḡânî

7698. Sitâyiş üze idi dâ'imâ monlâ-yı mezbûr
Dir idi dehre gelmez bir daḡi fazl ile aḡrânı

7699. Telemmüz eylemişdim kendüden Monlâ Hayâlî'niñ
Varup İznîk'e mekş itdim berây-ı fażl u 'irfânî
7700. Mizâh u dıhkını bir kerre rü'yet itmedim anıñ
Yağud bir kimseyi âzâr ide ber-vech-i gâḍbânî
[370a]
7701. Müdâvim idi şamt-ı dâ'imîsiyle 'ibādâta
Olup bi'l-cümle melhûzâtı tedkîkât-ı 'irfânî
7702. Tekellüm eylemezdi olmasa ebḥâş-ı 'ilmiyye
Eger baḥş olmasa eyler 'ibādât üzre püyânî
7703. H̱âce-zâde'yle bir câmi' de baḥşî vâқи' olduḡda
Aña ġalib gelüp zâhir olunca fażl u rüçḥânî
7704. Gelince beytine Monlâ Hayâlî didi aḥbâbı
Bu gün ġalib olup ilzâm itdiñ ḥibr-i zî-şanı
7705. O dem taḥdîş-i ni' metle tebessümle dimişlerdi
Bu gün Şâlih Baḥîl'in oğlu kim üstâz-ı sultânî
7706. Baḥşde başını ḡarb itmeden hîç olmadım zâ'il
Benimle yine eyler mi 'aceb baḥş-i fużulânî
7707. O sâ'atde görölmişdi anıñ dıḥki dir râvî
Zehî zühd ü vera' şad bâreka'llâh ḥavf-ı Rabbânî
7708. Rivâyetdir ki Mevlânâ Hayâlî dâr-ı 'uḡbâya
'Azîmet itmeyince H̱âce-zâde ḥavf-ı rüçḥânî
7709. Ğamından ḡurtılup ferş-i şafâda olmadı nâ'im
Vefât itdikde Mevlânâ Hayâlî didi sirrânî
7710. Bu günden soñra nâ'im olalım râḥat firâşında
Gözin ḡorkutmış idi tâ o rütbe fażl u 'irfânî
7711. Cenâb-ı Şeyḡ Merzifonî'den bey'atle el aldı
Ṭarîḡ-i Zeyn-i Ḥâfî'den bulup irşâd-ı rüḥânî
7712. 'Azîzinden telâḡḡun eylemişdi zîkr u tevḥîdi
İderdi ḡod-be-ḡod icrâ-yı âyîn-i 'azîzânî

7713. Olup ‘Abdurrahîm ismiyle şöhret-yâb âfâka
Fürûzân olmuş idi ol ‘azîziñ pertev-i şanı
7714. ‘Azîziñ zikri sebķ itmişdi icmâl üzre bālâda
Yazılmış idi Hayreddîn ile câmi‘ de lûkyânî
7715. Bu bey‘ at Edrine şehrinde Nev-Câmi‘ de olmuştır
Yazar Taşköpri-zâde medh ile monlâ-yı zî-şanı
7716. Rivâyet eylemişdi kendi hattıyla Hayâlî’niñ
Ne deñlü var ise te’lîf ü taşnîfin nümâyânî
7717. Muḥarrer görmüş idim zahr-ı Telvîḥ’inde bi’l-cümle
‘Aķâ’id Şerḥi üzre evvelâ ol şerḥ-i itķânî
7718. Sülûk itmekle anda meslek-i icâz u i‘câzla
Anîñla imtiḥân-ı ezkiyâ eylerdi aḥyânî
7719. Ḥavâş-i Şerḥ-i Tecrîd’in daḥi seyr eyledim hattâ
Mücerred evvelinde eylemiş tedķîķ u im‘ânî
7720. Kaşâ’idden daḥi Nûniyye’yi şerḥ itmiş kim
Ḥızır Beg ḥazretine itmiş ‘arz-ı fażl u rüçḥânî
7721. Görülmüş idi kendi hatt-ı destiyle olan Telvîḥ
Anı yazmağla tavzîḥ eylemiş esrâr-ı pinhânı
7722. Daḥi eṭrâf-ı Telvîḥ’e niķe ta‘lîķ yazmışdı
Ḳarâyıḥle idüp mecmû‘a-i zîbâ-yı ‘irfânî
7723. Görülmüşdi daḥi Tefsîr-i Beyzâvî’si hattıyla
Ḥavâşî üzre taḥrîr eylemiş i‘câz-ı Furķân’ı
7724. Ḥudâ iḥsân ide âşâr-ı fażl u ‘ilmin ‘uķbâda
Mükâfât-ı cezîle ola ferdâ zâd-ı rıdḩânî

[370b]

Menķabe-i Mevlânâ Muşliḥuddîn Muştafâ el-Ḳaştalânî

7725. Efâzıldan birisi daḥi Monlâ Ḳaştalânî’dir
Muḥammed Ḥân Fâtîḥ devriniñ mifzâl-i zî-şanı

7726. Egerçi Muşlıhuddîn şöhretiyle oldı nām-āver
Velâkin Muştafa’dır Kaştalānī oldı ‘unvānı
7727. ‘Avām-ı nās anı tahrîf u tağlîtle Kestel’dir
Galaṭla iştiḥârı şihḥate olmışdır rüçḥānī
7728. Diyār-ı Rûm’da evvel ‘ulûmâ iştiğāl itdi
Hızır Beg ḥıdmetinde oldı ber-ter ḳadr-i ‘irfānı
7729. H̱āce-zāde Ḥayālī ol zamān iki mu‘îd oldı
Hızır Beg‘den müfāriḳ olmayup bir niçe ezmānī
7730. Velâkin Kaştalānī oldı tadrîs-i Mudurnı’da
Biraz eyyām anda okıdup aşḥāb-ı ezhānı
7731. Müderris oldı Dimeṭoḳa’ya naḳl itdi tadrîsi
O yerde daḥi ta‘lîm eylemişdi müste‘iddānı
7732. Muḥammed Ḥān Şemān-ı Şaḥn’ı bünyād eylemişlerdi
Medārisden biri olmışdı aña luṭf-i sulṭānī
7733. Keşîrû’l-himme bir mifzāl idi tadrîsden aşlā
Müfāriḳ olmayup eylerdi ‘ilme şuğl her ānī
7734. Mübāhāt üzre da‘vā eylemişdi Ḥazret-i Fātîḥ
Sekiz Şaḥnı daḥi iḥsān ideydi baña yeksānī
7735. Üçer nevbet iderdim her birinde başḳa tadrîsin
Be-her gün yirmi dört dersin olurdı baña imkānı
7736. Bu da‘vā kendüyi āḥir ḳazāya uğradup tā kim
Edirne Bursa hem İstanbul’a bu ḥibr-i devrānı
7737. Üçer kerre ḳılup ḳāzī bi’l-ḥaḳḳ ‘ahd-i Fātîḥ’de
Virüp āḥirlerinde aña ḳāzî-‘asker ‘unvānı
7738. Muḥammed Ḥān ‘aşrında o dem bir idi ḳaz‘asker
Olup başlı başına revnaḳ-ı dîvān-ı ḥāḳānī
7739. Vezîr-i a‘zamı Sulṭān Muḥammed Ḥān merḥūmuñ
Muḥammed Beg idi ya‘nī o paşa-yı Ḳaramanī

7740. Cenāb-ı Kaşalānī'den ziyāde havf eylerdi
Cür'et şāhibi olmağla ol monlā-yı haqqānī
7741. Haqīkatde müdārāt itmegi bilmezdi bir ferde
Olup kavvāl bi'l-haqq fark iderdi hakk u buṭlānı
7742. Hazer itmezdi aṣlā levme-i lā'imeden ol dānā
İderdi izz-i sulṭān ile te'dīb-i müşirānī
7743. Anıñ tekdīr-i zımnisi olup monlā-yı zī-şāna
Der-i devlet-medāra bildirüp i' lām idüp anı
7744. Me'al-i 'arzını taḥrīr ider 'Ālī kitābında
Muḥāṭab eyleyüp Sulṭān Muḥammed Hān-ı zī-şānı
7745. Hudāvendā seni te'yīd ide Haqq taht-ı şāhīde
Esās-ı devletiñ ol çār erkānı vezīrānı
7746. Olup her birisi bir kūşede pāyende-i devlet
O çār erkān üzre oldı muḥkem üss-i bünyānı
- Mazmūn-ı 'Arz-ı Şadr-ı 'Ālī**
- [371a]
7747. O çār erkānıñ elbet iki ṭāqı iktizā eyler
Raşānet üzre ola tā ki kā'im devlet erkānı
7748. Anıñçün iki kâdı-'askeriñ naşbı vüçüb üzre
Gerekdir ḥāliyā bu devlet ü dīne niğeh-bānī
7749. Eger dīvān-ı 'ālīde iki olsaydı kâz-'asker
Biri Rūm-ili biri Anaṭolı olup 'unvānı
7750. Suḥūlet iktizā eylerdi itmām-ı mesālihde
Müzeyyen olur idi şehriyāriñ daḥi dīvānı
7751. Cenāb-ı Kaşalānī'niñ olup teşrīki müsteşvab
Aña meyl eyledi der-ḥāl kalb-i pāk-i sulṭānī
7752. Yazar Taşköpri-zāde mansīb-ı şadreyn itmege bā' iş
Mücerred şadr-ı a'zam idi kim 'arz eyledi anı

7753. Kemâl-i havfdan nâşî ta‘ addüd re’yi anıñdır
Te‘ âzud eyleye Anaṭolî şadriyla aḫyânî
7754. Kılındı Kaşṭalânî Rûm-ili şadrında istibḳâ
Daḫî Hâcî Ḥasan-zâde Anaṭolî’ya şâyânî
7755. O demde kâdı-yi İstanbul olmışdı şefâ‘ atle
Sevişmezdi miyânda var idi bir reşk-i rüçḫânî
7756. Ḥaber-dâr oldığında Kaşṭalânî emr-i teşrîke
Şadâretten o demde ‘azliniñ olmışdı ḫuyânî
7757. Ḥükûmet kâbil-i şirket degildir diyü ‘unf itdi
Ḳabûl itmem didi terk eyledi bir def‘a dîvânî
7758. Ḥaber gönderdi düstûr-ı mükerrrem nuşḥ u pend itdi
Egerçi ḳalbini telyîne itdi şarf-ı imkânî
7759. Müfid olmadı aşlâ şadr-ı a‘ zâḡ kendi varmaḡla
Murâd itdi aña tefḥîm ide tevḥîm-i pâyânî
7760. Eḫibbâsı varup nuşḥ itmeye monlâ-yı mezbûra
Didiler şadr-ı ‘âlî kendi geldikde vazî‘ânî
7761. Seni elbette ırzâ eyler olmaz def‘ine çâre
Emîn olma olur elbette encâmında ḫüsrânî
7762. Varup düstûr-ı ekrem Kaşṭalânî’ye ziyâretle
Ne didiyse didi ırzâ idüp ol zât-ı zî-şânî
7763. Ḳabûl itdirdi şadr-ı Rûm-ili’yi nuşḥ u pendiyle
Velâkin Kaşṭalânî’ye gelüp dimişdi ḫullânî
7764. Seniñ bu vaz‘ına Hâcî Ḥasan-zâde gücenmekle
Yemîn itmiş ṭalâḳa hem daḫî taḡlîz-i eymânî
7765. Vezîr-i a‘ zâmîñ ḫaḳḳında şavb-ı pâdişâhîde
Ne didiñse ḡazabla ide iblâḡ-ı müşîrânî
7766. Aradan çok zamân geçmeksizin Sultân Muḫammed Ḥân
Bu dârü’l-mülk-i dünyâdan idince ‘azm-i rıdvânî

7767. Cenâb-ı Bâyezîd Hân yümn ile olduḡda taht-ârâ
Şadâretten serî‘ân ‘azl idüp ol ḡibr-i devrânı
7768. Mu‘ayyen oldu yevmî Kaşalânî’ye yüzer dirhem
Yerine oldu İbrâhîm Paşa naşb-ı sulṡânî
7769. Ol İbrâhîm Paşa kim Ḥalîl Paşa’nıñ oḡlıdır
Mürûr itmişdi bâlâda anıñ icmâl-i ‘unvânı

**Ḥâtime ez-Menâkıb-ı Mevlânâ Kaşalânî be-Rivâyet-i Vâlid-i Taşköpri-
zâde**

[371b]

7770. Yazar Taşköpri-zâde istimâ‘an ba‘ż-ı aḡvâlin
Cenâb-ı vâlidinden naḡl ile ol ḡibr-i devrânı
7771. Efâzıldan Muşannifek cihândan rıḡlet itdikle
Anı defn itmeḡe ḡâzır olup ‘aşrıñ ‘azîzânı
7772. O demde Kaşalânî ḡâkim-i Koşantınıyye’ydi
Ḥükûmet-ḡâhı ya‘nî ḡâne-i meskûn-ı vîrânı
7773. O mevzi‘de idi kim soñra yapıldı ‘arsa-ḡâhında
Mürûr-ı dehr ile nev câmi‘-i Sulṡân Selîm Ḥânî
7774. Definden ‘avdetinde Kaşalânî’ye şadâḡatle
Ma‘iyyet eylemişdi kendüye bir niçe cîrânı
7775. Birisi Maḡnisa-oḡlı biri Kaḡdı-zâde idi
Mevâliden olup her biriniñ var idi ‘unvânı
7776. Bu şeb ḡam-ḡâneyi teşrîf idüp beytütet eylersiz
Ziyâret idelim sizlerle yarın ḡabr-i zî-şânı
7777. İkinin daḡı da‘vet eyledikle Kaşalânî’ye
Dimişdi Kaḡdı-zâde ḡâneme varup şitâbânî
7778. Yine ‘avd eylerim siz buyuruñ diyüp icâzetle
Ḥarîb olmaḡla beyni fevrî geldi oldu miḡmânı

7779. Didi Taşköpri-zāde vālidinden naql ile ol şeb
Olundı Kaştalānī hānesinde zevk-i rūhānī
7780. Hemān bir hoşka-i ma' cūn ihzār itdiler anda
Haşış ekliyle anı ittihām eylerdi yārānı
7781. Teyakḳun eyledim ğayri ki ma' cūna müdāvimdir
Çıkarıdı vāfirin ekl eyledikde kendi vaḥdānī
7782. Rivāyet itdi Kādī-zāde baña daḥi virdikde
Durūġı ihtiyār itdim tedārük eyledim anı
7783. Anıñçün gitmiş idim hāneme tecdīd-i keyf itdim
Ġıdāmı anda ekl itdim didim bā- 'özü-ḥāhānī
7784. Şataşdı Maġnisa-zāde faḳīre virdi cüz 'ice
Tenāvül eyledi ma' cūndan ol dem zārīfānı
7785. Aradan az zamān geçmişdi aldı Kaştalānī'yi
Tekeyyüf kaşdına ekl itdiği ma' cūn-ı Yūnānī
7786. O rütbe açdı güller gibi ḥandān oldu bī-çāre
Şüküfte-ḥāṭır itdi anı çün murġ-ı hoş-elḥānī
7787. Cevāhir nesrine başladı meydān-ı ma' ārifde
Gehī ḥikmetde geh hey 'etde kıldı 'arz-ı 'irfānī
7788. Muḥaşşal her fūnūn-ı 'ilm ü efzāle mahāretle
Daḳāyık serd idüp açdı niçe kenz-i firāvānı
7789. Fevā 'id istimā' itdim ki ol bezm-i dil-ārāda
Birine olmamışdı fi'l-ömr mesmū' -ı āzānī
7790. Riyāziyyātdan şoñra biraz 'ilm-i şerāyi' den
Yine tekrār itmişdi şürū' -ı baḥş-i itkānī
7791. Daḥi baş eyledi 'ilm-i taşavvufdan ḥaḳāyıkdan
Tevārīḡ u siyerden daḥi naql itdi ġarībānı

[372a]

Ez-Menāḳıb-ı 'Acībe-i Mevlānā Kaştalānī

7792. Kaşâ'ıdden luğazdan şî' r u inşâdan mu' ammâdan
Beyitler okıdı taḥrîr iderdi belki Ḥassânî
7793. O rütbe faẓl u ' irfânın tebaḥḥur üzre gördüm kim
Zamânıñ Seyyid ü Sa' d' ı disem olurdı şâyânî
7794. Dimişdi Kaştalânî eyleyüp ma' cûnına îma
Benimle ' ilmimim beyninde bu dârû-yı nâdânî
7795. Eger ḥaylûlet itmiş olmasa keyfiyyet-i faẓlım
İderdi belki kemiyyetle sebḳat Sa' d u Cürcân' ı
7796. Berây-ı tesliyet Taşköpri-zâde Kaştalânî' ye
Dimişlerdi bu ma' cûn ile böyle faẓl u ' irfânı
7797. Ya ma' cûn olmasa ' öẓr-i kavî faẓl u kemâlâtıñ
Olur mıydı lisân-ı ḳâl ile tavşife imkânı
7798. Efâzıldan ḥikâyet itdi Luṭfullâh-i Toḳadî
Şakâyık' da şu vech üzre mufaşşal oldı ' unvânı
7799. Vezîr-i a' zam olmışdı Ebu' l-Feth' e Sinân Paşa
Şadâretde daḥi terk itmedi ta' lîm-i ' irfânı
7800. Dimişdi Monlâ Lûṭfî ḥazret-i düstûr-ı vâlâ-câh
Şeb-i ta' ṭîl olduğda gürûh-ı müste' iddânı
7801. Sarây-ı âşafiye da' vet idüp cem' iderlerdi
Nefâyis eṭ' ime iḥrâc idüp ber-vech-i mihmânî
7802. Ziyâfetle keremle her birin memnûn idüp evvel
Efâzıl cem' ine baḥş itdirirdi niçe ezmânî
7803. Leyâliden yine bir şeb Cenâb-ı Kaştalânî' yle
Ḥâce-zâde Ḥaṭîb-zâde bu üç niḥrîr-i devrânî
7804. Sarâya da' vet itmişlerdi dir Lûṭfî-yi Toḳadî
Benim de var idi hem-şoḥbetim meclisde sirrânî
7805. Efâzıl birbiriyle şoḥbet-i ' ilmiyye eylerken
İderdik biz daḥi anda taḥaddûş şoḥbet-i cânî

7806. Hılāl-i şoḥbetimde dimiş idim ḥıll-i ma‘ hūde
Fülān demde baña ‘ārız olup bir derd-i cismānī
7807. Kemāl-i ıztırābımdan o demde ḳan derlerdim
Olurdu ol çıkan derden ḳamīşin aḥmer ḳanı
7808. Refīḳım dıḥk idince ol kelām-ı ḥande-fermādan
Efāzıl didi aña bā‘ iş-i dıḥk-i sefīhānī
7809. Nedir diyüp su ‘āle her biri āḡāz itdikde
Didi Lūṭfī faḳīrīñ şöyle şöyle derd-i pinhānī
7810. Beni i‘ cāb itdi didigimde ben daḥi güldüm
Benim dıḥk itdigimden cümleye gelmekle ḥandānī
7811. Cenāb-ı Ḳaṣṭālānī gülmeyüp ḥuẓẓār-ı meclisden
Su ‘āl itmişdi evvel ḥandenīñ vechin ‘acībānī
7812. Didi bu Lūṭfī-i bī-mārīñ irād itdigi derde
Fülān ‘illet dinür kim İbn-i Sīnā zıkr ider anı
[372b]
7813. Anı Ḳānūn-ı Tıbb’ın şol maḥallinde beyān itdi
Yazar bi’l-cümle esbāb u ‘alāmātıyla baḥrānī
7814. Ḥ‘āce-zāde su ‘āl itmişdi Monlā Ḳaṣṭālānī’dan
Bütün Ḳānūn’ı gördiñ mi bu vefḳ-i tıbb-ı Yūnān’ı
7815. Cevābında didi Ḳānūn’ı görmüşdüm tamāmıyla
Şifā-yı İbn-i Sīnā’yı daḥi ber-vech-i itḳānī
7816. Bütün te’līf ü taṣnīfin tamāmıyla evā’ilde
Okıdım hem okutdum zümre-i erbāb-ı ‘irfānı
7817. Cenāb-ı Ḳaṣṭālānī şormuş idi Muşliḥuddīn’e
Şifā manẓūruñuz olmuş mıdır ber-vech-i im‘ānī
7818. Zi-evvel tā-be-āḥir oldu mı imrār-ı enẓārīñ
Tamāmıyla göreydiñ fehm iderdiñ ‘ilm-i ebdānı
7819. Biri birinden istiḥbār idüp keyfiyyet-i tıbbı
Velākin Ḳaṣṭālānī’niñ olup her fende rüḥḥānı

7820. Yedi kerre Şifâ'yı İbn-i Sînâ mesleki üzre
Tettebbu' eyledim didikde ber-vech-i hakîmânî
7821. Aña huzzâr-ı meclis didiler el arkası yerde
Ta' accüb itdiler tafdîl idüp ol hibr-i devrânî
7822. Fünûnuñ cümlesinde fâ'îku'l-aqrândır dindi
Hâce-zâde aña virdi faķaķ monlâ-yı zî-şânî
7823. Şehâdet üzre idi Kaştalânî fazlına dâ'im
Dir idi az zamânda oldu taķşîl-i firâvânî
7824. Rücû' itmezdi lâkin ez-ķazâ re'y-i haķâ itse
Yaķûd sehvi zuhûr itse gehî bâ-hûkm-i insânî
7825. Şudûr itmişdi hattâ meclis-i Maķmûd Paşa'da
Vezîr-i a'zam iken bir emirde sehv ü nisyânî
7826. Dir idi Hâce-zâde ben daķi anda idim hattâ
Sözinden dönmedi beyyîn iken ol yerde buķlânî
7827. Bu deñlü i'tirâzı selb idüp Kânûn'dan hâric
Mükâbir oldu da'vâsında men' itdikde burhânî
7828. O daķi Hâce-zâde bunda ısrâr ile dirmiş
Haķâyâ haml idüp aķvâl-i haķķ-ı chl-i itķânî
7829. Yazar Taşķöpri-zâde hılye-i zîbâ-yı monlâyı
Naķîfû'l-cism ü zerdîn-rûy u hem ķaddi tûlânî
7830. Egerçi ezraķu'l-ayn idi ammâ baķt-ı firûzı
Güzel gösterdi anı devlete bâ-faẓl u 'irfânî
7831. Sitanbul içre bir nev-câmi'-i zîbâ binâ itdi
Hudâ ihsân ide cennetde aña beyt-i rıdvânî
7832. 'Aķâ'id Şerķi'ne bir hâşiye taķrîr itmişdir
Mevâķîf üzre vardır niķe ta'likât-ı zî-şânî
7833. Daķi işķâl-i seb'a bir risâle yapıdı kim görse
Kemâl-i diķķatin belki iderdi ğıbķa Cürĉânî

[373a]

7834. Eger tedrîsi kendin ez-każâ men' itmemiş olsa
Anıñ olmazdı te'lîfâtınıñ hiç hadd ü pâyânı
7835. Toķuz yüz birde şavb-ı aķdese da' vet olunmağla
Hümâ-yı rûhı uçdı 'azm idüp cevân-ı rıdvânı
7836. Civâr-ı türbe-i Eyyûb-i Enşârî'de vâķi' dir
Hudâ kabr-i şerîfin eyleye pür-nûr-ı rûhânı

Mevlânâ Muhyiddîn eş-Şehîr bi-Hatîb-zâde

7837. Efâzıldan birisi daķi Muhyiddîn Muhammed'dir
Hatîb-zâde olup beyne'l-ehâlî nâm u 'unvânı
7838. Anıñ Monlâ Tâcüddîn idi validleri ismi
Murâd Hân devletinde bulmış idi rif'at-i şânı
7839. Şabâvetde cenâb-ı vâlidinden perveriş buldı
Ta'allüm itdi andan 'ilm ü fażl u naķd-i 'irfânı
7840. Telemmüz eyledi 'Allâme-i Tûsî Hızır Beg'den
Sitanbul'da olup ihde's-şemâne niçe ezmânı
7841. Muhammed Hân 'aşrında olan aşķâb-ı tedrîsiñ
Çamudan aķdemidir a'lemidir didiler anı
7842. Muhammed Hân anı 'azl eylemişdi sū'-i hulkıyla
Yine 'afvın recâ itdikde anı Monlâ Gūrânı
7843. Virildi buķ'a-i dirînesi naķd-i şefâ'atle
Olup kaşd-ı mükâfâtıyla üstâd-ı hıdvânı
7844. H'âce-zâde ile da'vâ-yı bahş'e tâlib olmağla
Muhammed Hân didi ey minber-i fażlñ hoş elhânı
7845. Anıñla bahş-i 'ilme iķtidârıñ var mıdır âyâ
Müberhendir anıñ her fende zîrâ fażl u rüçhânı
7846. Hudâvendâ saña üstâd olmaķ kuvveti besdir
Gelür elbetde ana rütbemizden bîm u tersânı

7847. Bu kavlınden gelüp İbnü'l-Ḥaṭīb'ın nefret-i şāhī
O sâ'at ḥ'âcelikden olmuş idi 'azle şâyânî
7848. 'Azilden sonra bahş itdirdi gerçi bezm-i şāhīde
Velâkin olmadı da' vâsını ityân-ı burhânı
7849. Müderris olmuş idi ba'z-ı eṭrâf-ı medârisde
Reh-i tedrisde imrâr idüp eyyâm-ı devrânî
7850. Kaviyyu'l-kalb idi pür-gü idi ğâyet-i cür'etden
Baḥışde eylemezdi kimseden ḥavf u hirâsânî
7851. 'Ulûm-ı zâhireydi zâhiren ser-mâye-i fazlî
Ḥaḳâyıkdan daḥi eylerdi da'vâ-yı fuṣûlânî
7852. Gehî da'vâ-yı maḥdûmiyyet eylerdi tefâḥürle
Begenmezdi ḥuṣûr-ı şehriyârîde vezîrânî
7853. Dem-i teslîmde hiç inḥinâ itmezdi sultâna
Aña dirlerdi bilmez rû-be-rû âdâb-ı sultânî
[373b]
- Aḥlâk-ı Zemîme-i Ḥaṭīb-zâde ve Evşâf-ı Zemîme-i Ū**
7854. Mecâlisde meḥâfilde kibâr-ı ehl-i efdâle
Taşaddurla iderdi ḥod-be-ḥod da'vâ-yı 'unvânî
7855. Muḥaşşal sū'-i ḥulķı kendüyi sevdirmede ḥalka
Anıñçün iltifât itmezdi sultân-ı cihân-bânî
7856. Severken bi't-ṭab' aşḥâb-ı 'irfânı Muḥammed Ḥân
Aña itmezdi sâ'irler gibi luṭf-ı firâvânî
7857. Efâzıldan katı çok kimseyi tekdîr itmekle
Mu'âdât üzre idi aña 'aşrın ehl-i 'irfânı
7858. Şaḳâyık'da yazar Taşköpri-zâde rütbe-i kibrin
Ḥikâyet eylemiş bir gün aña üstâz-ı zî-şânı
7859. Dimiş üstâdı Mevlânâ Muḥyiddîn Fenârî kim
Qarındaşımla ya' nî Şāh Efendi ile aḥyânî

7860. Hattib-zade Efendi dersine hazır olup andan
Telemmüz eyler idik ba'z-ı te'lifât-ı Cürçân'ı
7861. Tekâ'üd ihtiyâr itmekle şavb-ı şehriyârîden
Aña yevmiyye yüz dirhem olup ta'yîn-i sulţânî
7862. Cenâb-ı Bâyezîd'e 'îd tebrîkin murâd itdi
Bize emr eylemişdi idelim taq'bîl-i dâmânî
7863. O demde Efdalüddîn-zade müftî idi devletde
Anıñ da vardı toqsan dirheme ta'yîn-i şâyânı
7864. Huzûr-ı şehriyârîde mecâlisde Hattib-zade
Taşaddur eyler idi müftiye bâ-kibr-i nefsanî
7865. Ma'yyetle varıldıkda sarây-ı pâdişâhîde
O dîvân-hâne kim mevķıf idüp erbâb-ı dîvânı
7866. Hattib-zade'yle Müftî Efdalüddîn-zade vardıkda
Cülûs itmîşdi anda devletiñ hayl-i vezîrânı
7867. Görünce anları ta'zîm ile hep kâ'im olmışdı
Taḥiyyât ile teşrîf eyledi müftî müşîrânı
7868. Hattib-zade dönüp didi bu teslîmiñ nedir aşlı
Urup zâhr-ı yediyle şadr-ı müftiye ğazûbânî
7869. Selâm itmekle düstûrâne 'ırzın hetk idüp ilmiñ
Olar ḥâdim olup sen anlarıñ maḥdûm-ı zî-şânı
7870. Şerâfet var iken zâtında ḥuddâma selâm virmek
Saña îrâş iderken mesned-i fetvâda noqşânı
7871. Bu ğavġâ ile vardı taḥt-ġâh-ı şehriyârîye
Verâsında iderdik biz daḥi ḥâle nigeh-bânî
7872. Serîrinden görünce yedi ḥaṭve itdi istiḳbâl
Elin gögsine koydı itdi teslîm-i ḥıdîvânî
7873. Ne taq'bîl eyledi dâmân-ı dest-i pâdişâhîyi
Ne resm-i inḥinâ yâḥud ne icrâ de'b-i şâhânî

7874. Teşāfūh eylediler şart-ı mesnūn üzre meclisde
Mübârek ola ‘îdîñ pâdişâhım didi sirrânî

7875. Bizi ta‘rîf idüp vaşf eylemişdi Bâyezîd Hân’a
Biz âdâb ile takbîl eyledikde dest-i hâkânî

[374a]

Neşâyîh-i Muhyiddîn el-Fenârî

7876. Cenâb-ı Bâyezîd Hân iştiğâl-i ‘ilm ü ‘irfâna
Bizi haşş eyledi nuşh itdi ol şâh-ı cihân-bânî

7877. Yine teslîm-i sâde ile sulţâna vedâ‘ itdi
Birâderle götürdük hâneye üstâd-ı zî-şânî

7878. Dimişdik Hâzret-i İbnü’l-Haţîb’e ya‘nî üstâda
Gelürken yolda ey baħr-i ‘ulûm ey mâ‘rifet kânî

7879. Bugün kaşd-ı ziyâret itdigiñ sulţân-ı vâlâ-câh
Degil mi hâliyâ mesned-tırâz-ı taht-ı ‘Osmânî

7880. Revâ olmaz mı cüz’î inhinâ itseñ selâmiñda
Sezâ olmaz mı takbîle yâ dest-i pâk-i sulţânî

7881. Huşûşâ Bâyezîd Hân gibi sulţân-ı zî-şân kim
Velâyetde diyânetde müselleme idi rûçhânî

7882. Degil mi yoħsa zıllu’llâh-ı ‘âlem vech-i arz üzre
Huşûşâ vâlidî vaşfinda didi şâh-ı ‘Adnânî

7883. Olup ¹²⁵“نعم الأمير” unvânı ile kâdri bâlâ-ter
Olunca Qal‘a-i Qoştantıniyye fethe erzânî

7884. ¹²⁶“لنعم الجيش” ile memdûh-ı peygamber iken rahtı
Öpülmez mi o cem‘iñ fâhr ile eydî yâ dâmânî

¹²⁵ “İstanbul muhakkak feth olunacaktır. Onu fetheden kumandan **ne güzel kumandan** ve onu fetheden asker ne güzeldir askerdir.” hadisinden nakıs iktibas. Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 335; Buharî, et-Târîhu’l-Kebîr, I, 81.

¹²⁶ “İstanbul muhakkak feth olunacaktır. Onu fetheden kumandan ne güzel kumandan ve onu fetheden asker **ne güzeldir askerdir**.” hadisinden nakıs iktibas. Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 335; Buharî, et-Târîhu’l-Kebîr, I, 81.

7885. Cemî' an her varan akrân u emsâliñ olan kümmel
Teşerrüf kaçd idüp takbîl ider hâk-i der-i hânı
7886. Bu rütbe hâk-pâ-yı devlete gevher-nişâr itmek
Telâmîziñ degildir muḳtezâ-yı havza-i şânı
7887. Velâkin ḥaḳḳıñızda ḥayr-ı maḥzar-ı ḥ'âst-kâr olmak
Çün oldı Ravzatü'l-Aḥyâr'da ser-satr-ı 'irfânî
7888. Egerçi şüret-i taḳvâdadır bu vaż' -ı istiḥbâb
Tekâpü itmege şâyândır şâhân-ı 'Osmânî
7889. Görenler kibriyâya ḥaml iderler vaż' -ı mesnûmı
Selefde gerçi icrâ eylemişdi Monlâ Gûrânî
7890. Bu 'aşrîñ muḳtezâsı iḳtişâd üzre yürünmekdir
Ne ifrât-ı temelluḳ it ne kibr-i ḥod-fürüşânî
7891. Bu vaż' ıñ vâpesin itdi seni akrân u emsâle
Degildir müncezib ḥâlâ saña ḳalb-i ḥıdîvânî
7892. Olur mı saña ḥiç anlar gibi luṭf-ı cihân-dârî
Gelür mi nev-be-nev anlar ḳadar in'âm-ı şâhânî
7893. Tekellüfsiz taşaddur eyleyüp ḥayl-i vezîrâna
İdersiz her birin techîl ile tekdîre şâyânî
7894. Ḥuşûmet eylemez mi saña bezm-i şehriyârîde
Ḥaḳâretle selâma eylemezsın belki erzânî
7895. Ḥuşû' a nisbet eyler münḥanî görse sizi 'âlem
Ḥuşûşâ ihtizâ' a ola istiḥḳâḳ-ı sultânî
7896. Niçe aḳṭâb u kümmel geldi ol merkeze şâh oldı
Ḥüsâm-ı şer' ile fetḥ eyledi aḳṭâr-ı ekvânı
7897. Zâlâm-ı küfr ile dünyâ ḳarañlıḳ idi ser-tâ-ser
Şerî' at nûrî ile ḳıldılar âfâḳı nûrânî
7898. Cevâhir-pâş olup gerçi Fenârî-zâdeler ammâ
Cenâb-ı Ḥ'âce'ye virmişdi zulmet kibr-i nefsanî

7899. Cevābında didi sizler uşaksız ‘ aklıñız irmez
Yetişmez mi şeref tebrîk-i ‘ îde bâb-ı sulţânî
7900. Haţîb-zâde gibi nihrîr-i ‘ âlem ide müstes‘ id
Kudûmiyle n’ola fahr eylese evlâd-ı ‘ Oşmânî
7901. Mücerred maķdemimle münşeriħdir şadr-ı iķbâli
Umar mı hiĉ benden hetk-i ‘ ırz-ı fażl u ‘ irfânî
- [374b]

Menâķıb-ı Ğarîbe-i Mevlânâ Haţîb-zâde

7902. Yine Taşköpri-zâde naķl ider İbn-i Fenârî’den
Şaķâyık’da yazılmışdır anıñ evşâf u ‘ unvânı
7903. Selâţîn-i vezîrâna o gûne kibriyâsından
Cenâb-ı Bâyezîd Hân’a gelüp bir buğz-ı haķķânî
7904. ‘ Alâeddîn ile İbnü’l-Haţîb’i cem‘ idüp baħşe
Hużûr-ı şehriyârîde olup bir baħş-i haşmânî
7905. Efâzıldan daħi bir niĉesi iħzâr olunmışdı
Muħill-i ĝâmîz olmağla olup ebħâs-i tûlânî
7906. Haţîb-zâde kelâmı müntehî olmuşdı şol ĥadde
Cenâb-ı Bâyezîd’iñ var idi ol baħşe itķânı
7907. Şarâĥatle ‘ Alâeddîn anı ilzâm itmişken
Efâzıl içre zâhir olmuşken cehl u buţlânı
7908. Yine ısrâr idüp semt-i ĥilâf-ı pâdişâhîye
Kelâm-ı bâţılın işbât içün kıldıkda pûyânî
7909. Bu vech üzre ‘ inâdıñ cehliñe şâhid diyüp âħir
Hużûr-i şehriyârîden o dem ref‘ itdiler anı
7910. Mükedder oldığın fehmi eylemişdi Bâyezîd Hân’ıñ
Risâle yazdı ĝuyâ ĥall ide işķâl-i sulţânı
7911. Kelâm-ı rû’yete dâ’ir ol mebħaş-i ĝâmîz
İdüp da‘ vâ-yı bâţıl üzre taħķikât-ı burhânî

7912. Şināyi‘ den berā‘ āt-ı‘ ibārāt eylemiş ibdā‘
Yazup dībācesinde ism-i Sulţān Bāyezīd Hān’ı
7913. Vezīr-i a‘ zām İbrāhīm Paşa ile göndermiş
Olunca ol risāle ‘ arza-i bezm-i cihān-bānī
7914. Cevāyizden bedel bu oldu güftār-ı hūdāvendī
Muḳaddem cehliniñ taḳrīr ile olmışdı tibyānı
7915. Bu def‘ a ḡālibā taḥrīr ile işbāt içün yazmış
Kitābın başına çal diyü şādır oldu fermānı
7916. Bu günden soñra tenbīh ile kim çıksun diyārımdan
Efāzıl cem‘ ine zīrā virir bunda perīşānī
7917. Benim ağızımla söyle mülküme uğramasun ḳaṭ‘ ā
Gerekmez devletimde öyle müfsid şahş-ı nefsānī
7918. Vezīr-i a‘ zama ḥayret gelüp mābeynde şaşdı
Ḥaṭīb-zāde cevā’ izle umar luṭf-ı hūdīvānī
7919. Şehinşāh-ı mu‘ azzām ṭurmasun mülkimde nefy it dir
Ḥaṭīb-zāde ise taḳyīḳ idüp düstūr-ı zī-şānı
7920. Niçün te’ ḥīr olundı cā’ izem diyüp tekāzāsı
Vezīr-i a‘ zama virmişdi ol ḥāletle ḥayrānī
7921. Müşīr-i a‘ zāmın ihmāline ḥaml eyleyüp ḡāfil
İṭāle itmede ol şadr-ı zī-şāna cehūlānī
7922. Anı derk eylemez kim yaptığı te’ līf-i zībāsı
Cenāb-ı Bāyezīd’ in olmadı manzūr-ı ‘ irfānı
- [375a]
7923. Kemāl-i ḥayretinden ol biñ aḳça kendi yanından
Firistāde ḳılup taṭyīb idüp ez-şavb-ı sulţānī
7924. Cenāb-ı Bāyezīd’ in şurresi zānnıyla şetm itdi
Vezīr-i ekreme ‘ azv eyleyüp taḳlīl-i iḥsānī
7925. Cenāb-ı Bāyezīd’ in emrini ketm itdi bī-çāre
Münāsib görmedi kim öyle bir niḥrīr-i zī-şānı

7926. Efâzıl içre teşhîr ideler sürmekle devletden
Şemâtet eyleye teb‘îd ile emşâl u akrânı
7927. Vezîriñ hâline baķ monlânıñ gör sū‘-i tedbîrin
Vezîr-i a‘ zama taḥķîr ile eylerdi bühtânı
7928. Muḥaşşal vaḥşet îrâş itdirüp ḥulķ-ı Ḥaṭîb-zâde
Hebâ oldı vezîriñ itdigi ta‘mîr u iḥsânı
7929. Ḥaber gönderdi kim ḥacca ‘azîmet itmişim ḥâlâ
Benimçün eylesünler şimdi istîzân-ı sulṭânî
7930. Edâ-yı farz ile anda mücâvir ḳalayım bâri
Ḥarâm olsun baña şimden-geri bu mülk-i ‘Osmânî
7931. Vezîr-i a‘ zamıñ ḥulķ-ı cemîlin gör ki monlâyı
Yine ta‘mîr iderdi meclis-i şâhîde aḥyânî
7932. Ḥaṭîb-zâde itâle eylemekden olmadı ḥâlî
Teneffür itdirince kendüden iḥvân u ḥullâmı
7933. Fazîletde egerçi ğâlib idi ḥayl-i akrâna
Tedâvül eylemekde niçe te‘lifâtı devrânî
7934. Velâkin kibr-i nefsanîsi insâ itdirüp fazlın
Bütün derd ü meşakḳatle güzer ḳılmışdı ezmânî

Menḳabe-i Ğarîbe-i Mevlânâ İbnü’l-Ḥaṭîb

7935. Yine Taşköpri-zâde naḳl ider monlâ-yı mezbûrı
Anıñ râvîsi daḥî ğâlibâ üstâz-ı zî-şânı
7936. Vezîr-i a‘ zam ile bu keş-â-keşde iken nâ-geh
Birine nâme yazmışdı Celâleddîn-i Devvânî
7937. Kenârında yazılmış idi ol mektûb-ı zîbânıñ
Tefakḳud eyleyen aḥbâba teslîm-i firâvânî
7938. Ḥaṭîb-zâde’yle Ḥ‘âce-zâde’ye ‘arz-ı selâm itmiş
Ḥaṭîb-zâde’yi evvel yazmış idi ba‘dehû anı

7939. O mektûbı alup göndermiş idi şadr-ı ‘âlîye
Bu mektûba bakup def‘ eylesün işkâl-i rüçhânı
7940. Faķaķ bu Rûm’da zann itmesün fazlım müreccaķdır
H‘âce-zâde’ye rüçhânım bilür İrân sükkânı
7941. Celâleddîn Devvânî gibi bir fâzıl-ı yektâ
Muķaddem yazdığı olmaz mı fazl-ı müstemendânı
7942. Kırâ’et eyledikde nâmeyi düstûr-ı vâlâ-câh
Cevâba eyledi âgâze ol şadr-ı müşîrânî
- [375b]
7943. Buyurmuşdı Hıfîb-zâde bu emre olmamış vâķıf
Su’âlî ğâlibâ devrî olup var hulf u butlânı
7944. Olur mı zikri taķdîm eylemek hîç fazlî müstelzim
Temâşâ itmemiş ‘ömrinde hîç alay-ı sulţânî
7945. Vücûd-ı şehriyârî iledir teşrîfî alayın
Teķaddüm eylese mâni‘ midir huddâm-ı sulţânî
7946. Teķaddüm bi’ş-şeref vardır efâzıl ıstılâhında
Ķarâ’inle bulur taķdîm ile imkân-ı rüçhânı
7947. Velâkin bunda icâb eylemez taķdîm-i zikrîden
Müreccaķ olması efzâl ile ber-vech-i şâyânî
7948. Muķaşşal halkı tebrîd eylemişdi sū’-i hulkıyla
Ķarîn-i ‘afv ola bâ-luţf-i Hıķķ âşâm u ‘işyânı
7949. İrince sem‘ine da‘vet toķuz yüz bir hudûdında
Fenâdan ‘azm-i ‘uķbâ eyledi bâ-emr-i Sübhânî
7950. Hışâli şöyle tursun fi’l-hıķîķa fazl u ‘ilmiyle
Zamânında tefevvuk eylemişdi ba‘ż-ı akrânı
7951. Niķe âşâr u taşnîfatı dâ’irdir eyâdide
Havâşî yazdı Tecrîd üstine bir şerh-i CürĶânî
7952. Daķı Keşşâf Şerhi üstine vardır havâşîsi
Teķâküm eyleyüp hâll eylemiş i‘câz-ı Ķur’ân’ı

7953. Vikāye Şerhi'ne yazdı havāşī emr-i şāhīyle
Velākin olmadı itmāmına tevfiḳ-i Rabbānī
7954. Niçe aqvā mevānī' avḳ idüp ol zāt-ı mifzāli
Şarāḥatle kināyetle mürür itmişdi tibyanı
7955. Mevānī' den biri var idi bir maḥdūm-ı dānāsı
Ma'ārifde fezā'ilde ḳatı az idi aḳrānı
7956. Fezā'ilde cenāb-ı vālide tercīḥ iderlerdi
Ebā Eyyüb'e olmuşdı müderris niçe ezmānī
7957. İzā' at itmemişdi naḳd-i 'ömrin kār-ı ehvāya
Velākin kendüyi ḳatlı eylemişdi ba'z-ı ḡilmānı
7958. Anıñ derd-i firāḳ u ḥasreti āḥir ḥulūl itdi
Anıñçün irmedi tašnīfe ḡayri dest-i 'irfānı
7959. Niçe eyyāmdan soñra yine şuḡl itdi taḥrīre
Havāşīsi bulup Keşşāf üzre ḥüsn-i pāyānī
7960. Daḥi var idi Şerḥ-i Muḥtaşar üzre havāşīsi
İdüp 'allāme-i Cürcān ile ebḥāş-ı ḥaḳḳānī
7961. Kelām u rü'yete dā'ir olan te'lif-i zībā kim
Mürür itmişdi zikri ānifen ber-vech-i ḥaşmānī
7962. Mevākıf Şerhi'niñ evvellerini taḥşiye itdi
Bilinmişdi o te'lifinde anıñ faẓl u itḳānı
7963. Cihād u ḡazve dā'ir bir risāle daḥi yazmışdır
Ḥudā her biriniñ ecr-i cezīlin vire rıdvānī
7964. Hemīşe ḳabrini ravż-ı cinān-āsā idüp enver
Enīs-i hem-demi olsun behiştin ḥūr u ḡilmānı
- [376a]

Mevlānā 'Alāeddīn 'Alī el-'Arabī

7965. Efāzıldan birisi daḥi oldu 'ahd-i Fātih'de
'Alāeddīn 'Alī kim buldı A'rāb ile 'unvānı

7966. Nevāhî-yi Haleb'den neş'et itdi fi'l-aşl ammâ
Diyâr-ı Rûm'da tahşîl idüp âdâb u 'irfânı
7967. 'Ulûm-ı zâhirîde Monlâ Gürânî'dir üstâdı
Tarîk-i Halvetî'den buldı soñra zevk-i rûhânî
7968. 'Alâeddîn idi ismi icâzet aldığı şeyhîñ
Yanında var idi şeyhîñ katı bî-hadd mürîdânı
7969. Yazar Taşköpri-zâde intisâbın şeyh-i mezbûra
Ne vech üzre takarrub eyleyüp nefy itdiler anı
7970. Gürûh-ı Halvetî'den Şeyh Alâeddîn kim nâ-gâh
Varup bir gün ziyâret itmege ol hibr-i devrânı
7971. Kapusun dağğ idüp monlâ-yı mezbûrı çıkardığda
Cenâb-ı şeyhi aldı içeri ber-resm-i mihmânî
7972. Götürdi anı beytü'l-'ilmine iç'âm idüp şeyhi
Taşavvuf şöhetiyile itdiler ber-zevk-i rûhânî
7973. O rütbe müncezib olmışdı monlâ şeyh-i âgâha
Tarîkat şöhetiniñ olmış idi 'ilme rüçhânı
7974. Cenâb-ı şeyhden tekmîl idüp 'ilm-i ilâhîyi
İcâzet virdi irşâda cenâb-ı şeyh-i Rabbânî
7975. 'Azîze 'âlemiñ hüsn-i teveccüh itdigin gördi
Muhammed Hân'a geldi salâtatla bîm u tersânî
7976. 'Azîzi cümle şūfisiyle Mâgnisa'ya nefy itdi
Cenâb-ı şeyhi ğamz itdikde bed-h'âhân-ı hullânı
7977. Cenâb-ı Hâcî Bayram Velî'ye dağı olmışdı
Bu gûne iftirâsı hâsidîniñ ğamz u bühtânı
7978. 'Azîzi ğayretin çekmekle mevlânâ-yı mezbûruñ
O demde zümre-i hussâda tevbîh-i ğayûrânî
7979. Hevâ-dâr olmasın şeyhe meger kim iktizâ itmiş
Anıñ da nefyine ısdâr olundı emr-i sultânî

7980. O daḥi Mağnisa'ya nefy olundu şeyḥi işrinde
Cenāb-ı Muştafa Hān idi anda mīr-i mīrānī
7981. Varınca belde-i mezbūreye dost dođrı ol ḥāna
Nüzūl itdi görüşdi añlanınca ḳadr-i 'irfānı
7982. Şefā' at itdiginde vālidī Sultān Muḥammed'den
Ḳarīn-i 'afv-ı sultānī olup her neyse 'işyānı
7983. Virildi Mağnisa'da aña bir nev medrese am mā
Anıñ da cezbesi oldu 'azīzi gibi rūḥānī
7984. Egerçi ḥazret-i şehzāde küllī iltifāt itdi
Ayırmazdı yanından dā'imā ol zāt-ı zī-şānı
7985. İderdi zāhiren ol buḳ'ada tadrīs ṭullāba
Ṭarīḳat şoḥbetin eylerdi erbābıyla sirrānī

Menākıb-ı Monlā-yı Mezbūr

7986. Yazar Taşköpri-zāde Ḥazret-i Monlā 'Alā'eddīn
Egerçi olmuş idi zāhiren tilmīz-i Gūrānī
7987. 'Ulūm-ı bāṭınīde ḳadri ber-ter ola üstāza
Şaḳāyık'da mufaşşaldır anıñ evşāf u 'unvānı
7988. Cenāb-ı Monlā Gūrānī müderrisdi Burusa'da
Virilmişdi aña dārü'l-ḥadīs-i Yıldırım Hānī
7989. Dimişdi aña bir gün ḥazret-i üstāzı mevlānā
Saña naḳl eylesem diñler misiñ ḳavlim ḥulūşānī
7990. Benim 'indimde ḳadr-i menziliñ şol rütbedir ḥālā
Mübārek Şāh ile Seyyid ki ol Monlā Cürcānī
7991. Ne resme birbiriyle iktisāb-ı faẓl u 'irfāna
Ḥulūşun bi'llāh itmişler ise rabṭ-ı ḥullānī
- [376b]
7992. Ne gūne 'aḳd-i bāzār-ı maḥabbet eylemişlerse
Übüvvetle nübüvvetle olup te'sīs-i bünyānī

7993. Cenāb-ı Seyyid'in naql eyledi ḵutbıyla aḥvālin
Mübārek Şāh ile soñra olan baḥş-i firāvānī
7994. Meṭālī' Şerḥi'ni ol altı kerre Ḥazret-i Seyyid
Efāzıldan telemmüz eyleyüp ber-vech-i itḳānī
7995. Muşannifden daḥi ol nüşhayı görmek murād itdi
Cenāb-ı Ḵutb-ı Şīrāzī idi te'lif iden anı
7996. O sevdā ile vardıkda Herāt'a Ḵutb-ı Şīrāz'a
Ziyāret itdi ol 'allāmeyi ol ḵutb-ı devrānı
7997. Cenāb-ı şāriḥe 'arz eyledi imdi maḳşūdın
Recā-mend oldığında dersini ol ḥibr-i Cürċānī
7998. O demde yüz yigirmi yaşına girmişdi Şīrāzī
Aña sinn-i heremle gelmiş idi za'f-ı ebdānī
7999. Mübārek kaşları aşlnda daḥi gūj imiş ancak
İnüp ifrāt-ı sinni ile setr itmekle çeşmānı
8000. Eliyle ḥācibin kaldırıp 'aynānı üstinden
Cenāb-ı Seyyid'e diḳḳatle kıldıkda nigeḥ-bānī
8001. Tarāvetle görünce Seyyid'i sinn-i şebābında
Didi oğlım Şerīfım sen misin niḥrīr-i Cürċānī
8002. İşitdim nūr-ı dīdem farṭ-ı isti' dāt-ı fīṭrīnī
Sedād-ı ṭab' ıñnı naql itdi şehriñ müste' iddānı
8003. Reşād-ı zihni veḳḳādıñ demidir ḥāliyā bu dem
Baña tadrīsten hengām-ı pīrī virdi keslānī
8004. Benim şeyḥūḥetim za'fım demidir ḳudretim yokdur
Murādıñsa eger benden işitmek şerḥ-i zī-şānı
8005. Varup Mısr'a Mübārek Şāh'dan anda telemmüz it
Okı andan Meṭālī' Şerḥi'ni ber-vech-i im' ānī
8006. Ne aşl gördiyse benden okıdır senden dirīg itmez
Benim ol mü'teḳımdır her 'ilimde yokdur aḳrānı

8007. Benim hücremde buldı tertīb tekmīl-i ‘ilm itdi
Mısr’da yokdur andan ğayri tedrīs ide haqqānī
8008. Aña nāme yazup kıldı sipāriş emr-i tedrīsi
O yerden Mısr’a dek Seyyid idüp ‘azm-i şitābānī
8009. Vuşul itdikde Mısr’a şārihiñ virdikde mektūbın
Mübārek Şāh öpüp ber-ser kılup çün emr-i sulţānī
8010. Kırā’et eyledikde nāmeyi ta‘zīm idüp ammā
Didi yok müstaķıl tedrīse saña vaķtiñ imkānı
8011. Kibārından bu şehriñ ba‘z-ı mīrānıñ meḥādīmi
Meṭālī‘ Şerḥi’niñ tedrīsine kılmışdı cūyānī
8012. Şu eşnāda bidāyet itmek üzre re’y olunmışdır
Öñünde sen daḥi gel istimā‘ eyle tufeylānī
8013. Bir iki şartımız vardır ki ol şartā mūrā‘āt it
Seniñçün anda yokdur i‘tirāza vech-i imkānı
[377a]

Muķāvele-i Mübārek Şāh Ma‘a Seyyid Cürcānī

8014. Gelürseñ derse terkībe qarışmazsun kırā’etle
Sükūt üzre tırursun eylemezsın ders-ġuyānī
8015. Ne şart itdiyse Mevlānā Mübārek Şāh rām oldı
Mücerred istimā‘a kānī‘ olmışdı ḥamūşānī
8016. Bu minvāl üzre āmed-şod idüp tedrīs monlāya
Taḥammül eyledi her ne didi üstāz-ı zī-şānı
8017. Mübārek Şāh anı tecribe kaşdıyla itmişdi
Murādı imtiḥān idi cenāb-ı ḥibr-i Cürcānı
8018. Cenāb-ı ḥācenıñ var idi beyti ittişālinde
Niçe ḥücrātı cāmi‘ medrese kim anda sükkānı
8019. Mübārek Şāh’dan dā’im telemmüz eylemişlerdi
Derūn-ı buķ‘aya var idi uğrın bāb-ı pinḥānı

8020. Bu idi ‘âdet-i dîrînesi üstâd-ı zî-şânın
Be-her şeb hânesinden buḡ‘ aya varırdı sırrânî
8021. Tefahḡuş üzre tûllâb-ı kirâmı seyr iderlerdi
Kimi derse baḡar kimi uyur kimisi yaḡzânî
8022. Kimisi vaḡtini taḡyî‘ ider kimisi dersiyle
İderdi rûz u şeb taḡşîl ile imrâr aḡyânî
8023. Leyâliden yine bir leyle-i zulmâda çıḡmıḡdı
Mübârek Şâh şaḡn-ı buḡ‘ aya teftîşe sükkânî
8024. Taḡâf üzre iken ḡücrâtı irdi ḡuşınâ nâ-geh
Derûn-ı ḡücrenden ḡavl-i şerîf-i ḡibr-i Cürcânî
8025. Taḡarrub eyleyüp bir revzeninden Seyyid’i gördi
O dem derse baḡup taḡvîr iderdi baḡş-i ‘irfânî
8026. Dir idi ḡod-be-ḡod şâriḡ şu vech üzre bitürmiḡdi
Velâkin böyle taḡḡîḡ itdi dir üstâz-ı zî-şânî
8027. Faḡîriñ budur istiḡrâcı diyüp kendi kendiyle
Baḡış itmekle işḡâl itmede ber-resm-i itḡânî
8028. Bu keyfiyyetle gördükde Şerîf’i çün Mübârek Şâh
Ta‘ accüb eyleyüp gelmiḡdi ana şevḡ-i raḡşânî
8029. Yazar Taḡköpri-zâde raḡşî farḡ-ı sürûrından
Şabâḡ olduḡda derse geldiḡinde müste‘ iddânî
8030. Cenâb-ı Seyyid’i itdi muḡâḡab dersden evvel
Didi ey Seyyid-i Cürcân ey ser-ḡayl-i aḡrânî
8031. İzin virdim saña şimden-geri her derse ḡâzır ol
Ḳırâ’et eyle söyle her ne işlerseñ kemâ-kânî
8032. Ne varsa i‘ tirâzîñ ‘arḡ-ı işḡâl eyle dersiñde
Gerek icmâl ü tafşîli gerekse men‘ -i burḡânî
8033. Bu günden ḡoñra her îrâd-ı işḡâlin müveccehdır
Sezâdır şânîña ‘Allâme Cürcân ‘unvânî

8034. O meclisde Cenāb-ı Seyyid'e hayr-du' ā itdi
Havāşī ketbine emr eyledi üstād-ı zī-şānı
8035. İzin virüp o dem cümle içinde hibr-i Cürcān'a
Dinildi ğayri Seyyid haqqına 'allāme-i şānı
[377b]
8036. Meṭālī' Şerḥi'ne tesvīd itmişdi havāşisin
Telāmīz üzre takdīm eyledi ol hibr-i devrānı
8037. 'Alā'eddīn'e takrīr eylemişdi bu rivāyatı
Mübārek Şāh ağzıyla Cenāb-ı Monlā Gūrānı
8038. Mübārek Şāh'a Seyyid niçe oldıysa gözüm nūrı
Benim de seyyidim sensin diyüp virmişdi 'unvānı
8039. Mübārek Şāh anıñla iftiḥār eylerse 'aşırında
'Alā'eddīn ile faḥr eylemişdi niçe ezmānı
8040. Hızır Beg ḥıdmetiyle soñralarda oldı müstes'id
Teraqqı bulmuş idi rütbe-i efḍāl u 'irfānı
8041. İ'āde ḥıdmetiyle Edrene dārü'l-ḥadīşinde
Niçe müddet idüp te'lif ile imrār aḥyānı
8042. Havāşī yazmış idi ol 'aşırda Şerḥ-i Miftāḥ'a
Bursa'da virildi buḥ'a-i Sulṭān Murād Ḥānı
8043. 'Azīz ile muḳaddem Mağnisa'ya nefy olunmışdı
Mürūr itmişdi bālāda anıñ icmāl-i tibyānı

Menākıb-ı Monlā 'Alā'eddīn ve Mükāşefāt-ı Ū

8044. İderdi Mağnisa'da zāhiren tedrīs ṭullāba
Velākin şoḥbet-i 'ilm-i ḥaḳāyık zevk-i vicdānı
8045. Anı men' eylemişdi 'ilm-i zāhirden mezāhirden
Tecelliyyāta düşdi ba'd-ez-în efkār-ı ezhānı
8046. Elin çekmişdi ğayri şoḥbet-i 'örfiyyeden ol dem
Cibāl ü deşt ü şahrāda iderler idi pūyānı

8047. Zuhûr eylerdi gâhî hâriku'l-‘âde niçe hâlet
Aña ‘uzletle gelmişdi niçe ezvâk-ı rûhânî
8048. Çıkardı Boz-tâg’ıñ yaylağına hengâm-ı germâda
Gezerdi serserî kûh u tilâli mest ü hayrânî
8049. Egerçi ihtiyâr-ı ‘uzlet itmişdi beyâbânda
Ziyâret eyler idi gâh u bî-geh anı yârânı
8050. İmâmân-ı kurâdan birisi kaçd-ı ziyâretle
Meger varmışdı bir gün görmege ol hibr-i zî-şânı
8051. Cülûs itdikde yanında imâma rû-be-rû dimiş
Necâset bûyî senden zâhir oldı var gider anı
8052. Hâcâlet geldiginde derd-mende bu kelâmından
Tefak্কud eyleyüp pîş u pes ber-hasbe’l-îmkânî
8053. Necâsetden eşer bulmadı eşvâbında cisminde
O yüzden gelmiş idi derd-mende gerçi şâdânî
8054. Ayağa kalkdığında bir risâle düşdi koynından
Simavne-oğlı Bedreddîn idi te’lif iden anı
8055. Nazâr itdikde ol mecmû‘a-i ilhâd-meşhûna
Yazılmış idi anda vâridât-ı zeyğ u buṭlânî
8056. Görünce zâhir-i şer‘a muḥâlif lafz-ı murdârın
Necâset bûyî bundandır diyüp redd itdi ol ânî
[378a]
8057. İmâma emr idüp ol nüshâ-i murdârı iḥrâka
Olur zîrâ saña encâmda îrâş-ı hızlânî
8058. Eger iḥrâk bi’n-nâr eylemezseñ ḥānumānında
Bulursuñ ‘âkıbet ihmâl ile ḥüsrân-ı nîrânî
8059. Bunı iḥrâk bi’n-nâr eylemek şer‘i şıyânetdir
Muḥâlif olma şer‘a sūd virmez soñ peşimânî
8060. İmâma ol kadar ibrâm-ı tām itdi ‘Alâeddîn
Ḍalâlet kendüye kâr eylemiş yâ mekr-i şeytânî

8061. Müfid olmadı mevlā-yı mezbūruñ bu tenbīhi
Nümāyān oldı ol eşnāda bir āteş şitābānī
8062. İmām bī-çāre gördükde bu āteş kıaryesindendir
Tefahhüş eyledikde menziline gördi nīrānı
8063. Te ’evvüh iderek nāle-künān ‘azm itdi kūyına
Varınca kıaryesine kül olup emvāl u sāmānı
8064. İmām bī-çāre yanup yakılup ilhād nārından
Vefāt idince naql eylerdi bu hālātı sūzānī
8065. Ulular sözini tutmak gerekdir dirdi bī-çāre
Ziyānı der-ķafā-dār olur elbet sū’-i pāyānı
8066. Bunūñ gibi niçe hālāt şādır oldı kendinden
Yazılsa her biri imlāl ider ihvān u yārānı
8067. Kerāmāt-ı bülendinden biri monlā-yı zī-şānıñ
Bu olmışdı ki anıñ vardı ebnā-yı firāvānı
8068. Anıñ tokşan tokşuz a’ dād idi evlād-ı şulbīsi
Faķat on beş ķadar evlādı buldı ‘ömr-i sāmānī
8069. Biriniñ var idi bir ĥasta oğlı der-firāş olmış
İfāķat bulmağa yoğ idi aşlā vech-i imkānı
8070. Ramaķ ķalmışdı cānı çıkmağa ol ĥasta ma’ şūmuñ
Segirdüp vālidı babasına ĥayrān u giryānī
8071. ‘Alā’eddīn ol eşnāda ĥalvetde bulunmağla
Tazarru’ itdi kim bir kerre gör ma’ şūm-ı bī-cānı
8072. Ĥurūc itmek olur mı erba’inden diyü def’ itdi
Yine ibrām-ı tām itdikde āķir şeyĥ-i Rabbānī
8073. Yüzi tayanmayup ol dem terahhūmla ĥurūc itdi
Varup gördükde ol ma’ şūm-ı pāki murğ-ı rıdvānı
8074. Ĥayātından ramaķ ķalmışdı mehd-i ihtizār üzre
Murāķıb oldı bir sā’at ķadar anda ĥamūşānī

8075. Şifasıyla du‘ â itdikde ol ma‘ şüm-ı bīmāra
Qabūl idüp du‘ āsın Hakk Te‘ ālā virdi dermānı
8076. O sâ‘ at sālimen kalkup firāş-ı irtihālinden
Eline yapışup cecdi çıkardı taşra rakşānī
8077. Anı incitmemiş ašlā maraž dirdi gören ādem
Mu‘ ammer oldı ol maḥdūm-ı ekrem tūl-i ezmānī
8078. Şemān-ı şahndan biri virildi ‘ ahd-i Fātiḥ’de
Yine tedrīs ile neşr eylerdi nūr-ı ‘ irfānı
8079. Velākin cum‘ alarda Cāmi‘ -i Sulṭān Muḥammed’de
Qū‘ ūden zıkr iderdi eyleyüp taḥlīk-ı iḥvānī
8080. Niçe zākirleri şūfiler var idi meclisde
Riyā vü süm‘ adan ‘ārī idüp tevḥīd-i Sübhānī
[378b]
8081. Gelürdi meclis-i zıkrinde aña ḥāl-i istiḡrāk
Sebt günü aniñçün olmayup tedrīse imkānı
8082. O yevmiñ dersini işneyne istibdāl eylerdi
Bu üslūba güzār itmişdi aniñ vaqt-i devrānı
8083. Dem-i āḫirlerinde Ḥazret-i Fātiḥ Muḥammed Ḥān
Aña yevmiyye itdi ta‘ yīn seksen naqd-i ‘ Osmānī
8084. Cenāb-ı Bāyezīd Ḥān yerine iclās olundıḳda
İdüp tenkīş ile taḡyīr ta‘ yīn-i ḥıdīvānı
8085. Vezīrāndan birisi ḡālibā raḡm eyledi dirler
Aniñçün elliye tenzīl olundu müzd-i sulṭānī
8086. Qabūlinde tereddūd idicek Monlā ‘ Alā’eddīn
Naşīḥat itdiler ḥüsn-i qabūle ba‘ z-ı iḥvānı
8087. Yine seksene tekmīl itdiler ta‘ yīn-i yevmīsın
Velākin gelmedi bir aqça deñlü aña şādānī
8088. Olup şadr-ı meşīḥat ile şoñra qadri bālā-ter

Niçe eyyām oldı devletiñ müfti-yi zî-şānı

8089. Yüz akça oldı gerçi hālet-i fetvāda ta‘ yini
Toğuz yüz birde oldı ‘āzim-i dergāh-ı rıdvānı
8090. Olup ‘aqliyye vü nakliyyede ‘allāme-i ‘aşrı
Tefāsır u eḥādīse kılup sa‘ y-i belīgānı
8091. Uşul-i fıkha şarf-ı zihni idüp Telvīḥ’i hıfz itdi
Be-her gün iki kâğıd okıdırdı müste‘iddānı
8092. Didi Taşköpri-zāde ḥazret-i monlā-yı zî-şāna
İki yıl ḥıdmet itdim eyledim bābında pūyānı
8093. Okuyup rükn-i evvelde tamām olunca Telvīḥ’i
Cemī‘-i fende yokdur dir imiş monlānıñ aqrānı
8094. Bu imiş ‘ādet-i dīrīnesi üstāz-ı zî-şānıñ
İdermiş imtiḥān gāmiz ise ṭullābın ahyānı
8095. Cevābında işābet ideni eylerdi istiḥsān
Aña ḥayr-ı du‘ā idüp olurdu menḳabet-ḥānı
8096. Cevāba ḳudreti olmayana sa‘ y eyle dirlerdi
Anı kesb-i kemāle ḳandırırdu ḥasbe’l-imkānı
8097. Ḳaviyyü’t-ṭab‘ idi hem lıḥyesi gāyet ‘azīm idi
Tenū-mend idi daḥi cüşsesi hem ḳaddı ṭulānı
8098. Şitāda daḥi meḳşūfu’r-re’s tadrīs eylerdi
İşidirmiş yanında zıkr-i ḳalbīsin mürīdānı
8099. Telāmizi uzaḳdan işidüp ezḳār-ı ḳalbīsin
Lisānen zıkrine ḡālib diyüp olurdu ḥayrānı
8100. O hālet gāhı bir sâ‘ at sürüp tevḳīf iderlerdi
Olunca mündeḳi‘ taḳrīr iderlerdi kemā-kānı
8101. Cevārīsiyle her şeb cem‘ olup beytinde ol sâ‘ at
Yine ḡusl eyleyüp şayf u şitā olmışdı yeksānı

[379a]

8102. Kılırdı nâfile yüz rek‘ati her şeb birer sâ‘at
Uyuyup soñra kalkardı bu idi ‘âdet ü şânı
8103. Teheccüd kılmağa âbdest alup ba‘de’l-edâ her şeb
Şalât-ı şubha dek derse bakup okurdu Qur‘ân’ı
8104. Cimâ‘ı keşret üzreydi velî gitmezdi hammâma
Hayâ eylerdi kim ta‘yib ide gördükde yârânı
8105. Kezâlik ‘illet-i fevtinden vaqt-i iştidâdında
‘İyâde üzre vardıkda aña ‘aşrın vezîrânı
8106. Yanınca niçe huzzâk etibbâ rü‘yete vardı
Müdâvât itmege tedbire ol nihrir-i devrânı
8107. Görünce ‘illetin evlâ görüldi aña istiḥmâm
Yine ol hâl ile redd eyleyüp re‘y-i ṭabîbânı
8108. ‘Alâ‘eddîn’i cebren vaz‘ idüp taht-ı revân içre
Götürdiler anı hammâma etbâ‘-ı müşîrânı
8109. ‘Alâ kavlin anı vaz‘ itdiler bir nev serîr üzre
Götürdi her taraftan yapışup yârân u ḥullânı
8110. Fezâ’ilde nazîri yoğ idi hengâm-ı Fâtih’de
Niçe te’lîf u taşnîfâtı devr itmişdi büldânı
8111. Yazar Taşköpri-zâde vâlidî üstâd olmağla
Muḥammed Ḥân ‘aşrında anı mânend-i Gürânî
8112. Ḥudâ rûḥ-ı revânın şâd ide gül-zâr-ı cennetde
Enîs-i merḳadi olsun Ḥudâyâ nûr-ı ‘irfânı
- Mevlânâ ‘Abdülkerîm**
8113. Efâzıldan biri ‘Abdülkerîm Monlâ-yı dânâdır
Muḥammed Ḥân ‘aşrında refî‘ olmuşdı ‘unvânı
8114. Kapu yoldaş idi Maḥmûd Paşa’ya evâ’ilde
Daḥi Monlâ Ayâs olmuşdı bir dergâh-ı derbânı
8115. Emîrân-ı Murâd Ḥân’dan Muḥammed nâmına bir beg

Temellük eylemişdi def'aten bu üç 'azizânı

8116. Şığâr olmağla bir maḥfeye ḳonmağla şığarlardı
Bülûğa irmemişdi hîç biriniñ sinn-i devrânı
8117. Ayās 'Abdülkerîm'i maḥfeniñ bir yanına ḳoydı
Olup Maḥmûd Paşa ile teng-â-teng o bir yanı
8118. Şaḳâyıḳ'da yazar Monlâ Ayās'ı cümleden ekber
Ḳılup Maḥmûd ile 'Abdülkerîm'i anıñ evzânı
8119. Edirne dârü'l-mülkinde ḥoca ta'yîn itmegle
Oḳıdup yazdırup her biri taḥşîl itdi 'irfânı
8120. Ḳamunuñ erşedi Maḥmûd idi şüretle sîretle
Çerâğ itdi sarâya ol zamân Maḥmûd-ı zî-şânı
8121. Görünce rüşd ü isti'dādını zâtında Maḥmûd'uñ
Murâd Ḥân daḥi iḥsân eyledi maḥdûmına anı
[379b]
- Laṭife-i Maḥmûd Paşa be-Cānib-i Mevlânâ Ayās ve Mevlânâ
'Abdülkerîm**
8122. Muḥammed Ḥân'la şirket idüp kesb-i fezâ'ilde
Ma'ıyyet ürze taḥşîl itdiler efzâl u 'irfânı
8123. Biri Maḥmûd idi gūyâ birisi Ḥaş Ayās oldı
Mürûr itmişdi bālâda anıñ tafşîl-i 'unvânı
8124. Vezîr-i a'zam olduḳda gehî Maḥmûd Paşa'nıñ
Olurmuş ḳapu yoldaşlarına da'vetle iḥsânı
8125. Şaḳâyıḳ'da mizâhından yazar düstûr-ı zî-şânıñ
Ayās'a hem daḥi 'Abdülkerîm'e dirdi aḥyânı
8126. Siziñle dârü'l-islâma ma'ıyyetle çıkıldıkda
Bir esbe rākib olduḳda üçümüz daḥi yeksânı
8127. Sizi bir maḥfeye vaz' itdiler mânende-i tev'em
Benimle maḥfe-i dîger bulup hem ḳadr-i evzânı

8128. Niçe anda mu‘ādil oldum ise sizlere veznen
Muķābil olurum belki size ber-vefķ-i ‘irfānī
8129. Laṭīfe eyleyüp her birine ikrām iderlerdi
Tevādūd üzre döndi birbiriyle cām-ı devrānı
8130. ‘Alī Ṭūsī idi Monlā Kerīm’in evvel üstādı
Bi-isrih her fūnūnı oķıdı ber-vech-i itķānī
8131. Muḥammed Şāh tilmīzi Sinān-ı A‘cemī’den de
Telemmüz eylemişdi şoñra rif at buldı ‘unvānı
8132. Müderris olmuş idi ba‘z-ı eṭrāf-ı medārisde
Ṭolaşdı gezdi tedsīs eylemişdi müste‘iddānı
8133. O dem Şaḥn-ı Şemān’ın olmamışdı emr-i bünyādı
Birisıyla be-kām oldu tamām olduķda bünyānı
8134. Muḥaşşal Ḥazret-i Fātiḥ aña ikrām-ı tām m itdi
İdüp maḥmiyye-i İstanbul’uñ kâzī-yi zī-şanı
8135. Niçe eyyām icrā-yı şerī‘ at itdirüp anda
Virildi şoñralarda aña kâzī-‘ asker ‘unvānı
8136. Sitanbul ḥākimi olduğı maṭvīdir Şaķāyık’da
Velākin Kühü’l-Aḥbār’ında ‘Ālī zikr ider anı
8137. Şadāretten ‘azilden şoñra müftī oldu devletde
Zamān-ı Bāyezīd Ḥānī’de kıldı ‘azm-i pūyānı
8138. Vefātı mesned-i fetvāda iken vāķi‘ olmuşdı
Olur olmaz söze aldanmayup bu manşıb-ı fānı
8139. Ḥulūdı olmayup ‘azl ile naşbı tev’em olmağla
Nevāḥī-yi Kudūs’dan virdiler bir cāh-ı rıdvānı
8140. Gelince müjde-i te’bīd ile ol dem bu buyrukçı
O da‘vetle behişte cān atup gitdi şitābānı
8141. Ḥudā ‘afv eyleyüp cürm ü kuşūrın kaşr-ı ‘Adn içre
Hemīşe cilve-i rıdvān ide yā ḥūr u ğilmānı

8142. Fezâ 'ilde kapu yoldaşlara gâlib idi dirler
Mişâl-i İbn-i Hâcib var idi te'lîf-i zî-şanı
[380a]

8143. Havâşî yazmış idi ol Telvîh'e sâbıkda
O te'lîf ile tevzîh eylemişdi fazl u 'irfânı

Menâkıb-ı Celîle-i Mevlânâ ' Abdülkerîm ez-Rûy-i Mükâşefe

8144. Yazar Taşköpri-zâde hâlini monlâ-yı mezbûruñ
Rüvât-ı Hâzret-i Maḥmûd Paşa'nın semîrânı

8145. Efâzıldan Cenâb-ı Monlâ Vildân nâm bir fâzıl
Ziyâret eyler imiş hâzret-i düstûr-ı zî-şanı

8146. Vezîr-i a' zama tevbîh'e dimişdi reşkinden
Ziyâret eyledikde hâzret-i maḥmûdü'l-erkânı

8147. ' Acebdir âşafâ benden ziyâde ḥâk-i pâyiñde
Yoğ iken kimseniñ ifrât-ı ḥubbı şıdḳ u îkânı

8148. Yine Monlâ Kerîm'e incizâb-ı ḳalb-i düstûrı
Füzûn-ter oldığından bizlere gelmişdi ḥayrânı

8149. ' Aceb ' uḳbâda yarın dest-i pâkiñden tutup muḥkem
Size seyr itdiren anlar mıdır cennât-ı rıdvânı

8150. Vezîr-i a' zamîñ oldu cevâbı Monlâ Vildân'a
Belî Monlâ Kerîm'iñ cümleye gâlibdir ' unvânı

8151. Rivâyetdir Cenâb-ı Hâzret-i Maḥmûd Paşa'dan
Muḥâtab eyleyüp meclisde bir gün Monlâ Vildân'ı

8152. Niçe ' Abdülkerîm'i itmeyem emsâline tercîḥ
Ferâmûş eylemem vardır baña luṭf-ı firāvânı

8153. Cenâb-ı Hâzret-i Fâtîḥ Muḥammed Ḥân devrinde
Niçe eyyâm olmuşdım ser-bevvâb-ı sulṭânı

8154. O demde mübtelâ-yı ḥamr idim mânend-i ' ayyâşân
Sezerler idi benden ḥâşâ li'llâh cürm-i idmânı

8155. Esîr-i bâde dil-dâde idim nefsim hevâsıyla
Kavağ yeli eserdi başım üzre tûl-i ezmânî
8156. Yine bir gice ifrât üzre görmüşdüm mey-i âli
Mey-âşâmân ile tarh eyleyüp bir bezm-i rindânî
8157. Piyâle devriniñ bâkî âşârı meclisde
Birisi taşradan gelse sezerdi bûy-i sekrânî
8158. Eger ‘ömrinde görmüş olmayanlardan dañi girse
Aña işrâb-ı keyfiyyet iderdi ol perîşânî
8159. Dañi der-ñâb idi ifrât-ı keyfiyyetle mañmûrân
Ayağ kalkmamışdı ñum gibi yaturdı yârânî
8160. Ecânibden egerçi bezmi görmüş yoğ idi ammâ
Şehâdet eyler idi herkesiñ çeşmân-ı mestânî
8161. Dökülmüş mey kırılmış sāğar-ı şahbâ vü peymâne
Dañi meclisde māl-â-māl idi nuql-i herîfânî
8162. Tûlû‘-ı fecr ile Monlâ Kerîm irsâl idüp âdem
Dimiş görsem gerek şimdi ser-bevvâb-ı sultânî
8163. Hemân-dem şıçrayup kalkup ñumârımla fırâşımdan
Şebâne neşveden var idi ‘aqlımda perîşânî
8164. ‘Ases başmış gibi âlât-ı ‘ayşi kaldırıup birden
Süpürge yerine kullandım anda tarf-ı dāmânî
[380b]
8165. Eñibbâyı kaçırdım ard kapudan mey-gede-âsâ
Silüp süpürmüş idim pāk idüp telvîş-i ihvânî
8166. Bütün âlât-ı ñamrî şakladım dolâb-ı inkâra
İdüp ‘avd u ‘abîr ü misk ile tebñir meydânî
8167. Hübâ’ışden tamâm olduğda beytiñ emr-i tatñiri
Olup ‘Abdülkerîm’iñ der-‘ağab teşrîf-i pûyânî
8168. Merâsim üzre bir sâ‘ at kadar şöñbet olunmışdı
Şanurdum vâñıf-ı keyfiyyet olmaz ñibr-i devrânî

8169. Egerçi rû-be-rû ahvâle dâ'ir açmadı bir söz
Velâkin var idi ağzımda bir zihgîr-i sekrânî
8170. Me'âl-i şoḥbeti çekseñ çevirseñ nuşḥ idi maḥzâ
Derûna 'ârîz olmuşdı nedâmetle peşimânî
8171. Egerçi farṭ-ı tekrîm üzre i'zâm eyledim ammâ
Derûnından iderdi baña ta'zîrât-ı rûḥânî
8172. Kıyâm itdikde 'avdet itmege ben daḥi ḳalkdıkda
Beni teşyî' den men' eyleyüp ol merd-i ḥaḳḳânî
8173. Beni iclâs idüp kendi oṭa ḳapusına vardı
Ayağ üzre tavaḳḳuf eyleyüp didi gayûrânî
8174. Saña birşey disem diñler misin gûş-i ḳabûlûñle
Sezâdır gûş-vârîñ olsa ḳavl-i müstemendânî
8175. Buyurduñ diyü ḥüsn-i iltifât itdikde güftâra
Didi ey pâdişâh-ı 'âlemiñ derbân-ı zî-şânı
8176. Bi-ḥamdi'llâh efâzıl zümresinden zât-ı ekremsiñ
Bilürsün farḳ idersün ḥüsn ü ḳubḥı ḥaḳḳ u buṭlânı
8177. Ḥuşûşâ şehriyâr-i 'âlem 'indinde mükerremsiñ
Ḳarîban pâdişâhıñ olasın düstûr-ı zî-şânı
8178. Revâ mı batnıña ümmü'l-fesâdı sabb idüp dâ'im
Diyeler ḥaffına ḥayfâ gider şol şahş-ı sekrânî
8179. Ḥayâdan ol ḳadar der dökmiş idim farṭ-ı ḥacletle
Teraşşuḥ itdi şevbimden 'araḳ vaḳt-i zemistânî
8180. Beni şûrb-i müdāmımdan o ḥaclet şerm-sâr itdi
O demde tevbe-kâr itdi beni pend-i naşûḥânî
8181. Niçe 'Abdülkerîm'iñ olmayam meddâḥ-ı evşâfi
Niçe vaşf itmeyem tâ ḥaşre dek ol zât-ı zî-şânı
8182. O zî-şândır benim ḥâlâ şalâḥ-ı ḥâlîme bâ'ış
Maḥabbetde 'aceb mi aşdıḳâyâ olsa rüçḥânı

8183. Tamāmen gūş idince avlini Mamūd Paa'nıñ
Vezirıñ avli ināf itdirüp Monlā Vildān'ı
8184. Maabbet aña bizlerden ziyāde vācib olmışdır
Olalım biz daı ' Abdülkerim'in menabet-h'ānı
8185. Diyüp użzār-ı meclis azret-i Mamūd Paa'ya
Du'ālar itdiler tezyıl idüp bā-ayr-gūyānı

Mevlānā asan bin ' Abdusamed es-Samsūnı

[381a]

8186. Efāzıldan birisi daı Mevlānā asan'dır kim
Muammed ān ' aşırında alup meydān-ı ' irfānı
8187. Eb-i zı-ānının ' Abdusamed'dir ism-i sāmisi
Velākin buldı Mevlānā Samsūni'yle ' unvānı
8188. ' Ulūm-ı zāhirıyı görmış idi ehl-i zāhirden
En evvel Monlā üsrev idi ta'lim eyleyen anı
8189. Bütün Rūm'uñ neāririn olaşdı tecrube ıldı
Alup her birisinden şemme-i efzāl u iz' ānı
8190. Cemı'-i ' ilmiñ aşl u fer' ini ma' ul ü menūlin
Ta' allūm eylemişdi Rūm'da ber-vech-i itānı
8191. Taşavvuf ' ilmine daı yed-i tūlāsı irmişdi
ılup vāfir meşāyi dergehinde sa'y-i pūyānı
8192. Tarıat ehline şoñra kemāl-i incizāmından
ulūş üzre severlerdi mesākın u faırānı
8193. Müderris olmuş idi ba' z-ı etrāf-ı medārisde
Ma' ārif navine şarf eylemişdi nad-i imkānı
8194. Olundı ba' dehū ida's-şemāna nal-i tedrisi
Niçe eyyāmdan şoñra olup üstād-ı sultānı
8195. azā-yı belde-i oştantıniyye'yle be-kām oldı
Hükümetde refi' u'l-adr olup bulmışdı ' unvānı

8196. Kāzāda fi'l-ḥaḳīka şöyle maḥmūdu't-tarīḳaydı
Selīmu't-ṭab' -ı marzıyyü's-siyer olmağla aḳrānı
8197. Aña ğıbtā iderdi neyl-i āmāli ḥuṣūşında
Rüvātın bunda vardır ihtilāfāt-ı firāvānı
8198. Ḥuṣūşā Kūnhü'l-Aḥbār'ında 'Ālī başka yazmışdır
Sitanbul ḥākimi olmazdan evvel ḥibr-i devrānı
8199. Şadāret ya'ni ḳāzī-'asker 'unvānıyla yazmışdı
Velākin sür'at-i 'azl ile virir rif'at-ı şānı
8200. Fazıldan fazla ḥüsn-i ḥaṭṭa mālīk oldığıındandır
Şihāḥ-ı Cevheri yazdıkları ez-behr-i ḥāḳānı
8201. Teşerrü' de teverrü' de nazīri az idi dirler
Görölmişdir eyādide niçe te'lif-i zī-şānı
8202. Şürūḥ-ı Muḥṭaşar üzre ḥavāşī yazdı dir rāvī
Eger görse anı taḥsīn iderdi ḥibr-i Cürċānı
8203. Toḳuz yüz sāline toḳuz sene ḳalmışdı hicretten
İdüp bu bezm-i fāniden beḳāya 'azm-i pūyānı
8204. Ḥudā rūḥ-ı revānın şād u ḥandān ide cennetde
Enīs-i ḳabr-i pāki ola 'Adn'ın ḥūr u ğılmānı

el-Mevlā Muḥammed bin Muṣṭafā İbni'l-Ḥācc Ḥasan raḥimehu'llāh

8205. Efāzıldan birisi de olup Ḥācī Ḥasan-zāde
Ki Mevlānā Muḥammed Muṣṭafā'dır vālid 'unvānı
8206. Cenāb-ı Fātih'in hengām-ı 'adlinde fezā'ille
Odur aḳrāndan ḥālī bulan meydān-ı 'irfānı
[381b]
8207. 'Ulūmı okuyup 'aşrın fezā'il-perverānından
İrişdi soñra Mevlānā Yegān'a dest-i 'irfānı
8208. Niçe eyyām andan istifāde eyleyüp 'ilmi
Efāzıl içre istiḥḳāḳı olduḳda nümāyānı

8209. Müderris olmuş idi Malğara'ya Dimeṭoḡa'ya
Virildi şālisen Bursa'da bünyād-ı Murād Ḥānī
8210. Bu eṣnāda Gelibolı'ya ḡāzī naşb olunmışdı
Muḡammed Ḥān'a anı vaşf idüp Maḡmūdū'l-erkānī
8211. Murād Ḥān buḡ'ası evvel virildi Bursa şehrinde
Ḳazāsıyla daḡı olmuşdı manzūr-ı ḡıdīvānī
8212. 'Azilden şoñra olmuşdı Şemān'ın birine nā'il
Yine tedrīse teşmīr eylemişdi ṭarf-ı dāmānī
8213. Sitanbul'ın ḡazāsıyla daḡı olmuşdı müstes'id
Virildi şavb-ı sultānīden āña 'izz-i 'unvānī
8214. Anaṭolı'ya şoñra ḡazī-'asker naşb olunmışdı
Muḡammed Ḥān ol eṣnāda idince 'azm-i rıdvānī
8215. Cenāb-ı Bāyezīd Ḥān taḡtına iclās olundıḡda
Şadāretde yine ibḡā olunmışdı kemā-kānī
8216. Niçe eyyāmdan şoñra anı naḡl eyleyüp Rūm'a
Ṭoḡuz yüz on bire varınca ibḡā eyledi anı
8217. Muḡaşşal yirmi beş yıl ḡazī-'asker oldu devletde
'Azil zehr-ābını nūş itmemişdi çend ezmānī
8218. Cefā-yı rūzgārı itmedi idrāk 'ömrinde
Züḡürlük n'oldıḡın bildirmemişdi āña sāmānı
8219. Vefāt idince ma'zūl olmamışdı hiç şadāretten
Ṭoḡuz yüz on bir içinde ḡılup 'uḡbāya pūyānī
8220. Tecāvüz eylemişdi sinn ü sāli ḡadd-i tis'ini
'Azīmü'l-liḡye idi ḡāmet-i ra'nāsı ṭulānī
8221. Ṭalīḡu'l-vech idi alçaḡ ḡöñüllü idi yārāna
Tevāzu'la severdi bi't-ṭab' aşḡāb-ı 'irfānı
8222. Velākin naḡl ider 'Ālī anı cüz'ī mezemmetle
Ḥarīş-i cāḡ idi farṭ-ı ḡasedle müste'iddānı

8223. Tarîḳ-i resme girmekden görünüp şûret-i haḳdan
Men^ç eylerdi elbette bu idi ^ç âdet ü şânı
8224. Necâbetle biriniñ cebhesinde sezse istihḳâḳ
Tarîḳinde ser-efrâz olmasın itseydi iḳânî
8225. Anı taḥvîl iderdi semt-i tederise ^ç azîmetden
Tarîḳ-i faḳr u fâḳa dirdi virüp bîm-i fiḳdânî
8226. Ḳazâyâ uḡradınca manşib-ı terḡib iderlerdi
Ḳazâyâsı idince tâ-be-key intâc-ı hızlânî
8227. Kemâl Paşa'yı daḡı sevḳ idüp semt-i ḳazâyâyâ
Muḳaddem dekkine olmışdı tâli be's ü hırmânî
8228. Kemâl Paşa'yı vaşf itmiş cenâb-ı Bâyezîd Hân'a
Mü'eyyed-zâde şadr-ı Rûm iken ol ḡibr-i devrânî
8229. Maḡall-i ^ç arzda faḳr-ı kemâlin naḳl idüp şâha
Virilmişdi aña bir medrese ber-vech-i şâyânî
[382a]
8230. Olup te'lîf-i târîḡ-i mülûk-i âl-i ^ç Oşmân'a
Lisân-ı Türkiyân üzre o dem me'mûr-ı sulṭânî
8231. Ḳalem kâḡız behâsı ol zamân in^ç âm olunmışdı
Kemâl Paşa'ya on biñ dirhem-i meskûk-i ^ç Oşmânî
8232. Mezâḡim olması ḡavfıyla itmişdi aña dekki
Mü'eyyed-zâde taḡlîş itdi ol niḡrîr-i zî-şânı
8233. Eger Hâcî Ḥasan-zâde bunuñla olmasa ma^ç yûb
Olurdı câh-ı iftâ ile manẓûr-ı cihân-bânî
8234. Fûrû^ç -ı fiḳha anıñ hem uşûline eḡâdîse
O rûtbe intisâbı var idi ber-vech-i itḳânî
8235. Bütün fi^ç le getürmişler idi ma^ç ḳûl u menḳûli
Dil-i derrâkine naḳş idi şân tefsîr-i Ḳur'ânî
8236. Ḥavâşî yazmış idi Sûre-i En^ç âm'a sâbıḳda

İdüp ‘ Allāme-i Beyzāvī ile bahş-i haqqānī

8237. Daḥi yazmışdı Tavzīh üstine bir ḥāşiye şoñra
O te’lîfinde îzâh eylemişdi sırr-ı ‘ irfānı

8238. Huşûşâ Mîr Şadr ile Celâleddîn beyninde
Tehāküm eyleyüp bir ḥāşiye taḥrîr idüp anı

8239. Yazup ber-metn-i Cāmi‘ şarf-ı maḳdûr itdi taşrîfe
Anıñ Mîzân-ı Taşrîf oldı ḥâlâ ism ü ‘ unvânı

8240. Beyâza çıkmamışdı ba‘z-ı müsveddât-ı te’lîfi
Toḳuz yüz on bir içre itdi ‘ azm-i sūy-i rıdvānı

8241. Hudâ rūḥ-ı revânın şād u ḥandân ide raḥmetle
Ḳarîm-i ‘ afv u ğufrân ola taḳşîrât-ı ‘ işyânı

**Mevlânâ ‘ Alî el-Ḳuşcı İbn-i Muḥammed es-Semerḳandî raḥmetu’llâhi
aleyh**

8242. ‘ Alî Ḳuşcı idi birisi daḥi lâne-i faẓlîñ
Hümâ-yı evc-pervâz sipîhr-i ‘ ilm u ‘ irfānı

8243. Semerḳandî idi kendüye dirlerdi ‘ Alâeddîn
Muḥammed idi ism-i vâlidî sebḳ itdi ‘ unvânı

8244. Uluĝ Beg Mîrzâ’ya ḳuşcı-başı idi babası
Anıñçün oĝlını talḳîb idüp emşâl ü aḳrânı

8245. Semerḳand’ıñ feẓâ’îl-perverânından görüp ‘ ilmi
Varup bulduḳda Ḳaḍı-zâde-i Rûmî-yi zî-şânı

8246. Riyâziyyâtı ya‘nî hendese hey’et ḥisâb ‘ ilmin
Ta‘ allüm itdi ḥikmet üzre bâ-tevfıḳ-i Rabbânî

8247. Uluĝ Beg’den daḥi ‘ ilm-i riyâzâtı görmişdi
Bi-lâ-iznin ğürîz idüp varup seyr itdi Kirmân’ı

8248. O yerde daḥi taḥşîl eyledi ‘ ilm ü kemâlâtı
Yazup Tecrîd üzre anda şerḥin hem-çü Cürċânî

8249. Yine ‘ avd eyleyüp geldikde iḳlîm-i Semerḳand’a

Görüşdi mîr-i zî-şâna yine bâ-‘ özt-ḥ’âhânî

8250. Hedyye rāh-āverdiñ ne vardır diyü şorduḡda
O demde bir risālem var diyüp şundi faḳîrânî

[382b]

8251. O rûtbe rāh-āverdin ‘ Alî Kuşcı uçurmuşdı
Göge dek vaşf idüp te’lifini ol dem fuẕûlânî

8252. Selef ḥallinde ‘ âciz oldıḡı işkāl-i hey’etden
Ḳamudan eş‘ ab eşkāl-i ḳamerdir kim ḥakîmânî

8253. Raşad iḥrâcına geldikde mât itmişdi bi’l-cümle
Anıñ ḥalli ḥakîm-i muṭlaḳıñ olmışdı iḥsânî

8254. Bu vech üzre mübāhāt ile ‘ arz itdikde te’lîfi
‘ Alî Kuşcı’ya dimişdi Uluḡ Beg hezl idüp anı

8255. ‘ Aceb ḳanḡı maḥallinde ḥaṭâ-yı fāḥiş itmişsek
Getür vir şimdi zāhir olur anıñ ḥaḳḳ u buṭlânı

8256. Ele aldıkda bir kerre ayaḡ üzre ḳırâ’etle
İdüp pîş u pes-i te’life imrâr-ı nigeḥ-bânî

8257. Ḳırâ’et eyledikde kendüyi i‘câb itmekle
Raşad inşâdını ḳaşd itdi teşmîr itdi dāmânı

8258. Taraşşud üzre idi bir raşad iḥrâcına zîrâ
Birini eyledi âmâde cem‘ idüp ḥakîmânî

8259. Semerḳand içre bünyâdın münāsib gördiler cümle
Tamâm olunca şarf itmişdi emvâl-i firâvânî

8260. Ğıyâşüddîn Çemşîd a‘lemiydi fenn-i mezbûruñ
Aña tefvîz olundıkda ol emriñ bed’ ü pâyânı

8261. Müsâ‘id olmayup ‘ömri vefât itdi evâ’ilde
Nümâyân olmadı zîciñ o dem aḥkâm-ı ‘irfânı

8262. Pes andan soñra Ḳâdı-zâde-i Rûmî ḳılınmışdı
Raşad aḥkâmınıñ iḥrâcına me’mur-ı a‘yânî

8263. Muvaffak olmamışdı ol daḥi itmāma ḥikmetle
Anıñ da cāh-ı mirşād içre buldı ‘ömri fiḳdānī
8264. ‘Alī Kuşcı’yı ta‘yīn itdiler itmāmına zīciñ
O girmiştir bu emr-i şa‘bu’l-aḥze virdi pāyānī
8265. Çeh-i ḡayretde her ne ḥāşıl itdiyse vuḳūf ile
Anı taḥrīr ile cem‘ itdi aḥkām-ı ḥaḳīmānī
8266. Aña zīc-i Uluḡ Beg didiler aşḫāb-ı tencīmiñ
Odur kullandığı zā’irçe-i ma‘mūle el-ānī
8267. Mücerred ‘ilm-i zīci ḥārice ‘ahd-i Uluḡ Beg’de
‘Alī Kuşcı’dır iḥrāc eyleyen ber-vech-i iḳānī
8268. Dinildi aḥsenü’l-zīcāt ol dem aña taḳrībēn
Daḥi zīc-i cedīd oldu o demde anıñ ‘unvānı
8269. Uluḡ Beg fevt olunca ba‘z-ı evlādı tasalluṭla
Düşüp da‘vā-yı mülke unudup monlā-yı zī-şānı
8270. Biri birine düşdi üç birāder cenge başlandı
Efāzıl cem‘ine ol yerde gelmekle perişānī
8271. İḳāmetden o yerde nefret itdikde ‘Alī Kuşcı
İzin almışdı ḥacca itdi ‘azm-i sūy-i Īrānī
8272. Taṭayyur eylemişdi koydı ṭayyārātını anda
Ḥasan Beg āşiyānı oldu anıñ lāne-i cānı
8273. Sa‘ādetle Ḥasan Beg ol zamān Tebrīz şāhıydı
Bütün cem‘ eylemişdi yanına şāhīn-i ‘irfānı
- [383a]
- Der-Beyān-ı Vuşūl-i ‘Alī Kuşcı be-Cānib-i Ḥasan Beg ve Sefīr Şoden
be-Cānib-i Rūm ve İḳāmet Kerden-i Ū der-Rūm**
8274. ‘Alī Kuşcı daḥi pervāz idince şāh-ı Tebrīz’e
O gün virdi o gün vardıkda bā-ta‘yīn-i şāhānī
8275. Yanında alıḳoydı luṭf u ikrām itdi ḥaddince
Nedīm-i bezm-i ḥāşşı itdi ol niḥrīr-i devrānı

8276. Risāletle Muhammed Hân'a irsāl eyleyüp Rûm'a
Miyānda 'akd-i şulha oldu me'mûr-ı hüdîvânî
8277. Sefâretle gelince hâzret-i sulţân-ı zî-şâna
Aña me'mûlden ber-ter idüp luţf-ı cihân-bânî
8278. Meķādîr-âşinâ olmağla ifrâţ üzre luţf itdi
Unutdurdı Hasan Beg luţfını ber-resm-i 'Oşmânî
8279. Su'al itdi anıñ zîr-i cenâh-ı ihtimâsında
Olur mıydı saña ey mefhar-ı aşhâb-ı 'irfânî
8280. Yanında alıkoymak fikrine düşmekle ol def'a
Mevâ'id-i 'azîme ile aña virdikde 'unvânı
8281. 'Alî Kuşcı cevâbında didi ey şâh-ı 'adl-âyîn
Ta'ahhüd eylemişdim 'avd-i Tebrîz'e sefirânî
8282. Hüdâvendâ ğarîk-i baħr-i in'âm eylediñ hâlâ
Edâ-yı şükre yok miķdâr-ı zerre tâb-ı imkânî
8283. Başımdan gerçi aşdı lücce-i mevvâc-ı ihsânıñ
Ne yüzden eylesem mümkün degil icrâ-yı şükrânî
8284. Risâlet emrini tekmîl idüp iblâğdan evvel
Çalınmak Rûm'da olmaz mı ihsân üzre küfrânî
8285. Bu me'mûr oldıgım emri sipâriş kıldıgıñ üzre
Yerine ideyim teblîğ ol fermân-ı zî-şânı
8286. Yine 'avd eylerim dergâha ric'-i kâhkarî üzre
Beni bil pâdişâhım âsitânıñ kul u kurbânı
8287. Hasan Beg dergehi dergâh-ı 'Oşmânî'ye beñzer mi
Olur mı nehr-i sâ'il mevce-gîr-i baħr-i 'Oşmânî
8288. Getürseñ bir yere iķlîm-i heftiñ şehriyârânın
Olur mı şevket ü iclâl ile bir şâh-ı 'Oşmânî
8289. 'Alî Kuşcı ile mâbeynde sulţân-ı cem-ķadriñ
Güzâriş eyleyen 'ahd-i rücû' u şart u eymânî

8290. Yine mabeynde tevşik olunmışdı nihānīce
‘Azimet eyleyüp vardıkda Tebriz’e şitābānī
8291. Sipāriş olunan ahvāl-i şulhı kıldı müstaḥkem
Virüp dād u sited emrinde daḥi ḥüsn-i pāyānī
8292. Hikāyet eyleyüp sultān-ı Rūm’uñ luṭf u ikrāmın
Ḥuşuşa yine ‘avdet itmege iḳbāl-i sultānī
8293. Miyānda her ne kim cārī olup emr-i sefāretle
Bütün naḳl eyledikde ‘ahd ü şartı ḥulf u eymānı
8294. Ḥasan Beg derd-mende infi‘āl el virdi ric‘ atden
Anı irsālden geldi nedāmetle peşimānī
8295. ‘Alī Kuşcı gibi bir şāh-bāz-ı evc-i efzālī
Uçurmak istemezdi lāne-i Īrān’dan anı
[383b]
8296. Taṭayyur eylemişdi iḥtilāl-i mülkine ol dem
Anıñ daḥi ḥuzūrı uçdı geldi bīm-i ḥızlānī
8297. Egerçi in‘ iḳād-ı şulha oldı gitmesi bā‘ iş
Bozardı şulhı ger rāzī olaydı ḥayr-ḥ’āhānī
8298. Yine pervāz idince lāne-i Rūm’a ‘Alī Kuşcı
Aña gönderdi istiḳbāle ādem Rūm sultānı
8299. Giden ādemlere tenbīh olundı şavb-ı devletden
Be-her menzilde biñ aḳça ola maşrūf-ı mihmānī
8300. Yanında ḥāzır u mevcūd olan ehl ü ‘iyāliyle
İki yüzden ziyāde idi anıñ etbā‘ u a‘vānı
8301. Bu cānibden daḥi etbā‘ -ı sultānī çıkup qarşu
Ḥuşuşa belde-i İstanbul’uñ a‘yān u erkānı
8302. ‘Alī Kuşcı’yı İstanbul’a ḥaşmetle getürdükde
Müheyyā oldı alayın temāşāya ‘azizānı
8303. Muḥammed Ḥān’la yine ‘Alī Kuşcı buluşdukda

Hediye bir risāle ‘ arz idüp ber-resm-i mihmānī

8304. Muḥammediyye nāmıyla anı tevsīm kılmışdı
Ḥisāba dā’ir idi virdigi te’līf-i zī-şanı
8305. Cenāb-ı Fātih’in yanında hoş maḳbūle geçdikde
Cevā’izle virildi aña iḥsān-ı ḥıdīvānī

Sefer Kerden-i Fātih Muḥammed Ḥān be-Cānib-i Īrān ez-Berāy-ı Ḥasan

Beg

8306. Muḥammed Ḥān ‘ azīmet eyledikde semt-i Īrān’a
Ḥasan Beg ḥākim-i Īrān idi ber-vech-i tuḡyānī
8307. Ma’iyyetle ‘ Alī Kuşcı’yı götürmüşdi Tebriz’e
Cenāb-ı Fātih’e ta’līm için teşhīr-i Īrān’ı
8308. Risāle yazdı eşnā-yı seferde ‘ ilm-i hey’etde
Tamām itdikde Fethiyye ile tevsīm idüp anı
8309. ‘ Irāk’ın fethi te’līfe teşādūf itmesi yaḥud
Tefe’ül kaşd idüp virmişdi aña zīb-i ḥıdīvānī
8310. Muḥammed Ḥān’a ithāf eyledi a’kāb-ı fethinde
Sezā-vār-ı pesend olmuşdı bā-luṭf-ı ḥıdīvānī
8311. Seferden ḡānimen ‘ avdet buyurdukda Muḥammed Ḥān
Medārisden Ayaşofya’yla buldı rif’at-i şanı
8312. İki yüz dirheme bālīg olup Īrād-ı yevmīsi
Birer manşibla kayrıldı bütün evlād u a’vānı
8313. Rivāyetdir seferden ‘ avdet itdikde ‘ Alī Kuşcı
İki yüz nefis idi yanındaki ḥuddām-ı Īrānī
8314. Sitanbul’a muḳaddem maḳdemindeydi Ḥāce-zāde
Sitanbul ḥākimi olmaḡla şehriñ ehl-i ‘irfānı
8315. ‘ Alī Kuşcı’yı istikbāl idüp alay olunmuşdı
Çıkup alayına ikrām için eşrāf u a’yānı
8316. ‘ Alī Kuşcı’yla bir keştide cem’ olup Ḥāce-zāde

Ġarā'ibden güzār itdi niçe hālāt-ı baħrānī

[384a]

8317. Diyār-ı Hürmüz'ün baħrinde olan cezr ü meddinden
‘Alī Kuşcı şaded açdıķda keştide ‘acībānī

8318. H̱āce-zāde daħi ol cezr ü medde bā‘ iş u bādī
Ne oldıġın hikāyet eyledi fevrī ħakīmānī

8319. Ġarāz birbiriniñ aħvālını bilmek idi ancak
‘Alī Kuşcı açup ebħāş-ı Sa‘ düddin ü Cürcān’ı

8320. Bütün Timur ‘indinde olan ebħāşı naķl itdi
Taraf-dārī-yi Sa‘ düddin ile virdikde rüçhānı

8321. H̱āce-zāde didi ben daħi evvel öyle zann itdim
Kelām-ı Seyyid’e itdikde şöıra şarf-ı im‘ ānī

8322. Taħaķķuk üzere ħaķķ Seyyid elinde oldıġın bildim
Kenār-ı nüshama tedķik ile yazmışdım anı

8323. O dem emr eyledi ol nüshayı iħzāra ħuddāma
Baķıñ sizler daħi ‘arz itdi ol niħrır-i itķānī

8324. Görünce çeşm-i im‘ ān ile taħrırāt-ı monlāyı
Kemāl-i diķķat üzere eyledikde şarf-ı ezħānī

8325. Kelām-ı Seyyid’in ħaķķ oldıġın iķrār zımnında
Cenāb-ı Muşliħuddin’in daħi oldu şenā-ħ̱ānı

8326. Mülākī oldıġında şehriyār-i ħūb-eṭvāra
‘Alī Kuşcı’dan istifsār idüp ol ħibr-i devrānı

8327. Ne keyfiyyetle H̱āce-zāde’yi bulduñ dinildikde
Cevābında ‘Alī Kuşcı didi ber-vech-i ħaķķānī

8328. ‘Acem’de Rūm’da anıñ nażirin görmedim aşlā
Diyüp taħsın idince döndi didi Rūm sulṭānı

8329. ‘Arab’da daħi mişlin görmedik didi Muħammed Ĥān
Tefāħurla sitāyiş itdi ol niħrır-i zī-şānı

Menâkıb-ı Ğarîbe-i Menkûle ez-‘ Alî Tûsî

8330. Yazar Taşköpri-zâde naql ile Monlâ-yı Tûsî’den
‘ Alî Kuşcı ile Ğrân’da kıldıkda lûkyânî
8331. ‘ Alî Tûsî muḳaddem Rûm’dan gitmişdi Ğrân’a
Mürûr itmişdi bâlâda anıñ tafşîl-i tibyânı
8332. Muḳammed Hân’a incinmekle cüz’î Rûm’ı terk itdi
H̱âce-zâde ile mâbeyne girüp bir reşk-i rüçhânî
8333. Dimişdi Monlâ Tûsî vardığımda mülk-i Ğrân’a
Görüşdükde ‘ Alî Kuşcı ile ber-resm-i mihmânî
8334. ‘ Alî Kuşcı daḡi Rûm’a ‘ azîmet üzre olmaḡla
Baña Rûm’ı su’âl itdikde ben de şordum Ğrân’ı
8335. Muḳaddem şehriyâr-i âl-i ‘ Oḡmân’ı su’âl itdi
Anıñ ardınca şormışdı vezîrân u müşîrânı
8336. Ricâl-i devletin aşḡâb-ı ‘ ilm ü faẓl u ‘ irfânın
Su’âl itdi k’olur mı anlarıñ ikrâm-ı şâyânı
[384b]
8337. ‘ Alî Kuşcı su’âl itmişdi Mevlânâ Tûsî’den
Dimiş Rûm’uñ kim ola a‘ lemi ser-ceyş-i ‘ irfânî
8338. Cevâbında ‘ Alî Kuşcı’ya dimiş Monlâ Tûsî kim
Saña benden vaşîyyet Rûm’a eylerseñ ḡadem-rânî
8339. H̱âce-zâde Cenâb-ı Muşliḡuddîn nâm bir fâzıl
Fezâ’ilde diyâr-ı Rûm’un sebk itmiş akrânı
8340. Muḳammed Hân’a olmışdır mu‘ allim farḡ-ı ‘ ilmiyle
H̱uzûr-ı şehriyârîde alup meydân-ı ‘ irfânı
8341. Eger Rûm’a varup Kösec’le görüşmek muḳadderse
Müdârât eyle aña itme da‘ vâ-yı fuẓûlânî
8342. Yanında herkesiñ ma‘ lûmı meçhûl idi nisbetle
Anıñla itme da‘ vâ-yı tesâvî faẓl-ı rüçhânî

8343. Veşâyâsıyla ‘âmil olduğu için ‘Alî Kuşcı
Biri biriyle kız alup virüp ber-vech-i hullânî
8344. Virüp düşizesin maḥdûm-ı Hâce-zâde’ye andan
Ḥafîdiyçün alup bir duḡter-i monlâ-yı zî-şânı
8345. Tevellüd itdi anlardan Cenâb-ı Monlâ Kuṭbuddîn
Maḥallinde gelür anıñ daḡi tafşîl-i tibyânı
8346. Şakâyık’da ‘Alî Kuşcı’nıñ evşâfı yazılmışdır
Teşânîfi tedâvül itmede aḡtâr-ı ekvânı
8347. Muḡaddem yazmış idi metn-i Tecrîd üstine bir şerḡ
Mücerred zâhir olmuşdı añınla faẓl u itḡânı
8348. Muḡammed Ḥân’a iḥdâ itdiği iki risâleyle
Nümâyân olmuş idi hey’et-i efẓâl u ‘irfânı
8349. Ḥavâşî yazmış idi ‘Unḡüdü’z-Zevâhir nâm bir metni
İdüp taşrîf ‘ilminde kemâ-hî şarf-ı imkânı
8350. Risâle yazdı taḡḡîḡ itdi baḡş-i ḡamd-i Bârî’de
Tevârüd eylemişdi kendüye taḡrîr-i Cürcânı
8351. Meṡâlî‘ Şerḡi’ne daḡi ḡavâşîsi görölmişdi
Zuhûr itmişdi anıñla daḡi mantıḡda rüçḡânı
8352. Yigirmi metni bir cild içre derc idüp ‘Alî Kuşcı
Yigirmi fenne enmûzec ḡılup fihris idüp anı
8353. Ayırmazdı yanından cânı gibi anı şaḡlardı
O idi dâ’imâ da‘vâ-yı efẓâlinde burḡânı
8354. Efâzıl içre Maḡbûbu’l-Ḥamâ’il nâm virmekle
Olup her ‘âlimiñ maḡmûl-i dūş u ḡabb-ı ‘irfânı
8355. Vefâtı belde-i Ḳoştantıniyye içre olmaḡla
Civâr-ı Ḥazret-i Ḥâlid’de defne oldu erzânı
8356. Ḥudâ ḡâḡ-i mezârın ravza-i ḡül-zâr-ı ‘Adn itsün
Ola murḡ-ı revânı lâne-sâz-ı ‘arş-ı Raḡmânı

Mevlānā Şeyh ‘Alī İbn-i Mecdüddīn eş-Şehīr bi-Muşannifek
raḥimehu’llāhi te‘ālā¹²⁷

8357. Muḥammed Hān ‘aşrında olan ehl-i fezā’ilden
Birisi Şeyh ‘Alī’dir İbn-i Mecdüddīn ‘unvānı
[385a]
8358. Muḥammed ibn-i Mes‘ūd bin Maḥmūd oldı ecdādı
Muḥammed bin ‘Ömer’dir Şāhreverdī vaşf-ı zī-şānı
8359. Şakāyık’da olan nisbetleri Rāzī vü Bestāmī
Hirevī ‘Ömerī Bekrī ile ‘ālīdir ‘unvānı
8360. Muşannifek ile telkīb olundı oldı şöhret-yāb
Ḥadīşü’s-sinn iken taşnīfle geçmekle ezmānı
8361. İmām-ı Faḥr-i Rāzī’niñ olup evlād-ı pākinden
Cenāb-ı ibn-i Ḥaṭṭāb’a çıkar ensāb-ı ḥ’i-şānı
8362. Velākin ehl-i tāriḥiñ rivāyatıyla nisbetde
İrer tā Ḥazret-i Şiddīk’a nesl-i pāk-i zī-şānı
8363. İmām-ı Faḥr-i Rāzī’dan berü ecdādı bunlardır
Gelür her biriniñ evşāf u ‘unvānı kemā-kānı
8364. Bu zikri sebkat iden Şahreverd Bestām kurbında
Küçük bir kıyedir Bestām’dır şehir-i Ḥorāsānı
8365. Sekiz yüz üçde geldi Şeyh ‘Alī bu ‘ālem-i kevne
Çarındaşıyla görmişdi Herāt u Cām u Kirmān’ı

¹²⁷ [Der-kenār]: [384b] Der beyān-ı Mevlānā Şeyh ‘Alī ibn-i Mücidüddīn bin Muḥammed ibn-i Mes‘ūd bin Muḥammed bin ‘Ömer Sühreverdī el-Hirevī el-‘Ömerī el-Bekrī. Huve min nesli’l-imāmi Faḥrüddīn er-Rāzī el-Ma‘rūf bi-Mevlānā Muşannifek.

[385a] Sebeb-i telkīb-i Mevlānā-yı mezbūr li-keşreti taşnīfātihī fi-‘unfuvāni sinni şebābihī.

Ve min mü’ellefātihī’l-mezbūr: Şerḥu’l-İrşād ve Şerḥu’l-Mişbāḥ fi’n-Naḥvi, Şerḥu’l-Lübāb fi’n-Naḥvi, Şerḥu’l-Muṭavvel fi’l-Ma‘ānī, Şerḥu Şerḥi’l-Miftāḥi fi’l-Ma‘ānī, Şerḥu’t-Telviḥ fi’l-Uşūli, Şerḥu Kaşīdeti’l-Bürde li’l-Büşrī, Şerḥu Şerḥi Kaşīdeti’r-Rūḥiyye li’bni Sīnā, Şerḥu’l-Vikāye fi’l-Fıkhī, Şerḥu’l-Hidāye fi’l-Fıkhī, Ḥadāyīku’l-İmān li-Ehli’l-‘İrfān, [385b] Şerḥu’l-Meşābih fi’l-Ḥadīs, Şerḥu’l-Miftāḥ fi’l-Ma‘ānī, Şerḥu’l-Metālī’i fi’l-Mantıq. Şerḥu’l-Pezdevī fi’l-Uşūl, Şerḥu’l-Kitāb fi’t-Tefsīr, Ḥadāyīk-ı Diğer Envāru’l-Aḥdāk, Tuḥfetü’s-Selātīn, Tuḥfetü Vüzerā, Maḥmūdiyye, Neşāyīḥu’l-Mülūk, Tefsīrü’l-Kur’ān bi’l-Fārisī, Şerḥu Şemsiyye fi’l-Mantıq, Ḥāşīye ‘alā Şerḥi’l-Vikāye, Ḥāşīye ‘alā Şerḥi ‘Akā’idi fi ‘İlmi’l-Kelām.

8366. Sekiz yüz on ikide anda taḥṣīl-i ‘ulūm itdi
İḳāmet itdi on bir yıl kadar cem‘ itdi ‘irfānı
8367. Yigirmi üçde te’lif eylemişdi Şerḥ-i İrşād’ı
Yigirmi beşde Mişbāḥ’a yazup bir şerḥ-i nūrānī
8368. İşāretle yigirmi altıda Ādāb’ı şerḥ itdi
Görüp rü’yāda bir şeb ḥazret-i sultān-ı ‘Adnān’ı
8369. Mürūr itdikde iki yıl Lübbāb’ı daḥi şerḥ itdi
Ulu’l-elbāb üzre zāhir oldı faẓl u rüḥḫānı
8370. Muṭavvel üzre daḥi şerḥ yazdı otuz ikide
İderdi her biri taḥṣīn görse Sa‘d u Cürċānī
8371. Otuz dörtde daḥi şerḥ eylemişdi Şerḥ-i Miftāḥ’ı
O şerḥ ile daḥi açmışdı kufl-i kenz-i ‘irfānı
8372. Anıñla sikkeyi mermerde kazdı hem-çü sükkāmı
Me‘ānī’de be-nām olmuşdı çün ‘allāme-i ṣānī
8373. Otuz beşde daḥi Telvīḥ üzre ḥāṣiye yazdı
Daḥi şerḥ eylemişdi Bürde’yi isterdi cīrānı
8374. Kaṣā’idden daḥi Rūḥiyye’yi şerḥ eylemişdir kim
Anı nazm eylemişdi İbn-i Sīnā-yı ḥakīmānī
8375. Herāt’a iki yıldan soñra yine rihlet itdikde
Viķāye metnini şerḥ eyledi ḥıfẓ ide Ḥaḳḳ anı
8376. Hidāye Şerḥi’ne tevfiķ idüp Ḥaḳḳ iki yıl soñra
Anıñla daḥi ekmel olmuş idi vaṣf u ‘unvānı
8377. Ḥadāyık nāmına bir Ravza-i ‘İrfān yazmışdı
O te’lif ile daḥi nāzırıñ artardı imānı
8378. Sekiz yüz kırk sekizde semt-i Rūm’a ‘āzim olmağla
Ziyāde luṭf u ikrām itdi aña Rūm sultānı
- [385b]
8379. Sekiz yüz ellide şerḥ eyledi metn-i Meṣābiḥ’i
Ḥadīṣ-i Muṣṭafā’ya ḥidmet itdi çend ezmānı

8380. Cenâb-ı hâzret-i fahr-i risâletden işâretle
Menâmında añâ tenbîh olunmış idi rûhânî
8381. Yine ol sâlde şerh eylemişdi Şerh-i Miftâh'ı
İdüp 'Allâme Cürcân ile ebhâs-ı hâşmânî
8382. Me'tâlî' Şerhi'ne yazdı havâşî yine ol yılda
Nümâyân oldu fenn-i mantıķîde faẓl u rüçhânî
8383. Uşûl-i şeyhu'l-islâmıñ dağı hâll itdi işkâlin
Dağı şerh itdi metn-i Pezdevî üzre edibânî
8384. Dağı elli altıda şerh eylemişdi metn-i Keşşâf'ı
O taşnîfiyle açmışdı rumûz u sırr-ı Qur'ân'ı
8385. Hâdâyık ile te'lîf eyledi Envârü'l-Ahdâķ'ı
Lisân-ı Fârisiyle tuhfe-i pîşîn-i şâhânî
8386. Yazup altmış bir içre nüsha Maḥmûdiyye nâmıyla
Anı ithâf idüp Maḥmûd Paşa'ya müşîrânî
8387. Lisân-ı Fârisî üzre Neşâyih-nâme nâmıyla
Risâle yazdı zıkr itdi selâtin u vezîrânî
8388. Niçe âşâr u te'lîfâtı müsveddât kalmışdı
Müsâ'id olmadı tebyîzına ekdâr u aḥzânî
8389. 'Azîmet eylemişdi ba'd-ez-în terk ide te'lîfin
İderdi keşret-i sinn ile gâhî 'öẓr-ḥ'âhânî
8390. Huşûşâ Fârisî taşnîfi hep ibrâm ile oldu
Ḳomazdı kendi ḥâlî üzre ḥâlî ḥ'îş u ḥullânî¹²⁸
8391. Rivâyetdir ki Maḥmûdiyye'yi te'lîf vaktinde
Henüz altmış bire başmışdı sâl-i sinn-i devrânî
8392. Şaķâyık'da ider üç sâlini altmış biriñ tenzîl
Virir elli sekiz sinn ile añâ 'öẓr-i noķşânî

¹²⁸ Bu beyit her iki Üniversite nüshasında da iki kez tekrarlanmıştır.

8393. Niçe te'lifî zâhir oldı naķş-i ' ahdden şoñra
Mu' ayyen olmadı taşnîfiniñ târîh-i âbânı
8394. Huşûşâ Hazret-i Fâtih Muhammed Hân emriyle
Lisân-ı Fârisîyle yazdı bir tefsîr-i Qur'ânî
8395. Güzel tertîb olunmışdı lisân-ı Fârisî üzre
Velâkin ' özr iderdi aşdıķaya emr-i sulţânî
8396. Niçün tâzîde te'lif itmediñ tefsîri dirlerdi
İderdi müdde' â-yı ' aczine ol emri burhânî
8397. Dañi bir şerh yazdı Fârisî Şemsiyye-i Kutb'a
Eger görseydi ' allâme olurdu menķabet-ķ'ânı
8398. Viķāye Şerhi üzre şoñra bir nev hāşiye yazdı
Fikāhiyyetde olup Şadru'ş-şerî' a üzre rüçhânı
8399. Yazup Şerh-i ' Aķā'id üstine bir hāşiye şoñra
Görüp taħsîn itmişdi Celālüddîn-i Devvânî
[386a]
8400. Celālüddîn Ebherî Evbehî her biri dîgerdir
İkisiniñ de Yûsuf ittifaķen nām u ' unvânı
8401. Celālüddîn Yûsuf Evbehî'den ' ilm-i âdâbı
Ta' allüm eyleyüp gelmişdi aña faẓl u itķânî
8402. Velâkin Ebherî zabt eylemişdi nisbetin ' âlî
Çalemden sehv ola yāħud ola zellât-ı insânî
8403. Telemmüz eylemişdi şoñra Kutbuddîn-i Râzî'den
Herâtî'den dañi kesb eylemişdi ' ilm ü ' irfânı
8404. İmām ' Abdül' azîz Ebherî'den Şâfi'î fikhın
Faşihuddîn Muhammed'den okıdı fikh-ı Nu' mân'ı
8405. Teveccüh eyleyüp geldikde Rûm'a Konya şehrinde
Aña bir medrese iħsân u tevcih itdi sulţânı
8406. Şamem ' âriz olup bî-çāreye ifrât-ı şuglinden
Müdāvâta kılup İstanbul'a taşmîm-i püyânî

8407. Vezîr-i a'zam idi ol zamân Maḥmūd Paşa'nıñ
Şefâ'at itmesiyle oldı manzûr-ı ḥıdvânî
8408. Muḥammed Ḥân aña yevmiyye ta'yîn itdi mîrîden
Vefât itdikde seksen dirhem idi müzd-i şâyânî
8409. Sekiz yüz yetmiş altı sâline varmazdan evvelce
Fenâdan fâriḡu'l-bâl oldı kıldı 'azm-i rıdvânî
8410. Ebû Eyyûb-i Enşârî civârında defîn oldı
Ḥudâ rûḥ-ı revânın şâd ide bâ-'afv u ḡufrânî

Menâkıb-ı Mevlânâ Muşannifek

8411. Şakâyıķ'da niçe ḥâlin yazar niḥrîr-i mezbûruñ
Olup Taşköpri-zâde akrab-ı zî-raḥm-i ḥîşânî
8412. 'Ulûm-i zâhirîde farṭ-ı isti'dâddan ḡayri
Taşavvufda daḡi var idi anıñ faẓl u 'irfânî
8413. Cenâb-ı Şeyḡ Zeynüddîn-i Ḥâfî'niñ ṭarîķından
İcâzetle refî'u'l-ķadr olup sebķ itdi aķrânî
8414. Bu ḡâlet kendüden mervîyyedir monlâ-yı mezbûruñ
Şamemden eyledikde ḡâḡ ü bî-ḡeh şekve-ḡüyânî
8415. Meşâyihdan biriyle baḡş iderdik semt-i Īrân'a
Ḡehî ebḡâş-ı 'ilmiyye ḡehî ḡâlât-ı rûḡânî
8416. Tecâvüz itmişem ķânûn-ı âdâbı ṭarîķatde
İsâ'etle ķararmış ḡalibâ ol pîr-i nûrânî
8417. Baḡışde ḡılẓat üzre sū'-i âdâbım ḡörüp âḡir
Derûnî inkisâriyle dimişdi baña ḡaḡbânî
8418. Mürâ'ât itmediñ 'indimde aşlâ semt-i âdâba
Ṭarîķında didi elbet bulursun ye's ü ḡırmânî
8419. Mücâzât-ı şamemle ķaṭ'-ı a'ķâb-ı tenâsülle
Du'â itmişdi baña rû-be-rû ol şeyḡ-i ḡaķķânî

[386b]

8420. Aradan çok zamān geçmeksizin pīriñ du‘ āsıyla
‘Urūz itdi baña bu ‘illet-i ma‘ hūd-ı āzānī
8421. Kırıldı cümle evlād-ı zükūrum bed-du‘ āsıyla
İki dūşizemiz qaldı ki yok taḥlīfe imkānı
8422. Şamem ‘aybıyla ma‘ yūb olmak dergāh-ı ‘ālīde
Şadāretle olurduḡ belki üstāz-ı cihān-bānī
8423. Benim kesb-i yedim ḥulḡ-ı bedimdir kendi kārımdır
Beni nā-kām iden hem vāpesin ḥayl-i aḡrānī
8424. İcāzet almış idi çünkü Zeynüddīn-i Ḥāfī’niñ
Ṭarīḡatden bulurdu ḡāh u bī-geh feyz-i rūḡānī
8425. Dem-i pīride ol illetle tadrīs eyleyüp dā’im
Kitābetle idi tefhīm-i ‘ilmi baḡş-i ‘irfānı
8426. Kitābetde şu deñlü tīz-dest idi devām üzre
Birer cüz’ idi taḡrīri yoḡ idi hīç keslānı
8427. ‘Abā-pūş idi ekşer tāc idi başında destārı
Ziyāret itse daḡı pādīşāhı şadr-ı zī-şānı
8428. Rivāyetdir cenāb-ı Şeyḡ ‘Alī yevmen mine’l-eyyām
Vezīr-i a‘ zām idi vardı ol Maḡmūdū’l-erkānī
8429. Ziyāret eyledikde ‘ādet üzre şadr-ı vālāyı
Fenārī-zāde’yi anda bulup ol faḡru’l-aḡrānī
8430. Teşāḡḡuş üzre Mevlānā Ḥasan bilmez idi şeyḡi
O hengāma gelince görmemişdi ḡibr-i zī-şānı
8431. Eḡibbādan birine ba‘ z-ı te’līfātını şeyḡiñ
Cenāb-ı şadr-ı a‘ zām zıkr idüp medḡ eyleyüp anı
8432. O dem dimişdi Mevlāna Ḥasan min ḡayşü lā-yeş‘ur
Vezīr-i a‘ zāma ta‘ rīz ḡaşdıyla fużūlānī
8433. Muşannifek degil mi Şeyḡ ‘Alī nāmındaki fāzıl
Elime girmiş idi ba‘ z-ı te’līfāt-ı buḡlānī

8434. Bütün redd eyledim işkâlini monlâ-yı mezbûruñ
Nümâyân olmuş iken ‘indimizde nağz-ı ‘irfânî

8435. Nedir luṭfı baña tafḍîl itdiñ anı manşıbdâ
Bi-lâ-mûcib anıñ olmışdı baña faẓl u rüçḥânı

8436. Didi Maḥmûd Paşa sen cenâb-ı şeyḥi gördüñ mi
Ḥayır didikde gösterdi eliyle şeyḥ-i zî-şânı

8437. Fenârî-zâde’ye gelmişdi ḳavlınden ḥacâlet kim
Girerdi ḳa‘r-ı ḥâke ḥacletinden olsa imkânı

8438. Kemâl-i infî‘âlin gördiginde tesliyet itdi
Eşammdır didiginde geldi cüz’î aña şādânî

8439. Ḥudâ her biriniñ rûḥ-ı revânın eyleye şād-âb
Ola her biriniñ ḳabr-i şerîfi bâğ-ı rıdvânî

Mevlânâ Sirâcüddîn İbn-i ‘Ömer el-Ḥalebî

[387a]

8440. Gürûḥ-ı ehl-i efzâlîñ biri daḥi Sirâcüddîn
‘Ömer’dir vâlidî ismi Ḥalebî nisbet-i şânı

8441. Nevâḥî-yi Ḥaleb’den idi gerçi neş’et-i zâtı
İğâre eyledikde ol yeri Timur-ı Gürganî

8442. Sirâcüddîn’i daḥi aḥz idüp mânend-i istirkâḳ
Götürdi Mâverâü’n-nehr’e ol niḥrîr-i devrânı

8443. ‘Ulûmı evvelen kendi diyârında görüp cüz’î
Semerḳand’a varınca eyledi tekmîl-i ‘irfânî

8444. Bilâd-ı Rûm’a geldikde Murâd Ḥân ‘aşrı olmağla
Sirâcüddîn’e ikrâm eyledi ber-resm-i şâḥânî

8445. Muḥammed Ḥân’a anı evvelen üstâz naşb itdi
‘Alâ ḳavlin o ta‘lîm eylemişdi aña Ḳur’ân’ı

8446. Virildi Edrine şehrinde aña medrese evvel
Murâd Ḥân’a ile’l-ân müntesibdir vaż‘-ı bünyânı

8447. Niçe eyyām ānda sākin olmışdı ifādeyle
Devām üzre oğutdı gerçi anda müste‘iddānı
8448. Velākin şöñra düşdi ārzūsıyla semt-i taşnīfe
Tedāvül üzredir hālā niçe te’līf-i zī-şānı
8449. Çerāğ itdikde Mevlānā Sirācüddīn’i anıñla
Havāşī yazdı Tenvīr üstine şerh itdi itkānı
8450. Yazar Taşköpri-zāde ba‘z-ı aḥfādı dimiş gūyā
Resā’ilden yanımda her ne kim āşār-ı ‘irfānı
8451. Kāmusı ceddimiñ ḥaṭṭ-ı yedidir diyü faḥr itmiş
Ziyāde ḥüsn-i ḥaṭṭın sür‘atin naql itdi yārānı
8452. Naḥıvden Vāfiye kim Kāfiye Şerḥi dinür āña
Havāşī yazdı Cāmī neşvesin virdi itkānı
8453. Daḥi Şerḥ-i Tavāli‘ üstine nev ḥāşiye yazdı
İdüp Seyyid ile ekşer yerinde baḥş-i ḥaşmānı
8454. Müderris oldığı ḥāletle göçdi dār-ı ‘uḳbāya
Ola Şaḥn-ı Behişt’i manşib-ı te’bīd-i şāyānı
8455. Muḥammed Ḥān ‘aşrında olan ehl-i kemālātıñ
Biri Dervīş Muḥammed’dır ki Muḥyiddīn ‘unvānı

Mevlānā Dervīş Muḥammed İbn-i Hızır Şāh raḥimehu’llāhu te‘ālā

8456. Serīr-ārāy-ı mülk-i fazl olan Monlā Hızır Şāh’ıñ
Egerçi olmuş idi zāhiren maḥdūm-ı zī-şānı
8457. Müsemmasıyla ism-i pākini taṭbīḳ itmişdi
‘Abā-pūş idi şemle şarınurlardı faḳīrānı
8458. Fenāyı ihtiyār ile o ziyden çıkmadı aşlā
Baḳılsa çeşm-i ‘ibretle cihānıñ oldu sultānı
8459. Ḥasan Beg cengine Fātiḥ Muḥammed Ḥān çıkdıḳda
Gelüp Dervīş Muḥammed itdi istikbāl-i ḥaḳānı
8460. Hımāra rākib olmışdı temāşā itdi alayı

Bütün gözden geçirdi seyr idüp a' yân u erkânı

8461. Ziyâde cehveriyyü's-şavt idi resm-i tekellümle
Virirdi şöhet ile sâmi' ine bîm u tersânî

[387b]

8462. Muḥammed Hân'a vaşf itmişdi ol zühd ü taḳvâsın
Cenâb-ı vâlidî olmuşdı anıñ menḳabet-ḫ'ânı

8463. Cenâb-ı Fâtih'i tebşîr-i fetḫe geldi dir râvî
Yol üstinde o dem tevdî' idince ḫân-ı zî-şânı

8464. Vezîr-i a' zâm idi ol zamân Maḥmûd Paşa'ya
Hızır Şah-oğlu degil mi diyüp şordukda pinhânî

8465. Belî Dervîş Muḥammed'dir diyüp iḫbâr itdikde
Vezîr-i a' zâmı ardınca gönderdi şitâbânî

8466. Ferâmûş itmesün ḫayr-ı du' âdan diyü söyletdi
İdüp enfâs-ı ḫudsîsinden istid' â-yı rûḫânî

8467. Ḥaḳîkatde daḫi bir müstecâbu'd-da' ve olmağla
Vücûdıyla teberrük ḫaşd iderdi cümle cîrânı

8468. Mülûk-i âl-i ' Osmân daḫi mülkinde bulunmağla
İderdi fâhr ile deryûze-i imdâd-ı feyzânî

8469. ' Azîziñ ' âdet-i dîrînesi her yevm-i ' âşûrâ
Tırâş olurdı bir kerre faḳaṭ ol merd-i ḫaḳḳânî

8470. Gelince yevm-i ' âşûrâ tırâş olmazdan evvelce
Ḳapusına gelüp beklerdi şehriñ ba' z-ı sükkânı

8471. Mübârek başlarından müy alurlardı tırâşide
Ḳıllarlardı tedâvî şa' r-ı ḫalḳ ile ' alîlânı

8472. Şifâ bulmağla merzâ izdiḫâm üzre alurlardı
Ḳapışmağ ile gâhî aḫzınıñ olmazdı imkânı

8473. Müderris idi Sultâniyye-i Bursa'da ol kâmil
Gehî eşnâ-yı tedrîsinde anıñ ba' z-ı ḫullânı

8474. Mübârek başlarından hastasıyçün mûy isterdi
Dirîğ itmezdi başın keşf idüp alurdı dermânı

Menkâbe-i Dervîş-i Müşârun İleyh

8475. Yazar Taşköpri-zâde ol ‘azîziñ ba‘z-ı hâlâtın
Havâriķdan niçe hâlin rivâyet eyler ihvânı

8476. Biriniñ ğalibâ tullâb-ı dersinden çalınmışdı
Derûn-ı hücrelerinden bir kitâb-ı naķd-i ‘irfânî

8477. Gelür üstâza yana yana naķl itdikde aĥvâlin
Çalınmışdı bedenden gūiyâ bî-çâreniñ cânı

8478. O dem emr itdi Mevlânâ ki cümle ictimâ‘ itsün
Ne deñlü var ise ol medrese tullâb u sükkânı

8479. Huzûr-ı ĥazret-i üstâza cem‘ olduķda ĥużzârîñ
Yüzine baķdıĥında cümleñiñ bâ-ceşm-i im‘ânî

8480. İçinden birisin ta‘yîn idüp emr itdi ol şaĥşa
Yañılmışsın getür vir didi aña gerçi ĥaķķânî

8481. Velâkin aldığın ol şaĥş-ı ĥâfil eyledi inkâr
Şalâĥ üzre şehâdet daĥi itmişken şerîkânı

[388a]

8482. Derûn-ı hücrede teftîş idiñ didikde mesrûķı
Kitâbı varup anda bulmış idi buķ‘a sükkânı

8483. Kemâl-i ĥacletinden ĥâceden itdikde isti‘zâr
Bu kâra tevbe eyle diyü nuşĥ itdi naşûĥânî

8484. Cenâb-ı şeyĥ ‘indinde idüp ol fi‘le istiĥfâr
Anıñ enfâs-ı pâkiyle olup dervîş-i ĥaķķânî

8485. Rivâyetdir lisânında olup bir ‘uķde-i cüz’î
Anıñçün idemezdi ĥoş-edâ tecvîd-i Qur’ânî

8486. O maĥzûr ile ma‘zûr idi geçmezlerdi miĥrâba
İmâmet eylemezdi ĥoş bilürken ‘ilm-i Furķân’ı

8487. Bu dünyā dār-ı miḥnet dām-ı zillet idigin āḫir
Bilürken ṭamdan düşdükde ol dervīş-i nūrānī

8488. Bu zulmet ḥāne-i dehri idüp isḳāṭ ‘ayninden
Reh-i rıdvāna düşdi itdi ‘azm-i ḳurb-i raḥmānī

Mevlānā Ayās raḥimehu’llāh

8489. Efāzıldan birisi daḫi Mevlānā Ayās idi
Muḥammed Ḥān Fātiḥ ‘aşrınıñ niḥrīr-i zī-şānı

8490. Reh u resm-i ‘ulūmı evvelā kendi diyārında
Ayaşluḡı’den görmiş idi ber-vech-i itḳānī

8491. Ḥāce-zāde ile Sulṭāniyye Bursa’da şirketle
Hızır Beg ḥazretinden okuyup kesb itdi ‘irfānı

8492. Mu‘allim olmuş idi Fātiḥ’e vaḳt-i şabāvetde
Aña lāḫıḳ olup encāmda bir cezb-i Raḥmānī

8493. Cenāb-ı Şeyḫ Tāceddīn’e vāşıl oldu ḫızmetle
Alup ‘Abdullaṭīf Maḳdisi’den feyz-ı rūḥānī

8494. Ṭarīḳ-i şūfiyānı Burusa’da tekmiḻ itmişdi
İcāzet virmiş idi aña irşāda ‘azīzānı

8495. İḳāmet eylemişdi inḳitā‘ üzre ḫalāyıḳdan
‘Alāyıḳdan daḫi Bursa’da çekdi dest ü dāmānı

8496. ‘İbādāt u ‘ulūma şarf-ı naḳd-i vaḳt idüp anda
Müfāriḳ olmadı tā ‘azm idince sūy-i rıdvānī

8497. Kütüb taşḫīḫ iderdi taḫşiye eylerdi her metni
Ḳarāyıḫla yazardı ba‘z-ı ta‘liḳāt-ı ‘irfānı

8498. Muṭavvel Muḫtaşar her ne girerse destine elbet
Yed-i himmetle taşḫīḫe iderdi bezl-i aḫyānī

8499. Üçer ḳat her kitābıñ nüşhası mevcūd idi gāḫī
Mine’l-evvel ile’l-āḫir iderdi taḫşiye anı

8500. Yazar Taşköpri-zāde ḫālını monlā-yı mezbūruñ

Hikāyet eylemiş kendüye gūyā ba‘z-ı hullānı

8501. Meşāyih zümresinden idi bir şāfi-i şūfiydi
Taşavvuf-āşinā bir zāt idi var idi ‘irfānı
8502. Dimiş şeyhim ile hacc-ı şerīfe ‘āzim olduḡda
Teveccüh üzre idik vaḡfede ber-şart-ı erkānı
[388b]
8503. Baña dimişdi şeyhim ey oḡul sen ḡuḡbı gördüñ mi
İmāmın ḡāliyā şaḡında ḡā’im zāt-ı zī-şānı
8504. Eger bilmek dilerseñ ḡuḡb-ı devrānı nigāh eyle
Nazar itdikde Mevlānā Ayaş’ı gördüm ol ānı
8505. Biz anı Bursa şehrinde bırakmış idik ol yılda
Bu sırrı şeyḡe naḡl itdikde emr itmişdi kitmānı
8506. Rücū‘ itdikde ḡacdan bizleri itmişdi istikbāl
Bursa şehriniñ bay u gedā eşrāf u a‘yānı
8507. Ehālī-yi şehirden birisi benden su’āl itdi
‘Ayānen vaḡfede gördüñ mi didi ḡuḡb-ı Rabbānı
8508. Cevābında belı gördüm imāmın şaḡ yanında
Siziñ Monlā Ayās idi eger ḡuḡb ise ḡaḡḡānı
8509. O gice baña bir ‘illet ‘urūz itmişdi kim ḡāttā
Memāta müşrif olmuşdı vücūd-ı müstemendānı
8510. Yine menn eyledi Bārī Te‘ālā baña şıḡḡatle
ḡayāt iḡsān idüp taḡlīş itmişdim girībānı
8511. Ziyāret eyledikde irtesi gün şordı şeyhimden
Beni gördükde bu kimdir diyüp ol pīr-i nūrānı
8512. Benim-çün didi Mevlānā Ayās’a şanki oḡlımdır
Baña didi budur ifşā iden esrār-ı pinhānı
8513. Tazarru‘ eylemişdim ḡabz-ı rūḡiyçün bu şeb ancak
Şefā‘at itdi benden rūḡ-i pāk-i şāh-ı ‘Adnānı

8514. Bunı bildim ki evlād-ı Muḥammed’den olup ḥaḳḳā
Teraḥḥum eyleyüp kıldı şefā’ at aña rūḥānī
8515. Ḥazer eyle gözüm nūrı şaḳın ifşā-yı rāz itme
Ḥaṭar vardır görürseñ belki encāmında ḥızlānī
8516. Görölmişdir ‘azīziñ ḥāriḳu’l-‘ādāt aḥvālī
Tevātür üzre naḳl eyler ile’l-ān Bursa sükkānī

Mevlānā Ḥāce Ḥayreddīn

8517. Birisi daḥi aḥyār-ı ümemden Monlā Ḥayreddīn
Muḥammed Ḥān’a olmışdı mu’allim çend ezmānī
8518. ‘Ulūmı ‘aşrınıñ fāzıllarından aḥz idüp soñra
Ḥızır Beg ḥıdmetinde iktisāb itmekle ‘irfānı
8519. Medārisde müderris oldığıyçün oldı nām-āver
Ḳarīn-i iltifāt oldı olup maşḥūb-ı sulṭānī
8520. Sitanbul içre cāmi’ medrese bünyād itmişdi
Anıñçün nām-ı Ḥayreddīn oldı lāyık-ı şānı
8521. Tefennün eylemişdi her ‘ulūmı iktisābında
Lezīzū’ş-şoḥbe idi var idi ‘irfān u nedmānı
8522. Zārifu’ṭ-ṭab’ idi itmişdi devlet ḥalkı istişḥāb
Kibār-ı devlete eylerdi şoḥbetde maḥal-hānī

[389a]

8523. Yazar Taşköpri-zāde vālidinden naḳl-i şıḥḥatle
Şaḳāyıkda muşarraḥdır anıñ tafşıl-i tibyānı
8524. Mevākıf Şerḥi okurdu Ḥayreddīn vālidinden
Elinde tutdığı ol nüşḥa-i ra’ nā-yı tūlānī
8525. Muḳaddem yazmış idi evvelinden ba’zını ceddım
Bir āḥer kimseniñ ḥaṭṭıyla bulmuş līk pāyānī
8526. Velākin dirdi belki vālidim gāhī şu eczāyı
Okurken vālidimçün yazdı Ḥayreddīn Ḥusbānī

8527. Ziyāde hüsni-i haṭṭı var idi maṭbū‘ idi ğāyet
Ne nesta‘ lîk idi resmi ne neshîydi ne reyḥānî

8528. Cenāb-ı şehriyārîñ âḥir eyyām-ı ‘adlinde
Vedā‘-ı ‘ālem-i fānî idüp kılmışdı pūyānî

8529. Ḥudā rūḥ-ı revānîñ şād u ḥandān ide ‘uḳbāda
Hemîşe cılve-gāhı ola yā Rabb bâğ-ı rıdvānî

Ḥamîdüddîn el-Ḥüseynî eş-Şehîr bi-Efḍalüddîn-zāde raḥimehu’llāhu

8530. Fezā’il-perverāndan biri daḥi ‘ahd-i Fātiḥ’de
Ḥamîdüddîn’dir olmışdı Efḍal-zāde ‘unvānı

8531. Ḥüseyniyyü’n-neseb şāḥib-edeb bir zāt-ı ekremdir
Şalāḥ u zühd ü taḳvāda ḳatı az idi aḳrānı

8532. Şedā’id üzre şābir ni‘met-i Bārî’ye şākirdir
Taḥaşşü‘ üzre ḳadir çoğ-idi aḥbāb u aḥdānı

8533. O rütbe ‘ālim u ‘āmil o deñlü fāzıl u kāmîl
Gerek ‘ālim gerek cāhil severdi anı yārānı

8534. ‘Ulūmı evvelā ‘aşrîñ fuḥūlinden görüp âḥir
İdüp Monlā Yegān’îñ ḥıdmetine sa‘y-i pūyānî

8535. Müderris oldı Bursa’da Murād Ḥān ibn-i Orḥan’îñ
Binā itdikleri ol buḳ‘aya bā-emr-i sulṭānî

8536. Muḥammed Ḥān’îñ ‘ahdinde evā’il demlerindeydi
Bi-lā-müceb midir bilmem ḳılındı ‘azle erzānî

8537. Sitanbul’a gelince ḥazret-i şulṭān-ı zî-şāna
Gezerken ba‘z-ı esvāḳı teşādüf itdi lüḳyānî

8538. Piyāde gezmek idi ‘adet-i me’lūfesi dā’im
Rikābında yürürdi gāḥ u bî-geh ba‘z-ı ğılmānı

8539. Süvār olmışdı esbe ez-ḳazā monlā-yı ‘ālî-baḥt
Atından sıyrılup indi o gün gördükde sulṭānı

8540. Hikāyet eylemişdi Efḍalüddîn-zāde aḥbāba

Selāma munṭazırken şehriyār-i nesl-i ‘Oṣmānī

8541. Baña teslīm idüp ḥüsn-i nevāzişle buyurmuşdı
Sen Efḍal-zāde misin faẓl ile sebķ iden akrānı
8542. Ḥamīdüddīn du‘acıdır didikde ḥān-ı zī-şāna
Yarın dīvānıma gel diyü şādır oldu fermānı
[389b]
8543. Sarāy-ı şehriyāre irtesi gün ḥāzır olduğda
Baña iķbāl ü istiķbāl idüp etbā‘-ı ḥākānī
8544. Ḥuzūr-ı pādişāhiye vezīrān ‘arza girdikde
Muḥammed Ḥān’a iḥbār itdiler ol ḥibr-i zī-şanı
8545. Ḳudūm-ı Efḍalüddīn-zāde’ye āgāh olduğda
Yine tevcīh olundu buķ‘a-i Sulṭān Murād Ḥānī
8546. Daḥi ta‘yīn olundu elli dirhem aña yevmiyye
Virildi maṭbahından ḳadr-i kāfī ni‘met ü nānı
8547. Ḥuzūr-ı şehriyāre Efḍalüddīn-zāde girdikde
Leb-i ta‘zīm ile taķbīl idince dest-i sulṭānı
8548. Ḥikāyet eylemişdi Efḍalüddīn-zāde aḥbāba
Dimişdi daḥil olduğda ḥuzūra şāh-ı ‘Oṣmānī
8549. Şu vech üzre vaşıyyet itdi kim Monlā Ḥamīdüddīn
Devām üzre oķut tedrīsiñi terk itme aḥyānī
8550. Beni ğaflet ider zann eyleme aşḥāb-ı ‘irfāna
Olur her ‘ālimiñ ‘ahdinde zīrā lāyık-ı şanı
8551. Bu olmuşdı cevābım ḥazret-i sulṭān-ı vālāya
Ḥudā taḥtında teşbīt eyleye sen şāh-ı şāhānı
8552. Murād Ḥān buķ‘asında ol ḳadar tedrīse şuğl itdim
Döküldi liḥyemiñ işġāl ile bi’l-cümle rişānı
8553. Cüzāma uğramış zannıyla a‘dā ittiḥām itdi
Yüzümde ḳalmamışdı āb u tāb-ı sinn-i şübbānı

8554. O hâletle yine Şeyh Ekmelüddîn i' tirâzâtın
Su'âlin ecvibe yazmağla def' eyledim ah'yânî
8555. Hidâye Şerhi'ne ta' lîklar yazdım qarîhamla
Virüp İbn-i Hümâm'a ihtimâm-ı bahş keslânî
8556. O eşnâda sekiz şahnîñ biriyle Hâzret-i Fâtih
Beni mahsûdu'l-aqrân eyleyüp ber-vefķ-i şâyânî
8557. Mağâziden birine 'âzim olmuşdı Muḥammed Hân
Sitanbul'a vebâ 'ârız olup bâ-emr-i Rabbânî
8558. Hürûc itdim dimiş ba'z-ı kûrâya farḡ-ı vaḥşetden
Alup evlâd u ehlim sûrdan kıldım gürizânî
8559. Yine ol keşret-i tâ'ûnda şehr-i Sitanbul'a
İderdim bi'n-nefis tedrîs içün her gün kadem-rânî
8560. Ebed terk itmedim eyyâm-ı mu' tâdemde tedrîsi
Okutdum dört kitâbîñ dersini ber-vech-i itķânî
8561. Ėazâdan tâ ki 'avdet eyledikde Hâzret-i Fâtih
Faķîrâne idince bende istikbâl-i sulṡânî

8562. Beni gördüklerinde yanıma gel diyü emr itdi
Faķîri yanına aldıķda kıldı luṡfa erzânî

[390a]

Menâķıb-ı Cemîle-i Efḡalüddîn-zâde

8563. Baña luṡf eyleyüp şormışdı kim Monlâ Ḥamîdüddîn
Kûrâya ḡastelikden eylemişsiñ naķl-i iskânî
8564. İşitdim dersini terk itmeyüp eyyâm-ı mu' tâda
Mürâ'ât eylemişsiñ yine neşr itmişsiñ 'irfânı
8565. Saña lâyıķ olanı sen edâ itdiñ kemâliyle
Bize lâyıķ olan her neyse bâķîdir kemâ-kânî
8566. Gelince şâh-ı 'âdil şehre emvâl-i ġanâ'imden
Birer ķul baḡş idüp her 'âlîme ber-vech-i şükrânî

8567. İki kul virdi Efḍal-zāde'ye ifrāt-ı şevkinden
Anıñla daḥi zāhir oldı ğayre fazl u rüçhānı
8568. Anı kâzî-yi İstanbul idüp luṭf-ı ' azīm itdi
Kılındı şadr-ı iftā ile şoñra luṭf-ı şāhānī
8569. Cenāb-ı Bāyezīd Hān devri olduḡda maḡāmında
Yine ibkā olundı tā şikest olunca peymānı
8570. Toḡuz yüz toḡuza bir yıl kala bu cāh-ı fāniden
Ferāḡu'l-bāl ile ma' zül olup bā-emr-i Rabbānī
8571. Ḥalīmu'n-nefs idi ğāyetle şabrın naḡl iderlerdi
Ġazabla görmedik biz anı dirdi cümle yārānı
8572. Yazar Taşköpri-zāde vālidı naḡl eylemiş ğüyā
Dimiş ḡaḍī-yi İstanbul iken görmiş idik anı
8573. Ḥuzūrında teḡāküm itdi bir kimseyle bir ' avret
Bulunmışdık biz anda ittifāḡan ḡibr-i ḡaḡḡānī
8574. O kimse müdde' āsın şer' ile işbāt itdikde
Ḥükümet eyledikde mer'e-i şerīre ḡaşmānī
8575. İṭāle eyledi kâzî-yi zī-şāna lisānıyla
Ḳanā' at itmeyüp şer' a zuhūr itmişdi buṭlānı
8576. İsā 'et eyleyüp ādāb-ı şer' a ḡayli şetm itdi
O rütbe eyledi tekdīr mevlānā-yı zī-şānı
8577. Ne aḡvāl-i şenī' a söylediyse aña şabr itdi
Nihāyet bu idi ta' zīri epsem dirdi aḡyānī
8578. Saña lāyık mı ḡükmu'llāhı taḡyīr eylemek dirdi
Bu sözlerle ider mi hīḡ tanaşsuḡ nefsi şerrānī
8579. Fenārī-zāde Muḡyiddīn Monlā'dan rivāyetle
Yazar Taşköpri-zāde naḡl idüp ol ḡibr-i devrānı
8580. Niçe müddet Ḥamīdüddīn' iñ oldum dersine ḡāzır
Telemmüz eylemişdim kendülerden fazl u ' irfānı

8581. Bu idi ‘âdet-i marziyyesi üstâz-ı zî-şânıñ
Mesâ’ilden ne ise buldığı ber-vech-i itkânî
8582. Gerek şer‘iyyeden olsun gerek ‘aqlıyye bi’l-cümle
Anı der-hâtır idüp hıfz iderdi hem-çü Qur’ânî
8583. O ‘aşrıñ ezkiyâsı her zamân dirlerdi ‘âlemden
‘Ulûmuñ nüshası zâyî‘ olup ger olsa nisyânî
[390b]
8584. Hâmîdüddîn hıfzından ‘ulûmuñ nüshâsın cümle
Kitâbet eylemek mümkün olur dirlerdi hıllânî
8585. Tavâli‘ Şerhi’ne ya‘nî kitâb-ı İsfahânî’ye
Yazup bir hâşiye şarf eylemişdi naqd-i ezhânî
8586. Dağı yazdı havâşî şerh-i Seyyid üstine düşdi
Bulup ol Muhtaşar’da muntelhâ-yı kıadr-i ‘irfânî
8587. Hudâ rûh-ı revânın şâd idüp a‘lâ-yı cennetde
Hemîşe cılve-gâhın eylese gül-zâr-ı rıdvânî
- Mevlânâ Sinânüddîn Yûsuf İbn-i Hızır Beg¹²⁹**
8588. Efâzıldan birisi de Sinânüddîn Yûsuf’dur
Hızır Beg vâlid-i zî-şanıdır sebķ itdi ‘unvânı
8589. Olup beyne’l-ehâlî eşher-i nâmı Sinân Paşa
Cihânda rumh-ı isti‘dâdı aldı gerçi meydânı
8590. Keşirü’l-ittılâ‘ olmağla ‘aqlıyyât u şer‘iyyât
Zekâ vü fıtnatdan zann iderdi ola yeksânî
8591. Her ‘ilme cerbeze el virmez iken farṭ-ı hiddetle
Şükûk u şübhe ile müştebih olmuşdı iḳânî
8592. Muḫâlâta delâ’il serdine işbât-ı ma‘dûme
Taṣâddî üzre eylerdi gehî irâd-ı burhânî
8593. Muḫaṣṣal ṭab‘ı üzre ğâlib oldu kuvvet-i zihni

¹²⁹ Mevlânâ Sinânüddîn Yûsuf İbn-i Hızır Beg H : - İ₁ : - İ₂

Anıñçün vālid-i zī-şanı levm eylerdi ahyānī

8594. Rivāyetdir ki bir gün vālidıyla bir tabağ üzre
Laḥim ekl eyler idi vālidī ilzām içün anı
8595. Şükûke meyl-i tab‘ıñ tã şu ḥadde bâliğ olmışdır
Şu zarfı ḥāk iken mesdir diyüp virirsin imkânı
8596. Cevābında didi yâ ḥiss ğalaṭ itmez mi gāḥice
‘ Aceb mi şekk olunsa diyicek ol ḥibr-i ḥaḳḳānī
8597. Çanağı başına darb eyleyüp ğaḍbān olduḳda
Sinānūddīn’iñ oldı ol zamān te’dīb-i şāyānı
8598. Hızır Beg ḥazreti dār-ı beḳāya rıḥlet itdikde
Yigirmi yaşına girmişdi maḥdūm-ı zī-şanı
8599. Muḥammed Ḥān aña Edrine dārü’l-ḥadīşiyle
Ri‘āyet eyleyüp kıldı sezā-yı luṭf u iḥsānī
8600. Mu‘allim naşb idüp nefis-i ḥümāyūna nedīm oldı
Ziyāde ḥazṣ iderdı şoḥbetinden tab‘-ı sulṭānī
8601. Yanından hīç ayırmaz idi ancaḳ cānib-i Rūm’a
Ḥasan Beg devletin terk eyleyüp niḥrīr-i Īrān’ı
8602. Sinān Paşa’da aşlā yoğ idi semt-i riyāziyyāt
Yanında şehriyārīñ var idi ol ‘ayb-ı noḳşānı
8603. ‘Alī Kuşcı gelince āşiyān-ı āl-i ‘Oşmān’a
Olup ol āsitān-ı devletiñ üstād-ı zī-şanı
8604. Sinān Paşa’yı taḥrīz itdi ol niḥrīrden cümle
Riyāziyyāt ‘ulūmın oḳıya ber-vech-i itḳānī
8605. ‘Alā ḳavlin tenezzül itmedi ‘ilm-i riyāziden
‘Alī Kuşcı’ya üstādım diyüp kesb ide ‘irfānı
- [391a]
8606. Telāmizinden idi Monlā Lūṭfī anı gönderdi
‘Alī Kuşcı’dan istiḥşāle ol ‘ilmi edībānī

8607. Ne aḥz eylerse andan Yūsuf'a ta' līm eylerdi
Riyāziyyâtı tekmîl eyledi ol ma' rifet kânı
8608. Hāvâşî yazmağa emr itdi Şerḥ-i Çağminî üzre
Rumûz-ı hey'eti ḥall itmege ol şâh-ı ' Osmânî
8609. Müdânî oldu Kaḍı-zāde-i Rûmî'ye hey'etde
Telâmîzi iderdi iddi' â-yı faẓl u rüçhânî
8610. Muḥammed Hân anı kendüye soñra vezîr itdi
Virüp şadr u vezâretle aña terfî' -i ' unvânî
8611. Taḥarrub eyledi aḳşâ-yı ğâyât-i taḥarrubla
Aña şadrında istiḳlâl gelmişdi müşîrânî
8612. Şudûr itmişdi emr-i pâdişâhî kim efâzıldan
Kütüb-ḥâne emîni ola bir tilmîz-i zî-şânı
8613. Sarây-ı şehriyârîde muḥâfız olup ol kenze
Emânetle diyânetle ide ḥüsn-i nigeḥ-bânî
8614. O demde Monlâ Lütffî'yi ḥuzûr-ı şehriyârîde
Şadâkatle añup sevḳ eyleyüp görmişdi şâyânî
8615. Muḥâfız naşb idüp bâ-emr-i ' âlî keniz-i ' irfâna
Virildi dest-i istiḥkâkına menşûr-ı sulṭânî
8616. Nefâyis nüshâ-i zîbâya anda dest-res buldı
Ġarâ'ib fenlere vâkıf olup müzdâd olup şânı
8617. Tettebbu' eyledi ol vâsiṭayla çok kütüb anda
Meziyyet bulmuş idi ol sebeble ḳadr-i ' irfânı
8618. Ne ḥâ'il oldu bilmem şâh ile mâbeyn-i düstûra
Yoğ iken zâhiren bir ' azli mücib cürm ü ' işyânı
8619. Şadâretten muḳaddem ' azl idüp der-ḥâl ḥabs itdi
İşitdikde o şehriñ ehl-i ' ilm u faẓl u itḳânı
8620. Kemâl-i ḥayretinden cem' olup dîvân-ı ' âlîde
Bir ağızla ḥabisden oldılar ıtlâḳ-cüyânî

8621. Haber gönderdiler ıtlākına fermānı olmazsa
Kütübden her ne varsa cümle mektübāt-ı ‘irfānī
8622. Bütün iḥrāk bi’n-nār eyleriz bir saḥfe de olsa
‘Ulūmı ğayri qaldırsa gerek bu Rūm sultānı
8623. Ne ḥācet ğayri ta‘līm u ta‘allūm ber-ṭaraf oldu
Bu devletde ‘ulūmuñ qalmamışdır ‘izzet-i şānı
8624. Fezā’il ehline ğayri mezellet iktizā itdi
Selāṭine gerekmez ğālibā aşḥāb-ı ‘irfānī
8625. İhānet itmege başlandı zīrā ehl-i efzāle
Cehālet-perverāndan arasunlar ḥayr-ḥ’āhānı
8626. Degil mi dīn u devlet ehl-i efzālle müstaḥkem
O zümreyle mü’essesken bu dīniñ üss ü bünyānı
8627. Revā mı ‘azl u ḥabse def’aten şāyān ola şimdi
Sinānüddīn Yūsuf gibi bir düstūr-ı ḥaḳḳānī
[391b]
8628. Hızır Beg gibi bir ‘allāmeniñ naḥl-i necbīyken
Hiç añmazlar mı ceddin ol celālüddīn-i zī-şānı
8629. Bizi ğayret-i ‘ilmiyye küstāḥ cyledi ḥālā
Revā mı olayız uzḥūke-i cūhhāl u nādānī
8630. Ne oldu Ḥazret-i Fātiḥ Muḥammed Ḥān-ı zī-şāna
Severken ehl-i fazlı zümre-i erbāb-ı ‘irfānı
8631. Meḳādīr-āşinā bir pādişāh-ı dād-güsterken
Fezā’il ehli olmışken bütün memnūn-ı iḥsānī
8632. Ne bā’ iş oldu kim mecrūḥ ola şimdi Sinān Paşa
Bulur mı iltiyāmı ḥaṣre dek bu cerḥ-i hicrānī
8633. Eger mesmū’-ı devlet olmaz ise şekvemiz şimdi
Bize lāzım gelür hicretle terk-i mülk-i ‘Oşmānī
8634. O dem ıtlāk idüp Monlā Sinānüddīn’i maḥbesden
Efāzıl cem‘ine teslīm idüp düstūr-ı zī-şānı

8635. Sükût itdiklerinde emr-i itlâka kanâ‘atla
Virüp Sifri-ıışârın medreseyle Rûm sulţanı
8636. Każâsıyla każâ-yı dîgere uğratdı âhîr kâr
Şehirden ol gün ihrâca şudûr itmişdi fermânı
8637. Tarîk-i nefy ile vâsıl olunca Hışn-ı İznîk’e
Etibbâdan biri ta‘ķib idüp ol dem şitâbânî
8638. Şu vech üzre tabîbe şavb-ı devletden dinilmişdi
Sinânüddîn’e tedbîr-i cünûn ide hâkîmânî
8639. Biraz sevdâsı var şerbetle tedbîr eyleyüp her gün
Aña elli asâ dârbıyla oldu emr-i hâķânî
8640. Anı dârb itmedikce ihtilâl-ı ‘aķlı def’ olmaz
Cünûn erbâbının dârb-ı asâdır re’s-i dermânı
8641. Tabîb-i câhili gör kim anı gerçek şanup mecnûn
Fakîre elli degnek dârb idüp bî-cürm ü ‘işyânı
8642. Bu vech üzre tedâvî ile zulm-i pâdişâhîyi
Hüsâmeddîn-zâde işidüp ol hibr-i hâķķânî
8643. Muḥammed Hân’a bir nâme yazup irsâl itmişdi
Derûn-ı nâmede tehdîd idüp bâ-hayr-ķ’âhânî
8644. Ya ref’ it pâdişâhım zulmüñi yaḥud icâzet virir
‘Azîmet idelim terk eyleyüp iķlîm-i ‘Oşmân’ı
8645. Kaḅûl idüp recâsın gerķi mevlânâ-yı mezbûruñ
İzâḥa eyledi zulm-i tabîb-i merg-i şâyânî
8646. Sinân Paşa-yı meksûrû’l-fu’âdın rumḫ-i âhından
Te’essür buldı ḫayfâ cism-i sulţân-ı cihân-bânî
8647. Şikest-i ḫatırıyla ol Sinânüddîn-i mazlûmuñ
Kırıldı ġâlibâ mînâ-yı ‘ömr-i şâh-ı devrânî
8648. Gidüp Sifri-ıışâr’a gerķi sâkin oldu bir müddet
Sipihri gerdişinden dönderirdi âh u eġġânı

8649. Muḥamed Ḥān Fātiḥ ‘azm idince dār-ı ‘uḳbāya
Cenāb-ı Bāyezīd olduḳda taḥt-ārā-yı sulṭānī
[392a]
8650. Yazup fermān-ı ‘ālī kayd-ı iclādan ḥalāş itdi
Kılındı Edrene dārü’l-ḥadīşī aña erzānī
8651. Olup ta‘yīni yüz dirhem telāfī şavb-ı devletden
Olurdı Bāyezīd Ḥān’ın gehī naḳd ile iḥsānı
8652. Mevākıf Şerḥi’ne bir ḥāşīye taḥrīr itmişdi
Cevāhir mebhāşinde eyleyüp tedkīk-i im‘ānī
8653. Cenāb-ı Seyyid-i Cürcān’a irād-ı su‘āl itdi
Telāmīziyle daḥi eyledi ebḥāş-ı ḥaḳḳānī
8654. Münācāt-ı Ḥudā nāmında te’līfī görülmüşdir
Lisān-ı Türkiyān üzre virilmiş ḥüsn-i pāyānī
8655. ‘İbārāt-ı laṭīfe serd idüp izḥār-ı şevḳ itmiş
Ṭarīḳ-i bendegīde eylemiş izḥār-ı giryānī
8656. Kezālik lehce-i Türkī’de āḥir bir ḳaşaş yazdı
Kibār-ı evliyāyı zıkr idüp hem ḳuṭb-ı devrānı
8657. Sekiz yüz ṭoḳsanı bir yıl güzār itdikde hicretten
Edirne beldesinde itdi ‘azm-i süy-i rıḍvānī
8658. Dem-i ḡaslinde teşḥīne kifāyet idecek miḳdār
Ḥaṭab bulunmadı beyninde bā-i‘ sār- u fiḳdānī
8659. Kefeni daḥi eller şarmış idi belki tābūtın
Kefeni diyerek na‘şın taḥammül itdi yārānı
8660. Anın ifrāt-ı cūdı rütbe-i isrāfa varmışdı
Severdi zümre-i eşyāḥ u dervīş u gedāyānı
8661. Meşāyiḥ zümresin dā’im ziyāret eyleyüp zīrā
İderdi her birinden başḳa istimdād-ı rūḥānī
8662. Ḥuşūşā Ḥazret-i İbnü’l-Vefā ol ḳuṭb-ı aḳṭāba

Ziyāde mu‘tekıd olmağla dirdi ğavş-ı Rabbānī

Menkabe-i Şeyh-i Mūmā-ileyh ve Sinān Paşa ve Monlā Gūrānī

8663. Şaķāyık’da yazar Taşköpri-zāde vaşf idüp şeyhi
Ne minvāl üzre cezb itmiş Sinān Paşa-yı zī-şanı
8664. Cenāb-ı vālidinden naql-i şıhhatle yazılmışdı
Velākin ekşer-i tārīhde tayy itdiler anı
8665. Hānīfi-mezheb iken Hāzret-i İbn-i Vefā dā’im
İderlermiş şalātında cihāren besmele-h’ānī
8666. Tevātür buldığında hāzret-i şeyhiñ bu hālātı
Efāzıl şemlini da‘vet idüp Monlā Gūrānī
8667. Ne deñlü var ise İstanbul’uñ aşhāb-ı efzālin
Bütün cāmi‘de cem‘ itdi şudūr-ı ‘aşr-ı sulţānī
8668. Kāmu muhyi’s-sünen taķvā-senen mifzāl-i müstaḥsen
Bu nehy-i münkere her biri teşmīr itdi dāmānı
8669. Mu‘ayyen vaķt ile med‘uvv idi ehl-i vera‘ anda
İrāde itdiler ol mübtedi‘ ser-hayl-i devrānı
8670. Derūn-ı cāmi‘e iḥzār ile ḥużzār beyninde
O fi‘l-i münkeriñ terkiyle te’dīb ideler anı
8671. Teşeffü‘ itmeden İbn-i Vefā’nıñ maķşadın bilseñ
Eḥaķķa ḥaķķı tercīḥ itmeniñ olmaz mı ‘işyānı
8672. Sinānüddīn daḥi cāmi‘e da‘vet olunmışdı
Anı gelsün diyü beklerdi ol şeyhiñ muḥibbānı
8673. İcābetle o daḥi geldiginde mecma‘-ı nāsa
Didi bu mecma‘-ı dā‘ī nedir bu cem‘-i iḥvānī
- [392b]
8674. Sinānüddīn aşlın ortadan itdikde istiḥbār
Bu cem‘iñ bā‘ işiñ naql itdi ol dem Monlā Gūrānī
8675. Sinān Paşa tedārük eyleyüp didi cevābında

Vekâletle muhâtab eyleyüp huẓẓâr-ı zî-şânı

8676. Gelince şeyh-i  âlem şimdicek bu mecma  -ı nâsa
İdersiz besmele cehrinde g y  dahl-i ha    n 
8677. Ni  n bu bid  ati  zh r idersi  dirs n z cehren
Cev b  m de itmişdi size ol  utb-ı Rabb n 
8678. Eger bu besmele cehrinde dirse  ctih d itdim
Cev b-ı m ctehidle eyleyüp ity n-ı burh n 
8679. Cen b-ı şeyh sizlerden cev b-ı m skit isterse
Cev b-ı ha    ile kimdir o dem ilz m iden anı
8680. Dönüp dimişdi G rg n  niçe da  v ta   dirdir
Bu demde  ctih dı var mıdır da  v ya imk n 
8681. Sin n dd n didi h liy  ol şeyh-i f z ldır
Bu  n-ı seb  a üzre ok dır tefs r-i  ur  n 
8682. E  di -i       mesned tı ile   limdir
     eylemişdir sitteyi   n h f -ı Fur  n 
8683.  ur  -ı  ctih da   rif olmi dır u  linden
F r   ıyla  av   id h f  idüp ber-vech-i it  n 
8684. Naz ri olmayan z t-ı m kerremdir gerekmezdi
Ola bu meclise   z rla     r o z -  n 
8685. Sin n Pa  'ya G r n  didi in  f ile    ir
Buğa   hid misin eyler misin ta    -i burh n 
8686.     det eyleyüp şeyh n  kem lin idicek     
    td  mecm   -ı erb b-ı fazlı Monl  G r n 
8687. Sin n dd n gibi bir   hid-i   adli olan şeyh n 
Sez -v r olmaz     r itmesi ber-vech-i   udv n 
8688. Sit yi  eyleyüp  bn-i Vef 'ya anda m stevf 
    ya m n  alib oldu cef -y  ehl-i  m n 
8689. H d  her birini me    r ide menv si vef  nce

Ola her biriniñ gül-zār-ı cennet cāy-ı şāyānı

**Tezyīl-i Ğarīb ve Televvün-i Şehriyār-i Mehīb be-Rivāyāt-i ‘Ālī-yi
Sūḥan-Tertīb**

8690. Yazar Kūnh içre ‘Ālī fıtrat-ı mecbūlesi üzre
Şehinşāh-ı cihānı şehriyar-i nesl-i ‘Oşmān’ı
8691. Huşūşā Hāzret-i Fātiḥ Muḥammed Hān-ı zī-şāna
Virir sâ’ir selāṭin-i ‘izāma faẓl u rüçḥānı
8692. Sehā vü ma’deletde cümleye tercīḥ olunmışdı
O rütbe ‘ilme rağbet itmedi ecdād-ı zī-şānı
8693. Sitanbul fetḥi ile ğālib olmuşken selāṭine
Anıñ ¹³⁰“نعم الأمير” olmuş iken şāyān-ı ‘unvānı
8694. Hākīm-i rāst-gū çün kim Vefāyī selb-i küll ile
Selāṭin u mülūke geh ider bühtān-ı ḥırmānı
[393a]
8695. Velākin nāzım-ı dil-ḥasteniñ şāhān ḥaḳḳında
Müverriḥlerle vardır iḥtilāfāt-ı firāvānı
8696. Tevārīḥ-i selefde ba’z-ı nā-bercā rivāyāta
Rivāyet rütbesiyle itdiler işbāt-ı burhānı
8697. Huşūşā ‘Ālī-yi bīhūde-kāli itmem istişvāb
İder Kūnh’ünde zīrā taḥṭı’e şāhān-ı zī-şānı
8698. Cenāb-ı Yıldırım Hān ile Timur’uñ huşūşında
Ṭaraf-dārī-yi Timur ile itdi ğayz-ı sulṭānı
8699. Kılıç Arslan faşlında daḥi ifrāt-ı ğadr itdi
Cenāb-ı Fātiḥ’e kaṭ’i idüp isnād-ı tuğyānı
8700. Selāṭin-i ‘izāmıñ ekşeri ma’şūmlardır kim
Vekīl-i muṭlaḳıñ destindedir infāz-ı fermānı

¹³⁰ “İstanbul muhakkak feth olunacaktır. Onu fetheden kumandan **ne güzel kumandan** ve onu fetheden asker ne güzeldir askerdir.” hadisinden nakıs iktibas. Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 335; Buhārī, et-Tārīḥu’l-Kebīr, I, 81.

8701. Ğıyābında niçe bir pādişāh-ı hūb-eṭvārīñ
Şu emri şöyle itmiş dir ider sulṭāna bühṭānı
8702. Vezīr-i a‘ zāmīñ olmaz mı gāhī sū’-i tedbīri
Nifāk u ğamza muḥmel var iken ber-vech-i imkānı
8703. Vuḳūf-ı tāmm mümkin mi re‘ āyā ḥāline cümle
İḥāṭa yoḥsa ḳābil mi umūr-ı şehr ü büldānı
8704. Kemā-hī nīk u bed ma‘ lūm olur mı şehriyārāna
Beşer degil mi onlar niçe bilsün cümle insānı
8705. Cevād u şārimiñ olmaz mı gebve nebve maḥzūrı
Revā mı evliyā-yı en‘ ume izhār-ı küfrānı
8706. Ḥudā geçmişlerin ğark-āb-ı baḥr-i maġfīret itsün
Ḥaṭālardan emīn itsün ḳalan evlād-ı ‘Oşmān’ı
8707. Ḥuşūşā ḥāliyā revnaḳ-dih-i taḥt-ı Sikender-baḥt
Süreyyā-raḥt ü dil-saḥt-ı vegā Maḥmūd Sulṭān’ı
8708. Ḥudā hemvāre taḥt-ı salṭanatda ber-devām itsün
Şükūh u şevketi lertzān ide Īrān u Tūrān’ı
8709. Ne deñlü var ise a‘ dāsı ma‘ dūm u mār olsun
Gerek ceyş-i Naşārā’dan gerek aşḥāb-ı tuġyānı
8710. Yine mā naḥnu fihe kil-k-i naẓmı itdirüp ric‘ at
Ne yüzden rū-nümādır naḳl-i ‘ Ālī-yi sūḥan-dānı
8711. Şimāḥ-ı cān ile gūş it ne gūne ğadr ider gāhī
Selāṭīn-i cihāndan selb idüp ifā-yı peymānı
8712. Televvün ‘ azv idüp Sulṭān Muḥammed Ḥān-ı zī-şāna
Anıñ zımnında ta‘ sīr eyleyüp evlād-ı ‘Oşmān’ı
8713. Dimişdir muṭlaḳā aḥlāḳ-ı şāḥān-ı cihān cümle
Müberrādır vefādan olsa da ‘ aşrīñ Süleymān’ı
8714. Vezīrān u efāzıldan birine iltifāt itse
Mülūkuñ birisi ta‘ ḳīb iderdi ḳahr u ḥızlānı

8715. Eger ikrām u in‘ām itseler ber-vefķ-i istiḥkāk
Mücāzātı ya қatl idi anıñ yā bend-i zindānı
8716. Menāşıbdan biriyle ez-қazā sebķ itse aқrāna
Mühān olmaқ idi anıñ sezā-yı ḥāl-i pāyānı
[393b]
8717. Kimi gördüñ ki taқrīb olunup bezm-i hümāyūna
Anı devletden ib‘ād itmedi ‘aşrıñ vezīrānı
8718. Eger bir ḥil‘ at-i zībā giyerse şavb-ı devletden
Olurdı soñra mīrinden mezād-ı sūķ-i sultānı
8719. Vezīrāndan ya kim ġālib olup a‘dā-yı İslām’a
Şehādetle serin қаpmaya ser-bevvāb-ı ḥāķānı
8720. Bi-emri’llāh böyle oldu cārī ‘ādet-i şāhān
Cezāsı hep Sinimmārī olup қānūn-i ‘Oşmānı
8721. Cenāb-ı Fātih’in eslāfına re’fetle şefķatle
Müberhenken kemāl-i ‘ilm u efzāl ile rüçḥānı
8722. Sinānüddīn Paşa gibi bir ‘allāme-i ‘aşrı
Medārisden Şemān’ın birine қılmışdı erzānı
8723. Nedīm-i bezm-i ḥāşşu’l-ḥāşşı idüp ‘azv-i devletle
Mu‘allim naşb idüp қılmış idi üstāz-ı zī-şānı
8724. Telemmüz eyleyüp ḥarfen-bi-ḥarfın ekşer-i fenni
Lezīzū’s-şohbe olmağla қılup taқrībe şāyānı
8725. Vezāret rütbesiyle қadrini bālā-ter itmişken
Virilmişken aña devletde belki mühr-i sultānı
8726. Şadāretten muқaddem ‘azl idüp bī-cürm iken soñra
Anı ḥabs eyleyüp virmişdi aña қahr u ḥızlānı
8727. Gehī dārū’l-ḥadīs-i Edrine’yle eyledi tekdīr
Gehī yevmiyye elli aқça oldu müzd-i şāhānı
8728. Gehī Çifte Medāris’den biriyle kām-bīn itdi

Didirdi çiftesi var ھاqqına meş'üm-i yārānī

8729. 'İmāretten birisin tevliyetle aña virmekle
Harāb-ender-harāb itdi murād olmuşken 'ümrānı

8730. İmāretle Gelibolı livāsın aña virmişken
Yine ھاhr u ғаzabla eylemişdi 'azle erzānī

8731. Tecemmü' itmiş idi 'afvına dīvān-ı 'ālīde
Sitanbul içre sākin zümre-i aşhāb-ı 'irfānī

8732. Anı mahbesden iħrāc eyleyüp ıtlāk itmezdi
Qalurdı niçe müddet kūşe-gır-i bend-i zindānī

8733. Virüp Sifri-ħişārın buq'asıyla aña te'bīden
Qazāya uğradup bī-çāreyi ber-vech-i ħüsrānī

8734. Ĥuşuşā belde-i İznīk'de şerbetledüp şöra
Tedāvi itdirüp teslī ile bir şahş-i nādānī

8735. Tabīb irsāl idüp ardınca tedbīr-i cünūn ile
Be-her gün elli degnek çaldırup aña ھاķīmānī

8736. Ĥüsāmeddīn-zāde nāme irsāl itmese şāha
Ölünce dögdürürdi zulm ile ol ĥibr-i devrānı

8737. Delālet eylemez mi bu ھاırlar luţufdan şöra
Televvün üzredir ھا' -ı Muħammed Ĥān-ı zī-şānī

[394a]

8738. Şakāyık'da olan tafşīl-i zulmi görseler bir bir
Muħammed Ĥān'ı ta'ķīb eylemez miydi muħıbbānı

8739. Velākin bu mezālimden çoğı ifrāt-ı 'Ālīdir
Aña taķrīb olunmaz bu kadar zulm-i firāvānī

8740. Nifāk u ғаmz ile vāķi' de olsa ba'z-ı ta'zīri
Ricāl-i devletiñ sevķi deriz yā mekr-i iħvānī

8741. İnılmaz şimdi iħvān-ı zamān ھاytı ile bi're
Ne mekr itdi Cenāb-ı Yūsuf'a ebnā-yı Ken'ānī

8742. Gehî kûrda yedirdi dām kûrdı çāha şarkıtdı
Gehî tüccāra naqd-i buhse şatdırdı esirānī
8743. Gehî hādım kılındı bir zen-i mekkārre-i hüsne
Gehî bühtān ile Mısr içre bā-fermān-ı Rabbānī
8744. Esir-i bend-i zindān oldu yedi yıl pey-ender-pey
Niçe ta‘ bire gelmez zillile olmışdı erzānī
8745. ‘Aziz-i Mısr olup encāmda cāh-ı nübüvvetle
Kılındı şavb-ı Hāk’ dan mazhar-ı terfī‘-i ‘unvānī
8746. Niçe peygamberān zī-şān iken mevlāsı ‘indinde
Olup her birine bir ibtilā bā-emr-i Sübhānī
8747. O demlerde mi ma‘ mūr idi ābādān idi dünyā
Hıred-mendān baqsun ‘ibret alsun çeşm-i im‘ ānī
8748. Sinānüddin Paşa’ya bu deñlü nuşh kâfidir
Bu emre itmesün bī-hüde ‘Ālī lāf-güyānī
8749. Gürūh-ı bendegāna evliyā-yı ni‘ metiñ gāhī
‘Aṭāyāsı olursa kahr u cevri olur ahyānī
8750. Hūdā her biriniñ cürm ü kuşūrın ‘afv idüp yarın
Hemīşe her biriniñ ola yāri ‘avn-i Sübhānī

Mevlānā Ya‘küb Paşa İbn-i Hızır Beg İbn-i Celāleddin

8751. Efāzıldan biri Ya‘küb Paşa-yı mükerrermdir
Sinan Paşa’yı ta‘kīb itdi gerçi zıkr-i ‘unvānı
8752. Müverrihler ta‘ arruz itmedi ta‘ rīf-i zātında
Karındaşı mıdır yohsa degil mi zāt-ı zī-şānı
8753. Hızır Beg vālid-i ceddi Celāleddin Ekrem’dir
Anıñ da var idi hadden ziyāde fażl u ‘irfānı
8754. Yigirmi yaşına girmeksizin taḥşil-i ‘ilm itdi
Şalāḥ u zühd ü taqvāda daḥi sebķ itdi aqrānı
8755. Kerimü’l-hulķ olup memdūh-ı halk olmağla devletde

Murādiyye'yle oldu ber-murād-ı luṭf-ı sulṭānī

8756. Şaḳāyık'da olan naḳl üzre Sulṭāniyye-i Bursa
Virilmişdi aña dersiyiye bā-luṭf-ı Murād Ḥānī

8757. Olup iḥde's-şemānīn birisi ile ḳadri bālā-ter
Niçe eyyām anda eyleyüp tadrīs itḳānī

[394b]

8758. Virildi mevleviyyet rütbesiyle belde-i Bursa
Ḳazāya uğradup sulṭān-ı 'ālem ḥibr-i zī-şānī

8759. Ḥükümetde iken maḥrūse-i mezbūrede nā-geh
Sekiz yüz sāl ṭoḳsan birde ḳıldı 'azm-i rıḍvānī

8760. Viḳāye Şerḫi üzre ḥāşiye taḥrīr itmişdir
İdüp Şadru's-Şerī' ayla niçe ebḥās-i ḥaşmānī

8761. Mevāḳıf Şerḫi'ne daḫi ḥavāşisi görülmüşdir
Pesend eylerdi taḥḳīḳātına görseydi Cürḳānī

8762. Fenārī-zāde Mevlānā Ḥasan ekşer ḥavāşisin
Anıñ ḳavlınden aḫz itmekle te'lif eyledi anı

8763. Şaḳāyık içre daḫi Kūnhü'l-Aḥbār'ında 'Ālī'niñ
Musarraḥdır ki Bursa'da ḳılup 'uḳbāya pūyānī

8764. Velākin Ḳırşehir'de fevt olup ḳabri mu'ayyendir
Tevātür üzre naḳl eyler o şehriñ köhne-sālānı

8765. Meger Ya'ḳūb Paşa ol Muḥammed Ḥān 'aşrında
Ta'addüd iḳtizā eyler biri evvel biri şānī

8766. Eger bu vech ile tevcīhine tevfiḳ olmazsa
Olurdu cānibeyniñ biri elbet maḥz-ı bühtānı

8767. Kemīne nāzımıñ manzūr olmuşdı ziyāretle
Ḥudā ḳabr-i şerīfin eyleye 'Adn'niñ gülüstānı

Mevlānā Aḥmed Paşa İbn el-Mevlā el-Merḥūm Ḥızır İbn-i Celāleddīn

8768. Fezā'il-pāş olanlardan birisi devr-i Fātiḫ'de

Hızır Beg oğlu Mevlânâ Ahmed'dir ki ' unvânı

8769. Qarındaşı Sinân Paşa gibi ol dağı paşadır
Temâşâdır ki aşıla olmamışdır mîr-i mîrânî
8770. Anın da cedd-i zî-şanı Celâleddîn'dir cidden
Ser-â-pâ dūd-mân-ı ' ilm olup a' mām u h'îşanı
8771. Selîmü'n-nefs ü şâhib-meskenet olmağla zâtında
Severdi bi't-tab' dervîş u eşyâh u fakîrânı
8772. Şemân-ı Şahn'ı İstanbul içinde Hazret-i Fâtih
Binâ itdikde birin kılmış idi âña erzânî
8773. Yigirmi yaşına girmezden evvel hibr-i mezbûruñ
İdüp kırk akçayı ol dem tecävüz müzd-i şâyânî
8774. Sinânüddîn Paşa ' azl olundıkda vezâretten
Qarındaşın dağı tadrîsden ' azl itdiler ânî
8775. Qazâsıyla virildi medrese Üsküb şehrinde
Şakâyık'da mufaşşaldır anın evşâf-ı ' unvânı
8776. Velâkin medrese Sifri-ğışarı'nda virilmişdir
Qazâ munzamm olup ber-naql-i ' Âlî-yi sühan-dânî
8777. Muhammed Hân Fâtih ' azm idüp tekrâr ' uqbâya
Yerine cā-nişin itdikde oğlu Bâyezîd Hân'ı
8778. Edirne beldesinde Çifte'niñ birisini âña
Mükâfât eyleyüp mā-fâte viridi ol ' aṭā kânı
8779. Şemân'ın birisiyle İstanbul'a naql itdi
Bursa şehriniñ dağı olup müftî-yi zî-şanı
- [395a]
8780. Virildi şavb-ı mîrîden yüz akça âña yevmiyye
Dağı bir kıyâ-i ma' mûre oldu vakf-ı sultânî
8781. Ta' ayyüş itdi ' ays-i ırğad üzre niçe müddetler
Tecävüz eylemişdi sinn-i sâli ḥadd-i tokşanı

8782. Toķuz yüz yirmi toķuz olduğında sāl-i hicretten
Beķāya belde-i Bursa'da kıldı 'azm-i pūyānī

8783. Hūdā rūḥ-ı revānın şād ide a' lā-yı cennetde
Civār-ı Aḥmedī'de cılve-gāhı ola rıdvānī

Mevlānā Muşliḥuddīn raḥimehu'llāhu te' ālā ilā yevmi'd-dīn

8784. Şalāḥ-ı ḥāl ile ma' rūf olan aşḥāb-ı zī-şāndan
Birisi daḥi Monlā Muşliḥuddīn idi bil anı

8785. Efāzıl zümresinden olmağın ba' z-ı medārisde
Müderris oldu tadrīs eyledi ṭullāba ' irfānı

8786. ' Alā ḳavlin Muḥammed Ḥān'ın olmış idi üstādı
Okutdı çok zamān Şehzāde Sulṭān Bāyezīd Ḥān'ı

8787. Aña Şerḥ-i ' Aḳā'id okıdup bir ḥāşiye yazdı
Efāzıl içre maḳbūl oldu ol te' lif-i zī-şānı

8788. Daḥi Şerḥ-i Hidāye okumuşdı ' ilm-i ḥikmetden
O ḳande zāhir oldu Monlā-zāde üzre rüçḥānı

8789. Hüseyn-i Meybūdī sağ olsa dirdi aña sellemnā
Cemī'-i fende taş dikdi alup beydā-yı ' irfānı

8790. Şalāḥ u zühd ü taḳvā şāḥibi olmağla zātından
İderdi her kişi deryūze-i enfās-i rūḥānī

8791. Müderris idi Sulṭāniyye-i Bursa'da sābıḳda
Ḳazā-yı naḥb idüp ol beldede bā-emr-i Rabbānī

8792. Hemīşe murğ-ı rūḥın āşiyān-sār-ı cinān itsün
Hūdā ḳabr-i şerīfin eyleyüp gül-zār-ı Raḥmānī

Mevlānā ' Abdülḳādir el-Ḥamīdī raḥimehu'llāhu

8793. Efāzıldan birisi Monlā ' Abdülḳādir olmuşdı
Olup tadrīse ḳādir oldu üstād-ı ḥıdvānī

8794. Ḥamīdiyyü'l-aşl bir zāt-ı maḥmūdü'l-ḥaşā'ildir
İdüp Isparta'da vaḳt-i şıbāda kesb-i ' irfānı

8795. ‘ Alī Tūsī’ye daḥi vāşıl oldu ḥıdmet itmekle
Meziyyet buldı ‘ ilm ü fażlı artdı ḳadr-i ‘ unvānı
8796. Rivāyetdir ki şirket eyledi Monlā Ḥāyālī’ye
Menāşıb zabṭ idüp olmışdı ma‘ lūm-ı cihān-bānī
8797. Mu‘ allim naşb idüp Sulṭān Muḥammed kendüye āḥir
Velākin āteş-i reşk ile yakdı ḳurb-ı sulṭānī
8798. Taḳarrub itdigin hażm itmeyüp Maḥmūd Paşa’nın
Teḥāsüd itmesiyle oldu soñra ṭard u hicrānī
8799. Şakāyık şāḥibi naḳl itdi gerçi bā‘ iş-i ṭardın
Şarāḥatle velākin yazmadı tāriḥ-i ‘ Oşmānī
8800. Mücerred ittırādı olmamağla ṭab‘ -ı şāḥānīn
Anıñçün oldu ‘ Abdülḳādir’ in de ṭard u ḥüsrānī
- [395b]

Sebeb-i Ṭard-ı Mevlānā ‘ Abdülḳādir ve Ḥased-kerden-i Maḥmūd Paşa

8801. Mizācında fütūr-ı ‘ illeti var idi ḡāyetle
‘ Ulūma şuğl ile gelmişdi aña za‘ f-ı ebdānī
8802. Velākin şoḥbet-i ‘ örfiyyeyi ra‘ nā bilürlerdi
Anıñçün şoḥbete da‘ vet iderdi pādişāh anı
8803. Gehī ḥalvet iderdi Enderün-ı şehriyārīde
Muḥammed Ḥān ana ketm eylemezdi rāz-ı pinhānı
8804. Bu ḳurbiyyet ile teḳşīr-i hussād itdi devletde
Ayağın çelmege sa‘ y itdi ḡayri ba‘ z-ı yārānı
8805. Biraz kendüyi çekmek isterdi gerçi zāhirde
Ḳomazdı çekmege kendüyi iḳbāl-i ḥıdīvānī
8806. Bu maḥzūr-ı ‘ aẓīmi elde iken ḥod-be-ḥod ḡāhī
Vücūdında olan ‘ illet daḥi eylerdi buḥrānī
8807. Bahāne-cüy ib‘ ād olmuş idi āşaf-ı devrān
Taraşşud üzre düşdükce iderlerdi muḥil-ḥ‘ ānī

8808. Piyāde sürmege şāh-ı cihāna fırsat isterdi
Atardı pāreden fi'l-hāl hālī bulsa meydānı
8809. Der-i iclāle ruḥ-sūd oldığın ferzāne a' dāsı
Nifāk eylerdi açmazdan vezīr-i a' zama anı
8810. Faḳat bir māt gözleri eḥibbāsı daḥi anda
Meger Leclāc olup taḥliş ide elden girībānı
8811. Meger bir manşıba at sürmege beklerdi hussādı
Hele düşmüşdi beyne'l-aşdıķā bir reşk-i iḥvānī
8812. İzinde oldığın sezmiş idi Maḥmūd Paşa'nıñ
Ta' allül eyledi da' vet-i şāhīde eḥibbānı
8813. Ḳazā ḳurmuş meger atılması hengāmı yaklaşmış
Düşürmüş şaştıñı bulmuş hevāsın tır-i ḥaşmānī
8814. Yaturken menziline Monlā Ḳadrī zār u ser-gerdān
'Urūz itmışdi yine derd-i ma' hūdı kemā-kānī
8815. Bu kez bir rütbede cisminde za' fı zāhir olmışdı
Lühūḳ eylerdi aşḥāb-ı ḳubūra olsa imkānı
8816. Ayağın atmağa bir ḥaṭveye ḳādir bulınsaydı
Yüz üzre sürinüp eylerdi sulṭāna ḳadem-rānī
8817. Degildi 'illet-i ma' hūdesi ancak vücūdında
Bu nevbet 'arız oldu aña bir sevdā-yı rūḥānī
8818. Ramaḳ ḳalmışdı teslīm itmek üzre cān-ı şīrīnīn
Ḳudūm-ı ḳābizu'l-ervāḥa eylerdi nigh-bānī
8819. O ḥāletde iken da' vetci geldi şavb-ı şāhīden
Selām-ı şehriyāri eyleyüp teblīğ-i sirrānī
8820. Siziñle şöḥbeti çokdan murād eylerdi şevketli
Velākin inḥirāf-ı ṭab' ıñı naḳl itdi a' vānı
8821. Ta' allül itdigin sezmişdi gāhī bi'n-nefs ḥünkār
Teğāfūl üzre eylerdi gehī iğmāz-ı çeşmānī

8822. Gelen da' vetciler de gāh u bī-geh doğru söylediler
Temāruż eyledi dirlerdi gāhī bed-sigālānī
8823. Yine irād-ı ' acz-i ' özr-i lengī zann idüp gāfil
Yeter nāz itme kalk tekdır idersiñ tab' -ı sulṭānı
8824. Bu def' a ' özre gelmez munṭazırdır şöhbete didi
Arada biz yeriz āzār u ceryi belki meydānī
[396a]
8825. Hemān ısmarla esb-i nāz-perverdın egerlensün
Ne ise raḥt u baḥtın kalk giyin ' arz eyle ' unvānı
8826. Seni za' f-ı mizācın inḥirāf-ı tab' -ı maṭbū' uñ
Piyāde olmada it' āb ider belki şitābānī
8827. Gelen da' vetciniñ iz' ānı yok kim fark ide za' fın
Teferrūs eylemez kim var mıdır pūyāna dermāna
8828. Faḳiriñ gitme tursun i' tizāra yoğ idi tābı
Beni ' afv eyle sulṭānım dimege var mı yok cānı
8829. Bu da' vet gālibā Maḥmūd Paşa'nın idi dirler
Ru' ūnet itmege me' mūr idi etbā' -ı sulṭānī
8830. Severdi çünkü mevlānā-yı mezbūrı Muḥammed Hān
Anıñçün eylemişdi maḥrem-i esrār-ı pinhānī
8831. Lezizü's-şoḥbe mantıḳ olduğından şöḥbet eylerdi
Taḳarrub itdiginden gördiler teb' ide erzānī
8832. Muḥaşşal h' āceden sulṭān-ı ' ālī-şānı tebrīde
O rütbe şadr-ı a' zam eyledi teşmīr-i dāmānī
8833. Şu vech üzre nifāk itmişdi mevlānā-yı mezbūrı
Emīn olma şahā zinhār açma sırr-ı ḥākānı
8834. Aristo ḳavlidir kitmān-ı sırr çün vefḳ-i devletdir
Şaḳın ifşā-yı rāz itme ki var hızlān-ı pāyānı
8835. Huşuşā maḥrem-i rāzın olan monlā-yı mezbūruñ
Dem-ā-dem naḳl-i meclis kārıdır bezm-i yārānı

8836. Hezārān-āşinā bir bu'l-heves nā-mihribāndır kim
Durūğ-ı maşlahat-āmizden itmez gürizānī
8837. Hezārān kūçede bir meclis-ārāmı hāzırdır
Hezārān hānumānīn sofrasından celb ider nānı
8838. Sezādır gürbe-i her sofrā dinse Monlā Qadrī'ye
Huķūķ-ı nān u ni' met bilmez eyler belki küfrānī
8839. Nedīm-i bezm-i hāşşu'l-hāşşīn olmışken yine qadri
Esāfil bezminiñ yanında lā-şey' qurb-ı sulţānī
8840. Huzūr-ı şehriyāre gelmege nāz eyleyüp her bār
Tekellüfsiz varurdu da' vete bakmazdı ahyānī
8841. Ta' allül eylemeksiz bezmiñe rū-māl olmaz da
Ziyāfetlerde yer düşdükce istişķāl-i yārānī
8842. Bu gün mesmū' um oldı şoħbete da' vet buyurmuşsuñ
Temāruż eyleyüp redd eylemiş emr-i cihān-bānī
8843. İcābet itmeyüp derd-i kadīmīn i' tizār itmiş
Esir olmuş firāş-ı ihtizāra virmege cānı
8844. Varan da' vetci-i bīçāreyi daħi inandırmış
Anı def eyledikde eylemiş 'azm-i gülistānī
8845. Fülān bağ içre yārān ile 'ayş u 'işret itmekde
Bu sā' at belki tarħ-ı şoħbet itmişdir zārīfānī
8846. Muħammed Hān'a her ne söylediyse hāzret-i düstūr
Varan da' vetci taşdıķ eylemişdi şadr-ı zī-şānı
8847. Vezīriñ bu nifāķıdır diyüp diñlerdi zāhirde
İnanmazdı derūnı gelmedi bir hoşca iķānī
- [396b]
8848. Hudā hıfz eylesün ehl-i nifāķıñ keyd ü şerrinden
İderler bī-günehken bir kişiyi қatle erzānī
8849. Muħammed Hān gerçi istemişdi Monlā Qadrī'yi

Velâkin da‘ veti ışmarlayan Maħmûdu’l-erkânı

8850. Varan âdem daħi sulţân-ı ‘ âlî-câhıñ olmağla
Hużûr-ı şehriyâre da‘ vet itdi ħibr-i devrânı
8851. Görünce Kadri-yi bî-çâreyi bir rütbede ħasta
Vuĥu‘ ı üzre geldi söyledi bâ-‘ öẓr-ĥ’âhânî
8852. Muħammed Ĥân inandı ħavline ‘ öẓrin ħabûl itdi
Biraz in‘ âm u iĥsân itmege olmışdı cûyânî
8853. Muħammed Ĥân’a ġamz itmezden evvel Mollâ Kadri’yi
Vezîriñ şûret-i ħaĥdan olup bir dekk-i buĥlânî
8854. Muĥaddem itdiġi ġamz u nifâkı itmeyüp te’şîr
Bir âĥar dâm ħurdı tâ ki taĥvîl ide sulţânı
8855. Bir âdem gönderüp resm-i ‘ ibâdet üzre bîmâra
Su’âl itdirdi ĥâl u ĥâtırın ol dem şefîĥânî
8856. Yine yârândan ma‘ dûd idi monlâ-yı mezbûrı
Severdi zâhir itmişdi belki ‘ aĥd-i ĥullânî
8857. Vezîr-i a‘ zâmıñ iblâġ itdikde taĥıyyâtın
Aña ĥayr-ı du‘ â eyleyüp ez-rûy-i şādânî
8858. Devâmın şadr-ı düstûride Mevlâ’dan niyâz itdi
Elin dergâh-ı Ĥaĥĥ’a ħaldırup giryânî giryânî
8859. Ĥuşûşâ rûĥ-ı ‘ âlem ĥazret-i şâh-ı kerem-kâra
Şûkûh u şevket üzre itdi da‘ evât ĥulûşânî
8860. Firâşı üzre ħalkup şûkr-i Yezdân iderek Kadri
Gelen şaĥşa ĥikâyet eyledi aĥvâl-i devrânı
8861. Ĥavâş-ı dergehinden çın seĥer bu‘ abd-i nâ-çîzin
Hużûr-ı pâkine da‘ vet içün bir zât-ı zî-şânı
8862. Baña göndermiş idi şoĥbetim gerçi murâd itmiş
Velâĥin olmadı rû-mâle bende tâb-ı imkânî
8863. Beni işrâf-ı mevt üzre görünce muẓtarib ĥâlim

Baňa şefkat idüp der-‘ uhde kıldı ‘ afv-i sulţānī

8864. Recā-mendim ki ‘ afvım inzımām-ı luţf-ı himmetle
Cenāb-ı şadr-ı ‘ ālīniñ ola ma‘ lūm-ı iķānı

8865. Varırsañ ħak-pāy-i devlet-i düstūr-ı zī-şāna
Vekālet ile benden ‘ izz ile būs eyle dāmānı

8866. Kemīne Qadrī-yi zārīñ der-i devlet-me’ābından
Recā-yı ‘ afv ile icrā buyursun luţf-ı şāyānī

8867. Cevābında didi her ne sipāriş eylediñ şimdi
Ser u çeşm üzre teblīğ iderim ber-resm-i ħaķķānī

8868. Velākin şimdi saña cümleden elzem vücūduñdur
Şaķın virme birāder kendiñe it‘ āb-ı cismānī

8869. Biraz tefrīḥ-i ḥātır eyle kalk bir def‘ -i sevdā it
Bu şıķlet-ḥāneden bir bāğa eyle ḥātve-cünbānī

8870. Gözüñ göñlüñ açılsun gezmede kesb-i şafā vardır
Gelür elbette saña inkişāf-ı zevķ-i rūḥānī

8871. Biraz şavbıñ deǵışdır anda tebdīl-i hevā eyle
Bilürsün ḥāsteniñ yatmaķda dā’im şıķılur cānı

[397a]

‘ Azīmet-i Monlā Qadrī be-Cānib-i Bāğ ve İbtilā-yı ‘ İşret-i Rindānī

8872. Fülān bāğa varırsıñ belki yārān anda ḥāzırdır
Teferrüc itmege gitmişdi şehriñ ba‘ z-ı rindānı

8873. Şıķılmışdı ziyāde cānı ğamla Monlā Qadrī’niñ
Ne yaptı ise yaptı kıldırup ol ḥibr-i devrānı

8874. Yanında bir-iki yāri ile ol bāğa gönderdi
Dönüp geldi vezīr-i a‘ zama naķl eyledi anı

8875. Qo anlar bāğda ‘ ayş eylesün zevķ u şafālarla
İşit sen mācerā-yı ḥāzret-i düstūr-ı zī-şānı

8876. Eliyle çünkü seyr-i bāğa göndermişdi Qadrī’yi

Ḳazāyı gör ki buldı ittifākı cümle yārānı

8877. Muvāfıḳ idi yārān-ı şafā birbirine anda
Faḳaṭ ḥīnā-gere ney-zen iderdi kec nigh-bānī
8878. Eḥıbbā tāb-ı meyle def gibi hep sīne-germ oldı
Ḳızardı ḥacletinden sāḳıyān-ı gül-‘ ızārānı
8879. Neye uğradığın bī-çāre Ḳadrī tıydu ol sā‘ at
Nedir luṭfı dönölmez eyledi ızḥār-ı şādānī
8880. Ayağı dönmese elden çıkardı bezm-i ‘ işretde
Anıñçün boşladı itdi tevāfuḳ-kār-ı rindānī
8881. Kemān u tiriñ anda egri doğrı yoğ idi cengi
Ḥamīde-ḳāmet iken çeng iderdi rāst-gūyānı
8882. Bozuḳluḳ eyleyüp nā-sāz-kārī eylese ṭanbūr
Olurdu gūş-mālī muṭribiñ ta‘ zīr idüp anı
8883. Tel ehli olmayan ba‘ ž-ı şaḳīli def idüp sāḳī
Piyāle devridir bu diyerek eylerdi raḳşānī
8884. Yükin ṭutmuş degildi gerçi Ḳadrī bezm-i ‘ işretde
Ağız birliği olsun dirdi eylerdi ḳadeh-rānī
8885. Bu cem‘ iyyet bu ‘ işret bāğda bu sāz-kārī hep
Vezīr-i a‘ zāmıñ da‘ vāsınıñ olmışdı burḥānı
8886. Deminde ‘ āleminde ‘ Monlā Ḳadrī yār ile anda
Ne yüzden cilve-gerdir gör sipihriñ ḥāl-i devrānı

Rivāyet-i Uḥrā

8887. Rivāyetdir ki bāğa Ḳadrī’yi terḡibde aşlā
Vezīr-i a‘ zāmıñ yoğ idi re’y-i ḡamz-i sulṭānī
8888. ‘ İyāde eyleyen Ḳadrī’niñ aḥbābından olmağla
Mücerred def -i sevdā itmege sevḳ eyledi anı
8889. Selām itdigi daḡı yoğ idi Maḥmūd Paşa’nıñ
Ne ‘ işretten ne şoḡbetten ḥabīr idi ne yārānı

8890. Kāzā kırmışdı bu keyfiyyet-i bāğı ecānibden
Birisi geldi āgāh eyledi düstūr-ı zī-şānı
8891. O demde şadr-ı ‘ālī vākıf-ı keyfiyyet olduğda
Didi çokdan beridir görmemişdim şāh-ı zī-şānı
8892. Huzūr-ı şehriyāre vardı āyīn-i kādīm üzre
Yer öpdi ‘arza girdi itdi icrā resm-i şāhānī
8893. Umūr-ı salṭanat her neyse tekmīl eyleyüp soñra
Düşürdi fırsatın yād itdi Kādri-yi süḥan-dānı
8894. Muḥammed Hān’a şordı ḥāk-pāy-i devlete Kādri
Gelür mi yine ke’l-evvel ider mi būs-i dāmānī
8895. İşitdim derd-mendi ‘illet-i ma’ hūde incitmiş
Faķiri örselermiş ğalibā ḥumāsī aḥyānī
8896. Su’āl itdirdigimde za’ fı varmış eḥibbāsı
Dimişler mālīḥulyā ola yā sevdā-yı buḥrānī
8897. Tutar gāhice lā-ya’ kıl ider hīç kendüyi bilmez
İdermiş gāhice ḥılt-ı kelāmı hem-çü sekrānī
8898. Kemāl-i ızdırābından firāşından gehi kāküp
Gezermiş bī-ḥūdāne tağ u bāğı rāğ u bostānı
8899. Muḥaddem çünkü Kādri’niñ nifākı sebķat itmişdi
Muḥammed Hān taşdıķ itmeyüp Maḥmūdu’l-erkānı
- [397b]
- Hikāyet-i Muḥammed Hān be-Vezīreş Maḥmūdu’l-erkān ez-‘İllet-i
Kādri-yi Nā-Tevān**
8900. Buyurdi ben daḥi bī-çāreniñ şordurdum aḥvālin
Sarāya da’ vet itdim gerçi ol niḥrīr-i devrānı
8901. Faķiriñ ‘illet-i dirīnesi bu def’a bitmekle
Kıyāma iķtidārı olmayup ‘afv eyledim anı
8902. Taḥassür eylemişdim çok zamāndır görmedim ḥattā

Koçıyla gelmege rāzī idim yoğ ise dermānı

8903. Tekellüm itmege daḥi tevānı yoğ imiş dirler
O rütbe ızdırābı var imiş rūḥānī cismānī
8904. Varan da‘ vetcimizden derd-mend itdikde isti‘ fā
Teraḥḥum eyleyüp ‘ afv eyledim ol ḥibr-i zī-şānı
8905. Muḥaddem gelmege gāhī ta‘ allül geh temāruẓla
Varan ādemleri başdan şavardı bu idi şānı
8906. Bu def‘ a ḡalibā taḳlīdi taḥḳīka irişmekle
Firāşından kıyām u meşye gitmiş tāb-ı pūyānī
8907. Muḥammed Ḥān’a olmışdı cevābı şadr-ı ‘ ālīniñ
Melūl olma efendim diñle ‘ abd-i müstemendānı
8908. Firāşında yatur ẓann itme Ḳadrī-yi dil-efkārı
Füzūn-terdir ḳavliñden ḥāliyā cisminde dermānı
8909. Eger bī-mār ise yā ẓa‘ fi varsa gelmege mānı‘
Beni rüsvā-yı ‘ ālem eyle kıl tertīb-i şāyānī
8910. Tecessūs itdirüp kimlerle hem-bezm oldığın tıydum
İçerden vāḳıf-ı keyfiyyet oldum hep harīfānī
8911. Fülānıñ bāḡçesinde ḥāliyā zevḳ u şafāsında
Deminde ‘ āleminde itmede icrā-yı rindānī
8912. İşitdim ‘ ayn-i Cem yārāndan cemm-i ḡafirinde
Bugün āyīn-i Cem üzre sürermiş cām-ı devrānı
8913. Gözümlle görmedim ancak biri işrāb itmişdi
Sipihriñ bu günin uğurlamış ‘ aşrıñ ẓarīfānı
8914. Faḳīre ḡalibā reng eylemiş aḥbābdan ba‘ zı
Ayaḡa ḳaldırup destine yapışmış nedīmānı
8915. Götürmüş def‘ -i sevdā itmege bī-çāreyi bāḡa
Tek ü tenhā diyüp ḳılmış anı peyvend-i yārānı
8916. Ayaḡ basmış degildi öyle bir rengin bezm içre

Şunulmuş renk için şerbet diyü bir aḥmer kânı

8917. Huşûşâ sâkıyân-ı gül-ruḥân peymâne-i ‘ahdi
Unutdurmuş faḳîre tevbesiyle ‘ırz-ı peymânî

8918. Mey anda dilber anda cümle yārân-ı şafâ anda
Baḳar mı hîç anda içse de şad-câm-ı eymanı

8919. Bu mışra‘ la idermiş dem-be-dem takṣîm-i râmîş-ger
Ferâmuş-kerde idermiş faḳîre zevḳ-i rıdvânî

8920. Tayan sun mı bu deñlü ‘işve-i ibrâma hîç Kadri
Sürerken üstine şahbâ-keşânı câm-ı gerdânı

8921. Ayaḳlanmış iken meclisde gitsün mi yıkıl sun mı
Yapılmışken faḳîriñ ol maḥalde ḳalb-i vîrânı

8922. Ğinâya başlayup ḥînâ-girân evc ü ḥüseynîde
Felekde belki Nâhîd’e virirdi şevḳ-i rakṣânî

Cevâb-ı Maḥmûd Paşa ez-Keyfiyyet-i ‘İşret-i Yārân-ı Bâğ
[398a]

8923. O bezmi râḥatü’l-ervâḥ bilmiş küçek [u] buzurg
‘Irâḳ’a hîç muḥâlif mi olurlar bî-nevâyânı

8924. Bayâtî faşlını ebyât u eş‘âr ile okurdu
Gelüp ‘uşşâḳ vecde gûş idince gül-‘izârânı

8925. Ne dil-keş bezm-i tertîb eylemişler ‘işret-i bâğa
‘Acem’de çâr bâğa döndürüp rindâna meydânı

8926. Gören âdemlerinden naḳl ider Maḥmûd Paşa kim
Ḥikâyet eyleyüp keyfiyyet-i bezm ile yārânı

8927. Nihâvend ü hicâzı ısfahânı cümle devr itdim
Ḥorâsânı görüp nikrîz u nişâbûr-i îrânı

8928. Bu bâğın tarḥ-ı ḥûbı gibi dil-keş ‘arşa-ı zâhir
Riyâz-ı dehr içinde görmemiştir çeşm-i insânî

8929. Nühüft itmek olur mı ger muḥayyer olsa kârında

Ya mümkün mi ola zîr-efken şahbâ-yı devrânî

8930. Şaçaklı sünbüle döndürmüş idi nâr-ı gîsûsın
Perîşân eyleyüp bād-ı şabâ yildikce hûbânı
8931. Hâyât-ı müste‘âra mâye-bahş-ı feyz olurlardı
Nevâ-yı bûselikle itse gerdâniye elhânı
8932. Bülend ü râst-ı serv ü ‘ar‘ar olmuş çâr-gâhında
Nişân-ı gül-şen-i firdevs-i a‘lâ bâğ-ı rıdvânî
8933. Hîşâr-ı ğamda maḥşûr idi kıadri oldı vâreste
Hevâ-yı bâğ ile gösterse gâhî nakş-i şâdânî
8934. Eger zen-dostlar beste nigâra itse âğâze
Olurdu kıarcigârdan belki ebred nâgme-sencânı
8935. Yaraşurdu murabba‘ penc-gâh okınsa ‘işretle
Hüseynî’de ‘acemde diñlemezlerdi ‘aşîrânı
8936. Şeh-i devrânîñ olmaz mıydı aña gâh iğmâzı
Velâkin kendüyi öz hâline kıoymadı yârânı
8937. Gehî yârânını taḳbîh idüp geh kendüye tevbîh
Gehî rahm eyleyüp Kıadri’ye geh ızhâr-ı ‘udvânî
8938. Nifâk u ğamz ile Maḥmûd Paşa ṭab‘-ı şâhîye
Getürmişken teneffür yine eyler ‘özt-h‘âhânî
8939. Havaşından birin tenhâca irsâl eyleyüp bâğa
Tecessüs eyleyüp bulduḳda anda hibr-i devrânı
8940. Vezîr-i a‘zamı tekzîb havfıyla vuḳû‘ üzre
Haber virdikde sultân-ı cihâna hâşş-ı sultânî
8941. Muḥammed Hân Fâtih vâkıf-ı keyfiyyet olduḳda
O sâ‘at h‘âcelikden ‘azl idüp nefy eyledi anı
8942. Vezîr-i a‘zamıñ ifrâṭı olmağla nifâkında
Şefâ‘at itmege olmadı sonra vech-i imkânı
8943. Kıazâyâ-yı nifâkı sâlibeyle eyledi intâc

Vezîre daħi külliyyetle icâb itdi ‘udvânî

8944. Bütün şugrâ vü kübrâ tãrd u ib‘âd itdi Qadrî’yi
Netîce virdi bir günde be-fermân-ı hıdîvânî
8945. Velâkin şadr-ı ‘âlîye olan ğayz-ı hümâyûnı
Tamâm-ı ‘ömrine sürdi olup mebgûz-ı sulţânî
8946. Hâmîd’e mekr-i Maħmûd ile sürmişdi Muħammed Hân
Aradan çok zamân geçmeksizin ol zât-ı zî-şânı
8947. Serî‘ü’l-infi‘âl olmağla ifrât-ı ğumûmından
İşâbet eylemişdi kendüye ħummâ-yı buħrânî
8948. İfâkât bulmayup şâhib-firâş-ı qahr olup âħîr
Teb-i ğamdan idüp gül-geşt-i ‘azm-i bâğ-ı rıdvânî
[398b]
8949. Vezîr-i a‘zamıñ bālâda zikri sebkat itmişdi
Teħsûd üzre mecbûl oldığıyçün ba‘z-ı yârânı
8950. Muħammed Hân’a ğamz itmekle devletde mûhân oldı
Görülmişken fütûhât u meğâzî-yi hezârânı
8951. Huşûşâ kendi fâzıl oldığından ehl-i efzâle
Güher-pâş ‘atâ olmuşdı dest-i cûd u ihsânı
8952. Mücâzât oldı âħîr inkisâra uğradı dirler
Zuhûr-ı ğayretu’llâh ile buldı ecr-i şâyânî
8953. Şehâdet cāmını dest-i kazâ maħbûs iken şundı
Meger leb-rîz imiş bezm-i fenâda cām-ı devrânı
8954. Yine Qadrî vaţanda aqrabâsı içre fevt oldı
Firâş-ı istirâhat üzre kıldı ‘azm-i püyânî
8955. Hüdâ her biriniñ rûh u revânın bâğ-ı cennetde
İde şâd-âb-ı ħavz-ı kevşer enhâr-ı rıdvânî

Menkabe-i Monlâ Abdülkâdir der-Nezd-i Sefer-i Sultân-ı Câmî‘u’l-
Müfâde

8956. ‘ İlāve eyleyüp Taşköpri-zāde Monlā Qadrī’niñ
Yazar ba‘z-ı hıṣālın naql ile üstād-ı zī-şānı
8957. Selāṭin-i ‘Acem’den birisiyle naḳz-ı ‘ahd üzre
Muḥammed Hān Fātiḥ kılmışdı ‘azm-i Īrānī
8958. Ḥasan Beg idi naḳz-ı ‘ahd iden ol dāverin ismi
Anın dūr u dırāz sebḳ eylemişdi vaşf u ‘unvānı
8959. Ma‘iyyet itdirilmiş idi Mevlānā-yı Qadrī’ye
Vuşul itdikde şehr-i Konya’ya ol şāh-ı ‘Oşmānī
8960. Ser-ā-pā belde-i mezbūreniñ erbāb-ı efzālī
Kılup i‘zāz u ikrām ile istiḳbāl-i sultānī
8961. Biraz it‘āb idüp rāh-ı sefer Qadrī-yi nā-şādı
At üstinde tūrurken eylemiş irḥā-yı dāmānī
8962. O demde hem-rikāb-ı şoḥbet-i sultān idi Qadrī
Latife eyleyüp dimişdi ey üstāz-ı ḥāḳānī
8963. Muḳaddem kendi cism-i lāgerin im‘ān ile seyr it
Neḥāfetle saña hem-ḳadr olan eşkāl u ebdānı
8964. Gelen müstaḳbilin Konya’ya daḫi nazar it kim
Cesāmet üzredir her birisi aḳvā-yı insānī
8965. O demde irticālen Fārisī elfāz ile Qadrī
Yapup bir beyt ile tenşit idüp ṭab‘-ı cihān-bānī
8966. Bu idi ḡālibā maẓmūnı ol beyt-i dil-ārānıñ
Neḥāfet esb-i tāziye virir mi ‘ayb-ı nokşānī
8967. Nizār olsa daḫi ḳurbe ḫarī sebḳat ider bī-şekk
Merākib üzre var elbet huyūluñ ḳadr-i rüçḫānı
8968. Sitabl-ı cennet içre terbiyet-yāb olsa beslense
‘Aziziñ merkebi olsa geḳer miydi küḫeylānı
- [399a]
8969. Cevābı ḫoş gelüp sultān-ı ‘ālī-şāna üstādın
Ziyāde dıḫk idüp itmişdi istiḫsān-ı sultānī

8970. Temeddüh itmege mǎ'ıl idi aķrǎnı beyninde
Hużūr-ı şehriyārīde şatardı ħalka ' unvānı
8971. Yine rāh-ı seferde hem-rikāb olmışdı sultāna
Dimişdi şağ olaydı şimdi Sa' düddīn ü Cürcānı
8972. Yürürlerdi iki ' allāme daħi pīş-gāhımda
İderlerdi rikābım ħıdmetiyle pūye-gerdānı
8973. Muħammed Ĥān'a Qadrī'niñ bu qavl-i nā-becāsından
O sǎ' at iğbirār el virdi bā-da' vā-yı rüçhānı
8974. Ĥāce-zāde'yle baħşe emr idüp kendi ħużūrında
Sarāy-ı şehriyārīde olup bir baħş-i ħaķķānı
8975. Efāzıl içre Monlā Muşliħuddīn Monlā Qadrī'yi
Hużūr-ı pādişāhīde idüp ifhāma şāyānı
8976. Ĥudā her birinin rūḥ-ı şerīfin eyleyüp şādān
Münevver eyleye ħāk-i mezārın nūr-ı ' irfānı

Mevlānā ' Alāeddīn ' Alı bin Yūsuf el-Fenārı

8977. Efāzıldan birisi daħi Mevlānā ' Alı'dır kim
Fenārı-zāde Mevlā Yūsuf' uñ maħdūm-ı zı-şānı
8978. Mulaķķab idi Şemseddīn ile çün cedd-i a' lāsı
' Alı daħi ' Alāeddīn ile bulmışdı ' unvānı
8979. ' Ulūmı Rūm'da taḥşıl idüp ' ahd-i şebābında
Cemī' -i fende kesb itdi rüsūḥ-ı fażl u ' irfānı
8980. ' Ulūma iştiğāl üzre ħariş olmağla Īrān'a
' Azımet eyledi geşt eyledi emşār u büldānı
8981. Herāt'a vardı evvel soñra naķl itdi Semerķand'a
Buḥārā'da daħi itdi cemī' -i fende itķānı
8982. Müderris olmuş idi şarf-ı maķdūr eyledi anda
Velākin nefsine gālib olunca ħubb-i evṭānı

8983. Muḥammed Ḥān ‘aşırında bilād-ı Rûm’a ‘avd itdi
Mülākāt oldığında aña Mevlānā Gūrānī
8984. Ziyāde iltifāt itmegle sevḳ itmişdi sultāna
Ḥużūr-ı pādīşāhiye götürdi ḥibr-i zī-şānı
8985. Muḳaddem şehriyāre Monlā Gūrānī buyurmuşdı
Muḥammed Ḥān olduḳda serīr-ārā-yı sultānī
8986. Tamām olmaz umūr-ı saltanat nesl-i Fenārī’dēn
Birisi olmaya ‘indiñde maşḥûb-ı ḥıdīvānī
8987. Gelince Rûm’a Mevlānā ‘Alī iḥbār itmişdi
Muḥammed Ḥān’a tebşīr eyleyüp niḥrīr-i devrānı
8988. Medārisden Manastır buḳ‘asın şehir-i Burusa’da
Virüp ta‘yīn olundu elli dirhem naḳd-i ‘Oşmānī
[399b]
8989. Murād Ḥān buḳ‘asıyla altmış aḳça oldu yevmīsī
Niçe eyyām kıldı emr-i tadrīs ile pūyānī
8990. Burusa şehriniñ ḳāzīsı oldu ‘ahd-i Fātih’de
Virildi soñralarda aña ḳāzī-‘asker ‘unvānı
8991. Tevālī üzre on yıl meḳş idüp ol şadr-ı vālāda
Çerāğ itdi o müddetlerde niçe bī-nevāyānı
8992. ‘Azilden soñra elli aḳça oldu yine ta‘yīnī
Onar biñ aḳça her yıl oldu ta‘yīn-i ḥıdīvānī
8993. Büyük maḥdūma elli kücūge kırḳ aḳça yevmiyye
Mu‘ayyen oldu mīrīden be-fermān-ı cihān-bānī
8994. Ḳazā-yı İnegöl oldu zamīme ‘ayş-i evlāda
Olup evlād-ı vaḳfı gūyiyā çendīn ezmānī
8995. Cülūs itdikde Sultān Bāyezīd Ḥān taḥt-ı iclāle
Olup Rûm-ili ḳādī-‘askeri sebḳ itdi aḳrānı
8996. Sekiz yıl anda daḫi bi’t-tevālī zīb-i şadr oldu

‘ Azilden sonra yetmiş yetmiş yevmiyye ihsanı

8997. Onar biñ aqça ke’l-evvel virildi her sene āña
Menāşıbdan ferāğı virdi tadrīs ile pāyānı
8998. Faqat şalı vü cum‘a günleri tadrīs itmezdi
İderdi mā‘ adā eyyāmda tadrīs-i ‘ irfānı
8999. ‘ Ulūma iştiğāle ihtimām itmişdi şol rütbe
Yazar Taşköpri-zāde vaşf ile ol hibr-i devrānı
9000. Burusa beldesinden her sene eyyām-ı germāda
Çıkup Yaylak-Kūh’a cem‘ idüp tullāb-ı zī-şānı
9001. Çāderlerle çıkup taht-ı şecerde sāyebānlarda
Leb-i enhārda cān besleyüp taḥşil-cūyānı
9002. Kimi derse baqardı kimisi zevk-i tetebbu‘ la
Üç ay ya‘ ni āğustos u temūzı hem ḥazīrānı
9003. O yerde ders ile tadrīsle imrār iderlerdi
O devriñ bu idi keyfiyyet-i taḥşil-i ‘ irfānı
9004. Gehi qarlar yağınca ol cebelde qar olurlardı
Dalup gitmekle nehr-i kesb-i ‘ ilme gavṭa-kārānı
9005. Riyāzet üzre kesb itmişdi envā‘ -ı kemālātı
Fırāşa yatmaz idi mütteki’ en itmişdi cüdrānı
9006. Eli degmezdi der-ḥ‘āb olmağa ifrāt-ı gūşişle
Leyālīde ruḫūda ḡālib olmış idi yaḳzānı
9007. Kütüb setr eylemişdi her taraftan cāme-ḥ‘āb-āsā
Bi-lā-tedḳīḳ görmezdi vücūdın gelse ihvānı
9008. O ḥālet ile te’lif eylemişdi Kāfiye Şerḥin
Mey-i naḥv ile Cāmī neşvesin virirdi itḳānı
9009. Hısāb ‘ ilminde daḥi şerḥi vardır kısım-ı tecnīse
Bahāüddīn’den ebhā idi āşār-ı ‘ irfānı

[400a]

9010. Riyāzıyyātda belki ‘Alī Kuşcı’ya ğalıbdır
Uçurmazdı velâkin fazlını tilmîz u aķrânı
9011. Hâyâlî’den daĥi olsa edaķķ fikr-i kelâmîsi
Sezâdır olsa hem-ķadr-i Celâleddîn-i Devvânî
9012. Fürû‘ ıyla uşûlin cem‘ idüp ‘ilm-i şerâyi‘ de
Aña vehbî idi gûyâ ictihâd-ı fıkķ-ı Nu‘mânî
9013. Belâġatde daĥi mermerde ķazdı sikke-i fazlı
Tırâşide olursa n’ola Sekkânî ‘unvânı
9014. Olup ba‘z-ı meşâyiķ dergehinde ĥıdmete mevşûl
Ṭarîķ-i şūfiyāndan itdi kesb-i feyz-i rûĥânî
9015. Niçe ĥalvetlere girmekle keşretten ĥalâş oldu
Taşavvuf‘ ilmini öğrendi buldı zevķ-i vicdânî
9016. O dem Hâcî Ḥalîfe ġalıbâ ķuṭb idi âfâķa
Ḥudâ taķdîs ide esrârını cezḇ eyledi anı
9017. Sülûk itmekle anıñ meslekinde feyz-yâb oldu
Şaķâyık’da yazar Ṭaşķöpri-zâde ol ‘azîzânı
9018. Hıkâyet eylemekle vâlidî naķl eylemiş gûyâ
Fenârî-zâde Mevlânâ ‘Alî ol ĥibr-i nûrânî
9019. Şadâretten ‘azilden soñra bir ġün ķillet-i mâlın
Hıkâyet eylemiş yârânına bâ-faķr u fıkķdânî

Menâķıb-ı Ġarîbe-i Mevlânâ ‘Alî el-Fenârî

9020. Eĥibbâdan biri monlâ-yı mezbûra ĥıṭâb itdi
Aña ber-vech-i istişkâl şordı râz-ı pinhânı
9021. Didi ey faĥr-i evlâd-ı Fenârî neyyir-i efzâl
Nedir bu iştikâ-yı fâķa bu ĥâl-i perîşânî
9022. Menâşıb ķalmadı zaḇṭ itmediñ hengâm-ı Fâtih’de
Anaṭolî’ya ķâzî-‘ asker olduñ niçe ezmânî
9023. Tevâlî üzre on yıl zaḇṭ idüp ol şadr-ı vâlâyı

Gerekmez mi ta‘ absız sende irād-ı firāvānī

9024. Sekiz yıl daḥi Sulṭān Bāyezīd Ḥān ‘ ahd-i ‘ adlinde
Olup revnaḳ-fezā-yı Rūm-ili bā-emr-i sulṭānī

9025. Meh-i bedrine şadreyne oldığın devrānda āyā
Niç’oldı on sekiz sāl içre bunca māl u sāmānı

9026. Şadāret inşirāḥ-ı şadra bā‘ iş olmamış ḥayfā
Şudūr itmekde senden dā’imā şekvā-yı ḥüsrānī

9027. Cevābında didi Monlā ‘ Alī ilzām içün ḥaşmı
Becādır i‘ tirāzīñ diñle ḳavl-i müstemendānı

9028. İki devletde gerçi nā’ıl olduḳ cāh-ı şadreyne
Taşaddur eyledik şad ḥamd ola emşāl ü aḳrānı

9029. Ğurūr-ı cāh ile biz dönmişdik ol demde
‘Urūz itmişdi gūyā bizlere ḥālāt-ı sekrānī

[400b]

9030. Muvaffaḳ olmadık bir ketḥüdā-yı rāst-eṭvāra
Muḳadder neyse maḥşulātđan ḥıfz eyleye anı

9031. Şadāḳāt üzre irād u meşārif müfredātıyla
Yedinde ola bā-defter muḥarrer ḳadr-i evzānī

9032. Ola dād u sited cüz’ī vü küllī ‘ ilm ü re’yiyle
İde gūyā veliyyü’n-ni‘ meti üzre nigeḥ-bānī

9033. Egerçi istiḳāmet bu ‘ aşırda zıll-i zā’ildir
Ğurūb itmek gerek ol āfītāb burc-ı ḥaḳḳānī

9034. Temāşā itmediñ mi tiri bu mermā-yı ‘ ālemde
Atıldı istiḳāmetle olup pāyān-ı yābānī

9035. Ya serv-i gül-şeni görmez misin kim istiḳāmetle
Kesilmekle ḳılındı ‘ āḳıbet tābūta şāyānī

9036. Menār-ı cāmi‘ i seyr itmediñ mi rāst olmağla
Nümāyāndır başında gāḥ u bī-geh nār-ı hicrānī

9037. Kāzā-yı āsumānī tođrılıkdan zūhūr eyler
Menārāta iner gāhice ra‘ d-ı kahr-ı Sübhānī
9038. Kemān kec olduğında zīb-i dest oldu bu ‘ālemde
Kemān-ı Rüstem-āsā oldu renk-āmiz-i elvānī
9039. Hilāli görmediñ mi inhirāf üzre görünmekle
Müşārun bi’l-benān oldu var iken ‘ayb-ı noķşānī
9040. Su ‘āl itdi yine ol mu‘teriz İbn-i Fenārī’den
Eger bir kerre dağı ‘avdet itse şādr-ı zī-şānī
9041. Yine ol cāh-ı vālā kabza-i teşhīre girdikde
‘Aceb sizden olur mı hıfz-ı irādāta imkānı
9042. ‘Aceb mümkün midir hāşıl olan cedvāyı hıfz itmek
Olur mı yoğsa ke’l-evvel anıñ tebzīr ü hüsrānı
9043. Cevābında buyurmuş idi Mevlānā ‘Alāeddīn
İderse manşib ‘avdet belki ‘avd eylerdi sekrānī

Menkabe-i Uđrā

9044. Yine Taşköpri-zāde yazdı hālinden rivāyetle
Sitāyiş eyleyüp vaşf-ı cemīl-i hibr-i devrānı
9045. Dimiş hālī iki yıl dersine monlā-yı mezbūruñ
Müdāvim oldum ancak hāzret-i monlā-yı zī-şānı
9046. Sükūt üzre görürdüm meclis-i tadrīsten ğayri
Yođ idi şöhet-i āfākda kať an nedīmānı
9047. Meger Sultān Muḥammed Ḥān’la sebķ eyleyen şöhet
Güzār ide miyānda ol zamān evşāf-ı sultānī
9048. Telezzüz eyleyen aḥbābına serd eyleyüp cümle
Ḥikāyāt-ı ğarībe naķl iderlerdi kemā-kānī
9049. Cenāb-ı ḥāceye bir gün neşāt u inbisātında
Su ‘āl idüp didim ey maḥrem-i esrār-ı şāhānī
9050. Selāṭın-i ‘izāmıñ şöhetinden iltizāz itdiñ

Ḥuzūr-ı şehriyārīde bulup terfī'-i 'unvānı

9051. Lezāyızden neden 'inde's-selāṭin ḥazẓ-ı mevḫurūñ
Tefāvūt üzredir zīrā şafāda ḳalb-i insānī

9052. Cevāb itdi baña bu emri senden ğayri bir kimse
Bu hengāma gelince şormadı ber-vech-i tibyānī

[401a]

9053. Ğarā'ibden su'āl itdiñ velākin şihḫati üzre
Saña naḳl ideyim keyfiyyet-i bezm-i ḥıdīvānı

9054. Bulunmışdım seferde Ḥazret-i Sultān Muḫammed'le
Mu'askerle çıkılmış idi der-vaḳt-i zemistānī

9055. Bu idi 'ādeti Sultān Muḫammed Ḥān-ı zī-şānıñ
Ḳurulmazdan muḳaddem bir yere ordu-yı sultānī

9056. Nedīmān u ḥavāşşı ile ceşşinden muḳaddemce
İnerdi bir yere ḳahve-altı eylerlerdi aḫyānī

9057. Ḥıyām-ı pādīşāhī ḍarb olunca beklemezlerdi
Küçük bir sāye-bānı var idi başt idüp a'vānı

9058. Küçük bir şilte üzre meḳş idüp gāhī sa'ādetle
Cülūs itmek murād itdikde anda ba'z-ı ğilmānı

9059. Ayağ üzre ṭururken nez'iderlerdi ḥafıyyeten
Gehī tebsīr-i yed içün ğasl eyledikde pāy-i sultānī

9060. Ḳıyāmında birine istinād eylerdi elbette
Mu'aayyen-i şahş idi ol ḥıdmete bā-emr-i ḥāḳānī

9061. O kimse ez-ḳāzā ol yerde ḥāzır olmayup āḫir
Naşīb olmağla baña istinād dūşin-i şāhānī

9062. Ṭoḳunmağla vücūdum cism-i pāk-i şehriyārīye
Vücūd-ı 'ācizānem mess idüp ol zıll-i Raḥmān'ı

9063. Selāṭin şoḫbetinde cümleden baña elezz geldi
Lezāyızden odur faḫr itdigim ikrām-ı sultānī

9064. Yine Taşköpri-zâde yazdı hâlınden rivâyetle
Dimiş Mevlâ ‘ Alî’niñ bu idi tedrîse itkânı
9065. Muṭāvvel Şerhi’ni İbn-i Fenārî’den kırâ’etde
O deñlü ihtimâm itmişdi kim ol ‘ adl-i Cürcânî
9066. Ya bir saṭr idi yâ saṭreyn idi taḡrîri ṭullāba
Sürerdi ḡaḡveden tā ‘ aşra dek tedrîs-i ibbânı
9067. Tamâmen altı ay bu vech ile tedrîs itmişdi
Telâmîzde mübâhât eyleyüp dirlerdi aḡyânî
9068. Buña dirler kırâ’et böyledir kânûnı eslâfıñ
Buña ders-i kitâb ıṭlaḡ ider aşḡâb-ı ‘ irfânî
9069. Oḡuyuñ ba‘ de hâzâ ders-i fenni ikişer kâḡıd
Selef âyîni üzre tā bulınca nüşḡa pâyânî
9070. Bu minvâl üzre daḡı altı ay tedrîs itmekle
Kitâbı ḡatm idüp bir yılda bâ-tevfıḡ-i Rabbânî
9071. Gelince dersimiz fenn-i bedî‘ a ḡazret-i üstâz
Şınâyi‘ den be-her şan‘ atda çendîn beyt-i burhânî
9072. Lisân-ı Fârisî’den daḡı istişhâd vechiyle
Oḡurlardı o rûtbe var idi ḡıfz üzre itkânı
9073. ḡılâl-i dersimizde ḡazret-i üstâda şormuşduḡ
Ne çokdur ḡıfzıñızda Fârisî eybât-ı evzânî
- [401b]
9074. Cevâbında buyurdi çünki taḡşîl-i kemâlâta
Muḡaddem eylemişdik gerdiş-i Īrân u Tūrân’ı
9075. ‘ Acem’de ‘ âdeti bu olmış idi ḡayl-i ṭullâbıñ
‘ Aşırdan şoñra her gün cem‘ olurdi müste‘ iddânı
9076. Yedinde her biriniñ var idi dîvân-ı eş‘ârı
Lisân-ı Fârisî üzre iderlerdi ḡazel-ḡı‘ânî
9077. ‘ Aşırdan maḡribe varınca ebyât oḡıyup anda
Oḡurdi şarkıyâne her biri eş‘âr-ı dîvânı

9078. Kimi anda ğazel ezberleyüp kimi rubā‘iyyât
Kimi hıfz-ı kavâfiyle okurdu beyt-i evzânî
9079. Kıırâ’et itdigim ebyât ol dem hıfz olunmağla
İle’l-ân hâtırimdan naķş olup ber-vech-i itķânî
9080. ‘Acem’den Rûm’a ric‘at itdigimde eyledim iķşâ
Neye bâliğ olur bi’l-cümle maḥfûzât-ı Īrânî
9081. Ḥisâb itdikde icmâlen yol üstinde ğazel ancak
İrişdi cümlesi on biñ kadar olmışdı evzânı
9082. Rubā‘iyyât u ebyât kaşâ’id müfred ü târiḥ
Mu‘amma luğazdan ğayr olup ta‘dâd u tibyânı
9083. Yine evşâf-ı Mevlânâ ‘Alî’den nâkl olunmuşdır
Şakâyık şâhibi ḥâlınden istikşâf idüp anı
9084. Cenâb-ı ḥ‘âce bir gün i‘tirâz itmişdi Telvîḥ’e
Teğâfûl itmiş ola ḥazret-i ‘allâme-i şânî
9085. Baña ‘arz eyledikde i‘tirâzın boş bulunmağla
Didim bir şey degil vardır anıñ bir def‘-i âsânı
9086. Anı bir menzilde dünki gün fikr eyledim ammâ
Cevâbı oldu lâyiḥ hâtıra ber-vech-i im‘ânî
9087. O sâ‘at ḥazret-i üstâdı gördüm başını egdi
Zuhûr itmişdi sîmâ-yı ğazab âşâr-ı nefsanî
9088. Tekellüm itmedi tâ âḥir-i derse varınca hîç
Telâmîzin şavınca başdan ol ḥibr-i ḥaķķânî
9089. Teheyvü’ itdigimde ben daḥi kalkmağla meclisden
İşâret eyledikde baña oturdum hirâsânî
9090. Tamâmen meclis-i ḥalvet idüp başladı ta‘zîre
Muḥâṭab eyleyüp didi baķ ey küstâḥ-ı nâdânî
9091. Buyurdu baña istifhâm-ı inkâr ile ben ḥâlâ
Degil miyim seniñ üstâdıñ ey monlâ-yı diḥkânî

9092. Vazîfeñ olmayan ta' rîz ile tekdîr eylersiñ
Nedir üstâda bu vaz' -ı bed hadd-i nâ-şināsânî

9093. Eger ' Allāme Sa' düddîn sağ olsaydı ' âlemde
Pesend eylerdi belki i' tirāz-ı müstemendânî

9094. Hoş imdi kâne-mâ-kân iki emrimle muhayyersin
İki emriñ birisin ihtiyār eyle şitābānî

[402a]

9095. Ya derse hâzır olup şıdķ ile diñle sükût eyle
Ya bir âher müderris dersine kıl sa' y-i pūyānî

9096. Cenāb-ı h'āce ol dem hulf bi'llāh itdi meclisde
Didi bu itdigim ta' zîr u te'dîb-i gayūrānî

9097. Gücenmekle saña suhṭ u ğaḍabdandır kıyās itme
Mücerred inkisār-ı hâtırımından şavn bil anı

9098. Esātîz u telāmîziñ miyânında merâtib var
Mürā'āt-ı hūķūķında gerek tedķîķ u im' ānî

9099. ' Uķūķ-ı vālideyniñ ihtirāzı niçe oldıysa
Gerekdir haķķ-ı üstādına hūsn-i nigeħ-bānî

9100. Tettebbu' eyledikde dersini her ne zuhūr itse
Leṭā'ifden saña düstürdür takrîr ü tibyānî

9101. Eger şetm eyleseñ daḡi gücenmezdim zarāfetle
Mükedder olmazam dirdi iderdi hulf u eymānî

9102. Yine Taşköpri-zāde yazdı hālinden hikāyetle
Fenārî-zāde Mevlānā ' Alāeddîn-i zî-şanı

9103. Muḡammed Hān'dan soñra Cenāb-ı Bāyezîd Hān'a
Taķarrub eyledikde şadr-ı Rūm'a kıldı erzānî

9104. Zuhūr itmişdi Mevlānā ' Alî'den naķl ider rāvî
Hużūr-ı pādişāhîde leṭā'if tuhf-e-gūyānî

9105. Cenāb-ı Bāyezîd Hān vaķt-i germāda çıkarlardı

Sitanbul'ũn havālisinde kühsār u beyābānı

9106. Hārāret iştidād üzre olunca rûze-dārāna
Teberrüd kaçd iderdi ba' z-ı kerre tab' -ı sultānı
9107. Yine eyyāmdan bir gün cibāle 'azm olunmışdı
O gün eyyām-ı bāhūr idi sultān-ı cihān-bānı
9108. Bütün etbā' u enşarıyla çıkdı şā'imēn kūha
Götürmişdi teberrüd itmege monlā-yı zī-şānı
9109. Didi kim 'aşrı kılmışdı cenāb-ı şehriyār ile
Edā-yı farzdan soñra o şīr-i nesl-i 'Oşmānı
9110. Dem-i iftāra dek hāşşān-ı bezm-i pādīşāhīyi
Oturdup şöhbete āgāze itdirdi semīrānı
9111. Şalāt-ı mağribi daħi ma' iyyetle edā itdik
Ma' iyyet ile iftāra şudūr itmişdi fermānı
9112. Taķarrub itdi gerçi iğtirābı şems-i tābānıñ
Hārāret öyle teb-yāb itdi ol gün rûze-dārānı
9113. Ġurūb-ı şemsi istibtā ile Monlā ' Alāeddīn
Cenāb-ı Bāyezīd Hān'a mizāh itdi zarīfānı
9114. Hūdāvendā bu gün tāb-ı temūzuñ iştidādından
Zavāllı āfitābıñ itmege ķalmadı dermānı
9115. Bu ta' biri ziyāde hoş gelüp tab' -ı hümāyūna
O gün şāyān-ı ihsān eyledi ol şems-i 'irfānı
9116. Leṭā'ifden birisi daħi bu olmuşdı monlānıñ
Ḳadīmī 'ādeti bu idi kim sebķ itdi 'unvānı
9117. Şadāretten 'azilden soñra her yıl Bursa şehrinden
İderlerdi telāmīziyle geşt-i kūh-ı ruhbānı
- [402b]
9118. Hāzīrān u temūzı hem āğustosı bu üç faşlı
Gehī eylūli daħi anda imrār idi çün şānı

9119. Çaderlerle egerçi mesken itmişlerdi yaylakı
Mevāni‘ olmayup kūh u tilāliñ selc u bārānı
9120. O hāletle yine tedrīs iderlerdi telāmīze
Egerçi ebredün min bīḥ dir idi ba‘ z-ı aḫrānı
9121. Niçe kerre çāderler ḳalmış iken ḳar altında
Şovuḳluḳ gelmedi men‘ itmedi tedrīsden anı
9122. Yine bir şeb o rütbe ḳār yağmış kim çāderlerde
Ḳar altında ḳalup bunca kitāb-ı faẓl u ‘ irfānı
9123. Şabāḥ olduğda rāvī dir ki vardık meclis-i derse
Ḳarı eşdik çıkardık nüṣḥa-i üstād-ı zī-şānı
9124. Mübārek elleriyle ḳarını silküp buyurmuşdı
Tebessüm iderek bu nüṣḥa-i Beyzāvī-‘ unvānı
9125. Beyāzü’l-levn olan bārid-ṭabī‘ at serv-i maḥbūbe
Ne pek beñzer diyüp talṭif iderlerdi zarīfānı
9126. Yine Mevlā ‘ Alī’den naḳl ider ba‘ z-ı eḫibbāsı
Taḳarrub eyledikde ğālibā ‘ uḳbāya pūyānı
9127. Cihāndan fāriġu’l-bāl oldığı demde buyurmuşdı
Sivādan ḳalbini şāf eyleyüp ol ḫibr-i nūrānı
9128. Faḳaṭ üç nesne ḳaldı müskitin dilde ḫavāyicden
Ma‘ āniden ser-ā-pā ğayri çekdim dest ü dāmānı
9129. Biri budur ki kendi menzirimde ḳabz olup rūḥum
Ola murġ-ı cinānı lāne-sāz-ı ‘ arş-ı Raḥmānı
9130. İkinci ḫācetim cismimde ‘ illet olmaya mümted
Fırāşımda Ḥudā çekdirmeye hīç renciş-i cānı
9131. Üçünci maṭlabım budur ki Ḥaḳḳ ḫıfz ide imānım
Dem-i nez‘imde yaklaşdırmaya iblīs-i şeyṭānı
9132. Didi rāvī ki evvel ḫāceti gördüm revā oldı
Vefātı ḫānesinde oldı bā-taḳdīr-i Sübhānı

9133. İkinci maṭlabı daḥi ḳarīn olmışdı is‘āfa
Tavażzu‘ eyleyüp zuhurı ḳılup bā-cem‘-i yārānī

9134. O sâ‘at bir maraẓ ‘arız olup monlâ-yı mezbûra
Ezân-ı ‘aşr ile Ḥallâḳ’a teslīm eyledi cānı

9135. Rivāyetdir ikisinde du‘āsı müstecâb oldu
Şuhûdıyla ḥaber virdi vefât-ı ḥibr-i devrānī

9136. Üçünci maṭlabı daḥi revâ olmışdı dirlerdi
Olur ḥüsn-i ḥitâma fıtratı taşdıḳ-i burhānī

9137. Ayaḡın fi‘l-‘ömr aṣlâ uzatmamışdı yatdıḳda
Ṭayanurdı cidâra eyleyüp tevsîd-i ḥitānī

9138. Toḳuz yüz üçde taḳrîben yazıldı fevtine târîḥ
Ḥudâ ḳabr-i şerîfin eyleye gül-zâr-ı rıdvānī

**Mevlânâ Ḥasan Çelebi İbn-i Muḥammed Şâh el-Fenârî ‘aleyhi’r-
rahmetü’l-Bārī**

9139. Efâzıl ḥayliniñ ḥulḳan u ḥalḳan aḥsenü’t-ṭavvı
Dem-i Fâtih’de Mevlânâ Ḥasan’dır geçdi tibyanı

9140. Muḥammed Şâh Şemseddîn Fenârî nûr-ı çeşmîdir
Muḳaddem zıḳrı bālâ-yı kitâbı ḳıldı nûrānī

[403a]

9141. Kemâl-i ‘ilm u fazlı vâlid ü ceddi ṭarîḳında
Efâzıldan tederrüs eyleyüp ber-vech-i itḳānī

9142. Bütün eyyâmını taḳsīm idüp ‘ilm ü ‘ibādâta
Şalâḥ u zühd ü taḳvâya daḥi şarf itdi aḥyānī

9143. Ḥuşûnetli şiyâb-ı bezle idi giydigi dâ‘im
Devâba binmeyüp farṭ-ı tevâzu‘ la faḳîrānī

9144. Maḥabbet üzre idi ehl-i imlâḳa mesākîne
Meşâyîḥ zümresiyle eylemişdi ‘aḳd-i ḥullānī

9145. Severdi ‘ayş u ‘işret itmegi ehl-i taşavvufla
Fenâ fi’llâh rāhında bulup ezvâḳ-ı rûḥānī

9146. Halebîyye dinür bir medreseyle behre-ver oldı
Edirne beldesinde itdi neşr-i fazl u ‘irfânî
9147. Fenârî-zâde Mevlânâ ‘Alî kim ibn-i ‘ammîdir
Mürûr itmişdi anıñ ânifen tafşîl-i ‘unvânı
9148. Cenâb-ı Fâtih’iñ ‘ahdinde kâzî-‘asker olmağla
Varup Monlâ Hasan gördükde ol nihrîr-i devrânı
9149. Didi Sultân Muḥammed’den benim-çün eyle istîzân
‘Azîmet eylerim Mısr’a olursa izn-i sultânî
9150. İşitdim Magribî bir ḥibr-i fâzıl var imiş anda
Naḥivde İbn-i Hâcib olamaz yanında derbânı
9151. Varup Muğni’l-Lebîb’i okıyup ḥarfen-be-ḥarf andan
Murâd itdim ki naḥvi eyleyem taḥşîl-i itḡânî
9152. Muḥammed Ḥân’a ‘arz itdikde istîzân ile emri
Dimâğında ḥalel varmış diyüp olmuşdı îzânî
9153. Mürâyî Rûm’da naḥiv okıdurdum beğenmezdi
Diyâr-ı Mısr’a bî-hûde ider ta‘zîb-i ḥayvânî
9154. Cünûna ḥaml olunmaz mı faḡaṭ bir naḥv içün Mısr’a
‘Azîmet oluna âḡer vecihle yok mı imkânı
9155. Taşavvuf ‘ilmi olsa bâri aḡza ḡavṣ-ı a‘zamdan
Yaḡud taḡşîli âḡer yerde güç bir ‘ilm-i Rabbânî
9156. Cünûn olmaz mı belki ḡitmesi lâzım idi zîrâ
Diyâr-ı Rûm’da nâdir düşer aşḡâb-ı ‘irfânî
9157. Eger Baṡḡâ vü Yeşrib maṡṡlabı menvîsi ḡaṡırda
Teveccüh eylemezdi i‘tirâzât-ı cihân-bânî
9158. Fenârî-zâdelerden anı sevmezdi Muḥammed Ḥân
Teneffür eylemişdi kendüden ṡab‘-ı ḡudîvânı
9159. Sebeb bu olmuş idi nefret-i ṡab‘-ı ḡumâyûna
Yazar ṡaşköpri-zâde mû-be-mû iḡzâb-ı sultânı

9160. Muḥammed Ḥān ‘aşrında ḥavāşī yazdı Telvīḥ’e
Yazup dībācesinde ism-i Sulṭān Bāyezīd Ḥān’ı
9161. Daḥi şehzāde iken vālidī ‘ahdinde bu emri
Mükedder eyledi Mevlā Ḥasan ṭab‘-ı cihān-bānī
9162. İcāzet-nāmesin zāhr-ı kitābı yazdı üstādı
Mücāz oldı naḥivde daḥi sebḳ itmişdi aḳrānı
9163. İmām-ı ‘Asḳalānī’niñ bulup ba‘z-ı telāmīzin
Buḥārī-yi Şerīf’i oḳıyup virmişdi pāyānī
9164. Esānīdiyle ḥıfz itdi imām olmışdı ol fende
Ḥaṭīb u ḥākim oldı yā ‘adīl-i İbn-i Ḥıbbānī
9165. Rivāyāt-ı eḥādīse daḥi anda mucāz oldı
Mışır’dan ḥacca niyyet eyleyüp kılmışdı pūyānī
[403b]
9166. Tavāf-ı Beyt idüp erkān-ı mefrūza tamāmında
Ziyāret eyledi ric‘atde ḳabr-i şāh-ı ‘Adnānī
9167. Diyār-ı Rūm’a geldikde Ḥasan ḥüsn-i rızāsıyla
İdüp Muḡni’l-Lebīb’i der-‘aḳab ithāf-ı sulṭānī
9168. Muḥammed Ḥān ḥüsn-i ḥaṭṭla ol nüṣḥa-i pāki
Temāşā eyledikde ‘afv idüp ol ḥibr- i zī-şanı
9169. Derūnında olan ḡayz u tekeddür za’ıl olmaḡla
Aña iḥsān olundı buḳ‘a-i İznīḳ-i Orḡanī
9170. Virildi ba‘dehū Şaḡn-ı Şemān’ın biri ilḥāḳan
Teraḳḳī buldı gitdikce Ḥasan Monlā’nıñ iḥsānı
9171. Maḡallāt-ı Sitanbul içre süknādan ibā itdi
Medārisden olup bir ḥücrede sākin faḳīrānī
9172. Şalāt-ı penc-gāhı cāmī‘-i Sulṭān Muḥammed’de
Cemā‘atle edā eylerdi ol niḥrīr-i ḥaḳḳānī
9173. ‘Abā idi ḳabāsı tācına şemle şararlardı

Tecerrüd ihtiyâr itmekle terk itmişdi ‘ unvânı

9174. Müderris idi Kâdî-zâde’ye ekser varurlardı
Tamâm itdikde dersi ol daği eylerdi pūyânî

9175. İki daği ‘ uzlet ihtiyâr itmişdi keşretten
Niçe eyyâm itdi birbiriyle ‘ aq̄d-i ḥullânî

9176. Bu Kâdî-zâde Kâdî-zâde-i Rûmî kıyâs itme
Bunuñ zîrâ ki Mevlânâ Kâsım idi ‘ unvânı

9177. Anıñ meşhûr olan ‘ unvânı Mûsâ idi paşadır
Murâd Ḥân bin Orḥan ‘ ahdidir hengâm-ı devrânı

9178. Cenâb-ı Bâyezîd Ḥân şehriyâr-i ‘ âlem olduḡda
Virildi añıa seksen aq̄ça yevmî müzd-i sultânî

9179. Vefât idince Mevlânâ Ḥasan şeh-i Burusa’da
Temekkûn eyledi tedrisle geḡmişdi devrânı

9180. Tevârî eyledi cism-i şerîfi Bursa ḥâkinde
Verâ-yı câmi‘-i ceddinde oldı defne erzânî

9181. Ziyâret-gâh-ı ‘ âlemdir mezâr-ı lâmi‘ u’n-nûr
Ḥudâ ‘ uq̄bâda itsün ravza-i gül-zâr-ı rıdvânî

9182. Tedâvül üzredir âşâr u te’lîfi eyâdîde
İki devletde daği faẓl ile almışdı meydânı

9183. Muṭavvel Şerḥi üzre metn-i Telḥîş’e evâ’ilde
Ḥavâşî yazmış idi q̄avl ile ber-vech-i itḡânî

9184. Mevâkıf Şerḥi üzre daği yazmışdı ḥavâşî kim
Olup beyne’l-efâzıl nuḡbe-i âşâr-ı ‘ irfânî

9185. İki ‘ allâme ile ol kadar ibḡâş itmişdir
Eger saḡ olsalar teslîm iderdi Sa‘ d u Cürċânî

9186. Şakâyık’da yazılmış idi ba‘z-ı ḥüsn-i evşâfı
Olup râvîsi Muḡyiddîn Seydî menḡabet-ḡ’ânı

9187. Mu‘îd-i dersi idim sâbıḡan niḡrîr-i mezbûruñ

Çağırtmışdı seherde yanına ben müstemendânı

9188. Sa' âdet-hânesinde hücre kapısına vardıkda
Derûn-ı hânedan gûş eyledim bir sūz-ı giryânî

9189. Huzûr-ı pâkine dâhil olup teslim itdikde
İşâretle beni iclâs idince ol kerem kânı

[404a]

9190. Didim bâ' iş nedir bu girye-i pey derse âyâ
Bu feryâd-ı seher-gâhî cân-gâhî vü nâlânî

9191. Cevâbında didi hâlâ bu hengâm-ı feraḥ-zâda
Huṭûr itdi derûna nâ-gehân bir fikr-i pâyânî

9192. Tamâm üç ay oldu gezend-i dînevî aşlâ
Terettüb itmedi bilmem baña ber-vech-i ḥüsrânî

9193. İşitmişdim ki eslâf u esâtîziñ şikâtından
Olursa bir kişiniñ uḥrevî kârında nokşânî

9194. Zâradan sâlim olup dünyevî kârı olur râbiḥ
Ziyânı sūd olur sūdı ziyân hem vaşlı hicrânî

9195. Anıñçün girye-i vaḳt-i seherle nâle-pervâzım
Müfid olmazsa bu âḥ-ı seher bu sūziş-i cânî

9196. Ya istidrâc ḥâlimdir yâ ifrâṭ-ı vebâlimdir
Ḥudâ'ya 'arz-ı ḥâlimdir didi giryânî giryânî

9197. Bu şöḡbetle keş-â-keşde iken monlâ-yı âgâhla
Derûn-ı beyte dâhil oldu nâ-geh ba' z-ı ḡilmânî

9198. Teḡayyür üzre gördükde ḡulâmı ḡüzn ile şordı
Didim bâ' iş nedir bu çîn-i ebrû-rûy-i keslânî

9199. Didi şol ḥıdmete göndermiş idiñ ben dil-efkârı
Fülân baḡle binüp ol ḥıdmete kıldıkda püyânî

9200. Ayaḡı kaydı düşdi ḥatfe enfuhû zîrâ nemden
Çerâ-gâh-ı helâke itdi ester ḥaṭṭe-cünbânî

9201. O dem şad hamd ü minnet eyleyüp luṭf-ı Hudāvend'e
Ziyāde luṭf-ı Hakk bilmekle ol vech üzre noḡşānı
9202. Muḡāṭab eyleyüp ol 'abd-i memlūke didi oḡlan
Beni bu emr ile tebşir idüp virmekle şādānī
9203. Seni de ben daḡı 'ıtkıñla tebşir eyledim bu ān
Didi ḡür ol li-vechi'llāh i'tāḡ itdi şükrānī
9204. Yazar Taşköpri-zāde ba'z-ı evşāf-ı kemālātın
Virüp āl-i Fenārī'den Ḥasan Monlā'ya 'unvānı
9205. Miyān-ı aşdıḡasında gehī insāf ile dirmiş
Ḥāce-zāde'yi tafzıl eyleyüp kendüye aḡyānī
9206. Dir imiş Ḥāce-zāde baḡş-i 'ilmi itmeye taḡḡıḡ
Diger baḡşe tecāvüz eylemez min-ḡayri itḡānī
9207. Velākin baña icmāl-i iḡāṭa 'ilm-i kāfīdir
Tevehhümle gelür şoñra baña ol emre iḡānī
9208. Bu ḡavlınden daḡı ḡazmen li-nefsih şoñra dönmişdi
Baña her ḡālde vardır dir imiş fazl u rüḡḡānı
9209. Ḥudā her biriniñ rüḡ-ı revānıñ eyleye taḡḡīs
Hemīşe ḡabr-i pür-nūrın ḡıla bir ravz-ı rıḡvānī

Mevlānā Muşliḡuddīn Muşṭafā ibn-i Hüsāmeddīn

9210. Efāzıl ḡayliniñ aşlaḡlarından 'ahd-i Fātiḡ'de
Birisi Muşliḡuddīn Muşṭafā'dır ḡeḡdi tibyānı
9211. Hüsāmeddīn-zāde şöhretiyle oldı nām-āver
Hüsām-ı fazlı u 'irfān ile aldı ḡayli meydānı
- [404b]**
9212. Uşul ile fūrū'ın oḡıyup fenn-i eḡādīşīñ
Daḡı ādāb-ı 'ilmin öḡrenüp hem fıḡh-ı Nu' mām'ı
9213. Eḡādīşi esānīdiyle itḡān üzre ḡıfz itdi
Tefāsiri tettebbu' eyledi bā-'ilm-i aḡrānī

9214. Şalâh-ı hâl ile vaşf eylemişdi Muşlihuddîn'i
Diyânetle sitâyiş eyleyen aḥbâb u yârânı
9215. Gürûh-ı şūfiyân u sâlikîni pek severlerdi
Girerdi erba'îne ḥalvete anlarla aḥyânî
9216. Rivâyet olunurdu kendüden aḥvâl-i şūfiyye
Riyâzât ile taḥşîl eylemişdi zevḳ-i rūḥânî
9217. 'Ulûm-ı zâhirîyi okıyup erbâb-ı zâhirden
Olup ba'z-ı medârisde müderris çend ezmânî
9218. Müderris oldu Bursa'da Muḥammed Ḥân'a bir müddet
Kılındı şoñra fetvâsıyla ber-ter ḳadr-i 'irfânı
9219. Ḥavâşisi görülmüş idi anıñ Şerḥ-i Telvîḥ'e
O te'lîfinde tevzîḥ eylemişdi faẓl u rüçḥânı
9220. Daḥi Şerḥ-i Viḳâye üstine vardır ḥavâşisi
İdüp Şadrü's-Şerî'a'yla niçe baḥş-i faḳîhânî
9221. İrişmişdi yed-i tûlâsı anıñ 'ilm-i inşâya
Resâ'il yazdı serd itdi buḥûr-i 'ilm-i evzânî
9222. Feşâḥat üzre manẓûmât u eş'arı görülmüştür
'Azûbetde selâsetde olurdu reşk-i Saḥbânî
9223. Tāvîlû'l-ḳâme maḥbûbü'l-liḳâ cemmü'l-liḥyeydi
Mizâḥa mâ'il idi çok iderdi lâğ-güyânî
9224. Tevâzu' üzre idi ṭayyibu'l-aḥlâḳ idi ḡâyet
Diyânetle neseble anı medḥ eylerdi iḥvânı

**Mevlânâ Muḥyiddîn Muḥammed el-Müştehir bi-Aḥaveyn
raḥimehu'llâhu te'âlâ fi'd-dâreyn**

9225. Muḥammed Ḥân 'aşrında serîr-i câh-ı fetvâda
'Azîmet itdi Bursa'da beḳâyâ kıldı püyânî
9226. Ḥayât-efzâ-yı bezm-i faẓl olan aşḫâb-ı dânişden
Birisi Monlâ Muḥyiddîn Muḥammed oldu 'unvânı

9227. Aḥaveyn ile şöhret-yâb olup eyyâm-ı Fâtih'de
Bilâd-ı Rûm'da taḥşîl idüp efzâl u 'irfânı

9228. 'Ulûmuñ ekşerinde fa'îḳu'l-aḳrân olmışdı
Olup ba'z-ı medârisde müderris tûl ezmânî

9229. Olup Şaḥn-ı Şemân'ın birisiyle ḳadri bālâ-ter
Bulup aḳrân u emşâl içre şoñra 'izz ü 'unvânı

9230. Ḥavâşisi görülmüşdi ḥavâş-i Şerḥ-i Tecrîd'e
İdüp 'Allâme Cürcân ile ebḥâş-ı ḥaşmânî

9231. Risâle yazdı aḥkâm-ı zenâdîḳı beyân itdi
İdüp 'ilm-i kelâma baştı taḥḳîḳât-ı ḥaḳḳânî

9232. Daḥi Rub' -ı Müceyyeb'de risâle yazdı şerḥ üzre
Mevâḳîṭ 'ilmine şarf itdi tedḳîḳât-ı ezmânî

9233. Toḳuz yüz sâliniñ âhirlerinde intikâl itdi
Geline sā'at-i 'ömri beḳâya ḳıldı püyânî

[405a]

9234. Ḥudâ rûḥ-ı şerîfin şâd ide a' lâ-yı cennetde
Ola hemvâre ḳabri nûr-ı uçmaḡ ile nûrânî

el-Mevlâ Melîḥî raḥimehullâhu te'âlâ

9235. Efâzıl zümresinden biri Mevlânâ Melîḥî'dir
Melîḥu'l-vech idi memdûḥ idi bâ-'ilm ü 'irfânî

9236. Hilâl-i cismi semt-i burc-ı Aydın'dan görünmekle
Kemâli gün-be-gün ber-ter idi çün mihr-i raḥşânî

9237. Ḳırâ'et eyleyüp 'aşrında erbâb-ı fezâ'ilden
Temehhür itdi her fende teveffuḳ itdi aḳrânı

9238. 'Azîmet eylemişdi şoñralarda semt-i Īrân'a
O yerde daḥi erbâb-ı kemâle itdi lüḳyânî

9239. Şerîk-i dersi olmuş idi Mevlânâ Câmî'niñ
Ma' iyyetle ṭolaşdı Ṭûs u Tebrîz'i Şıfâḥân'ı

9240. Bilād-ı Rûm'a ric' at eyledi kaçd-ı ikâmetle
Sitanbul'a gelüp itdi tavaṭṭun çend ezmânî
9241. Kudûmı evvel-i fethinde olmağla Sitanbul'ıñ
Kemâl-i intizâmın bulmamışdı mülk-i 'Osmân'ı
9242. Velâkin anda bir mekr ile memkûr oldu bî-çâre
Olup şûrb-i müdâma mübtelâ sirrânî cehrânî
9243. Bu deñlü nuşḥ olundı geçmedi ümmü'l-ḥabâ'ışden
Ne babalar yaturdı ğâlibâ gönlinde şeyṭânî
9244. Ferâğat itmedi bintü'l-'inebden ömri oldukça
Ya korlar mı faḳîri ḥâline mey-ḥâne oğlanı
9245. Olurdı bir taraftan nefis-i pür-şümuñ teḳâzâsı
İderdi ceste ceste kendüyi tazlîl-i yârânî
9246. Huşûşâ karşunuñ aşḳar gözi şahbâ-yı rengîni
Şikest itmez mi tersâ-beççe-gân eymân u peymânı
9247. Şarâb-ı nâbla leb-rîz iken câm-ı tarab ḳavlin
Oḳurken sâḳıyân sâğar-be-kef çün ḥûr u ğilmânı
9248. Muḥannâ destle sâğar-nümâ-yı şevḳ olup yer yer
Şunarken câm-ı şahbâ-yı nigârân-ı Mesîḥân'ı
9249. Melîḥî olmasun mı zevḳ u şevḳinden bu eṣnâda
Ne şeh-bâz-ı melâḥat seyr ider meclisde her ânı
9250. Bedeldir niçe yüz 'ömr-i girân-ḳadre bu 'âlemde
Niçe şabr eylesün tâḳat getürsün 'âşıkıñ cânı
9251. Helâli olmuş idi duḡter-i rez pîr-i ḥammârîñ
Ayağın almağa destiyle sa'y eylerdi mestânî
9252. Frengî-zâdeler hem-şîresi iken ol teng-meşreb
Ḳabaḳ ḳabaḳ olunca dögüşürdi anda sekrânî
9253. Hezârân kerre ḳolluḳda tutıldı rûzede ammâ
Yine bayram olunca boşladı ḳaldırdı tâbânı

9254. Naşûhî tevbeler eylerdi her başı şıkıldıkça
Rücû‘ eylerdi gelse ‘aklı şad ‘ahd-i peşimânî
9255. Meger tevfiķa yārî ola hîç görmeye hem-vārı
Yaḥud gördiyse yārî geḫmiş ola şevķ-i devrânî
9256. Bu keyfiyyet hitâm-ı ‘ömre sürmişdi ‘alâ kavlin
Rücû‘ in daḫi naḫl eylerdi anıñ ba‘ż-ı yārânı
9257. Ne semtiñ reh-revi oldıysa encâm-ı ḫâlinde
Ḳarîn-i ‘afv ola cürm-i müdâmî işm u ‘işyânı
9258. Yazar Taşköpri-zâde gerçi ısrâr-ı Melîḫî’yi
Velâkin vâlidî vaşf itdi ol niḫrîr-i devrânı
- [405b]
9259. O rütbe kuvvet-i ḫıfzın sitâyiş itdi râvî kim
Şihâḫ-ı Cevherî ḫıfzında idi hem-çü Ḳur’ânî
9260. Eger bir lafza işkâl eyleseñ yaḥud ‘ibâretde
Rikâket varsa terkîbinde olsa ḫabṭ u buṭlânî
9261. Varup taşḫîḫ iderdik nüşhamız ḫıfz-ı derûnından
Bir-iki şafḫasın ezber okıyup yoğ idi noḫşânı

Menḳabe-i Ğarîbe-i Mevlânâ Melîḫî raḫimehu’llâhu te‘âlâ

9262. Rivâyetdir ki erbâb-ı şalaḫ-ı mülk-i Īrân’dan
Görüşmişdi biri Monlâ-yı Câmî’yle şadîḳânî
9263. Didi râvî teveccüh üzre idim cânib-i Rûm’a
Vedâ‘ a vardığımda baña ol niḫrîr-i ḫaḳḳânî
9264. ‘Azîmet itdigim mesmû‘ ı olmağla su’âl itdi
Sipâriş eyleyüp ba‘ż-ı umûr-ı mülk-i Īrân’ı
9265. Baña def‘ itdi Câmî kendiniñ âşâr-ı fażlından
Müretteb bir risâle Tuḫfe-i Câmî’ydi ‘unvânı
9266. Buyurdi bir şûrb kim var idi vaḳt-i şebâbımda
Melîḫî maḫlaşıyla çağırırdı anı yārânı

9267. İşıtdim hāliyā şehir-i Sitanbul içre sākindir
Anıñla inşâ 'allāh eyledikde hüsn-i liqyānī
9268. Hediyye olmağ üzre bu kitābı aña def̣ eyle
Qabūl itsün ferāmūş itmesün bu müstemendānı
9269. Didi rāvī selāmet ile İstanbul'a vardıkda
Tefakḳud eyledim kūçe-be-kūçe ḥibr-i zī-şanı
9270. Şeref-mend oldığıyçün şöḥbetiyle Monlā Cāmī'niñ
Gürūh-ı etḳiyādan zann idüp niḥrīr-i devrānī
9271. Me'ābidde mesācidde arardım ben Melīḥī'yi
Meger miskīn mesken eylemiş bir künc-i vīrānı
9272. Birer mey-ḥāneyi ārām-gāhı eylemiş her gün
Ḥaber aldıkda vardım buldum ol ser-mest-i ḥayrānı
9273. Oturmuş kūşe-i mey-ḥāne-i ḥammārda ma' mūr
Bir elde sāğar-ı şahbā bir elde cām-ı gerdānī
9274. Benim de bir elimde nāme-i nāmīsi Cāmī'niñ
Öbür destimde āmāde idi te'līf-i zī-şanı
9275. Selāmiyla şunup mektūbını dest-i Melīḥī'ye
Daḥi itḥāf idüp ol tuḥfe-i zībā-yı 'irfānı
9276. Kitābı almayup bir āh-ı dīl-düz itdi bī-çāre
Fiğān u nālīş itdi eyledi izḥār-ı giryānī
9277. Didi zūhd ü şalāḥa sevḳ idüp Monlā Cāmī'yi
Baña fışḳ u fücūrı sevdürüp taḳdīr-i Rabbānī
9278. Anı memdūḥ-ı 'ālem eyledi dünyā vü 'uḳbāda
Beni rüsvāy ü bed-nām itdi ḥālā emr-i Sübhānī
9279. Egerçi maḥlaşı Cāmī velāḳin ḥūb encāmı
Baña bu cām-ı nā-fercāmı devrān gördi erzānī
9280. Baña lāyık degil bu sū'-i ḥāl u bed-fi'ālimle
Yed-i nā-pāke alup eyleyem sū'-i nigh-bānī

[406a]

9281. Baña redd eyledikde tuhfe-i Cāmī'yi bī-çāre
Selām idüp vedā' itdikde ol hâtır-ı perîşânî
9282. Hevâ-yı nefis ile evkât-ı mâzîsin güzârişle
Te'essüf eyleyüp hâle nazarla kıldı efgânî
9283. Tehâşî eyleyüp sū'-i me'âlinden da ağılardı
Bükâdan inkıtâ'ı olmadı ber-vech-i hüsranî
9284. Hudâ semh eyleye cürm ü hâtî'âtın semâhatle
Çarîn-i 'afv u ğufrânî olup zellât u işyânı

Menkabe-i Diğer-i Mevlânâ Melîhî tecâveza'llâhu 'an seyyi'âtihi

9285. Rivâyetdir ki Mevlânâ Melîhî ğamz olunmağla
Olup şürb-i müdâmî vâşıl-ı sem'-i hıdvânî
9286. Muhammed Hân'a dinmişdi ki bezzâzîn sūķında
Melîhî şürb-i hamr itdi olup fıķında i' lānî
9287. Baķıyye kalmış idi sāğarında bâdeden vâfir
Şaçup nâs üzre hamrî itdi îzâ-yı müsülmânî
9288. Haber gönderdi hammârîne kim Monlâ Melîhî'ye
Hamır virme-yeler soñra olur tertîb-i şâyânî
9289. Şarâb-ı nâbdan men' itdiler monlâ-yı mezkûrî
Yaşag oldu anîñ hâķķında bâ-fermân-ı sulţânî
9290. Cezâ-yı ķatl ile tehdîd olundu bâde virmekden
Gerek bād-ı hevâ olsun gerek bey' [ü] şirâ anı
9291. Bu taķrîb ile şürbe ibtilâdan men' idi maţlab
Bütün nezre kesilmiş oldu fıķ-ı mey-fürüşânî
9292. Aña yevmiyye on beş akça ta' yîn itdi mîriden
Şalâh u zühdle devr itdi ğayri cām-ı devrânî
9293. 'Afâf ile ta' ayyüş üzre iken ba'z-ı a' dâsı
Melîhî'yi nifâķ ile idüp iğzâb-ı sulţânî

9294. Dimişlerdi yine sekrân gördük hibr-i mezkûr
Eger gelmezse sekre i' timâd-ı tab'-ı hâkânî
9295. Huzûr-ı pâke ihzâr eyle didikde e' âdîsi
Getürdüp bezm-i hâşsu'l-hâşşa ol hibr-i zî-şanı
9296. Biraz söyletdi Mevlânâ Melîhî'yi huzûrında
Zarâfet ile istişmâm idüp takrîb ile anı
9297. Egerçi var idi ağzında zih-gîri tekellümde
Temâyül var idi reftârda âşâr-ı mestânî
9298. Velâkin yoğ idi bir râyiha aşlâ dehânında
Muķırr idi lisânı münkir idi femmi ol şânî
9299. Ta' accüble Melîhî'den Muhammed Hân su'âl itdi
Buyurdi rıfķla ey mefķar-i erbâb-ı ' irfânî
9300. Seni sâbit-kadem zann eylemişdim gerçi tevbeñde
İçirdim başıña taşdıķ idüp peymân-ı eymânı
9301. Yine esvâķda yârân seni sekrân görmişler
Şikest-i tevbeñe bâ' iş olan bilsek nedir anı

[406b]

Pursîden-i Sultân Muhammed Fâtih ez-Keyfiyyet-i Bâde-H'ârî

9302. Bu reftârıñla güftârıñ bu destâr-ı perîşanıñ
Olur zâhirde saña cümlesi âşâr-ı sekrânî
9303. Velâkin haşş olunmaz bûy-i keyfiyyet dehânıñdan
Güvâh-ı şıdķ olup işrâb iderken çeşm-i mestânî
9304. Huşûşâ vâķıf-ı keyfiyyet olmuş ba' z-ı aķbâbıñ
Durûğ u ķâvl-i zûra hîç biriniñ yokdur imkânı
9305. Hemân dost-doğrısın min-gayri ketmin söyle iķrâr it
Günâhıñ i' tirâf it tâ'ib ol soñra naşûhânî
9306. Melîhî gördi kim inkâr-ı zenbiñ luķfı yok aşlâ
Kılup rû-mâlî-yi pây-i şerîf-i şâh-ı şâhânî

9307. Hüdāvendā kerīmā çünki ma‘ lûm-i sa‘ âdetdir
Mey-i gül-fâmdan nehy eylediñ bu müstemendânı
9308. Şarāb-ı nāb virmekden bütün hammârı men‘ itdiñ
Şudûr itmişdi tehdîdâtla emr-i cihân-bânî
9309. Vürûd-ı emr-i ‘ âlî-şāndan bu vakte dek hâlâ
Ne bir nebze ‘ arağ yâ kaatre-i mey-nāb-ı rummânî
9310. Hārām olsun ki şürb itmek degil belki boğazımdan
Ne geçmiştir ne geçmek isterim terk itmişem anı
9311. Degil şürb-i müdāma müskirâta tevbeler olsun
Müşelleş şürbini terke daği kılmışdım eymânî
9312. Melîhî lafzınıñ ger iştiķākı milhden olsa
İderdim hürmetin inkār hamrını belki rindânî
9313. Şarābın milh ile taḥlîl ü taḥlîli olur dirler
Melîhî’ye n’ola şürbinde olsa raḥs-ı ḥāḳânî
9314. Eger şürb-i müdāmım var ise görmüş haber virsün
Ne ḥaddim var ki almağ ağzıma menhî-i sultânî
9315. Huşûşā şehriyârîñ emr-i ‘ âlî-şānı sādırdır
Daği terk-i şarāba eylemişdim ‘ ahd ü peymânı
9316. Hınışden ihtirāzen inkıyād-ı emr idüp şāhā
Hamırla ihtikān itdim ki yokdur belki ‘ işyânî
9317. Egerçi neşve-i şürbiyyesi ḥāşıl degil ammā
Anıñ da keyfini kem bulmadım ey merḥamet kânı
9318. Tıyulmaz zann iderdim pâdişāhā ‘ ayş idbârı
Bu tedbîrim daği kıldı beni rüsvây-i ekvânî
9319. Melîhî derd-mendiñ i‘ tizârı hoş gelüp ḡāyet
Muḥammed Ḥân’a ‘ ârız oldu bir dıḥk-i ‘ acîbânî
9320. Kemāl-i re’fetinden acıyup ıtlāk olunmışdı
Yine tecdîd-i tevbe eyledi der-nezd-i sultânî

Laṭīfe-i Nemekīn Mevlānā Melīhī tecāveza'llāhu te'ālā

9321. Melīhī derd-mendiñ i' tizār-ı ' ays-ı tedbiri
Kılındı i' tirāf ile qarīn-i ' afv-i şāhānī
9322. Cenāb-ı şehriyār-ı ' āleme döndi recā itdi
Didi izniñ olursa ey güzīn-i nesl-i ' Oşmānī
9323. Der-i devlet-medār-ı ma' delet-unvāna sultānım
Benim bir ' arz-ı hālīm var buyur semḥ-i ḥudīvānī
9324. Huzūr-ı ' izzetiñde kalmadı cürm ü me' āyībden
Muḥāṭ-ı ' ilm u idrāk olmaya ber-vech-i ikānī
- [407a]
9325. Bu devrānda katı çok müfterī vardır ki sultānım
Qırı bühtān iderler qırı ağaca çalup qanı
9326. İşitdikde bu emri pādīşāhım qırıya kaldım
Bu tāze-ter yalandır cüst u cū it luṭf idüp anı
9327. Benimçün sūḫ-ı bezzāzīnde şürb itdi dirlermiş
Bağıyye bādeyi saçmış olam nās üzre peymānı
9328. ' Acebdir pādīşāhım sen bu qavle i' timād itdiñ
Güneşden daḡı aḡhardır bu qavliñ kizb ü bühtānı
9329. Ne açık iftirādır bu ne qavl-i nā-sezādır bu
Ne ġamz-ı aşdıqādır bu ' ayāndır ḡulf u buṭlānı
9330. Niçe kizb olmasun bu kim Melīhī şürb-i ḡamr itsün
Bağıyye ḡamrı sāğardan dōke ber-farḫ-ı insānī
9331. Melīhī ḡamrı bulduḡda ider mi qatresin bākī
İzā' at mı ider yoḡsa elinden rāḡ-ı reyḡānı
9332. Tih-i sāğarda ibkā eylemiş farz idelim meyden
Dökerse der-şikem eyler ider mi cür' a-efşānī
9333. Melīhī müdde' āsın eyleyüp bu vech ile işbāt
Beyān-ı vāḫi' ile eyledi ityān-ı burhānī

9334. Aradan çok zamān geçmeksizin Sultān Muḥammed Ḥān
Vedā‘-ı mülk-i fānī eyleyüp bā-emr-i Sübhānī
9335. Melihī‘yi yemeklik eyleyüp tevbe-şikest oldı
Küp oldı ḥamra fursat bildi gūyā fevt-i sultānı
9336. Ferāğat eylemişken şürb-i meyden yine ‘avd itdi
Şikest-i sāğara kıldı günāh u cürm-i ‘iṣyānī
9337. Meger tevfiḳ-i Bārī olmamış yārī ki ‘ahdinden
Dönüp şürb-i müdāma eyledi ısrār-ı idmānī
9338. Elinden düşmedi cām-ı şafāsı sāğar-ı şevḳi
‘Alā ḳavlin daḥi ezyed olup tedvīr-i peymānī
9339. Meger peymāne-i ‘ömr-i daḥi ser-şār olmuşdı
Pey-ā-pey rûz u şeb devr eyleyüp çün cām-ı gerdānī
9340. Düketdi dāne-i ‘ömr-i ‘azizin āsiyāb-āsā
Sipihr-i kec-rev u devvār āḥir virdi fiḳdānī
9341. Ḥudāvend-i kerīmiñ faḫl u ḡufrānı olup yāver
Şarāb-ı kevşeriñ olsun müdāmī sīr u reyyānı

Sirācüddīn el-Ḥaṭīb

9342. Efāzıl zümresinden biri Mevlānā Sirācüddīn
Muḥammed Ḥān’ıñ oldı nūr-ı iḳbāliyle nūrānī
9343. Ḥaṭīb olmuş idi nev-cāmi‘-i Sultān Muḥammed’de
Tamām olduḳda İstanbul içinde emr-i bünyānī
9344. ‘Acem semtinde mişbāḥ-ı vücūdı rüşen olmaḡla
Ziyāde iltifāt eylerdi İrān’ıñ emīrānı
9345. Zuhūr-ı fitne-i Timur’da Rûm’a güriz itdi
Gelüp maḥrûse-i Bursa’da oldı ḳaşd-ı iskānī
- [407b]
9346. ‘Alāüddīn ‘Alī ya‘nī Fenārī-zāde ol demde
Olup maḥmiyye-i mezbûreniñ monlā-yı zî-şanı

9347. Qadīmī bir ta‘āruf var idi mābeynde cüz’i
Olup Monlā Sirāc’ın kādı-yı mezbūre lükyanı
9348. Şiyāb-ı türkiyāne ile varınca meclis-i şer‘a
Bilüp evvel nazarda ol sirāc-ı fazl u ‘irfānı
9349. Kemāl-i iltifātından kıyām u ihtirām itdi
Anı a‘yāna taqdim itdi virdi ‘izz-i ‘unvānı
9350. Reşāsetle libās u hey’etinde farṭ-ı ta‘zīmi
Bütün a‘yān-ı şehre virmişdi beht ü hayrānı
9351. Muḥammed Hān’a bir mektūb ile irsāl itmışdi
Daḥi ta‘rīf olundu ‘ilm ü fazl hüsni elhānı
9352. Olunca hüsni’l-hāli mū-be-mū ma‘lūmı sultānı
Qudūmiyle teşādūf itmegin itmām-ı bünyānı
9353. Hoş elhān bir ḥaṭīb isterdi sultān-ı cihān-ārā
Ḥiṭābetle çerağ itdi Sirācuddīn-i zī-şānı
9354. Sirācuddīn idi evvel ḥiṭābet eyleyen anda
Ziyāde olmuş idi ḥuṭbesi maḳbūl-i sultānı
9355. Be-her usbū‘da bir ḥuṭbe inşād eyleyüp anda
Feşāhatla belāğatla tefevvuk itdi aḳrānı
9356. Lezīzū’s-şavt olup gāyet mü’eşşir idi insāna
Gelürdi ḥuṭbesin gūş itmege eṭrāf sükkānı
9357. Ḥiṭābetde vaḳār u hüsni-ādābı ziyādeydi
Huşūşā musikīde var idi itkān u ‘irfānı
9358. Maḳāmāta mūrā‘āt üzre idi ḥuṭbe-ḥānīde
Yanuk sesle virürdi sāmi‘ine sūz-ı elhānı
9359. O rütbe var idi şān-ı ‘azīmi nağme-girīde
Yoğ idi aña beñzer beldenin hiç ḥuṭbe-güyānı
9360. Muḥammed Hān ‘aşrında vedā‘-ı ālem itmışdi
Ola yā Rabb cinānda ḥuṭbe-güy-i bezm-i rıdvānı

9361. Haṭīb-i minber-i ¹³¹“لو لاك” olan sulṭān-ı kevneyniñ
Ola maḥfiliñe rıdṽānda yā Rabb taşlıye-ḥānī

Der-Beyān-ı Etıbbā-yı Sulṭān Muḥammed Ḥān Fātiḥ el-Merḥūm

[Ḳuṭbuddīn-i Īrānī]

9362. Etıbbā-yı ḥazākat-bişeden hengām-ı Fātiḥ’de
O fāzıldır ki Ḳuṭbuddīn-i Īrānī’dir ‘ unvānı
9363. Vezīr olmış idi Īrān’da ba‘ z-ı selāṭine
Zuhūr-ı fetret ile eyledi Rūm’a gürizānī
9364. Muḥammed Ḥān’ıñ oldı ḥıdmetiyle şoñra müstes‘id
Ziyāde oldı anıñ mazḥar-ı in‘ām u iḥsānı
9365. Olup şāyeste-i ḡāyāt-ı ikrām-ı ḥudāvendī
Beşer yüz aqça yevmiyye olup ta‘yīn-i sulṭānī
[408a]
9366. Yigirmi beş biñ aqça virilürdi daḥi şehriyye
Alurdu ḥil‘at-i zībā ile in‘ām-ı sulṭānī
9367. Olup zīr-i ḥimā-yı iltifāt-ı şāh-ı devrānda
Ta‘ayyüş itdi ‘ayş-i ırḡad üzre çend ezmānī
9368. Ziyāde vüs‘at üzreydi libās u ekl ü şürbinde
Cevārī vü ḡulāmānıñ yoḡ idi ḥadd ü pāyānı
9369. Temehhūr eylemişdi ‘ilm ile fenn-i ḥazākatde
Ṭabābetde nazīri az idi sebḳ itdi aḳrānı
9370. Anıñçün kendüye taḳrīb itmişdi Muḥammed Ḥān
Yedinden gitmez idi ekşeriyyā nabz-ı ḥāḳānī
9371. Güzel tedbīr iderdi gerçi merzāya tedāvīde
Velākin kendüye ‘arız olup ḥummā-yı buḥrānī
9372. Ezelden ser-ṭabīb-i ḳudsiyān olmaḳ murādıydı

¹³¹ “**Sen olmasaydın** ālemleri yaratmazdım.” Ali el-Kārī, *el-Esrārü’l-Merfū’a*, I, 295. Ali el-Kārī hadisin açıklamasında şunları söylemektedir: Saḡānī bu hadisin mana açısından sahih olduğunu ve Deylemī’nin bunu İbn Abbās’tan merfū‘ olarak rivayet ettiğini bildirmektedir.

Virilmekle aña dārü’ş-şifā-yı huld-ı rıdvānī

9373. Dükān-ı ‘ayşiniñ eczā-yı terkīb-i ‘aķāķirin
Bütün naķl eyleyüp ‘uķbāya bā-tevfīķ-i Rabbānī

9374. Hākīm-i Muṭlak’ın izniyle bu kayd-ı ‘alāyıkdan
Rehā-yāb olduğında kıldı āķir ‘azm-i pūyānī

9375. Cenāb-ı Fātih’in eyyām-ı ‘ahdinde vefāt itdi
Ėarīn-i mağfıret olsun kuşūr u cürm ü ‘işıyānı

9376. Hūdā kabır-i şerīfin nūr-ı hikmetle kılup pür-nūr
Cinānıñ merkezinde ola zātı kuṭb-ı Yezdānī

el-Mevlā Şükrullāh eş-Şırvānī el-Hākīm raḥimehu’llāu te‘ālā ‘aleyh

9377. Cenāb-ı Hāzret-i Fātih Muhammed Hān ‘aşrında
Eṭıbbādan birisi daḡı Şükrullāh-ı Şırvānī

9378. Vaṭandan semt-i Rūm’a rıḡlet ile ittişāl itdi
Bulup sulṭān-ı Rūm’uñ ḡdmetiyle ‘ızz-i ‘unvānı

9379. Ṭabābetle taķarrub eylemişdi şāh-ı devrāna
Hāzāķatla bulup ber-vefķ-i dil memnūn-ı iḡsānī

9380. Mürüvvet şāḡıbiydi ‘ilm-i tefsīr u eḡādīşe
Uşul u hem fūrū‘a eyleyüp taḡşīl-i itķānī

9381. Edā-yı farz-ı ḡacdan soñra Mışır’a ‘avdet itdikde
İķāmet eyleyüp ‘ilm-i ḡadīşe oldı ‘irfānı

9382. Kırā’et eyleyüp Şeyḡ Simāvī’den mücāz oldı
Gelince Rūm’a üstādı olup Monlā Gürānī

9383. İcāzet-nāmesi var idi mecmū‘-ı efāzıldan
Huṭuṭıyla görüldi şūret-i menşūr-ı zī-şānı

9384. Şehādet eylemişler fażl ile niḡrır ḡaķķında
Yed-i pākiyle taḡrır eylemiş her biri burḡānı

9385. Şalāḡ u zūḡdi şāḡid istemezdi vech-i pākinden
Müşāḡed idi āşār-ı vera‘ envār-ı imānī

[408b]

9386. Vefâtı devlet-i Sultân Muhammed Hân'da vâkı' dir
Hudâ rûh-ı revânın şâd ide ber-vech-i şükrânî

9387. Hemîşe merkad-i pâkin Hudâ gül-zâr-ı 'Adn itsün
Enîs-i h'âb-gâhı ola hulduñ hûr u gılmânı

Mevlânâ 'Aţâullâh el-'Acemî raḥimehu'llâhu te'âlâ 'aleyh

9388. Tabâbet pîşe-gândan biri daḥi 'ahd-i Fâtih'de
'Aţâullâh H'âce idi aşlı mülk-i İrânî

9389. 'Ulûmı mevţininde okıyup 'aşrıñ fuḥûlinden
Bilâd-ı Rûm'a rihlet itdi bâ-takḍîr-i Sübhânî

9390. Muhammed Hân devrinde egerçi Rûm'a gelmişdi
Menâşıb dâmına râm olmadı hîç pây-i 'irfânı

9391. Hılâfet taḥtı Sultân Bâyezîd'e intikâlinde
Anıñ da naḳl-i 'uqbâsı olup bâ-emr-i Raḥmânî

9392. 'Ulûmuñ her birinde fâ'ıku'l-aḳrân olmuşdı
Tefâsîr u ḥadîşe var idi tedḳîḳ u itḳânı

9393. Tabâbet aḡleb-i fenni olup bi'l-cümle' aḳliyyât
Riyâzıyyât u zîcât olmuş idi naḳş-i 'iz'ânı

9394. O rütbe oldı taḳvîmâta istiḥrâc-ı küllîsi
Huşûşâ kâ'inân-ı cevde ke's-şems idi îḳânı

9395. Görölmişdi niçe âşârı usturlâb ḥallinde
Müceyyebde muḳanṭarda daḥi taşnîf-i zî-şânı

9396. Risâle yazdı evzân u ḳavâfide evâ'ilde
Ta'ârîz u şi'rde var idi ifrât u irfânı

9397. Yazar Taşköpri-zâde vaşfını anıñ Şaḳâyık'da
Esâsîtizî sitâyiş eylemiş ol ḥibr-i devrânı

9398. 'Ulûmuñ cümle külliyyât u cüz'ıyyâtı derkinde
'Aţâullah'ıñ oldı cümleye tafşîl u rüçḥânı

9399. Fünûnuñ her birinde hâzır u âgâh dirlerdi
Kemâlât u mâ‘ârifde didiler yokdur aqrânı
9400. ‘Aṭâullâhdır gerçi aña bu fazl u hayşıyyet
Velâkin aña dañı qalmadı bu ‘âlem-i fânî
9401. Hudâ cürm ü kuşûrın ‘afv idüp gül-zâr-ı cennetde
Aña dâr-ı cinânda ide i‘tâ ecr-i ‘irfânî

Mevlânâ Ya‘kûb eṭ-Ṭabīb raḥimehu’llâhu te‘âlâ

9402. Eṭıbbâdan ‘Aṭâullâh’ı ta‘kīb eyleyenlerden
Biri ol zât-ı ekremdir ki Ya‘kûb oldu ‘unvânı
9403. Ṭabâbetde mahâret şâhibiydi hikmetu’llâhıñ
Yahûdiyken şadâkat ile olup maşhûb-ı sulṭânî
9404. Muḥammed Hân anı dīvânda defter ḥâfızı kıldı
Yahûdiyyetle anıñ yoğ iken islâm u imânı
- [409a]
9405. Hidâyet-yâb olunca devlet-i İslâm ile soñra
Vezâret rütbesiyle oldu ‘âlî rütbe-i şanı
9406. Taḥarrub eyledikde Ḥazret-i Fâtih Muḥammed Hân
Aña ber-vefḳ-i hâzır eylemişdi luṭf-ı şâyânî
9407. Vezîr-i a‘zam idi ol zamân Ya‘kûb’a reşkinden
Murâd itmişdi ‘uzlet bî-sebeb şadr-ı Karamanî
9408. Teşâdüf itdi gamzı ez-każâ bâ-hikmet-i Bârî
Muḥammed Hân’a ‘arız olmuş idi derd-i cismânî
9409. ‘İlâc eylerdi gerçi pâdişâhıñ derdine Ya‘kûb
İfâkat bulmadı tedbîr ile derd-i cihân-bânî
9410. Müdâvât eyledikce ‘illeti artardı sulṭânıñ
Muvâfıq gelmeyüp tedbîrine taḥdîr-i Sübhânî
9411. Şeh-i vâlâ-tebârî şadr-ı ‘âlî çünki yoklardı
Muḥammed Hân’a sağık virdi ol düstûr-ı zî-şânî

9412. Didi kim pādişāhım Monlā Lārī nām bir hāzık
Zuhūr itmışdi el-ān ‘aşrınıñ olmışdı Loqmān’ı
9413. Hadākatde Aristo belki Calinos’a ġālibdir
Tabābetde olup Soqrāt [u] Boqrāt üzre rüçhānı
9414. Felātūn-ı zamānı Hākk Te‘ālā saña virmişken
Aña raġbet buyurmazsıñ niçün ey ma‘delet kânı
9415. Tabīb-i cāhil iken hāliyā Ya‘kūb-ı menkūba
Yahūdiyken aña teslīm idersin nabz-ı sulţānı
9416. Neden cāhil tabībe tā bu deñlü i‘timād itmek
Muvāfık mı hele Qānūn’a baq tedbīr-i dermānı
9417. Şifā-mend olmadıñ günden güne za‘fıñ füzūn oldı
Cehāletle harāb itdi esās-ı tab‘-ı hāqānı
9418. Bütün tedbiri yañlıştır anıñçün eylemez te’sīr
‘İlāc-ı şehriyārīden bu gün tard idelim anı
9419. Gelüp bir kerre Lārī şehriyārı görse de bārī
Alup nabz-ı şerīfıñ deste ber-nehc-i tabībānı
9420. Bilürdi ‘illetiñ nabz-ı hümāyūna bakılmaġla
İderdi muqtezā-yı tıb ile tedbīr-i āsānı
9421. Ne yapdı ise yapdı şehriyārīñ gönlini itdi
Aqıtdı semt-i Lārī’ye virüp Ya‘kūb’a hızlānı
9422. Sarāy-ı pādişāhīden haber ġitmişdi Lārī’ye
Gelüp nabz-ı hümāyūna bakup bā-emr-i sulţānı
9423. ‘İlācın der-‘aķab Ya‘kūb’uñ anda tahtı’e itdi
Olunmışdı aña ol vech ile emr-i Qaramanı
9424. Bütün taġyīr idüp tedbīrini tab‘-ı hümāyūnuñ
Bozar mı bendeniñ tedbiri hıç taqđīr-i Sübhānı
9425. Ne re’y itdiyse Lārī olmadı te’sīr-i hem-vārı
Bulup za‘f-ı cihān-dārī bi-izni’llāh pāyānı

[409b]

9426. Muḥammed Ḥān'a ez' āf-ı muzā' af za' f gelmeyle
Aña tedbîr-i Lārî virmeyüp nîrû-yı ebdânî
9427. Yine Ya' kūb'ı tercîh eyleyüp cümle eṭibbâdan
Anîñ tedbîrine me'lûf idi çün ṭab' -ı sulṭânî
9428. Vezîr-i a' zâmîñ reşkiyle ğamzın añlayup fevrî
Çağırtıdı yanına Ya' kūb'ı ṭabîb eyledi anı
9429. Gelüp gördükde za' f-ı pâdişâhîyi kemâlinde
' İlâcî ğayr-i kâbil oldıĝın kıldıkda iz' ânî
9430. İdüp Lārî'niñ istişvâb anda re'y u tedbîrin
Muḥammed Ḥān'a oldı tesliyet-baḥş-i ṭabîbânî
9431. Muḥammed Ḥān bildi çünki iş bir başka yüzdendir
Kelâm-ı dünyevîden sedd-i nuṭk itdi edîbânî
9432. Tekellüm itmeyüp bir şey ile aḥvâl-i dünyâdan
Aradan geçmeyüp çok kıldı 'azm-i sū-yi rıdvânî
9433. Cihânîñ kâr u bârın mâ-verâ-yı zahrına atdı
Ola buḥbûḥa-i cennâtda iskân-ı sulṭânî

Tedbîr-i Ğarîb-i Ṭabîb Ya' kūb

9434. Ḥazâkatda nazîri yoĝ idi Monlâ Ya' kūb' uñ
Yazarlar ba' z-ı tedbîrâtını târîḥ-i ' Oşmânî
9435. Bu idi melhamâtından biri Ya' kūb-ı mergûbuñ
Kitâb-ı ' ilm-i ṭıbda yoĝ idi tedbîr-i dermânı
9436. Aña gösterdiler tedbîr içün bir şahş-ı Rûmî'yi
Faḳîriñ cismine ' arız idi bir derd-i buḥrânî
9437. Vücûdî fi'l-aşıl ebyaz iken soñra siyâh olmuş
Görenler zann iderlerdi anı bir şahş-ı Sûdânî
9438. Faḳat vechinde kalmışdı beyâzı şahş-ı bî-mârîñ
Çararmışdı ser-â-pâ gövdesi mânend-i ' ürbânî

9439. Baķınca nabżına teŗŗiŗ idüp bī-ĉāre Rūmī’niñ
İŗābet eyleyen derdi nedir kim ide dermānı
9440. Eŗıbbā-yı zamānıñ olmamıŗdı anı teŗŗiŗi
Ki tedbīrin ide ber-muķtezā-yı ‘ilm-i ebdānı
9441. Cevābı bu olup ŗızzāra ol Ya‘ķūb-ı dānānıñ
Bu ‘illet derd-i hā’ildir eŗıbbā yazmadı anı
9442. Devāvīn-i selefde ismini tedbīrini aŗlā
Temāŗā itmedim ancaķ aña bā-‘avn-i Rabbānı
9443. ‘İlāc-ı būr’-i sā‘a eylemek mūmkin olur ŗimdi
Tıŗāl u kebdde sārı olmadın āmās-i hicrānı
9444. Bu bir ŗāmil behāķdır kim baraŗdan daŗı bed-terdir
Yeraķān-ı siyeh ıtlāķ ider ŗızzāķ-ı Yūnānı
9445. Bu derdiñ menŗe’i sevdā-yı sāzicdir mūrekkebdır
Bulunmaz Mūfredāt-ı İbn-i Bayŗār ile dermānı
9446. Merāķ u mālīŗūlyāya ya mānyāya varır āŗır
Varır yā ķatrebe yaŗud cūnūn-ı seb‘a pāyānı
9447. Muŗaŗŗāl bir-iki gūn aña tedbīr ü ‘ilāc itdi
ŗıfā-yāb oldu def‘ oldu beyāŗ oldu kemā-kānı
9448. Hāķīm-i Kādir-i Muŗlak ‘ilācın eyleyüp evfaķ
Bu tedbīre muvaffaķ eyledi Ya‘ķūb-ı zī-ŗānı

[410a]

Tedbīr-i Dīger-i Tābīb Ya‘ķūb

9449. Bu idi melhamātından birisi daŗı Ya‘ķūb’uñ
İrā’et itdiler kendüye bir bī-mār-ı diŗķānı
9450. Kesilmiŗ ekl ü ŗūrbi āyis olmiŗdı ŗayātından
Dem-i ŗayŗa mūŗābih sā’il idi aŗzınıñ ķanı
9451. Feminden dem-be-dem lā-yunķatı‘ ķanın aķıtmāŗla
Ru‘āf-āsā faķīre virmiş idi za‘f-ı cismānı

9452. Ne ekl ü şürb iderse kayy iderdi sū'-i hażmından
Devā mekş eylemezdi mi' desinde hīç bir ānī
9453. Eṭibba el yumışdı ğayri tedbīr-i ' ilācından
Ḥayātından aña gelmişdi külliyyetle ḥirmānī
9454. Baķınca nabżına teşhīş idüp ol derd-i düşvārı
Demiñ keyfiyyetin gördükde istintāk idüp anı
9455. Tavaķķuf eyle bir sā' at diyüp gitmişdi beytinden
Çıķardı aña bir matbūḥ laḥm-ı gusfendānı
9456. Muḥarrā ṭabḥ olunmış idi zūr-ı hażm için ğāyet
Gören meşvī kıyās eylerdi şan ol laḥm-ı ḥayvānī
9457. Qabūl itmezdi çünkim mi' desi sū'-i mizācından
Tenāvülden egerçi itdi isti' fā marīzānī
9458. Yedirdi cebr ile ibrām u ilḥāḥ eyleyüp ekle
İçürdi ba' dehū bir şerbet-i maṭbūḥa kim anı
9459. Bulandırdı ne deñlü var ise baṭnında emrāzı
Çıķardı cümle istifrāğla ḥılt-ı firāvānī
9460. Ṭa' āma muḥtelıṭ qurdān iḥrāc itdi baṭnından
İki ḥuf ṭoldururdu ol çıķan qurdān u dūdānı
9461. Didi Ya' kūb qurtuldun marāzdan Ḥaķķ'a şükr eyle
Muvāfıķ oldu tedbīre bu dem taķdīr-i Rabbānī
9462. ' İlācın sırrını şordukda Ya' kūb'a telāmīzi
Didi bildim ki bī-mārıñ feminden bu aķan qanı
9463. Marīziñ mi' desinde bu tekevvün eyleyen qurdlar
Cigerden emdigi demdir dem-ā-dem oldu seylānī
9464. Qurādu'l-mi' dedir anıñ kenedir ism-i Türkīsi
Kilābıñ laḥmına ğāyet üşer ṭab' an sever anı
9465. Marīza virdigim meşviyye ḥālā laḥm-ı kelbīdir

Varınca mi‘ deye qayy ile iħrāc itdi dīdānı¹³²

9466. Daħi ol virdigim maṭbūħa şerbet kim muqayyidir
Bu tedbīre ṭabībān-ı zamānıñ yoħdur ‘ irfānı

9467. Bu bir tedbīr-i ‘ aqlīdir muvāfıq geldi taqḍīre
Eṭıbbā-yı selefden olmadı taħrīr ü tıbyānı

9468. Bu daħi mülhemātından idi Ya‘ kûb-ı üstāzıñ
Şaķāyık şāħibi dirdi aña dekk-i ṭabībānı

Tedbīr-i Āħer-i Ṭabīb Ya‘ kûb

9469. Düşüp bir ḥāmil ‘ avret ez-ķazā bālā-yı bāmından
Vefāt itdi qarīb olmağla vaż‘ -ı ḥaml-i ābānı

[410b]

9470. Ḥayātından ramaķ kalmamış idi ‘ avretiñ ammā
Ḥarāret var idi cisminde gūyā kuvvet-i cānı

9471. Eger zinde diseñ hıç eylemezdi nabzı cünbīde
Velākin mürde gibi yoğ idi serdī-yı cismānı

9472. Ḥakīm Ya‘ kûb’a varup aķrabāsı farṭ-ı ḥayretle
Nıyāz ile idüp her biri istimdād-ı rûḥānı

9473. Nabız-gır oldı ol eyledi keyfiyyete diķķat
Eliyle mess idüp endāmına ol dem ḥakīmānı

9474. Tefaṭṭun itdi kim cisminde ḥālā rûḥı bāķīdir
Bir ıgne istedi ser-tız ola virdikde ḥıṣānı

9475. Batırdı sūzeni ‘ avret yaturken arķası üzre
Tamāmen baṭnına idḥāl idince ‘ avd idüp cānı

9476. O sâ‘ at gözlerin açup yerinden şıçrayup ‘ avret
Ayağā davranup meşy eyledi anda kemā-kānı

9477. Bu tedbīriñ daħi Ya‘ kûb’a şordı seyr iden sırrın
Cevābında didi oldı baña ilhām-ı Rabbānı

¹³² H nüshasındaki bu beyit her iki Üniversite nüshasında mevcut değildir.

9478. Bu ‘avret çünkü hāmildir düşünce bāmdan nā-geh
Niyât-ı kalbini tutdı cenîniñ var idi cânı

9479. Niyâta şol tāmardır kim yürek üzre mu‘allağdır
Yapışmağla aña hâtûna geldi ğaşy-i rûhânî

9480. Bu tedbîrim yarım sâ‘at eger te’hîr olunsaydı
Müfid olmazdı aşlâ olsa da tedbîr-i Loğmânî

9481. Toğunduğda cenîniñ destiniñ mâ-fevķına ibre
Elin çekmekle ‘avretten gidüp ol hâl-i ğaşyânî

9482. Eţibbâ-yı selef yazmadı tıbda böyle tedbîri
Hızâkatdır firâsetdir dinür dekk-i tabîbânı

9483. Görülmüşdür hezârân böyle tedbîrâtı Ya‘kûb’uñ
Velâkin olmadı bî-çâreniñ başına dermânı

9484. Beķâ dâri’s-sifâsından biraz ta‘yîn isterdi
Hakîm-i lâ-yezâlî’den vürüd itmekle fermânı

9485. Bütün eczâ-yı ‘ömrin devşirüp terkîb itmişdi
Şuhûr u sâl u rûzı eyleyüp bir habb-ı Loğmânî

9486. Şabâh aḡşam anı hafta sekiz yiyüp tüketmekle
Hayât-ı câvidânisi bulup fiķdân-ı rûhânî

9487. Hemân bir şerbete muḡtâc idi tedbîr-i ‘ömrinde
Hakîm-i Muḡlaķ işrâb eyledikde zevķ-i rıḡvânî

9488. Dükân-ı ‘ayşini sūķ-ı fenâdan devşirüp âḡir
Beķâyâ ‘âzim oldu ‘âķıbet Ya‘kûb-ı haķķânî

Mevlânâ Hakîm el-Lârî ‘aleyhi’r-raḡmetü Rabbihi’l-Bârî

9489. Hızâkat-behre-gāndan biri daḡı Monlâ Lârî’dir
‘Acem’de iştiḡârı buldı Rûm’a kıldı pûyânî

9490. Bilâd-ı Rûm’a rıḡlet eyledikde ittişâl itdi
Muḡammed Ḥân-ı vâlâ-ķadr şavbından bulup şânı

[411a]

9491. Taḫābetde mahāret bulmuş idi devr-i Fātih'de
Velākin şoñra iğfāl itdi paşa-yı Karamanī
9492. Mürūr itmişdi zikri ānifen düstūr-ı mezbūra
Hevā-dār olmasıyla oldu fāhiş cürm ü ' işyānı
9493. Hākīm Ya' kūb'ı tārđ itdirmedikce kurb-ı şāhiden
' İlāc-ı şehriyārīde idüp tedbīr-i noķşānī
9494. Vezīriñ hātırıyçün reşk-i Ya' kūb ile sulṭāna
Hıyānet itdi Lārī didi ol ' aşrın ṭabībānı
9495. Amāsī Seyyid İbrāhim'dir rāvīsi bu kavlīñ
Şakāyık'da yazar Taşköpri-zāde kavl-i buṭlānı
9496. Velākin ihtimāl-i aḡlebi bühtāndır dirler
Cināyet idemez zīrā eṭıbbā-yı müsülmānī
9497. Huşūşā Hazret-i Fātih gibi sulṭān-ı zī-şānıñ
Kıyar mı cānına olsa ṭabībīñ zerre imānı
9498. Kemīne nāzımıñ ' indinde daḡı Monlā Lārī'ye
Kırı bir iftirādır reşk idüp emşāl ü aķrānı
9499. O daḡı bulmayup derd-i memātıñ çāresin āḡır
Muḫammed Hān'a pey-rev oldu kıldı terk-i devrānı
9500. Hudā anları daḡı ' afv u ḡufrāna kārīn itsün
Olup ḡāk-i mezārı kıṭ' a-i gül-zār-ı rıḡvānı

Hākīm ' Arab raḡimehu'llāhu te'ālā

9501. Eṭıbbā-yı ḡazāķat-perverāndan ' aşr-ı Fātih'de
Biri daḡı Hākīm A' rābī'dir kim ' ilm-i ebdānı
9502. Tamāmen okıyup emşār-ı ' urbāninde ḡatm itdi
Taḫābetle ḡazāķatle olup meşhūr-ı ekvānı
9503. Bilād-ı Rūm'a dāḡıl oldu kādri oldu bālā-ter
Emīr ' İsā ibn-i Mīr İşḡak kim ol mīr-i mīrānı
9504. O demde vālī-yi Üsküb idi Rūm-ili semtinde

Aña hıdmetle oldu mazhar-ı ikrām-ı şâyânî

9505. Hımā-yı devletinde māl-ı vāfir iktisāb itdi
Ṭabābetde daḥi şıytı olup mesmū‘-ı sulṭānî
9506. Muḥammed Ḥān istid‘ ā idüp ikrām itmişdi
Anîñ kenfinde ‘ ayş-i ırğad üzre geçdi devrānı
9507. Ṭabābetde ḥazākatle tefevvuk itdi akrāna
Kerīmü’n-nefs idi çü merd idi var idi iḥsānı
9508. Mürā‘î idi ehl-i fākaya ḥayl-i mesākîne
Meşâyîḥ zümresiyle eylemişdi ‘ aqd-i ḥullānî
9509. O daḥi derd-i mevte bulmayup bî-çāre bir çāre
Beḳāya rıḥlet itdi kıldı terk-i ‘ ālem-i fānî
9510. Ḥudā rūḥ-ı revānın şād u ḥurrem ide cennetde
Hemîşe cılve-gāhı ola yā Rabb bâğ-ı rıdvānî
Mevlānā İbnü’z-Zehebî raḥimehu’llāhu ‘ aleyh
[411b]
9511. Efaızıldan birisi daḥi ol hengām-ı vālāda
O olup Altuncı-zāde nām-ı dīger İbn-i ‘ Uqyānî
9512. Fazıldan fazla bir zāhid idi eyyām-ı Fātîḥ’de
Muḥammed Ḥān’ın oldu mazhar-ı ikrām-ı şâyânî
9513. Şalāḥ u zühdiniñ āşarıdır her ay görürlerdi
Menāmında Cenāb-ı Ḥazret-i Sulṭān-ı ‘ Adnān’ı
9514. Mahāret iktisāb itmişdi gāyet ‘ ilm-i a‘ şāba
Bilürdi ism ü resmiyle ḥavāşşıyla ṭabībānı
9515. Tilāvet üzre idi Muḥkemu’t-Tenzîl’i her demde
Ziyāde ‘ iffet üzre idi katı az idi akrānı
9516. Şakāyık’da yazılmışdır anîñ tafşîl-i aḥvālî
Rivāyet eyleyüp taḥkîk idüp üstād-ı zî-şāmı
9517. Rivāyetdir bitermiş biriniñ mecrā-yı bevlinde

Meşāne bevlini sedd eyleyen bir laḥm-i insānī

9518. O rütbe ‘illet-i ma‘ hūdesi taẓyīk itmiş kim
Tebevṵl itmege olmaz imiş gāhīce imkānı
9519. Eṭṭibbādan kime ‘arz eylediyse derd-i mezkūrın
Faḳīre ḳaṭ‘-ı ‘ uzvın gösterüp tedbīr-i āsānī
9520. İdermiş dā’imā mevtin temennī farṭ-ı zaḥmetle
Varup İbn-i Zeheb’den idüp istid‘ ā-yı dermānī
9521. Aña da ḥālını ‘arz eyleyüp yanup yakıldıḳda
Eṭṭibbānıñ ‘ilāc-ı ḳaṭ‘ mı didikde giryānī
9522. Żarūrī dıḳk idüp aḳvāline cümle eṭṭibbānıñ
Bu oldu ḥastaya şāfī cevāb-ı İbn-i ‘Uḳyānī
9523. Ḳalay iḥzār itdirdikde andan igneler düzdi
Biri birinden aḡlaḡ hem-çü sūzenhā-yı yorḡanī
9524. Raḳīḳın evvelā iḥlīline idḡāle emr itdi
Ḡalīzın soñra idḡāl eyleye taḡlille aḡyānī
9525. Pes andan soñra aḡlaḡ ibreyi rıfḳ ile soḡ didi
Bu minvāl üzre teftīḡ ile tebşīr eyledi anı
9526. Didi rāvī tamāmen bir sene terk itmedim aşlā
Ḡalīza ibreyi idḡāl idi tedbīr-i dermānī
9527. Şifā virdi Ḥudā def‘ oldu külliyyetle ol ‘illet
Ne laḥm-ı zā’idim bitdi ne aşlın oldu noḡşānı
9528. Ṭabābet şöyle ṭursun nadirü’l-eyyām idi zātı
Meḡāsinden olup anıñ gibi bir şeyḡ-i nūrānī
9529. Vücūdıyla tefāḡūr eyler idi dāver-i İslām
Ḥayātıyla mübāhiydi o ‘aşrın rūkn ü a‘ yānı
9530. Sipihriñ ‘ākıbet itdi işābet çeşm-i bed-bīnī
Anı çok görmesiyle ‘āleme ol zāt-ı zī-şānı
9531. Eritdi pūte-i renc-i fenāda mescid-i ‘ömrin

Maḥabbet âteşiyle kâl idi ol İbn-i ‘Uḳyānī

[412a]

9532. Dirīgā ḥarca sürdi Şayrafī çarḥ-ı bed-girdār
Mihekk-i imtiḥāna çaldı ol zī-ḳadr-i ‘irfānı
9533. Tamām olmışdı vezn-i müddeti mīzān-ı ‘ālemde
Açup sūḳ-ı beḳāda ‘ākıbet bir sūd dükkānı
9534. Kesād üzre bulup kālā-yı ‘ayşın sūḳ-ı fānīde
Revāc-ı uḥrevī me’mül idüp bāzār-ı rıdvānī
9535. Ḳumāş-ı nefis ile cennāt-ı ‘Adn’i iştirā itdi
Yegin yeg ḥayr idüp ol ḥāce-i dānā-yı Raḥmānī
9536. Ḥudā murğ-ı revānın lāne-sāz-ı ‘arş idüp yarın
Ola ḥāk-i mezārı kıt‘a-i ravzāt-ı rıdvānī

Ḥatime-i ‘Ulemā-yı Zāhir-i Zevī’l-Mefāḥir

Der Beyān-ı Meşāyih-i Ṭuruk-ı ‘Aliyye Der-Zamān Sulṭān Ebu’l-Feth

Muḥammed Ḥān

[Aḳşemseddīn]

9537. Gürūh-ı vāşılīniñ āb-ı rūyi Aḳşemseddīn
Muḥammed ibn-i Ḥamza idi anıñ nām-ı zī-şanı
9538. Cenāb-ı Sühreverdī Şeyḥ Şihābüddīn-i āgāhe
İrişür nisbet-i ensābı nesl-i pāk-i zī-şanı
9539. Geçüp andan Cenāb-ı Ḥazret-i Bū-Bekr’e
Enīsī ḳavli üzre müntehīdir nisbet-i şanı¹³³
9540. Geçüp bi’l-vāsiṭa maḥdūm-ı ‘ālī-ḳadri Şıddıḳ’ıñ
İrer sulṭān-ı Kevneyn’e müselsel nesl-i ‘Adnānī
9541. Yazar Kūnh içre ‘Ālī Mīr Ḥüseyn’ıñ böyle taḥrīrin
Tevārīḥ u siyer te’yīd ider ber-ḳavl-i ḥaḳḳānī
9542. Sitanbul fetḥiniñ nazmında gerçi ḥazret-i şeyḥiñ
Mürūr itmişdi icmāl üzre zıkrı vaşf u ‘unvānı

¹³³ H nüshasındaki bu beyit her iki Üniversite nüshasında mevcut değildir.

9543. Velâkin hâliyâ naql olunan vaşf u kerâmâtı
Şemisden zerredir hem kaçredir ez-baḥr-i ‘ummânî

9544. Dımaşḡ-ı Şâm’da dünyâya gelmiş idi Şemsüddîn
Bilâd-ı Rûm’a geldi vâlidile şeyḡ-i Rabbânî

9545. Şabâvetde ‘ulûmı Rûm’da taḥşîl itmişdi
‘Alâ ḡavlin yedi yaşında ḡatm itmişdi Ḳur’ân’ı

9546. Müderris oldı ‘Oşmâncık’da gerçi devr-i Fâtih’de
Derûnında ḡurûş itmekle baḥr-i ‘aşḡ-ı Raḡmânî

9547. Derûnî meyl idüp ehl-i sülûke incizâb üzre
Ṭarîḡ-i şūfiyândan geldi aña ḡazḡ-ı rûḡânî

9548. Cenâb-ı Ḥacı Bayram-ı Velî’niñ mihr-i irşadı
Münevver eylemişdi ol zamân âfâḡ u ekvânı

9549. Vuşûl-i ḡıdmetin sevḡ eylemişdi şâlihîn aña
Ḥuşûşâ şūfiyân terḡîb idüp ol ḡuṭb-ı devrânı

9550. ‘Azîziñ ba‘z-ı ḡâlin münkir idi Şeyḡ Şemsüddîn
Anıñçün incizâbı olmadı terk eyledi anı

9551. Cenâb-ı Ḥacı Bayram’ın bu idi de’b-i me’lûfı
Berây-ı ‘ayş-ı dervîşân olup esvâḡa pûyânî

9552. Su’âl eylerdi kesr-i nefis içün devr eyleyüp şehri
Edâ eylerdi deyn-i sâlikîni bu idi şânı

[412b]

‘Azîmet-i Akşemseddîn be-Cânib-i Ḥaleb ve Rû’ya-yı Raḡmânî

9553. Zamânıñ ḡuṭbı ‘aşrın ḡavşı idi ittifâḡ üzre
Cenâb-ı Şeyḡ Zeynüddîn-i Ḥâfi nâm u ‘unvânı

9554. Cihânı şarḡdan tâ ḡarba dek mihr-i kerâmâtı
Müzeyyen eylemişdi işidüp ol ḡuṭb-ı devrânı

9555. Müşerref olmaḡ içün ḡıdmetiyle şeyḡ-i mezbûruñ
Bıraḡup şöhreti terk eyledi tadrîs-i ‘irfânı

9556. İdüp kaçˆ -ı merâhil vardığı şehir-i Şehbâ'ya
Menâmında görür kendüyi ol dervîş-i hâkkanî
9557. Taķılmış boynına bir âteşin zencîr kudretten
Boğazından urulmuş silsile ber-vech-i itkânî
9558. Bir ucı Hâcî Bayram-ı Velî'nin dest-i pâkinden
ˆ İnân-ı ihtiyârın il elinde buldı rûhânî
9559. Olup bî-dâr h̃âb-ı ğafletinden intibâh üzre
Teyakkun itdi zencîr-i irâdet sevķ-ı Raḥmânî
9560. Hîlâf-ı maṭlabı iĝen Hâcî Bayram-ı Velî'dendir
Haleb'den eyledi ˆ Oṣmâncık'a ˆ avd-i şitâbânî
9561. Cenâb-ı Şeyḥ Bayram'ın elinden idi irşadı
Hemân Anķara'ya ķaldırdı Şemseddîn tabanı
9562. Ümîd-i hıdmet ile vardıĝında şehre Şemseddîn
Ḥaşâd-ı zerˆ iderlerdi ˆ azîz ile müridânı
9563. Mübârek dest ü pâyin gerçi takbîl eyledi şeyḥiñ
Sezâ-yı iltifâtı olmadı ber-resm-i mihmânî
9564. Cemâˆ atle ḥaşâd-ı zerˆ e meşĝûl oldu Şemseddîn
Maˆ iyyet itdi dervîşâna ķıldı saˆ y-i püyânî
9565. Ḥaşâd-ı zerˆ i itmâm eyledikden soñra dervîşân
Ṭaˆ âm ihzâr idüp ķıldıkda itˆ âm-ı faķîrânî
9566. İki-üç yerde sofra başt olunmuş idi ˆ âdetce
Oturmuşdı simât-ı niˆ mete şeyḥiñ semîrânı
9567. Nefâyis etˆ ime âmâde olmuşdı simât üzre
Gürûh-i sâlikîni seyr idüp envâˆ u elvânî
9568. Ṭaˆ âma kimse Şemseddîn'i daˆ vet itmedi kaçˆ â
Tefâĝûl ile te'dîb itdi ĝüyâ şeyḥ-i Rabbânî
9569. Kilâb-ı zerˆ içün başķa nevâle vażˆ olunmuşdı
Kilâb ile oturdı yedi andan rîze-h̃ânî

9570. Gürisne idi ancaḡ kesr-i nefis itdi kemālince
O yerde nefisine cebr itdi ol mürtaş-ı ḡaḡḡānī
9571. Kilāb ile ma‘ an bir sofrada ekl-i ṭa‘āmından
Zuḡūr itmekle Şemseddīn’dē envār-ı ‘irfānī
9572. Cenāb-ı Ḥācī Bayram-ı Velī döndi nidā itdi
Yaḡīn gel baña Kösec didi talṭīf eyledi anı
9573. Buyurdi gönlümi aldıñ derūna fülkeler şaldıñ
Biḡār-ı feyṣime ṭaldıñ ṭıkardıñ dürr-i ḡalṭānı
9574. Arada ol zamān esrāra dā’ir ṭoḡ kelām oldu
Bu yerde her biriniñ olamaz taḡrīre imkānı
9575. Kerāmātından anıñ ol zamān keşf itdiği sırrı
Bu idi yalnız kim didi Şemseddīn’e sirrānī
[413a]
9576. Laṭīfeyle buyurmuşdı iderler bu ḡadar ancaḡ
Ri‘āyet bizde ḡāyet gelse zencīrle miḡmānı
9577. Cenāb-ı Ḥācī Bayram-ı Velī’ye irtibāṭ itdi
Olup peyveste zencīr-i irşād-ı füyūzānī
9578. Alup dest-i himem peyvestini ol dem inābetle
Olup celle-güzīn-i ḡāneḡāḡ-ı feyṣ u ‘irfānī
9579. Olup ser-ḡalka-i meydān-ı ḡāy u ḡūy-i Bayramī
Geṭürdi ḡıdmet-i ezḡār u tevḡīd ile devrānı
9580. Niṭe eyyām ḡıdmet itdi pīriñ āsitānında
Riyāzāt u ‘ibādāta ḡılup teşmīr-i dāmānī
9581. ‘Azīziñ oldıḡıyṭün maḡhar-ı enṣār-ı ‘ulyāsı
Olup bir gevhēr-i yektā-yı kān-ı faṣl u ‘irfānī
9582. Riyāzet pūtesinde ḡāl olup nefis ü hevāsından
İşin altun idüp ḡalmışdı ‘ayn-ı şāf-ı rūḡānī
9583. Ziyāde ka‘bı ‘ālī oldı şūfiyye ṭarīḡinde

‘Ulüm-ı zāhirīde bāṭınīde aldı meydānı

9584. Kerāmāt-ı ‘aliyyeyle maḳāmāt-ı seniyyeyle
Refi‘ u’l-ḳadr olup sebḳ eyledi bi’l-cümle iḥvānı

9585. Hıṣṣā ṭıbb-ı Calinos’ı taḥṣıl eyledi cümle
Ṭabābetde ḥazāḳatde yoğ idi belki aḳrānı

9586. Dinilmişdi aña ebdān u ervāḥa ṭabīb oldu
Görülmişdi anıñ ṭıbda teşānīf-i firāvānı

Menāḳıb-ı ‘Aliyye-i Ḥazret-i Aḳşemseddīn ḳuddise sirruhū

9587. Rivāyetdir ki Şemseddīn-i vālā-ḳadr u ‘ālī-cāh
O rütbe Ḥazret-i Ḥaḳḳ’ıñ olup maḥbūb u zī-şānı

9588. Ṭabābetde yed-i ṭulāsı irüp şān-ı Lokmān’a
Ḥudā intāḳ idüp aña nebātāt-ı beyābānı

9589. Fülān derde şifāyım dirdi her biri nebātātın
‘İlāc eylerdi merzāya be-ilhāmāt-ı Rabbānī

9590. Bu idi vāḳı‘ātından biri ol ḳuṭbu’l-aḳṭābıñ
Şaḳāyık’da yazar Ṭaşköpri-zāde vaşf idüp anı

9591. Rivāyetdir Ḥalīl Paşa’nın oğlu Mīr Süleymān’a
İşābet eyleyüp bā-ızn-i Ḥaḳḳ bir renc-i cismānī

9592. Muḥammed Ḥān ‘aşrında ‘alā ḳavlin Murād Ḥān’ıñ
Zamānında olup ḳāzı’l-‘asākir çend ezmānī

9593. Vezāretde iken vālidleri ya‘nī Ḥalīl Paşa
Edirne beldesiydi taḥt-gāh-ı āl-i ‘Oşmānī

9594. Süleymān’ıñ o demde rüzgārı nā-ḥoş olmağla
Ḥalīl Paşa’ya virmişdi keder efkār-ı hicrānī

9595. Cenāb-ı Şeyḥ Şemseddīn evlād-ı kirāmıyla
Cenāb-ı şehriyāriñ olmuş idi anda mihmānı

[413b]

9596. Ḥaber göndermiş idi şadr-ı ‘ālī şeyḥ-i āgāha

Süleymân'a du'âsıyla idüp tedbîr-i rûhânî

9597. Dimiş olmazsa zaḥmet ḥānemiz teṣrîf itsünler
İderler belki gördükde aña tedbîr-i cismânî
9598. 'Azîziñ şūfiyânından idi râvîsi bu ḳavliñ
Miyân-ı ḳavmde olmışdı Mısrî-zâde 'unvânı
9599. Rivāyet itdi kim şeyḥimle ol bîmāra vardıkda
Sarāy-ı şadr-ı 'âlîde fenâ gördük Süleymân'ı
9600. Firāş-ı ihtizār üzre bulup bî-çāreyi ammā
İḥāta eylemiş eṭrāfını ḥuzzāk-ı sultânî
9601. Marîzi ortaya almış eṭibbâ-yı Felâṭun-râ
Begenmez her biri ḥikmetde Calinos u Loḳmân'ı
9602. Aristō yanlarında olamazdı ispeçe yârî
Senarṭos olamazdı belki hāven-küb-i 'irfânî
9603. Eṭibbâdan şayarlar mı hele Sokrat u Bokrat'ı
Zāhîr-i Fāryābî olamazdı belki derbânı
9604. Elinde her biriniñ var idi enmūzec-i ṭıbbî
Tedāvî üzre Ḳāmūs'ı iderdi anda itḳânî
9605. Kimi Mūcez baḳardı kimi nāzır idi Ḳānūn'a
Şifādan ḡayrisi mevcūd idi der-'ilm-i ebdânî
9606. Kimi hāven dögerdi derd-mendiñ başı ucında
Kimisi intiḥāl eylerdi eczâ-yı perîşânî
9607. Kimisi ihtikân âletlerin âmāde itmişdi
Kimisi eşribe ṭabḥ itmege eylerdi pūyânî
9608. Kimi ḥabb kimi şerbet kimi ma'cūn ü sefūf eyler
Oturmuş ḥasteniñ yanında şan yaymacı dükkânı
9609. Kimisi ihticāmı gördi evlâ kimisi faşdı
Kimi ḳifâlden enseb görüp kimisi şiryânî
9610. Kimi ishâlden evvel münāsibdir didi faşdı

Kimi h   ne idi  n dir kimisi şerbetle i      

9611. Kimi nab    n   utardı kimisi      resin elde
  utup nevbetle eylerdi   ab    na nige  -b    
9612. Kimi   amye ile emr eyler kimi per   z bozdırdı
Arada   a    n ördek eylemişlerdi S  ley    n'ı
9613. Vef  t  n c  na minnet bilmiş idi gerçi b  -   re
Alabilseydi bir kez ellerinden dest    d     nı
9614. Me    bir      biydi her biri eyy   -ı F  ti  'de
Ne c  nı var ehl-i   ub  ru  n söyleye anı
9615. Ke  -  -ke  de iken b  -m  r ile anda e   bb  sı
O     letde cen  b-ı   ey      rd  kde S  ley    n'ı
9616. Cen  b-ı   ey               t  n şormışdı b  -m  r  n
  if     yetleriyle eyleyüp tedb  r-i r      
9617. Nez  ketle 'az  zim   ordı   uzz    -ı e   bb  ya
Nedir bu 'illeti  n ismi be-ve   -i 'ilm-i ebd    
9618. Ne ta'  n itdi  niz y   neyle tedb  r i  tiz   eyler
  dersiz bunca m  ddetdir m  d  v  t-ı      b   
9619. Cev  bında didiler bir ağızdan ittif    üzre
F  l  n 'illet diriz   att   şudur tedb  r-i derm  nı
9620. Cen  b-ı   ey   Semsedd  n e   bb  ya buyurmı  dı
Başa sersem 'il  c  n idesiz didi ed   b   
9621. Kem  l-i      n-i   d  bla tech  l itmeyüp   avmi
  u 'illetdir diyüp     ' itmedi derd-i S  ley    n'ı
9622.   l  c  n tav    y  le 'illetin ta'  n itdikde
'Az  zi  n   avlini ink  r idüp ber-ve  -i n  -d    
- [414a]
9623.   ı  up her biri b  -m  r  n yanında şerm        letle
  dinmi  lerdi m  'ekkel     ret-i d     r-ı z  -   nı

9624. Cenāb-ı şeyh-i dānā bir devāt iḥzār itdirdi
Yed-i pāk ile taḥrīr itdi ber-vech-i şitābānī

9625. Esāmisiyle miḳdārını yazmışdı uḥrānīñ
Getürdüp ol devāyı itdi tedbīr-i ḥakīmānī

9626. O sā‘ at nef‘ ini bī-ḫāre görmişdi ‘ilācından
Marīze oldı gūya merhem-i sūd-ı Süleymānī

9627. Ne şordı ḥāl-i bī-mārı ne mecmū‘ a ḫarışdırdı
Ḥudā virdi Süleymān’a şifā rūḥānī cismānī

9628. Rivāyet itdi Mıṣrī-zāde vaḳtā kim ‘azīzimle
Çıkınca ḥasta yanından didi ol şeyh-i nūrānī

9629. Sükūt itmiş olaydım ḥastayı ihlāk iderlerdi
Bu gün itdikleri tedbīr ile ḥuzzāk-ı sulṭānī

Menḫabe-i Ḥazret-i Şeyh-i Müşārun İleyh ḫuddise sirruh

9630. Şaḫāyık’da muşarraḫdır daḫi ṭārīḫ-i ‘Ālī’de
Cenāb-ı ḥazret-i şeyḫiñ kerāmāt-ı firāvānı

9631. Kerāmāt-ı bülendinden budur kim Ḥazret-i Fātiḥ
Muḥammed Ḥān ya‘ nī şābi‘ -i evlād-ı ‘Oṣmānī

9632. Sitanbul ḫışnını fetḫe ‘azīmet üzre olduḳda
Cihāda da‘ vet itmişdi cenāb-ı ḫuṭb-ı devrānı

9633. Mecāzīb-i kirāmından idi ol ‘aşr-ı vālānīñ
Cenāb-ı Aḫbıyık Sulṭān olup ‘unvān-ı zī-şānı

9634. ‘Aziziñ şaḫvına cezbi müreccaḥ idi her demde
O daḫi oldı istiḡrākla med‘ uvv-i sulṭānī

9635. Veliyyüddīn-zāde şadr-ı a‘zam idi ol demde
Anı göndermiş idi da‘vete ol iki arslanı

9636. İkisi de teveccüh eyledi fetḫ-i Sitanbul’a
Velākin Aḫbıyık’dan olmadı bir feyz-i rūḥānī

9637. Dimişdi şadr-ı ‘ālīye muḫaddem Şeyḫ Şemseddīn
Sitanbul ḫışnınıñ fetḫi olur bā-‘avn-i Yezdānī

9638. Muḥammed Ḥān'ı tebşîr itdigi daḥi rivāyetdir
Mürûr itmişdi bālāda daḥi tafşîl-i tibyanı
9639. Gürûh-ı ġāziyān hışna fülān yerden duḥûl eyler
Fülān günde fülān sâ' atde olur feth-i âsānî
9640. Zamān-ı fethi hışnıñ daḥve-i kübrāda dinmişdi
Muḥammed Ḥān ' indinde tûrurken şadr-ı zî-şānî
9641. ' Aziziñ böyle tebşîrâtını İbn-i Veliyyüddîn
Muḥammed Ḥān'a naql itmişdi ol faḥr-i müşîrānî
9642. Şikât-ı ehl-i târiḥiñ rivāyâtıyla yazmışdır
Şakāyık şāhibi taḥkîk ider kim şeyḥ-i Rabbānî
9643. Vezîr-i a' zama gerçi fütûḥ-ı hışn-ı mezkurı
Mekānıyla zamānıyla ḥaber virdi beşîrānî
9644. Degil Sultān Muḥammed ordı ḥalkı cümle tıymışdı
' Aziziñ böyle tebşîrâtını ber-vefk-i rûḥānî
[414b]
9645. ' Aziziñ feth ile tebşîr idüp evkāt-ı ma' hûdı
Gelüp belki şavuşdı olmadı teşhîriñ imkānı
9646. Veliyyüddîn-zāde naql ider ba' z-ı eḥibbāya
Muḥammed Ḥān'dan geldi bükā ḥavf u hirāsānî
9647. Taḥallûf eylemekle va' de-i fethi Sitanbul'uñ
Ḥacāletde ḳalup itmişdim izḥār-ı peşimānî
9648. Cenāb-ı Şeyḥ Şemseddîn'i görmek ḳaşd idüp vardım
Çāderde oldıḡın baña ḥaber virmişdi a' vānı
9649. Tınāb-ı ḥaymesin idḥāl idüp eṭrāfdan cümle
Tûrurdu ḥaymeniñ bābında bir dervîş-i ḥaḳḳānî
9650. Duḥûl itmek murādım idi ancak men' idüp didi
' Aziziñ böyledir ḥālā bize tenbîḥ ü fermānı
9651. Vaşiiyet eylemişlerdi ḳomañ efrāddan ferdi

Gelürse daḥi düstûr-ı mükerrerem belki sulṭânı

9652. Tınâb-ı ḥaymeyi ref' eyleyüp bakmışdım altından
‘Azîzi secdede buldum iderdi âh u efḡânî
9653. Mübârek başını keşf eyleyüp ḥâk-i siyâh üzre
Cebînin vaz‘ idüp eylerdi nâlişlerle giryânî
9654. Didi râvî temâşâ itmeden ben olmadım ḥâlî
Hemân gördüm ki başın kaldırıp ol şeyḥ-i Rabbânî
9655. Ayaḡ üzre ṭurup başladı tekbîrât u tehlîle
Didi el-ḥamdüli’llâh oldu ḥışnîñ feth-i âsânî
9656. Münâcâtında dirdi yâ ilâhî fethî menḥ itdiñ
Yed-i İslâm’a iḥsân eylediñ bu ḥışn-ı gebrânî
9657. Şeh-i İslâmiyân’ı feth-i ḡal’ ayla sevindirdiñ
Ḥacâlet virmediñ tebşîr ile bu müstemendânî
9658. ‘Alâ ḡavlin Muḥammed Ḥân idi râvîsi bu ḡavliñ
Tevâriḡ ehliniñ var iḡtilâfât-ı firâvânî
9659. ‘Alâ ḡavleyn didi râvî-yi aḡbâr vaḡtâ kim
Sitanbul semtinde itdikde imrâr-ı nigeḡ-bânî
9660. Anı gördüm ki cümle ‘asker-i İslâm fevc-â-fevc
Derûn-ı ḥışna dâḡil oldılar bâ-şevḡ u şādânî
9661. Müyesser itdi feth-i ḥışnı Ḥaḡḡ şeyḡiñ du‘ âsıyla
Ṭibâḡ-ı seb‘ i ḡeḡdi tîr-i de‘ avât-ı ḡulûşânî
9662. ‘Azîziñ yümñ-i da‘ vâtıyla ‘âlem şādmân oldu
Bu feth-i ekberiñ nûrı ḡılup âfâḡı nûrânî
- Münâcât-ı Ḥazret-i Fâtih ve Menâḡıb-ı ‘Aliyye-i Ḥazret-i ‘Azîz-i
Müşârun İleyh ve Mükâleme-i Ū**
9663. Yazar Taşköpri-zāde Ḥazret-i Fâtih Muḥammed Ḥân
Derûn-ı ḡal’ aya girdikde bâ-şad şükr-i Mennânî
9664. Temâşâ eyleyüp eṭrâf-ı ḥışnı çeşm-i ‘ibretle

Ḥudāya ḥamd ü minnet iderek ol şîr-i ‘Osmânî

9665. Münâcât eyleyüp dirdi Ḥudâyâ ben güneh-kârı
Bu hışn-ı dil-keşîñ fethiyle sebķ itdirdiñ aķrânı

[415a]

Münâcât-ı Cenâb-ı Ḥazret-i Ebu’l-Feth Sultân Muḥammed Ḥân

9666. Kemîne Fâtih’i feth ile yâ Rabb şâdmân itdiñ
Degilken bu yüzi kıara anıñ bir dürlü şâyânı

9667. Veliyyüdîn-zâde anda ḥâzır idi dir râvî
O yerde olmış idi tesliyet-baḥşâ-yı sultânî

9668. Kerîmâ ḥazret-i şeyḥiñ baña sâbıķda tebşîri
Gelüp cümle zuhûr itdi bu dem rûḥânî cismânî

9669. Mübârek ide Ḥaķķ bu nuşret-i ‘uzmâyı bu fethi
Ne deñlü eylesek şâyestedir ızhâr-ı şükrânî

9670. Muḥammed Ḥân didi bu sürûrum bu mübâhâtım
Degildir feth için mevlâdır anın ‘adl-i burhânı

9671. Sürûr u ibtihâcım muṭlaķâ bu şeyḥ-i ser-tâcım
Cenâb-ı Aķşemseddîn gibi bir zât-ı zî-şânî

9672. Zamân-ı devletimde nuşretimde dâr-ı mülkümde
Ḥudâ yârî kılup yâver idüp ol kıuṭb-ı devrânı

9673. Rivâyetdir ki bir gün şâh-ı müstanşar zafer-rehber
Ziyâret eyledikde ḥaymesinde ğavş-ı ebbânı

9674. Görünce şehriyâri muṣṭaci‘ yken kıalkmadı aşlâ
Miyândan tarḥ-ı teklîf eyleyüp ol şeyḥ-i ḥaķķânî

9675. Leb-i âdâb u tekrîm ile taķbîl eyleyüp destin
Didi bir ḥâcetim var şeyḥe ol şâh-ı cihân-bânî

9676. Cenâb-ı şeyḥ didi ḥâcetiñ ey dâver-i ‘âlem
Beyân eyle olur mı görelim is‘âfa imkânı

9677. Şeh-i ‘âlem buyurdı ḥalvete girdikde sultânım

Fakîri daği idhâl eyle ber-resm-i mürîdânî

9678. Cenâb-ı şeyh olmaz diyü sulţân-ı kerem-kârı
Men‘ itdikde hâlvetten yine şâh-ı cihân-bânî

9679. ‘Azîze bir daği hâlvet için ibrâm itdikde
Yine men‘ itdi ol ümniyyeden ol şîr-i ‘Oşmân’ı

9680. Ğazab-nâk olarak didi ‘azîzim bâ‘ iş-i men‘ in
Nedir bilsek yanında olmadık bir şahş-ı dihkânî

9681. Eger etrâkden bir türk-i mechûlû’n-neseb gelse
Bir ağız sözle senden hâlvete olsaydı cûyânî

9682. Anı idhâl iderdiñ hâlvete hiç red buyurmazdın
Kılardın belki anı feyz-mend-i zevk-i rûhânî

9683. Cenâb-ı şeyh döndi didi ol sulţân-ı zî-şâna
Hudâvendâ bu hâlvetten nedir maşşûd-ı sulţânî

9684. Girerseñ hâlvete şâhım olursuñ belki lezzet-yâb
Suķût eyler gözünden i‘ tibâr-ı şân-ı şâhânî

9685. Umûr-ı salţanat muhtell olur ğayri nizâmından
Çıkar mülk ü memâlik bozulur eţvâr-ı ‘Oşmânî

9686. Şevâb ümmîd iderken maķt-ı Bârî’ye olup mażhar
Ara yerde ola halkın bize ta‘ yîr ü bühţânı

9687. Mülûkûñ hâlveti ancak sarâyında olur dirler
Umûr-ı salţanat söyleşmege bâ-rûkn ü a‘ yânı

[415b]

Neşâyih-i Hâzret-i Akşemseddîn be-Cânib-i Hâzret-i Fâtih kuddise
sirruhumâ

9688. ‘Adâletdir ğarâz ancak duhul-i hâlvet itmekden
Saña tahşîl hâşıldır bu dem ‘adl-i hıdvânî

9689. ‘Adâletden eger a‘ lāsını tahşîl ise maţlab
Şerî’atden şaķın ayrılma fikr it hâl-i pâyânı

9690. Kavānīn-i Muḥammed şer‘ -i Aḥmed’le kavīm olsun
Şerī‘ atle tarīkat hem ḥaḳīkat ile ‘ irfānī
9691. Ayırma bir birinden dā’imā ber-vech-i istilzām
Tevāfuḳ üzre olsun şer‘ -i pāke emr-i sulṭānī
9692. Neşāyiḥden ne lāyiḥ oldu ise ḥazret-i şeyḥe
Muḥammed Ḥān’a ilḳā eyledi ber-vech-i ḥaḳḳānī
9693. Cenāb-ı ḥazret-i şeyḥiñ der-i hem-vār-ı nuşḥından
Menām-ı ğafletinden Fātiḥ’e gelmekle yakḳzānī
9694. Kemāl-i ibtihācından tamāmen iki biñ altun
‘ Azīze eylemişdi ol zamān ithāf-ı şāhānī
9695. Gelince şurre-i zībā-yi sulṭānīyi reddiyle
Muḥammed Ḥān’a geldi infi‘ āl-i nā-ḥıdīvānī
9696. Veliyyüddīn-zāde ḥazret-i şeyḥiñ bu vaz‘ ından
Şeh-i vālā-tebāra eyledikde ‘ özr-ḥ’āhānī
9697. Muḥammed Ḥān’a çün kim tarḥ-ı teklīf ile çāderde
Ayağa kalkmamışdı vardığında ḳuṭb-i Rabbānī
9698. Cenāb-ı pādīşāhıñ ḳalb-i pākinde yer itmişdi
‘ Azizinden vezīre itdi vāfir şekve-gūyānī
9699. Kelām-ı ḥaḳḳı ilḳāda Muḥammed Ḥān’dan aşlā
Vezīr-i a‘ zāmıñ olmazdı çün ḥavf u hirāsānı
9700. Laṭīfeyle didi şāhım şaḳın luṭf eyle incinme
Yerinden oynamaz dirler meşeldir ḳuṭb-ı Yezdānī
9701. Mükāşif olduğında ol ‘ aziziñ şübheñiz var mı
Görölmişdir ‘ aziziñ zāhiren keşf-i hezārānı
9702. Size terk-i kıyāmı ğālibā ol şeyḥ-i āġāhıñ
Şu emre mebnī olmak gerek ber-vefḳ-i itḳānī
9703. Sitanbul fethi zımnında vücūd-ı şehriyārīde
Şuhūd itmiş ola şeyḥiñ ġurūr u kibr-i nefsānī

9704. Selâtin-i ‘izâmîñ maṭmaḥu’l-enẓarı bir ḥıṣnıñ
Olup sen şâh-ı devrânıñ yediyle feth-i âsânî
9705. Kerîmâ cümle ecdâd-ı ‘izâmîñ ḥıṣn-ı mezkûruñ
Fütûhında bu deñlü şarf idüp kenz-i firâvânî
9706. Biriniñ ḳabza-i teshîrine olmadı peyveste
‘Azîziñ himmetiyle ḳıldı Hakk sen şâha erzânî
9707. Tefevvuk eylediñ bu feth ile ḥayl-i selâtime
Mülûke dâğ-ber-dâğ oldu bu teshîr-i sulṭânî
9708. Huşûşâ mazhar-ı ¹³⁴”نعم الأمير” olduñ bu ğazveyle
¹³⁵”لنعم الجيش” ile ber-ter olup etbâ‘ınıñ şânı
9709. Tebahḥur itseñ olmazdı ‘aceb şâhân-ı zî-şâna
Ġurûruñ ihtimâliyle cenâb-ı şeyḥ-i Raḥmânî
Münâḳaşa-i Veliyyüddîn-zâde be-Hazret-i Fâtih ḳuddise sirruhumâ
[416a]
9710. Seni terk-i ḳıyâmî ile şâhım imtiḥân itdi
Revâ mı şehriyâre iğbirâr-ı şeyḥ-i nûrânî
9711. Mürebbîdir bilürsin Şeyḥ Şemseddîn âfâka
Hıdîvâ geç geçenden eyleme da‘vâ-yı nefsanî
9712. Bilürken rütbe-i ‘ulyâ-yı zıllu’llâhi fi’l-arzı
Cenâb-ı şehriyâre hîç ider mi ‘arz-ı ‘unvânî
9713. Bu da bir ḥikmet-i maḥfiyyedir ‘ayn-ı kerâmetdir
Ṭuyarsın pâdişâhım n’idügin aḥvâl-i pâyanı
9714. Veliyyüddîn-zâde Şeyḥ ile Fâtih miyânından
Beyân-ı vâḳi‘ ile ref‘ idüp âşâr-ı ‘udvânı

¹³⁴ “İstanbul muhakkak feth olunacaktır. Onu fetheden kumandan **ne güzel kumandan** ve onu fetheden asker ne güzeldir askerdir.” hadisinden nakıs iktibas. Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 335; Buharî, et-Târîhu’l-Kebîr, I, 81

¹³⁵ “İstanbul muhakkak feth olunacaktır. Onu fetheden kumandan ne güzel kumandan ve onu fetheden asker **ne güzeldir askerdir**.” hadisinden nakıs iktibas. Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 335; Buharî, et-Târîhu’l-Kebîr, I, 81

9715. Rivāyetdir ki irte da‘ vet itdikde Muḥammed Ḥān
‘Azīziñ ḥayme-i ra‘ nāsına kılmışdı pūyānī
9716. Şülüş kıalmışdı şebden da‘ vetinden şeyḥ-i āgāhıñ
Dimiş rāvī baña gelmişdi bir ḥavf u hirāsānī
9717. Derūn-ı ḥaymeden ben daḥi çıkmışdım temāşāya
Tebādūr eyleyüp sultān-ı zī-şānıñ emirānı
9718. ‘Azīziñ her biri būs eyleyince dest-i ‘ulyāsın
Yetişdi ardlarından ḥazret-i şāh-ı cihān-bānī
9719. O daḥi münferid doğrılmış idi ḥayme-i şeyḥe
Seçilmezdi karanlıkda kudūm-i pāk-i sultānī
9720. Cenāb-ı Şeyḥ gerçi görmedi tārīkī-yi şebde
Dimiş rāvī Muḥammed Ḥān’ı teşḥiṣ itdi rūḥānī
9721. ‘Azīziñ kendüden menkūldür çün Ḥazret-i Fātīḥ
Kaḫāyı gör ki geldikde baña ol leyl-i zulmānī
9722. Zālām-ı şebde gerçi bilmedim ebsār ile ammā
Velākin çeşm-i rūḥumla bilince şāh-ı devrānı
9723. Te‘ānuḫ ile kendin şöyle şiddet üzre zamm itdim
O rütbe ra‘ şe-dār olmuşdı cism-i pāk-i ḥāḫānī
9724. Anı boşlamadım şıkmaḫdan ašlā olmadım ḥālī
Vücūdından olunca tā ki zā’il ḥāl-i nefsānī
9725. Veliyyüddīn-zāde naḫl ider Sultān Muḥammed’dan
Buyurmuşlar ki vaḫtā gördigimde şeyḥ-i zī-şānı
9726. Derūnımda ‘azīze kıalmış idi inḫirāf ammā
Tekāzā üzre idi salṭanatla kibr-i şeyṭānī
9727. Hiç olmazsa cenāb-ı şeyḥe ta‘ rīz itmek isterdim
Beni zamm eyleyince kendüye ol ma‘ rifet kānı
9728. Derūnumda olan āşār-ı ğışş hep ḥubbe ḫalb oldı
Derūnum oldı gūyā maḫzen-i esrār-ı Sübhānī

9729. Görölmişdir ‘azîziñ böyle âşâr-ı kerâmâtı
Olur mı hiç mümkün ‘add ü aḥşâ mevc-i ‘ummânî

9730. Pes andan soñradır kim şeyḥ-i vâlâ-câh ile Fâtih
Ma‘iyyetle derûn-ı ḥaymeye vardıkda sirrânî

[416b]

**Şoḥbet-i Muḥammed Ḥân be-Cenâb-i Şeyḥ-i ‘Âlî-Mekân ve Ta‘yîn-i
Ḳabr-i Ḥazret-i Ḥâlid**

9731. Tûlû‘-ı fecre dek birbirleriyle şoḥbet itmişdi
Şalât-ı şubḥı kıldı şeyḥ ile bâ-cem‘-i ihvânî

9732. Cemâ‘atle şeh-i ‘âlem ‘azîze iktidâ itdi
Oturdı diñledi evrâd u ezkâr-ı ‘azîzânî

9733. Tamâm olunca evrâd-ı şerîf-i Ḥacı Bayramî
Dizi üzre yanında oturup şeyḥiñ edibânî

9734. Ḥitâmında şorup ḳabr-i Ebî Eyyûb-i Enşârî
Mürûr itmişdi bâlâda anıñ tafşîl-i tibyanî

9735. Mükerrerrdir egerçi zıkr olunsa ḳabriñ aḥvâli
Virir ḳand-i mükerrer gibi ancaḳ zevḳ-i rûḥânî

9736. Tevârîḥ-i selefde görmüş idi gerçi evşâfin
Su‘âl-i ḳabr ile şıḳdı yine ol ḳuṭb-ı zî-şânî

9737. Ḳarîb-i sûrda ḳabr-i şerîf-i Ḥazret-i Ḥâlid
Tevâtür üzre şâbitdir yazar târîḥ-i ‘Oşmânî

9738. Buyurdı Ḥazret-i Fâtih cenâb-ı şeyḥ-i âgâha
Size olmazsa bunda zaḥmet-i şaḳl-i girân-cânî

9739. Maḥall-i ḳabr-i pâkin luṭf idüp ta‘yîn idiñ şimdi
Yapalım üstine bir künbed-i vâlâ-yı sultânî

9740. Cenâb-ı şeyḥ daḥi geldi gösterdi şu mevzi‘de
Müşâhed olmuş idi bendeñe bir nûr-ı Raḥmânî

9741. Umarım bundadır Allâhu a‘lem merḳad-i Ḥâlid
Teveccüh eyleyüp oldu mürâḳıḇ niçe ezmânî

9742. Buyurdi kendüye geldikde rūḥ-i pāk-i Ḥālid’le
Bi-ḥamdi’llāh mülākāt eyledim ber-vech-i rūḥānī
9743. Baña bu ḳal’ anıñ fethiyle şimdi tehniyet itdi
Du’ālarla bu demde eyledi ızhār-ı şükrānī
9744. Küfür zulmetlerinden kendüyi taḥlīs kılmışdıḳ
Teşekkür eyleyüp ‘arz itdi baña şevḳ-i şādānī
9745. Muḥammed Ḥān’a iḥbār eyledikde sırr-ı mezkūrı
‘Aziziyle gelüp ol mevzi’ e şāh-ı cihān-bānī
9746. Buyurdi ey sipihr-i ‘ālem-i feyz-i ilāhīniñ
Zekā-i neyyiri mäh-ı minberi şems-i tābānı
9747. Ne kim naḳl itdiñiz ben ḥāke taşdıḳ itmişem ancaḳ
Cenāb-ı ḥazretiñden şimdi me’mül-i faḳīrānī
9748. ‘Azizim mürşidim şeyḥim niyāzım ḥāḳ-pāyiñden
Budur ḥālā ki ta’yīn idesiz ol ḳabr-i zī-şānı
9749. ‘Alāmātıyla baña gösterüp bu çeşm-i zāhirle
Şuhūd idüp gördüm ol meşhed-i envār-ı ‘irfānı
9750. Gözüm gördügi gibi ḥātırım da muṭma’in olsun
Gözüm göñlüm açılsun tā ki rūḥānī vü cismānī
9751. Cenāb-ı şeyḥ bir sâ’at teveccüh eyleyüp anda
Murāḳıḳ oldı soñra kendüye geldikde yaḳzānī
- [417a]
- Ta’yīn-i Ḳabr-i Şerīf-i Ḥazret-i Ḥālid bin Zeyd raḳıya’llāhu ‘anh**
9752. Buyurdi ḥafr idiñ şu mevzi’-i pāki iki arşūn
Eliyle gösterüp başı ucından ḳabr-i zī-şānı
9753. Buyurdi şimdi bir mermer zuhūr eyler bu mevzi’den
Yazılmış ol ruḥām üzre celī ber-ḥaṭṭ-ı ‘İbrānī
9754. Yazar Kühn içre ‘Ālī ol zamān dimişdi Şemseddīn
Mezār-ı Ḥālid’i ta’yīn idüp ber-vech-i burhānī

9755. Cenāb-ı Hâlid'in ayağı semtinden nübû eyler
Şovuk bir āb-ı şāfī reşk-i āb-ı nehr-i rıdvānī
9756. Didi bir rāhibiñ daḡi mezārı bulunur anda
K'aña imān telkīn eylemişdi şāh-ı Adnānī
9757. 'Aziziñ naḡli üzre ikisi daḡi zuhūr itdi
Mübārek pāyına düşdi 'aziziñ kavm-i sulṭānī
9758. Şudur ma' nāsı diyüp cümleye tefsīr itdikde
Kelāmıñ lübb-i ma' nāsıyla geldi ḡalka ḡayrānī
9759. Ḥulāşa ol maḡalden ḡafr olunduḡda iki arşūn
Zuhūr itdi o yerden bir ruḡām-ı şāf u nūrānī
9760. 'Aziziñ naḡli üzre üstine bir ḡaṭṭ yazılmışdı
Bilen 'İbrī lisānın okuyup der-nezd-i sulṭānī
9761. 'Aziziñ virdiḡi ma' nā gibi tefsīr olunduḡda
Muḡammed Ḥān'a geldi ol zamān bir cezb-i rūḡānī
9762. Aña bir ḡālet-i uḡrā zuhūr itmişdi dir rāvī
Düşerdi oldıḡı yerden eger tutmasa a' vānı
9763. O sâ' at emr olundu evvelen ḡabr-i şerīf üzre
Mu' allā ḡubbe bünyād olunup ez-şavb-ı sulṭānī
9764. Daḡi ḡücrātı ḡāvī medrese bir cāmi' -i vālā
Binā vü vaḡf u tescīl itdirüp ol merḡamet kânı
9765. Niyāz itmişdi dervīşān ile sâkin olup anda
İde icrā-yı āyīn-i ṭarīḡat şeyḡ-i Rabbānī
9766. 'Aziziñ anda meḡşi olmayup muḡtārı külliye
Vaṭanda şeyḡini gözlerdi iḡvān u mürīdānı
9767. Ḳabūlinden teḡāşī eyleyüp itdikde isti' fā
Muḡammed Ḥān'a geldi fırḡatiyle ḡüzn-i hicrānī

9768. Teḳāzā eyleyüp ¹³⁶”حب الوطن“ ḳalb-i şerīfinde
Yine teşrīfe ḳıldıkda mevā‘id-i kerīmānī
9769. Rücū‘a eyledikde pādişehden ol dem istīzān
Kemāl-i ye’s ile olmışdı gerçi izz-i sulṭānī
9770. Şeh-i devrānı tevdī‘ eyledikde Aḳşemseddīn
Felekden ḳara gün oldu ‘azīzīn yevm-i fīḳdānī
9771. ‘Azīze vefḳ-i ḥātır üzre ikrām eyleyüp vāfir
Meḥādīm-i kirāma daḥi itdi luṭf-ı şāyānī
9772. ‘Ubūr itdikde baḥri Üskūdār’a vāşıl olduḳda
Dimişdi ekber-i evlādına ol şeyḥ-i nūrānī
9773. Derūnum nūr-ı ‘irfān ile ḥālā mümteli’ oldı
Sitanbul içre vāḳi‘ ehl-i küfrün şirk ü tuḡyānı
9774. Zālām-ı küfr ü eşrāk ile ifsād itdi ilhāmım
Münevver itdi ḳalbim yine nūr-ı feyż-i Sübhānī

Menḳabe-i ‘Azīz-i Müşārun İleyh

9775. Rivāyetdir ki bir sā‘at ḳadar yolda giderlerken
Mülākī oldı şeyḥe bir süvārī merd-i diḥḳānī
9776. Rükūb itmişdi bir esb-i nefis-i bād-peymāya
Gören elbette meyl eylerdi ol esb-i küḥeylānī
- [417b]
9777. Ḥerīfīn ḡalibā eclāf-ı Rūmī’den idi aşlı
‘Azīzīn yel gibi geçdikde yanından şitābānī
9778. Nigāh-ı iltifātı olmayup ol şeyḥ-i āḡāha
Selāma daḥi şāyān görmedi ber-vech-i nā-dānī
9779. Aradan çok zamān geçmeksizin döndi ṭarīḳinden
Atından şarılup indi görünce ḳuṭb-ı devrānı
9780. Hibe itdim bu atı didiginde ḥazret-i şeyḥe

¹³⁶ “Vatan sevgisi imandandır.” hadīsinden nâkıs iktibas. Ali el-Kārī, *el-Esrārü’l-Merfū’a*, I, 180-181.

İşāret eyledi maḥdūmına ol merḥamet kânı

9781. İşāretden ğaraż maḥdūmunun atıyla ol atı
Değişmek idi gūyā indirüp maḥdūm-ı zī-şānı

9782. Herife gūyiyā esbe bedel maḥdūmunuñ atın
‘İvaz iḥsān idüp aḥz itdi ol esb-i küḥeylānī

9783. Cenāb-ı şeyḥe maḥdūm-ı mükerrerem i‘ tirāz itdi
Bu istibdāle bā‘ iş ne ola ey ma‘ delet kânı

9784. Neden icāb ider esb-i küḥeylānın virüp mecnūn
Bedel aldı yerine bir ‘amelden ḳalma ḥayvānı

9785. Cevābında buyurdi ḥazret-i maḥdūmı irşāden
Cenāb-ı Şeyḥ Şemseddīn temşīl eyledi anı

9786. Eḳārimden biriniñ fi‘l-meşel olsaydı bir ‘abdi
İtā‘ atle olup mevlāsınıñ münḳād-ı fermānı

9787. Rızāsın gözlese mevlāsınıñ serrā vü ḍarrāda
Dem-ā-dem emr ü nehyinde yolında olsa ḳurbānı

9788. Veliyyü’n-ni‘ metinden istese yevmen mine‘l-eyyām
Ḥaḳīrū‘l-ḳıyme bir şey’ ‘aṭāya olsa imkānı

9789. Ğulāmından o şey’i hīç dirīg eyler mi mevlāsı
‘Abd-i şādīḳ ola mevlāsı daḥi merḥamet kânı

9790. Sezā olmaz dirīgı didiginde şeyḥe maḥdūmı
Cevābında didi maḥdūmına ey cānımıñ cānı

9791. Ğaraż taḥdīs-i ni‘ metdir degil mevlāya minnetdir
Bu bir tevfiḳ-i ḥazretidir teşekkürle dirim anı

9792. Otuz yıldır ki mevlāma ‘ibādet üzreyim ḥālā
İtā‘ atden ḥurūcum olmadı bā-‘avn-i Sübhānī

9793. Görünce esbini şaḥşıñ derūnum aña meyl itdi
Herifiñ ḳalbine Bārī idüp ilhām-ı Rabbānī

9794. Hibe idüp baña esbin ḥelāl itdi bu dem bestin

Temâşâ eylediñ veşbin saña virdikde hâyvânı

9795. Cenâb-ı şeyh-i deryâ-dil olunca mevtına vâsıl
Bütün olmuşdı müstaḳbıl o semtiñ rûkn ü a‘yânı

9796. Ṭarîḳat erleri mürşidlerin itmişdi istikbâl
Ḳamusı ḳâlîb-ı bî-rûḥ idi ‘avd itdi cânânı

9797. İḳâmet-gâhına şeyhiñ dinürdi Ṭorbalı Göynük
Tevakkûf eyledi anda niçe ezmân u aḥyânî

[418a]

9798. Gürûh-ı sâlikîni anda irşâd eylemişlerdi
Cenâb-ı Hâcî Bayram’ıñ olup ser-vaḳt-i ‘irfânı

9799. Cenâb-ı şeyh-i âgâhiñ yüzinden feyz-yâb olmuş
Eger ta‘dâd olunsaydı yoğ idi ḥadd ü pâyanı

9800. Beḳâya irtihâli daḥi ol Göynik’de vâḳi‘ dir
Ziyâret-gâh-ı ‘âlemdir o yerde ḳabr-i zî-şânı

9801. Kemîne nâzımıñ daḥi olup manzûrî ‘ayniyle
Ziyâretle ḳarîrû’l-‘ayn idüp mevlâ-yı Raḥmân’ı

9802. Ḥudâ ḳabr-i şerîfin ravza-ı gül-zâr-ı ‘Adn itsün
İre züvvârına feyz dem-â-dem luṭf-ı Rabbânî

Te’lifât-ı ‘Azîz-i Müşârun İleyh

9803. ‘Azîziñ zâhiri hem bâtını ma‘mûr olmağla
Eyâdide görülmüşdi niçe te’lif-i zî-şânı

9804. Taşavvufda risâle yazmış idi Nûr ismiyle
Nümâyân olmuş idi anda nûr-ı faẓl u ‘irfânî

9805. Daḥi def‘-i meṭâ‘ın nâmına var idi te’lîfi
Gürûh-ı şûfiyândan men‘ için âşâr-ı ḥızlânî

9806. Resâ’il yazmış idi ‘ilm-i ebdâna evâ’ilde
‘Îlâc-ı nâfi‘i cem‘ eyleyüp ber-nehc-i Loḳmânî

9807. Anıñla tecrîbe eylerdi tedbîrât-ı merzâyı

Çıkarmış idi fi‘le kuvvet-i tedbîr-i ebdânî

9808. Hayâtında ‘azîziñ on iki ebnâsı cem‘ oldı
Gelür tertible her biriniñ evşâf u a‘vânı

9809. Velâkin var idi Nûru’l-Hüdâ nâmıyla bir oğlı
Egerçi aşğar idi lîk evfer idi ‘irfânı

Menkabe-i Nûru’l-Hüdâ

9810. Rivâyetdir ki meczûben tevellüd eylemiş ammâ
Doğurmuş kendüden cezb ile ekşer hâl-i merdânî

9811. Yazar Taşköpri-zâde hâzret-i şeyhiñ zamânında
Zuhûr itmışdi ol meczûbun ahvâl-i ğarîbânı

9812. Egerçi yoğ idi ‘aqlı velâkin çoğ idi naklı
Ne gelse söyler idi ağzına esrâr u i‘lânî

9813. Emîrândan birisi geldi bir gün hâzret-i şeyhe
Anıñ Kaţţâr-oğlı olmış idi eşher-i şânı

9814. Emîriñ vechi atlas idi aşlâ yoğ idi mûyı
Tavâşî zann iderdi her gören ol mîr-i zî-şânı

9815. Cenâb-ı şeyh ile şöhet iderken künc-i halvetde
Telâ‘ub iderek geldi o dem meczûb-ı Raḥmânî

9816. Emîri gördiginde dıhk idüp dimışdi ey baba
Bu kimse ‘avrete beñzer ki yok rûyında zî-şânî

9817. Emîriñ infi‘âlin def‘ içün âzâr idüp tıflı
Biraz gösterdiginde çîn-i ebr u çeşm-i ğaḍbânî

9818. ‘Azîze mîr-i dānâ yalvarup didi ‘iţâb itmeñ
Hederdir her ne gûne söylese meczûb-ı Rabbânî

[418b]

9819. Didi ol mîr-i ‘âkıll hâzret-i meczûb-ı dānâya
Du‘â kıll baña ey nûr-ı dü-çeşm-i kûṭb-ı Rabbânî

9820. Münâcâtıñ seniñ maḳbûldur dergâh-ı mevlâda

Olayım himmet-i ‘ulyāñ ile bir mîr-i lihyāñi

9821. Er oğlın baña inbāt-ı lihye eyle didikde
Mübârek ağzınıñ yarın alup ol tıfl-ı haqqāñi
9822. Būsâkıñdan eliyle vechine sürdükde ol mîriñ
Demîde oldı rûyında hemân bir haţţ-ı reyhāñi
9823. Dimişdi nûr yüzine hikmeti gör hezl ile gûyâ
Emîriñ müyına oldı işâret didi yârâñi
9824. Sitanbul’a ‘azîmet üzre idi şehre varınca
Şaķalı geldiginden ğayri oldı merd-i şa‘rāñi
9825. Zamān-ı Hâzret-i Fâtih’de kânûndı bi’l-cümle
Huzûr-ı pâdişâhiye girerdi mîr-i mîrāñi
9826. Emîri mülteḥâ gördüklerinde Hâzret-i Fâtih
Vezîr-i a‘zama şordurdi ol şâh-ı cihân-bāñi
9827. Su’âl eyle didi bu lihye kimden ḥâşıl olmışdır
Haţından mâ‘adâ gelmişdi mîre ḥâl-i şubbāñi
9828. Hikâyet eyledikde mâcerâ-yı şâh-ı devrāna
Bu öykünde şaķalı bitdi dimişdi vezîrāñi
9829. Ta‘accüb kıldığında emr-i mezkûra Muḥammed Hân
Şaĝire başķaca vaz‘ eyledi evķâf-ı sultāñi
9830. ‘Aziziñ ḥāliyâ evlādına mevķûfe olmaĝla
Taşarruf üzredir evlād-ı evlād-ı ‘azizāñi
9831. Şaķâyık’da muşarraḥdır ki şeyḥiñ ba‘z-ı evlādı
Rivāyet eylemiş kim vālidim ol şeyḥ-i Rabbāñi
9832. On iki oĝlını bir meclis-i ‘ālîde cem‘ itmiş
Oturdup ḥ’ân-ı vāhid üzre ol evlād-ı zî-şanı
9833. ‘Ale’t-tertîb iclās eyleyüp it‘âm itdikde
Firâdı her birine itmiş imrâr-ı nigeḥ-bāñi
9834. Yek-â-yek her birine nażar-pāş re’fet olduķda

Cenāb-ı Hāzret-i Hakk’a idüp hamd-i firāvānī

9835. Dimiş rāvī ki biz zann eylemişdik hāzret-i vālid
İder bu keşret-i evlād için izhār-ı şükrānī
9836. Hemān meczūb olan kardaşımız Nūru’l-Hüdā döndi
Cenāb-ı vālid-i zī-şāna bā-ilhām-ı Raḥmānī
9837. Didi vālidlerine ben niçün hamd itdigiñ bildim
Degildir keşret-i evlād için bu şükr-i Yezdānī
9838. Lisān-ı hāl-i nātıkdır demek isterseñiz farzā
Sezā görmiş Hudā gerçi on iki necl-i zī-şānı
9839. Velākin birine rabṭ-ı maḥabbet itmedim dirseñ
Berāber oldığıyçün her biriniñ vaşl u hicrānı
9840. Hudā’dan ğayriye çünkim göñül virmek ḥaṭā dirler
Anıñçün sende selb itdiñ Hudā bākī kamu fānī
9841. Severse bir kişi Allāh’ı sevsün kim anıñ ğayre
Maḥabbet itmegi taḥrīm ider aşḥāb-ı ‘irfānī
- [419a]
9842. Cenāb-ı şeyḫ ol Nūru’l-Hüdā maḥdūm-ı meczūbın
İdüp taşdıḳ-i kavlinde didi ey cānımıñ cānı
9843. Güzel fehmi eylemişsin rāz-ı mā-fi’l-bālimi oğlum
Hemīşe olasın meczūb-ı Hakk maḥsūd-ı ihvānī
9844. O daḫi kalmadı bākī fenādan irtihāl itdi
Hudā taḳdīs ide sırrın be-ḥakk-ı şāh-ı ‘Adnānī
- Menḳabe-i Diğer-i ‘Azīz-i Müşārun İleyh der-Kühü’l-Aḫbār be-
Rivāyet-i ‘Ālī**
9845. Tevārīḫ ü siyerde hāzret-i şeyḫiñ kerāmātı
Tefāvūt üzredir uymaz biri birine ezmānı
9846. Şakāyık nakli üzre nazm olunmuş idi bālāda
Velākin Kühü’l-Aḫbār’ında ‘Ālī-yi sūḫan-dānī

9847. Şimāh-ı cān ile diñle ne resme vaşf ider anda
Cenāb-ı Akşemseddin ile evlād-ı zī-şanı
9848. Yedi yüz toksan ikisi olunca sāl-i hicretten
Dımaşq-ı Şām'da dünyāya geldi şeyh-i Rabbānī
9849. Yedi yaşa basınca pāy-i sinn ü sālī maḥdūmuñ
Cenāb-ı Şeyh Hamza vālidi ol tıfl-ı zī-şanī
9850. Alup büldān-ı Rūm'a götürüp hicret tarīkiyle
Amāsiyye livāsında münāsib gördi iskānı
9851. Nevāhiden Kavaḫ nāmında bir cāy-ı dil-ārāda
Tavaṭṭun eyleyüp kıldı temekkūn çend ezmānī
9852. Meger andan alınmış idi ḥāk-i merḳad-i Ḥamza
O yerden eylemiş 'azm-i rāh-i sūy-i rıdvānī
9853. Mezār-ı cāmi' ü'l-envārı ḥālā anda vāḳi' dir
Müşāheddir kerāmātı anıñ rūḥānī cismānī

**Kerāmāt-ı Merḥūm u Maḡfūrun-leh eş-Şeyh Ḥamza Vālid-i 'Aziz-i
Müşārun İleyh**

9854. Kerāmātı görülmüşdir ḥayātında memātında
Velāyet ehliniñ şāhib-kırānı Ḥamza-i şanī
9855. Rivāyetdir 'azizi ḳabre defn itdikde aḥbābı
Laḥidden cismin iḥrāca o şeb bir ḳab'-ı yābānī
9856. Gelüp ḳabr-i şerīfin açdığında ekl içün cismin
Elin tābūtdan iḥrāc idüp aḥz itdi sırtlanı
9857. Boğazından tutup şıḳmaḡla iḥlāk eylemişlerdi
Temāşā eylemişdi zā'irānı küşte ḥayvānı
9858. Niçe mürde dinür bu ḳarı icrā eyleyen merde
Niçe inkār ider ehl-i zāvāhir ḥāl-i merdānı
9859. Taşarruf üzredir iki cihānda kāmiliñ rūḥı
İderler iki 'ālemde daḡı bīmāra dermānı

9860. Umûrında anıñcün ehl-i hayret isti‘ânetle
Olup me’mûrlar ber-ķavl-i pāk-i şāh-ı ‘Adnānī
[419b]

9861. Hūdā kabır-i şerīfin nūr-ı uçmağ ile pür itsün
Cinānda eyledikce murğ-ı cānı zevķ-i perrānī

9862. Cenāb-ı Şeyh Şemseddīn’iñ ecdād-ı ‘izāmından
Enīsī ķavlı üzre Bu’l-Ĥasan ol Şeyh-i Ĥaķķānī

Menākıb-ı Dīger-i ‘Azīz be-Rivāyet-i ‘Ālī

9863. Üçünci rütbede ta‘dād olunsa cedd-i a‘lādır
On altıncıda irer Bāyezīd’e nesl-i zī-şānı

9864. Yedi yaşında iken hāfızu’l-Ķur’ān olmışdı
Bülūğā irdiginde fażl ile almışdı meydānı

9865. Tārīķi Ĥacı Bayram-ı Velī’den gördi kām aldı
Ĥilāfetle mücāz olduķda bā-tevfīķ-i Sübhānī

9866. Muķaddem vardı Beg Pazarı’na ber-vech-i istiĥlāf
O yerde bir degirmen ile mescid itdi bünyānı

9867. Ehāliden ķatı çok kimse cem‘ olduķda başında
“Dirīgā keşrete düşdük” diyüp ol şeyh-i ĥaķķānī

9868. Göçüp andan ķazā-yı İskilīb’de Kös Tağı’nda
Tavaṭṭun eyledi bir ķaryede çendīn ezmānī

9869. O yerde daĥi keşret berzahından ictināb itdi
Gelüp Ṭorbalı Göynük’de nihāyet buldı pūyānī

9870. O yerde daĥi yaptı bir degirmen ile bir mescid
Kılındı ĥazret-i şeyḥe niçe evķāf-ı sulṭānī

9871. Yazar Kūnh içre ‘Ālī ĥazret-i şeyḥiñ niçe ĥālin
Tevārīḥ u siyerde yokdur anıñ zıķr ü tibyanı

9872. Cenāb-ı Ĥacı Bayram-ı Velī’ye şordılar bir gün
Tārīķat erlerinden ol zamānıñ ba‘z-ı pīrānı

9873. Bu deñlü eski dervîşân u er hâneķāhıñda
Tārîķâtıda idüp kırk yıl ķadar pūyân u cūyânî
9874. Niķe ķalvet ķıķarmıř şac řaķal ķavırmıř aē itmiş
Tamâm itmiş bütün esmâyı ber-resm-i mürîdânî
9875. Hılâfet virmediñ hiķ birisi olmadı müstahlef
Bu Akşemseddîn’i ķıldıñ az zamânda şeyh-i haķķânî
9876. şebâbı ‘unfuvânında anı enzâr-ı himmetle
Niēāh-ı terbiyetle eylediñ maşsûdu’l-aķrânî
9877. Cevâbında buyurdı Hâcî Bayram-ı Velî ol dem
Kiyâsetle olup ol Kôsec’iñ vâfir şenâ-ķ’ânî
9878. Didi ol Kôsec-i dâñā ne görür ne işidirse
Bilürdi řoñra ol eyleyüp tařdîķ u îmânî
9879. Velâkin ģayriler görüp işitdikleri her neyse
şorardı hikmetin her biriniñ min-ģayri ‘irfânî
9880. Anıñķün oldu şemseddîn sipihr-i feyz u irřâdıñ
Ziyâ-yı mäh-ı tâbânı şu‘â‘-ı mihr-i raşşânı
- [420a]
9881. Velâkin ģayriler hikmetle andan vâpesîn ķaldı
Riyâzâtında zâhir iken aña fażl u rüķhânı
9882. Yazar Târîķ-i ‘Âlî’de Cenâb-ı şeyh şemseddîn
Yedi ģacc eylemişlerdi velâkin ģacc-ı pâyânı
9883. Tevâlî üzre ķalmıřdı mücâvir arz-ı Başhâ’da
Ziyâret eylemişdi ‘avdetinde şâh-ı ‘Adnân’ı
9884. Mürür itmişdi zikri ânifen bâlâda icmâlen
Gelür işnâ ‘aşer ebnâsınıñ tafşîl-i tibyanı
9885. Egerçi her birine incizâbı var idi ammâ
Ziyâde mâ’il idi Ĥamdî’ye ez-rûy-i ‘irfânî
9886. Dir idi şâ‘ir oēlum ‘âlim oēlum ‘âbid oēlumdur
Nüvâziş eyleyüp olmışdı meczûbuñ şenâ-ķ’ânı

9887. Yetīm olmasī fikri olmasaydı âḥ Ḥamdī'niñ
Beḳāya rıḥlet eylerdim dir imiş şeyḫ aḫyānī

Der-Vaşf-ı Ḥamdī İbn-i Akşemseddīn

9888. Egerçi aşğar evlādı idi şeyḫ-i āgāhıñ
Velākin cümleden ekber idi ‘irfānla şānı

9889. Tevāzu‘ üzre idi nāsdan mestür idi ḥāli
Geçerdi küşe-i vaḥdetde ‘uzlet birle devrānı

9890. Lisān-ı Türkiyāne üzre çok nazmı görülmüşdi
Zeliḥā ile Yūsuf kışşasın yazdı beligānı

9891. Daḫi Leylā-yı Mecnūn kışşasın nazm eyledi şoñra
Nümāyān oldı anda vezn-i ṭab‘ ı ḳadr-i ‘irfānı

9892. Pes andan şoñra sultān-ı rusūl na‘tiyle bir mevlid
Yazup nazm eylemişdi bā‘iş-i ‘irfān-ı ‘işyānı

9893. O daḫi ‘azm-i gül-zār-ı beḳā itmişdi fāniden
Ḥudā rūḥ-ı revānın şād ide der-bāğ-ı rıdvānı

9894. Nisā çün nāḳışātü’l-‘aḳldır idrāk itmezler
Zenāna ‘ādet-i dīrinedir izā-yı merdānı

9895. ‘Aziziñ zevce-i menkūhası ol māder-i Ḥamdī
Cenāb-ı şeyḫe ta‘rīz eyleyüp bā-mekr-i nısvānı

9896. “‘Azīmet eylerim ‘uḳbāya” dirsın yine gitmezsıñ
Ḥayāt u mevte taḫyiri olur mı ‘abdiñ imkānı

9897. Vefāt itmek eliñdeyse niçün rıḥlet buyurmazsıñ
Bilürsın dār-ı miḥnet oldıgın bu ‘ālem-i fānı

9898. Ḥuşūşā dār-ı ḥulduñ zevḳ u şevki hīç ḫātırdan
Çıkar mı cümle me’mūluñ iken ezvāk-ı rıdvānı

9899. Liḳāu’llāha ‘āşıḳsın ḫayātıñdır aña māni‘
Niçün ḳurbān itmezsıñ reh-i cānānda cānı

9900. Bilürsin vermeyince cânı cânânın ele girmez
Bulursın eyleseñ kurbân anı kurb-i Raḥmānī
9901. ‘Azīzîñ gerçi ḥātūnı beyân-ı vâkı‘ itmişdi
‘Uḳûḳ-ı zevc ile var idi bî-câ su’-i erkânı
9902. O sâ‘at şıçrayup kalkdı yerinden Şeyḥ Şemseddîn
“Göçelim n’ola” diyüp mescide vardı şitâbânî
9903. Bütün evlâd u ḥîşânın ḥavâşî vü eḥibbâsın
Ḳamusın bir yere cem‘ eyleyüp ol şeyḥ-i nûrânî
9904. Veşâyâsı ne ise cümle ta‘yîn itdi yazdırdı
Ḥelâlleşdi çağırdı hep mürîdân u muḥibbânı
9905. Firâş-ı ihtizârın anda ihzâr eylemişlerdi
Ser-i pâkin koyup bâlîn-i mevte ḳuṭb-ı Rabbânî
9906. Yatup ber-vech-i mesnûn ḳabz-ı rûḥa intizâr üzre
Çağırtmışdı tilâvet itmege Yâ-sîn-ḥîşânânı
9907. Ḥitâma irdiginde sûre-i Yâ-sîn âḥir-i kâr
¹³⁷﴿إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ lafz-ı şerîfiyle virüp cânı
- [420b]
9908. Revânın ḳâbızu’l-ervâḥa teslîm eyledi ol dem
Ḥudâ taḳdîs ide rûḥ-ı şerîf-i ḳuṭb-ı devrânı
9909. İşâret var idi bu sırra te’lifât-ı Ḥamdî’de
Zelîḥâ ile Yûsuf kışşasında oldu tibyânı
9910. Vefât itdiklerinde girmiş idi ḥadd-i sittîne
Henüz altmışda iken yetmiş idi ‘ömr-i pâyânı
9911. Yedi ebnâsı mevcûd idi vaḳt-i irtihâlinde
Beş evlâdı muḳaddem eylemişdi ‘azm-i rıdvânî
9912. Kerâmet ‘âleminde her biriniñ zât-ı memdûḥı
Nümü-dâr idi pervîn-i sipihre vaşf-ı zî-şânı

¹³⁷ “Ona döndürüleceksiniz...” Yâsîn 36/83. âyetten nâkıs iktibas.

9913. Velāyet burcı üzre seb‘ a-i seyyārre olmuşdı
Münevver eylemişdi her biri āfāk u ekvānı

9914. Muḥammed olmuş idi her biriniñ ism-i sāmisi
Gelür her biriniñ tertīb ile evşāf u ‘ unvānı

Eş-Şeyḫ Sa‘ dullāh Muḥammed İbn-i Akşemseddin

9915. ‘ Aziziñ ekber evlādı Sa‘ dullāh Muḥammed’ dir
Ziyāde ‘ ārif-i billāh idi sebḳ itdi iḥvānı

9916. ‘ Alī Tūsī’ niñ oldı hıdmetiyle ḳadri bālā-ter
‘ Ulūm-ı zāhirīyi kesb idüp ber-vech-i itḳānı

9917. Kemālātı anıñ dersinden istiḫzār itmişdi
Fezā’ ille bulup şöhret tefevvuk itdi aḳrānı

9918. Ḳaviyyu’ t-ṭab‘ olup ifrāt-ı isti‘ dād-ı fıtrisin
Sitāyiş üzre idi dā’ imā üstāz-ı zī-şānı

9919. Eb-i zī-şānı silkinde tecerrüd iḥtiyār itdi
Huṭām-ı dünyevīden eyledi tenzih-i dāmānı

9920. Olup seccade-pirā-yı ṭarīḳ-i Ḥacı Bayramı
Zülāl-i feyzi irvā eyledi ‘ atşān-ı merdānı

9921. Evā’ ilde taşavvuf ‘ ilmine hiç rağbet itmezdi
‘ Ulūm-ı zāhirīde gerçi buldı rif‘ at-i şānı

9922. Gehī vālidleri “gel fevt-i furşat itme” dirlerken
Uşaklık eyleyüp fevt itdi Sa‘ dī sa‘ d ezmānı

9923. Üçünci yılda taḥşil itdiği aḥvāli üç günde
İḥāṭa eylemek mümkün iken ta‘ ṭil idüp anı

9924. Te’essüf üzre idi gerçi ‘ ilm-i zāhirisinde
Velākin anda ḡaflet itmeyüp kesb itdi ‘ irfānı

9925. Gehī Tefsir-i Beyzāvī’ ye geh Şerḫ-i Mevāḳıf’ da
Ḥavāşī yazmağa meşḡul iken ol ḳuṭb-ı Rabbānı

9926. Fenādan ‘ azm-i gül-zār-ı beḳā itdikde Sa‘ dī’ ye

Menāmından o demde gelmişdi hāl-i yakzānī

9927. Yitirmekle elinden gevher-i nā-yābı ğafletle
Çıkup eṭrāfa mürşid bulmağa geşt itdi ekvānı

9928. Niçe mümkün ki babası gibi bir mürşid-i kāmīl
Ayağında bulup aḥz eyleye irşād-ı ‘irfānı

[421a]

9929. Hele devrān kendin terbiyet itmişdi oldukça
Zuhūra geldi sırr-ı vālidī rif‘at bulup şānı

9930. Şalāḥ u zühd ü taqṡā ile geldi cā-nişīn oldı
Er olup postunuñ ḥükmin virüp almışdı meydānı

9931. O daḥi vāşilīniñ biri olmuşdı riyāzetle
¹³⁸“فهذا الشبل من ذاك الأسد” olmuşdı ‘unvānı

9932. Kime kaldı bu dünyā-yı denī kim aña da kıalsun
Kimiñ vefk-i murādınca sipihriñ oldı devrānı

9933. Sekiz yüz ba‘de ṡoksan yedi sālinde fāniden
Güzār itdi beķāya ola ķabri bāğ-ı rıdvānı

9934. Bir oğlı geldi ‘Abdülķādir ismiyle bu dünyāya
Kemāle irdi babası gibi kesb itdi ‘irfānı

9935. ‘Ulūm-ı zāḥir ü bāṡında ķadri ser-firāz oldı
Aña da gelmiş idi ‘ākıbet bir cezb-i Raḥmānı

9936. Kerāmātı zuhūr eylerdi gāḥi ḥāriķu’l-‘āde
O daḥi vālidī silkinde kıldı ‘azm-i rıdvānı

9937. Ḥudā rūḥ-ı şerīfin şād u ḥandān ide ‘Adn içre
Enīs-i ķabri ola cennetiñ ḥavrā vü ğılmānı

Şeyḥ Fażlullāḥ İbn-i Akşemseddīn

9938. İkinci oğlı Fażlullāḥ Muḥammed’dir ki fażlından
Ziyādeydi ‘ulūm-ı bāṡınide zevķ-i vicdānı

¹³⁸ “Bu arslan yavrusu o arslandandır.”

9939. ‘Ulūmı ‘aşrınıñ kāmillerinden eyleyüp tekmīl
Tefevvuk eyledi akrânına ‘izzet bulup şanı
9940. Tarīk-i şūfiyāna sâlik olmışdı riyāzetle
Alup Hâcî Hâlîfe dergehinde feyz-i rûhânî
9941. Kerāmât-ı seniyye şâhibi olduĝda Fazlullāh
Olup vâlidleri seccâdesinde şeyh-i haĝĝânî
9942. Bu zikri sebĝ iden Hâcî Hâlîfe Şeyh Şāmî’dir
Cenâb-ı Aĝşemseddîn’den bulmışdı ‘irfânı
9943. Rivâyetdir ki bir gün girmiş idi şeyh ħammâma
Çıkınca taşraya gördi ‘azîz-i ħuṭb-ı devrânı
9944. Yanında Şeyh Fazlullāh bile gelmişdi ħammâma
Küçük ma‘şûm idi ancak füzûn-ter idi iz‘ânı
9945. Yaturken arkası açıldığında Şeyh Şāmî’niñ
‘Azîz emr itdi Fazlullāh’a şu ferve ile ört anı
9946. ‘Aziziñ mürşidiñ şeyhiñ olacaĝdır ħidmet kııl
Saña andan zuhûr itse gerekdir fazl-ı Rabbânî
9947. Haĝĝat öyle oldı Şeyh Şāmî’den bulup fazlı
İnâbet itdi andan fâ’iz oldı sırr-ı pîrânî
9948. Kerāmâtı yazılsaydı Cenâb-ı Şeyh Fazlî’niñ
Mücelled bir kitâb olurdı dirlerdi mürîdânı
- [421b]
9949. Hezârân sâliki irşâd itmişdi tarīkinde
Velâkin sübhâ-i şad dâne ‘ömrinde fıkḍânî
9950. Toĝuz yüz altı târiĝinde fevtin iĝtizâ itdi
Gelince da‘vet-i dârü’s-selâma emr-i Sübhânî
9951. İĝâmet postını bu ħâneĝahdan ref’ idüp âĝir
Beĝâyâ gönderüp seccâdesin ol şeyh-i Rabbânî
9952. Ĥudâ ħabr-i şerîfin fazl-ı Raĝmân ile pür itsün
Behişt içre virilüp âsitân-ı ħurb-i Raĝmânî

**Mevlânâ Şeyh Nûrullâh ‘alâ-Ğavli Şeyh Emrullâh İbni’l-Merhûm
Akşemseddîn kuddise sirruhû**

9953. Üçünci oğlu Nûrullâh Muḥammed’dır didi ‘ Âlî
Virir Taşköpri-zâde aña Emrullâh ‘ unvânı
9954. Ziyâde vâlid-i mâcidleri atı severlerdi
Miyânda şoñra ‘ ârız oldu bir tenfîr-i rûḥânî
9955. ‘ Ulûm-ı zâhiri görmişdi Mevlânâ Ḥayâlî’den
Niçe yıl hıdmetinde istifâde itdi ‘ irfânı
9956. Fazîletle müşârun bi’l-benân olmuşdı ‘ âlemde
Şu‘ â‘ -ı mihr-i fazlı eyleyüp âfâkı nûrânî
9957. Fenâdan vâlid-i mâcidleri rıḥlet buyurduḡda
Ne deñlü tekyeniñ meşrûtası evḡâf-ı sulṡânî
9958. Teğallübe yedinden nez‘ olundıḡda yine aḡze
Muḥammed Ḥân’a varup itdi istid‘ â-yı şâḥânî
9959. Der-i devlet-medâra ḡalini i‘ lâma geldikde
Vezîr-i a‘ zâm idi aña paşa-yı Ḳaramanî
9960. Giden evḡâf-ı maḡşûba bedel bir tevliyet virdi
Bursa’da Emîr Sulṡân vaḡfın kıldı erzânî
9961. Bir âḡer tevliyet daḡı virildi şehr-i Bursa’da
Niçe sâl anda zabṡ itmişdi evḡâf-ı Murâd Ḥân’ı
9962. Velâkin âḡir ‘ ömrinde Nûrullâh-ı bî-çâre
‘ Amel-mânde olup niḡrîsle çendîn ezmânî
9963. İki ayaḡı ile bir eli tutmazdı miskîniñ
“Azîzim inkisârıdır” diyüp eylerdi giryânî
9964. Veşâyâ-yı peder neyse ben anı tutmadım dirdi
Baña andan işâbet itdi dirdi derd ü hicrânî
9965. Ḳazâ vü tevliyetden men‘ iderken cümle evlâdın

Ḳazāya uğradım ben tevliyetle dirdi aḥyānī

9966. Niçe eyyām muḳ‘ id ḳaldığıyçün aña mīrīden
Tekā‘ üd elli aḳça oldı yevmī semḥ-i sultānī

9967. Enīsi Mīr Hüseyn’in ḳavli üzre naḳl ider rāvī
‘ İlāve itdi ‘ Ālī diñle ol zāt-ı süḥan-dānı

9968. Yazar Kūnh içre vaḳtā Ḥazret-i Fātih Muhammed Ḥān
Sitanbul ğazvesinden şoñra Şemseddīn-i zī-şānı

[422a]

9969. Melāz u melce‘ itmişdi ‘ azīzi emr-i ‘ uḳbāda
Anı bilmişdi mürşid görse bir rü‘yā-yı Raḥmānī

9970. Cenāb-ı şeyḥe ta‘ bīr itdirirdi vāḳı‘ an cümle
Gehī ḳaşıdla geh mektūb ile bir niçe ezmānī

9971. ‘ Azīze başḳa maḥdūmāna başḳa tekyeye başḳa
Gelürdi şurreler her sāl ber-āyīn-i şāhānī

9972. Bu üslūb üzre ancaḳ şeyḥe bir ğün şurre gelmişdi
O def‘ a yoğ idi sāl‘ irlere in‘ ām-ı sultānī

9973. Cenāb-ı şeyḥ-i vālā-himem çünkim muṭṭalı‘ oldı
Bu def‘ a yoḳdur evlād-ı kirāma şurre-i ḥānī

9974. Meḥādīm-i kirāma kendiniñ ol şuresin virdi
Miyānda iḳtisāma emr idüp ber-vech-i yeksānī

9975. Ḳamunuñ ḥişşesin taḳsīm iderken anda Nūrullāh
Dizi altında biraz altundan vaż‘ itdi sirrānī

9976. Kerāmāt-ı ‘ azīzi tecrībe ḳaşdıyla itmişdi
O ḥāle vāḳıf olduḳda cenāb-ı ḳuṭb-ı Rabbānī

9977. Buyurdi ketm ü iḥfā itdigiñ altunı Nūrullāh
Kötürüm olduğıñ vaḳte mi ḥıfz itdiñ didi anı

9978. Hıyānet şöyle tursun imtiḥān-ı keşfden ğāyet
‘ Azīze gelmiş idi iḡbirār-ı ḳalb-i nūrānī

9979. Hüdânîñ hikmetin gör ‘âkıbet uğradı nikrîse
Hüdûd icrâ olundu sâriķa ber-vech-i rûhânî
9980. Toķuz yüz on hüdûdında beķāya irtihâl itdi
Hüdâ ķabr-i şerîfin eyleye rahmetle nûrânî
9981. ‘Ömer nāmında bir maķdûmı geldi dâr-ı dünyāya
Anîñ taķrîre lâyiķ yoğ idi evşâf u ‘unvânı
9982. Velâkin oldu Şemseddîn Efendi nām ferzendi
Okuyup yazdı taķşîl eyledi envâ‘-i ‘irfânî
9983. Mevâlî silkine dâhil olup encâm-ı kârında
Bulup beyne’l-e‘ âlî rûtbe-i ‘ulyâ ile şanı
9984. Cenâb-ı Hân Selîm bin Süleymân Hân’a bir müddet
Olup şehzâde iken sâbıķan üstâz-ı zî-şânî
9985. Serîr-ârâ-yı taķt olmaķsızın bî-ķâre Şemseddîn
Felekde bulmuş idi inkisâf-ı sinn-i noķşânî
9986. Tarihinde ser-efrâz olmayup ‘uķbāya ‘azm itdi
Hüdâ ihsân ide cennetde yarın şadr-ı rıdvânî
9987. Yazar Kûnh içre ‘Âlî hîn-i te’lif-i kitâbında
Bir âķer Şems Efendi var idi memdûh-ı aķrânî
9988. Hâfidi idi Şemseddîn-i merhûmuñ medârisden
İderdi buķ‘a-i dâhilde şuğl-i ‘ilm ü ‘irfânî

Şeyh Naşrullâh Muḥammed İbni’l-Şeyh Akşemseddîn

9989. ‘Aziziñ râbi‘ evlâdı Naşrullâh Muḥammed’dır
Anîñ da yoğ idi mânend-i Emrullâh ‘unvânı
9990. Mücerred necl-i pâki olduğıyçün şems-i ‘irfânîñ
Teberrûk ķaşd idüp yazmış idi târiḥ-i ‘Osmânî
- [422b]
9991. Egerçi kesb-i ‘irfân itmege gitmişdi İrân’a
Mu‘ammer olmadı kim anda taķşîl ide ‘irfânı

9992. Meger toprağı ol yerden alınmış idi fevt oldı
Diyâr-ı Rûm'a ' avdet itmedi bâ-emr-i Rabbânî

9993. Tevârîh ehli Emrullâh'ı tahrîr itmedi aşlâ
Bi-emrillâh maḥdûmuñ beyâza çıkmadı şanı

9994. Şabâvet ' âleminde ğâlibâ ' uḳbâya göçmişdir
Anıñ bir dürlü ma' lûm olmadı evşâf u ' unvânı

Şeyh Nûrulhüdâ İbn-i Şeyh Akşemseddîn

9995. Velâkin ḥâmis evlâdı Şemseddîn-i zî-şânıñ
Olup Nûrulhüdâ sebḳ itdi anıñ ḥâl-i zî-şanı

9996. Tevellüd eylemişdi mâderinden cezbi ḥâlinde
Bütün evzâ' u eṭvârı olup ḥâlât-ı rûḥânî

9997. Celâlınden taḥarrüz üzre idi vâlidî her ân
Ağız açmağa cür'et idemezler idi iḥvânı

9998. Güneşden aẓhar idi dâ'imâ keşf ü kerâmâtı
Ziyâde şaḳınup Nûrulhüdâ'yı şeyḥ-i Rabbânî

9999. Celâlınden bütün iḥvânını taḥzîr idüp dirdi
Gücendirmen yüzine hoş baḳıñ bâ-farṭ-ı iḥsânî

10000. Şu ḥadde müntehî olmuşdı maḥdûmuñ kerâmâtı
Gerek a' lâ gerek ednâ cemâ'ât-ı müsülmânî

10001. Girince mescide her biriniñ pāpūş u na' leyni
Çıkardıkda baḳup her birine yeksânî yeksânî

10002. Bu pāpūş ehli cennetlik bunun ehli cehennemlik
Diyüp tebşîr u inzâr idi dâ'im ' âdet-i şanı

10003. Cenâb-ı şeyḥ ḥattâ keşf-i râzın sedd için ekşer
Alup bâzârdan Nûrulhüdâ'ya yedirüp nânı

10004. Bu minvâl üzre keşfin men' iderlerdi maḥdûmuñ
Derûnı levḥ-i maḥfûza olup mir'ât-ı nûrânî

10005. Rivâyetdir ki Evlek Ḳaryesi'nde ḥazret-i maḥdûm

‘ Aşāsı ile icrā eylemişdi āb-ı hayvānı

10006. Yoğ idi kıyete-i merķūmenin bir āb-ı cārīsı
Anıñ yüzi şuyı diyüp iķer ol kıyete sükkānı

10007. Bu devrānda dađı Nūrulhüdā’nıñ ķeşmesi dirler
Zülāl-i himmeti sīr-āb ider bi’l-cümle ‘ aţşānı

Menķabe-i ‘ Acībe-i Nūrulhüdā

10008. Rivāyetdir ki bir gün ol Cenāb-ı Akşemseddīn
Murād itmişdi kim bir kıyeye ide ķadem-rānı

10009. Şabāvetde idi Nūrulhüdā ol seyri tıyduķda
Gelüp babasına yalvardı ol meczūb-ı Raḥmānı

10010. “Beni de lıtf idüp ol kıyeye ķötür” diyüp ma‘ şūm
‘ Aziziñ olmadı bir vechle maḥdūmı ityānı
[423a]

10011. Recāsı geçmeyüp ‘ azm eyledikde köye Şemseddīn
Ķalup Nūrulhüdā ardınca itdi zār u giryānı

10012. O demde başını açup tırup dergāh-ı mevlāya
Şikāyet itdi babasından ol meczūb-ı ḥaķķānı

10013. O rütbe gözlerinden yaşlar şaķmışdı ol ma‘ şūm
Hemān bir ra‘ d u berķ u şā‘ iķa tıtmışdı ekvānı

10014. ‘ Aziz-i muḥterem ol demde bir nehr iķre inmekle
O vādide başından uğradı bir seyl-i bārānı

10015. Egerķi biñ belā ile reḥā-yāb oldılar ammā
Dönüp Nūrulhüdā’sız gitmege olmadı imkānı

10016. Mürūr itmişdi bālāda Emīr ibn-i Ķaţţār’ıñ
Şaķalı bitdigi bā-himmet-i maḥbūb-ı Yezdānı

10017. Mükeddirdir eger irād olunsa zıķri tekrāren
Anıñķün tıyy olundı ol emīrin zıķr-i ‘ unvānı

10018. Yine menķūldur Nurulhüdā’nıñ ba‘ z-ı ḥālātı
Anıñ rāvīsı zıķri sebķ iden iḥvān-ı zı-şānı

10019. Yazar Kūnh içre ‘ Ālī bir ħorosı var idi anıñ
Maḥabbet eylemişdi aña ol meczūb-i Raḥmānī
10020. Ħorosı olmış idi dā’imā yanında me’nūsı
Cefālīca ħorosum dirdi oḥşardı meger anı
10021. Gözünden kıskanurken ‘ ākıbet ol dīk-i me’nūsı
Kümesden kapdı āḥir bir şegāl-i berr ü yābānī
10022. Tuyunca ħayrını görsün didi gerçi birāderler
Ziyāde acıdı Nūrulhüdā itmişdi giryānī
10023. Didi Nūrulhüdā’ya her biri gūyā laṭıfeyle
Söze geldikce maḥbūb-ı Ħudā’yım dirsiñ aḥyānī
10024. Ħudā’nıñ nāzlısıyken bir ħorosı ḥayf kapdırdıñ
Eger şādık iseñ da’ vānda ey merd-i ḥaḳḳānī
10025. Ħorosuñ ekl iden ol cānevar ḥālā beyābānda
Gezer başlı başına eylemez senden hirāsānī
10026. Niçün ḥaḳḳından anıñ gelmiyorsın ġayretiñ yok mı
Eger sen vaz gelürseñ öldürür şayyādlar anı
10027. Bi-lā-sikkīn zebḥı oldı şegālīñ nehbi bu dīki
Ezānsız kaldı ḥayfā bir cemā’ at şayd ile anı
10028. Muvakḳit eyledi el-ḥaḳḳ rüz-dār u vaşl u hicrāna
Seḥerde ‘ ālemi bī-dār iderdi ḥūb-i elḥānı
10029. Zenān-ı mākīyānı bīve kıldı zevcin almağla
Ḥavātīn-i decāyic neslini kaṭ’ itdi ol cānī
10030. Cevābında didi Nūrulhüdā rü’yāda ben gördüm
Helāk olmuş söyüşmiş ol şegālīn ḥāliyā cānı
10031. Fülān kūh içre ḥattā lāşe-i murdārını gördüm
Kışāşın Ḥaḳḳ Te’ālā eylemiş ber-vech-i şāyānī
10032. ‘ Aceb vāḳi’ mi ola gördiği rü’yādaki ḥālet
Yaḥud men’ itmegiçün kendüden teşmīt-i iḥvānı

10033. Mizāḥa ḥaml idüp aḥbābdan ol kūha vardıkda
Getürdi ḥadd-i zātında şegāl-i mürdeyi ānī

10034. Şegāl-i mürdeniñ şakḳ eyledikde batnını yārān
Ḥorosuñ büsbütün bir ayağıyla ba‘ż-ı rīşānı
[423b]

10035. Nümāyān oldıǵında ol şegāl-i kelb-i aḥvālīñ
Olup Nūrulhüdā’nıñ anda zāhir nūr-ı ‘irfānı

10036. Tükenmez ḥame-i taḥrīr ile keşf u kerāmātı
Ḥayātında memātında görürdi ḥıṣ u cīrānı

10037. Vefāt itdikde Evlik nāmına bir ḳaryede defne
Sezā görmişdi ol Nūrulhüdā’yı cümle iḥvānı

10038. Ziyāret-gāh-ı ‘ālemdir mezār-ı lāmi‘ u’n-nūrı
Olur züvvār-ı ḳabri müstefīz-ı feyz-ı rūḥānī

10039. Ḳaçan bārāna muḥtāc olsa ol semtiñ arāzisi
Ehālisi ziyāret eyleyüp ol ḳabr-i zī-şānı

10040. ‘Aziziñ merḳad-ı ‘ālisi evvel şularlardı
O sâ‘at istiğāseyle nüzül eylerdi bārānı

10041. Ehālī tecrībe itmişdi nāzil olsa bir belvā
Olunsa türbesinden def‘a istimdād-ı rūḥānī

10042. Aradan çok zamān geçmeksizin āsān olur def‘i
Görürlerdi ehālī ol sebeble emn ü şādānī

10043. Hemīşe merḳad-i Nūrulhüdā pür-nūr ola yā Rabb
Cinānda murğ-ı cānı eyledikce zevḳ-i perrānī

Ḥātime-i Menākıb-ı Şeyḫ Ḥamdī İbn-i Akşemseddīn

10044. Mürūr itmişdi bālāda egerçi vaşfı Ḥamdī’niñ
Velākin nazma şāyān ḳalmış idi vaşf-ı zī-şānı

10045. Meḥādīm-i kirāmīñ sādisiyken zıkrı bālāda
Olup bi’l-iḳtizā tertīb-i ‘Ālī üzre tibyānı

10046. Aña hâmil iken mâderleri tevlîdden evvel
İderdi ber-şikem destin cenâb-ı şeyh-i Rabbânî

10047. Nüvâzişle dir idi şâ'ir oğlum şâlih(im) oğlumdur
Sekiz yüz elli üçde doğdı ol hürşîd-i 'irfânî

10048. Toğuz yüz ondan evvelce beğāya irtihālînde
Dinildi altmış altıdır 'azîzîñ sinn-i devrânı

10049. Dizilmiş idi manzûmâtı cümle silk-i tahrîre
Bütün ma' lûm olup miqdâr-ı fazlî tab' -ı evzânı

10050. Yazar Kûnh içre 'Âlî bu kemîne sâl bin beşde
Kažā-yı Göynük'e geldikde bâ-tağdır-i Sübhânî

10051. Zeliğhâ ile Yûsuf nazmı Hamdî-yi üstâdîñ
Temâşâ eylemişdim kendi hâtııyla yazup anı

10052. Kıtâbîñ zahrına kıt' a-ı zîbâyı yazmışdı
Temennâ-yı du' âydı me'âl-i nazm-i Hassânî

Aşl-ı Kıt' a-i Hamdî

10053. Sekiz yüzle toğsan yedide tamâm
Bu nazmı tamâm itdi Hamdî-yi fakîr

10054. Kõdı ehl-i derde eyü yâdigâr
Ümîdi olandan du' â-yı münîr

Mazmûn-ı Kıt' a-ı Hamdî'l-Merhûm

10055. Sekiz yüz ba' de toğsan yedide buldı encâmı
Bu nazmı eyledim mir'ât-ı tab' -ı ehl-i evzânî

10056. Ma' ârif-perverâna nazm-i sâdem yadigâr itdim
N'ola deryûze itsem himmet-i merdân-ı meydânı

Mazmûn-ı Kıt' a-i Fârisiyye-i Hamdî be-Nazm-ı Fakîr

[424a]

10057. Be-pîş-i merd-i 'ârifîn 'arûs-ı nazm-ı dil-bendem
Be-bikr-i ma' nâyeş bihter zi-ferzendân-ı hûbnî

10058. Zi-luṭfeş her ki âmin mî-koned da‘ avât-ı in bî-kes
Ḥudâ yârî koned û-râ temennâ-yı hezârânî

10059. Kıyâfet-nâmesi hem Mûnisu‘l-‘ Uşşak nâmıyla
İki te‘lîfi daḥi var idi âşâr-ı ‘ irfânî

10060. Ḥuşûşâ Ahmediyye nâmına manzûmeden ğayri
Kaşâ‘idle müretteb var idi Türkîde dîvânî

Ḥâtîme-i Menâkıb-ı ‘ Aliyye-i Şeyḥ Ḥamdî İbn-i Akşemseddîn

10061. Vefât-ı vâlidinde on iki yaşında olmağla
‘ Azîziñ himmetiyle müstefîz olmışî rûḥânî

10062. Tevağğul eyleyüp zâhir ‘ ulûmından be-kâm oldu
Ferîdü‘l-‘ aşr olup kesb eyledi envâ‘-ı ‘ irfânî

10063. Nücûm u ‘ ilm-i hey‘et mûsiķî fennin tamâm itdi
Riyâziyyâtda meşhûr olup sebķ itdi aķrânî

10064. Müderris oldu Sultâniyye-i Bursa‘da bir müddet
İdüp Monlâ Ḥayâlî‘den niçe ebḥâş-ı ḥaşmânî

10065. Görüp rû‘yâda pîri ya‘ni Şemseddîn-i âġahı
Menâmında aña tenbîh idüp ber-vech-i ġazbânî

10066. Yeter zâhir ‘ ulûmında izâ‘at eylediñ vaķti
Zevâd-ı âḥiret taḥşîline kıl sa‘y-i pûyânî

10067. Ḥalîfem Şeyḥ İbrâhîm Tenûrî‘ye ḥıdmetle
Ḥayât-ı sermedî bul didiginde kuṭb-ı Rabbânî

10068. ‘ Azîmet eylemişdi Kayşariyye şehrine varup
Mülâķât ide Tennûrî‘ye bâ-tenbîh-i rûḥânî

10069. Tedârük üzre iken nâ-gehân ol Şeyḥ Tennûrî
Bursa şehrini teşrif idüp bâ-emr-i Sübhânî

10070. Telâķî eyledikde birbiriyle şehr-i Bursa‘da
Ḥikâyet eyleyüp Ḥamdî aña rû‘yâ-yı Raḥmânî

10071. Seni irsâl iden baña beni irsâl idüp saña

Sipāriş eylemişdi vākı‘ an ber-vech-i rūḥānī

10072. Hemān var Kaysariyye şehrine ben daḥi ardınca
Buyurdi varırım Ḥamdī’ye ol ser-vaḳt-i pīrānī

10073. Bu minvāl üzre irsāl eyleyüp Ḥamdī’yi Tennūrī
O daḥi himmet-i pīr ile ta‘ ḳīb eyledi anı

10074. Cenāb-ı Şeyḥ Tennūrī’ye ḥıdmet eyleyüp Ḥamdī
Riyāzāt üzre oldı tekyesinde ḳul u ḳurbānı

10075. Niçe ḥalvetde celvetde olup tekmīl-i nefis itdi
Maḳāmāt-ı seniyye şāḥibi olmışdı pāyānī

10076. ‘Aziziñ aña cell-i himmeti oldı ṭarīḳatde
Merātib ḳaṭ‘ idüp oldı mücāz-ı şeyḥ-i Rabbānī

10077. Ḥilāfet şadrına āḥir cülūs itdirdirdi Ḥamdī’yi
Getürdi rütbe-i irşāda bā-tevfīḳ-i Yezdānī

[424b]

10078. Yazup tefsīre dā’ir bir müdevven nüṣṣa-i zībā
Mecālis ile tevsīm itdi ol te’līf-i zī-şānı

10079. Daḥi ‘ilm-i fıḳıhdan bir kitāb-ı müsteṭāb ile
Taşavvufdan birer te’līf ile almışdı meydānı

10080. Ḳoyup ḥayru’l-ḥalef dünyāda maḥdūm-ı zī-şānın
Ki Zeynüddīn Muḥammed’dir anıñ ma‘rūf ‘unvānı

10081. Cebīninde necābet pertevi manẓūr idi el-ḥaḳḳ
Tamām-ı maẓhariyyetle dinildi Ḥamdī-yi Şānī

10082. ‘Ulūmuñ ekşerinde fārisü’l-ḥayl idi dir rāvī
Ḥuşuşā Fārisī’de taş diküp mānend-i Ḥaḳānī

10083. Nesihde İbn-i Muḳle’ydi daḥi reyḥānide Ya‘ḳūb
On üç günde yazardı muşḥaf-ı āyāt-ı Ḳur’ānī

10084. Kibār-ı devlete ḥüsn-i ḥaṭıyla intisāb itdi
Olup zātında envā‘-ı meḥāsin feyz-i Rabbānī

10085. Anıñ da zîr-i meşķ-i ‘ömrine temmet yazılmağla
Devât-ı ‘ayşını düşürdi âhîr dest-i hîrmânî

10086. Lîķāya ârzûsı düşmiş idi dâr-ı ‘uķbâda
Anı mektebden âzâd eyledi bu ħ̣‘āce-i fânî

10087. Silindi şafĥa-i iĥyâdan anıñ nām-ı nāmîsi
Esāmî-yi beķâdan mîmlenüp ceffü’l-ķalem anı

10088. Terâşide ķılup ĥayfâ fenâdan ke-zâlik taķdîr
Beķāya ĥarfetu’l-‘ayn içre ķıldı ‘azm-i pūyânî

10089. Ĥudâ şâd ide Zeynüddîn Muĥammed rūĥını dâ’im
Bula ķabr-i şerîfî zînet-i envâr-ı rıdvânî

**Şeyĥ ‘Abdülķâdir Bin Sa‘dullâh bin Aķşemseddîn el-Merĥûm ĥuddise
sirruh**

10090. Refî‘u’l-ķadr olanlardan biri hengâm-ı Fâtîĥ’de
Cenâb-ı Şeyĥ ‘Abdülķâdir idi nām-ı zî-şânı

10091. Ĥafîdiydi Cenâb-ı Aķşemseddîn-i merĥûmuñ
Eb-i zî-şânı Sa‘dullâh idi sebķ itdi ‘unvânı

10092. Şabâvet ‘âleminde Şeyĥ Bahâeddîn’den ‘ilmi
Telemmüz eyledi on beş sene bâ-sa‘y-i itķânî

10093. Bu eyyâm-ı ĥalebde dersini terk itmedi bir gün
Meger ol şeb ki iĥrâķ itdi destâr-ı perîşânî

10094. Bihâr-ı şuğle ĥalmış idi dülbedin ĥutuşdurdı
Tedârük üzre iken fevt olup ber-ders-i ‘irfânî

10095. Ziyâde târik-i dünyâ vü mâ-fî-hâ idi dirler
Kelâm-ı ĥaķķı nuķķında yoğ idi ĥavf-i ĥüsrânî

10096. Ziyâde az söylerdi velâkin öz idi ĥâyet
‘Abeş ĥüftârı sevmezdi ĥuşuşâ ola buĥlânî

10097. Gezerdi ĥod-be-ĥod giryân u nâlân kūĥ u şaĥrâda
Mü’ezzînlîk imâmet idi ekşer ‘âdet ü şânı

10098. ‘Ulüm-ı zāhire taḥşīlin itdi zū-fünūn oldı
Kütübden ekşerin terk eyleyüp bā-faẓl u ‘irfānī
[425a]

10099. Tefāsiriñ daḡi Tefsīr-i Faḡreyn ihtiyār itdi
Ziyāde düşdi Tefsīr-i Kebīr’e meyl-i itḡānī

10100. Daḡi ‘ilm-i fūrū‘ iñ almış idi Kāfiye metnin
Ayırmazdı yanından ikisin ol şeyḡ-i nūrānī

Menḡabe-i Şeyḡ ‘Abdülkādīr İbn-i Sa‘dullāh

10101. Rivāyet itdi ‘Ālī Şeyḡ ‘Abdülkādīr’iñ bir gün
Mürīdi Evḡadüddīn’e olup bir gūne fermānı

10102. Fülān kişesini şol yerde göndersem gerek didi
O gice geldiginde didi aña şeyḡ-i Rabbānī

10103. Saña māni‘ zuhūr itdi diyüp döndükde rü’yetden
Benim hīç māni‘ im yoḡdur didi dervīş-i Ḥaḡkānī

10104. Rücū‘ itme kelāmından diyüp ibrām itdikde
‘Azīzi yine māni‘ var diyüp gönderdi ānī

10105. Bu sözden ḡayri aṣlā bir cevābı olmadı şeyḡiñ
Geline Evḡadüddīn beytine ol dem şitābānī

10106. Sekiz yaşında bir tıfl-i necībi var idi anıñ
Vefātı fücçeten vāḡi‘ olup bā-emr-i Sübhānī

10107. ‘Azīziñ māni‘ iñ var didigi budur diyüp Evḡad
Bu ḡāletle ziyāde oldı şeyḡe şıdḡ-ı imānī

10108. Ne şeyḡe ḡaldı bu dār-ı fenā ne Evḡadüddīn’e
İdüp her birisi nevbetlerince ‘azm-i rıḡvānī

10109. Ḥudā her biriniñ rūḡ-ı revānıñ şādmān itsün
Ola her biriniñ ḡabri cinānıñ bāḡ u bostānı

Şeyḡ Mısrī-zāde ‘Abdürḡaḡīm ‘alā Ḳavlin Abdurḡaḡmān

10110. ‘Azīzān-ı zamāndan biri daḡi ‘ahd-i Fātīḡ’de
Cenāb-ı Şeyḡ Mısrī-zāde’dır kim nām-ı zī-şānı

10111. Şakāyık'da yazar Taşköpri-zāde ' Abdürrahmān'dır
Tevārīḡ ü siyer ehli yazar ' Abdürrahīm anı
10112. Zuhūrı belde-i K̄ara-ḡiṣārı'ndan idi ammā
' Azīzi Aḡşemseddīn'den olmuşdı nūrānī
10113. ' İbādāt u riyāzātıyla şeyḡiñ āsitānında
Maḡāmāt-ı ' aliyyeyle meziyyet buldı ' irfānı
10114. Olup seccāde pīrāy-ı ṡarīkat niçe müddetler
İdüp enfās-ı ḡudsiyye ile irşād mürīdānı
10115. Yed-i tūlāsı Vaḡdet-nāme yazmışdı taṡavvufda
Müşāheddir ' azīziñ ol eṡerde rif' at-ı ṡānı
10116. Rivāyetdir Cenāb-ı Aḡşemseddīn vefātından
Yabanda bulunup ber-muḡteṡā-yı emr-i Sübhānī
10117. ' Azīzi göḡdigin ḡuş eyledikde defne cān atdı
Muḡadder olmayup ol ḡıdmete cān ile pūyānī
10118. Niçe günler te 'essüf eyleyüp nālān olmuşdı
Dimişdi aşdıḡādan birine ol şeyḡ-i Ḥaḡḡānī
- [425b]
10119. Eger rūḡ-ı ṡerīf-i ḡazret-i pīre yetişseydim
Fūlān yerde tevāṡul itmedin bā-emr-i Rabbānī
10120. Recā idüp ' azīzi döndürürdüm semt-i me'mūle
Olur mevt-i irādīsiyle zīrā ' avd-i pīrānī
10121. Olurduḡ kām-yāb ṡoḡbeti vāfir zamān daḡı
Bulurduḡ meclisinden feyz ile ezvāḡ-ı rūḡhānī
10122. Cenāb-ı Ḥaḡḡ'a bu da' vā-yı maḡbūbiyyeti şeyḡiñ
Menāḡıbdā yazılmışdı zehī tevḡīḡ-i Yezdānī
10123. Bu rütbe ka' bı ' ālī idi Mıṡrī-zāde'niñ dirler
Ḳatı ḡoḡ ṡālīki irşād idüp ol ḡuṡb-ı Raḡmānī

10124. Olup şüret-nümā¹³⁹ ”حب الوطن“ mir’at-ı albinde
Yine ara-iřār’a ‘ avd idüp bā-emr-i Sübhānī

10125. Meger peymāne-i ‘ ömr-i ‘ azīzi İbn-i Mıřrī’niñ
Leb-ā-leb olmiř idi ıldı ‘ azm-i sūy-i rıdvanī

10126. Mezār-ı cāmi‘ u’l-envārı ol yerde mu‘ ayyendir
Hudā envār-ı raḫmetle ıla hem-vāre nūrānī

**eř-Şeyḫ İbrāhīm es-Seyyid et-Tennūrī İbn-i Hüseyn-i Şarrāf uddise
sirruhümā**

10127. Kibār-ı etıyādan biri İbrāhīm-i Tennūrī
Hüseyn olmişdı ism-i vālidı Şarrāf-ı ‘ irfānī

10128. Tevellüd itmiş idi belde-i Sīvās’da ammā
Fezā’il cem‘ ine geç eyledi etraf-ı büldānı

10129. ‘ Ulūm-i zāhirīyi onya’da taḫşil itmiřdi
Şarı Ya‘ ūb idi ol dem anıñ üstād-ı zī-řānı

10130. Müderris olmiř idi ayřarı’de Hundi Hātūn’a
Gelüp üstādı yerine outdı müste‘ iddānı

10131. Hānīfi mezhebe mevķūfe idi řarṭ-ı tadrīsi
Velākin Şāfi‘ i olmağla İbrāhīm-i ḫaānī

10132. Şurūṭ-ı vāıfa vāıf olunca Şeyḫ Tennūrī
Kemāl-i ittiādan terk idüp fāriğ olup anı

10133. Şalāḫ u ḫařyeti ol rütbe idi şeyḫ-i mezbūruñ
O demlerde aña ‘ arız olup bir cezb-i Raḫmānī

10134. Yanında āyet-i ur’ān oınsa ḫüsn-i şavt ile
Yaḫud gūř eylese sem‘ -i dili bir ḫūb elḫānı

10135. Derūnından bir āteř zāhir olurdı ḫarāretten
Dönerdi āteřin tennūra gūyā cism-i zī-řānı

10136. Rivāyet muḫtelifdir nisbet-i Tennūr’da ḫālā

¹³⁹ “Vatan sevgisi imandandır.” hadīsinden nākıs iktibas. Ali el-Kārī, *el-Esrārü’l-Merfū’a*, I, 180-181.

Kimi dir kıarye ismidir anı der-mülk-i ĩrānı

10137. Kimi taşıh idüp dirdi Cenāb-ı şeyh ĩbrāhım
Ĥarāret ġālib olduķca bulup tennūr-ı sūzānı

10138. Girüp tennūr içinde durılup vāfir zamān anda
Tevakķuf itmedikce munķafı olmazdı buķrānı

[426a]

10139. Maķabbet āteřiyle āteře ilkā idüp cismin
Arardı anı iř‘āl itmege bir řeyh-i nūrānı

10140. ‘Ulūm-ı zāhiriden el yuyup ‘ilm-i ilāhiye
Ĥakāyık fennine semt-i sülūke kıldı pūyānı

10141. řuyūh-ı Erdebıl’e vāřıl olmaķ ārzūsiyla
‘Alā kıavlin ‘Alı-yi Erdebılı şeyh-i devrānı

10142. Dımařķ-ı řām’da ġuř eylemişdi řıyķ-ı irřādın
Teveccüh itmek üzreydi aña üftān u ĥızānı

10143. İşitdi Akşemseddin’i Beg Bāzārı şehrinde
řadā-yı rüřd ü irřadı tıutup ĩrān u Tūrān’ı

10144. Ģürūh-ı salikine terbiyetle nāmını almıř
Cenāb-ı Ĥacı Bayram’ın olup hem-ķadr-i irfānı

10145. Ĥimāre rākiben ‘azm eyleyüp ol mürşid-i kevne
Mülākāt itmek üzre eylemişdi şedd-i enbānı

10146. Egerçi vāřıl oldu ĥāneķāh-ı ĥazret-i şeyhe
Velākin bulmadı anda cenāb-ı kıuķb-ı devrānı

10147. Tevakķuf eylemişdi bir zamān ol kıuķbu’l-āfāķı
Sa‘ādetle tılū‘ itdikde ‘ařrın řems-i ‘irfānı

10148. O semtin ĥastegānı semt-i bezm-i ĥazret-i pıre
Üşüp pervāne gibi řāķib-i emrāz-ı ebdānı

10149. Kimisi ‘illetin ġořterdi kimi ķāresin şordı
Alup her birisi řāfi cevāb-ı derd-i cismānı

10150. Dağıldıkda huzūrından didi ol mürşid-i ‘ âlem
Ne hâletdir ki gördüñ bu kadar merzâ-yı dihķânı
10151. Kimisi başum ağır kimi pâyım kimi destim dir
‘ Aceb var mı ola bir gönli ağırır derdi rūhânî
10152. Bu deñlü ehl-i emrâz içre bir dil-haste yoķdur kim
İdem gönlince tedbîri virem derdince dermânı
10153. Muhaşşal derd-i ‘ aşķ ile maħabbet odına yanmış
İçinde bunlarıñ bir haste yoķ der-râh-ı cānânî
10154. Nigâh-inzâr olunca rûy-i İbrâhîm’e ol mürşid
Seniñ derdiñ nedir diyüp su’âl itdi ħakîmânî
10155. Cevâbında benim derdim gönüldendir diyüp şeyħe
Ne içün geldiğin izhâr idince aña pinhânî
10156. Buyurdi Akşemseddîn ne yerdensin nedir adıñ
Ola tâ muķtezâ-yı derdiniñ tedbîr-i şâyânı
10157. Cevâbında o daħi didi İbrâhîm’dir nāmım
Müderri olmuş idim Ķayşarı’de çend ezmânî
10158. Derûnumda benim bir derd-i pinhânım zuhûr itdi
Anı bîgâneye ‘ arz itmeniñ olmadı imkânı
10159. Taḡîb-i çâre-sâz olduġıñı cezm eyleyüp geldim
‘ Azîzim mürşidim senden olur tedbîr-i âsânî

[426b]

Recâ-mendî-yi Şeyḡ Tennûrî ez-Akşemseddîn ħuddise sirruhumâ

10160. Ne ise derdimiñ dermânı ħâlâ ħâk-pâyîde
Yine sultânım a‘ lemdir didikde zâr u giryânî
10161. Cevâbında didi ehlen ve sehlen hoş şafâ geldiñ
Ķudûmın gerçi tebrîk eyledi ol şeyḡ-i ħaķķânî
10162. Su’âl itdi baña bir armaganıñ var mı destiñde
Hedâyâsıyla gelse hoş olur âyîn-i mihmânî

10163. Hüşüşâ geldigin belde hedâyâ ma‘ deni dirler
Tehî-destiñ olur ikrâmı nâķış kemter ‘ unvânı
10164. ‘ Aziziñ böyle istihdâsını ħaml eyleyüp cidde
Anı dünyâ hedâyâsı şanup ber-resm-i ħullânı
10165. Hicâba düşdigin keşf eyledikde mürşid-i ‘ âlem
Buyurdi Şeyĥ İbrâĥim’e ey dervîş-i ħaķķânı
10166. Murâdım armağandan n’oldıĥın fehmi itmediñ ħaķ‘ â
Düşürdi pîç ü tâba vü ħaclete bu lâĥ-güyânı
10167. Anıñçün faķr u fâķa ile idersiñ ma‘ zeret-ĥ‘ âĥı
Seniñ baña hediyyeñ gördiĥiñ rü’yâ-yı Raĥmânı
10168. Cenâb-ı şeyĥe İbrâĥim Tennürî cevâbında
Hezârân şerm ü ħacletle didi ey merĥamet kânı
10169. Ne ĥâkim ben ki rü’yâ ‘ arz idem ‘ izz-i ĥuzûruñda
Eger görsem daĥı eđĥaş ü aĥlam idi pâyanı
10170. Sevâd-ı vech olan faķr ile imlâķ süveydâdır
Hediyyem ĥâķ-i pâyiñde seniñ ey şeyĥ-i nûrânı
10171. O dem emri itdi İbrâĥim Tennürî’yi ĥalvetle
Daĥı iĥyâ-yı leylî emri idüp ol şeb şitâbânı
10172. Rivâyetdir ki evvelki gice ĥalvetde İbrâĥim
Menâmında görüp dört yüz ‘ aded rü’yâ-yı Raĥmânı
10173. Ķamusın yazdı tutdı ĥâtîrîde Şeyĥ Tennürî
Hüşüşâ ĥıfzına ĥâlib iken schv ile nisyânı
10174. ‘ Aziziñ ĥuvvet-i ĥudsiyyesiyle feyz-i enfâsı
Aña dört yüz ĥadar rü’yâyı ezberletdi rûĥânı
10175. Ne mümkün idi ĥıfzı bunca elfâz u ma‘ ânîsin
Unudurken namâz içre ĥehî âyât-ı Ķur’ân’ı
10176. Ħikâyet itdi kim aĥbâba İbrâĥim-i Tennürî
Hediyyeñ var mı didikde baña ol ĥuţb-ı Rabbânı

10177. O rütbe baña haclet gelmiş idi faḵr u fāḵamla
Tehī-dest oldığımdan itmek isterdim gürizānī

10178. O şeb kim ḥalvete emr eyledikde ben dil-efkārı
Ma‘ıyyet itdirüp baña niçe eşyāḡ-ı zī-şanı

10179. Cenāb-ı Salāḥuddīn İbn-i ‘Aṭṭār ile Şeyḡ Esved
Benimle kılmış idi ol zamān ḥalvet-nişinānī

10180. Velākin Ḥamza-i Şāmī ile Mısrī-zāde’den ğayri
‘Azīzāndan benimle itmedi ḥalvetde lüḡyānī

[427a]

10181. Riyāzāt çekmiş idi her biri ḥalvetde iḥyāda
Bedel itmişler idi ekl ü şürbe bir dilim nānı

10182. Riyāzāt ile gerçi her biri müstaḥlef olmuşdı
Olup Bayramiyānıñ şad ta‘abla sübhā gerdānı

10183. Velākin Şeyḡ İbrāhīm Tennūrī riyāzetsiz
Olup şadr-ı ḫilāfetle serir-ārā-yı pīrānī

Menākıb-ı Ğarībe-i Şeyḡ İbrāhīm Tennūrī

10184. ‘Azīziñ kendüden menḡuldür bu emr-i ḥayret-zā
Eḡıbbāya dimiş taḡdıṣ-i ni‘metle meger anı

10185. Cenāb-ı Aḡşemseddīn çün ḥalvetle emr itdi
Riyāzāt ile me’mūr eyledi sā’ir mürīdānı

10186. Beni anlar gibi men‘itmemişdi ekl ü şürbimden
Ṭarīḡatde beni hīç görmedi taḡyīḡa erzānī

10187. Velākin ḡod-be-ḡod ben kesr-i nefse cebr eylerdim
İderdim ekl ü şürb ü tenevvüme perhīz aḡyānī

10188. ‘Azīzinden gelen her neyse aña ḡāni‘olurdum
Riyāzet māncasıyla ‘ayş idüp çendīn ezmānī

10189. Niçe ezvāḡa dā’ir ‘aḡlı ḡā’ir ḡūb rü’yālar
Menāmında zuḡūr eylerdi ta‘bīr idemem anı

10190. Leyāliden yine bir leylde eşnâ-yı halvetde
Ta‘âmından baña göndermiş idi şeyh-i Rabbânî

10191. Getürdi âdemîsi kuş‘asıyla kûze-i âbı
Koyup yanımda hubz ile gidüp kendi şitâbânî

10192. Sünûh itmişdi bir gün hâtıra eyyâm-ı halvetde
Niçe bir kâr-ı ehvâ niçe bir evzâ‘-i hayrânî

10193. Bu hayvâniyyetiñ encâmı yok mı diyerek ol şeb
Ta‘âmı redd idüp ekl itmedim şurbâ ile nânı

10194. Riyâzatda terakķî bâ‘ış-i şafvet iken ol şeb
Menâmımda nümâyân olmadı rü‘yâ-yı Rahmânî

10195. Bu hâlet irtesi ‘aks eyledikde şeyh-i âgâha
‘İtâb itdi baña hıdmet iden ol kapu oğlanı

10196. Didî niçün ta‘addî eylediñ bu tavr-ı me‘lûfı
Seniñ ahvâliñe yok mı tabibiñ fazl u ‘irfânı

10197. Leyâl-i halvetiñ seksen yedinci gicesi oldı
Berâ‘at gicesiydi ya‘nî sâliñ nısf-ı Şa‘bân’ı

10198. Biberli yağlı bir kuş‘a pilâv ola yahud şurbâ
Tekâzâ eyledi nefsim ki yok hîç def‘e imkânı

10199. ‘İşâ vaķtı idi şeyhim beni da‘vet idüp nâ-geh
Meger ihzâr itdirmiş kodılar öñime anı

10200. Buyurdı her ne deñlü iştihâ eylerseñ ekl eyle
Bulamazsıñ yanında çünki Şemseddîn-i devrânı

10201. Dimişdi Şeyh Tennûrî tamâm olunca şurbâyı
Tenâvül eyledikten soñra döndi kuţb-ı Rabbânî

10202. Hıred cümle baña emr ile itmâm-ı halvetle
Tarîķinde icâzet virdi ber-âyîn-i pîrânî

[427b]

10203. Rivâyetdir ki İbrâhîm Tennûrî ten-i nûruñ

Bu idi ‘ âdet-i dîrînesi cümle mürîdânı

10204. Nehâren hıdmete leylen kılup ihyâyla me’ mûr
Tarîkatden bulınca feth-i bâb-ı kenz-i ‘ irfânî

10205. Yine halvetle emr eylerdi dervîşâna ihvâna
Geline kuvvet-i irşâd ile ezvâk-ı vicdânî

10206. Rivâyetdir ki İbrâhîm Tennûrî-yi zî-şâna
Olup ‘ âriz dem-i irşâdda bir feyz-i rûhânî

10207. Cenâb-ı mürşid-i ‘ âlem ki ya‘ nî Akşemseddîn
O demlerde hayât üzre idi ol şems-i tâbânî

10208. Ziyâret itmek isterdi ki def‘ -i inkıbâzıyla
Tarîkinde eger var ise tekmîl ola nokşânî

10209. Egerçi vâdî-yi başta çalışmışdı sülûkinde
Vağanda inbisâta bulmayup bir semt-i imkânî

10210. ‘ Azîmet eyledikde hazret-i şeyhe tarîk üzre
Menâmında görür kim mürşidi ol şeyh-i nûrânî

10211. Gürûh-ı sâlikîne emr idüp tennûr yakdırmış
‘ Arağ-rîz olmak üzre güyiyâ ol pîr-i haqqânî

10212. Mübârek cismine bir cübbe giymiş pîş-i düzîde
Giyüp tâc-ı kerâmet başına şeyhi kemâ-kânî

10213. Dağı tâc-ı şerîfiñ altına bir mağreme örtmiş
‘ Azîze güyiyâ destâr imiş ammâ perîşânî

10214. Rivâyetdir görünce Şeyh İbrâhîm yanında
İşâret eylemişler ol zamân tennûr-ı sûzânî

10215. Buyurmuşlar ki def‘ -i inkıbâz itmek murâdıñsa
Tecerrüd eyle şevb-i ‘ âriziden gir şitâbânî

10216. Şifâ-yı şadr isterseñ benimle gir ma‘ iyyetle
Hûy-efşân olalım elbet gelür bir baş-ı rûhânî

10217. Bu tennûrî seni irşâd içün âmâde itdirdim

Libās-ı şöhretiñden şoyınup bul qabza dermānı

10218. Olunca ẖābdan bī-dār İbrāhīm Tennūrī

O sâ‘at yanına cem‘ eyleyüp ba‘z-ı mürīdānı

10219. Gelince H̱āce Aḥmed yanına emr eyleyüp aña

Baňa tennūr āmāde idüñ didi şitābānı

10220. Ridā vü cübbesin uydurmuş idi gördiği resme

Şoyunduğda qoyup tennūra ol dem cism-i ‘üryānı

10221. Vücūdın ol qadar derletdi dirler dökülüp derler

Olup başta mübeddel qabzı bā-imdād-ı rûḥānı

10222. ‘Azīz ile mülākāt eyledikde Şeyḥ İbrāhīm

Ḥikāyet itdi qabz u başı hem tennūr-ı sūzānı

10223. Cenāb-ı şeyḥe naql itdikde rü‘yāsıyla ta‘birin

Yerinde eylemişiñ diyü taḥsīn eyledi anı

[428a]

10224. Qaçan şūfīlerinden birine bir qabz el virse

Hemān bir āteşin tennūra idḥāl eyleyüp anı

10225. Gelürdi inbisātı derledikce inqıbāzından

O yüzden terbiyet eylerdi dervīşāna pīrānı

10226. O rütbe ğālib oldı Şeyḥ Tennūrī’ye istiğrāk

Ṭururlarken yanında bilmeyüp evlād-ı zī-şānı

10227. Su’āl eylerdi siz kimsiz diyü farṭ-ı tevellühden

Şadāsından meger temyīz ide aḥbāb u ḥullānı

10228. ‘Azīzi rütbesiyle Şeyḥ İbrāhīm Tennūrī

Refī‘u’l-qadr olup sıyṭ-ı bülendi ṭutdı ekvānı

10229. Rivāyetdir ki şehir-i Qaysari’den bir gice qalkup

Varup bir gicede Anḳara’ya bā-ṭayy-i ezmānı

10230. Mürīdi Şeyḥ Ḥamdī nazm ile taqrīz yazmışdı

Sitāyiş eyleyüp bir nev-ğazelle qutb-ı devrānı

Gazel-i Âbdâr-ı Şeyh Hamdî rahimehu'llâh

10231. Cihânda bâde-i 'ışkı şunup hammârı Gül-zâr'uñ
'Aceb mest oldı bûlbüller olup mey-h'ârı Gül-zâr'uñ

10232. Niçe fâvûs-ı hoş-cevlân olaydı bûlbül-i elhân
Gülîni itmese pinhân eger gül-zârı Gül-zâr'uñ

10233. Açıla dîde-i a'mâ başîr ola kamu eşyâ
Şalarsa 'âleme pertev eger envârı Gül-zâr'uñ

10234. Göñül sengini ey Hamdî külüng-i 'ışk ile hâk it
Bula neşv ü nemâ anda gül-i âşârı Gül-zâr'uñ

10235. 'Ulûm-ı zâhiriden mâ' adâ fenn-i taşavvufda
Ferîdü'l-'aşr olup sebķ eyledi aşhâb-ı 'irfânı

10236. Risâle yazdı eţvâr-ı sülûke 'ilm-i tevḥîdde
Anı Gül-zâr ile tevsîm idüp virmişdi 'unvânı

10237. Vefâtı Kayşariyye beldesinde vâķi' olmağla
Yemîn-i câmi' inde defn olundu ķuţb-ı Rabbânî

10238. Sekiz yüz ba' de seksen yedi sâlinde 'uķbâya
Bu gül-zâr-ı fenâdan itdi 'azm-i sûy-i rıdvânî

10239. İle'l-ân belde-i mezbûrede ensâbı bâķîdir
O şehriñ âb-ı rûyıdır anıñ evlâd-ı zükrânı

10240. Bütün a'yân u eşrâfı olup çün âl-i Tennürî
Kıyâm-ı ḥaşre dek bâķî ola a'ķâb-ı zî-şanı

10241. Maḥall-i isticâbetdir du' âya ķabr-i pür-nûrı
Ziyâretle bulur züvvârı elbet feyz-i rûḥânî

10242. Ḥudâ ķabr-i şerîfin nûr-ı uçmağ ile pür itsün
Ola murğ-ı revânı lâne-sâz-ı 'arş-ı Raḥmânî

Şeyh Şâmî Hamza el-Ma' rûf Ḥalîfe-i Akşemseddîn¹⁴⁰

¹⁴⁰ Şeyh Şâmî Hamza el-Ma' rûf Ḥalîfe-i Akşemseddîn H : - İ₁ : - İ₂

10243. Mürīdān-ı Cenāb-ı Akşemseddīn'den biri
Cenāb-ı Şeyh Hāmza'ydı Şāmī oldu 'unvānı
10244. Dimaşk-ı Şām'dan şubḥ-ı vücūdı rüşen olmuşdı
Cenāb-ı şems-i 'irfāndan bulup envār-ı rūḥānī
10245. Kibārından idi aşḥāb-ı Şemseddīn-i āgāhın
'Azīzi rihletinden soñra oldu şeyḥ-i Rabbānī
10246. Kātı çok kimseler buldı yüzinden nūr-ı irşādı
Cehālet zulmetinden her biri olmuşdı nūrānī
10247. Bilād-ı Rūm'dan bir belde[de] vāḳi' olup fevti
Ta' ayyūn bulmadı cāy-ı mezārı kabır-i zī-şānı
10248. Ne yerde defn olundıysa Hūdā nūr ide kabrin
Hemīşe mūnisi olsun cinānıñ hūr u ğılmānı
- eş-Şeyh Muşliḥuddīn el-'Arīf bi-İbni'l-'Aṭṭār 'aleyhi rahmetü'l-Gaffār**
[428b]
10249. Şalāḥ-ı ḥāl ile meşhūr olan ḥayl-i meşāyiḥden
Birisi Muşliḥuddīn İbn-i 'Aṭṭār idi 'unvānı
10250. 'Ulūm-ı zāhirisi şöyle tursun bāṭın aḥvāli
Cenāb-ı Akşemseddīn'den olmuşdı nūrānī
10251. 'İbādāt u riyāziyyātda mişli bulunmazdı
'Azīzi Şeyh Şemseddīn idince 'azm-i rıdvānī
10252. Gürūh-ı sālīkine terbiyet-baḥş oldu bir müddet
Ṭarīķinde uyandırdı çerāġān-ı mürīdānı
10253. Ṭarīķ-i Hākḳ'a irşād eylemişdi niçe güm-rāhı
'Azīzi silkine sālīk olup ol şeyḥ-i ḥākḳānī
10254. Kaza-yı İskilīb'de 'āzim-i semt-i beḳā oldu
Hūdā kabır-i şerīfin eyleye gül-zār-ı rıdvānī

Diğer Şeyh Muşliḥuddīn el-Ma'rūf bi-İbni'l-Vefā

10255. Muḥammed Hān Fatih 'aşrınıñ ehl-i şafāsından

Birisi Şeyh Vefâ'dır Muşlihuddîn nâm-ı zî-şânı

10256. Kimisi kendüye nâm-ı Vefâyî nisbet eylerdi
Kimi vâlidlerine nisbet ile vaşf ider anı
10257. Vücûdî Konya şehrinden zühûr itmiş idi dirler
Budur anda bulunmaz ol 'azîziñ nâm u 'unvânı
10258. Taşavvuf 'ilmini ahz itdi Debbâgân imâmından
Anıñ da Muşlihuddîn idi nâmı geçdi tibyanı
10259. Varup 'Abdullaţîf-i Mağdisî'ye şeyhi emriyle
'Azîziñ hıdmetiyle eyledi tekmîl-i 'irfânî
10260. Alup Zeyniyye'den ızın ü icâzet emr-i irşâda
'Ulûm u zâhir ü bâtında buldı rif'at-i şânı
10261. Ne aşl emre şürû' itse bulurdu dest-res elbet
Yed-i tûlâsı olmağla tefevvuk itdi akrânı
10262. Huşûşâ vâkıf idi fenn-i cifre 'ilm-i evfâka
Anıñ hakkında nokta koyamazdı hiç yârânı
10263. Ziyâde mûsikî 'ilminde de 'âlî-mağâm oldu
Belâgatle bilürdi münşe'âtı 'ilm-i evzânı
10264. Egerçi inkıţâ' itmişdi nâs ile görüşmekden
Esîr-i şoğbetiyken oldıgı 'aşrın zarîfânı
10265. Belâgat üzre ancak hutbe okurdu cevâmî' de
Şimâh-ı sâmi'îne zevk-yâb eylerdi elhânı
10266. Bürûz itmezdi sâ'irler gibi esvâk u pâzâra
Kâtı seyrek çıkardı taşraya ol şeyh-i nûrânî
10267. Sa'âdet-hânesinde daği ekşer halvet üzreydi
Ziyâret itmege varsa mevâlî şehriñ a'yânı
10268. Varılsa nâ-be-hengâm anlara daği görünmezdi
Tezâhum üzre beklerdi kapuda mîr-i mîrânî

[429a]

10269. Nigāh-ı iltifātı yoğ idi erbāb-ı dünyāya
Hıttām-ı dehr için devr eylemezdi bāb-ı erkānı
10270. Mesākīn ile hem-dem olmağı gāyet severlerdi
Müreccaḥ idi bezm-i aḡniyāya künc-i vīrānī
10271. ‘Azīz ile görüşmek istemişdi Ḥazret-i Fātih
Rızā-dād olmadı bir vechle ol kuṭb-ı Rabbānī
10272. Cenāb-ı Bāyezīd Ḥān daḡi kaşd-ı ictimā‘ itdi
Rızāsı olmadı cem‘ olmağa bā-emr-i Sübhānī
10273. Vefā ḥazretleri vaktā ki ‘azm itdikde ‘uḡbāya
Şalātın kılmağa ḥāzır olup şāh-ı cihān-bānī
10274. Ḥayātında mübārek vechin aşlā görmemişlerdi
Yüzinden burḡa‘ ın ref‘ a olup fermān-ı sulṭānī
10275. Kemāl-i iştiyākı oldığından görmek isterdi
Mesāḡ-ı şer‘ī yokdur pādişāhım didi a‘ vānı
10276. Recā-mend oldılar gerḡi Cenāb-ı Bāyezīd Ḥān’a
Müfid olmadı baḡdı eyledi ısrār-ı sulṭānī
10277. Ḥayātında cemāl ü inbisāṭ üzreydi dir rāvi
Celāl üzre görünmekle cenāb-ı şeyḡ-i nūrānī
10278. Şeh-i vālā-cenāba ol ḡadar heybet görünmişdi
Yine tekrār rü‘yet itmege olmadı imkānı
10279. Teḡayyür geldi vech-i pākde sulṭān-ı zī-şānīn
Ḳatı vāfir zamān dıḡk itmemişdi vech-i sulṭānī
10280. Ḥayātında mübārek rüyını göstermemişlerdi
Rızāsı yoğ idi ḡünkü gerekmezdi gören anı
10281. Taşarruf üzredir rūḡ-ı velī ḡāl-i memātında
İttā‘ at ḡayri lāzım oldu rūḡānī vü cismānī
10282. Yazar Taşköpri-zāde ḡazret-i şeyḡi sitāyişle
Neşāṭ-efzā idi her bir kelām-ı şeyḡ-i Rabbānī

10283. Rümûz-ı hikmeti câmi‘ idi belki mizâcında
Leṭā’ifden birisi bu idi didi ḥakīmānī

Min Cümleti Leṭā’ifihi’l-Ġarībe

10284. Su’âl itmişdi bir sâ’il Cenâb-ı Muşliḥuddîn’e
Buyurmuşdı anı İbnü’l-‘ Arab ol ḳuṭb-ı Rabbānī

10285. Cenâb-ı Şeyḥ Muḥyiddîn ya‘ ni Şeyḥ-i Ekber kim
Lisân-ı kavmde ḥatmu’l-velāye oldı ‘ unvânı

10286. Fuşûşında dimiş Fir‘avn içün îmân ile gitdi
Dimiş ṭâhir muṭahhardır o zât-ı ‘ ayn-i küfrânī

10287. Nüşûş-ı cemme ile küfri sābit şaḥş-ı mel‘ûnuñ
Mevā‘id-i şedīdeyle olup mev‘ûd-ı nīrânī

10288. Anıñ îmân bi’l-ye’si olur mı mu‘teber şer‘an
Bu da‘vāya cesâret eylemiş ol merḥamet kânı

10289. Cevâbında Vefâ-zâde buyurmuş idi hikmetle
N’olaydı iki mü‘min olmasa da‘vâ-yı burhânī
[429b]

Laṭīfe-i Uḥrâ İbnü’l-Vefâ raḥimehu’llâhi te‘âlâ

10290. Leṭā’ifden birisi daḥi bu idi yine sâ’il
‘Azīze şordı kim Manşûr-ı berdârıñ nedir şânı

10291. Ene’l-Ḥaḳḳ dimesiyle aña tertīb-i cezâ oldı
Ne icâb eylemişdi dimege ḥattâ didi anı

10292. Cevâbı bu idi şeyḥiñ ene’l-Ḥaḳḳ ḳavli Manşûr’uñ
Ene’l-Ḥaḳḳ dimeşe mümkün degil güftâr-ı buṭlânī

10293. Mürûr itmişdi şeyḥiñ besmele aḥvâli bālâda
Sinân Paşa ile baḥş eyledikde Monlâ Gürânī

10294. ‘Aziziñ ḥâriḳu’l-‘âde niçe aḥvâli vâḳi‘dir
Şaḳâyıḳ’da mufaşşaldır anıñ evşâf u ‘ unvânı

10295. Seḫiyü’t-ṭab‘ idi her ne gelürse şavb-ı devletden
Virirdi müsteḫıḳḳîne bütün in‘âm u iḥsânı

10296. Meşâyih zümresinden Şeyh Muhyiddîn-i zâhid kim
Cenâb-ı Bâyezîd Hân ‘aşrınıñ ser-ḥayl-i pîrânı
10297. Sitanbul şehrini bi’l-iḳtizâ teşrîf itmişdi
İḳâmet itdi anda niçe müddet şeyḥ-i nûrânî
10298. ‘Azîzân ile şehriñ hep görüşdi ḥusn-i ülfetle
Olup İbnü’l-Vefâ’nıñ tekyesinde ḍayf ü mihmânı
10299. Murâd itmişdi ol dem şâh-ı ‘âlem duḡter-i pâkin
Emîrândan birine ‘aḳd ide bâ-emr-i Sübhânî
10300. Huzûr-ı ḥazret-i İbnü’l-Vefâ’da ‘aḳd-i tezvîcin
Münâsib gördiginde şehriyârîñ ḥayr-ḥ’âhânı
10301. Cenâb-ı şeyḥe kırk biñ aḳça irsâl eyleyüp evvel
Niyâz itmişler idi kendüler ‘aḳd ide sulṭânı
10302. Revâ görmediler gerçi ḳabûle ol ‘aṭâyâyı
Du‘âlar eyleyüp ḳıldı sitâyiş Bâyezîd Hân’ı
10303. Buyurdi Şeyh Muhyiddîn Kõçevî bundadır ḥâlâ
Zamânıñ ḳuṭbı ‘aşr-ı Bâyezîd’iñ ḡavṣ-ı zî-şânı
10304. Bu meblaḡ anlara ihdâ olunsun daḡi elyâḳḳdır
Eḡaḳḳdır ‘aḳd-i tezvîce cenâb-ı şeyḥ-i Rabbânî
10305. Cenâb-ı şehriyâre bunda istîzâne ḡâcet yok
İşitmişdir ‘azîziñ vaşfını şâh-ı cihân-bânî
10306. Tamâmıyla viriñ ol şurre-i mevfûreyi şeyḥe
Teberrûk ḳaşd idüp anlar buyursun ‘aḳd-i sulṭânî
10307. Cenâb-ı şeyḥ-i vâlâ-ḳadri tercîḡ eyleyüp ‘aḳde
‘Azîze büsbütün gönderdi luṭf-ı Bâyezîd Hân’ı
10308. Riyâzâtı yazılmışdır şu vech üzre Şaḳâyıḳ’da
Dimiş İbnü’l-Vefâ’nıñ cümle merdân-ı mürîdânı
10309. Bugün ḡâyet hevânıñ şafveti hem âb u tâbı var
Güzellenmiş çemen şîven ider murḡ-ı hezârânî

10310. Temâşâ idelim âşâr-ı şun‘ -ı lâ-yezâlîyi
Rebî‘ iñ pek güzel hengâmıdır ey şeyh-i Rabbânî

[430a]

10311. Bu gün sizlerle şahın-ı câmi‘ e çıksak temâşâya
Teferrüc eylesek görsek niçe âşâr-ı ekvânı

10312. Cevâbında didi İbnü’l-Vefâ şabr idiñiz bir gün
Bu şeb mu‘ tâddan fazla yiyüp bir loğma-i nânı

10313. Biraz cismimde tâb u tākātım olsun ki sizlerle
Harîm-i câmi‘ e ben de bulam imkân-ı püyânî

10314. Riyâzetle o rütbe za‘ f-ı cismânîsi olmuşdı
Hurûc itmezdi beytinden gehî bâ-za‘ f-ı cismânî

Laṭife-i Şeyh İbnü’l-Vefâ ḳuddise sirruhu’l-‘azîz

10315. ‘Azîziñ vâkı‘ âtından yazılmışdı Şakâyık’da
Kaçan kim Muşliḥuddîn Ḳoçevî ol ḳuṭb-ı Rabbânî

10316. Sitanbul’a ‘azîmet eyleyüp yevm-i duḡûlinde
‘Azîz İbnü’l-Vefâ ḳarşuya gönderdi mürîdânı

10317. Ziyâretle teberrük ḳaşd idüp itdikde istikbâl
Mübârek destini bûs itdi her biri edîbânî

10318. Rivâyetdir Cenâb-ı Ḳoçevî’niñ bu idi de’bi
Biri taḳbîl itse dest-i pâk-i ḳuṭb-ı devrânı

10319. O sâ‘at vesveseyle ola yâ bir fikr-i âḡerle
Mübârek ellerin yurlardı ber-vech-i şitâbânî

10320. Mürîdân-ı Vefâ’dan Şeyh Veliyyüddîn dirlerdi
O daḡı öpmiş idi dest-i pâk-i şeyh-i zî-şânı

10321. Bu def‘a destini ḡasl itmemekle bûs olundıkda
Veliyyüddîn’e gelmişdi o dem bir kibr-i nefsânî

10322. Kemâl-i faḡr ile İbnü’l-Vefâ’ya naḳl idüp ḡâlî
Veliyyüddîn’de gördükde pîri farṭ-ı şādânî

10323. Buyurdi terk-i ğasle bā‘ iş ü bādī Veliyyüddīn
Nedir bildiñ mi hattā inbisāt itdiñ ğurūrānī
10324. Seniñ būs itdigiñ desti niçe şeyḫ igtisāl eyler
Ki kaç‘ī vācib olmışdır kaçārā dest-i ‘irfānī
10325. Murādı ḥazret-i şeyḫiñ ğurūrı def‘ idi andan
Velākin ol mūrīde zāhir oldı luṭfı rūḥānī
10326. Veliyyüddīn soñra naql ider ol luṭfı aḥbāba
Ḥudā’ya ḥamd idüp İbnü’l-Vefā’ya şad şenā-ḥ‘ānī
10327. Ṭarīkatde baña kaç‘ ā füyüzāt-ı ilāhiden
O hengāma gelince olmamışdı feth-i Yezdānī
10328. Kaçan kim ḥazret-i şeyḫim laṭife eylemişlerdi
‘Aziziñ terk-i ğasliyle baña ol dem zarīfānī
10329. O kavliñ infi‘ ālinden derūnum inkıbāzıyla
Ḥudā feth eyledi şeyḫim yüzinden bāb-ı iḥsānī
10330. Taşavvuf ‘ilminiñ cümle ḥabāyā vü mezāyāsı
Baña irşād-ı şeyḫimle olup mekşūf-i āsānī

Min-Cümleti Leṭā’ifihi’l-‘Acībe

10331. Leṭā’ifden birisi bu idi ol şeyḫ-i āġāhiñ
Şakāyık’da yazılmışdır anıñ tafşıl-i tibyānı
[430b]
10332. Cenāb-ı Ḥazret-i Fātiḫ Muḥammed Ḥān ‘aşrında
Gelüp maḥmiyye-i İstanbul’a bir şaḥş-ı Īrānī
10333. İdüp her fende ızḥār-ı mahāret ḥalk beyninde
Ḥuşuşā cerrü’l-eşķāle kılup da‘ vā-yı ‘irfānī
10334. Şu deñlü āheni yāḥud fülān kanṭār ağır sengi
Götürdüm arķada diyüp idince lāf-gūyānī
10335. İşitdikde dimiş İbnü’l-Vefā düşvārdır andan
Şu ibriķ-i vuzū’ı götürürse şayarım anı

10336. Ağır taşı götürmek nefsinin hattıyladır ancak
Taḥammül itmede ibrikî vardır ḥazḡ-ı rûḥânî
10337. Hevâ-yı nefsi icrâ ḥ'âşî-i ḥâtırla âsândır
Degildir herkesin kârı anı terk ide aḥyânî
10338. Ḥerîfin terk-i mefrûzâtına imâ buyurmağla
Laṭife ile anı irşâd itdi şeyḥ-i Ḥaḳḳânî
10339. 'Azîzin ḥâriku'l-'âde niçe ḥâli görülmüştür
Yek-â-yek şerḥ olunsa yoğ idi bir dürlü imkânî
10340. Yazılsa Ḥazret-i İbnü'l-Vefâ'nın ba'z-ı ḥâlâtı
Olurdu bir mücelled nüşâ-i kübrâ-yı 'irfânî
- Menkâbe-i Diğer-i Şeyḥ İbnü'l-Vefâ**
10341. Menâkıbdan birisi bu idi ol şeyḥ-i deryâ-dil
Ṭavâf-ı ḥacca niyyet eyleyüp gitmişdi baḥrânî
10342. Edâ-yı farz ile 'avdet buyurdukda yine baḥren
Esir itdi Rodos öninde anı fülk-i Naşrânî
10343. Derûn-ı kal'ada ḥabs itdiler ol şeyḥ-i âgâhı
Niçe eyyâm pâ-beste ḳalup der-bend-i zindânî
10344. Behâya ḳat' ile İbnü'l-Vefâ'yı bey'e 'arz itdi
Yoğ idi ḥod-be-ḥod taḥlîşinin bir semt-i âsânı
10345. Ḳaraman-oğlı İbrâḥîm Beg tıydukda aḥvâli
'Azîzi iştirâ itmekle âzâd eyledi anı
10346. Yazar Kûnh içre 'Âlî ḥazret-i şeyḥin kerâmâtın
Şaḳâyık'da degildir ol ḳadar tafşîl-i tibyanı
10347. Esir itdikde vaḳtâ ḥazret-i şeyḥi Rodos ḥalkı
Anı zencîr ile pâ-beste ḳıldı ḳavm-i ḳorşânî
10348. 'Azîzi her gice zindânda bende çekerlerdi
Ḳayıdsız irtesi taşra bulurdu anı seccânî

10349. Bu hâli niçesi gördükde gelmişlerdi imāna
Halel virir bu dīne didiler şalıvirdiler anı
10350. Diyār-ı müslimīne gönderilmiş idi meccānen
Bu vech üzre yazar ıtlākını tārīh-i ‘Osmānī
10351. Tavaṭṭun eyledi şehir-i Sitanbul’da Vefā-zāde
Vefā Meydānı’dır hālā ‘aziziñ cāy-i iskānı
10352. Muḥammed Hān Fātiḥ aña bir tekye binā itdi
Daḥi bir cāmi‘ -i vālā ki sebķ itmişdi bünyānı
10353. Hudāyī cāmi‘ -i mezbūrede bir türbe yapıldı
Sekiz yüz toḳsan altı şâlde ol kuṭb-ı Rabbānī
10354. Cihānıñ hāneķāhın terk idüp rıḫlet buyurduķda
“İlā raḫmeti rabbih” didi ‘aşrın ehl-i evzānı
10355. Mezār-ı lāmi‘ u’l-envārı ma‘lūm-ı ekābirdir
Ziyāret-gāh-ı ‘ālemdir ‘aziziñ kabır-i zī-şānı
10356. Vefāsın bulmadı İbnü’l-Vefā bu mülk-i fāniniñ
Beķāya ‘āzim oldı şeyḫimiz didi mürīdānı

Eş-Şeyḫ Hācı Hālīfe ḫuddise sirruh

[431a]

10358. Muḥammed Hān Fātiḥ ‘aşrınıñ ehl-i şafāsından
Biri Hācı Hālīfe Şeyḫ Abdullāh ‘unvānı
10359. Diyār-ı Kaşṭamonı’da zuhūr-ı ka‘be-i cismi
Be-ḫaḫķ-ı Merve vü Zemzem bulınca şöhet ü şānı
10360. ‘Ulūm-ı zāhiriye evvelā şuġl eyleyüp anda
Uşūl u hem fūrū‘ ın oķuyup ber-vech-i itķānı
10361. Cenāb-ı Şeyḫ Tāceddīn İbrāhīm-i Baḫşī’niñ
Olup ḫıdmetlerinde eyledi taḫşīl-i ‘irfānı

10362. Tarîk-i şūfiyânı eyleyüp tekmi̇l anlardan
Merâtib kaç‘ idüp bulmuşdı keşf u zevk-i vicdânî
10363. Mücâz olmuşlar idi hâzret-i şeyhîñ hayâtında
Vefâtında olup müstahlef-i irşâd-ı merdânî
10364. Olunca câ-nişîni hâzret-i pîriñ maķâmında
Aña Hâcî Halîfe didi dervîşân u pîrânî
10365. Vücûd-ı pâki bir mecmû‘ a idi ‘ilm u ‘irfâna
Ferîdu’l-‘aşr olup sebķ eyledi merdân-ı meydânî
10366. Tevâzu‘ şâhibi ehl-i huşû‘ u meskenet oldu
‘Azîmu’l-hulķ idi mes‘ûd idi âşâr-ı ‘irfânî
10367. ‘Azîziñ fenn-i ta‘bîr-i menâma vâķı‘ an ‘ilmi
Kerâmâtından idi ‘aşrınıñ a‘yân u erkânî
10368. Mevâlî vü şudûrî gördiği rû‘yâları cümle
Varırlardı aña ta‘bîr için rûhânî cismânî
10369. Niçe hayr u hüsânı zâhir olmuşdı zamânında
Görölmişdi kerâmâtı niçe keşf-i firâvânî
10370. Sitanbul şehri içre merci‘-i küll idi ‘aşrında
Tekâpû üzre idi ol ‘azîze belde sükkânî
10371. Efâzıl cem‘ine eylerse hüsân-i terbiyyet gâhî
Mürebî olur idi dâ‘imâ hayl-i fakîrânî
10372. Sehâ vü merhametde cûd ile luţf u fütüvvetde
Mürüvvetde ‘adîmü’l-mişl idi ol şeyh-i nûrânî
10373. Cesîm u hem besîm idi mekârimle vesîm idi
Celâl ile cemâli beyn-i beyn olmuşdı ahyânî
10374. Rivâyetdir ki Mevlânâ ‘Alâeddîn Fenârî kim
Şadâratden ‘azilden şöñradır dir naķl iden anı
10375. Cihânıñ hubb-ı câhından ferâğ-ı bâl gelmekle
Fenâ fi’llâh sevdâsıyla ol nihrîr-i haķķânî

10376. Cenāb-ı Şeyḥ ‘ Abdullāh’ dan bey‘ at murād itdi
Taşavvuf meslekinde tutdı gūyā semt-i pīrānī

10377. Alup dest-i inābet düşdi perhīz ü riyāzāta
‘ Azīmet itdi kim terk ide ekl-i laḥm-ı ḥayvānī

10378. Cenāb-ı şeyḥden perhīz içün itdikde istīzān
Cevābında buyurmuşdı aña ol ıḩṩb-ı Rabbānī

Neşāyiḩ-i Ḩācı Ḩalīfe li-Mevlānā ‘ Alāeddīn Fenārī

[431b]

10379. Sülūküm ‘ āleminde altı ay ekl itmedim laḥmı
Daḩi şürb itmemişdim ābdan bir ṩolu fīncānı

10380. O terk-i ekl ü şürbüñ görmedim bir nef‘ ini aşlā
Ne taḩşīl eyledimse zevḩ u şevḩim feyz-i rūḩānī

10381. ‘ Azīzim emrine hep imtişālinden zuhūr itdi
Şīmāḩ-ı cān ile her ne didiyse diñledim anı

10382. ‘ Alāeddīn’e tefḩīm eyleyüp ādāb-ı irşādı
Didi Ḩācı Ḩalīfe nuşḩ ile esrār-ı ‘ irfānı

10383. ṩarīḩinde nihāyet tābī‘ olmuşdır bidāyāta
Gerekdir sālīke ıaṩ‘ -ı ‘ alāyık emr-i kitmānī

10384. Bu meslekde olanlar irtikā itdi nihāyāta
‘ Adālet eyleyüp emrinde rūḩānī cismānī

10385. Mürīde lāzım olmaz mürşid üzre i‘ tiḩād itsün
Velāyetle kerāmetle ola anıñ şenā-ḩ‘ ānı

10386. ṩarīḩ-i Ḩaḩḩ’a sālīk i‘ tiḩādı aña ḩāfdir
Şerī‘ at nehci üzre vāşıl-ı Ḩaḩ‘ dır diye anı

10387. Didi zīrā Resūlullāḩ bir emri murād itse
İder her semtine küll-i teveccūhle niḩeh-bānī

10388. İşāretdir ki sālīk maṩlaba küllī naḩar itsün
Ḩuşūl-i maṩlabıyla ol sebeble ala meydānı

10389. Beşâretle didi Hâcî Halîfe sâlik-i Hâkķ’a
Sülûkuñ lâ-cerem müntecc olur eltâf-ı Raḥmânî
10390. Sevüp tırnaķ añup tırnaķdan a‘ lâdır merâtibde
Kişi zîrâ ‘adûsın yâd ider sevmez iken cânı
10391. Olanlar “Fe’zḳuru’llâh” ile me’mûrîn Qur’ân’da
Huḫûruñ rütbesiyle bulmamışdır ‘izzet ü şânı
10392. Cenâb-ı ḫazret-i şeyḫiñ kelâmından biri daḫi
Bu olmuştır ki dimiş anlara ba‘ż-ı mürîdânı
10393. Gürûh-ı şûfiyândan birisi naḳl eylemiş gûyâ
Kaḫan kim cehr ile Allâhu ekber disem aḫyânî
10394. Sünûḫ eyler derûna şöyle kim cehr ile bir kimse
Huḫûr-ı pâdişâhda dâ’imâ ber-vech-i i‘lânî
10395. Dise senden büyük bir şâh olmaz rûy-i arz üzre
‘Aceb sû’-i edeb olmaz mı tekrâr eylese anı
10396. Bu ma‘lûm oldu kim biri huḫûr-ı Rabb-i ‘izzetde
Dem-â-dem nefy ü işbât eylese her vaḫt ü her ânı
10397. Edebden ḫâric olmak ihtimâliyle baña her bâr
Telaffuz itmege olmaz baña i‘lânîñ imkânı
10398. Beşâretle ‘azîzim didi bu ma‘nâ-yı iḫsândır
Sülûkinde buña vâsıl olan dervîş-i Hâkķânî
10399. Huḫûr-ı ḫazret-i Hâkķ’ı tefekkür aña kâfidir
Aña zıkr eylemek lâzım degil sirrânî cehrânî
10400. Dimiş ḫattâ o sâlik ḫazret-i şeyḫiñ huḫûrında
Telaffuz şöyle tursun gâḫ olur bir zevḳ-i rûḫânî
10401. Te’emmül eylemek ma‘nâ-yı zıkrî mümkün olmazdı
Elim varmaz du‘âya itmeniñ var zevḳe noḫşânı
10402. Vişâl-i ka‘be-i maḫşûddan bu‘d iḫtizâ eyler
Cemâl-i yâri seyr iden diler mi ğayr-i cânânı

10403. Cenāb-ı Şeyh Abdullāh rivāyet itdi şeyhinden
Buyurmuş Şeyh Tāceddīn İbrāhīm-i ḥaḳḳānī
10404. Sülūkum ‘āleminde ben daḥi altı ay kadar aşlā
Du‘ādan el çeküp olmadı hīç da‘avāta imkānı
10405. O ḥāletle lisānım küll idi dā‘im sükūt üzre
Tefekkür eylemek kāfī olup ol ḳurb-i Raḥmānī
10406. Elim tutmaz lisānım söylemezdi benim firḳatden
Faḳaṭ gönlüm idi zevḳ eyleyen ol vaşl-ı cānānı
10407. ‘Azīzi ḥālını naḳl eyledikde Şeyh ‘Abdullāh
O sâ‘at ‘arız olmuş sālīke bir ra‘ṣe-i cānī
10408. Ḥuzūruñ ibtidāsı bu idi şūfī lisānında
Eger şayḥayla olsa luṭfı olurdu firāvānī
10409. Şaḳāyık şāḥibi taḥḳīḳ ider kim Şeyh ‘Abdullāh
İderdi herkesiñ rü‘yāsını ta‘bīr-i şāyānī
10410. Buyurmuşlardı kim geldi baña ta‘bīr-i rü‘yāya
Efāzıldan biri kim Şeyh Muḥammed nām u ‘unvānı

[432a]

Rü‘yā-yı Şeyh Muḥammed İbn-i Ḥ‘āce-zāde ve Ta‘bīr-i ‘Azīz-i
Müşārun İleyh

10411. Ḥ‘āce-zāde o mifzāl-i cihānıñ oğlıdır dirler
Gelüp ta‘bīr-i rü‘yā itdiren maḥdūm-ı zī-şānı
10412. Menāmında görür kim bir kişi evlād-ı Efrenc’den
Olup bir ḳal‘ada yirmi yedi yıl ḥabs-i zindānī
10413. Cenāb-ı şeyḥden ta‘bīrini şorduḳda ol maḥdūm
Buyurmuşlar cevābında cenāb-ı şeyḥ-i nūrānī
10414. Ne miḳdār ola āyā sinniñiz didikde maḥdūma
Tevāfuḳ üzre virdikde ḥaber min-ḡayri noḳşānī
10415. Bulūḡa irdiginden soñra idi sāl-i mecnūnı
Şabāvet vaktiniñ mu‘tedde olmaz ḳünki ezmānī

10416. Sükût itmişler idi ol zamân ta‘bîr-i rû‘yâdan
Bu vech üzre ‘azîzîñ zâhir oldı nûr-ı ‘irfânı
10417. Birer ma‘nâ ile ta‘bîr idüp her biri ‘aqlınca
Kimi âfâk ile kimisi enfûs kimi rûhânî
10418. Kemîne nâzıma lâıyılı olan ta‘bîr-i ‘aqlîsi
Frengî-zâde kim maḥbûsdur ol nefis-i insânî
10419. Mu‘abbirler aña emmâre ta‘bîr eylemişlerdir
Vücûdı hıñn-ı cismânî olup diz-dâridir cânı
10420. Ḥavâss-i bâtınîsi hep neferdir kal‘a-i cisme
Fesâd-ı kalb ile ḥabse sezâ-vâr oldı nefsanî
10421. Me‘âşî rûḥ-ı insânîye bî-şübhe ḥayâtîdir
Ḥabis ḥod maḥz-ı şıḳletdir ḳo çeksün şıḳleti cânı
10422. Veled şâlih degildir kalbde te‘dîb lâzımdır
Niçün maḡlûb-i emmâre olur ol tıfl-ı rûhânî
10423. Gören rû‘yâyı gerçi fâzıl oḡlı merd-i ‘âlemdir
Muvâfıḳ olmamış i‘mâle bâ-tevfıḳ-ı Sübhânî
10424. Bulûḡından beri a‘dâd-ı ‘ömr ü sâli re‘yiniñ
Tevâfuk itmesi eyyâm-ı ḥabs-i şaḥş-ı zindânî
10425. Güvâh-ı ‘adl olur Allâhu a‘lem cürm ü ‘işyâna
Tevâḳḳuf eyler istiḡfâra bâ-çendîn peşimânî
10426. Frengî-zâde görmek nefsinî ma‘nâda hıñn içre
Olur belki ḥalâş ü ihtidâya şıdḳ-ı burhânî
10427. Ğulâmıñ çünki isti‘dâd-ı fıtrîsi müreccaḥdır
Hidâyet bulmada sebḳat iderler köhne-sâlânî
- Menḳabe-i Latîfe-i Şeyḥ Ḥacı Ḥalîfe**
10428. Menâkıbdan birisi daḡi budur ḥazret-i şeyḥiñ
Şaḳâyıḳ‘da yazılmışdır ḥikâyetle mürîdânı

10429. Efâzıl zümresinden Kâdı-zâde Bursa şehrinde
Hükûmetde iken zâ'ir olup ol kûtb-ı devrânı

10430. Hılâl-ı şoḥbetinde ḥazret-i şeyḥe su'âl itdi
Didi bu mezḥeb-i cebriyyeniñ mebnâ-yı pâyânı

10431. Nedir lutf idiñiz işkâlimizdir ḥall idiñ soñra
Beyân-ı mezḥeb-i ḥaḳḳda idiñ tafşıl-i itḳânî

10432. Cevâbında buyurdi evvelâ keyfiyyet-i cebri
İki kısma idüp taḳsîm tefhîm itdi kısmânî

[432b]

**Der-Beyân-ı Mezḥebü'l-Cebriyye ve İ'tikâd-i Ehli's-Sünne Ve'l-
Cemâ'a**

10433. Biri cebr-i muḥaḳḳıḳdır biri cebr-i muḳalliddir
‘Aḳâ'idde yazılmışdır anıñ aḥkâm u tibyânı

10434. Umûrı Ḥaḳḳ'a tefvîz eylemek cebr-i muḥaḳḳıḳdır
Evâmir imtişâliyle menâhiden gürizânî

10435. O cebriñ mülḥaḳâtından olup ḥüsn-i ṭaviyyetle
Nefisden ihtiyârı selb ide ber-vech-i imkânî

10436. Umûrı nefsine tefvîz bâ-ehvâ-yı nefsânî
Aña cebr-i muḳallid didiler a'vân-ı şeyṭânî

10437. Ḥuşûşâ ittibâ'-i şehvet ile eyleye işkât
Evâmirde nevâhîde irâdet ola Rabbânî

10438. Benimçün ihtiyâr u kudret olmaz diye bî-hûde
Bu ḳavl-i bâṭılı elde olup aḳvâ-yı burhânî

10439. Ezelde her ne kim yazıldı ise öyle cārîdir
‘İbâdîñ şun'ını inkâr ider her emre yeksânî

10440. Budur küfr-i şarîḥ ancak miyân-ı ehl-i sünnetde
Beyân itdi iki cebri cenâb-ı şeyḥ-i ḥaḳḳânî

10441. Yine Ḥacı Ḥalîfe ḥazretinden nakl olunmışdı
Bu ma'nâyı müeyyed bir ḥadîş-i Şâh-ı Adnânî

10442. Resūlu'llāh bir gün āl ü aşhāb üzre çıkdıķda
Sa' ādetle derūn-ı hūcrenden çūn māh-ı tābānī
10443. Bu minvāl üzre rāvī naql ider kim šāh-ı kevneyniñ
Mübārek ellerinde var idi ol dem kitābānī
10444. Dimişler sağ elimde şu kitābı gördiñiz hālā
Bu bir münzel kitābu'llāhdır çūn šaḥf-ı Qur'ānī
10445. Yazılmışdır buyurđı bunda ehl-i cennet esmāsi
Varınca tā ḥitāma okudı icmāl ile anı
10446. Şol elde tutdığım daḥi kitābu'llāhdır didi
Yazılmış bunda daḥi cümle nām-ı ehl-i nīrānī
10447. Anı da ḥatm olunca okuyup icmāl itdikde
Didiler yā Resūla'llāh o dem aşhāb-ı zī-şānī
10448. Ezelde her ne ise şara-mā-şār anı bildirdiñ
Sa' ādet hem şeqāvet ehl-i ni' met ehl-i ḥüsrānī
10449. Bize lāzım mıdır ğayri 'amel aḥkām-ı maḳẓīye
Müfid olur mı taġyīr-i ḳazānīñ olmaz imkānı
10450. Sa' īr'e ehl-i cennet 'Adn'e dūzaḥ ehli girmezler
'Amel tedbīri fesh eyler mi hīç taḳdīr-i Sübhānī
10451. Buyurđı faḥr-i 'ālem ümmetim ey āl u aşhābım
Ḥudā her biriñiz ḳılsun sezā-yı bezm-i rıdvānī
10452. 'Amel lāzımdır elbet terkine yok sizlere ruḥṣat
Anı īzāḥ ider küll-i müyessir ḥalk-ı Rabbānī
10453. 'Amelde şarf-ı maḳdūr itmege me'mürsüz cümle
İrādet sizleriñ destindedir bā-emr-i Yezdānī
10454. Cenāb-ı şeyḫ bir āḥer ḥadīş īrād idüp anda
Ḥadīş-i evveli te'yīd içün ol merd-i ḥaḳḳānī
- [433a]
10455. Buyurđı mürşid-i 'ālem cenāb-ı Şeyḫ 'Abdu'llāh

Ḥadīs-i evvelinde kişver-i ¹⁴¹“لَو لَّاكَ” sulṭānı

10456. Şu ma‘ nâyı irâdetle buyurmuş ola aşhâba
‘ Alâmât ile tevsîm eyleyüp aşhâb-ı rıdvânı
10457. Buyurmuş bu ‘ alâyimden biri bir kimsede olsa
Aña ehl-i cinândandır demek olurdu erzânî
10458. Kezâlik ehl-i nîrânîñ daḥi vardır ‘ alâmâtı
Biri bir kimse de olsa olurdu ehl-i nîrânî
10459. Neşâyihle buyurdu cümleye ol mürşid-i ‘ âlem
Eḥādīs-i şaḥîḥa vakfı üzre ḥâl-i pâyânî
10460. Bütün ma‘ lûmuñuzdur muḥbir-i şâdık ḥaber virdi
Size lâyıḳ olan ber-muḳtezâ-yı ‘ ilm-i edyânî
10461. Teşebbüş eylemekdir şıdḳ ile dāmân-ı a‘ mâle
Ferāmûş eyleyüp ḡafletle mâzî vaḳt ü ezmânî
10462. Nedâmetle geçüp nefis ü hevâdan vaḳt-i âtiye
Tedârük idesiz zâd-ı raḥîl-i râh-ı rıdvânî
10463. ‘ Alâmât-ı behişti ile mevsûm olmaḡa şimdi
İdesiz cümleñiz iḥlâş ile teşmîr-i dāmânî
10464. Kitâb u sünnete icmâ‘ la ‘ âmil olup cümle
Şaḥâbî-yi kirâmîñ olasıḡ aḥlâf-ı zî-şânı
10465. Ne gûne ictihâd eylerse anlar ḥayr-i a‘ mâle
Olasıḡ her biriniñ pîr u püyân u cüyânı
10466. Resûlûñ şer‘ ine tâbi‘ olup iḥyâ-yı sünnetle
Ṭarîḳatden olasıḡ behre-yâb-ı feyz-i rûḥânî
10467. İrince meblaḡ-ı aşhâb-ı taḥḳîḳât u ‘ irfâna
Ne da‘ vâ itseñiz ol dem olurdu imkânı

¹⁴¹ “**Sen olmasaydın** âlemleri yaratmazdım.” Ali el-Kârî, *el-Esrârü’l-Merfû‘a*, I, 295. Ali el-Kârî hadisin açıklamasında şunları söylemektedir: Saḡânî bu hadisin mana açısından sahih olduğunu ve Deylemî’nin bunu İbn Abbâs’tan merfû‘ olarak rivayet ettiğini bildirmektedir.

10468. Şaḥīḥ olurdı belki ihtiyār u ḳudretiñ selbi
Ḳamusın ḥaḳḳa nisbet itmeniñ olurdı imkānı¹⁴²

10469. Merātibte fenā fi'llāhdır şūfī lisānında
Degildir ehline mestūre ol ezvāḳ-ı vicdanī

10470. Ne gūne ictihād itdi selef teb' iyyet-i şer' a
' İbādāt u riyāzāta ne zaḥmet çekdi merdānı

10471. Bilürsüz her biriniñ gördiği renc ü metā' ible
Nelerden irte ḳaldı bu ṯarīḳiñ derd-mendānı

10472. Ne ḳanlar nūş u ne cānlar ḥurūş itdi bu vādide
Ne söz ü sāzlar gūş itdiler nālān u giryānı

10473. ' Amel lāzım degildir ḳavli bu ḥālātı tekmīle
Tevāḳḳuf eyler elbet tā ki ola zevḳ-i rūḥānı

10474. O da' vā bizleriñ ağızına şıgmaz sırr-i mübhemdir
Ne bilsün lezzetin zevḳ itmeyen şehdiñ beyābānı

10475. Cenāb-ı Şeyḥ ' Abdullāḥ taḳrīri idi bu ders
Muḥāṭab itdi Ḳaḍı-zāde'yi ol şeyḥ-i Rabbānı

10476. Kelām-ı şeyḥi ol şadru'l-efāzıl eyleyüp taşdıḳ
Didi bu dersi çok kimse ile itdik baḥş-i ḥaşmānı

[433b]

10477. Sinān Paşa vü Samsūnı ile bu mes'ele vāfir
Miyānda baḥş olunmuş idi ancaḳ ḳavl-i ḥaḳḳānı

10478. Resūlu'llāha tābi' olmayan fāliḥ ḳıyās itme
Kitāb u sūnnet ü icmā' olursa daḥi burhānı

10479. Dür-i hemvāre nuşḥı ol ' azīz-i Mısr-ı ' irfānıñ
Olunca zīver-i gūş-ı ḳabūl-i ehl-i ' irfānı

10480. Mürīd ü mürşide ders olmağa şāyān olup ḥıfzı
Anıñçün ' arşa-i nazm içre ḥāmem aldı meydānı

¹⁴² H nüshasındaki bu beyit her iki Üniversite nüshasında mevcut değildir.

10481. Sülûk erbâbına gūyâ sebakdır şeyhden hâlâ
Yazılsa zer kalemle şafha-i hâtırda şâyânî

10482. Şerî' atle tarîkat hem hakîkat ma' rifet cümle
Esâs-ı dîn-i hakîkîñ oldu hâlâ çâr erkânı

10483. Müfârık olmaz aşlâ birbiriyle müttehidlerdir
Olup her birisi rûkn-i rekîn-i dîn ü imânî

10484. Gürûh-ı salikîne anı düstûru'l-‘ amel kıldı
Pes andan sonra ol Hâcî Halîfe kuṭb-ı Rabbânî

10485. Sekiz yüz toḡsanı dört yıl geçince sâl-i hicretten
Cihânîñ tekye-gâhın terk idüp ol şeyh-i nûrânî

10486. Bize ġayri karañlıqdır diyüp göz yumdı dünyâdan
Cinânîñ hâneḡâhından biriniñ geldi fermânı

10487. ‘ Azîmet eylemişdi terk ü tecrîd ile fânîden
Göçüp mülk-i beḡaya itdi ‘ azm-i sūy-i rıḡvânî

10488. Civâr-ı türbe-i şeyhinde defni ihtiyâr itdi
Ḥudâ esrârını taḡdîs ide ber-vech-i rûḡhânî

10489. Ziyâret-gâh-ı‘ âlemdir maḡâm-ı câmi‘ u‘n-nûr
Enîs-i merḡadi olsun cinânîñ ḡûr u ḡılmânı

Merḡûm eş-Şeyḡ Sinânüddîn ḡuddise sirruhu‘l-ḡaṭîr

10490. Muḡammed Ḥân ‘ aşrında olan ḡayl-i meşâyîḡdan
Birisi Şeyḡ Sinânüddîn Ḳaravî oldu ‘ unvânı

10491. Cenâb-ı Şeyḡ Tâceddîn‘den dest-i inâbetle
Tarîkatde ser-efrâz oldu sebḡ itdi mürîdânı

10492. Vera‘ da zühd ü taḡvâda ‘ adîmü‘l-miṡl idi dirler
Yazar Taşköpri-zâde vâlidinden naḡl ile anı

10493. Rivâyetdir ki Bursa şehrini teşrîf itdikle
‘ Azîzi hâneḡâhında inüp olmuşdı miḡmânı

10494. Vaşîyyet eyleyüp Hâcî Halîfe şeyḡ-i mezbûra

Ri‘ âyet eyleye ol tekye-gâhıñ cümle sükkânı

10495. Bu minvâl üzre itdi ‘ âkifine tavşıye-i şeyhi
Mürâ‘ ât ide âdâb-ı tarîkatde mürîdânı

10496. Muḥâlif olmaya bir ferdiñ emri ḍayf-ı zî-şâna
Zuhûr itmeye yanında biriniñ ‘ ayb-ı noḡşânı

10497. ‘ Azîzin daḡı tevhîm eylemişdi farṭ-ı taḡvâsı
Şalâhiyyetle diyânetle iderlerdi hirâsânı

10498. Derûnî inkisârından taḡarrüz üzre bi’l-cümle
Sinân’ıñ nîze-i kîninden eylerdi gürîzânı

[434a]

10499. Rivâyetdir ki bir dervîşi şeyḡ-i nîk-eṭvârıñ
Olup bir tâciriñ dâmâdı bâ-taḡdîr-i Sübhânı

10500. Tezevvüc eyledikde duḡteriniñ aḡterin şûfî
Aña bir ḡil‘ at ilbâs eyledi ber-resm-i büldânı

10501. Şiyâb-ı aḡniyâdan oldıḡıyḡün iktisâsından
Libâs-ı faḡr deñlü gelmemişdi gerḡi şâdânı

10502. Çıkarmak arḡasından câna minnet idi dervîşin
Şayardı kâ’in atası ḡâtırın ber-vefḡ-i ḡîşânı

10503. Varup ol ḡil‘ at-i sıḡriyye-i zîbâ ile bir gün
Ziyâretle ḡuzûr-ı şeyḡe ol şûfî kemâ-kânı

10504. ‘ Azîzin yanlarından otururdu Şeyḡ Sinânüddîn
Görünce şofi şûfî arḡasında şeyḡ-i Ḥaḡḡânı

10505. O miḡmân-ı ‘ azîze şiddet üzre bir ḡaḡab geldi
Anı setr itmege bir vech ile olmadı imkânı

10506. Didi Ḥacı Ḥalîfe mürşidi pîri iken ol dem
Niḡün böyle tesâmüḡ itdiñiz bu şaḡş-ı nâdânı

10507. Libâs-ı aḡniyâyı iktisâdan men‘ itmezsiz
Edebden ḡâric âyîne muḡâlif şevb-i zî-şânı

10508. Giyüp ‘izz-i hużūrında tebahhur ideyor hālā
Tezeyyün meslek-i Zeyniyyede hod besl-i pīrānī
10509. Bu zīnet sâ’ire sārī olup aşlā faķīrānī
‘Abā-yı faķra ķalmaz i‘tibārı zevķ-i fiķdānī
10510. Eger dervīş-i şāfi ise şūfi kisve ķaydıyla
Gelür muṭlaķ sülūkinde āna āşar-ı hırmānī
10511. Libās-ı fāķasında gördiği envār-ı tecrīdi
Mücerred selb ider ķalmaz şafā-yı zevķ-i rūḥānī
10512. Bu hāle sizleriñ bizden ziyāde ittılā‘ı var
Teğāfül mi idersiz yoḥsa hīc sevmes misiz anı
10513. Ğaraż sultānımı ihtārdır te’dīb-i merdāne
Ne ān ki eyleyem meclisde da‘vā-yı fūzūlānī
10514. Cevābında Sinānüddīn’e didi mürşid-i ‘ālem
Cenāb-ı ḥazret-i Hācī Ḥalife ḳuṭb-ı Rabbānī
10515. Bu dervīşin ki hālā arķasında sevb-i ma‘hūdı
Anı kendüye ilbās eylemişdi şıhr-i zī-şānī
10516. Berāy-ı ḥatır idi iktisāsı şofi şūfiniñ
Çıķarmak cāna minnetdir didikde şeyḥ-i Ḥaķķānī
10517. ‘Aziziñ i‘tizārı vāķi‘ü’l-hāl idi mihmāna
Yine aşlā sükūnet gelmedi ber-vech-i ğazbānī
10518. Muḥaşşal ḥil‘ati ḥal‘itmedikce şūfi-yi şāfi
Sinānüddīn’e şafvet gelmedi yaklaşmadı cānı
10519. ‘Abā-yı fāķası mevcūd idi şūfi çıķardıkda
Giyindi yine şofi eyledi memnūn şeyḥānı
- [434b]
10520. Yazar Taşķöpri-zāde ba‘z-ı hālātın Şaķāyık’da
Sinānüddīn’i itdikde sitāyiş hāl-i zī-şānī
10521. ‘Azizi tekyesinde Şeyḥ Sinān mihmān olduķda
Ziyāretle varırdım Şeyḥ ‘Abdullāh’a aḫyānī

10522. Dimiş râvî hadîşü's-sin idim gerçi o demlerde
Baña hubb-i zarûrî eylemişdi şeyh-i nûrânî
10523. Sinânüddîn'i gâhî hazret-i şeyhiñ huzûrında
Görürdüm oturur zânû-be-z zânû ol 'azîzânî
10524. Sinânüddîn ile ülfet derûnumda geçer ammâ
Hemân bir nîze-i dil-dûz idi ol şeyh-i ğazbânî
10525. Bu hâle Hazret-i Hâcî Halîfe vâkıf olduğda
Dañi ol âsitânîñ cümle dervîşân u merdânî
10526. Beni nehy eylemişlerdi Sinân ile takarrubdan
Uşaklıkla beni men' itdi şeyh ile mürîdânî
10527. Huzûrından şavış hem-meclis olmakdan hazer eyle
Sinâna yaklaşamaz dâğ-ber-dâğ eyler insânî
10528. Qabûl-i iltiyâm itmez sinân-ı harb mânendî
Oñulmaz yaradır cerh-i lisânî zahm-ı hierânî
10529. Mü'essirdir anıñ nefsindeki enfâs-ı kudsiyye
Görürse belki bir sû'-i edeb sizlerde ahyânî
10530. Size muğber-i hâtır olması emr-i muqarrerdir
Keder-nâk olmamak qâbil degil ol pîr-i nûrânî
10531. Derûnî inkisârı mûcib-i hüsrândır elbet
Görülmez ba' dehu şeyh-i 'azîziñ hayr-i pâyanî
10532. İrağdan seyr idüp hayr-ı du'âsın almağa sa'y it
Vücûdıyla teberrük olunur ol şeyh-i haqqânî
10533. Vera' da taş dikdi zühd ü takvâda 'alem aldı
'İbâdât u riyâziyyâtda sebķ itdi akrânî
10534. Velâkin sâbiķûn evvelûna lâhıķ olmağla
Muqarreb olmak isterdi cinânî özleyüp cânî
10535. Fenâdan 'azm ile yâ hû diyüp 'uqbâya cân atdı
Cihândan Allâh Allâh ile göçdi çünki pîrânî

10536. Bu devrānda tüketdi sübhā-i şād dāne-i ‘ömri
Alup seccādesin devşirdi postın kıldı püyānī

10537. Hudā rūḥ-ı ‘azīzin şād ide a‘lā-yı cennetde
Ola züvvār-ı kabri ḥāmilān-ı ‘arş-ı Raḥmānī

eş-Şeyḥ Muşliḥuddīn el-Ḳocevī ḳuddise sirruh

10538. Muḥammed Ḥān ‘aşrında olan ehl-i ḥaḳāyıkdan
Biri Şeyḥ Muşliḥuddīn’dır Ḳocevī eşher ‘unvānī

10539. Ziyāde ‘ārif-i bi’llāh idi zāt u şifātıyla
Vera‘da zühd ü taḳvāda ḳatı az idi aḳrānı

10540. Hikāyet eylemişlerdi ‘azīziñ ba‘z-ı aşḥabı
Dimiş rāvī Cenāb-ı Muşliḥuddīn şeyḥ-i Rabbānī
[435a]

10541. Beni tāḥūna irsāl eylemişdi ḥazret-i şeyḥim
Virüp taḥn itmege bir yük ḳadar şeyḥ-i Rabbānī

10542. Meşeldir āsiyāba kim varursa nevbetin bekler
Reḥāniñ ez-ḳazā çoğ idi ol gün pās-dārānı

10543. Dimiş rāvī cenāb-ı şeyḥe ta‘zīmen beni cümle
Öğütmekde idüp kendülere taḳdīme erzānī

10544. Gelince sür‘at üzre ḥāneḳāh-ı ḥazret-i şeyḥe
Su’āl itdikde vech-i sür‘ati ol ḳuṭb-ı ḥaḳḳānī

10545. Cevābında dimişdim sizlere ta‘zīm ḳaşdıyla
Geçüp nevbetlerinden ögidüp geldim şitābānī

10546. Sükūt idüp biraz ḳalkup yerinden ḥazret-i mürşid
Derūn-ı sāḥa-dārında kıldı ḥufre pinḥānī

10547. Didi rāvī saña cüz’i niyāzım var sükūt eyle
Ne söylersem beni gūş eyle diyüp şeyḥ-i nūrānī

10548. Getürdi ol daḳīḳı ḥufreye defn eyledi cümle
Şaḳın ifşā-yı rāz itme didikde baña sirrānī

10549. Niçün defn itdiñiz diyüp idince aşlını tedkîk
Cevâbında buyurdi câ'iz olmaz ekl-i insânî
10550. Degil siz biz bolay ki kelbler biniş eyleyüp hafır
Tenâvül itmeye bundan didikde ba'z-ı ihvânı
10551. Rızâsıyla öğindiyse nedir mâni' dinildikde
Cevâbın virdi ilzâm itdi zühd ile mürîdânı
10552. 'Azîziñ zühd ü taqvâda nazîri az idi dirler
Şaķâyık'da mufaşşaldır 'azîziñ vaşf u 'unvânı
10553. Rivâyetdir ki maḥdûmın ḥıtân itmek murâd itdi
Çağırđı beytine yevmen mine'l-eyyâm ḥaṭṭânı
10554. Biraz dervîş ü şûfî da'vet olunmışdı ol sūra
Ḥıtân itdirdiginden şoñra ol maḥdûm-ı zî-şânı
10555. Velîme çünki mesnûne idi ihzâr itdirdi
Biraz qurı üzüm bir kuş'ada ber-resm-i ḥullânî
10556. Koyup meydâna yârâna ziyâfet itdi anıñla
O rütbeydi 'azîziñ zühdi naql eylerdi ihvânı
10557. Yine mervîyyedir kim şeyḥ-i zâhid ḥâneķâhında
'Abâ kaṭ' itdirüp evlâdına ber-resm-i şeyḥânî
10558. Zükûrıyla inâşı pes berâber idi kisvetde
Bütün âl-i 'abâya uydurup üñşâ vü zükṛânı
10559. 'Azîziñ zevcesi ḥammâma gitmişdi rücû'ında
'Abâdan gördi kim bir duḡteriñ şırtında kaṭṭânı
10560. Cenâb-ı şeyḥe gūyâ i'tirâz itmişdi ḥaṭṭunı
'Abâ giysün ḳabâ giysün zükûruñ başķadır şânı
10561. Velâkin kıız 'iyâliñ şevbi lâyıķ mı 'abâ olsun
Münâsib mi zenâna lebs ide eşvâb-ı merdânî
- [435b]
10562. Kıız olsun 'avret olsun kisvesi kirbâsdan lâzım

Münāsib olmamış didikde hātūnı melūlānī

10563. Cevābında buyurdi şeyh-i dānā şevb-i kirbāsı
Kızıñ hengām-ı tezvīciyle te' hūr eyledim anı

Menkabe-i Şeyh Muhyiddin el-Kecevi

10564. Meḥādīm-i kirāmından ' aziziñ Şeyh Muhyiddin
Muḥammed' dir anıñ beyne' l-ehālī nām-ı zī-şanı

10565. Hikāyet eylemiş kim ' āzim-i semt-i Hicāz olduk
Peder-i merhūm ile hacc eyledim bā-emr-i Sübhānī

10566. O demde sinn ü sālīm on beşe bālig idi yāhud
İki sāl andan artuḡ ola yā bir sāl noḡşānı

10567. Dimaşḡ-ı Şām' a nāzil olduğında şeyh-i vālā-cāh
Ümeyye Cāmi' inde mu' tekif oldu kemā-kānī

10568. Tıvāl-i leyl iken hīç uyumazdı i' tikāfında
Dem-i iftārdan eşhāre dek ol şeyh-i nūrānī

10569. Riyāzāt-ı ' azīme eylemişdi gerçi cāmi' de
Didi bir gün kemāl-i ' acz ile ol ḡuṭb-ı Raḥmānī

10570. Vücūdında ziyāde ḡamle ḡādiş oldu kim ḡālā
İdüp teşvīş-i ḡāṭırla beni maḡlūb-ı nefsānī

10571. Didi rāvī ḡamışın nez' idince ḡāzret-i şeyhiñ
O rütbe pīrchen memlū olup yok ḡadd ü pāyānı

10572. Kırılmaḡla tükenmezdi muḡāl olmaḡla taṭhīri
Anı bir pīre ilḡa eyledim ber-vech-i kitmānī

10573. Dimaşḡ-ı Şām' dan ḡalkup varınca arz-ı Baṭḡā' ya
Beni itdi vaşıyyet var idi yanında ihvānı

10574. Biraz aḡça virüp ba' z-ı zārūrī mess-i ḡācetle
Benimḡün anlara şarf itmege ol şeyh-i ḡaḡḡānī

10575. Buyurdi oḡlum Allāh' a emānet sizlere yārān
Ne ise ḡāceti olsun revā bā-şarf-ı eḡmānī

10576. Uşakdır yanınızdan gitmesün bir haṭve yābāna
Giderse bir yere sizlere gitsün şıkılup cānı
10577. Siziñle tā mülākāt olmadıḳça bunda ke'l-evvel
Ecānible görüşmekden idiñ hıfza nigh-bānı
10578. Beni āyā ne semte gitdi diyüp izlemeñ ḳaṭ' ā
Recā-mendim ki bir ferde dimeñ bu sırr-ı pinhānı
10579. Dimiş rāvī peder-i merḥūm ol gün ğaybet itmişdi
Belürsiz oldu şehir-i Mekke'de ol şeyḥ-i Rabbānı
10580. Tamāmen iki ay miḳdārı ğā'ib oldu a' yünden
Peyām-ı zinde-gānisi memātı oldu yeksānı
10581. Tamām itdikde üft ü hīzini geşt ü güzāriyla
Ṭulū' itdi ufukdan güyiyā bir māh-ı tābānı
[436a]
10582. Güzārı Mekke şehrindeydi gerçi ḥazret-i piriñ
Velākin kendi naḳl üzre geşt itmişdi ekvānı
10583. Gelince bilmedim evvel nazarda ḥazret-i şeyḥi
O rütbe behcetı vechinde olmışdı nümāyānı
10584. Mübārek vechiniñ envārı lāmi' idi zāhirde
Tele' lü itdigin dā'im görürlerdi mürīdānı
10585. 'Aziziñ ka' bı 'ālī olmuş idi Ka' be'den soñra
İderdi dergahinden cümle istimdād-ı rūḥānı
10586. Ricāl-i devlet erkān-ı ḥilāfet ḥ'āce-gān cümle
Teberrükle ziyāret eyleyüp ol ḳuṭb-ı devrānı
10587. Yed-i 'ulyāsını taḳbīl idüp eylerdi istimdād
Muḥammed Ḥān-ı zī-şānıñ emīrān u müşīrānı
10588. Ḥazer itmezdi aṣlā levme-i lā'imden eylerdi
Gelince meclis-i 'ālisine tevbiḥ-i ḥaḳḳānı
10589. Mezālimden ne ise istimā' ı rü-be-rü cümle

Yek-â-yek söyleyüp ta‘ zîr iderlerdi vezîrânı

10590. Virirdi her birine tevbeler evzâr-ı mâzîye
‘Azîmet itdirirdi terk-i zulm-i hâle her ânî

10591. Hayır-h‘âhı idi ‘aşrındaki sultân-ı zî-şânıñ
Mülûke terbiyet eylerdi rûhânî vü cismânî

10592. Tüketmişdi o daği dânesin enfâs-ı ma‘ dūdın
Şıķıldı ğâlibâ cân-ı ‘azîz-i şeyh-i Rabbânî

10593. Gelince emr-i da‘ vet câna minnet bildi ‘azm itdi
Ne tursun murğ-ı cân bî-âb u dâne kıldı perrânî

10594. Sitanbul içre kendi mescidinde kabri vâķi‘ dir
Ziyâret-gâh-ı ‘âlemdir ola gül-zâr-ı rıdvânî

10595. Hudâ murğ-ı revânın lâne-sâz ide cinân içre
Ziyâret eyledikce kabrini aķbâb u hullânı

Dıĝer eş-Şeyh Muşlıhuddîn el-İpşalavî kıddise sirruh

10596. ‘Azîzândan biri de Muşlıhuddîn-i dıĝerdir kim
Anıñ beyne’l-ehâlî İpşalavî nisbet-i şânı

10597. Olup hayt-ı vücūdî İpřala’dan zâhiren mümtedd
Büküldi târ-ı kıdd-i ‘ömri kesb idince ‘irfânı

10598. ‘Ulûm-ı zâhirîde şöhre-i âfâķ olmışdı
Vera‘ da zühd ü takvâda daği almışdı meydânı

10599. Velâkin řoñralarda inķıtâ‘ itdi ĥalâyıķdan
Tebettül ile geĝdi beldesinde vaķt-i devrânı

10600. Muĥammed Ĥân ‘aşrında gelen ehl-i řarîķatden
‘Azîziñ kıdri ‘âlî idi dir bi’l-cümle yârânı

10601. Ĥıtâm-ı ‘ömrine varınca irşâd eylemişlerdi
‘Azîzi mesleginde niĝe merdân-ı mürîdânı

[436b]

10602. Vefâtı yine kendi beldesinde vâķi‘ olmaĝla

Tevārī itdi hākinde vücūd-ı şeyh-i hāḳḳānī

10603. Hūdā ḳabr-i şerī[f]in ravza-i gül-zār-ı ‘Adn itsün
Ziyāret eyledikce merḳadin aḥbāb u ḥullānı

eş-Şeyh Muḥyiddīn el-Ḳocevī ḳuddise sirruhu’l-ḥaṭīr

10604. ‘Azizāndan birisi de Ḳocevī Şeyh Muḥyiddīn
Olup Sulṭān Muḥammed ‘aşrınıñ ser-ḥayl-i pīrānı

10605. ‘Ulūm-ı zāhirīye şuḡl idüp ‘ahd-i şebābında
Sülūk itdi meşāyīḥ silkine ber-vech-i şāyānī

10606. Ḥamīdī şeyh-i pīrī ḥıdmetinde oldı müstaḥlef
Yed-i tūlāsı irdi gördi andan ‘ilm ü ‘irfānı

10607. Taşavvuf silkinde fā’ıḳu’l-aḳrān olmışdı
‘Azizinden alup irşādı buldı rif’at-i şānı

10608. Mücāz olduḳda pīri dergehinden feyz-i irşāda
Tavaṭṭun itdi İstanbul’da çendīn ezmānī

10609. Kerāmāt-ı ‘aliyye şāḥibi şāḥib-maḳām oldı
İderdi her kişi kendünden istimdād-ı rûḥānī

10610. Ziyāde inzivāsı var idi ebnā-yı dünyādan
Enīs-i bezm ḳılmışdı mesākīn ü faḳīrānı

10611. Gürūh-ı ṭālibān-ı Ḥaḳḳ’ı irşād eyledi anda
Olunmışdı aña bir mescid ü bir tekye bünyānī

10612. Güzer-gāh-ı fenādan naḳl idince dār-ı ‘uḳbāya
Civār-ı mescidinde defn olundu şeyh-i Rabbānī

10613. Hūdā ḥāk-i mezārın ravza-i gül-zār-ı ‘Adn itsün
Hemīşe ḳabrini pür-nūr ide envār-ı rûḥānī

Eş-Şeyh Süleymān Ḥalīfe ṭābe şerāhu

10614. Muḥammed Ḥān devrinde olan aşḥāb-ı ‘irfānıñ
Ḥalīfe Şeyh Süleymān’dır biri ol şeyh-i nūrānī

10615. ‘Ulūm-ı zāhirīye şuḡl idüp tekmilden şoñra

Cenāb-ı Şeyh Tāceddīn'ın oldı ser-mürīdānı

10616. ‘Azīzīñ hıdmetiyle terbiyet-yāb oldı himmetle
Mücāz oldı ʔarīkatde ki ide irşād-ı merdānı

10617. Tavaʔtun itdi İstanbul'da mescid binā itdi
Civār-ı Cāmi‘-i Zeyrek'de oldı cāy-ı iskānı

10618. Tecerrüd itdi evlād u ‘iyāle olmadı rāğıb
Bi-nefsih şuğl idüp terk eyledi irşād-ı ihvānı

10619. Hikāyet itdi rāvī vech-i terkinden su’āl itdim
Baña şol vech ile virdi haber ol şeyh-i haqqānı

10620. ‘Azīzimden işitdim bizlere nuşh eylemişlerdi
İcāzet-nāme virdikde baña ol kuţb-ı Rabbānı

10621. Görürseñ ʔalib-i Haqq'ı bilürsün sañadır ancağ
Füyūza inhişarı ol zamān irşād kıl anı

10622. Niçe eyyāmdır bunda oturdum post-ı irşāda
Ebed bir ʔalib-i Haqq görmedim irşāda erzānı

[437a]

10623. Süleymān'a dağı bu mülk-i fānı çün degil bākı
Beķāya ‘āzim oldı ola ķabri bāğ-ı rıdvānı

eş-Şeyh ‘Abdullāh el-İlāhı es-Simāvı

10624. Meşāyih zümresinden biri dağı Şeyh ‘Abdullāh
İlāhı mağlaşı oldı Simāvı nisbet-i şānı

10625. Simāv olmışdı şeyhiñ mevlidi ancağ fezā'ilde
Sümüvv-i ķadr-i ‘irfānı kılup leb-rız ekvānı

10626. ‘Ulūm-ı zāhirīyi evvel-i vaķt-i şebābında
Gelüp İstanbul'a kesb eyledi ber-vech-i itķānı

10627. Mağall-i iştiğālī buķ‘a-i Monlā Zeyrek'dir
Olup gerçi ‘Alı Tūsı anıñ üstāz-ı ‘irfānı

10628. Mirāren zikri sebķat eylemişdi Monlā Tūsı'niñ

Sitanbul'a küsüp kıldıkda 'azm-i mülk-i İrānī

10629. Simāvi ğayri bir üstāza t̄alib olmayup anda
Ma' iyyet terkine gelmekle aña şad peşimānī

10630. Düşüp üstādınıñ ardınca vardı mülk-i İrān'a
Mülākī oldı Kirmān'da bulup üstāz-ı zī-şānı

10631. 'Ulūm-ı zāhirīye yine şuġl itdi kemālince
Cemī'-i nüşhayı gördi tefevvuk itdi akrānı

10632. Velākin kendüde bir dā' iye zāhir olup anda
'Ulūmı terk idüp iḥrāk ide āşār-ı 'irfānı

10633. Nefāyis nüşha zī-kıymet kütüb var idi yanında
Bütün cem' itdi iḥrāka yakup bir nār-ı sūzānī

10634. Tereddüd üzre idi ḥarḳ ile ğarḳın miyānında
O demde hücreye dāḥil olup bir şahş-ı Rabbānī

10635. Faḳīriñ şey'en li'llāh idi gerçi maḳşadı andan
Aña 'arz itdi mā-fi'l-bālini ol şeyḥ-i ḥaḳḳānī

10636. Faḳīri müsteşār itdikde ' ğarḳ u ḥarḳ beyninde
Didi ' indinde ḳanḳı re'yimiñ olurdı rüçhānı

10637. Şuya atmaḳ mı ensebdir yaḥud yakmaḳ mıdır nāra
İkiden birini re'y it didikde merd-i diḥkānī

10638. Cevābında didi ne şuya at ne nāra ilḳā it
Behāsiyla ḳamusın bey' idüp ḳıl naḳd-i eşmānī

10639. Mesākīn u faḳīrānıñ ara bul müsteḥaḳḳīnin
Taşadduḳ eyle ḥayrāt it bulasın ecr-i şāyānī

10640. Velākin şol kitābı şatma kim lāzım ola saña
Olursa ' ilm-i ḥālīñ soñra çekmeziñ peşimānī

10641. Faḳīriñ re'yine rāzī olup cümle fūruḥt idüp
Faḳaṭ bir nüşha-i ra' nāyı kıldı lübb-i ' irfānī

10642. Taşavvuf ' ilmine dā'ir resā'il cem' olunmışdı

Ṭarīḳ-i Naḳṣibendī'niñ yazılmışdı buzurgānı

[437b]

‘Azîmet-i Şeyḥ İlâhî ez-Kirmân be-Cânib-i Semerḳand

10643. Mevālî silkine daḥil mi olsam yoḥsa şeyḥ olsam
Dir idi ḥod-be-ḥod tenhâda ol niḥrîr-i ḥaḳḳânî

10644. Tetebbu‘ iderek ol nüṣṣa-i zîbâyı tenhâca
Ṭarīḳ-i Naḳṣibendī'ye düşüp sevdâsı rûḥânî

10645. Menâmında görürdi ḥ’âceġân-ı Naḳṣibendī'niñ
Buḥârâ cânibinden ba‘z-ı pîrân u ‘azîzânı

10646. Neye mâlik ise cümle mesâkîn ü faḳîrâna
İdüp baḥş-i ḳalender ḳaldı bir dervîş-i ‘üryânî

10647. ‘Azîmet eyledi Kirmân’dan şehr-i Semerḳand’a
‘Ubeydullâh-ı Aḥrâr’ıñ olup çün ḳul u ḳurbânı

10648. İdüp ol ‘ârif-i bi’llâha ḥizmet âsitânında
İnâbetle olup ser-ḥalka-i merdân-ı meydânî

10649. Teşerrüf itdi telḳîn-i zikirle şeyḥ-i kâminden
İşâretle Buḥârâ’ya olup me’mûr-ı pûyânî

10650. Olunmışdı işâret i‘tikâfa şavb-ı mürşidden
Ziyâret eyledi ḳabr-i Bahâeddîn-i zî-şânı

10651. Cenâb-ı Naḳṣibendî merḳadinde mu‘tekif oldı
‘Azîziñ türbesinden terbiyet-yâb oldı rûḥânî

10652. Şu ḥadde varmış idi rûtbe-i irşâdı dir râvî
İlâhî’ye gehî munşakḳ olup ol ḳabr-i nûrânî

10653. Temessül eyleyüp şekl-i ḳadîme Ḥazret-i Ḥ’âce
İlâhî’ye iderdi terbiyet ber-vech-i yaḳzânî

10654. Virirler idi ta‘bîr u tesellî insilâkinde
Bulurdı inşibâġ üzre niçe ezvâḳ-ı vicdânî

10655. Ne gördi ise rû’yâ vü terkîbin şorarlardı

Gerekse vâridât olsun gerek rü'yâ-yı Raḥmānî

10656. Yine me'mûr olup 'avd eyledi şehir-i Semerkand'a
'Azîzi Şeyḥ 'Ubeydullâh ile kıldıkda lûḳyânî

10657. Şeref-yâb oldu pîriñ şöḥbetiyle niçe müddetler
Maḳâmât-ı seniyyeyle olup memdûḥ-ı pîrânî

10658. Müşârun bi'l-benân oldukda isti'dādı vefḳince
Diyâr-ı Rûm'a me'mûr oldu bâ-taḳdîr-i Sübhânî

10659. Herât'a uğramışdı Şeyḥ Îlâhî 'avdet itdikde
Bulup ol yerde Mevlânâ Câmî gibi zî-şanı

10660. Tarîkat şöḥbeti kılmışdı anlarla niçe eyyâm
Alup enfâs-i pâkinden anıñ da zevḳ-i 'irfânî

10661. 'Azîzân-ı Ḥorâsân ile ülfet eylemişlerdi
Bulup her birisinden başka başka nûr-i rûḥânî

10662. Diyâr-ı Rûm'a geldi mevṫının ḥülyâ iderlerdi
Vaṫanda sâkin oldu Şeyḥ Îlâhî niçe ezmânî

10663. 'Azîziñ şöḥret-i irşâdı âfâḳa yayılmaḡla
Gelürdi görmege şeyḫi o şehriñ cümle sükkânı

[438a]

'Azîmet-i Şeyḥ Îlâhî be-Cânib-i Kostaṫtîniyye

10664. Gürûḥ-ı şüfiyândan zümre-i erbâb-ı 'irfândan
Mevâlî vü müderris geldiginde müste'iddânı

10665. Tarîḳ-i Nakşibendî'den inâbet-ḥ'âḥ oldukda
Virüp bey'at iderdi cümleye irşâd-ı 'irfânî

10666. 'Azîziñ himmetiyle maṫlaba vâsıl olurlardı
Bu ḥâli ḫazret-i şeyḫiñ olup mesmû'-ı sulṫânî

10667. Ehâlî-yi Sitanbul gûş-i cân ile işitdikde
'Azîze 'aşîḳ oldu devletiñ a'yân u erkânı

10668. Mevâlî vü şudûrı cümle teşrifin recâ itdi

Ḳudūmin ārzū eylerdi ‘aşrıñ belki ḥāḳānı

10669. Egerçi her biri da‘vet idüp mektûblar yazdı
Birine itmemişdi iltifât ol şeyḥ-i ḥaḳḳānı

10670. Muḥammed Ḥān ‘azm idince taḥt-ı mülk-i bâḳiye
‘Aziziñ olmadı İstanbul’a bir ḳaşd-ı püyānı

10671. Simāv semtinde bir fitne zuḥūr itmekle ol demde
Zarūrî devlete rāhî olup ol ḳuṭb-ı Rabbānı

10672. Varınca Cāmi‘-i Zeyrek civārında muḳīm oldı
Ḥabîr olduḳda şehriñ āb-ı rüyı rükn ü a‘yānı

10673. ‘Aziziñ maḳdemin tebrîk içün cümle ‘ḡulüvv itdi
Ziyâretde tezāḥüm eyledikde belde sükkānı

10674. İlāhî’ye şıḳup ifrâṭ-ı şıḳlet Şeyḥ İlāhî’ye
O keşretde müşevveş oldı aḥvâl-i mürîdānı

10675. Huḫûr-ı ḳalbi zevḳ-i ḥâṭırını gitmekle külliyyen
Simāv’a yine ric‘at ḳaşd idüp ol ma‘rifet kânı

10676. O demde ḥazret-i pîriñ muḥibbân-ı ḳadîminden
Emîr Aḥmed ki Ğāzî Evrenos’uñ necl-i zî-şānı

10677. Müşerref olmak isterdi Cenāb-ı Şeyḥ İlāhî’yle
Vürûd itdi ‘azîzi da‘vete mektûb-ı pîrānı

10678. ‘Azîzi istemiş Yeñice-Vardâr’a teşrîfin
Müşerref-sâz ola taḳdîm ile dervāre-i şānı

10679. İcābet eyleyüp ol da‘vet-i mîr-i kerem-kāra
Bu da‘vet vaḳt-i furşatdır diyüp ḳıldı ḳadem-rānı

10680. Sitanbul’dan çıḳup merdān u dervîşānla bir gün
Varup Yeñice-Vardâr’a bâ-taḳdîr-i Yezdānı

10681. Emîr Aḥmed ile anda görüştü ‘ayş u ‘işretle
Niçe eyyām oldı mîriñ ol yerlerde miḥmānı

10682. ‘Aziziñ maḳdemin ni‘met bilüp cem‘ oldı yanında

O semtiñ kâbil-i irşād olan tullâb-ı ‘irfânı

10683. Nevâl-i şoḥbetiyle iḡtinām üzre olanlardan
Niçeler oldılar sîr-âb-ı feyz-i luṭf-i pîrânî

10684. Hîdâyet-yâb olup şeyḥiñ yüzinden niçe gümrâhân
Ṭarîḳ-i Nakşibendiyye’den bulup envâr-ı rûḥânî
[438b]

10685. ‘Azîze câmi‘ u tekye yapılmış idi ol yerde
Niçe eyyâm anda eyledi irşād-ı merdânî

10686. Meger toprağı çekmiş ḥazret-i şeyḥ-i vefâ-dârı
İrûp emr-i ilâhî itdi terk-i ‘âlem-i fânî

10687. Sekiz yüz toḳsan altı oldığında sâl-i hicretten
Civâr-ı rahmet-i Raḥmân’a cân atdı şitâbânî

10688. Mezâr-ı câmi‘ u l-envârı vaḳı‘ dır o mevzi‘ de
Ḥarîm-i câmi‘ inde defn idüp merdân-ı meydânı

10689. Ziyâret-gâh-ı ‘âlemdir teberrûkle ziyâretde
Gelür züvvâra elbet merḳadinden feyz-i rûḥânî

Menâkıb-ı ‘Aliyye-i Şeyḥ İlâhî rahimehu‘ llâh

10690. Kerâmât-ı ‘aliyye şâḥibi bir şeyḥ idi el-ḥaḳḳ
Görülmişdi ḥayâtında niçe keşf-i firâvânî

10691. Huzûr-ı tâmm üzre oturlar idi meclisde
Eger ḥuẕzârdan birinde görse ḥâl-i keslânî

10692. Varırdı yanına keyfiyyet-i ḥâlin şorarlardı
Telâşın def‘ idince tesliyet eylerdi rûḥânî

10693. Münâsib ne ise aḥvâline dâ’ir neşâyiḥle
Ḥavâṭırdan berî eylerdi anı şeyḥ-i ḥaḳḳânî

10694. Tevâzu‘ üzre idi herkese ḥulḳ-ı ‘azîmiyle
Nüvâziş eyleyüp şoḥbet iderlerdi ḥakîmânî

10695. Gerek aşḡar gerek ekber gerek aḡnâ gerek efḡar

Kıyām eylerdi gelse meclise ol merḥamet kânı

10696. ‘Azîz İbnü’l-Vefâ’nın inzivâsın naql iderlerdi
‘Azîziñ meclisinde aşdıķası ba‘z-ı yârânı
10697. Eḥibbâya muvaḳḳat çıķdıgın ‘uzletdeki ḥâlin
Cenâb-ı Şeyḥ İlähî’ye didikde ba‘z-ı ḥullânı
10698. Buyurmuşlar ḥuzûrı ḥüsn-i ḥulḳa eylemiş tercîḥ
Eḥibbâyı anıñla mülzem itmiş ḳuṭb-ı Rabbânî
10699. Menâkıbdan birisi bu idi naql eyledi râvî
Uzun Şeyḥ Muşliḥuddîn anıñ nâm u ‘unvânı
10700. Ḥilâfetle mücâz olmuşlar idi Şeyḥ İlähî’den
Yanından infikâk itmezdi şeyḥiñ hem-çü yârânı
10701. Didi Şeyḥ Muşliḥuddîn ba‘z-ı merdân-ı tarîḳatle
Görüşdük Câmî‘-i Zeyrek’de şeyḥimle kemâ-kânî
10702. Celâleddîn-i Rûmî-zâdelerden Şeyḥ ‘Ābid’le
‘Azîzim meclisinde cem‘ olup bâ-emr-i Sübhânî
10703. Ḳazâya sâlik olmuş idi ‘Ābid vaḳt-i sâbıķda
‘Azîziñ himmetiyle terk idüp ol câḥ u ‘unvânı
10704. Yeñi dervîş olmağla Cenâb-ı Şeyḥ İlähî’ye
İderdi ḥıdmetinde da’imâ püyân u cüyânî
- [439a]
10705. Yanında otururken ‘Ābid’i çağırdı ol mürşid
Ḳulağına nihânî söyledi bir ḳavl-i sirrânî
10706. Derûn-ı câmî‘-i mezkûrede bir semte baḳdıķda
Ne gördiyse tebessüm eyledi ‘Ābid ‘acîbânî
10707. Didi râvî ta‘accüb eyledim eṭvâr-ı şeyḥimden
Ḥuşûşa ‘Ābid’iñ dıḥki baña geldi sefhânî
10708. ‘Azîziñ maḥzârında vechini şordukda ‘Ābid’den
Kelâm-ı sırr-i şeyḥi baña izhâr itdi cehrânî

10709. İmām-ı cāmī‘-i mezkûre Nüreddîn dirlerdi
Tarîk-i Hâlveti’de şeyh idi ol merd-i haqqânî
10710. Şalâh-ı hâlle ma‘rûf idi emsâli beyninde
Oturmuşdı o dem bir kûşe-i cāmī‘de sirrânî
10711. İmâmı gördiginde Şeyh İlâhî baña gösterdi
İmâma bak dimişdi gûşuma ol şeyh-i nûrânî
10712. Dimiş ‘Âbid imâma bakdığımda şeyhiñ emriyle
Ma‘âza’llâh görüp bî-çâreyi dürzî-yi ruhbânî
10713. Ne hâletdir diyüp dîhk eylemişdim gördüğim demde
Didi râvî baña ‘ârız olup bir beht [ü] hayrânî
10714. Baña bir hâtıra olmağla tenhâ gördüğim yerde
‘Azîze gâh şetm itdim gehî tevcîhe rûhânî
10715. Huşûşâ ‘Âbid’e tahşîşi bir gûne elem virdi
Faķîr-i ‘âleme teşhîr ider olmazsa kitmânî
10716. Gürûh-ı Hâlveti’den nîk-nâm almışdı zâhirde
Lisân-ı halkda bed-nâm olur güm olur ‘unvânî
10717. Bu tarz-ı ğayr-i marzâya derûnum mużtarib oldı
Gücendim hâzret-i şeyhe gelüp ber-vech-i ğazbânî
10718. Anı bir vech ile hażm itmedim ‘Âbid gibi şahşa
‘Azîzim niçe izhâr itdi bu esrâr-ı pinhânî
10719. Şalâh-ı hâlle memdûh iken bu Şeyh Nüreddîn
Anı ‘Âbid gibi sâlik göre der-şekl-i Naşrânî
10720. Degilken ‘âdeti şeyhiñ bu resme keşf-i râz itmek
Neden icâb ider âyâ diyüp geldim melûlânî
10721. Didi râvî ‘azîze i‘tirâzımda cevâbında
Buyurdı baña tefhîm eyledi ol emr-i pinhânî
10722. İmâmıñ ziyy-i ma‘hûd üzre mer’î olması hâlâ
Beni inkârıñ timsâlidir ber-vech-i rûhânî

10723. Tārīk-i Hakk'ı inkārın odur şūrī mücāzātı
Ma'āza'llāh degildir şūret-i inkār-ı imānī
10724. Kelāmı 'Ābid'e tahşīşden maḳşūdumuz ancak
Meşārib ihtilāf üzre olup ber-hulḳ-ı Rabbānī
10725. 'Avāmm-ı nās evlādın iderler darbla te'dīb
Ekābir luṭf ile te'dīb ider eṭfāl u şıbyānı
10726. Egerçi 'Ābid'e böyle telaṭṭuf itmesem gāhī
Beni terk ile ğayri mesleke eylerdi pūyānī
10727. Tārīk-i Nakşibendī'ye metānet bula tasdīki
Ola meşhūdı sā'ir meslek üzre faẓl u rüçḥānı

Menḳabe-i Ġarībe-i Şeyḫ İlāhī ḳuddise sirruhū

10728. Yazılmaḡla tükenmez ḥazret-i şeyḫiñ kerāmātı
Menāḳıbdan yazılmışdır Şakāyık'da 'acībānī

**Rü'yā-yı 'Acūze ve Ta'bīr-i Ḥazret-i Şeyḫ İlāhī
[439b]**

10729. Menāḳıbdan birisi bu idi Şeyḫ İlāhī'niñ
Yazar Taşköpri-zāde medḡ ile ol ḳuṭb-ı devrānı
10730. 'Acāyizden muḡibbi var idi ol şeyḫ-i āḡāhıñ
Gelüp bir gün 'acūzuñ biri gördi şeyḫ-i zī-şānı
10731. Didi bu şeb düşümde kendümi ḡafḡa' şuhūd itdim
Bu rü'yāmıñ nedir ta'bīri Raḡmānī vü şeyṭānī
10732. Cenāb-ı Şeyḫ İlahī didi ḡayr ola zararlıdır
Saña lā-be'sdir yokdur anıñ noḡşān u ḡüsrānı
10733. Bu ta'bīre ḳanā'at itmeyüp ibrām idüp şeyḡe
Didi bu vāḳı'am icāb ider ta'bīr-i rüḡḡānī
10734. Yerinden ḳalkmayup ta'bīr için ilḡāḡ itmekle
Buyurdu şeyḡ aña ey pīrezen fertūt-i nisvānī
10735. Muḳaddem bir ziyāfet itmege niyyet idüp soñra

Anı terk eyleyüp itmemiş izhâr-ı peşimânî

10736. Budur ta‘bîr-i haqqânîsî rû‘yânîñ buyurduğda
‘Acûz ol demde taşdıķ eyleyüp ol kûtb-ı devrânı
10737. Didi sulţânımı aḥbâbla da‘vet murâd itdim
Mekânım dıyķ olmağla ferâğat eyledim anı
10738. Bu ta‘bîre ḵanâ‘at eyleyüp gitdikde ol ‘avret
Cenâb-ı şeyḥe istiḥkâl idüp ba‘z-ı mürîdânı
10739. Bu ilhâm-ı ilâhî mi yâ ilķâ-yı ferîḥteh mi
Ḷavâ‘idden midir yohsa zarâfet midir ‘irfânı
10740. Eger naḵlinde hücnet yoğ ise yâ şıķlet olmazsa
Bizi memnûn idersiz var ise imkân-ı tibyânı
10741. Cevâbında buyurdı sâlikîne mürşid-i ‘âlem
İdüp taḥdîḥ-i ni‘met ile ḥamd u şükr-i Mennânî
10742. Didi ta‘bîr-i rû‘yâ vâḵı‘an semḥ-i ilâhîdir
Olup esrâr-ı ġaybîden ḥavâṣa luṭf-ı Raḥmânî
10743. Kerâmet oldığından mâ‘adâ ta‘bîr ‘ilminde
Selef ba‘z-ı ḵavâ‘id yazdılar ber-vech-i haqqânî
10744. Kibâr-ı ehl-i ta‘bîrîñ güzîni İbn-i Sîrîn’in
Kitâbında olup ber-ķâ‘ide aḥkâm-ı rûḥânî
10745. Gelüp mâ naḥnu fihe bu ‘acûzuñ gördiğî rû‘yâ
Tamâmen kendiniñ ḥâlî olup min ġayr-i nokṣânî
10746. O mer‘îsî olan ḍafda‘ egerçi lafz-i müfredidir
Mürekkab oldı ma‘nâ iṣtimâl itmekle imrânî
10747. Gehî ta‘bîr-i rû‘yâyı alurlar lafz-i mer‘îden
Gehî ma‘nâdan istiḥrâc ider ta‘bîr iden anı
10748. “Dıf” ile “da‘”dan olmağla mürekkeb ḥâliyâ mer‘î
Biri emr-i zîyâfetdir birisi terke burḥânî
10749. O mer‘îniñ daḥî me‘ḥûz olan Tâzî lisânından

Ne ise ism-i sāmīsi odur ta‘bīre erzānī

[440a]

Mükāşefe-i Hāzret-i Şeyh İlāhī ve ‘Azīmet-i Şeyh ‘Ābid be-Cānib-i
İskilībī

10750. Bu ta‘bīri ‘azīziñ hem kerāmet hem zārāfetdir
Kavā‘idle daħi ta‘bīre vardır vech-i şâyānı
10751. Cenāb-ı Şeyh İlāhī’niñ bu da keşfinden olmışdır
Hikāyet eyleyen ‘Ābid idi ber-vech-i ikānī
10752. Dimiş kim niçe müddet hıdmet itdim hāzret-i şeyhe
Derūn-ı tekyesinde olmuş idim kıl u kurbānı
10753. Kazāya uğramışdım ez-kazā kādı tarīkından
Ferāğat eylemişdim şıdk ile bā-şavn-i Yezdānī
10754. ‘Azīzim şem‘ine pervāne olmuşdım leyālīde
Yanup yakılmadaydım her şehir çün murğ-ı nālānī
10755. Tarīk-i Nakşibendī’de şanurdum tālīb-i Hakk’ım
‘Azīzim hıdmetinde itmedim ızhār-ı keslānī
10756. Velākin hāzret-i şeyhiñ yüzinden hikmet-i Bārī
Benimçün olmadı bir zevk-i dil bir feyz-i rūhānī
10757. Sülūkümde rişāzātım ‘ibādātım hebā oldu
‘Azīzim dergehinden olmadım bir feyze erzānī
10758. Tecelliyāt ebvābı kapandı kaldı hikmetle
Umarım bāb-ı aqdesden ola bir fetḥ-i Rabbānī
10759. Bu hırmān-ı ‘ināyetle derūnum ıztırābıyla
Gice gündüz iderdim dergeh-i Mevlā’da giryānī
10760. Egerçi fıtratımda var idi nokşān-ı isti‘dād
Dir idim şeyhimiñ yokdur baña enzār-ı ‘irfānī
10761. İşitmişdim o demde İskilībī Şeyh Muḥyiddīn
Tarīk-i Nakşibendī’niñ ‘adīl-i şeyh-i Harkānī

10762. Kerâmet mülkiniñ şâhı velâyet burcınıñ mâhı
Niçe dervîş-i güm-râhı iderdi feyze şayânî
10763. ‘Azîmet eylemişdim şeyh-i vâlâ-ğadre hıdmetle
Teşerrüf eyleyüp andan bulam nûr-ı çerâğânî
10764. Derûnumdan ebed bu hâtıra hiç zâ’ıl olmazdı
‘Azîzimle kılardım ekşeriyyâ hams erkânı
10765. Şalât-ı zuhrı bir gün şeyh ile cāmî‘ de kıldıkda
Sünûh itdi derûna yine Muhyiddîn-i haqqânî
10766. ‘Azîziñ hücre-i halvet-gehi maḥfel yanındaydı
Kıılardı namâzı kendüler bâlâda aḥyânî
10767. İmâmıñ arḳasınca tırışdım ol günü hattâ
Beni görmek ile Allâhu a‘ lem şeyh-i Rabbânî
10768. Didi râvî edâ-yı farz idüp günde bir kerre
Cenâb-ı ḥazret-i şeyhi görürlerdi mürîdânı
10769. O gün ben daḥi varup gördigimde Şeyh İlâhî’yi
Sizi gördüm cemâ‘ atde didi ol şeyh-i nûrânî
10770. Laṭifeyle didi gördükde gūyâ şaff-ı evvelde
Seni Şeyh İskilîbî zann idüp fikr eyledim anı
10771. Didim bu Şeyh Muhyiddîn ayâ ne içün geldi
N’aşıl dervîş-âyârdır didigimde oldu pinhânî
- [440b]
10772. Didi ‘Ābid ‘azîziñ dest ü pâyın bûs idüp ol dem
Ġubâr-ı dergehin çeşme idüp kuḥl-i Şıfâhânî
10773. Meşeldir gizli olmaz gözliye ey mürşid-i ‘âlem
‘Azîze i‘tirâf-ı zenb ile bâ-çend giryânî
10774. Recâ-mend olduğımda ‘özü-i ‘işyânım kabûl itdi
‘Afüvv ismine mazḥar idi çün ol şeyh-i Rabbânî
10775. Dimiş ‘ârif ḥitâm-ı ‘ömre dek dergâh-ı pâkinde

Kul u kurbānı oldum ba‘de-zā münkād-ı fermānı

10776. Şakāyık’da yazılmışdır tarīk-i Nakşibendī’niñ
Ricāl-i hoş-hışālī ḥācegān u merd-i meydānı

10777. Tarīk-i Halveti’den daḥi bende zıkr olundıydı
Gelür her biriniñ başka maḥalde zıkr ü tıbyānı

10778. Yazar Kūnh’inde ‘Ālī her tarīk-i Ḥaqq’ı tafsilen
Bu yerde tayy olundı her biriniñ vaşf u ‘unvānı

10779. Taşavvufda iki te’līfi vardır Şeyḥ İlahī’niñ
Biriniñ Zād-ı Müştākīn oldı nām-ı zī-şānı

10780. Biriniñ de Necātü’r-Rūḥ idi ‘unvān-ı ‘ālisi
‘Azīziñ zāhir olmış idi anda qadr-i ‘irfānı

Der Beyān-ı Tarīkatü’n-Nakşibendiyye ve Silsile-i Şerīfe-i İşān

10781. Tarīk-i Nakşibendī’niñ zuhūrı muntehāsıyla
Yazılmışdır Şakāyık’da ‘azīzān ile pīrānı

10782. Ricālī ol tarīkiñ ‘ārif-i billāhdır ekşer
İrişür Ḥazret-i Ḥāce Bahāeddīn’e pāyānı

10783. Tenevvü‘ üzredir ḥālā tarīk-i Nakşibendiyye
Kiminiñ zıkrı sırrıdır kiminiñ zıkrı cehrānı

10784. İçinde Kübrevīsi Nūrbahşī’si mu‘ayyendir
Tebāyün üzredir her biriniñ āyīn ü erkānı

10785. Ḥudā taqdīs ide her biriniñ esrār-ı qudsīsın
Gelür her biriniñ zıkrıyla zīrā zevk-i rūḥānı

10786. Anıñcün ba‘z-ı aşḥāb-ı tarīk-i Nakşibendī’yi
Yazup Taşköpri-zāde eyler istimdād-ı ḥaqqānı

10787. Cemī‘-i ḥācegānıñ ser-firāzıdır Bahāeddīn
Muqaddes ide rūḥun Ḥazret-i Quddūs her ānı

10788. Muḥammed bin Muḥammed’dır ‘azīziñ ism-i sāmīsi
Buḥārī nisbetiyle buldı beyne’n-nās ‘unvānı

10789. ‘Azîzi mürşidi Mîr Külâl idi ʔarîkatde
Telaqqî eyledi zikri cenâb-ı şeyh sırrânî
10790. O dahi Şeyh ‘Abdülhâlîk’ı mürşid bilüp soñra
Cenâb-ı Goncdüvânî’den alup enfâs-ı rûhânî
10791. Anıñ irşadı olup şöhet ile sırf-ı rûhânî
O yüzden terbiyet-yâb oldu bâ-imdâd-ı pîrânî
- [441a]
10792. Cenâb-ı şeyhden biri ʔarîkatden su’âl itdi
Dinildi müktesib mi yoñsa mürîş mi ola şânı
10793. Yegâne kesb ile ne irş ile oldu buyurmuşdı
Teşerrüf eyledim ancak gelince cezb-i Raḥmânî
10794. Yine sâ’il su’âl itdikde ma‘nâ-yı ʔarîkatden
Didi keşretde ḥalvetdir yine ol şeyh-i ḥaqqânî
10795. Cenâb-ı Ḥaqq’a tevcîh eyledikde bâtının sâlik
Ola zâhirde ḥâlî ḥalk ile keşretde yeksânî

Kemâ Kâle’llâhu Te’âlâ ¹⁴³ ﴿رَجَالٌ لَا تُلْهِهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ﴾

10796. Cenâb-ı şeyh aslâ zikr-i cehrî eylemezlerdi
Eger sâ’il iderse i‘tirâz ol şeyh-i Rabbânî
10797. Baña rû’yâda şeyhim böyle tenbîh itdi dirlerdi
Cenâb-ı Goncdüvânî ile iderdi ‘özl-ḥ’âhânî
10798. ‘Azîmetle ‘amelle zikr-i cehrî eylemezlerdi
‘Ubeyd u câriye itmezdi istiḥdâma erzânî
10799. Siyâdet bendeye lâıyık degil dirdi şorulduḡda
Şaḥâbî meslekinden itmedi hîç ḥaṭve cünbânî
10800. Şorulsa müntehâ-yı silsile dirdi ʔarîkatde
İrilmez silsileyle maṭlaba olmazsa ‘irfânı

¹⁴³ “Adamlardan öyleleri vardır ki ne bir ticaret ve ne de bir satış onları Allah’ın zikrinden alıkoyar.”
Nûr, 24/37. âyetten nâkıs iktibas.

10801. İderdi ittihām-ı nefis ile her sâlike îşâl
Beyân eylerdi mekr ü keydini ol ma‘ rifet kânı
10802. Dir idi mü’mine lâyıķ budur kim nefy ide dâ’im
Vücūdın nefy-i küllî ile ıtab‘ ı oldu çün fânî
10803. Anıñ ardınca ma‘ bûd-ı haķıķısın ide işbât
Göz açup yumduğınca olmaya ma‘ būddan vānî
10804. Vücūdı nefy-i aķrabdır ıarık-i Haķ’da dirlerdi
Anıñ da ihtiyârı terk olup mevķûf-ı imkânî
10805. Sülûkinde kuşûrın dağı a‘ mālinde taķşîrin
Dem-â-dem sâlik-ı rāh-ı Hūdâ’nıñ ola iz‘ ānı
10806. Ta‘ alluķ mā-sivāya sâlike bir setredir dirdi
Hicābıñ vuşlata elbetde vardır hucb ü hırmānî
10807. ıarık-i h‘ācegān keşretde muılaķ hayr-ı şoĥbetdir
Ecānibden düşerse nefy ide yārān-ı yārānî
10808. Gürûh-ı sâlikānı inzivādan men‘ iderlerdi
Dir idi ĥalvetiñ var şöhreti āfāt u ĥüsrānî
10809. ıarık-i Nakşibendiyye dinildi ‘urvetü’l-vuşķā
Resûlu’llāha teb‘ iyyetledir te’sîs-i bünyānı
10810. Şaĥābî-yi kirāmıñ meslek-i āşār u ādābı
Ķavā‘ id naşb olundu çār-i yārı çār erkānı
10811. Sipîhr-i ihtidāya her biri bir necm-i ‘ālîdir
Hūdānıñ her birisi oldılar şâyān-ı rıdvānî
- [441b]
10812. Buyururlardı dâ’im ıālîbe elbette lâzımdır
Şaĥābî-yi kirāma eyleyüp ‘irfān-ı itķānî
10813. Müfāriķ olmayup āşār-ı ĥûb-eıvār-ı kümmelden
Güsiste olmaya ĥablü’l-metûn-i zeyl-i pîrānî
10814. Biriyle şoĥbet-i ĥayr eylese ehl-i ıarıkātten

Bulursa anda bir fazl-ı tarikat hazz-ı rûhânî

10815. Sülûkinde mülâzim olmak aña iktizâ eyler
Anı nâṭık olur zîrâ ḥadîs-i şâh-ı ‘Adnânî
10816. Tarîḳ-i Nakşibendî’niñ cenâb-ı şeyḥ-i deryâ-dil
Bu deñlü dürlerin neşr eyledi nazm eyledim anı
10817. Yedi yüz ba‘de toḳsan biriñ şehr-i rebî‘inde
Üçünci leyle-i işneynde ol şeyḥ-i Rabbânî
10818. Güzer-gâh-ı fenâdan ‘âzim-i dârü’l-beḳâ oldu
Ḥudâ esrârını taḳdîs ide der-ḥuld-ı rıdvânî
10819. Buḥârâ’da müşâheddir ‘azîziñ meşhed-i pâki
Ḥudâ pür-nûr ide tâ ḥaşre dek ol ḳabr-i zî-şanı
- Min Cümleti Meşâyîḥi’-ṭ-Tarîḳati’ş-Şeyḥ Muḥammed Pârsâ
ḳaddesa’llâhu sirrehu’l-‘azîz**
10820. Şuyûḥ-i Nakşibendî’den olan aşḥâb-ı ‘irfânıñ
Biri Ḥâce Muḥammed Pârsâ meşhûr ‘unvânı
10821. Cenâb-ı Şeyḥ Bahâeddîn’iñ aşḥâbından olmaḡla
Tarîḳatden ne ise mükteseb esrâr-ı ‘irfânî
10822. Muḥammed Pârsâ’ya cümlesin teslîm itdikde
Çaḡırdı yanına işḥâd içün merdân-ı meydânı
10823. Emânet her ne ise bende pîrân-ı tarîḳatden
Saña virdim didikde ol daḡı taşdıḳ idüp anı
10824. ‘Azîziñ naḳd-i vaḳti olmış idi emr-i irşâda
Ḥayâtında iderdi şeyḥiniñ irşâd-ı merdânî
10825. Ğıyâbında dimişdi Pârsâ’nıñ ḥazret-i mürşid
Zuhûrımdan ġaraż anıñ vücûd-ı fazl u ‘irfânı
10826. Dimişdi Pârsâ’yı ceḡbeyle terbiyet itdim
Eger şıḡl itse dâ’im ‘âlemi eylerdi nûrânî
10827. Şıfâtıyla ‘azîziñ ittişâf itmişdi âhirde

Virildi inşibâğ üzre aña enfās-ı rûhânî

10828. Egerçi mürşidi zıkr-i hafî telkîn itmişdi
Tariķatde olup ta‘lîm-i âdâb üzre îzânî
10829. Sekiz yüz ikide mâh-ı muḥarrem re’s-i sâlinde
Yigirminci günü ḥacc-ı şerîfe kıldı pûyânî
10830. Nesef’den uğradı Şan‘âniyân’a Tirmid ü Belḥ’e
Herât’a vardı soñra zâ’ir oldı qabr-i pîrânî
10831. Bilâdın kangısına uğradıysa ḥazret-i şeyḥi
Çıkup bi’l-cümle istikbâla eşyâḥ u ‘azîzânı
[442a]
10832. ‘Azîze ğâyet-i ta‘zîmle ikrâm idüp ḥalkı
Huşûşâ kâzî-yı belde bütün a‘yân u erkânı
10833. Ziyâfet itdiler şeyḥiñ şuhûdıyla kerâmâtın
Ġanîmet bildiler ḥıdmetlerin şubbân u pîrânı
10834. ‘Azîmet eyleyüp ḥacc-ı şerîfe ḥikmet-i Bârî
Tamâm-ı ḥacda ‘arız oldı şeyḥe derd-i buḥrânî
10835. O rütbe ‘illeti müştedd olup ol şeyḥ-i zî-şânıñ
Vedâ‘a olmadı beyti ‘azîziñ tâb u dermânı
10836. Marîzan ‘avdet itdikde Medîne şehrine âḥir
Ziyâret eyledikten soñra qabr-i şâh-ı ‘Adnân’ı
10837. O sâliñ âḥir-i zî’l-ḥiccesinde arz-ı Yeşrib’de
Civâr-ı rahmete vâsıl olup ol şeyḥ-i Rabbânî
10838. Şalâtın kıлмаğa ḥâzır olup aqṭâb-ı kümmelden
Cenâb-ı ḥazret-i Şemsü’l-Fenârî kuṭb-ı nûrânî
10839. Ziyâret itdirüp qabr-i şerîfin Şâh-ı kevneyn’iñ
Qarîb-i qabr-i ‘Abbâs’a kazıldı qabr-i zî-şânı
10840. Civârıyla şeref-yâb olması ‘amm-i mükerrerme
Muḥammed Pârsâ’nıñ qadriniñ olmaz mı burhânı

10841. Hudā her biriniñ hāk-i mezār-ı lāmi‘u’n-nūrın
Kıla züvvāra yarın kuhl-i çeşm-i mağfired-ḥ’ānī

eş-Şeyḥ Ḥ’āce ‘Ubeydullāh

10842. Ricāl-i ḥüb-ef’āl-i ṭarīḳ-i Naḳşibendī’dēn
Biri Ḥ’āce ‘Ubeydullāh’dır sebḳ itdi ‘unvānı

10843. Vücūdı Taşkēnd şehrinden idi mülk-i Şāşen’de
Semerḳandī olup şoñra ‘azīziñ nisbet-i şānı

10844. ‘Azīziñ ba‘z-ı aḥfādı ḥikāyet eylemişdir kim
Anıñ Ḥ’āce Muḥammed Ḳāsım idi nām-ı zī-şānı

10845. Anıñ da Ḥ’āce ‘Abdülhādī idi vālidī ismi
‘Ubeydullāh’ıñ oğlu oğlıdır kim naḳl idēn anı

10846. Muḥammed Ḥ’āce-i şānī ile ta‘rīf itmişdir
Ṭarīḳatde o daḥi eylemişdir sebḳ itdi iḥvānı

10847. Nesebde müntehīdir her birisi İbn-i Ḥaṭṭāb’a
Emīrū’l-mü’mīnīn Fārūḳ’uñ olmuşlardı ḥ’iṣānı

10848. Ḥikāyet eyledi Ḥ’āce Muḥammed naḳl-i cidd ile
Hudā’dan ḡafletin inkār idüp ol şeyḥ-i ḥaḳḳānī

10849. Dimişler Ḥazret-i Ḥaḳḳ’dan zuhūlim fi’l-‘ömr birdir
Henüz on yaşına girmiş idim der-vaḳt-i şıbyānı

10850. Giderdim Taşkēnd şehrinde bir gün mekteb-i ‘ilme
Mu‘allim-ḥānede ol dem okurdum ‘ilm-i Ḳur’ān’ı

10851. Çamurlanmışdı ḡāyet keşret-i bārān ile yollar
Düşünce vahle pāpūşum çıkarmak istedim anı

[442b]

Menākıb-ı Celīle-i ‘Ubeydullāh-ı Taşkēndī ḳuddise sirruh

10852. Ayaḡım fikrine düşmekle başım uğradı derde
O demde ḡāfil oldum unutup Mevlā-yı Raḥmān’ı

10853. Dir idi ceddımız Ya‘ḳūb-ı Çerḫī’dēn mücāz oldı
Ṭarīḳ-i Naḳşibendī’de odur üstāz-ı ‘irfānı

10854. O telkîn eylemiş zıkr-i hafîyi ceddine gūyā
‘Azîziñ hıdmetiyle bulmuş ancak zevk-i rûhânî
10855. Yine râvî hikâyet eyledi cedd-i buzurginden
Yigirmi yaşına girdikde gūyā sinn-i devrânı
10856. Devā‘iden bu idi hâtırında ba‘z-ı kāmilden
Telemmüz eyleyüp kesb idem ‘ilm ü fazl u ‘irfânı
10857. Bırağup Taşkend’i iktisâb-ı ‘ilm için bir gün
Semerkand’a ‘azîmet eyledim üftân u hîzânî
10858. Nizâmüddîn-i Hâmûş ol zamân şehr-i Semerkand’da
Müderriş olmuş idi ol ferîdü’l-‘aşr-ı zî-şânî
10859. Uluğ Beg buğ‘asında halka tadrîsin işitmişdim
Şadâ-yı fazlî tutmuşdı Buḥārâ vü Ḥorâsân’ı
10860. Velâkin cezb ü istiğrâkını daḥi işitmişdim
Ḥulâşa vardığımda gördüm ol niḥrîr-i devrânı
10861. Anı tadrîs-i ‘ilm ü fazl ider buldukda ṭullâba
Oturdum meclis-i dersinde şamṭ üzre edîbânî
10862. Tamâm itdikde dersi baña dikkât üzre bakdıkda
Niçün şamṭ ihtiyâr itdiñ didi ol ḥibr-i ḥaḳḳânî
10863. Tekellüm itmeden evvel yine kendi cevâb itdi
İki nev‘ üzredir didi şamṭ-i zıkr itdi nev‘ânî
10864. Birisi muntazırlar şamṭıdır şamṭ-ı mübârekdir
Beşerden ḥâdiş olmağla görölmez hîç ḥüsrânî
10865. Birisi sâkitiniñ şamṭıdır kim nâ-mübârekdir
Anıñ elbette vardır şâhibine mekr ü ḥızlânı
10866. Cenâb-ı Ḥazret-i Ḥâce ‘Ubeydullâh dirlerdi
Kemâl üzre büyük buldum Nizâmeddîn-i zî-şânı
10867. Celâl-i ḳadrini bildim yine kendi kelâmından
Olur ta‘rif-i şamṭıyla nümâyân ḳadr-i ‘irfânı

Menkabe-i ‘Acībe-i ‘Ubeydullāh

10868. ‘Ubeydullāh’dan menkūldür üstādımın bir gün
Hużūr-ı pādişāhda olmuş idi menkabet-ḥ’ānı
10869. Biraz boş bulunup ḥalkıñ aña ifrāt-ı iḳbālin
Sitāyişle dimişdim aña gelmiş ḥavf-ı sulṭānī
10870. Zihām-ı nāsdan ḳorḳup maḳām-ı āḥere āḥir
‘Aziziñ oldı teşrifiyle şādır emr ü fermānı
10871. Semerḳand’da varup aldım Nizāmeddīn-i Ḥāmūş’ı
Götürdüm Taşkend’de luṭf ile ol ḥibr-i devrānı
10872. ‘Azizi ḥānemiñ a‘lā yerinde eyleyüp ivā
Ziyāde ihtirām itdim aña ber-resm-i mihmānī
[443a]
10873. Ta‘āmında şarābında ḳıyām u cāme-ḥ’ābında
O rütbe eylemişdim ḥıdmete teşmīr-i dāmānī
10874. Vużū’ında şalātında şiyābında şılātinde
Mürā‘āt eylemişdim ḥātır-ı üstāz-ı zī-şanı
10875. Şalāt-ı ḥamsi dā’im kendüsiyle eyleyüp ifā
Ḥirāset kārına meşḡul olurdum niçe ezmānī
10876. Yine vardıkda bir gün şeyḥe mu‘tād-ı ḳadīm üzre
Tekeddür üzre buldum ḳalb-i şāf-ı ḳuṭb-ı devrānı
10877. Teḡayyür bulmuş idi şafḥası ḳīn-i cebīninden
Hemān bir ṭās-ı pūr-ḥūn olmuş idi çeşm-i im‘ānı
10878. Taḥaḳḳuḳ eyledim kim iḡbirārı bañadır ancak
Ḳuşūrum neydi ki olmadı meczūm-ı faḳīrānī
10879. Su’āle vaḳt-i furşat düşmeyüp baḳdıkda bir kerre
O ḥāletle murāḳıḳ olduğında şeyḥ ḡaḫbānī
10880. O dem bir ıztırāb-ı nefis ḥāşıl oldı cismimde
Ramaḳ ḳalmışdı rūḥum çıkmaḡa bā-naḳl-i rūḥānī

10881. Bilürdüm ‘âdet-i dîrîne-i Monlâ Hâmûş’ı
Teveccüh itdiği şahşıñ hâlâşa olmaz imkânı
10882. Varup kabır-i şerîf-i Hâfhûr’a¹⁴⁴ cedd-i a‘lâma
Dağl olmağla aña kıldım istimdâd-ı pîrânî
10883. ‘Azîziñ türbesi der-beste idi cân havliyle
Duğul itdim hilâl-i kûhdan ol dem şitâbânî
10884. Derûnum ıztırâbın ‘arz idüp ol zât-ı vâlâya
Ne ile ittihâm ittiyse ol meczûb-ı Raḥmânî
10885. Recâ-yı tebriyeyle zimmetim vâfir niyâz itdim
Teveccüh eyledikde ceddime giryânî nâlânî
10886. O hâletde iken bir ğaybet ‘ârız oldu ol yerde
Ne deñlü şikletim var ise benden aldılar anı
10887. Nizâmeddîn üzre tarḥ olundu şiklet-i ğaybî
Mübeddel oldu şiklet hiffete ber-vech-i rûḥânî
10888. İfâkat ile ğaybetden görünce Şeyḥ Hâmûş’ı
Beni gördükde didi yâ ‘Ubeyd bu sehldir anı
10889. Beḳâya kabz olundu cezb ü istiğrâkladır hâl
Anı techîz ü defn itdim didi ol kuṭb-ı Rabbânî
10890. Hudâ rûḥ-ı şerîfin şâd ide a‘lâ-yı cennetde
Maḳâmın eyleye huld-i berîniñ bir gülistânı

Menḳabe-i ‘Acîbe-i Hâce ‘Ubeydullâh

10891. Yine menḳûldur ki kuṭb-ı zamân-ı Taşkendî’den
Dimiş Monlâ Hüsâmeddîn-i Şâşî şeyḥ-i nûrânî
10892. Cenâb-ı Ḥazret-i Seyyid Külâl’iñ nesl-i pâkidir
Olup aşḥâb-ı Seyyid Ḥamza’dan bir ma‘rifet kânı
- [443b]
10893. Ziyâde ḥazz-ı rûḥânîsi olmağla tarîkatde

¹⁴⁴ Aslı “Ḥäventehür” olan isim, metinde “Ḥâfhûr” şeklinde imlâ olunmuş.

Aña gelmişdi āhir cezb ü istiğrāk-ı rūḥānī

10894. O rütbe cezbesiyle ḥākim olmuşdı Buḥārā'ya
Niçe eyyām anda itdi icrā-yı şer‘-i ‘Adnānī
10895. Dimiş rāwī ḥükümet-gāhına vardıkda monlānıñ
Oturdup gizli yerde seyr içün kâdī-yı zī-şanı
10896. Temāşā itdigim pīr nāzır idi meclis-i şer‘a
Beni görmezdi kâdī lik ben dā'im görüp anı
10897. Te'emmül üzre idim bu kadar şuğl-i meşālihle
Yoğ iken ülfete bir ferd ile bir vaqt-i imkânī
10898. Zühül-i vefret ašlā görmemişdim anda Bārī'den
Maḥabbetle derūnı pūr idi mānend-i Rabbānī
10899. Ḥüsāmeddīn dā'im naql ider dir imiş ‘Ubeydullāh
Ṭarīk-i Nakşibendī'niñ olup dā'im şenā-ḥ‘ānı
10900. İfāde istifāde gibi aḥsen ehl-i ‘irfāna
Libās olmaz dimiş vaşf eyleyüp erbāb-ı ‘irfānı

Menkabe-i Diğer-i ‘Ubeydullāh

10901. ‘Ubeydullāh ‘aşrında olan sultān-ı zī-şanıñ
Olup Sultān Aḥmed nām-ı pāki naql ider anı
10902. Karındaş-ı şağīri var idi Maḥmūd nāmında
Hilāfetde nizā‘ı var idi anıñla aḥyānī
10903. Hurūc itdikde Sultān Aḥmed üzre ceş-i bāğīyle
Yazup Ḥ‘āce ‘Ubeydullāh aña mektüb-i sirrānī
10904. Kitābında neşāyiḥ eylemişdi Ḥān Maḥmūd'a
Niçe taḥzīr ü tenbīh itdi ancak zümre-i cānī
10905. ‘Aziziñ nuşḥını Maḥmūd ıṣḡā itmeyüp kaṭ‘ā
Semerkand üstine ‘asker çeküp geldi fużulānī
10906. Metānet üzre idi kal‘ası gerçi Semerkand'ıñ
Velākin leşker-i cerrārı maḥşūr itdi sükkānı

10907. O dem H̱āce ‘Ubeydullāh kendi ẖānķāhında
Münācāt eyleyüp dergāha nālānī vū giryānī
10908. ‘Adūnuñ def‘ ine şuġl eyleyüp ẖusn-i ṭaviyyetle
H̱aber gönderdi Sultān Aḥmed’e ol şeyḥ-i Rabbānī
10909. Derūn-ı ḳal‘ adan ‘asker çıkup ḥaşm-ı tedmīre
Ma‘ıyyet üzredir zīrā aña aḳṭāb-ı Yezdānī¹⁴⁵
10910. Ricālu’llāh bā-‘avn-i Ḥudā imdāda gelmişdir
Bu cenginde mü‘eyyeddir bu gün rūḥānī cismānī

Helāk Şoden-i Ceyş-i Maḥmūd

10911. Didi rāvī çıkınca ḳal‘ adan ceyş ile Ḥān Aḥmed
Semerkand’ın bütün ebvābını açmışdı derbānī
10912. O dem bād-ı şarşar çıkdı güyā ḳal‘ a semtinden
Hübüb itdikde a‘dāyı idüp ber-bād yeksānī
10913. Perişān eyledi cem‘-i ‘adūyı ṭurdıġı yerden
Helāk itdi ‘adūnuñ ekşerin boylatdı nīrānī

[444a]

Firār-ı Maḥmūd Ḥān ve Esīr Şoden-i Mīr-i Türkman

10914. Görünce inhizām-ı ‘askerin Maḥmūd heycādan
Firār itdi yanında yoġ idi etbā‘ u a‘vānı
10915. Rivāyetdir esīr olmuşdı ol gün cünd-i a‘dādan
Terākimden biri Mīrek idi meşhūr ‘unvānı
10916. İ‘ānet itmege gelmişdi Maḥmūd Ḥān-ı bağīye
Ele virdi boġazı şīşe-veş ol mīr-i Türkmanī
10917. Eli bağlu anı Sultān Aḥmed pīş-gāhında
Görünce Ḥazret-i H̱āce ‘Ubeydullāh-ı ḥaḳḳānī
10918. Şeh-i vālā-tebāra şeyḥ-i ḥūb-eṭvāra yalvardı
Ki istirḥām idüp gāh itdi ‘arz-ı pehlevānānī

¹⁴⁵ H nüshasındaki bu beyit her iki Üniversite nüshasında mevcut değildir.

10919. Cenāb-ı H̱āce'den itdikde istid' ā-yı taḥlīşin
Niğāh-ı iltifāta kılmayup Türkman'ı erzānī
10920. Recā-mend oldı şeyḥe didi ben mīr-i Türkman'ım
Benimçün fi'l-öbür bu illere olmadı pūyānī
10921. Yolumda ğālibā eksikliğimdir kim esīr oldum
Beni peyvend-i aġlāl itmeniñ olmazdı imkānı
10922. Ṭayanmışdım mücerred kuvvet-i bāzū-yı tedbire
Cehāletle teferrūs itmedim taḳdīr-i Yezdānī
10923. Eger Rüstem de gelse cengime tersem diyüp āḥir
Neberdimden dönerdi bīm-i tūrimden hirāsānī
10924. Hezārān ḳahramānlar ḳahr-ı rezmimden helāk oldı
Nerīmān nerm olurdu görse saḥtī-yi dilīrānı
10925. Niçe Zāl-i zamānıñ zā'il oldı mihr-i iḳbālī
Elimden dād-ı feryād eylemişken ḳavm-i Türkmanī
10926. Bu 'aşrıñ pehlevānānı gelüp birden hücūm itse
Beni atımdan inzāl itmege bulmazdı imkānı
10927. Beni aḥz eyleyen ancak bu merd idi diyüp anda
İşāret itdi şāha gösterüp ol şeyḥ-i zī-şānı
10928. Mu'ammā-yı şerīf ol merd-i dānā daḥi naḳl itdi
Bursa beldesinde şeyḥ iken ol merd-i ḥaḳḳānī
10929. Dimiş Sultān Aḥmed'le ma'an H̱āce 'Ubeydullāh
Oturlar idi ben daḥi gördüm mīr-i Türkman'ı
10930. Cenāb-ı şāh şeyḥe her ne didi ise bi'l-cümle
Ḳulaġımla işitdim didi oldı şıdḳ-ı burhānı
10931. Cenāb-ı H̱āce Ḳāsım Şeyḥ Muḥammed yine naḳl itmiş
İşitdim ceddimi ya' nī 'Ubeydullāh-ı zī-şānı

Vaḳ'a-i Ġarībe-i H̱āce 'Ubeydullāh

10932. Semerkand içre hattâ rûz-i penç-şenbih zuhur vaqti
Yanında hâzır idim var idi esb-i küheylânî

10933. Getürdüp yanına şayda çıkarca rākib olduḡda
Cenāb-ı Şeyḡ ‘Ubeydullāh’ı ta‘ķīb itdi a‘vānı

10934. Finā-yı şehre vāşıl olduḡında didi etbā‘a
Bu yerde meḡş idiñ zinhār itmeñ hatve cünbānî

10935. Didi rāvî bütün etbā‘ı tevķīf eyleyüp anda
Cenāb-ı Şeyḡ kendi başına ḡıldı esb-rānî

[444b]

İmdād-ı Rūḡānî-yi Ḥ‘āce ‘Ubeydullāh be-Cānib-i Muḡammed Ḥān
Fātih

10936. Teveccüh eyleyüp şahrāya ya‘nî Deşt-i ‘Abbās’a
Uḡardı gūyiyā ḡuş gibi esb-i zīver-rānî

10937. Birisi ḡollamışdı şūfiyāndan şeyḡi ardınca
O şūfiniñ daḡi Şeyḡ idi beyne’n-nās ‘unvānı

10938. Dimiş kim Ḥāzret-i Ḥ‘āce varınca deşt-i ‘Abbās’a
Sürüp miḡmān-ı ḡayretle cevādın şeyḡ-i Rabbānî

10939. Hemān bir berḡ-ı ḡātīf olmuş idi zīr-i rānında
Başardan ḡarfetü’l-‘ayn içre oldı şeyḡ pinhānî

10940. Ne ise şare-mā-şār ol Cenāb-ı Şeyḡ ‘Ubeydullāh
Ḥitām-ı emr ile ‘avdet buyurduḡda muḡibbānı

10941. ‘Aziziñ vech-i meşrūḡ üzre ‘adūdan iyābından
Tefahḡuş eyledikde itdiler tebşīr-i iḡvānî

10942. Buyurdı mülk-i Rūm’uñ ḡāliyā sulḡān-ı zī-şānı
Mülūkuñ āb-ı rūyi sābi‘-i evlād-ı ‘Oşmānî

10943. İkinci Bāyezīd’iñ oḡlıdır¹⁴⁶ şāḡib-celādetdir
Muḡammed Ḥān Fātih’dır selāḡin içre ‘unvānı

¹⁴⁶ Metinde sehven “İkinci Murād” yerine “İkinci Bāyezīd” yazıldığı anlaşılmaktadır.

10944. Cihād üzre olup küffār-ı bed-girdārla hālā
Bu demde eylemişdi benden istimdād-ı sultānī
10945. Aña ‘avn itmek içün sür‘at üzre ‘āzim olmuşdım
Bi-ḥamdi’llāh ġālib oldu kırdı ḳavm-i gebrānī
10946. Yine H̱āce Muḥammed Ḳāsım andan şoñra aḥbāba
İder babası ‘Abdülhādi’dēn naḳl-i ḥıdīvānī
10947. Bilād-ı Rūm’a çünkim vālidim ‘azm eylemişlerdi
Varup İstanbul’a görmişdi Sultān Bāyezīd Ḥān’ı
10948. Mülākī olduğında vālidim sultān-ı zī-şāna
Su’āl itmiş o dem H̱āce ‘Ubeydullāh-ı zī-şānı
10949. Ne ziyy üzre gizler diyü atın şüretin cümle
Su’āl itmiş meger babamdan ber-vech-i ikānī
10950. ‘Azīzīñ ḥāliyā bir ebyaz atı var mı didikde
Belī vardır diyüp taşdıḳ itmiş vālidim anı
10951. ‘Azīzīñ zāhir ü bāṭın şıfātın mū-be-mū vālid
Cenāb-ı Bāyezīd Ḥān’a buyurduḳda kemā-kānī
10952. Didī vaşf itdigiñ zāt-ı ‘azīzīñ cümle evşāfı
Cenāb-ı vālidim naḳliyle olmuşdı yeksānī
10953. Cenāb-ı Bāyezīd Ḥān vālidī Sultān Muḥammed’dēn
Rivāyet eylemiş kim ol güzīn-i nesl-i ‘Oşmānī
10954. Muḥammed Ḥān Fātiḥ naḳl iderdi keyfi olduḳca
Fülān semte ġazāya ḳaşd idüp bā-‘avn-i Rabbānī
10955. Fülān ayıñ fülānıncı günü vaḳt-i fülānīde
Cihāda bed’ olunmuş idi bā-küffār-ı Naşrānī
10956. Ḳızışmışdı o rütbe ḥarb-i a‘dā iki cānibinden
Egerçi ḥūn-ı a‘dā Ḳızıl Irmaḳ itdi meydānı
10957. Velākin ceyş-i İslām az idi vāfir şehīd oldu
Cünūd-ı müşrikiniñ yoğ idi hīç ḥadd ü pāyānı

10958. Ğuzāt-ı mü'mininiñ kılletinden za'f gelmişdi
E'ādiye gelürdi nev-be-nev imdād-ı Naşrānī
10959. Hezīmet vehm olunmış idi bizde karşıda kuvvet
Teveccüh eyledim H̱āce 'Ubeydullāh'a rūhānī
[445a]
İmdād-ı Rūhānī-yi 'Ubeydullāh es-Semerķandī
10960. Cenāb-ı H̱āce'yi buldukda ḥalvet-ḥāne-i dilde
Ḥulūş üzre teveccüh eyledikde ḳuṭb-ı devrānī
10961. Ḥilāl-i 'asker-i İslām'da māh-ı hilāl-āsā
Ṭulū' itmiş görüp bir māh-peyker şeyḥ-i nūrānī
10962. Şu vech üzre cebīn ü kāmetsi destār u reftārı
Silāḥ-ı rezmi kāmīl ceşş-i ḥarbi Nerīmānī
10963. Süvār olmuşdı ebyaz sūd-be-sūd esb-i küḥeylāna
Var idi ablaḳ şeşş-pāy-ı baḥrī üzre rüçḥānī
10964. Zuhūr itmekle āşār-ı hezīmet cā-be-cā anda
Dimiş rāvī gelüp ol dem cenāb-ı şeyḥ-i ḥaḳḳānī
10965. Muḥammed Ḥān'ı tebşīr eyleyüp ğazvinde nuşretle
Buyurmuş pādişāhım çekme bir dürlü hirāsānī
10966. Bu ğazviñde daḥi manşürsın bī-şekk muḫaffersin
E'ādi keşretinden gelmesün hiç bīm-i tersānī
10967. Cevābında Muḥammed Ḥān naḳl itmiş ki ey şeyḥim
Niçe ḥavf itmeyem ḥāliyā ceşş-i Müsülmānī
10968. Ziyāde kıllet üzre kāfiriñ cündiyse lā-yuḥşā
Meger ola 'azīzim himmetiyle 'avn-i Rabbānī
10969. Muḥammed Ḥān'a buyurmuş ki baḳ bu āstīnimden
Ne görürsün diyüp emr eyledikde ḳuṭb-ı Yezdānī
10970. Baḳınca cevḫ-i kemendden 'aziziñ ḥikmet-i Bārī
Temāşā eyledim bir sāḥa-i kübrā-yı meydānī

10971. Ne sâha gūyiyâ bir haddi yok şahrâ-yı bî-pâyân
Bütün leb-rîz ü mâl-â-mâl idüp ecnâd-ı îmânı
10972. Buyurdi gördiğın bu ‘ asker-i mevfûr kim hâlâ
Bütün İslâm’a nuşret itmege geldi şitâbânî
10973. Didi kalk tırma var şu püşteniñ üstinde üç kerre
Yanıñda ‘ askeriñ hâzır idüp ur tabl-ı şâhânî
10974. O sâ‘ at ceyşine emr eyle küffâra hücûm itsün
Seniñdir vaqt-i fırsat fevz u nuşret ‘ avn-i Rabbânî
10975. Ne buyurdi ise itdim ‘ aziziñ nuṭṭ-ı pâkiyle
Görüp ol dem Cenâb-ı H̱ace ol kuṭb-ı devrânî
10976. Miyân-ı ‘ asker-i küffâra üç kez hamle itdikde
O sâ‘ at müşrikine geldi idbâr-ı perîşânî
10977. Biri birine çignetdi gürûh-ı kavm-i mekrûhı
Süyûf-ı bâtiniden oldu küşte kavm-i Naşrânî
10978. Muḥammed H̱ân’dan gayri iki leşker ricâlinden
‘ Ayânen görmedi bir ferd ‘ Ubeydullâh-ı zî-şânî
10979. Cenâb-ı H̱azret-i Fâtih kemâl-i şûkr ile dirmiş
Kaçan kim ẖazret-i şeyḥe olunca anda lûḳyânî
10980. Elem çekme melûl olma didikce bañâ ol mürşid
Cevâbında dir idim kâfiriñ yok hadd ü pâyânı

[445b]

H̱atime-i Menâkıb-ı Ğarîbe-i ‘ Azîz-i Müşârun İleyh

10981. Bu güftârım işitdikce vezîrân zann iderlermiş
Muḥammed H̱ân’a ḥayretle yazık gelmiş perîşânî
10982. Birisi görmedi hîç sezmedi vaqt-i teşâdümde
Ne bir imdâd-ı rûḥânî ne ‘ avn-i kuṭb -i devrânî
10983. Cenâb-ı H̱azret-i Kâsım rivâyet eylemişlerdi
Şenâ idüp ‘ azizi ol ‘ Ubeydullâh-ı zî-şânı

10984. Dimişler şeyhe hacc farz olduğu demden ile'l-âhir
Ebed terk itmedi bir yıl tavâf-ı Beyt-i Raḥmānī
10985. Görürler idi her yıl vakfede beyti ziyâretde
Cenâb-ı Şeyh 'Ubeydullâh'ı hacc iden şadîkânı
10986. Velâkin hulf iderlerdi Semerḳand'ın ehâlisi
Şehirden taşraya itmez diyüp bir haṭve-cünbânî
10987. Ferîḳaynıñ daḫi şıdḳ-ı kelâmı müttefikdir kim
Veliyyu'llâha müsteb' id degildir ṭayyîñ imkânı
10988. Zamânen hem mekânen ṭayy ile iḳdâr olunmuşdır
'Azîziñ ka'bı 'âlidir diyüp vaşf eyler ihvânı
10989. 'Azîziñ ehl-i sünnet ve'l-cemâ'at mezhebi üzre
Şaḫîḫü'l-i' tikâd idi diyüp emsâl ü aḳrânı
10990. Şerî'atde sünende ittibâ'-ı şâh-ı ümmetde
Nazîri yoḡ idi dirdi ṭarîḳiñ cümle pîrânı
10991. Devâm üzre idi emr-i 'ubûdiyyetde ṭâ'atde
Sivâ şavmıyla itmişdi ser-â-pâ 'uzlet-i fânî
10992. 'Azîze birisi şormuş idi ta'rîf-i tevḫîdi
Sivâdan ḳalbi taḫlîş ile ta'rîf eyledi anı
10993. Vücûd-ı mâsivâyı 'ilimden ḳalbi ḫalâş itmek
Lisân-ı şûfiyânda vaḫdet oldu nâm u 'unvânı
10994. Vücûd-ı ḫaḳda maḫv-ı maḫza istiḡrâḳ dinmişdir
Sa'âdetdir eger sâlik iderse terk-i nefsanî
10995. Şaḳâvet nefsine meyl ile Ḥaḳḳ'dan inḳıṭâ' oldu
Ricâl-i Naḳşibendî'niñ dem-â-dem öyledir şânı
10996. 'Abid nefsin ferâmûş eylese dâ'im şühûdında
Ṭarîḳat ehline vuşlat olurdu zevḳ-i vicdânî
10997. Sivâdan ḳaṭ'-ı sırra faẓl dir aşḫâb-ı taḫḳîḳât
Segirdirler olursa ḳalbe ḡalib nefs-i ḫayvânî

10998. Anıñcün setri vâcib emri ifşâ itmeden nâsı
Olur esrâr-ı rabbâniyyeden hırmân-ı ‘irfânî
10999. Gerekdir sâlik-i Hakk’a tarîk-i Nakşibendî’de
Devâm-ı halvet üzre hıfz ide bu çâr erkânı
11000. Birisi “hûş-der-dem” biri “nazar ber-ka-dem” oldu
“Halâ der-encümen” dördüncisi “esfâr-ı evtânî”
11001. Tarîk-i Nakşibendî’niñ eger tahtır olunsaydı
Bahirden katresi sîrâb iderdi heft ekvânı
- [446a]
11002. Reh-i peygamberîdir meslek-i aşhâb u ‘itredir
Şerî’atdır zemîn ü hem zamânı çâr erkânı
11003. ‘Azîmetdir medâr-ı insilâki feyz u irşadı
Esâsı ittibâ’-ı sünnet-i sultân-ı ‘Adnânî
11004. Bidâyet bu tarîkatde tarâ’îkde nihâyetdir
Sülûk ü terbiyet irşad oldu bunda rûhânî
11005. Hudâ takdîs ide aşhâbınıñ ervâh u esrârın
Yarın ol zümrede haşr eyleye cümle muhibbânı
11006. Sekiz yüz ba’de toğsan beşe vardıkda hicretten
Cenâb-ı Hâzret-i Hâce ‘Ubeydullâh-ı devrânî
11007. Civâr-ı rahmete da’vet zühûr itmekle fâniden
Beğâ-bi’llâh ümîdi ile kıldı ‘azm-i rıdvânî
11008. Cihândan nefy ü işbât ile ‘azm itdikde ‘uqbâyâ
“Zamânıñ kuşbı göçdi hey meded” didi mürîdânı
11009. Semerkand şehriniñ dervâzesinde kabir-i pür-nûr
Ziyâret-gâh-ı ‘âlemdir mezâr-ı şeyh-i nûrânî
11010. Dem-â-dem lahd-i pâki meşhed-i envâr-ı himmetdir
Ziyâret eyleyen elbet bulurmuş feyz-i rûhânî

Mevlânâ eş-Şeyh ‘Abdurrahmân-ı Câmî

11011. Țarīk-i Nakṣibendī'niñ mey-i 'aşk ile ser-mesti
Müdām-ı feyz-i Cāmī 'Abd-i Raḥmān oldı 'unvānı
11012. Cenāb-ı Aḥmed-i Cāmī'niñ oldı neşve-i pāki
Vücūda gelmiş idi Cām'da amma Ḥorāsānī
11013. Bütün geşt eyledi 'ilm-i şerīfe iştiğāl itdi
Efāzıl bezminiñ olmışdı sāğar-ı zīb-i 'irfānı
11014. Gürūh-ı şūfiyān-ı 'aşr ile çok şoḥbet itmişdi
Cenāb-ı Şeyḥ Sa' düddīn' iñ oldı ser mürīdānı
11015. Telaḳḳun itmesi zikri 'azīz-i Kāşğar'dandır
Olup Ḥāce 'Ubeydullāh'la çok şoḥbet-i cānī
11016. Etemm-i intisābı oldığından ḥazret-i şeyḥe
Teşānīfinde ekşer zikr iderdi vaşf-ı zī-şānı
11017. Bülend-i şıyt-ı fazlı münteşir olmışdı āfāka
Şadā-yı şöhret-i efzālī leb-riz itdi ekvānı
11018. Diyār-ı Rūm'da erbāb-ı fazlın iltimāsıyla
Cenāb-ı Bāyezīd Ḥān da' vet itdi ḥibr-i devrānı
11019. Cevāyizle muṭayyeb eyleyüp fermān gönderdi
Yazup 'izzetli nāme şehriyār-i taḥt-ı 'Oşmānī
11020. Bu cānibden sefāretle vezān ḳaşıdların nakli
Şaḳāyık'da bu vech üzre mufaşşal oldı tibyānı
11021. 'Azīmetle bilād-ı Rūm'a esbāb-ı sefer neyse
Bütün tertīb u tekmīl eyleyüp ol şeyḥ-i Rabbānī
- [446b]
- Ma'zeret-nāme-i Mevlānā Cāmī ez-Ḳudūm-i Devvom be-Cānib-i
Bāyezīd Ḥān
11022. Müheyyā eyleyüp çıkdıkda iḳlīm-i Ḥorāsān'dan
Hemedān şehrine geldikde ol niḥrīr-i ḥaḳḳānī
11023. Sefiriñ nakli bir mektūb yazdı Bāyezīd Ḥān'a
Bu idi nāmede serd itdigi elḳāb u 'unvānı

11024. Hıdīvā imtişāl-i emr idüp bu beldeye geldim
Bulundı şehriyârîñ inkıyâd u tav' -ı fermânı
11025. Teşebbüs eylerim bunda kerîmâ dâmen-i 'afva
Der-i devlet-medârîñdan recâ-yı müstemendânî
11026. Vücûdum nâ-tevân cismimde tâb u tākātım yokdur
Benimçün Rûm'a aślâ kalmadı imkân-ı püyânî
11027. Huşûşâ anda bir 'özü-i kavî mesmû'um olmışdır
Gehî tã'ün ile meşhûn olurmış Rûm büldânı
11028. Ben ol derd-i vebâdan korkarım bir renc-i hâ'ildir
Mukarrerdir varılsa şikleti rûhânî cismânî
11029. Bu minvâl üzre vârid olduğında ma'zeret-nâme
Kudûm-i Rûm'dan 'afv itdi Sultân Bâyezîd anı
11030. Yazar Taşköpri-zâde Monlâ Muhyiddîn Fenârî'den
O dañi vâlidî Monlâ 'Alî'den nakle şâyânî
11031. Dimiş kim vâlidim Monlâ 'Alî hengâm-ı Fâtih'de
Olup kâdi'l-'asâkir devletiñ bir şadr-ı zî-şânı
11032. Muhammed Hân buyurmuş vâlidim ol şadr-ı zî-şâna
'Aceb 'ilm-i haqâyıkda olan ebhâş-ı haşmânî
11033. Hakîm-i felsefiyle ehl-i sünnet ve'l-cemâ'atden
Turîdî Eş'arî beyinde olan fark u rüçhânı
11034. Teḥākümle 'aceb temyîze kâdir bahş ider vâsi' i
Bu vech üzre su'âl itdikde ol şâh-ı cihân-bânî
11035. Cevâbında dimişdi vâlidim sultân-ı zî-şâna
Diyâr-ı Rûm'da yokdur anıñ aşhâb-ı 'irfânı
11036. Teḥāküm eyleyüp tenvîr-i ebhâş itmege kâdir
Eger var ise Mevlânâ-yı Câmî'niñ olur şânı
11037. Didi râvî Muhammed Hân ol dem nâme gönderdi
Cevâ'izle muṭayyeb eyleyüp ḥibr-i Ḥorâsân'ı

11038. Recâ-yı Hâzret-i Fâtih'le Mevlânâ-yı Câmî'niñ
Görülmişdi haķâyık 'ilmine te'lif-i zî-şânı
11039. Teḥāküm eylemiş beyne't-ṭavâ'if altı mevzî' de
Vücūd-ı vâcib ü mümkinde idüp şarf-ı imkânî
11040. Muḥammed Ḥân'a irsâl eyleyüp bir nâme yazmışdı
Dimiş mektûbda olursa ger maķbûl-i sultânî
11041. Mesa'ilden daḥi ilḥāk olunmaķ ṣoñra ḳâbildir
Eger bir nev-eşer olmazsa manẓûr-ı ḥıdîvânî
11042. Fevât-ı vaḳtten ğayri müfid olmaz dimişlerdi
Egerçi Rûm'a vâşıl oldu te'lif-i Ḥorâsânî
[447a]
- Ḥâtime-i Menâķıb-ı Mevlânâ Câmî ḳuddise sirruhû**
11043. Muḥammed Ḥân Fâtih 'azm-i 'uḳbâ eylemişlerdi
Araya gitdi Câmî'niñ o dem te'lif-i zî-şânı
11044. Dimiş râvî ki Muḥyiddîn Fenârî nüşâ-i Câmî
Cenâb-ı vâlide memlûk olup çendîn ezmânî
11045. Baña mevrûş olup zannım budur 'indimdedir ḥâlâ
Nümâyân idi âşârından anıñ ḳadr-i 'irfânı
11046. Görülmişdi 'azîziñ Fârisî dîvân-ı eş'ârı
Selef âşârına râciḥ olup dîvân-ı evzânı
11047. Niçe mecmû'a-i na't u ḳaşâ'id Fârisî yazdı
Eyâdide görülmüşdi tefevvuk itmiş aḳrânı
11048. Ḥuşûşâ münşe'âtı nazm u neşr üzre mu'ammâsı
Kibâr-ı devletiñ olmuşdı ḥırz-i cân-ı 'irfânı
11049. Naḥivde Kâfiye Şerḥi ki 'unvânı Fevâ'id'dir
Virirdi bezm-i 'irfâna ziyâ çün câm-ı gerdânî
11050. Görülmüş idi daḥi ol Ḳur'ân'a tefsîri
Buṭûn üzre beyân idüp niçe esrâr-ı Furḳân'ı

11051. Şevāhid nāmına bir Fārisī te'līfī olmışdı
Resūl-i Kā'ināt'ın mu'cizātı idi 'unvānı
11052. Yazılmağla tükenmez idi te'līfāt u āşārı
Olur mı baħr-i mevvācın yek-ā-yek 'adde imkānı
11053. Sekiz yüz ba' de toķsan sekizde sāl-i hicretten
Kılup şehr-i Herāt içre vedā'-ı 'ālem-i fānī
11054. Rivāyetdir tuğāt-ı Erdebīlī kaşd-ı ğāretle
Teveccüh eyleyüp başıdıkda iķlīm-i Ħorāsān'ı
11055. 'Azīzīn meyyitin maħdūmı ķabrinden alup evvel
Götürdi defne kendi yerlerinde na'ş-ı zī-şānı
11056. Tasalluť eyledikde fırķa-i merzūle ğāretle
Herāt içre olan ķabr-i şerīf-i ķuťb-ı devrānī
11057. O sā'at açdırup iħrāk bi'n-nār itmege cismin
Tefahķus eyleyüp ancaķ 'azīzīn necl-i zī-şānı
11058. Bu emre mülhem olmışdı vücūd-ı ĥazret-i şeyħi
Yerinde bulmayup bā-şavn-i Ħaķķ ol ķavm-i tuğyānī
11059. Kemāl-i ğayzdan nāşī melā'in-i tuğāt āħir
Yaķup aķşāb-ı ķābri rāħat itdi kāfirīn cānı
11060. Ħudā maħbūb-ı ĥāşşın yaķdırır mı ĥiç a' dāya
Behiştīye niçe ta'zīb ider aķşāb-ı nīrānī
11061. Rivāyāt-ı şaħīħayla mezār-ı Ħazret-i Cāmī
Zemīn-i Cām'da vaķı' olup ol ķabr-i nūrānī
11062. İle'l-ān neşve-baķş-ı feyz olup 'uşşāķ-ı şeydāya
Ziyāretle bulurlardı müdāmī zevķ-i rūħānī
11063. Ħudā ķābr-i şerīfin ravzā-i rıdvān idüp dā'im
Revān-ı pākine olsun sürüşān Fātiħa-ħ'ānī

[447b]

Muḥammed Ḥān

[Şeyḥ 'Alāeddīn]

11064. Şuyūḥ-i Ḥalvetî'niñ ekmele ü a' lālarındandır
Cenāb-ı Şeyḥ 'Alāeddīn ol memdūḥ-ı Rabbānī
11065. Muḥammed Ḥān 'aşrında idi ol 'ārif-i bi'llāh
Ṭarīkatde anı irşād idüp Yahyā-yı Şirvānī
11066. O rütbe cezbese gālib idi ol şeyḥ-i āgāhıñ
Eger bir sālīke baḳsa yaḥud bir ḳavl-i sirrānī
11067. Ḳulağına nihānī söylese esrārdan bir kez
Gelürdi der-'aḳab elbet aña bir cezb-i rūḥānī
11068. Burusa şehrine dāḥil olunca Şeyḥ 'Alāeddīn
Müderresin buldı Mevlānā 'Alāeddīn-i 'Üryānī
11069. 'Ulūm-ı zāhirīde ders ile meşgūl idi anda
Cenāb-ı şeyḥ buldı gāyet-i inkārda anı
11070. Rivāyetdir ki bir gün ittifāḳen bir yere geldi
Miyānda ba'z-ı şoḥbet geçdi rūḥānī vü cismānī
11071. Cenāb-ı şeyḥ bir söz söyledikde gūş-i monlāya
Aña ol dem gelüp şayḥa ile gūyā ḡaşy-i sekrānī
11072. Ḳapandı arḳası üzre hemān muḡmā 'aleyh oldı
Niçe sâ'at ifāḳat bulmadı çıḳmışdı şan cānı
11073. 'Aziziñ himmetiyle gūyiyā 'avd eyledi rūḥı
O sâ'at eyledi inkāra tevbe şad peşimānī
11074. İnābetle cenāb-ı şeyḥ ile ḥalvet-nişin oldı
Ṭarīḳ-i Ḥalvetî'de oldı 'ālī ka'b-ı 'irfānı
11075. Muḥammed Ḥān Fātiḥ 'aşrı idi vaḳt-i teşrifi
Sitanbul'a gelüp itdi iḳāmet şeyḥ-i ḥaḳḳānī
11076. 'Aziziñ rütbe-i irşādı cezb-i irdi gāyāta

Anı gāhī görürdi devletiñ a‘yān u erkānı

11077. Tezāhüm üzre nāsıñ ictimā‘ı ḥazret-i şeyḥe
Muḥammed Ḥān’a virdi saltānat üzre hirāsānı
11078. Bilad-ı āḥere teşrīfine fermān gönderdi
Zarūrī emri virdi ihtiyārı üzre rüçḥānı
11079. Cenāb-ı şeyḥi ol gün Üsküdār’a itdiler teşyī‘
İkām-et-gāh kıldı kendüye şehir-i Karaman’ı
11080. Vefātı belde-i Lārende içre vāqı‘ olmağla
Tevārī itdi ḥākinde vücūd-ı şeyḥ-i Rabbānı
11081. Ḥudā taḳdīs ide ḳabrin hemişe nūr-ı raḥmetle
Dem-ā-dem irişe züvvārına ezvāḳ-ı rüḥānı
- Dede ‘Ömer Rüşenī ḳuddise sirruh**
11082. Kibār-ı Ḥalveti’niñ birisi hengām-ı Fātih’de
Cenāb-ı Şeyḥ ‘Ömer’dir Rüşenī olmışdı ‘unvānı
[448a]
11083. ‘Aziziñ neşve’-i aşlıyyesi olmağla Aydın’dan
Cenāb-ı şeyḥi kıldı rüşenā ol nām-ı nūrānı
11084. Şebābı ‘āleminde Bursa’da taḥşīl-i ‘ilm itdi
Melāḥiye düşüp meylı gehī hicv itdi yārānı
11085. Biraz ‘aşḳ-ı mecāziyle başı hoş idi evvel
Velākin pāk-bāz olmağla ḥayr olmışdı pāyānı
11086. Seyāḥatle ‘azīmet eylemişdi semt-i Īrān’a
Murād itmişdi anda eyleye tekmīl-i ‘irfānı
11087. ‘Aziziñ uğrayup āḥir yolu semt-i Karaman’a
‘Alāeddīn-i mezbūrla oldı anda lüḳyānı
11088. Ḳarındaş-ı kebīri idi ancaḳ aña küsmişdi
Şalāḥ-ı ḥāle meyl itmez diyüp ol şeyḥ-i ḥaḳḳānı
11089. Meger tevfiḳ-i Bārī dest-yārī olmaḳ istemiş

Me‘ âşiden idüp şad tevbe-i şıdk-ı naşûhânî

11090. İnâbet eyledi şoñra ‘ Alâeddîn’den anda
Hidâyet nûrî rûşen eyleyüp çeşm-i dil ü cânı
11091. O yerden ‘ azm-i Īrân eyleyüp vardıkda şîrâne
Telâkî itdi aña Hâzret-i Yahyâ-yı Şîrvânî
11092. ‘ Azîziñ hıdmetiyle bir zamân mekş eyleyüp anda
Hayât-ı câvidânî buldı Yahyâ’dan kemâ-kânî
11093. Lisân-ı Fârisî’de lehce-i Türkî’de âşârı
Görülmişdi niçe ebyât u eş‘ ârıyla dîvânî
11094. İlâhiyyât u na‘ tı vâridâtı ba‘ z-ı târîhi
Olurdı hâzret-i şeyhin kemâlât üzre burhânı
11095. Riyâzât u ‘ ibâdât u cihâdâtıyla bulmuşdı
Mecâziden hâkîkat-i kevniyye bir cîsr-i hâkkânî
11096. Velâkin ol şîrât-ı müstaķîm üzre mürûrında
Rehâ-yâb olmuş idi qorquluqdan ğayri püyânî
11097. Gehî bir dağda gâhî Gence’de gâhî Qarabâğ’a
Şitâ vü şayfda eylerdi elbet naql-i iskânî
11098. Hâsan Beg kişver-i Īrân’a mâlik idi mîrâna
Görüşmişdi Cenâb-ı Şeyh ‘ Ömer’le tûl ezmânî
11099. Cihân Şâh zevce-i metrûkesi Selçuk Hâtûn’uñ
Aña meyli düşüp ‘ aqđ eyledi bâ-emr-i Rabbânî
11100. Tezevvüc eyledikden şoñra Tebrîz oldı bir müddet
İkâmet-gâhı şeyhiñ naql ider ba‘ z-ı şadîkânı
11101. Kibâra merci‘ -i me’vâ olup ber-vech-i istiqlâl
Umûra müsteşâr itmişdi anı şâh-ı Īrânî
11102. Târîk-i Nakşibendî’den olan pâyâ-yı ni‘ metden
Olunmışdı rivâyet naql idüp ol merd-i hâkkânî
11103. Cenâb-ı Rûşenî şâhib-firâş-ı mevt olduqda

‘İyāde eylemişdim ḥasbū’l-‘āde ḵuṭb-ı zī-şānı

11104. Riyāset üzre şeyḥi pek te’essüf üzre bulmuşdım
Ḳabūl-ı ḥānumān-ı zevceden gelmiş peşimānı

11105. O ḥāletle dir idi kāşkī çirkāb-ı fāniden
Mülevveş itmemiş olsam dirīgā dest ü dāmānı

[448b]

11106. ‘İbādetden riyāzetden ḥalāvet ḳalmayup bende
Olup bende düşüp bende be-mekr ü keyd-i nisvānı

11107. Cihānda şāh iken nefsim beni itmekle istirkāk
Olup emmāreniñ levvāmeniñ çün ḳul u ḳurbānı

11108. Ḥudā ‘afv eyleye cürm ü ḳuşūrum diyerek āḥir
Sekiz yüz toḳsan iki sālınıñ olduḳda devrānı

11109. Fenā ḳulmet-gehinden ḳurtılup rūşen-dil olduḳda
Beḳānın ḥāneḳāhında bulup bir cāy-ı nūrānı

11110. Ola hem-vāre ḳabr-i Rūşenī envār-ı raḥmetle
Riyāz-ı cennetiñ rūşen-terin-i ḥuld-i bünyānı

eş-Şeyḥ Ḥabīb el-‘Ömerī ve’l-Bekrī raḥimehu’llāh

11111. Kibār-ı Ḥalveti’den biri daḥi ‘ahd-i Fātiḥ’de
Cenāb-ı Şeyḥ Ḥabīb olmışdı ol maḥbūb-ı Rabbānı

11112. Ḳaramanı’dır ancak müntehīdir cānib-i ebden
Cenāb-ı Ḥazret-i Fārūḳ’a anıñ nesl-i zī-şānı

11113. Cenāb-ı Ḥazret-i Şiddīḳ’a varır cānib-i ümmi
Bu minvāl üzre mervīdir ‘aziziñ nisbet-i şānı

11114. Ḳazā-yı Nigde ḳurbında olan şol ḳarye-i vusṭā
‘Aziziñ mesḳat-ı re‘si olup der-‘ahd-i şübbānı

11115. ‘Ulūma şuḡl idüp Şerḥ-i ‘Aḳā’id okıyup anda
O yerden ‘āzim olmuş ḥıdmet-i Yahyā-yı Şirvānı

11116. Rivāyetdir mülākī olmadın ol şeyḥ-i āḡāha

Mürīdānından anıñ birine olduḡda lüḡyānı

11117. Dimiş ḡādir midir şeyḡiñ baña himmetle bir günde
Kerāmetle irā'et eylemek mevlā-yı Raḡmān'ı

11118. Gürūh-ı şūfiyāndan Ḥācı Ḥamza nām bir sālīk
‘Azīzi ḡayretiyle ol zamāñ ber-vech-i ḡazbānı

11119. Ḥabīb'iñ vechine bir sille ‘aşḡ itmiş ki ḡarbından
Yüzi üzre ḡapanup gelmiş añā ḡařy-i sekrānı

11120. Yatup niçe zamān dem-beste vü ḡayrān bī-ḡāre
Ramaḡ ḡalmıřdı cisminden o demde uğraya cāmı

11121. Cenāb-ı şeyḡe ‘aks itdikde bu te'dībi dervīřiñ
Ḥabīb'i da‘vet idüp tesliyetle şeyḡ-i Rabbānı

11122. Buyurđı sevdiḡim incinme zīrā ḡavm-i dervīřān
‘Azīzi ḡayretin dā'im ḡeker cümle mürīdānı

11123. Yine sen ḡatırıñ ḡoř tut olursun maḡlaba vāsıl
Görürsün maḡřad-ı aḡřā olan dīdār-ı cānānı

11124. Ḥabīb'i ḡalvete emr eyledi resm-i ḡarīḡ üzre
Niçe eyyām virdi terbiyet ol Şeyḡ-i Şirvānı

11125. Ne ise gördiḡi rü'yāları ta‘bīr eylerdi
Tesellisin virirdi ḡalvet iḡre ḡuḡb-ı Yezdānı

[448b]

11126. Muḡařřal on sene ḡalvet-nişin oldı pey-ender-pey
Riyāzetle Ḥabīb'e tā gelince zevḡ-i rūḡānı

11127. Yazar Ḥaşḡöpri-zāde on iki yıl ḡalvete girdi
İcāzetle idince cānib-i Rūm'a ḡadem-rānı

11128. Ḥabīb'iñ kendüsinden naḡl olunmışdır Şaḡāyıḡ'da
‘Azīzim mürşidim cem‘ eyleyüp merdān-ı meydānı

11129. Benimḡün her birine şöyle tenbīh eylemişlerdi
Ḥabīb'e ḡor baḡmañ vardır anıñ ‘ilm ü ‘irfānı

11130. Hâbîb'in kendi nakli aşdıkāya şükr ile dirmiş
Kaçan kim hâlvete iclās idince şeyh-i Rabbānî
11131. Tecelliyât-ı Hâkık günden güne artardı zâtında
Bulurdum nev-be-nev feyz-i ilâhî zevk-i vicdânî
11132. Fenâ fi'llâh ile dâ'im beķā bi'llâh olup hâlim
On iki sâl kıldım hâlvete şeyhimle püyânî
11133. İcâzetle diyâr-ı Rûm'a ric'at vâķi' olduğda
Tavâf itdi Anaķolı'da olan şehr ü büldânı
11134. Gehî Aydın'da sâkin olmuş idi geh Karaman'da
Gehî Anķara'da olup Hâbîb'in cây-ı iskânı
11135. Cenâb-ı Hâcî Bayram'ı ziyâret eyleyüp ekşer
Geçerdi Akşemseddîn ile şöhetle ahyânî
11136. Gehî eylerdi İbrâhîm Tennûrî ile şöhet
Emîr-i Naķşibend ile iderdi zevk-i rûhânî
11137. Cenâb-ı Şeyh ' Abdûlmu'ķi ile söyleşürlerdi
Açardı her biri Zeyniyye'den ebvâb-ı ' irfânî
11138. Târîķ-i Hâlveti'den kām-yâb olmuşdı ' irfâna
Havâtır üzre eşrâf olmuş idi aña erzânî
11139. Anı bir kimse râķıd görmedi yâ müstened aşlâ
Firâş-ı ihtizâr üzre ruķûdın gördi ihvânı
11140. Töķüz yüz iki sâli olduğında ' âm-ı hicretten
Amâsiyye diyârından beķāya oldu püyânî
11141. ' Azîzîñ meşhed-i pür-nûrî ol yerde müşâheddir
Mıżânn-ı isticâbetdir du' âya ķabr-i zî-şânı
11142. Hudâ ķabr-i Hâbîb'i ravza-i rıdvân idüp yarın
Hâbîb-i ekremiñ cârı ola der-bâĝ-ı rıdvânî

el-Mevlâ Şeyh Mes'ûd rahimehu'llâhu ' aleyh

11143. Cenâb-ı Şeyh Mes'ûd idi biri devr-i Fâtih'de

Ṭarīk-i Ḥalvetīlerden alan meydān-ı ‘irfānı

11144. Mūderris olmuş idi evvelā ol ‘ārif-i bi’llāh
Taşavvuf ‘ilmine raġbet idüp ol ma‘rifet kânı

11145. Cenāb-ı Şeyḥ ‘Alāeddīn’e itdi ittişāl āḥir
‘Azīziñ ḥıdmetiyle bulmuş idi ‘izzet-i şānı

[449b]

11146. Ṭarīk-i şūfiyānı şeyhiniñ ‘indinde öğrendi
İcāzet aldı irşād itmege merdān-ı meydānı

11147. Ṭavaṭṭun itmiş idi Edrine şehrinde bir müddet
Ṭarīk-i Ḥalvetī’ye şuġl ile geçmişti devrānı

11148. Niçe ‘uşşāka oldu terbiyet-baḥşā ṭarīkatde
Kerāmāt-ı bülendi ṭoldurup āzān-ı ekvānı

11149. Riyāzetle katı çok kimse ber-kām oldu ‘indinde
Maḳāmāt-ı ‘aliyye şāḥibi oldu mürīdānı

11150. ‘Aceb bir cezbi ġālib ‘ārif-i bi’llāh şeyḥ oldu
Şerī‘atle ṭarīkatle idi ādāb u erkānı

11151. Riyāzetle ‘ibādetle edā-yı farz u sünnetle
Sezā-vār idi ḥaḳḳında dinilse ḳuṭb-ı Rabbānī

11152. Muḥammed Ḥān ‘aşrında Cenāb-ı Şeyḥ Mes‘ūd’uñ
Civār-ı Ḥaḳḳ’a oldu da‘veti bā-emr-i Sübhānī

11153. ‘Azīmet itdi ol dārü’s-sa‘āde semtine nā-geh
Sarāy-ı lā-yezāliden olunca izn-i sultānī

11154. Tevārī eylemekle belde-i mezkûre ḥākinde
Maḳām-ı ḳabri ḥālā buldı Mes‘ūdiyye ‘unvānı

11155. Ḥudā ḳabr-i şerīfin es‘ad-ı ravzāt-ı ‘Adn itsün
Ziyāret eyledikce merḳadin aḥbāb u ḥullānı

Cemālī Şeyḥ Muḥammed eş-şehīr bi-Çelebi Ḥalīfe

11156. Ricāl-i Ḥalvetī’niñ ecmeli eyyām-ı Fātih’de

Cenāb-ı Şeyh Muhammed'dir Cemālī oldı 'unvānı

11157. Hılāfetde Çelebi şöhretiyle nām almışdır
Cemāl-i Aḳsarāyī'ye irişür nesl-i zī-şānı
11158. 'Ulūm-ı zāhirīye şuḡl idüp vaḳt-i şebābında
Ma' āniden oḳuyup Şerḥ-i Telḥiṣ'i bedī' ānī
11159. Ṭarīḳ-i şūfiyāna bir maḥabbet ḡālib olmaḡla
Derūnında zuḥūr itdi o dem bir cezb-i Raḥmānī
11160. Gürūh-ı Ḥalvetī'den Şeyh ' Abdullāh yanında
Murād itmişdi ḥalvet 'azm idüp gördi Ḳaraman'ı
11161. Mücāz idi ' Alāeddīn'den ol Şeyh ' Abdullāh
Ṭarīḳ-i Ḥalvetī'den almış idi kām-ı ' irfānı
11162. Cenāb-ı şeyh ile hem-ḥalvet olmaḡ üzre olmuşdı
' Alāeddīn teşrīf itdi büldān-ı Ḳaraman'ı
11163. ' Azīziñ maḳdemin tebrike vardıḡda Cemāleddīn
Mehābet üzre gördi ol ' Alāeddīn-i zī-şānı
11164. Mübārek arḳasında cübbe-i sevdāsını gördi
Başında tāk-ı sevdā hem siyeh esb-i küḫeylānī
11165. ' Azīziñ kisve vü destār u esbī ḡūb gelmekle
Cemālī'ye buyurdı ol cenāb-ı şeyh-i Rabbānī
- [450a]
11166. Maḥabbetle begendiñse ḳamusı dil-pesendiñse
Saña baḡş eyledim mecmū' ını ber-resm-i ḡullānī
11167. Cevābında Cemālī ḡırḳa-pūş olmaḡ ne ḥaddimdir
Diyüp ' özr eyledi ol ḥazret-i şeyḫe edībānī
11168. Meger tāk u ridāsın virmege bā' iş bu olmuşdı
Taḳarrub eylemiş şeyḫiñ beḳāya 'azm-i pūyānı
11169. Aradan çok zamān geçmeksizin ol Şeyh ' Alāeddīn
Ḳaraman ülkesinden itdi 'azm-i sūy-i rıdvānī

11170. Anı ta'ķīb idüp müstaķlefi ol Şeyh ' Abdullāh
' Azizin yalıñız koyurmayup göçdi şitābānī
11171. Hūdā her biriniñ rūḥ-ı revānın şādmān itsün
Ola her biriniñ ķabri cinānıñ bağ u bostānı
11172. Çelebi Şeyḥ ol yerden ' azīmet itdi Toķad'a
Cenāb-ı Şeyḥ İbn-i Tāhir ile ķıldı lükḡyānī
11173. Ayağı tozu ile ḡalvete teklīf idüp şeyḡi
Celāl üzre cemāliniñ olup ḡalvetde iskānı
11174. Riyāzāt-ı ķaviyye emr iderdi şeyḡ ḡalvetde
Taḡammül itmeyüp ekşer firār itdi mürīdānı
11175. Faķaṡ ḡalvetde iki kimse ķalmışdı riyāzetde
Çelebi şeyḡ idi biri birisi şeyḡ-i zī-şānı
11176. Cemālī ḡaķķına dinmişdi bir gün şeyḡ-i zī-şāna
Riyāzetden biraz boşla ki gelmiş za' f-ı cismānī
11177. Celāl üzre didi ķeksün serī' an vuşlata irsün
Ya fevt olsun reh-i cānānda terk eylesün cānı
11178. Terākim zümresinden şeyḡ-i ümmī idi zāhirde
Velākin bāṡını aķvā idi ez-şavb-ı rūḡānī
11179. O ḡāletde Cemālī'ye menāmında zuḡūr itdi
Terākīb-i ġarībe vāķı' a rū 'yā-yı Raḡmānī
11180. ' Azīze naķl idince her birisin keşf-i ḡāl itdi
Nüvāziş eyledi luṡf ile ġayri şeyḡ-i Rabbānī
11181. Taķarrub eylemiş ' uķbāya bu şeyḡiñ daḡi ' azmi
Civār-ı raḡmete da' vet iķün geldikde fermānı
11182. Cihānıñ ḡāneķāhın terk idüp yā hū diyüp āḡir
Cenāb-ı İbn-i Tāhir itdi ' azm-i sūy-i rıḡvānī
11183. Cemālī devşirüp ṡas u ṡaraḡın ' azm-i rāḡ itdi
Cenāb-ı Pīr Aḡmed ḡıdmetiyle ķıldı pūyānī

11184. Varup kaç‘ -ı merāhil ile Erzincān’a cān atdı
Görüşdi Şeyh-i Pīr ile itdi şöhet-i cānī
11185. Cenāb-ı Şeyh Yahyā hıdmetin hūlyā iderlerdi
O yerden kaldırup tābānı kıldı ‘azm-i Şīrvānī
11186. İki gün infişāl itmişdi Erzincān şehrinden
Vefāt-ı Şeyh Yahyā’yı haber virdikde ihvānı
11187. O peygām-ı ğam-encām ile Erzincān’a ‘avd itdi
Cenāb-ı Pīr Aḥmed’le yine olduḡda lūḡyānī

[450b]

11188. ‘Azīzi Şeyh-i Pīr oldı hıdmet itdi bir müddet
Bilād-ı Rūm’a irsāl itdi irşād eyleyüp anı
11189. İcāzetle Amāsiyye olup dergāh-ı irşādı
Ṭarīḡ-i Ḥalveti’de eyledi irşād-ı merdānī
11190. Cenāb-ı Bāyezīd Ḥān ol zamān vālī idi anda
Ḳudūmiyle teberrük eyledi ṭab‘ -ı hıdīvānī
11191. ‘Alāḡa eyledi Şehzāde Sulṭān Bāyezīd Ḥān’a
Çelebi Şeyh dinmekle anıñ da ḡazṣ idüp cānı
11192. Hikāyet olunur kim Ḥazret-i Fātiḡ Muḡammed Ḥān
O demlerde vezīr itmişdi paşa-yı Ḳaraman’ı
11193. Vekīl-i muṭlaḡ olduḡda Muḡammed Ḥān-ı zī-şāna
Virildi dest-i istiḡlālīne mühr-i müşīrānī
11194. Şeh-i devrāna Cem Sulṭān vasfin eyleyüp ḡāhī
Virirdi Bāyezīd Ḥān’a ḡehī re’yinde noḡşānī
11195. Cem’iñ nūş eylemekle cām-ı leb-rīz-i müvālātın
Şikest idi aña mir’āt-ı ṭab‘ -ı Bāyezīd Ḥānī
11196. Çelebi Şeyh’e bu keyfiyyeti tenhāda naḡl itdi
Taḡarru‘ eyledi yalvardı ol necl-i cihān-bānī
11197. Didi sizden teveccūh isterim ey mürşid-i ‘ālem

Mu‘ārızlar zühür itdi baña der-mülk-i ‘Osmānī

11198. Cenāb-ı vālidim Fātiḥ Muḥammed Ḥān-ı zī-şanın
Taḫarrub eyledi Allāhu a‘lem vaḫt-i hicrānı
11199. Bi-emri’llāh bu mülk-i fenādan irtihāl itse
Benimken nevbet-i şāhenşehī pās-ı ḫıdīvānī
11200. Ḳarındaş-ı şağīrim ismi Cem hem rüşdi yok sersem
Anı iclās iderler taḫta bu ‘aşrın vezīrānı
11201. Ḥuşūşā ḫāliyā şadr-ı Ḳaramanī o mecnūnuñ
Ḥayr-ḫ‘āhı olup eyler baña ğadr-i le’imānī
11202. Eger bir kez teveccüh eyleyüp himmet buyursaydın
Baña olmazdı şeyḫim kimseniñ irās-ı ḫüsrānı
11203. Bu vech üzre niyāz itdikce şeyḫ-i pāk-dāmāna
İderdi rüy-i istignā ile şad ‘özt-ḫ‘āhānī
11204. Dir idi pādişāhım bu işe luṭf it beni şokma
Bu emri iltizām itmekde vardır bir perişānī
11205. Çelebi Şeyḫ ‘özt itdikce şehzāde niyāzında
Terakḳī üzre idi ‘ākıbet ol şeyḫ-i ḫaḳḳānī
11206. Derūnında olan ḫubb u ḫamiyyet görmedi şāyān
Zımından eyleyüp endāḫte şehzāde sulṭānı
11207. Taḫallüf eyleye pās-ı ḫilāfet sāğar-ı devlet
Cem’in devr eyleye bezm-i cihānda cām-ı devrānı
11208. Yine ibrām u ilḫāḫ eyledikde şeyḫe şehzāde
Teveccüh eyledikde gördi eşyāḫ-ı Ḳaraman’ı

Menākıb-ı ‘Aliyye-i Çelebi Ḥalīfe eş-Şehīr bi-Cemālī

[451a]

11209. Meşāyihden Cem’in eṭrāfını cemm-i ğafir almış
Çelebi Şeyḫ ḳaşd itdikde eşyāḫ-ı Ḳaraman’ı
11210. Cenāb-ı Bāyezīd’i iltizāmından gücenmekle

‘Azîzi âteşe tıtdı Cem’iñ iqbâl-h’âhânı

11211. Elinde her biriniñ âteşi var idi ma‘nâdan
Cemâlî üstine remy itdiler nîrân-ı sûzânı
11212. Haṭâ idüp işâbet itmedi sehm-i kaṣâ şeyḥe
‘Azîziñ duḡterin urduḡda yaḡdı nâr-ı rûḡhânî
11213. Bir-iki gün mürûrında kerîme ḡastece oldu
O yüzdenmiş memâtı kıldı ‘azm-i sûy-i rıdvânî
11214. Kõmazdı şeyḡ isti‘fâyı elden ictinâb üzre
Ziyâde olmuş idi Bâyezîd’iñ âh u eḡḡânî
11215. ‘Azîziñ muḡtezâ-yı ḡayret-i ṭab‘-ı şerîfiyle
Teveccühle yine cem‘ itdi aḡṭâb-ı Karaman’ı
11216. Cenâb-ı şeyḡe her biri ‘itâb üzre ḡıṭâb itdi
Teveccühden nedir maḡşûd dirlerdi ḡazûbânî
11217. Cevâbında buyurdu sizleriñ maḡşûdını bilsek
Neden icâb ider bir şaḡş-ı ḡaddâr-ı Karamanî
11218. Tazammun eyleyüp her biriñiz ol şaḡş-ı bed-kârı
İdersiz rûz u şeb pervâne-veş şem‘inde pûyânî
11219. Cenâb-ı Fâtih’iñ düstûr-ı zî-şânı bulunmaḡla
ḡarâb itmişken evḡâf-ı zevâyâ-ı ‘azîzânı
11220. Niçe evḡâfı beytü’l-mâl içün zabṭ eyleyüp zâlim
Esâs-ı devlete ol vechle virmişdi vîrânî
11221. Anıñ gibi zalûmuñ ḡâtırı mer‘î olup ḡâlâ
Teveccüh üzresiz Cem semtiniñ olup nigh-bânı
11222. Ṭuyup Şehzâde Sultân Bâyezîd’i dîdeden dilden
Virürsiz saltanat emrinde Cem sultâna rüḡḡânı
11223. Rivâyetdir aña İbnü’l-Vefâ ber-vefḡ-i şad-der-şad
Kõnup virmişdi kim ḡıfz eyleyen ol vefḡ iden anı
11224. Başında ‘aklı idi gövdesinde cân idi ḡüyâ

Anıñla hıfz iderdi kendüyi ez-ķahr-ı sulķāñı

11225. ‘Aziziñ sūr içinde görmesi şadr-ı cihān-giri
Vefāyī vaķfıdır dirlerdi ‘aşrıñ ehl-i ‘irfāñı
11226. ‘Aziziñ bu kelāmına gelüp her birine inşāf
Teveccühden ferāğat itdiler ber-vech-i nedmāñı¹⁴⁷
11227. Çekildi her birisi intişārından girü ķaldı
Faķat İbnü’l-Vefā ķalmışdı düstürüñ beķā-hıñı¹⁴⁸
11228. ‘Aziziñ kendüden merviyıyedir şadr-ı Karaman’ıñ
Teveccüh eylemişdim ķahrına ber-vech-i rühāñı¹⁴⁹
11229. İzāle ķaşdın itdikce anı sūr içre görmişdim
Aña İbnü’l-Vefā bir dā’ire çizmişdi vefķāñı¹⁵⁰
11230. Tıururken sūr içinde el uzatmak mümkün olmazdı
Tecāvüz itmeyince sūrı paşaya-yı Karamanı¹⁵¹
11231. Meger günlerde bir gün taşrada görmekle paşayı
Teveccühle irüp zaķm-ı ķazā bā-emr-i Rabbāñı¹⁵²
11232. ‘Aziziñ kendi naķlı biñ belā girdikde hışn içre
Zaķim-nāk oldu paşaya gerçi bā-taķdır-i Sübhāñı¹⁵³
11233. Otuz üçüñci gün ancak zuhūr eylerdi āşarı
Bu minvāl üzre tebşir itdi piri Bāyezīd Hāñı¹⁵⁴
11234. Aradan çok zamān geçmeksizin düstür-ı Cem-meşreb
Bir ednā şey’ ile olmuşdı mağzūb-ı hıdīvāñı¹⁵⁵

[451b]

Teveccüh-i Taķt-ı Sulķāñı be-Cāñib-i Şehzāde Bāyezīd Hāñ

¹⁴⁷ H nüshasındaki bu beyit her iki Üniversite nüshasında mevcut değildir.

¹⁴⁸ H nüshasındaki bu beyit her iki Üniversite nüshasında mevcut değildir.

¹⁴⁹ H nüshasındaki bu beyit her iki Üniversite nüshasında mevcut değildir.

¹⁵⁰ H nüshasındaki bu beyit her iki Üniversite nüshasında mevcut değildir.

¹⁵¹ H nüshasındaki bu beyit her iki Üniversite nüshasında mevcut değildir.

¹⁵² H nüshasındaki bu beyit her iki Üniversite nüshasında mevcut değildir.

¹⁵³ H nüshasındaki bu beyit her iki Üniversite nüshasında mevcut değildir.

¹⁵⁴ H nüshasındaki bu beyit her iki Üniversite nüshasında mevcut değildir.

¹⁵⁵ H nüshasındaki bu beyit her iki Üniversite nüshasında mevcut değildir.

11235. Yazar Künh içre ‘Ālî çünki ol şad rütbe-i kārîñ
Sarây-ı devlet ü iqbâli buldı hedm [ü] vîrânî
11236. Cem’iñ hāmîsi gitdi qalmadı aşlâ hevâ-dârı
Qırıldı sâğar-ı bahtı döküldi cām-ı gerdânı
11237. Şunuldu Bâyezîd’e bâde-i peymâne-i devlet
Taḥaḫḫuḫ buldı aña salṭanat dîhîm-i ‘Osmânî
11238. Vezîr-i a‘zamîñ idbârına bâ‘iş bu olmışdı
Müverriḥler yazar zâhirdeki idbâr-ı hızlânî
11239. Meger günlerde bir gün Ḥazret-i Fâtîḥ Muḥammed Ḥân
İdüp şehzâdegândan birisiyçün sūr-i sulṭânî
11240. Ḥıtân cem‘iyyetinde üft ü hîz itmek vezîrâna
Kadîmî ‘âdet olmağla o gün şadr-ı Karamanî
11241. Aşağı yukarı hıdmet iderken derlemişlerdi
Bozulmağla ‘arâdan vefkınıñ erḳâm-ı evzânı
11242. Başından vefkı iḥrâc eyleyüp taṣṣîḥ içün şeyḥe
Serî‘an gönderince taşra qalmağla Karamanî
11243. Derûn-ı sūrdan ḥâric bulunmağla irişmişdi
Kaḏâ-yı nâ-gehâniyle belâ-yı zaḥm-ı rûḥânî
11244. Vezîre vefkı ‘avdet itmedin maḳtûl olmuşdı
Tevâfuḳ üzre naql eyler anı târîḥ-i ‘Osmânî
11245. Muḥammed Ḥân fevtin ketm idüp orduda ‘askerden
Teraḫḫub idi maḳşûdı kudûm-i Bâyezîd Ḥânî
11246. Bu vech üzre mürûr itmişdi anıñ zîkri bālâda
Menâfîdir bu yerde vaşf-ı aḥvâl-i Karamanî
11247. ‘Ala qavleyn sevmezdi vezîri kimse ‘askerde
Ḥuşûşâ ḥaşm-ı cânıydı ricâl ü devlet a‘yânı
11248. Ḥalâşî ihtimâliyle kudûm-i Bâyezîd Ḥân’a
Tevâḫḫuf itmeyüp başdı sarâyın qavm-i tuğyânî

11249. Bütün māl u menālin ğāret itdi soñra qatl itdi
Gürüh-ı ‘ askeriniñ eşkıyası lışş u düzdānı
11250. Hülāşa qal‘ adan soñra yigirmi günden evvelce
Muhammed Hān kıldıqda vedā‘ -ı ‘ ālem-i fānī
11251. Yerine oğlu Sultān Bāyezīd Hān pādīşāh oldı
Otuz üç gün tamāmında dimişdi şeyh-i haqqānī
11252. Şakāyık nakli üzre on beşinci gün vefātından
Mürür itmişdi Şehzāde Cenāb-ı Bāyezīd Hānī
11253. Cenāb-ı Fātiḥ’iñ ılğarla geldikde etbā‘ ı
Amāsiyye diyārından götürmişdi şitābānī
11254. Vezīriñ katlini yolda işitmekle mezīd oldı
Cenāb-ı Bāyezīd’iñ ḥātırında şevk u şādānī
11255. Serīr-i taḥt-i şāhī üzre hem sultān-ı Rūm oldı
Karamanī gibi bir düşmene hem virdi ḥızlānī
11256. Şakāyık’da yazılmışdı Çelebi Şeyḥ’iñ evşāfı
Ḥikāyet eylemekle ol ‘ aziziñ ba‘ z-ı ḥ ı şānı
11257. Cenāb-ı Şeyḥ nakl itmiş Haḫ’a izhār-ı şükr itmiş
Dimiş vaqtā ki ḥüz n üzre görüp şehzāde sultānı
11258. Teveccüh eyledikde nikbet-i şadr-ı Karaman’a
Baña ḥāşıl olup bir ğayret-i ‘ uz mā-yı haqqānī
11259. Muhammed ism-i sāmīsiyle kim mevsūm ise ol dem
Vezīriñ olmuş idi aña sārī nikbet-i şānı
11260. Dimiş rāvī Muhammed idi ismim ben de qorqardım
Ḥadīşü’s-sinn iken nikbetden eylerdim gürizānī
11261. O günlerde idi bir gün dıraḥta müşrif olmuşdım
Ayağım vaż‘ idince münkesir olmağla ağşānı
[452a]
11262. Zemīne sākıṭ olduğda yarılmışdı başım ol dem
Vezīriñ baña daḥi ırmış idi şūm u ḥızlānı

11263. Amâsiyye diyârında şayılmış idi kırk âdem
Muhammed idi nâmı oldu menkûb-i Karamanî
11264. Cûlûs itdikde Sultân Bâyezîd Hân taht-ı iclâle
Haber gönderdi da' vet eyledi ol kûtb-ı devrânı
11265. Ferâmûş itmeyüp sebķ eyleyen mî' âd u mişâķı
Çelebi Şeyh idi çün maḥrem-i esrâr-ı pinhânî
11266. Sitanbul'ı kudûmiyle müşerref-sâz kıldıkda
'Azîze lutf u ikrâm eyledi ber-vech-i şâhânî
11267. Vebâ vü zelzele olmuşdı müstevlî o demlerde
Cenâb-ı Bâyezîd Hân'ın yoğ idi râḥat-ı cânı
11268. Niçe kerre du' âya çıkdılar eyyâm-ı Fâtih'de
Şhirden munķatı' olmadı igen ķahr-ı Rabbânî
11269. Kırılmaķda idi şehr-i Sitanbul'ın ehâlisi
Yıkılmaķda idi ol beldenin bünyâd ü bünyânı
11270. Bu iki berzaḥın def' inde 'âlem 'âciz olmağla
Bütün icmâ' idüp İstanbul'ın aşḥâb-ı 'irfânı
11271. Ḥalîfe cânibinden müstecâbü'd-da' ve bir âlim
Varup evvel ziyâret eyleyüp Sultân-ı 'Adnân'ı
11272. Resûl-i Ekrem'in ķabr-i şerîfi ḥâk-i pâkinden
Kıla def' -i belâya anda istid' â-yı rûḥânî
11273. Ğubâr-ı müşk-sâ-yı merķad-ı pür-nûra yüz sürsün
Turâb-ı ravżasıyla iktihâl itsün dil ü cânı
11274. Ḥabîb-i Ekrem'in rûḥından istimdâd itmekle
Emîn olsun belâdan şehr-i İstanbul sükkânı
11275. İderdi zelzeleyle 'illet-i tã' undan taḥlîş
Eger bir kerre istimân olunsaydı ḥulûşânî
11276. Bu emre ķalb-i Sultân Bâyezîd'i meyl itdirdi
Recâ-mend olduğında devletin a' yân u erkânı

11277. Çelebi Şeyh için irsâl ensebdir diyüp devlet
‘Azîzi hacca niyyet itdirüp ikbâl-i sultânî
11278. Cenâb-ı şeyhe kırk biñ aqça harc-ı râh-ı hacc virdi
Yanında kırk kadar var idi dervîşân u merdânî
11279. Üçer biñ aqça şurre virdiler her birine başka
‘Alâ kavlin beşer biñ idi ta‘yîn-i cihân-bânî
11280. Bu niyyet ile geçdi Üsküdâr’a şeyh-i deryâ-dil
Ma‘iyyetle yanında kırk kadar dervîş-i haqqânî
11281. Rivâyetdir teveccüh itmesiyle hazret-i şeyhiñ
‘Alâ kavlin güzâr itdikde bahri şeyh-i Rabbânî
11282. Tenezzül bulmış idi zelzeleyle ‘illet-i tã‘ûn
Vebânîñ hiffetin cezm eylemiş şehriñ ‘azîzânî
11283. Rivâyetdir ki altmış yıl kadar şehir-i Sitanbul’a
Vebâ vü zelzele olmadı bâ-tağdîr-i Sübhânî
[452b]
11284. Yazar târîhde ‘Âlî ‘azîziñ hacca ‘azmiyle
Vebâ vü zelzele hiffet bulınca Rûm sultânî
11285. Cenâb-ı şeyhe âdem gönderüp ‘avdin recâ itdi
Teveccühle garaž hâşıl olup bâ-emr-i Sübhânî
11286. Maḥabbet-nâme yazdı şeyhe ‘arz-ı iştiyâk itdi
Derûn-ı nâmesinde itdi izhâr-ı peşimânî
11287. Kanâ‘at gelmemişdi meclisiñden bezm-i hâşşîñdan
Diyüp yalvarmış idi hazret-i şeyhe melûlânî
11288. ‘Azîziñ belki istişkâle ḥamlî ola vehminden
Derûn-ı şehriyâre gelmiş idi bir perîşânî
11289. ‘Alâ kavlin yoğ idi nâmesi sultân-ı zî-şânîñ
Şeh-i devrânîñ ağızıyla dimişlerdi Süfyânî
11290. Ferâğat eylesünler bu sene hacca ‘azîmetden

Eger sâkıt ise zımmetlerinden haccın erkânı

11291. Terâhî üzredir farzıyyeti ma‘lûm-ı devletdir
İderler sâl-i âtîde edâ bâ-‘avn-i Rabbânî
11292. Bu minvâl üzre Sulţân Bâyezîd ibrâm itmişdi
Recâ-mend oldu gerçi ‘avdetin ol şeyh-i nûrânî
11293. Mühimmât-ı sefer hâzır bulunmağla ‘azîmetden
Rücû‘ın görmedi enseb kılup Baḥḥâ’ya pûyânî
11294. Yazar Târîḥ-i ‘Âlî’de Dımaşḡ-ı Şâm’a vardıkda
Çelebi Şeyḥ ile yanındaki kırk merd-i meydânî
11295. Kâmusı Şâm’dan muḥrim olup ‘azm itdiler hacca
Ḥicâz’ı râḥatü’l-ervâḥ idüp ‘uşşâḡ-ı merdânî
11296. Olup her birisi ihrâm-bend kūy-i cānāna
Tecerrüd ihtiyâr itmekle her dervîş-i ‘üryânî
11297. Dımaşḡ-ı Şâm’dan ḥuccâcla Yeşrib hevâsıyla
Çıkınca ḥazret-i şeyḥ-i mükerrremle mürîdânî
11298. Üçünci menzile vardıklarında Ka‘be-i dîdâr
Görünmekle ‘azîze cān atup olmuşdı ḡurbânî
11299. ‘Azîziñ Ka‘be-i vaşla yolu yaklaştı ol yerde
Ziyâret eyledi ḡabr-i şeh-i ‘Adnân’ı rûḡhânî
11300. Sitanbul’da olan seccâde-i irşâdı devletden
Kılındı Ḥazret-i Sünbül Sinânüddîn’e erzânî
11301. Ḥudâyâ her biriniñ merḡadi sünbül-sitân olsun
Sürülsün âsitânında uşûl-i zıkr-i erkânı

Eş-Şeyḥ Yûsuf el-‘Arîf Şeyḥ Sinân

11302. Gürûḥ-ı Ḥalvetî’den ‘ârif-i bi’llâh olanlardan
Birisi Şeyḥ Yûsuf’dur Sinânüddîn ‘unvânı
11303. Civâr-ı şehir-i İstanbul’da bir ḡarye olmuşdır
‘Azîziñ maskaḡ-ı re’si maḡall-i kesb-i irfânı

11304. Muḥammed Ḥān ‘aşrında gelen ehl-i vera‘ dandır
Lisân-ı ḥalkda mezkûr idi taqvâ ile şânı

11305. Vaṭanda olmuş idi iştiğâli ‘ilm ü ‘irfâna
Ṭarîḳ-i Ḥalvetî’de var idi bî-ḥadd mürîdânı

11306. ‘Azîziñ şöḥbetiyle muğtenimlerden işitmekle
Şaḳâyık’da yazar Ṭaşköpri-zâde şeyḥ-i zî-şânı

11307. Ṭarîkâtden niçe tullâbı irşâd eylemişlerdi
Kemâle irişmişdi terbiyetle niçe ihvânı

[453a]

11308. ‘Azîziñ ḥüsn-i ḥulkın vaşf iderdi ba‘z-ı aşḥâbı
Ḥuşû‘ üzre olup evzâ‘ı der-künc-i ḥamûlânî

11309. Vera‘ la inḳıṭâ‘ itmişdi yârân u eḥibbâdan
Riyâzât üzre geçmişti ‘azîziñ vaḳt-i devrânı

11310. Yine ol ḳaryeden ḳurbe irişmişti vefâtında
Ta‘ayyün üzredir ḥâlâ ‘azîziñ ḳabr-i zî-şânı

11311. Ḥudâ taḳdîs ide rûḥ-ı şerîfin ḳabr-i pür-nûrın
Ḳıyâm-ı ḥaşre dek züvvârı bulsun feyz-i rûḥânî

es-Seyyid Yahyâ eş-Şîrvânî ḳuddise sirruhû

11312. Ṭarîḳ-i Ḥalvetî’niñ ekmeli ol Şeyḥ Yahyâ kim
Olup vâlidleri Seyyid Bahâeddîn-i Şîrvânî

11313. Şamâḥî beldesinde gelmiş idi mehd-i dünyâya
Ḳarîb olmağla Şîrvân’a anıñla buldı ‘unvânı

11314. ‘Azîziñ vâlid-i ekremleri Seyyid Bahâeddîn
Olup erbâb-ı şervetden velâkin necl-i zî-şânı

11315. Şerîf Yahyâ ki mişli yoğ idi ḥüsn ü cemâlinde
Kemâlinde daḥi ma‘dûm idi belki aña şânî

11316. Rivâyetdir ki bir gün top oynarken uşaklarla
Atup tutmağa uydurmuşdı kendi gibi şıbyânı

11317. Kibâr-ı Halvetî'den Pîr-zâde İbn-i ' İzzeddîn
Mürîd-i Şeyh Şadrüddîn idi hem şîhr-ı zî-şânî
11318. Mürûr itmekle gördi şavlecân oynardı Yahyâ'yı
Cemâl ü hüsni ü ânın seyr idince şeyh-i Rabbânî
11319. Şerîf Yahyâ'yı âdâb üzre görmekle du' â itdi
Tarîkatde şalâh u fevziniñ olmışdı cüyânı
11320. Tarîk-i Halvetî'ye incizâbla du' â itmiş
Menâmında görüp Yahyâ o şeb rû'yâ-yı Rahmânî
11321. Tağayyür bulmuş idi vâkı' ayla hâli Yahyâ'nıñ
Bütün ehvâ-yı nefsâniyyesi olmağla rûhânî
11322. Cenâb-ı Şeyh Şadreddîn'e vardı ilticâ itdi
Tarîk-i Halvetî'den hîdmet ile kıldı püyânî
11323. Unutdı dâr u deyyârı ' azîzi oldu muhtârı
Cenâb-ı mesnedü'l-ebrârı bildi şeyh-i haqqânî
11324. O hüsni ü ânla halvet-nişîn-i şüfiyân oldu
Bahâeddîn'e gâyet güç gelüp Yahyâ gibi cânı
11325. Teberrâyı gürûh-ı şüfiyân hem halvet olmağla
Ala âgûş-ı vaşla hâle-veş ol mâh-ı tâbânı
11326. Muqaddem dahî hüsni-i i' tikâdı yoğ idi şeyhe
Bu minvâl üzre inkâr eyledi şeyhi cehûlânî
11327. Dirîgâ gitdi ' ırzım diyü kendin yerlere urdı
Revâ mı şeyhe ide böyle tıflı tekve kurbânı

[453b]

**Menâkıb-ı ' Aliyye-i Seyyid Yahyâ ve Naşihat-ı Peder-i Buzurgvâr ve
Menkabe-i Şadr-ı Şirvânî**

11328. Hayâ ile diyüp Yahyâ'ya gerçi nuşh u pend itdi
Velâkin girmede hiç gûşına pend-i naşûhânî
11329. Gehî lutf ile yalvardı gehî tahvîf eylerdi

Müfid olmadı ahlâ va' de-i ferdâ-yı ihsânî

11330. Dinilmiş idi hattâ hazret-i şeyhe Bahâeddîn
Seni Yahyâ için katle taraşşud eyler ahyânî
11331. Rivâyetdir ki bir şeb ittifaķen câmi'e Yahyâ
'İşâya çıkmayup terk eyledi ihyâ-yı devrânı
11332. Şitâ olmağla tennûruñ şafâsıyla alışmışdı
Velâkin i' tibârıyla mu' atţal oldu riclânı
11333. Niçe eyyâm renc-i pây ile şâhib-firâş oldu
Kıyâma iktidârı olmayup bulmadı dermânı
11334. Cenâb-ı Şeyh Şadreddîn bir şeb beyt-i Yahyâ'ya
'İyâdet kaşd idüp tedbîr ide ber-vech-i rûhânî
11335. Kıpudan girmeyüp dârîñ duhûl itmekle revzenden
Yapışdı dest-i Yahyâ'ya didi ey cânımıñ cânı
11336. Ayaga kalk bu 'illet ğayri senden mündefi' oldu
Didikde ¹⁵⁶ "فُتِمَ بِإِذْنِ اللَّهِ" şifâ buldı kemâ-kânî
11337. Cevârîden birisi vâkıfe olduķda bu hâle
Bahâeddîn'e iħbâr itdi Şadreddîn-i Şîrvân'ı
11338. Miyân-ı şebde geldi hâne-i Yahyâ'ya ihyâya
Kıpudan girmeyüp revzenden itmiş idi lûkyânî
11339. Eline yapışup Yahyâ'yı kaldırdı firâşından
Bahâeddîn'e ğamz itdi cenâb-ı kuţb-ı devrânı
11340. Gelüp Yahyâ'ya âteşler saçup babası bî-çâre
Bir elde hancer-i kahrı bir elde tîğ-i bürrânı
11341. Ğazabla tās-ı pür-hûn olmuş idi çeşmi 'ayniyle
Pür olmuşdı dem-i ğayret ile şîryân-ı Şîrvânî
11342. Füzûn-ter olmuş idi Şeyh Şadreddîn'e inkârı
Ele girse içerdı ol 'azîziñ bir kaşık kanı

¹⁵⁶ "Allah'ın izniyle kalk."

11343. ‘İtâb-âmîz didi maşlahat ne idi kim şeyhiñ
Gelüp cevî-i leyde saña tedbîr ide rûhânî
11344. Tavaqquf itmeyüp bir ân feth-i bâba hırşından
Hilâl-ı kûhdan dâhil ola beyte şitâbânî
11345. Teşerru‘ üzre aña mu‘tekıdsıñ ğayri dönmezsıñ
Bu hâliñ var mıdır haml-i şalâha semt-i imkânı
11346. Bu olmışdı cevâbı vâlid-i zî-şâna Yahyâ’nıñ
Didi luţf eyle ta‘yîr eyleme ol kûtb-ı devrânı
11347. Bu vaz‘ında ‘azîziñ hikmet-i maḥfiyyesi vardır
Ṭarîkiñ şu ki taḥvîf eylemişdi kûtb-ı devrânî
11348. Cefâ-yı hârdan kôrkup kapudan olmayup dâhil
Derûn-ı beyte girdi kûhdan ol şeb ḥakîmânî
[454a]
11349. Ṭarîkiñ şu gibi hâr-ı cefâsın şordı Yahyâ’dan
Nedir bilmem didikde oğlına babası ğazbânî
11350. Ṭarîkiñ şu ki inkârıñ olup ol şeyḥe didikde
Bahâeddîn’den zâ’il olup inkâr ol ânî
11351. Derûnında olan ğayzı mübeddel oldu iḥlâşa
Mülâzim oldu dergâh-ı ‘azîze çend ezmânî
11352. Cenâb-ı şeyḥden bey‘at murâd itdikde âḥîr kâr
Bahâeddîn’e emr itmişdi Şadreddîn-i Şîrvânî
11353. Ṭarîkat muḳtezâsı üzre bir yıl oĝlı Yahyâ’nıñ
Ola pâpûşınıñ hîzmet-güzârı keşî-i gerdânı
11354. ‘Azîziñ maḳşadı ancak mükâfât idi inkâra
İzâha idi ṭab‘ında olan iĝvâ-yı şeyṭânî
11355. Te’eşşür geldi istiḥdâm-ı vâlid ile Yahyâ’ya
Egerçi inkıyâd-ı emr ile kılmışdı püyânî
11356. Cenâb-ı şeyḥden ‘afvın recâ itdikde Yahyâ’nıñ

Qabul itdi niyazın ' afv u şafh itdi kerimani

11357. Rivayetdir ki Cenab-ı Seyh Şadrüddin-i vala-cah
Güzer-gah-ı fenadan eyledikde ' azm-i rıdvani
11358. Cenab-ı Pır-zade'yle Şerif Yahya miyanında
Tarikatde tehaluf vaki' oldi çend ezmâni
11359. Kadimu's-sohbe iken Seyh Şadr ile tarikatde
' Aziziñ akrabasından olup hem şıhr-i zi-şani
11360. O demde Pır-zade olmayup nâs içre ragbetli
Umarken ka'in atası gibi ola ' izzet-i şani
11361. Cenab-ı Seyh Yahya semtine ikbal idüp ' alim
Meziyyet buldı Şadreddin-i Şirvani'den ' unvani
11362. Ele degmezdi nevbet iltisam-ı pay u damından
Kulakdan ' aşık-ı şeydâsınıñ yoğ idi payanı
11363. Şadâ-yı feyz u irşadı ser-â-pâ kevnî tutmağla
İnâbet-kerde on biñden füzûn olmışdı merdâni
11364. Şıkıldı Pır-zade infî' alinden tehasüdle
Revân oldı o dem Bakü'ye Yahya-yı Şirvani
11365. Karib-i hıttâ-ı Şirvân'da bir beldedir Bakü
Hevası hûb olup âbı leziz âlüfte sükkâni
11366. Tavaştun itdi anda haneğah bünyâd itdirdi
Cenab-ı Seyh Yahya itdi ihyâ hafid-i devrani
11367. Halife gönderüp etrâfa âyîn-i tarik üzre
Odur evvel iden ba's-i halâ'if-i neşr-i ' irfani
11368. Odur ikşarı tecvîz eyleyen emr-i hilâfetde
Vesâţatle görüp re'y-i hüsün ta' lîm-i erkani
11369. Buyurmuş câ-nişîn-i mesned-i irşad olan mürşid
' Azizi merkezinde bir olur olmaz firavani

[454b]

11370. Hikāyetdir Cenāb-ı Şeyh Yahyā kim riyāzetle
Dem-i āhirlerinde naql iderlerdi mürīdānı
11371. Ta‘āma altı ay miqdārı raġbet itmedi ašlā
Velākin āhir-i ‘ōmrinde bir gūn şeyh-i ḥaqqānī
11372. Teḳāzā-yı nefisle bir ta‘āma şehvet itdikde
Anı āmāde vü iḥzār idüp maḥdūm-ı zī-şānı
11373. Konulduḳda öñine ‘azīziñ bir loḳma almışdı
Henūz ekl itmedin taḳrīr idüp esrār-ı ‘irfānı
11374. Elinde loḳması bir şöḥbet açmışdı ḥaḳāyīḳdan
Unutdı lezzetinden loḳmayı çendīn ezmānī
11375. Muḳadder olmadı ol loḳmayı ekl eyleye Yahyā
Laṭīfe ile didi yanındaki seyr iden iḥvānı
11376. Revāyīḳdan teġaddī eylemişdi Ḥazret-i Loḳmān
Aña kāfī olup tiryāḳ-ı maşnū‘ı ḥakīmānī
11377. Eger siz de tegaddī itseñiz bu loḳma būyıyla
Tenāvülden bedel olurdu bir şemm itseñiz anı
11378. Rivāyetdir Cenāb-ı Şeyh Yahyā’ya eḫibbādan
Birisi ṭul-i ‘ōmriyle du‘ā itmişdi aḫyānī
11379. Dir idi Ḥazret-i Sultān Ḥalīl’iñ ṭul-i ‘ōmriyle
Du‘ā idiñ ki anıñ ṭul-i ‘ōmri ṭul-i iḥsānī
11380. Benim ṭul-i ḫayātım ile gūyā irtibāt itdi
Anıñ ṭul-i beḳāsıdır beḳā-yı müstemendānī
11381. Ḥaḳīḳāt öyle oldı ḥazret-i sultān-ı vālā-cāḥ
Cihānıñ ‘izz ü cāḥın eyleyüp tebdīl-i rıdvānī
11382. Cenāb-ı şeyḫden evvel beḳāya rıḫlet itdikde
Toḳuz ay soñra fevt oldı Şerīf Yahyā-yı Şirvānī
11383. Sekiz yüz ba‘de altmış sekizde sāl-i hicretten
Gūzer kıldı fenādan hū diyüp ol ḳuṭb-ı Rabbānī

11384. Ziyâret-gâhdır Bakü’de hâlâ kabır-i pür-nûrî
Gelür züvvâra elbet merķadinden feyz-i rûhânî

11385. Hudâ kabrin münevver eylesün envâr-ı rahmetle
Hemîşe mûnisi olsun sürüş-i ‘arş-ı Raḥmânî

Ḥâtime-i Menâkıb-ı Meşâyih-i Tarikat-i ‘Aliyye

Ve mine’ş-Şu‘arâi ve’l-Bülegâi fi Zamânihi’l-Mâdiḥine li-Aḥlâkıhi’l-

Ḥasenetî bi-‘İzâmî Şḡniḥî

[Veliyyüddîn-zâde Aḥmed Paşa]

11386. Muḥammed Ḥân ‘aşrında gelen aşḥâb-ı evzânî
Ḳamunuñ şî‘r ü inşâda faşîḥi ekmelü’ş-şânî

11387. Veliyyüddîn-zâde ya‘nî ol düstûr-ı ekremdir
Ki Aḥmed idi nâmı sebķat itdi vaşf u ‘unvânı

11388. Vezîrân mîr-i mîrân mebhâşinde naẓm olunmışdı
Efâzıl defterinde daḥi gecdi zikr ü tibyânı

[455a]

11389. Egerçi iki yerde mû-be-mû zikri mürûr itdi
Velâkin vird-i ter ķand-i mükerrer idi ‘irfânı

11390. Nihâl-i ķadd-i cismi Bursa ḥâkinden zuhûr itdi
Nümâyân oldu devletde şikest olmuşdı ağşânı

11391. Lisân-ı Türkiyâne şî‘ri evvel söyleyen oldur
Yoğ iken Rûm’da eş‘âr u nazmıñ tâze-güyânı¹⁵⁷

11392. Zâhîrüddîn ü Selmân’a muķâbil Rûm’da şâ‘ir
Veliyyüddîn-zâde oldu dirdi ehl-i evzânî

11393. Lisân-ı Fârisî Tâzî vü Türkî’de görülmüşdi
Pesendide niçe elġâzı niçe şî‘r-i dîvânî

¹⁵⁷ [Der-kenâr]: Evvel-i Beyt-i nüvişte Veliyyüddîn-zâde fi’r-Rûm:

Müşke teşbih eyledüm zülfün ḥaṭâsın bilmedüm

Key ḥaṭâlar eyledüm yüzler ķarasın bilmedüm

Kezâ fi Tezkireti’ş-Şu‘arâ li-Mevlânâ Ḥasan Çelebi eş-şehîr bi-Ḥinnâvî-zâde,

ġufire-leh.

11394. Tekellüf yoğ idi vādī-yi nazmında selâsetde
Hüsün var idi nazmında velâkin yoğ idi ânı
11395. Zâruriyyât-ı şî‘re iltifât itmezdi gâhice
Belâgatden mu‘arrâ idi ekşer tab‘-ı evzânı
11396. O lehceyle bu ‘aşrın şâ‘iri olsaydı dirlerdi
Hâbîbî’ye olurdu vezn ile hem-ıadr-i ‘irfânı
11397. Velâkin ‘aşrının sihr-âferîn üstâzıdır el-hâkık
Niçe nuṭkı zuhûr itmişdi istiṣhâda erzânı
11398. Mevâliden idi vâlidleri eyyâm-ı Fâtih’de
Olup kâzî’l-‘asâkir ba‘de maḳbûl-i sulṭânı
11399. Veliyyüddîn-zâde kendüler de mükrem olmuşdı
Menâşıb zabṭ idüp bulmuşdı dil-h‘âh üzre ‘unvânı
11400. Mu‘allim olmuş idi bir zamân Bu’l-Feth-i zî-şâna
Vezâretle bekâm oldu tefevvuk itdi aḳrânı
11401. Haremde muḥterem olmuşdı ancak ‘ilme ḥürmetle
Velâkin ṭard olundu ḳurb-i şâhiden ḥaḳîrânı
11402. Belâ-yı ‘işret ile ibtilâsı kendüyi âḥir
Maḳâm-ı töhmete ilḳâ idüp ber-vech-i nefsanı
11403. Sarâyın iç ağayânından olan genc ḡilmânın
Ṭılsım-ı ḥüsnine el uzadup şehvetle pinhânı
11404. Degilken muḳtezâ-yı rütbe-i ‘ulyâsı ol ḥâlet
Zebûn-ı nefsi emmâre olup bâ-mekr-i şeyṭânı
11405. Hemân künc-i nihân bulmuş mefâlis gibi bî-çâre
Ḡulâmın destine teslîm idince naḳd-i hemyânı
11406. Ḥayâ lâzım iken ḳılmış deride câme-i şabrın
Siper olmuş nişâl-i iftirâ-yı vuşlata cânı
11407. Mühân-ı ifk olup ḥaḳḳında icrâ-yı siyâsetle
Şudûr itmişdi vaż‘-ı Ḳulle-i Seb‘ ile fermânı

11408. Cezā-yı ḥabs ile zecr olunup ıtlākdan soñra
Medār-ı ‘ayş için Bursa’da evķāf-ı Murād Ḥānī
11409. Virildi tevliyet vechiyle irād-ı mu‘ayyenle
Belā-yı ‘azl ile muḥtel olup bed-ḥāl olup şānı
[455b]
11410. Nazardan eşk-i ‘āşık gibi sākıt oldu bī-çāre
Bursa’da yine zabt itdi vakf-ı mīr-i sulṭānī
11411. Şadāret mesnedinden dūr olup İbn-i Veliyyüddīn
Gezerdi serserī şahrāları giryān u nālānī
11412. O ḥāletle derūnı bulmuş idi tezkiye cüz’ī
Ḳanā‘atle sükūnet gelmiş idi aña rūḥānī
11413. Muşaffā oldu mir‘āt-ı dili jeng-i ‘alāyıkdan
Tecellī buldı Mūsā-yı cemālī Ṭūr-ı ‘irfānī
11414. Biraz maḥv olmuş idi iftirādan cürm ü zellātı
Gehī lāyiḥ olurdu ḳalbine ilhām-ı Rabbānī
11415. Emīr Sulṭān’ı medḥ itmişdi bir ğarrā ḳaşīdeyle
Eger görse belāġatla olurdu reşk-i Ḥassānī
11416. Derūnī inkisārıyla yapılmış idi Bursa’da
Ḳırā’etle ne mümkün gelmemek sūzişle giryānī
11417. ‘Azīzīn türbe-i ‘ulyāsı bābında muḥarrerdir
Zarūrī oḳıyan elbet olurdu fātiḥa-ḥānī
11418. Gehī ālāyiş-i dünyâyı terk itmek ümīdiyle
Olurdu ḥod-be-ḥod tecrīd ile dehrīn Süleymān’ı
11419. O eşnāda aña Sulṭān-ōñi manşıb virilmekle
Olup mīr-livā buldı teraḳķī zīb-i ‘unvānı
11420. Bursa şehriniñ evvel bahārında ḥazānında
Gezüp seyr u sülūk eylerdi bāġ u rāġ u bostānı
11421. Dem-i germā vü tābistānda bostāndan ḳalkup
Gezerdi cümle yaylaķı tilāl ü Kūh-ı Ruḥbān’ı

11422. Semen-ber serv ü ‘ar‘ ar kıadd-i bütân hür-peykerle
İdüp pîr-i muğân-âsâ şafâ-yı bâde-h‘ârânî
11423. Müdâmî ‘ayş u ‘işret zevk u şöhet üzre olmağla
Cem’iñ âyînin icrâ ile döndi cām-ı devrânî
11424. Felâketle felekden gün uğurlar şekl-i bî-çâre
İderdi zevk-i nûş-â-nûşla imrâr-ı ezmânî
11425. Sipîhr-i devletiñ mihr-i münîri Hâzret-i Fâtîh
Hilâfet merkezinden âfil olduğda şitâbânî
11426. Bir âher burca taḥvîl eyleyüp ol mihr-i ‘âlem-tâb
Sa‘âdetle gelüp ol merkeze bir kûṭb-ı nûrânî
11427. Ne kûṭb ol ğavṣ-ı a‘zamdır taṣarruf itdi âfâkı
Vilâyet burcınıñ mâh-ı münîri şems-i tâbânî
11428. Cenâb-ı Hâzret-i Şehzâde Sulṭân Bâyezîd Hân’dır
Velî ibn-i velî nesrîn-i âl-i bâğ-ı ‘Oṣmânî
11429. Serîr-ârâ-yı taḥt-ı salṭanat olduğda şevketle
İşitmişdi Velîyüddîn-zâde mîr-i mîrânî
11430. Dem-i Fâtîh’de mağdûriyyeti mesmû‘ı olmağla
Bursa sancağı te’bîd ile olmuşdı iḥsânî
11431. Rivâyetdir Hüseyin-i Baykara kim mülk-i Īrân’da
Verâsetle olup revnaḳ-fezâ-yı taḥt-ı sulṭânî
11432. O sulṭânıñ müşîr-i müsteşâr-ı mihr-i tennûrı
‘Alî Şîr-i Nevâyî ol vezîr-i şîr-i ğarrânî
11433. Bir-iki nev ğazel göndermiş idi Bâyezîd Hân’a
Nazîre istemekle tecribeydi ehl-i evzânî
- [456a]
11434. Zamânında olan erbâb-ı nazmı ism ü resmiyle
Bilürdi kıadr-i irfânıyla ol şâh-ı cihân-bânî
11435. Velîyüddîn-zâde cümleñiñ muḥtârı olmağla

Nazîre itmege olduğda şadır emr-i sultānī¹⁵⁸

11436. Zemīninde neẓā'ir yapıdı eş'ār-ı 'Alī şır'e
BelāĖatle olup her biri maĖbūl-i ĥıdīvānī
11437. Nevāyī'niñ 'ulüvv-i bağtını işrāb zımnında
Ėazelde eylemişdi tālī' inden şekve-güyānī
11438. Biraz ta'rīz zımnı var idi dirler kelāmında
Cevā'izden bedel poğ poğ idi in'ām-ı řāhānī
11439. Veliyyüddīn-zāde ile Necātī beynini farka
TeĖālūf üzre idi 'aşrınıñ cümle sūĖan-dānı
11440. Kimisi AĞmed'i tercīĖ idüp řā'ir Necātī'ye
Necātī'ye kimi virirdi AĞmed üzre rüĖhānı
11441. Velākin řoñra tevfiğ itdiler mābeyn-i aĖbābı
Necātī řā'ir-i pür-gū olup maĖbū'a evzānı
11442. Veliyyüddīn-zāde řā'ir-i māhirdir 'aşrında
şi' rden fazladır inřāsı hem efzāl ü 'irfānı
11443. Rivāyetdir ki aĖbāb-ı Necātī'den biri şormış
Anıñ 'İsā imiş beyne'l-chālī nām-ı zī-řānı
11444. Necātī'ye dimiş İbn-i Veliyyüddīn ile sizler
şi'rde niğesiz anlar ile ber-vech-i rüĖhānī
11445. Cevābında bu beyti hażm-ı nefis ile dimiřlerdi
Beyān-ı vāĖi' itmiş kendüye tafzīl idüp anı
11446. Necātī'niñ Ėayātından vefātı AĖmed'in yegdir
Ki 'İsā göklere ağsa büyükdür AĞmed'in řānı

¹⁵⁸ [Der-kenār]: Mağla' -ı Ėazel-i 'Alī şır Nevāyī:
Ol perī-peyker ki Ėayrān bolmiş ins ü cān āña
Cümle 'ālem saña Ėayrān ü men Ėayrān āña

Mağla' -ı Nazîre-i AĞmed Paşa:
Sözde 'uřřāķı muğayyer eyle dirsniñ AĖmed'e
Böyle güyā olmaĖa kūyuñ gerek bostān āña

11447. Netice şi' r ü inşâda meṭâli' de ғаşâ 'idde
Veliyyüddîn-zâde sebķ idüp emşâl ü aķrânı
11448. Felâket görmeseydi ṭâli' -i vārûn ile gâhî
Bulunmazdı felekde faẓl ile hem-ķadr-i ' irfânı
11449. Toķuz yüz ikide ' azm eyledikde dâr-ı ' uķbâya
Felâṭûn-zâde oldı fevtiniñ târîķ-güyânı
11450. Bir-iki def' a sebķât eylemekle zikri bâlâda
Bu yerde vaşfın icâz itdi kilk-i müstemendânı
11451. Hudâ ķabr-i şerîfin nûr-ı raķmetle ķılup memlû
Enîs-i merķadi olsun behiştiñ hûr u ğılmânı

Mevlânâ Tûrâbî raķimehu'llâh

11452. Tûrâbî'dir biri de şâ' irân-ı tâze-güyânıñ
Muḥammed Hân devrinde gelüp ol ma' rifet kânı
11453. Nümâ-yı cismi ḥâk-i Kaşamonî'de olup vâķi'
Faķîru'l-ḥâl idi bî-çâre hem meczûb-ı Raķmânî
11454. Tûrâbî maḥlaşıyla ba' z-ı âşarı görülmüşdir
Zemîne hem zamâna nisbet ile çokdur ' irfânı

[456b]

11455. Kûbûr içre tavatṭun eylemek mu' tâdı olmağla
Ehâlî-yi şehirden dâ'im eylerdi gürizânî
11456. Zevâyâ vü ' imârâta varup taḥrîr eylerdi
Ne ise kendüden şâniḥ olan eş' âr u evzânı
11457. Maḥallât içre gezmek kendünüñ menfûrı olmağla
Temâşâ üzre idi dâ'imâ kūh u beyâbânı
11458. Te'enniyle yürürdi gezdigi yerlerde söylerdi
Taḥarrüz üzre idi başıdığı yerlerde mûrânı
11459. Elinden hem dilinden olmamışdı kimse âzürde
Karınca daḥi incinmezdi ķande ṭab' -ı insânî

Mevlânâ Şenâyî raķmetu'llâhi ' aleyh

11460. Muḥammed Ḥān ‘aşrında gelen ehl-i ma‘ārifden
Birisi de Şenāyī’dir şenādır maḥz-ı ‘irfānı
11461. O daḥi Kaşṭamoniyyü’l-aşıl bir pāk-güyādır
Ma‘ārif-perverān içre bulunmazdı aña şānī
11462. Na‘at-ḥān u mu‘arrif oldığıyçün ba‘z-ı cāmī‘de
Şenāyī maḥlaşıyla bulmuş idi zīb ‘unvānı
11463. Na‘at-ḥānlık idi ‘irfānda anıñ aḡleb-i fenni
Velākin aşdıķası nazm ile oldu şenā-ḥānı
11464. Yoḡ idi sā’ir aşḥāb-ı bizā‘a gibi eş‘arı
Velākin ḥiddet üzre olmasıyla ṭab‘-ı evzānı
11465. Niçe āzāde mışra‘ nazm-ı dil-keş pāk āşarı
Olup ‘irfānının ‘adl-i güvāhı şıdķ-ı burhānı¹⁵⁹

Mevlānā Cāmī-yi Rūmī raḥimehu’llāhu te‘ālā

11466. Mey-i ‘irfānla ser-mest olan aşḥāb-ı dānişden
Birisi daḥi ol seyyāḥ-ı ‘ālem Cāmī-yi Şānī
11467. O daḥi Kaşṭamoniyyü’l-aşıl bir zāt-ı ekremdir
Seyāḥatle bütün geşt eyleyüp Īrān u Tūrān’ı
11468. Varup şehr-i Herāt’a Monlā Cāmī’yle görüşmekle
Teşerrüf eyleyüp ḥıdmetlerinde çend ezmānī
11469. Kemālāta yanında dest-res bulmaḡla Cāmī’niñ
Taḡalluş itdi Cāmī ile ol dervīş-i ḥaķķānī
11470. Ġazelde gerçi pür-gū idi üstādı gibi ammā
Ḥamūş üzre müdāmī devr iderdi cām-ı devrānı
11471. Fevā’id herkese ḥamūşluk vaķtindedir dirdi
Ziyāde az söylerdi çoḡ idi fikr-i pāyānı

¹⁵⁹ [Der-kenār]: Şenāyī:

Ḥaddiñe beñzemeseydi güle kem dirler idi
Zülfine beñzemesese sünbüle kem dirler idi

Mevlânâ Cemâlî el-Ḳaramanî raḥimehu'llâh

11472. Muḥammed Ḥân devrinde gelen erbâb-ı evzânîñ
Birisi de Cemâlî'dir Ḳaramanî'dir 'unvânı
11473. Hümâyûn-nâme'yi nazm eylemişdi 'ahd-i Fâtih'de
Edâsı hoş gelüp olmuşdı maḳbûl-i ḥidivânî
- [457a]
11474. Hoş-âyende idi 'aşr-ı Muḥammed Ḥân'a nisbetle
Huşûşâ maḥlaşı te'yîd iderdi ḥüsn-i evzânı
11475. Eyâdide niçe nazm-ı cemîli seyr olunmuşdı
Yazar Künh içre icmâl üzre 'Âlî vaşf ile anı
11476. Bir-iki maṭla'-ı ra'nâ-yı eş'arı yazılmışdır
Bu nüşâ hâmişinde gūyiyâ mir'ât-ı 'irfânî
11477. Muḥammed Ḥân 'aşrında cemâl-i 'ömri şolmağla
Cemâl-i Ḥaḳḳ'a mazhar ola didi cümle yârânı¹⁶⁰

Monlâ Ḥamdî raḥmetu'llâhi 'aleyh

11478. Cenâb-ı Fâtih'in şâ'irlerinden biri Ḥamdî'dir
Anıñ da Ḳaştamonî'den zuhûr itmişdi 'irfânı
11479. Efâzıldan biriniñ cedd-i a'lâsı olup Ḥamdî
Yazar Monlâ Laṭîfî kendiniñ a'lâ-yı ḥıṣânı

¹⁶⁰ [Der-kenâr]: Câmî-yi Şânî

Niçe bir nefse uyup bir sege seg-bânlık idem
Yeridir fakr u fenâ mülkine sulṭânlık idem

Cemâlî:

Ṭaîlaman her gice şem'e yandığın pervânenüñ
Ḳomaḳ olmaz bir arada od ile dîvâneyi

Ve lehû:

Lebûn itmedi devâ itdi gözün ḥaste beni
Bi'llâh ey 'İsâ-nefes yâ seven ölsün mi seni

Ve lehû:

Aḳdı gönlüm şu gibi bir dilberiñ dîdârına
Ṭûr-i Mûsâ'dan beter yandım tecellî nârına

11480. Görölmiş idi ba‘ z-ı meşnevî ebyât u eş‘ârı
Velâkin ba‘ de fevte zâhir oldı şî‘r-i dîvânı
11481. Bir-iki maṭla‘-i ğarrâ eş‘ârın yazup ‘Âlî
Anıñla gösterir mir‘ât-ı ‘irfânda rüçhânı
11482. Muḥammed Hân ‘aşrında o maḥmûdu’l-ḥişâl âhîr
Beḳâyâ rıḥlet itdi ola câyı ḥuld-i rıdvânî
11483. Ḳarîn-i ‘afv u ğufrân eyleyüp Ḥamdî’yi Mevlâsı
Livâü’l-ḥamd taḥtında yarın ḥaşr eyleye anı¹⁶¹

Monlâ Ḥaydar rahmetu’llâhi ‘aleyh

11484. Süḥan-ver ehl-i perver şâ‘ir-i şâḥib-hünerlerden
Biri de Monlâ Ḥaydar’dır nazımda aldı meydânı
11485. Zuhûrî ğâlibâ Sifri Ḥisârı’ndan idi anıñ
Elinde zû’l-feḳâr ḥâmesi ḳorḳutdı yârânı
11486. Egerçi Ḥazret-i Fâtîḥ güninde nâm almışdı
Velâkin oldı Cem Sultân defterdâr-ı zî-şânı
11487. Enîs ü hem-celîsi olmış idi bezm-i şâdîde
Olurdı ğam-küsârı her zamân der-vaḳt-i hicrânî
11488. Yanından bir nefes ayrılmayup eyyâm-ı şiddetde
Frengistâna daḥi ḳıldı anıñla ḳadem-rânî
11489. Frengistânda fevt oldıĝın iḥbâr iden oldur
O naḳl itmişdi ḥattâ Rûm’a metrûkât-ı sultânı
11490. Rivâyet eylemiş Ḥaydar ki Cem Sultân merḥûmuñ
Yanında var idi bir aḳ tûṭîsi nedîmânî

¹⁶¹ [Der-kenâr]: Ḥamdî:

Pertevinden yüzine kimse nigâh eyleyemez
Nazara ol eşeri mihr ile mâh eyleyemez

Ve lehû:

Sînemi tîĝ-i ğam ile şerḥa şerḥa yarayın
Yaralarla yâre ḥâlim şerḥ idüp yalvarayın

11491. Ne ta' lîm eylese güftâr-ı şekker-bâr eylerdi
Gözinden şakınurdu dâ'im ol murğ-ı hoş-elhâm
11492. Feşâhatle müreccaḥ idi tûṭî ba' z-ı yârâna
Münâfık dostâna var idi şad gûne rüçhânı
[457b]
11493. Ḥayâtında Cem'in Allâhu yenşur dirdi sulṭâna
Vefât-ı Cem'de tûṭîsi dimiş yağfır li-sulṭânî
11494. Rivâyetdir ki Ḥaydar Rûm'a 'azm itdikde tûṭîye
Ḥilâl-i râhda ta' lîm idüp ber-resm-i insânî
11495. Aña el-ḥükmü li'llâh pâdişâhım şağ esen olsun
Kelâmın ögredüp yolda be-vefḳ-i ta' ziye-ḥ'ânî
11496. Libâs-ı mâtem ilbâs eyleyüp ol aḳ tûṭîye
Hemân zâğ-ı siyâha döndürüp ol murğ-ı nâlânı
11497. Cenâb-ı salṭanat-pîrâya gönderdikde tûṭîye
'Azâya başlayup kuş dili üzre hecr-i sulṭânî
11498. Veliyyü'n-ni' meti hierânını ifhâm itdikde
'Azâsı virmiş idi ḥâzırîne beht ü ḥayrânî
11499. Kuşuñ bu ḥâleti hoş geldigiçün ṭab' -ı sulṭâna
O demde Ḥaydar'a iḥsân idüp ber-vech-i şâhânî
11500. Çerağ itmişdi Hışn-ı Germiyân'da bir ze' âmetle
Cerâḥat-ı dile virmişdi ol tîmâr-ı dermânî
11501. Tesellî bulmamağla ol ri' âyetle meger Ḥaydar
Ḳabâḥat nâ-fehmlik eyledi çün şaḥş-ı diḥkânî
11502. Görülmüş idi Ḥaydar maḥlaşıyla ba' z-ı manzûme
Anıñ mı ğayriniñ mi olmadı işbât-ı burhânî
11503. Muḥammed Ḥân'a ta' rîz eyleyüp bir beyt gönderdi
Degilken lâyıḳ-ı nezzâre-i çeşm-i ḥıdîvânî
11504. Teğâfûl eyleyüp evzâ' -ı küstâḥî-yi Ḥaydar'dan
Yine eṭrâfa defterdâr olup bâ-semḥ-i sulṭânî

11505. Zehî evzâ‘ -ı nādānî zehî ‘afv-ı cihân-bānî
Kerem-verdir Hüdâ dâ‘im ide bu Âl-i ‘Oşmân’¹⁶²

Mevlânâ Harîrî el-Burusî rahîmehu’llâh

11506. Kemâl ü fazlî taḥrîr olunan aşḥâb-ı dānişden
Birisi de Harîrî’dır ki sebḳ itmişdi aḳrânı
11507. Burusiyyü’l-aşıldır Monlâ Resmî ile şirketle
İdüp İbn-i Veliyyüddîn’dan taḥşîl-i ‘irfânî
11508. Kemâl-i intisâbı oldığından zât-ı zî-şânîñ
Dem-â-dem meclis-i ḥâşşında olmışlar nedîmânî
11509. Egerçi ihtirâ‘ -ı nazma çendân yoğ idi meyli
Velâkin şüret-i tazmîn ile ebyât-ı evzânî
11510. Tırâşide idüp bir ḳālîba ifrâğ eylerdi
Aña düzd-i sūḥan dirdi o ‘aşrîñ tâze-güyânı
11511. Çalup alma niçe ebyât u eş‘ârı görülmüşdi
Yoğ idi kendiniñ tertîb olunmuş şi‘r dîvânı
11512. Eger bir şâḥibi çıkmazsa bu maṭla‘ anîñ dirler
Kenâr-ı nüshaya ‘ayniyle taḥrîr eyledim anı¹⁶³
11513. Dimişler der-miyân-ı şâ‘irânda düzd-i ma‘nânîñ
Lisânı ḳaṭ‘ olunmaḳdır cezâsı zecr-i şâyânî

Keyfiyyet-i Tertîb-i Cezâ-yı Düzd-i Ma‘nâ Der-Miyân-ı Şu‘arâ

[458a]

11514. Hâkem naşb olunup bir şâ‘ir-i mâhir efâzıldan
Miyân-ı ehl-i nazm içre getürdüp düzd-i ‘irfânı

¹⁶² [Der-kenâr]: **Ḥaydar:**

Âsitânuñda şehâ cürm ü günâhum yoğ iken
Neden oldu ‘acabâ ben ḳulı şalmaḳ ḳulleye

¹⁶³ [Der-kenâr]: **Harîrî:**

Serv kim ḳaddüñ yolında itmeye rûḥın revân
Başı üzre cem‘ olup itmezdi bûlbüller fiğân

11515. O nazmıñ kâ'ili her kim ise aşhâb-ı dânişden
İderse nazmı istiḥkâka ger ityân-ı burhânı
11516. İki şâ'ir gelüp bu nazm-ı ra' nâ kâ'iliñ dirse
Tevârüd olmayup zâhir olursa kızb ü bühtânı
11517. Lisânın kaç' iderler sârıkıñ mîkrâz-ı töhmetle
İderler maḥlaşın ḥak kezâlik ta' zîr ile anı
11518. Şalâḥ-ı ḥâli ḥüsn-i kâli isti' dâd-ı fi'l-bâli
Nümâyân olmadıkca mukteżâ-yı ṭab'-ı evzânı
11519. Bağılmaz idi kaç' â dürr-i fâḥir olsa da nazmı
Metâ'-ı kes miḥardır olsa da kâlâ-yı ḥâkânı
11520. Uğurluk câmeyi kim artar bâzâr-ı ' irfânda
Olurdu ba' d-ez-în fersûde-i dükkân-ı nisyânı
11521. Eger dellâle virse kimse beş benden dimezlerdi
Aña tamğa-yı töhmet virmiş idi ' ayb-ı noḡşânı
11522. Ḥudâ her biriniñ zellâtını maḥv eyleye yoḡsa
Neler çekse gerek maḥşerde zîrâ ehl-i evzânı

Ḥuffi eş-Şehîr bi-Ḥaffâf-zâde

11523. Birisi Ḥuffi'dir erbâb-ı nazmıñ ' ahd-i Fâtih'de
Edirne beldesinden neş'et itdi nâm-ı ' irfânı
11524. Biriniñ oḡlıdır ehl-i ḥirefdin ḥarf bilmezken
İşitmekle biraz lafz u ' ibârât-ı süḥan-dânı
11525. Ğazeller nazm idüp şâyeste-i taḥsîn olmışdır
Okundukda ḥuzûr-ı pâdişâhda ba' z-ı evzânı
11526. Kaşâ'idle Muḥammed Ḥân-ı vâlâ-ḡadri vaşfiyla
Niçe eyyâm oldu dâḡil-i bezm-i cihân-bânı
11527. Cenâb-ı şehriyâriñ mazḥar-ı ikrâmı olmışdı
Ḥafîfü'r-rûḡ olup olmışdı maḡḡûb-ı ḡudîvânı

11528. Sevād-ẖʿān olmağla yoğ iken istiʿ dād-ı fıtrisi
Düşüp sevdā-yı nazma cidd ile sebķ itdi aķrānı
11529. Miyān-ı şāʿ irānda İbn-i Haffāf ile nām aldı
Anıñçün oldı Hıffı maħlaşı meşhūr ʿ unvānı
11530. Kenār-ı nüshada ketb olunan ol maṭlaʿ -ı zībā
Kümeýt-i ħame-i Hıffı ile bulmışdı meydānı¹⁶⁴
11531. Hudā tahfif idüp evzār-ı evzānın ħisābında
ʿ Uyūb-ı Hıffı’yi ħaff ide ʿ afv u şafĥ-ı Rabbānı

Ĥalīlī-yi Āmidī rahmetu’llāhi teʿ ālā

11532. Eĥıllā-yı hüner-mendāndan hengām-ı Fātih’ de
Ĥalīlī’dir birisi Āmidī olmışdı ʿ unvānı
11533. Egerçi çār-ebrüydı çıkdıķda vilāyetden
Gelince Rūm’a sevdi çār-deh-sāl āfet-i cānı
[458b]
11534. Kemend-i ṭurre-i ṭarrārına düşmekle ol ṭıflıñ
Okuyup yazmadan keff eylemişdi dest-i ʿ irfānı
11535. Hevā-yı kākūli uğratdı bir sevdāya miskīni
Gezerdi kūh u şahrālarda mānend-i ġazālānı
11536. Nihāyet belde-i İznīķ’de āĥir mekīn oldı
Müyesser olmamağla vuşlat-ı dīdār-ı cānānı
11537. Ser-encāmıyla vaşf-ı ĥālını nazm eyleyüp anda
Fırāķ-nāme ile tevsīm idüp virmişdi ʿ unvānı
11538. Ĥalīlī dāstānı daĥı dirdi baʿ z-ı aĥbābı
Sezādır olsa mir’āt-i cemāl-i ħadr-i ʿ irfānı¹⁶⁵

¹⁶⁴ [Der-kenār]: Hıffı:
Sākin-i mey-ĥāne oldum yine şāĥib-bādeyem
Sākī mellāĥ u ħadeĥler zevraķ oldı bāde yem

¹⁶⁵ [Der-kenār]: Ĥalīlī:
Didi ey nāme-i ferĥunde-aĥter
Çü sensin bir hümā-yı ʿ anberīn-per

Dā'î-yi Kaştamonî raḥimehu'llāhu te'ālā

11539. Muḥammed Hân devrinde gelen şāḥib-devā'iden
O dā'îdir kim oldı Kaştamonî cāy-i iskânı
11540. Mu'arrif hem mü'ezzin hem du'â-gû idi şehrinde
Anıñçün maḥlaşı Dā'î olup bulmışdı 'unvânı
11541. Süḥanda köhne taḫvîm üzre idi tarz-ı icâdı
Velâkin 'aşrına nisbetle ma'rûf idi 'irfânı
11542. Bu maṭla' nuḥbe-i eş'âr-ı rengîninden olmağla
Kemâl-i faḥr ile kılmışdı ma'rûz-ı şadîkânî
11543. Rivâyetdir ki bir şāḥib-'azîmet dā'î-yi cinnî
Defîne tâlîbi bir mağribî dervîş-i pâyânî
11544. Arardı gezdiği yerlerde şakku'l-arz ile mâlı
Diyâr-ı Kaştamonî'ye gelüp ber-resm-i mihmânî
11545. Tezevvüc eyledi Dā'î'den evvel anda bir bikri
Semiyy-i zevcesiydi Zühre idi ism ü 'unvânı
11546. Zen-i dā'îye ğâlib oldığıçün ḥüsn ü ânından
Zifâfî daḥi aḳdem olmasaydı reşk idüp anı
11547. Ḥased itmekle Dā'î mağribîye beyt gönderdi
Muḥâtab eyleyüp ol Zühre-i ḥurşîd-i tâbânı
11548. Dā'î inandık Mağribiymiş zevciñe ey zühre-i zehrâ
Ele bir genc çoymağla yine delmişdi bir kânı¹⁶⁶

Birûnuñ maḫhar-ı envâr-ı eşvâḳ
Derûnuñ maḫzen-ı esrâr-ı uşşâḳ

'Aceb nuṭḳ-ı faşîḥüñ var zebânsız
Sözün i' lām idersin tercemânsız

Ḳamu 'âşîḳlaruñ sensin resûli
Yazup ḥurrem kılersun her melûli

¹⁶⁶ [Der-kenâr]: **Dā'î-yi Kaştamonî**

Ḍarb-ı âhum o ḳadar silmedi ey mâḥ gögi
Ḥaşre dek dönse eger gitmeye bir zerre gögi

Dā'î-yi Bursevî raḥimehu'llāhu te'ālā

11549. O devrânîñ du'âtından idi ol Dā'î-yi dîger
Bursa şehridir anîñ vilâdet-gâh u iskânı
11550. Müsâvî idi gûyâ ma'rifetde şî'r ü inşâda
Yoğ idi Dā'î-i sâbıkla aşlâ fark u rüçhânı
11551. Anîñ da 'ahd-i Fâtih'de görüldi ba'z-ı eş'ârı
Nemekden yoğ idi ikisiniñ de ḥaẓẓ-ı 'irfânı
- [459a]

11552. Kenâr-ı nüshaya ketb itdigim bu maṭla' -ı rengîn
Anîñ âşâr-ı ṭab'ından idi dirlerdi yârânı¹⁶⁷

Resmî-yi Bursevî raḥimehu'llāhu te'ālā

11553. Ma'arif-âşinâyândan birisi daḥi Resmî'dir
Burusevî'l-aşıldır sebķ idüp bâlâda 'unvânı
11554. Ḥarîrî ile şirket eyleyüp eyyâm-ı Fâtih'de
Veliyyüddîn-oğlı'ndan idüp taḥşîl-i 'irfânı
11555. Müdâmî meclisinden iftirāk itmezdi dirlerdi
'İbâdetde ḳabâḥatde olup yek luḥnet her ânı
11556. Rivâyetdir ki a'yân-ı 'aşırdan birine Resmî
Rüsûm-ı şâ'irân üzre virüp bir naẓm-ı Ḥassânî
11557. Ḳaşıde-peççe idi gerçi naẓmı zâhiren anîñ
Velâkin 'arz-ı ḥâl-i faķr idi maẓmûn-ı pâyânı
11558. Ḳurı poḥ poḥ ile bî-çâreyi şavdıķda başından
Aña bir nev-gazel inşâd idüp der-nevbet-i şânî
11559. Egerçi ism-i resmiyle beyâna itmedi cür'et
Aḥissâ hicvi idi virdigi ber-vech-i şâyânî

¹⁶⁷ [Der-kenâr]: Dā'î-yi Burusevî

'Ârîzuñda bâd ile oynar bu zülf-i 'anberîn
Şanki eyler cîlveler ṭāvûs-ı firdevs-i berîn

11560. Kitāb-ı Künhi'ne dört beyti taḥrīr idüp 'Ālī
Kılup ol maṭla'ı āyīne-i miqdār-ı 'irfānī¹⁶⁸

**Der-Vaşf-ı Zeyneb Ḥātūn-ı Belāgat-Nümūn raḥmetu'llāhi 'aleyhā
raḥmeten vāsi' aten**

11561. Buḥūr-ı Meryem-i 'İsā-dem ḥavrā-şiyemlerden
Birisi daḥi ol Zeyneb ki mihr-i evc-i 'irfānī

11562. Gül-i zībā-yı cismi Kaştamonī gülsitānından
Tarāvet-yāb olup ber-ḳavl-i Lūtfī-yi süḥan-dānī

11563. 'İdād-ı nākışātu'l-'aḳldan ma' dūde olmışken
Ricāl-i kümmele gālib idi i' cāz-ı evzānı

11564. Naẓīri az idi 'işmetde 'iffetde faẓiletde
Cemālinde kemālinde yoğ idi 'ayb [ü] noḳşanı

11565. Muḥaşşal Fārisī Türkī vü Tāzī üç lisān üzre
Görülmişdi niçe manzūmesi eş'ār-ı dīvānī

11566. Cenāb-ı Fātiḥ'e tertīb-i dīvān eylemiş virmiş
Muḥammed Ḥān'ın olmuş mazḥar-ı in'ām u iḥsānı

11567. Ricālīñ ḥaẓẓ-ı sehmi gerçi nisvāna dü-bālādır
Toḳuz ḳat oldu ḥaẓẓı Zeyneb'ın çün nefsi-i şehvānī

11568. Ne aldıysa cevā'iz mū-be-mū taḥrīr olunmuşdır
Başı örtülü geçer vaşfında ba'z-ı menḳabet-ḥ'ānı

---

¹⁶⁸ [Der-kenār]: **Resmī:**

Rūzgāruñ bize bu zulm-i firāvānına yuf
Varımız virmez ise dāver-i devrānına yuf

Her denīnün diledigince döner itmez bize meyli
Be yūri bu felegiñ gerdiş-i gerdānına yuf

Daḥi bu 'aşr ekābirlerinün ehl-i dile
Ḳurı taḥsīnler ile va' de-i iḥsānına yuf

Ve lehū:

Ey çeşm ü ruḥuñ birle küşādedir fitne
Āşub-ı cemālünle tolu kişver-i fitne

11569. Ta‘arruż itmemişler kız mıdır ‘avret midir aşlā
Bekāret üzredir hālā anıñ keyfiyyet-i şanı
11570. Eger kız ise ol meh-pāre āyā vālidi kimdir
Ya şeyyib ise kimdir zevci kimiñ oldı cānānı
[459b]
11571. Yazup Kūnh içre ‘Ālī Zeyneb’iñ bir şi‘r-i Türkisin
O sāde nazmı itmiş nuħbe-i eş‘ār-ı evzānī
11572. Sezādır vaşfına zībū’n-nisā dinse belāğatle
Revādır dürr-i nazmı olsa zīb-i tāt-ı ‘unvānī¹⁶⁹
- Mevlānā Sa‘dī-yi Cem-i Sifrihişārī**
11573. O devrān-ı sa‘ādet-iķtirānıñ ehl-i nazmında
Birisi Sa‘dī-yi Cem’dir gelür tafşıl-i tibyānı
11574. Zuhūrı belde-i Sifrihişārı’ndan idi ancak
Nişāncı oldı Cem Sultān’a bā-tevkī‘-i hākānī
11575. Enīs-i hem-demi maħrem-i esrārı olmağla
Cem’iñ āyini icrāsıyla geçdi vaķt-i devrānı
11576. Ma‘iyyet eylemişdi dīb-i frengistāna gitdikde
Yanında yār-ı ğār idi idince ‘azm-i rıdvānī
11577. Dem-i ‘işretde bir gün tesliyyet vechiyle dimişdi

¹⁶⁹ [Der-kenār] **Zeyneb:**

Keşf it niķābuñı yeri gögi münevver it
Bu ‘ālem-i ‘anāşırı firdevs-i enver it

Debret lebūñi cūşa getür havz-ı Kevşer’i
‘Anber saçuñı çöz bu cihānı mu‘aţtar it

Haţtuñ berāt yazdı şabāya didi ki tiz
Var milket-ı Hıta ile Çin’i müsahhar it

Āb-ı hayāt olmayıcaķ kısmet ey gönül
Biñ yıl gerekse zulmete seyr-i Sikender it

Zeyneb ķo meyli zinet-i dünyāya zen gibi
Merdāne-vār sāde-dil ol terk-i ziver it

Muḥāṭab eyleyüp şehzāde-i vālā-yı sulṭānı

11578. Yazup ol maṭla‘-i zībāyı ‘Ālī Kūnhü’l-Aḥbār’a
Anıñla bildirüp ‘irfān-ı Sa‘dī-yi sūḥan-dānı

Nazm:

11579. Didim Ka‘be midir kūyuñ didi bāg-ı cināndır bu
Didim ṭübā mıdır ḳaddiñ didi bir serv-i rıḍvānı
11580. Necātī’ye nazīre didi bu nazm-ı dil-ārāyı
Bu beyt olmışdı dirler bā‘ış-i teşhīr-i ‘irfānı
11581. Ḥamiyyet şāḥibi bir şā‘ir-i māhir dinilmişdi
Rivāyet itdi Cem Şehzāde’niñ etbā‘ u a‘vānı
11582. Frengistān’da şehzādeyi terk eyleyüp Sa‘dī
Olup tebdīl-i şūret geldi İstanbul’a sirrānı
11583. Mekātīb-i Cem’i aşḥābına sirran ulaştırmış
Cevābın aḥz idüp ‘avdetde şehriñ pāsbanānı
11584. Taraşşud üzre imiş ‘ākıbet Sa‘dī-yi bī-çāre
Ele virdi boğazı şīşe-i efrenc-veş anı
11585. Ğalaṭa pīş-ğāhında siyāset emr olunmağla
O dem deryāya ilḳā eyledi cellād-ı sulṭānı
11586. O yüzdenmiş geçit cısr-i fenādan dār-ı ‘uḳbāya
Günāhı var ise pāk ide Ḥaḳḳ’ıñ baḥr-i ‘irfānı¹⁷⁰

Şehrī Çelebi raḥimehu’llāhu te‘ālā

11587. Birisi daḥi Şehrī’dir Muḥammed Ḥān ‘aşrında
Ḳazā-yı mülk-i nazmıñ şehriyār-i dürr-i ‘irfānı
11588. O daḥi Ḳaşṭamoniyyü’l-aşıl bir zāt-ı ekremdir
Olup Cenderli-zāde gibi ḥibriñ cedd-i zī-şānı
11589. Muḥammed Ḥān’a Sulṭān Bāyezīd’e oldı defterdār

¹⁷⁰ [Der-kenār]: Cām-ı Cem nūş eyle ey Cem bu Frengistān’dur
Her ḳuluñ başına yazılan gelür devrāndur

İki devletde daḥi cem‘ idüp māl-ı firāvānı

[460a]

11590. Bilād-ı Rûm’da kesb itdiği māl-ı ticâretle
Gidüp Īrân’a gördi Işfaḥân’ı şehir-i Şirvân’ı
11591. Yeken-yek ḥayr idüp mânend-i aḥvel ḥavl-i âtîde
Yetirmişdi ḥisâbın ‘add idüp emvâl ü sāmânı
11592. Tefârîḳ u tuḥafla ‘avd idince cânib-i Rûm’a
Muḥammed Ḥân’a ihdâ itdi emvâl-i firāvānı
11593. Ziyâde hoş gelüp ṭab‘ -ı hümâyûna hedâyâsı
Muḥammed Ḥân’ın oldu mazḥar-ı ikrâm-ı şâyânı
11594. Görüp zâtındaki ‘irfân u istiḥkâkı ol dem
Maḥabbet eyleyüp itmişdi defterdâr-ı sulṭânî
11595. Lisân-ı Fârisî Tâzî vü Türkî’de feşâḥatle
Kaşâ’id nazm idüp oldu Ebu’l-Feth’ın senâ-ḥ‘ânı
11596. Faḳaṭ eş‘ârının bir maṭla‘ ı taḥrîr olunmaḡla
Nümâyân oldu anıñla hilâl-i şehir-i ‘irfânı¹⁷¹

¹⁷¹ [Der-kenâr]: Şehrî:

Var iken gülzâr-ı ḥüsnüñ gülsitâna bakmazın
Mihr-i ruḥsâruñ ṭururken âsmâna bakmazın

Şehdî:

بنام خداونددار او پاک
بر آرنده آتش و باد و خاک
خداوند جان و خداوند هوش
خداوند روزی ده و راز پوش
خداوند دور و خداوند راز
خداوند سود و خداوند ساز
از و تاب قندیل خاور فروز
از و قسمتین روزی شمع روز
بر بخشیش او ندارد ستوه
کله های چرخ و کله های کوه
چو حرف ال‌هی برارد قلم
چو زهره قلم را که گردد رقم

[Ateşi, rüzgârı, toprağı yaratan, her türlü noksan ve kusurdan temiz olan Allah’ın
adıyl. Bize güneşin ışığını göndererek ondan yararlanmamızı sağlayan ve bize imkanlar

Mevlânâ Şehdî rahmetu'llâhi 'aleyh

11597. Muḥammed Ḥân devrinde gelen şîrîn-edâlardan
Birisi daḥi Şehdî'dir elezzdir ḳand-i evzânı
11598. Yazar Târîḥ-i 'Âlî'de anı 'ummâl-i mîrîden
Dem-i Fâtîḥ'de şîrîn oldı şehd-i faẓl u 'irfânı
11599. Şehîd ile taḥallüş eylemişdi ba'z-ı şî'rinde
Ḥalâvetle olurdı şâhid-i da'vâ-yı rüçḥânî
11600. Tevârîḥ-i mülûki nazm idüp mânend-i Firdevsî
Yazup Şehnâme baḥrinde mülûḳ-i Âl-i Osmân'ı
11601. Ḥalâvet üzre idi 'aşrına nisbetle eş'ârı
Belâgat üzre idi ekşer-i ebyât u evzânı
11602. Mu'ammer olmadı Firdevsî-yi Tûsî'ye uymağla
Varınca dört biḥe manzûme-i târîḥ-i sulṭânî
11603. Bozuldu nazm-ı eyyâm u şühûr-ı zindegânîsi
Kelâmı maḳṭa'ında buldı fayşal 'ömr [ü] sâ mânı
11604. 'Acem vâdîlerinde ba'z-ı eş'ârı görülmüşdi
Tıbbâ'-ı ehl-i Rûm'a bed gelüp üslûb-ı Îrânî
11605. Bu ebyât ile olmuşdi şurû'-ı nazm-ı târîḥe
Olup Firdevsî-yi Tûsî'ye peyrev-i kilḳ-i 'irfânî
11606. Yazup Kûnh içre 'Âlî nuḥbe-i âşârı olmağla
Şehâdet itdirir 'irfân-ı Şehdî'ye yazup anı
11607. Egerçi şâ'ir-i Rûmî idi hengâm-ı Fâtîḥ'de
Velâkin Farisî ebyâtının var idi rüçḥânı
11608. Daḥi bir beyt-i fâḥîr yazdı 'Âlî şî'r-i Tûrkî'den
O daḥi olmuş idi nuḥbe-i eş'âr-ı evzânî
11609. Dimişlerdi ḥudâvend lafzının olmasa tekrârı

---

sunan Allah'a; gündüzün mumunun ışığı ondandır. Onun ihsanın ağırlığına felekler ve dağlar dayanamaz. Onun kelâmı yazılmaya kalkılsa kalemde bunu yazacak yürek kalmaz.]

Olurdı belki ol manzūmesi maḳbūl-i ḥākānī¹⁷²

[460b]

Şāfi raḥimehu'llāhu te'ālā raḥmeten vāsī' aten

11610. O hengām-ı şafānıñ şāf-dil erbāb-ı nazmından
Birisi daḥi Şāfi'dir Ḳāsım Paşa'dır 'unvānı
11611. Cezerī Ḳāsımī dinmekle şöhret-yāb olup evvel
Vezāretle olup şāyeste-i luṭf-ı cihān-bānī
11612. Ḥazīne üstine olmışdı defterdār sābıḳda
Zamān-ı Ḥazret-i Fātiḥ'de oldı mīr-i mīrānī
11613. Selānīk'i teḳā'üdle zabt itmişdi bir müddet
Ḥitām-ı 'ömre dek anda geçürdi sāl-i devrānı
11614. Selānīk içre bir cāmī' yapup bir nev 'imāretle
Sebīl-i Ḥaḳḳ'da bezl itdi niçe māl-ı firāvānī
11615. Sitanbul içre daḥi cennet-āsā yapdı bir cāmī'
Li-vechi'llāh vaz' itdi aña vaḳf-ı müşīrānī
11616. Niçe āşār-ı ṭab'-ı ḥüb-güftarı görölmişdi
Velākin çıḳmadı ortaya tertīb üzre dīvānı
11617. Veliyyüddīn-zāde ile nazā'ır söyleşirlerdi
Meşel-perver hūner-ver idi Şāfi-yi süḥan-dānī
11618. Muḥammed Ḥān 'aşrında eḥibbādan şayarlardı
Aña 'azv eyleyüp 'Ālī bu şi'r-i pāk-evzānı
11619. Nümüne oldıḡıyçün sūḳ-ı 'irfān içre kālāsı
Müşevviḳ oldı artursun diyü yārān 'irfānı
11620. Kenār-ı ravza-i Silkü'l-Le'al'e penç ebyātıñ
Bīrer mevzūn serv olmuşdı her mışra'-ı iḥsānī¹⁷³

¹⁷² [Der-kenār]: Şehdī:

Gönlümi ḳapdı zūlf-i 'anber-bār
Zāḡı gör kim hümāyı itdi şikār

¹⁷³ [Der-kenār]: Şıñfı [Şun'ī]-yi Burusevī:

Sünbülünden her seḫer bāda nişān ışmarladum

Şımfı [Şun‘ı]-yi¹⁷⁴ Bursevî rahmetu’llâhi ‘aleyh

11621. Şunûf-ı şâ‘irândan Hazret-i Fâtih zâmânında
Birisi daği Sımfı’dir ki sebķ itmişdi aķrânı
11622. Burusiyyü’l-aşıl bir şâ‘ir-i naķķāş idi evvel
‘ Aceb ‘ ayyāş ü qallāş idi ancak kâr-ı pâyânı
11623. Şalāh-ı hâl ile peyveste oldu ehl-i ‘irfāna
Degilken vezn-i ṭab‘ ı dil-pesend-i ehl-i ‘irfānı
11624. Pey-ender-pey gürûh-ı ehl-i nazma ihtilâṭından
Kemâl-i cidd ile kesb eyleyüp ber-ṭab‘ -ı evzānı
11625. Gehî ğass ü semîn-āşār-ı ṭab‘ ı vârid olmağla
Anı eşnâf-ı ehl-i nazma idhâl itdi yârânı
11626. Kenâra yazılan bu maṭla‘ -ı sâde anıñ dirler
Eger ğayriñ de olsa luṭfı yok taḥsine erzānı

‘ Adnî Paşa Huve’l-Vezîr Maḥmûd Paşa

11627. Muhammed Hân ‘ahdinde gelen aşḥâb-ı evzānıñ
Biri de ‘ Adnî Paşa’dır ki Maḥmûd idi ‘ unvânı
11628. Vezîr-i a‘zam olan Hazret-i Maḥmûd Paşa’dır
Kirâren sebķat itdi zıkr-i ḥayrı vaşf-ı zî-şânı
11629. Kemâlâtı muḳaddem mû-be-mû taḥrîr olunmışdı
Bu yerde yazılan vaşf-ı kelâmı ḥüsn-i evzânı

[461a]

11630. Ḥorāsân şehriyâriniñ vezîri Mîr ‘Alî Şîr’e
Nazîr ‘add eylemişler idi ol düstûr-ı zî-şânı
11631. İki niḥrîr-i düstûruñ vücûdı devr-i vâḥidde
Su‘ûd-ı ṭâlî‘ üzre ḥükm idüp devriñ ‘azîzânı
11632. Belâğat şöyle ṭursun ‘ilm-i tefsîr ü eḥādîşe

Bilmişem âḥir bu sevdâlarda cân ışmarladum

¹⁷⁴ “Şun‘ı” olması gereken bu isim metinde Hasîb tarafından muhtemelen yanlış okunarak “Şımfı” olarak kaydedilmiştir. Bkz. Coşkun, a.g.e., s. 114.; İsen, a.g.e., s. 139.; Şentürk, a.g.e., s. 259.

Vukūfında yoğ idi ol celilü'l-kadriñ aqrānı

11633. Fezā 'ilde keremde sebķ idüp Ca' fer'le bī-çāre
Süleymān-ı zamāna oldu gūyā āşaf-ı şānı
11634. Zülāl-i nazmı şīrīn oldııyçün āb-ı kevşer-veş
Taħalluş eyleyüp ' Adnī ile bulmışdı ' unvānı
11635. Kemāl-i iştiyākı olmasıyla cennet-i ' Adn'e
Şehādet rütbesiyle itdi āħir ' azm-i rıdvānı
11636. Bu maṭla' cümle eş'ār-ı pākinden yazılmışdır
Nümāyān oldu andan rütbe-i ' irfān-ı evzānı
11637. Bu daħi vāridātından idi Maħmūd Paşa'nıñ
Zebān-ı Fārisi'yle nuḥbe-i güftār-ı ' irfānı
11638. Yazar Kūnh içre ' Ālī Monlā ' Āşık'dan rivāyetle
Şehāvetle keremle vaşf idüp ol şadr-ı zī-şānı
11639. Dir idi Bermekīlerden degilse cūdı efzūn-ter
Hele kemter degildir belki cā'iz olsa yeksānı
11640. Medāris yapmış idi çār mezhebden neḥārīre
Kılup iki ḥaremde vaż' -ı būnyān-ı müşīrānı
11641. Niçe vaķf-ı şerīfi var idi Yeşrib'le Baṭḥā'da
Daħi bir medrese yapı Sitanbul'da vezīrānı
11642. Ḥayātında kerem eylerdi dānişmend ü ṭullāba
Beher yıl şof u dülbendiyle beş yüz naķd-i ' Oşmānı
11643. Sikerlet çuķadan ṭonluķ virirlerdi mu' idāna
Severdi bi'z-żarūrī zümre-i ṭullāb-ı ' irfānı
11644. Egerçi resm-i pençik alınan ğilmān-ı ḥübāndan
Yazılmış idi aşlı ol vezīr-i pāk-dāmānı
11645. Murād Ḥān beglerinden bir emīriñ ' abdi olmağla
Murād Ḥān'a hediye virdiginde ṭıfl-ı zī-şānı
11646. ' Alā kavlin Alaca Hışnı'ndan ibn-i ra' iyyetdir

Yoğ idi sebebi dirlerdi aña devşirme oğlanı

11647. Dağı şehzâde idi ol zamân Sulţân Muḥammed Ḥân
Aña iḥsân idüp vâlidleri Maḥmûdu'l-erkânı
11648. Muḥammed Ḥân ile hem-sinn olup ḥalkında ḥulkında
Tesâvî üzre olmağla ma' an kesb itdi ' irfânı
11649. Gözinden kıskanup cânı şaklarken âhir-i kâr
Ḳazâ ḳurmuş yazılmış ğayr yüzinden emr-i Rabbânî
11650. Tehevvür eyleyüp bir emr-i cüz 'isinde Maḥmûd'a
Ḳılındı Ḳulle-i Seb' içre ḥabs ü ḳatle erzânî¹⁷⁵
- ' Aşķi tecâveza'llāhu ' an seyyi 'ātiḥi**
11651. Birisi dağı nāmı zātına ğālib olanlardan
Dem-i Fātiḥ'de ' Aşķi'dir mücerred ṭab' -ı evzânı
11652. Selîmu'l-fiṭra olmağla anı ehl-i bedāyi' den
' Avāmma istinâdıyla yazar târiḥ-i ' Oşmânî
- [461b]**
11653. Edâsı bî-nemek bir şâ' ir-i nâ-ḳâbil olmağla
Fenâyi nām bir şâ' ir mekr-i zemmi eyleyüp anı¹⁷⁶

¹⁷⁵ [Der-kenâr]: Maḥmûd Paşa:

رخت آه دلم ن هان کنی چه عجب

کسی چه گونه نهد شمع در دریچہ باد

(Gönlüm âhının gamını saklarsam buna şaşırırmamalı. Kişi mumu rüzgarlı pencere önüne nasıl koyabilir?)

Maḥmûd Paşa:

Gözüm yaşına rahm it sürme derden

Ki merdüm-zâdedür düşmüş nazardan

Bir dem eglen ey felek gönlüm sarâyın yıkma kim

Ol perî-peyker ḥayâl-i dilde mihmândur henüz

¹⁷⁶ [Der-kenâr]: ' Aşķi:

' Aşķiyâ ṭālî' iñe ' aşķ olsun

Gerçi nazmuñ kötü sitâreñ eyi

Fenâyi:

' Aşķi yüz yir Sa' dî otuz bu Fenâyi'nün dağı

Haftada otuz günü var ṭonluğ tîmâra dağı

11654. Miyānda reşk olup ‘Aşkī yüz aqça neylinde
Daḥi Sa‘ dī ile otuz aqçada var idi ‘udvānı
11655. Sipihriñ dūn-perver oldıgın gūyā beyān itmiş
Kemāl erbābına yazmış cefā-yı ḡadr-i devrānī
11656. Biriniñ yoğ iken şāyeste-i taḥrīr-i eş‘ārı
Yine ‘aşrında eyler her biri da‘vā-yı ‘irfānī
- ‘Ulvī-yi Bursevī raḥimehu’llāhu te‘ālā**
11657. Birisi daḥi ‘Ulvī’dir Muḥammed Ḥān ‘aşrında
Gürūh-ı ehl-i naẓmıñ ḡoş-edā sāde-gūyānı
11658. Burusa beldesinden nādirü’l-irfān olanlardan
Bunı ta‘dād ider tāriḡ-gūyānıñ zarīfānī
11659. Ėazelde peyrev-i eslāf olup hengām-ı Fātiḡ’de
Görölmişdir eyādide niçe ebyāt-ı evzānī
11660. Edāsı tūmtūrāk elfāzı rengīn cümle naẓmından
Kenāra yazılan ebyātdır a‘lā-yı ‘irfānī
11661. Üçünci mışra‘a ‘Ālī şu veche i‘tirāz eyler
Okıyyla yerine nāvek dise ‘Ulvī-yi diḡkānī
11662. Rekāketden kelāmın kırtarırdı irmedi ‘aqlı
Nümāyān oldı ‘Ulvī’niñ anıñla sıfl-ı ız‘ānı
11663. Eñ a‘lā ḡüftesinde böyle kıbhı zāhir olmışken
Aña üstād-ı şā‘ir dimeniñ olmaz mı ḡüsrānı
11664. Tefāḡür eyler ise bir kışı baḡtıyla faḡr itsün
Kemālīñ cehl ile yoḡdur bu vādīlerde rüçḡānı¹⁷⁷

‘Aşkī:

Bir gün şanemā yüregümi yaram elünden
Tā kim göresin niçe kıturur yaram elünden

¹⁷⁷ [Der-kenār]: **‘Ulvī:**

Ey sefer ‘azmin iden yār-ı Ḥudā yārūñ ola
Himmet-i ehl-i naẓar kıāfile-sālāruñ ola

11665. Şarāb-ı nāb ta‘ rīfinde ‘Ulvī’niñ görölmişdi
Nizāmī’niñ kelāmından mütercem ba‘ z-ı evzānı

11666. Bu üç beyti aña isnād ider ba‘ z-ı ehibbāsı
Diyen çeksün günāhın var ise qavlinde bühtānı

Mevlānā Kātibī el-Bursevī

11667. Sūḥan-perdāz olanlardan biri de devr-i Fātiḥ’de
Bursiyyu’l-aşıl ol Kātibī’dır vaşf-ı ‘unvānı

11668. Mahāret şāhibiydi ḥüsn-i ḥaṭṭ ile kitābetde
Anıñ her bir qalemde var idi ḥazẓ-ı firāvānı

11669. ‘İmādüddīn-i şānī idi nesta‘ līk yazmaqda
Nesiḥde İbn-i Muḳle’ydi yaḥūd Yāḳūt-ı Reyḥānī

11670. Siyākatde celiyyü’l-ḳadr idi çün Şeyḥ Ḥamdullāh
Ser-āmed kātib-i dīvān idi çün tāc-ı dīvānī

11671. Kitābetde kemāli olmış idi kendüye maḥlaş
Aña ol ma‘ rifet kāfī iken ‘irfān-ı evzānı

11672. Miyān-ı şā‘ irānda müstaḳil bir nām aldırđı
Sūḥan-güyide daḥi sebḳat itdi sāde-güyānı

[462a]

11673. Laṭīfī intiḥāb itmişdi anıñ ba‘ z-ı āşārın
Kenāra yazılan bu beyt-i ra‘ nā-yı edībānı

Kirpigün oḳıyla ḳahr itmege a‘ dā ḳalbin
Ġamzeler nīze-keşün çeşm-i kemān-güzāruñ ola
***

Getür sākī şarāb-ı erguvānı
Cevān eyler o pīr-i nā-tevānı

Ki pīr oldum tenüm bir nāba döndi
Ruḥ-ı zerdüm gül-i ḥamrāya döndi

Şifā bulur eger nūş itse ḥaste
Şafā bulur içerse dil-şikeste

11674. Olurdı Kâtibî'niñ hâliyâ enmûzec-i nazmı
Kıyâs itsün leâfetle ehibbâ sâ'ir evzânı¹⁷⁸

Gülşenî-yi Şaruhanî raḥimehu'llāhu 'aleyh

11675. Hezārān ehl-i nazmıñ gülşen-i eyyām-ı Fâtih'de
Birisi Gülşenî'dir ol gül-i gül-zâr-ı 'irfânî

11676. Diyâr-ı Şaruhanî ḥâkine nisbet iderlerdi
Görülmiş idi anıñ meşnevî nazm-ı firāvânı

11677. Mürîd-i Rüşenî zann itme âher Gülşenî'dir bu
Bunuñ da ol kadar vardır kemâl ü faẓl u itḳânı

11678. Egerçi Gülşenî-yi Rüşenî bir şeyḥ-i kāmildir
Bu daḥi devr-i Fâtih'de olup bir şeyḥ-i nūrânî

11679. Görülmüşdir niçe manzûmesi fenn-i taşavvufda
Hikâyât-ı ġarîbe nazm iderlerdi aḥyânî

11680. Lisân-ı şûfiyâne vâridâtıyla Makâlât'ı
Yazılmışdır niçe mecmû'ada mir'ât-ı 'irfânı

11681. Bir-iki munteḥab ebyâtını îrâd idüp 'Âlî
Yazar Künh'inde tavşîf eyleyüp ol zât-ı zî-şânı¹⁷⁹

Kemâl-i Zerd raḥimehu'llāhu te'âlâ

11682. Muḥammed Ḥân 'aşrında gelen ehl-i kemâlâtıñ
Kemâl-i Zerd olup birisi ol nâb-ı 'irfânî

---

¹⁷⁸ [Der-kenâr]: Kâtibî:
Yine ey cām-ı muşaffâ seni gördük silme
Meclisüñ revnaḳısuñ dünyede art eksilme

¹⁷⁹ [Der-kenâr]: Gülşenî:
Gel vücûduñ mülki elden çıkmadın
Devr-i eyyâm ol ḥişârı yıkmadın

Şûret ü ma'nâ ikisi yâr iken
Zâd-ı âlemden elüñde var iken

Ḥubb-i dünyâyı zamîründen gider
Alasın tâ mülk-i varlıktan haber

11683. Zuhûrî Bergama semtinden olmağla evâ'ilde
Fütâde olmuş idi Bergama der-vaqt-i şübbânı
11684. Tereddüd üzre idi Hâzret-i Maḥmûd Paşa'ya
Mu'allim naşb idüp ğılmânına ol ḥibr-i devrânı
11685. Vezîr-i a'zamıñ 'uqbâya 'azm u irtiḥâliyle
Mülâzim olmadan fâriğ olup dergâh-ı a'yânı
11686. Çekildi Edrine kırbında Hâşkøy nâm bir yerde
İkâmet eyledi 'uzlet idüp çendîn ezmânî
11687. Kânâ'atle geçindi kimseye baş egmedi aşlâ
Ricâl-i devlete varmadı dehrîñ oldı sulṭânı
11688. Edâsı ḥûb u rengîn tarzı şîrîn idi güftârı
Görülmişdi eyâdide niçe âşâr-ı 'irfânî
11689. Kenâra yazılan bu maṭla'-i zîbâ anıñ dirler
Olurdı farṭ-ı isti'dâdınıñ işbât-ı burhânı¹⁸⁰
- Le'âlî-yi Toḳatî raḥimehu'llâhu te'âlâ**
11690. Yem-i 'irfânda aşdâf-ı kemâlîñ dürr-i şehvârı
Le'âlî idi Fâtih 'aşrınıñ ḥibr-i süḥan-dânı
11691. Toḳatiyyu'l-aşıldır gerçi eyyâm-ı şebâbında
Varup taḥşîl-i 'irfân itmege görmişdi Īrân'ı

¹⁸⁰ [Der-kenâr]: **Kemâl-i Zerd:**

Ṭıfl iken söğmiş idüñ ağızıma ey yâr benüm
Daḥi ağızumdadur ol lezzet-i güftâr benüm

Kemâl-i Zerd:

Ebrûlaruñ kemânların yine kırdılar
Beñzer yataklarında yatur âhû gördiler

Koymadılar şanevberi yânuñca şalına
Ol derd-mendûñ ayagina balta urdılar

Ve lehû:

Şîrîn lebûñ ḥadîşini pinhân u âşikâr
Hergiz şurâḥî dimedi şol deñlü şordılar

[462b]

11692. Ta‘ accüm eyleyüp Īrān’da Rūm’a ‘ avdet itdikde
O semtiñ lehcesiyle oldu maşhūb-ı hıdīvānī
11693. Getürmişdi selāmın ehl-i Rūm’a Monlā Cāmī’niñ
Müşārun bi’l-benān itmişdi anı ṭab‘ -ı evzānı
11694. Nişār itmişdi Rūm’a niçe eş‘ār-ı dürer-bārı
Le’ālī-yi sūhanla oldu maḳbūl-i cihān-bānī
11695. ‘ Acem ḥaḳḳında mebzūl idi elṭāf-ı cihān-dārī
Cenāb-ı Fātiḥ’iñ oldu o yüzden ġarḳ-ı iḥsānī
11696. Ta‘ accüm itdigi olduḳda zāhir bezm-i şāhīden
Dürūḡ u ifk ile ṭard itdiler bā-ḳahr-ı sulṭānī
11697. Rikāb-ı şehriyāre ḥasb-i ḥālīn naẓm idüp fevrī
Nihānī ‘ arz ile oldu sezā-yı ‘ afv-ı şāhānī
11698. O naẓm-ı dil-keşi ‘ Ālī yazınca Kūnhū’l-Aḥbār’a
Le’ālī’niñ nümāyān oldu ḳadr-i dürr-i evzānı¹⁸¹

¹⁸¹ [Der-kenār]: Le’ālī:

Oлмақ isterseñ i‘tibāra maḥal
Yā ‘ Arab’dan yā ‘ Acem’den gel

Gevhere ḳıymet olmaya kānda
Dür behāsın bula mı ‘ummānda

Söylenür nūkte vü meşeldür bu
K’ola dāyim çeraḡ dibi ḳarañu

Olsa ādemde ma‘rifetle murād
Ne faẓilet virürmiş aña bilād

Ṭaşdan şādır oldu gerçi güher
Mu‘teberdir līk nite hūner

‘ Acem’ün her biri ki Rūm’a gelür
Yā vezāret yā sancaḳ uma gelür

Le’ālī:

Ḥāl-i la‘lūñ şāh-ı hindūdur şekerdir ḥūn aña
Sebze-i ḥūn-ı melāḥatdūr ḥaṭ-ı reyḥān aña

Melîhî-yi Tokatî rahîmehu'llâhu te'âlâ

11699. Nevâl-i nazma lezzet-bahş olan eyyâm-ı Fâtih'de
Melîhî idi ẖân-ı ma'rifetde geçdi tibyânı
11700. Tokadiyyü'l-aşıl bir şâ'ir-i mâhir idi ancak
Melâhat gitmiş idi kendüden bâ-şûrb-i idmânî
11701. Veliyyüddîn-zâde meclisinden dâd almışdı
Niçe eyyâm 'işretde anıñla geçdi devrânı
11702. Nedîm-i bezm-i hâşşu'l-hâşşı olmağla o mifzâlîñ
Kemâlatıyla buldı iştihâr faẓl u 'irfânı
11703. O rütbe devriniñ 'ayyâş u hem qallâş olmağla
Der-i mey-hâne idi rûz u şeb râhatına cânı
11704. Humâr u sekri 'aybıyla kemâliyle qabûl itdi
Nemek olmağla şöhetde şehinşâh-ı cihân-bânî
11705. Ta'âm-ı bî-nemek şeklinde idi gelmese bezme
Şeh-i devrâna şîrîn idi gûyâ vaz'-ı sekrânî
11706. Nevâl-i şöhetîñ milhî Melîhî'dir diyüp her dem
Bir ân ansız tûrup oturmaz idi hâzz idüp cânı
11707. Sitâyîş üzre idi 'ilm ü faẓlın hüsn-i evzânın
Müreccahtır yanında bezm-i şâha künc-i vîrânî
11708. Huzûr-ı şehriyârîde olan zevk u şafâsından
Aña hoş gelmiş idi qarşuda ezvaq-ı vicdânî
11709. Hum-ı şahbâ yanında cilvesi erbâb-ı 'işretle
Aña mergûb idi zevk itmeden bâ-rükn ü a'yânî
11710. Aña bir katre dürdî-i ẖâr olmak bezm-i şahbâda
Şeker şerbetleri nûş itmege var idi rüçhânı
11711. Sifâl-i köhnesi mey-hâneniñ zerrîn câm üzre
Muqaddem idi tahyîr itseler der-bezm-i rindânî
11712. Efâzıl mebhâşinde gerçi zikri sebkat itmişdi

Şakāyık şāhibi naql eyleyüp ol hibr-i devrānı

[463a]

Menkabe-i Melihî-yi Melâhat-Şi‘âr be-Rivâyet-i ‘Âlî der-Kühü’l-

Aḥbār

11713. Rivâyet itdi ‘Âlî çünki bî-çâre Melihî’yi
Mey-i gül-fâmdan men‘ eyledi şâh-ı cihân-bânî
11714. Müfid olmadı yine ard kapudan beyt-i hammâra
Varup nûş-i şarâb-ı erguvân eylerdi ahyânî
11715. Yaşag olup bütün mey-hâneler tesmîr olunmışdı
Şudûr itmişdi men‘ -i bey‘ i hamra emr-i sulṭânî
11716. Ne cânı var idi bir kaṭresin vire saña ra’ye
Ricâl-i mey-gede kôrḳardı bâ-tenbîh-i ḥākânî
11717. Taḳarrub eylemekle şehr-i rûze bâde-âşâmân
Ayağından çeküp mey-hânenüñ el kırdı peymânı
11718. Kebâb-ı nuḳlî taḥvîl itdi dendân vaḳt-i ifṭâra
Zarûrî şürbe imsâk itdi kendin tevbe-kârânî
11719. Melihî’ye daḥi tevbe virilmişdi o demlerde
Hiç olmazsa ḳudûm-i ‘ıyde dek şürb itmeye anı
11720. Dinilmişdi bu kerre naḳz-ı peymân ile şürb itme
Siyâsetle olursuñ dil-şikest-i ḳahr-ı şâhânî
11721. Egerçi biñ belâ bir-iki gün câm-ı muşaffâdan
Elin çekmişdi nehy-i pâdişâhiyle naşûḥânî
11722. Çeküp derd-i belâ-yı şabrı dürd-i bâde yerine
Şarâb-ı nâba istibdâl idüp şürb itdi eymânı
11723. Mürûr itmişdi tafşîl üzre gerçi zikri bâlâda
Bu yerde daḥi irâdında vardır şevḳ-i rindânî
11724. Rivâyetdir Melihî çâr u nâ-çâr itdi âḥir kâr
Eḥibbâdan nihân ‘ işretde bir re’y-i ḥākīmânî

11725. Faķiriñ bādeye baħr-i hevāsı ŗöyle cūŗ itdi
Tedārük eyledi bir ıurfe tedbīr-i zarīfānī
11726. Mey-i gül-fāmdan hem vefķ-i dil-ķāh üzre demlendi
Hem aŗlā itmedi naķż-i ‘uhūd-ı ŗarķ u peymānī
11727. Ŗarābīñ dürdlisi olmağla ızhār-ı temārużla
Fırāŗ-ı ħīlede yatık idi hem-ķün ‘alīlānī
11728. Mey-i nāb ile gūyā iĥtiķāndan ġayri miskīnīñ
Yoğ idi def‘-i ‘illet itmege tedbīr-i dermānı
11729. Zamān-ı ‘iŗreti geldikde her gün iĥtifā itdi
ıabībāne iderdi kendüye tedbīr-i taĥtānī
11730. O yüzden baŗladı ġayri müdāvāt itmege müdbir
Muĥammed Ħān def‘ eyledi ĥavf-ı hirāsānī
11731. Görünmez oldı bī-ķāre Melīķī bezm-i ŗāhīde
Miyāna ġayri ŗalıvırmıŗdı bir ŗıyt-i marīzānī
11732. Fırāŗ-ı ġamda ĥasta zann iderdi anı aĥbābı
Acırlardı Melīķī-yi derd-mende cümle yārānı
11733. Ħużūr-ı pādīŗehden inķıķā‘ itmekle külliyyen
Tefakķud itdirüp bir gün anı ŗāh-ı cihān-bānī
11734. Sipāriŗ eylemiŗdi ba‘ż-ı cāsūsa Melīķī’ye
Ne vādīde yürür yine görür mi cām-ı gerdānı

[463b]

Vaķ‘a-i Ėarībe Melīķī-yi Nā-Bekār be-Rivāyeti ‘Ālī-yi Gevher-Niŗār

11735. Müdāmī yine ŗürb-i müdām-ı cām-ı ŗāhbāya
Ne gūne derd u ġamdan nīr ola der-künc-i mestānī
11736. Yine aĥbābdan biri gelüp sultān-ı devrāna
Melīķī-nā-bekārı ŗöyle ġamz itdi ķadeh-rānī
11737. Nifāk itmiŗ ki Taĥte’l-ıķal‘a’da ser-mest-i cām olmiŗ
Ele almıŗ ayağı yok ķıyāma tāb u dermānı

11738. Libās-ı hālını şābūn-ı tevbe pāk itmişken
Şikest olmağla peymānı mülevveş idi dāmānı
11739. O rütbe dāmeni ālūde destārı perīşān kim
Miyāna inmiş idi cāmeden çāk-i giribānı
11740. Karışmış birbirine seblet ü rīşi çıl alınmış
Nuḥūset ḥāliyā olmuş boyınca iç kaftānı
11741. Şarāb-ı nāba tevbe itmeden şad tevbe dir gördük
Melāmet eyler idi kendüyi belki nedīmānī
11742. O rütbe kan zil olmuş görmışdik farṭ-ı şürbinden
Degildi ol zamān temyīze kâdir merd ü nisvānı
11743. Ne didi ise didi ğamz ile bī-çāre Melīhī'den
Muḥammed Ḥān'ı tebrīd eyledi ber-vech-i ğazbānī¹⁸²
11744. O keyfiyyetle aḥzā ba' dehū deryāya ilkāya
Siyāsetle şudūr itdikde fermān-ı ḥıdīvānī
11745. Tecessūs eyleyüp aḥz itmege ta' yīn olunmışdı
Bir-iki merḥametsiz kapucı bir-iki bostānī
11746. Ḥaber almışlar idi yerini ğamz eyleyenlerden
Bulup aḥz itdiler derḥāl ol āşufte-sāmānı
11747. Ayağā kalkacak ḥālī yoğ iken kimi destinden
Kimisi dāmeninden kimi pāyından zelilānī
11748. İtüp sümsükleyüp geh süriyüp yere kapandıkda
Gehī sille vü geh yumruğla isrā' eyleyüp anı
11749. Faḳīri dest-beste 'ākıbet bezm-i hümāyūna

---

¹⁸² [Der-kenār]: **Melīhī:**
Āferīnler şarāb-ı gül-rengē
La' net olsun ğubār ile benge

Ve lehū:
Dāmen ālūde vü destār perīşān yağa çāk
Seblet ü rīşi çepel cāmesi ğāyet nā-pāk

Hezārān zille ihzār idüp bevvāb-ı sulṭānī

11750. Huzūr-ı şehriyārīde oldıgın idrāk itdikde
Biraz devşirdi derdi kendüyi çün mest-i cīrānī

11751. Taşavvur eylemişdi yolda āyīn-i kādīm üzre
İde āgāze-i hayr-ı du‘ ā-yı āl-i Oşmānī

11752. Devām-ı devlete gerçi elin kaldırdı bī-çāre
Ayağı gibi tolaşdı dili mānend-i sekrānī

11753. Edā-yı kelāmı kādīr olmadı bī-çāre şerminden
Huşūşā ağzınıñ zihgīri mānī‘ oldı tibyānı

11754. Ta‘ aqqul itdi kim keyfiyyeti inkāra yok meydān
Lisān-ı kâlden enṭaqq idı hāl-i perīşānı

11755. Perīşān idı güftāryla reftārı vü destārı
Yoğ idı kendüyi cem‘ itmege bir dürlü imkānı

11756. Cenāb-ı pādīşāh-ı berr ü baħriñ kılzüm-i kīnı
Temevvüc eyleyüp hun-ı ğāzabla ṭoldı şiryānı

[464a]

11757. Şikest-i tevbesiyle sekrini gördükde emr itdi
O sâ‘ at baħre ilkā ideler ol denn-i idmānı

11758. Şudūr-ı emre bī-çāre Melīhī vâkıf olduĝda
Yer öpdi kendüye geldikde ber-āyīn-i şāhānī

11759. Devām-ı devleti hayr-ı du‘ āsın eyleyüp soñra
Kitābu’llāha urdı destini bā-şart u eymanī

11760. Götürdi bir yere gögi yeri ḫalf u ḫasem itdi
Çehār-i mezheb üzre çār imām ol çār erkānı

11761. Cemī‘-i enbiyā vü mürselīne ḫalfden soñra
Ġılāz-ı eyman idüp işhād ile aşḫāb-ı zī-şānı

11762. Ser-i bī-devletin ḫāk-i mezellet üzre koymışdı
Niyāza cür’et idüp didi ey şāh-ı kerem-kānı

11763. Huzūr-ı devletiñde tevbe-i yek-bārdan soñra
Güvāh-ı ‘adildir Bārī hilāfı küfr-i hızlānī
11764. Ne bāde ne müşelleş ne ‘arāk bozğa nebīz aşlā
Biriniñ şürbi vāķi‘ olmadı bā-şavn-ı Rabbānī
11765. Cemī‘-i müskirātıñ birisi az çok boğazımdan
Bi-ḥamdi’llāh dāḥil olmadı Mevlā bilür anı
11766. Degil şürb eylemek tölmiş ayağa şunmadım destim
Beni şābit-ḳadem bil tevbede ey merḥāmet kānı
11767. Melīḥī’niñ dehānıñ ḳoḳdılar her çend meclisde
Yoğ idi gerçi ḥamrıñ büyü ancaḳ vāz‘-ı sekrānī
11768. Nümāyān idi reftārında güftārında tarzında
Zevāl-i ‘aḳlı daḥi sekriniñ olmışdı burhānı
11769. Gözinde hem yüzinde her sözinde belki özinde
Aḳardı şire-i engūr-veş şar şar perīşānī
11770. O rütbe ḡilzet-ı ey mān ile ṭab‘-ı hümāyūna
Biraz līnet gelüp didi Melīḥī’ye şefīḳānī
11771. Hemān dostdoğrusın min-ḡayri ketmin söyle iḳrār it
Nedir bu neşveye bādī bu vādī tarz-ı mestānī
11772. Bu def‘a daḥi cürmüñ ‘afv eyledim ancaḳ
Durūḡ u ḥile itme doğrusın söyle kemā-kānī
11773. Günāhı ‘afvını çün kim Melīḥī şāh-ı devrāndan
İşitdikde didi ey zübde-i evlād-ı ‘Oşmānī
11774. Mey-i gül-fāmdan ṭā’ib olup vāfir zamānlardır
Huzūruñda ferāḡat eyledim ol şürb-i idmānī
11775. O günden tā bu vaḳt-i suḥte dek şürb itmedim bi’llāh
Veleve bir ḳatre olsun görmedim bir cām-ı devrānı
11776. Cemī‘-i müskirāta tevbeler itmişdim ol günde
Meger tedric ile terk imiş anıñ vech-i āsānı

11777. Ya bir āher ğıdāyı aña istibdāl istermiş
İşābet itmeye tā kim vücūda derd-i hicrānī
[464b]
11778. Ferāġat eylemekle def' aten envā' -ı müskirden
Vücūda 'arız oldu dürlü dürlü derd-i cismānī
11779. Meger olmuş ṭabī' at niçe müddet ülfeti ḥamrın
Yebūsetle baña ol rütbe geldi za' f-ı ebdānī
11780. Ayaġım dutmaz oldu ekl ü şürbümden kesilmekle
Ayaġ üzre kıyāma pāyımın olmadı imkānı
11781. Sebāt-ı dā'imiye mübtelā oldum leyālīde
Seherle girmez oldu çeşmime bir ḥ'āb-ı rūḥānī
11782. 'İlācı gerçi kābil şabrı müşkildir dimek ammā
Anın da var idi ḥadden füzūn ḥızlān-ı pāyānı
11783. Yemīn itmiş bulundum ḥāniş olmak iktizā eyler
Şikest-i tevbe itsem mü'miniñ olur mı şâyānı
11784. Fedā itmek vücūdı katl-i nefse bā' iş olmaz mı
İmārāt-ı helāki olsa der-pey terk ile anı
11785. Ḥuşūşā būy-i ruḥşat şemm olunsa ittifāk üzre
Şifā-sāz olmasın re'y itse ḥuzzāk-ı müsülmānī
11786. Menāfi' -i işimle manşūş olan bir emr-i menhīnīñ
' Aceb 'afv-ı Ḥudā'ya müntehī olmaz mı pāyānı
11787. Ümīd-i 'afv ile ḥamr ile şāhım ihtikān itdim
İki seyf arasında kalmışım ey merḥamet kānı
11788. Bu keyfiyyet bu ḥālet ḥāliyā ol 'ayş-i dūnuñdur
İki vech üzre ḥavfımla idüp tedbīr-i taḥtānī
11789. Birisi tīg-i zaḥmım biri şemşīr-i cihān-dārī
Müsāvidir beni ihlākde bā-emr-i Sübhānī
11790. Berāberdir ḥıdīvā ikisi de re'y-i pākīnde
Bu demde 'afv-ı sulṭānī ile tertīb-i şâyānī

11791. Keşide kılınursa kil-k-i ‘afvîñ şafha-i cürme
Melîhî tîğ-i zaḥmından ider mi hîç hirāsānî
11792. İdüp būs-i zemîn-i ma‘zeret ‘afvın recâ itdi
Şunup ‘afvına nāmıyla қаşıde lübb-i ‘irfānı
11793. Münacât eyleyüp tekrâr tevbe kıldı şürbinden
Şefâ‘at-ḥ’âh idi şehzâdegân-ı şâh-ı zî-şānî
11794. İki destim ṭolu mey destimi şāhım şikest itme
Kerīmâ ellerim қанда ya қанде ‘afv-ı sulṭānî
11795. Kerīmü’ṭ-ṭab‘ olup ism-i ‘afva mazhar olmağla
Şurūṭ-ı tevbesiyle şādır oldu şafḥ-ı ḥākānî
11796. Mizāc-ı şehriyāre i‘tirāf-ı zenbi hoş geldi
Buyurdi def‘ide senden Ḥudā bu mekr ü ḥızlānı
11797. Cenāb-ı Monlā Cāmî gibi mifzālîñ şerîkiyken
Müdānî iken aña ‘ilm ü faẓlî nazm u ‘irfānı
11798. Acırdı her gören ol mekr-i şürbinden Melîhî’ye
Emîn itsün Ḥudā izlāl-i şeyṭāniden iḥvānı
11799. Cemî‘-i fende fā’ik baḥru’l-rā’ikdi faẓlında
Daḳāyık şāhibiydi hem-çü Cāmî ṭab‘-ı evzānı
11800. Yahūdiden eṭibbā-zâdeler var idi ‘aşrında
O memkūr oldığı mekr ile eṭfāl-i Yahūdānî
11801. Ḥüsün-dâr oldığıyçün ḥikmet ü mantıḳ okurlardı
Dinürdi her biri ‘icl-i Benî-İsrâ’îl’e şānî
- [465a]
11802. Tenezzül eylemezdi ücret-i ta‘lîme isterdi
Ziyāde keskini olsun dir idi la‘l-i rummānî
11803. Mey-i gül-fāmla eylerdi müzd-i dersi istîfā
Varırlardı şuyunca ḥ’âceniñ dā’im ḥākīmānî
11804. Ziyāde pîr olmağla ‘aşası eksik olmazdı

Yanından zā' il olmazdı 'aşā rūḥānī cismānī

11805. 'Aşāsız varamaz ḥāneden mey-ḥāneye kaç' ā
Velākin mest iken yürürdi 'avdetde şitābānī
11806. Eḥibbādan birisi ḥikmetin şorduḡda kendinden
Bu kıt' ayla Melīḥī eylemişdi lāḡ-gūyānī
11807. Rivāyet eyledi 'Ālī ki Mevlānā Laṭīfī'den
Daḥi Monlā 'Āşık vaşf idüp ol ḥibr-i devrānī
11808. Melīḥī Monla Cāmī ile sebaḡ-dāş idi evveller
Velākin Rūm'a geldikde füzūn-ter oldu 'irfānī
11809. Eger evvelki şavbında görünmüş olsa bī-çāre
Nazımda belki Cāmī'ye olurdu faẓl u rüçḥānī
11810. Bedāyi' le beyāna ḡudreti farṡ-ı belāḡatle
Nümāyān idi şī' rinden selāset üzre evzānī
11811. 'Ulūvv-ı faẓlı aşḡāb-ı ḥıred 'indinde zāhirdir
Ḥudā def' eyleye bī-çāreden ol mekr-i ḥıẓlānī¹⁸³
- Mehdī-yi Bursevī raḡimehu'llāhu te'ālā**
11812. Bedīhe-gū olan şā' irleriñ hengām-ı Fātiḡ'de
Birisi daḥi Mehdī'dir ki buldı 'izz-i 'unvānī
11813. Burusa beldesinde mehd-i kevne zīb u fer virdi

¹⁸³ [Der-kenār]: **Melīḥī:**

Bu Melīḥī iki 'aşā götürür
Biri cismānī biri rūḥānī

Ol ki cismānīdür ağacdandur
Ol ki rūḥānī la' l-i rummānī

[Ve lehū]:

Micmer görüben sūz-ı derūnum oda yandı
Şem' ağladığım gördi yaşı ḡana boyandı

Ve lehū:

Düşdi yine dil derdine bir tāze cevānuñ
Kim āfetidir cānımuñ āşüb-ı cihānuñ

Sühan-gülükle oldu maẓhar-ı kurb-ı hıdvānī

11814. Qarīn-i iltifāt-ı pādīshāhī oldı şı‘ riyle
Daḥi nā-puḥte iken tarz-ı nazmı ṭab‘ -ı evzānı
11815. Selāset gelmemişken ṭab‘ ina maḥẓ-ı ‘ ināyetle
‘ İdād-ı şā‘ irāndan ‘ add idüp şāh-ı cihān anı
11816. Hünerdir şā‘ ire ‘ aybı pesend-i pādīshāh olsa
Eger yoğ ise daḥi fi’l-ḥaḳīḳa ‘ ilm ü ‘ irfānı
11817. Rivāyetdir ki gāhī rū-be-rū Mehdī’ye dirlermiş
Saña besdir miyān-ı şā‘ irānda ṭab‘ -ı evzānı
11818. Egerçi şāhid-i ma‘ nā ile ebkār-ı maẓmūna
Sūhanda maḥremiyyet ḥūbdur sen diñleme anı
11819. Rivāyetdir ki Mehdī Ḥazret-i Sultān Muḥammed’le
Şikār-ı şayd içün şahrāya itmişlerdi pūyānı
11820. Ḥilāl-i rāhda bir kumru-yi pūr-ṭavḳ u ḥalḥālı
Gözi gördükde ya‘ nī Ḥayderī bir gezer oğlanı
11821. Likāsı hoş gelüp ṭab‘ inca ol maḥbūb u mümtāzıñ
Bu ebyātı didi ḥaḳḳında ber-vech-i şenā-ḥ‘ ānı¹⁸⁴

[465b]

¹⁸⁴ [Der-kenār]: Mehdī:

Bir gün felegūñ ṭablı kim öterdi güm güm
Sincāb-ı şehāb üzre geymiş idi kākum

Ben seyr-i çemenlerde göklerde idi geştım
Cām ister idüm gündün çarḥı şanur idüm ḥum

Nā-gāh kulağuma bir zemzeme irişdi
Her yaña naẓar kıldum cān gözi ile gördüm

Bir Ḥayderī gezer oğlan ardına kemer üzre
Zencir ile zeng aşmış şan şir idi āhen-düm

Ol yār-i perī-peyker ol māh-ı melek-manẓar
Kim mişlūñ anuñ Mehdī görmedi daḥi merdüm

Nişānī el-Vezīr eş-Şehīr bi-Muḥammed Paşa-yı Karamanī

11822. Muḥammed Ḥān devrinde gelen aşḥāb-ı ‘irfānıñ
Birisi de Nişānī’dir olup düstūr-ı zī-şānī
11823. Celāeddīn Rūmī nesl-i pākinden idi soñra
Vezāretle bekām oldu o paşa-yı Karamanī
11824. Müderris olmış idi ‘ilm ü inşā vü fazīletle
Müvakkı‘ oldu soñra buldı tevķī‘-i ḥıdīvānī
11825. Nişānī maḥlaşıyla ‘ahd-i Fātih’de bulup şöhet
Tefevvuk itdi inşāda bütün aşḥāb-ı ‘irfānı
11826. Muḥammed Ḥān şavbından selāṭine giden nāme
Anıñ āşār-ı desti oldıgıyçün şāh-ı ‘Oşmānī
11827. Ziyāde iltifāt eylerdi ḥattā şī‘r ü inşāsı
‘Uluvv-i ḳadrine bā‘ iş olup bulmışdı ‘unvānı
11828. Yazar Kūnh içre ‘Ālī bir niçe ebyāt-ı ra‘ nāsın
Ma‘ārifden Nişānī’dir sezādır olsa burhānı
11829. O demlerde ma‘ārif rāyic idi sūḳ-i devletde
Vezāretle olurdu behre-dār-ı bāb-ı ‘irfānı
11830. Kırı taḥsīndir şimdi cevā’iz ehl-i ‘irfāna
Cevāhir olsa da nazm itdigi ebyāt-ı evzānī
11831. Müfid [ü] muḥtaşar taḥrīr iderlerdi mekātibi
Eger nāme eger mektüb eger yarlıg-ı sulṭānī¹⁸⁵

¹⁸⁵ [Der-kenār]: **Nişānī:**

Faẓl ehli ḥayli mu‘teber ü kām-rān imiş
Rüşvet yoğ imiş anda zamān ol zamān imiş

Ve lehū:

Ḳa‘r-ı baḥr-ı dilde ḳalurdı bu dürr-i şāh-vār
Ey Nişānī i‘tibār-ı ḥazret-i şāh olmasa

Ve lehū:

Ṭālī‘de devlet olmasa ḥıdmet ne fā‘ide
Ḥaḳ’dan ‘ināyet olmasa ṭā‘at ne fā‘ide

Mevlānā Nizāmī-yi Konevī rahimehu'llāhu te'ālā

11832. Nizāmī'dir biri de ehl-i nazmıñ devr-i Fātiḥ'de
Zuhūrı Konya'dan olmağla dirler idi Yūnānī
11833. Veliyyüddīn nāmında olan bir şeyḥ-i dīndārıñ
Zuhūr itmişdi şulbinden dūr-i şehvār-ı vicdānī
11834. Şabāvet 'āleminde 'ilm ü 'irfāna çalışmağla
Ma'ārif bāğının olmışdı bir serv-i ḥurāmānı
11835. Vezīr-i a'zam idi ol zamān Maḥmūd Paşa'nıñ
Muḥammed Ḥān'a sevki olmuş idi ḥibr-i zī-şānı
11836. Dimişlerdi Nizāmī luṭfuña bir kez qarın olsa
Olurdu nazm ile İbn-i Veliyyüddīn'e rüçhānı
11837. Vekīl-i muṭlaḳıñ sevkiyle İstanbul'a iḫzāra
Nizāmī derd-mende gönderüp fermān-ı sulṭānī
11838. Cevā'izle muṭayyeb eyleyüp da'vet olunduḳda
İcābet eyleyüp 'azm eylemişdi sūy-i ḥāḳānī
11839. Veliyyüddīn-zāde lehcesindeydi ḳaşa'idde
Tettebbu' eyleyüp dīvānını çendīn ezmānī
11840. Bir-iki nev-ḳaşıdeyle beş-on pākīze eş'ārın
Müheyyā eylemişdi eyleye 'arz-ı cihān-bānī
11841. 'Azīmet eyleyüp çıkdıḳda rāh-ı şavb-ı maḳşūda
Tarīḳın ḳaṭ' idüp düzd-i ecel bā-emr-i Rabbānī
[466a]
11842. Yolu yaklaşmış idi derd-mendiñ semt-i 'uḳbāya
Ḥilāl-i rāhda irdikde isti'cāl-i fermānī
11843. Revān oldu o dem ser-menzil-i ḳurb-ı ilāhīye
Ola murğ-ı revānı lāne-sāz-ı 'arş-ı Raḥmānī
11844. Bu ebyāt u meṭālī' vāridātından idi anıñ
Nizāmī'niñ olurdu her biri mir'āt-ı 'irfānī¹⁸⁶

¹⁸⁶ [Der-kenār]: Ġazel-i Nizāmī

11845. Le 'ālī-yi sūḥandır baḥr-i nazmından Nizāmī'niñ
Kenāra naql olundu nuḥbe-i ebyāt-ı evzānī
11846. Niçe ebyātını Monlā 'Āşık daḥi zıkr itdi
Rekāketle begenmez anı 'Ālī-yi sūḥan-dānī
11847. Vefāt itdikde ancaḳ on sekiz yaşında olmaḡla
Fırāḳı virmiş idi aşdıḳāya ḥüzn ü giryānī
11848. Zamānında muḳārin olmış olsaydı bir üstāda
Bulaydı terbiyet sebḳ eyler idi cümle aḳrānı
11849. Ma' ārif ravzasında tiz bitüp tiz yitdi bī-çāre
Ecel ber-küşte itdi didiler bir naḥl-i ' irfānı
11850. Cemāl ü ḥüsn ü anın vaşf ider 'Ālī kitābında
Melāḥatde sezādır aña dinse Yūsuf-ı şānī
11851. Perī-rüyāndan kendi gibi bir şūḥa çarpılmış
Müsāvīydi ḳad ü endāmı yeksān idi devrānı
11852. Cemālī hem kemālī sinn ü sāli fark olunmazdı

Sāḳıyā sāḡar-ı billūra dök ol yāḳūtı
Ki tenüñ ḳuvvetidür rûḥ-ı revānuñ ḳūtı

Zekānuñ çāhı ne sāḥirdür ayā Zühre-cebīn
Ki şuya iletür vü şuşız getürür Hārūt'ı

Ḥabs-i tenden dili ḳurtar ne revādur ki ola
Murg-ı lāhūtī esir-i ḳafes-i nāsūtī

Şivesinden ḥatınuñ oldu muḥaḳḳaḳ bu kim
Şülüşi deñlü degül ḥüsn-i ḥaṭṭ-ı Yāḳūtī

Ḳaşlaruñ yāyı fırāḳıyla Nizāmī ger öle
Ḥasret oḳlarına şandūḳa ola tābūtı

Ve lehū:

Bel bağlayup ki ḳatlüme ḳaşd ol ḥabīb ider
Nāzik ḥayāl bağladı şekl-i ḡarīb ider

Gözlerüm yaşını gözler ol büt-i sīmīn-beden
Niteki gözler Şüreyyā gökde āhū-yı Ḥoten

Hüsünde birbirinden yoğ idi hîç fazl u noğşanı

11853. İkişi gūyiyā bir mektebiñ tıfl-ı dil-ārāsı
Miyān-ı dilberānda Şeyh-zāde idi ‘ unvānı
11854. Biri māh-ı münevver biri mihr-i enverdi
Fefekde kim görürdi māh ile hūrşid-i tābānı
11855. Mişāl-i farķedān hîç birbirinden farķ olunmazken
Sipihriñ cevri eksik mi olur ber-farķ-ı insānı
11856. Miyānda ez-ķazā bir ‘ aşķ-bāzī oldı üftāde
Mücāz idi haķīķat cisriniñ gāhice bünyānı
11857. ‘ Alāķa birbirine dem-be-dem olmaķda peyveste
Maħabbet gün-be-gün bulmaķda istiħkām-ı pāyānı
11858. Nizāmī sāyesinde şaķınurdu şūh-ı tınāzın
Ķabūl-i şirket itmez ķunki dilde ‘ aşķ-ı cānānı
11859. İşitdi dilber-i meh-pāresin aġyār ķün hāle
Ala āġuş-ı vaşla gāhī ol pākīze-dāmānı
11860. Cevānıñ daħi meylin gūş idince bezm-i aġyāra
Nizāmī derd-mende geldi ‘ aşķından peşimānı
11861. Esir-i bend-i zūlfı olmış idi ķunki dil-dārıñ
Hevāyī kākūli virdi Nizāmī’ye perīşānı
11862. Murād itdikce ib‘ ād itmegi aġyār-ı bed-kārı
Arardı ülfete taķrīb-i dīġer semt-i āsānı¹⁸⁷
- [466b]
11863. Niyāz itdikce ķať‘ -ı ülfete ālüftelik itdi
Nizāmī-yi derd-mende raġm ile ġayri sefhānı
11864. ‘ Alāķa riştesin ķať‘ eyleyüp aġyār-ı bed-kārıñ
Olup bezminde sākī meclisinde cām-ı gerdānı
11865. Ğubār-ı hātırıyla hicv idüp ol şūh-ı mümtāzı

¹⁸⁷ H nüshasındaki bu beyit her iki Üniversite nüshasında mevcut değildir.

Mükedder itdi mir 'ât-ı derûn-ı şeyh-i zî-şânı

11866. O şūhuñ vâlidî bir müstecâbu'd-da' ve kimseydi
Nizâmî hicvî virdikde aña hâtır-perîşânî

11867. Başın açup Nizâmî-yi derd-mende bed-du' â itdi
Zücâc-ı hâtırî meksûr iken bâ-izn-i Rabbânî

11868. O tîr-i inkisâra uğradı dirler Nizâmî'yi
Hudâ hıfz eyleye böyle haţardan ehl-i evzânî

11869. O hicv-i dil-şikenden bir niçe ebyâtını ' Âlî
Kitâb-ı Kûnh'e yazdı ' ibret alsun okıyan anı

11870. Lisân-ı Fârisî'de daħi eş'ârı görülmüşdi
Degildi ' Örfî-yi Şîrâz'dan noķşân ' irfânı

11871. Mu'ammer olmuş olsaydı eger devrân-ı Fâtih'de
Belâgatla olurdu ' aşrınıñ Selmân u Hassân'ı

11872. Hudâ 'afv eyleye zellât u aġlûlât güftârın
Şavâb-ı maħz ola ' amd ü haţâ vü sehv ü nisyânı¹⁸⁸

Hâtîme-i Şu'arâ-yı Hâzret-i Fâtih Muhammed Hân

11873. Zâmân-ı Hâzret-i Fâtih'de âħîr şâ'ir-i mâhir
Rivâyât-ı şaħîha üzre ol Nûrî-yi nûrânî¹⁸⁹

11874. Kuzâtıñ ekmeli bir zû-fünûn şaħib-Hidâye'ydi
Feķâhetde vera' da ' aşrınıñ olmuşdı Nu' mân'ı

11875. Ziyâde hûb idi eş'âr-ı evzân-ı dürer-bârı
' İlimde hem ' amelde mecma' u'l-baħreyn idi şânı

¹⁸⁸ [Der-kenâr]: Evvel-i Hicv-i Nizâmî tecâveza'llâhu 'an-zâtihi
Kıpırmaz idi ġalka gümü ġalka rumġ ile
Şehlik nişanı olmasa ol ercemend ile

Biz kırı tahta bulmazuz aġyâr hoş geķer
Arķańda ' âc ayaķlı gümüş tahta bend ile

¹⁸⁹ [Der-kenâr]: Nûrî:
Kâmet-i şimşaduña öykündigiyķün nârven
Başına üşdi vü ġavġâ itdi murġân-ı ķemen

11876. Aña şemsü'l-ma'ârif dirler idi 'aşr-ı Fâtih'de
Vücûd kenz-i 'irfân idi bâ-tevfîk-i Rabbânî
11877. 'Îmâdî idi gūyiyâ devlet ü dîniñ şalâbetle
Niçe âşârı kaldı nuhbe-i evzân u 'irfânı
11878. Yazup bir maṭla' -ı zîbâsını 'Âlî kitâbında
Belâğatle olur Nûrî-yi üstâzıñ şenâ-h'ânı
11879. Niçe sihr-âferîn şâ'irleri var idi ol 'aşrıñ
Muḥammed Ḥân'ın olmışdı ğarîk-i baḥr-i iḥsânı
11880. Ne gevherler nişâr itmışdi deryâ-yı ma'ârifden
Dür-i şehvâr-ı nazmıñ her biri olmuş idi kânı
11881. Lisân-ı Fârisî vü Türkî vü Tâzî'de âşârı
Görölmişdi eyâdide müretteb pâk dîvânı
11882. Cemî'-i şınıfdan eş'âr ile me'lûf olmuşdı
Mevâlî vü şudûrı hem emîrân u vezîrânı
[467a]
11883. Feşâḥat gülşeninde her biri bir bülbül olmağla
Terennüm-sâz-ı 'irfân idi çün murğ-ı hezârânî
11884. Zamân-ı devlet-i Sulṭân Muḥammed Ḥân bahârından
Gelüp her birine feyz-i zülâl-i nuṭk-ı Sübhânî
11885. Tekâṭur eykedikce ebr-i nîsân-ı 'aṭâyâsı
Ṭarâvet-yâb olurdı ravzatu'l-aḥbâb-ı 'irfânı
11886. Gülistân-ı ma'ârif bûsitân-ı ḳalb-i her 'ârif
N'ola sîr-âb olup eşmâr iderse naḥl-i evzânı
11887. Yağardı âsumân-ı salṭanatdan 'âleme raḥmet
Eserdi ḳıbleden dâ'im nesîm-i luṭf-ı şâhânî
11888. O dem gökden yağup yerden biterdi şâ'irân gūyâ
Şehâb-ı destiniñ eksik degildi ğayṣ-ı iḥsânı
11889. Süḥan-ver pâk-gevher ehl-i nazmı itseler iḥşâ

Şayılmazdı mişāl-i kaṭre-i bārān-ı nīsānī

11890. Hūdā her biriniñ zellātını emṭār-ı raḥmetle
Hemīşe maḥv ide yārī kılup cürminde ğufrānı

Temmeti'l-kitāb bi-' avni'l-Meliki'l-Vehhāb

DİZİN

A

‘Abdullāh bin ‘Abbās, 235
 ‘Abdül‘azîz Ebherî, 767
 ‘Abdüllatîf Maḳdisi, 774
 ‘Acem, 190, 265, 299, 388, 469, 563, 564, 565, 588, 594, 623, 666, 761, 806, 809, 817, 818, 837, 848, 1011, 1020
 ‘Ād, 271
 ‘Alāeddîn-i ‘Üryanî, 968
 ‘Alā’iyye, 142, 557, 558, 559, 560, 562
 ‘Ālî, 139, 142, 153, 175, 186, 188, 202, 217, 223, 239, 253, 257, 258, 271, 273, 278, 283, 295, 331, 333, 337, 345, 346, 351, 352, 353, 355, 357, 361, 362, 384, 385, 394, 409, 412, 413, 421, 422, 424, 433, 439, 444, 455, 463, 469, 470, 482, 486, 495, 498, 499, 500, 502, 505, 506, 517, 526, 529, 544, 548, 550, 557, 558, 559, 560, 561, 565, 577, 593, 617, 632, 635, 643, 662, 674, 700, 714, 718, 747, 752, 753, 789, 790, 793, 794, 795, 852, 859, 867, 868, 875, 877, 878, 884, 885, 886, 889, 890, 891, 895, 913, 946, 981, 984, 985, 999, 1000, 1007, 1008, 1009, 1011, 1012, 1014, 1016, 1018, 1020, 1022, 1023, 1029, 1031, 1033, 1035, 1036
 ‘Alî Kuşci, 337, 755, 756, 759, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 782, 813
 ‘Alî Tūsî, 677, 695, 747, 762, 797, 881, 934
 ‘Amâlik, 189, 271
 ‘Ankür, 177, 178, 179, 192
 ‘Aḳā’id Şerhi, 713, 716, 724
 ‘Azâzîl, 177, 484
 Afrâsiyâb, 283
 Ağnadyos, 277, 279, 280, 286, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294
 Ağrıboz, 142, 546, 547, 549, 550, 556
 Aḥaveyn, 828, 829
 Aḳbıyık, 163, 859
 Aḳsarây, 142, 170, 506
 Aḳşehr, 506
 Aḳşemseddîn, 155, 163, 169, 170, 245, 308, 309, 852, 853, 856, 862, 863, 870, 876, 878, 879, 881, 882, 883, 884, 887, 888, 890, 892, 894, 896, 898, 899, 901, 903, 905, 906, 973
 Aḳḳoyunlu, 508
 Amaşrı, 141
 Amâsiyye, 147, 570, 571, 572, 589, 602, 876, 973, 977, 982, 983
 Āmid, 322, 383, 509
 Anaṭolî, 140, 142, 143, 146, 147, 148, 149, 150, 193, 216, 321, 322, 323, 324, 325, 377, 378, 379, 380, 383, 388, 392, 407, 433, 439, 455, 475, 485, 486, 513, 514, 557, 558, 559, 572,

573, 574, 577, 583, 584, 585, 587, 596, 625, 628, 635, 645, 657, 665, 718, 719, 753, 813, 973
 Anaṭolî Hışârı, 140, 148, 149, 150
 Anḳara, 322, 854, 904, 973
 Anṭâkıyye, 265, 509
 Arḳanos, 204
 Arnevid, 142
 At Meydânı, 214, 274, 275
 Atina, 281, 550
 Āsaf, 141, 184, 185, 657
 Ayaşofya, 151, 171, 173, 217, 219, 223, 224, 225, 227, 229, 231, 241, 242, 275, 276, 279, 280, 281, 283, 284, 295, 314, 668, 669, 760
 Ayâs Paşa, 663
 Aydın, 503, 507, 642, 829, 969, 973
 Azâḳ, 610, 630

B

Bağdād, 251, 256, 257, 258, 316, 319, 321, 322, 392
 Bakü, 990, 992
 Balat, 242, 243
 Balat Kapısı, 242
 Baṭlamyus, 277
 Bathā, 158, 246, 321, 414, 458, 823, 878, 930, 985, 1014
 Bâyezîd, 139, 140, 324, 352, 438, 502, 570, 571, 572, 575, 576, 583, 585, 586, 590, 593, 630, 647, 648, 649, 650, 659, 661, 663, 698, 703, 709, 720, 727, 728, 730, 731, 743, 747, 753, 754, 780, 786, 795, 796, 811, 814, 819, 820, 824, 825, 841, 877, 908, 910, 958, 959, 964, 965, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 985, 995, 1009
 Beligrad, 322, 417, 427, 428, 428, 429, 431, 432, 433, 440, 442, 441, 444
 Belḳis, 178, 195, 563, 613
 Benî-İsrâ’îl, 183, 354, 1028
 Bermekî, 137
 Beşir-oğlu, 672
 Beydâvî, 319
 Beytû’l-Maḳdis, 181, 190, 265
 Biğados, 141
 Bihzād, 191, 277
 Bişr-i Erṭâl, 234, 235
 Boğaz-kesen, 140, 148, 151
 Boğdan, 193, 391, 418, 480, 481, 612, 614, 615, 618, 619, 628
 Bosna, 142, 322, 412, 451, 452, 488, 489, 491, 497, 498, 499, 526, 530, 532
 Bulḡar, 193, 271, 287
 Buḥārâ, 810, 936, 949, 952, 955
 Burḡos, 141

Bursa, 139, 140, 143, 144, 316, 317, 319, 320, 321, 378, 592, 670, 671, 672, 676, 677, 678, 682, 687, 692, 694, 698, 705, 711, 714, 717, 753, 772, 774, 775, 776, 777, 794, 796, 820, 825, 828, 837, 884, 892, 920, 924, 969, 992, 994

C

Calinos, 843, 856, 857
Câmi' -i Zeyrek, 677, 934, 938, 940
Cebbe 'Alî, 160
Celâleddîn-i Devvânî, 707, 732, 733, 813
Celâleddîn-zâde Muştafâ, 345
Celâlüddîn Ebherî, 767
Cem, 139, 140, 222, 263, 449, 468, 493, 546, 575, 602, 663, 805, 977, 978, 979, 980, 981, 995, 1000, 1001, 1008, 1009
Ceneviz, 607

Ç

Çelebi Şeyh, 976, 977, 978, 982, 983, 984, 985
Çifte Medrese, 791
Çîn, 191, 269, 302, 443, 485
Çorlı, 201, 453

D

Dāvūd Paşa, 315, 572, 583, 584, 586, 625
Dergos, 625, 627
Deylem, 200
Deyr-i 'Azrâ'îl, 274, 294
Dımaşk, 234, 247, 319, 355, 383, 568, 876, 898, 906, 930, 985
Dırâc, 142
Dicle, 265
Dimetoğa, 717, 753

E

Ebu'l-Feth, 137, 145, 152, 166, 171, 225, 230, 295, 298, 351, 416, 439, 558, 559, 645, 722, 852, 862, 1010
Ebu'l-Kâsım, 1052
Ebû Cehl, 327
Ebû Eyyüb-i Enşârî, 161, 235, 241, 245, 308, 768
Ebû Süfyân, 267, 268
Edincik, 180, 188, 223
Edirne, 137, 140, 144, 152, 155, 164, 316, 317, 319, 320, 321, 378, 388, 421, 422, 426, 542, 592, 619, 653, 656, 662, 667, 672, 687, 688, 692, 695, 716, 717, 746, 770, 782, 786, 791, 795, 823, 856, 974, 1003, 1019
Edirne Kapısı, 165, 169
Efḍal-zâde, 702, 777, 778, 780

Eflâk, 193, 263, 391, 475, 477, 478, 480, 481, 482, 484, 614, 633
Egri Kapu, 169, 170, 243
Elbistân, 193
Elburz Tağı, 180
Emîr İlyâs, 145
Emîr Sultân, 884, 994
Enderûn, 338, 367, 386, 394, 396, 397, 403, 512, 797
Engürüs, 193, 209, 263, 272, 277, 418, 428, 429, 441, 448, 452, 484, 505, 517, 519, 526, 614, 619, 632, 633, 634, 665
Eregli, 142, 201
Ermenek, 142
Erzurûm, 322
Erzincân, 576, 977
Eski Sarây, 298, 303
Estefânî, 252, 259
Eş'arî, 708, 965
Evlek, 887

F

Faḫrullâh Muhammed, 882
Faḫr-i Razî, 764
Felâtûn-zâde, 705, 706, 997
Fenârî, 460, 672, 708, 726, 728, 729, 730, 769, 770, 780, 794, 810, 811, 813, 815, 817, 819, 822, 823, 827, 837, 915, 916, 950, 965, 966
Fethiyye, 760

G

Galata, 150, 151, 162, 163, 164, 165, 241, 249, 259, 298, 299, 303, 322, 661, 668, 1009
Gedik Ahmed Paşa, 142, 467, 468, 557, 558, 561, 596, 597, 600, 601, 603, 607, 608, 611, 612, 618, 632, 641, 643, 657, 658, 659
Gegbûze, 645
Germe, 520, 521, 524, 525, 526, 527
Germiyân, 507, 653, 1001
Gölbaşı, 627
Göynük, 877, 891
Gügercinlik, 141, 447
Gül Câmi'i, 170
Gülüce, 489, 491
Gümülcine, 142, 562
Gürcistân, 141
Güzel Hışârî, 142
Güzelce Kâl'a, 447

H

H'âce Hasan, 680, 681
H'âce-zâde, 323, 347, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 685, 687, 688, 689, 690, 691, 692,

694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 703, 704,
705, 706, 707, 708, 715, 717, 722, 723, 724,
725, 732, 733, 760, 761, 762, 763, 774, 810,
827, 918
Hâşş Murâd Paşa, 664
Hâcî Bayram, 155, 159, 172, 676, 677, 735, 853,
854, 855, 872, 877, 878, 898, 973
Hâcî Hâlîfe, 710, 883, 914, 915, 916, 917, 919,
920, 924, 925, 926, 927
Hakîm A' râbî, 849
Hakîm Ya' kûb, 847, 849
Haleb, 316, 319, 321, 322, 380, 568, 570, 603, 735,
770, 853, 854
Hâlîl Paşa, 151, 162, 163, 651, 652, 720, 856
Hamza Beg, 476, 509, 510, 663
Haremeyn, 306
Harkıl, 212, 213, 231, 253, 254, 259, 266, 267, 268
Hârûnu'r-Reşîd, 254, 256, 257
Hassân, 663, 1035
Haţîb-zâde, 323, 677, 697, 707, 722, 725, 726, 727,
730, 731, 732, 733
Havlonya, 659
Herât, 190, 567, 737, 764, 765, 810, 937, 950, 967,
998
Hersek, 142, 488, 498, 499, 659
Heşt-Behîşt, 139, 155, 273, 362
Hidâye Şerhi, 710, 765, 779
Hızır Beg, 320, 663, 668, 687, 711, 716, 717, 725,
740, 774, 776, 781, 782, 784, 793, 795
Hızır Şâh, 771
Hızr, 175, 221, 227, 260, 279, 282
Hıfâ, 139, 269, 1008
Hicâz, 267, 563, 930, 985
Horâsân, 190, 567, 703, 704, 937, 952, 964, 965,
967, 1013
Hoten, 139, 1033
Hurşîd Beg, 467, 468
Hüsâmeddîn-i Şâşî, 954
Hüseyin Baykara, 449, 703

I

İrâk, 190, 563, 567, 590, 760, 806
İsfahân, 190
İsparta, 796

İ

İzzî-i Zencânî, 691
İbn-i Muḳle, 893, 1017
İbn-i Hâcib, 748, 823
İbn-i Zcheb, 851
İbn-i Sîrîn, 943
İbn-i Vefâ, 787, 788
İbrâhîm Paşa, 214, 720, 731
İbrâhîm Tennûrî, 892, 900, 901, 902, 903, 904, 973

İbsala, 421
İdrîs, 139, 155, 203, 260, 273, 283, 362, 392, 507,
561
İlbaşan, 142, 541, 543, 544, 545, 612
İlya, 231, 252, 253, 254, 256, 257, 259
İlyanos, 275
İmâm-ı A' zam, 669
İncîl, 266, 267
İnegöl, 811
İnöz, 141, 421, 422
İpşala, 932
İrân, 147, 153, 190, 191, 193, 271, 302, 357, 363,
379, 416, 559, 563, 564, 565, 566, 567, 571,
588, 594, 622, 645, 656, 666, 695, 710, 733,
759, 760, 762, 768, 782, 790, 810, 817, 829,
831, 837, 839, 886, 898, 935, 969, 970, 995,
998, 1010, 1019, 1020
İsfendiyâr, 456, 465, 666, 672
İşhâk Paşa, 144, 145, 550, 652, 653
İskenderiyye Ḳal' ası, 658
İskilîb, 877, 906
İspanya, 517, 607, 644
İznîk, 695, 696, 697, 698, 712, 715, 785, 792, 824,
1004
İzvornîk, 142, 531, 534, 535, 536, 537

K

Ka' be, 277, 458, 656, 985, 1009
Kâfiye, 771, 812, 895, 966
Kâfiye Şerhi, 771, 966
Ḳadı-zâde-i Rûmî, 755, 783
Ḳâhire, 326
Ḳahramân, 146
Ḳamâme, 181, 188
Ḳanţûr, 191, 192
Ḳara Boğdan, 142
Ḳara Hîşârî, 142
Ḳaraca Paşa, 428, 429, 431, 433
Ḳaradeñiz, 607, 616
Ḳaraman, 139, 142, 281, 499, 500, 501, 502, 503,
505, 506, 507, 508, 511, 512, 513, 516, 546,
557, 558, 560, 561, 570, 572, 583, 595, 596,
599, 600, 601, 602, 603, 606, 631, 657, 913,
969, 973, 975, 977, 978, 979, 980, 982
Ḳaraman-oğlı İbrâhîm Beg, 142, 507, 508, 913
Ḳara-ḥîşâr, 897
Ḳaşşâb-oğlı, 143
Ḳâsım Beg, 510, 572, 596, 602, 606
Ḳaştalânî, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723,
724
Ḳaştamonî, 141, 387, 456, 465, 641, 671, 672, 914
Ḳayşariyye, 212, 892, 893, 905
Kemâl-i Zerd, 1018, 1019
Kemâh, 467

Kestel, 687, 717
Keşşâf, 319, 733, 734, 766
Kılıc Arslan, 142, 557, 559, 560, 561, 563, 564
Kırşehir, 794
Kir Mihâl, 211
Koca-ili, 630
Kocevî Şeyh Muhyiddin, 933
Konya, 322, 506, 767, 809, 897, 907, 1032
Koyun-hişârı, 465
Körfes, 141, 435, 436, 521, 524, 525, 526, 527
Kuds, 181, 188, 224, 322
Kulle-i Seb', 993, 1015
Kumluca, 620
Kütâhiyye, 145

L

Lârende, 506, 512, 513, 514, 596, 598, 606, 969
Las-ili, 417, 439
Lât, 163, 181, 218, 423, 526, 609
Leh, 391
Limyos, 142

M

Mağnisa, 322, 505, 529, 652, 668, 720, 721, 735, 736, 740
Mağrib, 177, 250
Maḥmiyyetü'l-Ḳahr, 249
Maḥmūd Paşa, 141, 315, 413, 439, 440, 441, 442, 444, 450, 458, 459, 463, 470, 472, 492, 493, 494, 498, 516, 520, 524, 525, 526, 534, 536, 550, 578, 579, 580, 584, 594, 641, 653, 654, 656, 658, 660, 679, 692, 712, 724, 745, 746, 748, 751, 766, 768, 770, 772, 797, 798, 799, 803, 806, 807, 1013, 1014, 1015, 1019, 1032
Malğara, 753
Malḳoc-oğlu Bālî Beg, 481, 665
Manastr, 542, 811
Mâturidî, 708
Mâverâü'n-nehr, 190, 494, 610
Mâzenderân, 190
Meşâbih, 319
Medine, 950
Mehdî, 1029, 1030
Mekke, 140, 267, 931
Melîhî, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 1021, 1022, 1023, 1024, 1025, 1026, 1028, 1029
Menât, 181, 423, 526, 609
Menküb, 142, 610, 612
Menteşe, 144, 503
Mesîh Paşa, 635, 638, 641, 642, 660
Mesleme, 249, 250, 251, 269, 270
Meşânḳ, 319

Meṭâli' Şerhi, 737, 738, 740, 763, 766
Mevâkıf Şerhi, 669, 708, 709, 734, 776, 786, 794, 825
Mevlânâ Ḥasan, 708, 751, 769, 794, 822, 825, 992
Mevlânâ Sirâcüddin, 770, 771, 837
Mevlevî, 139, 506
Mısr, 140, 190, 250, 268, 271, 321, 343, 355, 392, 399, 413, 562, 563, 737, 738, 793, 823, 840, 923
Mısrî-zâde, 857, 859, 895, 896, 901
Midilli Hışnı, 484, 519
Miṭâh, 318, 764
Minnet-zâde, 448, 532
Mîr İsmâ'îl, 456, 458, 459, 460, 463, 464, 673
Mîr İshâḳ, 509, 510, 600, 849
Mîr Ḳâsım, 512, 515, 606
Monlâ Câmî, 832, 998, 1020, 1028
Monlâ 'Abdülḳâdir, 796
Monlâ Gürânî, 169, 170, 172, 173, 669, 725, 729, 735, 736, 740, 787, 788, 811, 840, 909
Monlâ Lârî, 843, 848, 849
Monlâ Lütîfî, 722, 782, 783
Monlâ Ḥamidüddin, 778, 779
Monlâ Ḥayâlî, 712, 714, 715, 892
Monlâ Ḥayreddin, 671, 673, 674, 676, 700, 701, 776
Monlâ Ḥüsrev, 666, 667, 672, 678, 679, 680, 751
Monlâ Resmî, 1002
Monlâ Kırmî, 667
Monlâ Ḳutbuddin, 763
Monlâ Vildân, 748, 751
Monlâ Yegân, 672, 777
Monlâ Zeyrek, 677, 678, 679, 681, 689, 694, 934
Mora, 141, 433, 434, 437, 441, 519, 520, 521, 525, 526, 527, 529, 620
Muşannifek, 720, 764, 768, 769
Muşliḥuddin Muşṭafâ, 716, 827
Muḡni'l-Lebîb, 823, 824
Muḥtaşar, 704, 734, 774, 781
Muṭavvel, 667, 670, 765, 774, 825
Mübârek Şâh, 736, 737, 738, 739, 740
Mü'eyyed-zâde, 707, 754

N

Necâtî, 996, 1009
Necâtü'r-Rûḥ, 946
Nemçe, 263
Nergisî, 459
Nerimân, 137, 146, 148, 476, 957
Nevâ, 424, 445, 807
Nigde, 506, 971
Niş, 447
Nişâbü, 190, 563
Nişânî, 1031
Niẓâmî, 1032, 1033, 1034, 1035
Niẓâmüddin-i Ḥâmûş, 952

Novaberda, 141
Nûrullâh Muḥammed, 884

O

‘Oṣmân Ġāzî, 146, 344
‘Oṣmâncık, 853, 854

P

Pezdevî, 766
Pîr Aḥmed, 508, 509, 510, 516, 572, 595, 596, 597,
598, 599, 600, 976, 977
Pojanṭîn, 209, 211, 212, 258, 259, 272, 273
Polya, 142, 631, 632, 643, 658, 659
Portuḡal, 263
Prançova, 141

R

Revân, 296, 426, 511, 535, 563, 665, 967, 990,
1032
Riġa, 643, 644
Rodoss, 145, 234, 280, 634, 635, 636, 638, 641, 642,
660, 913
Rus, 193, 271
Rüstem, 137, 329, 566, 591, 666, 815, 957
Rûm, 139, 140, 143, 146, 147, 148, 149, 151, 189,
190, 193, 212, 216, 217, 224, 231, 232, 233,
239, 249, 259, 261, 262, 263, 264, 266, 267,
268, 270, 271, 273, 274, 275, 277, 287, 294,
295, 299, 323, 324, 325, 326, 357, 377, 378,
380, 387, 388, 392, 407, 428, 475, 485, 501, 512,
535, 550, 559, 562, 572, 574, 578, 580, 582,
584, 585, 602, 603, 607, 612, 625, 628, 645,
654, 662, 665, 667, 671, 703, 717, 718, 719,
733, 735, 751, 753, 754, 757, 758, 759, 761,
762, 765, 767, 770, 782, 784, 785, 810, 811,
814, 818, 819, 823, 824, 829, 830, 831, 837,
839, 840, 841, 848, 849, 853, 876, 887, 906,
937, 958, 959, 964, 965, 966, 972, 973, 977,
982, 984, 992, 1000, 1001, 1004, 1010, 1011,
1020, 1029
Rûṣenî, 969, 970, 971, 1018

S

Şadreddîn-i Şîrvânî, 989, 990
Şarıca Paşa, 652
Şaruḡan, 503, 507
Şaḡalibe, 271
Şaydûn, 177, 178, 179, 190
Sebe’, 563
Selânik, 322
Semendire, 141, 418, 451, 452

Semerḡand, 755, 756, 770, 810, 936, 937, 952, 953,
955, 956, 958, 962, 963
Seyyid Battâl, 258
Seyyid Külâl, 954
Seyyid Ḥamza, 954
Şîḡâḡ-ı Cevherî, 752, 831
Sifri-ḡişâr, 654, 785
Silifke, 142, 509, 596, 600
Silivri, 141, 201, 282
Sinân Paşa, 697, 698, 722, 781, 782, 784, 785, 787,
788, 795, 909, 923
Sind, 139, 190, 193
Sinob, 141, 248, 455, 456, 457, 458, 464, 465
Sivas, 383, 575
Sivri Ḥişârî, 141, 419, 420
Şofya, 213, 215, 216, 217, 219, 322, 440, 451, 527,
534, 657
Soḡrât, 843, 857
Sûdân, 190, 271, 411, 414
Şulî Manastır, 170
Şuşam, 631
Sühreverdî, 764, 852
Süleymâniyye, 231, 291, 298, 319, 352

Ş

Şâm, 140, 190, 193, 234, 235, 237, 240, 241, 242,
244, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 253, 266,
267, 268, 270, 281, 316, 319, 321, 322, 355,
380, 381, 383, 568, 570, 602, 603, 636, 853,
876, 898, 906, 930, 985
Şaḡâyık, 320, 662, 671, 672, 675, 699, 703, 705,
706, 707, 710, 722, 726, 730, 736, 746, 747,
763, 764, 766, 768, 787, 792, 794, 795, 797,
813, 818, 825, 841, 847, 849, 850, 856, 859,
860, 874, 875, 896, 909, 910, 911, 912, 913,
918, 919, 926, 929, 942, 946, 964, 972, 982, 986,
1022
Şem’ûn, 212, 213
Şemse Bânû, 186, 190, 223
Şerḡ-i Çaġmini, 783
Şerḡ-i Hidâye, 796
Şerḡ-i Mevâkıf, 318, 701, 709, 881
Şerḡ-i Miftâḡ, 318, 740, 765, 766
Şerḡ-i Tecrid, 716, 829
Şerḡ-i Telḡîş, 975
Şerḡ-i Viḡâye, 828
Şerḡu Şemsiyye, 764
Şerḡu ’l-Hidâye, 764
Şerḡu ’l-Lûbâb, 764
Şerḡu ’l-Meşâbîḡ, 764
Şerḡu ’l-Mişbâḡ, 764
Şerḡu ’l-Muṭavvel, 764
Şerḡu ’l-Pezdevî, 764
Şerḡu ’l-Viḡâye, 764
Şeyḡ Ekmeliiddîn, 779

Şeyh İlahî, 942, 946
Şeyh Merzifonî, 675, 715
Şeyh Nüreddîn, 500, 941
Şihâbüddîn Paşa, 144

T

Ṭarablus, 383, 602
Ṭaş-ili, 513, 514, 596, 598, 601, 607
Ṭaşköpri-zâde, 320, 662, 666, 671, 675, 676, 694,
695, 697, 698, 699, 700, 703, 704, 705, 707,
710, 714, 716, 718, 720, 721, 722, 724, 726,
730, 732, 735, 736, 739, 744, 745, 748, 762,
768, 771, 773, 774, 776, 780, 787, 809, 812,
813, 815, 817, 819, 823, 827, 831, 841, 849, 856,
861, 873, 884, 896, 908, 924, 926, 942, 946,
965, 972, 986
Taḥte'l-Ḳal'a, 1023
Taşkend, 951, 952, 953
Tebrîz, 299, 757, 758, 759, 760, 829, 970
Tecrid, 318, 322, 733, 755, 763
Telvîḥ, 319, 670, 708, 710, 716, 744, 748, 764, 765,
818, 824, 828
Temâşâlık, 180, 186, 187, 190, 223
Ṭırabzon, 141, 455, 458, 465, 466, 468, 470, 471,
472, 473, 475, 565
Ṭırnova, 447
Timur, 147, 501, 502, 510, 567, 571, 589, 671, 761,
770, 789, 837
Toḳad, 322, 571, 976
Toḳmaḳ Hîşârı, 436
Ṭorbalı, 872, 877
Ṭuna, 383, 427, 428, 431, 439, 443, 446, 447, 448,
539, 616, 619, 620
Tûrân, 147, 153, 190, 191, 302, 363, 416, 559, 645,
790, 817, 898, 998

U

‘Ubeydullâh-ı Aḥrâr, 936
Uḡurlı Mîrzâ, 299
Uluḡ Beg, 755, 756, 757, 952
‘Ulvân Beg, 521

‘Ulvî, 1016, 1017
Uzun Ḥasan, 299, 466, 467, 564, 571

Ü

Ülker, 205
Üsküdâr, 322, 352, 574, 645, 668, 870, 969, 984
Üsküb, 417, 438, 795, 849

V

Vaḥdet-nâme, 896
Varna, 148, 433, 634
Venedik, 272, 517, 547, 624, 628, 629
Veysî, 459
Viḳâye Şerḥi, 734, 767, 794

Y

Ya‘fûr, 257, 259
Ya‘ḳûb Paşa, 793, 794
Ya‘ḳûb-ı Çerhî, 951
Yanḳo, 176, 188, 189, 191, 192, 193, 194, 195,
196, 197, 200, 201, 202, 206, 207, 208, 209,
210, 258, 259, 271, 272, 428, 429, 432, 440,
444, 448
Yayçe, 142, 489, 496, 526, 528, 530, 531, 532
Yaylaḳ-kûḥ, 812
Yeşrib, 158, 233, 245, 246, 316, 321, 414, 415,
823, 950, 985, 1014
Yemen, 190, 392, 413
Yeñice-Vardâr, 938
Yeñişehr, 322, 464, 465, 574
Yûnân, 140, 174, 189, 249, 261, 263, 295, 500,
506, 507, 510, 557, 562, 603, 628, 657, 723
Yûnus Beg, 476
Yûsuf Bâlî, 672

Z

Zaḡanos Paşa, 169
Zâl, 137, 146, 148, 957
Zeynüddîn-i Ḥâfî, 710, 768, 769, 853

SONUÇ

Hasîb'in *Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân*'ı, 19.488 beyitlik hacmiyle bütün Osmanlı sahasında Türkçe kaleme alınmış en uzun manzum tarih eseri olma özelliğini taşımaktadır. Ahmed Hasîb Efendi Osmanlı'nın kuruluşundan Fatih Sultan Mehmed döneminin sonuna kadar gelen hadiseler ve her sultan dönemi sonunda ilgili dönemin çeşitli zümrelerden şahsiyetlerine dair bilgilere yer verdiği bu manzum tarihiyle araştırmacılar için çok zengin bir kaynak bırakmıştır.

Çalışmamızın metin kısmında *Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân*'ın sadece Fatih Sultan Mehmed devri yer alırken eserin tahlilinde herhangi bir orijinal bilgiyi atlamamak ve değerlendirmenin eksik kalmaması adına metnin tamamı göz önünde bulundurulmaya çalışılmıştır.

Müellifin hayatı yazılırken kendisinden bahseden tezkire ve tabakat kaynakları mukayeseli şekilde okunarak yazarın biyografisi oluşturulmuştur. Bu okuma ve incelemeler sırasında bazı bilgilere dair farklı tarihlendirmelerin olduğu görülmüş ve bunlarla ilgili en doğru bilginin tespitine çalışılmıştır. Müellifin biyografisi oluşturulurken yapılan arşiv taramalarında Ahmed Hasîb'in Manisa kadılığına tayinini gösteren hatt-ı hümayunlu bir vesika da tespit edilmiş ve EK'ler bölümünde ilk defa tarafımızdan yayımlanmıştır. *Silkü'l-Le'âl*'in incelenmesi sırasında şu zamana kadar herhangi bir kaynakta rastlamadığımız bir bilgi olarak Hasîb'in ilk dönem Osmanlı âlimlerinden Molla Fenârî'nin soyundan geldiği de eserde yer alan malumatla tespit edilmiştir. Te'lif eserlerinin yanında istinsah faaliyetinde de bulunan Hasîb'in kendi eliyle yazdığı hem Arapça hem de Farsça toplam yedi eseri bir mecmuada topladığı anlaşılmıştır (Çorum Hasan Paşa Yazma Eser Ktp. No.3111).

Yapılan araştırmalar ve incelemeler sonucunda *Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân* hakkında tespit edilen önemli noktalar ise aşağıda maddeler hâlinde gösterilmiştir:

- *Silkü'l-Le'âl*'in bilinen bütün nüshaları çıkartıldıktan sonra bunlardan Süleymaniye Ktp. Halet Efendi 596 numarada kayıtlı bulunan yazma, Hasîb'in kendi elinden çıktığı kesin olarak bilinen *Mecmûa-i Tevârih* (Esad Efendi 3388) ve *Ravzatü'l-Küberâ* (Murad Molla 1437) ile

mukayese edilmiş ve Halet Efendi nüshasının kuvvetle muhtemel olarak müellif hattı olduğu anlaşılmıştır.

- Tahlil kısmında da ayrıntılı olarak gösterildiği üzere *Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân* hazırlanırken istifade edilen eserler incelenmiş ve bunlar arasında Gelibolulu Mustafa Âlî'nin *Künhü'l-Ahbâr* adlı tarih eserinin Hasîb'in en temel kaynağı olduğu görülmüştür.
- Yapılan mukayeseler sonucunda *Silkü'l-Le'âl*'in *Künhü'l-Ahbâr*'ı kronolojik bakımdan ve usûl olarak takip ettiği rahatlıkla söylenebilmektedir. Bu itibarla eser için “*Künhü'l-Ahbâr*’ın manzum bir varyantıdır.” önermesini ileri sürmek hatalı olmayacaktır. Fakat bu noktada Hasîb'in eser kritiğinde çok dikkatli olduğunu da belirtmek gerekir. Zira Ahmed Hasîb, Timur ile Yıldırım Bayezid'in mücadelesi ve Alaiyye'nin fethi mevzularında olduğu gibi, Âlî'ye katılmadığı hususları açıkça dile getirmeyi de ihmal etmemiştir.
- Ahmed Hasîb, eserini nazmen tahrir ederken Gelibolulu Âlî'nin yanında İdris-i Bitlisî, Rûhî Çelebi, Hoca Sadeddin ve Hezarfen Hüseyin Efendi gibi Osmanlı tarihçilerden de istifade etmiş ve bazı kısımlarda bu tarihçilerin isimlerini ve eserlerini açıkça zikrederek referanslarının kaynağını göstermiştir.
- Tarih kaynakları ve kroniklerin yanında biyografi, tabakat, tezkire ve menakıpnâme/velâyetnâme tarzı eserler de Hasîb'in kullandığı kaynaklar arasındadır. Bilhassa Taşköprizâde Ahmed Efendi'nin Osmanlı âlim ve mutasavvıflarından bahsettiği *eş-Şakâiku'n-Nu'mâniyye*'si *Künhü'l-Ahbâr*'dan sonra istifade edilen ikinci önemli kaynaktır. Diğer bir biyografi kaynağı da Baldırzâde Mehmed Efendi'nin *Ravza-i Evliyâ* adlı eseridir. Bilhassa Emir Sultan bahsinde bu eserden istifade edilmiştir. Şair tezkireleri de bu siyaka dahil edilmelidir.
- *Silkü'l-Le'âl*'de verilen birtakım malumattan Ahmed Hasîb'in bazı şahsiyetler hakkında yazılmış velâyetnâme ve menakıpnâme tarzındaki müstakil eserleri de incelediği anlaşılmaktadır. Kaynaklar kısmında bu hususta bilgi verilmiştir.

- *Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân*'da İslâmî Türk edebiyatına dair oldukça zengin bir içerik mevcuttur. Esere besmelenin faziletini ifade eden beyitlerle giriş yapan Hasîb, metnin bazı kısımlarına naat ilave etmiş ve Süleyman Çelebi bahsinde *Vesîletü'n-Necât*'ın sebep-i te'lifini ayrıntılı bir şekilde tahkiye etmiştir. Metin içinde sık sık yer verilen mersiye ve münacaatlar da ayrı birer tür olarak ele alınabilir. Diğer taraftan eserde tasvir edilen savaş sahnelerini birer gazavatnâme parçası olarak okumak da mümkündür.
- Eserde Türk-İslam edebiyatında önemli yer tutan şahsiyetler de müstakil başlıklar altında işlenmiştir. Bunlardan Eyüp Sultan, Hacı Bektaş-ı Velî, Yûnus Emre, Hacı Bayram-ı Velî, Hamdullah Hamdî, Yazıcızâde Mehmed, Cemâl-i Halvetî gibi şahsiyetler tezin tahlil kısmında incelenmiştir.
- Ahmed Hasîb'in iyi bir medrese eğitimi alması ve ilmiye sınıfına mensup olması sebebiyle *Silkü'l-Le'âl*'de konuyla ilgili olarak âyet ve hadislerin başarılı bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Eser boyunca yaklaşık 40 küsur âyetten telmih ve iktibaslar yoluyla istifade edildiği tespit edilmiştir. Bunun dışında konuyla mütenasip olarak hadis-i kudsî ve hadis-i şerifler de zikredilmiştir. Bazı hadislere de Arapça aslıyla değil de Türkçe mealıyla yer verilmiştir.
- *Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân*'da dikkat çekici bir başka unsur da Hasîb'in sözü ve anlatımı kuvvetlendirmek için sık sık başvurduğu deyim ve atasözleridir. Bunların büyük kısmının bugün de yaygın olarak kullanılması, Türkçenin söz varlığının XVIII. yüzyıldan günümüze aktarımını göstermesi bakımından önemlidir.
- Eserin baştan sona manzum olması ve her padişah devrini müteakip o dönemde yaşamış ve temayüz etmiş vezirlerin, hekimbaşlıların, âlimlerin, mutasavvıfların ve şairlerin müstakil başlıklar altında anlatılması her bir sınıfı kendi içerisinde “manzum ulema biyografisi”, “manzum mutasavvıflar biyografisi” veya “manzum şairler tezkiresi” şeklinde okumaya ve değerlendirmeye imkân sağlamaktadır. Şairlere ait bölümler müstakil bir tezkire olarak değerlendirildiğinde Osmanlı sahasında

yazılmış tek manzum tezkire olma özelliğini taşıyan Güftî'nin *Teşrifâtü's-Şuarâ*'sının yanına böylelikle bir yenisi daha eklenmektedir.

KAYNAKÇA

- Abdulkadiroğlu, Abdulkirim: “Baldırzâde Mehmed Efendi”, **TDVİA**, C. V, İstanbul, TDV Yay., 1992, s. 8-9.
- Abdurrezzak Ebu Bekir es-Sanani: **el-Musannef**, thk. Habiburrahman el-A‘zamî, I-XI, Beyrut, 1983.
- Ademler, Betül: “Düsturnâme-i Enverî (Dil Özellikleri-Metin)”, YL Tezi, Sakarya Üni. SBS, Sakarya 2007.
- Afyoncu, Erhan: **Tanzimat Öncesi Osmanlı Tarihi Araştırma Rehberi**, İstanbul, Yeditepe Yayınları, 2013.
- Ahmed b. Hanbel: **Müsnedü’l-İmâm Ahmedî’bni Hanbel**, I-VI, İstanbul, Çağ Yayınları, 1982.
- Ahmedî: **Dâsitân-ı Tevârîh-i Mülûk-i Âl-i Osmân ve Cemşid ü Hurşid Mesnevîsi**, Haz. Nihad Sami Banarlı, İstanbul, Burhaneddin Matbaası, 1939.
- Ahmedî: **İskender-nâme: İnceleme-Tıpkıbasım**, Haz. İsmail Ünver, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1983.
- Ahmedî: **Tevârîh-i Mülûk-i Âl-i Osmân Gazv-i İşân bâ-küffâr**, Yayınlayanlar: Gönül Alpay Tekin-Şinasi Tekin, Haz. Kemal Silay, Harvard, 2004.
- Aka, İsmail: “Mîrhând”, **TDVİA**, C. XXX, İstanbul, TDV Yay., 2005, s. 156-157.
- Aksoy, Mustafa: **Hamzanâme -1-**, İstanbul, Kriter Yayınları, 2009.
- Aksoy, Ömer Asım: **Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1: Atasözleri Sözlüğü**, Ankara, TDK Yayınları, 1971.
- Aksoy, Ömer Asım: **Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 2: Deyimler Sözlüğü**, Ankara, TDK Yayınları, 1976.
- Aktaş, Hasan: **Yeni Türk Şiirinde Hacı Bektaş-ı Velî: Okulu ve Misyonu**, Edirne, Yort Savul Yayınları, 2005.
- Algül, Hüseyin, Azamat, Nihat: “Emîr Sultan”, **TDVİA**, C. XI, İstanbul, TDV Yay., 1995, s. 146-148.
- Algül, Hüseyin: “Ebû Eyyûb el-Ensârî”, **TDVİA**, C. X, İstanbul, TDV Yay.,

1994, s. 123-125.

- Ali el-Kârî: **el-Esrâru'l-Merfû'a fi'l-Ahbârî'l-Mevzû'ati'l-Ma'rûf bi'l-Mevzû'ati'l-Kübrâ**, nşr. Muhammed es-Sıbâğ, Beyrut, Dârü'l-Emâne, t.y.
- Alikılıç, Dünder: “Ganîzâde Mehmed Nâdirî'nin Şehnâme-i Nâdirî'si”, YL Tezi, MÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 1993.
- Alper, Kadir: “Erzurumlu Mülhimî ve Şehen-şeh-nâme-i Murâdî Mesnevîsi”, DR Tezi, Uludağ Üni. SBE, Bursa, 2012.
- Atsız, Nihal: **Âşıkpaşaoğlu Tarihi**, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1970.
- Atsız, Nihal: **Osmanlı Tarihleri I**, İstanbul, Türkiye Yayınevi, 1949.
- Ayan, Hüseyin: **Nesîmî, Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Türkçe Dîvânının Tenkitli Metni**, Ankara, TDK Yayınları, 2014.
- Aydın, Ahmet: “Gelibolulu Mustafa Âlî'nin Kühû'l-Ahbâr'ının IV. Rûknünün Kaynakları”, İÜ SBE, DR Tezi, İstanbul, 1993.
- Aynî, Mehmed Ali: **Hacı Bayrâm-ı Velî**, İstanbul, Evkâf-ı İslâmiye Matbaası, 1343.
- Aynur, Hatice: “Mahremî ve Şehnâmesi I. Kısım Yavuz Sultan Selim Dönemi: İnceleme-Metin-Sözlük-Dizin”, DR Tezi, İÜ SBS, İstanbul, 1993.
- Aynur, Hatice: “Mahremî”, **TDVİA**, C. XXVII, İstanbul, TDV Yay., 2003, s. 390-391.
- Azamat, Nihat: “Hacı Bayrâm-ı Velî”, **TDVİA**, C. XIV, İstanbul, TDV Yay., 1996, s. 442-447;
- Baba, Mustafa Okan: “Menâkıb-ı Emîr Sultân (Metin-İnceleme-Gramer-İndeks)”, DR Tezi, Marmara Üniversitesi SBE, İstanbul, 1991.
- Baldırzade Selîsî Şeyh Mehmed: **Ravza-i Evliya**, Haz. Mefail Hızlı-Murat Yurtsever, Bursa, Arasta Yayınları, 2000.
- Buhârî, Muhammed b. İsmâîl: **el-Câmiu's-Sahîh**, thk. Mustafa Dib el-Buğa, I-VI, Beyrut 1987.
- Bursalı Mehmed Tâhir: **Osmanlı Müellifleri**, 3 c. İstanbul, Matbaa-i Âmire, 1333.

- Bursalı Mehmed Tâhir: **Hacı Bayrâm-ı Velî**, İstanbul, Necm-i İstikbâl Matbaası, 1329
- Canım, Rıdvan: **Latîfî Tezkiretü's-Şu'arâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ (İnceleme-Metin)**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, 2000.
- Cebecioğlu, Ethem: **Hacı Bayram Velî**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1991.
- Coşan, M. Esad: **Hacı Bektâş-ı Velî ve Bektâşîlik**, İstanbul, Server İletişim, 2013.
- Coşkun, Menderes: **Manzum Bir Şairler Tezkiresi, Hasîb'in Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân'ındaki Şair Biyografileri**, Ankara, Bizim Büro Yayınları, 2002.
- Çelebioğlu, Âmil: "Ahmed Bîcan", **TDVİA**, C. II, İstanbul, TDV Yay., 1989, s. 49-51.
- Çelebioğlu, Âmil: **Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları**, İstanbul, MEB Yayınları, 1998.
- Çerçi, Faris: **Gelibolulu Mustafa Âlî ve Kühnü'l-Ahbâr'ında II. Selim, III. Murat ve III. Mehmet Devirleri**, 3 c., Kayseri, Erciyes Üniversitesi Yayınları, 2000.
- Derdiyok, İ. Çetin: **Cemâlî: Hayatı, Eserleri ve Dîvânı**, Yayınlayanlar: Şinasi Tekin-Gönül Alpay Tekin, Harvard Üniversitesi Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, 1994.
- Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî: **es-Sünen**, thk. Muhammed Muhyiddin Abdulhamid, I-IV, İstanbul 1992.
- el-Aclûnî, İsmâil b. Muhammed: **Keşfu'l-Hafâ**, 2 c., thk. Ahmed Kalaş, Haleb, Mektebetu't-Turâsi'l-İslâmî, t.y.
- Emin Efendi: **Menâkıb-ı Kethüdâzâde el-Hac Mehmed Ârif Efendi Hazretleri**, İstanbul, y.y., 1305.
- Enverî: **Düsturnâme-i Enverî**, Haz. M. Halil Yınanç, Türk Tarih Encümeni, İstanbul, 1928.
- Erdem, Sadık: **Râmiz ve Âdâb-ı Zurafâ'sı**, Ankara, Atatürk Kültür, Dil ve

- Tarih Yüksek Kurumu, 1994.
- Eroğlu, Süleyman: “Türk Edebiyatı’nda Miyâhiyye Türüne Bir Örnek: Hâsib Efendi’nin Miyâhiyyesi”, **Uludağ Üni. Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl: 9, S. 15, Bursa, s. 429-439
- Eyice, Semavi: “Ayasofya/Ayasofya Şadırvanı”, **TDVİA**, C. IV, İstanbul, TDV Yay., s. 217.
- Eyüboğlu, E. **On Üçüncü Yüzyıldan Günümüze Kadar Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler**, 2 c., İstanbul, Doğan Kardeş Matbaacılık, 1973 (C. 1).
- Fatîn Dâvûd: **Hâtimetü’l-Eş’âr**, İstanbul, İstihkâm Alayları Litografya Destgâhı, 1271.
- Fındıklılı İsmet Efendi: **Şakaik-ı Nu’maniye ve Zeyilleri: Tekmiletü’s-Şakâik fî Hakkı Ehli’l-Hakâik**, Haz. Abdülkadir Özcan, İstanbul, Çağrı Yayınları, 5. C., 1989.
- Fidan, Mustafa: **İbrahim Tennuri Hayatı ve Eserleri**, Kayseri, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2005.
- Gelibolulu Mustafa Âlî: **Kühü’l-Ahbâr, Dördüncü Rûkn: Osmanlı Tarihi, Tıpkıbasım**, Ankara, TTK Basımevi, 2009.
- Gelibolulu Mustafa Âlî: **Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi’ndeki 901 ve 920 No.lu Nüshalara Göre Kitâbü’t-Târîh-i Kühü’l-Ahbâr**, 2 c., Haz. Ahmet Uğur v.d., Kayseri, Erciyes Üniversitesi Yayınları, 1997.
- Gölpınarlı, Abdülbâki: **Manakıb-ı Hacı Bektâş-ı Velî “Vilâyet-nâme”**, İstanbul, İnkılâp Kitabevi, 1958,
- Güftî: **Güftî ve Teşrîfâtü’s-Şuarâsı**, Haz. Kâşif Yılmaz, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi, 2001.
- Gülşenî-i Sarûhânî: **Râz-nâme: Sırlar Kitabı**, Haz. Mestan Yıldırım, İstanbul, Büyüyenay Yayınları, 2013.
- Hacı Bektâş-ı Velî: **Velâyetnâme**, Haz. Hamiye Duran, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı, 2007.
- Hadîdî: **Tevârih-i Âl-i Osmân (1299-1523)**, Haz. Necdet Öztürk, İstanbul, MÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Yay., 1991.

- İbn Arabşah: **Acâibü'l-Makdûr (Bozkırdan Gelen Bela) : Acâibu'l-Makdûr fî Nevâibi Timûr**, Çev. Ahsen Batur, İstanbul, Selenge Yayınları, 2012.
- İbn Arabşah: **Acâibü'l-Makdûr fî Nevâibi Timur**, thk. Ahmed Faiz Humusî, Beyrut, Müessesetü'r-Risâle, 1986.
- İbn Asâkir: **Târihu Medîneti Dimaşk** thk. Muhibbüddin el-Amrî, I-LX, Dârü'l-Fikr, Beyrut 1995.
- İbn Ebî Âsım, eş-Şeybânî: **es-Sünne**, thk. Muhammed Nâsiruddîn el-Elbânî, I-II, Beyrut 1400.
- İdris-i Bitlisî: **Heşt Behişt: VII. Ketîbe: Fatih Sultan Mehmed Devri, 1451-1481**, Haz. ve Çev. Muhammed İbrahim Yıldırım, TTK, Ankara, 2013
- İlgürel, Mücteba: “Hüseyin Efendi, Hezarfen”, **TDVİA**, C. XVIII, İstanbul, TDV Yay., 1998, s. 544-546.
- İnan, Göker: “Ahmed Hasîb Efendi'nin Mecmûa-i Tevârih'i”, YL Tezi, Trakya Üniversitesi SBE, Edirne 2013.
- İnce, Adnan: **Tezkiretü'ş-Şu'arâ Sâlim Efendi**, Ankara, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 2005.
- İpşirli, Mehmet: “Çatalcalı Ali Efendi”, **TDVİA**, C. VIII, İstanbul, TDV Yay., 1993, s. 234-235.
- İpşirli, Mehmet: “Mustafa Efendi, Feyzullahefendizâde”, **TDVİA**, C. XXXI, İstanbul, TDV Yay., 2006, s. 297-298.
- İsen, Mustafa: “Edebiyat Tarihi Açısından Künhü'l-Ahbâr'ın Önemi”, **Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi (TDEAD)**, S. II, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İzmir 1983, s. 49-57.
- İsen, Mustafa: **Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısım**, Ankara, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 1994.
- İzzî Süleymân Efendi: **İzzî Tarihi**, Haz. Ziya Yılmaz, İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2019.
- Kahraman, “Menâkıb-ı Emir Sultan (Hüsâmeddin Bursevî) İnceleme ve

- Nurettin: **Metin**”, YL Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, İzmir, 2009.
- Kemal: **XV. Yüzyıl Tarihçilerinden Kemal Selâtin-Nâme (1299-1490)**, Haz. Necdet Öztürk, Ankara, TTK Yayınları, 2001.
- Kemikli, Bilal: **Ulu Cami’nin Bilge İmamı, Süleyman Çelebi ve Mevlid**, Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015.
- Kepecioğlu, Kâmil: **Bursa Kütüğü**, 4 c., Haz. Hüseyin Algül vd., Bursa, Bursa Büyükşehir Belediyesi, 2009, C. 4, s. 112-113.
- Kılıç, Filiz: **Âşık Çelebi - Meşâ’irü’s-Şu‘arâ İnceleme - Metin (III Cit)**, İstanbul, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, 2010.
- Kılıç, Ünal: **Ebû Eyyûb el-Ensârî (Eyyûb Sultan)**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2008
- Köksal, Fatih: **Ahi Evran ve Ahilik**, Kırşehir, Kırşehir Valiliği, 2006.
- Köksal, Mehmet: “Dâ’î”, **TEİS**, (Çevrimiçi)
- Fatih: <http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=747> 19 Haziran 2019.
- Kut, Günay, Kut, Turgut: “İstanbul Tekkelerine Ait Bir Kaynak: Dergeh-nâme”, **Türkische Miszellen: Robert Anhegger Armağanı**, Ed. Jean-Louis Bacque-Grammont vd., İstanbul, Divit Matbaacılık ve Yayıncılık A.Ş., 1987, s. 213-236.
- Kut, Günay: “Ahmed-i Dâî”, **TDVİA**, C. II, İstanbul, TDV Yay., 1989, s. 56-58.
- Kutluk, İbrahim: **Kınalı-zâde Hasan Çelebi Tezkiretü’s-Şuarâ (I-II)**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014.
- Lemerle, Paul: **L’Emirat d’Aydın Byzance et l’occident : recherches sur la geste d’Umur Pacha**, Paris, Presses Universitaires De France, 1957.
- Liman, Hatice: “Yahyâ Bin Bahşî’nin Menâkıb-ı Emîr Sultân (Menâkıb-ı Cevâhir) Adlı Eseri –İnceleme-Metin-”, YL Tezi, Uludağ Üni. SBE, Bursa, 2008.
- Mahmud Paşa: **Adnî Divanı**, Haz. Bilâl Yücel, Ankara, Akçağ Yayınları, 2002.
- Mü’minzâde: **Ravzatü’l-Küberâ: Tahlil ve Metin**, Haz. Mesut Aydınar,

- Seyyid Ahmed Ankara, TTK Yayınları, 2003.
- Hasîb Efendi:
- Neşrî, Mevlânâ **Cihânnümâ [Osmanlı Tarihi (1288-1485)]**, Haz. Necdet Öztürk, İstanbul, Çamlıca Basım Yayın, 2008.
- Mehmed: **Kitâb-ı Cihan-Nümâ**, 2 c., Haz. Faik Reşit Unat, Mehmed A. Köymen, Ankara, TTK Yayınları, 1957.
- Neşrî: **Kitâb-ı Cihan-Nümâ**, 2 c., Haz. Faik Reşit Unat, Mehmed A. Köymen, Ankara, TTK Yayınları, 1957.
- Ocak, Ahmet “Hacı Bektâş-ı Velî”, **TDVİA**, C. XIV, İstanbul, TDV Yay., 1996, s. 455-458.
- Yaşar : **Eyyûb Sultan: Hz. Hâlid Ebu Eyyûb el-Ensârî**, İstanbul, Timaş Yayınları, 1998.
- Öğüt, Cemal: **Eyyûb Sultan: Hz. Hâlid Ebu Eyyûb el-Ensârî**, İstanbul, Timaş Yayınları, 1998.
- Özcan, Abdülkadir: “İdrîs-i Bitlisî”, **TDVİA**, C. XXI, İstanbul, TDV Yay., 2000, s. 485-488.
- Özcan, Abdülkadir: “Heşt Bihişt”, **TDVİA**, C. XVII, İstanbul, TDV Yay., 1998, s. 271-273.
- Özcan, Abdülkadir: “eş-Şekâiku’n-Nu‘mâniyye” **TDVİA**, C. XXXVIII, İstanbul, TDV Yay., 2010, s. 485-486.
- Öztürk, Ali: “İslâmî Türk Edebiyatında Hz. Eyyûb el-Ensârî”, **12. Uluslararası Eyüp Sultan Sempozyumu: Tebliğler, 2015**, İstanbul, Eyüp Belediyesi Kültür Yayınları, 2016, s. 112-123.
- Öztürk, Necdet: **XV. Yüzyıl Tarihçilerinden Kemâl Selâtin-nâme (1299-1490)**, Ankara, TTK Yayınları, 2001.
- Öztürk, Necdet: **Düsturnâme-i Enverî (19-22. kitaplar) Osmanlı Tarihi (1299-1465)**, İstanbul, Çamlıca Basım Yayın, 2012.
- Öztürk, Necdet, Yıldız, Murat: **İmparatorluk Tarihinin Kalemli Muhafızları Osmanlı Tarihçileri -Ahmedî’den Ahmed Refik’e-**, İstanbul, Bilge Kültür Sanat, 2013.
- Öztürk, Zehra: **Hamdullah Hamdî’nin Yûsuf ve Zelîhâ Mesnevisi: Giriş, Metin, Motifler ve Tıpkıbasım, I-II**, Yayınlayanlar: Şinasi Tekin, Gönül Alpay Tekin, Harvard Üniversitesi Yakındoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, 2001.
- Özyıldırım, Ali **Hamdullah Hamdî ve Divanı**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1999.
- Emre:

- Pekolcay, Necla: **Mevlid**, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı, 1993.
- Rıhtım, Mehmet: “Yahyâ-yı Şîrvânî” **TDVİA**, C. XLIII, İstanbul, TDV Yay., 2013, s. 264-266.
- Schmidt, Jan: “Künhü’l-Ahbâr”, **TDVİA**, C. XXVI, Ankara, TDV Yay., 2002, s. 555-556
- Schmidt, Jan: **Pure Water fot Thirsty Muslims: A Study of Mustafa Âli of Gallipoli’s Künhü’l-Ahbâr**, Leiden, Het Oosters Instituut, 1991.
- Sehâvî, Ebu’l-Hayr el-Makâsıdu’l-Hasene fî Beyânî Kesîrin mine’l-Ehâdisi’l-Şemsüddîn: **Müştehire ale’l-Elsine**, Mektebetü’l-Hâncî, Kâhire, 1956.
- Sehî Beg **Heşt-Bihîşt**, Haz. Haluk İpekten vd. Çevrimiçi: <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-78460/tezkireler.html>, E.T. 22.08.2019
- Sezen, Lütfi: **Halk Edebiyatında Hamzanâmeler**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1991.
- Sinan Paşa: **Tazarru’-nâme: Yakarışlar Kitabı (İnceleme-Metin-Tıpkıbasım)**, Haz. Mertol Tulum, İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2014.
- Sinan Paşa: **Tezkiretü’l-Evliyâ**, Haz. Emine Gürsoy Naskali, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1987.
- Süleyman Çelebi: **Vesîletü’n-Necât (Mevlid) (Reisü’l-Hattâtîn Ahmed Kâmil Akdik’in Hattıyla)**, Haz. Mehmet Akkuş-Uğur Derman, Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2013.
- Şahin, Haşim: “Yahşi Fakih”, **TDVİA**, C. XLIII, İstanbul, TDV Yay., 2013, 180-182.
- Şemsî Ahmed **Şeh-nâme-i Sultân Murâd**, Haz. Günay Kut-Nimet Paşa: Bayraktar, Harvard Üniversitesi, Yakındoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, 2003.
- Şentürk, M. Hüdayi: **Künhü’l-Ahbâr C. II Fâtih Sultân Mehmed Devri 1451-1481**, Ankara, TTK Yayınları, 2003.
- Taşköprülüzâde: **Osmanlı Bilginleri: eş-Şakâiku’n-Nu’mâniyye fî Ulemâi’d-Devleti’l-Osmâniyye**, Çev. Muharrem Tan, İstanbul, İz

- Yayıncılık, 2007.
- Tatçı, Mustafa: **Ankara'nın Kalbinde Bir Ahî Eren: Tapduk Emre**, Ankara, Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı Yayınları, 2013.
- Tatçı, Mustafa: **Yûnus Emre Külliyyâtı I: Yûnus Emre Dîvânı: İnceleme**, İstanbul, H Yayınları, 2008.
- Tayşi, Mehmet Serhan: "Cemâl-i Halvetî", **TDVİA**, C. VII, İstanbul, TDV Yay., 1993, s. 302-303.
- Heyet: **İstanbul Kütüphaneleri Tarih ve Coğrafya Yazmaları Kataloğu**, Ankara, Maarif Vekâleti, 1943.
- Timurtaş, Faruk Kadri: "Fâtih Devri Şâirlerinden Cemâli ve Eserleri", **İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, C. 4, İstanbul, 1951, s. 189-213.
- Timurtaş, Faruk Kadri: "XVII. Asır Şairlerinden Edirneli Güftî ve Teşrîfâtü-üş-Şüerâ'sı", Makaleler: Dil ve Edebiyat İncelemeleri, Haz. Mustafa Özkan, Ankara, TDK Yayınları, 1997, 353-379.
- Timurtaş, Faruk Kadri: **Şeyhî Hayatı ve Eserleri Eserlerinden Seçmeler**, İstanbul, İÜEF Yayını, 1968.
- Tolasa, Harun: **Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2001.
- Tuman, Mehmed Nâil: **Tuhfe-i Nâilî (Divân Şairlerinin Muhtasar Biyografileri)**, 2 c., Haz. Cemâl Kurnaz, Mustafa Tatçı, Ankara, Bizm Büro Yayınları, 2001.
- Uğur, Abdullah: "Emîr Sultân Menâkıbnâmeleri ve Nimetullah'ın Menâkıb-ı Emîr Sultân Adlı Eseri (İnceleme-Metin)", YL Tezi, MÜ SBE, İstanbul 2013.
- Uzun, Mustafa: "Dede Ömer Rûşenî", **TDVİA**, C. IX, İstanbul, TDV Yay., 1994, s. 81-83.
- Uzun, Mustafa: "İbrâhim Tennûrî", **TDVİA**, C. XXI, İstanbul, TDV Yay., 2000, s. 356.
- Ünver, İsmail: "Kemal Ümmî", **TDVİA**, C. XXV, Ankara, TDV Yay., 2002, s. 229-230.
- Ünver, İsmail: "Ahmed Rıdvan'ın İskender-nâmesindeki Osmanlı Tarihi

- (Nusret-nâme-i Osman) Bölümü”, **Ankara Üniversitesi Türkoloji Dergisi**, C. VIII, Ankara, 1979, s. 345-402.
- Yavuzer, Hayati: **Kemâl Ümmî Dîvânı (İnceleme-Metin)**, Bolu, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Bolu Halk Kültürünü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, 2008.
- Yazıcıoğlu Mehmed Efendi: **Muhammediye, I-II**, Haz. Âmil Çelebioğlu, İstanbul, MEB, 1996.
- Yücel, Yaşar, Cengiz, Halil Erdoğan: “Rûhi Tarihi-Oxford Nüshası-Değerlendirme, Metnin Yeni Harflere Çevirisi”, **TTK Belgeler**, C. XIV, S. 18 (1989-1992), Ankara, TTK, 1992, s. 359- 472.
- Zübeyiroğlu, Ruhsâr: “Mecmû’atü’t-Terâcim Mehmed Tevfîk Efendi”, İÜ SBE, DR Tezi, İstanbul, 1989.

EKLER

Ek1

(Silkû'l-Le'âl-i Âl-i Osmân'ın Süleymaniye Ktp. Halet Efendi 596 numarada kayıtlı nüshasının 1b ve 2a yüzü.)

Ek 2

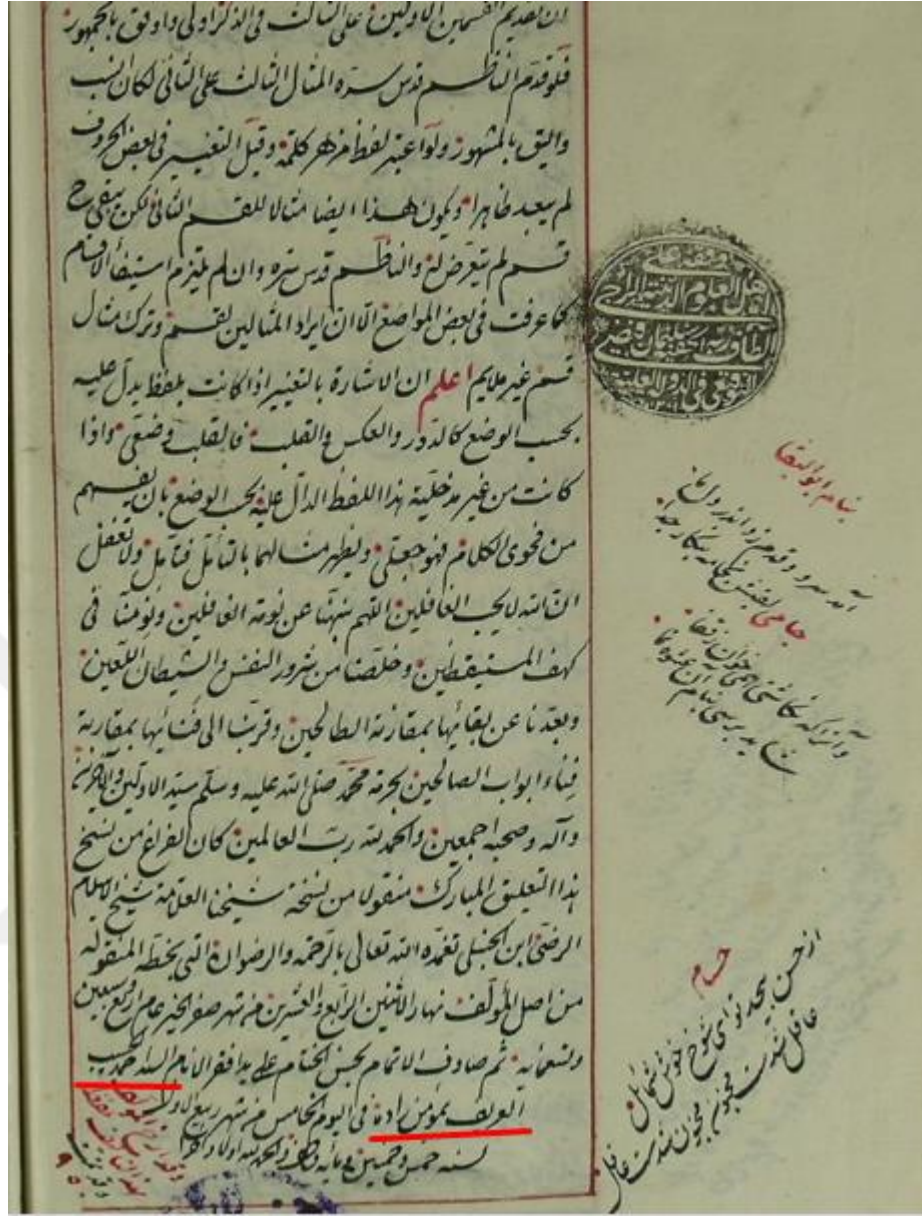
(*Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân*'ın İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Ktp. TY 104
numarada kayıtlı nüshasının 1b ve 2a yüzü.)

Ek 3

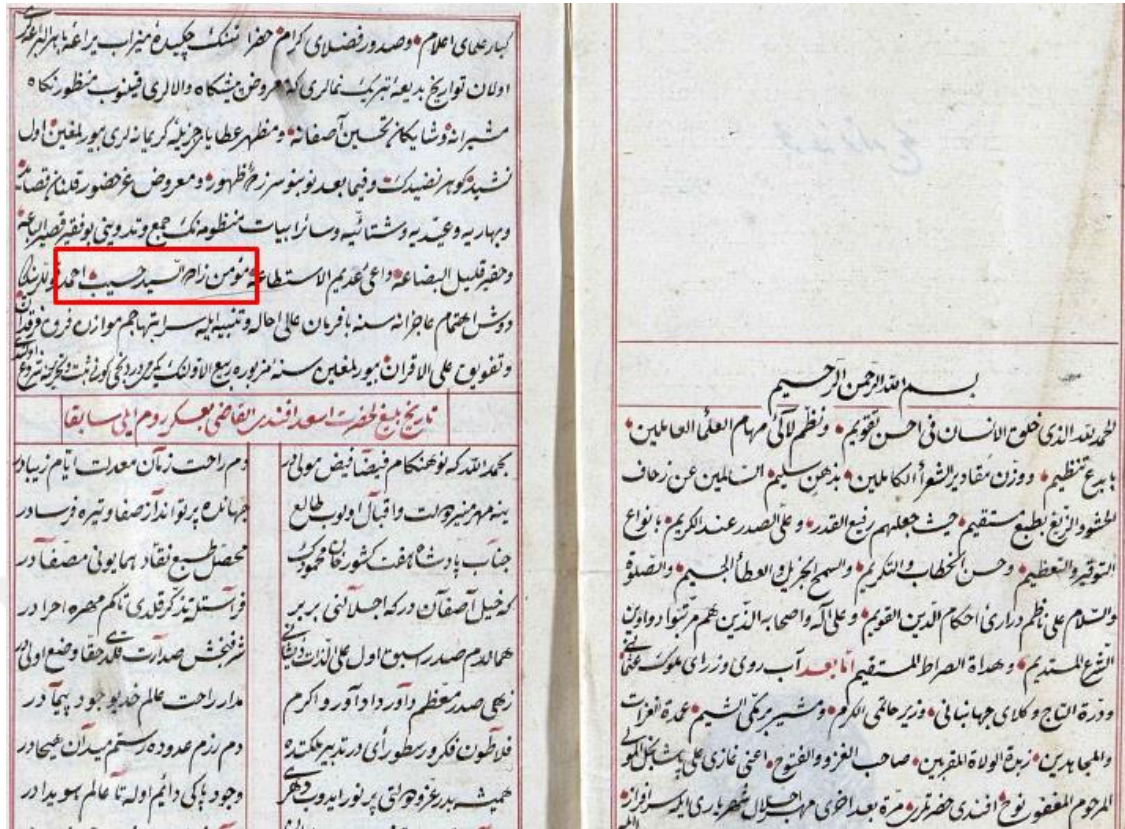
(*Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân*'ın İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Ktp. TY 1795 numarada kayıtlı nüshasının 1b ve 2a yüzü.)

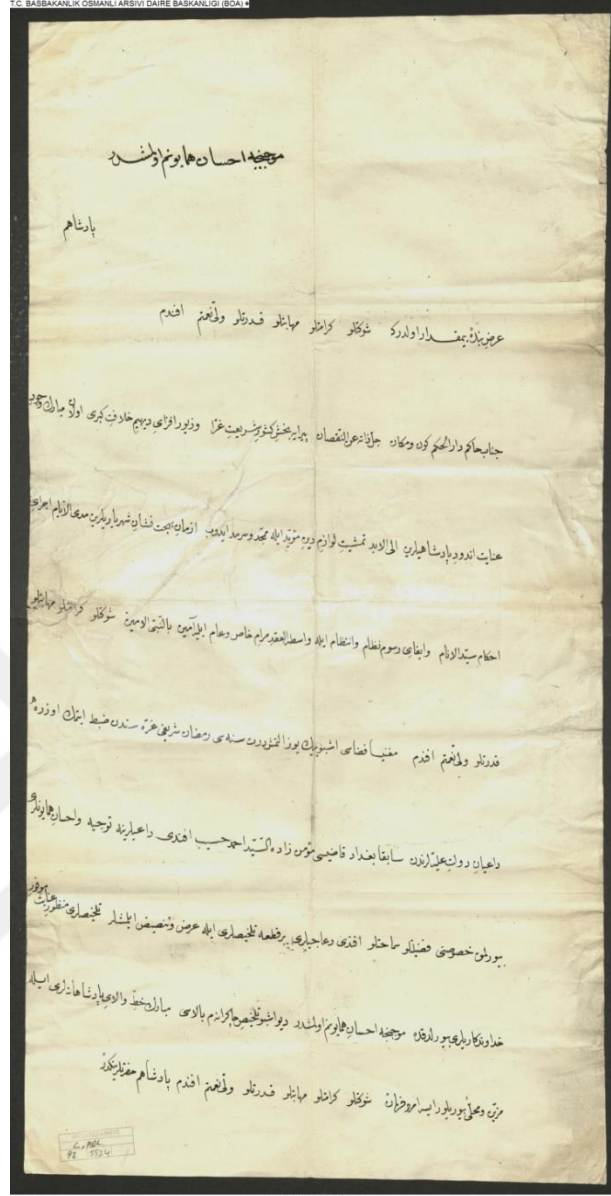
Ek 4

(Hasib'in İbnü'l-Hanbelî'nin risalelerini istinsah ettiği Çorum Hasan Paşa Ktp. 3111 numarada kayıtlı mecmuanın ferağ kaydı. Burada kendisini “es-Seyyid Ahmed Hasib el-arîf bi-Mü'minzâde” olarak tanıtmaktadır.)

Ek 5

(Hasîb'in Süleymaniye Ktp. Esad Efendi 3388 numarada kayıtlı *Mecmûa-i Tevârih* nüshasının 1b ve 2a yüzü. Kendisinden burada "Mü'minzâde es-Seyyid Hasîb Ahmed" olarak bahsetmektedir.)

Ek 6

(Hasib'in 1751 tarihinde Manisa kadılığına tayin edildiğini gösteren belge.)

BOA, C.ADL. 92/5524.